

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

Αριθ. εις 8787/70

Εξ αγορᾶς

60 κλ. 00557

1953. 107

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΝΕΑ ΜΕΤΑ ΠΟΛΛΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΩΣΤΗ ΧΑΙΡΟΠΟΥΛΟΥ

9 Ὁδὸς Νομισματοκοπείου, 9

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

1896

ΣΟΦΙΣΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΟΣΗ 1971

ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΝ ΤΑΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Κεφάλαιον Α'.

Ναύπλιον πρωτεύουσα τοῦ Βασιλείου. — Ἀφιξεις βασιλέως Ὁθωνος τῇ 18ῃ Ἰανουαρίου 1833. — Ἀντιβασιλεία : Ἀρμανσδεργ, Μάουρερ, Εὐδεκ (1833-1835). — Πρῶται δυσαρέσκαιαι τῶν Ἑλλήνων. — Στάσεις. — Διοικήσεις ἀντιβασιλείας καὶ ποικίλα νομοθετήματα αὐτῆς. — Ἀποστολὴ εἰς Εὐρώπην τῶν ἐγκριτατέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος. — Αἱ Αἰθῆναι πρωτεύουσα τοῦ Βασιλείου.

Κατὰ τὴν 24ην Νοεμβρίου τοῦ 1832 παρίστατο ἐν ταῖς μεγαλοπρεπέσιν ἀνακτόροις τοῦ Μονάχου, καὶ ἰδίως κάτωθεν τῆς μεγάλης κλίμακος αὐτῶν, θέαμα μεγαλοπρεπές καὶ συγκινητικόν. Ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου τοῦ Α'. ὁ πρίγκηψ Λουδοβίκος, Φερδινάνδος, Ὁθων, πρὸς ὃν αἱ τρεῖς προστατίδες δυνάμεις, Ἀγγλία Γαλλία καὶ Ρωσία προσήνεγκον τὸ στέμμα τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἀποκαταστάντος μικροῦ βασιλείου τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἀνεχώρει. Ὁ νεαρὸς βασι-

λεὺς ἤγε τὸ 17ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ καὶ ἦτο νεανίας ὥρατος, εὐγενέστατος τὸ ἦθος, χαριέντως ἐπαίρων τὴν κεφαλὴν, τὸ δὲ σῶμα μικρὸν ἀποκλίνων πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ τὸ βλέμμα ἔχων γλυκὺ καὶ μαρτυροῦν ἀριδὴλως τῆς καρδίας αὐτοῦ τὴν μεγάλην συγκίνησιν. Βραδυπορῶν κατήρχετο ὁ νεαρὸς πρίγκηψ τὴν κλίμακα τῶν ἀνακτόρων, ἐν οἷς ἐγεννήθη, καὶ ἀμφοτέρας ἔτεινε τὰς χεῖρας πρὸς τοὺς οἰκείους αὐτοῦ, πρὸς τὴν ἀπαρχαμυθῆτως κλαίουσαν μητέρα, πρὸς τὰς θείας, πρὸς τὰς ἀδελφάς, ἐπίσης πρὸς τὴν βασίλισσαν τεθλιμμένην ἐν τῷ ἀποχωρισμῷ. Ὁ πατὴρ καὶ ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς Μαξιμιλιανὸς ἴσταντο ἐκατέρωθεν αὐτοῦ μύλις καταστέλλοντες τῆς καρδίας αὐτῶν τὴν μεγάλην θλίψιν, ἐν ᾧ ὁ νεώτερος ἀδελφός, ὁ πρίγκηψ Λουϊτπόλδος ἠτένιζε πρὸς τὸν ἀπερχόμενον ἀδελφὸν μετὰ τινος ἀπαθείας, φυσικῆς ἄλλως τε, ἐν τῇ μικρᾷ ἐκείνῃ καὶ ἀθώᾳ ἡλικίᾳ. Οἱ ἀνώτατοι τοῦ Κράτους λειτουργοὶ ἴσταντο συνωστισμένοι περὶ τὴν κλίμακα καὶ ἐν τῷ προδρόμῳ τοῦ Μεγάρου, ἐν οἷς διεκρίνοντο οἱ Ἕλληνες ἀπ.σταλμένοι τὰς γραφικωτάτας ἐθνικὰς στολὰς, ὁ μὲν Πλαπούτας καὶ ὁ Βότσαρης φουστανέλλας, ὁ δὲ Μιαούλης τὴν Ἰδραϊκὴν ἀλλόκοτον στολὴν φέροντες καὶ κρατοῦτες ἐνταῖς χερσὶ τὰ μακρὰ φέσια αὐτῶν καὶ δεικνύοντες γυμνὰς τὰς ἡλιοκαεῖς καὶ ἐκ τῆς πυρίτιδος τῶν μαχῶν ἀπεσκληρυμένους κεφαλὰς αὐτῶν.

Ἡ συνοδία ἐξεκίνησε περὶ τὴν μεσημβρίαν ἡ δὲ βασίλισσα μήτηρ παρηκολούθησε τῷ υἱῷ ἀπὸ Μονάχου μέχρι τοῦ Ἀϊθλιγκ, καμπούλεως εἰς τὰ νότια τῆς Βαυαρίας κειμένης, ἐνθα ἡ συνοδία ἵσταται ἐπὶ μικρὸν. Ἐνταῦθα ἡ μήτηρ ἀποχωρίζεται ἐν μέσῳ συγκινήσεως ἀκρατήτου τὸν υἱὸν τῆς, ἡ βασίλισσα τὸν μέλλοντα βασιλέα τῆς Ἑλλάδος. Ἡ συνοδεία ἐξεκίνησε καὶ αὖθις, ἀλλ' ἡ μήτηρ διέταξε, πρὸς ἀνάμνησιν καὶ ἰδρυσαν αὐτόθι ἐπιμνημόσυνον στύλῃν τὴν στύλῃν τοῦ Ὁθωνος καλουμένην.

Αὐθήμερόν ἡ συνοδεία τοῦ Ὁθωνος ὑπερέβη τὰ βαυαρικὰ σύνορα καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν ἡμίσειαν σχεδὸν ὥραν ἐκεῖθεν αὐτῶν κειμένην αὐστριακὴν πόλιν Κούφσταϊν ὅπου καὶ διενυκτέρευσε· τῇ πρωτῇ δὲ τῆς ἐπαύριον ὁ Ὁθων μεταβὰς καὶ αὖθις εἰς τὰ

πάτριον ἔδαφος, ἐκεῖ μεταξὺ τῶν συνόρων Αὐστρίας καὶ Βαυαρίας, ἐν τῷ χωρίῳ Κίφερσφελδεν ἀποχαιρετίζει καὶ αὖθις τὸ πάτριον ἔδαφος καὶ τὸν πρεσβύτερον ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν Μαρξимиλιανόν. Εἰς ἀνάμνησιν δὲ τοῦ ἀποχωρισμοῦ οἱ καθολικώτατοι ἐκεῖνοι ἄνδρες ἀνίδρυσαν ναῖδιον, ναῖσκον τοῦ Ὁθωνος καλούμενον, κομψὸν ἅμα καὶ μεγαλοπρεπές μέχρι σήμερον σωζόμενον.

Αἱ τρεῖς προστατίδες δυνάμεις εἶχον διαθέσει ἐκάστη ἀνὰ ἓν πολεμικὸν πλοῖον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ νεαροῦ βασιλέως καὶ τῆς ἀντιβασιλείας περιμένοντα τὴν ἄφιξιν τῆς συνοδείας ἐν Τεργέστη.

Ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τὸ ἄπλοῦν ὄνομα Κόμης τοῦ Κέλχαϊμ μετὰ τῆς ἀντιβασιλείας καὶ τῆς λοιπῆς μεγάλης συνοδείας στρατιωτικῶν τε καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν ἔφθασεν εἰς Τεργέστην μετὰ πολυήμερον πορείαν καὶ ἐπέβησαν τῆς Ἀγγλικῆς Φρεγάτας Μαδαγασκάρ, παρακολουθουμένης ὑπὸ τῶν δύο ἄλλων θεωρηκτικῶν καὶ πλήθους πλοίων ἐμπορικῶν ἐπὶ τούτῳ ναυλωθέντων πρὸς μεταφορὰν τῶν 3,500 Βαυαρῶν στρατιωτῶν (τέσσερα συντάγματα πεζικοῦ, δύο ἱλαὶ ἐλαφρῶν ἱππέων καὶ μία πυροβολαρχία), ὧν τὴν μισθοδοσίαν ἀνεδέξατο τὸ ἀρτισύστατον Ἑλληνικὸν Κράτος.

Ἐκ Τεργέστης καὶ Πιράνου, πολίχνης παράλου πρὸς Ν. τῆς Τεργέστης, ἡ βασιλικὴ συνοδεία ἀπάρκσιν κατηυθύνετο εἰς Κέρκυραν, ὃ δὲ βασιλεὺς διὰ Ρώμης καὶ Νεαπόλεως, ἔνθα ἐγένετο ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου Β' ἔφθασεν εἰς Κέρκυραν, ὅπου περιέμενον αὐτὸν τὰ πλοῖα μετὰ τοῦ στρατοῦ· ἐκ Κερκύρας δὲ πάντα ὁμοῦ ἀπάρκοντα διὰ τῶν Πελοποννησιακῶν παραλιῶν καταυθύνοντο πρὸς τὴν πρωτεύουσιν τοῦ Κράτους αὐτοῦ, τὸ Ναύπλιον, τὴν ὀχυρὰν τότε πόλιν τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου.

Συγχρόνως δὲ ἐν ᾧ καθ' ἕκαστον τὴν Ἑλλάδα ἐσχολιάζετο τό, τῇ 13 Ἰανουαρίου 1833 ἐν Ἀργεῖ, συμβὰν κατὰ τῶν Γάλλων, παρ' ἅπασιν δὲ ἐνυπῆρχε λύπη ὁμοῦ καὶ χρεῖα, ταῦτο μὲν διότι

ἡ καθόδος τοῦ βασιλέως ἐπεβράδυνε καὶ ὑπὸ τινων μάλιστα (τοῦ Καποδιστριακοῦ κόμματος) διεδίδετο ψευδῶς, ὅτι ὁ βασιλεὺς μαθὼν τὰ ἐν Ἑλλάδι συμβάντα, ἀνέβαλεν ἐπ' ἀρίστον τὴν καθόδον αὐτοῦ, τοῦτο δέ, ὡς πολλαχόθεν ἠκούετο, ὁ βασιλεὺς ἤτο καθ' ὁδὸν καὶ ὅτι ὁσονούπω ἔμελλε νὰ πατήσῃ τὸν πύδα ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ ἐδάφους, συγκομίζων πᾶσαν εὐημερίαν καὶ εὐδαιμονίαν, τῇ 16ῃ Ἰανουαρίου 1833 ἀνηγγέλθη, τέλος πάντων, δι' ἐκτάτου ταχυδρόμου ἐκ Πύλου εἰς Ναύπλιον ἀποσταλέντος, ὅτι ἐπεφάνη ὁ συνοδεύων τὸν βασιλέα στόλος, ἀπὸ τῆς ἡμέρας δὲ τούτης μέχρι τῆς 18ης, ὅτε ὁ στόλος προσωρμίσθη ἐν τῷ λιμένι Ναυπλίου ἔχων ἐν μέσῳ τὴν ἀγγλικὴν φρεγάταν «Μαδαγασκάρ» τὴν ὑπὸ τοῦ Λάϋονος κυβερνωμένην, ἣς ἐπέβαινε ὁ βασιλεὺς Ὁθων, ἀπὸ παντὸς ὑψώματος ἢ λόφου χιλιάδες ἐλληνικοῦ λαοῦ μετὰ δακρύων ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ἱερῶν παλμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ ἀνέμενον τὸν πολυπόθητον αὐτῶν ἡγεμόνα. Καὶ ὅτε ὁ μεγαλοπρεπὴς ἐκεῖνος στόλος ἐκ τριάκοντα καὶ ἑξ πλοίων ὑπερηφάνως εἰσῆρχετο εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ναυπλίου, ζητωγραφυαὶ βροντῶ δεις, εἰλικρινεῖς καὶ αὐθόρμητοι, ὅποῖαι σπανίως ἀκούονται, διέσχιζον τὸν ἀέρα καὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον καὶ συγκινητικώτερον τῶν θαυμάτων παρίστατο, κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας. Καὶ ἂν ἑνὸς μὲν στόλος τριῶν κραταιῶν δυνάμεων ἐπιδεικτικῶς συνώδευε τὸν νεαρὸν ἡγεμονίδην, ἐρχόμενον νὰ συμπήξῃ, κατόπιν τετρακοσιετοῦς δουλείας, νέον θρόνον ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν ἐστίαν αὐτῶν τὰ γράμματα, τὸν πολιτισμὸν καὶ πᾶν ὅ,τι εἶχε φυγαδεύσει ἡ ἀπηνῆς τυραννία, ἂν ἑτέρου δὲ λαὸς ρακενδύτης, ἐπιδεικνύων τὰ ράκη ὡς τρόπαια πάλης γιγαντώδους, κατὰ τὸν συγγραφέα τῆς α' Ἱστορίας τοῦ Συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ κ. Κυριακίδην, λαὸς στυγνὸς ἐκ τῶν κακουχιῶν, ἔβλεπε τὴν ἑναρξιν τῶν πραγματώσεων πόθων καὶ ὀνείρων τεσσάρων αἰώνων, νεαρόν, δεκαοκταετὴ πρίγκηπα, ἐρχόμενον νὰ περιβληθῇ τεμάχιον τῆς πορφύρας τοῦ Κωνσταντίνου ἐκείνου, οὗ ἐφαίνετο διάδοχος, ὅστις εἰς μακρὰν ἀπουσιάζων ἐκστρατεῖαν καὶ ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν περιερχόμενος χώρας καὶ θαλάσσας ἔφθανεν.

ἐπὶ τέλους, εἰς τὴν ποθητὴν αὐτοῦ γῆν, ὡς ἀρχαῖός τις μυθολογούμενος ἦρως. Περὶ τὴν ἐσπέραν τῆς 16ης Ἰανουαρίου ἐφάνησαν ὁπτῶ πλοῖα καὶ τὴν ἐπαύριον (17) περὶ τὰ τριάκοντα μύλις δὲ τῇ 18ῃ ἠδυνήθη νὰ ἀγκυροβολήσῃ ἡ φέρουσα τὸν βασιλέα ὑπὸ τὸν κυβερνήτην Λάϋον «Μαδαγασκάρ». Ἀμα τῷ κατὰπλῳ ἀπὸ τε τῶν πλοίων καὶ τῶν φρουρίων ἀντήχουν διηνεκῶς τὰ τηλεβόλα καὶ ἐπὶ ἐπτὰ ἡμέρας μυριάδες ἀνθρώπων συνωθοῦντο κατὰ τὴν παραλίαν, ἀπὸ πρωῒας μέχρι βαθείας νυκτός, ἐναγωνίως παρakoλουθοῦντες καὶ τὴν ἐλαχίστην, ἐν τοῖς πλοίοις, κίνησιν, καὶ αἰτιώμενοι τὰ σκάφη ἅτινα ἀπέκλειον, οὕτως εἰπεῖν, αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ἐπιθυμητοῦ αὐτῶν ἄρχοντος, λέμβοι δ' ἀενάως εἰς κίνησιν μετέφερον ἐπὶ τῆς «Μαδαγασκάρ» τοὺς ἀνωτέρους στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἄνδρας τοῦ τόπου, ἵνα καθυποβάλωσι τὸ σέβας καὶ τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν πρὸς τὸν νεαρὸν βασιλέα. Τῇ 22ῃ Ἰανουαρίου ἀπεβιβάσθη ὁ βαυαρικὸς στρατός, εἰς τρεῖς καὶ ἡμίσειαν χιλιάδας συμποσούμενος καὶ ἐν μέρει μὲν ὑπὸ τακτικῶν ἐν μέρει δ' ὑπὸ προχειρώς στρατολογηθέντων Βαυαρῶν ἀποτελούμενος, ὅστις μέγα σφάλμα πράξας, ἤλθε, μετὰ τοῦ βασιλέως, ἵνα διαδεχθῇ τ' ἀποχωροῦντα γαλλικὰ στρατεύματα. Μετὰ τρεῖς δ' ἡμέρας, τῇ 25ῃ Ἰανουαρίου, ἐν μέσῳ τῶν κανονοβολισμῶν τῶν Ναυπλιακῶν φρουρίων καὶ τῶν ἀδιαλείπτων ζητωκραυγῶν τοῦ πλήθους τὸ πρῶτον ἐπάτει τὸ ἐλληνικὸν ἔδαφος ὁ Ὅθων. Ὡς κακὸς δ' οἰωνὸς ἐθεωρήθη τὸ ὀλίσθημα τοῦ Ὅθωνος ἐξ οὗ μικροῦ δεῖν ἐπιπτε ἐν τῇ θαλάσῃ· καὶ ὁ οἰωνὸς οὗτος ἐξεπληρώθη, δυστυχῶς, τῷ 1862.

Ὁ Ὅθων ἦτο δευτερότοκος υἱὸς τοῦ μόνου ἐκ πάντων τῶν ἡγεμόνων ἀληθοῦς φιλέλληνος Λουδοβίκου βασιλέως τῆς Βαυαρίας ὅστις ὀρμώμενος ἐκ τοῦ ἄκρου φιλελληνισμοῦ αὐτοῦ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν βασιλέα εἰς Ἑλλάδα. Ὁ Ὅθων ἐγεννήθη τῇ 20 Μαΐου (1 Ἰουνίου) 1815 ἐν Σάλσβουργ τῆς Βαυαρίας, ἔσχε δὲ μητέρα τὴν Θηρεσίαν, κόρην τοῦ Δουκὸς τοῦ Σάξεν—Ἀλτεμβουργ. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἔτυχεν αὐστηρατάτης ἡγεμονικῆς ἀγωγῆς καὶ ἐπιμελελημένης ὑπὸ τοῦ παιδαγωγοῦ αὐτοῦ Ὠτέλ, τοῦ κατόπιν

γενομένου ἀρχιεπισκόπου Ἀίχσταδτ, ἐξ οὗ λέγουσιν ὅτι ἐπὶ το-
σοῦτον ἐμυήθη ἐν τοῖς θρησκευτικοῖς τοῦ καθολικισμοῦ δόγμασιν,
ὥστε εἶχεν ἀποβῆ πάντη θεοκρατικὸς καὶ τοιοῦτος διέδρα-
μεν ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον ἔχων μάλιστα κλίσιν πρὸς τὸ ἱερα-
τικὸν στάδιον.

Τὸν Ὁθωνα ἐξεληθόντα τοῦ πλοίου ἐπὶ ἀγγλικῆς λέμβου δὲν
ὑπεδέχθησαν αὐτὸν οὔτε λαμπρὸς ἑλληνικὸς στρατός, οὔτε χρυσο-
πκρύφους στολὰς φέροντες ἀζιωματικοί, οὔτε ἀδαμαντοστύλισται
αὐλικαὶ κυρίαι, οὔτε πηθὺς κόσμου κομψοῦ, οὔτε ἡ πόλις ἐκτά-
κτως διακεκοσμημένη ἀπέριττος ὅμως καὶ πενιχρὰ ἐνεῖχε μεί-
ζονα μεγαλοπρέπειαν, ἀνέκφραστον τινὰ αἴγλην, ἀναδιδομένην
ἀπὸ τῶν ἐνδόξων ἐκείνων ἀνδρῶν, ὧν ἡ δυνάμει τις νὰ μετρήσῃ τὰ
ὅσα, ὡς ἐκ τῆς λιποσαρκίας, οὐχὶ ὅμως καὶ τὰς νίκας, οὐχὶ καὶ
τὰ ἐνδοξὰ κατορθώματα αὐτῶν. Οἱ πάντες συνωθοῦντο μέχρι
ἀποπνιγμοῦ ἐν ταῖς στεναῖς ὁδοῖς τοῦ Ναυπλίου. Μετὰ τὴν
προσφώνησιν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, πρὸς ἣν ὁ Ὁθων ἀπὴν-
τήσε γερμανιστὴν, ἐπιβαίνων λαμπροῦ ἵππου φέρων κυα-
νὴν βαυαρικὴν στολὴν, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῆς τριμελοῦς
ἐπιτροπῆς, ἀποτελουμένης ὑπὸ τῶν Α. Μιούλη, Κ. Μπέτσαρη
καὶ Δ. Πλαπούτα, τῆς μεταβάσεως εἰς Μόναχον καὶ τῶν διασημο-
τέρων συγχρόνων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀδρῶν καὶ ἀκολου-
θούμενος ὑπὸ τοῦ βαυαρικοῦ καὶ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἀπείρου
πλήθους, διήλθεν ὁ νεαρὸς βασιλεὺς τὴν πόλιν τοῦ Ναυπλίου,
τὰς κλεῖδας τοῦ ὀποίου παρέδωκεν αὐτῷ ὁ φρούραρχος μετὰ τῶν
δημογερόντων, καὶ κατηυθύνθη εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου,
πρὸ τῆς πύλης τοῦ ὀποίου μετ' ἄκρας συγκινήσεως, προσεφώνησεν
αὐτὸν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κορίνθου, ἀποκχλίσας αὐτὸν σ ω τ ἦ ρ α
καὶ ἐ λ π ῖ δ α τοῦ ἔθνους. Γενομένης δὲ δοξολογίας, προσῆλθεν
ἡ κυβερνήσις, αἱ στρατιωτικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἀρχαὶ καὶ ὤμοσαν
ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τὸν ὅρκον τῆς ὑποταγῆς καὶ πίστεως. Ἐκ
τῆς ἐκκλησίας μετέβη ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ πενιχρὰ αὐτοῦ ἀνά-
κτορα, τὰ ἀποπνέοντα πᾶσαν τὴν λιτότητα τοῦ κυβερνήτου Καπο-
διστρίου, καίτοι ἐπισκευασθέντα τελευταίως καὶ ἐκ τῶν ἐνόντων

Ἡ ἀποβίβασις τοῦ Ὁθωνος εἰς τὸ Ναύπλιον.

διακοσμηθέντα, ἀλλ' ἀπλούστατα καὶ ἀπέριττα πάντοτε, ἐκεῖ δ' ἐδέξατο τὰ συγχαρητήρια τοῦ διπλωματικοῦ σώματος καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Ἐπὶ πολλὰς ὁμως ἡμέρας ἐξηκολούθησεν ἔτι ἡ χαρὰ καὶ εὐθυμία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐλευθέρου ἤδη καὶ ἀνεξαρτήτου, ἀποτελοῦντος βασιλείον καὶ ἐλπίζοντος εἰς εὐρύτατον στάδιον καὶ ἐνδοξον μέλλον τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον πολλὰς παρέσχεν ἐλπίδας ἢ τοιχοκολληθεῖσα τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τοῦ βασιλέως προκήρυξις.

Ὁθων ὁ Α'.

Ἐλέφ Θεοῦ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος πρὸς τοὺς Ἕλληνας

Ἕλληνας!

«Προσκεκλημένος ἀπὸ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἐνδόξων καὶ μεγαλοφύχων μεσιτῶν διὰ τῆς κραταιᾶς βοηθείας τῶν ὁποίων ἀποπερατώσατε ἐνδόξως τὸν τῆς καταστροφῆς πόλεμον τὸν ὑπὲρ τοῦ δέον παρεκαθέντα, προσκεκλημένος προσέτι καὶ ἀπὸ τὴν νῆδιάν σας ἐλευθέραν ἐκλογὴν, ἀναβαίνω εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ ἐκπληρώσω ὅσας ὑποχρεώσεις ἀνέλαβα, δεχθεὶς τὸ προσφερθὲν μοι βασιλικὸν στέμμα, τόσον πρὸς ἐσᾶς ὅσον καὶ πρὸς πᾶς μεσητευούσας μεγάλας δυνάμεις.

«Διὰ μακροῦ καὶ φονικοῦ πολέμου θυσιάζοντες ἐκουσίως τὰ ὑμέγιστα καὶ πολυτιμώτατα ἀγαθὰ σας, ἀνεκτήσατε τὴν πολιτικὴν σας ὑπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν, τὸν θεμελιώδη ὄρον τῆς εὐτυχίας καὶ εὐημερίας παντὸς ἔθνους καὶ διὰ τῆς ἡρωικῆς σας εὐτολμίας ἀνεδείχθητε ἄξιοι ἀπόγονοι τῶν μεγάλων προγόνων σας, τῶν ὁποίων ἡ δόξα ἀπὸ τὸ σκότος τῶν ἀρχαιοτέρων αἰώνων μέχρι τοῦδε διαυγάζει μὲ ἀπαραιμείωτον λαμπρότητα· ἀλλ' ἔως τώρα στερεῖσθε ἀκόμη τοὺς καρποὺς τοῦ ἐνδοξοτάτου ἀγῶνός σας. Οἱ ἄγροί σας εἶναι ἡρημαμένοι, ἡ βιομηχανία σας

»ἀπονεκρωμένῃ, τὸ ἐμπόριον σας, τὸ ἄλλοτε τόσο ἀκμάζον, εἰς
 »πτῶσιν. Εἰς μάτην ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς εἰρήνης ἐπερίμεναν αἱ
 »τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι τὴν ὥραν καθ' ἣν ἤθελε ταῖς συγχω-
 »ρηθῇ νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν ἀρχαίαν πατρίδα των. Τὸν τόπον
 »τοῦ δεσποτισμοῦ κατέλαβεν ἡ ἀναρχία ἡ ὁποία πλήττει τὰ
 »νῶτά σας ἀπανθρώπως μὲ τὴν αἰμοσταγῇ μάστιγά της. Καί,
 »ὅ,τι καλὸν ὁ ἔρωσ τῆς πατρίδος ἀπέκτησε διὰ σας, διὰ τοῦ
 »πλέον εὐγενοῦς ἐνθουσιασμοῦ, τὸ ἀφανίζει ἡ ἐσωτερικὴ διχόνοια
 »διὰ τοῦ πλέον βδελυροῦ ἐγωῖσμοῦ.

«Τὸ νὰ δώσω τέλος εἰς τὴν τριαύτην κατάστασιν, καθ' ἣν διὰ
 »τῆς φθοροποιοῦ ἀλληλομαχίας καταναλίσκονται αἱ πρώτισται
 »δυνάμεις, τὸ νὰ συγκεντρώσω εἰς τὸ ἐξῆς πᾶσαν σπουδὴν εἰς ἓνα
 »καὶ μόνον σκοπόν, τὸν τῆς ἀκμῆς, τῆς εὐδαιμονίας καὶ δόξης τῆς
 »πατρίδος σας ἀποκατασταθείσης ἤδη καὶ ἰδικῆς μου, τὸ νὰ ἐκ-
 »λείψω προσέτι κατ' ὀλίγον, διὰ τῆς εὐλογίας τῆς εἰρήνης καὶ
 »τῆς σωτηριῶδους ἐπιρροῆς τῆς κοινῆς εὐταξίας, τὰ πολυάριθμα
 »τῶν προτέρων καὶ ἐσχάτων δυστυχημάτων ἔχνη, τὰ ὅποια καλύ-
 »πτουσι τὴν τόσο ὠραίαν καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν τόσο πλουσίως πε-
 »προικισκένῃ γῆν σας, τὸ νὰ λάβω εἰς σκέψιν τὰς ὑπὲρ πατρίδος
 »θυσίας σας καὶ τὰς ἐκδουλεύσεις σας, τὸ νὰ ὑπερασπισθῶ μὲ τὴν
 »αἰγίδα τοῦ νόμου καὶ τῆς δικαιοσύνης τὰ πρόσωπά σας καὶ τὴν
 »εἰδιοκτησίαν σας, ἀπὸ τὸ αὐθαίρετον καὶ τὴν ἀκολασίαν, καὶ
 »δι' ὠρίμων καὶ σταθερῶς θεμελιωμένων θεσμοθεσιῶν, ἀναλόγων
 »μὲ τὴν κατάστασιν τοῦ τύπου καὶ μὲ τὰς δικαίας εὐχὰς τοῦ
 »ἔθνους, νὰ σας προμηθεύσω τὰ ἀγαθὰ μιᾶς ἀληθοῦς ἐλευθερίας,
 »ἡ ὁποία δὲν εὐρίσκεται παρὰ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῶν νόμων καὶ
 »οὕτως νὰ φέρω εἰς πέρας τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τοῦτο
 »εἶναι, ὦ Ἕλληνες, τὸ ἔνδοξον μὲν ἀλλὰ δυσχερὲς ἔργον, τὸ
 »ὅποτον ἀνεθέμην εἰς ἑμαυτόν, καὶ χάριν τοῦ ὁποίου προθύμως
 »θυσιάζω τὸν εἰς τὴν πατρίαν μου γῆν εὐφρόσυνον καὶ εὐδαίμονα
 »υἱόν, τρέφων τὸ ἴδιον αἶσθημα, ἀπὸ τὸ ὅποτον κινούμενος ὁ Βα-
 »σιλεὺς, ὁ πατὴρ μου, πρῶτος μεταξὺ ὅλων τῶν Μοναρχῶν, σας

»ἔδωκε χεῖρα βοηθείας εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἡρωικόν σας ἀγῶνα.

«Μὲ πλήρη πεποίθησιν ἀποτείνω τὴν φωνήν μου, πρὸς ἐσᾶς
»Ἕλληνες καὶ ζητῶ ν' ἀφιερῶσθε μοναδικῶς εἰς τὸ ἐξῆς, ἐν ἀδελ-
»φικῇ ἀγάπῃ, τὰς δυνάμεις σας ἐκ συμφώνου μὲ ἐμὲ εἰς τὸ κοι-
»νὸν καλὸν καὶ νὰ μὴ στέρξετε ποτὲ νὰ ἀφανισθῶσιν ἐν τῷ μέσῳ
»τῶν σπασμῶν καὶ τῶν σπαραγμῶν τῶν ἐμφυλίων διχονοιῶν καὶ
»τῆς ἀναρχίας, τὰ ἀγαθὰ, ὅσα ἀπεκτήσατε διὰ τῆς ἀνδρείας σας,
»διὰ τῆς εἰς τοὺς κινδύνους καρτερίας σας, διὰ τοῦ πρὸς τὴν πα-
»τρίδα ἔρωτός σας, καὶ διὰ τοῦ θάρρους σας εἰς τὴν θείαν Πρό-
»νοιαν, οὐδὲ νὰ καταδεχθῆτε νὰ σπιλωθῇ ἀπὸ τὰς παραφορὰς
»τῶν χαμερπῶν παθῶν τὸ ὄνομα σας, τοῦ ὁποίου τόσαι ἡρωικαὶ
»πράξεις ἐγγυῶνται τὴν ἀθανασίαν. Ὅσον μεγάλοι καὶ ἂν ᾖναι
»οἱ ἀγῶνες, τοὺς ὁποίους ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν ὁ ὑψηλὸς οὗτος σκο-
»πός, ἡ ἐπιτυχία του μόνη θέλει μᾶς εἶναι πλουσιωτάτη ἀντα-
»μοιβή».

«Ἀναβαίνων τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος δίδω τὴν πάνδημον βε-
»βαίωσιν τοῦ νὰ προστατεύσω εὐσυνειδήτως τὴν θρησκείαν σας,
»νὰ διατηρῶ πιστῶς τοὺς νόμους, νὰ διανέμεται ἡ δικαιοσύνη
»πρὸς ἓνα ἕκαστον καὶ νὰ διαφυλάττω ἀκέραια διὰ τῆς θείας βοη-
»θείας, ἐναντίον ὁποιουδήποτε τὴν ἀνεξαρτησίαν σας, τὰς ἐλευ-
»θερίας σας καὶ τὰ δικαιώματά σας. Ἡ πρώτη μου φροντίς θέ-
»λει εἶναι ἡ ἀνόρθωσις καὶ στερέωσις τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ εὐ-
»σταξίας, ὥστε ν' ἀπολαμβάνη καθεὶς ἐξ ἑσῶ ἀνενοχλήτως καὶ
»ἡνεπηρεάστως νόμιμον ἀσφάλειαν. Παραδίδων εἰς τὴν λήθην τὰς
»εἰς τὸ παρελθὸν πολιτικὰς παραφορὰς, περιμένω πεποιθῶς,
»ὅτι ἕκαστος ὑμῶν, ὦ Ἕλληνες, θὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸ ἔθνος τὴν προ-
»σέηκυσαν ὑποταγὴν εἰς τοὺς νόμους καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τὰς ἐπι-
»τετραμμένας τὴν τούτων ἐκτέλεσιν καὶ θὰ ἐπιστρέψῃ εἰρηνικῶς
»εἰς τὴν ἐστίαν του.

«Τοιοιτοτρόπως ἐλπίζω μετὰ βεβαιότητος ὅτι θέλω ἰδεῖ ἐμαυ-
»τὸν ἀπηλλαγμένον τῆς θλιβερᾶς ἀνάγκης τοῦ νὰ κάμω νὰ κατα-

»διδωχθῶσι μὲ ὅλην τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων οἱ ταράττοντες τὴν κοινὴν ἡσυχίαν καὶ οἱ ἀποστᾶται».

»Ἐθε ἡ θεία Πρόνοια νὰ εὐλογήσῃ τοὺς κοινούς ἡμῶν ἀγῶνας καὶ νὰ εὐδοκήσῃ νὰ ἐπανακμᾷσῃ λαμπρότερον ὁ ὠραῖος οὗτος τόπος, ὅστις καλύπτει τὴν κόνιν τῶν μεγίστων ἀνδρῶν καὶ τῶν μεγίστων πολιτῶν, τῶν ὁποίων οἱ ἀρχαῖοι χρόνοι ἀποτελοῦσι μίαν τῶν ὠραιότερων ἐποχῶν τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ ὁποίου τόπου οἱ κάτοικοι εἰς τοὺς τελευταίους καιροὺς ἀπέδειξαν εἰς τοὺς συγχρόνους των, ὅτι ὁ ἡρώϊσμός καὶ τὸ εὐγενές φρόνημα τῶν ἀθανάτων προγόνων των δὲν ἀπεσβέσθησαν ἀπὸ τὰς καρδίας των.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 23 Ἰανουαρίου 1833,

Ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως, ἡ Ἀντιβασιλεία

Ἐν τῇ κόμῃ **Ἀρμανσπεργ**, πρόεδρος, **Μάουερ**, **Ἐίδεκ**.

Οἱ τὴν προκήρυξιν ταύτην ὑπογράψαντες ἀπετέλουν ἤδη δυνάμει τοῦ ἄρθρου 10 τῆς Συνθήκης τῶν προστατίδων Δυνάμεων ὑπογραφείσης τῇ 25 Σεπτεμβρίου 1832 ἀντιβασιλείαν, ἔνεκεν τῇ ἀνηλικιότητι τοῦ βασιλέως. Τούτων ὁ μὲν Ἀρμανσπεργ ἐτιμᾶτο ἐν Εὐρώπῃ ὡς λεπτὸς ἀνὴρ περὶ τοὺς τρόπους, σπουδαῖος οἰκονομολόγος, φιλελεύθερος, ὁ δὲ Μάουερ ἐπηρεῖτο ὡς σπουδαιότερος ἐπιστήμων, ὁ δὲ Ἐίδεκ ἐθεωρεῖτο ὡς ἄριστος διοργανωτὴς τοῦ στρατοῦ καὶ εἰδήμων πολλῶν πραγμάτων συντεινόντων οὐ μόνον εἰς τὴν σύνταξιν στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διοίκησιν χώρας. Ἀλλὰ μόλις ἀνέλαβον τὰ ἐκυτῶν ὑψηλὰ καθήκοντα καὶ ἀμέσως ἠγέρθησαν ἀμφιβολίαι περὶ τῆς περιχρυσωμένης ἀξίας αὐτῶν. Ὁ λαὸς ἐν δειναῖς διατελῶν στιγματὶς ἤλπιζεν, ὅτι ταχέως θὰ ἔβλεπε βελτιουμένην τὴν τύχην, ἐρ' ὅσον ἐπιστεύετο ὅτι πρὶν ἢ κατέλθωσιν οἱ ἀντιβασιλεῖς εἰς Ἑλλάδα εἶχον ἤδη πρότερον, κατὰ τοὺς ὁκτὼ ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ αὐτῶν μῆνας, παρυσχευάσῃ πάντα ὡς γινώσκοντες τὴν κατὰστασιν τῆς Ἑλλάδας.

θος. Ἀλλὰ τάχιστα αἱ ἐλπίδες αὐτῶν ἐξηλέγχθησαν, κατὰ πάντα σχεδόν, φροῦδαι· τὸ μὲν ὅτι οἱ ἀντιβασιλεῖς ἐλάχιστα γινώσκοντες τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἕλληνας μετεχειρίσθησαν τρόπους ἀναρμοδίους, ἥκιστα συντείνοντας εἰς ἐπίτευξιν τῶν ὧσων ἐκείνοι ἐπεθύμουν, οἱ δ' Ἕλληνες πάλιν ἀπῆτουν πράγματα, τὰ ὅποια οὔτε οἱ ἀντιβασιλεῖς οὔτε ἄλλη τις ἀρχὴ καὶ ἐξουσία ἡδύνακτο νὰ ἐκπληρώσῃ. Ἐντεῦθεν δὲ ὁ ἐνθουσιασμός πρὸς τε τοὺς Βαυαροὺς ἐν γένει ταχέως ἀπεσβέννυτο καὶ πρὸς αὐτὸν ἀκόμη τὸν Ὀθωνα πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὰς ἡνίκας τοῦ Κράτους.

Τῶν ἀντιβασιλέων τούτων ὁ μὲν κόμης Ἰωσήφ Λουδοβίκος Ἀρμανσπερ πρόεδρος, διωρίσθη γενικὸς ἐπόπτης καὶ εἰδικώτερον αὐλάρχης, ὁ ἐξ ἀπορρήτων Λουδοβίκος Μάουρερ ἐπέβλεπε τὰ τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ὁ ὑποστράτηγος Ἐϊδεκ διηύθυνε τὰ στρατιωτικὰ καὶ ναυτικά, τῶν δὲ ἐτέρων δύο συμπληρωματικῶν μελῶν τοῦ Γράνιερ καὶ τοῦ Ἀβελ ὁ μὲν πρῶτος ἔλαβε τὰ οἰκονομικά, ὁ δὲ δεύτερος τὰ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ τὰ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως. Ἄλλ' ὅμως ὥς ἐκ τῆς συγκεντρίκευτος ταύτης τῆς ἀντιβασιλείας τὸ Ναύπλιον ἐγένετο ἐστία ραδιουργιῶν, μηχανορραφιῶν, διαιρέσεων, ὧν ζωροτάτην εἰκόνα, μολονότι ὑπερβολικὴν ὀλίγον, παρέχει ἡμῖν εἰς τῶν συγχρόνων ἀνδρῶν. «Καὶ τὰ μὲν πρῶτα σπέρματα τῆς διχονοίας κατεβλήθησαν ὑπὸ γυναικῶν, γράφει οὗτος, μεταδοθέντα δὲ καὶ εἰς τοὺς ἀνδρας, μετὰ τοσαύτης ὀξύτητος ἀνεβλάστησαν καὶ εἰς τοιαύτην περιῆλθον περιπλοκήν, ὥστε καὶ τότε, ὅτε διὰ τὴν θέσιν καὶ τὰς σχέσεις παρέστην μάρτυς, καὶ σήμερον, συλλέγων τὰς ἀναμνήσεις καὶ ἐπεξερχόμενος ταύτας ἀδυνατῶ νὰ εὕρω λεπτὸν καὶ ἀκρον μίτου ἵνα ὀδηγηθῶ εἰς ἀνίχνευσιν τῆς ἀληθείας.

Δὲν ἀπετέλουν δὲ οἱ πέντε ἀντιβασιλεῖς τὰ μόνα πρόσωπα τοῦ δράματος, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν καὶ οἱ πρέσβεις τῆς Βαυαρίας, τῆς Ρωσίας, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Πρωσίας καὶ τῆς Γαλλίας καὶ οἱ γραμματεῖς τῶν πρέσβων καὶ ἄξιωματικοὶ Βαυαροί· κατὰ παράβασιν δὲ τῶν ὄρων τῆς δραμα-

τικῆς ἐνότητος καὶ αἱ πόρρω τῆς Ἑλλάδος αὐλαὶ καὶ κυβερνήσεις. Ὁ μὲν Μάουερ, ὁ Ἐϊδεκ καὶ ὁ Ἀβελ κητακρίνονται ὡς ὑπερβαλλόντως ρωσίζοντες· καὶ ὅμως ἦσαν οἰκειότατοι τοῦ πρέσβους τῆς Γαλλίας καὶ ὑπεστηρίζοντο ὑπ' αὐτοῦ, ὁ δὲ Ἀρμανσπεργ κατηγορεῖται ὡς ἀγγλιστῆς. Οἱ μὲν πρῶτοι πλειονοψηφοῦντες, ἀγωνίζονται νὰ ὑποσκελίσωσι τὸν πρόεδρον, οὗτος δὲ μειονοψηφῶν καταρραδιουργεῖ ἐκείνους· οἱ πρέσβεις ἐκλαμβάνουσι φίλους τοὺς ἐχθροὺς, ἐχθροὺς δὲ τοὺς φίλους, ἑλληνιστῆς Γερμανός, ὁ Φρασικλῆς, συντάττει ἐν τῇ διαλέκτῳ τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Σωκράτους, μετὰ πολλῶν ἀγὰρ καὶ εἰκε καὶ παῦρα καὶ ἐπιπρῶννυμι καὶ οὐ ράδιον,» ἀναφορὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσίας καὶ τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας, μαστιζὼν τοὺς τρεῖς καὶ ἐξυμνῶν τὸν ἕνα· ὁ πρέσβυς τῆς Ἀρκτου μαίνεται ὡς καταδικαζομένης τῆς ρωσικῆς μερίδος· ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Πλαπούτας, ὁ Γενναῖος, ὁ Καλλέργης, ὁ Γρίβας, ὁ Μαμούρης, ὁ Κριεζιώτης, ὁ Τσαβέλλας καὶ ἄλλοι καθειργνύονται, οἱ δὲ πρῶτοι καὶ εἰς τὸν διὰ λαιμητόμου θάνατον καταδικάζονται, ἀκυρωθείσης ἐπὶ τούτῳ διὰ βασιλικοῦ διατάγματος, ὑπερ ἀνήκουστον, προδικαστικῆς ἀποφάσεως, μετατεθέντων δύο δικαστῶν καὶ διὰ στρατιωτικῶν λογγῶν βιασθέντων τῶν ἄλλων· ὁ Τρικούπης ἐξοστρακίζεται εἰς Λονδίνον, ὡς οἶνει χαλαρῶς ἐνεργήσας κατὰ τὴν δίκην ταύτην· ὁ Μαυροκορδάτος ἀποπέμπεται εἰς Γερμανίαν, ὡς προστατεύσας τοὺς καταδικασθέντας, ὁ Ἀγγλος πρέσβυς ὑποστηρίζει τὸν γαλιζόντα Κωλέττην ὡς ὄργανον ἐπιτήδειον πρὸς ἐξόντωσιν τῶν τῆς ρωσικῆς μερίδος, οἱ ὑπερισχύοντες ἀντιβασιλεῖς πέμπουσιν ἐπίτηδες πρέσβυν εἰς Ἀγγλίαν τὸν Μιχαὴλ Σχινάν, ἵνα ζητήσῃ τὴν παῦσιν τοῦ Δῶκινς· ὁ Πάλμερστον στρέφει τὰ νῶτα πρὸς τὸν ἀπεσταλμένον.

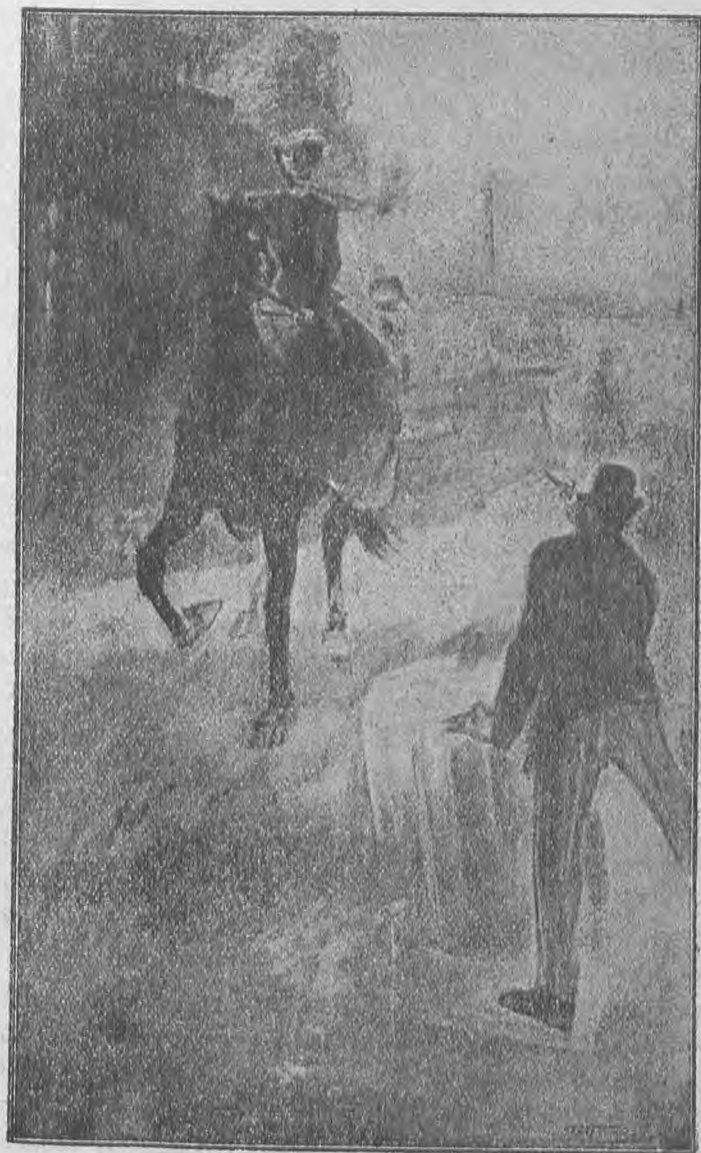
Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐκσφενδονίζει βίαια, λείδωρα καὶ ἀπειλητικὰ ἔγγραφα εἰς Μόναχον, ἀπαιτοῦσα τὴν ἄμεσον ἀποπομπὴν τῶν ἀντιπολιτευομένων τῷ Ἀρμανσπεργ· ἡ Βαυαρία καίτοι ὑποχρεῖται ἐκ τῶν συνθηκῶν νὰ ζητῇ τὴν συναίνεσιν τῶν τριῶν δυνάμεων, κατὰ πᾶσαν μεταβολὴν τῆς ἀντιβασιλείας, αἰτεῖται μὲν

αὐτήν, ἀλλὰ φοβηθεὶς σπεύδει νὰ ἀνακαλέσῃ καὶ πρότερον τὸν Μάουρερ καὶ τὸν Ἀβελ. Τότε δὲ ἡ Ἀγγλίκα θριαμβεύει· ἡ Γαλλίκα διχρηγνύει τὰ ἱμάτια αὐτῆς· ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας ὀργίζεται, διότι δὲν ἀνεκλήθη καὶ ὁ πρόεδρος· ὁ Ἀρμκνσπεργ γινόμενος παντοδύναμος, ἀποστέλλει τὸν Κωλέττην εἰς Παρισίους καὶ οὕτως ἀντικινίζεται ἐκ τρίτου τὸ ὑπουργεῖον. Καὶ τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ πρῶτον πολιτικὸν καὶ ἠθικὸν μάθημα, ὅπερ ἐδίδαξαν τοὺς ἀμυθεῖς καὶ πρωτοπείρους ἡμᾶς οἱ ἐκ τῆς Δύσεως σοφοὶ καὶ πολυπείροι, μάθημα ἢ μάλλον ὕψισμα ραδιουργίας, σκευωριῶν, ψεύδους, δόλου ἐπιβουλῆς».

Τοιοῦτοι ὄντες οἱ ἀντιβασιλεῖς δὲν περιωρίσθησαν μόνον εἰς τὴν ἀναπλήρωσιν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἀλλὰ καὶ ἀνέλαβον καθήκοντα ὑπουργῶν, τῶν ὑπουργῶν ἢ τῶν γραμματέων, ὡς ἐκαλοῦντο τότε, ὑποβιβαζομένων εἰς τὴν θέσιν τῶν τμηματάρχων.

Πράγματι δὲ ἐκ συγκεντρωτικωτάτων ἐνεπνέοντο ἰδεῶν εἰς πάντα ἀναμιγνυόμενοι καὶ τῶν πάντων τὴν διεύθυνσιν ἀναλαμβάνοντες, αὐταρχικῶς δὲ πολιτευόμενοι καὶ δεσποτικῶς φερόμενοι πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς πολιτικοὺς ἄνδρας, οὓς ἐπεθύμουν νὰ καταστήσωσιν νευρόσπαστα τῶν ὀρέξεων καὶ συμφερόντων αὐτῶν. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ εἰς πολλὰ ἐμπεσόντες σφάλματα, ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ἄφιξιν αὐτῶν, ἐξήγειραν θύελλαν ἀγανακτήσεως καὶ προὐκάλεσαν κατ' αὐτῶν συνωμοσίας καὶ στάσεις τῶν ἐλευθέρων μὲν ἐκυτῶν ὑπολαβόντων, ἀλλὰ κυρίως δούλων καταστάντων τῆς ἀντιβασιλείας.

Κατὰ τοὺς πρώτους δύο μῆνας οἱ ἀντιβασιλεῖς ἐκυβέρνησαν μετὰ τοῦ ὑπουργείου, ὅπερ εὔρον, κατὰ τὴν ἄφιξιν αὐτῶν, καὶ ὅπερ διετέλει ὑπὸ τὸν Σπυρίδωνα Τρικούπην, ἀλλ' εἴτα ὅμως, τῇ 3 Ἀπριλίου, ἀνεσχημάτισαν αὐτό, ἀφέντες καὶ πάλιν πρωθυπουργὸν τὸν Τρικούπην ὅστις ἦτο καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ προσωρινῶς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ συνεκρότησαν αὐτὸ ἐκ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μκυροκὸρδάτου ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ προσωρινῶς τῶν Στρατιωτικῶν μέχρι 1 Ἰουνίου, ἔτε διωρί-

Ἡ ἀπόπειρα δολοφονίας κατὰ τῆς Βασιλίσσης ΑΜΑΛΙΑΣ

Ἱστορία τοῦ Ὁθωνος.

2

σθη ἐν τῷ ὑπουργείῳ τούτῳ ὁ Σμάλτς, τοῦ Ἰωάννου Κωλέττη ἐπὶ τοῦ Ἐμπορίου καὶ τῶν Ναυτικῶν, τοῦ Γ. Ψύλλα ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν, ἀπὸ τοῦ τέλους Ἰουλίου, καὶ τοῦ Γεωργίου Πραξίδου ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης.

Βραδύτερον ὅμως ἐπῆλθε μεταβολή τις, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἐν τε τῷ ὑπουργείῳ καὶ τῇ ἀντιβασιλείᾳ ἐξ οὗ καὶ ἡ Ρωσικὴ πολιτικὴ ὑπέστη δεινὴν ἥτταν καὶ χολωθείσα ἐξήτει καιρὸν νὰ ἐκδικηθῇ. Τὸ πρῶτον τοῦτο ὑπουργεῖον περιελάμβανε χρηστοὺς καὶ διαπρεπεῖς πολιτικούς, τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων πολιτευτῶν, τὸν Τρικούπην, λόγιον, καὶ ἱκανὸν ἄνδρα, τὸν Πραξίδην παρομιώδους ἀρετῆς καὶ εὐθυδικίας, ἐμφορομένους πάντας ἀρίστων προθέσεων. Ἀλλ' οἱ ἀντιβασιλεῖς οὐδεμίαν αὐτῶν συμβουλὴν εἰσήκουσαν καὶ ἰδίᾳ τὴν περὶ τοῦ στρατοῦ καὶ περιέπεσαν οὕτως εἰς τὸ μέγιστον σφάλμα, τῆς διαλύσεως τῶν ἰθαγενῶν ταγμάτων, ἀντὶ νὰ δεχθῶσι τὴν τῶν ὑπουργῶν γνώμην, προτεινάντων τὴν διατήρησιν τοῦλάχιστον τετρακισχιλίων ἐκ τῶν παλαιῶν στρατιωτῶν, τὴν ἐξ αὐτῶν κατάρτησιν χωροφυλακῆς καὶ τὴν παραδοχὴν ὁμοιομόρφου μὲν ἀλλ' ἐθνικοῦ ἐνδύματος. Δυστυχῶς ὅμως αἱ συμβουλαὶ αὗται τοῦ Τρικούπη καὶ τοῦ Μαυροκορδάτου, οἵτινες διετέλουν ἐν τοῖς πράγμασι καὶ πρὸ τοῦ ἀνασχηματισμοῦ τοῦ νέου ὑπουργείου, οὐδαμῶς ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψει οὔτε κατὰ τὴν 2αν Μαρτίαν 1833 ὅτε ἐξεδόθησαν τὰ περὶ στρατοῦ δύο Διατάγματα, δι' ὧν οἱ μὲν μετὰ τὴν 1ην Δεκεμβρίου τοῦ 1831 καταταχθέντες ἀπεπέμποντο τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, οἱ δὲ παλαιότεροι διετάσσοντο νὰ καταταχθῶσιν ἐν τοῖς καταρτισθησομένοις δέκα ἀκροβολιστικοῖς τάγμασιν, οὔτε καὶ μετὰ ταῦτα ὅτε ἀλυσιτελὲς καὶ ἐπικίνδυνον ἀπεδεικνύετο τὸ μέτρον, γενικὴν προκαλοῦν ἀγανάκτησιν. Τοιοῦτοτρόπως δεκακισχίλιοι περίπου ἄνδρες, ὧν πολλοὶ κατήγοντο καὶ ἐκ τῶν ὑποδούλων ἐπαρχιῶν Ἡπείρου, Θεσσαλίας, Σουλίου, Ἀλβανίας, Μακεδονίας, Κρήτης κτλ. καὶ προγεγραμμένοι ὄντες ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν, πτωχοί, ρακενδύται, τῶν πάντων στερούμενοι καὶ ἐκτὸς τοῦ πολέμου οὐδὲν ἄλλα

βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα μαθόντες ἐρρίφθησαν εἰς τὰς ὁδοὺς, ἄνευ μερίμνης τινύς, παρὰ τὰς προσπάθειάς τῶν ὑπουργῶν καὶ τοῦ στρατηγοῦ Τζούρτζ ὑποδείξαντος τὸ ἄδικον τοῦ μέτρου.

Ἐντεῦθεν οἱ ἀσπλάγχως ἀποπεμφθέντες οὗτοι ἄνδρες ἠναγκάζοντο ἢ νὰ τραπῶσι «βίον ληστρικόν» δυστυχῶς μόνον πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐκλείπόντα, ἢ νὰ συντάττωσιν ἀναφοράς πρὸς τὸν ἐν Δομοκῷ Τουρκικῶν Τερζιλ-μπούζην ζητοῦντες νὰ παράσχω αὐτοῖς τὰ μέσα πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ «βαρβαρέζου». Διηγοῦνται δὲ ὅτι συνελθόντες μηνὶ Μαΐῳ, περὶ τοὺς 300 ἐνώπιον τοῦ Ναυπλίου ἄσπολοι ἐνεχείρησαν ἀναφοράν, ἐξ ὀνόματος πολλῶν ἐκακοντάδων, ἐν ἧ διεξετραγώδουν τὰς ταλαιπωρίας, τὴν γυμνότατα καὶ τὴν ἐσχάτην πενίαν· ὁ φρούραρχος δεξάμενος τὴν ἀναφορὰν ὑπέσχετο αὐτοῖς πολλά, ἀλλ' οὐδὲν ἔδωκε, διέταξε δὲ νὰ μεταβῶ, σιν εἰς ἸΑργος· ἐκεῖσε ἐπεμψεν αὐτοῖς ἡ κυβέρνησις ὀλίγον ἄλευρον καὶ οὐδὲν πλέον. Ἄλλ' οἱ ἀνδρεῖοι παλαιμάχοι πεινῶντες μετὰ δύο ἐβδομάδας, ἀπέστειλαν ἄλλους τριακοσίους, ὅπως ἐξαιτήσωνται βοήθημά τι. Μάτην οἱ δυστυχεῖς ἥρωες ἐδείκνυνον τὴν φουσταιέλλαν τὴν λερή καὶ τὰ ρακῶδη αὐτῶν ἐνδύματα· μάτην ἐπεδείκνυντο τὰ αὐτῶν τραύματα· μάτην μετὰ δακρύων ἐπεκαλοῦντο τοὺς ἀγῶνας, τὰς λαμπράς μάχας, ἐν αἷς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς ἐχθροὺς καὶ παρεσκεύασαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος. Ἀντὶ παρηγορίας οἱ Βαυαροὶ ἀξιωματικοὶ ἐδείκνυνον πρὸς αὐτοὺς περιφρόνησιν· ἡ δὲ κυβέρνησις ἀντὶ βοηθήματος οὐ μόνον μετ' ἀπειλῶν ἀπέπεμψεν, ἀλλὰ καὶ διέταξεν ἵνα δύο λόχοι τοῦ 19ου βαυαρικοῦ πεζικοῦ τάγματος μετὰ δύο ὀδοῦζιων, ὅσον τάχος, διασκορπίσωσι τοὺς δυστυχεῖς πολεμιστάς. Καὶ ὥς στερούμενοι μὲ τῶν πάντων καίπερ ἀδικούμενοι δὲν ἀντέστησαν τῇ βίᾳ τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων· ἀλλὰ διὰ τοῦ βαρβάρου καὶ ἀδίκου τούτου τρόπου οἱ ἀντιεασιεῖς παρεσκεύαζον ἐχθροὺς τῇ κυβερνήσει καὶ ὑπέθαλπον ἀνοήτως τὴν ἀναρχίαν, τὰς στάσεις καὶ τὴν ληστείαν. Ἡ ἀντιεασιεὶα λοιπὸν διὰ τῶν ἀστόχων αὐτῆς διαταγμάτων καὶ ἐχθροὺς πολυαριθμούς ἐσχημάτισε καὶ τὴν ληστείαν ἀνεξωπύρησε καὶ τὴν πενίαν ἐπηύξησε, ματαίως δὲ προ-

σεπάθησε να κατευιάσει την δικαίαν ἀγανάκτησιν διὰ τῆς γενομένης, τῇ 1ῃ Ἰουνίου 1833, συστάσεως τῆς χωροφυλακῆς ἐκ 1200 ἀνδρῶν, ἐκλεγέντων, ὡς καὶ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτῆς, μετὰ τῶν ἀπολυθέντων ἀτάκτων.

Πρὸς τοὺς χωροφύλακας τούτους ἐδόθη πλείων μισθὸς καὶ ὠραιότερα στολὴ ἢ πρὸς τὸν λοιπὸν στρατὸν· αἱ ἐξαιρέται ὑπηρεσίαι, ἃς παρέσχον οὗτοι ὑπὲρ τῆς τάξεως ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἐξαίρετου φιλέλληρος Γκραλιάρ, κατέδειξε πόσον φρονίμως ἤθελε πράξει ἡ ἀντιβασιλεία χρησιμοποιοῦσαν τὴν ἀπαιδαγώγητον δύναμιν τῶν «παλληκαρίων» ἐκείνων ὑπὲρ τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους. Ἐνώπιον δὲ τῶν χωροφυλάκων τούτων, οἵτινες καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν 22 Ὀκτωβρίου 1862 κατεδείχθησαν πιστοὶ τῷ βασιλεῖ Ὁθωνι, τοσοῦτον συνεκινήθη ἡ ἐνέργεια τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ὥστε ἡδύνατό τις κάλλιστα νὰ ἐρωτήσῃ ποία ἐν Ἑλλάδι ἀνάγκη ἦτο τακτικοῦ στρατοῦ ἐκ δεκακισχιλίων στρατιωτῶν καὶ χιλίων ἀξιωματικῶν καὶ στρατηγῶν, εἰς τι δ' ἐχρησίμευε τὸ ἱππικὸν σύνταγμα, ἕπερ δὲν ἡδύνατο βεβαίως ν' ἀναπτυχθῇ ἐπὶ ὄρεινῶν στενοποριῶν; Οἱ μεγάλοι μισθοὶ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ στρατηγῶν, ἡ στρατολόγησις ἐθελοντῶν καὶ ἡ μισθοδοσία τοῦ βουλευτικοῦ ἐπικουρικοῦ σώματος ἀπερρόφησαν σπουδαιότατον μέρος τῶν μετὰ πολλοῦ κόπου ληφθέντων χρημάτων τοῦ δανείου τῶν 60,000.000 δραχμῶν ἃς ἐγγυήθησαν αἱ προστατίδες δυνάμεις διὰ τὰς πρώτας ἀνάγκας τοῦ τόπου. Τούτων δὲ ἐν Ναυπλίῳ γενομένων, ὁ Ὁθων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (τέλη Ἀπριλίου 1833) ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Σμύρνην διὰ τὴν δὲ τὴν αἰτίαν, ὡς λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς «Ἱστορίας τοῦ Πυγῆρονος Ἑλληνισμοῦ» :

Ἡ ἀντιβασιλεία. τοῦτο μὲν ἵνα παράσχη ἐλπίδας καὶ θάρρος πρὸς τοὺς ὑποδούλους Ἑλληνας, τοῦτο δὲ καὶ ἵνα καταστήσῃ ἀγαπητὸν τοῖς Ἑλλησι τὸν νεκρὸν αὐτῶν βασιλεῖα Ὁθωνα, ἀπεφάσισε τὴν εἰς Σμύρνην μεταβάσιν αὐτοῦ. Διὰ τοῦ ταξιδίου τούτου ἐπρόκειτο νὰ δηλωθῇ εἰς μὲν τοὺς ἐλευθέρους Ἑλληνας ὅτι θεωρεῖ αὐτοὺς ἐξ ἴσου ὡς ἰδίους ὑπηκόους, ὑπὲρ τῆς τύχης τῶν ὁποίων θέλει μεριμνήσει καὶ οὗς ἐπισκέπτεται εὐθὺς μετὰ

τὴν εἰς Ἑλλάδα καθόδον αὐτοῦ. Πρέπει δὲ νὰ εἰπωμεν ὅτι, καίτοι οὐδὲν κατ' οὐσίαν ἀποτέλεσμα ἠδύνατο νὰ ἐπενέγκῃ ἡ ἐπίσκεψις τοῦ βασιλέως Ὁθωνος εἰς πόλιν τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων, πολλὴν περιποιεῖ τὴν τιμὴν τῇ ἀντιβασιλείᾳ ἡ περὶ ταύτης ἀπόφασις καὶ ἐκτέλεσις. Ἐνδεικνύει ὅχι ἕτερον τὸν πόθον τοῦ νὰ διαθερμαίνωνται αἱ ἐλπίδες τοῦ ἔθνους καὶ ἀναπτεῶνται ὁ ἐθνουσιασμὸς αὐτοῦ καὶ καλλιτέραν ἐκτίμησιν τῶν καθηκόντων τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἐκείνης ἣν ἔσχον μετὰ ταῦτα πολιτικοὶ τινες ἄνδρες ἐργασθέντες πάσῃ δυνάμει ἵνα καταπνίξωσι καὶ ἐλπίδας καὶ ἐθνουσιασμὸν ὅπως ἀνετώτερον κυλίωνται ἐν τῷ κομματικῷ βορβόρῳ. Κυρίως ἡ ἀντιβασιλεία διὰ τοῦ ὀλίγον τι μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ βασιλέως διορισθέντως πρεσβευτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Κ. Ζωγράφου ἐπεζήτησεν ὑπὸ τὴν πρόφασιν ἐπισκέψεως τοῦ βασιλέως Ὁθωνος πρὸς τὸν Σουλτάνον Μαχμουτ καὶ τὴν καλλιέργειαν καλῶν καὶ φιλικῶν σχέσεων τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετάβασιν τοῦ Ὁθωνος, ἀλλ' ἡ αἴτησις αὕτη ἀπερρίφθη ἀσυζητητὶ ὑπὸ τῆς Πύλης. Ὁ Σουλτάνος Μαχμουτ οὐ μόνον βασιλέα τῆς Ἑλλάδος νὰ ἴδῃ δὲν ἤθελεν, ἀλλ' οὐδὲ τὸν πρεσβευτὴν αὐτοῦ νὰ δεχθῇ. Ἐν τούτοις ὁ Κ. Ζωγράφος, ὁ μετὰ ταῦτα δίκην προδέτου ἐν ταῖς ἀγυαῖς τῶν Ἀθηνῶν λιθοβοληθεὶς, κατὰ τὰς δεινὰς ἐκείνας περιστάσεις ἔσχε τὸ θάρρος νὰ ἐμφανισθῇ πρὸ τοῦ Τούρκου ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ καὶ νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἄδειαν μεταβάσεως τοῦ βασιλέως Ὁθωνος εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἀπορριφθεῖσης δὲ τῆς αἰτήσεως αὐτοῦ, ἀπήτησεν ἐπιμόνως τὴν ἄδειαν ἐπισκέψεως τοῦλάχιστον τῆς Σμύρνης. Ἡ δευτέρα αὕτη αἴτησις ἐνισχυθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ Ρώσου πρεσβευτοῦ ἐγένετο ἐν τέλει δεκτὴ ὑπὸ ἔρους· ἦτοι νὰ μεταβῇ ὁ βασιλεὺς Ὁθων ὡς ἄγνωστος, ἐξευρισκομένης ὅμως προφάσεως δικαιολογούσης τὴν μετάβασιν ταύτην. Τοιαύτη πρόφασις εὑρέθη ὁ Μαξιμιλιανὸς τῆς Βαυαρίας ἐπρόκειτο νὰ περιέλθῃ τὴν Ἀνατολήν, καὶ ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἤθελε νὰ μεταβῇ εἰς Σμύρνην πρὸς συνάντησιν τοῦ ἀδελφοῦ. Ἡ Πύλη παρέσχε τὴν ἄδειαν.

Οὕτως ὁ Ὁθων ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν εἰς Ναύπλιον ἄφιξιν

του ἀνεχώρησεν εἰς περιοδείαν, διὰ τῆς αὐτῆς ἀγγλικῆς φρεγάτας «Μαδαγασκάρ» δι' ἧς ἀφίκετο, ἀνὰ τὰς Κυκλάδας καὶ τῇ 5 Ἰουνίου 1833 κατέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα Σμύρνης. Ἡ ἐλληνικὴ τάτῃ τῆς Ἰωνίας πόλις ἐσφάδαζεν ὑπὸ τὸ κράτος ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ. Ἐκατοντάδες πλοίων καὶ λέμβων ἐπολιόρχησαν τὴν «Μαδαγασκάρ» καὶ ἐπευφήμουν τὸν Ἑλληνα βασιλέα καὶ τὴν ὑπερφάνως κυματίζουσαν κυανόλευκον, ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ τοῦ ὑπασπιστοῦ Δημητρίου Βότσαρη, τοῦ κόμητος Σαπόρτα, τοῦ βαρώνου Λίδερ, τοῦ ἀρχιάτρου Βίττμερ καὶ τοῦ γραμματέως μαρώνου Στέγκελ, ἐξῆλθον εἰς τὴν ξηρὰν ἀλλ' ἡ συνώθησις καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἦτο τοιοῦτος ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ αὐθωρεῖ εἰς τὸ πλοῖον του· τὰς ἐπομένους ἡμέρας διὰ τῶν προσπαθειῶν τῶν προϋχόντων, κατευνασθέντων τῶν πνευμάτων, ἡδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ καὶ ἐπισκεφθῇ τὰ σχολεῖα, τὸ νοσοκομεῖον καὶ τὰς ἐκκλησίας. Οἱ Ἕλληνες ἔμποροι ἠθέλησαν νὰ ποιήσωνται λαμπρὰν ἐορτὴν πρὸς τιμὴν του, ἀλλ' ἡ αἴτησις αὐτῶν συνετῶς ἀπερρίφθη ὑπὸ τοῦ Ὁθωνος ὅστις συγκατένευσε μόνον νὰ μεταβῇ χάριν περιπάτου εἰς τὴν ἐξοχὴν καλουμένην Βουρνόβα καὶ προσκληθῇ ἐκ συμπτώσεως δῆθεν ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ μεγαλεμπόρου Οὐίτταλλ.

Οὕτω καὶ ἐγένετο, δοθέντος ὑπὸ τοῦ Οὐίτταλ λαμπροῦ δείπνου καὶ χοροῦ, παρευρεθέντος τοῦ βασιλέως Ὁθωνος καὶ τοῦ ἀνθους τῆς ἐλληνικῆς καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας Σμύρνης. Ἐμείνει δὲ ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἐν Σμύρνῃ ἐννέα ὅλας ἡμέρας μέχρι τῆς 14 Ἰουνίου. Τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ, ἀφικομένου καὶ τοῦ πρίγκηπος Μαξιμιλιανοῦ, ἐτελέσθη πάνδημος δοξολογία ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῆς ἀγίας Φωτεινῆς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Σμύρνης Σεραφεῖμ μεθ' ἁπαντος τοῦ κλήρου, παρισταμένου ἀπείρου πλήθους, τοῦ διευθυντοῦ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Ὑμηρόλη μετὰ τῶν καθηγητῶν, τῆς δημογεροντίδος καὶ καὶ τῆς ἐφορίας μετὰ τῶν προϋχόντων. Αὐτὸς ὁ Ἀγγλος πλοίαρχος ἐδάκρυσεν ἐκ τῆς συγκινήσεως βλέπων τὸν ἄπλεπτον ἐκεῖνον ἐνθουσιασμόν, τὴν ἱερὰν συγκίνησιν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπὶ τούτους

αἰῶνας τὸ ταλαίπωρον Ἔθνος τὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ ἐπόθει· ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας ἐνισχύετο εἰς τὸ ὑπομέειν τὰ παθήματα διὰ τῆς παρηγόρου ἐλπίδος ὅτι ἐπελεύσεται ἡμέρα, καθ' ἣν ἀνυψωθῆσεται καὶ πάλιν τὸ λάθαρν τῆς πεσοῦσης αὐτοκρατορίας του· καὶ τέσσαρας αἰῶνας ἠγωνίζετο, ἐταλαιπωρεῖτο, ἐμάχετο ἵνα ἐπισπεύσῃ τὴν ἡμέραν ταύτην. Ἡ ἐνώπιον αὐτοῦ παρουσία τοῦ Ἑλληνος μονάρχου ἐφαίνετο αὐτῷ ὡς ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις, ὡς ἂν ἠνοίχθησαν οἱ τάφοι τῶν Κωνσταντίνων καὶ ἀνεπήδησεν εἰς ἐξ αὐτῶν τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους εὐαγγελιζόμενος.

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ἐλησμονήσεν, ὅτι μία μόνον γωνία τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ἠλευθερώθη· ὅτι αὐτοὶ ἐγκατελείφθησαν ἐν δουλείᾳ· ὅτι ὑφίστατο ξένη διοίκησις καὶ ὅτι τοῦρκοι πασσάδες ἐκυβέρνηον αὐτούς· ἐν ἔβλεπον, τὸν ἐνώπιον αὐτῶν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος καὶ τρέμοντες ἐκ τῆς συγκιήσεως, παραπαίοντες ἐκ τῆς μέθης τοῦ πατριωτισμοῦ ἠγάλλοντο, ἐφευφύηουν. Ὁ τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου Εὐαγγελικῆς Σχολῆς διευθυντὴς Ὁμηρόλης διὰ φωνῆς ὑποτρεμούσης προσεφώνησε τὸν Βασιλέα Ὁθωνα ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης ἐπηλύγησεν αὐτὸν ἐκφωνήσας εὐγλωττον καὶ πλήρη πατριωτικοῦ λόγον. Ὅτε ὅμως ἡ «Μαδαγασκάρ» ἀνεχώρησεν, ὅτε ὁ Ὁθων συμπαραλαβὼν καὶ τὸν ἀδελφὸν Μαξιμιλιανὸν τὸ ὕστατον διὰ τῆς χειρὸς ἀπεχαιρέτησε τὸν ἐπὶ τῶν λέμβων ζητωκραγοῦντα λαόν, ὅτε ἡ ὑπερήφανος φρεγάτα ἐξηφανίσθη εἰς τὸ πέλαγος, ὁ σμυρναϊκὸς λαὸς ἐπανέπεσεν εἰς οκληρὰν πραγματικότητα. Ὁ διοικητὴς περιέγραψε λεπτομερῶς τὰ γεγνημένα εἰς τὴν Πύλην καὶ αὕτη ἐζήτησεν ὡς θῆμα τῆς γενομένης ὑποδοχῆς τὴν ἐξορίαν τοῦ Μητροπολίτου. Μετὰ τινος ἡμέρας ὁ τότε Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντίνος ὁ Α' ἐξηναγκάζετο ν' ἀπευθίνῃ εἰς Σμύρνην δύο ἔγγραφα ἐπιτιμητικὰ τῶν κληρικῶν, τῶν προεστώτων, τῶν δημογερόντων καὶ τῶν ἄλλων Χριστιανῶν ὡς καὶ τοῦ Μητροπολίτου Σμύρνης.

Ὁ Ὁθων ἐπέστρεψεν, ἀλλ' ὅμως τὸ ἀρτισύστατον βασιλείον ἦτο πεδῖον ἐρειπίων καὶ δὲν ἐζήκει νὰ διαθρέψῃ τοὺς πάντας.

Ἀπανταχοῦ οἰκίαι πυρποληθεῖσαι, πόλεις ἐρημωθεῖσαι, χωρία καὶ ποίμνια κατεστραμμένα· αὐτὰ δὲ τὰ ὄρεα ἀπεσπασμένα τοῦ ἐδάφους κατέκειντο ἀνωφελῆ. Ἀλλ' οὔτε κἂν αἱ ἐλατὶ καὶ αἱ ἄμπελοι διέφυγον τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς καὶ σιδήρου τὴν ἐπίδρασιν. Ἐπὶ πλέον ἢ πενία ἦτο γενικὴ, σώματα δὲ ληστρονικά, πεινκλέων πολεμιστῶν, διέτρεχον τὴν χώραν πᾶσαν, συμπληροῦντα τὴν καταστροφὴν. Ἡ ἔλλειψις παντὸς μέσου ἦτο τοιαύτη, ὥστε καὶ αὐτῶν τῶν σπόρων ἑσπεροῦντο πρὸς καλλιέργειαν· λέγεται δέ, — καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ζωηροτάτην τῆς πενίας εἰκόνα — ὅτι, κατὰ τινα νύκτα, ἐκλάπησαν ὑπὸ πειναλέων χωρικῶν γεώμηλα φυτευθέντα τὴν προτεραίαν παρ' Ἀγγλοῦ φιλανθρώπου. Τὰ εὐφορώτερα μέρη τοῦ νέου κράτους: αἱ ἀκταὶ τῆς Ἀχαΐας, ἡ κοιλὰς τοῦ Εὐρώτα καὶ ἡ σταφιδοφόρος Ἡλεία ἦσαν παντελῶς κατεστραμμένα· ἐντεῦθεν δὲ τοῦ Ἰσθμοῦ μόνον ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τῆς Λεβαδείας εὐρίσκοντο ἔχνη τινὰ καλλιεργείας. Ὁ πόσος δὲ ἦτο ὁ πληθυσμὸς τοῦ νέου τούτου κράτους, ὁ πτωχὸς ἐκεῖνος πληθυσμὸς ἐξηντλημένος ἐκ τῆς πάλης, ὁ ἡμιθανὴς ἐκ τῶν στερήσεων, ὁ ἀπαιδαγώγητος καὶ ἀμαθὴς ὡς ἐκ τῶν περιπετειῶν, ὅστις ὤφειλεν ἐργαζόμενος νὰ μεταβάλλῃ τὰ ἐρείπια εἰς πόλεις καὶ πυρίκαυστα πεδία εἰς χλοεροὺς λειμῶνας καὶ προσοδοφόρους κήπους; Μόλις 500,000 μέχρις 600,000 ψυχῶν, ἡ δὲ εὐφορία καὶ πολυανθρωποτέρα Πολοπόννησος, ἦτις, ἐν ἀρχῇ τοῦ ἀγῶνος, περιελάμβανε 500,000 περίπου ψυχῶν, κατὰ τὸ τέλος αὐτοῦ δὲν εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ πλείους τῶν 300,000 κατοίκων. Ἐφ' ᾧ καὶ ἐπὶ τοσοῦτον τὸ μέτρον τῆς ἀποπομπῆς τῶν στρατιωτῶν ἐκείνων, ἦτο ἄδικον καθ' ὅσον ἐν Βαυαρίᾳ ἐστρατολογοῦντο ξένοι ἵνα κατέλθωσιν εἰς Ἑλλάδα καὶ οἱ ἐκ Βαυαρίας ἀξιώματικοὶ ἀδρῶς ἐμισθοδοτοῦντος καὶ βαθμοὺς καὶ ἀξιώματα, κατὰ χάριν καὶ παρ' ἀξίαν, προεβιάζοντο. Προσεφεροντο δὲ λίαν ἀναξιοπρεπῶς πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἐπιδεικτιῶντας τὰς χρυσοπαρῦφους αὐτῶν στολὰς καὶ διημερεύοντες ἐν τοῖς, τὸ πρῶτον ἤδη ἐν Ἑλλάδι, καθιρδυσμένοις ζυθοπωλείοις. Εἰς ἐπίμετρον κατέταξεν ἀναμίξ Γερμανοὺς καὶ Ἑλλήνας, ἐξ οὗ προέκυψαν ἄτοπα πλεῖστα καὶ

Ἡ Βασίλισσα ΑΜΑΛΙΑ

Ἱστορία τοῦ Ὁθωνος.

3

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σκιῶς προσηνέχθη πρὸς τοὺς συμμετασχόντας τοῦ ἀγῶνος φιλέλληνας, ἐλαχίστους αὐτῶν διατηρήσασα ἐν ταῖς στρατιωτικαῖς θέσεσι, καὶ κατήρτισε λόχους καὶ τάγματα, ἄνευ μὲν τοῦ ἀναλόγου ἀριθμοῦ τῶν στρατιωτῶν, πλήρη ὅμως ἀξιωματικῶν ἀδρῶς μισθοδοτουμένων.

Ἀλλὰ τῆς ἐκ τῆς διαγωγῆς ταύτης τῆς ἀντιβασιλείας πρὸς τὸ ἐπιχώριον στοιχεῖον προκληθείσης ὀργῆς τοῦ λαοῦ ἔσπευσαν νὰ ἐπωφεληθῶσιν οἱ ἐκτὸς τῆς ἀρχῆς ἀπομεινάντες, καὶ ἰδίᾳ οἱ καθ' ὀλοκληρίαν παραγνωρισθέντες, οἱ τῆς ρωσικῆς μερίδος. Ἀντὶ νὰ σχηματίσωσιν οἱ ἀντιβασιλεῖς κυβερνήσιν ἐκ πάντων τῶν κομμάτων, περιέβαλψαν μόνους τοὺς ἀντιπάλους τοὺς Καποδιστρίου, θεωροῦντες ὑποπτον πάντα τοῦ Κυβερνήτου ὁπαδὸν καὶ ἰδίᾳ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ κυβερνητικοῦ καὶ τοῦ ρωσικοῦ κόμματος Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, καθ' οὗ ἐξηρεθίσθη ἡ ἀντιβασιλεία· διότι ἀπηύθυνε, διὰ τοῦ Ρώσου ναυάρχου Ρίκορδ, ἐπανακάμψαντος εἰς Ρωσίαν, ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κόμητα Νέσελροδ, οὗ τῆς ἀπαντήσεως, καίπερ καθόλου γενικῆς, ἐπωφελήθη χαρᾷ κτηρίζων αὐτὴν ὡς ἐνθάρρυνσιν, ἐκ μέρους τῆς Ρωσσίας, δυσχεστηθείσης καὶ ταύτης ὑπὸ τῶν ἀντιβασιλέων, οἵτινες διηρημένοι, ὑπέβλεπον ἀλλήλους, καὶ διότι συγχρόνως ἀφικόμενος ἐκ Μονάχου ὁ Ζακύνθιος κόμης Ρώμας διεκήρυττεν, ὅτι, ὡς ἔμαθεν ἐν τῇ βυβαρικῇ πρωτευούσῃ, λαβὼν συνεντεύξεις μετ' ἐπισήμων προσώπων, ὁ Ἀρμανσβεργ εὐνῶει τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Πλαπούταν Κολιόπουλον καὶ ἐπεθύμει τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Μάουρερ, τοῦ Ἀβελ καὶ τοῦ Ἐϊδεκ. Ἐπειδὴ δέ, περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον, καὶ ἀναφοραὶ ἐξεπέμφθησαν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσσίας καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βυβαρίας, δι' ὧν ἐζήτουν τὴν ἀνάκλησιν τῶν δύο μελῶν τῆς ἀντιβασιλείας, γραφεῖσσι ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Φράντς, ὅστις τὸ πρῶτον, συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη, εἶτα δὲ καὶ ἀπεπέμφθη εἰς τὴν Βυβαρίαν, εὐκόλως ἐννοοῦμεν, ὅτι ὁ Ἀρμανσβεργ προσεπάθει νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς στάσεως τοῦ ρωσικοῦ κόμματος, ἵνα οὕτως ἐπιτύχῃ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν δύο αὐτοῦ συναδέλφων.

Ὅτε δὲ κατενόησεν ὅτι ἦτο ἀνέφικτον, τότε, ἵνα μὴ φωραθῇ ραδιοῦργος, παρεδέξατο τὴν γνώμην τοῦ Ἀβελ περὶ καταδιώξεως τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ Κολιοπούλου, λαμβανομένης ὡς ἀφορμῆς τῆς κυκλοφορούσης διαδόσεως περὶ ὑπάρξεως μυστικῆς τινος ἐταιρείας «Φοίνικος» καλουμένης καὶ ὅτι ἐμελλον, κατ' Αὐγουστον, οἱ Τήνιοι νὰ ἀρνηθῶσι τὴν πληρωμὴν τῶν φύρων, κατὰ τούτων ἐξέπεμψαν καὶ βαυκαρικὸν στρατόν, κηρύσσοντες μάλιστα, παραλόγως καὶ γελοίως, τὸν στρατιωτικὸν νόμον, καίπερ τῆς ἀρνήσεως τῶν ἀγαθῶν νησιωτῶν οὔτε παρὰ Ρώσων πρακτόρων προκληθείσης οὔτε παρὰ τοῦ κόμματος τῶν Καποδιστριακῶν, ἀλλὰ λίαν δεδικοιολογημένης· διότι ὁ ταχθεὶς εἰσπράκτωρ ἀπῆλθε περισσότερα τοῦ νομίμου.

Ἐνεκα τοιούτων λόγων προέβησαν εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Κολιοπούλου καὶ πολλῶν ἄλλων καὶ ἐδημιούργησαν, εὐθὺς ὀλίγους μῆνας, μετὰ τὴν κάθοδον αὐτῶν ἐσωτερικὴν ζήτημα, ἀνευ σπουδαίας ἀφορμῆς. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ ἀποκηρύττει πᾶσαν εὐθύνην· ὑποτιθεμένου δὲ ὅτι βεβαίως ἐπραξέ τι πλεον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀφηγουμένων κατὰ τῆς ἀντιδασιλείας, πάλιν οὔτε ἡ σύλληψις, οὔτε ἡ δίκη, οὔτε ἡ καταδίκη αὐτοῦ ἀποχρώντως δικαιοδογεῖται.

Ἄλλ' εἴτε ὁ Κολοκοτρώνης ἦτο ἄθως καὶ ἐκτὸς πάσης ὑπονοίας ὡς διηγεῖται ἀπερίττως ἐν τοῖς ἀνευ μνημονευθεῖσαν «Ἀπομνημονεύμασιν» αὐτοῦ, εἴτε ὅπωςδήποτε συμμετεῖχε τῶν τεκταινομένων, ἡ διαγωγὴ τῆς ἀντιδασιλείας ὑπῆρξεν ἄφρων καὶ παράνομος, καὶ ἡδύνατο, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἰς δεινούς νὰ ἐκθέσῃ κινδύνους καὶ αὐτὴν τὴν βασιλείαν ἢ καταδιώξῃ πανισχύρου μερίδος καὶ ἡ ἐγκάθειρξις ἐπὶ ἐξαμηνίαν ἀνδρός, ὅσος ὁ Κολοκοτρώνης καὶ οἱ πρῶτιστοι τοῦ κόμματος αὐτοῦ, οἱ ὁμοίως φυλακισθέντες : Καλλέργης, Γρίβας, Κολιοπούλος, Τζαβέλας, Μαμούρης, Κριεζώτης καὶ οἱ λοιποί. Ἐντεῦθεν δὲ, ὡς ἐπίμετρον καὶ ἡ πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὴν εὐθυδικίαν καὶ τὸ ἀμερόληπτον τῶν δικαστῶν πεποιθήσις τοῦ λαοῦ διεσαλεύθη, κατὰ τὴν σκανδαλώδη ἐκείνην τῶν μεγάλων πατριωτῶν δίκην. Ὁ Ἀγγλος

Μάσσων τὰ πάντα ἔπραττε πρὸς εὐρεσιν ἐνδείξεων ὑπὲρ τοῦ κατηγορητηρίου αὐτοῦ, ὅπερ προσεπάθει ν' ἀποδείξῃ ὅτι αὐτογνώθῃ τίστασις καὶ συνομωσία» καὶ ὅτι περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου τοῦ 1833 ἐν Τριπόλει καὶ ἀλλαχοῦ οἱ οἰρημένοι Δημήτριος Πλαπούτας καὶ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης προδίδοντες τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν ὑπέγραψαν καὶ παρεκίνησαν καὶ ἄλλους ὑπηκόους τῆς Α. Μ. νὰ ὑπογράψουν παράκλησιν πρὸς ξένην δύναμιν ἐπὶ σκοπῷ κατάργησεως τῆς ὑψηλῆς Ἀντιβασιλείας, ἥγουν ἐπὶ σκοπῷ κατάργησεως τοῦ καθεστῶτος πολιτεύματος». Οὕτω δ' ἀπεκαλύφθη καὶ τότε ἤπαξ, ἐνώπιον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τῆς ἀγγλικῆς κακοηθείας τὸ θράσος, διότι ὁ αὐτὸς Μάσσων ὅστις ὡς συνήγορος τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη ἐπεζήτει τὴν ἀθώωσιν αὐτοῦ, καίπερ φρονεῦσαντος τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα τῆς χώρας, τὸν Καποδίστριαν, ἐπεζήτει τὴν κεφαλὴν τοῦ δαφνοστεφανοῦς τῆς Πελοποννήσου στρατάρχου ὡς ἐνόχου «ἐσχάτης προδοσίας, ἐπὶ τῇ εὐτελεῖ κατηγορίᾳ, ὅτι συνέταξε καὶ ὑπέγραψεν ἀναφοράς πρὸς ξένην δύναμιν ἐναντίον τῆς ὑψηλῆς Ἀντιβασιλείας, ἥ δὲ ξένη αὕτη δύναμις, ἡ Βαυαρία, ἦτο ἀκριβῶς ἡ διορίσασα τὴν ὑψηλὴν Ἀντιβασιλείαν. Δικαίως δὲ κατεκρίθη καὶ ἡ μεροληψία τοῦ εὐθυδικου, ἄλλως, ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ἐξ οὗ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ ὑπουργείου : ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, ὁ Ψύλλας καὶ Προΐδης, κατακρίνοντας τὴν αὐστηρότητα τῆς ζητούσης νὰ ἐκποτήσῃ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἀντιβασιλείας, ἀπεχώρησεν ἕνα μῆνα μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ ὑπουργείου, ὁ δὲ Τρικούπης καὶ ἀπεστάλη μάλιστα πρέσβυς εἰς Ἀγγλίαν, τὸ δὲ ὑπουργεῖον ἀνεσχηματίσθη τῇ 12ῃ Ὀκτωβρίου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου ἀναλαβόντος καὶ τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργεῖον προσωρινῶς δὲ καὶ τὸ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν, μετὰ τοῦ Ν. Θεοχάρους ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, τοῦ Ἰωάννου Κωλέττη ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν, τοῦ Σχινᾶ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ προσωρινῶς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τοῦ Σμάλτς τηρήσαντος πάλιν τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν μέχρι τῶν μέσων Μαρτίου 1834, ὅτε ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Λεσσοῦρου.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Μαυροκορδάτος οὐδαμῶς παρεδέξατο τὴν πολιτικὴν τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ τὴν 31 Μαΐου ἀπεχώρησεν ἐφαρμοσθέντος καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ μέτρου τῆς εἰς Εὐρώπην ἀποπομπῆς, διὰ τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ ὡς πρεσβευτοῦ παρὰ τοῖς ἀδελφεαῖς τῆς Πρωσίας καὶ τῆς Βαυαρίας· οὕτω δὲ τὸ ὑπουργεῖον ἀπέμεινεν ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα ἄνευ πρωθυπουργοῦ, τοῦ Ρίζου Νερουλοῦ διαδεχθέντος τὸν Μαυροκορδάτον ἐν τῇ διεκτινῶσει μόνον τοῦ [ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργεῖου. Βραδύτερον δὲ διωρίσθη πρωθυπουργὸς ὁ Κωλέττης, ἀλλὰ καὶ τούτον ἀπέστειλαν κατόπιν πρεσβευτὴν εἰς Παρίσιους.

Τοιαύτη ἦτο ἡ μόνη μέθοδος τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς Ἀντιβασιλείας ἀπὸ τῶν προσκώμματα αὐτῇ παρεμβαλόντων, τοῦθ' ὅπερ πρὸς κακὸν αὐτῆς, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, ἀπέβη. Ἡ σκανδαλώδης διεξαγωγή τῆς δίκης ταύτης καὶ ἡ εἰς δίκην παραπομπή τῶν δύο δικαστῶν Πολυζωίδου καὶ Τερτσέτη ἀρνηθέντων τὴν ὑπογραφήν τῆς «καταδικαστικῆς ἀποφάσεως» καίπερ πρὸς τοῦτο ἐξαναγκασμένων ὑπὸ τῆς λόγχης τῶν χωροφυλάκων καὶ ἡ ἀθώωσις αὐτῶν, παρέσχον εὐλογον ἀφορμὴν ἵνα ἐξεγερθῶσιν εἰς στάσιν καὶ αὐτοὶ οἱ Μανιάται, οὐ πρὸ πολλοῦ καθησυχάσαντες, διὰ τῶν ἡπίων μέσων τοῦ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἀποσταλέντος λοχαγοῦ Φέδερ.

Ἡ εἰρήσις τῆς ἐν Μάνῃ ἀνταρσίας σοδρῶς ἀνησύχησε τὴν Ἀντιβασιλείαν, ἥτις ἠναγκάσθη νὰ ἀποφυλακίσῃ πάντας τοὺς λοιποὺς πλὴν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Πλαπούτα, οὓς κατεδίκασεν εἰς θάνατον, τοῦθ' ὅπερ ὅμως δὲν ἐξετέλεσε καὶ νὰ ἐξαποστείλῃ στρατόν, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σμάλτε. Ἀλλὰ μέρος τοῦ βωσιλοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Σκουτίνερ ὑπέστη δεινὸν παρὰ τὰ «Κακοβούνια» ἀτύχημα αἰχμαλωτισθέν, ἕτερον δὲ κακῶς μόλις ἀφίκετο εἰς Πορτοκάλιον. Τοὺς Βαυαροὺς δὲ τούτους στρατιώτας, οὕτως ἡττηθέντας ἕνεκα τῆς ἀγνοίας τῶν τῆς χώρας, πολλαχῶς ἐξηυτέλισαν οἱ Μανιάται ἀνάρται πωλοῦντας ἀντὶ ταλλήρου ἕκαστον αὐτῶν καὶ εἰς ἐμπαιγμὸν ὑποβάλλοντες τοὺς ἀξιωματικoὺς αὐτῶν. Ταῦτοχροῶς καὶ ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ ἐν

Αρκαδία συνέβησαν ταραχαί, κατὰ δὲ τῶν ἐκεῖ στασιαστῶν ἀπεσταλὴ ὁ συνταγματάρχης Χατζῆ-Χρῆστος καὶ ὁ μετὰ ταῦτα μεταβὰς ἐκεῖ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς στρατηγὸς Σμάλτς καὶ συνέστη στρατοδικεῖον ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Θωμᾶ Γόρδων, ἀποτελούμενον ὑπὸ τοῦ Α. Λόντου, Σπύρο-Μήλιου, Φωκᾶ, Γιατράκου καὶ τοῦ Δ. Σούτσου ὡς βασιλικοῦ ἐπιτρόπου.

Εὐτυχῶς ἡ ἀντιβασιλεία ἠνόησεν, ὅτι πολὺ συντελεστικωτέρως ἤθελεν ἀπεβῆ ἡ ἡπία διαγωγὴ ἢ ἡ αὐστηρότης, ἐφ' ᾧ καὶ ἤλλαξε πολιτικὴν πράγματι δ' ὅ,τι δὲν κατώρθωσεν ὁ Σαούτινερ. ἐπέτυχεν ὁ Γρίδας, ἀποφυλακισθεὶς, μετὰ τοῦ Φέδερ, οἵτινες ἀπεσταλὴσαν πρὸς καθυσύχασιν τῶν Μανιατῶν. Τὸ αὐτὸ ἥπιον σύστημα ἐπέτυχεν καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ τῇ 13ῃ Αὐγούστου 1834 ἐδόθη πλήρης ἀμνηστία πρὸς πάντας τοὺς στασιαστάς.

Ἐν τούτοις αἱ ἐν Μάνῃ καὶ Ἀρκαδίᾳ στάσεις κατέληξαν εἰς μεταβολὴν τῶν προσώπων τῆς Ἀντιβασιλείας, ἀνακληθέντων, τῇ ἐπιμονῇ αἰτήσῃ τῆς Ἀγγλίας, τοῦ Μάουρερ καὶ τοῦ Ἀβελ, κατὰ Τούλιον τοῦ 1834 καὶ ἀποσταλέντος ἀντ' αὐτῶν τοῦ Κόβελ. Παρὰ τὰς διακρίσεις ὅμως ταύτας καὶ τὰς ραδιουργίας τοῦ Ἀρμανσβεργ εἰργάσθη ὁπωσοῦν ἡ Ἀντιβασιλεία. Εἶναι ἀληθές ὅτι πολλοὶ αὐτῆς νόμοι οὐδαμῶς ἀνταπεκρίνοντο πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ τὴν ἐν γένει κατάστασιν τοῦ τύπου, παρὰ τὰ ἐλαττώματα ὅμως ταυτα, ὀφείλομεν νὰ ἐπαινέσωμεν τὴν ἐπιδειθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀντιβασιλείας δραστηριότητα, λαμβάνοντες μάλιστα ὑπὸ ὄψιν τὸ δυσχερὲς τῆς εἰσαγωγῆς διοικητικῶν θεσμῶν εἰς χώραν μύλις ἀνακύψασαν ἐκ μακρᾶς περιόδου πολέμων καὶ καταστρεπτικῆς ἀναρχίας.

Οὕτω δὲ καταβληθεῖσιν τῶν ἐν Μάνῃ, Μεσσηνίᾳ καὶ Ἀρκαδίᾳ στάσεων, ἡ ἀντιβασιλεία ἐφρόντισεν νὰ κανονίσῃ τὰ τῆς διαίρεσεως τῆς χώρας, περιλαβαμνούσης, ὡς εἴπομεν, 600,000 περίπου ψυχῶν διότι ἡ ἐπὶ Καποδιστρίου γενομένη κατὰ Νομοὺς διαίρεσις τοῦ Κράτους ἔδει ἐξ ἀνάγκης νὰ μεταβληθῇ, ἅτε περιλαμβανούσης μόνον τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσου τῶν ἄλλων τῶν κειμένων ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ, κατεχομένων ἔτι ὑπὸ τῶν Τούρ-

κων. Ἡδὴ δὲ καταληφθέντων καὶ τῶν τελευταίων ἐκείνων τόπων ὑπὸ τοῦ βαυαρικοῦ στρατοῦ, τῶν Ἀθηνῶν τῇ 20ῇ Μαρτίου 1833, τοῦ Καραμπαμπᾶ τῇ 25ῃ τοῦ αὐτοῦ, τῆς Χαλκίδος τῇ 26ῃ, τῆς Λαμίας τῇ 28ῃ, τῆς Καρύστου τῇ 31ῃ, ἀμέσως ἔρξατο τῇ 3ῃ Ἀπριλίου 1833 ἡ κατὰ Νομούς νέα διαίρεσις τῆς χώρας, ἥτις διηρέθη οὕτως .

Νομοὶ μὲν δέκα διατηρηθέντες μέχρι σήμερον, οἷς προσετέθησαν καὶ οἱ διὰ τῆς Ἑπτανήσου καὶ τῆς Θεσσαλίας σχηματισθέντες, ἐν Πελοποννήσῳ : ὁ τῆς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ὃ προσετέθησαν καὶ αἱ νῆσοι : Ἰδρυαί, Σπέτσαι καὶ Πόρος, μετὰ πρωτεύουσας τοῦ Ναυπλίου, ὁ τῆς Ἀχαΐας καὶ Ἠλίδος, οὗ πρωτεύουσα αἱ Πάτραι· ὁ τῆς Μεσσηνίας, οὗ πρωτεύουσα ἡ Ἀρκαδία (Κυπαρισσία)· ὁ τῆς Ἀρκαδίας οὗ πρωτεύουσα ἡ Τρίπολις (Τριπολιτζᾶ) καὶ ὁ τῆς Λακωνίας, οὗ πρωτεύουσα ἡ Σπάρτη (Μιστράς)· τρεῖς ἐν τῇ ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάδι : ὁ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας, οὗ πρωτεύουσα τὸ Ἀγρίνιον (Βραχῶρι) ὁ τῆς Φωκίδος καὶ Λοκρίδος, οὗ πρωτεύουσα ἡ Ἀμφισσα (Σάλωνα)· ὁ τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, οὗ πρωτεύουσα αἱ Ἀθῆναι· ὁ τῆς Εὐβοίας, οὗ πρωτεύουσα ἡ Χαλκίς, καὶ ὁ τῶν Κυκλάδων, οὗ πρωτεύουσα ἡ Ἐρμούπολις. Ἐπαρχίαι δὲ τεσσαράκοντα καὶ δύο, ὧν ἕξ ἐν τῷ Νομῷ Ἀρχαίας καὶ Ἠλίδος· πέντε ἐν τῷ τῆς Μεσσηνίας· τέσσαρες ἐν τῷ τῆς Ἀρκαδίας· τέσσαρες ἐν τῷ τῆς Λακωνίας· πέντε ἐν τῷ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας· τέσσαρες ἐν τῷ τῆς Λοκρίδος τῆς Φωκίδος· πέντε ἐν τῷ τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας· τρεῖς ἐν τῷ τῆς Εὐβοίας· ἑπτὰ ἐν τῷ τῶν Κυκλάδων.

Ἐκάστου δὲ Νομοῦ ὠρίσθη προϊστάμενος εἰς νομαρχίας ἔχων τὴν γενικὴν διοίκησιν τοῦ Νομοῦ μετὰ νομαρχιακοῦ συμβουλίου ἐκάστης ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχος μετὰ τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου καὶ ἐκάστου δήμου εἰς δημογέρον μετὰ τοῦ δημογεροντικοῦ συμβουλίου· ἀλλ' ὅμως βραδύτερον (τῇ 27ῃ Δεκεμβρίου 1833) ἡ δημογεροντία κατηργήθη ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τῆς δημορχίας καὶ τῶν δημοτικῶν συμβουλίων σχεδὸν ὑπὸ τοῦ βασιλέως διοριζομέ-

νων. Τοῦθ' ὅπερ ἦν ὅλως ξένον τοῖς νέοις Ἕλλησι. Αεπτομερῶς δὲ ὠρίσθησαν τῇ 26ῃ Ἀπριλίου 1839 ἡ τε ἀρμοδιότης τῶν νομαρχῶν καὶ τὰ περὶ τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν. Ὁ νομάρχης ὤμνυε, καθάπερ καὶ οἱ ἄλλοι ὑπηρετῶν τῆς ἐπικρατείας καὶ οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, τὸν ὀρισθέντα τῇ 24ῃ Ἀπριλίου ὅρκον τόνδε : « Ὁρκίζομαι νὰ φυλάζω πίστιν εἰς τὸν βασιλέα, ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους τοῦ βασιλείου, νὰ διαχειρίζω εὐσυνειδότης τὴν ἐμπιστευθεῖσαν εἰς ἐμὲ ὑπηρεσίαν, νὰ ἀποθλέπω μόνον εἰς τὸ κοινὸν καλόν, νὰ ἀφίνω κατὰ μέρος πᾶσαν ἐκ πλαγίου σκέψιν καὶ νὰ ἐκπληρῶ ἀκριβῶς ὅλα τὰ τῆς ὑπηρεσίας καθήκοντά μου. » Τὰ δὲ γενικὰ καθήκοντα τῶν νομαρχῶν ἦσαν : « Νὰ φυλάττωσι τοὺς νόμους καὶ τὰ διατάγματα, τὰ ὅποια ἀφορῶσιν ἀντικείμενα τῆς ἀρμοδιότητός των. Νὰ συμβουθεύω τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸ νὰ στερεώσῃ καὶ ἐπαυξήσῃ τὴν κοινὴν εὐδαιμονίαν. » Μετὰ τινὰ δὲ χρόνον ὠρίσθησαν τῇ 27ῃ Δεκεμβρίου 1833 καὶ τὰ περὶ σχηματισμοῦ καὶ διαίρεσεως τῶν δήμων καὶ περὶ ἐκλογῆς δημάρχων καὶ παρέδρων, περὶ δημοτικῆς ἀστυνομίας, εἰσπρακτόρων, προπολογισμοῦ, δημοτικῆς διαχειρίσεως· ὁ ὅρκος δ' ἐκάστου τῶν μελῶν τοῦ δημαρχειακοῦ συμβουλίου ἦτο οὗτος : « Ὁμνύω εἰς τὴν ὑπεραγίαν καὶ ἀδιαίρετον Τριάδα καὶ εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ὅτι θέλω δώσῃ τὴν ψῆφόν μου κατὰ συνείδησιν καὶ ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν μόνον τὰ πρὸς τὸν βασιλέα μου, πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τὸν δῆμόν μου, ἐλεύθερος ἀπὸ πᾶσαν ξένην ἐπιρροὴν κατ' ἰδίαν μου πεποιθήσιν, καὶ ὅτι δὲ ἐδέχθην οὔτε θέλω δεχθῆ ποτε ἐπὶ τούτῳ δῶρα ἢ ὑποσχέσεις ἀμέσως ἢ ἐμμέσως. »

Ἐπισκοπῶν δέ τις τὴν διαίρεσιν τοῦ Κράτους κατὰ νομούς καὶ ἐπαρχίας καὶ δήμους ἐμπλεως χαρᾶς διαβλέπει ὅτι πολλὴ φροντίς ἐλήφθη ὥπως προέλθωσιν εἰς μέσον καὶ αὖθις τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα τῆς διοικήσεως ὀνόματα καὶ ἡ ἀνάμνησις τῶν κατὰ τόπους θαυμασίων ἔργων τοῦ ποτὲ ἐνδόξου ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀλλὰ συνάμα καὶ ὅτι μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἡσχολήθη ἡ ἀντιβασιλία ἵνα πάντα τὰ τῆς διοικήσεως τεθῶσιν ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς κυβέρνησεως καὶ τοῦ βασιλέως καὶ

Ὁ Βασιλεὺς ΟΘΩΝ

Ἱστορία τοῦ Ὁθωνος.

4

τὰ πάντα ἀπορρέωσιν ἐξ αὐτῶν. Οὕτω δὲ τῷ λαῷ πλὴν τῆς ἐκλογῆς ὑποδεστέρων τινῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν δημοτικῶν συμβούλων, οὐδὲν ἄλλο ὑπελείφθη καὶ πᾶσα αὐτοδιοίκησις ἀρμύζουσα τοῖς Ἑλλήσι κατεστράφη, εἰσαχθείσης τῆς βυζαντινῆς νομοθεσίας.

Μετὰ τὴν κατὰ νομοῦς καὶ τὴν ἄλλην διαίρεσιν τῆς χώρας ἡ Ἀντιβασιλεία ἐστράφη πρὸς ἀναζήτησιν τῶν μέσων ἐμείνων δι' ὧν ἤθελεν ἐπιτευχθῇ ἡ ἐσωτερικὴ Ἀντιβασιλεία ἐστράφη πρὸς ἀναζήτησιν τῶν μέσων ἐκείνων, δι' ὧν ἤθελεν ἐπιτευχθῇ ἡ ἐσωτερικὴ εὐημερία τοῦ νεαροῦ Κράτους καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐπεδόθη εἰς τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Τὰ ἐκπαιδευτικὰ νομοθετήματα τοῦ Μάουρερ, καίπερ μὴ ὄντα ἀνῆλθα πρὸς τὴν τότε κατάστασιν καὶ τὰς πρώτας ἀνάγκας, ἀποτελοῦσιν ὅμως ἔργον ἐμβριθὲς τιμῶν τὴν δεινότητα τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἀνδρός, οὗτινος τὸ ἔργον δυστυχῶς ἀνεκόπη διὰ τῆς ἀνακλήσεως αὐτοῦ.

Ἐὰν ὁ Μάουρερ ἔμμενεν, ἡ ἐκπαίδευσις ἤθελε τεθῇ, ἔκτοτε, ἐπὶ ἀσφαλέτων βάσεων· διὰ τῆς ἀναχωρήσεως ὅμως αὐτοῦ ἐβλάβη σπουδαίως τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα· διότι, εἰ καὶ τηρηθὲν ὡς πρὸς τὰ γενικὰ σημεῖα, ἐφηρμόσθη ὅμως κακῶς ὑπὸ τῷ διαδεχόμενῳ αὐτόν. Τὸ μόνον ὅπερ ἡδύνατό τις νὰ ἀντιπαρατηρήσῃ τῷ Μάουρερ εἶναι ἡ σπουδὴ αὐτοῦ πρὸς ἵδρυσιν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτηρίων, πρὸς ἵδρυσιν Πανεπιστημίου καὶ Ἀκαδημίας καθ' ὃν χρόνον οἱ πόροι τοῦ ἀρτισυστάκτου Κράτους καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀνάγκαι ἐπέβαλον τὴν ἀποκλειστικὴν μέριμναν περὶ τῆς κατωτάτης καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως. Ἀλλ' ὁ Γερμανὸς σοφός, δὲν ἡδύνατο λέγει ὁ κ. Κυριακίδης νὰ κατανοήσῃ πῶς ἦτο δυνατόν ἐν τῇ κατ' ἐξοχὴν χώρᾳ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς φιλολογίας, νὰ μὴ ἰδρυθῇ ἀνώτατον ἐκπαιδευτήριον ἅμα τῇ ἐθνικῇ ἀποκαταστάσει, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ Ἑλλάς ἄνευ Πανεπιστημίου, καὶ τούτου ἕνεκα ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς εἰς Ἑλλάδα καθύδου αὐτοῦ ἤρξατο νὰ μεριμνᾷ περὶ τούτου καὶ ἐλυπήθη σφόδρα ἀνακληθεὶς πρὸ τῆς

πραγματοποιήσεως τοῦ πόθου αὐτοῦ. Θά ἦτο ἄδικον ὅμως εἰάν τις πᾶσαν τὴν εὐθύνην περὶ αὐτῶν ἐπιρρίψει, ἀποκλειστικῶς, ἐπὶ τοῦ ἀντιβασιλέως ἐκείνου· διότι οἱ λογιώτατοι τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ 1828, ἐπὶ τοῦ Κυβερνήτου, τῶν Τούρκων κατεχόντων ἔτι τὴν Ἀττικὴν, ἐζήτουν ἐπιμάνως ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν καὶ ἀπεκάλουν «φωτοσθέστην» τὸν Καποδίστριαν ὡς μὴ πραγματοποιιοῦντα τὰς παραλόγους αὐτῶν συμβουλὰς, ἐφ' ᾧ καὶ πληρέστατα, μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς βασιλείας συνεφώνουν πρὸς τὸ Μάουερ περὶ ιδρύσεως Πανεπιστημίου.

Ἡ ἀντιβασιλεία συνέστησε τῇ 22^α Μαρτίου 1833 ἐπιτροπείαν συγκροτουμένην ἐκ τοῦ Κων. Δ. Σχινᾶ, Ἀναστ. Πολυζωίδου, Γ. Κοκκῶνη, Ἀλεξ. Σούτσου, Ι. Βενθύλου καὶ τοῦ διδάκτορος Φράντζ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ὑπουργοῦ καί, ἐν ἀπουσίᾳ, αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίνου Δ. Σχινᾶ, ὅπως μελετήσασα μᾶθῃ τὴν ἀληθεῖ κατὰστασιν τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ ὑποβάλλῃ σχετικὴν ἐκθεσιν περὶ τῶν καταλληλοτέρων μέσων πρὸς βελτίωσιν αὐτῆς καὶ ἰδίως πρὸς σχηματισμὸν σχολείων τοῦ λαοῦ, ἐλληνικῶν σχολείων, γυμνασίων καὶ ἐνὸς πανεπιστημίου.

Ἡ ἐπιτροπεία αὕτη δυστυχῶς ἐπὶ ἐννέα μῆνας ἐργασθεῖσα καὶ οὐδὲν σχεδὸν διαπράξασα διελύθη, ἡ δ' Ἀντιβασιλεία προέβη ἀφ' ἐαυτῆς εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ἐπὶ Καποδίστρια ἰδρυθέντος ἐν Αἰγίνῃ κεντρικοῦ σχολείου, ὅπερ ἐμελλε νὰ ἦναι τὸ πρότυπον τῶν ἄλλων. Τοῦτο καίπερ ἐλλιπές, διετηρεῖτο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γεωργίου Γενναδίου, ὅστις ἦτο καὶ ἔφορος τῆς ἐκεῖ βιβλιοθήκης ἔχων συνδιδάσκαλον καὶ τὸν Χορτάκη. Ἡ δὲ ἀντιβασιλεία διώρισε τῇ 15^ῃ Αὐγούστου 1833 καὶ τὸν Ἑρρίκον Ν. Οὐλριχ ἐκ τῆς ἐν Γερμανίᾳ Βρέμης διδάσκαλον τῆς λατινικῆς καὶ γερμανικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, τὸν Ἰωάννην Ψαρεῶν Κεῖτον τῆς ἐλληνικῆς φιλολογίας, καὶ τὸν Δημήτριον Δουραμάνην ἐξ Ἰωαννίνων τῶν μαθηματικῶν. Τὸ κεντρικὸν σχολεῖον διὰ τοῦ διορισμοῦ τῶν νέων διδασκάλων ἐτελειοποιήθη ἀρκούντως, ὥστε, κατὰ τὰς προτεχθεῖς ἐξετάσεις (Ἰουλίου 1834), τὰς γενομένας

ἐνώπιον τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῆς παιδείας Κωνσταντίνου Σχινᾶ, κατὰ τὸν Μάουερ, κατ' οὐδὲν ὑπελείποντο τῶν ἐν τοῖς γερμανικοῖς γυμνασίοις.

Ἐπίσης δὲ καὶ τὸ ἐπὶ Καποδίστρια ἰδρυθὲν Ὀρφανοτροφεῖον περιελθὼν εἰς μεγάλην παράλυσιν, ἡ ἀντιβασιλεία θέλουσα νὰ βελτιώσει ἐξέδωκε τῇ 28ῃ Ὀκτωβρίου 1833 διάταγμα, καθ' ὃ ἑκατὸν ἄρρενες ὀρφανοὶ πατρὸς ἢ μητρὸς ἐπταετείς μὲν τὸ ὀλιγώτερον τὴν ἡλικίαν καὶ δωδεκαετείς τὸ ἀνώτατον, ὧν οἱ γονεῖς ἢ ἀπέθανον ἐν τῷ μεγάλῳ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνι ἢ ἄλλως εὐηργέτησαν τὴν πατρίδα, ὥφειλον νὰ μένωσιν ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ 16 ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν. Σκοπὸς δὲ τοῦ Ὀρφανοτροφείου ἦτο ἡ ἐκμάθησις τέχνης τινὸς βιοποριστικῆς, ἦτο δὲ τὸ κατὰστημα ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν καὶ κυβερνήσιν τοῦ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑπουργοῦ καὶ διευθύνετο ὑπὸ διευθυντοῦ ἔχοντος ἕνα ἐπιστάτην, ἱατρόν, ταμίαν, διδασκάλου καὶ τεχνίτας καὶ ὑπηρέτας. Διωρίσθησαν δέ: διευθυντῆς μὲν ὁ Γεώργιος Καραμᾶνος, διδάσκαλος ὁ Π. Πέπας καὶ ταμίας ὁ Κ. Κριτοβουλίδης τελώνης Αἰγίνης. Ἐνεκα ὅμως τῶν πολλῶν ἀτελειῶν αὐτοῦ, ἡ ἀντιβασιλεία ἠναγκάσθη νὰ μεταφέρῃ τῇ 1ῃ Ἰουνίου 1834 τὸ ὀρφανοτροφεῖον εἰς Ναύπλιον, ὅπου πλείότεροι καὶ κτλλίτεροι τεχνῖται ἠδύναντο νὰ ὑπάρχωσι πρὸς διδασκαλίαν τῶν ὀρφανῶν, οἷον τῆς κεραμευτικῆς, τῆς γεωργικῆς ἐν Τίρυνθι καὶ τῆς κτηνοτροφίας. Ἐκ Ναυπλίου, μετὰ τὴν ἐν Ἀθῆναις μετὰθεσιν τῆς πρωτευσούσης, μετετέθη καὶ τὸ Ὀρφανοτροφεῖον.

Τῇ 6ῃ Φεβρουαρίου 1884 ἐξεδόθη νόμος περὶ δημοτικῆς ἐν παιδείᾳ ὅστις ἐφαρμοζόμενος ἤθελεν ἐπενέγκῃ λίαν εὐάρεστα ἀποτελέσματα· διότι κατὰ τὸ 2ον ἄρθρον αὐτοῦ ἐπεβάλλετο ἡ δις τῆς ἐβδομάδος σωματικὴ ἀσκήσις τῶν μαθητῶν, ἡ διδασκαλία πρακτικῆς ἀγρονομίας, κηπουρικῆς καὶ κυρίως δενδροκομίας, βαμβάκοτροφίας καὶ μελισσοτροφίας, μαθηματὰ, ἀπὸ ἥσιν ἀναγκαιότατα, ἐφ' ὧν ἔδει νὰ στραφῇ ἡ ἀποκλειστικὴ μέριμνα τῆς κυβερνήσεως καὶ τὰ ὅποια παρημελήθησαν ὀλοτε-

λῶς. Τοιοῦτοτρόπως, ἀντὶ νὰ διαμορφωθῇ ἐκπαίδευσις πρακτικὴ, σύμφωνος πρὸς τὰς ἀνάγκας λαοῦ ὀφείλοντος νὰ ἐκμάθῃ τὰ τῆς γεωργίας καὶ ν' ἀγαπήσῃ τὴν εὐφορον αὐτοῦ γῆν, κατῆντησεν ἐκπαίδευσις σχολαστικὴ, ἄστοχος, οὐδένα πρακτικὸν σκοπὸν ἐπιδιώκουσα.

Τὸ αὐτὸ περίπου ἐγένετο καὶ ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ ἐκπαίδευσει, τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῇ ἀνωτάτῃ, ἐξακολουθεῖ δὲ δυστυχῶς μέχρι σήμερον. Οὕτω λέγει ὁ κ. Κυριακίδης ἐν ᾧ τὸ ἐλληνικὸν κράτος δαπανᾷ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς προσόδους αὐτοῦ μεγάλα ὑπὲρ τῆς ἐκπαίδευσως ποσά, οὐδαμῶς μέχρι σήμερον ἐπέτυχε τῶν προθυμένων ἀποτελεσμάτων, ἡ δὲ πεῖρα τοῦ διαρρέυσαντος χρόνου ἀπέδειξε καὶ ὁσημέραι ἀποδεικνύει ὅτι, ἐὰν ἡ ἀμάθεια ἤλαττώθῃ ἡ ἡμιμάθεια ὅμως θρασεῖσαν ἐγείρει ἔτι τὴν κεφαλὴν καὶ ὅτι μεταξύ τῶν δύο τούτων κακῶν ἡ ἀμάθεια οὐδὲως εἶναι τὰ χεῖριστον. Ὁ ἐλληνικὸς λαὸς εἶναι ἐκ τῶν φιλομαθεστέρων λαῶν τῆς οἰκουμένης· διότι αὐτὸς καὶ κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς δουλείας καὶ τῶν διωγμῶν διετῆρει σχολὰς καὶ παιδευτήρια ἀντάξια οἰουδήποτε κράτους ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Σμύρνῃ ἐν Χίῳ, ἐν Κυθωνιάς, ἐν Βουκουρεστίῳ, ἐὰν λοιπὸν χωλαίνῃ νῦν ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ἡ ἐκπαίδευσις, ἀμέριστον τὴν εὐθύνην ἔχουσιν οἱ κυβερνήσαντες καὶ κυβερνῶντες αὐτήν. Σπουδαίαν τούτου ἀπόδειξιν ἀποτελεῖ ἀναμφιδόλως τὸ γεγονός, ὅτι τὰ ἐν τῇ δούλῃ Ἑλλάδι σχολεῖα, αἶον ἡ ἐν Βυζαντίῳ μεγάλη τοῦ Γένους Σχολὴ ἡ Ἑμπορικὴ, ἡ Θεολογικὴ καὶ ἡ ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικὴ παρὰ τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς διατελοῦσιν, ἐν πλείστοις ὑπερέχουσι τῶν τῆς ἐλευθερίας Ἑλλάδος καὶ οἱ ἐκ τῶν σχολῶν ἐκείνων ἐξερχόμενοι πολλαχῶς εἰσὶν ἀνώτεροι τῶν ἀποφοιτῶντων ἐκ τῶν ἐκπαιδευτηρίων τοῦ βασιλείου. Τί δ' ἄλλο δεικνύει τοῦτο ἢ ὅτι ἐπαφιεμένη ἀνεπηρέαστος ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ ἀτομικὴ ἐμίλλα τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων ἐπιφέρει μείζονα ἀποτελέσματα τῶν ἐλληνικῶν κυβερνήσεων, αἵτινες καὶ αὐτὴν τὴν ἐκπαίδευσιν εὐτελῇ καταστήσασαι θεραπαινίδα τῶν κομμά-

μυτικῶν συμφερόντων καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ σκάπτουσιν ἰδίαις χερσὶ τὸν τάφον ἐθνικοῦ μέλλοντος ;

Κατὰ τὸ ἐκπαιδευτικὸν λοιπὸν σύστημα τοῦ Μάουρερ, προϋκείτο νὰ ἰδρυθῇ ἐν Πανεπιστήριον ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Κράτους, γυμνάσια ἐν ἐκάστῃ ἑδρᾷ Νομοῦ, ἑλληνικὰ σχολεῖα ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ καὶ δημοτικὰ σχολεῖα ἐν ἐκάστῳ δήμῳ, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο εὐθὺς ἀμέσως ἦτο δυσκατόρθωτον, ἔπρεπε νὰ ἐπιδιωχθῇ τοῦλάχιστον ἡ ἰδρυσις γυμνασίων ἐν τοῖς κυριωτέροις Νομοῖς, καὶ δημοτικῶν σχολείων ἐν τοῖς δήμοις τοῖς δυναμένοις νὰ συντηρήσωσι τοιαῦτα· οἱ μὴ δυνάμενοι ὡς ἐκ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν πόρων ὤφειλον νὰ ἰδρύνωσι κοινὴν δημοτικὴν σχολὴν μετ' ἄλλων πλησιοχώρων δήμων. Συμφώνως πρὸς τὰς ἀποφάσεις ταύτας ἰδρύθη κατὰ τὸ 1834 τὸ γυμνάσιον τοῦ Νευπλίου ὁμοῦ μεθ' ἑλληνικῆς σχολῆς προσωρινῶς μὲν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰωάννου Βενθύλου, εἴτα δὲ ὑπὸ τὴν τοῦ διδασκάλου τοῦ γένους Κωνσταντ. Ἀσωπίου· τὸ γυμνάσιον τοῦτο, ὅπερ τὸ πρῶτον ἐπήνεγκε λαμπρὰ ἀποτελέσματα μετ' οὐ πολὺ αἰφνιδίως παρήκμασε καὶ ἀνεδιωργανώθη κατὰ τὸ 1841, διορισθέντος διευθυντοῦ τοῦ δόκτωρος Ἀνσέλμου. Ἐν Πάτραις συνέστη ἡμιγυμνάσιον καὶ ἡ ἐν Σύρῳ μέχρι τοῦ 1833 ἰδιωτικὴ σχολὴ τῶν ἐκεῖ ἐγκατασταθέντων Χίων μετετράπη εἰς γυμνάσιον μεθ' ἑλληνικῆς σχολῆς, κατὰ τὸ 1835. Ἐν τοῖς γυμνασίοις, διτάκταις ἐνιαχοῦ οὖσιν, ἐδιδάσκοντο ἐπὶ 24—26 ὥραις καθ' ἑβδομάδα τὰ μαθήματα τὰς : ἡ νέα καὶ παλαιὰ ἑλληνικὴ γλῶσσα, κατ' ἡλικίας, ἱστορία μετὰ γεωγραφίας, μαθηματικόν, ἀρχαῖ φυσικῆς, χημείας, φυσικῆς ἱστορίας, λατινικά, γαλλικά, καὶ γερμανικά. Ἀλλὰ καὶ Ἑλληνικαὶ Σχολαὶ ὁσημέραι ἰδρύνοντο ἐν πολλαῖς ἑδραῖς ἐπαρχιῶν, κατὰ τὸν νόμον, ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε κατὰ τὸ 1843 ἡριθμοῦντο 54 ἑλληνικαὶ σχολαί, ἐὰν δ' ἐν τισιν ἐπαρχίαις δὲν ἰδρύνοντο πλειότεραι καὶ ἐὰν ἄλλαι, ὡς ἐκ τούτου, δὲν ἐστεροῦντο παντελῶς τοιούτων σχολῶν, ἡ ἐκπλήρωσις τῆς διατάξεως τοῦ νόμου ἡδύνακτο νὰ θεωρηθῇ συντελεσθεῖσα· ἐδιδάσκοντο δ' ἐν αὐταῖς, ἐκτὸς τῆς παλαιᾶς καὶ νέας ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ ἐν ταῖς δυσὶν

ἄνωτέραις τάξεσι τὰ λατικά, πρὸς δὲ ἡ κατήχησις, ἡ ἀριθμητική, ἡ γεωγραφία καὶ ἡ καλλιγραφία. Ἐν Ἀττικῇ δὲ ὑπῆρχον, κατὰ τὸ 1840 τέσσαρες ἐλληνικαὶ σχολαί, ἡ τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Πειραιῶς, τῆς Μαραθῶνος καὶ τῆς Σκλαμῆος, τὸ αὐτὸ δὲ ἐγένετο καὶ διὰ δύο ἡ τρεῖς ἑτέρας ἐπαρχίας· ἐπὶ πλέον μόνον αἱ ἐλληνικαὶ σχολαὶ τῶν Ἀθηνῶν, Νεαυπλίου, Σύρου, Ἀμφίσσης, Χαλκίδος, Λαμίας, Τριπόλεως, Σπάρτης καὶ Θήρας ἦσαν κατηρτισμέναι συμφώνως πρὸς τὸν νόμον καὶ τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν τῶν διδασκάλων, αἱ δὲ λοιπαὶ ἦσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐλλιπεῖς.

Ἐκ τῶν 54 τούτων σχολῶν αἱ 32 συνετηροῦντο ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἐκ δὲ τῶν ἐπιλοίπων αἱ μὲν συνετηροῦντο παρὰ τε τοῦ Κράτους καὶ τῶν κοινοτήτων, αἱ δὲ μόνον παρὰ τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν δωρεῶν τῶν φιλομούσων.

Ἀλλὰ καὶ περὶ ἐκπαιδεύσεως δημοδιδασκάλων κατεβλήθη φροντίς· τῇ 6 Φεβρουαρίου τοῦ 1843 ἰδρύθη τὸ «πρώτυπον διδασκαλεῖον» πρὸς ἐκπαιδευσιν δημοδιδασκάλων, ἐξ οὗ μέχρι τοῦ 1839, ἐν διαστήματι τοῦτέστι πέντε μόνον ἐτῶν ἀπεφοίτησαν 255 δημοδιδασκαλοὶ. Οἱ καθηγηταὶ τῆς σχολῆς ταύτης ἀπετέλεσαν ἐξεταστικὴν ἐπιτροπὴν, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ὤφειλε νὰ ἐμφανισθῇ πᾶς ἐπιθυμῶν νὰ ἐξασκήσῃ τὸ τοῦ δημοδιδασκάλου ἐπάγγελμα ὅπως ὑποβληθῇ εἰς ἐξετάσεις, ἐκ δὲ τῶν ἐμφανισθέντων μόνον 30 ἐπέτυχον ἀδείας τριτοβαθμίου δημοδιδασκάλου καὶ τοῦτο ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς, μετὰ διετίαν καὶ πάλιν, ἐμφανίσεως πρὸ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ὑποβολῆς αὐτῶν εἰς νέαν δοκιμασίαν, ὅπως λάβωσι τὸν ὀριστικὸν αὐτῶν διορισμὸν ἢ καὶ ἐπιτύχωσι προβιβασμοῦ, εἰς τὴν χριστιανικὴν κατήχησιν, καλλιγραφίαν, τὴν θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς γνῶσιν τῆς ἐλληνικῆς γραμματικῆς, ἔγγραφον ἔκθεσιν ἰδεῶν, ἀριθμητικὴν, στοιχεῖα ζωγραφικῆς, ἱερὰν καὶ ἐλληνικὴν ἱστορίαν, γεωγραφίαν, γεωμετρίαν, γυμναστικὴν, φωνητικὴν μουσικὴν, στοιχεῖα ἀστρονομίας κτλ. Ἐθεσπίσθη δὲ τοῦτο· διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπῆρχεν ἑλλειψις δημοδιδασκάλων, ἀφ' ἑτέρου ὅμως καὶ πληθὺς ἀναξίων τοιούτων καὶ παντελῶς ἀμαθῶν.

Καὶ ἡ ἐφαρμογὴ δὲ τοῦ νόμου περὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ταχέως προὐχώρησεν ὥς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν σχολῶν, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἐτηρήθη τὸ ἀρχικῶς δοθέν αὐταῖς πρακτικὸν πρόγραμμα. Ἐπὶ τοσοῦτον ἀνεπτύχθη, ὥστε κατὰ τὸ 1843 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰδρυθεισῶν δημοτικῶν σχολῶν ἀνῆλθεν εἰς 252 ἐχούσας 23,000 μαθητῶν. Ἐκ τῶν 252 τούτων σχολῶν 28 ἦσαν ἀφιερωμέναι εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν θηλέων, 67 συνετηροῦντο ὑπὸ τοῦ Κράτους, 130 ὑπὸ τῶν δήμων, 25 ὑπὸ φιλομούσων καὶ 7 ἐν Τήνῳ ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας. Χάριν δὲ τῶν ἐν Αἰγίνῃ ἀποκαταστάντων Ψαριανῶν ἰδρύθη ἐκεῖ σχολεῖον, οὗ διδάσκαλος διωρίσθη, τῇ 23ῃ Ἰανουαρίου 1843, ὁ Ἡλίας Χριστοσίδης· ἐν δὲ Ναυπλίῳ χάριν τῶν Γερμανῶν ἰδρύθη, τῇ 1ῃ Φεβρουαρίου 1834, διὰ διατάγματος, Γερμανικὴ σχολή, ἥς διευθυντὴς διωρίσθη ὁ Βεέρ. Πλὴν δὲ τῶν δημοσίων σχολείων ἰδρύθησαν καὶ ἰδιωτικὰ ὑπὸ τε ἰδιωτῶν καὶ πόλεων καὶ κοινοτήτων περὶ τὰ εἴκοσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐλληνικά, ἐν αἷς διεκρίνοντο τὰ ἐν Πάτραις καὶ Χαλκίδι, καὶ πρὸ πάντων τὸ ἐν Σύρῳ λύκειον τὸ ὑπὸ τοῦ Νεοφύτου Βάμβα διευθυνόμενον. Ἐκ δὲ τῶν ὑπὸ ξένων ἰδρυθέντων σχολείων διεκρίθη τό, μετὰ ματαίαν ἐν Τήνῳ ἀπόπειραν, ἰδρυθὲν ὕστερον ἐν Ἀθήναις σχολεῖον τῶν θηλέων κατ' ἀρχάς ὑπὸ Ρόβερτσον καὶ Χίλλ καὶ εἶτα ὑπὸ Χίλλ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ Κίγγ, ὅπερ ὅμως ἐπὶ τινα χρόνον ἐγένετο πέτρα σκανδάλου, τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶναι ὅτι πολλὰς Ἑλληνίδας τὸ παρθεναγωγεῖον τοῦτο καλῶς διεμόρφωσε καὶ κατέστησε χρησίμους εἰς τὴν διδασκαλικὴν ὑπηρεσίαν.

Τὰ ἐκπαιδευτικὰ ταῦτα μέτρα τῆς ἀντιβασιλείας, ἰδίως τοῦ Μάουρερ, ὃν κατεχλεύασαν τινὲς ὡς ἰδεολόγον, ἀλλ' ὅστις ἐν τῷ περὶ τοῦ α' Ἑλληνικοῦ Λαοῦ συγγράμματι αὐτοῦ ἀνομολογεῖ τὸ δυσχερὲς τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νομοθετημάτων αὐτοῦ, ἦσαν σοφώτατα καὶ ἂν δὲν ἦσαν εὐθὺς ἀμέσως ἐφαρμοσίμα, ἐμελλον ὅμως βραδύτερον ἐφαρμοζόμενα νὰ ἐπιφέρωσιν ἀγλαοὺς καρπούς. Εἶχον δὲ σκοπὸν νὰ ἰδρῦσωσιν ἐν Ἀθήναις Πανεπιστήμιον καὶ Ἀκαδημίαν· πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐν φιλολογικὸν παιδευτήριον καὶ ἐν

θεολογικὸν συνηνωμένον μετὰ τοῦ Πανεπιστημίου τὸ μὲν πρὸς διάπλασιν παιδαγωγικὴν τῶν διδασκάλων καὶ καθηγητῶν, τὸ δὲ πρὸς ἐκκλησιαστικὴν παρασκευὴν περὶ τὸ διδάσκειν καὶ τελεῖν τὰς ἱεροτελεστίας, τῶν θεολόγων καὶ ἱερέων. Πρὸς τοῦτο δ' ἔμελλον νὰ προσκληθῶσι πάντες οἱ τότε λόγιοι Ἕλληνες οἱ ἐκτὸς, πρὸ πάντων, τῆς Ἑλλάδος διατρίβοντες: ὁ Ἀσώπιος ἐκ Κερκύρας, ὁ Κούμας ἐκ Τεργέστης, ὁ Βάμβας, ὁ Δούκας, ὁ Λουκάς Ἀργυρόπουλος, ὁ Γεννάδιος, ὁ Χορτάκης καὶ Γερμανοὶ, ἀσχολούμενοι ἰδίᾳ περὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν, ἐν οἷς καὶ μετὰ ταῦτα μισέλλην ἱστορικός Φίλιππος Φαρμακάρυερ καὶ ὁ φιλέλλην (ἱστορικός) Ζιγκάιζεν.

Κατὰ τὸν μῆνα δ' Αὐγούστου τοῦ 1834 ὁ Μάουερ ἐσκέπτετο νὰ ὑποβάλῃ τὰ περὶ τούτων νομοσχέδια τῇ ἀντιβασιλείᾳ, καθ' ἣ, κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, θὰ ἰδρύνετο τὸ Πανεπιστήμιον ἐν Ἀθήναις καὶ τῇ 2ᾳ Νοεμβρίου, ἡμέρᾳ τῶν γενεθλίων αὐτοῦ, ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐματαιώθησαν διότι ἐν τῷ μεταξύ (19 Ἰουλίου) εἶχεν ἀνακληθῆ, δυστυχῶς, ὁ Μάουερ. Πολλοὶ ἔγραψαν τότε, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἠρνήθη νὰ καταλίπῃ τοὺς συντεταγμένους ὑπ' αὐτοῦ νόμους πρὸς τύπωσιν· ἀλλ' αὗτος διέψευσε τοῦτο διαρρήδην. Εἶχε μὲν πολλὰ ἐν χειρογράφοις, ὡς αὐτὸς ἀνωμολόγει, ἅτινα μεθ' αὐτοῦ ἔλαβεν· ἀλλὰ δυσχυρίζετο, καὶ δικαίως, ὅτι μῆτε νὰ συμπληρωθῶσι παρ' ἄλλων, ὡς αὐτὸς ᾔθελεν, ἦτο δυνατόν, πολλὰ δ' ἦττον νὰ ἐκδοθῶσι καὶ ἐφαρμοσθῶσι. Καὶ ἐκ τῶν τότε Ἑλλήνων ἔγραψάν τινες κατὰ τῆς ἀντιβασιλείας ὡς χίμαιραν παρασκευασάσης διὰ τῆς νομοθεσίας αὐτῆς καί, πρὸ πάντων, κατὰ τοῦ Μάουερ, ὅτι νόμους ἱκανοὺς μόνον διὰ Γερμανοὺς ἐφαντάζετο νὰ ἐπιβάλῃ τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει, ἀλλὰ ἦθῃ καὶ ἔθιμα ἔχοντι ἀγνοοῦντες, ὅτι ὁ Μάουερ ἀπέβλεπεν οὐχὶ πρὸς τὸ παρὸν, ἀλλὰ πρὸς τὸ μέλλον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους· ἄλλως τε δὲ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ἠδύναντο νὰ φανῶσι τὰ μὴ προήκοντα καὶ ἀρμόζοντα καὶ διορθωθῶσι· διότι ὅπως πάντα τὰ ἐκ Γερμανῶν προερχόμενα ἀπε-

δοκιμάζοντο ὑπὸ τῶν τότε Ἑλλήνων ἕνεκα πολιτικῶν λόγων, καίτοι πλείστα ἦσαν ἄριστα, οὕτω καὶ τὰ περὶ ἐκπαιδεύσεως.

Ἡστούχησαν ὁμως οἱ ἀντιβασιλεῖς εἰς τὸ ἐν γένει διοικητικὸν σύστημα· διότι τὰ πλείστα τῶν νομοθετημάτων αὐτῶν οὐδόλως ἦσαν ἀνάλογα πρὸς τὰ ἤθη τοῦ ἔθνους καὶ τὸ παρελθὸν αὐτοῦ, νόμοι δ' οὕτως ἐπερισκέπτως ἐπιβαλλόμενοι οὐδέποτε καθίστανται καρποφόροι. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν ἦτο δυσχερέστατον ἐν χώρᾳ ὑπὸ τόσον δυσχερεῖς ὅρους διατελούσῃ καὶ ἐν ᾗ πᾶσα ἰδέα ἐννόμου τάξεως, ἀπὸ πολλοῦ, εἶχεν ἐκλίπει· ὥφειλον οἱ νόμοι κυβερνῆται περὶ πάντων· νὰ μεριμνήσωσι λεπτομερῶς, περὶ πάντων νὰ νομοθετήσωσι καὶ περὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν στολῶν τῶν ὑπαλλήλων, περὶ πάντων νὰ σκεφθῶσι καὶ τὰ πάντα νὰ τακτοποιήσιν. Ἐν πλείστοις λοιπὸν κακαὶ ἐτέθησαν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, βάσεις, ὡς δέ, ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐρρίφθησαν τὰ σπέρματα κακῶς ἐννοουμένου κομματικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, προκαλοῦντος ὁκάστοτε ἐξεγέρσεις καὶ μεταβολὰς πολιτευμάτων, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ Ὁθωνος διοικήσεως, κληρονομικῶς μέχρι σήμερον, μεταδίδεται ἡ διοικητικὴ καχεξία, ἥτις σὺν τῷ χρόνῳ κατήντησε νοσηρὰ, παρὰ τὰς ποικίλας ἐθνικὰς προσόδους καὶ τὴν ἀναμφισβήτητον εὐρωστίαν καὶ ζωτικύτητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως οὐδόλως ὑπῆρχον παρθεναγωγεῖα. Πρῶτον δ' Ἀμερικανοὶ ἱεραπόστολοι ἱδρυσαν ἐν Ἀθήναις τοιοῦτο· κατὰ τὸ 1834 ἡ ἀντιβασιλεῖα ἱδρυσεν ἐν Ναυπλίῳ ἀνώτερον παρθεναγωγεῖον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἑλένης Πιταδάκης, τελειοφοίτου τοῦ παρθεναγωγείου τῆς Χίλλ, ὑπεστήριξε δὲ θέσασα ὑποτρόφους τὸ τῆς Γαλλίδος Βολμεράνζ (Volmérang), ἕπερ ἀκολούθως μετηνέχθη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐγένετο κυβερνητικὸν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Πιταδάκης. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ σχολεῖῳ τῶν κορασίων, τῷ διευθυνομένῳ ὑπὸ τῆς κυρίας Βολμεράνζ ὠρίσθησαν ὑποτρόφων κορασίων δώδεκα θέσεις, ὧν οἱ γονεῖς ἔπεσον ἐν τῷ ἱερῷ ἀγῶνι ἢ ἄλλως εὐηργέτησαν τὴν πατρίδα· μετ' οὐ πολὺ δὲ ὠρίσθησαν (22 Ἰανουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους) ὑπότροφοι καὶ αἱ δύο

θυγατέρες τοῦ Καραϊσκάκη, ἀλλὰ δὲν εἰσῆλον εἰς αὐτό. Εἴτα δὲ (15 Μαρτίου 1835) διαώρισθησαν δώδεκα κοράσια ὑπότροφα.

Τὸ τοῦ Χίλλ παρθεναγωγεῖον ἐν Ἀθήναις, ὅστις εἰσῆγαγε δώδεκα ὑποτρόφους, αἵτινες ἀποφοιτήσασαι νὰ διορισθῶσιν εἰς διδασκαλικάς θέσεις.

Τὸ μετενεχθὲν εἰς Ἀθήνας παρθεναγωγεῖον τῆς Βολμεράνζ, ὑπὲρ ἐγένετο κυβερνητικόν, διορισθείσης διευθυντρίας τῆς Πιτταδάκη, ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ προτύπου διδασκαλείου Κοκκῶνη, πρὸς τὴν εὐτυχῇ τοῦ ὁποίου γνώμην ἀφίεται καὶ ἡ σύστασις τῆς «Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας», τκοπούσης τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ἐν γένει παιδείας καὶ μερικώτερον τὴν ὑποστήριξιν παρθεναγωγείου. Ἡ ἀδελφότης αὕτη ταχεῖς καὶ μεγάλας ἐποιήσατο προόδους, λαβοῦσα δὲ κυβερνητικὸν οὕτως εἶπεῖν κύρος διὰ βασιλικοῦ διατάγματος, ἐκδοθέντος τῇ 22^α Αὐγούστου 1836, ἡρίθμει, κατὰ τὸ 1840, ἐν τε Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ 700 μέλη, εἶχε κεφάλαιον 40,000 δραχμῶν καὶ συνετήρει κάλλιστον παρθεναγωγεῖον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Σεβαστῆς Μάνου.

Μετὰ ταῦτα δὲ διὰ τῆς μεγάλης δωρεᾶς τοῦ Ἀρσάκη, ἀνεγείραντος τὸ κατάστημα τῆς σχολῆς ταύτης μετονομασθείσης ἐξ αὐτοῦ «Ἀρσάκειον» καὶ νῦν ἐτι διατηρουμένης καὶ ἀποτελούσης τὸ ἀνώτατον ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδευτήριον τῶν θηλέων ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς αὐτῆς πάντοτε «Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας», συνεπήχθη τὸ ἀνώτατον μέχρι τῆς σήμερον ἀνά τὴν Ἀνατολὴν ἐκπαιδευτήριον τοῦ γυναικείου φύλου. Παράλληλως δὲ πρὸς τὰς ὑποτροφίας ταύτας τῶν γυναικῶν ἐκρίθη δίκαιον ἵνα καὶ τέκνα ἀγωνιστῶν ζώντων τε καὶ νεκρῶν πεμφθῶσιν εἰς τὸ ἐν Μονάχῃ ἑλληνικὸν διδασκτήριον· πρὸς τοῦτο δὲ διαώρισθησαν, τῇ 2^α Σεπτεμβρίου 1833, 24 ὑπότροφοι, δαπάναις τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ὅπως ἀνατραφῶσι καὶ ἐκπαιδευθῶσι τελειότερον ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ φιλέλληρος Θεοφίλου, πρὸς τοῦτο δὲ διαώρισθη καὶ εἰς ἱερεῖς, ὅπως τοὺς παῖδας αὐτοὺς διδάσκῃ τὴν κατήχησιν καὶ ἱερουργίᾳ ἐν τῷ ἐκεῖ ἱερῷ τῶν Ἑλλήνων ναῷ, ὃν ἐδῶρξεν ὁ Λουδοβίκος Ἑλλησιν, ἐκαλεῖτο δ' ἄλλοτε ναὸς τοῦ «Ἀγίου Σωτήρος».

καὶ εἶχε πλουσιώτατα ἱερὰ ἄμφια, ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Νικολάου τοῦ Α' δωρηθέντα. Μεταξὺ τῶν διορισθέντων ἦσαν οἱ υἱοί: Καραϊσκάκη, Βότσαρη, Μαυρομιχάλη, Ὀδυσσεύς, Τομπάζη, Κριεζή, Δεληγιάννη, Μεταξά, Βεΐκου. Ἡ εἰς Μόναχον δὲ μετάθεσις τῶν υἱῶν τῶν ἐξοχωτέρων ἀγωνιστῶν ἐγένετο ἀφορμὴ ἵνα πλείονες ἢ πρότερον καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων υἱοὶ πεμφθῶσιν εἰς τὰ ἐν Γερμανίᾳ πανεπιστήμια.

Ἀλλὰ καὶ περὶ τύπου ἐφρόντισε ἡ ἀντιβασιλεία ἐγκαίρως· διότι ὁ ἕνεκα κομματικῶν λόγων ἀγὼν τῶν ἀντιπολιτευομένων Ἑλλήνων κατὰ τῆς ἀντιβασιλείας εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον. Ἐξέδωκε λοιπὸν τῇ 6ῃ καὶ 11ῃ Σεπτεμβρίου 1835 δύο νόμους: τὸν περὶ ἀστυνομίας τοῦ τύπου καὶ τὴν περὶ ἐγκλημάτων ἐκ τῆς καταχρήσεως τοῦ τύπου, τοὺς ὁποίους τινὲς ὠνόμασαν «ἀξίους τῶν ἱεροδικείων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος». Καὶ πράγματι διατάξεις τινὲς ἦσαν λίαν αὐστηραὶ καὶ μάλιστα τὰ περὶ ἐκδόσεως συγγραμμάτων· ἀλλ' ὅσον ὅμως ἀφορᾷ τὰ περὶ τῆς καταχρήσεως τῆς ἐλευθεροτυπίας πολλαὶ διατάξεις θὰ ἦσαν καὶ νῦν ἔτι τοῖς ἐκδόταις ἐφημερίδων καὶ συντάκταις καὶ τῇ κοινῇ ὠφελιμῶται.

Κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἀνω νόμων αὐτὸς ὑπεύθυνος συντάκτης εἶχε χρέος νὰ καταβάλλῃ εἰς μετρητὰ ἐγγύησιν 5,000 δραχμῶν. Ἐξ αὐτῆς τῆς ἐγγυήσεως λαμβάνονται τὰ πρόστιμα, τὰ ἐξοδα καὶ αἱ ἀποζημιώσεις τῶν προσβληθέντων ἀτόμων, εἰς τὰς ὁποίας ἤθελε καταδικασθῇ ὁ ὑπεύθυνος συντάκτης. Ἀφ' οὗ δὲ ἐξαντληθῇ ἡ ποσότης, πρέπει νὰ νεωθῇ ἐντελῶς καὶ εὐθύς. Ἡ διάταξις δ' αὕτη συνέτεινεν, ἵνα, ἐν βραχεῖ χρόνῳ, ἐκλίπῃσι πᾶσαι αἱ ἀντιπολιτευόμεναι τὴν Κυβέρνησιν ἐφημερίδες.

Ἡ ἀντιβασιλεία οὐχ' ἦτον μετ' ἀξιεπαίνου ζήλου ἐσκέφθη καὶ περὶ τέχνης, βιομηχανίας καὶ βιβλιοθηκῶν. Ἐπέμφθησαν δύο νέοι Ἕλληνες ἵνα σπουδάσωσι ζωγραφικὴν ὁ μὲν εἰς Βενετίαν, ὁ δὲ εἰς Ρώμην, τρίτος τις ὥφειλε νὰ διδασκῇ τὴν λιθογραφικὴν ἐν τῷ τοῦ Ναυπλίου λιθογραφεῖω· τέταρτος, ὁ Ἀνδρέας Κορομηλάς,

ἐπέμφθη εἰς Παρισίους πρὸς τὸν μέγαν τυπογραφικὸν καταστη-
ματάρχην Διδόταν, ἵνα σπουδάσῃ τυπογραφικὴν.

Περὶ τῆς ἰδρύσεως δὲ δημοσίας βιβλιοθήκης ἡ ἀντιβασιλεὶς
εἶχεν ἤδη φροντίσει πρὶν ἢ ἀπέλθῃ ἐκ Μονάχου καὶ συνέστησε
τὴν πρώτην δημοσίαν βιβλιοθήκην ἐν Ναυπλίῳ, ἐν ᾗ συνη-
θροίσθησαν συγγράμματα πολλοῦ λόγου ἄξια: οἱ ἀρχαῖοι
Ἕλληνες συγγραφεῖς καὶ Λατῖνοι καὶ οὐκ ὀλίγα
ἐκ τῆς γερμανικῆς, γαλλικῆς καὶ φιλολογίας·
ἄλλα δὲ παρηγγέλθησαν κατόπιν πρὸς ὅσον οἷόν τε ἐντελέστερον
καταρτισμὸν τῆς δημοσίας βιβλιοθήκης. Δυστυχῶς ὅμως ἅμα τῇ
ἀναχωρήσει τοῦ Μάουρερ ἔπαυσεν ἡ τε συλλογὴ καὶ ἡ περαιτέρω
παραγγελία βιβλίων. Καὶ ἡ ἐν Αἰγίνῃ δὲ βιβλιοθήκη, ἥς αἱ
πρῶται συλλογαὶ Ἑλλήνων ἐγένοντο ἐπὶ Καποδίστρια, ἐπλου-
τίζετο ὁσημέραι ἐκ δωρεῶν, πρὸ πάντων, τῶν ἀδελφῶν Σακελ-
λαρίων καὶ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀρσενίου, ὅστις ἐδωρήσατο καὶ
συλλογὴν χειρογράφων, εἰκόνων καὶ νομισμάτων. Προῦκειτο δέ,
ὡς ἐλέγετο τότε καὶ ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Κοραῆ νὰ κατατεθῇ ἐν
τῇ τῆς Αἰγίνης, ἥς προϊστάτο ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους Γεώργιος
ὁ Γεννάδιος.

Ἐν τῷ ἐκδοθέντι δὲ τῇ 10 Μαΐου 1834 νόμῳ ἀπερὶ τῶν ἐπι-
στημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν συλλογῶν, περὶ ἀνακαλύψεως καὶ
διατηρήσεως τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν» περιέ-
χεται ὁλόκληρον σύστημα συλλογῶν. Ἐκτοτε δὲ ἀριθμεῖται καὶ
ἡ μεγάλη περὶ τῶν ἀθανάτων καλλιτεχνικῶν ἔργων τῶν πα-
τέρων ἡμῶν μέριμνα, ἥτις τῶρα μάλιστα διὰ τῶν σπουδαίων φρον-
τίδων περὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων, ἐφθασεν εἰς ἀκμὴν
ἀξιολόγων.

Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον, ἐν Ἀθήναις, τῇ καθέδρᾳ τῆς κυβερ-
νήσεως, τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, τῆς τῶν ὠραίων τεχνῶν
καὶ τοῦ πανεπιστημίου, ἐμελλον νὰ ἰδρυθῶσι: κεντρικὴ βιβλιο-
θήκη, κεντρικὸν δημόσιον μουσεῖον τῶν ἀρχαιοτήτων, ταμεῖον
νομισματικόν, ἀντικειμένων φυσικῆς ἱστορίας, ἐργαλείων μαθη-
ματοφυσικῶν, ἐργαστήριον χημικόν μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἀ-

ποσκευῆς, θέατρον ἀνατομίας, ταμεῖον χειρουργικόν, συλλογὴν τύπων, εἰκόνων, χαλκογραφημάτων, ἀστεροσκοπεῖον καὶ συλλογὴν πολυτεχνικῇ. Καὶ ἐκ μόνου δὲ τοῦ καταλόγου τούτου πᾶς τις κατανοεῖ, ὅτι ἡ ἀντιβασίλειά, ὡς εἴρηται, δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὸ τότε ἀτελὲς παρὸν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ εἰς τὸ ἐγγὺς καὶ πόρρω μέλλον αὐτῆς· καὶ ὁ ἄλλος διότι ἡ ἀντιβασίλειά προϋνέησε περὶ πραγμάτων, ὧν τινὰ μὲν μὲν μόλις νῦν ἐκτελοῦνται, πολλὰ δὲ αὐτῶν εἰσέτι καὶ δὲν ἐγένοντο.

Ὅτι δὲ ἡ ἀντιβασίλειά, καθ' ὠρισμένον σχέδιον, εἰργάζετο εἰς τὸ μέλλον ἀποβλέπουσα, ἀπόδειξις καὶ τοῦτο ὅτι αὕτη πρὶν ἢ αἰ. Ἀθῆναι καταστῶσι καθέδρα τοῦ κράτους ἐξέδωκε νόμους ἀναφερομένους εἰς αὐτὴν ὡς εἰς καθέδραν, ὡς καὶ ὁ παρὼν νόμος, καίτοι τὸ περὶ μεταθέσεως τῆς καθέδρας τῆς κυβερνήσεως, ἀπὸ Ναυπλίου εἰς Ἀθήνας, διάταγμα ἐγένετο μῆνας ὕστερον τῇ 18ῃ Σεπτεμβρίου 1834.

Ἡ ἀντιβασίλειά τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως καθορίσασα ἐτράπη πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικά. Ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων τῆς ἀντιβασιλείας νομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ ἀκανθωδεστάτων ἦτο καὶ ἡ ρύθμισις τῶν τῆς ἐκκλησίας. Καὶ α') μὲν διὰ παντὸς τρόπου, ἐσκέφθη ἡ ἀντιβασίλειά ὅπως ἀποφυγῇ πᾶσαν παρεξήγησιν ὡς οὕσα ἐτερόδοξος. β) δὲ ὅπως ρυθμίσῃ τὴν σχέσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησίας πρὸς τὸ ἐν Κων) πόλει Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ γ') ὅπως φροντίσῃ περὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ κλήρου, ὅστις ἀπαιδέυτος ὢν ἐγίνωσκε μόνον καὶ ὀρθῶς, τοὺς τύπους τοῦ δόγματος καὶ τῶν τελετῶν, ὡς καὶ περὶ διοικήσεως, περὶ τῶν λειτουργῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ περὶ μοναστηρίων· διότι τὰ πάντα ὡς ἐκ τῆς μικρᾶς τυρραννίας καὶ τῆς μεγάλης Ἐπαναστάσεως εἶχον περιέλθῃ εἰς σημεῖον λυπηρόν.

Ὅρθῶς ὅθεν ποιούσα ἡ ἀντιβασίλειά συνέστησε τῇ 15 Μαρτίου 1832 ἐπιτροπεῖαν ὅπως «ἐξακριβώσῃ τὴν στάσιν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν μοναστηρίων καὶ νὰ προβάλῃ τὰ μέσα πρὸς βελτίωσιν τῆς θέσεως τῆς ἐκκλησίας ταύτης, ὀνομαστικῶς τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνωτέρου καὶ κατωτέρου κλήρου καὶ τῆς συ-

στάσεως συνόδου μονίμου διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις»· καὶ ὑποβὰλη ἔκθεσιν περὶ πάντων τούτων καὶ ἄλλων ἀποβλεπόντων εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας.

Διωρίσθησαν δὲ μέλη τῆς ἐπιτροπείας ταύτης ὁ τέως πρόεδρος τῆς συνελεύσεως Πανοῦτσος Νοταρᾶς ὁ καὶ, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ὁ ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου Ἰγνάτιος, ὁ ἐπίσκοπος Ἑλαίας καὶ τοποτηρητῆς Μεσσηνίας Παΐσιος, ὁ ἱερεὺς θεολόγος καὶ ἔφορος τῶν ἐν Αἰγίνῃ καταστημάτων Θεόκλητος Φαρμακίδης, ὁ Σκρλ. Δ. Βυζάντιος καὶ Κωνστ. Σχινᾶς.

Ἡ ἐπιτροπεία αὕτη παρασυρθεῖσα ὑπὸ τοῦ θεολόγου Θεοκλήτου Φαρμακίδου ἐφάνη ἀνήμων τῶν πρὸς τὸ Οἰκονομικὸν Πατριαρχεῖον ἐθνικῶν καθηκόντων, προτείνασα τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦθ' ὅπερ μεγίστης ζημίας οὐ μόνον πολιτικῆς, ἀλλὰ καὶ θρησκευτικῆς ἐγένετο πρόξενος τῷ Οἰκονομικῷ Πατριαρχείῳ· διότι πρὸς ταῦτα ἀπιδόντες κατόπιν καὶ οἱ Βούλγαροι καὶ ὑπὸ ξένου δακτύλου κινούμενοι ἐζήτησαν τὸν κατὰ τὴν Ἰὴν δεκαετηρίδα τοῦ παρόντος αἰῶνος συντελεσθέντα χωρισμὸν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Φαναρίου, συστήσαντες ἰδίαν ἐν Κων)πόλει Ἐξαρχίαν, ἧς τὰς ἀνὰ τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν ποικίλας αὐτῆς ἐνεργείας, ὑπ' ἔποψιν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν, οἱ πάντες γινώσκομεν! Μετὰ ταῦτα δὲ προσεκλήθησαν τῇ 1 Ἰουλίου 1833 οἱ μητροπολίται, ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι τοῦ Κράτους, οἵτινες λαθόντες λαθόντες πρὸ ὀρθολογῶν τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐπιτροπείας καὶ συνελθόντες τὴν 15 τοῦ αὐτοῦ ἀπεφώνησαν· αὕτη ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ ἀποστολικὴ ἐκκλησία τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος εἶνε αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ πάσης ἄλλης ἐξουσίας, φυλαττομένης ἀπαρχαρχάκτου τῆς δογματικῆς ἐνότητος, κατὰ τὰ παρὰ πᾶσιν τῶν ὀρθοδόξων ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν ἀνεκὰθεν πρεσβευόμενα· ὅτι ἀγνωρίζει διοικητικὸν ἀρχηγὸν τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος.

Προέτειναν δ' εἰτα οἱ συνελθόντες νὰ συστηθῇ διαρκὲς Σύνοδος συγχειμένη ἐξ ἀρχιερέων καὶ καθισταμένη παρὰ τοῦ βασι-

λέως καὶ θεωρουμένη ὡς ὑπερτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ διευθύνουσα τὰ τῆς ἐκκλησίας, κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνες. Ἦσαν δ' οἱ ἐν Ναυπλίῳ τῇ 15 Ἰουλίου 1833, συνελθόντες ἐκκοσι δύο ἐπίσκοποι καὶ «ἡ ἐπὶ τῶν συνδιαλέξεων ἐπιτροπὴ» : Σ. Τρικούπης, Κωνσταντῖνος Δ. Σχινᾶς καὶ Σκκληῆτος Δ. Βυζάντιος. Πρὸς τὰ ὑπὸ τούτων δὲ ἀποφασισθέντα συνεφώνησαν, τῇ ὑστεραίᾳ, διὰ πρωτοκόλλου ὁκτὼ ἔτι ἐπίσκοποι· ὡσαύτως δὲ δι' ἄλλου πρωτοκόλλου τῇ 21 Ἰουλίου ὑπογραφέντος δύο ἔτι καὶ τέλος τῇ 26 Ἰουλίου ἀκόμη τρεῖς ἐπίσκοποι. Οὕτω δὲ συνετελέσθη τὸ αὐτοκέφαλον.

Διὰ βασιλικῷ δὲ διατάγματος διωρίσθη τῇ 25 Ἰουλίου, τὸ προσωπικὸν τῆς Α'. Ἱερᾶς Συνόδου, ἧς πρόεδρος μὲν ἦτο ὁ μητροπολίτης Κορινθίας Κύριλλος, ἐπίτροπος δὲ τῆς Ἐπικρατείας ὁ ὑπουργικὸς σύμβουλος Κωνσταντῖνος Δ. Σχινᾶς, σύμβουλοι δὲ ὁ μητροπολίτης Θηβῶν Παΐσιος, ὁ μητροπολίτης Σαντορίνης (Θήρας) Ζαχαρίας, ὁ πρώην μητροπολίτης Λαρίσσης καὶ ἐκκλησιαστικὸς τοποτηρητὴς Ἡλίδος Κύριλλος καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης Ἰωσήφ, γραμματεὺς δὲ ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης· συμπληρωτικοὶ δὲ σύμβουλοι πρῶτος ὁ ἐπίσκοπος Ἡλιουπόλεως Ἀνθίμος καὶ δεύτερος ὁ ἐπίσκοπος Ταλαντίου Νεόφυτος.

Πρὸ τοῦ διορισμοῦ δὲ τοῦ προσωπικῷ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἐξεδύθη διάταγμα, καθ' ὃ κεφαλὴ τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ἀνωμολοχεῖτο ὁ θεμελιωτὴς τῆς χριστιανικῆς πίστεως, κατὰ δὲ τὸ διοικητικὸν ἀρχηγὸς ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος· ἡ δὲ ὑπερτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως ἦτο ἡ «ἱερὰ σύνοδος τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος», ἣτις παρεδρεῖ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, «κρατεῖ ἰδίαν σφραγίδα καὶ εἶνε πενταμελής· καὶ ὁ μὲν πρόεδρος καὶ οἱ δύο σύμβουλοι λαμβάνονται ἐκ μόνον μητροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων, οἱ δὲ πάρεδροι ἐκ πρεσβυτέρων ἢ ἱερομονάχων· κατ' ἔτος δὲ γίνεται καὶ νέα ἐκλογή· ὁ πρόεδρος δὲ οἱ σύμβουλοι καὶ οἱ πάρεδροι ὀρκίζονται τὸν ὅρκον τὸνδε :

«Ὁμνῶ πίστιν εἰς τὸν βασιλέα, ὑποταγὴν εἰς τοὺς νόμους.

Ἡ Χολέρα ἐν Ἀθήναις
(ἐν ἔτει 1854).

Ἱστορία τοῦ Ὁθωνος.

6

τοῦ βασιλείου, εὐσυνείδητον ἐκπλήρωσιν τῶν δικαιοπιστευθέντων μοι χρεῶν, πιστήν διατήρησιν τῶν δικαιοματίων καὶ προνομίων τῆς ὀρθοδόξου ἀνταποκρινόμενης ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς ἀπὸ πάσης ζένης ἐξουσίας, ἐνθερμον ὑπεράσπισιν τῶν συμφερόντων αὐτῆς, ἀποχὴν ἀπὸ παντὸς πλαγίου σκοποῦ καὶ ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν ὅλων ἐν γένει καὶ ἐν μέρει ἐνὸς ἐκάστου τῶν καθηκόντων τῆς ὑπηρεσίας μου».

Ὁ δὲ βασιλικὸς ἐπίτροπος, ὁ γραμματεὺς καὶ οἱ λοιποὶ ὑπάλληλοι τοῦ γραφείου ὠρρίζοντο τὴν συνήθη τῶν ὑπαλλήλων ὅρων. Πᾶσα συνοδικὴ ἀπόφασις πρὸ τῆς ἐγκρίσεως τῆς κυβερνήσεως ἐθεωρεῖτο ἄκυρος. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἄλλων καθήκοντα αὐτῆς εἶναι καὶ τὰς: «ἡ περὶ δογμάτων διδασκαλία· τὸ εἶδος καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῆς λατρείας· ἡ ἐκτέλεσις τῶν καθηκόντων ἐκάστης τάξεως τοῦ κλήρου· ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία τοῦ λαοῦ· ἡ ἐκκλησιαστικὴ πειθαρχία ἡ δικαιοδοσία εἰς καθ' αὐτὸ ἐκκλησιαστικὰ ἀντικείμενα π. χ. εἰς τὰ τῆς συνειδήσεως, τῆς ἐκτελέσεως τῶν θρησκευτικῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν χρεῶν, κατὰ τὰ δογματικὰ βιβλία καὶ τὸν ἐπὶ τούτων τεθεμελιωμένων κανονισμῶν τῆς ἐκκλησίας».

Ἐν πᾶσι τούτοις φανερόν, ὅτι πᾶσα ἡ κοσμικὴ διαίκεσις τῆς ἐκκλησίας ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς πολιτείας, πᾶσα δ' ἡ πνευματικὴ ἐκ τῆς ἱερᾶς Συνόδου. Μετὰ δὲ τὴν γενομένην ταύτην ἀνακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐκ τοῦ πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μετὰ τὸν διορισμὸν τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐγένετο (27 Ἰουλίου), ὑπὸ τὸν κρότον τῶν τηλεβόλων καὶ τὴν κρούσιν τῶν κωδόνων ἡ ἐπίσημος ἐγκαθίδρυσις αὐτῆς μεγελοπρεπῶς. Μετ' οὐ πολὺ δὲ, 15 Αὐγούστου 1833, ἡ ἀντιβασιλεὶς ἐξέδωκε διάταγμα, καθ' ὃ ὠρίζετο ὁ τρόπος τῶν ἐργασιῶν τῆς ἱερᾶς συνόδου.

Τῆς εὐκαιρίας ταύτης δραζόμενοι οἱ ρωσόφρονες, αἵτινες καὶ ἐπὶ Καποδίστρια καὶ ἐπὶ τῆς ἀναρχίας διὰ παντὸς τρόπου ἐζήτουν ν' ἀναμειγνύωνται ἐν τοῖς τῶν Ἑλλήνων καὶ τώρα ἐδειξαν

τὴν ἐαυτῶν δυσἀρέσκειαν ἐπὶ τῇ γενομένῃ ἐν τῇ διοικήσει τῆς ἐκκλησίας μεταβολῇ καὶ κρυφίως ὑπέθαλπον παρὰ τῷ λαῷ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ μεταβολὴ αὕτη οὐ μόνον τὴν διοίκησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν πνευματικὴν σχέσιν τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸ πατριαρχεῖον μετέβαλεν.

Ἐντεῦθεν δ' ἐγένετο μέγα σκάνδαλον ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ὁ κίνδυνος σχίσματος ταύτης ἀπ' ἐκείνου καὶ αἱ μικραὶ διαπραγματεύσεις μεταξὺ τοῦ τε Πατριαρχείου καὶ τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ αἱ ἐπὶ μακρὸν ὕστερον πολεμικαὶ συζητήσεις μεταξὺ ἄλλων τε καὶ τοῦ δεινοῦ θεολόγου Κωνσταντίνου Οἰκονόμου καὶ τοῦ Θεοκλήτου Φαρμακίδου, ἐξ ὧν ἐπήγαγεν ὁ Τόμος καὶ ὁ Ἀντίτομος καὶ ἄλλα ἡττονος λόγου ἄξια ἔργα, ἅτινα ἐπὶ τέταρτον καὶ πλέον αἰῶνός συνετάρκασον τὴν συνειδήσιν τῶν χριστιανῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Μετὰ τὴν ἐκθεσιν τῆς ἐπιτροπείας περὶ καταστάσεως τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἴδρυσιν τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τοῦ διορισμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ τοῦ τρόπου τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ἡ ἀντιβασιλεία ἐξέδωκε διάταγμα τῇ 20 Νοεμβρίου 1833 «περὶ προσωρινῆς διαιρέσεως τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ βασιλείου», καθ' ὃ πᾶς νομός ἀπαρτίζει μίαν ἐπισκοπικὴν περιφέρειαν, ἥς ἡ καθέδρα εἶναι ἡ μητροπολις τοῦ νομοῦ, ἐνθα ἐδρεύει καὶ ὁ νομάρχης. Ὁρίζονται δ' ἐπισκοπαὶ αἵδε: ἐν μὲν τῷ νομῷ Κορινθίας καὶ Ἀργολίδος τρεῖς· ἡ τῆς Κορινθίας, ἡ τῆς Ἀργολίδος, ἡ τῆς Ὑδρας τε καὶ Τιπαρηνίου (Σπετσῶν)· ἐν δὲ τῷ νομῷ Ἀχαΐας καὶ Ἠλίδος τέσσαρες: ἡ τῆς Ἀχαΐας, ἡ τῆς Ἠλείας, Αἰγιαλείας καὶ Κυναίθης· ἐν δὲ τῷ νομῷ Μεσσηνίας τρεῖς, ἡ τῆς Τριφυλίας, Μεσσηνίας καὶ Μεθώνης· ἐν δὲ τῷ νομῷ Ἀρκαδίας τέσσαρες: ἡ τῆς Μαντινείας καὶ Μεγαλοπόλεως, Κυνουρίας, Ἐρυμανθίας καὶ Γορσύνης· ἐν δὲ τῷ νομῷ Λακωνίας ὀκτώ: ἡ τῆς Λακεδαιμόνος, Σελλασίας, Ἐπιδάφυρου Λιμηρᾶς, Γυθείου, Ἀσίνης, Οἰτύλου, Ζυγοῦ καὶ ἡ τῆς Καρδαμύλης· ἐν δὲ τῷ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας δύο: ἡ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Καλλιδρόμης· ἐν δὲ τῷ τῆς Φωκίδος καὶ Λοκρί-

δος τρεῖς : ἡ τῆς Φωκίδος, Φθιώτιδος καὶ Λοκρίδος· ἐν δὲ τῷ τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας τρεῖς : ἡ τῆς Ἀττικῆς, Βοιωτίας καὶ Αἰγίνης· ἐν δὲ τῷ τῆς Εὐβοίας τέσσαρες· ἡ τῆς Εὐβοίας, Καρυστίας, Σκοπέλου καὶ Σκύρου· ἐν δὲ τῶν Κυκλάδων ἕξ : ἡ τῶν Κυκλάδων, Ἀνδρου, Κύθνου, Μήλου, Θήρας καὶ Νάξου. Ἐκ τῶν τεσσαράκοντα τούτων ἐπισκοπῶν, αἵτινες ἐπληρώθησαν πᾶσαι τῇ 21 Νοεμβρίου 1833 ἐκλειπόντων σὺν τῷ χρόνῳ τῶν ἐπισκόπων, ἔμελλον, κατὰ τὸ διάταγμα, νὰ διακηρυθῶσι κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν νόμων μόνον δέκα, ὅπερ καὶ ἤρξατο νὰ γίνηται πρῶτον μὲν ὅτε παρητήθη τῆς θέσεως αὐτοῦ ὁ ἐπίσκοπος Ἡλείας, οὗ ἡ ἐπισκοπὴ ἠνώθη τῇ 14 Μαΐου 1834 πρὸς τὴν τῆς Ἀχαΐας καὶ εἶτα ὅτε παρητήθη ὁ τῆς Γορτύνης Προκόπιος, οὗ ἡ ἐπισκοπὴ ἠνώθη τῇ 24 Ἰουλίου 1834 τῇ τῆς Ἐρυμανθίας. Ἐκαστος δὲ τῶν διωριζομένων ἐπισκόπων ὤμνυε τὸν διαταχθέντα τῇ 21ῃ Νοεμβρίου 1833 ὅρκον ἔχοντα οὕτως : «Ὁμνύω ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν ἐμπιστευθέντων μοι χρεῶν κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ τὰς βασιλικὰς διαταγὰς καὶ ὑποταγὴν εἰς τὴν παρὰ τοῦ βασιλέως διωρισμένην ἱερὰν σύνοδον εἰς ὑπερτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν τοῦ βασιλείου».

Ἄλλ' ἡ Ἀντιβασιλεία δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τὴν θρησκευτικὴν ταύτην μεταρρύθμισιν ἀλλὰ προέβη καὶ ἔτι περαιτέρω, ἀσύνητον ἔργον διαπραξάσα διὰ τοῦ περὶ μοναστηρίων νόμου αὐτῆς.

Ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι ἐν τῶν κυρίων αἰτίων τῆς πτώσεως τῆς βυζαντινῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἦτο καὶ ἡ πληθώρα τῶν μοναστηρίων καὶ μοναστῶν καὶ ὅτι ἔδει ἐπὶ τέλος νὰ τεθῇ ὀριστικὸν τέρμα πρὸς περιστολὴν τῶν μοναστηρίων ἐν Ἑλλάδι, ὣν ὁ ἀριθμὸς λέγεται, ὅτι ἀνῆρχετο εἰς πεντακόσια περὶπου κοινόβια ἢ ιδιόρρυθμα ἀνδρῶν, πολλὰς χιλιάδας μοναχῶν περιλαμβανόντων (8,000) καὶ τεσσαράκοντα μονὰς γυναικείας. Ἐν μόνῃ δὲ τῇ νήσῳ Ἀνδρῶ ὑπῆρχον 600 μοναχοί.

Ὁ τρόπος ὅμως δι' οὗ ἐξετελέσθη ὁ νόμος ὑπῆρξεν ἐπιβλαβὴς εἰς αὐτὴν τὴν ἀντιβασιλείαν καὶ ἐξηρέθισε τὸν λαόν. Κατηργή-

θησαν τετρακύσια δώδεκα μοναστήρια ἀνδρῶν καὶ πάντα τὰ λοιπὰ γυναικεῖα, πλὴν τριῶν : τοῦ τῆς Μεταμορφώσεως ἐν Κυνοουρίᾳ, τοῦ τῆς Καισαριανῆς ἐν Ἀττικῇ καὶ τοῦ ἐν Θήρᾳ Ἀγίου Νικολάου, ἐν οἷς ἀφῆκεν ἐν ἐκάστῳ τριάκοντα μοναχὰς ὑπερβαίνουσας τὸ 40ὸν ἔτος, ἐκτὸς τῶν ἔχουσιν μέγαν ὑπὲρ τοῦ μοναχικοῦ βίου πόθον. Ἐπεβλήθη δὲ ταῖς μοναχαῖς ἡ εἰς τὰ γυναικεῖα ἔργα ἐνασχόλησις, ἡ περίθαλψις τῶν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἀποστελλομένων ἀσθενῶν καὶ παραφρόνων, ἡ διδασκαλία ὀρφανῶν καὶ πενήτων καὶ ἐν γένει καθήκοντα λίαν ἀρμόζοντα πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῶν εἰς τὸν Θεὸν ἀφιερωμένων. (Διάταγμα τῆς 25 Φεβρουαρίου 1834).

Ὁ περὶ μονῶν λοιπὸν νόμος περιεῖχε καὶ ὀρθὰς διατάξεις καὶ σὺν ἧτι ἐν πολλοῖς, ἄδικος ὁ διεγερθεὶς θόρυβος· ἀστοχος ὅμως ὑπῆρξεν ὁ τρόπος δι' οὗ ἐξετελέσθη ὁ νόμος, τὸ βίαιον τῆς διαλύσεως καὶ ἰδίᾳ ἡ μὴ ἀφιέρωσις τῶν εἰσοδημάτων, ἅπερ ἦσαν μέγιστα ὑπὲρ τοῦ κλήρου· διότι ὑπῆρχον μετὰ τῶν Μονῶν ἐκείνων καὶ πλουσιώταται, ἀπεράντους ἔχουσαι γαίας, ὡς ἡ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἡ τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ καὶ τῶν Ταξιαρχῶν ἐν Φωκίδι. Ἐπρεπε λοιπὸν τὰ εἰσοδήματα τῶν διαλυθεισῶν μονῶν νὰ ἀφιερωθῶσιν ὑπὲρ διαμορφώσεως κλήρου, κατὰ τὴν περὶ τούτων διάταξιν τοῦ νόμου, ὀρίζουσαν τὴν ἰδρυσιν ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν μονῶν.

Ἡ κατάργησις αὕτη τοῦ νόμου παρέσχεν εὖλογον ἀφορμὴν τοῖς ἀντιπολιτευομένοις σφοδρῶν ἐπικρίσεων, ὧν ἡ ὀρθότερα καὶ δικαιότερα ἦτο ἡ τελευταία αὕτη, ἡ περὶ ἀπογυμνώσεως τῶν μονῶν καὶ κατασπαθίσεως τῶν προσόδων αὐτῶν ἐφ' ἧλλα καὶ οὐχὶ πρὸς διαμόρφωσιν κλήρου καὶ πλήρωσιν τῶν πολλῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀναγκῶν. Πράγματι δὲ ἡ κατὰστασις τοῦ κλήρου ἦτο οἰκτρά· ἐπεκράτει ἀπαιδευσία εἰς τὸ πλεῖστον τῶν ἱερέων καὶ παρὰ τὰ λαμπρὰ αὐτῶν αἰσθήματα, τὸν ἀναμφισβήτητον πατριωτισμὸν καὶ τὴν θεοσέδειαν τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου, ἡ ἐκ τῆς ἀγνοίας καὶ

ἀμαθείας ἀσχημία ἦτο μεγίστη. Κυβέρνησις μεριμνῶσα περὶ τοῦ κλήρου ἀληθῶς, ἐμπνεομένη ἐκ τῆς συνειδήσεως τῶν ἐπιβαλλομένων αὐτῇ καθηκόντων πρὸς τὸ ἱερατεῖον, ἠδύνατο πολλὰ ὑπὲρ αὐτοῦ νὰ ἐπιτελέσῃ, νὰ ἐξασφαλίσῃ αὐτῷ ἐξέχουσιν θέσιν, ὅποیان ἀπαιτεῖ ἡ ἀποστολὴ αὐτοῦ, καὶ νὰ διαμορφώσῃ καὶ ἐκπαιδεύσῃ αὐτὸν οὕτως, ὥστε νὰ καταστήσῃ ἀντάξιον τοῦ μεγάλου αὐτοῦ προορισμοῦ. Ἡ ἀντιβασιλεία ὅμως ὑπὸ τὴν ἐπιψιν ταύτην οὐδὲν ἐπράξε, μόνον δὲ πρὸς τὸ θεαθῆναι, κατὰ Μάϊον τοῦ 1834, ὥρισε τριάκοντα ἱερομονάχους ὡς ὑποτρόφους τοῦ ἐν Αἰγίνῃ ἐκπαιδευτηρίου, οἰκτρῶς μετ' οὐ πολὺ ἐγκαταλειφθέντας. Τοιοῦτο-τρόπως δὲ ἐσυλήθησαν μὲν αἱ ἐκκλησίαι καὶ μοναί, οὐδὲν δὲ ὑπὲρ τοῦ κλήρου ἐγένετο, ἡ δ' ἐκ τούτου κατακραυγὴ τὰ μέγιστα συνετέλεσεν ἵνα καταστήσῃ χαλκρωτέρας ἔτι τὰς μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἀντιβασιλείας σχέσεις.

Τὸ μόνον δὲ ὑπὲρ ἐγένετο ἦτο ὁ ἐξευτελισμὸς τῆς ἐκκλησίας παρὰ τῷ λαῷ, ἐξ οὗ οἱ μὲν ἐσκανδαλίζοντο, οἱ δ' ἔχοντες ἀσθενὲς τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα κατέστησαν ὅλως ψυχροὶ πρὸς τε τὰ δόγματα καὶ τὴν ἐκκλησίαν.

Διότι πάντα σχεδὸν τὰ μοναστήρια ἐθεωροῦντο πρὶν ὡς σεβαστὰ τεμένη παρὰ τοῖς πέριξ αὐτῶν κατοικοῖς καὶ δι' ἄλλους μὲν θρησκευτικούς λόγους, πρὸ πάντων ὅμως, διὰ τὰ περιχδόμενα ὑπὸ τῶν μοναστῶν θαύματα τοῦ ἐν ἐκάστη αὐτῶν τιμωμένου ἀγίου. Μετὰ δὲ τὴν διάλυσιν αὐτῶν οἱ μὲν ἐξηγριοῦντο κατὰ τῶν κυβερνώντων καὶ ἀσεβῶν ξένων, οἱ δὲ ἤττον εὐσεβεῖς κατεγίνοντο διὰ παντὸς τρόπου ὅπως ἀρπάσωσιν ἐκ τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων.

Πάντα δὲ τὰ κινητὰ τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τὰ ἱερὰ σκεύη ἀπώλυντο ἐπὶ ματαίῳ, ὧν τὰ πλεῖστα ἐκλάπησαν. Ἐντεῦθεν δὲ δυνάμεθα ἀφόδως νὰ κρίνωμεν, ὅτι ἡ διάλυσις τῶν μοναστηρίων ἦτο ἔργον ἀσυνετώτατον καὶ βλαβερώτατον καὶ ἐκεῖνο μὲν, διότι ἐγένετο ἐν καιρῷ οὐ δέοντι καὶ κατὰ τρόπον βάρβαρον, τοῦτο δέ, διότι οὔτε τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον συνέστη, οὔτε αἱ πρόσοδοι τῶν διαλυθέντων μοναστηρίων ἐχρησίμευ-

σαν πρὸς τι ὠφέλιμον εἴτε τῇ ἐκκλησίᾳ εἴτε τῇ πολιτείᾳ, ἀλλὰ μόνον ἐγένετο ἡ εἰς τὰ καίρια βλάβη τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθηματός τοῦ λαοῦ, ὕπερ οὗτ' εὐκόλως ἐμφυτεύεται αὐτῷ ἅπαξ ἐκριζωθέν, οὔτε ψυχρανθέν αὖθις θερμαίνεται. Ἡ μέχρι δὲ τοῦ νῦν τὴν κοινωνίαν, λέγει ὁ κ. Κρέμος, λυμνινομένη θρησκευτικὴ ἀδιαφορία δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι ὡς κυρίαν αἰτίαν ἔχει τὴν τότε γενομένην διάλυσιν τῶν μοναστηρίων, τὴν ἀπεμπόλησιν τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ πραγμάτων καὶ τὴν ἀρπαγὴν αὐτῶν τε καὶ τῶν ἀκινήτων πραγμάτων.

Καὶ περὶ τῶν ἰδιωτικῶν μοναστηρίων καὶ ναῶν ἐφρόντισε τῇ 26ῃ Ἀπριλίου 1834 ἡ ἀντιβασιλεία διατάξασα, ὅτι ὅσα ἐξ αὐτῶν ἀποδεδειγμένως εἶναι ἰδιωτικὰ νὰ μένωσι καὶ εἰς τὸ μέλλον, ἀλλὰ τὰ ἀφιερωμένα αὐτοῖς κτήματα ὑπ' ἄλλων μὴ κατόχων τοῦ μοναστηρίου ἢ τοῦ ναοῦ «παρὰ λαμβάνονται εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον ὡς ἀφιερώματα»· ὅτι οὐδαμῶς ἐπιτρέπεται τοῦ λοιποῦ ἀφιερώσις πρὸς τὰ ἰδιωτικὰ ταῦτα μοναστήρια ἢ ναοὺς, τι τὰ ἅπαξ ἐνοριακὰ γεγόμενα ἢ ὅπωςδήποτε παύσαντα νὰ διοικῶνται ὑπὸ ἰδιωτῶν θεωροῦνται δημόσια καὶ περὶ αὐτῶν θὰ ἰσχύωσιν παθ' ὅσα καὶ περὶ τῶν δημοσίων, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐν ταῖς περὶ τῶν μοναστηρίων τούτων διατάξεσιν οὐδὲν ἐξετελέσθη ἢ ἀσχημίαι, κατὰ τὰς ἱεροτελεστίας μεταξὺ ἐνοριτῶν καὶ ἰδιοκτητῶν ἐριζόντων!

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν γένει νομοθεσία μετεγκλιματισθεῖσα ἀποτόμως ἐν Ἑλλάδι οὐδόλως ἐφάνη κατάλληλος. Διότι ὁ μὲν ἐμπορικὸς νόμος μετεφράσθη ἐκ τοῦ «Ναπολεοντείου Κώδικος», ἡ δὲ περὶ δικαστηρίων νομοθεσία συνετάχθη ἐν Βαυαρίᾳ πρὸ τῆς καθόδου ἐτι τῶν ἀντιβασιλέων, ὁμοίως δὲ ἡ πολιτικὴ καὶ ποινικὴ δικονομία (10 Μαρτίου 1834), ὁ ὁργανισμὸς τῶν συμβολαιογραφείων (21 Μαρτίου 1834), παρὰ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν ἀξίαν, εἶναι προϊόντα τῶν εὐρωπαϊκῶν νομοθεσιῶν, οὐχὶ δὲ ἀποτελέσματα πείρας καὶ γνώσεως ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος.

Καὶ ἔδριθον μὲν αἱ νομοθεσίαι ἐκεῖναι σοφῶν διατάξεων περὶ παντὸς εἶδους ἀντικειμένου καὶ ἦσαν ταμεῖον πολυτίμου ὕλης,

ἦν περισυνέλεξεν ὁ Μάουρερ ἐκ σοφῶν εὐρωπαϊκῶν νομοθετημάτων, ἀλλὰ δὲν ἦτο πρόσφορος εἰσέτι διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐφ' ᾧ καὶ ὡς ἀστικός κώδικς ἐξηκολούθησεν εἰσέτι ισχύων ὁ Ἀρμενόπουλος, ὡς καὶ ἐπὶ Βυζαντινῶν καὶ τουρκοκρατίας, βραδύτερον, ἐν ἔτει 1859: συνετάχθη ἀστικός νόμος, ἀποδίμησις τοῦ Ναπολεονταίου Κώδικος, ἀλλὰ μόνον τὸ πρῶτον αὐτοῦ βιβλίον ἐδημοσιεύθη. Καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν δὲ τῶν προσόδων τοῦ Κράτους ἐξεδόθησαν ὑπὸ τῆς ἀντιβασιλείας νομοθετήματά τινα, τῇ 11ῃ Ἀπριλίου 1833, ὡς τὰ περὶ τοῦ φόρου τῆς βοσκῆς, περὶ ἐνοικιάσεως τῶν ἐλῶν καὶ βαλτωδῶν γαιῶν, περὶ ἐνοικιάσεως τῶν ὀλικῶν, περὶ ἐγγείου φόρου «τῶν ἐθνικοῦδιοκτῆτων λεβαδείων», περὶ εἰσπράξεως τῆς δεκάτης, τῶν λιμενικῶν δικαιομάτων, περὶ τῶν δημοσίων κτημάτων καὶ ἄλλα τινά, ἀποβλέποντα μᾶλλον εἰς τὰς προσκαίρους καὶ ἐπιγούσας τότε ἀνάγκας.

Ἐξέδωκε δὲ τῇ 9ῃ Φεβρουαρίου 1833 διατάγματα, δι' οὗ ἐτέθησαν «νομοθετικοὶ ὅροι περὶ τιμωρίας τῶν κατὰ τῆς κοινῆς ἀσφαλείας ἐντὸς τῆς Ἐπικρατείας ἐγκλημάτων καὶ σφαλμάτων», καθ' οὓς ἔμελλον νὰ τιμωρῶνται οἱ ἄνευ ἀδείας τῆς κυβερνήσεως ὀπλοφοροῦντες, οἱ ἐγείροντες στάσεις οἱ συλλέγοντες στρατιῶτας ἄνευ ἀδείας τῆς κυβερνήσεως, οἱ ὀπλιτάρχαι, οἱ τηροῦντες τὸν ἐκυτῶν στρατὸν μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως διάλυσιν αὐτοῦ, οἱ πειραταὶ καὶ οἱ ἐλευθεροῦντες καθεργαμένους.

Πρὸς δὲ τούτοις ἐν τοῖς Ὀ ρ ο ις προαδιορίζοντο τρία δικαστήρια· τὸ μὲν διὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ Σαλαμῖνα ἐδρεῦον ἐν Θήβας, τὸ δὲ διὰ τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, Ἀχαΐαν καὶ Ἥλιδα ἐν Μεσσολογγίῳ καὶ τὸ τρίτον διὰ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς ἐπικρατείας ἐν Ναυπλίῳ. Ἐκαστον τῶν δικαστηρίων συνέκειτο ἐξ ἐνὸς προέδρου, τεσσάρων δικαστῶν, ἐνὸς ἐπιτρόπου τῆς ἐπικρατείας καὶ ἐνὸς γραμματέως· αἱ δὲ δίκαι θὰ ἐγίνοντο συνοπτικῶς. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τότε ἐκδιδόμενα διατάγματα μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῶν παρασκευαζομένων νόμων ἐπεῖχον θέσιν νόμων, καὶ τὸ παρὸν διάταγμα ἐπεῖχε θέσιν νόμου μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ ποινικοῦ Κώδικος, τῇ 18ῃ Δεκεμβρίου 1833. Ὁ κώδικς οὗτος

συγκείμενος ἐξ 808 ἄρθρων εἶναι ἔργον σπουδαιότατον. Ἐν αὐτῷ διακρίνονται αἱ ἐκκληματικά πράξεις εἰς κακουργήματα, πλημμελήματα καὶ πταίσματα· αἱ δὲ ποναὶ εἶναι αἱ μὲν ἐκκληματικά καὶ θάνατος, δεσμὰ διὰ βίου, δεσμὰ πρόσκαιρα, εἰρκτὴ· αἱ δὲ ἐπανορθωτικά φυλάκεις καὶ χρηματικά· αἱ δὲ ἀστυνομικά· κράτησις πρόστιμον· ὡς ὄργανον δὲ θανατώσεως ὠρίσθη ἡ λαίμη-τόμος.

Ἐπίσης δὲ καὶ γενικοὶ τινες ὁρίσμοι. ἐν οἷς ἀναγράφονται περὶ ἀθεμίτων πράξεων καὶ τῆς τιμωρίας αὐτῶν ἐν γένει, περὶ δολίκας προαιρέσεως καὶ ἀμελείας, τελέσεως καὶ ἀποπείρας ἀξιοποίνων πράξεων, αὐτουργῶν καὶ συναιτίων, καταλογισμοῦ τῶν πράξεων, μέτρου τῆς ποινῆς, λόγων, οὔτινες ἀκυροῦσιν ἢ ἐξαλείφουσι τὸ ἀξιοποῖνον· ἔπειτα δὲ οἱ ἰδιαίτεροι ὁρίσμοι ἀφορῶντες εἰς τὰ καθέκαστα εἶδη τῶν κακουργημάτων καὶ πλημμελημάτων καὶ τέλος τὰ περὶ πταισμάτων.

Ἡ ἀντιβασιλεία ἐμερίμνησε, πρὸς τοῦτοις, καὶ περὶ συγκοινωνίας πρὸς ἀλλοδαπήν. Ἐξέχωρῃσεν ἐξ ταχύπλοα πλοῦα πρὸς τὸν ἐργολάβον Φεράλδην πρὸς διατήρησιν γραμμῶν τινων, μετὰ παρλεύειν δ' ἔτους διὰ νέας συμβάσεως ηὔξησε τῶν ἀριθμὸν τῶν πλοίων ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς προσθήκης νέων γραμμῶν. Οὕτω διὰ τῆς νέας ταύτης συμβάσεως τῆς ὑπογραφείσης ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1834 μετὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν Ἰ. Κωλέττη καὶ τοῦ ἐργολάβου τῶν βασιλικῶν ταχυπλόων Φ. Φεράλδου ὁ τελευταῖος οὗτος ὑποχρεοῦτο νὰ βαστᾷ ἐν δεκά ἑλληνικὰ πλοῖα εὐπλοα δὲ λα, καλῶς ἐφωδιασμένα, λαμβάνων καὶ μηνιαίαν ἐπιχορήγησιν τεσσάρων χιλιάδων δραχμῶν, ὀριζομένων διὰ τῆς προγενεστέρας τοῦ 1833 συμβάσεως, πρὸς διατήρησιν τῶν ἐξῆς γραμμῶν: τῆς Τεργέστης, ἐκτελουμένης κατὰ εἰκοσάῃμερον ὑπὸ τριῶν ταχυπλόων, ὧν τὰ δύο ἤθελον μεταβαίνειν, κατ' εὐθείαν, εἰς Τεργέστην, τὸ δὲ τρίτον μετὰ προσεγγίσεως ἐπὶ 23 ὥρας Βρεντήσιον· τῆς Λιβόρνου, ἐκτελουμένης ὑφ' ἑνὸς ταχυπλόου μετὰ σταθμεύσεως τεσσάρων ἡμερῶν εἰς Σῆρον καὶ δύο ἡμερῶν εἰς Μεσσήνην τῆς Μασσαλίας, διὰ

Ἱστορία τοῦ Ὀθωνος.

5

Μελίτης, ἐκτελουμένης, κατὰ δεκαπενθημερίαν, ἐκάστην 1 καὶ 15 τοῦ μηνὸς διὰ τεσσάρων ταχυπλόων, ὧν τὰ δύο ἤθελον ταξιδεύει μεταξὺ τῆς ἑδρας τοῦ βασιλείου καὶ τῆς Μελίτης, τὰ δ' ἕτερα δύο μεταξὺ Μελίτης καὶ Μασσαλίας· τῆς Σμύρνης, ἐκτελουμένης ὑφ' ἐνὸς ταχυπλόου, μετὰ σταθμεύσεως εἰς Σῦρον ἐπὶ 24 ὥρας· καὶ τέλος τῆς Αἰγύπτου διὰ Κρήτης, μετὰ σταθμεύσεως ἐπὶ τετραήμερον εἰς Σῦρον, ἐκτελουμένης ὑπὸ δύο ταχυπλόων, τοῦ ἐνὸς πλέοντος μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Χανίων καὶ Ἀλεξανδρείας. Κατὰ τὴν σύμβασιν ταύτην ἡ κυβερνήσις εἴχετο τὸ δικαίωμα νὰ ἐμβάζῃ δύο ὁδοιπόρους ἐξ ὧν ὁ εἷς ἄναυλος καὶ ὁ ἄλλος νὰ πληρώνῃ ἡμισυναυλον καὶ νὰ ἀποστείλῃ διὰ τῶν ταχυπλόων τούτων τοὺς ταχυδρομικοὺς φακελλοὺς καὶ τοὺς γρούπους τῆς ἐπὶ πλέον ὁ Φεράλδης ὑποχρεοῦται νὰ ἔχῃ εἰς τὰ ὑπὸ ἑλληνικὴν σημαίαν ταῦτα ταχύπλοα, πλοιάρχους Ἕλληνας καὶ πληρώματα ἀποτελούμενα, κατὰ τὰ δύο τρίτα, ἐξ Ἑλλήνων. Τοιαύτη ἦτο ἡ πρώτη περὶ συγκοινωνίας σύμβασις τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως· χάριν δὲ περιεργίας ἀναγράφομεν, ὅτι ὁ Φεράλδης, δύο μῆνας μετὰ τὴν εἰς Ἀθήνας μεταφορὰν τῆς πρωτευούσης, κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1835, ἐποίησατο τῇ ἑλληνικῇ κυβερνήσει πρότασιν κατσκευῆς, ἀντὶ 1,000,000 δραχμῶν, σιδηροδρόμου μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς ἀλλ' ἡ ἐφημερὶς Ἀθηνῶν ἐθεώρησε τὴν αἴτησιν ἑκατομμυρίου λίαν ὑπερβολικὴν καὶ συνεβούλευσε τὴν κυβερνήσιν νὰ μὴ παράσχῃ περισσοτέρας τῶν 180 — 200 χιλιάδων δραμῶν!

Τὸ κυριώτατον ὅμως ὕπερ, κατ' ἐξοχὴν, ἐχώλαινε καὶ περιῆγε τὴν χώραν εἰς σύγχυσιν καὶ ταραχὴν, ἦτο τὸ οἰκονομολογικὸν σύστημα. Διότι καὶ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ προσέκοψαν πάνθ' ὅσα ἡ ἀντιβασιλεία ἐπεχείρησε πρὸς βελτίωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων οἰκονομικῶν τοῦ Κράτους.

Καίπερ δὲ διαρκούσης τῆς Ἐπαναστάσεως ἀπεφασίσθη ἡ πώλησις τῶν δημοσίων κτημάτων μετὰ ταῦτα ἀπέτυχε, διότι τοῦτο ἐγένετο πηγὴ τρομερῶν καταχρήσεων· διὰ τοῦτο καὶ ἐξεδόθη

6 Φεβρουαρίου 1833 διάταγμα, καθ' ὃ ἔνθεν μὲν προσεκαλοῦντο οἱ ἀγοράσαντες οἰκοδόμοι δημόσια κτήματα νὰ προσελάγῳσι τὰ οἰκεία ἔγγραφα, ἔνθεν δ' ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς πᾶσα περαιτέρω πώλησις μέχρις οὗ συνταχθῇ ἐκθεσις τῶν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος μέχρι τότε γενομένων ἐκποιήσεων, περιλαμβάνουσα τὴν ἐπαρχίαν, ὅπου ἐγένετο ἡ ἐκποίησης, τὸ εἶδος καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἐκποιηθέντος, τὴν τιμὴν τῆς πώλησεως, τὰ καταβληθέντα καὶ τὰ ἔτι ὀφειλόμενα χρήματα.

Ἀλλὰ ταῦτα πάντα οὐδαμῶς μὲν συνέτειναν εἰς αὕξησιν τῶν δημοσίων προσόδων, τὰ μάλιστα δὲ εἰς κατάθλιψιν τοῦ ἐν ἑλευσινῇ καταστάσει ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ πρὸ πάντων, ὅτε διετάχθη τὸ μονοπώλιον τοῦ ἔλατος καὶ διερρυθμίσθησαν τὰ περὶ βοσκῆς ἐπὶ τὸ καταθλιπτικώτερον.

Ἡ δὲ κατάστασις τῆς γεωργίας ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἀπλῶς δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι αὕτη ἦτο οἷα ἐπὶ Ἡσιόδου, ἀτελεστάτη καὶ ἐλάχιστος προσεδοφόρος, ἅτε ἀγνωρομένων τῶν στοιχειοδεστέρων γεωργίας κανόνων.

Καὶ εἶχε μὲν ἀποφασισθῇ τῇ 16 Αὐγούστου 1833 ἡ κατασκευὴ ὁδῶν τινων, οἷον ἐκ Πατρῶν διὰ Μιστρα εἰς Γύθιον, ἐκ Νεοκάστρου διὰ Μεγαλοπούλεως καὶ Τριπόλεως εἰς Κόρινθον, ἐκ Ναυπλίου εἰς Κόρινθον, ἐξ Ἀθηνῶν διὰ Θηβῶν καὶ Λεβαδείας εἰς Ἀγρίνιον, Ἀμβρακίαν καὶ Βόνιτσαν, ἐκ Θηβῶν εἰς Χαλκίδα, ἐξ Ἀμφίσσης εἰς Λαμίαν μέχρι τῶν συνόρων τῆς Τουρκίας καὶ ἐκ Μεσολογγίου εἰς Ἀγρίνιον, ἀλλ' οὐδὲν σχεδὸν τούτων ἐγένετο. Ἐπίσης δὲ καὶ αἱ γινόμεναι ἀπόπειραι ἢ ἀπλᾶς προτάσεις περὶ βελτιώσεως τῆς γεωργίας, φυτείας, κτηνοτροφίας ἐντελῶς ἀπέτυχον.

Γενικῶς ὅμως δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι οὐδὲν χρήσιμον ἐγένετο πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας διὰ κατασκευῆς χρησίμων ὁδῶν, τὴν δὲ ἀλήθειαν ταύτην ἀνομολογεῖ καὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ τοῦ Ὁθωνος, γράφων αὐτῷ, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1833, ὅτι, «ὕπερ τῆς κυρίως διαχειρίσεως οὐδὲν ἐγένετο, διότι ἡ ἀντιδασιλεία οὐδὲ ἐν δένδρον ἐφύτευσε μέχρι τοῦδε». Ἐν τῇ

αὐτῇ ἐπιστολῇ ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος φιλέλλην κατακρίνων τὴν πολιτείαν τῶν ἀντιβασιλέων ἔλεγεν ρητῶς ὅτι: «οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ μείνωσιν Ἕλληνες καὶ οὐχὶ νὰ ἐκγερμανισθῶσιν» ὅτε δὲ τῷ 1835 ὁ Θίρσιος ὑπέβαλεν αὐτῷ ὑπόμνημα περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων συνιστῶν τὴν ἀπλοποίησιν τῆς διοικήσεως, ὁ Λουδοβίκος ἀπέστειλε τὸ ὑπόμνημα πρὸς τὸν Ὅθωνα μετὰ τῆς ἐξῆς ὑποσημειώσεως «πάντων σχεδὸν τῶν προτεινομένων εἶναι ἀναγκαῖα ἢ ἐκτέλεσις ἵνα ἐξακολουθήσῃ ὑφιστάμενον τὸ ἑλληνικὸν βασίλειον· πολλάκις συνέστησα τὴν ἀπλοποίησιν τῆς διοικήσεως· πολλάκις ἀπεφάνθην κατὰ τοῦ ἐκδουαρισμοῦ τῆς Ἑλλάδος· ὁ προϋπολογισμὸς πρέπει νὰ καταστῇ ἥττον πολυδάπανος· τὴν εὐθύνην δὲν ὑπέχει ἴσως ὁ πρόεδρος ἀλλ' ἢ μέχρι τοῦ νῦν πλειοψηφία τῆς ἀντιβασιλείας· ἐὰν ὅμως καὶ τώρα οὐδεμία ἐπέλθῃ μεταβολή, ἐὰν δὲν κατακυλεμηθῇ τὸ κακὸν, ἐὰν προϋπολογισμὸς καὶ διοικήσεις δὲν γείνωσιν ἀπλᾶ, ὀλιγοδάπανα, γνησίως ἑλληνικά, θὰ ἀποβάλω τὴν περὶ τοῦ Ἀρμανσπεργ γνῶμην μου καὶ βαρεῖται θὰ πέσῃ ἐπ' αὐτοῦ εὐθύνη».

Ἡ τοιαύτη δ' ἐπίσημος ἀποδοκιμασία τῶν πράξεων καὶ τῆς πολιτείας τῶν ἀντιβασιλέων πρὸς αὐτοῦ ἐκείνου, ὅστις ἐξελέξατο καὶ διώρισεν αὐτοὺς περιττήν, νομίζομεν, καθίστασι πᾶσιν ἐτέροις κρίσιν περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Βαυαρῶν ἐν Ἑλλάδι γινομένων.

Μεθ' ὅλους ὅμως τοὺς ἀνωτέρω νόμους καὶ μεθ' ὅλας τὰς διατάξεις ὥσπερ ἡ ἀντιβασιλεία ἐξέδωκε μὲν, δὲν ἐξετέλεσεν ὅμως, ἢ κατ' αὐτῆς ἀντιπολίτευσιν τῶν τὴν ἐλευθερίαν Ἑλλάδα παρὰ σκευασάντων, ἐξηκολούθει ὁσημέραι νὰ γίνηται ἐπαισητοτέρα· διότι ἡ διάλυσις τοῦ στρατοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀποστολὴ τῶν κυριωτέρων ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς, ἢ κατὰστάσις αὕτη τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς ἀντιβασιλείας ἀφ' ἑτέρου, ἐνέβαλον εἰς μεγάλην ἀνίαν τοὺς Ἕλληνας.

Ταῦτα πάντα δ' ἀποδεικνύουσιν, ὅτι αἱ κατὰ τῆς πλειονότητος τῶν εἰς Ἑλλάδα κατελθόντων Βαυαρῶν κατακραυγαὶ οὐδαμῶς προήρχοντο ἐκ θερησκευτικοῦ φανατισμοῦ προσεχομένου ἐκ

τῆς διαλύσεως τῶν μονῶν, τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἀλλοθρήσκου τοῦ τε βασιλέως καὶ τῶν μελῶν τῆς ἀντιβασιλείας, οὐδ' ἐξ αἰσθήματος ξενηλασίας, ὥς τινες ἰσχυρίσθησαν τῶν ξένων, ἀλλὰ καὶ δίκαιοι καὶ βάσιμοι ἦσαν ἀποτελέσματα δικαίας ἀγανακτήσεως, πιστοποιούμενα ἔτι ἅπαξ διὰ τῆς ἀπευθυνθείσης τῷ Ὁθωνι, κατὰ τὴν ἐνηλικίωσιν αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ πατρὸς βασιλέως Λουδοβίκου ἐπιστολῆς ἐν ἣ καὶ πάλιν ἐπανελαμβάνετο ὅτι· αἱ Ἑλληνες δὲν πρέπει νὰ ἐκβαλισθῶσιν ἀλλὰ νὰ κυβερνῶνται ἐν ἐθνικῷ πνεύματι».

Καὶ αὕτῃ ἡ ἐπίσημος «Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως» ἐδημοσιεύετο Ἑλληνιστὶ καὶ Γερμανιστὶ ἐπὶ ἐν καὶ ἡμῖς ἔτος, πλεῖστα ἔγγραφα γερμανιστὶ συνετάττοντο, σιωπηρῶς ἐκηρύσσετο ἡμιεπίσημος γλῶσσα ἡ γερμανικὴ, μεταφραστῶν γραφεῖα ἰδρύθησαν, εὐρυτάτῃ γραφειοκρατίᾳ ἐνεκαθιδρύθη, πολυπλοκώτατον διοικήσεως σύστημα ἐπεβλήθη καὶ οὕτω χρῆμα καὶ χρόνος ἐδαπανῶντο εἰς ἐξογκουμένους μισθοὺς καὶ εἰς μυρίας διατυπώσεις. Ἐντεθθεν λοιπὸν ἡ ἀντιβασιλεία ὁσημέραι ἔδαινε πρὸς τὸ τέλος αὐτῆς.

Αἱ δὲ ἀντιπολιτευόμεναι αὐτὴν ἐφημερίδες· «Ἀπόλλων», «Σωτήρ», «Ἀθηνᾶ» ἔγραφον κατ' αὐτῆς τὰ ἐξ ἀμάξης.

Τὴν κατάστασιν ταύτην διαπυνθανόμενος ὁ γνητίως φιλέλλην πατὴρ τοῦ Ὁθωνος, καὶ βλέπων ὅτι ἡ δίκη τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ Πλαπούτα καὶ αἱ ταραχαὶ ἐν Μάνῃ, Μεσσηνίᾳ καὶ Ἀρκαδίᾳ οὐ μόνον οὐδαμῶς συνέτειναν εἰς καταπράυνσιν τῶν ἐρίδων τῶν ἀντιβασιλέων, ἀλλὰ καὶ εἰς μεγίστην ἔξαψιν αὐτῶν, τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ἀγγλοῦ Πάλμερστον καὶ τοῦ Ρώσου Νεσσελρόδ ἀνεκάλεσε τὸν τε Μάουερ, ἐκδοθέντος (21 Ἰουλίου 1834) τοῦ οἰκείου τοῦ Ὁθωνος διατάγματος, καὶ Ἀβελ καὶ ἀντ' αὐτῶν διώρισε τὸν Κόβελ καὶ τὸν Γκράινε, παραμείναντος τοῦ Ἐϊδεκ ὡς ἀβλχβοῦς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ διορισθέντες ὑπεῖκον τυφλοῖς ὁμμασι τῷ Ἀρμανσπεργ, οὗτος ἀπέβη τρόπον τινα αὐτάρχεις, ἐν μὲν τῇ διοικήσει ἀποδειχθεὶς ἐπιπόλιος, πανοῦργος, ἀναβλητικὸς, τὰ πάντα ἐπιτρέπων πάσῃ φατρίᾳ χάριν τῆς ἐξουσίας, ὑποχωρῶν μὲν, προκειμένου περὶ πο-

λιτικῶν, τυραννικῶς δὲ φερόμενος, προκειμένου περὶ διοικήσεως. Ὅπως δὲ κορρενύη τὰς ἀπαιτήσεις τῶν οἰκείων καὶ φίλων κατεσπάθα ἀφειδῶς τὰ ὀλίγα τοῦ πτωχοῦ ἐλληνικοῦ ταμείου χρηματά. Τὸ τοιοῦτο δὲ συνετέλεσεν ὅπως ὁ Λουδοβίκος ἀποστείλῃ ἵνα ἐξετάσῃ τὴν κατὰστασιν καὶ παράσχῃ συμβουλὰς τῇ ἀντιβασιλείᾳ τὸν ἐν Λονδίῳ πρεσβευτὴν τῆς Βαυαρίας Γένισον. Κατὰ δὲ τὴν ἐνηλικίωσιν τοῦ βασιλεως ἀποσταλέντος τοῦ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης διευθύνοντος τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον I. Κωλέττου ὡς Πρεσβευτοῦ εἰς Παρισίους, διωρίσθη ἀρχιγραμματεὺς (πρωθυπουργός) ὁ Ἀρμανσπεργ, τῇ 20ῃ Μαΐου τοῦ 1835, προσληφθέντων εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Πραΐδου μὲν ἐπὶ τῶν Ἑσπερικῶν, κατὰ Ἰούνιον δέ, τοῦ Σμάλτς ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ὅμως τοῦ Ἀρμανσπεργ ἡ αὐτὴ ἐξηκολούθησε κατὰστασις, ἡ γραφειοκρατία καὶ τότε ἐπεκράτησεν. ἡ σπατάλη τῶν δημοσίων χρημάτων οὐδαμῶς περιεστάλη, διὸ καὶ ἡ κατ' αὐτοῦ ἀγανάκτησις ἐξηκολούθησεν οὕτως ὥστε ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ἀνεκάλεσε καὶ τὸν Ἀρμανσπεργ ἀποκολούθως, ὡς θέλομεν ἰδῆ.

Ἡ ἀποστολὴ ὅμως ἐκ Βαυαρίας τοῦ συμβούλου Γένισον οὔτε πρακτικὴ οὔτε ὠφέλιμος ὑπῆρξεν· ὅθεν δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἐκ Λονδίνου ἐκάκισε τοῦτον ὁ Τρικούπης γράφων πρὸς τὸν Δραγούμην: «Δὲν εἶμαι, διόλου τῆς γνώμης, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας χρεωστεῖ νὰ συστήσῃ συμβούλους, ἀλλ' οὔτε ὁ βασιλεὺς μας νὰ παραλάβῃ Βαυαροὺς συμβούλους.

«Τὰ παρελθόντα πρέπει νὰ μᾶς ὀδηγήσωσιν εἰς τὰ μέλλοντα· μὲ ἄκραν ἀφοσίωσιν τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν θρόνον, μὲ ἄκραν ἀφῆσιν πρὸς τὴν ἡσυχίαν, μὲ τέσσαρας χιλιάδας βαυαρικὸν στρατεύμα, μὲ 26 μιλλιόνια φράγκα, ἐκτὸς τῶν πρὸς τὴν Πόρταν ἀποζημιώσεωι μας, μὲ τυφλὴν ὑπακοὴν τοῦ ὑπουργείου πρὸς τὰς βουλὰς τῆς ἀντιβασιλείας, μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν δυνάμεων, τί ἐκπώρθωσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα αὐτοὶ οἱ ξένοι σύμβουλοι; γελοῖοι καὶ καταφρονητοὶ ἐγείναν εἰς τὸν λαὸν μὲ τὰς διαιρέσεις των, μῖσος ἐγέννησαν μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Βαυαρῶν διότι παρεγνώ-

ρισαν τὴν σωτήριον ἀρχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἐθνισμοῦ, διότι ἤρπασαν τὸ ψῶμι ἀπὸ τοῦ στόμα τῶν πεινῶντων Ἑλλήνων καὶ τὸ παρε-
χώρησαν εἰς τοὺς ξένους, διότι ἔνδυσαν τὰς ἑλληνικὰς τιμὰς τοὺς
ξένους, διότι ἀτίμασαν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὰ ξένα μὲ τοὺς διο-
ρισμοὺς τῶν ξένων εἰς τὰ προξενεῖα, διότι ἐν ἐνὶ λόγῳ ἠθέλησαν
νὰ νομίσουν τὴν Ἑλλάδα ἐπαρχίαν τινὰ τῆς Γερμανίας καὶ κτῆμα
τῆς Βαυαρίας.

«Δὲν βλέπω τώρα ἄλλο παρ' ὅτι δὲν θέλουν τὴν ἐπάνοδον τοῦ
Μάουρερ καὶ τοῦ "Αβελ· διὰ νὰ γείνουν αὐτοί· ὅχι, οὔτε αὐτοί,
οὔτε ἐκεῖνοι· ἡ Ἑλλάς εἶναι Ἑλλάς καὶ θὰ μένῃ Ἑλλάς· Οὐτε
τῆς ἠθικῆς των, οὔτε τῆς ἀξιοτήτός των, οὔτε τοῦ φιλελληνισμοῦ
των, οὔτε τέλος πάντων τῆς στερεώσεως τοῦ θρόνου δὲν μᾶς ἔδο-
σαν καμμίαν ἀπόδειξιν, δὲν μᾶς ἔδωσαν κανέν ἐχέγγυον. Ἀφίνει
τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀντιβασιλεία εἰς ἀκαταστασίαν καὶ δυσαρέσκειαν.

«Τοιαύτην κληρονομίαν ἀφίνει εἰς τὸ ἔθνος. Ὁ χρηστότατος
βασιλεὺς μας θὰ εὐρεθῇ εἰς ἀνάγκην πρὶν θεραπεύσῃ τὰς πληγὰς
τοῦ ἔθνους, ὅσας ἄφησεν εἰς αὐτὸ ἡ ἐπανάστασις καὶ ἡ παρελ-
θοῦσα ἀναρχία, νὰ ἰατρεύσῃ τὰ πάθη, τὰ ὅπητα ἐπροξένησεν εἰς
τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀναξιοτής διὰ νὰ μὴν εἰπῶ τι ἄλλο τῶν ἐπιτρού-
πων του. Ὁ βασιλεὺς μας πρέπει νὰ περιτριγυρισθῇ μοναδικῶς
ἀπὸ Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ· ἡ Ἑλλάς δὲν πρέπει νὰ
πάθῃ πολιτικῶς ὅ,τι παθαίνουν τὰ ἡττηθέντα ἢ κατακτηθέντα
ἔθνη.

Πιστότεροι ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνας δὲν ὑπάρχουν διὰ νὰ ὑπηρετή-
σούν καὶ τὸν βασιλέα καὶ τὴν πατρίδα· ὥς μένῃ ἐλεύθερος καὶ
ἀνεπηρέαστος νὰ ἐκλέξῃ ὁποῖους Ἕλληνας θέλει συμβούλους του.
Φοβοῦνται μὴν ἐκλέξῃ τὸν Κωλέττην· καὶ διατὶ νὰ μὴ τὸν ἐκλέξῃ;
ἂν διὰ τῶν ἔργων του εὐτυχήσῃ ἡ Ἑλλάς, μακαρία ἡ ἐκλογὴ·
ἂν τὸ ἐναντίον, ἀπομακρύνει αὐτὸν καὶ παραδέχεται ἄλλον.

«Ὁ ξένος εἶναι πάντοτε ξένος καὶ ὁ Ἕλλην πάντοτε Ἕλλην.
Ὁ βασιλεὺς μας εἶναι Ἕλλην. Ἡ εὐτυχία, ἡ δόξα τῆς Ἑλλάδος
εἶναι εὐτυχία του, δόξα του, ἡ δυστυχία καὶ ἀδοξία της, δυστυ-
χία καὶ ἀδοξία του.

Εἶναι ἀχώριστος πλέον ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τὸ ἔθνος· ἀλλ' εἶναι τὸ ἴδιον καὶ μὲ τοὺς συμβούλους ; Ἰδέτε τὰ πράγματα· ἔκαμον ὅ,τι ἔκαμον εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Μάουρερ καὶ ὁ "Αβελ, ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν, ἐμβήκαν εἰς δούλευσιν ἄλλου ἔθνους παρὰ τὸ ἑλληνικόν».

Ἐντεῦθεν λοιπὸν φαίνεται, ὅτι ἡ κατὰ τῆς ἀντιβασιλείας ἀγανάκτησις ἦτο γενική, ἐξηρέθισε δ' ἐτι μᾶλλον τὴν δημοσίαν γνώμην ὁ διορισμὸς τοῦ "Αρμανσπεργ ὡς ἀρχιγερμανατέως».

Πρὸ τῶν ἄνω ὅμως γεγονότων εἶχεν ἤδη ἀποφασισθῆ καὶ λόγῳ κλίματος καὶ λόγῳ ἱστορικῷ ἡ εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰθεσις τῆς πρωτεύουσας τοῦ Βασιλείου, ὅπου καὶ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἀντάξιον τῆς βασιλείας μέγαρον ἐμελλε νὰ ἀνοικοδομηθῇ. Πρὸς τοῦτο δὲ συνετέλεσαν ἡ τε τοῦ ὀνόματος φήμη καὶ τὸ ἱστορικὸν παρελθὸν τῶν Ἀθηνῶν, ἡ ἐπιθυμία τῆς μείζονος μερίδος τοῦ ἔθνους καὶ ὁ πόθος τοῦ πατρὸς τοῦ Ὀθωνος Λουδοβίκου, τὰς Ἀθήνας ὑποδείξαντος ὡς πρωτεύουσας τοῦ κράτους, ἅμα τῇ ἐκλογῇ τοῦ Ὀθωνος. Ἐφ' ᾧ καὶ ἡ ἀντιβασιλεία, διὰ τοῦ Διατάγματος αὐτῆς τῆς 18 Σεπτεμβρίου 1834, ἐκτελεσθέντος τῇ 1 Δεκεμβρίου 1834, διέταξε τὴν μεταφορὰν τῆς πρωτεύουσας Ἀθῆνας.

Αἱ Ἀθηναὶ τότε ἦσαν ἐρείπια· ὀλίγοι οἰκίσκοι παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως καὶ οὐδὲν πλέον· ἔνθεν δὲ καθεῖθεν ἡγείροντο τὰ μνημεῖα τῆς παρελθούσης εὐκλείας θλιβερωτέραν καθίστωντα τὴν ὄψιν. Οὐδαμοῦ ἀλλαγῇ ὁ χρόνος καὶ αἱ ἱστορικαὶ περιπέτειαι ἐπέθηκαν ἐμφανεστέραν τὴν σφραγίδα τῆς καταστροφῆς οὐδαμοῦ ἀλλαγῇ ἀπετυπούτο μελαγχολικώτερον ἐπὶ μαρμάρων τὸ παρελθὸν κόσμου καὶ πολιτισμοῦ ὁλοκλήρου· οὐδαμοῦ ἀλλαγῇ κατέκειντο, ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χώρῳ, ὡς ἐν νεκροταφείῳ τὰ λαμπρότερα καλλιτεχνικὰ δημιουργήματα τῆς ἀρχαίας ἀνθρωπίνης διανοίας.

Ἡ ἄλλοτε μεγίστη τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων μόλις εἶχε τέσσαρας χιλιάδας κατοίκων ! Ἡ εἰς Ἀθήνας ὅμως μεταφορὰ ἐγέν-

Ἰωάννης Κωλέτης

Ἰστορία τοῦ Ὁθωνος.

νησε παρὰ τοῖς λίαν φανατικοῖς Πελοποννησίοις τὴν ἰδέαν ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνη ἐκ Πελοποννήσου ἡ μετάθεσις τῆς πρωτεύουσας καὶ ἐζήτουν ὡς τοιαύτην, οἱ μὲν τὸ Ἄργος, οἱ δὲ τὴν Κόρινθον, οἱ δὲ τὴν τέως πρωτεύουσαν, τὸ Νκύνλιαν. Ἀλλ' ὅμως πρὸς οὐδὲν αἱ ἀπαιτήσεις αὐτῶν ἴσχυσαν.

Ἡ πρωτεύουσα λοιπὸν τοῦ Κράτους ἐγκαθίστατο ἐν μέσῳ ἐνδοξῶν ἐρειπίων. Τὴν 1ην Δεκεμβρίου 1835 ἐγένετο ἡ μεταφορὰ τῆς ἑδρας, ὑπουργεῖα δὲ καὶ γραφεῖα καὶ ὑπάλληλοι ἐσπευσμένως προσήρχοντο εἰς τὴν νέαν πρωτεύουσαν· κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, παρὰ τὸ σύνθηρες, ἐπεκράτει παγετῶδες ψυχρὸς καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ ὁ ἀττικὸς οὐρανός, ὁ αἶθριος πάντοτε καὶ κατ' αὐτόν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὸν χειμῶνα, ἦτο κεκαλυμμένος ὑπὸ νεφῶν· ὁ Πειραιεὺς ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν οἰκίσκων, ἡ μᾶλλον ξυλίνων καλυβῶν χάριν τῶν καταπλεούντων ναυτίλων· ὁ λιμὴν αὐτοῦ ἦτο κατακεχωσμένος, ὥστε αἱ ἐκ τῶν πλοίων παραλαβοῦσαι τὸν Ὀθωνα καὶ τὴν συνοδείαν λεμβοὶ ἐκάθισαν εἰς τὰ ρηχά, ἡ δὲ ἀπόδασις, ἐξ ἀνάγκης ἐγένετο ἀβρόχοις ποσσίν· αὐτοσχέδιος δὲ τις ὁδὸς ἐκ τοῦ ἐπινείου ἦγεν εἰς Ἀθήνας, διὰ μέσου τοῦ κατακεκομμένου ἐλαιῶνος. Οἱ ὀλίγοι Ἀθηναῖοι ἐξῆλθον πρὸς ὑποδοχὴν τῆς παραδόξου πομπῆς, τοῦ αἰσθητικοῦ ἐκείνου ἀνθρώπων καὶ ἀποσκευῶν, ὅπερ ἀπετέλει μίαν κυβέρνησιν καὶ ἕνα θρόνον· ὁ δὲ Αὐστριακὸς πρεσβευτὴς Πρόκας προσφωνῶν τὸν Ὀθωνα εἶπεν, ὅτι ἔβλεπεν αὐτὸν κατοικοῦντα ἀνὰ μέσῳ ἐρειπίων λαμπρῶν μὲν ἐκ παλαιῶν, ἐλσεινῶν δὲ ἀπὸ τῆς χθέρ». οἰκίαι ἐσπάνιζον καὶ οἱ ὑπάλληλοι μετὰ δυσκολίας ἐνωκίσκων κατοικίαις· ὁ βασιλεὺς κατόκησεν ἐν οἴκῳ ἀπλουστάτῳ, μονορόφῳ, κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀδριανοῦ ἐν Πλάκᾳ· τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ πρῶτον ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως Ὀθωνος.

Καὶ ὅταν ἀναλογίζεσθαι τις τὸν νεαρὸν ἐκεῖνον βασιλέα πολλὰς ὑποστάνας πικρίας καὶ ὑποβληθέντα εἰς στερήσεις ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἅκων λησμονεῖ τὰ τυχόν αὐτοῦ σφάλματα καὶ βυθθεῖται αἰσθάνεται συγκίνησιν διὰ τὸ τραγικὸν αὐτοῦ τέλος, ἀποπεμθέντος πρῶτα τινι αἰφνιδίως ἐκ τῆς χώρας ἣν τότεν ἡγάπησε.

Τίς δ' ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἠδύνατο νὰ μαντεύσῃ τότε, ὅτι ὁ πτωχὸς ἐλληνικὸς λαὸς ἐνεῖχε τοσαύτην ζωτικότητα, ὥστε ἡ πρωτεύουσα, ἡ ἀποτελουμένη τότε ἐκ πετρῶν καὶ πλίνθων καὶ ξύλων, ἀτάκτως ἐρριμένων ἤθελε μεταβληθῇ ἐντὸς ἐξηκονταετίας εἰς ὥραίαν καὶ πλουσίαν πόλιν ὑπερεκατοντακισχιλίων κατοίκων, καὶ ὅτι τὸ ἐπίνειον αὐτῆς ὁ Πειραιεὺς τοῦ 1835 μετὰ τριῶν κλυθῶν ἤθελεν ἀναδειχθῇ εἰς λιμένα πρώτης τάξεως πλήρη κινήσεως καὶ ζωῆς καὶ εἰς πόλιν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν πλουσιωτάτην ἐκ πεντήκοντα χιλιάδων κατοίκων;

Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ σχέδιον τῆς πόλεως ἀποδεικνύει ὅτι αὐτὴ ἡ δυναστεία οὔτε ἡ κυβέρνησις ἤλπιζον τοιαύτην πρόοδον, διό καὶ μετὰ τινος γλισχρότητος συνετάχθησαν τὰ τοῦ σχεδίου αὐτῆς. Ἀποδείξεις εἶνε ἡ ὁδὸς Ἑρμοῦ, ἥτις ἐχαράχθη στενοτάτη, καίπερ ἀποδόσα μία τῶν ἐμπορικωτέρων ὁδῶν τῶν Ἀθηνῶν.

Πολλοὶ ἐξέφρασαν τὴν ιδέαν — καὶ εἶχαν δίκαιον — ὅτι ἡ νέα πρωτεύουσα ἠδύνατο ν' ἀναγερθῇ πλησιέστερον πρὸς τὴν θάλασσαν, οὐχὶ δ' ἐπὶ τοῦ χώρου τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν· διότι ἡ ναυτικὴ καὶ ἐμπορικὴ ἰδιοφυΐα τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων μᾶλλον παράλιον πρωτεύουσαν ἀπῆτει, ὁ δὲ πρὸς τὴν ἀρχαιολογίαν σεβασμὸς ὑπέβαλεν ἴσως, νὰ μὴ κλυθῶσι διὰ πάντα, ἀρχαιολογικοὶ θησαυροί, κτιζομένης τῆς νέας πόλεως.

Εἶναι δὲ περίεργος πῶς ὁ φιλόαρχιος καὶ φιλέλλην ἐκεῖνος βασιλεὺς, ὁ Λουδοβίκος, οὐδαμῶς ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὸ τοιοῦτο καὶ ἐπέτρεψε νὰ κτισθῇ ἡ νέα πόλις κατὰ μέγα μέρος, ἐπὶ τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν πρὸς μεγίστην τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ζημίαν.

Καὶ ἂν μὲν δὲν προεῖδε τοῦτο ὁ Λουδοβίκος, προεῖδεν ὅμως ἄλλό τι καὶ ἀπέτρεψε τοῦ νὰ διαπραχθῇ ὑπὸ τῶν Βαυαρῶν μέγας βανδαλισμός· ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ὁθωνος Μαξιμιλιανός, ὁ τότε διάδοχος τῆς Βαυαρίας, προὔτεινε ν' ἀνεγερθῶσι τὰ ἀνάκτορα ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ὁ δὲ ἀρχιτέκτων Σίγκελ καὶ ἐξεπόνησε σχέδιον ὥραίας ἰωνικῆς οἰκοδομῆς μετὰ στοῶν.

Εὐτυχῶς ὅμως κατεξάνεστη ἐγκαίρως κατὰ τῆς προτάσεως.

ταύτης ὁ Λουδοβίκος καὶ ἔσπευσε νὰ γράψῃ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ὁθωνα, ἐν ᾗ ἔλεγεν ὅτι : «ἐπὶ τῆς Ἀεροπόλεως δὲν ἐπιτρέπονται οἰκοδομαί· τὰ γεγραμμένα τοῦ παρελθόντος οὐδαμῶς νὰ ἀναμιχθῶσι πρέπει πρὸς νέα κτίρια· τ' ἀνάκτορά σου δέον ν' ἀνεγείρῃς ἐπὶ θέσεως τὴν ὁποίαν δὲν θὰ δύνανται νὰ φθάσωσι μύδροι ἀπὸ τῆς θαλάσσης ριπτόμενοι».

Τὸ δὲ ὑπὲρ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἐνδιαφέρον τοῦ Λουδοβίκου ἦτο τοιοῦτον, ὥστε καὶ τὸ σχέδιον τῆς νέας πόλεως ἀπήρτησε νὰ ἴδῃ καί, ἀπορρίψας τὸ ὑπὸ τοῦ τοῦ Ἑλληνος Κλεάνθους συνταχθέν, ἀπέστειλε τὸν ἀρχιτέκτονα Κλέτσε πρὸς ἐκπόνησιν ἐτέρου. «Ὁ Ἀρειὸς Πάγος καὶ ἡ Πνύξ πρέπει νὰ μείνωσιν ἄθικτα, ἔλεγεν, ὁ δὲ Παρθενὼν πρέπει ν' ἀνορθωθῇ κατὰ τὸ ἐνόν».

Ὅτε δ' ἐπεσκέψατο τὰς Ἀθήνας (κατὰ τὴν 25ην Νοεμβρίου 1835 μέχρι τῆς 15ης Μαρτίου 1836) καταθέσας ἰδίαις χερσὶ τὸν θεμέλιον λίθον τῶ ἀνακτόρων (25 Ἰανουαρίου 1836) τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ κατέστη ζωηρότερον, καὶ συνεχῶς ἐπανελάμβανεν ὅτι : «σκιᾶς, πολλῆς σκιᾶς χρῆζουσιν αἱ Ἀθηναίαι» καὶ μετὰ χαρᾶς μαθὼν βραδύτερον, ὅτι ἡ Ἀμαλία ἐφύτευε δένδρα, ἔσπευσε νὰ ἐρωτήσῃ αὐτήν : «Ἐφύτευσας καὶ πλατάνους ; πυκναὶ σειραὶ τῶν σκιερῶν δένδρων θ' ἀπέβαινον ἀναψυκτικώταται· ἄλλοτε ὑπῆρχον ἐν ἀφονίᾳ, καὶ γνωστὴ εἶναι ἡ πλατάνος, ὅφ' ἦν ἐδίδασκεν ὁ Πλάτων, ἀλλ' ἐγὼ οὐδεμίαν εἶδον ἐν Ἀθήναις.»

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Κεφάλαιον Α'.

ΜΟΝΑΡΧΙΑ

Τέλος τῆς Ἀντιβασιλείας. — Ἐνηλικίωσις Ὀθωνος. — Ταξείδιον βασιλέως. — Γάμος Ὀθωνος. — Ἀρμανσβεργ ἀρχιεραρχιερατεύς. — Συνέχεια τῶν σφαλμάτων τῶν Βαυαρῶν. — Πρωθυπουργία Ρούδαρτ. — Στάσις ἐν Πάτραις. — Λοιμὸς ἐν Πόρῳ. — Ἰδρυσις Πανεπιστημίου. — Πρωθυπουργία Ὀθωνος. — Ἡ κε' Μαρτίου. — Ὀρησκευτικαὶ ἔριδες. — Οἰκονομικά. — Κρητικὴ Ἐπανάστασις. — Συνωμοσία κατὰ τῆς μοναρχίας πρὸς ὑπογραφήν τοῦ Συνταγματος. Χάρτου.

Ἐν τούτοις ὁσημέραι ἡ διαγωγὴ τῆς ἀντιβασιλείας ἀπέβαινε ἀφόρητος, ὁ δὲ ἑλληνικὸς λαὸς κατεξάνιστατο κατὰ τῶν παραδοξολογιῶν αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀνθελληνικῶν τάσεων καὶ ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ περιέμενε τις νὰ ἴδῃ καὶ δευτέραν τινὰ στάσιν. Εὐτυχὸς ὅμως μετὰ ἕξ περίπου μῆνας ἀπὸ τῆς εἰς Ἀθήνας μεταθέ-

σεως τῆς πρωτευούσης τοῦ Βασιλείου, ἔμελλε νὰ κηρυχθῇ ἐνῆ-
λιξ ὁ Ὅθων καὶ θὰ ἐλάμβανε τὰς ἡνίκας τῆς κυβερνήσεως τοῦ
Κράτους.

Τὸ εὐχάριστον δὲ τοῦτο γεγονός μετὰ παλμῶν καρδίας ὑπὸ τοῦ
ἐλληνικοῦ λαοῦ ἀναμενόμενον ἀνηγγέλθη, τέλος πάντων, τῇ
ἑσπέρᾳ τῆς 19ης Μαΐου 1835. Τῇ πρωΐᾳ δὲ τῆς ἐπαύριον, στρα-
τιωτικαὶ μουσικαὶ περιερχόμεναι τὴν πόλιν ἔκρουον τὸ ἑωθινὸν
καὶ ἐβδόμηκοντα καὶ πέντε κανονοβολισμοὶ ἐχαιρετιζον τὸ χαρ-
μόσουν τῆς ἡμέρας. Πρὸς δὲ τὸν λαὸν τῆς πρωτευούσης καὶ ὅλο-
κλήρου τοῦ Κράτους διενέμετο ἡ προκήρυξις ἡδε :

Ο Θ Ω Ν Ο Α'.

ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρὸς τοὺς Ἕλληνας

Ἕλληνας !

«Ὅτε διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν μεγαλοφύχων μεσιτῶν τῆς
ἀνεξαρτησίας σας καὶ κατ' ἰδίαν ὑμῶν ἐλευθέραν ἐκλογὴν προσε-
κλήθην ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος, κατέλιπον γονεῖς καὶ πα-
τρίδα, κατέλιπον πᾶν ὅ,τι εἶχον προσφιλές καὶ προτρεπόμενα
ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων Μου.
ἔσπευτα ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν διὰ νὰ ἀφιερῶσω εἰς ὑμᾶς τὰς δυνάμεις,
τὰς φροντίδας, τὴν πλήρη ἀγάπην Μου. Μ' ἐδέχθητε μὲ ἀλαλλίασιν
μὲ ἀγάπην ἀναμείψατε τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀγάπην Μου. Σὰς παρήγ-
γεिला ὁμόνοιαν καὶ εἰς ταύτην τὴν παραγγελίαν Μου πάντες
ὑπήκουσαν. Ἡ ἀναρχία συνετρίβη· ἀθέμιτα ἐπιχειρήματα ὀλί-
γων τινῶν διεσκεδάσθησαν χωρὶς ν' ἀφήσουν οὐδὲ ἔχνη. Ἡσυχία
καὶ εὐταξία διεχύθη ἐπὶ τῆς ὥραίας ἡμῶν γῆς, αἱ οἰκογένειαι
σας, ἡ ἰδιοκτησία σας εὗρον τὴν ἀπὸ πολλοῦ στερουμένην ὑπερά-
επισιν.

«Ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ θρόνου ἐπηυξήθη ἔκτοτε ἡ καλλιέργεια»

τῶν ἀγρῶν σας, ἀνηγέρθησαν ἀπὸ τὰ ἐρείπιά των αἱ οἰκίαι σας, συνεδέθησαν μὲ σφιγκτοτέρους δεσμούς καὶ κοινότηας· κατεστάθησαν τὰ δικαστήρια, ἐσυστήθησαν διάφορα καταστήματα, ἐσυντάχθησαν διάφοροι θεσμοθεσίαι· ἐτέθησαν αἱ βάσεις πολλῶν καλῶν, ἐθεραπεύθησαν πολλαὶ πληγαί, χάρις εἰς τὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐπαγρυπνοῦσαν θεῖαν πρόνοιαν, χάρις εἰς τὰς τρεῖς μεγάλας Δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἐξηκολούθησαν τὴν πρὸς ἡμᾶς εὖνοιαν καὶ βοήθειάν των· τιμὴ εἰς τὸ εὐγενὲς ὑμῶν φρόνημα, τὸ ὁποῖον μὲ πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν ἐδέχετο τὰς διατάξεις τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐλλήνες.

«Μὲ ὅλας τὰς εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ἡ χάρις τοῦ Ὑψίστου ἐπεδαψίλευσεν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, μένουν εἰσέτι ἀνοικταὶ πολυπληθεῖς πληγαὶ τῶν παρελθόντων χρόνων· μὲ ὅλας τὰς μεγάλας προόδους, τὰς ὁποίας ἡ πατρίς ἔκαμεν, ἔχει εἰσέτι χρεῖαν ἀπείρων βελτιώσεων, ἀρκῶς ἐπιμελείας, ὑπομονῆς εἰς πολυειδεῖς στερήσεις, συντονοτάτης σπουδῆς ἕως οὐ νὰ ἐξαλειφθῶσι τὰ ἔχνη τῶν ἀπείρων δυστυχιῶν, αἱ ὁποῖαι εἰς τοσούτων αἰῶνων διάστημα κατερήμεσαν μὲ ἀπαρχοδειγματίστον καταστροφὴν τὴν ὠραίαν γῆν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐλλήνες!

Γνωρίζω τὰ παθήματά σας, τὰς ἀνάγκας σας, τὰς εὐχάς σας, γνωρίζω τὰς ἀπαρχοδειγματίστους θυσίας, ὅσας ἐπροσφέρατε ὑπὲρ τῆς πατρίδος· τὴν μεγαλοψυχίαν σας, τὴν ἡρωϊκὴν σας ἀνδρίαν μὲ τὴν ὁποίαν ἠγωνίσθητε, τὴν δόξαν τῶν ἀθανάτων προγόνων σας· τὴν ἰδίαν ὑμῶν δόξαν· γνωρίζω ὁλόκληρον τὴν ἔκτασιν τῆς ἀξίας σας, καὶ τὰς δικαίας ὑμῶν περὶ λαμπροτέρας τύχης καὶ εὐδαιμονίας ἀξιιώσεις.

Ἐλλήνες!

Σταθερῶς θέλω διαμένει ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν· ἀμεταστρέπτως θέλω ἔχει προσηλωμένα τὰ βλέμματά Μου, ἐπάνω σας εἰς τὸ καλόν σας καὶ τὴν εὐδαιμονίαν σας. Δὲν θέλει μὲ ἀπαυδήσει μηδὲ

κόπος, μηδὲ δυσκολία καμμία· ἐν ὑμῖν θέλω ζῆ, καὶ ὑπὲρ ὑμῶν μόνον. Σήμερον, καθ' ἣν ἡμέραν ἀναλαβάνω ἐγὼ αὐτὸς τὰς ἡμέρας τῆς Κυβερνήσεως, καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἐκτασιν, σὰς ὑπόσχομαι κατ' ἐπανάληψιν, νὰ ὑπερασπίζω πάντα τὴν ἱερὰν θρησκείαν τῶν ὑπηκόων Μου, νὰ ἦμαι στερεὸν στήριγμα τῆς ἀγίας αὐτῶν ἐκκλησίας, νὰ ἀπονέμω εἰς πάντας δικαιοσύνην· νὰ διατηρῶ πιστῶς τοὺς νόμους· νὰ διασώσω μὲ τὴν Θείαν Ἀντίληψιν κατὰ παντός ἐναντίου, τὴν ἀνεξαρτησίαν σας καὶ δι' ὅλης τῆς Κυβερνήσεώς Μου νὰ ἔχω πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν εὐτυχίαν, εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν ὑμῶν.

«Μὲ ἀκλόνητον σταθερότητα θέλω διατηρῆ τὴν εὐταξίαν, τὴν δημόσιον ἡσυχίαν· ἐπειδὴ ἄνευ τούτου σωτηρία δὲν ὑπάρχει.

«Ἡ βασιλική Μου χάρις θέλει δαφιλευθῇ εἰς τινες δυστυχεῖς, ὅσοι κατὰ δικαστικὴν ἀπόφασιν στεροῦνται τὸ νῦν τὴν ἐλευθερίαν των. Ἀλλ' ἡ αὐτηρότης τῶν νόμων θέλει ἐφαρμοσθῇ εἰς ἐκείνους ὅσοι εἰς τὸ μέλλον τολμήσουν νὰ ταράξουν τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου· διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ σωτηρία τοῦ Κράτους.

«Μικρὰν ἀπὸ σὰς πᾶν πάθος πᾶσα πρᾶξις αὐθαίρετος· μικρὰν πᾶσα διχόνοια. Ἕλληνες ὁμονοεῖτε διὰ παντός.

«Θέλω λάβει τὴν προσήκουσαν φροντίδα περὶ τῆς μεταρρυθμίσεως, ἀναπληρώσεως τῶν Νόμων, καὶ μὲ ὅλην Μου τὴν δύναμιν θέλω προστατεύει τὴν ιδιοκτησίαν ὑπερασπίζει τὴν νόμιμον ἐλευθερίαν καὶ παγιώσει αὐτὴν διὰ τῆς βαθμυδὸν στερεώσεως Θεσμοθεσιῶν καταλλήλων εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ τόπου, εἰς τὰς δικαίας εὐχὰς τοῦ ἔθνους.

«Καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις θέλω ἀποδείξει τὸ πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν βαθὺ σέβας Μου, καὶ διὰ τοῦτο θέλω λάβει ὑπὲρ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἀπογόνους Μου, ἰδιαιτέραν φροντίδα καὶ πρόνοιαν. Θέλω ἐπιστήσει ὅλην Μου τὴν προσοχὴν εἰς τὰ σχολεῖα, καὶ θέλω φροντίσει διαφερόντως περὶ τῆς αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως αὐτῶν· εἰς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας θέλω χρηγήσει ὅλην τὴν περίθαλψιν, ὅσοι ἔχουσιν

χρείαν, διὰ νὰ εὕρωσι πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν πατρίδα καὶ δόξαν.

Μὲ πλήρη δὲ στερεότητα θέλω προσπαθῆσαι νὰ ἐπαυξήσω τὴν εὐτυχίαν τοῦ τόπου, νὰ προάξω τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ νὰ θεραπεύσω τὰς ἐλλείψεις τῆς διοικήσεως. Ἰδιαιτέρως θέλω καταβάλλει τὴν μεγίστην φροντίδα εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν δημοσίων πόρων, καὶ μὲ ἀκάματον σπουδὴν θέλω προσπαθῆσαι ν' ἀποκαταστήσω ὅσον τάχιστα τὴν ἰσορροπίαν τῶν εἰσοδημάτων καὶ ἐξόδων.

«Τὰς εἰς τὴν πατρίδα προσενεχθείσας θυσίας καὶ ἐκδουλεύσεις ἐνὸς ἐκάστου, θέλω ἔχει πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν ἡ ἔκτασις τῆς κατὰ τοῦτο προθυμίας Μου πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς μόνα τὰ ἐνόντα μέσα.

Ἕλληνες,

«Ἡ πρὸς ἡμᾶς ἐμπιστοσύνη, ἡ πρὸς ὑμᾶς ἀγάπη Μου εἶναι ἀπεριόριστος· εἰς τὴν ἀγάπην εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην ὑμῶν εὐρίσκω τὴν μεγίστην Μου ἀγαλλίασιν. Τὸ ἔργον τῆς Κυβερνήσεως εἶναι πολὺπονον, τὸ αἰσθάνομαι. Ἕλληνες, δὲν πρέπει μηδὲ σεῖς νὰ παραπονεθῆτε ἀπὸ ὑπερβολὴν ἐλπίδων βαθμηδὸν καὶ κατὰ μικρὸν μόνον εἰ δυνατόν νὰ φθάσητε εἰς τὸ τέλος τῶν εὐχῶν σας, αἱ ὅποια εἶναι καὶ εὐχαὶ ἰδικαί Μου.

«Μὲ θάρρος ἀναλαχμὸν τὰ χρέη, τὰ ὅποια ἡ χεὶρ τοῦ Ὑψίστου Μ' ἐπέβαλε μὲ τὴν Θεῖαν Ἀντίληψιν καὶ τὴν ἡμετέραν συνδρομὴν θέλω τὰ ἐκπληρώσει.

«Ἡ δόξα, ἡ εὐδαιμονία σας εἶναι ὁ μόνος Μου σκοπός. Ἡ ἐπιτυχία αὐτοῦ θέλει εἰσθαι ἡ μεγίστη Μου ἀνταμοιβή.

Ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις τὴν 20 Μαΐου 1835.

«Ὁθων»

Ἱστορία τοῦ Ὁθωνος.

9.

Τῆς προκηρύξεως ταύτης διακρινομένης πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἐν μιᾷ αἰθούσῃ τῶν ἀνακτόρων, ἐν μέσῳ τῶν ἀντιβασιλέων, τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν ἀνωτέρων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ὑπαλλήλων ἀνῆρχετο ἐπὶ τὸν Θρόνον, στερούμενος ἔτι τοῦ τε Στέμματος καὶ τοῦ Σκήπτρου αὐτοῦ· διότι τὸ κομίζον ταῦτα ἐκ Γαλλίας βασιλικὸν γαλλικὸν βρίκιον «Ἀέριος Δαίμων» καθυστερῆσαν μόλις κατέπλευσε πρὸς τὸ ἐσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας εἰς Πειραιᾶ. Τότε ὁ πρόεδρος τῆς ἀντιβασιλείας Ἀρμαν-σπεργ προδὰς πρὸ τοῦ Θρόνου, προσεφώνησε τὸν βασιλέα καὶ κατέθηκεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ τε καὶ τοῖς συναδέλφοις αὐτοῦ ὑψηλὴν ἀρχήν. Μετὰ τὸν Ἀρμαν-σπεργ ὁ διευθύνων τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον Ἰ Κωλέττης προσελ-θὼν ἔλεξε τὰδε :

Β α σ ι λ ε ῦ !

Ὅλα τὰ ἔθνη ἔχουν μίαν ἡμέραν εὐτυχίας· ἡ σημερινὴ εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς Ἑλλάδος.

Πόσαι ἐλπίδες, πόσαι εὐχαὶ δὲν ἐκπληροῦνται σήμερον ! Ὁ βασιλεὺς ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὰς ἡνίας τοῦ Κράτους. ὦ ! πόσον τὸ μέλλον παρουσιάζεται, Μεγαλειότατε, λαμπρὸν ἐμπροσθέν Σου· διότι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς περιστοιχεῖ τὸν θρόνον Σου μὲ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν του. Μέγα βῆμα, βασιλεῦ, ἔγεινεν ἄχρι τοῦδε εἰς τὸν δρόμον τῆς προόδου, ἀλλ' εἶναι μέγα ἐπίσης καὶ δυσχερὲς τὸ στάδιον, τὸ ὅποτον μέλλεις νὰ διατρέξης.

Αἱ μόλις σχεδιασθεῖσαι θεσμοθεσίαις μας ἔχουν ἀνάγκην ἐντε-λειοποιήσεως. Ὁ λαὸς εἶναι πτωχός· ἡ δυστυχία του ἔχει χρεῖαν ἀνακουφίσεως. Θέλεις ἐπιτύχει, βασιλεῦ, νὰ ἐκπληρώσῃς μέχρι τέλους ἀξίως τὴν θείαν ταύτην ἀποστολήν σου, ὡς ἔχων καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν θέλησιν. Νεῦσον, Μεγαλειότατε, νὰ δεχθῇς μετ' εὐμενείας τὰς εἰλικρινεῖς εὐχάς, μὲ τὰς ὁποίας τὸ ὑπουργι-κὸν συμβούλιον συνοδεύει δι' ἐμοῦ τὴν εὐτυχῇ ἡμετέραν σου εἰς τὸν

Θρόνον τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὡς ὑπαλλήλους σου, βασιλεῦ, καὶ ὡς ἀπλοῦς πολίτας θέλεις μᾶς εὐρεῖ πιστούς, εἰς τὰ συμφέροντα τῆς κοινῆς μας πατρίδος.

Τὴν 10 π. μ. ὥραν ὁ βασιλεὺς, παρκαχθέντος στρατοῦ ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων μέχρι τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, τότε μητροπολιτικοῦ ὄντος, μετέβη εἰς τὸν ναὸν ἐν ᾧ ἐψάλη δοξολογία παρισταμένου τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, πάντων τῶν ἐν τέλει καὶ ἀπείρου πλήθους. Εἶχε μὲν λεχθῆ, καὶ μάλιστα εἶχεν ἀποφασισθῆ πομπωδέστερον ὁ βασιλεὺς ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον· θὰ ἐτελεῖτο δηλαδὴ ἡ στέψις διὰ χρίσματος, ὡς ἐγίνετο ἡ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ἀλλὰ ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐγκατελείθη· διότι· ὡς διεδόθη ἐν Ἀθήναις, ἐγένετο γνωστὸν ἐν Βαυαρίᾳ, ὅτι οἱ Ρῶσσοι θεωροῦσιν ὡς γινομένους ὀρθοδόξους τοὺς λαμβάνοντας οὕτω τὸ χρίσμα βασιλεῖς· διὸ ὁ ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου προαποσταλεῖς Βαυαρὸς Γένισον συνεβούλευσε τῷ Ὁθωνι νὰ μὴ ὑποβληθῇ εἰς τὴν διατύπωσιν ταύτην. Τὴν ἐσπέραν αἱ Ἀθηναὶ ἐφωταγωγήθησαν μεγαλοπρεπῶς, ὁ δὲ βασιλεὺς περιελθὼν τὴν μικρὰν πόλιν ἐπευφήμηθη ὑπὸ πάντων ζωνηρῶς.

Κατὰ τὰς ἐπομένους δὲ ἡμέρας ἐγένοντο ἀγῶνες δρόμου, πηδήματος καὶ ἵππασίας. Τέλος δὲ ἐπεσφραγίσθησαν αἱ ἐορταὶ διαχωροῦ δοθέντος ὑπὸ τῆς κοινότητος Ἀθηνῶν, καθ' ὃν παρέστη καὶ ὁ βασιλεὺς Ὁθων, ὃν ἐδέξατο καὶ προσεφώνησεν ἡ Ἑλληνὶς Ἀγγελικὴ Λιανοσταφίδα λίαν ἐπιτυχῶς.

Μετὰ τὴν ἀνάρρησιν ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ὁθωνος καὶ τὴν κατάπαυσιν τῶν πρὸς τοῦτο τελετῶν καὶ ἐορτῶν, ὁ πολιτικὸς κόσμος ἀνέμενε περιέργως τὴν νέαν ὑπουργικὴν μεταβολήν, ἐξ ἧς ἤθελε κρίνει περὶ τῆς πορείας, ἣν θὰ ἠκολούθει ὁ ἀναλαβὼν τὰς κυβερνητικὰς ἡνίας μονάρχης. Πράγματι δὲ ὁ μὲν I. Κωλέτης διωρίσθη σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας καὶ πρεσβευτὴς ἐν Παρισίοις, ὁ δὲ Ἀρμαντπερ ἀρχιγραμματεὺς ἢ, κατὰ τὸ κείμενον τοῦ διαρισμοῦ ἀρχικαγγελάριος.

Ὁ διορισμὸς οὗτος βεβαίως δὲν εὐηρέστησεν εἰς πάντας· οἱ συνταγματικοὶ δὲ διεῖδον ἐν αὐτῷ μοναρχικὴν τάσιν, πάντες δὲ

οἱ πολιτευόμενοι προσεῖδον τὸν ἀποκλεισμόν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης θέσεως καὶ τὴν μέλλουσαν διατήρησιν τῶν ξένων, παρὰ τὴν ἀνχωρήσιν τοῦ "Εἰδεκ. Τὸ περιεργότερον ὅμως ἦτο ὅτι ὁ ἀρχιγραμμακτεὺς ἐκηρύσσετο οἰοῖναι ἀνείθυνος, καίπερ σχεδὸν πρωθυπουργὸς ἔτε πρόεδρος ὢν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὅτι οἱ ὑπουργοὶ μετὰ τούτου καὶ μόνον ἤθελον συνεργάζεσθαι καὶ ὅτι πάντα τὰ ἔγγραφα ὑπογραφόμενα ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἤθελον φέρει πλὴν τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ καὶ τὴν τοῦ ἀρχιγραμματέως "Αρμκνσπεργ. Πρὸς τούτοις διώρισε τὸν Ν.Γ. Θεοχάρην ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, τὸν Ι. Ρίζον Νερουλὸν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Ἐξωτερικῶν, τὸν Δ. Πρατῆδην ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ προσωρινῶς τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τὸν Σμάλτς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ προσωρινῶς τῶν Ναυτικῶν.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν οἱ πάντες διηρώτων πρὸς τί ἡ νέα αὕτη θέσις τοῦ ἀρχιγραμματέως. Διότι εἶχον ἐλπίσαι ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀναλαμβάνων τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων τῆς χώρας ἤθελε προσκαλέσει "Ελλήνας περὶ ἑαυτῶν συμβούλους, ὡς ἦτο ὀρθὸν καὶ δίκαιον, ἀλλ' ἡ διάψευσις τῆς ἐλπίδος ταύτης ἐξηφάνησε τὴν χαρὰν τὴν ἐπὶ τῇ ἐνηλικιώσει τοῦ βασιλέως τόσον γηθοσύνης διαχυθεῖσαν ἐν τε Ἀθήναις καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις.

Καὶ ὁ ἐπελθὼν δὲ τῇ 11ῃ Ἰουνίου, θάνατος τοῦ διαφνοστεραῦς ναυάρχου Μικαούλη ἐπηύξησεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν κατῆφειαν, αἱ δὲ ἐφημερίδες ἔγγραφον ἱερμιάδας, ὅτι ἀλληλοδιαδόχως ἐξαφανιζόμενων τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀπελευθερωσάντων τὴν Ἑλλάδα, τῶν δὲ ἐπιζώντων ἐπιφανῶν Ἑλλήνων στελλομένων οἰοῖναι εἰς ἐξουρίαν ὡς πρεσβευτῶν, ἐγκαταλείπεται ἡ πατρίς εἰς χεῖρας τῶν ξένων.

Ἡ ἐξακολούθησις τῶν σφαλμάτων τούτων δὲν ὑπέφερε βεβαίως καλὰ ἐν τῷ μέλλοντι ἀποτελέσματα, μολοντί ὁ βασιλεὺς παντοιοτρόπως τιμῶν τοὺς ἀνδρας τοῦ ἀγῶνος προσεπάθει νὰ διασκεδάσει τὴν κατηγορίαν ταύτην τῶν ἐφημερίδων. Κατὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ Μικαούλη μετέβη δις εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνου καὶ ἰδίαις χερσὶν ἐπέδωκε τὸν Μεγαλόσταυρον τοῦ Τάγματος τοῦ Σωτῆρος.

Ομοίως ἔνα μῆνα πρὸ τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ εἰς τὸν Θρόνον,

τῇ 22^α Ἀπριλίου, μεγαλοπρεπῶς ἐτέλεσε τὴν μετακομιδὴν τῶν λειψάνων τοῦ στρατηγοῦ Καραϊσκάκη καὶ τῶν συναγωνιστῶν αὐτοῦ Λάμπρου Βέικου, Ἰωάννου Νοταρᾶ καὶ λοιπῶν, Κρητῶν τε καὶ ἄλλων, ἀπὸ τῆς Σαλαμίνος εἰς Φάληρον ὅπου καὶ μέχρι σήμερον σῴζεται ὁ τάφος τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ πεσόντων κατὰ τὴν γενομένην λαμπρὰν τελετὴν, ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἐπὶ τῆς σωροῦ τοῦ Καραϊσκάκη τὸν Μεγαλόσταυρον καὶ διέταξε ν' ἀναγνωσθῇ διάταγμα δι' οὗ ἐδίδοντο 6,000 δραχμῶν καὶ 500 στρέμματα γῆς, ἐν Κορίνθῳ, τῇ νεωτέρᾳ θυγατρὶ τοῦ στρατηγοῦ, ἵνα αὕτη νυμφευθῇ μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Νοταρᾶ μεθ' οὗ εἶχε ἀρραβωνισθῇ ζῶντος τοῦ πατρός· ἀλλ' αἱ ἐνδείξεις ὅμως αὗται οὐδαμῶς ἱκανοποιοῦν τὴν δημοσίαν γνώμην, ἥτις ἐζήτει τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ξένων καὶ τὸν παρ' Ἑλλήνων μόνον σχηματισμὸν τῆς κυβερνήσεως.

Ὁ Ὁθων, ὡς εἴπομεν, ἀνετράφη παρὰ τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ ὑπὸ διδασκάλους σοφοὺς, εὐφυεῖς καὶ ἀγαθοὺς, ἐν οἷς ὁ φιλόσοφος καθηγητὴς Σχέλλιγγ, ὁ Οἴτελ καὶ Θήρσιος Μετὰ τῆς μητρὸς δ' αὐτοῦ ιεραρώτατος ὢν περιηγήθη τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν· ἦτο ἀγαθός, φιλομαθέστατος, σταθερός, ἀλλὰ καὶ ἐπίμονος, ἐν οὗ δέοντι, μειονέκτημα, ὅπερ ἐγένετο αὐτῷ αἰετοῦ αἷτιον κακοῦ· ἡγάπα δὲ τὰς τέχνας καὶ ἐκ τῶν ἐπιστημῶν τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν θεολογίαν.

Γενόμενος δὲ ἤδη βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων ἡγάπησε καὶ τὴν νέαν Ἑλλάδα εἰλικρινῶς ὡς ἐκ τῆς γνώσεως καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὃν ἔτρεφε πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Ἐξέμαθε τάχιον τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἴπερ τις καὶ ἄλλος τῶν ξένων ὡς καὶ τὰ ἥθη, τὰ ἔθιμα καὶ τὸν βίον ἐν γένει· ἀλλ' ἑσπερεῖτο τῆς πολιτικῆς ἐκείνης διορατικότητος, ἥτις ἀπαιτεῖται τῷ ἀρχοντι.

Ὁ Ὁθων ἦτο μέτριος καὶ πραῦς παρὰ λαῶν ἔχοντι εἰσέτι τὰς χεῖρας καθημαγμένους ἐκ τοῦ φρικαλέου ἐκείνου πολέμου, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες ἤρμιζον νὰ ἔχωσι βασιλέα φόβον μᾶλλον ἢ ἀγάπην ἐμπνέοντα, οὐχὶ μειλίχιον πατέρα, ἀλλ' αὐστηρὸν καὶ δίκαιον ἀρχοντα, ὅπως κολάζῃ τοὺς πονηροὺς καὶ βραδεύῃ τοὺς ἀγαθοὺς.

Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν φατριῶν ἄντες φύσεως ἀγρίας τέχνα τοῦ Ἀρεως, εἶχον ἀνάγκην, ὅπως θαμάσῃ αὐτούς· ἤθελον νὰ φοβῶνται καὶ θαυμάζωσι μᾶλλον ἐπὶ ἰσχύϊ ἢ ἐπὶ παιδείᾳ καὶ εἰρη- νικῇ βίῳ.

Ἡ ἐκπληξίς τοῦ Ἑλλήνος ποιμένος, «ὅτι ὁ βασιλεὺς οὔτε λαμπρά ὄπλα εἶχεν οὔτε μύστακα οὔτε λεβέντικο κορμί, ἀλλ' οὐδὲ «γαντζούδια» εἶναι ἀληθῆς ἔκφρασις τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Ἐντεῦθεν δ' ὅπως τάχιστα ἐψεύσθησαν οἱ Ἕλληνες τῶν εἰς τὸν Καποδίστριαν καὶ τὴν ἀντιβασιλείαν ἐλπίδων, οὕτω καὶ τὸν εἰς τὸν Ὀθωνα καὶ οὐχὶ μετὰ μακρὸν χρόνον, οὐδὲ μετὰ πολλὰς πράξεις, μετ' οὐ πολὺ, εὐθὺς ἐκ τῶν πρώτων πράξεων τοῦ νεαροῦ βασιλέως.

Διὰ τοῦτο βλέπομεν τὸν Ἡρώστον πρεσβευτὴν γράφοντα: «Ὁ ἡγεμὼν οὗτος θὰ εἶχεν ὥρατον ἀναντιλέκτως μέλλον, ἐὰν τὸ ἔθνος δὲν ἔτρεφε τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἅμα τῇ ἐνηλικιότητι τοῦ βασιλέως, εὐθὺς ἤθελον ἐκλείψει τὰ κατατρώχοντα τὴν Ἑλλάδα δεινὰ...»

Ὁ Ὀθων φαίνεται ὅτι δυσπίστως εἶχε πρὸς τοὺς Ἕλληνας προτιμῶν αὐτῶν τοὺς ξένους· ἐν ᾧ ὤφειλε νὰ στηρίξῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀγάπης καὶ μόνον ταύτης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ νὰ περικυκλωθῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, νὰ δημιουργήσῃ στρατὸν ἐθνικόν καὶ πρὸς αὐτόν ν' ἀναθέσῃ τὴν διαφύλαξιν τοῦ θρόνου καὶ τὴν υπεράσπισιν τῆς τιμῆς τῆς Πατρίδος, καὶ οὐχὶ νὰ τιμήσῃ τοὺς Βαυαροὺς, πρὸς αὐτοὺς τὰ πάντα ἐμπιστευθεὶς καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποτελέσας τὸν στρατὸν τῆς Ἑλλάδος. Ἀναμφιβόλως ἐν πολλοῖς οἱ Βαυαροὶ ἠδύναντο νὰ ὠφελήσωσι τὴν Ἑλλάδα, διχέοντες τὰ φῶτα καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς Εὐρώπης, ἀλλ' οὔτε ὁ Ὀθων οὔτε οἱ τὴν ἀντιβασιλείαν αὐτοῦ ἀποτελέσαντες ἐνόησαν τὸν μέγαν τούτον προορισμὸν τῶν ἐκ Βουαρίας ἐλθόντων.

Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ μέγιστον σφάλμα τοῦ βασιλέως· τοῦτο μέγιστα προὔξενεσε κακὰ τῇ τε Ἑλλάδι καὶ τῇ α' δυναστείᾳ· τοῦτο τέλος ἔρριψεν ἓνα θρόνον ὑπὸ τοὺς ἀρίστους ἰδρυθέντα οἰωνούς· διότι οἱ Βαυαροὶ κατέλαβον πάσας τὰς θέσεις καὶ ἀπεμαύρουν.

των πραγμάτων τοὺς διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος ἐξαγοράσαντας τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν Ἕλληνας, οἵτινες οὐδὲν μὲν αὐτοὶ νὰ μάθωσιν ἠδυνήθησαν, ἀλλ' οὐδ' οἱ Βουαροὶ νὰ διδάξωσιν αὐτοὺς.

Καὶ τοῦτο δὲν συνέβη μόνον ἐν ταῖς πολιτικαῖς θέσεσιν, ἀλλ' ἰδιαίτατα συνέβη ἐν τῇ στρατῷ, ὅστις κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1835 ἀπετελεῖτο ἐκ 5,142 τακτικῶν στρατιωτῶν, 1463 ἀτάκτων καὶ 1463 ἐθνοφυλάκων· μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν λοιπόν, τῶν ἐπιτελῶν καὶ τῶν φρουρίων, ὁ ὅλικός ἀριθμὸς τοῦ στρατοῦ ἀνῆρχετο εἰς 8,208 ἀνδρας, ὧν τὰ δύο τρίτα ἀπετελοῦντο ἐκ Βαυαρῶν· οὕτω μεταξὺ 30 ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν 23 ἦσαν Βαυαροὶ καὶ 7 μόνον Ἕλληνες καὶ φιλέλληνες, ἐξ ὧν οὐδεὶς στρατηγός· ἐκ 258 δὲ κατωτέρων ἀξιωματικῶν 139 Βαυαροὶ καὶ 119 Ἕλληνες, καὶ τέλος ἐκ 4,860 ὑπαξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν 3,250 Βαυαροὶ καὶ 1610 Ἕλληνες, ἐξ ὧν πλεῖστοι τοῦ ἀτάκτου στρατοῦ.

Ἐντεῦθεν δὲ ἡ δυναστεία τοῦ Ὁθωνος κατακρίνεται οὐχὶ διότι ἐγκατέστησεν εἰς θέσεις καὶ εἰς τιμὰς ξένους, ὡς κατεκρίνετο μέχρι τοῦδε ἐν ταῖς ἐκδοθείσαις μονογραφαίαις καὶ ἱστορικαῖς διατριβαῖς· ἀλλὰ, ὡς λέγει ὁ κ. Κυριακίδης, διότι δυσπίστως πρὸς τὸν ἐλληνικὸν λαόν τοὺς ὡς διδασκάλους ἐλθόντας Βαυαροὺς κατέστησε σωματοφύλακας ἑαυτῆς καὶ ἀπέτρεψεν ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς αὐτῶν προορισμοῦ· διότι ἀποκλείσασα τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῆς κυβερνήσεως, διήγηρε μῖσος μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἐκείνων παρημπόδισεν ἵνα ἐπωφεληθῶσι τι ἐκ τῶν βαυαρικῶν φάτων, διότι συγκεντριωτάτη ἀναδειχθεῖσα καὶ μὴ, παρὰ τὰ συντεθειμένα καὶ τὰς ὑποσχέσεις, ἀρχήθεν παραχωρήσασα μετρίας, ἀλλ' ἐπαρκεῖς ἐλευθερίας, ἐξώθησε τὸν ἐλληνικὸν λαόν, ἵνα βίᾳ ἀποκτήσῃ ἄκρατον καὶ ἀκύλαστον ἐλευθερίαν καὶ παρασυρθῇ ὑπὸ ἐξωτερικῶν ἐπιρροῶν ἐθνοκτόνων καὶ δημευερτῶν πολιτευομένων.

Ἡ δυναστεία ἐπομένως τοῦ Ὁθωνος εἶναι ἡ ἀρχικὴ αἰτία τοῦ κακοῦ προεκάλεσε τὸ 1843 καὶ τὸ 1862 ἐδημιούργησε τὴν ἀχαλίνωτον ἐλευθερίαν, ἥτις πάντοτε, ὅσάκις εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν λαῶν, καθίσταται ἐπιβλαβὴς καὶ ἔδωκε ἀφορμὴν εἰς τὰς τριακονταετῆς ἐκείνας παρα-

χάς, αἵτινες τὰ μέγιστα συνετέλεσαν εἰς τὴν κακοδαμονίαν τῆς χώρας, εἰς τὴν λυπηρὰν κατάστασιν τοῦ παρόντος τὴν εὐλόγους περὶ τοῦ μέλλοντος μερίμνας ἐμβάλουσα.

Καὶ ἐν μὲν ταῖς λεπτομερείαις πολλὰ καὶ ἐγένοντο ὑπὸ τῶν Βαυαρῶν, ἐν τῷ συνόλῳ ὅμως ἀπέτυχον.

Διωγάνωσαν κλάδους τινάς, ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθησαν νὰ διοργανώσωσι τὸ κράτος, τὴν Ἑλλάδα καὶ τοῦτο διότι τὴν ἐπαύριον τῆς ἐλευσεως αὐτῶν ἐκτραπέντες τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν μετεβλήθησαν εἰς δεσπότες.

Ὡς δὲ μὴ ἤρκει τὸ τοιοῦτον, τὰ τῆς πατρίδος αὐτοῦ κατὰ τὸν μεσαίωνα συμβαίνοντα μιμούμενος ὁ Ὅθων ἐπὶ ζημίᾳ ἀπωλείας τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης τοῦ ὅλου Ἑλληνικοῦ λαοῦ, περισυνέλεξε περὶ ἑαυτὸν τοὺς ἐπιφανεῖς καὶ τοὺς ἐξ ἐπιφανῶν Ἑλλήνας, τὰς θυγατέρας καὶ ἀδελφάς, ἐξ ὧν συνέστησε αὐτῇ τὴν διαπρεπῆ μὲν ὁμολογουμένως καὶ ἠθικῇν, ἀλλ' ἔτε ἐμπορουμένην καὶ ταύτην ὑπὸ τοῦ τῆς αὐταρχίας πνεύματος τοῦ βασιλέως τὰ μάλιστα συντείνασαν εἰς τὸ πολιτικὸν τοῦ Ὁθωνος καυκάγιον· διότι αὕτη ἔνθεν μὲν ἀποκρύπτουσα αὐτῷ τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων κατάστασιν, ἔνθεν δὲ συμμαχοῦσα μετὰ τῶν οἰκείων καὶ φίλων αὐτῇ πολιτικῶν, ἀπεστέρει μὲν τῆς εὐνοίας τοῦ βασιλέως καὶ ἑαυτῆς πάντα αὐτῇ ἐχθρὸν καὶ φιλότιμον καὶ φιλελεύθερον ἄνδρα, ἐπεδαψίλευε δ' ἀρθρονώτατα τὰς τῆς βασιλείας καὶ ἐξουσίας παροχὰς πρὸς πάντα αὐτῇ τε καὶ τῷ βασιλεῖ ἀληθῆ τε ψευδῇ φίλον ἢ ταπεινὸν κόλακα. Ἐντεῦθεν ὑψώθη μετὰ τὸν βασιλέως καὶ λαοῦ μεσότητοιχον οἰοεῖ τις κ α μ α ρ ί λ α, ἥτις σὺ μόνον ἔλεγεν αὐτῷ, ὅτι ὁ Θεραΐτης ἦτο εὐμορφότερος τοῦ Ἀχιλλέως, ὁ υἱὸς τοῦ Κροῖου ὀξυκοώτερος τοῦ Μελάμποδος καὶ ὁ Φινεύς ὀξυωπέστερος τοῦ Λυγκέως, ἀλλὰ καὶ ὅτι οἱ βασιλικοὶ ἵπποι εἶναι τὰ δρομικώτερα καὶ γενναϊώτερα τῶν ζώων, τὰ δὲ ἀν ά κ τ ο ρ α τῶν Ἀθηναίων μεγαλοπρεπέστερα τῶν δωματίων τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὁπόταν δέ, ἐξαντλήσασα τὸ γαζοφυλάκιον τῶν καλακῶν αὐτῆς ἐπαίνων, ἤθελεν ἶδει τὸν βασιλέα ἐνοχλούμενον ὑπὸ βηχός νὰ λέγῃ ἴσως πρὸς τὴν Α. Μεγαλειότητα μετὰ θελκτικῆς χάριτος ὅ,τι ἔλεγεν

Κ. ΚΑΝΑΡΙΣ

Ίστορία του Ὁθωνος.

ΙΟ

Κύναιθος πρὸς τὸν Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν ὅτι δηλαδὴ «βήχει ἐμμελέςτατα!»

Ὡς εἴπομεν δ' ἀνωτέρω, γενικῶς ἐπιστεύετο, ὅτι μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς ἤθελε προσκαλέσει παρ' αὐτῷ Ἑλληνας μόνον. Ἀλλ' ὅμως ὁ διορισμὸς τοῦ Ἀρμανσπεργὸς ἄρχιγγραμματοῦς διέψευσε τὰς ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων· ἐκ τούτου δὲ προὐκλήθη γενικὴ ἀγανάκτησις, ἣν ἵνα μετριάσῃ, τὸν ἀρχικῶς ἐκδοθέντα διορισμὸν αὐτοῦ ὡς ἀνευθύνου ἐτροποποίησε καὶ κατέστησε αὐτὸν ἀνεύθυνον, ὡς εἶχεν ἀρχικῶς αποφασισθῇ, καὶ δὲν ἀφῆρσεν ἀπὸ τῶν γραμματέων ἢ ὑπουργῶν, τὸ δικαίωμα τῆς μετὰ τοῦ βασιλέως συνεργασίας· ἀλλ' ὅμως μεθ' ὅλας ταύτας τὰς τροποποιήσεις διέγραφεν αὐτῷ ὕψιστα καὶ μεγάλα καθήκοντα: «τὴν προεδρείαν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, τὴν ἐν γένει ἐπίβλεψιν, τὴν γενικὴν πολιτικὴν, ἐσωτερικὴν τε καὶ ἐξωτερικὴν.» Ἰνα δὲ παράσχῃ καὶ ικανοποιήσιν τινα πρὸς τὴν ἐξαγριωθείσαν κοινὴν γνώμην, συνταρασσομένην τότε ἐπὶ μᾶλλον καὶ ὑπὸ τῶν ἀναρσιδῶν πολυπληθῶν ληστοσυμμοριῶν, ὁ Ὄθων μετὰ τοῦ ἀρχιγγραμματοῦς αὐτοῦ προέβησαν εἰς μέτρα τινά, ἅπερ ἔκριναν ὠφέλιμα: «εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἐθνικῶν γαιῶν, τὸν νέον καταρτισμὸν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, εἰς τὴν ἰδρύσιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῆς βασιλικῆς φάλαγγος».

Καὶ τὸ μὲν περὶ ἐθνικῶν γαιῶν διάταγμα καλεῖται «προικοδοτήσεις τῶν Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν» καὶ εἶναι ἔργον τοῦ Ι. Κωλέττη οὗ καὶ τὴν ὑπογραφὴν φέρει, ἐξεδύθη δὲ ἐξ μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν τοῦ βασιλέως καὶ τὸν διορισμὸν τοῦ Κωλέττη εἰς τὴν πρεσβείαν τῶν Παρισίων, ἡμέρας. Τὸ διάταγμα τοῦτο, ἐκδοθὲν τῇ 26 Μαΐου 1835, ὀρίζει ὅτι «πάντες οἱ ἀρχηγέται Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν ἔχουν δικαίωμα ν' ἀποκτήσουν ὡς προικοδοτήματα ἕως δύο χιλιάδων δραχμῶν ἐθνικὰ κτήματα»

Ὡς ἀρχηγέτης δὲ ἐθεωρεῖτο πᾶς τις ἔχων σύζυγον ἢ χρηρῶν πατὴρ οἰκογενείας, πᾶσα χήρα ἔχουσα τέκνα ἢ καὶ ἄτεκνος καὶ πᾶς ἄγαμος, συμμετασχὼν τοῦ ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνος· ἐδικιοῦτο δὲ προικοδοτήσεως οὐ μόνον οἱ Ἑλ-

λῆνες πολῖται ἀλλὰ καὶ οἱ καταγόμενοι ἐξ ἐπαρχιῶν ἢ νήσων ἀγωνισθεῖσιν μὲν ἀλλὰ περιελθουσὼν πάλιν εἰς ξένην κυριαρχίαν, οἱ μένοντες καὶ ἐγκαταστάντες ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐπὶ πλέον πᾶς ξένος συµμετασχὼν ἐπὶ διετίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ προτιθέμενος νὰ διαµείνῃ ἐν τῇ χώρᾳ.

Ἐκαστος τούτων ἐλάμβανε γραµµάτια κυβερνητικὰ «δισχιλίων δραχµῶν», μὴ ἐµπορεύσιμα, ἀποκληστικῶς χρησιµοποιούµενα πρὸς ἀγορὰν ἐθνικῶν γαιῶν, ἀµπέλων, κήπων ἢ καὶ µόνον οἰκιῶν ἴσης ἀξίας· πρὸς ἀποζημίωσιν δὲ διὰ τὸ ἀπαλλοτριούµενον δικαίωµα τῆς ιδιοκτησίας τοῦ Κράτους, ὁ προικοδοτούµενος ὤφειλε νὰ πληρώνῃ ἐτησίως, ἐπὶ 36 ἔτη, χρεωλύσιον 6 ο)ο καὶ ὑποβάλλεται εἰς πληρωµὴν ἐγγείου φόρου 3 ο)ο. Ἐὰν ὅμως τὸ χρεωλύσιον καὶ ὁ ἐγγεῖος φόρος ᾗθελον καθυστερηθῇ ἐπὶ δικαίαν, τὸ Κράτος ἠδύνατο νὰ πωλήσῃ τὸ κτῆµα πρὸς πληρωµὴν αὐτοῦ. Τὸ µέτρον τοῦτο, ὅπερ ἀδίκως κατεκρίθη τότε, ἀπέδιδε πρὸς µέγα μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ιδιοκτησίαν, ἐκάλεσε τὸν λαὸν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς εὐφόρου γῆς καὶ ἀπέστρεψε τοὺς Ἕλληνας τῆς μεταναστεύσεως πρὸς ὕρεσιν τύχης.

Ἡ κυβέρνησις ἔνεκεν τῶν κατακραυγῶν τῶν ἐφημερίδων, ἀπεφάσισε νὰ ἀνασυστήσῃ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον καὶ διώρισε τὰ μέλη αὐτῆς, ἣτις ἔδει καθ' ἑκάστον ἔτος, κατὰ τὸν κανονισµὸν τοῦ 1833. ν' ἀνασχηµατίζεται, προσκεχλουµένων νέων µελῶν. Ἐδηµοσίευσε λοιπὸν διάταγµα δι' οὗ διωρίζοντο συνοδικὰ μέλη ὁ Κυνοῦρας, (πρόεδρος) ὁ Ἀργολίδας, ὁ Ἀττικῆς, ὁ Κυκλάδων (μέλη) καὶ ὁ Φωκίδος (συμπληρωµατικὸν μέλος).

Τῇ 18ῃ δὲ Σεπτεμβρίου 1835 ἐξέδωκε τὰ διατάγµατα διὰ τοῦ ἐνὸς τῶν ἱππῶν ἐσκοπεῖτο ἡ ἱκανοποίησις τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ, συγκροτουµένης «βασιλικῆς Φάλαγγος», ἀποκλειστικῶς ἐξ Ἑλλήνων, καὶ µάλιστα ἀγωνιστῶν, διὰ δὲ τοῦ ἑτέρου ἡ ἱκανοποίησις τῶν ναυτικῶν, καθ' ὃ οἱ πρῶν ἀξιωματικοὶ οἱ ἀγωνισθέντες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἀναγνωρισθέντες ὡς τοιοῦτοι ὑπὸ τῆς τῇ 21 Ἀπριλίου 1833 συστάσεως ἐξεταστικῆς ἐπιτροπείας, «διωρίζοντο ἀξιωματικοὶ τοῦ βασιλικοῦ

νκυτικού» καὶ διὰ τοῦ τρόπου ἡ ἱκανοποίησις τῶν πολιτικῶν, ἰδρυομένου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, οἰονοὶ νομοθετικοῦ τινος καὶ συμβουλευτικοῦ σώματος, ἀντὶ τῶν βουλῶν καὶ συνταγμάτων, ἅτινα ἐπεζήτουν καθ' ἑκάστην «διὰ τῶν ἐφημερίδων οἱ συνταγματικοί».

Τὸ συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἀπετελεῖτο ἐξ εἴκοσι τακτικῶν ἀριθμῶν μελῶν καὶ ἰσαριθμῶν καὶ ἐπέκεινα μελῶν πάντων εἰς ἔκτακτον πολιτικὴν ὑπηρεσίαν διοριζομένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ἠσχολεῖτο δὲ περὶ τῶν φόρων, ὧν οὐδεὶς οὔτε νὰ ἐπιβληθῇ οὔτε νὰ τροποποιηθῇ ἡδύνατο ἄνευ τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ, ἐσκέπτετο περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ συνεζήτει καὶ ἐγνωμοδύτει περὶ τῶν νόμων.

Τῇ 23ῃ δὲ Ὀκτωβρίου τοῦ 1835 ἐπιθυμοῦσα ἡ κυβέρνησις νὰ δώσῃ τῷ νέῳ τούτῳ θεσμῷ σπουδαίαν σημασίαν διέταξεν ὥπως ἡ ἐγκωλοσία τῶν συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας γίνῃ ὅσον ἔνεστι μεγαλοπρεπῶς. Ὅθεν τῇ 7ῃ ὥρα τῆς πρωίας ἐρρίφθησαν 21 κανονισμοί, ἐπαιάνισαν αἱ στρατιωτικαὶ μουσικαὶ περιερχόμεναι τὰς ὁδοὺς καὶ μετὰ πομπῆς ὁ βασιλεὺς περιστοιχούμενος ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου μετέβη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, ἐν ᾧ, μετὰ τὴν συνήθη δοξολογίαν, προσήρχοντο τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἴσταντο πρὸ τῆς πρὸ θρόνου τοῦ βασιλέως τεθείσης τραπέζης καὶ ὠρκίζοντο ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, τοῦ ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ ὑποβάλλοντος τὸν ὅρκον.

Μετὰ μεγάλης ὁμοίως πομπῆς ἐπανεκάμψεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐδέξατο τὰ τακτικὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου· τὸ δὲ ἐσπέρας ἐρρίφθησαν καὶ πάλιν κανονισμοὶ καὶ στρατιωτικαὶ μουσικαὶ ἐπαιάνισαν ἐμβατήρια. Ἡ τελετὴ αὕτη γενομένη μᾶλλον πρὸς ἐμπαιγμὸν τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ καὶ συνταγματικοῦ πολιτεύματος, εἶχε τι τὸ θεατρικόν. Ἀντὶ δ' εὐαρεσκειῶν ἐπήλυσεν τὴν δυσαρέσκειαν παρὰ τῷ λαῷ ὁρθῶς ἐννοήσαντι τὴν βασιλικὴν πρόθεσιν.

Οἱ ἀποτελέσαντες τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ὁμολογου-

μένως ἦσαν οἱ διαπρεπέστατοι τῶν ἀγωνιστῶν καὶ οἱ καλλίτεροι τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς· εἶχε δὲ καταρτισθῆ τὸ πρῶτον ὡς ἐξῆς : Γεώργιος Κουντουριώτης, Πέτρος Μαυρομιχάλης, Ἄνδρ. Ζαήμης (ἀντιπρόεδροι), προεδρεύοντας ὅμως τοῦ Κουντουριώτου μέχρι τῆς ὀριστικῆς ἐκλογῆς πρόεδρου, Ἀναγνώστ. Δηλιγιάννης, Πανοῦτσος Νοταρᾶς, Ριχάρδος Τζούρτζ, Ἄνδρ. Μεταξᾶς, Ἰωάν. Μῆξης, Νότης Μπότσαρης, Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Βασ. Μπουντούρης, Γεώργιος Αἰσιάν, Ἀθην. Λοιδωρίκης. Νικ. Μπότσαρης, Τάτσης Μαγγίνας, Γεώργιος Βαλτινός, Ἐμμανουὴλ Ξένος, Ἀναγνώστης Μοναρχίδης, Δρόσος Μανσόλας, Νικόλαος Ζαχαρίτσας καὶ Παναγ. Σούτσος (γραμματεὺς). Μέλη ἐν ἐκτάκτῳ ὑπηρεσίᾳ : Ἀλέξανδρος Κουντουριώτης, Ἰωάννης Κωλέττης, Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, Δημ. Τσαμαδός, Ἰάκ. Ρίζος, Γεώργιος Πραϊδής, Χρ. Κλωνάρης, Κωνστ. Ζωγράφος, Μιχ. Σούτσος, Βενιζέλος Ροῦφος, Α. Λοιδωρίκης, Γ. Ψύλλας καὶ Ρήγας Παλαμίδης.

Δυστυχῶς ὅμως οὔτε εὐρεῖαν τινα δικαιοδοσίαν εἶχον, ἅτε διριζόμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀμέσως καὶ ὑπ' αὐτοῦ παυόμενοι, οὔτε ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσι τοῦ λαοῦ ἀντιπρόσωποι, οὔτε ἐδικαιοῦντο νὰ λαμβάνωσιν ἀποφάσεις περὶ τῆς ὅλης διοικήσεως. Διηρέθη δ' εἰς τέσσαρα τμήματα : τὸ νομοθετικόν, τὸ οἰκονομικόν, τὸ τῆς λοιπῆς διοικήσεως καὶ τὸ πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ἀμφισβητούμενων διοικητικῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Ἡ πρώτη δὲ συνεδρία τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐγένετο τῇ 29 Ὀκτωβρίου, μετὰ προσκλησιὰν τοῦ γραμματέως Παν. Σούτσου, ὅτε καὶ ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας τὸ πρῶτον καὶ εἴτα ἐπὶ τοῦ Ἀρμανσπεργ, ἀρχιγραμμαφεύοντος, ἤρξαντο συνομολογούμενοι καὶ μετὰ τῶν ξένων Κρατῶν συμβάσεις καὶ ἐμπορικαὶ συνθήκαι. Τὸ τοιοῦτο δ' ἦτο λίαν ἐπ' ἀνάγκης· διότι ἡ Ἑλλὰς ἀνυψωθεῖσα εἰς βασιλείαν συνεδέετο ὀλίγον κατ' ὀλίγον διὰ τῶν ἐμπορικῶν πρὸς τὴν ἄλλο-

δαπὴν συμβάσεων, πρὸς τὰ εὐρωπαϊκὰ Κράτη καὶ καθίστατο μέλος τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκογενείας.

Ἡ πρώτη δὲ ἐμπορικὴ καὶ ναυτιλικὴ συνθήκη εἶναι ἡ μετὰ τῆς Αὐστρίας, συνομολογηθεῖσα τῇ 20ῃ Φεβρουαρίου 1835 καίτοι ταύτης προηγήθησαν συμβάσεις τινὲς δευτερευούσης σημασίας, οἷα αἱ πρὸς τὴν Βάδην, τὸ Ἀνδερν καὶ τὸ Ἰόνιον Κράτος.

Συνθήκη ὅμως περὶ ἐμπορίου καὶ ναυτιλίας πρώτη εἶναι ἡ μετὰ τῆς Αὐστρίας, ἡ φέρουσα τὴν ὑπογραφὴν τοῦ I. Ρίζου, ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ τοῦ τότε πρεσβευτοῦ τῆς Αὐστρίας Πρόξος Ὅστεν, τοῦ γράψαντος τὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἧς ἡ διάρκεια εἶχεν ὀρισθῇ δεκαετής.

Ἡ συνθήκη αὕτη κατεκρίθη ἀδίκως τότε ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων αὐθαίρετος τῆς κυβερνήσεως πράξις· διότι οὐδαμοῦ ἀπέκτα ἐξαιρετικόν τι δικαίωμα ἡ Αὐστρία, ἐτίθετο δὲ ὡς βάσις ὁ ὅρος τῆς ἀμοιβαιότητος κατὰ πάντα.

Ἐπίσης δὲ καὶ ἡ μετὰ τῆς ἀλλοδαπῆς συγκοινωνία, περὶ ἧς ἀνωτέρω ὠμιλήσαμεν, ἀνεπτύχθη ἔτι μᾶλλον καὶ ἤδη πρὸ τῆς λήξεως τῆς διετοῦς συμβάσεως μετὰ τοῦ Φεράλδην κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1836 συνήφθη νέα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Κυβερνήσεως συμβασίς, δι' ἧς ὑπεχρεοῦτο νὰ διατηρῇ μεταξὺ Πειραιῶς—Σύρου—Σμύρνης—Κωνσταντινουπόλεως καὶ τινων ἄλλων δευτερευόντων λιμένων συγκοινωνίαν, κατὰ δεκαπενθήμερον δι' ἀτμοπλοίου ἢ ἀτμοπλεύστου, ὡς ἐκαλεῖτο τότε. Μετὰ ταῦτα καὶ ἄλλα ἰδιωτικὰ ἀτμόπλοια ἠγοράσθησαν μέχρις οὗ, κατὰ τὴν 2αν Ἰανουαρίου 1838, ὑπεγράφη ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος Ἰωάν. Κωλέττη καὶ τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τῶν Γαλλικῶν ταχυδρομείων, ταχυδρομικὴ σύμβασις, δι' ἧς διὰ τῶν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως διατηρουμένων ἐν Μεσογείῳ ἀτμοπλοίων ἤθελεν ἐνεργεῖσθαι ἡ ἀμοιβαία ἀλληλογραφία. Βραδύτερον ἐγένετο καὶ ἡ σύμβασις, ἐκτὸς τῆς τῇ 7ῃ Μαρτίου 1834 γενομένης μετὰ τῆς Αὐστρίας, καθ' ἣν τὸ Αὐστριακὸν Λόυδ ἀνελάμβανε τὴν τήρησιν τακτικῆς συγκοινωνίας, καὶ βραδύτερον ἔτι ἄλλοι ταχυδρομικαὶ συμβάσεις.

Ταυτοχρόνως ἡ ὑπὸ τὸν Ἀρμανσβεργ κυβερνήσις ἡσυχολεῖτο καὶ ἐπὶ προτάσεων πρὸς Ἱδρυσιν Τραπεζίης. Ἐπὶ Κυβερνήτου εἶχε συστηθῆ Τράπεζά τις, ἀλλ' ὅμως ταχέως διελύθη, ἔνεκεν τῆς, μετὰ τὸν φόνον τοῦ Καποδίστρια, ἐπικρατησάσης ἀναρχίας, οὕτως ὥστε ἐπαισθητὴ κατέστη ἡ ἔλλειψις τοιοῦτου εὐεργετικοῦ καταστήματος ἐν χώρᾳ ἀναγεννωμένη καὶ παντελῶς στερουμένη κεφαλῶν.

Ἡ μία τῶν προτάσεων προήρχετο ἐξ ὀμίλου Ἑλλήνων καὶ Γάλλων κεφαλαιούχων καὶ ἐγένετο διὰ τινος Παραμυθιώτου, πλουσίου Ἑλληνοῦ, ἡ δὲ ἄλλη παρὰ τοῦ Ἀγγλοῦ τραπεζίτου Βράιτ ἀποστέλλοντος εἰς Ἑλλάδα τὸν ἀντιπρόσωπον Γλῆς.

Καίτοι δ' ἡ πρώτη τῶν προτάσεων τούτων οὐδαμῶς ἦτο ἐπιζήμιος, ἐν τούτοις, εἰθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἡ πλάστιγξ ἔκλινεν ὑπὲρ τῶν προτάσεων τοῦ Ἀγγλοῦ, καὶ τοῦτο, διότι ὁ Ἀρμανσβεργ ἦτο φίλος τῆς Ἀγγλίας, ἢ μᾶλλον τυφλὸν αὐτῆς ὄργανον, καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἡδύνατό τις νὰ εἰπῇ, ὅτι ἡ Ἑλλὰς διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Ἀγγλίας· ὁ ἀληθὴς αὐτῆς ἄρχων ἦτο ὁ ἐν Ἀθήναις Ἀγγλος πρεσβευτὴς Σιρ Ἐδουαρδ Λάιτονς.

Ὑπὸ τοιοῦτους ὅρους ἡ ἐπιτυχία τοῦ Λονδινείου τραπεζίτου ἦτο ἐξησφαλισμένη. Πράγματι δέ, κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1835, ὁ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ συνεφώνησε ἐπὶ τῶν κυριωτέρων μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Τῇ 25ῃ Ἰανουαρίου 1836, ἡ «Ἐπίσημος Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως», ἐδημοσίευσεν νόμον, δι' οὗ συνιστάτο ἐν Ἀθήναις «Ἑθνικὴ Χρηματιστικὴ Τράπεζα» προνομιούχος, ἐπὶ τριάκοντα ἔτη, μετὰ ὑποκαταστημάτων καὶ κεφαλαίου 28,000,000 δραχμῶν καὶ δικαιώματος τοῦ ἐκδίδειν γραμμάτια τῶ φέροντι μέχρι τοῦ ποσοῦ τούτου καὶ οὐχὶ μικρότερας ἀξίας τῶν 25 δραχμῶν. Ὁ Γκλᾶς, συναποφέρων τὰς προτάσεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀνεχώρησεν εἰς Λονδίνον, ἡ ἐν Ἀθήναις δὲ φιλίως τῷ ὑπουργεῖῳ δημοσιογραφία ἐξεθεύαζε τὰ μέλλοντα νὰ προκύψωσι μέγιστα ἀγαθὰ ἐκ τῆς ιδρύσεως τῆς Τραπεζίης ταύτης, ἥτις εἰς μὲν τὴν γεωργίαν θὰ παρείχε δάνεια πρὸς 8 ο/ο, εἰς δὲ

τὸ ἐμπόριον 12 ο)ο ἐπὶ ἀσφαλεστάτῃ ὁμῶς ὑποθήκη! Ἄλλ' ἀκριβῶς, κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο, δὲν συνεφώνει ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ ὁ Λονδίνειος τραπεζίτης ἀπέστειλεν ἕτερον ἀντιπρόσωπον εἰς Ἀθήνας, τὸν Ἑλληνα Δρακᾶτον Παπανικόλαν, ὅστις συνεφώνησε τόκον 6 ο)ο καὶ 8 ο)ο καὶ ἐπανεκάμφεν ὁμοίως εἰς Λονδῖνον.

Διὰ τῶν νομοθετημάτων τούτων καὶ διὰ τῶν διατυμπανιζομένων σχεδίων περὶ ἀνεγέρσεως κυβερνητικῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ, κτιρίων καὶ τῶν χαρακτηρομένων νέων ὁδῶν τῶν Ἀθηνῶν, τῶν πομπωδῶς κηρυσσομένων καὶ ἀναγγραφομένων ὑπὸ τοῦ κυβερνητικοῦ τύπου, ἐζήτει ἡ Κυβέρνησις νὰ σχηματίσῃ κόμμα, ἵνα οὕτω δυνηθῇ νὰ στερεωθῇ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ. Δὲν ἐβλεπεν ὁμῶς τὴν λυμαιομένην τὴν Ἑλλάδα ἄπασαν ληστείαν καὶ τὴν οἰκτρὰν οἰκονομικὴν κατὰστασιν, ἐξαντληθείσης καὶ τῆς δευτέρας σειρᾶς τοῦ δανείου τῶν 60,000,000, μεγάλαι δὲ ἐγεννήθησαν δυσκολίαι πρὸς πραγματοποίησιν τῆς τρίτης σειρᾶς.

Ἐν τούτοις μεθ' ὅλην ταύτην τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν καὶ τὴν λυμαιομένην τὴν χώραν ληστείαν, ἡ ὑπὸ τὸν Ἀρμανσπεργ Κυβέρνησις, ἡσχολεῖτο εἰς τὰ περὶ τῆς ὅσον ἔνεστι μεγαλοπρεπεστέρως ὑποδοχῆς τοῦ μέλλοντος νὰ κατέλθῃ εἰς Ἑλλάδα πατρός τοῦ Ὁθωνος, τοῦ φιλέλληνος Λουδοβίκου.

Ἡ εἰς Ἑλλάδα καθοδὸς τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου καίπερ φυσικωτάτῃ καθὼ ἐπιθυμοῦντος νὰ ἴδῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν τόπον, ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ὁποίου ἐνθουσιωδῶς καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ τὰ μέγιστα συνετέλεσε καὶ ἀσπασθῇ τὸν πολυφίλητον υἱόν, ἐντούτοις οὐδαμῶς ἑσπερεῖτο καὶ πολιτικῆς τινος σημασίας. Διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀνεκινήθη τὸ μελετώμενον συνοικέσιον τοῦ βασιλέως Ὁθωνος καὶ αἱ περὶ τούτου ἀπαιτήσεις τῆς Ρωσίας ὑποδειξάσης εὐθὺς ἀμέσως, μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ὁθωνοῦ ὡς βασιλέως, ὅτι ὁ νεαρὸς βασιλεὺς ὤφειλε νὰ ποιήσῃται ἑθυσίαν τινὰ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔμελλε νὰ βασιλεύσῃ ἀσπάζόμενος τὸ ὀρθόδοξον δόγμα.

Καίτοι δὲ κατ' ἀρχὰς ἐδόθησαν ἀόριστοί τινες διαβεβαιώσεις

πρὸς τὸν ἐν Μονάχῳ Ρῶσον πρεσβευτήν, ἐν τούτοις οὐδὲν ἐγένετο ἔφ' ᾧ καὶ ἡ Ρωσία ἠναγκάσθη νὰ ποιήσῃται ἕτερα διαβήματα περὶ τῆς μελλούσης βασιλείας καὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου εἰποῦσα, ὅτι ἐὰν ὁ Ὅθων δὲν ἐγένετο ὀρθόδοξος, ὥφειλεν ὅμως νὰ ἐκλέξῃ σύζυγον ὀρθόδοξον καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ ταύτῃ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐμελλε νὰ ἐκπαιδεύσῃ τὸν διάδοχον καὶ τὰ λοιπὰ αὐτοῦ τέκνα. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διπλᾶ ἐποίησε τὰ διαβήματα ἐν τε Μονάχῳ καὶ Ἀθήναις.

Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ συνοικεσίου τοῦ Ὅθωνος ἐφρόντιζεν ἡ Ρωσία καὶ δὲν ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ ἐν Ἑλλάδι δικαιωνζομένην τὴν καθελικὴν δυναστείαν, ἐὰν ἐπραγματοποιεῖτο ἡ πρότασις τῆς Γαλλίδος πριγκηπίσσης ἐκ τοῦ γένους τῶν Βουρβόνων. Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ ἐν Μονάχῳ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσίας πρίγκηψ Γκαγκάριν ἀνεκοινώσατο τότε τῷ Λουδοβίκῳ ὅτι, κατὰ τὰς πληροφορίες τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας, ὁ βασιλεὺς τῶν Γάλλων διηξήγε διαπραγματεύσεις πρὸς τὴν ἐν Ἑλλάδι ἀντιβασιλείαν περὶ τοῦ γάμου τοῦ βασιλέως Ὅθωνος μετὰ μιᾶς τῶν θυγατέρων αὐτοῦ. Ὁ Λουδοβίκος τότε ἐπὶ τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ Ρώσου διπλωμάτου στηριζόμενος ἔγραψε πρὸς τὸν Ὅθωνα :

«Ἐίσαι λίαν ἀγαθὸς υἱὸς ἢ ὥστε νὰ διαπραγματεύησαι γάμον ἐν ἀγνοίᾳ μου καὶ παρὰ τῆς ἀντιβασιλείας δὲ τοιαύτη διαγωγὴ θὰ ἦτο ἀνάρμοστος, ἂν καὶ οὐχὶ ἀπίθανος· διότι ἐν προγενεστέρῳ χρόνῳ ἡ πλειονοψηφία ἐν αὐτῇ ἔρρεπε πρὸς τὴν Γαλλίαν. Γνωρίζω ὅτι αἰσθάνεσαι ἀποστροφὴν πρὸς τοὺς Γάλλους ἐγὼ εἶμι κατὰ πάντα πολέμιος τοιοῦτου συνοικεσίου καὶ δὲν θέλω νύμφην Γαλλίδα».

Οἱ Ρῶσοι ἐπεθύμουν νὰ δώσωσι ρωσίδα πριγκήπισσαν τῷ Ὅθωνι καὶ πάντα κατέβηλλον πρὸς τοῦτο μέσκα, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠθέλην ὁ πατὴρ τοῦ Ὅθωνος καὶ ἡ περὶ τοιοῦτου συνοικεσίου πρότασις ἐναυάγησε, πρὸς καιρὸν, ὁ δὲ Λουδοβίκος ἔγραψε πρὸς τὸν υἱὸν περὶ ἀεξόχως ὠραίας καὶ γερμανικῶς ἀνατραπεύσης θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Ὀλγας τῆς νῦν χήρας τοῦ

Ἰστορία τοῦ Ὅθωνος.

II

βασιλέως τῆς Βύρτεμβεργ, ὅτι αὐτοὺς θὰ εἶναι αὐτῇ, καὶ μετὰ τὸν γάμον, νὰ σὲ πιέσῃ ὅπως ἀσπασθῇς τὴν ὀρθοδοξίαν».

Οἱ ἐν Πετροπόλει ὅμως μὴ ἀποθαρρυνθέντες, ἔνα μῆνα μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν τοῦ βασιλέως, ἀπέστειλαν εἰς Ἀθήνας τὸν κόμητα Στρογόνωφ, ἐλπίζοντες ὅτι ἤθελον ἐπιτύχει τὴν παραδοχὴν Ρωσίδος ὡς συζύγου τοῦ Ὁθωνος. Τὴν εἰς Ἀθήνας μετάβασιν τοῦ Στρογόνωφ μαθὼν ὁ καθολικώτατος Λουδοβίκος καὶ φοβηθεὶς μὴ τυχὸν ἐμβάλωσιν αὐτὸν εἰς πλεκτάνας ἐπέσπευσε τὴν εἰς Ἑλλάδα κάθοδον, ἣν ἀπὸ μακροῦ προεμελέτα, ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ καὶ τὸν υἱὸν βασιλέα καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐξυμνησθεῖσαν Ἑλλάδα. Ἡ εἰς Ἀθήνας λοιπὸν ἀφίξις τοῦ Λουδοβίκου δὲν ἦτο ἄσκοπός τις, ἀλλ' ἀπέβλεπεν εἰς τὸν γάμον τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, ὅστις καὶ πράγματι ἀπεφασίσθη, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, ἐκλεγείσης ἐκείνης περὶ ἧς ἐν τῇ, ἀπὸ 4 Ἰανουαρίου 1835, ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν υἱὸν ἔγραφεν: «Ἡ πριγκίπισσα Ἀμαλία τοῦ Ὁλδεμβουργ γεννηθεῖσα τῇ 21 Σεπτεμβρίου τοῦ 1818 περιλαμβάνεται εἰς τὸν κατὰλογόν μου».

Ὁ φιλέλλην βασιλεὺς ἀφίκετο εἰς Πειραιᾶ τῇ 25 Νοεμβρίου τοῦ 1835 γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τέλει, ἀπείρου πλήθους ἐνθουσιωδῶς χαιρετίζοντες αὐτόν· ἐν τῇ ὁδῷ Αἰόλου εἶχε στηθῇ μεγαλοπρεπῆς ἀψίς, ὑφ' ἣν ὁ δῆμαρχος Σκουφος προσεφώνησεν αὐτόν.

Μετὰ δὲ τὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα μετάβασιν, ἐν σώματι τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας μεταβὰν ἐποιήτατο ἐτέραν προσφώνησιν διὰ τοῦ προεδρεύοντος ἀντιπροέδρου εἰπόντος: «Καθ' ὃν χρόνον εἰσίγα ἔτι ἡ φωνὴ τῆς Θείας Προναίας, ἥτις ἔμελλε νὰ καλέσῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν ἀνάστασίν της, ἡ φωνὴ τῆς Μεγαλειότητός Σου ἠκούετο ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην ἡχυρά καὶ γενναία ὑπὲρ αὐτῆς· τεθνηκυῖαν τὴν ἐθρῆνεις· ἀναστηθεῖσαν τὴν ἐκάλυψας μὲ τὴν βασιλικὴν σου πορφύραν καὶ κατέταξας αὐτὴν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν τέκνων σου· ὁ Θεὸς εὐλογεῖ σήμερον τὸ περιφανές ἔργον Σου.»

Ἐν γένει δὲ κατὰ τὴν τετραμένον ἐν Ἑλλάδι διαμονὴν τοῦ

φιλέλληνος πατὴρ τοῦ Ὁθωνος ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐπεδείξατο αὐτῷ μέγαν ἐνθουσιασμόν καὶ ὁσάκις περιήρχοντο τὴν πόλιν, πλῆθος ἄπειρον συνάδευε καὶ ἐπυφνίμει αὐτόν· τὸ αὐτὸ δ' ἐγένετο καὶ ἐν τοῖς νήσοις, ὅσας ἐπεσκέφθη.

Τῇ 25ῃ Ἰανουαρίου 1836, ἐπέτειον τῆς εἰς Ἑλλάδα ἀφίξεως τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, διὰ λαμπρᾶς τελετῆς κατετέθησαν παρ' αὐτοῦ τοῦ Λουδοβίκου αὐτοπροσώπως τὰ θεμέλια τῶν σημερινῶν Ἀνακτόρων προσφωνήσαντος τοῦ ὑπουργοῦ Ρίζου, τῇ 15ῃ δὲ Μαρτίου, ἀκολουθοῦντος σύμπαντος τοῦ λαοῦ, κατῆλθεν εἰς Πειραιᾶ καὶ ἐπιβάς τοῦ ἀγγλικοῦ πλοίου «Μήδεια» ἀνεχώρησεν ἐν μέσῳ ἀπλέτου καὶ εἰλικρινοῦς συγκινήσεως.

Εἶχε δὲ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ ἀποφασισθῇ ὅπως καὶ ὁ Ὁθων ἀναχωρήσῃ εἰς Γερμανίαν, ἅμα τῇ ἀναχωρήσει τοῦ πατρὸς χάριν τῶν γάμων αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ ταξείδιον τοῦ Ὁθωνος ἀνεβλήθη ἐπὶ δύο εἰσέτι μῆνας ἕνεκεν τῆς ἐκρύβτου κκταστάσεως τῆς χώρας.

Διότι ἡ ἰσχυρὰ κατὰ τῆς κυβερνήσεως ἀντιπολίτευσις ἡ ἐν Ἀθήναις διὰ λόγων καὶ τῶν ἐφημερίδων, πρὸ πάντων, ἐκδηλουμένη, ἐν ταῖς ἐπυχρίαις ἐξεδηλοῦτο δι' ἔργων. Οἱ λησταί, αἵτινες ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἑλλάδι μετεῖχον τῆς πολιτικῆς κινήσεως, ἐνεφανίσθησαν φοβερώτεροι.

Πανταχοῦ μὲν τῆς Ἑλλάδος, μάλιστα δὲ ἐν τῇ ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ περιεφέροντο οὗτοι οὐχὶ μόνον ἐπὶ τῶν ὁρέων, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς χωρίοις καὶ ἐπεδείκνυντο ἐνίοτε καὶ ἐν τοῖς ναοῖς, κατὰ τὰς ἐορτάς, καὶ ἐν τοῖς γάμοις, καὶ δημοσίᾳ συνεχόρευον ἐν τοῖς ἀλωνίοις τῶν χωρίων καὶ συνειστιῶντο ἐν ταῖς εἰσφερομέναις γαμηλιαῖς τελεταῖς.

Ἐν τῇ δυτικῇ δ' Ἑλλάδι ἐκ τε τῶν Ἀγραφῶν καὶ ἐξ ἄλλων ἐντὸς τῶν ἐλληνικῶν ὁρίων καὶ ἐκτὸς αὐτῶν ἀφορμώμενοι λησισταὶ ἦγον καὶ ἔφερον, ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1835, πρὸ πάντων, τὰ ἀπὸ τῆς Ἀκαρνανίας μέχρι Παρνασοῦ καὶ ἀπὸ Μακρονόρους μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Φόνοι, ἐμπρησμοί, ἀρπαγαί, ληστεῖαι.

καὶ παντοῦσι σκληρότητες κατέβλητον τοὺς πρὸ ὀλίγου μύλις ἀπὸ τῶν Τούρκων ἐλευθερωθέντας κατοίκους.

Ἡ ἐμφάνισις πολυπληθῶν ληστῶν ἦτο προάγγελος ἀγρίας στασέως «650 περίπου παλληκαρίων», ὧν τινες ἦσαν λησταὶ καὶ ἐγκληματίαι, ὑπὸ ἀρχηγοὺς τὸν Δῆμον Τσέλιον, Νικόλαον Ζέρδαν, Μαλάμαν, Στράτον, Περσῆν, Κ. Κκινούριον, Κασάδην, Σουπάκην καὶ Καλαμάτην. Οὗτοι ὕψωσαν τὴν σημαίαν τοῦ φοινικὸς καὶ τῆς ὀρθοδοξίας ἀπῆλθον τὴν σύγκλησιν Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἐκδίωξιν πάντων τῶν ἑτεροδόξων Γερμανῶν, ἐξαιρουμένου, ἴσως, τοῦ βασιλέως Ὁθωνος.

Οἱ συστασιῶται κατ' Ἰούνιον τοῦ 1835 κατέλαβον τὴν ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι θέσιν Σκαλί, κειμένην ἀπέναντι τοῦ Αἰτωλικοῦ (Ἀνατολικοῦ), εἰς μιᾶς ὥρας ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Μεσολογγίου συνέλαβον τριάκοντα διαβάτας καὶ ἐφόνευσαν, τὸν λοχαγὸν τῶν σκαπανέων Κράους καὶ τὸν ὑπηρέτην αὐτοῦ, μεταβαίνοντας ἐξ Ἀγρινίου εἰς Μεσολόγγιον.

Ταῦτοχρόνως ἕτεροι τεσσαράκοντα λησταὶ κατέλαβον τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν, ὠχυρώθησαν εἰς τὰ καλούμενα «τὰ κμπούρια τοῦ Φαρμάκη» καὶ ἐλήστευσαν τοὺς διαβάτας.

Καὶ τοὺς μὲν τὰ περίξ τοῦ Μεσολογγίου ἐλλοχεύοντας ἀπέκρουσεν, ἐπιτεθεὶς λίαν ἐπιτυχῶς, ὁ ἐκ τῶν ἀγωνιστῶν ἀντισυνταγματάρχης Γεώργιος Τσόγκας, ἀλλ' ἐπειδὴ διαρκῶς αἱ ληστοσυμμορίαι ἐπληθύνοντο, ἀπεστάλη κατ' αὐτῶν ὁ Γόρδων μετὰ πολυπληθεστέρου στρατιωτικοῦ σώματος. Αἱ γενόμεναι δὲ συμπλοκαὶ ἦσαν ἀρκούντως αἱματηραί· οὕτω πρὸ τῆς ἐκστρατείας ἐτι τοῦ Γόρδωνος οἱ Ἕλληνες ἐθνοφύλακες μετὰ παραδειγματικῆς καρτερίας ἐξεπλήρωσαν τὸ καθήκον αὐτῶν· τὴν 23 Ἰουνίου οἱ ἐθνοφύλακες τῶν Κραβδάρων ἐπετέθησαν κατὰ τῶν εἰς τὸ Βενέτικον εὐρισκομένων ληστῶν καὶ μετὰ κρατερὰν ἔφοδον, καθ' ἣν ἔπεσε καὶ ὁ ἀξιωματικὸς Χρ. Παπαδόπουλος, ἐξεδίωξαν αὐτοὺς, ὑποχωρήσαντας εἰς Λοκρίδα· ἐκεῖ οἱ κάτοικοι καὶ τὰ ἐλληνικὰ ἀποσπάσματα συνήχθησαν ὑπὸ τὸν ἐφευχάζοντα πολέμαρχον τοῦ

ἀγώνος Βασίλειον Μαστραπᾶν, ὅσας καὶ ἐφανεύθη κατὰ τὴν γενομένην αἱματηρὰν συμπλοκὴν.

Τὰ ἀλλεπάλληλα ταῦτα ἀγγέλματα δικαίως συνεκίνησαν τὴν ἐν Ἀθήναις κυβέρνησιν· οἱ ληστὰι καίτοι ἀποκρουόμενοι, ἐνεφανίζοντο πάλιν, ἐπέπιπτον κατὰ χωρίων, ὥπισθοχώρουν καὶ ἐπανήρχοντο ἀενάως. Ἰδίως ὁμως κατέστησαν φοβεροί, κατὰ μῆνα Φεβρουάριον 1836, εἰσέβαλον εἰς τὰ χωρία ἀναγκάζοντες τοὺς χωρίτας εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῆς κυβερνήσεως, κατέλαβον τὸν Μύτικαν, ἐπολιόρκησαν τὸ Μεσολόγγιον. Ἀλλ' οἱ μὲν κάτοικοι ἀπείχοντο τῆς στάσεως, οἱ δὲ συστασιῶται ἐνικήθησαν παρὰ τὴν πρωτεύουσιν τῆς ὑποδιοικήσεως τοῦ Ἡερομέρου «Δραγαμέστον» καὶ ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῶν ἐκεῖ στρατιωτῶν.

Ἡ Κυβέρνησις ἐξέδωκε τότε (16 Φεβρουαρίου 1836) προκήρυξιν πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, δι' ἧς ἐπὶ νῦν μὲν αὐτοὺς διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς εὐταξίας καὶ ἡσυχίας ζῆλον, διέγραφε δ' ἐκ τῶν καταλόγων τῆς φάλαγγος τὰ ὀνόματα τοῦ Νικολάου Ζέρβα, Δῆμου Τέλιου καὶ Μαλάμου.

Συγχρόνως δὲ ᾗξησε τὰς ἐπὶ τῶν μεθορίων φρουράς διὰ 2,000 ἔθνοφυλάκων ἀδιὰ νὰ μὴ ἀνανεωθοῦν αἱ πολυειδεῖς προσβολαὶ τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν εἰς τὰ ἀρκτικά ὅρια· ἔπεμψε τὸν Βενιζέλον Ροῦφον ὡς ἔκτακτον ἐπίτροπον εἰς Ἀκαρνανίαν καὶ Αἰτωλίαν, ὥπως ἐξετάσῃ τὰ ἐκεῖ συμβαίνοντα· συνέστησε δύο ἔκτακτα στρατιωτικά δικαστήρια, τὸ μὲν ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ Αἰτωλίᾳ συγκείμενον ἐκ τοῦ συνταγματάρχου Ἀλμείδα (προέδρου), ἐκ τῶν δικαστῶν τοῦ ἐν Μεσολογγίῳ πρωτοδικείου I. M. Μαυροκορδάτου καὶ Δ. Μητσάκη, ἐκ τοῦ ταγματάρχου Σαμπέλ, ἐκ τοῦ ἐν Μεσολογγίῳ εἰσαγγελέως, M. Καστέρη καὶ ἐκ τοῦ γραμματέως Δ. Ἀντωνοπούλου γραμματέως τῶν ἐν Πάτραις πρωτοδικῶν, τὸ δ' ἐν Φωκίδι καὶ Λοκρίδι, ὥπως ἐξετάσῃ τὰ τῶν εἰρημέων ἀποστατῶν.

Ἐκ τῶν προτέρων δὲ ἡ κυβέρνησις ὑπισχνεῖτο ἀμνηστίαν πᾶσι μὲν τοῖς συστασιώταις ἄσκι ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν μετὰ τὴν διακήρυξιν τοῦ παρόντος διατάγματος καταθέσουν τὰ ὅπλα καὶ με-

τανοήσαντες ἐπιστρέφουν εἰς τὰ χρέη των, παρουσιασθοῦν εἰς τὸν ἑπαρχὸν τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς των καὶ ὁμολογήσουν ἐνώπιον αὐτοῦ μετὰ πάσης ἀληθείας τοὺς πρωταιτίους καὶ τοὺς ἐξαπατήσαντας αὐτοὺς· προσέτι δὲ καὶ τὰς κακουργίας, ὅσας ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ των ἔπραξαν διὰ νὰ καταγραφοῦν εἰς πρωτόκολλον καὶ ὑποχρεωθῶν νὰ ἐμφανίζωνται ἐκουσίως εἰς τὴν τυχεύσαν πρόσκλησιν τοῦ ἐκτάκτου στρατιωτικοῦ δικαστηρίου, ὅταν πρόκειται νὰ ὁμολογήσουν ἢ νὰ δώσουν μαρτυρίαν.»

Ἐξηροῦντο δὲ τῆς ἀμνηστείας πρῶτον οἱ ἀποστάται Δῆμος Τσέλις, Νικόλαος Ζέρβας, Μαλάμος, Καινούριος, Πεσλῆς, Στράτος, Χοσάδας, Ρουπάνης, Καλαμάτας, Καρενάρης, Χομχότζας, Κοντουράνης, Παταγκίνας, Γκέκας, Μελισσόβας, Κούτρας· δεύτερον οἱ ἀρχηγοὶ ἀποσπασμάτων στρατιωτῶν οἱ πράξαντες ὁμότητα καὶ ἐμπρησμοὺς καὶ τρίτον ὅσοι ἂν τῶν ἀποστάτων μετὰ τὴν εἰρημένην ὑποτάγην τραπῶσιν αὐθις εἰς τὸν ληστρικὸν βίον.

Βραδύτερον ὅμως ἐξηρέθησαν, διὰ διατάγματος τῆς 28ης Ἀπριλίου 1836 τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων καὶ τῶν ληστειῶν κατὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα : ὁ Γεώργιος Πεσλῆς, Σωτήριος Στράτος, Χοσάδας, Ρουμπάνης, Καλαμάτας, Καρατάσος, Ἡλίας Χονδρογιάννης, Κουσουράνης, Πατακίης, Γκέκας, Μελισσόβας, Κούτρας καὶ ἄλλοι.

Ἄλλ' ὅμως, τῆς στάσεως καταδληθείσης, αἱ ταραχαὶ ἐξηκολούθουν, οἱ δὲ κάτοικοι οὐδαμοῦ τῶν τεταραγμένων ἐπαρχιῶν εἶχον ἀσφάλειαν. Διότι ἐξεδιώξαν μὲν πέραν τῶν ὁρίων, εἰς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος, τοὺς κλέπτας καὶ συστασιώτας οἱ ἀποσταλentes Θεόδωρος Γρίβας, Βάσος Μαυροβουνιώτης, Ἰωάννης Γκούρας, Μαμούρης καὶ Γεώργιος Τσόγκας, ἀλλ' αἱ ἐπιδρομαὶ οὐδέποτε ἐπαύσαντο οὐδὲ αἱ ληστεῖαι. Διὸ ἐδέησεν ἵνα νέα ἐκστρατεία γένηται ὑπὸ τὸν Δ. Τζώρτην, κατὰ τὸν Μάϊον, ὅπως ἐξασφαλισθῶσιν αἱ ἐπαρχίαι.

Μέγας δὲ θόρυβος ἠγέρθη ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοῦ Ἀρμανσπεργὸς κακῶς διευθετήσαντος τὰ τῆς στάσεως. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἐν Ἀχαΐᾳ καὶ Ἠλιδί ἐπεσυνέβησαν ταῦτοχρόνως ληστανταρτικά

κινήματα ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Χονδρογιανναίων, ἐπέμφθη ἐκεῖσε ὡς ἔκτακτος ἐπίτροπος ὁ σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας Μοναρχίδης.

Οἱ Χονδρογιανναῖοι εἶχον ἐκμανῆ, ἰδίως ἀφ' οὗτου ὁ συνταγματάρχης Πετμεζᾶς δοὺς ὑπόσχεσιν χάριτος πρὸς ἓνα ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, ἐφυλάκισε τοῦτον ἐκουσίως παραδοθέντα, τῆς Κυβερνήσεως, παραλόγως, μὴ θεωρησάσης ἑαυτὴν ὑπόχρεων εἰς τὴν τήρησιν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ συνταγματάρχου· οὗτοι μετ' ἰσχυρᾶς συμμορίας εἰς παντοίας ληστειανταρτικὰς πράξεις προσέβησαν καὶ ποικιλοτρόπως ἠνώχλουν τοὺς κατοίκους, ἕως οὗ δεινὴν ὑπέστησαν πανωλεθρίαν, τὴν νύκτα τῆς 15ης Ἰανουαρίου 1836, κατὰ τοῦ οἴκου ἑνὸς τῶν προυχόντων τοῦ Αἰγίου, τοῦ Μεσσηνέζη ἐπιπεσόντες καὶ συναφθείσης πάλης μετὰ τῶν ἀνθρώπων τοῦ οἴκου καὶ τῶν ἔξωθεν προσδραμόντων, ἐφονεύθησαν οἱ Χονδρογιανναῖοι καὶ τινες τῶν ὑπαδῶν αὐτῶν.

Καὶ οἱ ἐκπεμφθέντες δὲ κατὰ τῶν εἰς τὰς μεθορίους ἐπαρχίας ἀποστατῶν ἀρκοῦντως ἠτύχησαν· διότι ὁ Τσόγκας, ὁ μετὰ τινὰς μῆνας ἀποθανών, καὶ Τσαβέλας εἰς πλείστας συμπλοκάς ἐνίκησαν, ὁ δὲ Θ. Γρίβας καταστρεπτικῶς ἐπέπεσε κατὰ τάξεων τῶν ἀνταρτῶν, στρατοπεδεύσας τῇ 10ῃ Ἀπριλίου 1836 ἔξωθι τοῦ Ἀσπροχωρίου ὑπὸ τῶν ἀποστατῶν προκαταληφθέντος, καὶ προσκαλέσας τὸν Κ. Τσαβέλαν ἐσπευσμένως καταφθάσαντα μετὰ τριῶν ὀρεινῶν πυροβόλων.

Οἱ ἀντάρται, τῆς νυκτὸς ἐπελθούσης, κατέλιπον τὸ χωρίον εἰς δύο διαιρεθέντες ἀποσπάσματα, ἀλλὰ τὴν 13ην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀμφότερα ταῦτα κατεστράφησαν, τὸ μὲν ἐν Θεριακίῳ ὑπὸ τοῦ Θ. Γρίβα, τὸ δὲ ἐν Κομποτάδῃς ὑπὸ τοῦ Κ. Τσαβέλα.

Οὕτω δὲ ἐπετελέσθη, ἐν πολλοῖς, ἡ διασκορπίσις τῶν ἀνταρτῶν καὶ ἡ φυγάδευσις αὐτῶν πέραν τῶν ἐλληνικῶν μεθωρίων καὶ τῇ 28ῃ Ἀπριλίου ἐδόθη ἀμνηστεία πρὸς τοὺς συμμετασχόντας τῶν κινήματων τούτων, πλὴν τῶν Ἀρχηγῶν, οὓς ἀνεγράψαμεν ἑνωτέρω.

Ἐν τούτοις, ὁ Ἀρμανσπεργ-ἐξηκολούθει διὰ διαταγμάτων καὶ

νόμων καὶ δηλοποιήσεων ρυθμίζων τὴν διοίκησιν τῆς Ἑλλάδος. Τότε ἐξεδόθησαν βασιλικά διατάγματα περὶ τῶν κατὰ τὰ σύνορα τοῦ κράτους ὑγειονομικῶν σταθμῶν, τῶν ἐν Ἑλλάδι κατοικούντων Ὁθωμανῶν, τῆς ἐκτελέσεως τοῦ νομοσχεδίου τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, μεταβολῆς ἄρθρων τοῦ ποινικοῦ κώδικος, ὁροθεσίας τῶν δῆμων, συστάσεως ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου, ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας, συστάσεως νομισματοκοπείου καὶ σφραγιστηρίου, διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ, συνόδων τῶν δημοτικῶν συμβουλίων, σχηματισμοῦ τῶν στρατευμάτων τῆς ξηρᾶς, ἐξετάσεως δικηγόρων, δεκάτης, ὑποθηκῶν, μέτρων καὶ σταθμῶν, ἐμποροδικείων, ληξικρατικῶν βιβλίων, ἐκποιήσεως ἐθνικῶν κτημάτων, κτηματολογίων, φόρου ἐπιτηδευμάτων, ἀπολογισμῶν, σχηματισμοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, δημοτικῆς ἀστυνομίας καὶ ἄλλων πολλῶν καὶ οἱ νόμοι περὶ συμβολαιογράφων καὶ χαρτοσήμου.

Ἀποκατασταθείσης ὡς πρὸς δὴ ποτε τῆς τάξεως ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν τῇ 28ῃ Ἀπριλίου 1836 εἰς Γερμανίαν, ὑπὸ τὴν πρόφασιν μὲν τοῦ νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ, πράγματι ὅμως ἵνα τελέσῃ τοὺς γάμους αὐτοῦ. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας τοῦ βασιλέως ἡ γενικὴ διοίκησις ἀνετίθετο εἰς τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον καὶ τὸν ἀρχιγραμματέα Ἀρμανσπεργ σχεδὸν ἀντιβασιλέα, καὶ ἔχοντα τὴν νικῶσαν ψῆφον ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας τῶν ὑπουργῶν, οὗτος δὲ περιβληθεὶς ἔτι μείζονα δύναμιν τῆς ἐκχωρηθείσης αὐτῷ ἤρξατο κυβερνῶν αὐταρχικῶς, ἐλάχιστα τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ συμβουλευόμενος.

Οὕτω διεφώνησε μετὰ τοῦ ἀγγλοῦ στρατιωτικοῦ Γόρδων ἐπὶ γεγονότων τινῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν τελευταίαν ἀποστασίαν, ὅστις παραιτηθεὶς ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν· ἐνῆργει παρὰ τὴν συμβουλὴν τῶν συναδέλφων αὐτοῦ ὑπουργῶν ἀπεφάσιζε καὶ ἐξετέλει αὐτοδούλως καὶ ἐξηρέθισε τὰ μέγιστα τὴν δημοσίαν γνώμην ἣν διήγειρον ἐπὶ μᾶλλον τὰ σφοδρὰ ἄρθρα τοῦ τύπου καὶ ἰδίως ἡ Ἀθηνα μετὰ τῆς πρὸ ολίγου χρόνου ἀρξαμένης Ἑλπίδος.

Ἡ ἀναχώρησις αὕτη τοῦ βασιλέως ἐνέβαλεν εἰς σκέψεις τοὺς

I. ΜΑΚΡΥΤΙΑΝΝΗΣ

Ἱστορία τοῦ Ὁθ. ἀγ. α.

12

πάντας καὶ οἱ πάντες διερώτων ἀλλήλους πρὸς τί ἢ ἐκ τῆς χώρας ἀπομάκρυνσις τοῦ βασιλέως, ἐν ἡμέραις ἀνωμαλιῶν, τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων ἐστρατοπεδευμένων ἔτι ἐν τοῖς μεθορίοις πρὸς ἀπόκρουσιν πάσης νέας ἐκ τοῦ θωμανικοῦ εἰσβολῆς τῶν εἰς αὐτὸ καταφυγόντων ἀνταρτῶν.

Αὐτὰ ταῦτα τὰ μέλη τοῦ ὑπουργείου οὐδὲν ἐγίνωσκον νὰ εἰπωσι θετικόν· ἀορίστως μόνον ἐγίνωσκον, ὅτι προὔκειτο περὶ πικθανοῦ τοῦ βασιλέως γάμου, ἀλλ' οὔτε περὶ τῆς ἐκλεχθείσης ἢ ἐκλεχθησομένης περιγίπσεως ὑπὸ τοῦ Ὁθωνος ὡς συζύγου καὶ βασιλίσσης τῆς Ἑλλάδος, οὔτε περὶ τοῦ τόπου καὶ χρόνου τῆς τελέσεως τοῦ γάμου εἶχε γινῶσιν τινα.

Τὸ τοιοῦτο βεβαίως ἦτο ἄτοπον· διότι οὐδαμῶς ὁ Ὁθων ἐδικαιοῦτο, ἅτε βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, νὰ συνάψῃ γάμον, ἐν ἀγνίᾳ τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ ἀνδρῶν, περὶ τοῦ προσώπου τῆς μελλούσης βασιλίσσης.

Πατὴρ καὶ υἱός, ὡς λέγει ὁ κ. Κυριακίδης, ὡς ἂν ἦσαν ἀπλοὶ γαιοκτήμονες τῆς Ἑλλάδος, συνδισκέψαντο, ἀπεφάσισαν καὶ ἐξετέλεσαν γάμον οὐδεμίαν ποιησάμενοι ἀνακοίνωσιν πρὸς οἶον· ἤδηποτε τῶν Ἑλλήνων πολιτικῶν περὶ τῶν προθέσεων αὐτῶν, τοῦθ' ὕπερ, νομίζομεν, ὅτι ἐβλάψε τὰ μέγιστα τὴν δυναστείαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

Ἦτο δίκαιον, ἦτο ὀρθόν, ἡ μέλλουσα βασίλισσα τῆς Ἑλλάδος, νὰ εἶναι ἐκ τῶν προτέρων γνωστὴ καὶ ἀγαπητὴ ἐν τῇ νεᾷ αὐτῆς πατρίδι· διότι αὐτὴ ἤθελεν εἶσθαι ἡ μήτηρ καὶ διδάσκαλος τῶν διαδόχων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στέμματος. Οὐδεὶς ἐν Ἑλλάδι ἀπῆτησεν ὅπως ὁ Ὁθων μεταβάλῃ τὸ θρησκευτικὸν δόγμα, ἐδικαιοῦτο ὅμως ν' ἀπαιτῶσιν ἵνα οἱ διάδοχοι αὐτοῦ πρεσβεύωσι τὸ θρησκευμα τοῦ λαοῦ· ἐδικαιοῦντο νὰ μεριμνῶσι περὶ τῆς θρησκείας τῆς ἰδρυομένης δυναστείας.

Θέσατε ὀρθόδοξον δυναστείαν ἐν Γαλλίᾳ, Ἰσπανίᾳ, Ἰταλίᾳ· θέσατε, ἐάν δύνασθε, καθολικὴν δυναστείαν ἐν Ἀγγλίᾳ ἢ Πρωσσίᾳ· οἱ εὐρωπαϊκοὶ οὗτοι λαοί, παρὰ τὰς περὶ ἀνεξιθρησκείας φωνασκίας αὐτῶν, οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμὴν καὶ νῦν ἔτι, ἐν μέσῳ

ἀφροντι δεκάτῳ ἐννάτῳ αἰῶνι, ἤθελον ἀνεχθῆ τοῦτο; Καὶ ὅμως ὁ ἑλληνικὸς λαός, ὁ συκοφαντούμενος ὡς φανατικός, οὐδεμίαν ἐπιφύλακτον παρατήρησιν περὶ τοῦ θρησκευματος τοῦ βασιλέως ἢ τοῦ βασιλίσσης αὐτοῦ καὶ ἐν μόνον ἐζήτησε, τὴν δικαιοτέραν τῶν αἰτήσεων ἵνα οἱ διάδοχοι τοῦ στέμματος πρεσβεύωσι τὴν αὐτὴν πρὸς αὐτὸν θρησκείαν.

Τοσαύτη δ' ἦτο ἡ ἐν Ἀθήναις ἀγνοία περὶ τοῦ ταξειδίου τοῦ βασιλέως, ὥστε, καίτοι ὁ γάμος αὐτοῦ ἐτελέσθη ἐν Ὀλδεμβουργ τῇ 10ῃ Νοεμβρίου 1836, μόλις τὰ ἀθηναϊκὰ φύλλα τῆς 18ης Δεκεμβρίου, ἦτοι ἀμετὰ ἓνα μῆνα καὶ ἡμέρας ὀκτώ, ἀνήγγειλαν σχεδὸν στερεοτύπως διὰ τριῶν γραμμῶν, ὅτι: «ἀπὸ γραμμάτων τοῦ Μονάρχου ἐλθόντα χθὲς μαθάνομεν ὅτι περὶ τὴν 7ην ὥραν τῆς 10ης Νοεμβρίου ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἐτέλεσε τοὺς γάμους αὐτοῦ ἐν Ὀλδεμβούργῳ πρὸς τὴν πριγκίπισσαν Μαρίαν». Ἡ βραδύτης αὕτη προήρχετο βεβαίως ἀπ' ἐνὸς ἐκ τῆς ἐλεεινῆς καταστάσεως τῶν συγκοινωνιῶν, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀπαδεικνύει ὅμως ταυτοχρόνως ὅτι μόνον μετὰ τὴν τέλει τοῦ γάμου ἀνηγγέλθην οὗτος εἰς Ἑλλάδα καὶ μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν. Πρὸς τούτοις δὲ ἐγνώσθη ὅτι, κατὰ τὰ αποφασισθέντα, ἡ βασιλίσσα τῆς Ἑλλάδος θὰ ὀνομαζήται δι' ἐνὸς τῶν ὀνομάτων αὐτῆς Ἀμαλία καὶ ὅτι τὰ ἐκ τοῦ γάμου γεννηθησόμενα τέκνα, τὰ μὲν ἄρρενα θὰ πρεσβεύωσι τὸ ὀρθόδοξον θρήσκευμα, τὰ δὲ θῆλεα τὸ καθολικόν.

Ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἐννεάμηνον ἀπουσίαν τοῦ βασιλέως δεινὴ θύελλα ἐμυχάτο ἐναντίον τοῦ ἀρχιγραμματέως αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι διότι ἡ αὐθιχεσία αὐτοῦ αὐτοβούλως αποφασίζοντος, παρασημοφοροῦντος, ἄνευ λόγου, τοὺς φίλους, ἐκδίδοντος ἐντάλματα ἐπὶ τοῦ Κεντρικοῦ Ταμείου πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς χρηματικῆς ἀπληστίας τῶν ὀργάνων αὐτοῦ, τὰ πάντα μηχανωμένου ἵνα διατηρηθῇ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ βασιλέως, ἐγενέκευσαν τὴν κατ' αὐτοῦ ἀγανάκτησιν.

Ὁ Ἀρμανσβεργ, ἀπόντος τοῦ βασιλέως, ἐξέδωκε καὶ πλείους ὅσους νόμους καὶ ἰδίως τὸν περὶ ὁποθιῶν καὶ τὸν περὶ

δασονομίας, ὃν ὁ τελευταῖος οὗτος μάλιστα ἦτο ἐθνωφελέστατος καὶ σωστικώτατος. Διότι ὁ Ἕλλην γεωργὸς καὶ ὁ ποιμὴν καθὼς, ὡς μὴ ὤφειλε, μέχρι σήμερον, ὁ μὲν ὅπως μεταβάλλη δασώδη τόπον εἰς σπορίμην γῆν ἢ ἀγροκήπιον, ὁ δὲ εἰς νομὴν προβάτων ἕκατον σύσκια δάση καὶ ἀπεράντους δρυμούς. Τούτου ἕνεκα ὁ περὶ δασῶν νόμος ἐγένετο ἐκ τῶν πρώτων· ἀλλ' ἐλάχιστον ἐφηρμόσθη, τῶν Ἑλλήνων ἀνθισταμένων καὶ τινος τῶν δασοφυλάκων Γερμανῶν φονευσάντων.

Ἐλάχιστον δὲ συνέτειναν εἰς περιορισμὸν τοῦ κακοῦ καὶ ἡ πρὸς τοὺς Νομάρχας τοῦ κράτους ἐγκύκλιος τῆς 25ης Ἀπριλίου 1832 τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἰακωβάκη Ρίζου περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς ἐκκοπῆς μοναστηριακῶν δένδρων καὶ μάλιστα τῶν νέων ἐν Ἑλλάδι κυπαρίσσω καὶ τὸ βασιλικὸν διάταγμα τῆς 17ης Νοεμβρίου 1836 περὶ ιδιωτικῶν δασῶν καὶ τὰ περὶ κανονισμοῦ τῆς βοσκῆς αὐτῶν, περὶ τῶν εἰς τὰ δάση γινομένων ἀνομημάτων, περὶ βλάβης δενδροφυτειῶν καὶ τὰ τοιαῦτα. Μάτην δὲ συνέστησαν καὶ ὠρίσθησαν ἀκριβῶς τὰ καθήκοντα τοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν. Διότι πλὴν ἄλλων αἰτίων ἀεπεκράτει τότε ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡ ψευδὴς δόξα, ὅτι ἐκ τῶν δασῶν προέρχονται ἀσθένειαι καὶ πυρετοί! Ἐν τούτοις τοῦ Ἀρμανσβεργ ἀσχολουμένου περὶ τὴν σύνταξιν νόμων καὶ διαταγμάτων καὶ ἐγκυκλίων πρὸς ρύθμισιν τῆς διοικήσεως, δεινὸν ἀγῶνα ἤγειραν κατ' αὐτοῦ οἱ ἀντιπολιτευόμενοι· αἱ ἐφημερίδες μετεχειρίζοντο γλῶσσαν ἀχαλίνωτον καὶ μάλιστα ὁ «Σωτήρ» καὶ κατεδικάσθη μὲν ὁ συντάκτης αὐτοῦ, τῇ 25ῃ Αὐγούστου 1836, εἰς ἑνὸς ἔτους φυλάκισιν 2,000 δραχμῶν πρόστιμον· ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἡκυρώθη ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις, τῇ 28ῃ Σεπτεμβρίου 1836, ὁ συντάκτης ἐγένετο θρασύτερος καὶ μανιωδέστερος παρεξέτράπη εἰς προσωπικὰ ὕβρεις κατὰ τοῦ Ἀρμανσβεργ καὶ τῆς Κυβερνήσεως αὐτοῦ καὶ τῶν Γερμανῶν ὡς ἐπιζητούντων ἐν Ἑλλάδι ἴδια συμφέροντα καὶ τὴν μεταβολὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς βαυαρικὴν Ἐπαρχίαν.

Τὸ περιοδικὸν «Πρόοδος» κατηγγέλθη ὡς δημοσιεῦσαν ἄρθρα πολιτικά, παρὰ τὸν φιλολογικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν αὐτοῦ χαρα-

κτῆρα· ὁ Μακρυγιάννης, ἀγωνιστὴς καὶ ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τῆς φάλαγγος διετάσσετο ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς πρωτευούσης καὶ μεταβῇ εἰς Μέγαρα, ἐγκαταλείπων τὴν πενομένην αὐτοῦ οἰκογένειαν· διότι, αὐτοῦ προεδρεύοντος, τὸ δημοτικὸν Συμβούλιον Ἀθηνῶν συντάττον συγχαρητήριον πρὸς τὸν Ὅθωνα, ἐπὶ τοῖς γάμοις, ἀναφορὰν, «διετύπου παράπονα, ἐζήτει τὴν ἀποπομπὴν τῶν ξένων καὶ τὴν παροχὴν συντάγματος»· ὁ δῆμαρχος Ἀθηναίων ἐπαύθη καὶ τὸ δημοτικὸν Συμβούλιον διελύθη· περιπολῖαι διέτελουν ἐν ἀνάσῳ κινήσει ὡς εἰ προὔκειτο περὶ ἐπικειμένης στάσεως· μυστικὰ ὄργανα τοῦ Ἀρμανσβεργ, κατεσκόπευον τὰς οἰκίας τῶν γνωστοτέρων πολιτευομένων.

Εἰς ἐπίμετρον δὲ ἐπῆλθεν ἡ θυελλώδης συνεδρία τῆς 11ης Ἰανουαρίου τοῦ 1837 τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας· κατὰ ταύτην ὁ στρατηγὸς Τζούρτζ προέτεινε τὴν ἀποστολὴν συγχαρητηρίου τῷ βασιλεῖ ἐπὶ τῇ τελέσει τῶν γάμων αὐτοῦ, οἱ δὲ φίλοι τοῦ Ἀρμανσβεργ προὔτειναν νὰ προστεθῇ ἐν τῷ συγχαρητηρίῳ ταύτῳ καὶ «ἡ ἔκφρασις τῶν εὐχαριστιῶν τοῦ ἔθνους διὰ τὴν καλὴν καὶ συνετὴν κυβέρνησιν τοῦ ἀρχιγραμματέως καὶ τῆς Κυβερνήσεως». Κατὰ τῆς δευτέρας ταύτης προτάσεως κρατερῶς ἀντετάχθησαν οἱ Γ. Κουντουριώτης, Ν. Μπότσης καὶ Γ. Βελτινός, ὑποδεικνύοντες, ὅτι τὸ τοιοῦτον ὑπερβαίνει τὴν δικαιοδοσίαν τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου καὶ εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἔθνους, ἀλλ' ἡ πλειονοψηφία οὐδαμῶς ἔλαβεν ὑπ' ὄψει τὰς δικαίας ταύτας παρατηρήσεις καὶ τὸ ἔγγραφον συντάχθη ὡς ἐζήτει ὁ ἀρχιγραμματεὺς.

Ἡ ἐξέγερσις τοῦ λαοῦ ἐντεῦθεν ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἀπεφασίσθη, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀφιξέως τοῦ βασιλέως, νὰ κατέλθωσιν εἰς Πειραιᾶ πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ, νὰ ποιήσωνται σφοδρὰν διαδήλωσιν καὶ ἀεπιμόνως ζητήσωσι τὴν ἄμεσον παῦσιν τοῦ Ἀρμανσβεργ.

Εὐτυχῶς τὴν πτῶσιν αὐτοῦ εἶχεν ἤδη ἀποφασίσαι ὁ Ὅθων, πρὸς ὃν ἀλλεπάλληλοι ἐξ Ἑλλάδος ἐπιστολαὶ ἀνῆγγελλον τὰ κατὰ τὸν ἀρχιγραμματέα, ὃν οὐδόλως ἠνύσει καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

διότι ἐθεώρει συνυπεύθυνον διὰ τὴν πράξιν τοῦ ἐτέρου τῶν δύο αὐτοῦ ἱατρῶν ἱατροῦ Βίττμερ, ὅστις τῇ ὑποκινήσει τοῦ λόρδου Πάλμεστον, τοῦ θανασίμου ἐχθροῦ τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, ἔδωκε πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις Ἀγγλον πρεσβευτὴν ἀπιστοποιητικὸν ἀνικανότητος περὶ τοῦ βασιλέως, κηρύξας αὐτὸν βλακᾶ.

Ἡ ἀγγλικὴ ποπυτικὴ ἐπεζήτει διὰ τοιούτου τινὸς μέσου νὰ κηρυχθῇ ἔκπτωτος ὁ Ὁθων ὡς μὴ δυνάμενος νὰ ἰδρύσῃ δυναστείαν, καὶ διελάλησε διὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων τὸ πιστοποιητικὸν τοῦ Βίττμερ, τοῦ Ρέζερ ἀρνηθέντος, ὅστις καὶ ἀμέσως ἐπαύθη. Ἀνακληθεὶς δὲ εἰς Βαυαρίαν, οὔτε δεκτὸς ἐγένετο παρὰ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου, οὔτε ἔλαβεν θέσιν τινὰ δημοσίαν.

Εὐτυχῶς ὅμως ἡ πτώσις τοῦ Ἀρμανσβερ εἶχεν ἀπορακισθῇ.

Ταῦτο δὲ καὶ ἐγένετο γινώστὸν ἐν Ἀθήναις ἀναγγελθέντος, ὅτι ὁ βασιλεὺς κατερχόμενος εἰς Ἑλλάδα συμπαρέλαθε μεθ' ἐαυτοῦ τὸν σύμβουλον τῆς Βαυαρικῆς ἐπικρατείας Ρούδερτ, ὃν προώριζε δι' ἀνωτέραν τινὰ θέσιν.

Οὕτω δ' ἔμα τῷ κατάπλῳ εἰς Πειραιᾶ τοῦ νεογάμου βασιλικοῦ ζεύγους, ἐπιβαίνοντος τῆς ἀγγλικῆς φρεγάτας «Πότλανδ» τῇ 24 Φεβρουαρίου 1837, ἐκοινοποιήθη ἡ παῦσις τοῦ Ἀρμανσβερ, πρὸς κοινὴν εὐαρέσκειαν.

Τῇ ἐπαύριον ἀποβὰς τῆς Φρεγάτας ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς δεκαοκταέτιδος αὐτοῦ συζύγου, ἐν μέσῳ ἐνθουσιᾶδους ὑποδοχῆς μεθ' ὅλα τὰ γενόμενα, ἀφίκετο εἰς τὰ Ἀνάκτορα, ἅτινα ἐκ τῆς ὁδοῦ Ἀδριανοῦ, ἐν Πλάκᾳ, εἶχον μετατεθῇ ἤδη εἰς τὸν ἐν τῇ ὁδῷ Νομισματοκοπείου οἶκον τὸν χρησιμεύοντα νῦν ὡς κατὰστημὰ τῆς γενικῆς Διευθύνσεως τῆς Ἀστυνομίας, ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς ΚΕ' Μαρτίου.

Αὐθημερὶν δὲ ἐξέδωκε πέντε διατάγματα, καὶ διὰ μὲν τοῦ πρώτου ἠκύρωσε τὴν πληρεξουσιότητα, ἣν εἶχε δώσει τῇ 24 Ἀπριλίου 1836 τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ, διὰ τοῦ δευτέρου ὁ βασιλεὺς Ὁθων συγκατανεύων εἰς τὰς ἀεπανειλημμένας αἰτήσεις τοῦ ἀρχιγραμματέως, ἀπέλυεν αὐτὸν τῆς θέσεως καὶ ἐξέφραζεν

αὐτῷ τὴν βασιλικὴν εὐαρέσκειαν· διὰ τοῦ τρίτου κατηργεῖτο ἡ θέσις τῆς ἀρχιγραμματείας καὶ ἐπεξετείνετο ἡ ἀρμοδιότης τῶν γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας· διὰ τοῦ τετάρτου μετετίθετο ὁ ἱππότης Ρούδαρτ ἀπὸ τῆς βαυαρικῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπηρεσίαν, διοριζόμενος πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ γραμματεὺς τῆς ἐπὶ τοῦ Βασιλικοῦ οἴκου καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν γραμματείας· καὶ διὰ τοῦ τελευταίου ἐξεφράζετο ἡ βασιλικὴ εὐκρέσκεια πρὸς τὸν τέως ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν γραμματέα Ι. Ρίζον καὶ διατάσσεται νὰ ἐξακολουθήσῃ διευθύνων τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Εκπαιδεύσεως γραμματείαν.

Ὡς ἐπίμετρον δὲ τῆς ἐπελθούσης μεταρρυθμίσεως ταύτης ἐν τῇ Ἐπισήμῳ τῆς κυβερνήσεως Ἐφημέριῳ ἐδημοσιεύθη ἡ δῆλωσις περὶ δωρεᾶς τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου πρὸς τὸν δῆμον Ἀθηναίων, συνισταμένης ἐξ 62,000 φοινίκων, καὶ γενομένης, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1836, χρησιμοπονηθησομένης δὲ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Πολιτικοῦ Νοσοκομείου, καὶ ἡ ἐπὶ τῇ ἀφίξει τοῦ βασιλέως προκήρυξις πρὸς τὸν λαόν, ἔχουσα ὡς ἑξῆς :

«Ε λ λ η ν ε ς,

«Μετὰ ἐννεάμηνον ἀπουσίαν, καθ' ἣν ἡ εὐδαιμονία τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος ἦτο τὸ ἀντικειμενον τῶν εὐχῶν καὶ τῶν διακογισμῶν μου, ἐπέστρεψα πάλιν ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν.

»Σὰς ἔφερα βασιλίσσαν, νέον ἐνέχυρον τὴν πρὸς τὸν λαόν μου ἀγάπης, νέον ἐχέγγυον μέλλοντος λαμπροῦ καὶ εὐδαίμονος, τὸ ὅποσον ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ μετὰ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ ἔχω σταθεράν θέλησιν νὰ σὰς προετοιμάσω.

»Καθὼς ἐγὼ, ἔχει καὶ ἡ βασιλική μου σύζυγος πλήρη ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν πίστιν σας, εἰς τὴν ἀφοσίωσίν σας, τὴν ὅποιαν διὰ πολυχρονίου πείρας ἀπεκτήσατε διάγνωσιν τῶν ἀληθῶν συμφερόντων σας καὶ εἰς τὴν εὐγενῆ φιλοπατρίαν σας, ἥτις εἶναι ἐπαξία ἔθνους, τοῦ ὁποίου ἡ δόξα εἶναι τόσον ἀρχαία, ὥσταν καὶ τὸ ὄνομά του, καὶ τὸ ὅποσον εἰς τὴν ἰδίαν του ἱστορίαν εὕρισκε δειγμάτων τρανώπατα, τί ἐστὶ καὶ τί δύναται ἡ φιλοπατρία.

»Μόνον τὸ αἶσθημα τοῦτο, ὦ Ἕλληνες, σὰς ἐνίσχυσε νὰ ἐπιχειρισθῇτε καὶ νὰ τελειώσητε τὸ ὡς ἀδύνατον σχεδὸν θεωρούμενον ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος σας, καὶ οὕτω διὰ μεγάλων θυσιῶν, αἱμάτων καὶ περιουσίας νὰ προετοιμάσητε εἰς αὐτὴν μέλλον ὥραϊον. Εἰς ἐμὲ ἐπικείται, πρὸ παντὸς ἄλλου, ἡ φροντίς περὶ τοῦ μέλλοντος τούτου.

»Ὅσον μεγάλη καὶ ἂν εἶναι ἡ πρὸς Θεὸν εὐθύνη Μου, τὴν ὁποῖαν ὁ Ὑψιστος εἰς τὰς ἀνεξερευνήτους βουλὰς του ἐναπέθεσε, εἰς ἐμέ, τὴν φέρω εὐχαρίστως, διότι ἐπαναπαύομαι εἰς ἐσᾶς.

»Μ' εὐχαρίστησιν βλέπω τὰς προόδους, τὰς ὁποίας Ἑλλὰς παντοειδῶς ἔκαμεν· ἡ γεωργία ἔδωκε ζωὴν εἰς μεγάλας ἐκτάσεις ἀκαλλιεργήτων γαιῶν· ἡ ἐκπαίδευσις διαδίδει τὰ φῶτα ἐπὶ μᾶλλον· ἡ εὐταξία καὶ ἡ ἀσφάλεια θεμελιούται, καὶ ὑπὸ τὴν ἱερὰν αὐτῶν αἰγίδα αὐξάνει τὸ πρὸς τοὺς νόμους σέβας καὶ ἡ ὑποταγή.

»Ταῦτα, Ἕλληνες, καὶ τὰ εἰλικρινῆ δείγματα τῆς πρὸς ἐμὲ ἀφοσιώσεώς σας, μετὰ τὰ ὅποια μετ' ὑπεδέχθητε εἰς αὐτὸν τὸν ὕμνον τῶν ἐνδόξων Ἀθηνῶν, τῆς πρωτεύουσής Μου, καὶ τὰ ὅποια τοσάκις ἐνέπλησαν χαρὰς τὴν καρδίαν Μου, μετὰ χορηγοῦν πλήρη πεποιθήσιν, τῆς ὁποίας πρὸ πάντων ἔχω ἀνάγκην· Ἐγὼ ὁ πρῶτος—Θεὸς θελήσει—μακρὰς γενεὰς βασιλείων εὐδαιμονίαν ὑποσχομένων.

»Ἰσχυρὸς διὰ τῆς ἀγάπης Σας, ἰσχυρὸς διὰ τῆς φιλικῆς εὐμενείας ὅλων τῶν Δυνάμεων, ἰσχυρὸς διὰ τῆς καθαρότητος τῶν φρονημάτων Μου καὶ τῆς πρὸς τὸν Ὑψιστον πεποιθήσεώς μου, δὲν φοβοῦμαι οὔτε κινδύνους ἔξωθεν, οὔτε τὰς ἀποπειράς τῆς ἀπονοίας καὶ τῆς διαφθορᾶς εἰς τὰ ἐντὸς τοῦ Κράτους.

Ὁ θρόνος καὶ ὁ λαὸς εἶναι ἀδιαχώριστα. Ποῖος εἴμπορεῖ νὰ εἴπῃ, ὅτι ἀγαπᾷ περισσύτερον ἀπὸ ἐμὲ τὸν λαόν, καὶ νὰ τὸν πιστεύσωσιν οἱ ὀρθοφρονοῦντες; Ἐμπιστευθῇτε, Ἕλληνες, εἰς Ἐμὲ καθὼς καὶ ἐγὼ εἰς ἐσᾶς ἐμπιστεύομαι καὶ τότε ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ νοερὰ μὲν ὁρμή σας θέλει μεγαλυνθῇ καὶ τὸ οἰκοδόμημα νέων θεσμοθεσιῶν θέλει λάβει τὸ εὐτυχές του πέρας. Εὐλογοῦντες θε-

λουν στρέφει πρὸ τὸ κοινόν Μας τοῦτο ἔργον, πρὸς Ἡμᾶς αὐτοὺς τὰ τέκνα Μας καὶ ὅλοι αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ καὶ τὰ βλέμματα των.

« Ὅθων »

Ἡ προκήρυξις αὕτη ἐξεπήγαζεν ἀληθῶς ἐκ τῶν πεποιθήσεων τοῦ Ὅθωνος, αἵτινες ἐπὶ μᾶλλον ἐκραταιώθησαν ἐν αὐτῷ ἐκ τῆς λαμπρᾶς, ὑποδοχῆς, ἧς ἔτυχεν αὐτός τε καὶ ἡ βασίλισσα Ἀμαλία ἐν τε Πειραιεὶ καὶ Ἀθήναις μετὰ τὴν ἐννεάμηνον ἀπουσίαν αὐτοῦ. Ὁ βασιλεὺς Ὅθων διὰ τῆς καταργήσεως τῆς ἀρχιγραμματείας ἀνέλαβεν ἅπασαν τὴν διοίκησιν, ἐγένετο, οὕτως εἰπεῖν, αὐτός καὶ βασιλεὺς καὶ ἀρχιγραμματεὺς, ὁ δὲ Ρούδαρτ ἀντὶ νὰ εἰσαγάγῃ ἐκεῖνος αὐτὸν εἰς τὰ τῆς διοικήσεως ταυναντίον, ἐκεῖνος εἰσήγε τοῦτον. Τούτου δ' ἐνεκα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς πρωθυπουργίας ὁ Ρούδαρτ φαίνεται ἀποτυχὼν ἐν τῇ διοικήσει.

Ἐν τούτοις ὅμως δὲν ἠδύναντο καὶ πάλιν νὰ εὐαρεστήσωσι τοὺς Ἕλληνας, προγινώσκοντας ὅτι ἐν πάσῃ προκηρύξει πολὺς ἐγίνετο λόγος περὶ πεποιθήσεως, πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως καὶ ὅμως αὐτὸς αὐτός ὁ βασιλεὺς οὐδεμίαν ἐδείκνυε πεποίθησιν πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. Διότι οἱ Ἕλληνες ἐβλεπον, ὅτι τὸν πεσύντα ὡς ἐκ τῆς μεταρρυθμίσεως ξένον πρωθυπουργὸν διεδέξατο ἕτερος ξένος, ὁ κόμης Ρούδαρτ.

Τὸ σφάλμα διεδέχετο σφάλμα· ὁ δὲ διορισμὸς τοῦ ξένου Ρούδαρτ ἐνέφαινε δυσπιστίαν τοῦ βασιλέως πρὸς πᾶν ὅ,τι ἑλληνικόν, πρὸς τοὺς Ἕλληνας πολιτικούς, πρὸς τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας, τοὺς Ἕλληνας διοικητικούς ὑπαλλήλους. Ἡ ἀντιβασιλεία ἅμα τῷ διορισμῷ αὐτῆς εἶχεν ἰδιαιτέραν γραμματείαν, ἀποτελούμενην παρὰ ξένων: τῶν Βέτλουδ, Φάμπρ καὶ Στόιπ· ἡ δὲ γραμματεία αὕτη, ληξάσης τῆς ἀντιβασιλείας, ἀπετέλεσε μετ' ἄλλων τινῶν βαυαρῶν τὸ λεγόμενον Ἀνακτοδοῦλιον, τοὺς ἰδιαιτέρους συμβούλους τοῦ βασιλέως Ὅθωνος. Ὁ Σουλτάνος ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τὴν ἀπέχθειαν αὐτοῦ πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἐνεκα τῆς ἐπαναστάσεως, εἶχεν Ἕλληνας ἰατροὺς καὶ

Ἱστορία τοῦ Ὅθωνος.

13

ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος εἶχεν ἱατροὺς ξένους, Βαυαροὺς, ὧν ἡ πρὸς τὸν θρόνον πίστις δὲν ἐδείχθη, ὡς εἶδομεν, ἀκράδαντος, τοῦλάχιστον τοῦ Βίτμερ τολμήσαντος νὰ ἀποκαλέσῃ ἐν τῇ π ι σ τ ο π ο ι ῆ σ ε ι αὐτοῦ αὐτὸν τὸν βασιλέα β λ ᾱ κ α !

Τὸ μείζον μέρος τοῦ στρατοῦ ἦτο βαυαρικὸν καὶ Βαυαροὶ οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοί. Πρωθυπουργὸς Βαυαρὸς πάλιν καὶ αὐτὸς οὗτος ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν. Ἀπανταχοῦ τέλος Βαυαροί. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δικαίως ἠγανάκτει οἱ ἀγωνισταὶ ἐτίθεντο ἐν μοίρᾳ καιρὸς· οἱ ἀνώτεροι Ἕλληνες πολιτικοὶ ἐστάλησαν εἰς πρεσβείας δευτερεύοντες πολιτευόμενοι διεφθείροντο διὰ πάντων τῶν μέσων, διὰ παρασῆμων, διὰ χορηγιῶν παρ' ἀξίαν, διὰ προικοδοτήσεων κατὰ χάριν· ἐν δυσὶ λέξεσιν ἐγκαθιδρύθησαν ἐν μέσῳ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους νέοι δεσπότες ἀναιρέτως καὶ κατὰ βούλησιν διατιθέμενοι τὰς τύχας αὐτοῦ.

ὑπὸ τοιούτους ὅρους τὴν ἄκραν εὐχαρίστησιν τὴν ἐκ τῆς ἀπολύσεως τοῦ Ἀρμκνσβεργ προκύψασαν, ἀμέσως διέκοψεν ἡ ἀγγελία τοῦ διορισμοῦ εἰς τὴν πρωθυπουργίαν τοῦ Βούδαρτ, καὶ ἡ νέα κυβέρνησις τοῦ Βαυαροῦ ὑπόπτου ἀναμφιδόλως ἤρχιζεν ὑπὸ τοὺς χειρίστους τῶν οἰωνῶν.

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Ρούδαρτ συγκατεμένη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὡς προέδρου, ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, τοῦ Α. Κριεζή ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, Ν. Σμάλτ τῶν Στρατιωτικῶν, Ι Ρίζου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δικαιοσύνης, Δ. Μανσόλα τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ Γ. Λασσάνη οἰκονομικοῦ διευθυντοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ταχέως ἔσχε τροποποιήσεις τινάς· διότι ὁ μὲν Λασσάνης καθ' οὗ αἱ ἐφημερίδες ἐπέπεσαν λάθρως, ὡς ἔχοντα δῆθεν μετὰ τοῦ βαυαροῦ Φράϊ ὑπόπτους σχέσεις, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῇ 21 Μαρτίου, καί, καταργηθείσης τῆς θέσεως τοῦ οἰκονομικοῦ διευθυντοῦ, διωρίσθη ἐπίτροπος τῆς δημοκρατείας παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ, ἀντ' αὐτοῦ δὲ παρελήφθη αὐθημερόν ὁ Ν. Μπότασης· μετὰ τινὰς δ' ἡμέρας καὶ γενικώτερος ἀνασχηματισμὸς τοῦ ὑπουργείου ἐγένετο, διότι τῇ 12ῃ Ἀπριλίου ἐπαύθησαν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν Ν.

Μανσόλας καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δικαιοσύνης Ι. Ρίζος, διορισθέντες μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ταῦτοχρόνως μετὰ τοῦ περικλοῦς ναυάρχου Κ. Κανάρη ἀντ' αὐτῶν δὲ διωρίσθησαν ὑπουργοὶ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν ὁ Α. Πολυζωίδης καὶ ὑπουργὸς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὁ Πάϊκος. Ὡς ἐπίμετρον δὲ διεδόθη, ὅτι ὁ νέος πρωθυπουργὸς ἦτο ἄκρος φίλος τῆς αὐστριακῆς πολιτικῆς, πολιτικῆς ἀγνώστου ἐν Ἑλλάδι καὶ μισητῆς ἐνεκεν τῶν προδοτικῶν, κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, κατὰ τοῦ ἀγῶνος ἡμῶν τάσεων τῶν Αὐστριακῶν, προδοσάντων τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἔθνους.

Ὅτι δ' ἦτο ὁπαδὸς τῆς αὐστριακῆς πολιτικῆς φαίνεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι μετέβη πρὸ τῆς εἰς Ἀθήνας καθόδου αὐτοῦ εἰς Βιέννην καὶ ἔλαβε πολὺν χρόνον περὶ τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων συνέντευξιν μετὰ τοῦ πρίγκηπος Μέντερνιχ· τοῦτο γνωστὸν διὰ τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων ἐπηύξησεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν δυσπιστίαν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ἐντέχνως διερεθιζομένου κατὰ τοῦ Ρούδαρτ, ὑπὸ τοῦ Λάιενς τότε ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας, ἣν ἡ πτώσις τοῦ Ἀρμανσβεργ, τοῦ τυφλοῦ ὀργάνου τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, ἐξώργισε τὰ μέγιστα καὶ νῦν ἔθηκεν εἰς ἐνεργεῖαν πάντα τὰ μέσα, ἅπερ μετεχειρίσθη καὶ κατὰ τοῦ ἀειμνήστου Καποδίστρια.

Τὸ σύνταγμα, αἱ πολιτικαὶ ἐλευθερίαι, τὰ δικαιώματα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ εἶχον λησμονηθῆ ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν πολιτικῶν διατελοῦντος ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Ἀρμανσβεργ· μόλις οὗτος ἀπεβλήθη τῆς ἀρχῆς, ὁ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς Λάιενς ἐξῆλθεν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ διεκήρυττε τὰς ἀρχὰς τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν. Ὁ δὲ λόρδος Πάλμεστον ἐπανελάμβανε πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος ἐν Λονδίνῳ Σπ. Τρικούπην ὅτι ; θ έ λ ο - μ ε ν Σ ύ ν τ α γ μ α ὕ π ε ρ τ ῆ ς Ἑ λ λ ά δ ο ς .

Αἱ αἰθουσαὶ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀγγλικῆς πρεσβείας ἐγένοντο τὸ ἐντευκτῆριον πάντων τῶν δυσηρεστημένων, οἵτινες ἐμυσῶντο τὰ δόγματα τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν. Καὶ αὕτῃ δὲ ἡ ἱστορικὴ

ναυρχίς τοῦ Κόδριγκτων «Ἀσία», ἐξ ἧς ἐδόθη ἡ διαταγὴ τῆς ἐν Νευακρίνῳ ναυμαχίας, κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ ἵνα ὑπουνήσῃ τοῖς Ἑλλήσι τὸν ἀγγλικὸν φιλελληνισμόν καὶ τῇ 7ῃ Μαρτίου 1837 γενομένου κατὰστροπικοῦ τινος σεισμοῦ ἐν Ὑδρᾷ, Σπέτσαις. Πόρῳ καὶ ἐν ἄλλοις τισὶ μέρεσι, μετὰ σπουδῆς μετέβη εἰς Ὑδραν κομίζουσα βοηθήματα ὑπὲρ τῶν παθόντων.

Ὁ πρεσβευτὴς Λάιενς, λέγει αὐτήκοος καὶ αὐτόπτης μάρτυς ὁ πλοίαρχος Φέσσερ, καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς ναυαρχίδος περιβάλλοντες τοῦ Ὑδραίου, ἐπανελάμβανον συνεχῶς, ὅτι τὰ μέγιστα θλίβεται ἡ Ἀγγλία διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐπικράτησιν τῶν Βαυαρῶν, διὰ τὴν ὑφισταμένην ξενοκρατίαν, διὰ τὴν μὴ παροχὴν συντάγματος, καὶ οὕτως ἐντέχνως κατετίθεντο τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς μετὰ ἐν ἔτος, κατὰ τὸ 1938, ἐκραγείσῃ ἀνταρσίας.

Ἐν τούτοις ὁ Ρούδαρτ, καίπερ φίλος τῆς Αὐστραλίας ὣν πολὺ τοῦ φιλάγγλου Ἀρμανσβεργ ἑλληνικώτερος ὑπῆρξε καὶ πολλῶ ἐντιμότερος διαχειριστὴς τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων ἀπεδείχθη, κατὰ τὴν δεκάμηνον αὐτοῦ διοίκησιν. Διότι καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἀρμοδιότητος τῶν γραμματέων ἢ ὑπουργῶν, ἐπεζήτησε, τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ξένων, οἵτινες καίτοι ἡλαττώθησαν, παρῆχον ὅμως πάντοτε ἀφορμὰς παραπόνων, τὴν συγκρότησιν τακτικοῦ στρατοῦ ἐξ Ἑλλήνων μόνον καὶ τὴν ἐλάττωσιν τῶν δαπανῶν πρὸς διαρρύθμισιν τῶν κακῶς ἐχόντων οἰκονομικῶν τοῦ Κράτους.

Τὸ πρόγραμμα τοῦτο καίπερ κάλλιον καὶ ἑλληνικώτερον τῶν ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ὁθωνος προγεγενημένων, οὐδόλως ὅμως ἐξετιμῆθη· διότι αἱ ραδιουργαίαι καὶ δολοπολικαί τοῦ Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ, ἐνορῶντος ἐν τῷ νέῳ πρωθυπουργῷ οὐ μόνον φίλον τῆς Αὐστρίας ἀλλὰ καὶ τῆς Ρωσίας, ἐνεψύχουν τὴν πολυάριθμον κατὰ τοῦ Ρούδαρτ ἀντιπολίτευσιν. Ὁ Ρούδαρτ ὅμως κατὰ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ταύτης ἐξωργισμένης διὰ τὴν ἐν Βιέννῃ μετὰ τοῦ Μέντερνιχ συνέντευξιν αὐτοῦ, ἀπολογεῖται λέγων ἐν τινὶ ἐπιστολῇ· «Διαδίδει, γράφει, ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ὅτι διατελῶ πολιτευόμενος ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ρωσίας καὶ ὅτι πρὸ τῆς ἀφίξεώς μου, ἔλαβον αὐτοπροσώπως ὁδηγίας

παρά τοῦ Μέττερνιχ· ἀλλ' ἐγὼ δύο μόνον ἡμέρας διέτριψα ἐν Βιέννῃ ὅπου μετέβην ἐπίτηδες, ἵνα συνδιαλεχθῶ πρὸς τὸν τραπεζίτην Σίαν καὶ προτρέψω αὐτὸν νὰ συστήσῃ τράπεζαν χρηματιστικὴν.»

Ἄλλ' αἱ ἐξηγήσεις αὗται τοῦ Ρούδαρτ οὐδαμῶς ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψει, τοῦ Πάλμερστον διαβεβαιούντος τὸν Τρικούπην μετὰ θετικότητος, ὅτι αὐτὸς ἔσχε διεξοδικὴν μετὰ τοῦ Μέττερνιχ συνέντευξιν. Οὐχ ἦττον ὅμως κατὰ τοῦ ἀδίκως κατακριθέντος πρωθυπουργοῦ ἐκείνου συνέτειναν καὶ αἱ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1839 ἐν Πάτραις γενόμεναι ταραχαὶ καὶ ἡ εἰσπραξις τοῦ φόρου τῆς ἐπιτηδεύματος ἀπήντα μεγίστας δυσχερείας· διότι, κατὰ τὰς ιδέας πλείστων ἡ ἐπελθοῦσα πολιτικὴ ἐλευθερία ἦτο συνώνυμος τῆς ἀσυδοσίας καὶ ταῦτα ὑπεκινούντο ὑπὸ τῶν συνταγματικῶν, διαδιδόντων, ὅτι «ἡ ἀληθὴς πατριτικὴ ἀνεξαρτησία προϋποτίθῃσιν τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν τοιούτων φόρων καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν συντάγματος ἀκριβῶς τοῦτο ἐπιτευχθήσεται».

Καὶ ὁ δυστυχὴς φιλόπατρις λαὸς ρυμουλκούμενος ὑπὸ τῶν τοιούτων διαδόσεων ἠρνεῖτο τὴν πληρωμὴν φόρων. Ἐκ τούτου δὲ αἱ κυβερνήσεις τοῦ βασιλέως Ὁθωνος πολλάς ἀπήντων δυσχερείας ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῶν φορολογικῶν νόμων καὶ ἰδίως τὰ τοῦ φόρου ἐπιτηδεύματος, καθ' οὗ καὶ σφοδρότερα ἠγέρθη ἀρνήσις.

Οἱ ἔμποροι ἰδίᾳ τῶν Πατρῶν οὐδαμῶς ἐννόουν νὰ ὑπακούσωσι. τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τῆς πόλεως αὐτῶν ἀρνήθην νὰ προσδιορίσῃ τὸν φόρον, ἐξηνάγκασε τὸν διοικητὴν νὰ προβῇ μετὰ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐπιτρόπου εἰς εἰς αὐθαίρετον προσδιορισμὸν καὶ τῇ 12ῃ Μαρτίου προσεκάλεσε παρ' ἑαυτῷ ἓνα τῶν μεγαλεμπόρων, καλούμενον Φακίρην, ἵνα πληρώσῃ φόρον ἐπιτηδεύματος ἐξακοσίας δραχμάς, ἀλλ' ὅμως ἐκείνου ἀρνηθέντος, διατάχθησαν οἱ χωροφύλακες νὰ εἰσρομήσωσιν εἰς τὸ κατάστημα αὐτοῦ καὶ νὰ λάβωσιν ἐμπορεύματα ὡς καὶ ἔλαβον ἀνέρας ἀξίας.

Τοῦτο μαθόντες καὶ οἱ λοιποὶ ἔμποροι καὶ τεχνῖται ἐν οἷς καὶ οἱ ἀρτοποιοὶ ἔκλεισιν τὰ καταστήματα αὐτῶν· εἰς μάτην ὁ διοικητὴς προσεκάλεσε τοὺς ἀρτοποιοὺς εἰς σεβασμὸν πρὸς τοὺς νό-

μους ἀλλ' ὅμως μὴ εἰσακουσθεὶς διέταξε τὴν φυλάκισιν αὐτῶν. Ὁ λαὸς τότε ἐξοργισθεὶς σύσσωμος ἐπιπεσὼν ἠλευθέρωσε τοὺς εἰ-
 τὰς φυλακὰς ἀπαγομένους ἀρτοποιοὺς, ἐκάκωσε τοὺς χωροφύλα-
 κας ἐξύβρισε τὰς ἀρχὰς καὶ ἐστασίασεν ἕως οὗ τὰ ἐκπεμφθέντα
 τῇ 19ῃ Μαρτίου βασιλικά στρατεύματα μετὰ τοῦ γενικοῦ ἐπι-
 τρόπου Βαλτινοῦ καταφθάσαντα ἀποκατέστησαν τὴν τάξιν. Οὐκ
 ὀλίγον δὲ συνέλαβεν εἰς τὰς φωνασκίας ταύτας καὶ ἡ ἐν Πόρῳ πα-
 νώλης, ἣν λίαν ἀξίανανγνώστως περιέγραψεν ὁ κ. Κρέμος.

Τὴν νόσον ταύτην ἐκόμισε τῇ 19 Μαρτίου 1837 εἰς Πόρον τὸ
 πλοῖον τοῦ Γεωργίου Φάρσα καταπλευσάν ἐκ Καραγατζίου καὶ
 Μεγαλολίμνης τοῦ ἀγίου Ὄρους.

Ὁ ἀσυνεΐδητος πλοίαρχος ἀπέκρυψε βεβαιώσας εὐόρκως ὅτι
 ναύτης τις Ἀνδρέας Στέριος, κατὰ τὸν πλοῦν, ἐπνίγη πεσὼν ἐκ
 τοῦ ἱστοῦ τοῦ πλοίου, ἕτερος δὲ ναύτης, ὁ Ἰωάννης Κατζαρά-
 πης ἠσθένησε τῇ 24 Μαρτίου ἐν τῷ λιμένι τοῦ Πόρου ἐκ μέθης.
 Ἀλλ' εἰ καὶ ἀποθανόντος τῇ 5 Ἀπριλίου, τοῦ δῆθεν ἐκ μέθης
 νοσήσαντος ναύτου, πάντες ἐταράχθησαν, ὁ ἱατρὸς ὅμως τοῦ ναυ-
 σταθμοῦ Βερναρδῆς, ἄνθρωπος ἀμαθέστατος καὶ ἀπειρώτατος,
 κατὰ τὸν διακεκριμένον ἱατρὸν Π. Κ. Ἡπίτην, ἐβεβαίωσεν, ὅτι
 ὁ ἀσθενὴς ἀπέθανεν ἐξ ἄλλης νόσου.

Ἐκ τῆς ψευδοῦς ταύτης ἀναλαβόντες θάρρος οἱ κάτοικοι τοῦ
 Πόρου συνεκοινωνοῦν ἀδεῶς πρὸς τε ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸ πλῆ-
 ρωμα τοῦ πλοίου, ὅπερ διαμένον παρὰ τὸ λοιμοκαθαρτήριον ἦτο
 ἐγγύτατα τοῦ τε ὑγειονομεῖον καὶ τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου. Διε-
 χωρίζετο δὲ τὸ λοιμοκαθαρτήριον τῆς ἀκτῆς διὰ σιδηρῆς κιγ-
 κλίδος ἢ προσεπελάζον καὶ ἐκοινωνοῦν ἀλλήλοις οἱ τε ἐκ τῆς
 νήσου καὶ οἱ ἐκ τῆς θαλάσσης. Ἡ ἐπικοινωνία δ' ἐγίνετο, ἡμέρα
 τῇ ἡμέρᾳ, ἔτι μείζων διότι πανταχόθεν συνέρρεον, ὥπως παρα-
 στώσιν ἐν τοῖς ναοῖς, κατὰ τὴν ἐβδομάδα τῶν παθῶν τοῦ Χρι-
 στοῦ καὶ ἐορτάσωσι τὸ Πάσχα. Ἐντεῦθεν τὸ νόσημα ὁσημέραι
 (ἀπὸ τῆς 10 Ἀπριλίου) ἐγένετο χαλεπώτερον.

Οὐδὲν ἦττον ἐπεκοινωνοῦν οἱ ἄνθρωποι ἀφόβως, τοῦ ἱατροῦ
 Βερναρδῆ βεβαιοῦντος, ὅτι οἱ ἐν τῷ μεταξύ ἀποθνήσκοντες οὐχ

πανώλους ἀπέθνησκον, μέχρις οὗ (21 Ἀπριλίου), αἶφνης ἀποθανόντας καὶ τοῦ Κωνσταντῆ Φασάφτη, ὁ λιμὴν ἀπεκλείσθη καὶ οἱ ἄνθρωποι φοδηθέντες ἤρξαντο νὰ διασκορπίζωνται καὶ μάλιστα ὅτε (ἄ4 τοῦ αὐτοῦ) οἱ εἰς Πόρον ἀποσταλέντες ἰατροὶ Τομπακ-κης καὶ Δουμὸν ἠνάγκασαν ἀπανθρώπως τὸν ταλαιπώρον Τζέλιον ἵνα σύρῃ αὐτὸς τὸ πτώμα τῆς ἐκ τῆς πανώλους ἀποθανούσης συμβίου αὐτοῦ, ἥς τὸν ἀπατρόπαιον ἐλκυθμὸν δίκην "Εκτερος περιγράφει οὕτως ὁ Ἡπίτης: «Τὴν αὐτὴν ἡμέραν (24 Ἀπριλίου) ἀπέθανεν ἡ γυνὴ τοῦ Τζέλιου, τῆς ὁποίας τὸν ἄνδρα ἐδίασαν νὰ τὴν δέσῃ μὲ μακρὺ σχοινίον ἀπὸ τὸν λαίμῳ καὶ νὰ τὴν σύρῃ ἀπὸ τὰ ὕψη τοῦ ὄρειου καὶ βραχώδους Πόρου εἰς τὸν αἰγιαλόν. Τὸ αἷμα, ὁ ἰχώρ καὶ ὁ ἐγκέφαλος ἐξεληθὼν ἀπὸ τὰ εἰς τὸ τράβιγμα κτυπούμενον εἰς τοὺς λίθους κρανίον ἐσημάδευσαν σχεδὸν ὅλην τὴν ὁδὸν ἕως εἰς τὸν αἰγιαλόν.

«Φθάσαν οὕτω καταξέσχισμένον καὶ καθηματωμένον τὸ πτώμα τῆς ἀθλίας Τζέλιου εἰς τὴν θάλασσαν παρέλαβεν αὐτὸ εἰς τὴν λέμβον τοῦ ὁ ὑπόλοιμος (μόρτης) Νικόλ. Κουκκούλης διὰ νὰ τὸ παρὰδῶρῃ εἰς ταφὴν!» Ἡ τοιαύτη κηδεία τῆς γυναικὸς τοῦ Τζέλιου εἶναι μαρτύριον τῆς βαρβαρότητος τῶν ἐπιτετραμμένων τὰ τῆς διοικήσεως ἐν Πόρῳ κατὰ τὴν Πανώλην, ἥ διοίκησις, ἣτις τυφλώττους ἐπὶ μακρὸν ἐγένετο δι' ἀσύγνωστον χμῆλειαν ἀφορμὴ τῆς μεταδόσεως ἐν Πόρῳ τοῦ ὀλεθρίου νοσήματος, διὰ τῆς ἀπανθρώπου ὕστερον αὐστηρότητος αὐτῆς ἐγένετο αἰτίαι φόβου καὶ τρόμου τοῖς ταλαιπώροις κατοίκους.

«Φόβος καὶ τρόμος, λέγει ὁ φιλόανθρωπος ἰατρὸς Ἡπίτης, κατέλαβε τοὺς ἀθλίους κατοίκους τοῦ Πόρου βλέποντος τοιαύτην κηδείαν». Οἱ κάτοικοι κατεσχύνουν ἐν τῷ νεώρῳ, ἐν τῇ πύλῃ, ἐν τῷ ναυστάθμῳ, ἐν τοῖς κήποις, ἐπὶ τοῦ προφήτου Ἡλία, εἰς τὰ Σκέλη ἐν τῇ ἀγίᾳ Παρασκευῇ, ἐν τοῖς πέριξ τοῦ μοναστηρίου, ἐπὶ τοῦ Παλατῆ καὶ τῆς Πλάκας τῆς Πελοποννήσου, κατέρρευον εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς ὁπὰς τῆς γῆς· ἄλλοι δὲ διὰ τῆς πρώτης τυχόντος λέμβου, ἐπὶ ἀδροτάτῳ νύκλῳ, ἀπέπλεον ὅπου ἠδύναντο,

οἱ δὲ πένητες ἐκλείοντο ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν οὐδενὶ ἐποικοινῶν οὐδυντες.

Ἡ δὲ διοίκησις πάντας τοὺς ἀσθενήσαντας μέχρι τῆς 29 Ἰουνίου ἀθρόους ἐπεσώρευεν ἄνευ ἐπίπλων καὶ ἐνδυμάτων ἐν τῷ νησιδίῳ, Σφακτηρίᾳ ὀνομασθέντι μετὰ ταῦτα, ἐν ᾧ ὑπῆρχε μόνον οἰκημάτιον τι, ἐν ᾧ ἠδύοντο 6—7 ἀσθενεῖς νὰ διαιτῶνται, οἱ δ' ἄλλοι ἡμέραν καὶ νύκτα ἔκειντο ὑπαίθριοι, ὀρῶντες τοὺς πνέοντας τὰ λοισθία καὶ τοὺς νεκροὺς κειμένους ἀτάφους, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ ἐπιθυμητὸς νεκραγωγός, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐνίοτε· οὕτω δέ, τῇ 29 Ἰουνίου, ἐκ τῶν 20 ἐκεῖ ἐρριμένων οἱ πέντε ἔκειτο γυναικὶ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς.

Βραδύτερον ἐκτίσθησαν δύο ἔτι ἐκ σανίδων καλύβαι. Τοὺς δὲ νεκροὺς κατέρριπτον εἰς βαθὺν βόθρον ἐν τῇ νοσηδεστάτῃ πελοποννησιακῇ παραλίᾳ Ἀλικῇ καλουμένῃ, ἐξ οὗ, ἀνοικτοῦ πάντοτε μένοντος, καθάπερ καὶ ἐκ τῶν περίᾳ λιμναζόντων ὑδάτων ἀνεπέμποντο δηλητηριώδεις ἀνθυμιάσεις. Ἐκεῖ ἐπὶ τῆς νοσώδους Ἀλικῆς περὶ τὸν νεκροδέγμονα βόθρον ὑποχρεοῦντο νὰ ἐπισωρεύω·ντο οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ οἰκεῖοι τῶν ἐκ τῆς πανώλους ἢ ἐξ ἄλλης ἀσθενείας ἀποθνησκόντων.

Ἐκεῖ ἐτήκοντο οἱ ἐπιζῶντες θεώμενοι καθ' ἐκάστην τὴν νεκροβαρῇ ἄκκτον, —ἐξ ἧς ὁ νεκραγωγὸς Κουκκούλης καὶ εἴ τις ἕτερος ἐκκομίζοντες τὰ πτώματα κατέρριπτον εἰς τὸν εἰρημένον καιάδαν, —ἔστι δ' ὅτε καὶ τὸν ἀπαίσιον ἐκτόρειον ἐλκυθμόν οὐ μόνον κατὰ γῆν, ἀλλὰ κατὰ θάλασσαν. «Τὴν Ἀναστασίαν σύζυγον τοῦ Δαμιανοῦ», λέγει ὁ Ἡπίτης, «δέσαντες μὲ σχοινίον ἀπὸ τὸν λαιμόν ὡς τὴν γυναῖκα τοῦ Τζέλιου ἔσυραν καὶ αὐτὴν ἀπὸ τῆς ὕψι τοῦ πελοποννησιακοῦ μέρους ἕως εἰς τὸν αἰγιαλόν, ὅπου φθάσαντες ἔδεσαν τὴν ἄλλην ἄκραν τοῦ σχοινίου εἰς πρόμναν μίαν λέμβου καὶ τὴν ἔφερον οὕτως ἐπὶ τῶν ὑδάτων εἰς τὸν πλησίον τῆς Ἀλικῆς βόθρον. Τοῦτο ἔγινεν ἡμέραν μεσημέριον καὶ ἡ ἀμφιθεατρικὴ θέσις τοῦ Πόρου ἐπροκάλεσεν εἰς ταύτην τὴν θέαν καὶ τοὺς μὴ θέλοντας τῶν κατοίκων νὰ τὴν ἴδωσιν».

Ἐκεῖ ἄνδρες εὖρωστοι ἀνδρείως ποτὲ πολεμήσαντες πεινῶντες

Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Ὁ ἐξ Οἰκονόμων

Ἱστορία τοῦ Ὁθωνος.

14

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διψῶντες, — διότι μικρὰ λέμβος κομίζουσα ἀλλαχούθεν ὕδωρ οὐδ' αὖ μῶς ἐπ' ἤρκει πρὸς κατάρθεσιν τῆς δίψης πολλῶν ἑκατοντάδων διψαλέων ἀνθρώπων καταφλεγόμενων ὑπὸ τοῦ ἡλίου, — πολλοὶ ἤρ-
ρώστουν καὶ οὐκ ὀλίγοι ἀπέθνησκον.

Εἰς τὸν ὄλεθρον τῶν κατοίκων συνέτεινε τὸ πρῶτον μὲν ἡ πλημμελὴς τοῦ Βερνανδῆ διάγνωσις, ὅστις δὲν διεγίνωσκε τοὺς ὑπὸ τῆς πανώλους κρουσθέντας, ὕστερον δὲ ἡ τοῦ Δουμόν, ὅστις καὶ τοὺς ἐξ ἄλλης αἰτίας νοσοῦντας ὡς ὑπὸ παλῶνους ἀλισκομέ-
νους διεγίνωσκεν, οὓς ἀμελλητὶ εἰς τὴν Σφακτηρίαν ἀπῆγον οἱ παρ' ἐκείνῳ ἰστάμενοι ὡς ψυχάρπαγες νεκραγωγοὶ ἅμα ἀκούσαν-
τες τὴν φοβεράν ἐκείνου ἀπόφασιν: «Τοῦτο εἶναι φοβερὸ πανοῦ-
κλα!»

Ἐντεῦθεν πολλὰ τὰ οἰκτρὰ καὶ γελοῖα συγχρόνως ἐγίνοντο, ἐγ-
κυοὶ ἀπέδαλλον ἐκ τοῦ φόβου, ἄλλοι ἀσθενοῦντες ἐξ ἄλλων νο-
σημάτων φεύγοντες τὴν ὄλεθρίαν Ἀλικὴν καὶ τὴν φοβεράν Σφα-
κτηρίαν ἐκρύπτοντο, ὅπου ἠδύναντο, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν ἀναρρώσαν-
τες ἐνεφανίζοντο ὡς ἐκ νεκρῶν ἀναστάντες ἐπὶ μακρὸν μεταξὺ
αὐτῶν λαγισθέντες, ἐξ ὧν εἰς Ἰδραῖος Δαμικανὸς καλούμενος, ὅστις
δραπετεύσας ἐκ τῆς Σφακτηρίας, ἅτε ὑγίης ὢν, διητᾶτο ὑπὸ
ἀπορρώγα πέτρῃ ἀπειλῶν θάνατον παντὶ βουλομένῳ νὰ προσπε-
λάσῃ αὐτῷ· ἄλλοι δ' ἀνευρίσκοντο μεθ' ἡμέρας νεκροὶ ὁδωδότες
ἀποθανόντες ἐξ ἄλλων ἀσθενειῶν.

Ὅτε δὲ περὶ Ἰούνιον λήγοντα καὶ μάλιστα ἐπὶ τέσσαρας ἡμέ-
ρας (24-27) ἡ νόσος ἦτο ἐν ἀκμῇ, οἱ ἐν Ἀλικῇ καὶ Σφακτηρίᾳ
ἐγκεκλεισμένοι ἐξηγριώθησαν καὶ ἠπείλουν βιαίαν ἐξοδόν, ὅπως
φύγωσιν ὅπου ἂν δυνηθῶσιν. Οἱ ἐν Ἀλικῇ ἐκραύγαζον: «Πεινώ-
μεν, διψῶμεν, πνιγόμεθα ἀπὸ τὴν δυσωδίαν τῶν πλησίον πτω-
μάτων· τὴν ἡμέραν μᾶς ἀφανίζει ὁ ἥλιος, διότι δὲν ἔχομεν ὅλοι
καλύβας, τὴν νύκτα δὲν κοιμώμεθα, ἐπειδὴ φυλάττομεν τὰς οἰκα-
γενείας μας ἀπὸ τοὺς τζακάλους· τόπος δὲν εἶναι πλέον ἐδῶ καὶ
καθ' ἡμέραν φέρουν μολυσμένους· θὰ μυλυνθῶμεν καὶ θ' ἀποθα-
νωμεν ὅλοι».

Οὕτως οἰκτρῶς διέκειντο οἱ Πόριοι, μέχρις οὗ ὁ φιλόανθρωπος

ιατρός Ἡπίτης ἔχων παρ' ἑαυτοῦ τὸν χημικὸν Λάνδερερ μετέβη εἰς Πόρον. Οὗτος τοὺς μὲν ἐν τῇ Ἀλικῇ μετεκόμισεν εἰς τὰ περὶ τὸ σύσκιον καὶ εὐύδρον μοναστήριον, ἔνθα ἔπνεε καθαρὸς ἀήρ, τοὺς δ' ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ἐίδεκ.

Ἐπισκεπτόμενος δὲ τούτους τε καὶ τοὺς ἀλλαχοῦ κατεσκευασμένους παρέχων πᾶσαν ἱατρικὴν θεραπείαν, διατάξας καθαρισμὸν καὶ πλύσεις διὰ χλωρίνης καὶ δι' ἄλλων ἀντιμολυστικῶν μέσων, ἐπιβαλὼν αὐστηρὸν περιορισμὸν καί, ἐν γένει, μεταχειρισθεὶς ὅσα ἢ ἐπιστήμη ἀπαιτεῖ, ἠδυνήθη ἐν βραχείᾳ ν' ἀπαλλάξῃ τοὺς τολαιπώρους Πορίους τῆς οὐλεθρίας νόσου, ἥτις τελείως ἐξέλιπε τῇ 10ῃ Ἰουλίου. Ἡ πανώλης τοῦ Πόρου κατέδειξε πολλὰ τὰ ἄτοπα τῆς κυβερνήσεως καὶ τὴν σύγχυσιν αὐτῆς. Αὕτη σὺν τοῖς ἄλλοις παρὰ λόγον γινομένοις συνέστησε καὶ συμβούλιον ἐν Πόρῳ ἱατρῶν περὶ τῆς πανώλους, ἐν ᾧ ἐκράτει ὄντως ἐπιστημονικὴ ἀπειρία καὶ ἀγυρτεία καὶ βαδυλωνία σύγχυσις· διότι τῶν συνιστάντων αὐτὸ αὐ μὲν Δουμόν καὶ Βερναρδέης ὠμίλουν μόνον τὴν γαλλικὴν, ὁ δὲ Ἑρμαν μόνον τὴν γερμανικὴν, ὁ δὲ Σκαμπέλος μόνον τὴν ἰταλικὴν καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ ἱεροσυνεδρίου τούτου Τομπακάκης μόνον τὴν ἐλληνικὴν.»

Πρὸς δὲ τούτοις οἱ χωροφύλακες, οἱ ἀκταιωροί, καὶ ἄλλοι φύλακες, οἱ νεκρογῳγοί, οἱ περὶ τὸ δῆμαρχον τοῦ Πόρου Γ. Δοῦρον ἐποίουν τὰ ἑαυτῶν καθήκοντα ἑλλιπῶς, ἀμελῶς καὶ ἀτάκτως ἢ βαναύσως καὶ ἀπανθρώπως· ἐκ δὲ τῶν ἀγρίων μάλιστα χωροφυλάκων τινὲς κατετόλμων καὶ τῆς τοῦ οἴκου τιμῆς τῶν κατοίκων.

Ἡ κατὰ τὴν πανώλην οἰκτρὰν τῆς διοικήσεως τοῦ Ρούδαρτ εἰκὼν ἦτο ἐν μικρῷ καὶ ἡ τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης. Ἐν τέλει δ' ἡ κυβερνήσις διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργοῦ Α. Πολυζωίδου ἀντήμειψε (20 Σεπτεμβρίου 1839) τὸν Δουμόν, Τομπακάκην, Ἡπίτην, Λάνδερερ, Σκαμπέλον, Σάιφερτ, Ἑρμαν, Παπάζογλου ὡς διαπρέψαντας «κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐν Πόρῳ πανώλους», τῇ δὲ μητρὶ τοῦ ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντος ἀποθανόντος ἱατροῦ Α. Ρατλάουφ ἔπεμψε 2,000 δραχμῶν. Ταῦτα πάντα βα-

θαίως οἱ ἀντιπολιτευόμενοι κατὰκρίνοντες κατεδύον κατὰ τῆς κυβερνήσεως.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλην ἀφορμὴν ἐκτὸς τῆς ἐν Πάτρεις στάσεως, τῆς πανώλους ἐν Πόρῳ καὶ τῆς κατὰ ταύτην ἀδεξίαν διαγωγῆς τῆς Κυβερνήσεως, εὕρισκον οἱ ἀντιπολιτευόμενοι κατὰ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Ρούδαρτ, καὶ τὸν μισελληνισμόν τῶν Γερμανῶν καὶ ἰδίως τοῦ Φαλλμεράυερ, ὅστις ἐν ἔτει 1830 ἐκδούς ἔργον περὶ Ἑλλάδος παρερμηνεύων τὰς πηγὰς καὶ πλάσσειν ἀνυπόστατα, καὶ ἐξάγων συμπεράσματα ἀνυπόστατα, ἀνεκέρυξε τότε ὡς ἱστορικὸν τῶν περὶ νεωτέρων Ἑλλήνων πόρισμα αὐτοῦ: «Τὸν ὄλεθρον τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἑλλήνων καὶ τὸν συνοικισμόν τοῦ ἐρήμου ἐδάφους διὰ σλαυικῶν φύλλων», καὶ βραδύτερον ἐν ἔτει 1836 ἀνακήρυξεν ὅτι: «ἡ Πελοπόννησος δι' ἐσωτερικῶν πολέμων μεταξὺ Φράγκων καὶ Βυζαντιῶν κατηρημώθη καὶ ὑπὸ Ἀλβανικῶν ἀποικιῶν κατεπληρώθη καὶ τέλος ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκυριεύθη», συμπεράσματα δι' ὧν ἔτεινε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Ἕλληνισμὸς ἐν τῇ κυρίῳ Ἑλλάδι ἐξηφανίσθη καὶ ὅτι ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ἡμεῖς ἀπόγονοι Σλαύων καὶ Ἀλβανῶν. Τὸ τοιοῦτον, ὡς εἰκόσ, κατετάραξε τοὺς Ἕλληνας καὶ πολλοὶ ἔγραψαν κατ' αὐτοῦ ἀναίρουντες ἐν πρὸς ἐν τὰ ἄτοπα ἐγγειρήματα τοῦ γερμανικοῦ ἱστορικοῦ, αἱ δὲ ἐφημερίδες «Ἀθηνᾶ» καὶ «Σωτὴρ» πλὴν τῆς «Ἐποχῆς» ἀντεπολιτεύοντο σφοδρῶς τὴν κυβερνήσιν τοῦ Ρούδαρτ, ὁ δὲ λαὸς ἐν τῷ μεγάλῳ πρὸς τοὺς Βαυαροὺς μίσει αὐτοῦ συνεπάθει πρὸς τοὺς καταδιωχθέντας πρωτουργοὺς τῶν στάσεων καὶ τῶν ληστεϊῶν, θεωρῶν αὐτοὺς ὡς τέκνα ἀναξιοπαθοῦντος ἡρωϊσμοῦ οἱοὶ ἦσαν ὁ Σκυλοδῆμος, ὁ Καταραχιᾶς, ὁ Ρόμπανιᾶς, ὁ Καλαμάτας, ὁ Καρχηνησιὸς καὶ ὁ Δημήτριος καὶ Γεώργιος Τσαπόπουλοι (τὰ Τσαπόπουλα) καὶ ἐξύμνει ἐνθουσιωδῶς αὐτούς.

Πρὸς τούτοις δὲ ἐπισυνέβη καὶ τὸ ἀτυχὲς ζήτημα περὶ τῆς Τραπεζῆς. Διότι ὁ Ἀγγλος τραπεζίτης Βράιτ, περὶ οὗ ἀνωτέρω ὁμιλήσαμεν, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Γκλές, ἀπέστειλε τὸν Ἕλληνα Παραμυθιώτην, ὅστις κατὰ πάντα καὶ συμφώνησε μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐπανεκαμψεν εἰς Λονδίνον φέρων

τὸν τῇ 25 Ἰανουαρίου 1836 κυριευθέντα νόμον. Ὡς φαίνεται ὅμως αἱ συμφωνίαι τοῦ Παράμυθιώτου δὲν ἤρσαν τῷ Ἀγγλῷ τραπεζίτῃ διό καὶ ὀλίγους μετὰ τὴν ἀφίξιν ἐκείνου μῆνας, ἐδήλωσε τῷ ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος Τρικούπη, ὅτι θὰ ἀνέβαλε τὴν ἴδρυσιν τῆς ἐν Ἀθήναις Τραπεζῆς, συνεπεία κακῶν πληροφοριῶν, ἃς ἔλαβεν ὁ ὅμιλος τῶν Ἀγγλῶν κεφαλαιούχων παρὰ τοῦ ἐν Ζακύνθῳ Ἀγγλοῦ ἐμπόρου Βάρφ περὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων. Ἀλλ' ὁ Βράϊτ διεψεύδετο ταῦτα λέγων καὶ προσεπάθει νὰ ἐπιτύχῃ κρίσεων ὧρων.

Πλὴν ὅμως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν ἐφάνετο συμπεριζομένη τὰς ιδέας τοῦ Ἀγγλοῦ τραπεζίτου, ἐφ' ᾧ καὶ οὗτος ἀπέστειλε κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1837, τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ Βάλδιν. Οὗτος φθὰς εἰς Ἀθήνας ἐζήτησε νὰ ἐπιτύχῃ τροποποιήσεων ἐν τοῖς ὅροις, ἐπιθυμῶν νὰ «ἀναβιδάσῃ τὸν τόκον μέχρι 12 ο/ο ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς Κυβερνήσεως», νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ἐτησίας ἐξ 100,000 δραχμῶν παροχῆς ἐκ τῶν κερδῶν αὐτῆς εἰς τὰ φιλανθρωπικὰ καθιδρύματα καὶ τῆς ὑποχρέωσης τοῦ νὰ δίδῃ καταβολὰς τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει καὶ τέλος τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ βασιλικοῦ ἐπιτρόπου παρὰ τῇ Τραπεζῇ. Ἡ Ἑλληνικὴ ὅμως Κυβέρνησις ἤκιστα εὐμενῶς διατεθειμένη πρὸς τοιοῦτους κεφαλαιούχους ἀποστέλλοντας πληρεξουσίους πρὸς διομολογίαν ὀριστικῆς συμφωνίας καὶ ἀκολουθῶς ἀποκηρύσσοντας τοὺς πληρεξουσίους αὐτῶν ὡς ὑπερβάντας δῆθεν τὰς ὁδηγίας αὐτῶν καὶ οὐδ' ἠθέλησε καὶ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τὰς νέας ταύτας προτάσεις.

Δυστυχῶς ὅμως αἱ ἀντιπολιτευόμεναι ἐφημερίδες συμμαχήσασαι μετὰ τοῦ Ἀγγλοῦ τραπεζίτου κατεξάνεστησαν ἐναντίον τοῦ γραμματεύοντος ἐτι ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Λασσάνη καὶ τοῦ βαυκαροῦ Φράϊ, ὅστις παρὰ τὰ μέγιστα αὐτοῦ ἐλαττώματα, οὐδὲν τὸ σφαιερὸν ἐποιήσατο ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ· ἡ δὲ πολεμικὴ αὕτη τῶν ἐφημερίδων συνετέλεσεν εἰς τὴν ἄμεσον παῦσιν τοῦ Λασσάνη, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐπισησάμεθα λόγον, τῇ 21ῃ Μαρτίου 1839.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ πρωθυπουργὸς Ρούδερτ ἀπέπεμψε τὸν ἀν-

τιπρόσωπον τοῦ τραπεζικοῦ οἴκου τοῦ Βαλβδίν, ὅστις, ἐξοργισθεὶς ὡς ἐκ τούτου, ἀπηύθυνε τῇ 12ῃ Ἀπριλίου ἀναφορὰν πρὸς τὸν βασιλέα Ὁθωνα, ἐν ᾗ διετύπου τὰ κατὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ παράπονα ὡς κάκιστα αὐτὸν δεχθέντος, ἀνεχώρησεν εἰς Λονδίον κατὰ τὴν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ τὸν Κοντόσταυλον.

Οἱ γινώσκοντες τὸ αὐθαδὲς καὶ ἀγέρωχον ὕψος τῶν Ἀγγλῶν, λέγει ὁ κ. Κυριακίδης, πρὸς τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας τῶν μικρῶν κρατῶν δικαιῶσαι βεβαίως τὸν ὑπερήφανον Ρούδαρτ διὰ τὴν ἀξιοπρεπῆ στάσιν, ἣν, ὡς Ἑλλήν πρωθυπουργός, ἐτήρησεν ἐπέναντι τραπεζίτου φερομένου σκαιῶς ὡς πρὸς τοὺς ἐν Λονδίῳ μεσίτας αὐτοῦ, καὶ κατακρίνουσι τὴν ἐλληνικὴν ἐκείνην δημοσιογραφίαν, ἥτις πληρέστατα μὲν ἐδικαιοῦτο νὰ ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ζήνων ἐν Ἑλλάδι πρωθυπουργῶν, οὐχὶ ὅμως καὶ πᾶσαν αὐτῶν πρᾶξιν ἀδίκως νὰ ἐπικρίνῃ.

Ὁ Ἀγγλος πρεσβευτὴς Λάιενς ἐποιήσατο, ἐπὶ τούτοις, νέα διαδήματα καὶ κατέστησε σφοδρότερον τὴν ἐναντίον τοῦ Ρούδαρτ ἀντιπολίτευσιν αὐτοῦ, ἐκμεταλλεόμενος πάντα τὰ ζητήματα καὶ διαδίδων διὰ τῆς δημοσιογραφίας τοὺς λόγους, οὓς περὶ Ἑλλάδος ἐξεφώνει ὁ Πάλμερστον, ἐπεζητῶν σύνταγμα ὑπὲρ αὐτῆς.

Καὶ ὅμως ἐπὶ Ἀρμανσπεργ ὁ αὐτὸς Πάλμερστον ἐκήρυττε ἀνοήτους τοὺς ζητοῦντας σύνταγμα ὑπὲρ τοῦ ἀπαιδαγωγήτου ἔτι ἐλληνικοῦ λαοῦ! Ἀλλὰ πότε ἡ ἀγγλικὴ πολιτεία ὑπῆρξε συνεπής; πότε εὐσυνείδητος; Ἡ ἀπάτη καὶ τὸ ψεῦδος ἀποτελοῦσιν αὐτήν.

Ἀλλ' ἐὰν ὅμως τοσοῦτον κατ' αὐτοῦ κατεφέροντο οἱ ἀντιπολίτευόμενοι, οἵτινες ἐπὶ τέλους ἐπέτυχον τὴν πτῶσιν αὐτοῦ μετὰ δεκάμηνον πρωθυπουργίαν, τὸ ὄνομα ὅμως τοῦ Ρούδαρτ καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν γραμματέως Πολυζωΐδου συνεδέθη πρὸς τὴν ἰδρυσιν τοῦ Πανεπιστημίου, οὐχὶ διότι αὐτοὶ ἔσχον τὴν πρωτοβουλίαν, ἀλλὰ διότι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν ἐξετελέσθησαν τὰ προαποφασισμένα. Τὸ ἐκδοθὲν τὴν 3ην Ἀπριλίου 1833 διάταγμα περὶ τῆς ἀρμοδιότητος τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

κὼν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως γραμματείας πρὸς ταύτην ἀνέθετο τὴν περὶ συστάσεως αὐψηλοτέρων ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, ἐνὸς Πανεπιστημίου καὶ ριᾶς Ἀκαδημίας» μέριμναν, ὁ δ' ἐκ τῶν ἀντιβασιλέων Γεώργιος Λουδοβίκος Μάουερ σπουδαίαν ἐποιήσατο ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐργασίαν καὶ ἤθελε προβῆ, κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1834, εἰς τὴν σύστασιν αὐτῶν, ἐὰν δὲν ἀνεκαλεῖτο ὀλίγους μῆνας πρότερον. Εἶτα ὀλίγον τι πρὸ τῆς παύσεως τοῦ Ἀρμανσπεργ, τῇ 31 Δεκεμβρίου 1836, ἐξεδόθη, κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ βασιλέως, διάταγμα περὶ συστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου, ὅπερ ἐπηκολούθησαν τὰ διατάγματα τῆς 14ης καὶ 22ας Ἀπριλίου 1837 «περὶ προσωρινοῦ κανονισμοῦ τοῦ συστηθησομένου Πανεπιστημίου», περὶ συστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου Ὁθωνος, ἀποκληθέντος οὕτω, τῇ ἐπιθυμίᾳ πάντων, ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἱδρυτοῦ βασιλέως καὶ προσεκαλοῦντο οἱ διορισθέντες καθηγηταὶ αὐτοῦ: Γ. Γεννάδιος, Λ. Ρὸς καὶ Ἑρ. Οὐλερίχος, ἵνα ἀνακαθάλωσι τὰ θεμέλια ἐνὸς φιλοσοφικοῦ διδασκαλείου διὰ τὸν ὀργανισμόν τοῦ ὁποίου θέλουν διευθύνει τὰς πράξεις τῶν πρὸ τοῦ τέλους τῆς α' ἐξαμηνίας».

Τῇ 26ῃ Ἀπριλίου ὠρίσθη ἡ ἐναρξίς τῶν μαθημάτων τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῇ 3ῃ Μαΐου 1837, ἐνοικιασθεῖσης τῆς μᾶλλον εὐρυχώρου οἰκίας τῆς συνοικίας Πλάκας, τῆς τοῦ Κλεάνθους, ἐγένετο ἡ ἐπίσημος ἐναρξίς τοῦ Πανεπιστημίου, μεταβάντος ἐφίππου τοῦ βασιλέως καὶ περισταμένων ἐν σώματι τῶν συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, τῶν γραμματέων, τῶν μελῶν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος καὶ πασῶν τῶν τε πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν τῆς πρωτευούσης. Ὁ ἐπίσκοπος Ἀττικῆς ἡγόησεν τὴν τελετὴν, τοῦ βασιλέως Ὁθωνος δις δακρύσαντος ἐκ συγκίνησεως, ὁ πρῶτος πρύτανης Κ. Σχινᾶς ἔλεξε βραχέα τινα πρόσφορα τῇ περιστάσει, οἱ σχολάρχαι (κοσμητορες) τῶν τεσσάρων σχολῶν Ν. Βάμδας τῆς Φιλοσοφικῆς, Μ. Ἀποστολίδης τῆς Θεολογικῆς, Γ. Ράλλης τῆς Νομικῆς καὶ Λευκίας τῆς Ἱατρικῆς ὡμίλησαν μακρότερον, ὠρίσθησαν οἱ διορισθέντες καθηγηταὶ καὶ οὕτως ἐπεσφραγίσθη διὰ ζητωκραυγῶν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ἱδρυτοῦ ἡ συγ-

κινήσασα πάντας ἀπέριτος αὕτη τελετὴ τοῦ πρώτου μετὰ τὴν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ (529 Μ. Χ.) διαλυθεῖσαν φιλοσοφικὴν σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν, ἀνωτάτου ἐκπαιδευτηρίου.

Ἐγένοντο ἀπὸ τῆς 10—26 Μαΐου εἰσαγωγικά τινα μαθήματα καὶ ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου ἤρξαντο παραδόσεις τινὲς ὑπὸ πάντων τῶν καθηγητῶν: Κ. Κοντογόνου, Γ. Γενναδίου, Μ. Ἀποστολίδου, Α. Λευκίου, Δ. Μαυροκορδάτου. Ι. Βούρου, Ν. Βάμβα, Κ. Νέγρη, Ἐρ. Οὐλριχ, Αἰμ. Χέρτσογ, Γ. Ράλλη, Κ. Σχινᾶ, Γ. Φέδερ, Δ. Φράας, Α. Ρός, Ι. Σούτσου κλπ. Συνέστη γραφεῖον, συνετάχθη μητρώον τῶν ἐγγεγραφομένων φοιτητῶν, ὀλιγίστων τότε ὄντων (52 φοιτητῶν καὶ 75 ἀκροατῶν), ἰδρύθη ἀρχεῖον καὶ ἐν γένει παρεσκευάζοντο τὰ πάντα πρὸς κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ ἀνωτάτου ἐκείνου τῶν Μουσῶν καθιδρύματος. Μετὰ παρέλευσιν διετίας ἐπετεύχθη καὶ ἡ ἐναρξὶς τῆς οἰκοδομῆς.

Τῇ 1η Δεκεμβρίου 1838 ὁ δυνάτερος πρύτανης Γ. Ράλλης ἀπήν-
θυνεν ἐπίκλησιν πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Ἕλληνας καὶ φιλέλληνας
πρὸς συλλογὴν βιβλίων χάριν τῆς ἰδρυθείσης βιβλιοθήκης τοῦ Πα-
νεπιστημίου καὶ ὀργάνων τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης, τῇ δὲ 26 Ἰα-
νουαρίου 1839 συνεκάλεσε συνέλευσιν τῶν διαπρεπεστέρων ἀν-
δρῶν καὶ κατήρτισεν ἐπιτροπὴν «ἐπὶ τῶν Συndρομῶν πρὸς ἀνέ-
γερσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου» καλουμένην καὶ συγκε-
μένην ἐξ ἑνῆς μελῶν· τοῦ κ. Κουντουριώτη, Γ. Γενναδίου, Ἀν-
δρέου Ζαήμη, Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, Α. Βράνδη, Γ. Βέλλη,
Θ. Ράλλη, Ν. Βάμβα, Κ. Σχινᾶ καὶ τοῦ γραμματέως Γ. Δοκοῦ,
ἦτις, τῇ 25 Φεβρουαρίου 1839, ἐξέδοτο προκήρυξιν πρὸς τοὺς
ἀπανταχοῦ Ἕλληνας φιλέλληνας πρὸς συλλογὴν ἐράνων δι' οἰκο-
δομὴν Πανεπιστημίου.

Ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν, ἐν Ἀθήναις μόνον, συνήχθησαν 47,
780 δραχμαὶ· αἱ ἑλληνικαὶ κοινότητες Ἰασίου καὶ Γαλαζίου
ἀπέστειλαν συνδρομὰς· τὸ παράδειγμα αὐτῶν ἐμιμήθησαν ἀμέ-
σως καὶ ἄλλαι, οἱ δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμογενεῖς ἀπέστειλαν 32,000
δραχμῶν, τὸ σχέδιον ἐξεπονήθη ὑπὸ τοῦ Δανοῦ ἀρχιτέκτονος
Χρίστου Χάνσεν καὶ ἐνεκρίθη, ὑπολογισθείσης τῆς δαπάνης εἰς

176,000 δραχμῶν καὶ τῇ 24 Ἰουλίου 1839 ἐτέθη πανηγυρικῶς ὁ θεμέλιος λίθος τῆς οἰκοδομῆς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως μετὰ μεγάλης πομπῆς, ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς μουσικῆς καὶ τὴν βροντὴν 21 κανονοβολισμῶν. Ἐτέθη δὲ μάρμαρον, ὡς ἀκρογωνιαίος λίθος, ἐφ' οὗ ὑπῆρχον τὰ γράμματα τὰδε : α' Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον, ἀνεγερθὲν συνδρομῇ Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων τῷ ζ' ἔτει τῆς βασιλείας Ὁθωνος τοῦ Α' τῇ 24 Ἰουλίου 1839. »

Ὁ Βασιλεὺς ρίψας ἐντὸς τοῦ ἐσκαμμένου τούτου λίθου ἐξ ὧν τῶν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως χαρὰχθέντων ἐλληνικῶν νομισμάτων καὶ περιπλέον δύο μετάλλια, ὧν τὸ ἐν χρυσοῦν καὶ τὸ ἕτερον ἀργυροῦν, μετ' ἐπιγραφῆς ἐλληνικῆς καὶ λατινικῆς καὶ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ στραφείς πρὸς τὸν Πρῶτον εἶπε τὰ ἑξῆς :

«Θέτω μὲ ὑπέρμετρον χαρὰν τὸν πρῶτον λίθον τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἡ ἐλληνικὴ νεολαία θέλει διδασθῇ εἰς τὸ κατὰστημα τοῦτο τὰς ἠθικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς γνώσεις, αἱ ὁποῖαι μόναι μορφώνουσι τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν, δύνανται νὰ καταστήσωσι τὸν ἄνθρωπον ἄξιον νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ ὑψηλὸν τῆς Θείας Προνοίας προορισμὸν του. Δὲν θέλει λησμονήσῃ αὕτη ὅτι ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς θέλουσι ληθῇ οἱ ἄνδρες εἰς τοὺς ὁποίους θέλουσι ἀνατεθῇ τὰ βαρύτερα καὶ τὰ ὑψηλότερα τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας καθήκοντα καὶ οὕτω θέλουσι προσπαθῆσαι ν' ἀναφανοῦν ἄξιοι καὶ τῶν ἀγόνων τῶν πατέρων καὶ τῶν προσπαθειῶν, τὰς ὁποίας οἱ σύγχρονοὶ τῶν ὑπὲρ αὐτῶν καταβάλλουν. »

Μετά δύο περίπου ἔτη ᾠκοδομήθη ἡ μὲν τοῦ Πανεπιστημίου πλευρὰ καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1841 μετεκορίσθη τὸ Πανεπιστήμιον ἐκ τῆς οἰκίας Κλεάνθους εἰς τὴν νέαν οἰκοδομήν, ἐλλιπεστάτην ἔτι καὶ συμπληρωθεῖσαν μετὰ χρόνον· μόλις δὲ κατὰ Δεκεμβρίον τοῦ 1843 συνετελέσθη ἡ ἐμπροσθία πλευρὰ.

Καίτοι δὲ ὡς ὀλικαὶ δαπάναι ἀνεγράφησαν 176,000 δραχμῶν, ἐν τούτοις, μέχρι τοῦ 1843, εἶχον δαπανηθῇ 356,000 καὶ ὅμως ἡ οἰκοδομὴ οὐδόλως ἦτο συμπληρωμένη καθ' ὅλοκληρίαν. Ἐδαπανήθησαν δὲ ἐν συνόλῳ 750,921 δραχμῶν διὰ σύμπασαν τὴν οἰκοδομὴν καὶ τὸν ἐσωτερικὸν διάκοσμον. Ἐσχάτως δὲ ὁ ἐν

Ἱστορία τοῦ Ὁθωνος.

115

Βιέννη ὁμογενῆς γερουσιαστῆς κ. Νικόλαος Δούμπας κατηνάλωσεν ὑπὲρ τὰς 50,000 φλωρινίων πρὸς γραφὴν τῆς ἐξαισίας ζωοφόρου.

Μεταξὺ δὲ τῶν παρ' ὁμογενῶν καὶ ξένων γενομένων δωρεῶν, πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ αναγραφῇ ἡ ἐξ 25,000 δραχμῶν γενναία δωρεὰ τοῦ ἀδελφοῦ σερβικοῦ λαοῦ, τοῦ πρώην ἡγεμόνος τῆς Σερβίας Μιλόσ 'Οθρένοβιτς, καὶ ἡ τοῦ βασιλέως 'Οθωνος δόντος 40,000 δραχμῶν.

'Ενταῦθα δὲ τοῦ λόγου γενόμενοι δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὸ λόγιον ἐκεῖνο τοῦ γενναίου τῆς Πελοποννήσου ἀγωνιστοῦ, τοῦ Θεωδόρου Κολοκοτρώνη εἰπόντος διὰ τὸν μέγαν τότε γινόμενον περὶ Πανεπιστημίου θόρυβον: «ὅτι τὸ σπῆτι τοῦτο θὰ φύγῃ ἐκεῖνο τὸ σπῆτι», δεικνύων τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὰ οἰκοδομούμενα ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Λουδοβίκου, ἀνάκτορα.

'Εν ᾧ ὅμως ὁ 'Ελληνισμὸς ἔχαιρε χαρὰν μεγάλην ἐπὶ τῇ συστάσει τοῦ Πανεπιστημίου καὶ συνέχαιρε τῷ τε νεαρῷ βασιλεῖ 'Οθωνι καὶ τῇ Κυβερνήσει, καὶ μάλιστα τῷ τότε λογίῳ ὑπουργῷ 'Αναστάσιῳ Πολυζωίδῃ, ὅστις ἐπέσπευδε τὴν τε σύστασιν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τὴν ἑναρξιν τῶν μαθημάτων αὐτοῦ, φοβούμενος μὴ καὶ αὐθις ἐμπόδιόν τι γένηται, μόνον οἱ σφόδρα ἀντιπολιτευόμενοι τοῦ Ρούδαρτ καὶ ταύτην τὴν σύστασιν ἐμέμφοντο αὐτῷ, ἡ δὲ «'Ελ π ι ς» ἔγραφεν ὅτι: «ἡ σύστασις τοῦ Πανεπιστημίου εἶναι μία τῶν γελοίων ἐκείνων καὶ ἀγυρτικῶν ἐπιδείξεων, μὲ τὰς ὁποίας προσπαθοῦν οἱ ξενοκράται μας νὰ φενακίσωσι τοὺς μαροπίστους ὡς πρὸς τὰ πράγματα τῆς 'Ανατολῆς Εὐρωπαϊοὺς καὶ νὰ ἐμπαίξωσι καὶ τὴν διψῶσαν ἐπιστημονικὴν ἐκπαίδευσιν νεολαίαν μας!»

'Η ἰδρυσις ὅμως τοῦ Πανεπιστημίου ὄσῃν χαρὰν καὶ ἂν προῆξεν οὐδαμῶς ἀνέστειλε τὴν κατὰ τοῦ Ρούδαρτ ἀντιπολίτευσιν, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δικαίως, ἴσως, σφοδρυνομένην.

Διότι, ὡς εἴπομεν, μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἀντιβασιλείας οἱ τρεῖς αὐτῆς γραμματεῖς ἀπετέλεσαν αἰδὸς ἰδιαιτέρου συμβουλίου τοῦ

βασιλέως "Οθωνος,» ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς μὲν αὐτῶν ἀνεχώρησεν, ἕτερος δὲ διωρίσθη γραμματεὺς τῆς βαυαρικῆς πρεσβείας· ἀρχομένου τοῦ 1837, μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ βασιλέως, ἐπισημοποιήθη ἐν εἶδος ἀνακτοβουλίου, οὗ τὰ κυριώτερα μέλη ὑπῆρξαν οἱ Χές, Ποῦλχαρντ καὶ Λεμάνγκερ. Ὁ σχηματισμὸς λοιπὸν ἰδιαίτερου ἀνακτοβουλίου περὶ τὸν βασιλέα, ἐκτὸς τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, κατεκρίθη δικαίως σφοδρότατα προκαλέσας σχόλια.

Ἀφ' ἐτέρου ἐπῆλθον καὶ αὐλικαὶ ραδιουργίαι· διότι τὸν μὲν αὐλάρχην κόμητα Σαπόρταν εἶχε διαδεχθῇ ὁ Βάιξ, οὗτος δέ, ὡς καὶ ὁ προκατόχος αὐτοῦ, ἐπενέβαινον εἰς πάντα τὰ ζητήματα τοῦ Κράτους· ἡ ἐν Βαυαρίᾳ Αὐλὴ ἐξήσκει τρόπον τινὰ ἐπικυριαρχίαν ἀνακαλοῦσα, ὡς λέγει ὁ σαγγραφεὺς τῆς αἰστορίας τοῦ συγχρόνου "Ελληνισμοῦ», Βαυαροὺς καὶ ἄνευ τῆς γνώσεως τοῦ βασιλέως "Οθωνος, ὡς τοῦτο ἐγένετο, κατὰ Μάιον, προκειμένου περὶ τοῦ Φρόϊ, τοῦ φίλου καὶ ἐμπίστου τοῦ "Αρμανσβεργ, μισουμένου ὑπὸ τῶν "Ελλήνων ἀλλ' οὐ ἡ ἀνάκλησις γενομένη ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ Βάλδκιρχ, προῦκάλεσε τὰς ἐπικρίσεις καὶ αὐτῶν τῶν διὰ τοῦ τύπου τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτοῦ ζητησάντων.

Πάντα λοιπὸν ταῦτα παρεῖχον ἀναμφιδύως σπουδαίαν ὕλην τοῖς φύλλοις τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἅτινα καλῶς καὶ μετὰ τέχνης οὐ τῆς τυχούσης γραφόμενα σπουδαίως ἐπέδρυν ἐπὶ τῆς δημοσίας γνώμης. Οὕτω κατὰ Ἰούνιον, ἡ "Ελπίς ὑπὸ τοῦ ἐντρίβεστάτου δημοσιογράφου Λεβίδου συντασσομένη ἐδημοσίευσεν σφοδρότατον ἄρθρον καθαρπτόμενον καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου τῆς Βαυαρίας ὡς παρεμβαίνοντος εἰς τὰ βασιλικά τοῦ υἱοῦ καθήκοντα, ὁ δὲ συντάκτης αὐτῆς ἐν αὐτῷ τῷ περιφώνῳ τότε καφενηῷ τῆς «Ἑρμῆος "Ελλάδος» προσβληθεὶς τῇ 16ῃ Νοεμβρίου ὑπὸ τινων βαυαρῶν ἀξιωματούχων, ὧν προῖστατο ὁ ταγματάρχης Φέδερ συνελήφθη ἐδικάσθη καὶ ἐφυλακίσθη· ἡ «Ἀθηνα» καὶ ἡ «Πρόδος» ὁμοίως κατεδιώκοντο· καὶ ἐν γένει ἡ ἀντιπολίτευσις εἶχε κορυφωθῇ οὕτως ὥστε ὁ Ρούδαρντ ἠνγκάσθη νὰ ἀναφέρῃ πρὸς τὸν βασιλέα τὰ περὶ ἀποχωρήσεως αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως.

ὀλιγοχρόνιον τῆς ἐν τῇ ἐξουσίᾳ διαμονῆς (δέκα μῆνας ἀπὸ 2 Φεβρουαρίου ἕως 8 Δεκεμβρ. 1837) καὶ διὰ τὴν ἐκ προκαταλήψεως κατ' αὐτοῦ ἀντιπολίτευσιν, τοῦτο μὲν ὡς ξένου τοῦτο δὲ καὶ ὡς φίλου τῆς Αὐστριακῆς πολιτικῆς.

Τοῦ Ρούδαρτ πεσόντος, τὸ νέον ὑπουργεῖον ἔμεινεν ἀκέφαλον· διότι ὁ Ζωγράφος διεδέχετο μὲν αὐτὸν ἐν τῇ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν γραμματεῖᾳ οὐχὶ ὅμως καὶ ἐν τῇ προεδρείᾳ τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Τὸ δὲ αὐθημερὸν τῆς ἀπολύσεως τοῦ Ρούδαρτ ἐκδοθὲν βασιλικὸν διάταγμα περὶ προεδρείας τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἀνέθετεν αὐτῷ τούτῳ τὸ βασιλεῖ Ὁθωνι τὴν προεδρείαν τούτου δὲ κωλυομένου τοῖς ἀντιπροέδροις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας: Γ. Κουντουριώτῃ καὶ Α. Ζαΐμῃ. Ἐίχε δὲ τὸ διάταγμα ὧδε:

«Ἐχομεν σκοπὸν νὰ προεδρεύωμεν Ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὸ ἤμετερον ὑπουργικὸν Συμβούλιον, εἰς δὲ ἐκείνας τὰς συνεδριάσεις εἰς τὰς ὁποίας δὲν παρευρισκόμεθα, ἀναθέτομεν διὰ τοῦ παρόντος τὴν προεδρείαν εἰς τὸν ἤμετερον Ἀντιπρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας Γ. Κουντουριώτῃ καὶ κωλυομένου τούτου εἰς τὸν Ἀντιπρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας Α. Ζαΐμην».

Ἀλλὰ καὶ ἡ νέα αὕτη ὑπουργικὴ μεταβολὴ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εὐαρεστήσῃ, καθ' ὁλοκληρίαν, τοῖς ἀποτελοῦσι τὴν ἀντιπολίτευσιν· εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι δὲν προσεκλήθη καὶ πάλιν ξένος εἰς τὴν πρωθυπουργίαν, ἀλλ' ὅμως δὲν ἀπεδόθη πρὸς ἓνα τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας, καὶ ἐκράτησεν αὐτὴν ὁ Βασιλεὺς, μέχρι τοῦ 1841, ὅτε προσεκλήθη, τὸ πρῶτον ἤδη, εἰς τὴν πρωθυπουργίαν Ἕλλην ἀνὴρ, ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος.

Διὰ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ ταύτης ὁ Ὁθων ἐζήτει νὰ συγκατῇ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὴν ὅλην τῆς χώρας διοίκησιν, ἀλλ' ὡς ὢν ἀνεπιτήδεις πρὸς τοῦτο καθίστατο, ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ, μισητὸς μᾶλλον ἢ ἰσχυρός. Ἐφ' ὅσον δὲ τὰ τῆς Ἑλλάδος ἔβαινον ἐπὶ τὰ χεῖρῳ, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ δυσἀρέσκεια τοῦ λαοῦ, ὑπὸ τῆς ἀντιπολίτευσως ὑποκινουμένου, ἠϋξάνεν ἐπὶ μᾶλλον κατὰ τε τῆς κυβερνήσεως ταύτης καὶ τοῦ προέδρου αὐτῆς, τοῦ βασιλέως.

Ἀλλὰ οὐ μόνον τῷ ἑλληνικῷ λαῷ ἦτο μισητὴ ἡ κυβέρνησις αὕτη ἀλλὰ καὶ ἥμιστά εὐάρεστος τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ τῷ πρεσβευτῇ αὐτῆς Λάιεν, ἕτε συγκροτουμένη ὑπ' ἀνδρῶν φιλικῶς μᾶλλον πρὸς τὴν Ρωσσίαν διακειμένων. Ἰδίᾳ ὁ Ζωγράφος, ὁ τέως ἐν Κων)πόλει πρεσβευτής, ἐθεωρεῖτο ἔχθιστος ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς· διὸ καὶ κατ' αὐτοῦ ἐστράφη πᾶσα ἡ ἀντιπολίτευσις, τὰ πάντα μηχανθεῖσα ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν ταχεῖαν αὐτοῦ καταστροφὴν.

Οὐχ' ἦττον ὅμως ἡ νέα κυβέρνησις ὀλίγας μετὰ τὸν σχηματισμὸν αὐτῆς ἡμέρας ἐδημοσίευσε νόμον περὶ παραχωρήσεως ἐθνικῶν γαιῶν πρὸς τοὺς φαλαγγίτας (1 Ἰανουαρίου 1838). Τῇ 20ῇ Μαΐου 1834 εἶχεν ἐκδοθῆ βασιλικὸν διάταγμα περὶ παραχωρήσεως ἐθνικῶν γαιῶν πρὸς τοὺς ἐν ἐνεργείᾳ ἐνδεεῖς ἀξιωματικοὺς τοῦ στρατοῦ, ὁ νέος νόμος, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐσκόπει τὴν ἐπέκτασιν καὶ ἐπὶ τῶν φαλαγγιτῶν τοῦ αὐτοῦ πλεονεκτήματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν. Διότι κατὰ τὸν νόμον τοῦτον: «πᾶς ἀξιωματικὸς τῆς φάλαγγος, παραιτούμενος τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ λάβῃ πλήρη ἰδιοκτησίαν, γῆν ἢ κτήμα τι φθαρτόν, ἀξίας τοῦ πενταπλασίου τοῦ ἐτησίου αὐτοῦ μισθοῦ ἐπὶ πλέον δὲ καὶ χρηματικὴν ποσότητα ἴσην πρὸς τὸν μισθὸν ἐνὸς ἔτους, πληρωτέαν εἰς εἰκοσιτέσσαρας μηνικίας δόσεις ἐκτὸς ἐὰν ᾔθελε καὶ τὴν ποσότητα ταύτην νὰ λάβῃ εἰς γαίαν κτλ.»

Μεσὰ ταῦτα καθώρισεν ἡ νέα κυβέρνησις τὰ τῆς ἐθνικῆς ἐορτῆς, θεσπίσασα τοιαύτην τὴν ΚΕ' Μαρτίου, ὡς ἐπέτειον τῆς ἐπισήμου ἀνακηρύξεως τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἣτις καὶ τελεῖται μέχρι σήμερον. Τὸν καθορισμὸν τοῦτον τινὲς τῶν ἱστορικῶν κατέκριναν εἰπόντες, ὅτι καὶ πρὸ τῆς 25 Μαρτίου ἐγένοντο ἐπαναστατικὰ τινα γεγονότα, ἀλλ' ἔνεκεν ὅμως τῶν κατ' αὐτὴν συντελεσθέντων, ἀποτελοῦσι τὴν ἐπίσημον διακήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὡς τοιαύτη, συμπίπτουσα μάλιστα καὶ πρὸς μεγίστην θρησκευτικὴν ἐορτήν, τὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Παναγίας ἦτο προδήλως ἡ καταλληλοτέρα.

Ἐτελέσθη δὲ πανηγυρικῶς τὸ πρῶτον ἡ ἐθνικὴ αὕτη τελετὴ

τῇ 25 Μαρτίου τοῦ 1838. Κανονιοβολισμοὶ καὶ μουσικαί, ὄρθρου ἔτι βυθόος, ἐχαιρέτισαν τὸ ἐπίσημον τῆς ἡμέρας· ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα, ὡς τοῦτο γίνεται μέχρι σήμερον, μετέβησαν ἐπ' ἀμάξης ζωηρῶς ἐπευφημούμενοι εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Εἰρήνης ἐν ᾧ ἐτελέσθη πάνδημος δοξολογία. Ἐν τῷ μικρῷ δ' ἐκείνῳ ναῷ τὸ μεγαλοπρεπέστερον, ἐν ἀπλότητι, ἀπεκαλύφθη θέαμα· οἱ ἄνδρες τοῦ Ἀγῶνος, οἱ γενναῖοι νικηταί, οἱ ἐπὶ ὀλόκληρα δέκα ἔτη, ἀντιταχθέντες κατὰ μιᾶς ὀλοκλήρου αὐτοκρατορίας καὶ συντριψάντες ἀλληλοδιαδόχως τοὺς πολλοὺς αὐτῆς στρατοὺς καὶ στόλους, ἐπάνηγύριζον ἤδη ἐλεύθεροί μετ' ἰδίου βασιλέως καὶ ἐθνικῆς κυβερνήσεως τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἔθνηκαν αὐτὰ ταῦτα τὰ θεμέλια τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πατρίδος. Ἐκεῖ ἦσαν πολλοὶ τῶν διδασκάλων τοῦ Γένους καθηγηταὶ νῦν τοῦ ἐλληνικοῦ Πανεπιστημίου, οἱ διάπρυστοι πρόδρομοι τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως· ἐκεῖ κληρὸς καὶ λαὸς ἐντίμως ἀγωνισθέντες.

Μετὰ μεσημβρίαν, εἰς τὴν πρὸ τῶν πενιχρῶν ἀνακτόρων πλατεῖαν, περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ δήμου Ἀθηναίων στηθέντος τροπαίου, ἤρξατο ὑπὸ νέων καὶ νεανίδων, κατὰ τὰ ἐλληνικὰ ἔθιμα, χορὸς, ὃν διέκοψεν αἴφνης πρεσβυτὶς γυνή, ἡ δέσποινα Λέκα εἰποῦσα μετὰ δακρύων : «σταματήσατε, παιδιὰ, εἰς ἐμὲ ἀνήκει ν' ἀρχίσω τὸν χορὸν· διότι εἰς αὐτὸ τὸ ἔδαφος ἔδωκα θύματα δύο ἀνδρείους ἀδελφοὺς καὶ τὸν μόνον υἱόν μου».

Τὴν ἐσπέραν αἱ Ἀθηναὶ ἐφωταγωγήθησαν, ἡ Ἀκρόπολις ἦτο κατὰφωτος, ἐπὶ δὲ τοῦ Λυκαβητοῦ μέγας ἐκ φῶτων σταυρὸς ὑπεμύμνησκε τὸ ἐν αὐτῷ νίκαν· ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκλείοντο ρητῖναι καὶ περιεφέροντο οἱ διασημότεροι τῶν ἀγωνιστῶν μετὰ τῶν ἐπ' αὐτοὺς παλληκαρίων χειρετιζόμενοι δι' ἐπευφημιῶν ὑπὸ τοῦ πολλοῦ λαοῦ. Καὶ οἱ ἐν ᾠσμασιν ἐθνικοῖς διερχόμενοι ὄμιλοι ἐκαίνοι ἐπαλαμβάνον συνεχῶς τὴν ἐθνικὴν κραυγὴν : «εἰς τὴν Πόλιν ! εἰς τὴν Πόλιν ! » — «Καὶ σήμερον ; » — «Ἀπολέσαμεν τὴν μεγάλην ἰδέαν ! »

Πρὸς τούτοις ἡ νέα κυβέρνησις, κατὰ τὸ 1838, καὶ περὶ πολλῶν μὲν ἄλλων, ὧν εἶχε χρεῖαν ἡ χώρα, ἐσκέφθη, ἐξέδωκε δὲ καὶ διάταγμα περὶ ἰδρύσεως «Σχολῆς τῶν ἀσιατικῶν γλωσσῶν πρὸς

Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΑΑΤΟΣ

Ίστορία του 'Οθωνος.

16

ἐκπαίδευσιν τῶν ἐπιθυμούντων ν' ἀκολουθήσωσι προξενικόν καὶ διπλωματικόν στάδιον.

Τὸ διάταγμα τοῦτο ἐγένετο τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ζωγράφου, ὅστις κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς πρεσβευτοῦ διαμονῆς αὐτοῦ, ἐνόησε τὴν σημασίαν, ἣν θὰ εἶχον πρόξενοι καὶ πρεσβευταὶ λαλοῦντες τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας καὶ εὐθὺς ὡς ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργείου ἐποιήσατο τὴν κατὰλληλον πρότασιν. Δυστυχῶς ὅμως οἱ διαδεξάμενοι αὐτὸν οὐδαμῶς εἶχον κατανοήσει τὴν ἐθνικὴν τῆς σχολῆς ταύτης σημασίαν καὶ οὕτω ἐγκυκτελείφη ἡ ἐκτέλεσις τοῦ διατάγματος, ὡς περιττῆς δαπάνης θεωρηθείσης.

Ἐσκόπει, ἐν γένει, πολλὰ νὰ πράξῃ ἡ ὑπὸ τὸν Ὅθωνα κυβερνήσις, ἀλλ' ἐπῆλθον ἐν τῷ μεταξὺ πολλὰ λυπηρὰ γεγονότα, ἀφ' ἐνὸς ἡ ληστεία, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐν Ὑδρᾷ στάσις καὶ ἐκ τρίτου αἱ θρησκευτικαὶ διαμάχαι, αἵτινες παρεκώλησαν τὸ ἔργον τῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ φοβερὰ ληστεία ἐμάστιζε πάλιν τὴν χώραν καὶ ἰδίως ἡ ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάδος ὑφίστατο τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν συμμοριῶν τοῦ Μπαλάφα τοῦ Χουσαδά καὶ τῶν ἄλλων ληστῶν, ὡς ἐπίμετρον δὲ ἀνεφάνησαν καὶ πειραταί. Ἡ κυβερνήσις μετεχειρίσθη πάντα τὰ μέσα πρὸς ἐξολόθρευσιν αὐτῆς, ἀλλ' εἰς μάτην κατέστησεν ὑπευθύνους τοὺς δῆμους διὰ πᾶσαν ληστείαν ἐν αὐτοῖς συμβαίνουσιν, ἐξετόπιζε τοὺς συγγενεῖς τῶν ληστῶν, τοὺς φερεοίκους Βλάχους, ἐφυλάκιζεν, ἐκαρατόμει διὰ τῆς λαιμητότου, ἥτις κατ' ἀρχὰς προὔξεναι φοβερὰν ἐντύπωσιν τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, ὅστις πολλάκις διὰ λιθοβολημάτων καὶ σκωμμάτων ἐσύριττε τοὺς δημίους, διώριζε συχνάκις στρατοδικεῖα καὶ πάντα λίθον ἐκίνει πρὸς κατὰπαυσιν τῆς ληστείας· ἀλλ' οὔτε αἱ ληστεῖαι ἐξέλιπον οὔτε αἱ στάσεις.

Αἱ στάσεις ἐν Ἑλλάδι ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἵνα μὴ εἴπωμεν πάντοτε, γεννήματα πονηρῶν βουλευμάτων τῶν ἀντιπολιτευομένων, οἵτινες, ὅπως παρέχῃσι πράγματα τῇ κυβερνήσει καὶ

καταδεικνύουσιν αὐτὴν ἀνίκανον, ἐποιοῦν ποικίλας ἄλλας μηχανογραφίας καὶ ὑπεκίνουν ληστείας καὶ ταραχάς.

Οὕτω τῇ 7ῃ Ἀπριλίου 1838 συνέβη στάσις ἐν Ὑδρᾷ. Οἱ νησιῶται καὶ ἰδίως οἱ κάτοικοι τῶν τριῶν κατ' ἐξοχὴν ναυτικῶν νήσων, ἀπὸ πολλοῦ ἦσαν λίαν δυσηρεστημένοι κατὰ τῶν μέχρι τοῦδε κυβερνήσεων· διότι ἐξήτουν 21,782,513 γροσίων ἅπερ, ἔλεγον ἐδαπάνησαν κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα, παρασχόντες τὰ πλοῖα αὐτῶν καὶ δαπανήσαντες ὑπὲρ τοῦ ἐξαρτισμοῦ, πολλῶς δὲ ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως τῶν πλοίων τούτων, μὴ ἐπαρκούντων τῶν ὑπὸ τῶν προσωρινῶν κυβερνήσεων παρεχομένων. Ἐκ τοῦ αἰτουμένου ποσοῦ, 11,320,923 γροσίων ἀντεπροσώπευσαν τὴν συμμετοχὴν τῆς Ὑδρας, 5,610,871 γροσίων τὴν τῶν Σπετσῶν καὶ 4,850,719 τὴν τῶν Ψαρῶν. Ἡ μὴ ἱκανοποίησις τῶν αἰτήσεων τούτων, ἡ παρακμὴ τοῦ ἐμπορικοῦ αὐτῶν ναυτικοῦ καὶ ἡ ἐκ ταύτης προελθοῦσα πενία προεκάλουν παράπονα, ἐν τισὶ δίκαια, τῶν κατοίκων. Ἐπὶ πλέον δὲ ὁ καταστρέψας τὸ 1837 τὴν Ὑδραν σεισμός, τὸ ἀνταρτικὸν πνεῦμα τὸ διαχυθὲν ἐν τῷ τόπῳ ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευθέντων τὸν Κυβερνήτην, ὃν ἔδρα ὑπῆρξεν ἡ νῆσος αὕτη, καὶ αἱ διεγέρσεις τοῦ Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ Ἀδρίανς, τοῦ μεταβάντος πρὸς παροχὴν βοηθημάτων εἰς τοὺς ἐκ τοῦ σεισμοῦ τότε παθόντας, συνετέλεσαν τὰ μέγιστα ἵνα γενικευθῇ ἡ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ ἐπιζητοῦντος καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀφορμὴν πρὸς ἐκδήλωσιν ταύτης.

Τὴν ἐπιζητουμένην δ' ἀφορμὴν παρέσχεν ἀσυνέτως ὁ διοικητὴς τῆς νήσου Πάκμωρ ζητήσας νὰ ἐφαρμόσῃ, εὐθὺς μετὰ τὸ Πάσχα, κατ' αὐτὴν τὴν ἐβδομάδα τῆς Διακαινησίμου, καθ' ἣν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εὐθυμοῦσι θύουσαι τῷ Βάκχῳ αἱ τοῦ λαοῦ τάξεις, τὸν περὶ ἀπογραφῆς καὶ στρατολογίας ἐκδοθέντα νόμον, καθ' οὗ ἀντεστρατεύοντο οἱ νησιῶται ζητοῦντες νὰ ὑπαχθῶσι μόνον εἰς ναυτικὴν ὑπηρεσίαν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀρχὴ προέβη εἰς τινὰς συλλήψεις, ὁ λαὸς τῇ 7ῃ Ἀπριλίου ἐπολιόρησε τὸ διοικητήριον, προσέβαλε τοὺς ὑπαλλήλους, μίαν δὲ γυνὴ ἡ Σκουμπάφενα ἐπληξεν καὶ αὐτὸν τὸν διαι-

κητήν, ὅστις ἠναγκάσθη διὰ πλοιαρίου νὰ καταφύγῃ εἰς Πόρον.

Ἡ κυβέρνησις ἀπέστειλεν ἀμέσως ὡς ἐπίτροπον τὸν ἐπὶ τῶν Ναυτιλῶν ὑπουργὸν Ἀντ. Κριεζῆν καὶ συνέστησε στρατοδικεῖον ὑπὸ τὸν Γεώργ. Καρατζῆν, τῇ 15ῃ Ἀπριλίου, καὶ οἱ μὲν πρωταίτιοι τῶν λυπηρῶν τούτων σκηνῶν, προλαβόντες, ἀνεχώρησαν εἰς Σμύρνην καὶ Κωνσταντινούπολιν, οἱ δὲ κατὰ δεύτερον συμμετασχόντες λόγον ἐδικάσθησαν μὲν ἄλλ' ἡμνηστεύθησαν, ἐξαίρεθέντων μόνον 47 καὶ τῆς Σουμπάφενας, ὡς συνήθως, διατάγματος, τῇ 20 Μαΐου 1838, ἀπελθόντος τοῦ διοικητοῦ καὶ ἀποκατασταθείσης τῆς τάξεως. Αἱ ἀμνηστεῖαι αὗται τῆς Κυβερνήσεως καὶ αἱ βασιλικαὶ χάριτες ἀντὶ νὰ ὠφελήσωσιν ἐβλάψαν διότι ἀπέβαλον πᾶσαν σπουδαιότητα. Ἐφ' ᾧ καὶ κατ' Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐφάνησαν ἐν Μεσσηνίᾳ ἀποστατικὰ κινήματα, ἅπερ ὅμως ταχέως ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ Ἰωάννου Σούτσου κατεστάλησαν καὶ ἡ ἐμφάνισις ἐν ταῖς μεθορίαις ἐπαρχίαις ληστῶν καθ' ὧν ἡ κυβέρνησις τῇ 31 Δεκεμβρίου 1839 ἐξέδωκε καὶ αὐστηρότερον νόμον, συμπληρωματικὸν τοῦ τῆς 10ης Νοεμβρίου 1836.

Κατὰ τὸ 1839, ἐν κρίσει μὴ στιγμῇ περιπλοκῶν, ἐν τοῖς ἀνατολικαῖς πράγμασιν, ἐξ ὧν, τοῦ Σουλτὰν Μαχμούτ ἀποθανόντος, τοῦ ἀνγλικοῦ Μεδζιτ ἀναβάντος τὸν θρόνον, τῆς δὲ Τουρκίας ἀπομεινείας ἔνευ στόλου καὶ στρατοῦ, ἡττηθέντων ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων καὶ Σουλτάνου ἀνισχύρου, ἡδυνάμεθα νὰ ἐπωφεληθῶμεν ἐδαφικῶς καὶ μετὰ ἐθνικῶς, διηγήθησαν ὥστε μὴ ἤρουν αἱ ἄλλαι περιπέτειαι τοῦ ἔθνους καὶ αἱ ἔωλοι μεσαιωνικαὶ θρησκευτικαὶ συζητήσεις, ἐξ ἐκείνων, αἵτινες κατέστρεψαν τὴν αὐτοκρατορίαν ἡμῶν.

Ἀνεκαλύφθη τελευτῶντος τοῦ 1839 Φιλορθόδοξός τις ἐταιρία ἀποτελούμενη ὑπὸ τοῦ κόμματος τοῦ μεγάλου θεολόγου Οἰκονόμου, τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, ἐκδίδοντος ἀπὸ τοῦ 1835 τὴν Εὐαγγελικὴν Σάλπιγγα δι' ἧς ἐπολέμει τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ Φαρμακίδην, πρὸς ἣν οἱ ἀντιπολιτευόμενοι καὶ ἰδίᾳ οἱ ἀγγλόφρονες, ἀπέδωκαν, ἀδίκως ὅλως, πολιτικὴν σημασίαν καὶ συνωμοτικὸν χαρακτῆρα προσπαθοῦντες νὰ ἐνοχοποιήσωσιν οὕτω τοὺς

τὴν κυβέρνησιν ἀποτελοῦντας ρωτόφρονας. Ἐν ᾧ λοιπὸν ἡ γείτων Τουρκία ἐν τῇ αὐτῇ εὐρίσκετο καταστάσει, τὴν Ἑλλάδα κατετάρακτον αἱ θρησκευτικαὶ συζητήσεις, αἵτινες ἦσαν προϊόν ἄμεσον τῆς προώρου καὶ ἀσκόπου ἀνακηρύξεως ἀπὸ τῶν Πατριαρχείων ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπωφεληθῶσιν οἱ διέποντες τὰς τύχας αὐτῆς, τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμήν· ἀλλὰ καὶ ἂν ἤθελον δὲν ἠδύναντο· διότι τὸ ὑπουργεῖον, στερούμενον πόρων καὶ χρημάτων ἐνεκα τῆς ἐκρύβου οικονομικῆς καταστάσεως, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ στρατοῦ, προσεπάθησε ἀπλῶς νὰ ἐπιτύχῃ τὴν διομολογίαν πολιτικῆς καὶ ἐμπορικῆς συνθήκης καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα «ἀποστολῆς συγχαρητηρίου ἐπὶ τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσει τοῦ Σουλτάνου Ἀβδουλ Μετζίτ,» καὶ τῇ ἀνακηρύξει τοῦ *T a n z i m a t* τοῦτέστι τῶν εὐρωπαϊκῶν τρόπων, κατὰ τὰ τέλη Νοεμβρίου τοῦ 1839 ἀπεστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τοῦ βασιλικοῦ ἀτμοπλοίου Ὁ θ ω ν ο ς ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς Κ. Ζωγράφος ἵνα ἐπιδώσῃ αὐτόγραφον συγχαρητήριον ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως ἡμῶν ἐπὶ τῇ ἐνθρονίσει τοῦ νέου Σουλτάνου καὶ ἵνα συνομολογήσῃ τὴν μετὰ τῆς Τουρκίας συνθήκην.

Κατὰ τὴν εἰς τὸν λιμένα ὅμως τῆς Κων)πόλεως ἀφίξιν τοῦ Ὁ θ ω ν ο ς, δὲν ἐχαιρετίσθη διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κανονισμῶν τῶν ἀπαιτουμένων κατὰ τὰς τοιαύτας περιστάσεις, ὁ δὲ Ζωγράφος ἐπεζήτησε περὶ τούτου ἐξηγήσεις παρὰ τῆς Πύλης, ἀποδωσάσης τὸ σφάλμα εἰς τοὺς πυροβολητάς αὐτῆς. — Γιαγινίς ὀλδοῦ ! —

Πρὸς μετρίασιν ὅμως τῆς ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου δυσχερέστου ἐντυπώσεως ὁ Ζωγράφος ταχύτερον τοῦ συνήθους ἐκλήθη εἰς τὰ ἀνάκτορα· τῇ 7 Δεκεμβρίου ἀνγκτορικῇ ἑμαξίαι παρέλαβον αὐτὸν καὶ τοὺς λοιποὺς ὑπαλλήλους τῆς ἐλληνικῆς Πρεσβείας καὶ ὡδήγησαν αὐτοὺς εἰς τὰ ἀνάκτορα.

Ὁ Σουλτάνος Μεδζήτ, περιστοιχούμενος ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργοῦ Ρεσίτ πασσᾶ καὶ τῆς ἀνωτέρας αὐλικῆς θερχπείας, ἐδέξετο εὐγενῶς τὴν αὐτόγραφον τοῦ Ὁθωνος, εἰπὼν

κολακευτικούς τινας λόγους πρὸς τὸν Ἕλληνα ἀπεσταλμένον, ἐξέφρασε δὲ πύθον περὶ φιλικῶν σχέσεων καὶ ἀπένειμεν αὐτῷ παράσημον.

Αὕτη ὑπῆρξε ἡ πρώτη ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου ἐπίσημος ἐμφάνισις Ἕλληνος ἀπεσταλμένου, καὶ ὁ Ζωγράφος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Ἕλλην πολιτικός, ὁ τιμηθεὶς διὰ τουρκικοῦ παρασήμου. Αἱ διαπραγματεύσεις τοῦ Ἕλληνος ἀπεσταλμένου μετὰ τοῦ Ρεσίτ πασᾶ ἤρξαντο ἐν τάχει καὶ δραστηρίως, καὶ μετὰ δύο μῆνας κατέληξαν εἰς συνθήκην, ἥς τὸ σχέδιον εἶχεν ὡς ἐξῆς :

Συνθήκη Φιλίας, Ἐμπορίου καὶ συμμαχίας, συμφωνηθεῖσα μεταξὺ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου τῶν Ὁθωμανῶν, καὶ ὑπογραφεῖσα ἀπὸ τοὺς πληρεξουσίοις αὐτῶν, τὰς Α. Α. Ε. Ε. τοὺς Κωνσταντῖνον Ζωγράφον καὶ Μεχμέτ Ρεσίτ ποσᾶν, ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τῶν ἀνωτέρω Ἡγεμόνων.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 3 Μαρτίου 1840.

« Ἄρθρ. 1 Οἱ ὑπήκοοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου καὶ οἱ τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας θὰ δύναται νὰ μετέρχωνται τὸ ἐμπόριον μεταξὺ αὐτῶν διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης μὲ τελείαν ἐλευθερίαν καὶ ἀσφάλειαν. Ἐπομένως, θέλουν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ταξιδεύωσι, νὰ κατοικῶσι καὶ νὰ ἐνοικιάζωσιν οἰκίας καὶ ἀποθήκας δι' ἐμπορικὰς ὑποθέσεις εἰς ὅλους τοὺς τόπους τῶν Ἐπικρατειῶν τῶν ὅπου αὕτη ἡ ἄδεια χορηγεῖται εἰς τοὺς ὑποκόους τῶν ἄλλων φιλικῶν Δυνάμεων, χωρὶς νὰ τοὺς καχομεταχειρίζωνται ἢ νὰ τοὺς ἐνοχλοῦν εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐμπορίου τῶν, καὶ θέλουν ἀπολαμβάνει καὶ εἰς τὸ ἐν καὶ εἰς τὸ ἄλλο μέρος ἴσην προστασίαν καὶ φιλοξενίαν.

« Ἄρθρ. 2. Θέλουν θεωρεῖσθαι ὡς ὑπήκοοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας οἱ γεννηθέντες εἰς ἀμφοτέρω τὰ Κράτη ἢ ὡς τοιοῦτοι ἀναγνωρισθέντες διὰ τῶν ὄρων τῶν Πρωτοκόλων τῶν ὑπογραφέντων ἀπὸ τὰς τρεῖς συμμάχους Δυνάμεις, καὶ παραδεχθέντων ἀπὸ τὰ δύο Ὑψηλὰ συμφωνοῦντα μέρη.

α' Αρθρ. 3. Οἱ ὑπήκοοι ἑνὸς τῶν δύο συνθηκολογούντων μερῶν θέλουν εἶναι ἐλεύθεροι καθ' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν τοῦ ἄλλου, ἀπὸ πᾶσαν ἀπογραφὴν καὶ ἀπὸ πᾶσαν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν κατὰ ξηρὰν τε καὶ θάλασσαν, ὅποιασδήποτε φύσεως καὶ ἂν εἶναι· δὲν θέλουν ὑποβάλλεσθαι εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ κεφαλικοῦ φόρου, ἢ ἄλλης ὅποιασδήποτε προσωπικῆς φορολογίας.

α' Αρθρ. 4. Οἱ Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι, οἱ ταξειδεύοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα, θέλουν ἐφοδιάζεσθαι, ἄνευ βραδύτητος καὶ δυσκολίας, παρὰ τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως μὲ τὰ ἀναγκαῖα διαβατήρια· ὁμοίως οἱ ἀναγκαῖοι τεσκερέδες, διαβατήρια, ἢ φερμάνια, θέλουν χορηγεῖσθαι εἰς Ἑλληνας ὑπηκόους ἄνευ βραδύτητος καὶ δυσκολίας ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης.

α' Αρθρ. 5. Τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ἀμφοτέρων τῶν συνθηκολογούντων μερῶν, εἴτε εὐκαιρα εἴτε φορτωμένα μὲ πραγματείας, ἢ μὴ ὅποιασδήποτε προϊόντα, θέλουν πλεῖι μὲ ἐντελῇ ἐλευθερίαν καὶ ἀσφάλειαν, ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτῶν σημαίαν εἰς τὰς θαλάσσας καὶ τὰ ὕδατα τὰ ἀνήκοντα εἰς ἑκάτερον αὐτῶν καὶ θέλου ἡμπορεῖν νὰ εἰσέρχωνται ἐλευθέρως εἰς τοὺς κόλπους, τοὺς ὅρμους, τοὺς λιμένας καὶ τὰ ἀγκυροβόλια τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου τόπου, νὰ ἐκφορτώνωσιν ἐκεῖ κατὰ θέλησιν ὅλας τὰς πραγματείας των ἢ μέρος αὐτῶν, νὰ λαμβάνωσιν ὀπίσω τὰς μὴ πωληθείσας χωρὶς νὰ πληρώσωσι διὰ ταύτας τὰς πραγματείας ἄλλα δικαιώματα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὅποια πληρύνουν εἰς τὰς ἰδίας περιπτώσεις τὰ ἄλλα φιλικὰ ἔθνη, καὶ λαμβάνωσιν φορτίον δι' ἐξαγωγὴν.

Δὲν θέλουν ὑποχρεοῦσθαι κατ' οὐδένα τρόπον, εἰς τὸ νὰ φορτώνωσιν ὅλας τὰς πραγματείας των ἢ μέρος αὐτῶν, ἐναντίον τῆς θελήσεώς των, οὐδὲ βιάζεσθαι νὰ τὰς παραχωρῶσι πρὸς ὄφελος ἐταιρείας ἢ σώματός τινος, εἰς τιμὰς μὴ συμφερούσας εἰς αὐτοὺς, ἢ νὰ ἀγοράζωσιν ἄλλας, μὴ ἐκλεχθείσας παρ' αὐτῶν.

Δὲν θέλουν οὔτε ἐμποδίζεσθαι, οὔτε ναυλώνεσθαι ἄνευ τῆς θελήσεώς των, ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει καὶ ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει.

Εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις θέλουν θεωρεῖσθαι καὶ εἰς τὰ δύο Κράτη ὑπὸ τὴν ὅψιν ἀμοιβαιότητος.

α"Αρθρ. 6. Τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα εἰς ὅλους τοὺς Ὀθωμανικοὺς λιμένας, καὶ τὰ Ὀθωμανικὰ πλοῖα εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, εἴτε εἰσπλέοντα, εἴτε ἐκπλέοντα, δὲν θέλουν ὑποβάλλεσθαι εἰς καμμὶν τελωνειακὴν ἢ λιμενικὴν ἐπίσκεψιν· ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἡ ἐπίσκεψις ἐνὸς πλοίου ὑπὸ σημαίαν τῆς μιᾶς Δυνάμεως ἤθελε φανῇ ἀναγκαία, αἱ ἐγγώριαι Ἀρχαὶ ὀφείλουν ἰὰ προσκαλῶσαι τὸν Πρόξενον ἢ Ὑποπρόξενον, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ὑπάγεται τὸ πλοῖον, διὰ τὰ παρασταθῇ εἰς τὴν ἐπίσκεψιν δι' ἐνὸς ἐπίτηδες ἀπεσταλμένου του· εἰς μόνην δὲ περίπτωσιν ἀπαρνήσεως ἐκ μέρους τοῦ Πρόξενου, ἢ εἰς ἀπουσίαν ταιούτου Ἐθνικοῦ Πράκτορος ἢ ἐπίσκεψις θέλει γίνεσθαι διὰ μόνης τῆς συνδρομῆς τῆς ἐγγωρίου Ἀρχῆς, ἀλλὰ πάντοτε μὲ τὴν τάξιν καὶ τὸ ἀπαιτούμενον σέβας.

α"Αρθρ. 7. Τὰ εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον ὀρισθέντα περὶ τῆς ἐπισκέψεως τῶν πλοίων, θέλουν ἐπίσης ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, φορτωμένα ἢ εὐκαιρα, τὰ ὁποῖα θέλουν διαβαίνειν ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου Πέλαγος εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον καὶ ἐναντίας· ἄλλως θέλουν αὐτὰ ἀπολαύει τῆς αὐτῆς ἐλευθερίας, καὶ μεταχειρίζεσθαι ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις, ὡς καὶ τὰ τῶν φιλικῶν Δυνάμεων.

α"Αρθρ. 8. Τὰ πλοῖα τῶν ὑπηκόων ἐκάστου ἐκ τῶν συνθηκολογούντων Ὑψηλῶν μερῶν, δὲν θέλουν πληρώνει εἰς τοὺς λιμένας καὶ τοὺς ὅρους τοῦ ἄλλου εἰμὴ τὰ δικαιώματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὑποβάλλονται, ἢ θέλουν ὑποβάλλεσθαι τὰ πλοῖα τῶν ἄλλων ἐθνῶν τῶν πλέων εὐνοουμένων.

α"Αρθρ. 9. Ἐὰν πλοῖον Ἑλληνικὸν ἢ Ὀθωμανικὸν νευαγήσῃ εἰς τοὺς λιμένας ἢ τὰ παράλια τῶν δύο Ἐπικρατειῶν, θέλει χορηγεῖσθαι πρὸς αὐτὸ πᾶσα δυνατὴ συνδρομή, καὶ διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων, καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν διασωθέντων εἰδῶν, τὰ ὁποῖα, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ἢ τὴν πληρωμὴν τῶν ἐξόδων, ἅτινα ἔγειναι διὰ τὴν διάσωσιν, θέλουν παραδίδεσθαι, εἰς τὸν ἀνήκοντα πλησιέστερον Πρόξενον, χωρὶς

νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς κανέν δικαίωμα, ἐκτὸς μόνον ἐὰν πωληθῶσι διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν.

«Ἄρθρ. 10. Οἱ ἔμποροι τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου εἰς τὴν Ἐπικράτειαν τῆς Α. Μ. του, καὶ οἱ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν θέλουν κατ' οὐδέν ἐνοχλεῖσθαι εἰς τὰς ἐμπορικὰς τῶν ὑποθέσεις διὰ τὰς ὁποίας θέλουν δύνασθαι νὰ μεταχειρίζωνται μεσίτας παντὸς ἔθνους.

«Ἄρθρ. 11. Συναποφασίζουσιν τὰ συνθηκολοίοντα Ὑψηλὰ μέρη, ὅτι τὸ ἀτμοπλοῖκόν ἐμπόριον, συνιστάμενον ἐκ προϊόντων ἐντοπίων ἢ ξένων, στελλομένων ἀπὸ ἑνα εἰς ἄλλον λιμένα μὴς τῶν δύο Ἐπικρατειῶν, δύναται νὰ γίνεται ἐλευθέρως διὰ τῶν πλοίων καὶ τῶν ὑπηκόων καὶ τῶν δύο τόπων ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ νὰ καθυποβάλλωνται εἰς τὰς αὐτὰς ὑποχρεώσεις καὶ νὰ πληρώνωσι τὰ αὐτὰ δικαιώματα, εἰς τὰ ὅποια ὑπόκεινται καὶ τὰ πλοῖα τῶν μᾶλλον εὐνοουμένων αὐτοχθόνων.

«Ἄρθρ. 12. Οἱ ἔμποροι ἐνὸς τῶν δύο Ὑψηλῶν συνθηκολογούντων μερῶν, καὶ οἱ σύντροφοὶ τῶν, οἵτινες θέλουν ἀγοράζει εἰς τὴν Ἐπικράτειαν τοῦ ἄλλου ἐν ὁποιονδήποτε πρᾶγμα προϊόν τῆς γῆς αὐτοῦ ἢ τῆς ἐσωτερικῆς του βιομηχανίας ἐπὶ σκοπῷ νὰ τὸ πωλήσωσι καὶ πάλιν διὰ τὴν κανανάλωσιν τοῦ ἰδίου τοῦτου τόπου, θέλουν πληρώνει καὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν καὶ κατὰ τὴν πώλησιν, τὰ αὐτὰ δικαιώματα, τὰ ὅποια πληρώνωνται εἰς παρομοίας περιστάσεις ἀπὸ τοὺς αὐτόχθονας ὑπηκόους τοὺς μᾶλλον εὐνοουμένους ἐξ ἐκείνων, οἵτινες μετέρχονται τὸ ἐσωτερικόν ἐμπόριον.

«Ἄρθρ. 13. Οἱ ὑπῆκοι καὶ τῆς μὴς καὶ τῆς ἄλλης Δυνάμεως θέλουν ἡμπορεῖ ἐλευθέρως νὰ ἀγοράζωσι καὶ νὰ πραγματεύωνται εἰς ὅλα τὰ μέρη καὶ τῶν δύο Ἐπικρατειῶν πραγματείας φερομένης ἀπὸ ξένους τόπους, πληρόνοντες τὰ αὐτὰ δικαιώματα, εἰς ὃ ὑπόκεινται εἰς παρομοίας περιπτώσεις καὶ οἱ ὑπῆκοι τῶν πλεον εὐνοουμένων Δυνάμεων.

«Ἄρθρ. 14. Οἱ ἔμποροι τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ οἱ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας εἰς τὴν Ἑλλάδα θέλουν Ἰστορία τοῦ Ὀθωνος.

ἀπολαύει ὡς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀγοράζειν, τοῦ μεταφέρειν καὶ τοῦ ἐπιβιβάζειν ἀποφασιστικῶς ἐπὶ πλοίων προϊόντα τοῦ τόπου καὶ τῆς ἐσωτερικῆς βιομηχανίας, προσδιωρισμένα δι' ἐξαγωγὴν, τῶν αὐτῶν προνομίων, ἐλευθεριῶν, καὶ μεταχειρίσεως, καὶ θέλουν ἐπὶ τούτῳ πληρῶνει τὰ αὐτὰ δικαιώματα ὡς καὶ οἱ ὑπήκοοι τῶν μᾶλλον εὐνοουμένων ἐθνῶν.

« Ἀρθρ. 15. Θέλουν ἐπίσης ἀπολαύει τῶν αὐτῶν προνομίων, ἐλευθεριῶν καὶ μεταχειρίσεως, καὶ θέλουν πληρῶνει τὰ αὐτὰ δικαιώματα ὡς καὶ οἱ ὑπήκοοι τῶν πλέον εὐνοουμένων ἐθνῶν, καὶ κατὰ τὴν παραδοχὴν καὶ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς ἀμφοτέρω τὰ Κράτη προϊόντων τῆς γῆς καὶ τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν δύο Ἐπικρατειῶν, ἢ ὅλων τῶν πραγματειῶν, ὅποιοιδήποτε εἶδους ἢ προερχομένου καὶ ἂν ᾖναι, ὑπαρχουσῶν ἐπὶ πλοίων ἀμφοτέρων τῶν τόπων καὶ ἀνηκουσῶν εἰς ὑπηκόους τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου τῶν συνθηκολογούντων μερῶν ἢ φερομένων διὰ ξηρᾶς ἢ θαλάσσης ἀπὸ ἄλλους τόπους ἀπὸ ὑπηκόους αὐτῶν, εἴτε διὰ νὰ πωληθῶσιν εἰς τὴν ἐσωτερικόν, εἴτε διὰ νὰ μεταφερθῶσιν εἰς ἄλλους τόπους.

« Ἀρθρ. 16. Θέλουσιν ἐξαίρεθαι ἀπὸ τὸν γενικὸν κανόνα τοῦ προσηγηθέντος ἄρθρου μερικὰ προϊόντα τῆς γῆς καὶ τῆς βιομηχανίας τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου Κράτους, τὰ ὅποια διὰ τὸ γειτνιάζον τῶν παραλίων καὶ διὰ τὴν ταυτότητα τῶν ποιότητων ἠδύναντο νὰ φέρωσιν εἰς συναγωνισμόν τὴν ἐγτόπιον βιομηχανίαν καὶ γεωργίαν. Ἐκαστον τῶν δύο Ὑψηλῶν συνθηκολογούντων μερῶν ἐπιφυλάττεται τὸ δικαίωμα νὰ δεχθῇ ὡς πρὸς τὰ εἶδη ταῦτα εἴτε ἀμέσως εἴτε ἀκολουθῶς, τοιαῦτα μετὰ ἢ περιορισμούς, τοὺς ὁποίους ἤθελε κρίνει συμφέροντας, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ ἀναγγέλλῃ εἰς τὸ ἄλλο τὸ μέτρον τὸ ὅποσον θελεῖ δεχθῇ, ἐν ἔτος πρὸ τῆς ἐξαγωγῆς του. Συναπεφασίσθη συγχρόνως, ὅτι οἱ ἐπίτροποι, οἵτινες θέλουν ἀναλάβει τὴν σύνταξιν τῆς Δικτιμῆσεως, νὰ συντάξωσιν ἰδιαιτέρως κατ' ἄλογον ἐκείνων τῶν προϊόντων τῆς γῆς καὶ τῆς βιομηχανίας τῶν δύο τόπων, τὰ ὅποια θέλουν θεωρηθῇ ὡς ὑπαγόμενα εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν.

«Ἀρθρ. 17. Τὰ δύο ὑψηλὰ συνθηκολογοῦντα μέρη ἀπεφάσισαν νὰ ὀνομάσωσιν ἐπιτρόπους ἐπὶ τούτου διὰ νὰ κανονίσωσιν ἕσον ἐνδέχεται ταχύτερον ἐπὶ τῶν ἄνω μνημονευθεισῶν πράξεων μίαν γενικὴν διατίμησιν δι' ὅλας τὰς εἰσαγομένας ἢ ἐξαγομένας πραγματείας διὰ τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων, καθὼς τοῦτο γίνεται μεταξὺ τῆς Ὑψηλῆς Πύρτας καὶ τῶν Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης.

Ἐν τοσούτῳ τὰ δικαιώματα τοῦ τελωνείου ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων πραγματειῶν διὰ τῶν ὑπηκόων Ἑλλήνων θέλουν πληρῶνεσθαι κατὰ τὴν ἀξίαν των, καὶ ἐὰν συμβῇ καμμία διαφιλονεικίσις ὡς πρὸς τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀξίας μεταξὺ τῶν τελωνῶν καὶ τῶν ἐμπόρων, τὸ τελωνεῖον θέλει πληρωθῇ εἰς εἶδη.

Ἀρθρ. «18. Εἰς πᾶσαν περίπτωσιν λαθρεμπορίου, πραχθέντος εἰς τὴν Ἐπικράτειαν μιᾶς τῶν δύο συνθηκολογουσῶν Δυνάμεων ἀπὸ ὑπηκόους τῆς ἄλλης, θέλουν ἐφαρμόζεσθαι εἰς τὸν παρὰ τὴν αἰ ποινὰ αἰ προσδιοριζόμεναι ἀπὸ τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανονισμοὺς, οἵτινες εἶναι ἢ θέλουν εἶσθαι ἐν ἰσχύϊ εἰς τὴν Ἐπικράτειαν, ὅπου τὸ λαθρεμπόριον συνέβη.

Ἀρθρ. 19. Ἐὰν κανὲν ἀπὸ τὰ δύο συνθηκολογοῦντα μέρη περιπλεχθῇ εἰς πόλεμον, οἱ ὑπῆκοι τοῦ ἄλλου θέλουν ἐξακολουθῇ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτηλίαν των μὲ τοὺς ἐχθρικοὺς τόπους, ἐκτὸς τῶν πόλεων καὶ λιμένων, οἵτινες θέλουν εἶσθαι ἀποκλεισμένοι ἢ πολιορκημένοι διὰ ξηρᾶς ἢ θαλάσσης, ἀλλ' εἰς καμμίαν περίστασιν δὲν θέλει τοὺς εἶσθαι συγχωρημένον νὰ ἐμπορευθῶσιν εἶδη θεωρούμενα ὡς λαθρεμπόριον πολέμου, καὶ ὅποιαδήποτε ἐργαλεῖα ἐπιτήδεια εἰς πόλεμον.

Ἀρθρ. 20. Συναπεφασίσθη ὅτι κανὲν πλοῖον ἐχθρικὸν νὰ μὴ ἐφοπλίζεται οὐδὲ ὀπλίζεται εἰς τοὺς λιμένας καὶ τὰς σκάλας τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου ἐκ τῶν δύο συνθηκολογούντων μερῶν.

«Ἀρθρ. 21. Τὰ δύο Ὑψηλὰ συνθηκολογοῦντα μέρη θέλουν ἔχει ἐξ ὑπαμοιβῆς τὸ δικαίωμα ν' ἀποστέλλωσι πρὸς ἄλληλα Πρόσβεις καὶ ἄλλους διπλωματικούς πράκτορας, καθὼς καὶ Προξένους καὶ ὑποπροξένους εἰς τοὺς λιμένας ἢ τὰς πόλεις ἐκάστης τῶν δύο Ἐπικρατειῶν, ὅπου θέλουν κριθῇ ἀναγκαῖον· οἱ Πρό-

ξενοὶ καὶ ὑποπρόξενοι δεόντως ὠνομασμένοι ἀπὸ τοὺς Ἡγεμόνας τῶν δὲν θέλουν ἀρχίσει τὰς δημοσίας ἐργασίας τῶν, εἰμὴ μετὰ τὴν πρηγηθεῖσαν ἐγκρισιν τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν Ἐπικράτειαν τῆς ὁποίας ἐστάλησαν, Ἐπὶ τούτῳ θέλουν χορηγεῖσθαι εἰς αὐτοὺς τὰ ἀπέτούμενα ἐκτελεστήρια ἢ φερμάνια. Συναπεφασίσθη οἱ Πρόξενοι καὶ οἱ ὑποπρόξενοι νὰ μὴ ἐκλέγωνται μεταξὺ τῶν ὑπηκόων τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου, εἰς Ἐπικράτειαν τοῦ ὁποίου θέλουν σταλῆ.

«Ἄρθρ. 22 Οἱ Πρόσθεις καὶ λοιποὶ διπλωματικοὶ πράκτορες, καθὼς καὶ οἱ Πρόξενοι καὶ οἱ ὑποπρόξενοι τῶν δύο συνθηκολογούντων μερῶν, δὲν θέλουν χορηγῆ ἑπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει τὴν σημάειν ἢ τὸ δίπλωμα τοῦ ἔθνους τῶν, οὐδὲ δίδει τὴν προστασίαν τῶν, εἰς κανέν πλοῖον, τὸ ὅποῖον δὲν θέλει πραγματικῶς ἀνήκει εἰς τοὺς τόπους τῶν.

Θέλουν θεωρεῖσθαι ὡς πλοῖα Ἑλληνικὰ ἢ Ὀθωμανικά, ἐκεῖνα τὰ ὅποια θέλουν ταξειδεύει καὶ θέλουν ἀνήκει εἰς ἰδιοκτητάς συμφώνως μὲ τοὺς ἐν ἰσχύει νόμους καὶ κανονισμοὺς εἰς ἀμφοτέρους τοὺς τόπους.

«Ἄρθρ. 23. Ὅρίζεται ἐπισήμως ὅτι οἱ ὑπήκοοι ἐνός τῶν δύο Ὑψηλῶν συνθηκολογούντων μερῶν νὰ μὴ ναυτολογῶνται ἐπὶ πλοίων ἀνηκόντων εἰς τὸ ἄλλο. Ἐν παραβάσει τοῦ ὅρου τούτου, καὶ δύο κυβερνήσεις ὑποχρεοῦνται, ἅμα γνωρίσωσι δεόντως τὴν περίπτωσιν, νὰ διατάξωσι τὴν τιμωρίαν τοῦ ἐνόχου ὑπηκόου αὐτῶν πλοίαρχου διὰ τῶν ἀρμοδίων Ἀρχῶν τοῦ λιμένος, εἰς ὃν τὸ πλοῖον ἀνήκει· ὁ ὅρος οὗτος θέλει ἐνεργηθῇ ἐξ ἡνίκας μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἐπικυρώσεων τῆς παρούσης συνθήκης.

«Ἄρθρον 24. Εἰς τοὺς Πρόσθεις καὶ λοιποὺς διπλωματικούς πράκτορας καθὼς καὶ εἰς τοὺς προξένους καὶ ὑποπροξένους μιᾶς τῶν συνθηκολογουσῶν Δυνάμεων δὲν ἐπιτρέπεται ποτὲ νὰ ὑπεξαίρωσι δημοσίᾳ εἴτε κρυφίως τοὺς ὑπηκόους τῆς ἄλλης ἀπὸ τὴν νόμιμον αὐτῶν ἀρχὴν οὐδὲ νὰ προστατεύωσι διὰ διαβατηρίων ἢ διπλωμάτων καὶ ἐν γένει, θέλει διατηρηθῇ ἐντὸς ἀμφοτέρων

τῶν τόπων ἢ ἀρχή, ὅτι κανεῖς νὰ μὴ ἡμπορῇ καθ' ὅποιονδ' ἴποτε τρόπον νὰ ἀπαρνῇται τὴν ἐθνικότητά του.

α" Ἀρθρ. 25 Οἱ Πρέσβεις καὶ λοιποὶ διπλωματικοὶ πράκτορες καθὼς καὶ οἱ πρόξενοι καὶ ὑποπρόξενοι ἑκατέρων τῶν συνθηκολογουσῶν Δυνάμεων θέλουν ἀπολαύει εἰς τὴν Ἐπικράτειαν τῆς ἄλλης τῶν αὐτῶν τιμῶν, προνομίων, περιποιήσεων καὶ τῆς ὑπερασπίσεως ὡς καὶ οἱ τῶν πλέον εὐνοουμένων ἐθνῶν.

Θέλουν μετέρχεσθαι ἴσον δικαίωμα ἐπιτηρήσεως ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν ὁμοεθνῶν καὶ οὗτοι θέλουν ἡμπορεῖ νὰ προστρέχωσιν ἔλευθέρως εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Προξένων των, κατὰ τὰς δίκας καὶ διαφοράς, ὅσαι θέλουν ὑπάρχει μόνον μεταξύ των, τὰς τε πολιτικὰς καὶ τὰς ἐμπορικὰς.

Αἱ διαφοραὶ καὶ αἱ δίκαι, αἵτινες ἐπὶ πολιτικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἀντικειμένων ἐνδέχεται νὰ γεννῶνται εἰς τὴν Ἑλλάδα, μετὰ τῶν ὑπηκόων τῶν δύο Δυνάμεων, ἢ καὶ μετὰ τῶν ὑπηκόων Ὀθωμανῶν, καὶ ὑποκόων ξένων καὶ ἐναλλάξ, αἱ διαφοραὶ καὶ αἱ δίκαι, αἵτινες ἐνδέχεται νὰ γεννῶνται εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐπὶ πολιτικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἀντικειμένων, μετὰ τῶν ὑπηκόων τῶν δύο Δυνάμεων ἢ μετὰ τῶν ὑπηκόων Ἑλλήνων καὶ ξένων θέλουν δικάζεσθαι καὶ εἰς τὸν ἓνα καὶ εἰς τὸν ἄλλον τρόπον, κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς κανονισμοὺς τοὺς ἐν ἰσχύει πρὸς τὰ ἔθνη τὰ μᾶλλον εὐνοοούμενα.

Τὰ πλημμελήματα καὶ τὰ κακουργήματα, τὰ πρακτόμενα ἀπὸ μέρους τῶν ὑπηκόων ἐνός τῶν δύο συνθηκολογούντων μερῶν, καθ' ἐνός ὑπηκόου τῆς ἄλλης, ἢ διευθυνόμενα κατὰ τρόπον ἄμεσον καὶ πασιφανῆ καὶ κατὰ τῆς δημοσίου ἀσφαλείας, θέλουν καταδικᾶσθαι, δικάζεσθαι καὶ τιμωρεῖσθαι καὶ εἰς τοὺς δύο τόπους ἀπὸ τὰ ἐγχώρια δικαστήρια.

Οἱ Ἑλληνες ὑπήκοοι, οἱ ἐγκαλούμενοι ἐπὶ τοιοῦτοις πλημμελήμασιν ἢ κακουργήμασιν εἰς τὴν Ἐπικράτειαν τῆς Α. Υ. δὲν θέλουν δικάζεσθαι ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει, εἰμὴ ἐνώπιον καὶ μετὰ τὴν παρῶν τῶν Προξένων των, ἢ τοῦ ἀτόμου, τὸ ὅποιον οἱ Πρέσβεις των ἢ οἱ Πρόξενοι ἤθελον ὀνομάσει ἐπὶ τούτῳ· ὁ πρέσ-

βος ἢ πρόξενος αὐτῶν θέλει ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ ἔφεσιν τῶν δικῶν τούτων εἰς τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τοῦ Κράτους.

Περιπλέον, εἰς περίστασιν καταδίκης ἐνὸς ὑπηκόου Ἑλλήνος διὰ τοιαῦτα πλημμελήματα ἢ κακουργήματα, ἡ ἑλληνικὴ Πρεσβεία θέλει ἢμπορεῖ νὰ ζητῇ τὴν ἀναθεώρησιν τῆς δίκης ἀπὸ μίαν ἐπιτροπὴν ἣτις θέλει διορίζεσθαι ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν. Αὐτὴ ἢ Ἐπιτροπὴ θέλει σύγκειται ἀπὸ πέντε μέλη, ὑπηκόους Ὁθωμανοὺς, ἐξ ὧν ἡ ἑλληνικὴ Πρεσβεία θέλει ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ προτείνῃ τοὺς δύο, τοὺς ὁποίους ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα ὀφείλει νὰ δεχθῇ· πρὸς τούτοις ἡ αὐτὴ Πρεσβεία ἢμπορεῖ νὰ στέλλῃ ἓνα ἀπεσταλμένον τῆς διὰ νὰ παραστέκηται τὸν ἐγκαλούμενον διαρκούσης τῆς νέας ταύτης διαδικασίας.

Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν τὸ πλημμέλημα ἢ κακούργημα πραχθῇ εἰς τὴν Τουρκίαν ἀπὸ ἓνα ὑπῆκοον Ἑλλήνα, καθ' ἐνὸς ἄλλου ὑπηκόου Ἑλλήνος, ἢ καθ' ἐνὸς ὑπηκόου ἄλλης τινὸς Δυνάμεως, θέλουν διατηρεῖσθαι εἰς τοιαύτας περιστάσεις αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ κανονισμοὶ οἱ ἐν ἰσχύει πρὸς τὰ ἔθνη τὰ μᾶλλον εὐνοούμενα.

Τὰ δύο Ὑψηλὰ συνθηκολογοῦντα μέρη συνυποχρεοῦνται νὰ μὴ συγχωρήσωσι ποτὲ εἰς τὸ νὰ γίνῃ χρῆσις εἰς μίαν τῶν δύο Ἐπικρατειῶν ὡς πρὸς τοὺς ὑπηκόους τῆς ἄλλης τοὺς ἐγκαλουμένους ἢ τοὺς ἐνόχους κακουργήματος, οὐδὲ σημαντικῶν τιμωριῶν, ὡς ραβδίσματος, μαστιγώσεων οὐδὲ βασανιστηρίων.

«Ἀρθρ. 26. Ἐν περιπτώσει ἀποθιώσεως ὑπηκόου τινὸς Ἑλλήνος εἰς τὴν Ἐπικράτειαν τῆς Ὑψηλότητός του, ἢ ὑπηκόου τινὸς Ὁθωμανοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον, ὁ Πρόξενος ἀπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται ὁ ἀποθάνων, θέλει λάβει κατοχὴν τῆς κληρονομίας τούτου, διὰ νὰ τὴν μεταβιβάσῃ εἰς τοὺς κληρονόμους του· ἐν ἀπουσίᾳ Προξένου, ὁ ἀρμόδιος δικαστὴς εἶναι ὑπόχρεως νὰ ἀποστέλλῃ τὴν καταγραφὴν καὶ τὸ προῖον τῆς κληρονομίας εἰς τὸν πλησιέστερον Πρόξενον, χωρὶς νὰ ἀπαιτῇ καὶ νὲν δικαίωμα.

«Ἀρθ. 27. Τὰ δύο Ὑψηλὰ συνθηκολογοῦντα μέρη συμφωνοῦν εἰς τὸ νὰ μὴ δέχωνται πειρατὰς εἰς κανένα λιμένα, ὄρμον ἢ

ἀγκυροβόλιον τῆς Ἐπικρατείας των, καὶ νὰ ἐφαρμόζωσιν ὅλην τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων ἐναντίον παντὸς ὑποκειμένου γνωρισμένου ὡς πειρατοῦ, καὶ ἐναντίον ὅλων τῶν ἀτόμων τῶν κατοικούντων εἰς τὴν Ἐπικρατείαν των, οἵτινες ἤθελον ἀποδειχθῇ ὡς ὄντες εἰς ἀνταπόκρισιν μὲ τοιαῦτα ὑποκείμενα καὶ συνένοχοι αὐτῶν. Ὅλα τὰ πλοῖα καὶ τὰ φορτία τὰ ἀνήκοντα εἰς ὑπηκόους τῶν δύο συνθηκολογούντων μερῶν, τὰ ὅποια οἱ πειραταὶ ἤθελον κατὰσχει ἢ ὀδηγήσει εἰς τοὺς λιμένας τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου, θέλουν ἀποδίδεσθαι εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας των ἢ εἰς τοὺς ἐπιτρόπους των, τοὺς ἔχοντας τακτικὴν ἐντολήν, ὅταν ἀποδείξωσι τὴν ταυτότητα τῆς ἰδιοκτησίας των· ἢ δὲ ἀπόδοσις θέλει γίνεσθαι καὶ ἂν ἐπωφελήθησαν ἀκόμη τὰ εἶδη· φθάνει μόνον ν' ἀποδειχθῇ, ὅτι ὁ ἀποκτήσας αὐτὰ ἤξευρεν ἢ ἠδύνατο νὰ εἰξεύρῃ ὅτι προήρχοντο ἀπὸ πειρατείας.

«Ἄρθρ. 28. Ἐκαστον τῶν δύο Ὑψηλῶν συνθηκολογούντων μερῶν ὑποχρεοῦται νὰ συλλαμβάνῃ καὶ ἀποδίδῃ τοὺς κακούργους, λιποτάκτας καὶ ὅλους τοὺς ὑπηκόους τοῦ ἄλλου, οἵτινες ἤθελον κατασταθῇ ἔνοχοι ἐγκλημάτων τοιαύτης φύσεως εἰς τὴν Ἐπικρατείαν του, ἅμα ἢ ἀπόδοσις τῶν ἀτόμων τούτων ζητηθῇ.

Συναποφασίζουσιν ὡσαύτως νὰ κανονίσωσι δι' ἰδιαιτέρας συμβάσεως ἐντὸς τῶν πρώτων τριῶν μηνῶν τῶν ἐπερχομένων μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἐπικυρώσεων τῆς παρούσης συνθήκης, τὰς περιστάσεις καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃ πρέπει νὰ γίνωνται δεκταὶ καὶ ἐκτελεσταὶ αἱ περὶ ἀποδόσεως αἰτήσεις.

«Ἄρθρ. 29. Ἡ παρούσα συνθήκη ἐμπορίου καὶ ναυτιλίας θέλει ἰσχύει διὰ δέκα ἔτη ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐπικυρώσεων καὶ πλεόν τῆς προθεσμίας ταύτης ἐπὶ 12 εἰσέτι μῆνας, ἀφοῦ ἐν τῶν Ὑψηλῶν συνθηκολογούντων μερῶν ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸ ἄλλο τὸν σκοπὸν τοῦ τοῦ νὰ παύσῃ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς».

Τοιαύτη τις ἦτο ἡ συναφθεῖσα Συνθήκη, ἥτις ὅμως δὲν ἐπικυρώθη, ὡς ἀσύμφορος θεωρηθεῖσα, λίαν ἀδίκως παρὰ τῆς κυδερνῆσεως, ἥς καὶ ὁ συνάψας αὐτὴν ἀποτελεῖ μέλος.

“Οτε δὲ ἐπανακάμψαντος τοῦ Ζωγράφου τῇ 1ῃ Μαρτίου 1840 εἰς Ἀθήνας ἐγνώσθη τὸ περιεχόμενον τῆς Συνθήκης ταύτης, αἱ ἐφημερίδες καὶ ἰδίως αἱ τῆς ἀγγλικῆς μερίδος λυσσῶδῶς ἐπέπετον κατ’ αὐτοῦ, ἐν δὲ ταῖς ἀγυαῖς τῶν Ἀθηνῶν ὁ Ζωγράφος ἐκαλεῖτο προδότης τῆς Πατρίδος ὡς δι’ αὐτῆς ἀτιμάσας τὴν Ἑλλάδα καὶ παραβλάψας τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα.

Οὕτω λοιπὸν τὰ ζητήματα τῶν περὶ ἀποζημιώσεως τῶν Τουρκικῶν κτημάτων τῶν ἐν Ἑλλάδι, μετὰ τὴν ἐξωσιν τῶν Τούρκων ἀπομεινάντων καὶ τὸ περὶ τῶν ὑπὸ τῶν τελευταίων τούτων καταπίεσεων τῶν Ἑλλήνων ἐν Τουρίκῃ ὑπηκόων ἔμειναν ἐκκρεμῆ. “Οτε δὲ πάλιν ἡ Τουρκία ὑπέβαλε προτάσεις, καθ’ ἃς ἡδύνατο νὰ συνομολογηθῇ ναυτικὴ καὶ ἐμπορικὴ συνθήκη ὁμοίᾳ πρὸς τὰς τῶν ἄλλων Κρατῶν καὶ λυθῇ οὕτω καὶ τὸ περὶ Ἑλλήνων ὑπηκόων ἐν Τουρίκῃ ζήτημα, ἡ Ἑλλὰς ἀπέρριψε ταύτας ὡς ἀσυμφόρους.

Ἀφ’ ἐτέρου ἐξηκολούθουν αἱ θρησκευτικαὶ ἔριδες τῶν δύο ἀντιμαχομένων κληρικῶν μερίδων τῆς τοῦ Οἰκονόμου καὶ τῆς τοῦ Φαρμακίδου καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ἐθεώρουν ὅτι πᾶσα μετὰφρασις τῶν ἱερῶν βιβλίων εἶναι βλαβερὰ, ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη ἐρμηνεία τῶν ἁγίων γραφῶν ἢ ἄλλου τινὸς ἐκκλησιαστικοῦ βιβλίου ἐγίνετο αὐτοῖς ἀφορμὴ πρὸς ἐπίθεσιν τῶν νεωτερίζοντων, ἐν οἷς ἐξεῖχεν ὁ θεολόγος Θεόκλητος Φαρμακίδης.

Ἡ περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας διακήρυξις τῆς ἀντιβασιλείας, ἔδωκε τοῖς περὶ τὸν Κωνστ. Οἰκονόμον τὸ σύνθημα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου κατὰ τε παντὸς κληρικοῦ καὶ πολιτικοῦ ὑπὸ τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς ὀρθοδοξίας ἐχθροῦ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ προδότου τῆς πατρίδος θεωρουμένου.

Ἡ ἴδρυσις ἀγγλικῶν καὶ ἀμερικανικῶν σχολείων ἐν Σύρῳ, Ἀθήναις καὶ Αἰγίνῃ ἢ καὶ ἵπου ἀλλαχοῦ ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀντοκλήτων ὑπερασπιστῶν ὡς κίνδυνος τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανισμοῦ. Αὐταὶ αἱ ἐκδόσεις τοῦ Λονδίνου τῆς Κανταβριγίας ἢ τῆς Νέας Ὑόρκης τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης καταδικάζοντο ὡς αἰρετικά.

Αἱ θρησκευτικαὶ αὗται ἀδολεσχίαι ἐτάρασσον τὴν κοινὴν συν-

Α. ΜΙΑΟΥΛΗΣ

είδησιν, τὴν δ' Ἑλλάδα παρίστων ἐνώπιον τῶν ξένων ὡς τόπον παχυλῆς ἀμαθείας καὶ δεισιδαιμονίας.

Ἀφ' ἐτέρου δὲ ἀνεφάνη καὶ ὁ Θεόφιλος Καίρης ὁ Ἄνδριος. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο λόγιος, ρήτωρ διαπρεπής, οὗ οἱ λόγοι ἐμβριθέστατοι, ἡθινώτατος, φιλόπατρις. Οὗτος διευθύνων καὶ διδάσκων ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ἄνδρῳ διὰ συνδρομῶν ἔκ τε Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος ἰδρυθέντι Ὁρφανοτροφείῳ ἐξήνεγκε καὶ γνώμας περὶ θεοσεβείας ἀπαρδούσας πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν,

Τοῦτο ἤρκεσε τοῖς φιλορθοδόξοις· θόρυβος ἡγήθη, ὅτι ἡ θρησκεία ἐκινδύνευε, καθ' ὅσον μάλιστα κοινὴ ἐπικρατεῖ ἐν Ἑλλάδι μυστηριώδης ὑπὸ τῶν φιλορθοδόξων ὑποθαλπομένη πεποιθήσις, ὅτι τῷ 1840 ἐμελλε νὰ ἐνωθῇ σύμπας ὁ ὀρθόδοξος χριστιανισμὸς ὑπὸ ἓνα ἀρχηγὸν κατὰ τὸ εὐαγγελικόν· «μία ποιμὴν καὶ εἷς ποιμήν».

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἀμέσως προσεκάλεσε τῇ 10ῃ Ἰουλίου 1839 τὸν Καίρην ἵνα δώσῃ ὁμολογίαν πίστεως· ἀρνηθέντος δι' αὐτοῦ δι' ἐγγράφου τῆς 1ης Αὐγούστου, ἡ Κυβέρνησις ἀπήτησε τῇ 25ῃ Αὐγούστου τὴν ὁμολογίαν δι' ἐπιτακτικοῦ ἐγγράφου αὐστηροτέρου· ἀλλὰ καὶ αὐθις ἐκείνον ἀποφυγόντα τῇ 14ῃ Σεπτεμβρίου πεμφθεὶς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης, μόνιμος ἀρχὸς τοῦ στόλου μετήγαγεν ἐξ Ἀνδρου εἰς Ἀθήνας

Ἡ σύλληψις καὶ μεταγωγὴ τοῦ Καίρη συνετάραξε πολὺ τὴν κοινωνίαν· διότι οἱ μὲν ἄγαν ὀρθόδοξοι ἀπῆτουν ταχίστην τὴν καταδίκην τοῦ ἐπικινδύνου αἰρετικοῦ, οἱ δὲ φιλελευθεροὶ, ἐν οἷς καὶ οἱ περὶ τὸν Φαρμακίδην ἐθεώρησαν τὸν τρόπον τῆς μεταγωγῆς ἐκείνου ὡς λίαν σκληρὸν καὶ βλαβερὸν, οἱ δὲ πολλοὶ ἐφαντάζοντο ὅτι μέγας τις κίνδυνος ὑπεῖλει τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπλάσσαν ἐν τῷ νῦν παντοίας πεπλανημένας φαντασιοπληξίας.

Ὁ θρησκευτικὸς σάλος ἦτο κυρίως μέγας ἐν τοῖς νησιώταις καὶ μάλιστα ἐν Ἄνδρῳ, ἔνθα ὑπῆρχον ὅπαδοι τοῦ Καίρη θερμοῦργοι θεωροῦντες αὐτὸν ὡς ἄνδρα θεσπέσιον καταδιωκόμενον ὑπὸ τῶν κληρικῶν, ὧν ἤλεγχε τὸν ἄσεμνον βίον. Ἐκ τοῦ κοινοῦ τούτου ταράχου ἐκλονήσθη καὶ σύνοδος καὶ κυβέρνησις, ἐξ ὧν ἐκείνη μὲν

ἐπεδείκνυτο μέγαν ἱερὸν ζῆλον πρὸς σωτηρίαν τῆς δῆθεν κινδυνεύουσας θρησκείας, αὐτὴ δὲ φοβουμένη πολιτικὴν μηχανορραφίαν ἀνθημιλλᾶτο πρὸς ἐκείνην ταχέως πράττουσα καὶ ἀποφασίζουσα τὰ δεδογμένα.

Ἡ ταχύτης ὅμως τῶν περὶ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον ἦτο τοσαύτη ὥστε ἡ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ ἀναστείλῃ, πρὸς καιρὸν, τὴν ἀκάθεκτον ὁρμὴν αὐτῆς. Τὴν ὁρμὴν δὲ τῆς συνόδου καί, κατ' ἀκολουθίαν τὴν πρὸς τὴν καταδίκην εὐεπιφορίαν αὐτῆς ἐζήπτεν ἔτι μᾶλλον ἡ σταθερὰ ἔκρησις τοῦ Καίτη, ὅστις καίπερ προτρεπόμενος ὑπὸ τῶν μετριοτέρων καὶ ἀπειλούμενος ὑπὸ τῶν θερμότερων συνοδικῶν ἀπήντησεν ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς (21 Ὀκτωβρίου 1339) ἀταράχως :

« Ἐπιτρέπεται ἐν εὐνομουμένῳ κράτει καυχωμένῳ μάλιστα ἐπὶ ἀνεξιθρησκείᾳ νὰ ἐρευνᾷ τις τὴν συνείδησιν τοῦ ἐτέρου καὶ νὰ ζητῇ ἐγγράφον ὁμολογίαν τῆς πίστεώς του ; Ἄν τοῦτο ἐπιτρέπεται, ἂς ὁμολογήσωμεν ὅτι δὲν ἀφιστάμεθα πολὺ τῆς ἐποχῆς τῶν δικαστηρίων τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως ». ὡς ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ἐξοργισθέντες οἱ συνοδικοὶ τῇ 23 Ὀκτωβρίου κατήρεσαν αὐτόν· ἀλλὰ τὸ ὑπουργεῖον παρεμβὰν τῇ 26 ἔπεισε τοὺς συνοδικούς ν' ἀναβάλωσι τὴν καθάρσειν καὶ μετὰ δύο ἡμέρας τῇ 28 τοῦ αὐτοῦ ἐξεδόθη Διάταγμα, καθ' ὃ ὁ Καίτης ἀπεπέμπετο εἰς τὸ ἐκ Σκιάθου κοινοδικιὸν μοναστήριον πρὸς μεταμέλειαν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ φανατικοὶ μονασταὶ μετεχειρίζοντο τὸν ἄθλιον πρεσβύτερον σκληρῶς, ἡ κυβέρνησις μετήγαγεν αὐτὸν ὕστερον εἰς Θήραν, ἐνθα καὶ διέτριψε μέχρι τῆς 30ῆς Μαρτίου 1842. Μάτην δ' ἐπειράθησαν νὰ μεταπείσωσι τὸν Καίτην, ὅπως ἀπλῶς ἀνομολογήσῃ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, ἄλλοι τε καὶ ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης.

Ὁ γέρον φιλόσοφος ἔμενεν ἀκλόνητος· ἐζητήσατο μόνον μίαν χάριν : « ἵνα ἐπιτραπῇ αὐτῷ ἢ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μετάδασις· μετέβη δὲ εἰς Ἀγγλίαν, ἐν ἣ διέτριψε μέχρι τῆς ψηφίσεως τοῦ συντάγματος τοῦ 1844. » Ἄλλ' ἡ ἐπάνοδος αὐτοῦ ἀπέβη αὐτῷ, ὡς θελωμεν ἰδῆ ἐν τοῖς μετέπειτα, ὀλεθρία.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀρχηγὸς τῶν νεωτεριζόντων, ὁ Φαρμακίδης, δὲν ἔμεινεν ἄτρωτος ἐκ τῶν κατὰ τοῦ Καίτη ἐκτοξευθέντων βελῶν. διότι ἡ πρὸς αὐτὸν ὑπόνοια καὶ δυσμένεια ἐδείχθη οὐ πολὺ μετὰ τὴν ἐξορίαν ἐκείνου εἰς Σκιάθον, διότι ἀπελύθη, τῇ 20ῃ Νοεμβρίου 1841 ἐκ τῆς τοῦ γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου θέσεως καὶ διωρίσθη, ὃ τὰ μάλιστα ἐμφαντικώτατον, καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ οὐχί, ὥς ἔδει, τῆς θεολογίας, ἀλλὰ τῆς φιλολογίας! Καὶ αὐτοῦ δὲ κατηγοροῦν οἱ ἄγαν ὀρθόδοξοι, καὶ πολλοὶ ἀκρίτως ἐπίστευον, ὥς κρυφίως δῆθεν συνεννοούμενου μετὰ τοῦ Καίτη· ὅτι καὶ οὗτος ἐμφορούμενος δῆθεν τῶν «καίρειων θεωριῶν ἢ τῶν θρησκευτικῶν κεινοτομιῶν τῆς Εὐρώπης ὑπέσκαπτε τὰ θεμέλια τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἀποχωρίζων αὐτὴν τοῦ πατριαρχείου.»

Τούτου ἕνεκα ὁ Φαρμακίδης ἐξέδωκε, τῷ 1840, τὴν ἀπολογίαν αὐτοῦ, ἀνασκευάζων λαμπρῶς τὰς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας· Τοῦ πνεύματος δὲ τῶν φιλορθοδόξων ἐμφορούμενον καὶ τὸ Πατριαρχεῖον οὔτε τὴν καταδικάσασαν τὸν Καίτην ἐπὶ ἀσεβείᾳ Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἑλλάδος ἀνεγνώριζεν, οὐδ' ἐδέχετο ἔγγραφον αὐτῆς· οὐδ' αὐτὴ ἡ ἐπιστολὴ αὐτῆς, δι' ἧς ἡγγέλετο, τῷ 1841 αὐτῷ ἡ καταδίκη τοῦ Καίτη, ἐγένετο δεκτὴ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ βασιλέως κυβερνήσεις ὑφίστατο καὶ αὐτὴς τροποποιήσεις τινάς· διότι τῇ 4ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ 1839, παυθέντος τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν γραμματέως Σπανιολάκη, διωρίσθη ταισῦτος ὁ Γ. Τισσαμενός, τῇ 30ῃ Δεκεμβρίου ἐπὶ τῷ ἐγερθέντι θορύβῳ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Φιλορθοδόξου ἐταιρείας, παυθέντος τοῦ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν, τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργοῦ Γ. Γλαράκη διωρίσθη ἀντ' αὐτοῦ ὁ Ν. Θεοχάρης· τέλος ὁ προκληθεὶς θόρυβος ἐπὶ τῇ πρὸς τὴν Τουρκίαν συνθήκῃ ἐκτραπείς μέχρι προπηλακισμῶν καὶ ἀναθέματος κατὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργοῦ Ζωγράφου, προεκάλεσε τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ τῇ 16ῃ Μαΐου 1840, ἀναλαβόντος τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργείου τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Α. Παΐκου.

Οὕτως ἀνασχηματισθεῖσα ἡ κυβέρνησις ἐξηκολούθει νὰ διάγῃ τὸν ταραχώδη καὶ πολυώδυνον αὐτῆς βίον ὑπὸ τὴν προεδρείαν βασιλέως, τούτου δὲ κωλυομένου ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Γ. Κουντουριώτου μόνον· διότι ὁ ἕτερος ἀναπληρωτὴς Α. Ζαΐμης ἀπέθανεν εἰδὴ 4ῃ Μαΐου 1839.

Μεθ' ὅλον ὅμως τὸν ἐπελθόντα ὑπουργικὸν ἀνασχηματισμὸν ἡ κατὰστασις ἦτο οἰκρά· διότι ἡ μὴ ἐπωφελὴς ἐκμετάλλευσις τῆς ἐπελθούσης κρίσιμου τῆς Τουρκίας θέσεως καὶ τὰ ἄλλα πολλὰ καὶ πολυποίκιλα γεγονότα, ἕπερ ἐμνημονεύσαμεν, ἐνέτειναν τὴν ἀντιπολίτευσιν, ὑποθαλπομένην, ἥκιστα ἐντίμως, καὶ ὑπὸ τοῦ Ἑγγλοῦ πρεσβευτοῦ Λαίενς καὶ περιήγαγεν τὸν θρόνον εἰς ὧντως κρίσιμον καὶ ἀκροσφαλὲς σημεῖον.

Καὶ τῶν οἰκονομικῶν δὲ ἡ κατὰστασις παρεῖχε δυσχερεῖας μεμάλας· διότι τὸ μὲν δάνειον τῶν 60,000,000 εἶχεν, ἀπὸ πολλοῦ ἐξαντληθῇ, αἱ δὲ δημόσιαι εἰσπράξεις οὐδόλως ἐπῆρκουν εἰς τὸ νὰ καλύψωσι τὰς δαπάνας καὶ τὰς ὑποχρεώσεις, ἃς ἀνέλαβε τὸ ἔθνος ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτοῦ.

Ἰδίως ἡ τοῦ δανείου τῶν 60,000,000 διαχειρίσις ὑπῆρξεν ἄστοχος, ταύτου δ' ἔνεκα αἱ τρεῖς δυνάμεις μεγίστας παρενέβαλον δυσχερεῖας πρὸς πραγματοποιήσιν τῆς τρίτης σειρᾶς τοῦ δανείου τούτου. Ἐν τῇ γαλλικῇ βουλῇ αὐτὸς ὁ φιλέλλην κόμης Δαρκούρ ἐκηρύχθη ἐναντίον τῆς πληρωμῆς τῆς γ' σειρᾶς, ὁ δὲ πρωθυπουργὸς Μολέ διεβεβαίωσε τὴν βουλὴν, ὅτι τὰ χρήματα θὰ δοθῶσι κατόπιν ἐγγυήσεων· ἡ Ἀγγλία ἔτι πλείότερον ἐδυστρόπει, ὁ δὲ Τσάρος Νικόλαος μόλις ἐπέισθη ἵνα ἄρξηται καταβάλλον μέρος τῆς γ' σειρᾶς τῇ ἐπεμβάσει τοῦ βασιλέως τῆς Βουλγαρίας.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἡ κατὰ τμήματα καταβολὴ τῆς τρίτης σειρᾶς ἐμείωσε, κατὰ μέγα μέρος, τὴν χρησιμότητα αὐτῆς γενομένη ὑπὸ τῶν τριῶν Δυνάμεων γλίσχρως καὶ ὑπὸ ἔρους, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν δύο πρώτων σειρῶν διαχειρίσις ὑπὸ τῆς ἀντιδικταλίας καὶ τοῦ Ἀρμανσπεργ οὐδόλως ὑπῆρξεν ἄμεμπτος. Οὕτως ὁλόκληρον τὸ δάνειον τῶν 60,000,000 ἐδαπανήθη χωρὶς τὸ Κράτος σπουδαίως ν' ἀνακουφισθῇ· διότι τούτων τὰ μὲν

12,500,000 ἐδόθησαν τῇ Τουρκίᾳ διὰ τὴν παραχώρησιν τῆς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, τὰ δέ, κατὰ τὴν ἐν Λονδίνῳ συνθήκην 11,000,000 ἔδαπανήθησαν εἰς ἔξοδα τοῦ βαυαρικοῦ στρατοῦ, 26,000,000 ἐδόθησαν εἰς τόκους καὶ χρεωλύσια, 2,500,000 ἀφηρέθησαν ἐν τῷ ἰσολογισμῷ τοῦ δανείου εἰς προμήθειαν καὶ ἔξοδα τῆς ἀποσταλείσης πρὸς εὔρεσιν τοῦ δανείου ἐπιτροπείας, ποσὸν ὑπέρογκον οὐδαμῶς διευκρινιζόμενον καταλλήλως, τῆς ἐπιτροπῆς μὴ εὐρούσης δυσχερείας, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν τριῶν δυνάμεων παρασχεθεῖσαν ἐγγύησιν. Ἐκ τῶν 60,000,000 λοιπὸν, 57,750,000 ἔδαπανήθησαν εἰς τὰ ἀνωτέρω.

Ἐπὶ πλέον δὲ τὸ Κράτος εἶχεν ἐπιβαρυνθῆ καὶ δι' ἑτέρου τινὸς δανείου, συνομολογηθέντος, αὐθαιρέτως, ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὀθωνος μετὰ τῆς Βαυαρίας, κατὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα ἀφίξιν τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου, ὅστις δι' ἰδιαιτέρας συμβάσεως ἔστερξε νὰ παράσχῃ τῷ υἱῷ, πρὸς ἀνέγερσιν ἀνακτόρων, ὧν αὐτός, ὡς εἶδομεν κατέθηκε τὸν θεμέλιον λίθον, καὶ διακόσμησιν αὐτῶν δάνειον ἐξ 1,250,000 φλωρινίων περὶπου, ἐκ τῶν χρημάτων ἅτινα δυνάμει τῶν βιενναίων συνθηκῶν εἶχε προκαταβάλει ἡ Γαλλία τῇ Βαυαρίᾳ πρὸς ἀνέγερσιν τῶν ὀχυρώσεων τοῦ Γερμανοῦ. Τὰ χρήματα ὅμως ταῦτα ἐδόθησαν ἐπὶ βραχυτάτῃ προθεσίμῃ, οὕτω δὲ τῇ 20ῇ Φεβρουαρίου τοῦ 1838, τουτέστι δύο μετὰ τὸν δανεισμὸν ἔτη, ὁ Λουδοβίκος ἀπηύθυνε τῷ Ὀθωνι ἐπιστολήν, ἐν ᾗ σὺν ἄλλοις ἔλεγε καὶ τάδε : «Τὴν ἀπόδοσιν τοῦ βαυαρικοῦ δανείου συνιστῶ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ὑπολογίζω ἐπὶ τὸ φιλοδίκαιόν σου αἶσθημα· δεν θὰ θελήσης νὰ περιαγάγῃς τὸν πατέρα σου εἰς στενοχωρίαν πρὸς τὰς βουλὰς».

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ὀθων ἠδυνάτει τότε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν πρὸς τὸν πατέρα ὑπόσχεσιν, ἐζήτησε νέαν προθεσίμην, ἥτις ἐδόθη μὲν ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἐτοίχισεν ὅμως αὐτῷ ἐπιτιμήσεις ἐν τε τῇ βαυαρικῇ Βουλῇ καὶ ἐν τῇ γερμανικῇ Διαιτῇ. Μόλις δ' ὁ Ὀθων κατώρτωσε νὰ ἀποστείλῃ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ χρήματά τινα, ἅμα ὡς ἤρχισαν νὰ δίδωνται χρήματα ἐκ τῆς γ' σειρᾶς τῶν 60,000,000.

Τὰ χρήματα δὲ τοῦ ἀνεπισήμου ἐκείνου δανείου τοῦ ἐξ 1,250, 000 φλωρινίων, ὅπερ οὐδὲ καὶ ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως κατεχωρήθη καὶ ὅπερ οὐδεμία κυβέρνησις ἀνεγνώρισε, μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐπληρώθη, ὅτε ὁ πρίγκιψ Βίσμαρκ ἐξήρτησεν ἐν ἔτει 1878 ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ Βερολίνου, οὕτως εἰπεῖν, τὴν παραχώρησιν τῆς Θεσσαλίας τῇ Ἑλλάδι, ἐκ τῆς πληρωμῆς τοῦ δανείου τούτου τοῦ βασιλέως Ὀθωνος.

Ἐν τούτοις ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς χώρας, καίπερ κατ' οὐσίαν πλείστας παρείχεν ἐλπίδας βελτιώσεως· διότι καὶ τὰ τῶν προϋπολογισμῶν ἐλλείμματα οὐχὶ τόσον τῆς ἀντιβασιλείας, ὅσον τῆς μοναρχίας τοῦ Ὀθωνος, ἤρχισαν ἐπαισθητῶς νὰ μειῶνται καὶ ἰδίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἀπετέλεσεν ὅμως τὴν κυριωτέραν αἰτίαν τῆς ἀγγλικῆς ἐπεμβάσεως· διότι ὁ Πάλμερστον, ὁ ἀδιάλλακτος οὗτος τοῦ Ὀθωνος ἐχθρὸς καὶ πολέμιος, ἐκ τῆς μὴ ἐκπληρώσεως τῶν τοῦ δανείου τῶν 60,000,000 ὑποχρεώσεων τῆς Ἑλλάδος ἤρνετο τὰ σπουδαιότερα ἐπιχειρήματα τοῦ σφοδροῦ πολέμου, ὃν ἐν Ἀθήναις διεξῆγε διὰ τοῦ Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ Λάιενς, ἐν Εὐρώπῃ δὲ δι' ἐπανειλημμένων διακοινώσεων περὶ τῆς κακῆς καταστάσεως τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων.

Ὁ Ὀθων λοιπὸν διήρχετο ἡμέρας κρίσιμους· διότι ἀφ' ἑνὸς ὁ ἐν τῇ Ἀνατολῇ τάραχος, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐκραγεῖσα τότε κρητικὴ ἐπανάστασις, ὁ ἐσωτερικὸς σάλος, ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων ἐφημερίδων ὑποκινούμενος, ἐν καὶ μόνον ἐπιζήτουσῶν συνταγματικῆς ἐλευθερίας, παρείχον καθ' ἑκάστην πράγματα αὐτῷ, τὸ δὲ ἀνασχηματισθὲν ὑπουργεῖον ἦτο ὅλως ἀνεπαρκὲς νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἐπικειμένην θύελλαν.

Εἰς ταῦτα λοιπὸν πάντα ἀποβλέπων ὁ βασιλεὺς καὶ ἐπιθυμῶν νὰ θέσῃ τέρμα εἰς ἐνέργειαν ἐκεῖνο, ὅπερ κακῶς ποιῶν δὲν ἐπραξε μέχρι σήμερον, νὰ ἀνκθέσῃ δηλαδὴ τὴν πρωθυπουργίαν εἰς Ἑλληνα πολιτικὸν ἄνδρα· ὅθεν παρεκάλεσε τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, πρεσβευτὴν ἐν Λονδίνῳ διατελοῦντα, καὶ ἀνέθηκεν αὐτῷ τὸν σχηματισμὸν ὑπουργείου.

Ἡ πρόσκλησις τοῦ Μαυροκορδάτου ἐγένετο τῇ συμβουλῇ τῆς

Γαλλίας. Ἡ συμβουλὴ αὕτη ἦτο εἰλικρινὴς καὶ ἔντεχνος· διότι ἐγίνωσκεν ἡ Γαλλία, ὅτι αἱ περὶ συντάγματος φωνασαίαι τοῦ Πάλλμεστον προήρχοντο ἀκριβῶς ἐκ τοῦ ὅτι οἱ τὸ ἀγγλικὸν ἀποτελοῦντες κόμματα εἶχον ἀπομακρυνθῆ τῆς ἀρχῆς.

Ὡς πολὺ δ' ὀρθῶς ἐσκέπτετο ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις, δύο τινὰ ἤθελον ἐπέλθει διὰ τῆς τοῦ Μαυροκορδάτου εἰς τὴν πρωθυπουργίαν προσκλήσεως· ἡ ἤθελε περισταλῇ ἡ κατὰ τοῦ Ὁθωνος ἀγγλικὴ ἀντιπολίτευσις ἢ ἤθελεν ἐκτεθῆ εἰς ἀποτυχίαν ὁ τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἀγγλικοῦ κόμματος ἡγέτης Μαυροκορδάτος κατὰ τὰς λίαν κρισίμους ἐκείνας περιστάσεις.

Ἡ Ἀγγλία ἐζήτηε σύνταγμα· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ δοκιμασθῇ, ἂν θὰ ἐζήτηε καὶ αὖθις σύνταγμα, τοῦ Μαυροκορδάτου ἐρχομένου εἰς τὴν κυβέρνησιν.

Ὁ Ὁθων ἐπείσθη καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος προσκλήθεις εἰς Ἀθήνας καὶ διελθὼν ἐκ Παρισίων ἔλαθεν ἐπανελημμένους συνεντεύξεις μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ Γκιζώ καὶ τοῦ ἡγέτου τοῦ ἐν Ἑλλάδι Γαλλικοῦ κόμματος, τοῦ Ἰωάννου Κωλέττη, πρεσβευτοῦ εἰσέτι ὄντος τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρίσις.

Ὁ Μαυροκορδάτος διελθὼν ἐκ Παρισίων, ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας τῇ 31ῃ Μαΐου 1840, τοῦτέστι μετὰ τέσσαρας σχεδὸν ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ μῆνας.

Ἦρξαντο τότε μακρὰ μετὰ τοῦ βασιλέως διαπραγματεύσεις, διότι ὁ Μαυροκορδάτος ἐζήτηε νὰ ἀναλάβῃ τὴν πρωθυπουργίαν ὑπὸ ὄρους τινάς:

α') Τὴν κατάργησιν τοῦ ἰδιαιτέρου τοῦ βασιλέως ἐκ Βαυαρῶν ἀνακτοβουλίου.

β') Τὴν ἀποπομπὴν τῶν Βαυαρῶν ἐν γένει.

γ') Τὸν διορισμὸν Ἑλλήνων ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ.

δ') Τὴν προεδρείαν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ τὴν σύστασιν τοῦ ὑπουργείου ἄνευ ἐπεμβάσεως τῆς βασιλείας.

Πᾶσι ὅμως αὗται αἱ αἰτήσεις τοῦ Μαυροκορδάτου ἀπερρίφθησαν, καὶ οὕτω κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον ὁ Ὁθων ἐξετέλεσε τὴν γαλλικὴν συμβουλὴν τῆς προσκλήσεως τοῦ Μαυροκορδάτου εἰς τὴν πρω-

θυπουργίαν, ἐξ οὗ μετ' οὗ πολὺ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὑποβάλῃ τὴν ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτοῦ ὡς πρωθυπουργοῦ παρτίτησιν, ὡς ὁ ἴδιος ἐκτίθησιν ἔν τινι πρὸς τὸν Τρικούπην ἐπιστολῇ, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 17)29 Σεπτεμβρίου 1841.

Εἰς τὴν μὴ παροχὴν ὅμως τῶν προτάσεων τούτων ὑπὸ τοῦ Ὁθωνος συνετέλεσαν πολλοὶ καὶ οἱ πρεσβευταὶ τῆς Βαυαρίας καὶ Αὐστρίας, οἱ ἀποτελοῦντες τὸ ἀνκικοβούλιον Βαυαροί, καὶ Ἕλλη- νές τινες αὐλοκύλακες, οἵτινες πάντες συνησπίσθησαν νὰ παρακω- λύσωσι τὸν βασιλέα ἀπὸ τοῦ νὰ παραδεχθῇ τὰς προτάσεις ἐκεί- νας τοῦ Μαυροκορδάτου, αἵτινες ἀνκμφιδύως καὶ συνεταὶ ἦσαν καὶ κατάλληλοι πρὸς ἐκανοποίησιν τῆς λίαν ἐξηρηθισμένης τότε δημοσίας γνώμης.

Τοιοῦτος δ' ὑπῆρξεν ὁ διαγεγενης μετὰ τὴν μὴ ἀποδοχὴν τῶν προτάσεων ὑπὸ τοῦ βασιλέως θόρυβος, ὥστε καὶ αὐτός ὁ παρεπιδή- μων ἐν Ἀθήναις μεγαλείτερος ἀδελφὸς τοῦ Ὁθωνος Μαξιμιλιανὸς ἀνεμίχθη σπουδαίως, συνδιαλεχθεὶς μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς χώρας, ἀλλ' οὐδὲν κατώρ- θωσαν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ὅμως ὡς ἐκ τῶν διασπειρομένων ἀνὰ τὰς Ἀθήνας φημῶν περὶ τῶν μακρῶν τούτων διαπραγματεύσεων, ἐπέκειτο φόβος ταραχῶν, ὁ βασιλεὺς ἐφάνη παραδεχόμενος προτάσεις τινὰς τοῦ Μαυροκορδάτου, καὶ ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἄμεσον σύστασιν τοῦ ὑπουργείου, ὑπερ καὶ ἐσχηματίσθη τῇ 24ῃ Ἰουνίου 1841, ὑπο- χωρήσαντος ἐν πολλοῖς φρονίμως τοῦ Μαυροκορδάτου, πρὸς ἀπο- σόβησιν ἐξεγέρσεώς τινος τοῦ λαοῦ.

Ἐσχηματίσθη δὲ τὸ νέον ὑπουργεῖον ὡς ἐξῆς : Πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν ἐγένετο ὁ Μαυροκορδάτος, ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτετραμμένος Δ. Χρη- στίδης τῇ ἐπιμόνῃ αἰτήσῃ τοῦ Γάλλου ἀντιπροσώπου, ἐπὶ τῶν Ἑκκλησιαστικῶν ὁ Σ. Βαλέττας, ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὁ Α. Με- λᾶς, ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν ὁ Α. Κριεζῆς, ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὁ Τις- σαμενὸς καὶ μετὰ ἑβδομαδιαίαν μακροὴν συνδιάσκεψιν, ἤτοι τῇ 24

Ίουλίου ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὁ Α. Μεταξᾶς, παυθέντος τοῦ βαυκαροῦ Σμάλτς.

Ὁ βασιλεὺς ὅμως σχηματίσας τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο κατ' ἀνάγκην καὶ φοβούμενος ταραχάς, δὲν ἡννόει παντάπασιν νὰ μεταλλάξῃ τὴν προτέραν πολιτικὴν. Οὕτω δὲ ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἡ συνεργασία μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου ἦτο λίαν προβληματική, καθότι κατήργησεν μὲν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ θεαθῆναι τὸ ἀνακτοράκιον, ἵνα οὕτω φανῇ ὅτι ἐκτελεῖ τὰς προτάσεις τοῦ Μαυροκορδάτου, διέτηρήσεν ὅμως αὐτὸ ὑφ' ἑτερον ὄνομα, ἀποκαλέσας «ἰδιαιτέρον γραφεῖον τοῦ Βασιλέως» καὶ ἐν γένει ἐξηκολούθησε τὸ αὐτὸ σύστημα τῆς ἀμέσου ἐπεμβάσεως καὶ ἀναμίξεως ἐν πάσῃ τοῦ πρωθυπουργοῦ πράξει, ἐξ οὗ μετὰ ἐνὸς καὶ ἡμίσεως μηνὸς πρωθυπουργίαν, ἤτοι τῇ 10ῃ Αὐγούστου παρητήθη ὀριστικῶς τῆς πρωθυπουργίας ὁ Μαυροκορδάτος, τῆς παραιτήσεως αὐτοῦ γενομένης δεκτῆς, «ἐνεκα λόγων ὑγείας!» ὡς ἀναφέρει ὁ ἴδιος ἐν τινι πρὸς τὸς Α. Κριεζῆν ἐπιστολῇ.

Οὕτω δὲ τὸ ὑπουργεῖον καὶ αὐθις ἔμεινεν ἀκέφαλον, προεδρεύοντος αὐτοῦ τοῦ βασιλέως καί, ἐκείνου κωλυομένου, τοῦ ἀρχαιοτέρου ὑπουργοῦ. Καὶ τὸ μὲν ἐκ τῆς παραιτήσεως τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν χρεῶν τοῦτο ὑπουργεῖον ἀνέλαβε τότε ὁ Δ. Χρηστίδης καὶ ἀντ' αὐτοῦ τὸ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὁ Ι. Ρίζος, τὸ τῆς Δικαιοσύνης ὁ Γ. Ράλλης, καὶ τῇ 29ῃ Αὐγούστου τὸ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργεῖον ὁ Ἀλ. Βλαχούπουλος, παραιτηθέντος τοῦ Μεταξᾶ. Μετὰ παρέλευσιν δ' ἐνὸς καὶ πλεόν ἔτους, τῇ 9ῃ Νοεμβρίου 1842, ἀντὶ τοῦ Τισσαμενοῦ ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν διωρίσθη ὁ Ν. Σιλήβεργος, καὶ μετὰ τινος ἡμέρας, παυθέντος καὶ τούτου, προσωρινῶς ὁ Γ. Δ. Ράλλης. Διὰ τῶν προσώπων τούτων διώκησεν ὁ Ὄθων ἀπὸ τῆς παραιτήσεως τοῦ Μαυροκορδάτου μέχρι τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843, ὅτε ἡναγκάσθη νὰ υπογράψῃ τὸ Σύνταγμα.

Οὕτω λοιπὸν τὸ προσδοκώμενον ἐκ τῆς πρωθυπουργίας Ἑλληνος πρωθυπουργοῦ ἀγαθὸν ἐναυάγησε· διότι οὐδὲν ἦτο δυνατόν νὰ προσγίγῃ ἐκ τῆς ὀλιγοχρονίου ἐκείνης πρωθυπουργίας, καθ' ἣν

ἀπεδείχθη διὰ μυριοστὴν ταύτην φορὰν ὅτι ὁ βασιλεὺς οὐ μόνον ἤρνεϊτο τὴν παροχὴν Συντάγματος, ἀλλὰ καὶ τὴν παραδοχὴν ἐπὶ Κυβερνήσεως, δρώσης ἀνεξαρτήτως τῶν ἀυλοκολάκων καὶ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτοῦ γραφένων.

Ἐξηκολούθει νὰ πράττῃ τὸ αὐτὸ πάντοτε σφάλμα, νὰ διατηρῇ τοῦτέστι τοὺς Βαυαροὺς, καίπερ ἀριθμητικῶς ἐλαττωθέντας, ἀντὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ μοναρχικὴν μὲν κυβέρνησιν ἀλλ' ἐλληνικὴν, προσδρευομένην ὑφ' ἐνὸς τῶν ἰσχυρῶν καὶ μᾶλλον ἐπιβαλλομένων συγχρόνων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐντεῦθεν δὲ δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ τῷ αὐτῷ πολιτικῇ τοῦ βασιλέως Ὁθωνος σπουδαιότατα ἔβλαψε τὸν θρόνον αὐτοῦ. Ὡσεὶ δὲ μὴ ἤρκουν αἱ ἐξωτερικαὶ περιπλοκαί, αἱ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν δυσχέρειαι καὶ αἱ ἐπεμβάσεις τῶν δυνάμεων, ὁ βασιλεὺς, διὰ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ, προὐκάλεσε καὶ τὴν γενικὴν ἀγανάκτησιν διὰ τῆς ἀποκρούσεως τῶν μετρίων καὶ συνετῶν προτάσεων τοῦ Μαυροκορδάτου.

Ἡ ταχεῖα ἐκείνη καὶ ἀπρόοπτος ἀποχώρησις τοῦ Μαυροκορδάτου ἐξώργισεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν Ἀγγλίαν, ἥς ὁ πρεσβευτὴς σὺν Ἐδμόνδῳ Λάιενς ἀναφανδὸν ἐξεφράζετο κατὰ τοῦ βασιλέως Ὁθωνος καὶ ἐπέτεινε τὸ κακὸν· ἡ ἀγανάκτησις ἐπὶ τῇ ἐπιμόνῳ διατηρήσει τῶν Βαυαρῶν ἠϋξάνετο· ἡ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀπομάκρυνσις τῶν ἡγετῶν τῶν κομμάτων ἐνίσχυε τὰ διαθρυλλούμενα περὶ ἐκδοαρισμοῦ τῆς χώρας καὶ πάντα ταῦτα ἐπέσπευδον, λέγει ὁ κ. Κυριακίδης, τὴν ἡμέραν τῆς λαϊκῆς ἐκρήξεως. Εἰς τὸν ἀγῶνα δὲ τοῦτον κατήλθε μετὰ σφοδρότητος πάνοπλον τὸ πρὸς τὴν Ρωσσίαν ἀποκλίνον κόμμα οὕτως ἐπιβλητικῶς, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Πάλλμερστον ἐπτοήθη καὶ διεβίβασε τῷ Λάιενς ὁδηγίας, καθ' ἃς ὤφειλεν οὗτος νὰ συνεργασθῇ μὲν πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν συνταγματικῶν ἰδεῶν, νὰ παρακωλύσῃ δὲ, πάσῃ δυνάμει, πιθανὴν ἑξῶσιν τοῦ βασιλέως Ὁθωνος.

Εἰς ἐπίμετρον δὲ τῆς ἀπορίας τοῦ Ὁθωνος ἤρξατο μετ' αὐτὸν καὶ ἡ ἐν Κρήτῃ ἐπανάστασις ἣτις μικροῦ δεῖν ἐξήπτε καὶ πάλιν τὸν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας πόλεμον. Ἡ ἐν Κρήτῃ

ἐπανάστασις ἔληξε τελείως τῷ 1828· εἶτα δ' ἀπεκλείσθη τῇ 22 Ἰανουαρίου 1830 διὰ τοῦ ἐν Λονδίνῳ πρωτοκόλλου, τῆς Ἑλλάδος ἐλευθερωθείσης.

Οἱ Τοῦρκοι, ἀναστηλωθείσης πάλιν τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας τοῦ Μεχμέτ 'Αλῆ, κατέθλιβον δεινῶς τοὺς Κρητάς, οἵτινες διὰ τοῦτο συνελθόντες τῷ 1833 ἐν Μουρνικῇ ἐποιήσαντο ἔνοπλον ἐπίδειξιν καὶ ἐπεκκλῆσαντο τὴν προστασίαν τῶν δυνάμεων· ἀλλ' αὐταὶ μὲν οὐδὲν ἔπραξαν οἱ δὲ Τοῦρκοι τοὺς Κρητάς ἀσυντάκτους ὄντας διέ-
λυσαν πολλοὺς αὐτῶν φονεύσαντες.

Εἶδα δὲ ὁ διοικητὴς Μουσταφᾶς τοῦ Μεχμέτ 'Αλῆ ἀντιπρόσω-
πος, 'Αλβανὸς ὕπουλος, παντοιοτρόπως ἐξηπάτα τοὺς Κρητάς καὶ μάλιστα τοὺς ἀνδρείους Σφακιανούς, πρὸς οὓς κατ' ἀρχὰς μὲν ἔδωκε τελείαν ἐλευθερίαν, εἶτα ὅμως τεχνηέντως ὑπέβαλε καὶ τὸν ἀπείσιον καὶ ταπεινὸν κερφαλικὸν φερον (χαράτσι) ἐν ᾧ συγχρόνως ποικίλας ἐφαίνετο παρέχων αὐτοῖς προνομίας.

Οὕτως ὁ δόλιος Μουσταφᾶς διὰ ψευδῶν προνομίων, λέγει ὁ κ. Κρέμος, ἐχάλασε στερεωτέρας τὰς ἀλύσεις τῆς δουλείας. Οἱ Κρητὲς ἐνόουν· ἀλλ' οὐδὲ ἠδύναντο νὰ πράξωσιν ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ἔνεκα τῶν συχνῶν ἀτελεσφορήτων ἐπαναστάσεων, ἡ νῆσος κατεστρέφετο καὶ πρὸ πάντων ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἡλατ-
τοῦτο δεινῶς, διότι ἐπὶ μίαν δεκαετίαν, ἀπὸ 1821-1831 ἀπώ-
λοντο 170,000 ἀνδρῶν Κρητῶν, ὧν οἱ μὲν ἐφονεύθησαν οἱ δ' ἐκ
νοσημάτων ἀπέθανον, οἱ δὲ ἡχμαλωτίσθησαν καὶ ἄλλοι καταλι-
πόντες αὐτὴν διεσκορπίσθησαν εἰς ξένην γῆν.

Ὅτε ἔμωσ τῷ 1840, τῇ μεσητεῖᾳ τῶν δυνάμεων, ἡ Κρήτη ἀποσπασθεῖσα τοῦ Μεχμέτ 'Αλῆ παρεδόθη αὐτῇ τῇ Τουρκίᾳ, οἱ Κρητὲς ἐνόμισαν ὅτι ἐν τῇ μεταβολῇ ταύτῃ ἠδύναντο νὰ ἐγερθῶσι καὶ πάλιν, ἐφ' ὅσον καὶ αὐτὸς ὁ Μουσταφᾶς, ὁ ἐπιτηδειότατος καταστροφεὺς τῆς Κρήτης ἀφέθη ὑπὸ τῆς Τουρκίας ὡς διοικητὴς αὐτῆς.

Καὶ πάντοτε μὲν σχεδὸν οἱ Κρητὲς ἀπαράκαυστοι ἠγείροντο, καθ' ἀπάσας τὰς κατὰ τῆς τουρκικῆς τυραννίας ἐπαναστάσεις, ἀλλὰ νῦν ἦσαν τελείως γυμνοὶ πάσης ἐσωτερικῆς ἐτοιμασίας καὶ

ἐξωτερικῆς τινος βοήθειας. Κακῶς δὲ μὴ λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὴν κατὰστασιν τῆς Ἑλλάδος, ἡλπίζον παραδόξως καὶ ἐξ αὐτῆς ἐπικουρίας, καθ' ὃν χρόνον αὐτὴ εὐρίσκετο ἐν μεγάλῃ ἐσωτερικαῖς δυσχερείαις καὶ ἐξωτερικαῖς περιπλοκαῖς, πρὸ πάντων πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ Ἀγγλίαν· καὶ τοῦτο διότι ἡπατήθησαν ἔκ τε τῶν ἄλλων ὑποσχέσεων καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθῆναις προσφύγων ὀπλιταρχῶν Κρητῶν, ἀπατηθέντων καὶ αὐτῶν ἐκ τῆς διφορούμενης ἀπαντήσεως τοῦ Πάλμεστον πρὸς τὸ ὑπόμνημα, ὅπερ ἔπεμψαν πρὸς αὐτὸν ἐξαιτούμενοι τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας πρὸς Ἰδρυσιν ἡγεμονίας ἐν Κρήτῃ : « Ἡ Κρήτη εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θὰ εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τὰς προτέρας καταδυναστεύσεις.

Ἡ ἀπάντησις αὕτη τοῦ Πάλμεστον, ἡ διαδοθεῖσα φήμη, ὅτι ἀγγλικὸς στόλος, ἐν τάχει, θέλει καταπλεύσει εἰς Κρήτην, ἡ ἐλπίζομένη ἐξ Εὐρώπης διπλωματικὴ ἀρωγὴ καὶ ἡ ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος βοήθεια, πάντα ταῦτα ἐξηγεῖραν πάλιν τὸν ἀνεξάντλητον ἐνθουσιασμόν τῶν τέκνων τῆς ἡρώδους τῆς Μεσογείου.

Ἡ ἐπανάστασις ἀπεφασίσθη. ἐξ Ἑλλάδος μετέβαινον οἱ ὀπλιτάρχαι, ἐν οἷς ὁ Στυλιανὸς Δεληγιάννης, ὁ Β. Χάλης, ὁ Κουμῆς, ὁ Δεικτάκης καὶ Α. Χαιρέτης. ὅστις ἀπεβιβάσθη τῇ 19ῃ Νοεμβρίου 1840 μετὰ καὶ ἄλλων περὶ τοὺς 65 εἰς Λουτρών φέρων καὶ ὀλίγα πολεμοφόδια. Ἡ ἐπανάστασις παρασκευάζετο ἀπὸ Ὀκτωβρίου 1840—22 Φεβρουαρίου 1841 ἐν Κρήτῃ.

Οἱ Σφακιανοὶ φρονιμώτεροι ἐνδειχθέντες καὶ βλέποντες τὸ ἀπροπαρασκευαστον ἐνεδιοῶζον πρὸς τοῦτο ἀλλὰ καταπεισθέντες ὑπὸ τῶν ἐξ Ἑλλάδος ἐλθόντων ὀπλιταρχῶν Κρητῶν, προσεκάλεσαν τοὺς ὀπλιτάρχας καὶ προκρίτους τῆς Κρήτης εἰς συνέλευσιν γενομένην τῇ 21 Φεβρουαρίου 1841 ἐν Ἀσκύφῳ γράψαντες σὺν ἄλλοις : « Ὑψώσαμεν ἤδη πρῶτοι τὴν σημαίαν μας καθὼς καὶ εἰς ἄλλας ἐπαναστάσεις καὶ χαιρετίζομεν αὐτήν. »

Οὕτως ἀπεφώσισαν τὴν ἐπανάστασιν· συνωμολόγησαν δὲ τῇ 23 Φεβρουαρίου πρὸς τοὺς Σφακιανούς καὶ οἱ παρόντες ἐν τῇ

συνελεύσει ἐκ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν καὶ ὑπέγραψαν τὸ ἐπαναστατικὸν προσκλητήριον ἔγγραφον: «Οἱ καπεταναῖοι καὶ λοιποὶ πρόκριτοι τῆς Κρήτης ἐπιβεβαιοῦμεν τὰ ἄνω εἰρημένα καὶ συνάμα ὑποσχόμεθα νὰ ἀκολουθήσωμεν τοὺς Σφακιανούς εἰς τὸν ἀγῶνα μέχρι θανάτου».

Οὕτως ὑψώθη πρώτη ἡ τῶν Σφακιανῶν σημαία τῆς ἐπαναστάσεως χαιρετισθεῖσα δι' ἀθρόων πυραβολισμῶν, ὡς εἶναι συνήθεια αὐτοῖς, οἵτινες ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ὥμοσαν τὸν μέγαν ὄρκον τῆς ἀμοιβαίας συμπράξεως. Πανταχοῦ τῆς Κρήτης διεχύθη αὖθις ὁ ἱερὸς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐνθουσιασμός.

Ὁ δὲ Μουσταφᾶς ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐκ Σφακίων Ἀνδρέα Κοπάση, ὃν εἶχε παρ' ἑαυτῷ ὡς σύμβουλον, ὅτι δῆθεν ἐμελλον νὰ κηρύξωσιν ἡγεμονίαν καὶ αὐτὸν ἡγεμόνα, ἢ κωλυθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν δὲν προσέβαλε τοὺς ἐπαναστάτας, οἵτινες ἐξέλεξαν, ἐξαιρουμένων τῶν ἑνδεκα ἐπαρχιῶν τοῦ Ἡρακλείου μὴ ἐπαναστασῶν. «συνέλευσιν» καὶ συνέστησαν ἀπὸσκαῖρον κυβέρνησιν ἐκ τεσσάρων; «τοῦ Ἀριστείδου Χαιρέτη προέδρου, Ρ. Βουρδουμπᾶ ἀντιπροέδρου, Α. Κονταξάκη καὶ Ν. Μπιτσάκη.

Συγχρόνως δὲ διωρίσθη στρατάρχης ὁ Πωλογεωργάκης καὶ πολλοὶ ὀπλιτάρχαι. Ἡ δὲ σφραγὶς ἔφερεν ἐπιγραφὴν: «Κρητῶν πολιτεία», ἐξ οὗ τεκμήριον, ὅτι αἱ ἐπαναστάται ἐπεζήτητον, ἐν ἀρχῇ, ἡγεμονίαν καὶ οὐχὶ μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐνωσιν. Ταῦτα ἐγένοντο κατὰ μῆνα Μάρτιον.

Μετὰ ταῦτα δὲ συνεδριάσαντες τῇ 6 Ἀπριλίου 1841 ἐν Βαφεί τῶν Ἀποκορώνων οἱ ἀντιπρόσωποι καὶ ὀπλιτάρχαι τῶν ἐπαρχιῶν, Σελίνου, Κυδωνίας, Κισσάμου, Ἀποκορώνων, Ρεθύμνης, Ἀγίου Βασιλείου, Ἀμαρίου καὶ Μυλοποτάμου, ὠρίσθησαν, ὅτι συντάσσονται μὲν πρὸς τοὺς Σφακιανούς ἐν τῷ ἱερῷ ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνι, θέλουσι ὅμως δώσει ψῆφον, ἐν γενικῇ αὐτῆς συνελεύσει, ὑπὲρ ἀποζημιώσεως διὰ γαιῶν καὶ βραβεύσεως αὐτῶν ὡς πρώτων λαβόντων τὰ ὅπλα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος. Αὐθημερόν ἐπιτροπεῖα τῶν εἰρημένων ἀντιπροσώπων καὶ ὀπλιταρχῶν ἔδωκε τοῖς Σφακιανοῖς ἐν τῷ χωρίῳ Τσιντσιφῆ τῶν

Ἀποκορώνων τὸ εἰρημένον ἔγγραφον· τῇ ἐπαύριον δὲ ὁ Ἀπριλίου συνελθόντες οἱ τε εἰρημένοι καὶ οἱ τῶν Σφακιανῶν ἀντιπρόσωποι καὶ ὀπλιτάρχαι συνυπέγραψαν τὰ τῆς προτεραίας πρακτικῆς καὶ ἀπέστειλαν ἐπιτροπεῖαν εἰς Σούδαν πρὸς τὸν ναύαρχον Στούαρτ τῆς Ἀγγλίας, ὅστις ὑπεδέξατο αὐτοὺς ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος ὑπὸ τοὺς κανονιοβολισμοὺς τῶν σημαίαις κεκοσμημένων πλοίων.

Τὸν τε Ἀγγλον ναύαρχον καὶ τὸν προῖκτον καὶ τὸν Τοῦρκον ναύαρχον Ταχέρ καὶ τὸν διοικητὴν τῆς νήσου Μουσταφᾶν προσεκάλεσαν εἰς Βαφέ, ἵνα ἀνακοινώσωσιν αὐτοῖς ὅ,τι ἀπεφάσισαν περὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς Κρήτης καὶ γνωρίσωσιν αὐτὰ πρὸς τὸν λαόν. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῷ μεταξύ ἐξ Ἀθηνῶν τό τε ὑπουργεῖον καὶ ὁ Ὅθων ὑποσχόμενοι πᾶσαν ἐπικουρίαν πρὸς τοὺς Κρήτας παρεκάλουν αὐτοὺς νὰ κηρύξωσι τὴν ἑνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, συνελθόντες ἐν Βαφῇ οἱ τε ἀντιπρόσωποι καὶ ὀπλιτάρχαι καὶ ὁ λαός, ἐρωτήσεως γενομένης τί ἐζήτουν, ἀπεκρίθησαν ὅλοι μεγαλοφώνως· ἅῃς δὲν θέλομεν οὔτε Ἀγγλους οὔτε ἡγεμονίαν θέλομεν τὴν ἑνωσιν τῆς πατρίδος μας μετὰ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος· διὰ τοῦτο καὶ ἐχύσαμεν ποταμοὺς αἱμάτων».

Διὰ τὴν ἀπροσδόκητον δὲ ταύτην ἀπόκρισιν οἱ τε Τοῦρκοι καὶ Ἀγγλοι ἐν ὀργῇ, ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια· ὁ δὲ Μουσταφᾶς ἐξέπεμψε τότε στρατὸν κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, οἵτινες ὡς μὴ λαβόντες οὐδεμίαν, παρὰ τὰ ὑπεσχημένα, ἀξίαν λόγου ἐξ Ἀθηνῶν ἐπικουρίαν, ἐνίκηθησαν ἐν ταῖς ἀψιμαχίαις ἐν Βρύσαις, Πρόδαρμα, Βαφέ, Ρέθυμνον καὶ ἀλλαχοῦ φονευθέντων τινῶν, ἐν οἷς καὶ οἱ ὀπλιτάρχαι Πατερόπουλος καὶ Δεικτάκης.

Ἀπελπισθέντες δ' ἐκ τούτου οἱ Κρήτες περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἐπαναστάσεως, ἔνθεν μὲν διότι δὲν εἶχον χρήματα καὶ πολεμοφόδια διότι, ἀκούσης τῆς Ἀγγλίας, ἡ Ἑλλὰς καὶ θέλουσα οὐδὲν ἡδύνατο νὰ πέμψῃ, ἔνθεν δὲ διότι ὑπέφερον τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν Τοῦρκων, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποταγῶσιν. Ἐνεκα δὲ τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἐβλάβη καὶ ἡ Κρήτη αὐτὴ καὶ ἡ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι καὶ οἱ ὑπὸ τὴν Τουρκίαν Ἑλληνας.

Ἡ δὲ Ἀγγλία ἐξεμάνη κατὰ τοῦ Ὁθωνος ὡς ἀντιπράξαντος ἐν τοῖς περὶ ἡγεμονίας τῆς Κρήτης σχεδίοις. Οὕτω δὲ ἐν πολλοῖς καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀποτυχίας τοῦ κρητικοῦ ζητήματος παραχθεῖσα ἐν Ἑλλάδι δυσαρέσκεια κατὰ τε τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ βασιλέως ὡς δειλῶς ἐγκαταλιπόντων τοὺς Κρήτας, οἱ εἰς Ἑλλάδα ἐπανελθόντες Κρήτες ὀπλιτάρχαι, οἵτινες ἀνεκλήρυττον ἀναφανδόν, ὅτι ἡ ψευδὴς ὑπόσχεσις περὶ ἐνώσεως τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐμπαΐωσε τὴν βεβαίαν δῆθεν ἡγεμονίαν αὐτῆς, στρατιωτικὴ ἐπίδειξις τῆς Τουρκίας ἐπὶ τῶν βορείων συνόρων τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ ἐκ 14 πολεμικῶν πλοίων στόλος κατὰ θάλασσαν ὑπὸ τὸν Ταχὴρ, ἡρέθιζον τὴν φιλοτιμίαν τῶν Ἑλλήνων.

Πλὴν ὅμως ἡ κυριωτάτη ἀφορμὴ τῆς 3ης Σεπτεμβρίου τοῦ 1843 ἦσαν αὐταὶ αὐταὶ αἱ δυνάμεις καὶ μάλιστα ἡ Ἀγγλία καὶ Ρωσσία ἀλλοίους ἐκάστη σκοπὸς ἐπιζητοῦσαι.

Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν Σάμῳ δὲν εἶχον καλῶς· διότι καίπερ ὁ Σουλτάνος παρῆχε προνομίας τινὰς αὐτῇ καὶ κατὰ τὸ ἐν Λονδίνῳ πρωτόκολλον (29 Νοεμβρίου 1832) ἡγεμόνα Χριστιανὸν ἰσὸδιον, καὶ πρῶτος διωρίσθη (μηνὶ Φεβρουαρίῳ 1833) ὁ Στέφανος Βογορίδης, ἀλλὰ τῷ 1835 ἐξεργάγη ἐν Σάμῳ ἐπανάστασις, ἥτις κατεβλήθη μὲν ὑπὸ τοῦ Καπουδᾶν Ταχὴρ πασσᾶ ταχέως, ἐγένετο ὅμως ἀφορμὴ νέας ἔχθρας Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας πιστευούσης, ὅτι αὕτη ἐξεργάγη συνεργεῖα ἐκείνης.

Ἐνεκα δὲ τούτου μικροῦ δεῖν ἐξεργήγυντο νέος πόλεμος μεταξὺ αὐτῶν· διότι ἡ Τουρκία ἀπήτησε τῇ 20 Ὀκτωβρίου 1835 ἵνα πάντες οἱ ἐν Τουρκίᾳ ὑπήκοοι Ἕλληνες ἐντὸς ἑπτὰ μηνῶν ἢ εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταναστεύσωσιν ἢ ἀποδαλόντες τὴν ἑλληνικὴν ὑπηκοότητα νὰ μένωσιν αὐθις τῆς Τουρκίας ὑπήκοοι. Ἀλλ' ὅμως καίτοι τὸ ἐν Λονδίνῳ συνέδριον τῆς 18ης Δεκεμβρίου 1835 παρενέβη πρὸς μεσολάβησιν καὶ ἐπαμφοτερίζουσα, τινὰ λύσιν, τὸ ζήτημα μέχρι τοῦδε ἔμεινεν ἄλυτον. Ταῦτά συνέβαινον καὶ ἐν Χίῳ.

Τὸ μόνον, δ' αἴσιον γεγονός, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καθ

Θ. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

Ίστορία του Ὀθωνος

20

ἦν φαίνεται, ὅτι τὰ πάντα συνώμοσαν κατὰ τοῦ βασιλέως, ἐν καὶ μόνον γεγονὸς ἄξιον λόγου ὑπὲρ τοῦ Ὁθωνος ἐπεμαρτύρει τοῦτο εἶναι ἡ ἰδρυσις τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζίης, γενομένης πρὸ τῆς ἐν Ἀθήνας ἀφίξεως τοῦ Μαυροκορδάτου, διὰ τοῦ νόμου τῆς 13ης Μαρτίου 1841, περὶ συστάσεως Ἐθνικῆς Τραπεζίης.

Ἀνὴρ Ἡπειρώτης, ἐκ τῶν τὰ μάλιστα τὸ Ἔθνος ὠφελησάντων, ὁ Γεώργιος Σταύρου, κατώρθωσε διὰ τῆς ἐπιμόνου αὐτοῦ δραστηριότητος νὰ καταστήσῃ πρᾶγμα τὴν χιμαϊρικὴν τέως νομιζομένην ιδέαν τῆς ἰδρύσεως Ἐθνικῆς Τραπεζίης δι' Ἑλληνικῶν κεφαλαιῶν. Οὗτος ἐπέτυχε παρὰ τῆς Ρωσικῆς σΚυβερνήσεως ὅπως δύο σπουδαῖα κληροδοτήματα τῶν Ζωσιμαδῶν καὶ Καπλανῶν κατατεθῶσιν εἰς ταύτην μεταβαλλόμενα εἰς μετοχὰς αὐτῆς ταύτης τῆς Τραπεζίης, ὅπως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις λάβῃ τοῦλάχιστον 1,000 ὀλοκλήρους μετοχὰς, ὅπως ὁ φιλέλλην Ἑλβετὸς Εὐνάρδος ἐπέλθῃ ἄρωγός τοῦ σχεδιαζομένου ἐγχειρήματος καὶ τοιοιτοτρόπως ἤγαγεν εἰς πέρας ἔργον, ὅπερ ἤρξατο ἐκ μικρῶν καί, τοῦ χρόνου προϊόντος, ἀνεδείχθη ἰσχυρότατον καὶ πλουσιώτατον Τραπεζικὸν καθίδρυμα.

Κατὰ τὸν περὶ συστάσεως τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζίης νόμον τὰ κεφάλαια αὐτῆς ὠρίζοντο προσωρινῶς εἰς 5.000,000 δυνάμεθα νὰ ἐπαυξηθῶσιν, ἐὰν αἱ ἀνάγκαι τοῦ τόπου, ἤθελον τὸ ἀπαιτήσῃ τοῦτο, λαμβανομένης, πρὸς τοῦτο, τῆς συγκαταθέσεως τῆς Κυβερνήσεως. Ἐκτοτε δέ, ἐντὸς πενταετίας, τὰ κεφάλαια ταῦτα ἐδεκαπλασιάσθησαν ἕνεκα τῆς ἐμπορικύτητος τοῦ τόπου, ὃν παντοιοτρόπως εὐηργέτησεν.

Ἰδιαιτατα ὅμως ἐπωφελῶς ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς ἐμπορικῆς ἀναβιώσεως, διότι μέχρι τῆς συστάσεως αὐτῆς, κμόνον ἐπὶ 24 καὶ 30ο) ο ἡδύνατό τις νὰ δανεισθῇ ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀσφαλεστάτῃ ὑποθήκῃ! ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ὅμως ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς δανείζουσα ἐπὶ ὑποθήκῃ καὶ ἐνεχύρῳ πρὸς ἐτήσιον τόκον 10ο) ο περιέστειλε τὴν ἀχαλίνωτον τοκογλυφίαν καὶ ἔδωκε νέαν ὥθησιν εἰς τὴν δραστηριότητα τῶν

κατοίκων, παρέχουσα αὐτοῖς τὰ μέσα τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ ἐμπορίου.

Οὕτως ἡ Ἐθνικὴ ἐπικληθεῖσα Τράπεζα αὕτη ἐκ μικρῶν ἀρχα-
μένη καὶ συνδέσασα ἀναποσπάστως τὸν βίον αὐτῆς μετὰ τῆς
ἐθνικῆς κραταιώσεως, ἐπὶ πολὺν μὲν χρόνον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν
αὐτοῦ τούτου τοῦ Γεωργίου Σταύρου, οὗτινος καὶ τὴν προτομὴν
φέρουσιν, εἰς μνήμην ἱδίδιον, τὰ γραμματῖα αὐτῆς, διατελέσασα,
εἶτα δέ, ἐπὶ μακρόν, ὑπὸ τὴν τοῦ Μάρκου Ρενιέρη, προήχθη
τὰ μέγιστα δικαίως θεωρουμένη ὡς ἐν τῶν ἀσφαλεστάτων Τρα-
πεζικῶν ἱδρυμάτων ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἀνατολήν, καὶ νῦν ἔτι βαίνει
ἐπὶ τὰ κρείττω ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Παύλου Καλλιγᾶ, πολ-
λαχῶς καὶ πολυτρόπως πρὸς τε τὸ Κράτος καὶ τὴν κοινωνίαν
ἐπωφελῆς ἐνδεικνυομένη.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (10 Ὀκτωβρίου) καὶ ὁ προσωρινὸς κανο-
νισμὸς τοῦ Πανεπιστημίου ὑπέστη τροποποιήσεις τινάς. «Ὁ μὲν
μέχρι τοῦδε ὀνομαζόμενος Προπρύτανις θέλει ὀνομάζεσθαι Ἀντι-
πρύτανις, ἡ Σχολαρχεῖα Κοσμητεία, οἱ Σχολάρχαι Κο-
σμητορες καὶ τὸ Ἀκαδημαϊκὸν Συμβούλιον Ἀκαδημαϊ-
κὴ Σύγκλητος.» Ἐκτοτε ὅμως καίπερ παρῆλθε πεντη-
κονταετία ὀλόκληρος, ἑορτασθεῖσα ἐπισήμως τῷ 1887, οὐδαμῶς
ἐξεπονήθη ὀριστικὸς κανονισμὸς τοῦ Καταστήματος.

Ἄλλ' ἡ ἱδρυσις αὕτη τοῦ, ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς, πρώτου ἐν Ἑλ-
λάδι Πιστωτικῷ Καταστήματος ἦτο μεμονωμένον τι γεγονός καὶ
δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντισταθμίσῃ πρὸς τὴν ὅλην οἰκτρὰν οἰκονομικὴν
καὶ τὴν λοιπὴν τοῦ ἔθνους κατάστασιν. Διότι τῇ Ἀγγλίᾳ συνέ-
πραττεν ἡ Ρωσσία.

Ὁ Τσάρος Νικόλαος ἤθελεν οὐχὶ μεταβολὴν πολιτεύματος,
ἀλλὰ μόνον τὸν Ὀθωνα ὀρθόδοξον ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου
μετ' ὀρθοδόξου βασιλείας, ἧς τὸ μῖσος κατέστη σφοδρότερον ὡς
ἐκ τῆς ἀτεκνίας, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν κατώρθωσε παρὰ τὰ ἐν ταῖς
αὐλαῖς τοῦ Μονάρχου καὶ τῶν Ἀθηνῶν διαβήματα αὐτοῦ διὰ τῶν
οἰκείων πρεσβευτῶν. Πρὸς ταχύτεραν δὲ ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν
αὐτῶν οἱ πρεσβευταὶ τῶν δυνάμεων τούτων ὑπεκίνησαν λίαν ἐπι-

τακτικῶς τὸ ζήτημα περὶ καταβολῆς τοῦ χρεωλυσίου καὶ τῶν τόκων τοῦ δανείου τῶν 60,000,000.

Ἡ Ἑλλὰς οἰκονομικῶς εἴπερ ποτὲ διέκυπτε οἰκτρῶς. Τὸ σύστημα τοῦ νὰ πληρώνῃ τις διὰ νέων συμφερωτέρων δανείων, ὡς γίνεται σήμερον, τὰ παλαιά, ἦτο τότε ἀσύνηθες, ἀλλότριον τῶν σκέψεων τοῦ Ὁθωνος, ἀποστρεφομένου τὰ δάνεια καὶ οὐχὶ εὐκόλῳ τῇ Ἑλλάδι, ἐν ἀπορίᾳ τότε διατελούσῃ. Ὑπελείπετο ἄρα μόνος ὁ τρόπος τοῦ νὰ ἐπαρκέσῃ δι' οἰκονομιῶν εἰς τὰς κατεπειγουσὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους. Ἐν πᾶσι τοῖς κλάδοις τῆς διοικήσεως τοῦ Κράτους ἐγένοντο μεγάλα οἰκονομία, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μύλῳ ἀνεγερθέντι· καὶ ἀτελεστάτῳ εἰσέτι Πανεπιστημίῳ, τοῦ ὁποίου ἄλλοι μὲν τῶν καθηγητῶν, ὀλίγων ὄντων, 26, ἐπαύθησαν, πάντων δ' ἡλαττώθησαν οἱ μισθοί. κατὰ τὸ «περὶ κρατήσεως ἐκ τῶν μισθῶν τῶν ὑπαλλήλων» διάταγμα, καθ' ὃ οἱ λαμβάνοντες μισθὸν 150—199 δραχμὰς κατέλειπον 5, οἱ δὲ 200—249, 6 καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τῶν λαμβανόντων 600 καὶ ἐπέκεινα, οἱ τινες κατέλειπον 15 ο/ο.

Διὰ τῶν κρατήσεων τούτων ἔνθεν μὲν ἐσκαπεῖτο οἰκονομία ἀλλὰ καὶ πρόνοιαι «περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων τούτων καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν»· ἔνθεν δ' ἐκ τῶν κατ' ἔτος κρατουμένων 850,000 δραχμῶν, κατεβόλλοντο οἱ τόκοι τῶν δανείων.

Ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἐπῆρκουν πρὸς τοῦτο καὶ οἱ πρέσβεις τῶν ἐγγυητριῶν δυνάμεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας ἀπήτησαν, πατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐν Λονδίῳ συνελθόντος συνεδρίου περὶ τῆς ρυθμίσεως τῶν ἐλληνικῶν δανείων, ἵνα ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον γίνῃ οἰκονομία ἐκ 3,600,000 δραχμῶν ἐν τῷ νέῳ ἐλληνικῷ προϋπολογισμῷ χάριν τῶν δανειστῶν.

Ἐπὶ τούτοις τὸ ἐλληνικὸν ὑπουργεῖον παρέστησε τὸ ἀδύνατον τοῦ πράγματος· ἀλλ' οἱ πρεσβευταὶ ἐπέμενον· ἐφ' ᾧ καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπειλούμενος ἠαναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ, διατάξας νὰ περικόψωσιν ἐξ ὅλων τῶν κλάδων, μὴδ' αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ ἐξαιρουμένου, περιορισθέντος εἰς 4,898 ἀνδρῶν,

Ἄλλὰ καὶ τούτου γενομένου, οἱ πρεσβευταὶ ἵνα ἔτι μᾶλλον ἐξευτελίσωσι τό τ' ἔθνος καὶ τὸν βασιλέα ἀναιμινύοντο εἰς πάντα τὰ τῆς διοικήσεως, ὥστε ἡ ὑπ' ἐκείνων προστασία τῆς Ἑλλάδος μετεβλήθη εἰς ἐπικυριαρχίαν!

Ὡς ἐκ τῆς καταθλίψεως λοιπὸν ταύτης καὶ τοῦ ἐξευτελισμοῦ τῶν τοῦ Κράτους, ὁ θρόνος τοῦ Ὀθωνος ὁσημέραι ἐκλονεῖτο. Πᾶν ἀτύχημα ἰδιωτικὸν ἢ δημόσιον, αἱ ἔριδες μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βαυαρῶν, ἰδίως ἐν τῷ στρατῷ, ἡ ἐλάττωσις τῶν μισθῶν καὶ αἱ παύσεις πολλῶν ὑπαλλήλων, ἡ ἀφορία τῆς γῆς, ὡς ἐπίμετρον αἱ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο γενόμεναι πλημμύραι καὶ σεισμοί, καὶ μάλιστα οἱ ὑπὸ τῆς Τουρκίας περιορισμοὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν, πάντα ταῦτα ἐξήγειρον τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἀμέσως μὲν κατὰ τοῦ πολιτεύματος, ἐμμέσως δὲ κατὰ τοῦ Ὀθωνος. Πανταχοῦ προεμνήετο θύελλα.

Τούτων πάντων ἕνεκα τὰ ὑπουργεῖα ἀπὸ τοῦ 1841 — 3 Σεπτεμβρίου 1843 διετελοῦν ἐν ἀενάῳ ταραχῇ, συμμεταβαλλόμενα ταῖς περιστάσεσιν ἀπὸ τῆς παραιτήσεως τοῦ Μαυροκορδάτου, οὗτινος οἱ διάδοχοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποτρέψωσι τὸν κίνδυνον. Ἡ ἀχαλίνωτος γλῶσσα τῶν ἀντιπολιτευομένων ἐφημερίδων ὧν τινες διαρρήδην ἐκήρυζαν ὅτι αἰτία τῆς καταστάσεως ἐκείνης ἦτο αὐτὴ ἡ κυβέρνησις καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὅτι τὸ ἔθνος ὀφείλει νὰ μεταβάλῃ καθεστῶς, ἐπέσπευδε τὴν καταστροφὴν.

Πλὴν δὲ τούτων καὶ βιβλιάρια ἐξεδίδοντο ὧν ἐν ἐκδιδόμενον ἐν Κων)πόλει καὶ ἕτερον ἐν Σμύρῃ πολεμοῦν τὸν τε βασιλέα καὶ τὸ πολίτευμα καὶ περιγράφον τὴν ἐλεεινὴν τῆς Ἑλλάδος κατάστασιν ὡς μέσον σωτηρίας προὔτεινε α') ἐλεύθερον πολίτευμα β') τὴν ἐξωσιν παντὸς ξένου καὶ δὴ καὶ τῶν Βαυαρῶν καὶ τοῦ Ὀθωνος καὶ γ') τὴν ἐκλογὴν βασιλέως ὀρθοδόξου θρησκείας ἐξ Ἑλλήνων ἔλκοιτος τὴν καταγωγὴν, καὶ μάλιστα, αὐ καὶ παράδοξον, ἐκ τῶν πάλαι Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων, ὡς δὴθεν ἀπὸ γόνου διέτριβον ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ! » Οἱ πολλοὶ ὑπὸ ταῦτα ἐνόουν βασιλέα ἐξ ὀρθοδόξων Ρώσων· οἱ δὲ τὸν ἡγεμόνα Μιχαήλ

Σουτσον διατρέβοντα ἐν Ἀθήναις, ὃν προὔτειναν οἱ Φαναριῶται.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Μαρτίου τοῦ 1843 ἡ ἐν Ἑλλάδι κατὰ τε τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς βασιλείας ἀντιπολίτευσις ἐγένετο ἰσχυροτέρα ὥς ἀπολαύουσα τῆς ἐπικουρίας τῆς ρωσικῆς πατρίας, ἥς ἡγέτης ἦτο ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς, καὶ τῆς ἀγγλικῆς, ἥς ἡγέτης ὁ Ἀνδρέας Λόντος, ὅστις ἐν χερσὶν αὐτοῦ ἐκράτει τὴν διεύθυνσιν πᾶσαν τῆς τεκταινομένης διὰ τὴν 3ην Σεπτεμβρίου συνωμοσίας. Ὁ Γάλλος πρεσβευτὴς Πισκατόρου κατ' ἀρχὰς ἀνθιστάμενος πρὸς τὴν πολιτικὴν μεταβολὴν ἔλεγε :

«Θέλετε νὰ προσαρμόσῃτε μικρῷ ἀτμοπλοίῳ μηχανὴν μεγάλου ἀτμοπλοίου· ἀλλὰ δὲν ἐννοεῖτε, Ἕλληνες, ὅτι ἂμ' αὕτη κινηθεῖσα θὰ κατασυντρίψῃ τὸ μικρὸν σκάφος ὅτε δυσανάλογος οὔσα; Τὸ αὐτὴ θὰ συμβῇ καὶ ἐν τῷ σκάφει τῆς ἐλληνικῆς πολιτείας.

Ζητεῖτε τὴν συνταγματικὴν μηχανὴν τῆς μεγάλης Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας διὰ τὸ μικρὸν ὑμῶν κράτος ἀγνοοῦντος, ὅτι θεμέλιον τῶν ἐλευθέρων πολιτειῶν εἶνε ἡ μεταξὺ τῶν τριῶν μερῶν, ἐξ ὧν σύγκειται ἡ μηχανὴ αὕτη, αἰωνία πάλη.

Ἀλλὰ τῇ πάλῃ ταύτῃ δύναται ἀντιστῆ τὸ κοῦφον ἐφόλκιον τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος; Ὁ ἄνεμος θὰ μαίνεται συνεχῆς, τὰ δὲ κύματα ἐπερχόμενα ἄλλεπάλληλα θὰ φέρωσιν ἐπὶ τοῦ ἀφροῦ πάντοτε τὴν διαφθοράν, ἥτις πολὺ ἢ ὀλίγον πάντοτε συμπαρομαρτεῖ τοῖς ἐλευθέροις πολιτεύμασιν.

Οὐδαμῶς δὲ θαπορήσῃ τις ἂν τὴν ἀναρχικὴν ταύτην κατάστασιν χώρας κειμένης κατὰ τὸν ὀμφαλὸν τῆς Εὐρώπης, ἀναγκασθῶσιν ἐπὶ τέλους τὰ ξένα ἔθνη νὰ καταστείλωσιν, ἵνα μὴ τὸ τῆς ἀναρχίας μόλυσμα μεταδοθῇ καὶ μεταξὺ αὐτῶν.»

Ἡ Γαλλία οὕτω φαίνεται μὴ συμμετέχουσα τῆς συνωμοσίας τῆς τῆς μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος καὶ συνεβούλευσε τῷ βασιλεῖ διοικητικὰς τινας μεταρρυθμίσεις. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους καὶ αὕτη ἰδοῦσα, ὅτι οὐδὲν τῶν ὑπ' αὐτῆς συμβουλευθέντων ἐπρά-

χθη, συνετάχθη ταῖς δύο ἄλλαις δυνάμεσιν. Οὕτω λοιπὸν τὰ πάντα προήγγελλον προσεγγίζουσιν θύελλαν.

Οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ περὶ τὸν βασιλέα βλέποντες τὴν ἐπικείμενην καταστροφὴν, ἣτις ἐμελλε νὰ προσβάλῃ αὐτὸν παρεκίνησαν αὐτὸν καὶ κατέπεισαν ἐπὶ τέλους ἵνα προβῇ εἰς μεταρρυθμίσεις τινάς· ὁ βασιλεὺς κατήργησε τὸ ἀνακτοβούλιον. Ἄλλ' εἰς τοῦτο μὴ ἀρκεσθεῖσαι αἱ ἀντιπολιτευόμεναι ἐφαμερίδες καὶ οἱ Ἕλληνες στρατιωτικοί, πρὸ πάντων, ἀπήτουν τὴν ἔξωσιν τῶν Βαυαρῶν.

Ὁ θεὸς βασιλεὺς, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἕνεκα τῶν συχνῶν συμπλοκῶν Ἑλλήνων καὶ Βαυαρῶν στρατιωτῶν, ἀπέλυσε καὶ ἐπέστειλεν ἐκ τούτων εἰς Τεργέστην τοὺς πλείστους.

Οὕτω δέ, τοῦ Ὁθωνος ἀπογυμνωμένου πάσης δυνάμεως, οἱ συνταγματικοὶ τούναντίον ἐγένοντο κρατεώτεροι καὶ ἐπεζήτουν ἐκ παντὸς μὲν τρόπου τὴν ἐπιτυχίαν τῆς μεταβολῆς, ἀλλ' ἄνευ ὁμῶς χύσεως αἱματος.

Ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς, ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης, ὁ Δημήτριος Καλλέργης, ὁ Κ. Ζωγράφος, ὁ Ι. Μακρυγιάννης, ὁ Χρ. Σισσίνης, ὁ Νότης Μπότσαρης, πάντες οἱ ἐν τε πολέμῳ καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἔνδοξοι Ἕλληνες συνεφώνησαν. Πανταχόθεν δὲ συναιθροίζοντο ἐν Ἀθήναις οἱ Κρήτες πρὸς τὸν Καλλέργην, οἱ τῆς ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ, καὶ μάλιστα οἱ περὶ τὸν Παρνασσὸν περὶ τὸν Μακρυγιάννην.

Οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ρωσσόφρονες ἐζήτουν τὸν δαφνοστεφὴ γέροντα τοῦ Μωργιά· ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης εἶχεν ἤδη ἀποθάνει αἴφνης ἐξ αἰτίας τῆς δε· Τελουμένης τῇ 3ῃ Φεβρουαρίου 1843 τῆς ἑορτῆς τῆς ἐπανόδου τοῦ Ὁθωνος καὶ τῶν ἀποβατηρίων τῆς Ἀμαλίας, μετὰ τὸν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, διδόμενον χορόν, κατεκλίθη περὶ τὴν 11 τῆς νυκτός· μετ' οὐ πολὺ προσεβλήθη ὑπὸ ἀποπληξίας καὶ τῇ 4 π. μ. ὥρα τῆς 3ης πρὸς τὴν 4ην Φεβρουαρίου ἐτελεύτησεν ὁ ἔνδοξος μαχητής.

Γνωστοῦ τοῦ θανάτου γενομένου, ἄπασα ἡ πόλις συνεκινήθη· αἱ ἐργασίαι ἐπαύσαντο· τὸ συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας σύσσωμον ἐπεσκέψατο τὸν ἔνδοξον νεκρὸν καὶ πάντες ἔχυσαν δάκρυα ἐπὶ τῇ

στερήσει τοῦ ἀνδρός, καθ' ὃν χρόνον ἡ πατρίς, ἐπικειμένων νέων πολιτικῶν κινδύνων, εἶχεν ἀνάγκη τῆς ἐμβριθείας αὐτοῦ καὶ ἐμπειρίας.

Τῇ πρωτῇ τῆς 4ης Φεβρουαρίου ἐξεδόθη βασιλικὸν Διάταγμα διατάσσον τριήμερον πένθος. Ἀπὸ τῆς πρωίας τῆς 4 μέχρι τῆς 10 ὥρας τῆς 5 πλήθη λαοῦ συνωθοῦντο ἐντὸς τῆς οἰκίας καὶ ἐκτὸς αὐτῆς σπεύδοντα ἵνα ἀποτείνωσι πρὸς τὸν ἄνδρα τὸ ὕστατον χαιρε. Ἡ κηδεία ἐγένετο λαμπρά, ὁ νεκρὸς ἐκομίζετο ἐπὶ τεθρίππου.

Ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Εἰρήνης ὁ μέγας θεολόγος Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ἀπήγγειλε λαμπρὸν ἐπικήδειον, ἐν δὲ τῷ μεγάλῳ πολυανδρῷ τῶν Ἀθηνῶν ἐπιτάφιον ὁ σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας καὶ ποιητῆς Παναγιώτης Σοῦτσος. Λόγοι, ἐφημερίδες, συγγραφεῖς, ποιηταί, δημοτικὰ συμβούλια, ὁ λαὸς ἐν γένει διὰ τῶν Δημοτικῶν ἁσμάτων ἐψαλλον τὸν ἄνδρα, ὅστις ἐπὶ τοῦ ὄρους Βουνι τοῦ Ράμα γεννηθεὶς τῇ 3 Ἀπριλίου 1769 ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Φεβρουαρίου ἄγων τὸ ἑβδομηκιστὸν τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. Πάντες δ' ἠνεκήρυξαν αὐτὸν τὸν ἀρίστον τῶν ἐν Πελοποννήσῳ στρατηγῶν τῆς μεγάλης τοῦ 1821 Ἐπαναστάσεως. Καὶ δικαίως.

Τὰ πάντα λοιπὸν ἔβαινον κατ' εὐχὴν τοῖς συνωμόταις, ἀλλ' ἔλειπεν αὐτοῖς στιβαρὸς τις στρατιωτικὸς βραχίον, ὅστις νὰ τολμήσῃ καὶ πείσῃ τὸν στρατὸν εἰς τὸ παράτολμον ἐκεῖνο πραξικόπημα· ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἐξεῦρον κατορθώσαντες νὰ ἐπιτύχωσι τὴν εἰς Ἀθήνας μετάρθεσιν τοῦ Δημητρίου Καλλέργη, διοικητοῦ τοῦ συντάγματος τοῦ ἐν Ἀργεὶ ἱππικοῦ· διότι ἐγίνωσκον, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀνεύρωσι μᾶλλον τολμητίαν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ αὐτῶν κινήματος.

Σημειούσθω δ' ὅτι πάντας, ἐκτὸς ἐξαιρέσεών τινων, οἱ πολитеυόμενοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν συνταγματικοὶ καὶ σχεδὸν μεμνημένοι εἰς τὰ τῆς συνωμοσίας. Ὁ συνταγματάρχης Δημήτριος Καλλέργης νέος ἔτι, ἡλικίας 39 ἐτῶν, γόνος ἐπιφανεστάτης κρητικῆς οἰκογενείας, ἦτο τύπος ἀληθοῦς εὐπατρίδου· ἐξεπαιδεύετο ἐν Βιέννῃ παρὰ τινι θεῷ αὐτοῦ, ὅτε ἤρξατο ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπα-

νάστασις, ἐγκυαλείψας δὲ καὶ θεῖον καὶ παιδείαν καὶ διασκεδάσεις ἔδραμεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα αὐτοῦ ἐν ᾗ ἐγένετο ἀρχηγὸς εἰκοσαετῆς περιπόου.

Πνεῦμα σπινθηροδόλον, λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς «Ἱστορίας τοῦ Συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ», στωμυλία ἔλκουσα, τόλμη ἀκάθεκτος, ὕνομα ὠραῖον καὶ ἀτομικὸν παρελθὼν ἔνδοξον, παρεῖχεν αὐτῷ πάντα τῆς ἐπιτυχίας τὰ μέσα. Ἦτο ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες κατακτῶσι θρόνον καὶ θέτουσι στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν. Ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐμυήθη καταλλήλως εἰς τὸ σχέδιον τῆς συνωμοσίας ἧς τὰς ιδέας καὶ πρότερον ἡσπάζετο.

Εὗρε δὲ συναρωγούς ἐν τῷ στρατῷ τὸν Μακρυγιάννην καὶ τὸν Σκαρβέλην, ἀσπαζομένους τὰς αὐτὰς ιδέας· ἀλλ' ὁ μὲν Μακρυγιάννης διεφώνει πρὸς τὰ μέσα τῆς ἐκτελέσεως, συνηγορῶν μάλιστα ὑπὲρ κινήματός τινος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ὁ δὲ Σκαρβέλης, χυρακτὴρ νομιμοφρονέστατος, παρεῖχε ταῖς συνωμοταῖς ὑπονοίας, ὅτι ἡδύνατο κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμήν νὰ συγκρατηθῇ ἐκ τῆς περὶ τοῦ καθήκοντος ιδέας.

Ἐμυήθη δὲ ὁμοίως εἰς τὰ τεκταινόμενα, ἐκτὸς τοῦ συνταγματάρχου τοῦ πεζικοῦ Σκαρβέλη, καὶ ὁ ταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ Σχινᾶς, ὅστις ὅμως οὐδὲν ὑπεσχέθη, αὐστηρότατος ὢν τηρητῆς τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας. Οὕτω λοιπὸν μόνος ἀρχηγὸς ἔμεινεν ὁ Δημ. Καλλέργης καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐστηρίζοντο πᾶσι τῶν συνωμοτῶν αἱ ἐλπίδες.

Τὸ σχέδιον ἦτο νὰ πολιορκιθῶσι τὰ Ἀνάκτορα καὶ ζητηθῇ ἡ ἀνακλήριξις συντάγματος· ἐπειδὴ δὲ γενικῶς ἐφρονεῖτο ὅτι ὁ Ὅθων ἤθελε προτιμήσει νὰ παραιτηθῇ τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου ἢ νὰ παράσχωρ σύνταγμα, πολλὰ ἤλπιζον οἱ ἐκ τῶν συνωμοτῶν τὴν ἐξωσιν τοῦ βασιλέως ἐπιθυμοῦντες.

Ὅ,τι δὲ ἡ κυβέρνησις καὶ ἡ βασιλεία ἐγίνωσκον ὁπωσδήποτε, ὅτι παρασκευάζετο κίνημά τι τοῦτο εἶναι ἀναμφίβαλον, δὲν κατάρθρωσαν ὅμως νὰ λάβωσι τὰ δέοντα μέτρα, καίτοι ἐσκέπταντο περὶ συγκροτήσεως στρατιωτικοῦ δικαστηρίου πρὸς δίκην τῶν ἀνωτέρων ἀξιοματικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν τὴν ἀποστασίαν πα-

ρακτευαζόντων. Τὰ γεγονότα ὅμως προκατέλαβον καὶ κυβέρνη-
σιν καὶ βασιλείαν.

Τὴν ἐσπέραν τῆς 2 πρὸς τὴν 3 Σεπτεμβρίου ὁ Καλλέργης μετὰ
προγενεστέραν συνεννόησιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Μακρυγιάννην καὶ τὸν
Σκαρβέλην μετέβη εἰς τὸ θέατρον ἵνα ἀποπλανήσῃ οὕτω τὴν
κατασκοπεύουσαν τὰ διαδήματα αὐτοῦ ἐξουσίαν ἐξελθὼν τοῦ
θεάτρου μετέβη εἰς τὸν οἶκον τοῦ Μακρυγιάννη ὅπου ἐπρόκειτο
νὰ συναχθῶσιν ἄτακτοι στρατιῶται καὶ πολῖται, ἀντ' αὐτῶν
ὅμως εὔρε τὸν Μακρυγιάννην ἐφησυχάζοντα καὶ μόλις ἀρχομένην
τὴν συνάθροισιν ὀλιγίστων τινῶν. Ἐκίϋθεν διηυθύνθη εἰς τὸν
στρατιῶνα τοῦ πεζικοῦ ὅπου τὸ ὑπὸ τὸν Σκαρβέλην τάγμα ἦτο
ἐτοιμον, ἀναμένον τὸ σύνθημα.

Ἡ πόλις ἄπασα ἦτο ἡρεμὸς, ἐφαίνετο κοιμωμένη καὶ μόνον
πυκναὶ περιπολῖαι χωροφυλάκων διήρχοντο τὰς ἐρήμους ὁδοὺς.
Ὁ Καλλέργης ἰδὼν τὴν ἐπικρατοῦσαν ἡσυχίαν ἐθεώρησε φρόνιμον
νὰ ἐπισπεύσῃ τὸ κίνημα, τοσοῦτον μᾶλλον καθόσον ἔμαθεν ὅτι ἡ
χωροφυλακὴ παρατηρήσασα τὴν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Μακρυγιάννη
μετάβασιν ὑπόπτων τινῶν προσώπων περιεκύκλωσεν ἀμέσως αὐτόν·
τρέχει λοιπὸν εἰς τὸν στρατιῶνα, οὗ τὴν θύραν ἐφύλακτον πιστοὶ
ἵππεῖς, εὕρισκει συνηγμένους τοὺς ἀξιωματικούς, ἐν οἷς καὶ τὸν
διευθυντὴν τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς Σπύρο-Μήλιον μετὰ τριῶν
ἐτέρων ἀξιωματικῶν, ἀγορεύει πρὸ τῆς φρουρᾶς ἐξορκίζων αὐτὴν
νὰ συνδράμῃ τὸ ἔθνος, ἵνα ἀπαλλαγῇ τῆς καταστάσεως εἰς ἣν
ἔρριψεν αὐτὸ ἡ ἀπολυτοφροσύνη τοῦ βασιλέως καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα
ξυνοκρατία, ἀνασπᾷ τὸ ξίφος καὶ ἀπειλήσας θάνατον πρὸς πάντα
ἐναντιοθησόμενον, κράζει πρῶτος αὐτός: «ζήτω τὸ Σύνταγμα!»

Τὴν κραυγὴν αὐτὴν ἐπανέλαβον πάντες, ὁ δὲ Καλλέργης δια-
τάσσει ἕνα λόχον ἀκροβολιστῶν ἵνα μεταβάς διαλύσῃ τὴν πολιορ-
κίαν τοῦ οἴκου τοῦ Μακρυγιάννη καὶ ἄνδρας τινὰς ἵνα διανοίξωσι
τὰς φυλακὰς τοῦ Μενδρεσέ, προσλάβωσι τοὺς ἐκεῖ ἐγκαθειργμέ-
νους καὶ μετ' αὐτῶν διευθυνθῶσιν εἰς τὰ Ἀνάκτορα πρὸς ἃ ἤθελε
διευθυνθῇ πρότερον ἐκεῖνος μετὰ τῆς φρουρᾶς, ἀποτελουμένης

μετὰ τοῦ τάγματος τῆς γραμμῆς, τοῦ ἵππικοῦ καὶ ἐνὸς λόχου τῶν ἀκροβολιστῶν.

Τῇ 1 μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἀκριβῶς ἐξεκίνησεν ὁ Καλλέργης μετὰ τοῦ στρατοῦ, ἀφ' οὗ διέταξε νὰ ριφθῶσι δύο πυροβολισμοὶ ὡς ἦτο τὸ σύνθημα· ἔντρομοι οἱ κάτοικοι τῶν ὁδῶν δι' ὧν διήρχετο ὁ ἀποστατήσας στρατὸς ἀφυπνίζοντο ὑπὸ τῆς μουσικῆς καὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ συντάγματος καὶ τοῦ ἔθνους ζητωκραυγῶν· ἐβάδιζον δὲ κατὰ φάλαγγα, μετὰ σημαίων, μουσικῆς καὶ σαλπίγγων, τοῦ Καλλέργη διὰ τῆς βροντῶδους αὐτοῦ φωνῆς ἐπιτακτικῶς διατάσσοντος.

Οὕτως ἔφθασαν εἰς τὴν εὐρεῖαν τῶν νεοκτίστων Ἀνακτόρων πλατεῖαν, εἰς ἃ ἀπὸ πολλοῦ εἶχεν ἐγκαταστῇ ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν αὐλικῶν καὶ τῆς λοιπῆς αὐτοῦ θερκείας. Ὁ βασιλεὺς εἰργάζετο ἔτι ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ αὐτοῦ γραφείῳ, ὅτε ἤκουσε τὴν μουσικὴν καὶ τὰς ζητωκραυγὰς· ἡ βασίλισσα ἣτις εἶχε κατακλιθῇ ἔντρομος ἀφυπνίσθη καὶ ἔδραμε λυσίκομος παρὰ τῷ βασιλεῖ συζύγῳ, ἐπανελθοῦσα δὲ εἰς τὸν κοιτῶνα καὶ ἐν τάχει ἐνδυθεῖσα ἔδραμε πάλιν πλησίον τοῦ Ὁθωνος, ὅστις κάτωχρος ἐξ ὀργῆς σунδισκέπτετο μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν καὶ τῶν αὐλικῶν.

Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ ἐρωτηθῶσιν οἱ ἀποστάται περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐλεύσεως αὐτῶν καὶ ἐξῆλθον, ἵνα πράξωσι τοῦτο ὁ ὑπασπιστής Γρίδας Γαρδικιώτης μετὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ Α. Βλαχοπούλου, ὅστις ἐγκαίρως πληροφορηθεὶς τὰ γινόμενα εἶχε σπεύσει εἰς τὰ Ἀνάκτορα· ἅμα ὅμως οὗτοι ἐξῆλθον καὶ ἀπεπειράθησαν νὰ ὁμιλήσωσι πρὸς τοὺς στρατιώτας προτρέποντες αὐτοὺς νὰ διαλυθῶσι, συνελήφθησαν, κατὰ διαταγὴν τοῦ Καλλέργη, καὶ ἀπεστάλησαν ὑπὸ κράτησιν εἰς τὸν στρατῶνα.

Ταῦτοχρόνως προσῆλθον καὶ οἱ περὶ τὸν Μακρυγιάννην καὶ τὸν διαλύσαντα τὴν πολιορκίαν τοῦ οἴκου τούτου ἀξιωματικὸν Σκυλοδημάκην. Ἐν τῇ διαλύσει ἐκείνῃ τῆς οἰκίας Μακρυγιάννη εἶχε φονευθῇ εἰς ἐνωματάρχης, τὸ μόνον θῦμα τῆς στάσεως, καὶ ἐπληγώθησαν δύο χωροφύλακες ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος αὐτῶν.

Ὁ βασιλεὺς μαθὼν τὴν σύλληψιν τοῦ Γαρδικιώτου καὶ τὴν τοῦ Βλαχοπούλου, παρὰ τὰς ἐκείνης τῆς θρηνοῦτης βασιλίσσης, κρατούσης αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἐνδύματος, προσῆλθε μετὰ τοῦ Χέσ, πρὸς τι παράθυρον καὶ ἠρώτητε τὸν Καλλέργην, τί ἐζήτηι.

«Μεγαλειότατε, ἀπεκρίνατο ὁ Καλλέργης, εὐδοκήσατε νὰ ἱκανοποιήσητε τὴν αἴτησιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ ὁμογνώμονο ζητούντων Σύνταγμα». Ὁ βασιλεὺς ἀπεκρίνατο ὀργίλως: «ἄς διαλυθῶσι καὶ θέλω μερμηνήσει περὶ τῆς αἰτήσεώς των» καὶ ἀπεσύρθη, ἐν ᾧ ὁ Χέσ, ποιησάμενος παρατηρήσεις τινὰς προδικάλεσε τὰς ἀπειλὰς τοῦ Καλλέργη καὶ τὴν διαταγὴν αὐτοῦ ν' ἀποσυρθῇ. Τότε ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλεν ἐκ τῆς ὀπισθίας θύρας τῶν Ἀνακτόρων τὸν διαγγελέα Σταύδωρφ, ἵνα διατάξῃ τὸν λοχαγὸν τοῦ πυροβολικοῦ Σχινᾶν ὅπως προσέλθῃ μετὰ τῶν πυροβόλων.

Τότε στρατιωτικὰ τινὰ ἀποσπάσματα ἐκπεμφθέντα ὑπὸ τοῦ Καλλέργη κατέλαβον τὰς θύρας τῆς Τραπεζῆς τοῦ Κεντρικοῦ ταμείου καὶ τῶν Γραμματειῶν καὶ ἐξηνάγκασαν εἰς ὑποχώρησιν τὸν μοίραρχον τῆς χωροφυλακῆς Κουτσαγιάννῳπουλον, ὅστις μετὰ τινων ἱππέων χωροφυλάκων παρημποδίζεν ἐν τῇ ὁδῷ Ἑρμοῦ τὸ εἰς τὰ Ἀνάκτορα διευθυνόμενον πλῆθος, ὅπερ τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν φόβῳ συσχεθὲν ἔμενεν ἀπαθές, εἷτα δὲ ἐγκαρδιωθὲν καὶ ὑπὸ τῶν ἀνδρείων Κρητῶν ὀπλαρχηγῶν καὶ πολεμιστῶν τῆς τελευταίας ἀτυχοῦς ἐπαναστάσεως, ἐζητωκραύγαζε: «Ζήτω τὸ Σύνταγμα, Ζήτω ἡ Κρήτη!» καὶ οἱ πάντες ἡσπάζοντο ἀλλήλους δακρύοντες.

Οὕτως ἡ ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν ἀνακτόρων συνάθροισις, ὀλίγη κατ' ἀρχὰς, τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Καλλέργη καὶ τῶν ἀποφυλακισθέντων συνισταμένη, κατέστη πυκνοτέρα καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν προσέλευσιν τοῦ Σχινᾶ μετὰ τῶν πυροβόλων, ὅστις ὁμῶς συνηνώθη μετὰ τῶν ἀποστατῶν, τῶν πυροβολιστῶν ἀνακραζάντων μετὰ τῶν συναδέλφων αὐτῶν: «Ζήτω τὸ Σύνταγμα!»

Τῇ 3ῃ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς προσῆλθον καὶ οἱ πολιτικοὶ ἀποστάται οἱ καὶ μέλη τοῦ συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὁ Α. Μεταξᾶς, ὁ Α. Λόντος, ὁ Κ. Ζωγράφος, ὁ Τζούρτζι, διῆλθον διὰ τῶν τάξεων

τοῦ στρατοῦ ἐπευφημούμενοι, μετέβησαν εἰς τὸ πλησίον κατὰ-
στημα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἀποστείλαντες δια-
γελεῖς προσεκάλεσαν ἐσπευσμένως τοὺς συναδέλφους αὐτῶν· συγ-
κροτηθείσης συνεδρίας, μετὰ βραχείαν συζήτησιν, συνετάχθη
προκήρυξις πρὸς τὸν λαὸν ἀναγγέλλουσα, ὅτι τὸ Συμβούλιον συμ-
μερίζεται τοὺς πόθους αὐτοῦ καὶ ἀναφορὰ πρὸς τὸν βασιλέα δι'
ἧς ἐπεζητεῖτο ἡ ἀνακλήρυξις τοῦ συντάγματος.

Τὴν ἀναφορὰν ταύτην μεταβάσα ἐπέδωκε πρὸς τὸν βασιλέα
ἐπ.τροπεία τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἀποτελουμένη ἐκ
τῶν Γ. Κουντουριώτη, Π. Μαυρομιχάλη, Γ. Αἰνιᾶνος, Γ. Ψύλ-
λα, Α. Λόντου καὶ Κ. Προβελεγγίου· ἐν ᾧ δὲ ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη
ἦτο εἰσέτι παρὰ τῷ βασιλεῖ, οἱ πρεσβευταὶ τῶν δυνάμεων μὴ
ἐξαιρουμένου καὶ τοῦ τῆς Ἀγγλίας, ἐζήτησαν ἄδειαν ἵνα εἰέλ-
θωσιν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἀλλ' ὁ Καλλέργης ἠρνήθη, τῇ μυστικῇ
συμβουλῇ καὶ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας. Οἱ πρεσβευταὶ τῆς
Πρωσίας καὶ Αὐστρίας διεμαρτυρήθησαν, ἀλλὰ κατὰ τοιαύτας
στιγμὰς οὐδεμίαν ἔχουσιν ἰσχὺν διαμαρτυρίαι μὴ ἐνισχυόμενοι
ὑπὸ λογχῶν.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ λαὸς καὶ ὁ στρατὸς ἀγωνιῶν ἀνέμενε τὸ ἀποτέλε-
σμα, τρώγων ταυτοχρόνως καὶ ἄρτους θερμούς, οὓς προνοητικὸς
τις μεταβὰς ἐκ τῶν ἀρτοποιείων ἐκόμισε χάριν τῶν πειναλέων
στρατιωτῶν, τῶν ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους ἐκεῖ ἵσταμένων, ἡ ἐπι-
τροπεία μετὰ τῆς βασιλίσσης δακρυούτης προσεπάθει νὰ πείσῃ
τὸν βασιλέα, ἵνα ἱκανοποιήσῃ τὴν αἴτησιν τοῦ λαοῦ.

Τέλος ὁ βασιλεὺς ἐνέδωκε καὶ ὑπέγραψε διάταγμα δι' οὗ τῇ
προτάσει τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας «θέλει συγκαλεσθῇ
ἐντὸς τὸ πολὺ τριάκοντα ἡμερῶν Ἐθνικὴ συνέλευσις διὰ νὰ συν-
τάξωμεν μετ' αὐτῆς τὸ σύνταγμα τοῦ κράτους» καὶ ἕτερον δι' οὗ
διωρίζετο πρωθυπουργὸς καὶ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς ὁ Α.
Μεταξᾶς, ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὁ Α. Λόντος, ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν
ὁ ὑποναύαρχος Κ. Κανάρης, ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὁ Δ. Μανσώ-
λας ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης ὁ Α. Μελάς καὶ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστι-
κῶν ὁ Μ. Σχινᾶς, πρὸς δὲ καὶ ἕτερα δύο ὀρίζοντα τὴν παῖσιν

τῶν τέως ὑπουργῶν Γ. Κριεζή, Δ. Χρηστίδου, Ι. Ρίζου, Γ. Α. Ράλλη καὶ Ἀλ. Βλαχοπούλου καὶ τὸν ὄρκον τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν ἔχοντα ὡς ἑξῆς: «Ὁρκίζομαι πίστιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὸν Συνταγματικὸν Θρόνον καὶ ἀπαρσάλευτον ἀφοσίωσιν εἰς τοὺς, κατὰ σήμερον ἐκριθησόμενα μέτρα διὰ τῆς Ἐθνικῆς συνελεύσεως, καθιερωθησομένους συνταγματικούς θεσμούς» καὶ τέλος τὴν ἀπόλυσιν πάντων τῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Κράτους δικτελούντων ξένων, ἐκτὸς τῶν ἀρχαίων φιλελλήνων.

Ἡ ἀνάγνωσις τῶν διαταγμάτων τούτων ἐνώπιον τοῦ ἀπείρου πρὸ τῶν Ἀνακτόρων λαοῦ προσεκάλεσε τὸ μὲν πρῶτον μικράν τινα σύγχυσιν ἐνεκα παρεξηγήσεως, εἶτα δὲ τὰς ζωηρὰς τοῦ πλήθους ἐπευφημίας.

Τότε δὲ πλέον ἐπετράπη καὶ εἰς τοὺς πρεσβευτὰς ἢ εἰς τὰ ἀνάκτορα εἰσόδος, καίτοι οἱ ἀποστάται δὲν ἤρκουντο εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὅπερ ἐκήρυξε τὴν 3 Σεπτεμβρίου «ἡμέραν ἐορτάσιμον εἰς τὸ ἔθνος ὡς παραγωγὸν λαμπροῦ μέλλοντος», ἀλλὰ καὶ ἐζήτουν τὴν ἔκφρασιν τῶν εὐαρεσκειῶν τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς στρατιώτας καὶ τὴν ἀπονομὴν αὐτοῖς ἀριστείου.

Ἡ ἀπαίτησις αὕτη ἤκιστα θεθαίως τιμῶσα τοὺς ὑποβαλόντας αὐτήν, ἐνέβαλε τὸν βασιλέα εἰς δύσκολον θέσιν, ὥστε ἠναγκάσθη ἐνδίκως ὁ δύστηνος, νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ καὶ νὰ ὑπογράψῃ δύο ἑτέρα διατάγματα, διὰ μὲν τοῦ ἐνὸς τῶν ὁποίων ἀνεγνώριζε «τὴν ἡμέραν τῆς 3 Σεπτεμβρίου ὡς ἡμέραν ἀριστεύσεως τοῦ στρατοῦ, καὶ τῶν πολιτῶν τῆς πρωτευούσης καὶ ἀπόντων τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὰ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην πράχθέντα» καὶ διέταττε τὴν ἀπονομὴν πρὸς τὸν στρατὸν καὶ τοὺς πολίτας σιδηροῦ ἀριστείου φέροντος ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μὲν μέρους ἐπιγραφὴν 3 Σεπτεμβρίου 1843 ἀπὸ δὲ τοῦ ἑτέρου Συνταγματικὸς Θρόνος καὶ κρεμάμενον ἀπὸ ταινίας πορφυρᾶς διὰ δὲ τοῦ ἑτέρου ἀπένειμε τὴν βασιλικὴν εὐχαρίστησιν πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς φρουρᾶς συνταγματάρχην Δημήτριον Καλλέργην, τῇ 11 Σεπτεμβρίου, διορισθέντα στρατιωτικὸν διοικητὴν τῆς Πρω-

τευούσης, πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου Ἀθηνῶν συνταγματάρχην Ι. Μακρυγιάννην καὶ λοιποὺς ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους ἀξιωματικούς.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τῶν διαταγμάτων τούτων, τῇ 3 μ.μ. τῆς Γ'. Σεπτεμβρίου ὥρα, ὁ στρατὸς παρήλαυσε πρὸ τῶν ἀνακτόρων, ὅποθεν ἐθεῶντο ὅ τε βασιλεὺς μετὰ τῆς βασιλίσσης καὶ τῶν αὐλικῶν, κρυγάζων: «ζήτω ὁ συνταγματικὸς βασιλεὺς Ὁθων ὁ Α'» καὶ μουσικῆς παικιζούσης ἐπ' ἀνέκαμψεν εἰς τὸν στρατῶνα ἀκολουθούμενος καὶ ἐπευφημούμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ· ἡ δὲ νέα κυβέρνησις διὰ τῶν ὑπαλλήλων αὐτῆς διένειμε προκήρυξιν εὐαγγελιζομένην τὰ γενόμενα ὡς ἑξῆς:

«Ἕλληνες, — Τέλος πάντων αἱ εὐχαὶ ὑμῶν εἰσηκούσθησαν· ὁ λαός, ὁ στρατὸς τῆς πρωτευούσης καὶ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐξέφρασε σήμερον πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν σεβαστὸν ἡμῶν βασιλέα τὰς περὶ συγκαλέσεως καὶ περὶ ὀριστικοῦ Συντάγματος ἐφέσεις τοῦ Ἑθνους, τὰς ὁποίας καὶ εὐχαρίστως ἀπεδέχθη ἡ Α. Μ. εὐδοκήσασα ἅμα καὶ νὰ καλέσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων.

«Σπεύδοντες λοιπὸν νὰ σᾶς δώσωμεν τὴν εὐχάριστον ταύτην ἀγγελίαν, σᾶς προσκαλοῦμεν εἰς συντήρησιν τελείαν τῆς τάξεως καὶ τῆς ἡσυχίας, ἵνα συμπληρωθῇ ὁ μέγας σκοπὸς τῆς ἐθνικῆς εὐημερίας, καὶ ἵνα δυνηθῶμεν ν' ἀπιδείξωμεν, ὅτι γνωρίζομεν νὰ ἐκτελῶμεν καὶ τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τῆς πατρίδος μας καὶ τὸν εὐσχήμονα τρόπον, καθ' ὃν αὐτὰ δύνανται νὰ πραγματοποιηθῶσιν.

Οὕτω φερόμενοι καὶ τὸ προσῆκον σέβας εἰς τὰς καθεστώσας ἀρχὰς ἀποδίδοντες θέλετε δώσει εἰς ἡμᾶς καιρὸν καὶ βοήθειαν πρὸς παρασκευὴν εὐχερεστέραν τῆς ἐντὸς τριακονθημένου προθεσμίας συγκαλέσεως τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως, παρ' ἧς περιμένεται ἡ παγίωσις τοῦ Συνταγματικοῦ Θρόνου εἰς τὴν Ἡμετέραν πατρίδα καὶ τὸ εὐτυχές μέλλον αὐτῆς».

Οὕτω λοιπὸν ἐντὸς τεσσάρων ὥρῶν, ἀπὸ τῆς 11 μ.μ. τῆς 2 Σεπτεμβρίου μέχρι τῆς 3 π.μ., κατελύθη ἀναιμάκτως, ἐκτὸς τοῦ φόνου ἐνὸς χωροφύλακος γενομένου πρὸ τῆς πολιορκουμένης

οικίας τοῦ Μακρυγιάννη, ἡ ἀπόλυτος ἐν Ἑλλάδι μοναρχία τοῦ Ὁθωνος Α'.

Τοσαύτη δι' ἐντὸς ὀλίγου τάξις ἐπεκράτησε, καὶ ἡ ἡσυχία ἐντὸς τῆς πόλεως, ὥστε οἱ πάντες ἐθαύμαζον πῶς ἦτο δυνατόν νὰ συντελεσθῇ τόσον μέγα γεγονός, οἷον ἀλλαγὴ τοῦ καθεστῶτος καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ τοσαύτη γαλήνη καὶ ἡρεμία ἐν πόλει πρὸ μικροῦ ἐπαναστατημένη.

Οὕτω δὲ ἡ σύγχρονος ἡμερὶς «Ἀθηνᾶ» τοῦ Ἀντωνιάδου ἔγραφε :

« Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ὁ περιδιαβάζων εἰς τὴν πλατείαν, δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ σημεῖον δι' οὗ νὰ συμπεράνῃ ὅτι λαὸς ὁλόκληρος καὶ στρατὸς ἐξετέλεσαν ἐκεῖ πρὸ ὀλίγου μίαν ἐπανάστασιν. Εἰς τοῦτο πάντες ἐχάρησαν καὶ οἱ Ἕλληνες ἔδειξαν πόσον προέβησαν εἰς τὸν πολιτισμὸν, πόσον κατενόησαν τὰ δικαιώματά των καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν πρέπει νὰ τ' ἀποκτήσωσι, χωρὶς ν' ἀφήσωσιν οὐδεμίαν κηλίδαν εἰς τὴν ἱστορίαν. Δέκα ἔτη τοὺς ἐσυκοφάντησαν ὡς ἀνθρώπους πλήρεις παθῶν καὶ μίσους καὶ δόλου, τοὺς ἐζητέλιταν ὡς ὑπομένοντας τὴν δουλείαν καὶ τὴν διαφθοράν καὶ εἰς μίαν ἡμέραν ἔδειξαν οὗτοι πόσον εἶναι ζηλότυποι τῆς ἐλευθερίας των, πόσον εἶναι ἐπεικεῖς, μετὰ τὴν νίκην, πόσον εἶναι γενναῖοι πρὸς τοὺς προξένους τῆς δυστυχίας των. »

Ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἔμπλεως χαρᾶς ἤκουσε τὴν ἐν Ἀθήναις συνελθοῦσαν μεταβολὴν τῆς Γ'. Σεπτεμβρίου. Οἱ πάντες ἤλπισαν ὅτι τέλος διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς μοναρχίας θὰ ἀπηλλάμβανε πλέον τελείας καὶ πλήρους εὐδαιμονίας· διότι τὰ δεινὰ ἤθελον ἐκλείψει, ἡ διοίκησις ἤθελεν εἶσθαι ἀρίστη καὶ τὸ πανελλήνιον θὰ ἀπελάμβανε πλέον τελείας καὶ πλήρους εὐδαιμονίας· διότι τὰ δῶρα τῆς εὐτυχίας ! ἤρξαντο διδόμενα δαψιλῶς, τὰ σιδηρᾶ καὶ χαλκᾶ ἀριστεῖα, καθ' ἑκατοντάδας, δεινέμοντο τοῖς πεινῶσιν ἀγωνισταῖς !

Ἄλλ' ὅμως πάντα ταῦτα παρήλθον ταχέως καὶ ἐναπέμεινεν ἡ σκληρὰ πραγματικότης τοῦτέστιν ἔπεσε μὲν ἡ μοναρχία, ἣν ἐθεώρουν ὡς αἰτίαν πάντων τῶν κακῶν ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ἤλθε

Δ. ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ

καὶ τὸ Σύνταγμα ὑπερ ὀυδαμῶς ἐφαίνετο κατάλληλον διὰ τοὺς Ἕλληνας καίπερ φύσει φιλελευθέρους, ἔνεκεν τῆς καταστάσεως ἐν ἣ εὐρίσκοντο μόλις πρὸ πεντάδων τινῶν τῆς δουλείας, ἐν ἣ ἔμαθεν κακὰς ἔξεις, ἐξελθόντες καὶ οὕτως ἐν τάχει, πᾶνθ' ὅσα ἐν μέθῃ καὶ ἐνθουσιασμῷ ὑπὲρ τοῦ Συντάγματος διατελοῦντες οἱ στασιασταὶ τῆς 3ης Σεπτεμβρίου ἀπήτησαν κατὰ τὰς 3 π. μ. μετ' ὀλίγας ἡμέρας, περιῆλθον εἰς ἀχρηστείαν, ἡ δημιουργηθεῖσα ἐθνικὴ ἐορτὴ ἀπέμεινε νεκρὰ ἐν τῷ διατάγματι καὶ ἀντιπαρῆλθεν ἐν γενικῇ ἀδιαφορίᾳ· μόλις δὲ πρὸ ὀλιγίστων ἐτῶν ἐκλήθη ὁδὸς τις ἐν Ἀθήναις, α' Ὁδὸς Γ' Σεπτεμβρίου.

Οἱ ἄνδρες οἱ τὰ τῆς 3ης Σεπτεμβρίου ἐκτελέσαντες διηρώτων ἀλλήλους ἐὰν ἔπραξαν καλῶς, ἐὰν ὠφέλησαν ἢ ἔβλαψαν τὴν Πατρίδα. Καὶ ὁ μὲν Λόντος ἀπογοητευμένος ἠτύκτονει, μετὰ παρέλευσιν οὐ πολλοῦ χρόνου, καὶ ὑπὸ τῶν τύψεων τοῦ συνειδύτος βληθεὶς μετανοῶν, διότι παρεπίσθη, ὁ δὲ Σκαρβέλης ἀπέθανε προῶτως.

Οὕτω δὲ πάντοτε συμβαίνει· ὅταν ἐπιτελῶνται μεταβολαὶ προσω- ρως, δι' ἧς οὔτε προπαρασκευασμένος εἶναι ὁ λαός, οὔτε προέρχονται ἐκ τῆς ἐνδομύχου αὐτοῦ πεποιθήσεως, ἀλλ' ἐξ ὀλίγων μόνον. Ἀκαίριοι φιλοδοξίαι, ἀπαιτήσεις μὴ ἱκανοποιούμεναι πολιτευομένων καὶ ἀνικανότητες Μοναρχίας ἄφρονος καὶ παλιμβούλου εἰς βαθμὸν μέγα φιλοπόπτου, δισταζούσης καὶ ἀναβλητικῆς καὶ ἐπὶ τῇ διατηρήσει τῶν ξένων ἐμμενούσης, ἐδημιούργησαν τὴν 3ην Σεπτεμβρίου· οἱ νικηταὶ τῆς ἡμέρας ταύτης ἦσαν ἀντάξιοι τῶν ἡττημένων λέγει ὁ κ. Κυριακίδης· ἄτομα κατέλαβον ἄτομα· ἔπεσε μία κυβέρνησις καὶ διωρίσθη ἄλλη· οὔτε ἡ μία ἀπέρρεεν ἀπὸ τοῦ λαοῦ, οὔτε ἡ ἄλλη· ἡ μία ἦτο προτὶν βασιλείας ἄνευ θελήσεως, περικυκλουμένου ὑπὸ ξένων καὶ Ἑλλήνων αὐλοκολάκων· ἡ ἄλλη ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς συνεργείας ὀλίγων ἀνδρῶν, ὧν οἱ μὲν παρεπλανήθησαν ὑπὸ ξένων συμβουλῶν, οἱ δὲ ἐπεδίωξαν τὴν ἐγκατάθεσιν αὐτῶν ἐν τῇ ἀρχῇ.

Δὲν κατελύθη τυραννία τις· διότι οὐδόλως τοιαύτη ὑφίστατο· δὲν ἠνοίχθη μία Βασιλίς ὥς ποτε, τῇ 14 Ἰουλίου ἐπὶ τῆς με-

γάλης Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἵνα ἐξέλθωσιν οἱ ἀδίκως κρατούμενοι ἐργάται τοῦ πνεύματος· ἠνοίχθησαν κοινοὶ φυλακαὶ, αἱ φυλακαὶ τοῦ Μεδρεσέ καὶ ἐξῆλθον περιτρίμματα τῆς ἀγορᾶς.

Ὁ λαὸς ἔμεινεν ἀπαθής· διότι ἐν μόνον ἐζήτει· ἀκαλὴν διοίκησιν, δικαιοσύνην καὶ ἡσυχίαν, ἵνα δυνηθῇ ἀπροσκόπτως νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ ἀνσморφωτικὸν αὐτοῦ ἔργον, ἵνα ἐπουλώσῃ τὰς πληγὰς τοῦ παρελθόντος, ἵνα καλλιεργήσῃ τὴν χέρσον γῆν καὶ μεταβάλλῃ εἰς πόλεις τὰ ἐρείπια, ἵνα πρῶτον διαπαιδαγωγηθῇ, ἵν' ἀναπτυχθῇ πνευματικῶς καὶ εἴτα σκεφθῇ περὶ τοῦ καταλλήλου αὐτῷ πολιτεύματος.»

Ἀλλὰ δυστυχῶς τὴν ἡσυχίαν ταύτην τοῦ λαοῦ ἐτάρασσον οἱ περὶ ἀρχῆς ἀγωνιζόμενοι· ἀλλ' οὔτε οἱ μὲν, οὔτε οἱ δὲ παρέσχον αὐτῷ διοίκησιν, δικαιοσύνην, εὐνομίαν· διὸ καὶ ὁ λαὸς ἀπηχόνητο τοὺς μὲν, περιφρόνει τῶν δέ, καὶ ἐν σιωπῇ ἐπανήρχετο εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Μέχρι δὲ τῆς σήμερον ὡς μόνον ἐξαγόμενον τῆς ὑπερεξηκονταετοῦς ἐλευθερᾶς ζωῆς ἡμῶν ἔχομεν τὴν λαμπρὰν ἐργασίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅστις καὶ ὑπὸ τὸ ἀπόλυτον μοναρχικὸν σύστημα καὶ ὑπὸ τὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας, ἐξ ἴσου, καὶ μετὰ δραστηριότητος εἰργάσθη οὐδὲν παρ' αὐτῶν ὠφεληθεὶς παντάπασιν.

Οὕτω λοιπὸν συνετελέσθη διὰ τοῦ κινήματος τῆς Γ' Σεπτεμβρίου ἡ θέλησις τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς ὑποθαλπομένης ὑπὸ τοῦ τρομεροῦ ἐκείνου μισοθωνικοῦ σιρ Ἐδουαρδ Λάάϋνς καὶ τῆς ἄλλης σπείρας τῶν ἀντιπολιτευομένων τὴν τε Κυβέρνησιν καὶ τὸν βασιλέα. Ἐὰν ἔπραξαν ὀρθῶς ἢ οὐ, τοῦτο δύναται πᾶς τις ἐλευθερος Ἕλλην νὰ κρίνῃ ἀσφαλῶς ἐκ τῶν ὑστέρων, ἐκ τῶν σημερινῶν τοῦ συνταγματικοῦ τῆς Ἑλλάδος πολιτεύματος ἀποτελεσμάτων.

Ἡμεῖς δὲν ἀρνούμεθα ὅτι δὲν πρέπει νὰ δοθῇ Σύνταγμα τοῖς Ἕλλησιν, ἀπαγε! ὁμολογοῦμεν μάλιστα ὅτι ἂν μὴ ὑπῆρχε σύνταγμα ἔπρεπε νὰ ἐπινοήσῃ αὐτὸ ἡ ἀνθρωπότης, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅμως ὅτι ἅπαντες ἀνεξαίρετως θὰ ἐσεβώμεθα καὶ θὰ ἐτη-

ροῦμεν αὐτὸ κατὰ τε τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ δυσχου-
ριζόμεθα, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι δὲν ἦτο εἰσέτι πρὸς τοῦτο.

Διότι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, ὅστις ἀπὸ τοσοῦτον ἐτῶν ἐν δουλείᾳ
διαβιὼν ἔφερε πολλὰς ἐν ἑαυτῷ ἠθικὰς πληγὰς, μέχρι τῆς ὑπου-
λώσεως τῶν ὁποίων, οἱ τὰς τύχας, κατὰ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ,
ἰθύνοντες, ἔπρεπε νὰ περιμείνωσι χρόνον πολὺν καὶ μέχρι τῆς
ἐντελοῦς ἰάσεως αὐτῶν καὶ τότε ἐὰν ἔβλεπον τὸ ἔδαφος ἐπιδε-
κτικὸν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν νὰ ἐνσπείρωσι τάχυν, ἀλλὰ
καὶ αὖθις οὐχὶ ἄπαντι τῷ θυλακίῳ πλήν μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον,
ἵνα μὴ τυχόν ἐκ τῆς συσσωρεύσεως πολλοῦ σπόρου ἐν μικρῷ ἀπο-
πνιγῇ μὲν ὁ σπόρος ὁ δὲ σπείρας ζημιωθῇ τελείως, ἔσπευσαν νὰ
καταρρίψωσι προώρως τὴν Μοναρχίαν καὶ νὰ ιδρύσωσιν ἐπ' αὐτῆς
τὸ Σύνταγμα εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ ὁποίου σπεύδομεν, ἀφ' οὗ
εἴπομεν τινα περὶ τῶν κατὰ τὴν παρελθοῦσαν δεκαετηρίδα ἐθνι-
κῶν προσόδων.

Κατὰ τὴν παρελθοῦσαν δεκαετίαν συντελέσθησαν πολλά. Ἀλλὰ
πρὸς συντέλεσιν ὅμως τῶν ποικίλων τούτων ἔργων τῆς τε ἀντι-
βουλίας καὶ τῆς Μοναρχίας ὡς πάντοτε, συνέδραμεν καὶ ὁ ἐν-
θουσιασμός τῶν πλουσίων ὁμογενῶν, ὧν πολλοὶ αὐτῶν ἀπέστει-
λαν χρήματα, δι' ὧν πολλὰ δημόσια τε καὶ ἰδιωτικὰ ἀνηγέρ-
θησαν καταστήματα, πολλὰ ἐξεδόθησαν βιβλία καὶ πολλοὶ νέοι
εἰς τὴν Ἑσπερίαν ἀποσταλέντες ἐμορφώθησαν ἐπιστημονικῶς.

Καὶ ἐν μὲν τῷ Πανεπιστημίῳ ιδρύθη ἡ λεγομένη Πανεπι-
στημιακὴ Βιβλιοθήκη, ἥτις σήμερον εἶναι ἡνωμένη μετὰ
τῆς Ἑθνικῆς, πλουτισθεῖσα διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ Σακελλαρίου,
ἀποστείλαντος 5,300 τόμων, τῶν ἀδελφῶν Ζωσιμάδων τοῦ
Δούκα, τοῦ Βέλλη, τοῦ Κοραΐ, τοῦ Κομητᾶ, τῶν Καπλανῶν καὶ
ἄλλων πολλῶν φιλογενῶν καὶ φιλομούσων.

Ἐκτὸς δὲ 105,000 δραχμῶν καὶ ἄλλων τινῶν χορηγιῶν τῆς
Κυβερνήσεως, δι' ὧν ἡγοράσθη ἡ ἐκ 2,000 τόμων συγχειμένη
βιβλιοθήκη τοῦ Δημ. Ποστολάκα, πάντα τὰ μέχρι τοῦ 1840
βιβλία ἀνερχόμενα εἰς 15,000, ἦσαν ἰδιωτικαὶ προσφοραί· μετὰ
τρία δ' ἔτη τῷ 1843 τὰ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ κατακείμενα βιβλία

εἰς 40,000 τόμων ἀριθμούμενα ἐν οἷς καὶ 90 χειρόγραφα, προήρχοντο ἐκ κληροδοτημάτων καὶ δωρεῶν ὁμογενῶν καὶ φίλων μεταξὺ τῶν ὁποίων καταλεκτέοι : ὁ δούξ τῆς Τοσκάνης, προσεγεγκὼν 6,000 τόμων, ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας 6,000 τὸ Σμιθόνειον Σχολεῖον τῆς Ἀμερικῆς ὁ δόκτωρ Πάρτεϋ, ὁ Οὐάιντρεπ καὶ ἄλλοι.

Βραδύτερον δὲ οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Κ. Δομνάδος, Θ. Μανοῦσος, Θ. Φαρμακίδης, Ν. Κωστῆς, Α. Βενιζέλος ἐδώρησαν τὰ βιβλία αὐτῶν τῇ Πανεπιστημιακῇ βιβλιοθήκῃ, ἥτις τὴν σήμερον, ἀριθμεῖ ὑπὲρ τὰς 182,317 τόμων καὶ 1856 χειρόγραφα, κατὰ τὸν γενόμενον κατάλογον τῶν χειρογράφων ὑπὸ Γ. καὶ Α. Σακκελίανος. (Ἀθῆναι 1892).

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὑπῆρχε καὶ ἡ Νομισματολογικὴ Συλλογὴ, ἥτις χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1829 καὶ διηυθύνετο ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου Μουστοζύδου. Βραδύτερον δὲ, τῷ 1833, ἡ ἀντιβασιλεὶς κρίνασα ἄξιον λόγου τὴν συλλογὴν προσεκάλεσεν ἐκ Σουηδίας τὸν νομισματογνώμονα Γκέδεν.

Τούτου θανόντος τῆς συλλογῆς ἐπεμελεῖτο ὁ καθηγητὴς Α. Ρὸς καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τούτου, κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1845, ὅτε ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χάλλης, ὁ καθηγητὴς Γ. Γεννάδιος καὶ μετὰ τοῦτον ὁ ἔφορος ἀρχαιοτήτων Κ. Πιττάκης μέχρι τῆς 4ης Αὐγούστου 1853, ὅτε παρεδόθη τῷ ἐφόρῳ τῆς Βιβλιοθήκης Ν. Τυπάλδῳ καὶ τελευταῖον τῷ ἐν Βιέννῃ σπουδάσαντι Ἀχιλλεῖ Ποστολάκῃ, ὅστις διητηρήθη μέχρι τῆς κλοπῆς τοῦ Νομισματικοῦ μουσείου, γενομένης τῇ 29—30 Ὀκτωβρίου 1887 ὑπὸ τοῦ Π. Ραφτοπούλου ἀφαιρέσαντος 2,065, ἅπερ εὐτυχῶς κατεσχέθησαν ἐν Παριείοις καὶ ἐπεστράφησαν εἰς τὸ Μουσεῖον.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἡ νομισματικὴ συλλογὴ εἰς μίαν τῶν αἰθουσῶν τῆς Σιναιῆς Ἀκαδημίας μετενεχθεῖσα διευθύνεται ὑπὸ τοῦ καλλίστου ἐπιστήμονος Ἰωάννου Σβορώνου ἐν Βερολίνῳ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Εὐρώπης δι' ὑποτροφίας τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως σπουδάσαντος τὴν νομισματογνωμοσύνην.

Κατὰ τὸ ἔτος 1843 (22 Ὀκτωβρίου) ἡ κυβέρνησις ἵδρυσεν ἐν Ἀθήναις Σχολεῖον τῶν Τεχνῶν, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐζήτει νὰ ἐμφυχωσῇ τὴν ζωγραφικὴν, ἀγαλματοποιάν, λιθογραφίαν, χωρομετρίαν, ξυλογραφίαν, χαλκογραφίαν καὶ ἐν γένει πάσας τὰς τέχνας.

Ἄλλ' ἡ ὀριστικὴ ἐγκριθέναι τῆς Σχολῆς ἐγένετο βραδύτερον καὶ μόλις τῷ 1862 ἐτέθη ὁ θεμέλιος λίθος ὀριστικοῦ καθιδρύματος τῆς Σχολῆς, τοῦ Πολυτεχνίου, κατὰ τὴν μεγάλην λεωφόρον τῶν Πατησίων, ὅπερ μόλις τῷ 1880 ἀπεπερατώθη.

Τὸ σχέδιον αὐτοῦ ἐχάραξεν ὁ Ἕλλην ἀρχιτέκτων κ. Α. Κουταντζόγλου. χωρηγούντων τῶν φιλογενῶν Ν. Στουρνάρη καὶ Μ. Τσιτζίτza καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ εἰς τιμὴν τῆς Ἐργάνης Ἀθηνᾶς, ἥτοι πρὸς διδασκαλίαν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν τεχνῶν ἐν Ἑλλάδι. Τὸ κτίριον τοῦτο, μεγαλοπρεπέστατον ἐκ πεντελησίου μαρμάρου ὄν, ἐστοίχιζεν ὑπὲρ τὸ 1,400,000 δραχμῶν.

Τῷ 1840 ἐτέθη, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, καὶ ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ νῦν Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ «Εὐαγγελισμός», ὅστις ἀπεπερατώθη τῶν ἐργασιῶν ἀνασταλῆσιν, ἐλλείψει χρημάτων, τῷ 1862, τῆς Κυβερνήσεως ἐν ἔτει 1855 δούσης 100,000 δραχμῶν ἐκ τῶν πρὸς ἀγαθοεργίας προωρισμένων κεφαλαίων.

Ὁ ἀρχιτέκτων αὐτοῦ Δημ. Ζέζος, ὁ μετ' αὐτὸν Χάνσεν, ὁ Κάλβος καὶ ὁ Βουλανζέ προσεπέβησαν νὰ δώσωσι μέγαν ὄγκον, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἀκουστικὴ αὐτοῦ ἐν πολλοῖς χωλαίνει. Ὁ ρυθμὸς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἶναι ὀλίγον δυσδιάκριτος. Φαίνεται δὲ ἐρίζων ὁ Γοτθικὸς πρὸς τὸν Βυζαντινόν. Ἐδαπανήθησαν δὲ διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου ὑπὲρ τὰς 700,000 δραχμῶν. ὣν τὸ μὲν ἡμῖς εἰσεπρόσθη ἐκ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων τῶν Ἀθηνῶν, τὸ δ' ἕτερον ἡμῖς ἐκ συνεισφορῶν τῶν ὁμογενῶν. Ὁ βασιλεὺς δ' Ὀθων ἔδωκε 20,000 δραχμῶν.

Τὰ ἀνάκτορα τῇ 25ῃ Ἰανουαρίου 1836 ἀρξάμενα, καταθέντος τὸν θεμέλιον λίθον τοῦ Λουδοβίκου, ἀπεπερατώθησαν μόλις τῷ 1838.

ᾠκοδομήθησαν κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Βαυαροῦ ἀρχιτέκτονος Γκαίρντερ. Εἶναι δὲ μέγα τετράγωνον οἰκοδόμημα ἐν πεντελησίου.

μαρμάρου ανεπιτηδείως βεβαμμένου διὰ κιτρίνου χρώματος, καὶ ἔχουσι θέαν πληκτικὴν καὶ μονότονον μόνον πρὸς στρατῶνα προσμοιῶντα. Ἡ κυρία ὄψις φέρει περίστυλον ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ μεσημβρινὴ καὶ ἡ ὀπισθία πρόσοψις εἶναι ἐπίσης ἡκιστα ἀρχαιοπρεπής. Ἐν τῷ μεγάλῳ δὲ προθαλάμῳ ὑπῆρχον εἰκόνες παριστῶσαι τὴν εἰς Ναύπλιον καὶ Ἀθήνας ἔλευσιν τοῦ Ὁθωνος, ἔργα τοῦ μεγάλου Βαυαροῦ καλλιτέχου Κορνηλίου τοῦ ζωγραφήσαντος τὰς τοιχογραφίας τῆς Γλυπτοθήκης τοῦ Μονάχου.

Τῷ 1842 ἰδρύθη καὶ τὸ Ἀστεροσκοπεῖον ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Μουσῶν ἀπέναντι τῆς Ἀκροπόλεως, κατὰ σχέδιον τοῦ ἀρχιτέκτονος Θ. Χάνσεν, χρηγοῦντος τοῦ ἐν Βιέννῃ διαμένοντος Μακεδόνας βαρῶνου Γεωρ. Σίνα, ὅστις διὰ τε τὴν οἰκοδομὴν καὶ τὴν προμήθειαν τῶν ἀστρονομικῶν ἐργαλείων ἐδαπάνησεν ὑπὲρ τὰς 300,000 δραχμῶν. Δέκα δὲ χιλιάδας δραχμῶν ἔδιδεν ἐτησίως ὁ υἱὸς τοῦ Γ. Σίνα, Σίμων Γ. Σίνας πρὸς συντήρησιν τοῦ προσωπικοῦ. Διηυθύνετο δὲ τότε ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Σμίθ, εἴτα ὑπὸ τοῦ κ. Κοκκίδου καὶ νῦν ὑπὸ τοῦ νεαροῦ πλήν δεξιῦ ἀστρονόμου κ. Δ. Αἰγινήτου.

Ἐπίσης ἡ ἀντιβασιλεία εἶχε παραγγείλῃ εἰς Μόναχον καὶ ἐφθασαν εὐθὺς ἀμέσως ἵνα ἰδρυθῇ, κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἐλευσεως τοῦ Ὁθωνος, Νομισματοκοπεῖον, τὰ ἀναγκαῖα διὰ τοιοῦτο μηχανήματα, ὡς καὶ διευθυντῆς καὶ χαράκτης καὶ ἔφορος καὶ ἀρχιλεπτοουργὸς καὶ ὀκεδομήθη μετὰ λαμπροῦ κήπου μέχρι σήμερον διατηρουμένου. Τὸ Νομισματοκοπεῖον ἔκειτο κατὰ τὴν ὁμώνυμον ὁδὸν παρὰ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, ὅπερ ὅμως δυστυχῶς κατέστρεψαν οἰκοδομήσαντες οἶκον.

Οὕτω λοιπὸν διὰ δημοσίων, ἀλλὰ ἰδίως δι' ἰδιωτικῶν συνεισφορῶν ἐκαλλωπίζετο ἡ νέα πρωτεύουσα τοῦ Κράτους. Καὶ ἐνθα μὲν δὲν ἐφθασεν ἡ κυβερνητικὴ ἀρωγὴ ἔσπευδεν ἡ ἰδιωτικὴ, πράγμα ὅπως μοναδικὸν δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας καὶ χαρακτηριστικώτατον τῆς ἀρχαίας καὶ νέας Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ἦδη πρὸ αἰώνων ὁ ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἀθήναις διδάξας τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ θεωρίας Ἀριστοτέλης μεταξὺ τῶν ἀρετῶν ἔθεσε

και την μεγалоδωρίαν, ἣν αείποτε οἱ Ἕλληνες ἐξήσκουν πρὸς μεγάλην τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Κατὰ τὴν δεκαετῇ ταύτῃ περιόδον ἀνηγέρθη καὶ τὸ Πανεπιστήμιον Ὁθώνειον ἐπικληθέν, κατὰ γενικὴν ἀπαίτησιν, ὅπερ ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω ἀγλαοὺς ἀπέδωκεν τοὺς καρποὺς μεταδοῦν ἀνά τε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Τουρκίαν καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις μέρεσι τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ γράμματα.

Οὕτω δέ, κατὰ τὴν στατιστικὴν τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ ἐν ἔτει 1886—87 Πρυτάνεως Γ. Καραμήτσα, μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἦτοι ἐπὶ μίαν πεντηκονταετίαν ἀπεφοίτησαν τοῦ πανεπιστημίου 4,562 νέοι ἐπιστήμονες.

Κατ' αὐτὴν ιδρύθησαν πολλὰ τυπογραφεῖα καὶ ἤρξατο ἡ βιβλικὴ καὶ ἐφημεριδογραφικὴ κίνησις ἐν Ἑλλάδι, συνέστησαν ἑβδοματεῖα καὶ ἐταιρίαι ὡς ἡ Ἀρχαιολογικὴ (1837) ἐκδίδουσα ἀπὸ τοῦ 1840 καὶ ἰδίαν ἐφημερίδα, ἡ Ἱατρικὴ (1835) μετ' ἰδίας ἐφημερίδος, ἡ τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας (1835) ἡ Φαρμακευτικὴ (1838) καὶ ἄλλαι πλείεσται ἡντονος¹²⁰ λόγῳ ἄξιοι καὶ σύλλογοι.

Τῷ 1836 ιδρύθη καὶ τὸ δημοτικὸν (πολιτικὸν) νοσοκομεῖον, δημαρχοῦντος τοῦ Ἀναγύρου Πετράκη πρὸς ὃν ὁ πατήρ τοῦ Ὁθωνος, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, προσήνεγκεν 65,000 φοινίκων, πρὸς ἃς ὁ τε βασιλεὺς Ὁθὼ καὶ ἡ Ἀμαλεῖα προσέθηκαν ἄλλα μεγάλα ποσὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὁμογενεῖς σπεύσαντες προθύμως ἄρῳγοι εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δημάρχου προκλήρουζιν συνδρομῶν.

Τὸ Νοσοκομεῖον ἐκλήθη «Ἑλπίς» καὶ διοικεῖτο ὑπὸ ἀδελφάτοτ, οὗτινος προεδρεύει ὁ ἐκάστοτε Δῆμαρχος Ἀθηναίων καὶ συντηρεῖται ὑπὸ τοῦ δήμου προσφέροντος ἐτησίως 100,000 περίπου δραχμῶν ἐκ τῶν τόκων τῶν 400,000 δραχμῶν τῆς περιουσίας αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ἐτησίων χορηγημάτων τοῦ Πανεπιστημίου, οὗτινος τρόπον τινα χρησιμεύει ὡς κλινικῇ.

Κατὰ τὴν πρώτην ταύτην δεκαετίαν ἐτελειοποιήθη καὶ ἐπὶ

εὐρυτέρων βάσεων μετερρυθμίσθη καὶ ἡ ἀπὸ τῆς 1 'Ιουλίου 1828 ἰδρυθεῖσα «Στρατιωτικὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων» ἐξ ἧς μέχρι τοῦ 1890 ἀπεφοίτησαν 942 εὐελπίδες ἀξιωματικοί.

Κατὰ τὴν δεκαετηρίδα ταύτην ἐκτὸς τῶν, ἅπερ ἀνεφέραμεν ἔργων, συνετελέσθη καὶ τὸ σπουδαιότερον πάντων μεγίστη πρόσδος ἐν τῷ ἐμπορίῳ. Ὁ ἐν ἔτει 1833 πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ἀνερχόμενος εἰς 700,000 κατοίκων, ἐν ἔτει 1838 ἐφθάσεν εἰς 752,000 ψυχῶν αἱ πόλεις ηὐξήθησαν καὶ αἱ πρόσδοι τῶν ἀτόμων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὑπῆρξαν μέγισται.

Οὕτως ἐν Πελοποννήσῳ ἐκαλλιεργήθησαν 5,000,000 στρεμμάτων γῆς, ἐν τῇ Στερεᾷ 3,000,000 καὶ ἐν ταῖς νήσοις 700,000. Ἡ ἐσοδεία τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος ἐδιπλασιάσθη. Τὸ ἔλαιον ὅπερ ἀπωθεῖτο μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀγορῶν, εἰσαχθέντος νέου τρόπου διυλισμοῦ, ἐβελτιώθη καὶ ἤρξατο καταναλισκόμενον.

Αἱ μωραὶ αἱ ἄλλοτε ἀναρίθμητοι εἶχον καταστραφῆ, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἐφυτεύθησαν ἤδη ἄλλαι· καὶ ἡ ἐξαγωγή μετὰ τῆς ἀνῆλθε τοῦ 1843 εἰς 4,000,000 δραχμῶν. Μέχρι τοῦ 1835 ἐξαγωγή οἴνου δὲν ἐγένετο· ἔκτοτε ὅμως ἡ καλλιέργεια τῶν ἀμπέλων ἀνεπτύχθη καὶ τελειοποιηθείσης τῆς κατασκευῆς ἤρχισεν ἐξαγωγή τοῦ οἴνου Μογεμβασίας εἰς Γερμανίαν καὶ εἰς Βαστώνην καὶ νέαν Νέαν Ὑόρκην.

Τέλος, τὸ ἐμπορικὸν ναυτικόν, μεγίστην βλάβην ὑποστάν κατὰ τὸν ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα, ἔλαβε νέαν ἐπίδοσιν· ἀπὸ τοῦ 1833—40 ἐξῆλθον τῶν ναυπηγείων τῆς Σύρου 613 πλοῖα, αἱ δὲ τῆς ἀκτοπλοίας ἐργασίαι ἐδιπλασιάσθησαν ἐν μιᾷ δεκαετίᾳ, καὶ οὕτως ἡ γενικὴ κίνησις τοῦ ἐμπορίου ἐξ 26,800,000 δραχμῶν ἀνῆλθεν εἰς 78,800,000.

Πᾶσαι αἱ πόλεις τεραστίως ηὐξάνοντο· αἱ Ἀθῆναι εἶχον τὸ 1843 περὶ τὰς 35,000 κατοίκων· ὁ Πειραιεὺς ἤρξατο προσλαμβάνων ὅψιν ἐμπορικῆς πόλεως· αἱ Πάτραι ἐτριπλασιάσθησαν καὶ ἡ Σύρος ἐγένετο κέντρον εὐρυτάτου ἐμπορίου, καὶ ἰδίως τῶν σιτηρῶν, οὓσα δὲ ὁ κεντρικὸς σταθμὸς τοῦ ἐξ Εὐρώπης, Τουρκίας

Ἱστορία τοῦ Ὀθωνος

23

καὶ Αἰγύπτου ἐμπορίου ἐγένετο ταχέως ἡ κεντρικὴ ἐμπορικὴ ἀποσπασθῆναι τῆς Ἑλλάδος ἀπάτης.

Ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου, αἱ κατὰ καιρὸν κυβερνήσεις ἤρξαντο νὰ συνομολογῶσι πρὸς τὰ ξένα Κράτη ἐμπορικὰς συνθήκας. Οὕτω δὲ τῇ 14 Ὀκτωβρίου 1837 ὑπεγράφη μετὰ τοῦ ἐν Λονδίνου πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος Σπ. Τρικούπη καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας Πάλμερστον ἡ περὶ ἐμπορίου καὶ ναυτιλίας ἑλληνοαγγλικὴ συνθήκη· τῇ 31 Ἰουλίου 1839 ὑπεγράφη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ Κ. Ζωγράφου καὶ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Πρωσίας Βρασὶέ Σαλν-Σιμὼν ἡ μετὰ τῆς Πρωσίας ἐμπορικὴ συνθήκη· τῇ 13 Σεπτεμβρίου 1840 ἡ μετὰ τοῦ Βελγίου διὰ τοῦ Ἀνδρέου Παΐκου καὶ τοῦ Βέλγου πρεσβευτοῦ Βενιαμὶν Μαρρύ· τῇ 12 Μαΐου 1841 ἡ μετὰ τῆς Σαξωνίας ἐμπορικὴ συνθήκη διὰ τοῦ Ἀνδρέου Παΐκου καὶ Ἑρρίκου δὲ Ζεσχάου, τῇ 20 Ἀπριλίου τοῦ 1842 ὑπουργοῦντος ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ Ι. Ρίζου, ἐξεδόθη ἡ περὶ ναυτιλίας καὶ ἐμπορίου μετὰ τοῦ Ὀλδεμβουργ δημοποιήσις· τῇ 10 Φεβρουαρίου τοῦ 1843 ἡ ἐμπορικὴ μετὰ τῶν τῶν Κάτω Χωρῶν συνθήκη ἡ φέρουσα τὰς ὑπογραφὰς τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ Πέτρου Δηληγιάννη καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς ρηθείσης δυνάμεως Θεοδώρου Τράβερες τῇ 31 Μαΐου 1843 ἡ μετὰ τῶν Ἀνσεατικῶν πόλεων ἐμπορικὴ συνθήκη ὑπογραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Π. Δηληγιάννη καὶ τοῦ ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου καὶ πρεσβευτοῦ παρὰ τῇ Ὑ. Πύλῃ Πατρικ Κόλκουουν· τῇ 13 Δεκεμβρίου 1843 ἡ μετὰ τῆς Δανίας ἐμπορικὴ συνθήκη διὰ τοῦ Ἀνδρέου Μεταξᾶ, πρωθυπουργοῦ, καὶ τοῦ ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου Ρεβεντλοῦ Κριμινίλ.

Ἄλλ' ἐκεῖνο ὑπὲρ ὅποσων ἐχώλαινεν ἦτο, μεθ' ὅλας τὰς ταχυδρομικὰς συμβάσεις ἡ συγκοινωνία. Εἶναι δὲ πασιγνώστον τὸ διάσημον ἐκεῖνο πάθημα τῶν Ὑγραίων, οἵτινες ἔμαθον, ὅτι ἐν Ἀθήναις καθιερώθη συνταγματικὸν πολίτευμα, δι' ἐπαναστάσεως, μετὰ μῆνας πολλούς, καὶ ἐξ ἐπιβατῶν προσελθόντων ἐκ Μασσαλίας !!

Ἄλλ' οὐδὲν παράδοξον ὅμως διότι, ἂν ἐν λήγοντι ἔτει 1843 οἱ Ὑπῆρες ἔπαθον τὸ τοιοῦτο, πόσον μᾶλλον ἐδικαιολογεῖτο ἡ βραδύτης τῆς ἀγγελίας τῶν γάμων τοῦ Ὁθωνος μετὰ τῆς Ἀμαλίας γενομένων ἐν Γερμανίᾳ τῇ 7ῃ ὥρα τῆς 10ης Νοεμβρίου 1836 καὶ γνωσθέντων ἐν Ἀθήναις, τῇ 18 Δεκεμβρίου ἤτοι μετὰ «ἑνα μῆνα καὶ ὀκτὼ ἡμέρας». Τοιαύτη ἦτο τότε ἡ συγκοινωνία!

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Κεφάλαιον Α'.

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΜΟΝΑΡΧΙΑ

Ἡ ἐθνοσυνέλευσις. — Τὸ σύνταγμα. — Οἱ αὐτόχθονες καὶ ἑτερόχθονες. — Ἐκρουθμός τῆς χώρας κατὰ-στασις. — Στασιαστικὰ κινήματα. — Ῥπουργεῖον Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ ἡ κατ' αὐτοῦ ἀντιπολίτευσις. — Ῥπουργεῖον Ἰωάννου Κωλέττη. — Ἡ πρώτη Βουλὴ. — Ἡ κατάστασις τῶν κομμάτων. — Ἡ πολιτικὴ τοῦ ὑπουργείου Κωλέττη. — Σφοδρὸς ἀνταγωνισμὸς Ἀγγλικῆς καὶ Γαλλικῆς πρεσβείας. — Θάνατος Κωλέττη.

Τοῦ Συντάγματος δοθέντος ἔπρεπεν ἡ νέα Κυβέρνησις νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀντιπροσώπων τῆς μελλούσης νὰ συγκληθῇ ἐπὶ τῷ μεγάλῳ γεγονότι τῆς Γ'. Σεπτεμβρίου, Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ νὰ προσκλήσῃ εἰς Ἀθήνας τοὺς ἐν διαφόροις διπλωματικαῖς θέσεσι διωρισμένους ἐξοχωτέρους πολιτικοὺς ἀνδρας τῆς Ἑλλάδος, οἷον τὸν Ι. Κωλέττην ἐκ Παρισίων καὶ τὸν Ἀλ. Μαυροκορδάτον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Τούτων ἐν τάχει σπευσάντων τὴν εἰς

Ἀθήνας καθόδον καὶ προτάσει τοῦ πρωθυπουργοῦ Α. Μεταξᾶ λαμβανόντων μέρος ἐν τοῖς ὑπουργικοῖς συμβουλίοις μεθ' ὀριστικῆς ψήφου τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1843 προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν μελῶν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἀναδειχθέντων πληρεξουσίων τῶν δε :

Π. Νοταρᾶς, Π. Μαυρομιχάλης, Σ. Παπαλεξόπουλος, Γ. Κουντουριώτης, Β. Χρηστακόπουλος. Ι. Κωλέττης, Α. Μοναρχίδης, Δ. Καλλέργης, Δ. Μανσόλας, Π. Γ. Ρόδιος, Α. Λοιδωρίκης, Ν. Κριεζώτης, Θ. Γρίβας, Α. Λόντος, Α. Μαυροκορδάτος, Κ. Κανάρης, Α. Μελᾶς, Σ. Καλογερόπουλος, Ρήγ. Παλαμῆδης, Ἄντ. Γεωργαντᾶς, Ρ. Τζούρτζ, Κ. Ζωγράφος, Σ. Τρικούπης, Ι. Μακρυγιάννης, Ἄνδρ. Ἴσκος, Ν. Μαυρομαμάτης, Κ. Ν. Δόσιος, Β. Θεαγένης, Ι. Φιλῆμων, Α. Πάϊκος. Γαλάν. Μεγαπά-νου, Ν. Πιερράκος, Ι. Γλαράκης, Ι. Φαρμάκης, Γ. Κώστας, Διομήδ. Κυριακοῦ, Δ. Παπανικολῆς, Δ. Πετροπουλάκης, Γεώρ. Πετρόπουλος, Α. Πετσάλης, Ν. Πρασακάκης, Ε. Σίμος, Φ. Γρίβας, Τσανετάκης, Α. Γιαννίτης, Κ. Γαλῆς, Κ. Κωστάκης, Γ. Διοβουνιώτης, Γεώργ. Βασιλόπουλος, Δ. Πουλικάκος, Ν. Τσέλιος, Α. Α. Σωτηρίου, Μ. Ι. Μιχαλόπουλος. Ν. Πονηρό-πουλος, Α. Μπερῆκος, Γ. Ντερνιτσιώτης, Ν. Γ. Ἰγγλέσης, Γ. Π. Ἠλιόπουλος, Σταῦρος Βλάχος, Φ. Πουλόπουλος, Δ. Τσά-μης, Καρατάσος, Ματ. Πρωτοπαπᾶς, Δ. Καλλιφρονᾶς, Ν. Γού-ναρης, Ι. Βασιλείου, Π. Ψάθης, Α. Ἀποστολίδης, Στάμ. Νά-κος, Βασίλ. Ν. Ὀρλώφ, Γ. Μπάστας, Α. Κοντάκης, Ι. Οἰ-κονόμου, Διαμαντῆς, Ν. Ὀλύμπιος, Ν. Κορφιωτάκης, Κ. Βρυ-ζάκης, Π. Σωτηρόπουλος. Κ. Ζέρβας, Κ. Στάϊκος, Α. Καρνέσης. Μ. Ἰατρός, Ἐμμ. Μελετόπουλος, Χρ. Οἰκονομίδης, Σπυρ. Λο-γοθετόπουλος, Μ. Α. Γρηγοράκης, Δ. Μπιρμπίλης, Δ. Φαλκί-δης, Ἀναγν. Παπατζώρης, Μ. Α. Τσαμαδός, Α. Ἀνδρουτζος, Δ. Βούλης, Σπυρ. Πάγκαλος, Β. Νικολαΐδης, Δ. Μπουδούρης, Στέφ. Χρηστέας, Κ. Μάκος, Χ. Ζαχαριάδης, Γ. Α. Περρωτῆς, Ἐμμ. Χ. Τζούχλος, Θ. Μαρκεζίνης, Δ. Π. Δημητρακόπουλος, Α. Π. Ἰωάννου, Ν. Πανουρίδης, Α. Ἐγκαλόπουλος, Κ. Χ. Παναγιωτάκου, Γκίκας, Γ. Γκιώνης, Ι. Σουλιναραῖος, Χρῆστος

Βλάσης, Δ. Α. Ζώτας, Α. Καλαμογδάρτης, Χ. Σισίνης, Κ. Α. Δουζίνης, Ίάκ. Παζιμάδης, Ν. Α. Βιτάλης, Γ. Σ. Κριεζής, Ν. Θεού. Α. Γρηγοριάδης, Ι. Γρηγοράκης, Σ. Β. Τριχάς, Κ. Τσεριτίδης, Χ. Δημητρίου, Ι. Τομαράς, Γ. Γρυπάρης. Παρπιτζίωτης, Α. Χ. Λόντος, Γ. Δοκός, Ι. Πιτάρης, Ι. Δ. Δαμιανός, Δ. Κυριακίδης, Δ. Περούκας, Έμ. Σπυρίδωνος, Μιχ. Σολωμός, Α. Λόντος, Σ. Τριανταφύλλης, Δ. Ν. Δρόσος, Π. Ι. Χαλκινόπουλος, Κ. Μπότσαρης, Α. Μαυρομιχάλης, Α. Μεταξάς, Μ. Σχινάς, Σ. Μήλιος, Ν. Δραγούμης, Χ. Καπετανάκης, Α. Πέπας, Μ. Μπούκορας, Μελέτιος Χ. Μελέτης, Σ. Θεοχαρόπουλος, Εύαγ. Μ. Κονσογιάννης. Α. Ζυγομαλάς, Τ. Χριστόπουλος, Ι. Κουμπάρκος, Σ. Α. Μεταξάς, Κανέλλος Δελιγιάννης, Γ. Αϊνιάν, Δ. Κανελλόπουλος, Δ. Πλαπούτας, Μ. Χ. Πρίμας, Π. Άλεξίου, Γ. Νεταράς, Χρ. Πέτρου, Α. Ζωρογιαννίδης, Β. Πετμεζάν, Α. Κίτσου, Στρατ. Δελιγιαννάκης, Γεώρ. Ίωάννου, Άρ. Αναγνωσταράς, Χ. Κλωνάρης, Π. Δημητρακαράκος. Α. Μαρκέλος, Άγγελος Γουζουάσης, Γρ. Πατριαρχέας, Α. Μόστρας, Α. Πατριαρχέας, Χ. Παπολίτης, Σ. Πασαπόρτης, Γ. Λογιωτατίδης, Α. Έλευθερίου, Γ. Δομέστιχος, Χ. Μηλιάννης, Ι. Φλέσσας, Α. Πρωτοπαππής, Δ. Γουβέλης, Π. Άργυρόπουλος, Γ. Άντωνόπουλος, Χατζή Χρήστος, Κίτσος, Τσαβέλλας, Α. Ρόντης, Π. Δαρειώτης, Κ. Χαραμής, Π. Καλαμαριώτης, Ίωάν. Κρανίδης, Ν. Πετμεζάς, Δ. Αύγερινος, Δ. Ταρκαζίκης, Κ. Λυμπερόπουλος, Δ. Πέτροβας, Β. Κυβέλος, Ε. Καραμπάτος, Π. Γεραλόπουλος, Ν. Γρηγοριάδης, Ν. Ρενιέρης, Ι. Ζαΐμης, Ν. Δαρειώτης, Ι. Βελέντζας, Ι. Α. Σωμάκης, Μ. Μπουρικός, Π. Καπετανάκης, Μ. Ίερομνήμων, Β. Δρόσος, Ζ. Μαραγκός, Ν. Ίουλίου, Μ. Ζανετάκης. Α. Ρενουάρδος, Α. Χαράλάμης, Ν. Σταμετελόπουλος, Ζ. Μαυρογένης, Ι. Κομπότης, Α. Βάγγαλης, Ι. Περίδης, Κ. Άξελός, Α. Λυκοῦργος, Β. Δημητρακόπουλος, Στ. Γεωργιάδης, Κ. Α. Κυριακός, Κ. Θ. Κολοκοτρώνης, Β. Κ. Ζερβάκος, Κ. Μ. Λεβίδης, Λύσσανδρος Βιλαέτης, Χ. Περαϊβός, Μαρ. Κ. Μακρυγιάννης, Σ. Σχινάς, Ν. Ι. Σισίνης, Δ. Μ. Βα-

λέτας, Δ. Γαβριῆς, Μ. Γουνελῆς, Ν. Καλλέργης, Π. Ζερβουδάκης, Ίάκ. Κουμῆς, Γ. Πεζανός, Δ. Χρυσόπουλος, Α. Σταματόπουλος, Κ. Γαλῆς, Α. Παπανικολάου, Ι. Ἀναγνωστόπουλος, Γ. Οἰκονόμου.

Ἐπίσημος ἡμέρα τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ὠρίσθη ἡ 8 Νοεμβρίου· τὴν πρώτην ἐρρίφθησαν 29 κα-
νονιοβολισμοὶ καὶ μουσικαὶ παιζνίζουσιν ἐχαίρετών τὸ ἐπίσημον τῆς ἡμέρας.

Κατὰ τὰς 10 π. μ. ἐν τῷ ναῷ τῆς ἀγίας Εἰρήνης ἐτελέσθη ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Νεοφύτου δοξολογία, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας θαυμάσιον ἐξεφώνησε λόγον ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Νεόφυτος Βάμβας.

Μετὰ τὴν δοξολογίαν ἡ Κυβέρνησις καὶ τὰ μέλη τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως μετέβησαν ἐν σώματι εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν παρὰ τὸ σημερινὸν Βουλευτήριον κειμένων παλαιῶν Ἀνακτόρων, ἧτις εἶχεν ὀρίσθῃ ὡς αἴθουσα τῶν συνεδριῶν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

Ἐνταῦθα δέ, μετὰ τὸν συνήθη ἀγιασμόν, τὰ μέλη τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ὠρκίσθησαν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ ὑπέδειξαν ὡς πρόεδρον τὸν πρεσβύτερον αὐτῶν, Πανοῦτσον Νοταρᾶν, καὶ γραμματεῖς τὸν νεώτερον Σ. Κοπανίτσαν. Μετὰ τοῦτο, ὁ Ἀλέξ. Μαυροκορδάτος παρετήρησεν, ὅτι ἡ πρώτη αὕτη συνεδρία ἀποτελεῖ τὴν τελετὴν τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ὅτι ἐπομένως ὁ διδόμενος ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους ὄρκος δὲν δύναται νὰ ἐπιφέρῃ οὐδὲν κώλυμα εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ὡς μὴ προδικάζων τὰ ζητήματα.

Τῆς προτάσεως ταύτης γενομένης δεκτῆς, ἐκλήρωθη δεκαμελὴς ἐπιτροπεία συγκειμένη ὑπὸ τῶν: Σπ. Λογοθετοπούλου, Δ. Βουδούρη, Ι. Σουλινκαρίου, Σ. Τριανταφύλλη, Σ. Μήλιου, Διομ. Κυριακοῦ, Μ. Μάνου, Γ. Δερνιτσιώτη, Μ. Σολωμοῦ καὶ Γ. Μεγαπάνου, πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ βασιλέως ὅστις περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν ὑπασπιστῶν αὐτοῦ Σκαρλάτου Σούτσου, Γαρδικιώτου Γρίβα, Δημητρ. Μαυρομιχάλη καὶ Ἀθανασίου Μικαύλη προσῆλθε τῇ 2 μ. μ. ὥρα, ζωηρῶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐπευφημούμενος, εἰς τὸ

βουλευτήριον, καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν θρόνον ἐκήρυξε τὴν ἑναρχίαν τῆς Ἑθνοσυνελεύσεως διὰ τοῦδε τοῦ λόγου :

Κύριοι Πληρεξούσιοι τοῦ ἔθνους,

« Ἐμφανίζομαι εἰς τὸ μέσον Ὑμῶν μετὰ τὴν εὐφρόσυνον πεποίθησιν, ὅτι ἡ Συνέλευσις αὕτη θέλει εἶσθαι ἀγαθοῦ πρόξενος εἰς τὴν φιλάττην ἡμῶν Ἑλλάδα

« Ἐξ αὐτῆς καθιδρύσεως τῆς Βασιλείας, διάφοροι ἐλεύθεροι θεσμοὶ ἐτέθησαν σκοπὸν ἔχοντες νὰ προπαρασκευάσωσι τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ τελειωτικοῦ συντάγματος. Ἐλευθέρα δημοτικὴ θεσμοθεσία, ἐπαρχικὰ Συμβούλια, ὀρκωτὰ Δικαστήρια, ὑπῆρξαν πρόδρομοι τοῦ ἀντιπροσωπικοῦ πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος. Ἦδη πρόκειται νὰ ἐπιθέσωμεν εἰς τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο τὴν κορωνίδα διὰ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ καθιερώσεως τοῦ Συντάγματος.

« Ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ὑψίστου ἃς ἐνώσωμεν ἤδη τὰς προσπάθειάς μας διὰ τὴν σύστασιν θεμελιώδους νόμου ἀρμόζοντος εἰς τὰς ἀληθεῖς χρεῖας καὶ περιστάσεις τοῦ Κράτους καὶ ἐπιτηδεῖον νὰ προαγάγῃ καὶ ἀσφαλίσῃ τὰ δίκαια συμφέροντα ἐκάστου.

« Ναί ! ἃς βασιλεύῃ ἐν ἰσχύϊ ἡ σοφία καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἃς περιζώσῃ ὅλους ἡμᾶς ὁ κοινὸς δεσμὸς τῆς ἀγάπης. Σχεδιάζοντες τὸ σύνταγμα τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος ἃς μὴ φειδολευθῶμεν περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους παραχωρήσεως, ἀλλ' ἃς ἐμψυχώσῃ καὶ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὸ ἔργον τοῦτο μόνῃ ἡ κοινὴ ἐπιθυμία τοῦ νὰ προαγάγωμεν καὶ στερεώσωμεν τὴν εὐτυχίαν τοῦ Κράτους. Γνωρίζετε, κύριοι, τὴν πρὸς τὸ ἔθνος ἀγάπην μου, τὴν ὁποίαν εἰς καμμίαν περιστάσιν δὲν ἀπηνήθην. Αὕτη μὲ κάμνει νὰ μὴ ἐπιθυμῶ μῆτε μεγαλειτέραν μῆτε μικροτέραν ἐξουσίαν παρὰ ἐκείνην, ἥτις εἶναι ἀναγκαία πρὸς τὴν ἀσφάλειαν καὶ εὐημερίαν τῆς Ἑλλάδος.

« Ἄς συνομολογήσωμεν πρὸς ἀλλήλους συνθήκην, τῆς ὁποίας ἡ σκοπιμότης νὰ φέρῃ τὸ ἐχέγγυον τῆς διαμονῆς αὐτῆς καὶ διαρ-

κείας. Ὁλος ὁ πεπολιτισμένος κόσμος ἀτενίζει εἰς ἡμᾶς τοὺς ὀφθαλμούς του, ἡ δὲ ἱστορία θέλει κρίνει τὸ ἔργον μας ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν.

«Πεποιθῶς εἰς τὸν ἔμπρονα πατριωτισμὸν σας ἀνοίγω τὴν παροῦσαν συνέλευσιν. Ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ εἴθε ν' ἀναδίδῃ αὐτὴν σωτήριον καὶ ὠφέλιμον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τῆς Ἑλλάδος ἡ εὐημερία εἶναι ἡ εὐχὴ μου, εἶναι ἡ δόξα μου.»

Τὸν λόγον τοῦ βασιλέως ἐδέξαντο οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἣν ἐν τῷ ἄκρῳ φιλελληνισμῷ παράβαλλον πρὸς τὰς βουλὰς καὶ τὰς ἐκκλησίας τῆς ἀρχαιότητος, διὰ ζωνηρῶν ἐπευφημιῶν ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων διελύθη ἡ πρώτη ἐπίσημος συνεδρία, τοῦ βασιλέως ἀπελθόντος εἰς τὰ ἀνάκτορα ὑπὸ τὴν βροντὴν τῶν τηλεβόλων.

Κατὰ τὰς ἐπομένους ἡμέρας ἡ Ἐθνοσυνέλευσις προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς συντακτικῆς τῆς πρὸς τὸν βασιλικὸν λόγον ἀπαντήσεως ἐπιτροπῆς καὶ εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ προεδρείου αὐτῆς. Καὶ πρόεδρος μὲν ἐξελέγη ὁ Πανοῦτσος Νοταρᾶς διὰ 216, ἀντιπρόεδροι δὲ ὁ Ἀλεξ. Μαυροκορδάτος διὰ ψήφων 135, ὁ Ἀδρέας Μεταξᾶς διὰ ψήφων 148, ὁ Ι. Κωλέττης διὰ ψήφων 147 καὶ ὁ Ἀνδρέας Λόντος 143· γραμματεῖς δὲ διὰ σχετικῆς πλειονοψηφίας, ἀνεδείχθησαν ὁ Δρόσος Δρόσου, ὁ Κωνσταντῖνος Κολοκοτρώνης, Β. Ζερβάκος, Κ. Ν. Λεβίδης, Λύσανδρος Βιλαέτης, Χ. Περαιδός, Μαρ. Μαρίνογλου, Ε. Σχινᾶς, Ν. Ι. Σισίνης Δ. Ν. Βαλέτας, Δ. Γαβρᾶς, Γρηγοράκης καὶ Μ. Γουνελῆς.

Καταρτισθέντος οὕτω τοῦ προεδρείου καὶ ἐπικυρωθέντος τοῦ κανονισμοῦ αὐτῆς, ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἤρξατο μακρῶν συζητήσεων περὶ προσόντων τῶν πληρεξουσίων. Εὐθὺς ὅμως ἀπὸ τῶν πρώτων τούτων συζητήσεων καπεδείχθη, ἐν μεγάλῃ πλειονοψηφίᾳ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, πνεῦμα ἀποκλειστικότητος. Διότι ἐν ᾧ κατὰ τὰς προηγουμένας Ἐθνοσυνελεύσεις, ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως, παρίσταντο καὶ οἱ πληρεξούσιοι τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν ταύτην δὲν ἐπεκράτησε τὸ γενικὸν ἐκεῖνο καὶ πανελλήνιον πνεῦμα, οὕτω δὲ ἀπεκλείσθησαν οἱ ἀντιπρόσωποι

τοῦ ὑπὸ τὴν Τουρκίαν ἑλληνισμοῦ, καὶ συμπεριλήφθησαν μόνον ὡς ἀντιπρόσωποι σωματείων τῶν Κρητῶν, τῶν Θετταλῶν, τῶν Μακεδόνων καὶ Ἡπειρωτῶν.

Τὸ αὐτὸ ζήτημα ἐτέθη ὑπὸ συζήτησιν καὶ ἐν ἐτέρᾳ συνεδρίᾳ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως· διότι οἱ πληρεξούσιοι τῶν Κυδωνιῶν καθυπέβαλον ἀναφορὰν ἐκζητοῦντες τὴν ἐξαιρετικὴν αὐτῶν πρόσληψιν ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως.

Ἡ πόλις αὕτη, εἶπεν εἰς τῶν πληρεξουσίων, πλουσία καὶ πολυάνθρωπος οὔσα πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἀπετεφρώθη ἅμα ταύτης ἐκραγείσης, αἱ οἰκίαι παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ καὶ οἱ ἄνθρωποι εἰς σφαγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν. Μολονότι δὲ καὶ ἕτεροι τῶν πληρεξουσίων ὑπεστήριξαν τὴν πρότασιν ταύτην, ἀπερίφθη ὅμως, τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἀποφανθείσης, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπανέλθῃ ἐπὶ τῶν κατ' ἀρχὴν ἀποφασισθέντων.

Ἀλλὰ καὶ ὀχλαγωγία τις ἐγένετο, κατὰ τὴν ἐναρξιν τῶν συζητήσεων περὶ τοῦ Συντάγματος καὶ μικραὶ ἐγένοντο συζητήσεις περὶ τῆς ὀνομασίας αὐτῆς ταύτης τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Καί τινες μὲν προέτειναν νὰ κληθῇ «ἡ τῶν Ἑλλήνων συντακτικὴ Συνέλευσις» ἄλλοι δὲ νὰ ὀνομασθῇ «ἡ ἐν Ἀθήναις τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις» καὶ ἄλλοι ἄλλως, ἐπεκράτησεν ὅμως ἡ γνώμη τῶν παρασκευασάντων τῆς Γ' Σεπτεμβρίου καὶ οὕτως ἀπεκλήθη «ἡ τῆς Γ' Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ Συνέλευσις». Σφοδρότερα ὅμως συζητήσεις ἐγένετο περὶ τῆς εἰς τὸν βασιλικὸν λόγον ἀπαντήσεως, ἥτις μάλιστα κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 8ης Δεκεμβρίου ἐγένετο παραδεκτὴ ὡς ἐξῆς :

«Β α σ ι λ ε Ὑ,

Οἱ πληρεξούσιοι τοῦ ἔθνους, ἀνταπέμψαντες εἰς τὸν Ὑψιστον τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας τῶν διὰ τὴν ἐν μέσῳ αὐτῶν κατὰ 8ην Νοεμβρίου ἐμφάνισιν τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, ἐκπληροῦσι σήμερον εὐάρεστον καθήκον, ἐκφράζοντες πρὸς αὐτὴν τὰ

ζωηρά τῆς χαρᾶς καὶ τῆς βοηθείας των εὐγνωμοσύνης αἰσθήματα. Ἀποδεχθέντες ὡς ἀρίστους οἰωνούς τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος τοὺς ἐμβριθεῖς λόγους τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, οἱ πληρεξούσιοι ἀναγνωρίζουσι μετ' ἀμετρήτου ἀγαλλιάσεως, ὅτι οἱ συνδέσαντες ἀπὸ τοῦ 1833 τὸν ἑλληνικὸν λαὸν μετὰ τοῦ βασιλέως του δεσμοὶ ἀπεκατέστησαν ἤδη διὰ παντός ἀδιάρρηκτοι, ἀπὸ τῆς εὐτυχοῦς ἐκείνης ἡμέρας, καθ' ἣν τῆς Πατρικῆς του καρδίας ἡ γενναϊότης ἐπεσφράγισε τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὁμοφώνως ἐκφρασθείσης ἐθνικῆς ἐπιθυμίας.

«Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, Βασιλεῦ, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἱεροῦ ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος καθιερώσαν ἐπανειλημμένως εἰς τὰς πράξεις τῶν συνελεύσεών του τὰς ἐθνωφελεῖς ἀρχὰς καὶ ἐγγυήσεις τοῦ συνταγματικοῦ συστήματος συναισθάνεται εἰλικρινῇ εὐγνωμοσύνην διὰ τοὺς συμφώνως μὲ τὰς ἀρχὰς ταύτας ἀπὸ τῆς καθιδρύσεως τῆς βασιλείας τεθέντες ἐλευθέρους θεσμούς· ἀλλ' ἡ εὐγνωμοσύνη του κατέστη πολλῶ μεγαλειτέρα ἀφ' ἧς ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης ἀσπασθεῖσα τὰς ἐσχάτως ἐκφρασθείσας εὐχὰς του ἡδύοχησε νὰ στεφανώσῃ τὰ ἔργα της συνομολογοῦσα τὸ ἀντιπροσωπικὸν πολίτευμα ὡς συνθήκην μεταξὺ τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ Βασιλέως, μέλλουσιν νὰ καθιερώσῃ ἀμετασκαλεύτως τῶν Ἑλλήνων τὰ δικαιώματα καὶ τοῦ θρόνου τὰ προνόμια.

«Ναί, Βασιλεῦ, μόνη ἡ συνθήκη αὕτη, μόνον τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα θέλει δώσῃ ζωὴν καὶ μονιμότητα εἰς τὰς ἐλευθέρους διατάξεις τῶν ἀπὸ τῆς καθιδρύσεως τῆς βασιλείας κανονισθέντων θεσμῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐνέργεια ἐκινδύνευσε νὰ χαλαρωθῇ ἐνεκα λυπηρῶν περιστάσεων, ὅπως ἀνεξαρτήτων τῆς ἀγαθῆς προεραΐσεως τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, καὶ τῶν εὐχῶν τοῦ ἔθνους καὶ θέλει ἀνεγείρῃ ἐπὶ ἀκραδάντων θεμελίων τὸ πολιτικὸν ἡμῶν οἰκοδόμημα. Εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σκέψιν περιλαμβάνοντες οἱ πληρεξούσιοι τὸ ἐνεστώς καὶ τὸ μέλλον τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, θέλουσι καταβάλλει ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ὑψίστου πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ οἰκοδομήματος τούτου.

Συμμεριζόμενοι πληρέστατα τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος καθὼς καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ ὑπὲρ τῆς στερεώσεως τῆς εὐτυχίας τοῦ Κράτους δὲν θέλουσι φειδωλευθῆ περὶ τὰς δικαίας πρὸς τὸν σκοπὸν σκοπὸν τοῦτον παραχωρήσεις, ἀλλ' ὅλαις δυνάμεσι θέλουσι προσπαθῆσαι νὰ καταστήσωσι μὲν ἀφ' ἑνὸς τὸν θεμελιώδη τοῦ συντάγματος νόμον, ἁρμόζοντα εἰς τὰς ἀληθεῖς ἀνάγκας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἄξιον τῆς προσδοκίας τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ν' ἀναδείξωσι δ' ἀφ' ἑτέρου τὴν μοναρχίαν σεβαστὴν καὶ ἰσχυράν, καθιεροῦντες ὑπὲρ τοῦ θρόνου ὅσα δικαιώματα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν δικαίων συμφερόντων ἐκάστου καὶ τῆς γενικῆς τοῦ ἔθνους εὐημερίας.

«Εὐχρησθηθῆτε, Βασιλεῦ, νὰ πιστεύσητε ὅτι εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐγνώρισε τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος καὶ ὅτι οἱ πληρεξούσιοί του γνωρίζουσι νὰ ἐκτιμῇσωσιν αὐτὴν ἐπαξίως. Θέλουσι λοιπὸν ἐπιληφθῆ με μὲ πληρεστάτην ἀφοσίωσιν τοῦ μεγάλου ἔργου καὶ με πνεῦμα εὐθύτητος καὶ πατριωτισμοῦ προβαίνοντες συμφώνως μετὰ τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ὀριστικοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀντιπροσωπικοῦ πολιτεύματος θέλουσιν ἐπιμεληθῆ νὰ ἐπιθέσωσιν εἰς αὐτὸ τὴν σφραγίδα τῆς διαρκείας καὶ μονιμότητος.

Ἐκπληροῦντε οὕτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ὑψίστου τὰ ἱερὰ τῆς ἐντολῆς των καθήκοντα, οἱ πληρεξούσιοι ἐλπίζουσιν ὅτι θέλουσι δυνηθῆ νὰ ἐξασφαλίσωσι διὰ παντὸς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ἀχώριστον πάντοτε τῆς δόξης καὶ εὐκλείας τοῦ Θρόνου τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος.»

Τούτων γενομένων ἤρξατο ἡ κυρίως ἐπὶ τοῦ Συντάγματος ἐργασία τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 3ης Ἰανουαρίου 1844. Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 26ης Νοεμβρίου 1843 ἡ Ἑθνικὴ Συνέλευσις ἐξελέξατο πρὸς σύνταξιν σχεδίου Συντάγματος εἴκοσι καὶ ἑνὲς μέλη αὐτῆς τοὺς: Α. Μαυροκορδάτον, Σ. Τρικούπην, Δ. Κυριακοῦ, Π. Χαλκιάπουλον, Δ. Περρούκαν, Α. Μεταξῶν, Γκίκαν Γκιώνην, Κ. Ζωγράφον, Ν. Μαυροματτήν,

Β. Θεαγέννην, Γ. Γλαράκην, Ν. Κορφιοτάκην, Ι. Κωλέττην, Π. Ρόδιον, Γεραλόπουλον, Α. Μελάν, Γ. Αϊνιάν, Πιεράκον, Γ. Γρυπάρην, Δ. Καλλιφρονάν και Ι. Δαμιανόν.

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου 1843 παρουσίασε τὸ ὑπ' αὐτῆς ἐκπονηθέν σχέδιον Συντάγματος, οὗτινος ἐκτυπωθέντος καὶ διανεμηθέντος τοῖς πληρεξουσίοις, ἤρξαντο αἱ ἐπ' αὐτοῦ συζητήσεις ἀπὸ τῆς συνεδρίας τῆς 3ης Ἰανουαρίου μέχρι τῆς 47ης Μαρτίου 1844.

Ὁ εἰσηγητὴς τῆς ἐπιτροπῆς Μελάς, παρελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα περιέγραψε τὸ σύνολον τῶν ἐργασιῶν τῆς ἥς ἀπετέλει μέλος ἐπιτροπῆς καὶ ἐξέθηκε τὰς ιδέας ὑφ' ὧν ἐνεπνεύσθη αὕτη.

Ἡ ἐπιτροπεία, εἶπεν ὁ Μελάς αἰσθανομένη, ὅτι ἐκ τοῦ ἔργου αὐτῆς ἐξηρτάτο τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ εὐδαιμονία καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς, προσεπάθησε νὰ καταστήσῃ τὸ Σύνταγμα ὅσον τὸ δυνατόν τέλειον καὶ ἔκρινεν, ἐν πρώτοις, καθῆκον αὐτῆς νὰ κηρύξῃ, ὡς ἔπραξαν καὶ αἱ προηγούμεναι συνελεύσεις, ὅτι ἐμμένομεν μὲν πιστοὶ ἐν τῇ πατρίδι θρησκείᾳ, εἰς ἣν ὀφείλομεν τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν, ὅτι καὶ ἀνεχόμεθα ὁμῶς πᾶσαν ἄλλαν θρησκείαν.

Ἐν τῷ δημοσίῳ δικαίῳ ἐκήρυξεν ἱσως πρὸς ἀλλήλους τοὺς Ἕλληνας ἐξελείψασα οὕτως ὁλοσχερῶς πᾶσαν ιδέαν ἀδιακρίσεως εὐγενείας καὶ τίτλων, καθιέρωσε τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας, ἀποκηρύξασα τὰς βρασάνους καὶ τὴν σωματεμπορίαν καθιέρωσε τὴν ἐλευθεροτυπίαν, καταργήσασα πᾶν εἶδος λογοκρισίας καὶ ὑποβαλοῦσα τὸν τύπον ὑπὸ τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ὀρκωτῶν κριτῶν, διεχώρισε τὴν ἐκτελεστικὴν, νομοθετικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν ἀπ' ἀλλήλων, διέγραψε τὰ δικαιώματα καὶ τὰ προνόμια τοῦ βασιλέως κηρύξασα ἀπαραβίαστον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ὑπευθύνους τοὺς ὑπουργούς, καθιέρωσε τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν. διότι ἐθεώρησε τὴν Γερουσίαν, διότι ἐθεώρησε τὴν Γερουσίαν ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος» ἔχουσα ὑπ' ὅψει τὴν εἰκόνα τῆς πατρίδος καὶ καχεχομένη ἀδιαλείπτως παρ' αὐτῆς.

Μετά τὸν εἰσηγητὴν ἀναβάς ἐπὶ τὸ βῆμα ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Μ. Σχινᾶς, ὁπαδὸς τοῦ κόμματος τοῦ ζητοῦντος τὴν μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἔνωσιν, προσέτεινε τροποποιήσιν τινα εἰς τὸ περὶ θρησκείας σχέδιον τοῦ ὑπὸ τῆς ἄνω διαλειφθείσης ἐπιτροπείας συνταγέντος συντάγματος ὁμιλήσας διὰ μακρῶν καὶ προτείνας τὰς δε τὰς τροποποιήσεις τοῦ Συντάγματος.

Καὶ ἀνέγνωσε τὸ Σύνταγμα ἔχων ὡς ἐξῆς :

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

**Ἐν ὀνόματι τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ
ἀδιαιρέτου Τριάδος.**

Περὶ θρησκείας.

Ἄρθρον 1. Ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶνε ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πᾶσα δὲ ἄλλη γνωστὴ θρησκεία εἶνε ἀνεκτὴ καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Νόμων, ἀπαγορευομένου τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ πάσης ἄλλης ἐπεμβάσεως κατὰ τῆς ἐπικρατοῦσης θρησκείας.

Ἄρθρ. 2. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, κεφαλὴν γνωρίζουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὑπάρχει ἀναποσπᾶστως ἠνωμένη δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης καὶ πάσης ἄλλης ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τηροῦσα ἀπαράλλάκτως ὡς ἐκεῖναι τοὺς τε ἱερεῖς, ἀποστολικούς καὶ συνοδικούς κανόνας καὶ τὰς ἱεράς παραδόσεις, εἶνε δὲ αὐτοκέφαλος ἐνεργοῦσα, ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης ἐκκλησίας, τὰ κυριρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα, καὶ διοικεῖται ὑπὸ Ἱερᾶς Συνόδου Ἀρχιερέων.

Περὶ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων.

Ἄρθρ. 3. Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ Νόμου καὶ συνεισφέρουσιν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῆς περιουσίας των· μόνοι δὲ οἱ πολῖται Ἕλληνες εἶναι δεκτοὶ εἰς ὅλα τὰ δημόσια ἐπαγγέλματα.

Πολῖται εἶναι ὅσοι ἀπέκτησαν ἢ ἀποκτήσωσι τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ πολίτου κατὰ τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους.

Ἄρθρ. 4. Ἡ προ-ωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαραβίαστος· οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται, ἢ ἄλλως πως περιορίζεται, εἰμὴ ὅπταν καὶ ὅπως ὁ Νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρ. 5. Ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως τοῦ αὐτοφόρου ἐγκλήματος οὐδεὶς συλλαμβάνεται, οὐδὲ φυλακίζεται, εἰμὴ δι' αἰτιολογημένου δικαστικοῦ ἐντάλματος, τὸ ὅποῖον πρέπει νὰ κοινοποιηθῇ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως ἢ προφυλακίσεως.

Ἄρθρ. 6. Ποινὴ δὲν ἐπιβάλλεται ἄνευ Νόμου, ὀρίζοντος προηγουμένως αὐτήν.

Ἄρθρ. 7. Ἐκαστος, ἢ καὶ πολλοὶ ὁμοῦ ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἀναφέρωνται ἐγγράφως εἰς τὰς Ἀρχάς, τηροῦντες τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους.

Ἄρθρ. 8. Ἡ κατοικία ἐκάστου εἶναι ἄσυλος οὐδεμίᾳ κατ' οἶκον ἐρευνᾷ ἐνεργεῖται, εἰμὴ ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσῃ.

Ἄρθ. 9. Ἐν Ἑλλάδι οὔτε πωλεῖται οὔτε ἀγοράζεται ἄνθρωπος. Ἀργυρώνητος ἢ δούλος παντὸς γένους καὶ πάσης θρησκείας εἶναι ἐλεύθερος, ἅμα πατήσῃ ἐπὶ ἐλληνικοῦ ἐδάφους.

Ἄρθρ. 10. Πᾶς τις δύναται νὰ δημοσιεύῃ προφορικῶς τε, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμοὺς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

Ὁ τύπος εἶναι ἐλεύθερος καὶ λογοκρισία δὲν ἐπιτρέπεται.

Οἱ ὑπεύθυνοι συντάκται, ἐκδότες καὶ τυπογράφοι, ἐφημερίδων δὲν ὑποχρεοῦνται οὐδεμίαν χρηματικὴν προκαταβολὴν λόγῳ ἐγ-γυήσεως.

Οἱ ἐκδότες ἐφημερίδων θέλουν εἶσθαι πολῖται Ἕλληνες.

Ἄρθρ. 11. Ἡ ἀνωτέρα ἐκπαίδευσις ἐνεργεῖται δαπάνῃ τοῦ Κράτους· εἰς δὲ τὴν δημοτικὴν συντρέχει καὶ τὸ Κράτος κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀνάγκης τῶν δῆμων.

Ἐκαστος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ συσταίῃ ἐκπαιδευτικὰ κατὰ στήματα, συμμορφούμενος μὲ τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους.

Ἄρθρ. 12. Οὐδεὶς στερεῖται τῆς ιδιοκτησίας του εἰμὴ διὰ δημοσίον ἀνάγκην, προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσῃ, πάντοτε δὲ προηγουμένης ἀποζημιώσεως.

Ἄρθρ. 13. Αἱ βάσανοι καὶ ἡ γενικὴ δήμευσις ἀπαγορεύονται.

Ἄρθρ. 14. Τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπισταλῶν εἶναι ἀπαράβιαστον.

Περὶ συντάξεως τῆς Πολιτείας.

Ἄρθρ. 15. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται συνάμα ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας.

Ἄρθρ. 16. Τὸ δικαίωμα τῆς προτάσεως τῶν Νόμων ἀνήκει εἰς τε τὸν Βασιλέα, τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν. Πᾶς νόμος, ἀφορῶν τοὺς ἐτήσιους προϋπολογισμούς, τὰ ἔσοδα ἢ ἔξοδα τοῦ Κράτους, διάθεσιν ἐθνικῆς περιουσίας, τὸν ἐτήσιον προσδιορισμὸν τῆς Στρατιωτικῆς καὶ Ναυτικῆς δυνάμεως καὶ τὴν στρατολογίαν καὶ τὴν Ναυτολογίαν, εἰσάγεται πρῶτον εἰς τὴν Βουλὴν καὶ ψηφίζεται παρ' αὐτῆς.

Ἄρθρ. 17. Οὐδεμία πρότασις, ἀφορῶσα αὐξήσιν τῶν ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ μισθοδοσίαν ἢ σύνταξιν, ἢ ἐν γένει δι' ὄφελος προσώπου, πηγάζει ἐκ τῆς Βουλῆς, ἢ τῆς Γερουσίας.

Ἄρθρ. 18. Ἐὰν πρότασις Νόμου ἀπορριφθῇ ὑπὸ μιᾶς τῶν τριῶν νομοθετικῶν δυνάμεων, δὲν παρυσιάζεται ἐκ νέου εἰς τὴν αὐτὴν βουλευτικὴν σύνοδον.

Ἄρθρ. 19. Ἡ ἐπίσημος ἐρμηνεία τῶν Νόμων ἀνήκει εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν.

Ἄρθρ. 20. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸν Βασιλέα, ἐνεργεῖται δὲ διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ διοριζομένων ὑπευθύνων Ὑπουργῶν.

"Αρθρ. 21. Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται διὰ τῶν δικαστηρίων, αἱ δὲ δικαστικαὶ ἀποφάσεις ἐκτελοῦνται ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως.

Περὶ τοῦ Βασιλέως.

"Αρθρ. 22. Τὸ πρόσωπον τοῦ Βασιλέως εἶναι ἱερὸν καὶ ἀπαράβιαστον, οἱ δὲ Ὑπουργοὶ αὐτοῦ εἶναι ὑπεύθυνοι.

"Αρθρ. 23. Οὐδεμία πρᾶξις τοῦ Βασιλέως ἰσχύει, οὐδ' ἐκτελεῖται, ἂν δὲν εἶναι προσηγορευμένη παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, ὅστις διὰ μόνης τῆς ὑπογραφῆς του καθίσταται ὑπεύθυνος.

Ἐν περιπτώσει δὲ ἀλλαγῆς ὁλοκλήρου τοῦ Ὑπουργείου ἂν οὐδεὶς τῶν παυσάντων Ὑπουργῶν συγκατατεθῇ εἰς τὸ νὰ προσυπογράψῃ τὸ τῆς ἀπολύσεως τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ διορισμοῦ τοῦ νέου Ὑπουργείου διάταγμα, ὑπογράφονται ταῦτα παρὰ τοῦ Προέδρου τοῦ νέου Ὑπουργείου, ἀφοῦ οὗτος, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, δώσει τὸν ὄρκον.

"Αρθρ. 24. Ὁ Βασιλεὺς διορίζει καὶ παύει τοὺς Ὑπουργοὺς αὐτοῦ.

"Αρθρ. 25. Ὁ Βασιλεὺς εἶναι ὁ ἀνώτατος Ἀρχὼν τοῦ Κράτους· ἄρχει τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεων, κηρύττει πόλεμον, συνομολογεῖ συνθήκας εἰρήνης, συμμαχίας καὶ ἐμπορίας· ἀνακοινῶναι δὲ αὐτὰς εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν μετὰ τῶν ἀναγκαίων διασαθήσεων, ἅμα τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ Κράτους τὸ ἐπιτρέψωσιν.

Αἱ περὶ ἐμπορίας ὅμως συνθῆκαι, καὶ ὅσαι ἄλλαι περιέχουσι παραχωρήσεις, περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἄλλας διατάξεις τοῦ παρόντος Συντάγματος δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ τι ἄνευ νόμου, ἢ ἐπιβαρύνουσιν ἀτομικῶς τοὺς Ἕλληνας, δὲν ἔχουσιν ἰσχὺν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς καὶ Γερουσίας.

"Αρθρ. 26. Οὐδεμία παραχώρησις, ἢ ἀνταλλαγὴ χώρας δύναται νὰ γενῇ ἄνευ Νόμου.

Ἱστορία τοῦ Ὁθωνος.

25

Οὐδέποτε τὰ μυστικά ἄρθρα συνθήκης τινὸς δύνανται ν' ἀνατρέψωσι τὰ φανερά.

Ἄρθρ. 27. Ὁ Βασιλεὺς ἀπονέμει τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ ναυτικούς βαθμοὺς, διορίζει καὶ παύει τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, ἐκ τῶν παρὰ τοῦ Νόμου ὠρισμένων ἐξαίρέσεων, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ διορίσῃ ὑπάλλαλον εἰς μὴ νομοθετημένην θέσιν.

Ἄρθρ. 28. Ὁ Βασιλεὺς ἐκδίδει τ' ἀναγκαῖα Διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν Νόμων, δὲν δύναται δὲ ν' ἀναστείλῃ ποτὲ τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν, μηδὲ νὰ ἐξαίρῃ τινὰ τῆς ἐκτελέσεώς των.

Ἄρθρ. 29. Ὁ Βασιλεὺς κυρόνει καὶ δημοσιεύει τοὺς Νόμους.

Ἄρθρ. 30. Ὁ Βασιλεὺς τακτικῶς ἀπαξ τοῦ ἔτους συγκαλῇ τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν, ἐκτάκτως δὲ, ὡσάκις τὸ κρίνει εὐλογον. Κηρύττει αὐτοπροσώπως ἢ δι' ἀντιπροσώπου τὴν ἑναρξιν καὶ λήξιν ἐκάστης βουλευτικῆς Συνόδου, καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διαλύῃ τὴν Βουλὴν, ἀλλὰ τὸ περὶ διαλύσεως Διάταγμα πρέπει νὰ διαλαμβάνῃ συγχρόνως καὶ τὴν συγκάλεισιν, τῶν μὲν ἐκλογέων ἐντὸς δύο, τῆς δὲ Βουλῆς ἐντὸς τριῶν μηνῶν.

Ἄρθρ. 31. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀναβάλλῃ τὴν ἑναρξιν, ἢ νὰ διακόπῃ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐτήσιας Βουλευτικῆς Συνόδου. Ἡ ἀναβολὴ ἢ ἡ διακοπὴ δὲν δύνανται νὰ διαρκέσωσιν ὑπὲρ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας, οὐδὲ ν' ἀνανεωθῶσιν ἐντὸς τῆς αὐτῆς Βουλευτικῆς Συνόδου, ἂνευ τῆς συναίνεσεως τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας.

Ἄρθρ. 32. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ χαρίζῃ, μεταβάλλῃ καὶ ἐλαττώσῃ τὰς παρὰ τῶν δικαστηρίων καταγινωσκομένας ποινάς, ἐξαίρουμένων τῶν περὶ Ὑπουργῶν διατεταγμένων πρὸς δὲ καὶ νὰ χορηγῇ ἄμνηστίαν ἐπὶ τῇ εὐθύνῃ ὁλοκλήρου τοῦ Ὑπουργείου.

Ἄρθρ. 33. Ὁ βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀπονέμει τὰ καλονισμένα παράσημα, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ αὐτῶν Νόμου· δὲν δύναται ὅμως νὰ χορηγῇ τίτλους εὐγενείας καὶ διακρίσεως, οὐδὲ ν' ἀναγνωρίζῃ τοιοῦτους, ἀπονεμομένους παρὰ ξένου Κράτους εἰς πολίτας Ἑλλήνας.

"Αρθρ. 34. Ὁ βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κόπτῃ νομίσματα κατὰ τὸν Νόμον.

"Αρθρ. 35. Ἡ Βασιλικὴ χορήγησις προσδιορίζεται διὰ Νόμου, τοῦ ὁποίου ἡ διάρκεια δὲν περιορίζεται εἰς ρητὸν χρόνον, καὶ ὅστις δὲν δύναται νὰ τροποποιηθῇ, εἰμὴ μετὰ δεκαετίαν.

"Αρθρ. 36. Ὁ Βασιλεὺς Ὁθων, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ παρόντος Συντάγματος, θέλει δώσει ἐνώπιον τῆς παρούσης Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τὸν ἀκόλουθον ἔρκον :

«Ὁμνῶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ προστατεύω τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, νὰ φυλάττω τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ νὰ διατηρῶ καὶ ὑπερασπίζω τὴν Ἐθνικὴν αὐτονομίαν καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.»

Περὶ διαδοχῆς καὶ Ἀντιβασιλείας.

"Αρθρ. 37. Τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα καὶ τὰ Συνταγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα εἶναι διαδοχικά, καὶ περιέρχονται εἰς τοὺς κατ' εὐθεΐαν γραμμὴν γνησίους καὶ νομίμους ἀπογόνους τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας.

"Αρθρ. 38. Ἐν ἐλλείψει γνησίου καὶ νομίμου ἀπογόνου τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος, τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα καὶ τὰ Συνταγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα περιέρχονται εἰς τὸν ἐπόμενον ἀδελφόν του καὶ εἰς τοὺς κατ' εὐθεΐαν γραμμὴν γνησίους καὶ νομίμους ἀπογόνους αὐτοῦ, κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας.

Ἐν περιπτώσει θανάτου καὶ τούτου, ἄνευ γνησίων καὶ νομίμων ἀπογόνων κατ' εὐθεΐαν γραμμὴν, τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα καὶ τὰ Συνταγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα περιέρχονται εἰς τὸν ἐπόμενον ἀδελφόν του καὶ εἰς τοὺς κατ' εὐθεΐαν γραμμὴν γνησίους καὶ νομίμους ἀπογόνους αὐτοῦ, κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας.

"Αρθρ. 39. Μὴ ὑπάρχοντος διαδόχου, κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὡρισμένα, ὁ Βασιλεὺς διορίζει αὐτὸν μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Βου-

λῆς καὶ τῆς Γερουσίας, ἐπὶ τούτῳ συγκαλουμένων, παρόντων τοῦλάχιστον τῶν δύο τρίτων τῶν παρόντων μελῶν.

Ἄρθρ. 40. Πᾶς διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου ἀπαιτεῖται νὰ πρεσβεύῃ τὴν θρησκείαν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἄρθρ. 41. Οὐδέποτε τὰ Στέμματα τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Βασιλείας δύνανται νὰ συνενωθῶσι ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς.

Ἄρθρ. 42. Ὁ Βασιλεὺς καθίσταται ἐνῆλιξ κατὰ τὸ δέκατον ὡςδοὺν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ συμπληρωμένον. Πρὶν ἢ ἀναβῇ τὸν Θρόνον, ὁμνύει ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Ὑπουργῶν, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ Γερουσιαστῶν καὶ Βουλευτῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀνωτέρων ἀρχῶν, τὸν ἐν τῷ 36 ἄρθρῳ δικλαμβανόμενον ὄρκον. Ὁ Βασιλεὺς συγκαλεῖ τὸ πολὺ ἐντὸς δύο μηνῶν τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν, καὶ ἐπαναλαμβάνει τὸν ὄρκον ἐνώπιον τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν Γερουσιαστῶν, συνηγμένων ἐπὶ τούτῳ.

Ἄρθρ. 43. Ἐν περιπτώσει ἀποδιώσεως τοῦ Βασιλέως, ἐὰν ὁ διάδοχος εἶναι ἀνῆλιξ, ἢ ἀπών, καὶ δὲν ὑπάρχῃ Ἀντιβασιλεὺς ἤδη ὡρισμένος, ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία συνέρχονται, ἄνευ συγκαλέσεως τὴν δεκάτην τὸ βραδύτερον ἡμέραν μετὰ τὴν ἀποδίωσιν τοῦ Βασιλέως· ἡ δὲ Συνταγματικὴ βασιλικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται παρὰ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὑπὸ τὴν εὐθύνην αὐτοῦ, μέχρι τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Ἀντιβασιλέως ἢ τῆς ἀφίξεως τοῦ διαδόχου.

Ἄρθρ. 44. Ἐάν, ἀποδιώσαντος τοῦ Βασιλέως, ὁ διάδοχος αὐτοῦ εἶναι ἀνῆλιξ, ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία συνέρχονται ὁμοῦ διὰ νὰ ἐκλέξωσιν ἐπίτροπον· ἐπίτροπος δὲ τότε μόνον ἐκλέγεται ὅταν δὲν ὑπάρχῃ τοιοῦτος ἐκ διαθήκης τοῦ ἀποδιώσαντος Βασιλέως, ἢ ὅταν ὁ ἀνῆλιξ διάδοχος δὲν ἔχῃ μητέρα, μένουσαν εἰς τὴν χρεῖαν τῆς, ἣτις καλεῖται τότε εἰς τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ τέκνου τῆς αὐτοδικαίως.

Ὁ ἐπίτροπος τοῦ ἀνῆλικος Βασιλέως, εἴτε διορισθῇ διὰ διαθήκης, εἴτε ἐκλεχθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι πολίτης Ἑλλήν τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος.

Ἰδιαίτερος Νόμος θέλει κανονίσει τὰ περὶ Ἀντιβασιλείας.

Ἄρθρ. 45. Ἐν περιπτώσει χηρείας τοῦ Θρόνου, ἡ βουλή καὶ ἡ γερουσία, εἰς ἓν συνερχόμεναι, ἐκλέγουσι προσωρινῶς ἀντιβασιλέα πολίτην Ἑλληνα τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος· τὸ δὲ ὑπουργικὸν συμβούλιον ἐνεργεῖ ὑπὸ τὴν εὐθύνην του, ἐν ὀνόματι τοῦ ἔθνους, τὴν Συνταγματικὴν Βασιλικὴν ἐξουσίαν μέχρι τῆς ὁρκωμοσίας τοῦ Ἀντιβασιλέως.

Ἐντὸς δὲ δύο μηνῶν, τὸ βραδύτερον, ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἰσάριθμοι τῶν βουλευτῶν ἀντιπρόσωποι, οἵτινες, εἰς ἓν μετὰ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας συνερχόμενοι, ἐκλέγουσι τὸν Βασιλέα διὰ τῆς πλεονοψηφίας τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου.

Περὶ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας.

Ἄρθρ. 46. Οὐδεὶς δύναται νὰ ᾖ σύγχρονος βουλευτῆς καὶ γερουσιαγῆς.

Ἄρθρ. 47. Ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία συνέρχονται αὐτοδικαίως καὶ κατ' ἔτος τὴν 1 τοῦ Νοεμβρίου μηνός, ἐκτὸς εἰς τὸν Βασιλεὺς τὰς συγκαλέσῃ πρότερον, ἢ ἀναβάλλῃ τὴν ἑναρξίν των κατὰ τὰ ἄρθρα 30 καὶ 31 τοῦ παρόντος Συντάγματος. Ἡ διάρκεια ἐκάστης Συνόδου δὲν δύναται νὰ ᾖ βραχυτέρα τῶν δύο μηνῶν.

Ἄρθρ. 48 Ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία συνεδριάζουν δημοσίᾳ· δύναται ὅμως νὰ διασκεπτῶνται κεκλεισμένῳ τῶν θυρῶν, ἡ μὲν Βουλὴ, κατ' αἵτησιν δέκα, ἡ δὲ Γερουσία, πέντε ἐκ τῶν μελῶν αὐτῶν μετὰ ταῦτα ἀποφασίζουσι, κατὰ πλειονοψηφίαν, ἂν ἡ περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος συζήτησις πρέπει νὰ ἐπαναληφθῇ εἰς δημοσίαν συνεδρίαν.

Ἄρθρ. 59. Οὔτε ἡ Βουλὴ οὔτε ἡ Γερουσία δύναται νὰ συζητήσωσι καὶ ἀποφασίσωσι τι ἄνευ τῆς παρουσίας τοῦλάχιστον τοῦ ἡμίσεος πλέον τοῦ ἐνὸς τῶν μελῶν αὐτῶν.

Ἐν περιπτώσει διχοψυχίας ἢ πρότασις, περὶ ἧς ὁ λόγος, ἀπορρίπτεται.

Ἄρθρ. 50. Οὐδείς αὐτόκλητος ἐμφανίζεται ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ἢ τῆς Γερουσίας διὰ νὰ ἀναφέρῃ τι προφορικῶς ἢ ἐγγράφως ἀναφοραὶ τινες ὅμως παρουσιάζονται διὰ νινος Βουλευτοῦ ἢ Γερουσιαστοῦ, ἢ παραδίδονται εἰς τὰ γραφεῖα.

Ἡ τε Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία ἔχουσι τὸ δικαίωμα ν' ἀποστέλλωσιν εἰς τοὺς Ὑπουργοὺς τὰς διευθυνομένους πρὸς αὐτὰς ἀναφοράς, οἵτινες εἶναι ὑπόχρεοι νὰ δίδωσι διασαφήσεις ὡςάκις ζητηθῶσιν.

Ἄρθρ. 51. Ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία συνεδριάζουν ἰδίᾳ, ἢ μὲν ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ, ἢ δὲ ἐν τῷ Συνεδρίῳ αὐτῆς.

Μόνον δέ, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τῆς Βουλευτικῆς Συνόδου, καὶ ὡςάκις τὸ Σύνταγμα ὀρίζει, συνέρχονται ὁμοῦ ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ.

Ἄρθρ. 52. Οὐδείς φόρος ἐπιβάλλεται οὐδ' εἰσπράττεται, ἐὰν προηγουμένως δὲν ψηφισθῇ παρὰ τε τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, καὶ κυρωθῇ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως.

Ἄρθρ. 53. Κατ' ἔτος ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία ψηφίζουν τὸν προϋπολογισμόν καὶ ἀποφασίζουν ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ.

Ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ Κράτους πρέπει νὰ σημειῶνται εἰς τὸν προϋπολογισμόν καὶ ἀπολογισμόν.

Ἄρθρ. 54. Οὐδεμία σύνταξις ἢ ἀμοιβὴ δίδεται ἐκ τοῦ Δημοσίου Ταμείου, ἄνευ Νόμου.

Ἄρθρ. 55. Βουλευτῆς ἢ Γερουσιαστῆς, δὲν καταδιώκεται οὐδ' ὅπωςδὴποτε ἐξετάζεται, ἔνεκα γνώμης ἢ ψήφου, δοθείσης παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν βουλευτικῶν του καθηκόντων.

Ἄρθρ. 56. Βουλευτῆς ἢ Γερουσιαστῆς, διαρκούσης τῆς Βουλευτικῆς Συνόδου, δὲν καταδιώκεται, συλλαμβάνεται ἢ φυλακίζεται, ἄνευ ἀδείας τοῦ σώματος εἰς ὃ ἀνήκει· τοιαύτη ἀδεια δὲν ἀπαιτεῖται εἰς τὰ ἐπ' αὐτοφύρῳ κακουργήματα.

Προσωπικὴ κράτησις δὲν ἐνεργεῖται κατὰ τοῦ Βουλευτοῦ ἢ Γερουσιαστοῦ, διαρκούσης τῆς Βουλευτικῆς Συνόδου, τέσσαρας ἐβδομάδας πρὸ τῆς ἐνάρξεως καὶ τρεῖς μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν αὐτῆς.

"Αρθρ. 57. Βουλευταὶ καὶ Γερουσιασταὶ ὁμνύουν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν τὸν ἐξῆς ὅρκον :

«Ὁμνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀδαικρέτου Τριάδος ἀνὰ φυλάξω πίστιν εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, ὑπακοὴν εἰς αὐτὸ Σύνταγμα καὶ εἰς τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους καὶ νὰ ἐκπληρῶσω εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά μου».

Ὁ ὅρκος δίδεται, παρὰ μὲν τῶν Βουλευτῶν ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ, παρὰ δὲ τῶν Γερουσιαστῶν ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῆς Γερουσίας, εἰς δημοσίαν συνεδρίαν.

"Αρθρ. 58. Ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία προσδιορίζουν διὰ κανονισμοῦ πῶς ἐκάστη αὐτῶν θέλει ἐκπληροῦν τὰ καθήκοντά της.

Περὶ τῆς Βουλῆς

"Αρθρ. 57. Ἡ Βουλὴ σύγκεται ἐκ Βουλευτῶν, ἐκλεγομένων τῶν ἐχόντων δικαίωμα πρὸς τοῦτο πολιτῶν, κατὰ τὸν περὶ ἐκλογῆς Νόμον.

"Αρθρ. 60. Οἱ Βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουσι τὸ Ἔθνος καὶ ὄχι μόνον τὴν ἐπαρχίαν ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐκλέγονται.

"Αρθρ. 61. Ὁ περὶ ἐκλογῆς Νόμος προσδιορίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ, πῶποτε ὁ ἀριθμὸς οὗτος δὲν δύνηται νὰ ᾔῃ ἐλάττων τῶν ὀγδοήκοντα.

"Αρθρ. 62. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται κατὰ τριετίαν.

"Αρθρ. 63. Διὰ νὰ ἐκλεχθῇ τις Βουλευτὴς ἀπαιτεῖται :

Νὰ εἶναι πολίτης Ἑλλήν, ἐγκατεστημένος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀπολαμβάνων τὰ ἀστικά καὶ πολιτικά δικαιώματα, ἔχων συμπληρωμένον τὸ τριακιστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, καὶ πρὸς τοῦτοις τὰ παρὰ τοῦ Νόμου τῶν ἐκλογῶν ἀπαιτούμενα προσόντα.

"Αρθρ. 64. Βουλευταί, διοριζόμενοι παρὰ τῆς Κυβερνήσεως εἰς ἔμμισθον ὑπηρεσίαν καὶ δεχόμενοι αὐτήν, παύουν ἀμέσως τῶν Βουλευτικῶν καθηκόντων, καὶ τότε μόνον ἀναλαμβάνουσι αὐτά, ὅταν ἐκλεχθῶσιν ἐκ νέου.

"Αρθρ. 65. Ἡ βουλὴ ἐκλέγει ἐκ τῶν Βουλευτῶν, κατὰ τὴν

ἐναρξιν ἐκάστης Βουλευτικῆς Συνόδου, τὸν Πρόεδρον, τοὺς Ἀντιπροέδρους καὶ τοὺς Γραμματεῖς αὐτῆς.

Ἄρθρ. 66. Ἡ Βουλὴ ἐξετάζει τὰ πληρεξούσια τῶν Βουλευτῶν καὶ ἀποφασίζει περὶ τῶν ἀναφουμένων ἀμφισβητήσεων.

Ἄρθρ. 67. Οἱ ἐκπληρώσαντες τὰ χρέη τῶν Βουλευτῶν λαμβάνουσιν ἐκ τοῦ δημοσίου Ταμείου ἀποζημίωσιν δραχμῶν διακοσίων πεντήκοντα κατὰ μῆνα, διαρκούσης τῆς Βουλευτικῆς Συνόδου.

Ἄρθρ. 68. Οἱ Βουλευταί, οἱ λόγῳ πολιτικῆς ἢ στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἢ ἄλλως πως μισθοδοτούμενοι, δὲν λαμβάνουσιν εἰμὴ τὸ τυχὸν ἐλεῖπον μέχρι τῆς ἀνωτέρω ὁρισθείσης μηνιαίας ἀποζημιώσεως.

Περὶ τῆς Γερουσίας.

Ἄρθρ. 69. Ἡ Γερουσία εἶναι μέρος ἀναπόσπαστον τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας.

Ἄρθρ. 70. Ὁ Βασιλεὺς διορίζει τοὺς Γερουσιαστὰς ἰσοβίως.

Τὰ Διατάγματα τοῦ διορισμοῦ των προσυπογράφονται παρὰ τοῦ Προέδρου τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθρ. 71. Ὁ ἐλάχιστος ἀριθμὸς τῶν Γερουσιαστῶν ὀρίζεται εἰς εἴκοσι καὶ ἐπτά· δύναται δὲ ὁ Βασιλεὺς νὰ αὐξήσῃ αὐτόν, κατὰ τὰς ἀνάγκας, μέχρι τοῦ ἡμίσεως τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν Βουλευτῶν.

Μόνον συγκαταθέσει τῆς Βουλῆς δύνανται νὰ διορισθῶσιν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως πλείονες Γερουσιασταὶ τοῦ εἰρημένου ἀριθμοῦ.

Ἄρθρ. 72. Διὰ νὰ διορισθῇ τις Γερουσιαστὴς πρέπει·

- 1) Νὰ εἶναι πολίτης Ἑλλήν.
- 2) Νὰ εἶναι ἐγκατεστημένος ἐν τῇ Ἑλλάδι.
- 3) Ν' ἀπολαμβάνῃ τὰ ἀστικά καὶ πολιτικά δικαιώματα.
- 4) Νὰ συνεπλήρωσε τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, καὶ
- 5) Ν' ἀνεδείχθῃ ἐν τῇ Ἑλλάδι.

α') Εἴτε μέλος ἢ Ὑπουργὸς τῶν κατὰ τὸν ὑπὲρ τῆς Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα ἐθνικῶν Κυβερνήσεων τοῦλάχιστον ἅπαξ μέχρι τέλους τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ ἐβδόμου ἔτους.

β') Εἴτε Πληρεξούσιος, ἐκλεχθεὶς δις, εἰς ἐθνικὰς Συνελεύσεις, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς παρούσης ἢ Βουλευτῆς εἰς δύο τοῦλάχιστον περιόδους, παρελθούσας καὶ μελλούσας ἢ ἅπαξ Πληρεξούσιος καὶ ἅπαξ βουλευτῆς.

γ') Εἴτε Ἀρχηγὸς Στρατοπέδου, ἢ Στόλου, ἢ Ναυτικῆς μοίρας, ὁδηγήσας τὰ ἐλληνικὰ ὅπλα, κατὰ τὸν ὑπὲρ τῆς Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα, εἰς πολιορκίας ἢ μάχας.

δ') Εἴτε ἀνὴρ ἱστορικὸς διὰ λαμπρῶν ἀνδραγαθημάτων, ἢ ἀδρό-
τάτων χρηματικῶν θυσιῶν.

ε') Εἴτε Πρόεδρος τῆς Βουλῆς εἰς δύο βουλευτικὰς Συνόδους μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ παρόντος Συντάγματος.

ς') Εἴτε Ὑπουργὸς μετὰ τριετίαν ὡς τοιοῦτος.

ζ') Εἴτε Στρατηγός, Ἀντιστράτηγος, Ὑποστράτηγος, Ναύαρχος, Ἀντιναύαρχος, ἢ Ὑποναύαρχος, μετὰ πενταετίαν ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ του ὡς τοιοῦτος.

η') Εἴτε Πρέσβυς, μετὰ πενταετὴ ὑπηρεσίαν ὡς τοιοῦτος.

θ') Εἴτε Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἢ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, μετὰ ἐξαετὴ ὑπηρεσίαν ὡς τοιοῦτος.

ι') Εἴτε Εἰσαγγελεὺς παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ ἢ Πρόεδρος Ἐφε-
τῶν, ἢ Νομάρχης μετὰ ὀκταετὴ ὑπηρεσίας ὡς τοιοῦτος.

ια') Εἴτε Ἐπίτροπος παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ, Εἰσαγγε-
λεὺς παρ' Ἐφέταις, ἢ Ἀρειοπαγίτης, μετὰ δεκαετὴ ὑπηρεσίαν ὡς τοιοῦτος.

ιβ') Εἴτε Πρόεδρος Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου, τρίς ὡς τοιοῦτος ἐκλεχθεὶς καὶ ἐξ ἑτῆ ὡς νομαρχιακὸς Σύμβουλος ὑπηρετήσας.

ιγ') Εἴτε Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου, δις ὡς τοιοῦτος ἐκλε-
χθεὶς καὶ μετὰ δεκαετὴ ὑπηρεσίαν ὡς Καθηγητής.

ιδ') Εἴτε Ἀντιπρόεδρος Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου, δις ὡς τοιοῦτος ἐκλεχθεὶς καὶ μετὰ ἐξαετὴ ὑπηρεσίαν ὡς ἐπιμελητής.

Ἡ ἑναρξὶς τῶν ἐν τοῖς ἐδαφίοις ς' μέχρι ιδ' ἀναφερομένων

Ἱστορία τοῦ Ὀθωνος

ὕπηρεσιων θέλει λογίζεσθαι ἀπὸ τῆς νομίμου δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος Συντάγματος.

Τὰ ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ προσόντα τοῦ γερουσιαστοῦ θέλουν ἀναθεωρηθῆ, μετὰ δεκαπενταετίαν, ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας.

Ἄρθρ. 73. Ὁ διατελέσας εἰς πλείονας τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ ὑπηρεσιῶν δύναται νὰ ἐνώσῃ τὰς χρονικὰς αὐτοῦ διαρκείας πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ παρὰ τῆς διαρκεστέρας ὑπηρεσίας, κατὰ τὰ ἐν τῷ αὐτῷ ἄρθρῳ ὀριζόμενα, ἀπαιτουμένου χρόνου.

Ἄρθρ. 74. Διὰ τὸν διορισμὸν ἐκάστου γερουσιαστοῦ ἀπαιτεῖται χωριστὸν διάταγμα, διαλαμβάνον ἀκριβῶς τὰς ἐκδουλεύσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται κατὰ τὸ 72 ἄρθρον ὁ διορισμός.

Ἄρθρ. 75. Οἱ βασιλόπαιδες καὶ ὁ ἐπίδοξος τοῦ Θρόνου διάδοχος εἶναι αὐτοδικαίως γερουσιασταί, ἅμα συμπληρώσωσι τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας των, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ ψηφοφορῶσιν, εἰμὴ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ εἰκοστοῦ πέμπτου.

Ἄρθρ. 76. Ἡ βουλευτικὴ Σύνοδος τῆς γερουσίας ἀρχεταὶ καὶ λήγει συγχρόνως μὲ τὴν τῆς βουλῆς.

Ἄρθρ. 77. Πᾶσα συνεδρίασις τῆς γερουσίας ἐκτὸς τοῦ χρόνου καθ' ὃν συνεδριάζει ἡ βουλή, εἶναι παράνομος, καὶ πᾶσα πράξις, γινομένη ἐν τοιαύτῃ συνεδριάσει, εἶναι αὐτοδικαίως ἄκυρος, ἐκτὸς ὅταν ἡ γεροισία συνέρχηται ὡς δικαστικὸν σῶμα, ὅτε μόνον τὰ παρὰ τοῦ συντάγματος ὠρισμένα δικαστικὰ αὐτῆς καθήκοντα δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ.

Ἄρθρ. 78. Ὁ βασιλεὺς διορίζει ἐκ τῶν γερουσιαστῶν τὸν πρόεδρον τῆς γερουσίας κατὰ τριετίαν· αὕτη δὲ κατὰ πᾶσαν βουλευτικὴν Σύνοδον ἐκλέγει ἐκ τῶν ἰδίων μελῶν δύο ἀντιπροέδρους γραμματεῖς.

Ἄρθ. 79. Οἱ γερουσιασταὶ λαμβάνουσιν ἀποζημίωσιν πεντακοσίων δραχμῶν κατὰ μῆνα δι' ὅσον ἐκάστοτε διαρκέσωσιν αἱ νομοθετικαὶ ἢ δικαστικαὶ ἐργασίαι αὐτῶν.

Οἱ λόγῳ πολιτικῆς ἢ στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ἢ ἄλλως μισθο-

δοτούμενοι γερουσιασται δὲν λαμβάνουσιν, εἰμὴ τὸ τυχὸν ἐλλείπον μέχρι τῆς ἀνωτέρω ὀρισθείσης ἀποζημιώσεως.

Περὶ τῶν ὑπουργῶν.

Ἄρθρ. 80. Οὐδεὶς ἐκ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας δύναται νὰ διορισθῇ ὑπουργός.

Ἄρθρ. 81. Οἱ ὑπουργοὶ ψηφοφοροῦν εἰς τὴν βουλὴν καὶ τὴν γερουσίαν τότε μόνον, ὅταν ᾖναι μέλη αὐτῶν. Ἐχουσι δὲ εἴσοδον ἐλευθέραν εἰς τὰς συνεδριάσεις των καὶ ἀκούονται, ὡςάκις ζητήσωσι τὸν λόγον. Ἡ βουλὴ καὶ ἡ γερουσία δύνανται ν' ἀπαιτήσωσι τὴν παρουσίαν τῶν ὑπουργῶν.

Ἄρθρ. 82. Ποτὲ διαταγὴ τοῦ βασιλέως ἔγγραφος ἢ προφορικὴ δὲν ἀπαλλάττει τῆς εὐθύνης τοὺς ὑπουργούς.

Ἄρθρ. 83. Ἡ βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορῇ τοὺς ὑπουργοὺς ἐνώπιον τῆς γερουσίας, ἣτις δικάζει αὐτοὺς εἰς δημοσίαν συνεδρίαν. Δὲν λαμβάνουσι δὲ μέρος εἰς τὴν δίκην οἱ γερουσιασταί, οἵτινες διωρίσθησαν τυχόν, ἀφοῦ ἐπροτάθη εἰς δίκην εἰσαγωγή.

Εἰδικὸς νόμος θέλει ὀρίσει τὰ περὶ εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν τὰς ἐπιβλητέας ποινὰς καὶ τὴν διαδικασίαν.

Ἄρθρ. 84. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ εἰδικοῦ περὶ εὐθύνης ὑπουργῶν νόμου, ἡ βουλὴ δύναται νὰ κατηγορῇ αὐτοὺς καὶ ἡ Γερουσία νὰ τοὺς δικάζῃ ἔνεκεν ἐσχάτης προδοσίας, καταχρήσεως δημοσίας περιουσίας, παρανόμου εἰσπράξεως καὶ πάσης παραβάσεως τῶν ὅρων τοῦ Συντάγματος.

Ἄρθρ. 85. Ὁ βασιλεὺς δύναται ν' ἀπονείμῃ χάριν εἰς τὸν ὑπουργὸν καταδικασθέντα ὑπὸ τῆς Γερουσίας, μόνον ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ αὐτῆς ἢ τῆς βουλῆς.

Περὶ δικαστικῆς ἐξουσίας.

Ἄρθρον 86. Ἡ δικαιοσύνη πηγάζει ἀπὸ τοῦ βασιλέως, ἐνεργεῖται δὲ διὰ δικαστικῶν, ὑπ' αὐτοῦ διοριζομένων.

"Αρθρ. 87. Οί δικασταί καθώς καὶ τὰ ψῆφον ἔχοντα μέλη τοῦ Ἐλεγκτικτοῦ Συνεδρίου θέλουν εἶσθαι ἰσόβιοι. Ὁ χρόνος, καθ' ὃν θέλουν κατασταθῇ τοιοῦτοι, θέλει ὀρισθῇ δι' εἰδικοῦ Νόμου ἐκδοθησομένου μετὰ παρέλευσιν πέντε ἐτῶν ἀπὸ τῆς νομίμου δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος Συντάγματος.

"Αφ' ἧς ἐποχῆς οἱ Δικασταί καὶ τὰ ψῆφον ἔχοντα μέλη τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου κατασταθῶν ἰσόβιοι, δὲν δύνανται νὰ παύσωσιν, ἄνευ δικαστικῆς ἀποφάσεως.

"Αρθρ. 88. Εἰσαγγελεῖς, Ἀντισαγγελεῖς καὶ Εἰρηνοδίκαι δὲν ἀπολαμβάνουσι τῶν δικαιωμάτων τῆς ἰσοβιότητος.

"Αρθρ. 89. Οὐδεὶς ἀφαιρεῖται ἄκων τοῦ παρὰ τοῦ νόμου ὀρισμένου εἰς αὐτὸν Δικαστοῦ· ὅθεν δικαστικαὶ ἐπιτροπαὶ καὶ ἔγκτακτα δικαστήρια ὑφ' ὁποιονδήποτε ὄνομα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συστηθῶσιν.

"Αρθρ. 90. Αἱ συνεδριάσεις τῶν δικαστηρίων εἶναι δημόσιαι, ἐκτὸς ὅταν ἡ δημοσιότης ἤθελεν εἶσθαι ἐπιβλαβὴς εἰς τὰ χρηστὰ ἥθη καὶ τὴν κοινὴν εὐταξίαν, ἀλλὰ τότε τὰ δικαστήρια ὀφείλουσι νὰ ἐκδίδωσι περὶ τούτου ἀπόφασιν.

"Αρθρ. 91. Πᾶσα ἀπόφασις πρέπει νὰ ᾔναι αἰτιολογημένη καὶ ν' ἀπαγγέληται ἐπὶ δημοσίᾳ συνεδριάσει.

"Αρθρ. 92. Τὸ ὄρκωτόν σύστημα διατηρεῖται.

"Αρθρ. 93. Τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα δικάζονται ὑπὸ τῶν τῶν ἐνόρκων· ὡσαύτως καὶ τὰ τοῦ τύπου, ὡςάκις ταῦτα δὲν ἀφορῶσι τὸν ἰδιωτικὸν βίον.

"Αρθρ. 94. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν Δικαστὴν νὰ δεχθῇ καὶ ἄλλην ὑπηρεσίαν ἑμμισθον, ἐκτὸς τῆς τοῦ καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

"Αρθρ. 95. Εἰδικὸς νόμος θέλει κανονίσει τὰ περὶ στρατοδικείων καὶ ναυτοδικείων.

"Αρθρ. 96. Τὰ προσόντα τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων θέλουν ὀρισθῇ δι' εἰδικοῦ νόμου.

Γενικαὶ διατάξεις.

"Αρθρ. 97. Εἰδικὸς νόμος θέλει κανονίσει τὰ περὶ ἀποχωρήσεως τῶν γερουσιαστῶν καὶ ἰσοβίων δικαστῶν, ἔνεκα γήρατος, ἢ διαρκῶν νοσημάτων.

"Αρθρ. 98. Ἄνευ νόμου, στρατὸς ξένος οὔτε εἶναι δεκτὸς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπηρεσίαν οὔτε δύναται νὰ διαμείνῃ εἰς τὸ Κράτος ἢ νὰ διέλθῃ δι' αὐτοῦ.

"Αρθρ. 99. Μόνον ὅπως καὶ ὅταν ὁ νόμος διατάσῃ, οἱ στρατιωτικοὶ καὶ ναυτικοὶ στεροῦνται τοῦ βαθμοῦ, τῶν τιμῶν καὶ τῶν συντάξεών των.

"Αρθρ. 100. Οὐδεὶς ὄρκος ἐπιβάλλεται, ἄνευ Νόμου, ὀρίζοντος καὶ τὸν τύπον αὐτοῦ.

"Αρθρ. 101. Τὰ ὑπάρχοντα διοικητικὰ δικαστήρια καταργοῦνται· αἱ δὲ ὑπαγόμεναι εἰς αὐτὰ περὶ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ὑποθέσεις ἀνατίθενται, ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος Συντάγματος, εἰς τὴν τακτικὴν δικαιοδοσίαν τῶν δικαστηρίων, καὶ θέλουν δικάζεσθαι ὡς κατεπεύγουσαι. Νόμοι ἰδιαιτέροι, ἐκδοθησόμενοι ἐντὸς τῆς πρώτης βουλευτικῆς περιόδου, θέλουν ὑπαγάγει ἐπίσης ὅλας τὰς λοιπὰς τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ὑποθέσεις εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια καὶ κανονίσει τὴν διαδικασίαν.

Αἱ ἄρσεις συγκρούσεως θέλουν δικάζεσθαι ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Κανὲν δικαστήριον, καμμία δικαιοδοσία τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ τοῦ λοιποῦ ἄνευ Νόμου.

"Αρθρ. 102. Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, παύει, καὶ διαλύεται αὐτοδικαίως, ἅμα παρέλθωσι τρεῖς μῆνες, ἀφ' ἧς ἡμέρας ὁμόσει ὁ Βασιλεὺς τὸν τοῦ Συντάγματος ὄρκον, ἢ καὶ πρὶν τῶν τριῶν μηνῶν, ἂν καὶ πρὸ τῆς λήξεως τούτων συγκροτηθῇ πρώτη βουλευτικὴ Σύνοδος.

"Αρθρ. 103. Ὅλοι οἱ Νόμοι καὶ τὰ Διατάγματα, καθ' ὅσον ἀντιβαίνουν εἰς τὸ παρὸν Σύνταγμα καταργοῦνται.

Ειδικαὶ διατάξεις

Ἄρθρ. 104. Ἡ πρώτη Βουλευτικὴ Σύνοδος θέλει συγκροτηθῇ ἐντὺς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς νομίμου δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος Συντάγματος.

Ἄρθρ. 105. Δι' ἰδιαιτέρων Νόμων, καὶ ὅσον ἔνεστι ταχύτερον, πρέπει νὰ ληφθῇ πρόνοια περὶ τῶν ἐξῆς ἀντικειμένων :

α) Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἐπισκοπῶν τοῦ Κράτους, τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν πρὸς συντήρησιν τῶν κληρικῶν, ἀναλόγως μὲ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ χαρακτῆρος των, καὶ περὶ τῶν ἱερῶν καταστημάτων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς λειτουργούντων ἢ μοναζόντων,

β) Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως.

γ) Περὶ τῆς διαθέσεως καὶ διαμονῆς τῆς ἐθνικῆς γῆς, καὶ περὶ ἐκκαθαρίσεως καὶ ἀποσβέσεως τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν χρεῶν.

δ) Περὶ τοῦ τύπου.

ε) 1) Περὶ βελτιώσεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, 2) περὶ ἀπλοποιήσεως τῆς ὑπηρεσίας, τῆς δικαστικῆς νομοθεσίας καὶ πάσης ἄλλης ἐν γένει.

ς) Περὶ τῶν ἀρμόδιων δικαστηρίων πρὸς διεκδίκασιν τῶν ἐγκλημάτων τῆς πειρατείας καὶ ναυταπάτης.

ζ) Περὶ ὀργανισμοῦ τῆς Ἐθνοφυλακῆς.

η) Περὶ στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς νομοθεσίας.

θ) Περὶ ἐμφυχώσεως τῆς γεωργίας, βιομηχανίας, ἐμπορίας καὶ ναυτηλίας.

ι) Περὶ ὀριστικῶν συντάξεων τῶν πολιτικῶν, στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ὑπαλλήλων.

Ἄρθρ. 106. Τὸ παρὸν Σύνταγμα ἐμβαίνει εἰς ἐνέργειαν, ἀμὰ ὑπογραφῇ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. Τὸ δὲ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον

ὀφείλει νὰ δημοσιεύσῃ αὐτὸ διὰ τῆς ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρῶν μετὰ τὴν ὑπογραφήν.

Ἄρθρ, 107. Ἡ τήρησις τοῦ παρόντος Συντάγματος ἀφιεροῦται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Πρόεδρος
Π. Νοταρᾶς

Οἱ Ἀντιπρόεδροι.

**Α. Μαυροκορδάτος, Α. Μεταξᾶς, Ι. Κολέτης,
Α. Λόντος.**

Οἱ Γραμματεῖς.

**Α. Ν Δρόσος, Κ. Θ. Κολοκοτρώνης, Γ. Αἰνιάν,
Γ. Δοκός.**

(Ἐπονται αἱ ὑπογραφαὶ 220 πληρεξουσίων).

Ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάττομεν :

α') Νὰ δημοσιευθῇ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τὸ πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος.

β') Παραγγέλλομεν ἀπάσας τὰς δικαστικάς, πολιτικάς καὶ στρατιωτικάς τοῦ Κράτους ἀρχάς, καὶ πάντας, νὰ τηρῶσιν ἀπαρασλεύτως τὸ παρὸν Πολιτικὸν Σύνταγμα.

γ') Τὸ Ἡμέτερον ὑπουργικὸν Συμβούλιον θέλει προσυπογράψῃ καὶ δημοσιεύσῃ τὸ παρὸν, ἐπετιθεμένης καὶ τῆς μεγάλης τοῦ Κράτους Σφραγίδος.

Ἐγένετο ἐν Ἀθήναις τὴν 18 Μαρτίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ τεσσαρακοστοῦ τετάρτου ἔτους μετὰ Χριστόν, καὶ δωδεκάτου τῆς Ἡμετέρας Βασιλείας.

ΟΘΩΝ

**Κ. Κανάρης, Ἀ. Λόντος, Α. Μανσόλας,
Α. Μελάς.**

ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ

Τῆς ἐν Ἀθήναις τῆς 3 Σεπτεμβρίου Ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων
Συνελεύσεως.

Ψήφισμα Α'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῆς Ἑλλάδος
Συνέλευσις.

Ἐκπληροῦσα καθήκον δικαιοσύνης πρὸς ὅλους τοὺς Ἕλληνας πολιτικούς τε καὶ στρατιωτικούς τοὺς ἐν τε τῇ Πρωτευούσῃ καὶ κατὰ τὰς ἐπαρχίας συντελέσαντας εἰς εὐόδωσιν τῆς ἀπομνημονεύτου καὶ ἔθνοσωτηρίου μεταβολῆς τῆς 3 Σεπτεμβρίου, καὶ θέλουσα νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος μέχρι σήμερον σειρὰν τῶν πατριωτικῶν πράξεων διὰ τῆς πρεπούσης εἰς αὐτὰς μνήμης καὶ ἀμοιβῆς, ἀφοῦ προηγουμένως, κλίναςα γόνυ, θύσῃ πρὸς τὸν Ὑψιστον θυσίαν βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης καὶ αἰνέσεως διὰ τὰς ἀπείρους καὶ αἰώνιους πρὸς τὸν πιστὸν αὐτὸν λαὸν χάριτας.

Ψηφίζει

Α'. Περιφανὴς ἔπαινος καὶ εὐγνωμοσύνη ἀπονέμεται, καὶ ἀνεξάλειπτος μένει πρὸς ὅλους τοὺς Ἕλληνας πολιτικούς τε καὶ στρατιωτικούς τοὺς ἐν τῇ Πρωτευούσῃ καὶ κατὰ τὰς ἐπαρχίας συντελέσαντας εἰς προπαρασκευήν, ἐκτέλεσιν καὶ εὐόδωσιν τῆς ἔθνοσωτηρίου μεταβολῆς τῆς 3 Σεπτεμβρίου.

Β'. Ὡς ἰδιαιτέρον δεῖγμα τῆς Ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης εἰς τὴν φρουρὰν τῆς Πρωτευούσης διὰ τὴν ἀπὸ 3 Σεπτεμβρίου μέχρι τοῦδε, πατριωτικὴν καὶ ἀνεπίληπτον διαγωγὴν τῆς ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ εὐταξίας, καὶ ὥς ἀπόδειξιν

Κατσγιάννης

τῆς πληρεστάτης πεποιθήσεως, ἣν ἔχει ἡ Συνέλευσις, ὅτι καὶ ὡς φρουρὰ αὐτῆς, ἡ φρουρὰ τῆς Πρωτεύουσας θέλει διατηρήσει μέχρι τέλους τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀπαρασταλέως τὴν αὐτὴν ἀξιόπαινον διαγωγὴν, ἐξασφαλίζει διὰ βίου ὡς Ἐθνικὴν ἀμοιβὴν εἰς τοὺς ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους ἀξιωματικούς αὐτῆς, τὸν ἐν ἐνεργείᾳ μισθὸν τοῦ βαθμοῦ τῶν, ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων τῆς αὐτορμῆτου αὐτῶν παραιτήσεως, ἢ τῆς διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως καθαιρέσεως.

Ψῆφισμα Β'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις.

Ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει ἀμέσως μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Συντάγματος νὰ σχηματίσῃ τὸ προσωπικὸν τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας διορίζουσα ἐκ τῶν ὑπαγομένων εἰς τὰς ἐξῆς κατηγορίας.

α) Τοὺς αὐτόχθονας κατοίκους τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας καὶ τοὺς μέχρι τέλους τοῦ 1827 ἀγωνισθέντας ἐν αὐτῇ, ἢ ἐλθόντας καὶ διαμείναντας μέχρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους πρὸς δὲ καὶ τοὺς λαβόντας στρατιωτικῶς καὶ ἀποδεδειγμένως μέρος καὶ εἰς τὰς μετὰ ταῦτα, ἥτοι μέχρι τοῦ 1829, κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν, γενομένας κατὰ τῶν ἐχθρῶν μάχας.

β) Τοὺς μεταναστεύσαντας κατοίκους καὶ τοὺς ἀγωνιστὰς τῶν μερῶν τῆς Στερεᾶς καὶ τῶν νήσων, τῶν λαβόντων τὰ ὅπλα εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, ἐλθόντας μέχρι τοῦ 1837, καὶ ἐγκατασταθέντας οἰκογενειακῶς εἰς ἓνα τῶν δήμων τοῦ Βασιλείου καὶ τὰ τέκνα ὅλων τῶν εἰς τὰς ἀνωτέρω κατηγορίας ὑπαγομένων.

γ) Τοὺς μὴ ἐμπεριλαμβανομένους εἰς τοὺς ἀνωτέρω δύο παραγράφους ἡ κυβέρνησις ὀφείλει νὰ μὴ διατηρήσῃ οὐδὲ νὰ διορίσῃ εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, εἰμὴ τοὺς μὲν ἐλθόντας καὶ ἐγκατασταθέντας εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὸ τέλος τοῦ 1827 μέχρι τέλους τοῦ 1832 μετὰ δύο ἔτη ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Συντάγματος· τοὺς δὲ μετὰ τὸ τέλος τοῦ 1832 μέχρι τέλους τοῦ 1837

μετὰ τρία ἔτη, καὶ τοὺς μετὰ τὸ τέλος τοῦ 1837 μέχρι τέλους τοῦ 1843 μετὰ τέσσαρα ἔτη.

Δὲν ὑπάγονται εἰς τὰς ἀνωτέρω κατηγορίας γενικῶς ὁ στρατός τῆς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, οἱ ἐκτὸς τοῦ κράτους διοριζόμενοι εἰς διερμηνευτικὰς καὶ προξενικὰς θέσεις, τὰς ὁποίας ὁ τοῦ ἀγῶνος Ἑλλήν δὲν δύναται ἰ' ἀναπληρώσῃ, καὶ οἱ καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων καὶ τῶν ὠραίων τεχνῶν ὡς πρὸς τὰς εἰδικὰς θέσεις των.

Β'. Τὸ παρὸν ψήφισμα ἰσχύει ὡς ἐὰν ᾗτο καταχωρημένον αὐτολεξεῖ εἰς τὸ Σύνταγμα, καὶ ἡ παράβασις αὐτοῦ ἐκ μέρους τοῦ ὑπουργείου θεωρεῖται ὡς παράβασις τῶν ὅρων τοῦ Συντάγματος.

Ψήφισμα Γ'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.

Ἐχουσα ὑπ' ὄφιν τὸ ἄρθρον 44 τοῦ Συντάγματος, ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ ἀντιβασιλείας.

Ψηφίζει

Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία, μένουσα εἰς τὴν χηρείαν τῆς, καλεῖται αὐτοδικαίως εἰς τὴν ἀντιβασιλείαν, ἐν περιπτώσει ἀνηλικιότητος, ἢ ἀπουσίας τοῦ κατὰ τὸ 40 ἄρθρον τοῦ Συντάγματος διαδόχου τοῦ Θρόνου.

Ψήφισμα Δ'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.

Α'. Εἰς τὰς νήσους Ἰῶνας καὶ Σπετσῶν διατηρεῖται ὁ διὰ τοῦ εἰρημένου περὶ ἐκλογῆς παραστατῶν Νόμου ὀριζόμενος ἀριθμὸς

τῶν βουλευτῶν. Τὸ αὐτὸ δικαίωμα διατηρεῖται καὶ ὑπὲρ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ψαριανῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ συνοικισθῶσιν ἐντὸς τοῦ Κράτους πρὸ τῆς λήξεως τῆς πρώτης βουλευτικῆς περιόδου.

Νόμος ἰδιαιτέρος ἐκδοθησόμενος ἐντὸς τῆς αὐτῆς περιόδου θέλει προσδιορίσει τὸν ἀπολύτως ἀναγκαῖον ἀριθμὸν τῶν συνοικισθησομένων.

Β'. Τὸ παρὸν ψήφισμα ἔχει τὴν αὐτὴν ἰσχὺν τοῦ Συντάγματος.

Ψήφισμα Ε'

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις

Λαβοῦσα ὑπ' ὅψιν τοὺς παραγράφους ρζ', καὶ ρθ', πς', πθ', ρ', τῶν προσωρινῶν πολιτευμάτων τῶν ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἐν Ἀστρεὶ Ἐθνικῶν Συνελεύσεων καὶ τὰ ἄρθρα 147 καὶ 148 τοῦ πολιτικοῦ Συντάγματος τῆς ἐν Τριζῆνι, καὶ θεωροῦσα, ὅτι διὰ τῶν διατάξεων τούτων ἐπεβλήθη τὸ χρέος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ φροντίσῃ διὰ νὰ εὑρεθῇ σταθερὸς πόρος ζωῆς εἰς τὰς χήρας καὶ τὰ ὀρφανὰ τῶν ὑπὲρ Πατρίδος πεσόντων στρατιωτῶν, προλαμβάνουσα πᾶσαν πρὸς τοῦτο κατάχρησιν, νὰ ἀντιβραβεύσῃ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων, ὅλους ὅσοι συνεισέφεραν εἰς θεραπείαν τῶν χρηματικῶν χειρῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ ἀνταμείψῃ τοὺς προφανῶς δυστυχίσαντας.

Λαβοῦσα προσέτι ὑπ' ὅψιν τὸ ἀριθ. ΙΑ' ψήφισμα τῆς ἐν Τριζῆνι Συνελεύσεως, κατὰ τὸ ὅποῖον ὀφείλεται περιθάλψις καὶ ἀνταμοιβὴ εἰς τοὺς ἄχρι τέλους ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηναίων ἀθλήσαντας καὶ εἰς τὰς χήρας καὶ τὰ ὀρφανὰ τῶν ὑπὲρ αὐτῆς ἀποθανόντων, τὸν Ε'. § τῶν πρακτικῶν τῆς ΚΔ'. συνεδριάσεως τῆς ἰδίας Συνελεύσεως, καθ' ὃ ἐδόθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἡ πληρεξουσιότης νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἔρευναν τῶν κατὰ

τὸν ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα ἀποκτηθέντων δικαιωμάτων, ὅποια ἔχουσιν εἰς τὰς ἀποζημιώσεις.

1) Αἱ νῆσοι Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν.

2) Τὸ στρατιωτικὸν σῶμα τοῦ Μεσσηλογγίου.

3) Τὰ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀοιδήμου Καραϊσκού στρατιωτικὰ τῶματτα.

Οἱ πλοίαρχοι τῶν τριῶν Ναυτικῶν Νήσων, τῶν πολιτικῶν Ὑπουργῶν, τῶν πολιτῶν καὶ τῶν κοινοτήτων τῆς Ἐπικρατείας, ὅσοι ἔχουν ἀπαιτήσεις ἀποζημιώσεων κτλ.

Αἰσθανομένη ἔργον αὐστηρᾶς δικαιοσύνης νὰ λάβῃ πρόνοιαν περὶ ὧσιν αἱ εἰρημέναι διατάξεις τῶν προλαβουσῶν ἐθνικῶν συνόδων προέβλεψαν, καὶ ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐξακριβώσῃ τὰ δικαιώματα τῶν μηκέτι ἀποζημιωθέντων διὰ νὰ ἐξελεγχθῇ πᾶσα καταχρησις, ληθοῦσα, κατὰ τὸ παρελθόν, χώραν ὡς πρὸς τὰς βαθμολογίας ἢ τὰς διὰ γαιῶν κτημάτων, χρημάτων ἀποζημιώσεις, ἢ ἄλλας παραχωρήσεις.

Ψ η φ ί ζ ε ι

Α'. Ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει ὡς πρῶτιστον χρεὸς τῆς νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς ὅσον ἔνεστι ταχύτερας ἐκτελέσεως, τῶν εἰρημένων διατάξεων τῶν προλαβουσῶν Ἐθνοσυνελεύσεων, καθ' ὅσον αὗται μέχρι τοῦδε δὲν ἐξετελέσθησαν, καὶ νὰ ἐκκαθαρίσῃ, κατὰ τὸ δίκαιον, τὰς μέχρι τοῦδε δοθείσης ἀποζημιώσεις.

Β'. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ δευτέρου ἄρθρου ἡ Κυβέρνησις θέλει διορίσῃ ἐπιτροπὴν, συγκειμένην ὑπὸ στρατιωτικῶν, ναυτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν διαπρεψάντων, κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα (ἀπὸ τοῦ 1827), τῆς ὁποίας καθήκον θέλει εἶσθαι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ ἐξακριβώσις τῶν δικαιωμάτων, τῶν ἐχόντων, κατὰ τὰς εἰρημένους ἐθνικὰς διατάξεις, ἀπαιτήσεις ἀποζημιώσεων, μὴ ἐξακριβωθείσας, καὶ μὴ ληφθείσας εἰσέτι ὑπ' ὄψιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐξέλεγχξις καὶ ἐκκαθάρισις τῶν ἄχρι τοῦδε δοθεισῶν ἀποζημιώσεων.

Γ'. Τῶν ἀποθανόντων ἀγωνιστῶν, οἵτινες εἶχον δικαίωμα ἀποζημιώσεως ἀπὸ στρατιωτικὸν βαθμόν, οἱ νόμιμοι κληρονόμοι ἀποκαθίστανται εἰς τὰ δίκαια ἐκείνων.

Δ'. Δὲν ἐπιτρέπεται τοῦ λοιποῦ ἢ ἐκ μέρους τῆς ἐξουσίας ἀπαίτησις ἀποδεικτικοῦ πενίας διὰ τὴν βαθμολογίαν ἢ ἀποζημίωσιν ὁποιουδήποτε ἀγωνιστοῦ.

Ε'. Ἡ Κυβέρνησις, μετὰ τὴν τοιαύτην ἐξακρίβωσιν καὶ ἐκκαθάρισιν, θέλει μὲν φροντίσει νὰ ὀρισθῶσι διὰ Νόμου τὰ μέσα καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως τοῦ παρόντος ψηφίσματος, ὡς πρὸς τὰς ὀφειλομένας ἀποζημιώσεις, θέλει δὲ ἐνεργήσῃ ὅ,τι δίκαιον διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν ἄχρι τοῦδε ἀποζημιωθέντων.

Ψ' ἡφισμα ΣΤ'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθῆναις Ἑθνικῇ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις.

Ἐχουσα ὑπ' ὄψιν τὸ ἄρθρον 101 τοῦ Συντάγματος, καὶ θεωροῦσα ἀναγκαῖον καὶ δίκαιον τοῦ νὰ μὴ ἀναβάληται ἡ ἐκδίκασις οὐδεμιᾶς τῶν διοικητικῶν διαφορῶν, ἕως οὗ διὰ Νόμου ὑπαχθῶσι καὶ αὗται εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια.

Ψ' η φ ί ζ ε ι

Α'. Ἀχρὶς οὗ ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία κανονίσῃ διὰ Νόμου τὴν διαδικασίαν τῶν λοιπῶν διοικητικῶν διαφορῶν, καὶ παραπέμψῃ αὐτὰς εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, αἱ ἀρμόδιαι διοικητικαὶ ἀρχαὶ θέλουν ἐξακοουθεῖ νὰ δικάζωσιν αὐτὰς ὡς τὰς ἐδίκαζον καὶ πρότερον.

Ὡς τοιαῦται θεωροῦνται αἱ περὶ φόρου τῶν οἰκοδομῶν καὶ ἐπιτηδευμάτων διαφοραί, αἱ περὶ στατευσίμων, αἱ περὶ δημοτικῶν καὶ ἐπαρχιακῶν ἀρχαιρεσιῶν, καὶ περὶ χαρτοσήμου, λαφρευπο-

ρίων, καὶ παντὸς ἐμμέσου φόρου, καὶ ὅσαι ἄλλαι τῆς αὐτῆς φύσεως θεωροῦνται ὡς διοικητικά.

Β'. Πᾶσα δὲ ἄλλη τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ διαφορὰ μεταξὺ ἰδιωτικῶν καὶ τοῦ δημοσίου, ἢ τῶν δήμων, ὑπάγεται, ἀπὸ τοῦδε, εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, καὶ θέλει δικάζεσθαι ὡς κατεπείγουσα κατὰ τὴν ἐν ἰσχύϊ πολιτικὴν δικονομίαν.

Αἱ μέχρι τοῦδε ὑπαγόμεναι εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας διαφοραὶ ὑπάγονται, τοῦ λοιποῦ, ὅσας μὲν αὐτὸ ἐδίκαζε κατ' ἔφεσιν, εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἐφετείων τοῦ Κράτους, ὅσας δὲ κατ' ἀναίρεσιν εἰς τὴν τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Γ'. Τὸ παρὸν ψήφισμα θέλει ἐνεργηθῇ καὶ δημοσιευθῇ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως συγχρόνως μὲ τὸ Σύνταγμα.

Ψῆφισμα Ζ'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὸν σ'. §. τοῦ 105 ἄρθρου τοῦ Συντάγματος,

Φ η φ ί ζ ε ι

Α'. Ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει, τῇ εὐθύνῃ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅλα τὰ διατρέξαντα ἐπίσημα ἔγγραφα μεταξὺ τῆς Αὐλῆς τῆς Βαυαρίας καὶ τοῦ ἐν Λονδίνῳ Συμβουλίου τῶν τριῶν μεγάλων Δυνάμεων, ἀφορῶντα τὴν ἐγκατάστασιν τῆς Βασιλείας εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ νὰ καθυποβάλῃ λεπτομερῇ ἐκθεσιν ἐντὸς τῆς πρώτης βουλευτικῆς περιόδου περὶ ἐκκαθαρίσεως παντὸς λογαριασμοῦ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγγράφων πηγάζοντος.

Β'. Ἐπιβάλλεται τὸ χρέος εἰς τὴν Βουλὴν νὰ ἐξετάσῃ τὸν λογαριασμὸν τοῦτον καὶ νὰ ἐπιμεληθῇ διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ καὶ τῇ μεσολαβήσει τῶν τριῶν προστατίδων Δυνάμεων περὶ τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ ἐξ αὐτοῦ πηγάζοντος χρέους τῆς Βαυαρίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Ψήφισμα Η'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.

Λαβοῦσα ὑπ' ὅσιν τὰς διαφόρους προτάσεις περὶ διανομῆς ἀριστείου καὶ τὰ πρακτικὰ τῆς κατὰ τὴν 29 Φεβρουαρίου συζητήσεως.

Ψήφίζει

Ἡ διορισθησομένη, κατὰ τὸ ψήφισμα τῆς Συνελεύσεως πρὸς ἐξέτασιν τῶν παλαιῶν ἐκδουλεύσεων ἐπιτροπὴ, νὰ λάβῃ ὑπ' ὅσιν τῆς τὸ περὶ συστάσεως καὶ διανομῆς τοῦ ἀριστείου τοῦ ἀγῶνος ἀπὸ 20 Ἰουνίου 1834 Βασιλικὸν Διάταγμα, καὶ ἐξετάζουσα ἀκριβῶς τὰς περὶ ἀργυροῦ καὶ χαλκίνου ἀριστείου διατάξεις.

α'. Νὰ προτείνῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὴν ἐπικύρωσιν τῶν καλῶς δοθέντων.

β'. Τὴν ἀπόδοσιν αὐτοῦ εἰς τοὺς ἔχοντας δικαίωμα ἀπολαβῆς κατὰ τὸ διάταγμα.

γ'. Τὴν ἀφαίρεσιν αὐτοῦ ἀπ' ὅσων ἐναντίον τῶν ὄρων τοῦ ρηθέντος διατάγματος τὸ ἔλαβον.

Τὸ σιδηροῦν ἀριστεῖον νὰ διανεμηθῇ εἰς ἅπαντας τοὺς ἔχοντας συμπληρωμένον τὸ 30ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ λαβόντας ὕψωσ-
δήποτε μέρος εἰς τὸν Ἀγῶνα μέχρι τοῦ 1829.

Οὐδεὶς ἔχων ἡλικίαν ὀλιγώτερον τῶν 30 ἐτῶν δύναται νὰ φέρῃ ἀριστεῖον τοῦ Ἀγῶνος. Ἡ ἡλικία τῶν 30 ἐτῶν προσδιορίζεται μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρόντος ἔτους.

Ψήφισμα Θ'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.

Λαβοῦσα ὑπ' ὅσιν τὸ ἄρθρον 100 τοῦ Συντάγματος.

Ψ' η φ ι ζ ε ι

Μέχρι τῆς ἐκδόσεως Μόμου, κανονίζοντος ὀριστικῶς τὸν ὄρκον τοῦ πολίτου Ἕλληνας, τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ στρατιωτικῶν τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, οἱ πολιτογραφούμενοι ὡς πολιτῆται Ἕλληνες, οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ οἱ στρατιωτικοὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης θέλουν ὀρκίζεσθαι ὡς ἐφεξῆς :

“Ὁρκος τοῦ πολίτου Ἕλληνας.

« Ὀρκίζομαι νὰ φυλάττω πίστιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ εἰς τὸν Βασιλέα, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς Νόμους τοῦ Βασιλείου, διάγων καθ' ὅλα ὡς χρηστὸς καὶ πιστὸς πολίτης. »

“Ὁρκος τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου.

« Ὀρκίζομαι νὰ φυλάξω πίστιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ εἰς τὸν Βασιλέα, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα, τηρῶν ἀκριβῶς καὶ ἀπαρταλεύτως τοὺς ἔργους αὐτοῦ καὶ τοὺς νόμους τοῦ Βασιλείου καὶ διαχειρίζων εὐσυνειδήτως τὴν ἐμπιστευθεῖσαν μοι ὑπηρεσίαν.

“Ὁρκος Στρατιωτικός.

« Ὀρκίζομαι νὰ φυλάττω πίστιν εἰς τὸν Βασιλέα, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα, ὑποταγὴν εἰς τοὺς ἀνωτέρους μου, νὰ ἐκτελῶ προθύμως καὶ ἄνευ ἀντιλογίας τὰς διαταγὰς των, νὰ ὑπερασπίζω μὲ πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν μέχρι τῆς τελευταίας ρανίδος τοῦ αἵματός μου τὰς σημαίας, νὰ μὴ τὰς ἐγκαταλείπω, μηδὲ ν' ἀποχωρίζωμαι ποτὲ ἀπὸ αὐτάς, νὰ φυλάττω δὲ ἀκριβῶς τοὺς στρατιωτικὸς νόμους καὶ νὰ διάγω ἐν γένει ὡς πιστὸς καὶ φιλότιμος στρατιώτης. »

Ἡ Νομοθετικὴ ἐξουσία δύναται νὰ κανονίσῃ ὅπως ἄλλως ἐγκρίνῃ, τοὺς ἐν τῷ παρόντι ψηφίσματι περιεχομένους ὄρκους.

Ψήφισμα Α'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθῆναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι πολλοὶ τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν
στρατιωτικῶς ὑπηρετησάντων, κατὰ τὸν Ἀγῶνα, τῶν ὁποίων τὰ
ὀνόματα κατετάχθησαν εἰς τὰ περὶ βαθμολογίας διάφορα μητρώα
παρὰ τῶν διαφόρων ἐπὶ τῆς ἐξετάσεως τῶν στρατιωτικῶν καὶ
ναυτικῶν ἐκδουλεύσεων ἐπιτροπῶν, δὲν ἔλαβαν τὸν ἀνήκοντα εἰς
ἐκάστον τούτων στρατιωτικὸν βαθμὸν, καὶ ἐπομένως οὔτε τὰ
γράμματα τῆς ἀντιμισθίας ἐδόθησαν εἰς αὐτούς.

Θεωροῦσα ὅτι τὸ ἐπαχθὲς τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ κατὰ τὸ 1834
Νόμου, περὶ στρατιωτικῆς προικοδοτήσεως, δὲν συμβιβάζεται με-
τὸ ὑπαγορευθῆναι τὸν νομοθέτην πνεῦμα.

Ψήφισε:

Α'. Ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει, ἄνευ ἀναβολῆς, μετὰ τὴν δημοσί-
ευσιν τοῦ Συντάγματος ν' ἀποδώσῃ τὸν ἀνήκοντα καὶ προσδιορι-
σθέντα βαθμὸν ἐκάστου, κατὰ τὰ διάφορα μητρώα, καθὼς καὶ
τὰ γραμματῖα τῆς ἀνηκούσης μισθοδοσίας τῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ
ἀπὸ 20 Μαΐου (1 Ἰουνίου) 1838 Β. Διατάγματος, χωρὶς νὰ
ῥῆναι ὑπόχρεοι νὰ παρουσιάσωσιν ἐνδεικτικὰ πενίας.

Β'. Ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἀπέθανον καὶ ἀναφέρονται τὰ ὀνόματά
τῶν εἰς ὅποιονδήποτε ἐκ τῶν εἰρημένων μητρώων, νὰ δοθῇ εἰς
τοὺς κληρονόμους αὐτῶν, ἐννοουμένους κατὰ τὴν περὶ τούτου ἀπό-
φασιν τῆς Συνελεύσεως κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 28 Φεβρουαρίου
τὸ γραμματῖον τῆς ἀντιμισθίας τῶν βαθμῶν τῶν ἀπαραλλάκτως
ὡς καὶ τῶν λοιπῶν ζώντων.

Γ'. Εἰς ὅσους ἐκ τῶν βαθμολογηθέντων ἐδόθησαν μέχρι τοῦδε
γράμματα ἀπέναντι τοῦ βαθμοῦ τῶν, κατὰ τὸν Νόμον τοῦ 1834
νὰ ὑπαχθῶσι καὶ οὗτοι εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ πρώτου παραγρά-
φου τοῦ παρόντος ψηφίσματος.

Δ'. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία θέλει λάβει ὑπ' ὄψιν, κατὰ τὴν πρώ-
την Βουλευτικὴν Σύνοδον, τὸν κατὰ τὸ 1834 Νόμον περὶ στρα-
τιωτικῆς προικοδοτήσεως, καὶ θέλει τὸν προπολογῇ καθ' ὅσον
ἄφορᾷ τὰς ἐπαχθεῖς ἐν αὐτῷ ὑποχρεώσεις.

Ψήφισμα ΙΑ'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.

Θεωροῦσα, ὅτι ἡ Πατρίς ὀφείλει νὰ δώσῃ πραγματικὰ δείγ-
ματα εὐγνωμοσύνης καὶ πρὸς τοὺς πολιτικῶς ἀγωνισθέντας ὑπὲρ
αὐτῆς ἐν καιρῷ τοῦ μακροχρονίου Ἱεροῦ ἡμῶν Ἀγῶνος.

Ψήφισμα ΙΒ'.

Α'. Ἡ ἀρχὴ τοῦ περὶ προικοδοτήσεως στρατιωτικῶν νόμου, νὰ
ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τοὺς πολιτικῶς ἀγωνισθέντας ὑπὲρ πατρίδος
ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἐκδουλεύσεων
ἐκάστου.

Β'. Ἀνατίθεται εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν νὰ ἐκδώσῃ νόμον
ἐντὸς τῆς πρώτης περιόδου, ὀρίζοντα τὰ καθ' ἕκαστα.

Ψήφισμα ΙΒ'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις.

Συναισθανομένη ἐν αὐτῇ τὴν ὀφειλομένην εἰς τρεῖς συμμάχους
καὶ κραταιὰς τῆς Εὐρώπης Δυνάμεις ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους
εὐγνωμοσύνην, δι' ὅσα ἐπεδαψίλευσαν εἰς αὐτὸ εὐεργετήματα ἐν τε
ταῖς συνοχαῖς τοῦ πολέμου, ἐκτείνασαι αὐτῷ σωτήριον χεῖρα, καὶ
ταῖς μετὰ τοῦτον περιστάσεσι, παρασχοῦσαι αὐτῷ κρατεᾶν προ-
στασίαν καὶ ἀδιαλείπτως κηδόμεναι αὐτοῦ, προσενεγκοῦσαι ἐν
κατανύξει ψυχῆς θυσίαν αἰνέσεως εἰς τὸν Ὑψιστον.

Ψ' η φ ί ζ ε ι.

Εὐγνωμοσύνη αἰωνία οφείλεται εἰς τὰς τρεῖς συμμάχους καὶ προστάτιδας τῆς Ἑλλάδος Δυνάμεις τὴν Γαλλίαν, Ἀγγλίαν καὶ Ρωσίαν διὰ τὰ μεγάλα αὐτῶν πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος εὐεργετήματα.

Ψ' ἡ φ ε ρ ι σ μ α ΙΓ'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἑθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις.

Λαβοῦσα ὑπ' ὅψιν τὸν ἀνάματον ζῆλον καὶ τὸν παντός ἐπαίνου ἀνώτερον πατριωτισμὸν, μεθ' ὧν ἦ τε φρουρὰ τῆς πρωτευούσης καὶ ὁ φρούραρχος αὐτῆς Καλλέργης διήγαγον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως.

Ψ' η φ ί ζ ε ι.

Εὐγνωμοσύνη καὶ χάρις οφείλεται εἰς τὴν γενναίαν τῆς πρωτευούσης φρουρὰν καὶ τὸν φρούραρχον αὐτῆς Κ. Δ. Καλλέργην διὰ τὴν ἀκριβῆ καὶ μετὰ ἀμιμήμου πατριωτισμοῦ ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν, ἀποτελούντων τὴν φρουρὰν τῆς Συνελεύσεως.

Ψ' ἡ φ ε ρ ι σ μ α ΙΔ'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἑθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις.

Ψ' η φ ί ζ ε ι.

Ἐν τῶν πρωτίστων χρεῶν τῆς Βουλῆς θέλει εἶσθαι τὸ νὰ προσκαλέσῃ ἐντὸς τῆς πρώτης Βουλευτικῆς Συνόδου τὰ μέλη τοῦ συστηθέντος κατὰ τὴν Ι' Σεπτεμβρίου Ὑπουργείου, ἵνα δώσωσιν ἐνώπιον αὐτῆς λόγον ὅλων τῶν πράξεων τῶν ἐν γένει καὶ ἰδίως τῆς παρ' αὐτῶν γενομένης καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ὑπουργείας τῶν χρηματικῆς διαχειρίσεως.

Τὸ παρὸν ψήφισμα θέλει τυπωθῇ καὶ δημοσιευθῇ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεων συγχρόνως μὲ τὸ Σύνταγμα.

Ψήφισμα ΙΕ'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις.

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὸ ὑπ' ἀριθ. 5'. ψήφισμα τῆς ἐν Ἀργεὶ Δ'. Ἐθνικῆς Συνελεύσεως περὶ τῶν χρεῶν τῶν κοινωτήτων τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους.

Θεωροῦσα τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ληφθῇ πρόνοια περὶ τῆς ἀποτίσεως τῶν χρεῶν αὐτῶν εἰς τρόπον, συμβιβάζοντα τὸ συμφέρον τῶν δικαστῶν καὶ τῶν διαφόρων ὀφειλετῶν κοινότητων.

Ψηφίζει:

Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία τροποποιοῦσα ἐπὶ τὸ καλλίτερον τὸ μνησθὲν ψήφισμα, θέλει ἐκδώσει ἐντὸς τῆς πρώτης, εἰ δυνατόν Βουλευτικῆς συνόδου, Νόμον κανονίζοντα τὸν τρόπον τῆς ἐκκαθάρίσεως καὶ τὸν χρόνον τῆς πληρωμῆς τῶν χρεῶν ἀπ' οὗ προηγούμενως ἀποδειγθῶσιν, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν ὡς πρὸς τοὺς ὅρους τῶν πρὸς τὴν πληρωμὴν προθεσμιῶν, τὴν ποσότητα τοῦ χρέους καὶ κατὰστασιν τῶν τε δανειστῶν καὶ τῶν κοινοτήτων.

Ψήφισμα ΙΣΤ'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις.

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὸν ἐφ' ὧν τῶν ποδαρῶν καὶ δυσχερῶν ἐργασιῶν τῆς ἀκάματον ζῆλον, τὴν πολιτικὴν σύνεσιν καὶ τὴν πολλὴν ἐμπειρίαν τῆς Προεδρείας καὶ τοῦ γραφείου.

Ψηφίζει:

Εὐχαιρινεῖς εὐχαριστίαι καὶ πλήρης εὐγνωμοσύνη ἀπονέμονται πρὸς τὸν Πρόεδρον Ἀντιπροέδρους καὶ τοὺς Γραμματεῖς τῆς Ἐθνικῆς

Συνελεύσεως, διὰ τὴν εὐτυχῇ καὶ καθ' ὅλα εὐάρεστον πρὸς τὴν Συνέλευσιν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑψηλῶν καὶ πολυμόχλων καθηκόντων αὐτῶν.

Ψήφισμα ΙΖ'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις.

Ἐκπληροῦσα χρέος ἱερὸν ὡς πρὸς τὴν δικαιώσιν τοῦ μεγάλου σεβασμοῦ καὶ τῆς ἐξαίρετου εὐγνωμοσύνης τὴν ὁποίαν οἱ λαοὶ τῆς Ἑλλάδος σώζουσιν εἰς τὴν μνήμην τοῦ αἰοιδίμου Ι. Α. Καποδίστρια, ποτὲ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος,

Ψηφίζει

Κατὰ τὴν ἐν Ναυπλίῳ πλατείαν τῶν τριῶν Ναυάρχων νὰ ἀνεγερθῇ ἐπιμελείᾳ τῆς Κυβερνήσεως ἀνδριὰς τούτου ὡς εὐεργέτου Πατρίδος.

Ψήφισμα ΙΗ'.

Ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις.

Λαβοῦτα ὑπ' ὅψιν τὴν δυσχέριαν τῶν περιστάσεων, καθ' ἃς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γ'. Σεπτεμβρίου ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων καὶ ἐκτιμῶσα ἀποχρώντως τὴν ἔμφρονα καὶ πατριωτικὴν διαγωγὴν, ἣν ἐπεδείξατο εἰς τε τὴν συγκάλεσιν καὶ συγκρότησιν τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως καὶ τὴν τοῦ Κράτους ἀσφάλειαν κατὰ τὰς ἀκροσφαλεῖς ἐκείνας περιστάσεις.

Ψηφίζει

Ἀπονέμεται ἡ Ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη εἰς τε τὸν Πρόεδρον Κ. Ἀνδρέαν Μεταξᾶν καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Ὑπουργείου τούτου.

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ Σύνταγμα, οὗ, ὡς παράρτημα, προσθέμεν καὶ τὰ ΙΗ' ψηφίσματα τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

Ἰδοὺ δὲ καὶ αἱ τροποποιήσιν, ἃς ὁ Σχινᾶς ὑπέβαλε περὶ τοῦ

Συντάγματος, θεωρῶν αὐτάς ἀναγκαίαις ἐν ταῖς μετὰ τῶν Πατριαρχείων σχέσεσι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος :

α" Ἀρθρ. 1. Ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχει ἡ τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Πᾶσα δὲ ἄλλη γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἀνεκτὴ, καὶ ἀπολαμβάνει τὴν παρὰ τῶν νόμων ὑπεράσπ'σιν, ἀπαγορευομένων τοῦ προσηλυτισμοῦ, ἢ ἄλλης ἐπεμβάσεως κατὰ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας.

α" Ἀρθρ. 2. Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, κεφαλὴν γνωρίζουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὑπάρχει δογματικῶς μὲν καὶ κανονικῶς ἀναποστάτως ἡνωμένη μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ μετὰ πασῶν τῶν ἄλλων ὀμοδόξων ἐκκλησιῶν, πολιτικῶς δὲ εἶναι ἀνεξάρτητος καὶ διοικεῖται, κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας καὶ τὰς ἱερὰς παραδόσεις, ὑπὸ Συνόδου ἀρχιερέων, τοῦ μὲν προέδρου αὐτῆς ἐκλεγομένου ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τοῦ Κράτους καὶ ἐγκρινομένου ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, τῶν δὲ συνεδρευόντων μελῶν, καλουμένων κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀρχιερωσύνης.

α" Ἀρθρ. 3. Ὁ Βασιλεὺς ὑπάρχει καὶ γνωρίζεται προστάτης καὶ ὑπερασπιστῆς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς· ἐφορᾷ δὲ καὶ διατάσσει διὰ τῆς Συνόδου, κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν μέρος τῆς Ἐκκλησίας περὶ πάντων, ὅσα δὲν ἀντιβαίνουν εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμούς, καὶ λαμβάνει πᾶσαν πληροφορίαν περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων παρὰ τῆς Συνόδου.

α" Ἀρθρ. 4. Εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος αἱ ἐπισκοπαὶ θέλουσιν εἶσθαι τοῦλάχιστον εἴκοσι ἑξ, καὶ θέλει ὀρισθῇ ὁ πόρος τῶν τε ἐπισκόπων καὶ τῶν ἱερέων καὶ διακόνων, ἐφημερίων τῶν ἐνοριακῶν ἐκκλησιῶν.

α" Ἀρθρ. 5. Θέλουσι συστηθῇ ἐκκλησιαστικὰ σχολεῖα πρὸς ἐκπαίδευσιν τοῦ κλήρου, τιθεμένα αὐτά τε καὶ τὰ ὑπάρχοντα, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς Συνόδου καὶ τῶν κατὰ τύπον ἐπισκόπων.

α" Ἀρθρ. 6. Θέλει ληφθῇ πρόνοια περὶ διατηρήσεως καὶ στερεώσεως τῶν ἱερῶν μοναστηρίων, περὶ ἐξασμαλίσεως τῆς περιουσίας τῶν διαλελυμένων, ὥς καὶ τῶν ἐπισκοπῶν καὶ ἐκκλησιῶν,

καὶ θέλει συστηθῇ ταμεῖον ἐκκλησιαστικὸν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκκλησίας.

α' Ἀρθρ. 7. Θέλουσιν ὀρισθῇ κανονικώτερον αἱ μεταξὺ τῆς κοινοῦς ἐξουσίας καὶ τῆς ἐκκλησίας σχέσεις, καὶ σημειωθῇ ἀκριβῶς αἱ περιστάσεις, καθ' ὧς οἱ κληρικοὶ θέλουσιν ἐνάγεσθαι εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια, ἢ προσάγεσθαι εἰς μαρτυρίαν.

α' Ἀρθρ. 8. Ὁ κληρικός, κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνες, δὲν ἐμπλέκεται εἰς τὰ πολιτικά, οὐδὲ ψηφοφορεῖ εἰς ἀρχαιρεσίας, οὐδὲ ὀρκοδοτεῖ.

α' Ἀρθρ. 9. Ἡ Κυβέρνησις θέλει φροντίσει, ὅσοι τάχιστα, τῇ κοινῇ συσκέψει τῶν προεστώτων τῆς ἐκκλησίας, νὰ διευθετηθῇ, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν, τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις αὐτῆς καθ' ὃ ἐκκλησίας αὐτοκεφάλου.

Μετὰ τὸν Σχινᾶν, ὁμιλήσαντα ὀρθότατα κατὰ τοῦ ἀνακηρυχθέντος αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπήντησε μετὰ πειστικῆς δεινότητος, ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, πρὸς ὃν σχεδὸν ταῦτα ἀπετεινόντο· διότι αὐτὸς ἦτο πρόεδρος τοῦ ὑπουργείου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου, ἀνεκηρύχθη ἀνεξάρτητος ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Τρικούπης διὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν εὐγλωττίας προσεπάθησε νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐπ' αὐτοῦ γενομένην πρᾶξιν ἐκείνην, εἰπὼν ὅτι αὕτη ἀπέρρεεν ἐκ τῶν ἀποφασισθέντων ἐν ταῖς συνελεύσεσι τῆς Ἐπιδαύρου καὶ Τροιζῆνος καὶ ὅτι πᾶν Κράτος ἀνεξάρτητον πολιτικῶς κηρυχθέν κηρύσσεσαι συνάμα αὐτοδικαίως καὶ θρησκευτικῶς ἀνεξάρτητον, μὴ προηγηθείσης ἀναγνωρίσεως.

Ἡ ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει ἐκκλησιαστικὴ αὕτη συζήτησις παρετάθη ἐπὶ ἡμέρας, ἡ δὲ λέξις κανονικῶς ἦν προέτεινε νὰ προσνεθῇ ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Συντάγματος ὁ Σχινᾶς καὶ αἱ τροποποιήσεις αὐτοῦ περὶ τῆς ἐν γένει περὶ ἐκκλησίας τροποποιήσεως τοῦ Συντάγματος ἀπησχόλησαν σπουδαίως τοὺς πληρεξουσίους. Τὴν 11ην Ἰανουαρίου 1844 ἤρξατο ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ γ' ἀρθροῦ τοῦ Συντάγματος.

Μεγάλῃ μερὶς τῶν πληρεξουσίων, λέγει ὁ κ. Κυριακίδης, ἐπιλανθανομένη τοῦτε παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ἔθνους,

τυφλώττουςα δὲ πρὸς τὰ μεγάλα συμφέροντα αὐτοῦ, καὶ ἀγομένη ἐκ μικρῶν καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα σκέψεων καὶ ιδιοτελείας ἐπιβλαβεστάτης, αἶνα ἐπιτύχη τὴν ἀπὸ τῶν κοινῶν ἀπομάκρυνσιν ἀνδρῶν τινων θεωρουμένων ὡς αὐλικῶν, προσελθόντων δὲ ἐκ τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἐλληνικῶν παροικιῶν ἢ καὶ ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ ὑποδοῦλου Ἑλληνισμοῦ, πρὸς παῦσιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἀξιομάτων καὶ πάσης δημοσίας θέσεως ἐσκέφθη νὰ περιορίσῃ τὴν πολιτογράφησιν, νὰ διαιρέσῃ τὸ ἔθνος εἰς ἰθαγενεῖς καὶ μὴ τοιούτους, εἰς αὐτόχθονας καὶ ἑτερόχθονας, καὶ νὰ θέσῃ ἀνυπερέβλητόν τινα φραγμόν, ἀπομακρύνουσα τῶν δημοσίων θέσεων μεγάλην μερίδα καὶ ἐκ τῶν μάλλον ἐπιλέκτων τοῦ ὅλου Ἑθνους.

Εἰσηγηταὶ τῆς ὁλεθρίας ταύτης γνώμης ὑπῆρξαν ὁ Ρήγας Παλαμῆδης, ὁ Πλαπούτας, ὁ Κανέλλος Δελιγιάννης, ὁ Μάκρυγιάννης, ὁ Γρίδας καὶ ὁ Κορφιοτάκης, περὶ αὐτοὺς δὲ συνεσπειρώθη ἡ πλειονοψηφία, βυοῦσα τὰ ὅσα πρὸς τὴν φωνὴν τῆς συνέσεως τῶν ὑπερόχων πολιτικῶν ἀνδρῶν.

Δυστυχῶς δὲν εὐρέθησαν πληρεξούσιοι οὔτινεν εἰς τὸ ἀντεθνικὸν τοῦτο πραξικόπημα νὰ δώσωσι μέλαιναν τὴν ψήφον καὶ οὕτω ἐψηφίσθη, μετὰ δεκατετραήμερον ἀνιαρὰν συζήτησιν, τῇ 21 Ἰανουαρίου 1844, κατόπιν τῶν θαυμασίων καὶ πατριωτικῶν ἀγαρεύσεων τοῦ Α. Πετσάλῃ, τοῦ Χ. Περραιβοῦ, Ε. Σίμου, Ι. Βελέντσα, Κ. Ἀψελοῦ, Α. Μαυροκορδάτου, Ι. Κωλέττη, Α. Μεταξᾶ καὶ ἄλλων ἐθνικώτερον σκεπτομένων περὶ τῆς τύχης τῆς πατρίδος ἀνδρῶν.

Ἡ ἐπιψήφισις τῆς πρωτάσεως ταύτης, δι' ἧς τὸ ἔθνος λίαν ἀντεθνικῶς, διηρεῖτο εἰς αὐτόχθονας καὶ ἑτερόχθονας, τοῦθ' ὅπερ ἐν τῇ συγκλήσει τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως τοῦ 1863 παρωράθη, προὔξενησεν ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν τῷ δούλῳ Ἑλληνισμῷ, μετὰ τινος δὲ ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀποφάσεως ἐκείνης κατὰ τὴν καθαρὰν λεγομένην Δευτέραν, καθ' ἣν, κατ' ἀρχαίαν χριστιανικὸν ἔθος, μεταβαίνουνσιν, εἰς τὰ ἔξω τῶν πόλεων οἱ Ἑλληνες ἵνα ἐορτάσωσιν ἀγροτικῶς, οἱ ἐν Ἀθήναις παρεπιδημοῦντες δούλοι Ἑλληνες ἐξεδήλωσαν τὴν δυσκρέσκεϊαν καὶ τὰ παράπονα

αὐτῶν διὰ τρόπου λίαν συγκινητικοῦ καὶ σεμνοῦ. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, (7 Φεβρουαρίου 1844) ὁ Δημήτριος Καλλέργης προσήνεγκεν, ἐκ μέρους τῆς φρουρας Ἀθηνῶν, γεῦμα πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν βασίλισσαν ἐν τινὶ ἐξοχικῇ θέσει παρὰ τὸν Ἰλισσὸν κατὰ διαταγὴν τοῦ διοικητοῦ, ἐξῆλθεν ἅπασα ἡ φρουρά ἐνυπλος, τὸ ἱππικὸν ἀνιππον καὶ τὸ πυροβολικὸν μετὰ τῶν πυροβόλων· τὴν μεσημβρίαν τροσῆλθον οἱ ὑψηλοὶ προσκεκλημένοι γενόμενοι ἐνθουσιωδῶς δεκτοί· κατὰ δὲ τὸ γεῦμα, προσηνέχθησαν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ δύο χρυσᾶ κύπελλα. Ἐν ᾧ λοιπὸν πάντες οἱ κάτοικοι τῆς πρωτευούσης διεσκαρπισμένοι ἀνὰ τὰς ἐξοχὰς διεσκέδαζον, πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπείου ἀεκυμάτιζον δύο μέλαιναί σημαῖαι περικυκλούμεναι παρ' ἀνθρώπων σκυθρωπῶν· ἡ μία τῶν σημαίων ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν, «οἱ ξενηλατούμενοι Μακεδόνες», ἡ δὲ ἑτέρα «οἱ ἀδικηθέντες Κρήτες,» ὡς καὶ τὰ ἐξῆς: «ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθήσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τὴν Σιών . . . Πῶς ἔσωμεν ᾧδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἁλλοτρίας;

Ἡ ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου παραχθεῖσα ἐντύπωσις ὑπῆρξε μεγίστη, πάντες δὲ κατενόησαν τὸ γινόμενον ἄτοπον, πλὴν ὁ ἐπελθὼν χρόνος ἐπῆνεγκε τελείαν τὴν λήθην. Ἐν τούτοις ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει ἐξηκολούθουν συζητήσεις καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν ἀρθρῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν διαδοχὴν τὴν ἀντιβασιλείαν, εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν.

Μετά τινος δὲ συζητήσεως ἐπὶ δευτερευόντων ἄλλων ἀντικειμένων ἐπὶ τοῦ Συντάγματος συζήτησις ἐπερατώθη κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 19 Φεβρουαρίου. Τούτου γνωσθέντος, μουσικαὶ ἐπαιᾶνιζον ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐξήγγελαν τῷ λαῷ τὸ εὐάρεστον τῆς ἡμέρας γεγονός, ὃπερ πανταχοῦ διέχυσε τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐλπίδα. Μετὰ πέντε δὲ ἡμέρας, ἤτοι τῇ 24 Φεβρουαρίου, ἡ Συνέλευσις ἐκλήρωσεν 24 μέλη, ἅτινα μετὰ τοῦ ἀντιπροέδρου Α. Μαυροκορδάτου μεταδάντα εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐπέδωκαν πρὸς τὸν Βασιλέα τὸ ἐπιψηφισθὲν Σύνταγμα ὅπως μελετήσας καὶ αὐτὸς ὑποβάλλῃ τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ.

Τὴν ἐπομένην 25ην ἡ Συνέλευσις παρεδέξατο πρότασιν δι' ἧς καὶ τὸ Πανεπιστήμιον ἠδύνατο νὰ ἀποστέλλῃ ἀντιπρόσωπον εἰς τὴν Βουλὴν, τὴν δὲ 28 Φεβρουαρίου οἱ πληρεξούσιοι συνεζήτησαν τὸν ἐπὶ τοῦ διαγγέλματος τοῦ βασιλέως, δι' οὗ ἐπροτείνοντο μεταβολαὶ τινες, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπουσιώδεις. Ταύτων γενομένων τὸ Σύνταγμα ἐπεδόθη καὶ αὐθις πρὸς τὸν βασιλέα, ὅστις δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἀπήντησε τῇ α' Μαρτίου τᾷδε:

Κύριε Πρόεδρε,

Λαβὼν τὸ παρὰ τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως σχέδιον τοῦ Συντάγματος διηύθυνα εἰς αὐτὴν τὰς ἐπ' αὐτοῦ παρατηρήσεις μου. Πληροφορηθεὶς ἤδη τὰς τελευταίας εὐχὰς αὐτῆς ἐκ τῶν διαβιβασθεισῶν σημειώσεων, δὲν διστάζω νὰ παραδεχθῶ αὐτάς, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσα τὸ χρέος μου, παραστήσας εἰς αὐτὴν ὅ,τι εἰλικρινῶς ἔκρινα συντελεστικὸν εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ ἔθνους.

Ἀποπερατῶν τὸν λόγον, εὐχομαι νὰ εὐλογῇ ὁ Θεὸς τὸ Πολιτικὸν τοῦ Κράτους Σύνταγμα.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Συντάγματος, ὁ πρόεδρος εἶπεν, ὅτι κρίνει καλὸν νὰ ἐκλεγῇ ἐπιτροπὴ γενομένης δὲ δεκτῆς τῆς προτάσεως ταύτης παμψηφεί, ἐξελέγη ἐξηκοντατριμελής ἐπιτροπὴ, ἐκτὸς τοῦ προέδρου τῶν ἀντιπροέδρων καὶ τῶν γραμματέων, ἧτις παρουσιασθεῖσα πρὸς τὸν βασιλέα, διὰ τοῦ προεδρεύοντος αὐτῆς, ἔλεξε :

Βασιλεῦ,

Ἡ τετάρτη Μαρτίου εἶναι καὶ θέλει μείνῃ μία τῶν λαμπροτέρων ἡμερῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος· διότι κατ' αὐτὴν ἀπεφασίσθη πλέον ὀριστικῶς ἡ μέλλουσα εὐδαιμονία της. Νίκαί λαμπραί, μεγάλα κατορθώματα, κατακτήσεις ἱστορικαὶ ἐδόξασαν πολλάκις καὶ ἐλάμπρυναν καὶ ἀνθρώπους καὶ ἔθνη, ἀλλ' ὅ,τι ἐπραγματοποίησεν ὅ,τι ἠσφάλισε πάντοτε τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν των, εἶναι ἡ ἐλευθέρα θεσμοθεσία των καὶ ὅσοι συνέ-

τρεξαν εἰς αὐτήν, ἐκείνων τὰ ὀνόματα εἶναι δίκαιον νὰ ἀναφέρωνται μὲ αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης ἀπὸ τὰς ἐπερχομένας γενεάς.

Τοιούτους θεσμοὺς ἐξησφάλισας σήμερον, Βασιλεῦ, διὰ τῆς παρδοχῆς καὶ κυρώσεως τοῦ πολιτικοῦ μας συντάγματος. Ἡ συνέλευσις συνησθάνθη ὅσῃν διὰ τοῦτο ὀφείλει εὐγνωμοσύνην καὶ ταύτης τὴν εἰλικρινῇ ἔκφρασιν μᾶς ἐπεφόρτισε νὰ φέρωμεν εὐσεβῶς ἐνώπιον τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος.»

Πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς συγκεκινημένος ἀπήντησεν :

«Εὐχαρίστως συνετέλεσα, ὅσον ἀπέκειτο εἰς ἐμέ, εἰς τὴν ταχεῖαν ἀποπεράτωσιν τῆς συντάξεως τοῦ Πολιτικοῦ Συντάγματος τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις θέλει ἐπιταχύνει καὶ τὰς λοιπὰς αὐτῆς ἐργασίας ὥστε τὸ Σύνταγμα νὰ ἔμῃ ὅσον τάχος εἰς πλήρη ἐνέργειαν.

Ὁ ἐνθουσιασμὸς μὲ τὸν ὅποιον ἡ συνέλευσις ἐδέχθη σήμερον τὴν διακοίνωσίν μου, μ' ἔδωκε τὴν βεβαιότητα, ὅτι ἐγνώρισε τὰ εἰλικρινῇ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους αἰσθήματά μου.

Ναὶ ἡ ἀμοιβαία μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ λαοῦ ἐμπιστοσύνη εὐκολύνει τὰς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος προσπάθειάς τῆς Κυβερνήσεως τὴν δὲ τοῦ ἔθνους ἐμπιστοσύνην θέλω θεωρῆσαι πάντοτε ὡς τὴν μεγαλειτέραν ἀνταμοιβὴν τῶν κόπων μου».

Ἐπὶ τούτῳ δ' ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐκπονήσασα καὶ ἐκλογικὸν νόμον διὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογάς, ἐπεράτωσαν αἰσίως τὸ ἀνατεθὲν αὐτῇ ἔργον. Εἶχε δὲ ὡς ἐξῆς ὁ τοῦ βασιλείου α'. ἐγκλογικὸς νόμος :

Ἄρθρ. 1. Εἰς ἐκάστην ἐπαρχίαν τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἐννοουμένην κατὰ τὴν περιφέρειαν τῆς δικαιοδοσίας ἐκάστου ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου ἐκλέγεται ἀνάλογος ἀριθμὸς βουλευτῶν κατὰ τοὺς ἐξῆς ὅρους :

Ἐπαρχίαι ἔχουσαι πληθυσμὸν μέχρι 10,000 ψυχῶν ἐκλέγουσιν ἓνα βουλευτὴν, αἱ ἔχουσαι πλεόν τῶν δέκα μέχρις εἴκοσι δύο, αἱ ἔχουσαι πλεόν τῶν εἴκοσι μέχρι τριάκοντα τρεῖς, αἱ ὑπεράνω τῶν τριάκοντα τέσσαρας.

Ἄρθρ. 2. Αἱ νῆσοι Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι

Ψαριανοί ἐκλέγουσιν βουλευτὴν κατὰ τὸ ἀπὸ 31 Ἰανουαρίου ἔ.ἔ. ψήφισμα τῆς Συνελεύσεως, ἥτοι ἡ μὲν Ὑδρα τρεῖς, αἱ Σπέτσαι δύο καὶ οἱ Ψαριανοὶ δύο.

Οἱ δῆμοι τοῦ Κρανειδίου καὶ Ἑρμιόνης ἡνωμένοι ἀποτελοῦσιν ἰδίαν ἐκλεκτικὴν περιφέρειαν πρὸς ἐκλογὴν βουλευτοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ εἰς τὸ ἄρθρον 1 πληθυσμοῦ.

Ἄρθρ. 3. Οἱ κατὰ τὴν ἀπὸ 3 Φεβρουαρίου ἀπόφασιν τῆς συνελεύσεως μετανάσται ἐκλέγουσιν ἴδιον βουλευτὴν ἅμα, συνοικισθέντες πραγματικῶς, ἀποτελέσωσι δῆμον, πόλιν ἢ ἐπαρχίαν χωριστὴν καὶ παρουσιάσωσι πληθυσμὸν ἴσον μὲ τὸ ἥμισυ τοῦ ἐλαχίστου ὅρου τῆς ἐχούσης τὸν μικρότερον πληθυσμὸν περιφερείας ἐπαρχιακοῦ Συμβουλίου.

Οἱ ὅρισμοι τοῦ 1 ἁρθρου ἰσχύουσιν ἅμα ὁ ἀριθμὸς τῶν συνοικισθησομένων ὑπερβῇ τὸ ἥμισυ τοῦ ἐλαχίστου ὅρου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιφερείας ἐπαρχιακοῦ τινος Συμβουλίου.

Ἄρθρ. 4. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται ἀμέσως ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν.

Ἄρθρ. 5. Τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν ἀνήκει εἰς ὅλους τοὺς ἐντὸς τοῦ Βασιλείου γεννηθέντας Ἕλληνας ἢ καὶ ἀποκνήσαντας τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου καὶ τοὺς καθεστῶτας νόμους συμπληρώσαντας τὸ 25ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, ἔχοντας προσέτι ἰδιοκτησίαν τινὰ ἐντὸς τῆς ἐπαρχίας, ὅπου ἔχουσι τὴν πολιτικὴν διαμονὴν των ἢ ἐνασκοῦντας ἐν αὐτῇ ὅποιονδήποτε ἐπάγγελμα, ἢ ἀνεξάρτητον ἐπιτηδεύμα· ἐξαιροῦνται :

α') Οἱ διατελοῦντες ὑπὸ ἀνάγκῃς ἐπὶ κακουργήματι.

β') Οἱ προσκαίρως ἢ διὰ παντὸς στερηθέντες, κατὰ συuéπειαν δικαστικῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ ψηφοφορεῖν.

γ'.) Οἱ στερούμενοι τῆς ἐλευθέρας διαχειρίσεως τῆς περιουσίας των.

Ἄρθρ. 7. Ἄμα μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ παρόντος νόμου, οἱ δήμαρχοι παραλαμβάνοντες τοὺς δημοτικούς καὶ εἰδικούς παρόντας ἐκάστης κοινότητος καὶ τοὺς ἱερεῖς τῶν ἐνοριῶν ὀφείλουν νὰ συντάξωσι κατάλογον τῶν ἐχόντων δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν.

Ἄρθρ. 7. Ὁ κατάλογος περιέχει :

α') τὸν αὖξοντα ἀριθμὸν.

β') τὸ ὄνομα καὶ ἐπώνυμον τοῦ ἐγγραφομένου.

γ') τὴν ἡλικίαν.

δ') ἂν εἶναι αὐτόχθων ἢ ἀπὸ ποίας ἐποχῆς ἔχει τὴν διαμονὴν τοῦ εἰς τὸν δῆμον.

ε') ἐὰν ἔχῃ ἰδιοκτησίαν.

ς') τὸ ἐπάγγελμα ἢ ἐπιτήδευμα.

ζ') τὰς τυχόν παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὴν στέρησιν τῆς ἐλευθέρως διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τοῦ ἢ τοῦ δικαιώματος τοῦ ψηφοφορεῖν.

Ὁ κατάλογος συντάσσεται καθαρὸς καὶ ἄνευ διαγραφῶν ἢ προσθηκῶν καὶ ὅμοιον τούτῳ ἀντίγραφον καὶ ὑπογεγραμμένον παρὰ τῶν μνησθέντων δημάρχων, παρέδρων καὶ ἱερέων πέμπεται, ἀμέσως μετὰ τὴν σύνταξιν, πρὸς τὸν διοικητὴν.

Ἄρθρ. 8. Ὁ κατάλογος θέλει ἐκτεθῇ εἰς τὸ δημαρχεῖον ἐκαστοῦ δήμου τὴν 25 τὸ βραδύτερον ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐπιτοπίου καὶ ἐπισήμου δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος νόμου καὶ ἀποσπάσματα εἰς πᾶσαν παρεδρίαν, περιέχοντα τοὺς ἐν αὐτῇ ψηφοφόρους· διὰ δὲ τὰ λοιπὰ ἔτη τὴν 15 Ἀπριλίου.

Ἡ ἐκθεσις γνωστοποιεῖται διὰ δημοσίας κηρύξεως καὶ διὰ προγράμματος τοῦ δημάρχου ἐνῷ συνάμα προσδιορίζεται καὶ δεκαήμερος προθεσμία διὰ τὴν παραδοχὴν ἐνστάσεων κατὰ τοῦ καταλόγου· ἀντίγραφον δὲ τοῦ προγράμματος πέμπεται αὐθημερὸν εἰς τὸν διοικητὴν.

Ἄρθρ. 9. Πᾶς ἔχων τοῦ ψηφοφορεῖν καὶ ἐκλέγεσθαι τὸ δικαίωμα δύναται νὰ κάμῃ προφορικῶς ἢ ἐγγράφως παράπονα κατὰ τοῦ ἐκτεθέντος καταλόγου διὰ παραλείψεις ἐχόντων τὰ νόμιμα προσόντα ἢ δι' ἐγγραφὴν μὴ ἐχόντων ταῦτα, ἀλλ' ὀφείλει νὰ τὰ ὑποστηρίξῃ μὲ τὰς ἀνηκούσας ἀποδείξεις.

Ἄρθρ. 10. Τὰ παράπονα ταῦτα γίνονται ἐνώπιον πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς, παρόντος καὶ τοῦ δημάρχου καὶ ἐγγράφονται εἰς

ἴδιον πρωτόκολλον, ὑπογραφόμενον ἐκάστοτε ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ παραπονουμένου.

Τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς λαμβάνονται διὰ κλήρου ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν κατὰ τὴν ἐνεστῶσιν περίοδον δημοτικῶν συμβούλων καὶ τῶν χρηματισάντων, κατὰ τὰς προηγηθείσας δύο περιόδους ἢ καὶ μιᾶς μόνης, ἃ δὲν ὑπῆρξεν εἰς τινας δήμους δύο. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐκλέγει τὸν πρόεδρόν της.

Ἄρθρ. 11. Τὴν 11ην ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τοῦ ἐν τῷ 8ῳ ἄρθρῳ ἀναφερομένου προγράμματος, τὸ πρωτόκολλον τῶν ἀναφερομένων παραπόνων ἐκτίθεται εἰς τὸ δημαρχεῖον τοῦ δήμου. Συγχρόνως δὲ, διὰ νέου προγράμματος, προσκαλοῦνται οἱ ἔχοντες συμφέρον νὰ προτείνωσι τὰς ἀντιρρήσεις των ἐντὸς πέντε ἡμερῶν.

Αἱ ἀντιρρήσεις γίνονται, καθ' ὃν τρόπον τὸ προηγούμενον ἄρθρον ὀρίζει.

Ἄρθρ. 12. Τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν, μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐν τῷ προηγούμενῳ ἄρθρῳ ὠρισμένης προθεσμίας, τὸ δημοτικὸν συμβούλιον εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν, παρόντος καὶ τοῦ δημάρχου, ἐξάγει διὰ κλήρου δεκαπέντε ὀνόματα ἐκ τῶν χρηματισάντων ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως τῶν δήμων, μέχρι τοῦδε ἐπαρχιακῶν συμβούλων, δημάρχων, παρέδρων, δημοτικῶν συμβούλων καὶ ὀρκωτῶν, ἐκ δὲ τῶν οὕτω κληρωθέντων συσταίνεται δικαστήριον ὀρκωτικὸν πρὸς ἐκδίκασιν ἐνστάσεων καὶ ἀντιρρήσεων.

Συνχρόνως θέλουν ἐξαχθῆ ἐκ τῆς κάλπης ἕτερα δεκαπέντε ὀνόματα, τὰ ὅποια θέλουν χρησιμεύσει ὡς ἀναπληρωματικὰ μέλη τοῦ δικαστηρίου.

Ἄρθρ. 13. Οἱ κληρωθέντες δηλοποιούμενοι ἀμέσως παρὰ τοῦ δημάρχου ὀφείλουσι νὰ συνέλθωσιν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ δήμου καὶ δίδοντες ἐνώπιον τοῦ δημάρχου καὶ τοῦ ἱερέως, εἰς τὸ δημοτικὸν κατὰστημα, τὸν διὰ τοὺς ἐνόρκους προδιωρισμένον ὅρκον, δικάζουσιν ἀνεκκλήτως τὰ παράπονα λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰ πρωτόκολλα τῶν ἐνστάσεων καὶ ἀντιρρήσεων καὶ ὅλα τὰ παρουσιασθέντα ἔγγραφα. Ἡ διάρκεια τῆς

ἐκδικάσεως ὅλων τῶν ἐνστάσεων δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ πλέον τῶν ὀκτῶ ἡμερῶν.

Ἄρθρ. 14. Ἐκ τῶν κληρωθέντων δεκαπέντε ὀνομάτων ἑκάτερον τῶν μερῶν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐξαίρεσῃ ἀνὰ πέντε· τὰ δὲ μένοντα πέντε ἔχοντα προϋστάμενον τὸ πρῶτον κληρωθέντα δικάζουσι συνοπτικῶς δημοσίᾳ. Αἱ ἀποφάσεις πρέπει νὰ εἶναι συντόμως αἰτιολογημέναι καταχωρίζονται εἰς ἐπὶ τούτῳ συντασσόμενον πρωτόκολλον.

Ἐὰν τὰ μέλη δὲν ζητήσωσιν ἐξαίρεσιν, τὰ πέντε μέλη ἐξαγονται διὰ κλήρου. ὁ δὲ πρῶτος ἐξαχθεὶς προεδρεύει.

— Ἄρθρ. 15. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποφάσεων τούτων ὁ κατάλογος διορθοῦται ἀπὸ τὸ δικαστήριον καὶ ὁ δήμαρχος ἐφείλει ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀποφάσεων, νὰ σημειώσῃ τὴν διόρθωσιν ἐπὶ τοῦ καταλόγου τοῦ ἐκτεθειμένου εἰς τὸ δημοχρὶκὸν κατὰστημα καὶ νὰ πέμψῃ ἀντίγραφον ὑπογεγραμμένον παρ' αὐτοῦ εἰς τὸν διοικητὴν.

Ἄρθρ. 16. Ὁ διοικητὴς ἅμα εἰδοποιηθῇ παρὰ τῶν δημάρχων τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐξελέγξεως τῶν καταλόγων καὶ τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν, θέλει προσδιορίσῃ τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τὸν εὐρυχωρότερον ναὸν τῆς πρωτευούσης τοῦ δήμου ὡς τόπον τῆς ψηφοφορίας καὶ τὴν διάρκειαν τῶν περὶ ἐκλογῶν ἐργασιῶν. Ἡ διάρκεια τῶν ἐκλογῶν θέλει εἶσθαι ὀκταήμερος.

Ὁ διοικητὴς θέλει ἀποστείλῃ ὁμοῦ μὲ τὰς προκηρύξεις καὶ μίαν κάλπην εἰς ἕκαστον δῆμον ἐσφραγισμένην μὲ τὴν σφραγίδα τῆς διοικήσεως ἐφ' ὅλων τῶν γωνιῶν.

Ἄρθρ. 17. Οἱ δήμαρχοι ὀφείλουν τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς παραλαβῆς, τῆς προκηρύξεως τοῦ διοικητοῦ νὰ κοινοποιήσουν αὐτὴν ἐγγράφως καὶ διὰ κηρύξεως εἰς ὅλον τὸν δῆμον.

Ἄρθρ. 18. Ἡ ψηφοφορία ἐφορεύεται ὑπὸ πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἐξαγονται διὰ κλήρου παρὰ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου δημοσίως παρόντος καὶ τοῦ δημάρχου, ἐκ τῶν χρηματισάντων ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως τῶν δήμων δη-

μάρχων παρέδρων, δημοτικῶν καὶ ἐπαρχιακῶν συμβούλων καὶ ὀρκωτῶν. Προεδρεύει δὲ ταύτην ὁ πρῶτος λχχὼν τὸν κληρὸν.

Αὕτη ἐκλέγει τὸν γραμματέα τῆς.

Ἄρθρ. 19. Ἡ ἐκλογὴ γίνεται διὰ ψηφοδελτίων.

Ἐκαστος ψηφοφόρος γράφει μόνος ἢ δι' ἄλλου τῆς ἐμπιστοσύνης του, ἰσάριθμα ὀνόματα τῶν βουλευτῶν, τοὺς ὁποίους ὀφείλει νὰ δώσῃ ἢ ἐπαρχία καὶ ρίπτει αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς τὴν κάλπην τὸ ὄνομα τοῦ ψηφοφόρου σημειοῦται εἰς τὸ πρωτόκολλον.

Ἐὰν ψηφοδέλτιόν τι περιέχῃ ἀριθμὸν ὀνομάτων ἀνώτερον τοῦ ἀπαιτουμένου, παραλείπονται τὰ τελευταῖα περιττεύοντα ὀνόματα. Ἐὰν δὲ περιλαμβάνῃ ὀλιγώτερα, παραδέχονται ταῦτα μόνον.

Ἄρθρ. 20. Πᾶσα παρατήρησις ἢ ἐνστάσις γενομένη ὑπὸ τῶν ψηφοφόρων σημειοῦται εἰς πρωτόκολλον, ὅπου καταχωροῦνται ὡσαύτως καὶ αἱ γνωμοδοτήσεις τῆς ἐφορευοῦσης ἐπιτροπῆς, συντόμως αἰτιολογημέναι· περὶ δὲ τοῦ κύρους αὐτῶν ἀποφασίζει ἡ Βουλὴ.

Ἄρθρ. 21. Ἐκαστος ψηφοφορεῖ εἰς τὸν δῆμόν του, δύναται δὲ νὰ ἐξασκήσῃ τὰ δικαιώματα ταῦτα καὶ εἰς ἄλλον δῆμον, ἀλλ' ἀπαιτεῖται νὰ κάμῃ τὴν ἐπὶ τούτῳ δήλωσίν του εἰς ἀμφοτέρους τοῦ δήμου πρὸ τῆς συντάξεως τῶν καταλόγων. Οὐδεὶς ὅμως δύναται νὰ ψηφοφορήσῃ εἰς δύο δήμους ἢ δι' ἀντιπροσώπου.

Ἄρθρ. 22. Ἡ ἐνσφράγισις παρὰ τοῦ διοικητοῦ κάλπη σφραγίζεται ἐξ ὑπαρχῆς ἐφ' ὅλων τῶν γωνιῶν ὑπὸ τῆς ἐφορευοῦσης τὴν ψηφοφορίαν ἐπιτροπῆς καὶ ἐξ ὧν ἐκ τῶν παρευρισκομένων τὸ ἀπαιτήσωσι.

Κατὰ τὴν ἐν τῷ προγράμματι τῆς ἐπιτροπῆς ὠρισμένην ὥραν τῆς παύσεως τῆς ψηφοφορίας ἐκάστης ἡμέρας, ἢ ὅπῃ τῆς κάλπης σφραγίζεται δημοσίως παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐξ ὧν ἐκ τῶν παρευρισκομένων τὸ ἀπαιτήσωσιν.

Ἡ δὲ ἀποσφράγισις αὐτῆς ἐπαναλαμβάνεται ἐκάστην πρῶταν δημοσίως παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς.

Κατὰ τὴν σφράγισιν καὶ ἀποσφράγισιν συντάσσεται ἔκθεσις, παρόντος τοῦ δημάρχου, ὑπογραφομένη παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ

Ἱστορία τοῦ Ὁθῶνος

30

ἐξ ὧσων ἐκ τῶν παρόντων ψηφοφόρων τὸ ἀπαιτήσωσιν.

Ἡ κάλπη φυλάττεται ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ὑπὸ τὴν εὐθύ-
νην αὐτῆς.

Ἄρθρ. 23. Εἰς τὴν λῆξιν τῆς πρὸς ἐκλογὴν προθεσμίας ὅλαι αἱ κάλπαι μεταφέρονται μετὰ τῶν πρακτικῶν ἀσφαλῶς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐκάστου δήμου εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας καὶ κατατίθενται ἐν τῷ ἐν αὐτῇ προσδιωρισμένῳ διὰ τὰς ἐκλογὰς καταστήματι, ὅπου ἀποσφραγίζονται.

Ἡ διαλογὴ τῶν ψήφων γίνεται ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποσφράγισιν τῶν καλπῶν δημοσίᾳ ὑπὸ τὴν ἐπαγρύπνησιν τοῦ διοικητοῦ ἢ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτοῦ καὶ ἐνωπιον τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 18 ἐφορευουσῶν τῆς ψηφοφορίας ἐπιτροπῶν ὧσων τῶν δήμων.

Ἄρθρ. 24. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς διαλογῆς τῶν ψήφων, τὰ πρακτικὰ διευθύνονται εἰς τὸν διοικητὴν, ὅστις ὀφείλει νὰ τὰ ἐξαποστείλῃ εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν Γραμματεῖαν καὶ αὕτη πάλιν εἰς τὴν Βουλὴν.

Ὁ διοικητὴς δημοσιεύει διὰ προγράμματος καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς καὶ συγχρόνως εἰδοποιεῖ καὶ τοὺς ἐκλεχθέντας.

Ἄρθρ. 25. Εἰς τοὺς δήμους Κρανειδίου καὶ Ἑρμιόνης, ἡ διαλογὴ τῶν ψήφων θέλει γενῆ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ πρώτου δήμου· οἱ δὲ Ψαριανοὶ θέλουσι συνέλθει διὰ τὴν πρώτην περίοδον εἰς τὴν Ἑρμούπολιν διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν αὐτῶν.

Ἄρθρ. 26. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται κατ' ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν πραγματικῶς ψηφοφορησάντων.

Ἐὰν μετὰ τὴν πρώτην ψηφοφορίαν δὲν ἀναδειχθῶσιν ὅλοι οἱ βουλευταὶ ἢ μέρος αὐτῶν ἐν ἀπολύτῳ πλειοψηφίᾳ, ἐπαναλαμβάνεται ἡ ψηφοφορία ἐπὶ διπλασίῳ τοῦ ζητουμένου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν ὀνομάτων, λαμβανομένων ἐκ τῶν λαβόντων, κατὰ τὴν προλαβοῦσαν ψηφοφορίαν, τὴν πλειοψηφίαν σχετικῶς, μέχρις οὗ ἀναδειχθῶσιν ὅλοι οἱ βουλευταὶ ἐν ἀπολύτῳ πλειοψηφίᾳ.

Ἴσοψηφίας οὔσης, ἀποφασίζει ὁ κλῆρος.

Εἰς τὰς ἐκλογὰς τῶν βουλευτῶν τῆς παρούσης βουλευτικῆς πε-

ριόδου ισχύει, μὴ ὑπαρχούσης ἀπολύτου πλειοψηφίας, ἡ σχετικὴ.

Ἄρθρ. 27. Διὰ τὰ γίνῃ τις βουλευτὴς ἀπαιτεῖται :

α') νὰ ἔχῃ τὰς ἐν τῷ 63 ἄρθρῳ τοῦ Συντάγματος ὀριζομένας ιδιότητας.

β') νὰ μὴν ὑπάγῃται εἰς τὰς ἐξαιρέσεις τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ παρόντος νόμου.

γ') νὰ ᾔναι :

1) ἡ αὐτόχθων τῆς ἐπαρχίας ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκλέγεσθαι.

2) ἡ ἐκ τῶν πολιτικῶς ἢ στρατιωτικῶς ἀγωνισθέντων καὶ διαμεινάντων μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 1827 ἔτους καὶ ἐγκατεστημένων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἀφ' ἧς ἐκλέγονται, πρὸ ἐνὸς ἔτους καὶ ἐγγεγραμμένων εἰς ἓνα τῶν δήμων αὐτῆς.

3) ἡ αὐτόχθων τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἐγκατεστημένης πρὸ ἐνὸς ἔτους εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκλέγεται.

4) ἡ :

α') ἐκ τῶν πολιτικῶς ἢ στρατιωτικῶς ἀγωνισθέντων καὶ διαμεινάντων ἐν Ἑλλάδι μέχρι τοῦ 1827.

β') ἐκ τῶν ἐλθόντων εἰς Ἑλλάδα καὶ διαμεινάντων μέχρι τοῦ τέλους τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

γ') ἐκ τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὰς μετὰ ταῦτα μάχας μέχρι τέλους τοῦ 1829, ἀλλὰ κατοικούντων ὅλων τῶν ἐν ταῖς τρισὶ ταύταις α'. β'. γ'. κατηγορίαις τοῦ παραγράφου 4, περιλαμβανομένων πρὸ ἐνὸς ἔτους εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκλέγονται καὶ ἐγγεγραμμένων εἰς ἓνα τῶν δήμων τούτων.

5) ἡ νὰ ἐκατοῖκησεν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐξ ἔτη ἐγγράφεις εἰς ἓνα τῶν δήμων ἐξ ὧν τὰ τρία ἐντὸς τῆς ἐπαρχίας ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκλέγεται καὶ νὰ ἀπέκτησεν ἐν αὐτῇ πραγματικὴν ἀκίνητον περιουσίαν δέκα χιλιάδων δακαμῶν.

Ἄρθρ. 28. Διοικητικοί, οἰκονομικοί, δικαστικοί καὶ στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι δὲν δύνανται νὰ ἐκλεχθῶσι βουλευταὶ ἐντὸς τῆς ἐπαρχίας εἰς ἣν ἐκτελοῦσι τὰ καθήκοντά των. Οὕτω μετὰ τὴν παραίτησιν ἢ παῦσιν των οἱ εἰρημένοι ὑπάλληλοι ἐκλέγονται

ἐκ τῶν μερῶν ὅπου ἐτέλουν τὰ τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου καθήκοντα, εἰμὴ μετὰ παρέλευσιν μιᾶς ἐξαμηνίας· ἀλλ' αὕτη ἡ περὶ τῆς παραιτήσεως καὶ παύσεως διάταξις δὲν ἰσχύει διὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς παρούσης βουλευτικῆς περιόδου, εἰμὴ ἂν ὁ ὑπάλληλος παραιτηθῇ ἢ παύσῃ, μετὰ ὁκτὼ ἡμέρας ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος νόμου. Οἱ διὰ δημόσιον χρέος φιλακισμένοι, ἀνήκοντες εἰς τοὺς ψηφοφόρους τῆς ἐπαρχίας των, ἐξέρχονται τῶν φυλακῶν μὲ ἀδειαν, ἂν τὸ ζητήσωσι, κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ψηφοφορίας, δίδοντες ἀξιώχρεων ἐγγυητὴν διὰ τὴν εἰς τὴν φυλακὴν ἐπάνοδόν των.

"Αρθρ. 29. Ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως, παραιτήσεως ἢ ἀνικανότητος βουλευτοῦ γίνεται νέα ἐκλογὴ περὶ ἀναπληρώσεως ἐντὸς δύο μηνῶν κατὰ τὰς ἐν τῷ παρόντι νόμῳ διαγραφομένας διατυπώσεις.

Ἡ βουλὴ ἔχει μὴν τὸ δικαίωμα νὰ δέχεται τὴν παραίτησιν τῶν μελῶν της.

"Αρθρ. 30. Οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Ὁθωνος ἐκλέγουσιν ἴδιον Βουλευτὴν, κατ' ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν.

"Αρθρ. 31. Ἀπαντες οἱ ἀνωτέρω συνέρχονται, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ διοικητοῦ τῆς καθέδρου τοῦ Βασιλείου, ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ εἰς συνέλευσιν, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐνεργοῦνται καὶ αἱ λοιπαὶ ἐκλογαὶ τοῦ Κράτους.

Ὁ μὲν Πρῶτανις προεδρεῖ τὴν συνέλευσιν, ὁ δὲ γραμματεὺς κρατεῖ τὸ πρωτόκολλον.

Ἡ ἐκλογὴ γίνεται διὰ ψηφοδελτίων.

Ὁ ὡς βουλευτὴς ἐκλεχθισόμενος ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ τὰς ἐν τῷ ἄρθρῳ 63 τοῦ Συντάγματος ιδιότητας.

"Αρθρ. 32. Οἱ κατὰ τὰς ἀνωτέρω διατάξεις ἀπολαμβάνοντες τὰ δικαιώματα τοῦ ἐκλέγειν δὲν δύνανται νὰ ἐξασκήσωσι τὸ αὐτὸ καὶ εἰς ἄλλην ἐκλογὴν.

"Αρθρ. 33. Ὅλαι αἱ πράξεις τῶν ἐκλογῶν γράφονται εἰς ἀπλοῦν χάρτην.

Ἄρθρ. 34. Οἱ κληρικοὶ δὲν δύνανται νὰ ψηφοφορήσουν οὐδὲ νὰ ἐκλεχθῶσι.

Ἄρθρ. 35. Πᾶσα ἐκλογή, ἥτις ἤθελεν ἐνεργηθῇ ἐναντίον τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος νόμου δὲν ἔχει κύρος.

Ἄρθρ. 36. Ὁ παρῶν νόμος δὲν εἶναι ἀμετάβλητος.

Οὕτω λοιπόν, κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν τῆς Συνελεύσεως, τῇ 18 Μαρτίου, πλῆθος ἄπειρον κατέκλυζε τὴν ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων εἰς τὸ βουλευτήριον ἄγουσαν εἴκοσι καὶ εἰς κανονισμῶν ἐχαιρέτισαν τὸ ἐπίσημον τῆς ἡμέρας· ὁ στρατός, ἐν ἐν μεγάλῃ στολῇ, παρετάχθη τῇ 2 μ. μ. καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα ἐνθουσιωδῶς ἐπευφημούμενοι μετέβησαν εἰς τὸ βουλευτήριον, ὅπου ἀνέμενον οἱ πληρεξούσιοι, τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τὸ διπλωματικὸν σῶμα καὶ ἄπειρον πλῆθος.

Ὁ Βασιλεὺς Ὄθων μετὰ ζωντῆς συγκινήσεως καθήσας ἐπὶ θρόνου ἐν τῇ αἰθούρῃ τῆς Συνελεύσεως κατασκευασθέντος, εἶπε τάδε :

«Χαίρων διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς συντάξεως τοῦ πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος, ἐμφανίζομαι ἐν τῷ μέσῳ ὡμῶν διὰ νὰ ἐπισφραγίσω αὐτὸ διὰ τοῦ ὀρισμένου ὅρκου.

Εἶτα δὲ ἀναστὰς ὡμοσεν ἀπεπὴς τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἔχων τόνδε τὸν ὅρκον : «Ὁμνῶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ προστατεύω τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, νὰ φυλάττω τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς Νόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ νὰ διατηρῶ καὶ ὑπερασπίζω τὴν ἐθνικὴν αὐτονομίαν καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.»

Μετὰ τὸν ὅρκον, τῶν παρισταμένων εὐφημούντων : «Ζήτω ὁ Βασιλεὺς !» καθήσας πάλιν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀπήγγειλεν ἐν συγκινήσει τάδε : «Εὐχόμην ὥστε τὸ Σύνταγμα, ὁ ἱερός οὗτος καὶ ἀδιάρρηκτος δεσμός μεταξὺ Βασιλέως καὶ Ἐθνους, νὰ στερεωθῇ καὶ προαγάγῃ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος. Περαιτωθέντος ἤδη τοῦ ἔργου, διὰ τὸ ὅποσον συνεκάλεσα τὴν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν κυρύττω τὴν λῆξιν αὐτῆς».

Μετὰ τοῦτο συνετάγη τὸ Πρωτόκολλον τῆς ἐπισήμου ταύτης ὀρκωμοσίας ὅδε :

«Τῷ χιλιοστῷ ὀκτακοσιωστῷ τεσσαρακοστῷ τετάρτῳ ἔτει, τῇ δεκάτῃ ὀγδόῃ Μαρτίου, ὥρα δευτέρα μ. μ. συνήλθον ἐν τῷ καταστήματι τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως οἱ κ.κ. πληρεξούσιοι τοῦ Ἔθνους, ὅπως δεχθῶσι τὸν ἐπὶ τοῦ Συντάγματος ὄρκον τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος.

«Παρήσαν τὸ διπλωματικὸν σῶμα, ὁ Πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἅπαντες οἱ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἀνώτεροι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι.

Αἱ Α. Α. Μ. Μ. εἰσῆλθον, καὶ ἡ μὲν Α.Μ. ἡ Βασίλισσα μετὰ τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς ἀνέβη εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ προπαρασκευασμένον θεωρεῖον, ἡ δὲ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς, προπορευομένων τοῦ προέδρου, τῶν ἀντιπροέδρων καὶ τῶν γραμματέων τῆς Ἐθν. Συνελεύσεως καὶ τῆς παρ' αὐτῆς ἐπὶ τούτῳ ἐκλεχθείσης Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν Ὑπουργῶν, καὶ παρακολουθούντων τῶν Ὑπασπιστῶν καὶ Διαγυγέλων Αὐτῆς, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ Θρόνου.

Ἄπαντες ἀσκεπεῖς καὶ ὄρθιοι ἐδέχθησαν μετ' ἀνευφημιῶν τὰς Α. Α. Μ. Μ. Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς καθήσας ἐπὶ τοῦ Θρόνου καὶ νεύσας πρὸς ἅπαντας νὰ καθήσωσιν εἰς τὰς ἑδρας των, ἐξεφώνησε τοὺς ἐξῆς λόγους : «Χαίρων διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς συντάξεως τοῦ πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος, ἐμφανίζομαι ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν διὰ νὰ ἐπισφραγίσω αὐτὸ διὰ τοῦ ὀρισμένου ὄρκου».

«Ἀκολουθῶς δὲ ἀναστὰς ὄρθιος καὶ ἀσκεπής, θέσας τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἔχων ἐνώπιον αὐτοῦ τὸ Πολιτικὸν Σύνταγμα, ὥμοσε τὸν ἐν τῷ Ἀρθρῷ 36 τοῦ Συντάγματος διαλαμβανόμενον βασιλικὸν ὄρκον, ἔχοντα οὕτως : Ἀ'Ομνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ πρωστατεύω τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, νὰ φυλάττω τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς Νόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, καὶ νὰ διατηρῶ καὶ

ὑπερασπίζω τὴν ἐθνικὴν αὐτονομίαν καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους».

Ζωηρόταται ἐπευφημία ἐπηκολούθουν τὴν ὀρκωμοσίαν καὶ ἡ αἴθουσα ἀντήχησεν ἀπὸ τὸ «Ζήτω ὁ Βασιλεὺς». Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς καθήσας πάλιν ἐπὶ τοῦ Θρόνου ἀπήγγειλε τὰ ἑξῆς :

«Εὖχομαι ὥστε τὸ Σύνταγμα, ὁ ἱερός οὗτος καὶ ἀδιάρρηκτος δεσμός μεταξὺ Βασιλέως καὶ Ἔθνους, νὰ στερεώσῃ καὶ προαγάγῃ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος. Περαιτωθέντες ἤδη τοῦ ἔργου, διὰ τὸ ὅποσον συνεκάλεσα τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν κηρύττω τὴν λῆξιν αὐτῆς.

«Τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις ἐπανέλαβε μεγαλοφώνως καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας εἰπὼν : ἀπεραιτωθέντος ἤδη τοῦ ἔργου, διὰ τὸ ὅποσον συνεκάλεσα τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, κηρύττω τὴν λῆξιν αὐτῆς. Τότε αἱ Α. Α. Μ. Μ. ἀνεχώρησαν, ἡ δὲ συνεδρίασις διελύθη ἐν τῷ μέσῳ ζωηρότατων καὶ ἐπανειλημμένων ζητωκραυγῶν.

Πρὸς βεβαίωσιν τούτων ἀπάντων, συνετάχθησαν τρία ὅμοια τοῦ παρόντος πρωτοκόλλου τῆς ὀρκωμοσίας, ὑπογεγραμμένα παρὰ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὁθωνος, παρὰ τοῦ Προέδρου, τῶν Ἀντιπροέδρων καὶ τῶν Γραμματέων τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, παρὰ τοῦ Προέδρου καὶ τῶν μελῶν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου παρὰ τοῦ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἐξ ὧν τὸ μὲν θέλει κατατεθῇ εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐπὶ τοῦ Β. Οἴκου καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας, τὰ δὲ δύο ἕτερα θέλουν κατατεθῇ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας διὰ νὰ παραδοθῶσι τὸ μὲν εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Γερουσίας, τὸ δὲ εἰς τὸ τῆς Βουλῆς.

Ἐγένετο ἐν Ἀθήναις, τῇ 18 Μαρτίου 1844.

ΟΘΩΝ.

II. Νοταρᾶς, Πρόεδρος τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως.

Οἱ Ἀντιπρόεδροι.

Β. Μαυροκορδάτος, Α. Μεταξάς, Ι. Κωλέτης, Α. Λόντος.

Οἱ Γ ρ α μ α τ εῖ ς.

Α. Ν. Δρόσος, Κ. Θ. Κολοκοτρώνης, Γ. Αἰνιάν, Γ. Δοκός.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου,
Εὐδοίας **Νεόφυτος**.

Ὁ Πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου

Κ. ΚΑΝΑΡΗΣ

Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργ. Συμβουλίου καὶ Γραμ. τῶν Ναυτικῶν.

Γ. ΚΟΡΝΤΟΡΙΩΤΗΣ

Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

ΑΝΔΡ. ΛΟΝΤΟΣ

Επὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Εσωτερικῶν.

ΔΡ. ΜΑΝΣΟΛΑΣ

Επὶ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ Β. Οἴκου καὶ τῶν Οἰκονομικῶν.

ΛΕΩΝ ΜΕΛΑΣΓραμματεὺς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ
τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως.»

Οὕτω δὲ κατόπιν πενταμήνου σχεδὸν ἐργασίας (8 9βρίου 1843-18 Μαρτίου 1844) ἀποπερατώσασα τὸ μέγα ὄντως ἔργον αὐτῆς ἡ Ἐθνοσυνέλευσις διελύθη τῇ 18 Μαρτίου 1844.

Τὴν ἐσπέραν δ' ἄπασα ἡ πόλις ἐφωταγωγήθη ἡ δὲ φρουρὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ λαμπαδοδρομίαν ὑπὸ τὰ ἀνάκτορα ζητωκρυγάζουσα ὑπὲρ τοῦ Συνταγματικοῦ Βασιλέως Ὁθωνος, τοῦ Α'.

Οὕτω λοιπὸν ἐψηφίσθη καὶ ἐπεκυρώθη τὸ πολυπόθητον Σύνταγμα, ὅπερ ὅμως, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, κατέδειξε τοῖς Ἑλλήσιν ὅτι ἦτο λίαν ἀπρόσφορον διὰ στόμαχον ἀσθενικόν, οἷος ἦτο ὁ τῶν Ἑλλήνων τότε, βρῶμα· διότι εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὰς ἐνθέρμους διαχύσεις καὶ τὰς λυρικὰς ἐξωτερικεύσεις τῶν ὡς ἐκ τῆς χαρᾶς, ἐπὶ τῇ παροχῇ τοῦ Συντάγματος, κατακλυζόντων τοὺς Ἕλληνας αἰσθημάτων, ἐπῆλθεν ἄμεσος ἡ ἀπογοήτευσις· διότι πάντες σχε-

Ι. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Ίστορία του Όθωνος

δὸν οἱ πληρεξούσιοι καὶ οἱ ὅπως δῆποτε πολιτικῶς ισχύοντες παρουσίασαν ὑπὲρ τε ἑαυτῶν τῶν οἰκείων καὶ τῶν φίλων ἀμακροὺς ἀπαιτήσεις καταλόγους — Ρουσφέτια» ἐν τοῖς μετέπειτα κληθέντας — πληρωτέας ἐκ τοῦ δημοσίου κεντρικοῦ Ταμείου αἱ ἐκλογαὶ καὶ τὰ γενόμενα αἴσχη, κατὰ τὰς ἐξελέγξεις αὐτῶν, ἢ εἰς Ἀθήνας συρροὴ πάντων τῶν βουλευμιῶντων θεσιθηρῶν, αἱ καταστρατηγήσεις τοῦ νόμου. αἱ παρανομίαι καὶ αἱ ἄλλαι ἀδικίαι, ἐδημιούργησαν οἰκτροτάτην ἐν τῇ χώρᾳ κατάστασιν ἐν ἣ ἐπὶ μακρὸν ἐκλυδωνίζετο.

Ὁ Ἀγγλος συνταγματικὸς συγγραφεὺς Φρουδ ἰσχυρίζεται, ὅτι πάντες οἱ λαοὶ εἰσὶν ἐπιδεκτικοὶ συντάγματος καὶ ὅτι τὰ συντάγματα γίνονται διὰ τὰς χώρας καὶ οὐχὶ αἱ χώραι διὰ τὰ συντάγματα, τοῦτο ὅμως δὲν ἀληθεύει· οὐχὶ διότι ὑφίστανται λαοὶ μὴ ἐπιδεκτικοὶ τούτων, ἀλλὰ διότι ὑπάρχουσιν ἑκτακτοὶ περιστάσεις ἐν τῷ βίῳ τῶν λαῶν καθιστῶσαι ἀνέφικτον τὴν τοῦ Συντάγματος ἐπιτυχίαν.

Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς λέγει ὁ κ. Κυριακίδης εἶχε πάντα τὰ προσόντα πρὸς αὐτοδιοίκησιν· φύσει φιλελεύθερος, εὐφυής, κεκτημένος εἰς μέγα βαθμὸν τὸ αἶσθημα τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ διανοητικὴν ἀντίληψιν εὐρεῖαν ὑπῆρξε πάντοτε προωρισμένος διὰ φιλελεύθερον πολίτευμα.

Οἱ ὅροι ὅμως ὑφ' οὓς διετέλει δὲν ἦσαν καὶ κατάλληλοι διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ πολιτεύματος τούτου· διότι ἐν Ἑλλάδι ἐτελεῖτο βραδεῖα τις κοινωνικὴ ζύμωσις, ἣτις εἶχεν ἀνάγκην ἡσυχίας καὶ τάξεως ἵνα ἐπωφελῶς συμπληρωθῇ. Πρὸ τῆς τοιαύτης ζυμώσεως ἡ εἰσαγωγὴ Συντάγματος ἤθελε παρόσχει ἐπιζημιωτάτην διεύθυνσιν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀνάπλασιν, καὶ τὰ ὀλεθρία ταῦτα ἀποτελέσματα ἐπήνεγκε τὸ Σύνταγμα, δυστυχῶς, ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, οὐδὲ ἀπηλλάγη μέχρι σήμερον, τὸ ἔθνος τῶν ἐπιζημιῶν ἐκείνων καὶ ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων.

Ὅτι δὲ τὸ Σύνταγμα ἐκείνο, καὶ περ ἐν πολλοῖς συντηρητικόν. οὐδαμῶς ἦτο ἀπαύγασμα τῆς τοῦ λαοῦ θελήσεως, ἀλλὰ ξένον τῶν τε παλαιῶν καὶ τῶν νέων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐθίμων καὶ ἀπομί-

μησις τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν καὶ ἐν τισιν ἀντιγραφῇ αὐτῶν, ἰδίως τοῦ Γαλλικοῦ, τοῦτο μετ' ὀλίγον κατεδείχθη τρανῶς, ὅποτε, ἀρξαμένης τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, οἱ πάντες—διότι πάντες ἠγωνίσθησαν ἐν τῷ ἱερῷ ἀγῶνι καὶ ὡς εἰκὸς οἱ πάντες εἶχον δικαίωμα ἀποζημιώσεων καὶ ἀξιομάτων ἐν τῇ πολιτείᾳ—ἐζήτουν θέσεις καὶ χρηματικὰ ἐντάλματα καὶ περιεκύκλουν τὰ γραφεῖα καὶ τοὺς προθαλάμους τῶν ὑπουργῶν καὶ συνηλλάσσοντο ἐλευθέρως τὰς ψήφους, ὡς ἐν κοινῷ τινι χρηματιστηρίῳ.

Τὰ καταλύματα τῶν πληρεξουσίων, τὰ γραφεῖα τῶν ὑπουργῶν, τὸ κατάστημα τῆς συνελεύσεως ἐπληροῦντο ἀγωνιστῶν, ὀρφανῶν καὶ χηρῶν τοῦ ἐνδόξου ἀγῶνος. Χωλοί, ἀνάπηροι καὶ ἐν γένει, οἱ τοῦ ἀγῶνος ἐπιζῶντες τραυματῖαι ἐπιδεικνυόμενοι τὰ ἑαυτῶν τραύματα, μετὰ δακρύων ἐπήτουν, δίκην ἐπαιτῶν, ἄρτον. Συνετρίβετό τις ὅλως τὴν καρδίαν βλέπων τὸ οἰκτρὸν ἐκεῖνο θέαμα. Δυστυχῶς αἱ ἀπαιτήσεις τῶν πληρεξουσίων καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτῶν ἦσαν, ὡς τὸ πολὺ, ἄδικοι καὶ κακοήθεις· διότι ἀπήτουν ἀπολύσεις καθειργμένων, κακούργων, χάριτας καὶ ἀμνηστίας ὑπὲρ ἀρχιληστῶν καὶ τῶν συμμοριτῶν αὐτῶν, ὡς θέλομεν ἰδῆ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα.

Τὸ πρὸ τοῦ Συντάγματος Ὑπουργεῖον, ὡς εἶπομεν, ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν Κ. Κανάρη πρωθυπουργοῦ, τοῦ Δ. Μανσόλα, τοῦ Α. Λόντου καὶ τοῦ Ι. Μελά. Μετὰ τὴν λήξιν ὅμως τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ἐπεβάλλετο, φυσικῶς τῷ λόγῳ ὁ σχηματισμὸς νέου συνταγματικῆς ὑπουργείου, ὅπερ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς πρώτας βουλευτικὰς ἐκλογάς.

Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Ὅθων προσεκάλεσε τοὺς δύο τέως ἀντιπροέδρους τῆς Εἰρηνοσυνελεύσεως: τὸν Μαυροκορδάτον καὶ τὸν Κωλέττην, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ συνεννοούμενοι σχηματίσωσι τὸ νέον ὑπουργεῖον· ἀλλ' ὅμως παρὰ τὰς ἐπανελημμένας αὐτῶν περὶ τούτου συνδιασκέψεις εἰς οὐδὲν κατέληξαν ἀποτέλεσμα· διότι ὁ μὲν Κωλέττης καίπερ παρέχων τῷ Μαυροκορδάτῳ τὴν πρωθυπουργίαν, ἐπεζήτη ἐξ ἴσου διανομὴν τῶν ὑπουργικῶν χαρτοφυλακίων τοῖς ἐκ τοῦ κόμματος αὐτῶν, ὅπερ καὶ ὀρθὸν καὶ δίκαιον

ἦτο· ἀλλ' ὁ Μαυροκορδάτος, ὑπὸ τοιαύτης συνθήκας ἤρνεϊτο νὰ συνεργασθῇ μετ' ἀνδρῶν, οὓς ἠγνόει, ἐξ οὗ, ἐπελθούσης διαφωνίας μεταξὺ αὐτῶν, ἀμφοτέροι κατέθηκαν τῷ βασιλεῖ τὴν ἡν ἀνέλαβον ἐντολήν.

Τότε προσεκλήθη ὁ Λόντος, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἠρνήθη, ὑποδείξας τὸν Μαυροκορδάτον, ὡς τὸν καταλληλότετον πάντων. Ὁ Κωλέττης συνεβούλευσε τότε τὸν Μαυροκορδάτον νὰ σχηματίσῃ μόνος μετὰ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ ὑπουργεῖον, ὑποσχόμενος ὅτι δὲν θέλει ἀντιπράξει αὐτῷ, ἐπέισθη δ' εἰς τοῦτο ἰδίᾳ, ἐκ τῶν προτροπῶν τοῦ πρέσβειος τῆς Γαλλίας Πισκατόρου, ὑποδεικνύοντος, ὅτι οὐδὲν κώλυμα ἤθελε παρεμβάλλει αὐτῷ ἡ Γαλλία καὶ τοῦ Κωλλέττου ἀποσχόντος.

Οὕτω λοιπὸν τῇ 30 Μαρτίου ἐσχηματίσθη τὸ «πρῶτον συνταγματικὸν ὑπουργεῖον» συγκροτηθὲν ὑπὸ τοῦ Μαυροκορδάτου ὡς πρωθυπουργοῦ, ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ προσωρινῶς τῶν Ναυτικῶν, τοῦ Ἀν. Λόντου ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν, τοῦ Α. Χ. Λόντου τοῦ καὶ Λοντίδου καλουμένου, πρὸς διάκρισιν, ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, τοῦ Π. Ροδίου ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ Σ. Τρικούπη ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν καὶ Ἑκκλησιαστικῶν καὶ εἰτα παυθέντος τοῦ Λοντίδου, τῇ 27 Ἰουλίου, καὶ τῆς δικαιοσύνης.

Τὸν σχηματισμὸν τοῦ Ὑπουργείου τούτου περιέμενον οἱ πάντες ἀνυπομόνως, ἵνα πληρώσωσι τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν, διοριζόμενοι ὁ μὲν ἐν ταύτῃ ὁ δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ θέσει, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ συντάγματος διαγραφόμενα, κατὰ τὸ περὶ αὐτοχθόνων ψήφισμα· διότι διὰ τοῦ σχηματισμοῦ τούτου περιεμένοντο νὰ γίνωσιν αἱ ἐκλογαὶ τῶν βουλευτῶν, τῶν ἰσοθίων γερουσιαστῶν οἱ διορισμοὶ καὶ ἡ κλήρωσις τῶν ἄλλων τοῦ Κράτους λειτουργιῶν.

Οἱ τοῦ ρωσικοῦ ἔμως κόμματος δυσμενῶς ἔβλεπον τὸν καταρτισμὸν τοῦ ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς ὑποστηριζομένου νέου ὑπουργείου. Ἐφ' ᾧ καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Α. Μεταξᾶ ἤρξατο ἀμέσως σφοδρότατῃ ἀντιπολίτευσις, ἀφορμὴν ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, μὴ λυθέντος κατ' εὐχὴν ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, λαβόντος.

Τὸ ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο ζήτημα ἐπὶ τοσοῦτον ἐφανάτισε τὰ κόμματα, ὥστε ἡ ἱστορία οὐδὲ σήμερον ἔτι δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τὴν τελευταίαν αὐτῆς λέξιν ἐπ' αὐτοῦ. Τίνος ἔνεκα λόγου οἱ ὑπέροχοι ἐκεῖνοι πολιτικοὶ ἄνδρες παρέσχον τοσαύτην σημασίαν εἰς μίαν αἴτησιν ἀναγνωρίσεως, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι εἰσέτι μυστήριον. Τινὲς εἶπον, ὅτι οἱ ἀντίθετοι ἐπεζήτησαν τὴν ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐξάρτησιν καὶ ὅτι οἱ τῆς ἀγγλικῆς μερίδος ἐφοβοῦντο, τὴν διὰ τῶν ἀρχιερέων, ἐπέμβασιν τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον δὲν ἔχεται οὐδαμῶς ὑποστάσεως καὶ εἶναι τρόπον τινὰ προσβλητικὸν διὰ τὸν ἐλληνικὸν κλῆρον, ὅστις καὶ συνηγωνίσθη ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ οὐδέποτε ἐπαύσατο ἀγωνιζόμενος τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα. Ἡμεῖς μάλιστα δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μετὰ βεβαιότητος, ὅτι τὸ ἐναντίον ἀποτέλεσμα θὰ ἐπῆρχετο· διότι οὕτως ἡ Ἑλλὰς ἤθελεν ἔχει ἀφορμὰς ἀμεσωτέρας ἀναμίξεως εἰς τὰ τῆς Τουρκίας.

Τὴν ἐξάρτησιν ὅμως ταύτην τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν Πατριαρχείων οὐδεὶς ἐπεζήτη καὶ πάντες ἤθελεν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς. Ἡ δὲ «αἴτησις ἀναγνωρίσεως» δὲν ἀπετέλει ἐξάρτησιν· διότι ἢ οὕτως ἢ ἄλλως θὰ ἐκηρύσσετο αὐτοκέφαλος ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία καὶ θὰ ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς αὐτῆς Συνόδου, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο. Εἶναι περίεργος λοιπὸν ἡ ἐπιμονὴ τῆς μερίδος ταύτης, ἥτις ἐκουσίως παρέσχε τοῖς ἀντιπολιτευομένοις τὰ σπουδαιότερα ἐπιχειρήματα πρὸς καταπολέμησιν ἐαυτῆς.

Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ τὰ πάθη εἶχον ἐξῆφθῃ, ὥστε αἱ ἀναιδέστεραι συκοφανταίαι ἐξετοξεύοντο κατ' ἀλλήλων καὶ τὸ δημόσιον φρόνημα ἐπεσκοτίζετο καὶ παρεπλανᾶτο ὑπὸ τῶν ἀδασιμωτέρων κατηγοριῶν, τοῦθ' ὅπερ ἔβλαψε τὰ μέγιστα τὴν ἀγγλικὴν μερίδα διὸ καὶ οὐδέποτε αὕτη σπουδαίως ἐπεκράτησε, στερουμένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πλειονοψηφίας, καίπερ ἀγομένη ὑπὸ διαπρεπῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ τοῦ Σπ. Τρικούπη, ἵτινες ἐκ καλῆς πίστεως καὶ ἀγνῆς προθέσεως, ἐπίστευσαν ταῖς

ὑποσχέσεσι τῆς Ἀγγλίας καὶ μέχρι τινὸς ἐφρόνουν, ὅτι ὑπὸ ταύτης ὁ Ἑλληνισμὸς βοηθούμενος ἤθελε καταλάβει τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῷ θέσιν.

Ὁ Ἑλληνικὸς ὄμιλος, ὡς ἐκ προαισθημάτων τινος ἐμφύτου ἀπεστρέφετο, κατὰ βάθος, τὴν δύναμιν ταύτην καὶ ὅτε αὕτη ἐφαινετο εὐμενής, καὶ ὅτε ἀκολούθως, ἐξ ἀνάγκης, ἐδώρησε τῇ Ἑλλάδι τὰς Ἰονίους νήσους.

Ἡ ἀγγλικὴ ὑποκρισία χρωμένη πάσαις ταῖς διπλωματικαῖς ἀσυνειδήτου καὶ ἥκιστα ἐντίμου, ἐξηπάτησε τοὺς ἐκαστοτε Ἑλληνας πολιτικούς ἐκ τῶν διαπρεπεστάτων, μετὰ λύπης ἀνομολογησάντων ἀκολούθως τὴν πλάνην αὐτῶν.

Τὸ ρωσσικὸν δ' ἄφ' ἐτέρου κόμματος ἴδρυσεν διὰ τοῦ Ρήγα Παλατῆδη καὶ τοῦ Κ. Ζωγράφου ἀμυστικὴν δημοκρατικὴν ἐταιρείαν», ἣς τὸ ἐβλημα ἦτο : «ἐθνικότης, ὀρθοδοξία, ἀνεξαρτησία, πάσης ἐξωτερικῆς ἐπηρείας», διένειμε προκηρύξεις, ἐξηρέθισε πάντας τοὺς δυσηρεστημένους καί, ἐν γένει, τὰ πάντα ἔπραττε πρὸς ἐκφόβισιν τοῦ βασιλέως καὶ ἀνατροπὴν τοῦ νέου ὑπουργείου.

Μόνον ὁ τῆς γαλλικῆς μερίδος Κωλέτης ἐφαίνετο ἀπρακτῶν καὶ ἀναμένων τὰ «πονησόμενα» διότι καὶ ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ἐτήρει ἔτη τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν περὶ ὑποστηρίξεως τοῦ Μαυροκορδάτου.

Πρὸς ἔνδειξιν μάλιστα τῆς ἠθικῆς ταύτης ὑποστηρίξεως, ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ἀπέστειλε, κατὰ Μάιον, τὸ παράσημον τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς οὐ μόνον πρὸς τὸν Καλλέργην, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ὑπουργὸν Λόντον.

Ἐν τούτοις τὰ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν καταφθάνοντα ἀγγέλματα ἦσαν ἐκτάκτως δυσάρεστα τῷ ὑπουργείῳ· διότι ὁ μὲν Ρήγας Παλαμῆδης προεκάλει πομπώδεις ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὑποδοχὰς ἐν Τριπόλει καὶ ἀλλαχοῦ· ὁ δὲ Ζωγράφος συμμαχῶν μετὰ τῶν πατέρων τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου περιήρχετο τὴν δυτικὴν Πελοπόννησον· τὰ κόμματα ἐν Μεσσηνίᾳ ἐλάμβανον ἑνοπλον στάσιν καὶ ὁ Θεόδωρος Γρίβας ἐν τῇ Στερεᾷ περιώδευεν ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον

μετ' ἐνόπλων ἀνδρῶν, ἔχων ἀφορμὰς κατὰ τοῦ Ὅθωνος ὡς δῆθεν παρηγωνισμένος.

Περὶ τὸν Μάϊον μεσοῦντα ἀνηγγέλθη πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι ἐν Τζίμοθα εἶχον συναχθῆ δισχίλιοι ὀπαδοὶ τοῦ Μαυρομιχάλη, τοῦ Τζαννετάκη καὶ τοῦ Πιεράκου καὶ ὅτι ἐπέκειτο δεινὴ σύγκρουσις, ἥ Κυβέρνησις θορυβηθεῖσα ἐπὶ τούτῳ, ἐν τάχει ἀπέστειλε, διὰ τοῦ βασιλικοῦ ἀτμοπλοίου «Ὅθωνος» τὸν Κίτσον Τζαβέλλαν, ἵνα εἰρηνεύσῃ αὐτούς, ἀλλ' ὅμως εὐτυχῶς πρὶν ἢ φθάσῃ οὗτος, ἐπετεύχθη ἀναίμακτος ἡ διάλυσις τῶν ὀπλοφόρων ὑπὸ τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν.

Τῆς στάσεως ταύτης σπουδαιοτέρα ἦτο ἡ τοῦ Θ. Γρίβα, οὗτος, ὡς εἴπομεν, καὶ ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει εἶχεν ἐπιδείξει ἀντιδυναστικά φρονήματα καὶ εἴτα ἀναχωρήσας ἐξ Ἀθηνῶν προπαρεσκεύαζε κατὰ τε τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Βασιλέως στάσιν. Ἡ Κυβέρνησις μαθοῦσα, ὅτι οὗτος περιέρχεται, μετ' ἐνόπλων ἀνδρῶν, ἐν Ἀκαρνανίᾳ, προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀρνήθεις ὠχυρώθη, μετὰ 2,000 ἀνδρῶν, ἐν Ἀβαρίκῳ.

Ἡ Κυβέρνησις φοβηθεῖσα ἅτε μαθοῦσα, ὅτι οἱ περὶ τὸν Γρίβαν ἀνῆρχοντο εἰς πολλὰς χιλιάδας καὶ ὅτι τάγματα Τουρκαλβανῶν ὑπὸ τὸν Ἀχμέτ-Ντῆνον θὰ εἰσέλαυνον ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ἐδάφους ἐπικουρά τῶν στασιαστῶν, ἐξέπεμψε καὶ πάλιν τὸν Κίτσον Τζαβέλλαν, ἀλλὰ τούτου πολιορκοῦντος τὸν Γρίβαν ἐν Ἀβαρίκῳ, ἐν Ἀθήναις εἶχεν ἀποφασισθῆ ἀναίμακτος ἡ λύσις τῆς στάσεως. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἰαλλίας Πισκατόρου παρέσχε τὸ ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἀτμόπλοιοι «Ὁ Παπῆνος», ἵνα μεταβάν παραλάβῃ τὸν Γρίβαν καὶ φέρῃ εἰς Ἀθήνας, ὅπερ καὶ ἐγένετο, ἀλλ' ὅμως προσηνέχθη δολίως· διότι παρέλαβε μὲν τὸν Γρίβαν ἀλλ' ὑπὸ τὴν πρόφασιν, ὅτι ἐζήτησεν οὗτος τὴν γαλλικὴν προστασίαν, μετεβίβασεν ἐν Πειραιεῖ ἐπὶ ἐτέρου γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου καὶ ἀπέστειλεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐνθα οἱ ὁμογενεῖς ὑπεδέξαντο αὐτὸν πανηγυρικῶς.

Τούτων δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γινομένων, ἡ Κυβέρνησις τῇ 19ῃ

Ίουνίου, ἡμνήστευε τοὺς συμμετασχόντας τῶν κατὰ Μάιον καὶ Ίούνιον στάσεων, ἐξαιρουμένων τῶν ἀρχηγῶν τῶν στάσεων Θεοδώρου Γρίβα, Γεωργίου Πρωτοπαπῆ, Δημητρίου Ταρκατζία, Νικολάου Τσέλιου, Κωστούλα Μασάπη, Κωνσταντίνου Κολοκῦθα, Σπύρου Μακρυστάθη καὶ Κώστα Καραγεωργάκη, κατηγορουμένων καὶ δι' ἄλλα κοινὰ ἐγκλήματα.

Πλὴν ἄλλ' ὅμως καὶ ἐν Ἀθήναις δὲν ἐπεκράτη πλήρης ἡσυχία, διότι κατὰ τὰς προκηρυχθείσας βουλευτικὰς ἐκλογὰς ὑποψήφιοι ἐν τῇ πρωτευούσῃ, κατὰ τὸ περὶ ἐκλογῶν διάταγμα τῆς 15ης Ἰουνίου 1844, ἦσαν ὁ Καλλέργης, ὁ ἥρως τῆς Γ' Σεπτεμβρίου 1843, καθ' οὗ ἐστράφησαν οἱ ἀντιπολιτευόμενοι Ι. Κωλέττης, ὁ Ι. Μακρυγιάννης, Α. Μεταξᾶς, ὁ Δ. Καλλιφορνᾶς καὶ τινες ἄλλοι· ἤρξαντο λοιπὸν νὰ συναθροίζωνται ἐν τῇ πρωτευούσῃ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Κωλέττη ἀποτελούμενοι ἐκ παλληκαρίων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πολεμιστῶν τοῦ Ἀγῶνος, οἵτινες ἐνοπλοὶ περιφερόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀναφανδὸν κατὰ τοῦ ὑπουργείου κατεκραύγαζον.

Ἀφ' ἐτέρου δὲ αἱ σχέσεις τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὴν Γαλλικὴν πρεσβείαν ἔπαυσαν νὰ ὦσι λίαν φιλικαί, ὡς ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ Γρίβα, διακηρυττούσης, ὅτι ἐξηπατήθη ὁπὸ τοῦ Πισκατόρου, κατὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ «Παπίνου», ὁ δὲ Κωλέττης ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον προσέκλινε πρὸς τὴν ἀντιπολίτευσιν.

Ἡ ὑπὸ τὸν Μεταξᾶν ἀντιπολίτευσις τότε θεωρήσασα πρόσφορον τὴν στιγμὴν προέβη καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ εἰς πραξικόπημα· οὕτω δὲ τῇ 1ῃ Ἰουίου ἐνοπλὰ στίφη περιερχόμενα τὰς ἀγυῖας ἐκραύγαζον κατὰ τοῦ Ὑπουργείου, ἐπιζητοῦντα τὴν πτώσιν αὐτοῦ. Εὐτυχῶς ἡ ἀστυνομία κατῴρθωσε τὴν διάλυσιν τῶν ταραξιών, ἀλλ' ὅμως ἡ ἐν γένει ὕψις τῆς πόλεως ἐξηκολούθει νὰ εἶναι πολεμικὴ καὶ νὰ ἐμπνέη τοῖς ὀρθοφρονούσιν ἀνησυχίας. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ μετὰ τινος ἡμέρας (11) Ἰουίου) πάλιν ἐν Ἀθήναις, καθ' ἣν παλληκαρία τῆς Ἠπείρου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Μακεδονίας καὶ ἄλλων μερῶν, ὁπαδοὶ ἅπαντες τοῦ Κωλέττη διὰ διαδηλώσεων καὶ ἀπειλῶν θανάτου τῷ Μαυροκορδάτῳ καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ, ὡς δῆθεν ἐπιβουλευομένων τὸ Σύνταγμα καὶ

ἐλευθεριαζόντων περὶ τὰ τῆς θρησκείας καὶ προδιδόντων ἐν γένει πατρίδα καὶ θρησκείαν τοῖς Ἀγγλοῖς, ἐζήτουν νὰ ἐξεγείρῃσι τὸν λαὸν ἐν ταῖς ἀρξαμέναις ἐκλογαῖς, αἵτινες ἐν μὲν ταῖς ἐπαρχίαις ἐνηργοῦντο ἤδη ἐν δὲ τῇ πρωτεύουσῃ εἶχον μὲν προσδιορισθῇ διὰ τὴν 27ην Ἰουλίου, ἀλλ' ἀνεβλήθησαν, ὡς ἐκ τῶν ταραχῶν διὰ τὴν 30ην τοῦ αὐτοῦ καὶ μόλις ἐγένοντο τὴν 3ην Αὐγούστου.

Ἄλλ' ὅμως δύνατ' αἱ τις νὰ ἐρωτήσῃ πόθεν ἐπήγαγε ἡ κατὰ τῆς κυβερνήσεως Μαυροκορδάτου συστηματικὴ αὐτῇ καὶ σφοδρὰ ἀντιπολίτευσις τῆς κατόπιν ἐν ταῖς ἐκλογαῖς μετὰ καταπληκτικῆς πλειονοψηφίας νικησάσης ἀντιπολιτεύσεως ;

Μήπως τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα δὲν εἶχε ἀπὸ πολλοῦ γεννηθῇ καὶ δὲν ἀπέρρεεν ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῆς 30ης Μαρτίου, καίπερ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἐκ τῶν ὁμοφρονούντων τῷ Φαρμακκίδῃ ὄντων ; Τινὲς λέγουσιν, ὅτι αἴτιον τῆς σφοδρᾶς ταύτης καταφορᾶς ἦτο, ἐν ᾧ αἱ ἀπόσταλταί εἰς τὰς διοικητικὰς ἀρχὰς ὁδηγίαι περὶ τῶν ἐκλογῶν ἐπέτασον δῆθεν ἀμεροληψίαν καὶ περιφρούρησιν τοῦ δικαιοῦματος τοῦ ἐκλογέως, τοῦναντίον ἡ κυβερνήσις κατεπενέβαινε φατριαστικώτατα ἐν ταῖς ἐκλογαῖς ζητοῦσα τὴν νίκην. Καὶ ἐν τῷ διορισμῷ δὲ τῶν γερουσιαστῶν, γενομένῳ τῇ 16ῃ Ἰουνίου, καίπερ οὐδεμίαν ἔδειξεν ἀποκλειστικότητα ἐπεκρίθη σπουδαίως· διότι οἱ γερουσιασταὶ πρὸ μὲν τοῦ διορισμοῦ αὐτῶν πάντα λίθον ἐκίνουν, ὅπως διορισθῶσιν ὑποσκελίζοντες τοῦτον ἢ ἐκεῖνον, διορισθέντες δέ, αἱτε ἰσόβιοι ἐμάχοντο ἐπ' ὠφελείᾳ ἑαυτῶν καὶ τῶν οἰκείων ρέποντες μᾶλλον πρὸς τοὺς περὶ τὸν βασιλέα, ὅστις ἐζήτει νὰ καταστρατηγῇ τὸ Σύνταγμα διὰ τοῦ Συντάγματος. Διωρίσθησαν δὲ οἱ ἐξῆς τριάκοντα καὶ ἐξ γερουσιασταί : Γεώργιος Αἰνιάν, Γεώργιος Ἀντωνόπουλος, Βασίλειος Βουδούρης, Χρῆστος Βλάσης, Παναγιώτης Γιατράκος, Ἀθανάσιος Γρηγοριάδης, Ἀναγνώστης Δηλιγιάννης, Σωτήριος Θεοχαρόπουλος, Λάζαρος Κουντουριώτης, Γεώργιος Κουντουριώτης, Χριστόδουλος Κλονάρης, Ἰωάννης Θ. Κολοκοτρώνης, Σπυρίδων Καλογερόπουλος, Ἀναστάσιος Λοιδωρίκης, Ἀναστάσιος Λόντος, Λυκοῦργος Λογοθέτης, Πέτρος Μαυρομιχάλης, Τάτσης Μαγκίνης, Ἰωάννη Μεξής, Κωνσταν-

τῖνος Βότσαρης, Ἀναγνώστης Μοναρχίδης, Πανοῦτσος Νοταρᾶς, Λάμπρος Νάκος, Διαμαντῆς Ὀλύμπιος, Χαράλαμπος Παπαπολίτης, Ἰάκωβος Παξιμαδῆς, Νικόλαος Πονηρόπουλος, Σπυρίδων Παπαλεξόπουλος, Νικόλαος Πρασακάκης, Νικόλαος Ρενιέρης, Σπυρίδων Τρικυπῆς, Ριχάρδος Τζούρτζ, Βασίλειος Χριστακόπουλος, Ἀνδρέας Χατζῆ-Ἀναργύρου, Νικόλαος Χρυσόγεως καὶ Γεώργιος Ψύλλας.

Ἐν τούτοις αἱ κατακραυγαὶ κατὰ τοῦ Μαυροκορδάτου ἐξηκολούθησαν ἕως οὗ ἐπῆνεγκον τὴν πτῶσιν αὐτοῦ, τῇ 6 Αὐγούστου· κατεβῶν δὲ κατ' αὐτοῦ ὡς λίαν ἀγγλίζοντος καίπερ ὀλιγώτερον τῶν ὑπαδῶν αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐλευθεριάζοντος περὶ τὴν θρησκείαν· ὡς εἶναι δὲ γνωστόν, ἡ κατὰ τὸ 1833 κηρυχθεῖσα ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν Πατριαρχείων διὰ τοῦ πρώτου βασιλικοῦ Ὑπουργείου, οὗ καὶ αὐτὸς συμμετεῖχεν ἐγένετο παρὰ τὴν ἔγκρισιν αὐτοῦ καὶ βραδύτερον ἐν ἔτει 1848, πρωθυπουργοῦντος τοῦ Γ. Κουντουριώτου καὶ ζητηθείσης τῆς γνώμης αὐτοῦ περὶ κινήματός τινος κατὰ τῆς Τουρκίας, αὐτὸς δι' ὑπομνήματος ἀπήντησεν «ἡ Ρωσικὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας ἢ ἐπανάστασιν τῆς Σλαβικῆς φυλῆς, ὑποβοηθήσεως τῆς Ρωσίας» τοῦθ' ὅπερ δείκνυσιν ὅτι δὲν ἦτο τοσοῦτον φίλαγγλος ὅσον κατηγοροῦσιν αὐτοῦ, οὐδὲ ὑπέρμαχος τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς λέγει παρακατιῶν : ἀμελήσαμεν τὴν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀδελφικὴν συνενόησιν τῆς ἀνεξαρτητοῦ Συνόδου τῆς Ἑλλάδος, ἥτις ἐνῶ δὲν ἤθελε φέρει καμμίαν προσβολὴν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, δὲν ἤθελεν ἀφήσει ἀναικτὸν τὸ στάδιον εἰς τὴν πολιτικὴν ραδιουργίαν, ἥτις ἐκ συστήματος προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τοὺς ἀπλουστέρους τῶν ὁμοφίλων ἡμῶν ὅτι εἰσέφρυσε σχίσμα θρησκευτικὸν μεταξὺ ὑμῶν καὶ αὐτῶν.»

Δυστυχῶς ὅμως τὸ κόμμα αὐτοῦ ἦτο ἀχαλινώτως φιλαγγλικόν· καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ ἦσαν οἱ αὐτοδικαίως τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ζητήσαντες, αὐτῷ ἀπεδόθη ἡ κατάκρισις τῶν ἀντιπολιτευομένων.

Εἶναι δὲ βέβαιον, ὅτι ἐὰν ὁ Μαυροκορδάτος ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις ζητήμασι περιέστελλε τὸ κόμμα αὐτοῦ, βεβαίως ἐπὶ πλειότερον χρόνον θὰ διετηρεῖτο ἐν τῇ ἐξουσίᾳ καὶ μείζονα δύναμιν ἤθελεν ἐξασκήσει ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Τότε δὲ καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ ἐφαρμόσῃ ἀνέτως τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ πρόγραμμα, ὅπερ ὁμολογουμένως ἦτο τὸ ἄριστον· διότι ἦτο ὁ μόνος, ὅστις ἠδύνατο νὰ εἰσγάγῃ τὴν πιστὴν διοίκησιν τῆς χώρας, τὴν ἀπροσωπώληπτον δικαιοσύνην, τὴν εὐνομίαν καὶ τὴν τάξιν· διότι μεθ' ὅλα τὰ κατηγορηθέντα αὐτῷ ὡς φατριαστικῶς ἐνεργήσαντι τὰς ἐκλογάς, δύναται τις νὰ εἴπῃ ἀσφαλῶς, ὅτι οὐδέποτε ἴσως, ἄλλοτε ἐκλογαὶ ἐνεργήθησαν μετὰ μείζονος ἐλευθερίας καὶ ἀμεροληψίας, ἄνευ συναλλαγῶν καὶ ὑποσχέσεων, ὡς ἐπ' αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὡς εἵπομεν, τὴν μεγίστην ζημίαν τῷ Μαυροκορδάτῳ προὔξενησαν οἱ ὀπαδοὶ καὶ φίλοι αὐτοῦ· οὗτοι ἐνεπνέοντο ἐξ ἄκρου τινός φιλαγγλισμοῦ καὶ τυφλοῦ κατὰ τῆς Ρωσίας μίσους, ὅπερ ἐπὶ μᾶλλον καθίστα σφοδρότερον ὁ κομματικὸς ἀνταγωνισμός, πᾶσαι δ' αὐτῶν αἱ πράξεις καὶ οἱ λόγοι ἀπεδίδυντο εἰς τὸν ἀρχηγὸν οὗ ἡ δημοτικότης ὁσημέραι θανάσιμα ὑφίστατο τραύματα.

Φαίνεται δ' ὅτι κακὸς τις δαίμων διεῖπε τὰ τῆς Ἑλλάδος· διότι ὁ μοναδικὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ ὁ κεκτημένος τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν δύναμιν νὰ θέσῃ ἐδραῖον θεμέλιον ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Κράτους, νὰ ἐπιβάλλῃ ἀναγκαιοτάτας μεταρρυθμίσεις, νὰ ἐκτελέσῃ ἔργα εἰρήνης καὶ ἀναγεννήσεως ἀναπτύσσων τὴν συγχωινωσίαν, διὰ κατασκευῆς ὁδῶν, ἐμψυχῶν τὴν νηπιάζουσαν βιομηχανίαν, ὑποδοηθῶν τὴν γεωργίαν, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, εἰσάγων τὴν ἐνάρετον διαχείρησιν, τὴν συνετὴν καὶ ἀφατρίαστον διοίκησιν, τὴν εὐτακτον καὶ κανονικὴν λειτουργίαν συνετοῦ Συντάγματος, ἐκάμπτετο, λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς «Ἱστορίας τοῦ συγχρόνου ἑλληνισμοῦ», ὑπὸ τὸ βάρος τῶν σφαλμάτων τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, ἐζημιούτο ἐν τῇ δημοσίᾳ γνώμῃ διὰ τῶν περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος οὐτοπιῶν αὐτοῦ καὶ ἀπεμακρύνετο

τῆς ἐξουσίας παρὰ Βασιλέως φιλυπόπτου, νομίζοντος αὐτὸν πειθύνιον τῶν Ἀγγλῶν ὄργανον καὶ ἐχθρὸν τῆς δυναστείας αὐτοῦ, παρὰ τὰ δείγματα τῆς νομιμότητος, τῆς μετριοφροσύνης καὶ τῆς συντηρητικότητος, ἅπερ παρέσχε πολλάκις τῷ θρόνῳ.

Ἡ αὐτὴ πάντοτε τύχη κατεδίωκε τὸν Μαυροκορδάτον· τὸ αὐτὸ συνέβη ὅτε, ἅμα τῇ ἐγκαταστάσει τῆς βασιλείας, ἐκλήθη εἰς τὴν πρωθυπουργίαν πρὸς διαδοχὴν τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη· τὸ αὐτὸ κατὰ τὴν ἐνός καὶ ἡμίσεως μηνὸς πρωθυπουργίαν τοῦ 1841· τὸ αὐτὸ νῦν, τὸ αὐτὸ δὲ μετὰ ταῦτα, τῷ 1854, ὅτε διὰ τελευταίαν ἐκείνην φοράν, ἐκλήθη πρωθυπουργός, κατὰ τὰς δυσχερεῖς καὶ κρίσιμους περιστάσεις τῆς πατρίδος.

Εἰς μάτην ὁ Μαυροκορδάτος εἰργάζετο ὑπὲρ τῆς ἐλευθέρας διαξαγωγῆς τῶν τὴν Ἑλλάδα ὁλόκληρον διαφλεγουσῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν.

Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι μυθῶδεις ἐπλαττον κυβερνητικὰς ἐπεμβάσεις, προεκάλουν ταραχὰς καὶ ὀχλαγωγίας, διέδιδον τὰς μάλλον ἀνησυχητικὰς καὶ ψευδεῖς φήμας, διενήργουν ἀναφορὰς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ δι' ὧν τῶν ἀθεμίτων μέσων παρεσκεύαζον τὴν πτώσιν τῆς κυβερνήσεως.

Ἄλλ' ὅμως τὸ ἐπελθὼν ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν, ἔδειξεν ἡλίου φαεινότερον, ὅτι αἱ περὶ κυβερνητικῶν ἐν αὐταῖς ἐπεμβάσεων κατηγορίαι τῶν ἀντιπολιτευομένων ἦσαν ψευδέσταται· διότι ἡ κυβέρνησις ἐξῆλθεν ἡττημένη ἐκ τοῦ φανατικοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνος.

Αὐτὸς δὲ ὁ Μαυροκορδάτος καίτοι ἐξελέγη ὑπὸ τριῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν καὶ τοῦ Πανεπιστημίου ἀπέτυχεν ἐν Μεσολογίῳ, πρὸς ὃ διὰ μακρὰς συνεδέετο ἐνδόξου, κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα, ἱστορίας! ἔγκριται δὲ ὁπαδοὶ αὐτοῦ ἢ παντελῶς ἀπεκλείσθησαν ἀποτυχόντες ἢ εἰσῆρχοντο εἰς τὴν Βουλὴν τετραυματισμένοι καὶ μετὰ μικρὰς μόνιν πλειονοψηφίας· πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἀντιπάλων ἀπέτυχον, ὡς ὁ Ρήγας Παλαμῆδης, ὁ δὲ Κωλέττης καὶ ὁ Μεταξᾶς ἐξελέγησαν ἐν Ἀθήναις μετὰ μεγάλης πλειονοψηφίας, τοῦ πρώτου ἐκλεγέντος καὶ ἐν Ναυπλίᾳ.

Οὕτω δὲ ἡ ἀντιπολίτευσις ἔλαβε τὴν πλειονοψηφίαν, κατὰ τὴν πρώτην βουλευτικὴν ἐκλογὴν. Ἐν τισιν ὁπαρχίαις ἡ διαφορὰ ἦτο καταπληκτικὴ· ἐν Πελοποννήσῳ ἐκ τῶν 55 ἐκλεχθέντων βουλευτῶν, πλὴν 4, πάντες ἦσαν ἀντιπολιτευόμενοι.

Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἀράμενοι λαμπρὰν νίκην, ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς, ἐγένοντο θρασύτεροι κατὰ τοῦ Μαυροκορδάτου· ὁ δὲ Ὅθων ἰδὼν αὐτὸν πεπτωκότα οὐ μόνον ἐγκατέλιπεν αὐτὸν πρὶν ἢ συνέλθῃ ἡ Βουλὴ ἀλλὰ καὶ ἔρρεπε πρὸς τοὺς νικητὰς φανερώς. Ὁ ἀτυχὴς Μαυροκορδάτος τότε πανταχόθεν βαλλόμενος προητοιμάζετο νὰ πέσῃ, ἀλλὰ νὰ πέσῃ, ὅσον ἔνεστιν, ἤττον τετρωμένος.

Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου γενομένου δὲν νομίζομεν ἄσκοπον νὰ προσθέσωμεν καὶ τινα περὶ τοῦ τρόπου τῶν πρώτων βουλευτικῶν ἐν Ἑλλάδι ἐκλογῶν, ἵνα οὕτως γνόντες τοῦτον καὶ παραβάλλοντες πρὸς τοὺς νῦν ἐν χρήσει καὶ ἐν ταῖς ὁμοίαις ἐκλογαῖς, ἴδωμεν ποῖα τὰ καλὰ καὶ ποῖα τὰ τρωτὰ τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἑτέρου ἐκλογικοῦ τρόπου.

Κατὰ τὸν ἀπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τῆς 18 Μαρτίου 1844 ἐκπονηθέντα νόμον περὶ ἐκλογῆς Βουλευτῶν ἀνεκηρύσσεται ἐν Ἑλλάδι ἡ καθολικὴ ψηφοφορία· διότι πᾶς συμπληρώσας τὸ 25ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος Ἑλλήν πολίτης ἦτο ἐκλογεὺς. Αἱ ἐκλογαὶ ὅμως δὲν ἐγίνοντο ταυτοχρόνως καθ' ἅπαν τὸ κράτος, ὡς τὴν σήμερον, ἀλλὰ διήρκουν ἐπὶ ὀκταήμερον (ἄρθρον 16 τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου) ὁ δὲ ἐκλογικὸς σάλος παρετείνετο ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν πολλὰς καὶ ἐπὶ διμηνίαν ὀλόκληρον! Αἱ κάλπαι δὲν ἐξηλέγχοντο ἐπὶ τόπου ἀλλὰ μετεφέροντο ἀπὸ τῶν δήμων εἰς τὴν πρωτεύουσιν τῆς ἐπαρχίας (ἄρθρον 23). ἀλλ' ἡ μεταφορὰ αὕτη καίτοι γινομένη παρὰ διοικητικῶν ὑπαλλήλων ἦτο τὰ μέγιστα κινδυνώδης· διότι καὶ καλπονοθεύσεις συνέβαινον καὶ κάλπαι ἠρπάζοντο καὶ ἐληστεύοντο, κατὰ τὴν ταραχώδη ἐκείνην καὶ ἀνώμαλον περίοδον, καθ' ἣν ἡ δημοσία ἀσφάλεια ἐν Ἑλλάδι εὐρίσκετο ἐν σπαργάνοις. Οὕτω λοιπὸν ἀπὸ τῶν μέσων Ἰουνίου (Διάταγμα 15 Ἰουνίου) καὶ καθ' ἅπαντα τὸν Ἰούλιον ἐσπαράσσεται ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ τῶν ἐκλογικῶν παθῶν· στίφη

ἐνοπλά εἰσέρχοντο εἰς τοὺς ναοὺς, φιλήσυχοι πολῖται ἐκακοποιοῦντο, κάλπαι ἐθραύοντο καί, ἐν γένει, τὰ πάντα ἐπράττοντο, ἵνα παρασημανθῇ τὸ δημόσιον φρόνημα.

Κατὰ παράδοξον ὁμοῦς τρόπον, κατὰ τὰς πρώτας ταύτας βουλευτικὰς ἐκλογὰς ἐν ᾧ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἤρξαντο, κατὰ τὸ διατάγμα τῆς 15ης Ἰουνίου καὶ βραδέως ἀνηγγέλλοντο τ' ἐποτελέσματα τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐκλογῶν, αἱ δὲ ἐφημερίδες διεξεδίκουν τὴν νίκην ὑπὲρ τῶν κομμάτων, ἅπερ ἀντεπροσώπευον, ἐν τῇ πρωτευούσῃ αἱ ἐκλογαὶ δὲν εἶχον ἔτι ἀρχίσει.

Εἰς τὸ μέτρον δὲ τοῦτο κατέφυγεν ἡ Κυβέρνησις, ἔνεκεν τῶν συσσωρευθέντων ἐν Ἀθήναις ταραχοποιῶν στοιχείων καὶ τῶν διαδιδομένων ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων φημῶν περὶ ἐπαναλήψεως τῶν ὧν εἶδομεν σκηνῶν τῆς 1 καὶ 11 Ἰουνίου. Ἐπὶ τέλους ὁμοῦς ὁρίσθησαν αἱ ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἐκλογαὶ διὰ τὴν 27 Ἰουλίου· ἀλλὰ καὶ αὐτὴς ἀνεβλήθησαν διὰ τὴν 30, πλὴν πάλιν ἀναβληθεῖσαι ὁρίσθησαν ὀριστικῶς τὴν 3 Αὐγούστου. Μεταξὺ τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ ὑποψηφίων ἦτο καὶ ὁ Δημήτριος Καλλέργης, καθ' οὗ ἰδίως ἐφέρετο ἡ ἀντιπολίτευσις, συμμαχήσασα μετὰ τῆς Αὐλῆς καὶ τοῦ Βασιλέως.

Ἐφ' ᾧ καὶ τὴν παραμονὴν τῶν ἐκλογῶν οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἐπιτηδεύειν ἐκράνταζον, ὅτι ἡ κυβέρνησις ὑπὸ τὴν πρόφασιν διατηρήσεως τῆς τάξεως ἤθελεν ἐπεμβῇ στρατιωτικῶς ἐν ταῖς ἐκλογαῖς ὑπὲρ τοῦ Καλλέργη, ὁ δὲ βασιλεὺς μετακαλεσάμενος τοὺς ἀρμοδίους ὑπουργοὺς ἔδωκεν αὐτοῖς διαταγὰς, ἵνα μηδεὶς στρατιώτης ἐξέλθῃ τοῦ στρατῶνος κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ψηφοφορίας.

Καὶ τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἡ ψηφοφορία διεξήχθη τακτικῶς ὅπως δὴ ποτε, καίτοι ὁμάδες ἐνόπλων περιεφέροντο ἐξωθεν τοῦ ναοῦ τῆς ἀγίας Εἰρήνης ἐν ᾧ ἐτελεῖτο ἡ ψηφοφορία· περὶ τὴν μεσημβρίαν ὁμοῦς τῆς ἐπαύριον 4 Μαΐου, ἐμφανισθέντος τοῦ ὑποψηφίου Δημητρίου Καλλέργη. οἱ μὲν φίλοι αὐτοῦ ἤρξαντο ζητωκραυγάζοντες, οἱ δὲ ἀντίπαλοι συρίττοντες καὶ ἀποδοκιμάζοντες αὐτόν· ἡ σύγκρουσις ἦτο ἄφρευκτος καὶ ἡ συνάθροισις τῶν ἐξ ἐλατέρως μερίδος πολιτῶν μεγίστη. Ταῦτα μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἐνε-

φανίσθη ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ ὑπασπιστοῦ αὐτοῦ Γρίβα Γαρδικιώτου, ὁ δὲ Καλλέργης ὑπεχώρησεν. Οἱ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ὑπαδοὶ τότε ἤρξαντο διατυπῶντες διάφορα παράπονα πρὸς τὸν βασιλέα, οὗτινος ἀναχωρήσαντος μετέβησαν ὑπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ Δ. Καλλέργη φωνασκοῦντες ἐναντίον αὐτοῦ.

Ἡ Κυβέρνησις, ἐπὶ τούτοις, συνήλθεν εἰς ἔκτακτον συνδιάσκεψιν περὶ τὴν 2αν μ. μ. τοῦ ὄχλου διερχομένου τὰς ὁδοὺς, φωνασκοῦντος καὶ ἐπιζητοῦντος τὴν πτῶσιν αὐτῆς. Εἰς τοῦτο δὲ προέβη ὁ ὄχλος· διότι ἐθεώρησε τὴν ἐμφάνησιν τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ἐν γένει διαγωγὴν ὡς ἀπευθυνομένην ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως, πρὸς τούτοις δὲ καὶ διότι ὁ βασιλεὺς ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ὑπουργείου, ἀπέστειλεν ὡς ἐπιθεωρητὴν εἰς Λακωνίαν τὸν Δ. Μαυρομιχάλην καὶ πρὸς τοῦτο ἐξέθηκε τὸ ὑπουργεῖον εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου ἐπιζητήσας τὴν ἄμεσον παῦσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Α. Χ. Λόντου, ὡς γράψαντος ἐπιστολὰς πρὸς τὸν μοίραρχον Πατρῶν Πανταζόπουλον, δι' ὧν ἐζήτει τὴν ἐπικουρίαν αὐτοῦ ἐν ταῖς ἐκλογαῖς, ἃς ὁ Πανταζόπουλος ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ὁ βασιλεὺς καλῶς καὶ ἐκ καθήκοντος ἐπραξε σπεύσας νὰ παῦσῃ τὸν ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης Α. Χ. Λόντον, ἀνθ' οὗ διωρίσθη ὁ Σπ. Τρικούπης, ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου ὅμως τὸ γεγονός ἐβλαβεν ὁλόκληρον τὴν κυβέρνησιν καὶ παρεῖχε τοῖς ἀντιπολιτευομένοις σπουδαιότατον κατ' αὐτῆς ἐπιχείρημα.

Ἐκ τούτων λοιπὸν πάντων ὁρμώμενος ὁ πρωθυπουργὸς Μαυροκορδάτος ἐπέμεινεν ἵνα τὸ ὑπουργεῖον παραιτηθῇ, ὅπερ καὶ ἐγένετο αὐθημερόν, τοῦ βασιλέως δεξαμένου ἄμέσως τὴν παραίτησιν ταύτην ἕτε φοβηθέντος στάσιν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἣν αὐτοπροσώπως ἐμφανισθεὶς μεταξὺ τῶν στασιαστῶν ὁ Ὅθων κατηύνασεν. Αὐθημερόν παρητήθη καὶ ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς Ἀθηναίων Δημ. Καλλέργης καὶ οἱ στενότεροι φίλοι τοῦ Μαυροκορδάτου. Τούναντίον δὲ προσεκλήθη ὁ μὴ ἀμνηστευθεὶς Θ. Γρίβας, βουλευτὴς ἤδη ἐκλεγείς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ξηροχωρίου διὰ ψήφων 2040 καὶ διωρίσθη γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ στρατοῦ καὶ ἐν γένει ἐγέ-

νοντο διορισμοὶ ἐν ἀνωτάταις θέσεσιν ἐκείνων, οἵτινες διέπραξαν τὴν ὀχλαγωγίαν τῆς 4ης Αὐγούστου.

Οὕτω τῆς Βουλῆς εἰσέτι μὴ συγκληθείσης, ἵνα ἀντιμετρηθῶσι τὰ κόμματα, τὸ ὑπουργεῖον τῆς 30 Μαρτίου, ἀξιοπρεπῶς φερόμενον, παρητήθη καταλιπὼν τὴν ἐξουσίαν τῇ νικητρίᾳ ἀντιπολιτεύσει.

Αὐθμερόν, πρὸς τὴν ἐσπέραν, ἐκλήθη εἰς τὰ ἀνάκτορα ὁ Ἰωάννης Κωλλέτης καί, μετὰ τινὰς ἐνδοιασμούς, ἀνέλαβε νὰ σχηματίσῃ τὸ νέον ὑπουργεῖον. Συνδιασκεφεῖς δὲ ἐπανειλημμένως μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ρωσικῆς μερίδος Μεταξᾶ ἔπεισεν αὐτὸν νὰ συμμετάσχῃ τοῦ ὑπουργείου, καὶ οὕτως ὁ ὀριστικὸς καταρτισμὸς τῆς νέας κυβερνήσεως ἐπετεύχθη τῇ 6ῃ Αὐγούστου.

Καὶ πρωθυπουργὸς μὲν καὶ ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν καὶ προσωρινῶς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν διορίσθη ὁ Ἰωάννης Κωλέττης, ὑπουργὸς δὲ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ προσωρινῶς ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς· ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὁ Ζ. Βάλβης, καὶ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὁ Κίτσος Τζαβέλλας.

Τὴν ἐπομένην (7 Αὐγούστου) τοῦ καταρτισμοῦ αὐτῆς ἡ νέα Κυβέρνησις ἐξέδωκε προλήρυξιν πρὸς τὸν λαὸν ἐν εἰδει προγράμματος :

«Αἱ περιστάσεις τοῦ τύπου εἶναι δειναί, εἶναι κρίσιμοι, ἀλλὰ θαρροῦντες εἰς τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν, ἥτις αἰέποτε μᾶς ἐξέτεινε χεῖρα ἀρωγόν, θαρροῦντες εἰς τὸν πατριωτισμὸν τὸν ὁποῖον καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐδείξατε, θαρροῦντες τέλος πάντων εἰς τὸν φιλόνομον χαρακτῆρα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει τάσιν πρὸς τὴν εἰρηνικὴν ἀνάπτυξιν καὶ πρόσδοον τῆς κοινωνίας, ἀπεδέχθημεν τὴν Βασιλικὴν ἐντολήν.

«Σκοτὸν πλάγιον μηδένα ἔχοντες ἐξηγουόμεθα θαρραλέως καὶ εὐλικρινῶς τὸν ὁποῖον μέλλομεν νὰ τρέξωμεν δρομον. Ἀποστρεφόμεθα τὴν ἀποκλειστικότητα. Δικαιοσύνη καὶ ἀμεροληψία εἶναι τὸ σύνθημά μας. Ἀκρίβεια θρησκευτικὴ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ

πολυτίμου Συντάγματός μας και τῶν ἐν ἰσχύϊ νόμων. Προτίμησις θυσιῶν, ἀγώνων, ἀμέμπτου διαγωγῆς συνάμα και ἱκανότητος εἰς τὰς δημοσίας θέσεις. Βράβευσις τῆς ἀρετῆς και καταδιώξις τῆς κακίας. Οἰκονομία ὅσον ἐνδέχεται ἀσπληρὰ εἰς τὰ πάντα.

«Ἐχοντες εἰς τὸ φρόνημα ἡμῶν ταῦτα και αἴσθημα βοηθὸν τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ βασιλέως και ἐνίσχυσιν τὴν ὁμόνοιαν και τὴν συνδρομὴν σας, ἐστὲ βέβαιοι, συμπολίται, ὅτι μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ὑψίστου, θέλομεν καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν ὑπὲρ τῆς κοινῆς εὐημερίας σας, ἔχοντες πάντοτε ὡς προσφιλέστατον και οὐσιωδέστατον ἀντικείμενον τῶν διαπραξέων μας τὴν λαμπρότητα και ἐνίσχυσιν τοῦ συνταγματικοῦ θρόνου τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν βασιλέως Ὁθωνος. Πρώτιστον δὲ ἔργον θέλει εἶσθαι ἡ ὅσον ἐνεστι ταχυτέρα ἐναρξίς τῶν Βουλῶν ἀπεχουσῶν πάσης ἐπεμβάσεως εἰς τὰς μήπω περαιωθεῖσας βουλευτικὰς ἐκλογάς».

Τὸ πρόγραμμα τοῦτο, καίπερ εὐχάριστον, τὸ κατ' ἀρχὰς ἐμποιήσαν ἐντύπωσιν, βραδύτερον ὅμως, πασῶν τῶν ἐν αὐτῷ ἐπαγγελιῶν μὴ τελεσθεισῶν, παρήγαγε μεγίστην δυσἀρέσκειαν· διότι αἱ μὲν εἰσέτι μὴ διεξαχθεῖσαι ἐκλογαί, ἐξηκολούθησαν ὑπὸ τὸ αὐτὸ σύστημα τῆς κυβερνητικῆς ἐποχῆς, αἱ ἐξελέγξις ὅμως ἐγένοντο ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀποκλειστικότητος και τῆς ἀδικίας. Καὶ τῶν μὲν παρόντων βουλευτῶν οἱ μὲν ἤξιουν νὰ γίνῃ ἡ ἐξελέγξις διὰ τῶν ὁμημάτων τῆς Βουλῆς, οἱ δὲ παρ' εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, πρὸς τοῦτο δὲ ἀναφέροντες οἱ μὲν παραδείγματα ὁμοίας φύσεως ἐν Γαλλίᾳ γενόμενα, οἱ δὲ τὴν γνώμην αὐτῶν ἐστήριζον ἐπὶ τῆς ἰδίας τοῦ ὑπουργείου ἀντιπαθείας, ὡς λέγει ὁ Δραγούμης, και ἀντιπαθείας. Ἐν τούτοις ὅμως παρανόμως ἐξελέγη εἰδικὴ ἐπιτροπὴ, διὰ ψηφοφορίας, καθ' ἣν παρήσαν 103 βουλευταί.

Τὴν προτεραίαν ὅμως εἶχον ὑποβληθῇ τεσσαρὰ ζητήματα εἰς τὰ τῆς ἐπιτροπῆς ἀναγόμενα καθήκοντα, ὧν τὸ ἐν: «πρῶταν τάξιν μέλλει νὰ βαδίσῃ ἡ ἐπιτροπὴ ὡς πρὸς τὴν ἐναρξιν τῆς ἐξελέξεως, δηλαδὴ ἀπὸ πρῶταν ἐκλογὴν νὰ κάμῃ ἐναρξιν». Ἐπὶ τοῖς ζητήμασι τούτοις ἐξηνέχθησαν πολλαὶ γνώμαι και κατὰ τινα

μέν: ἔπρεπεν ἡ ἐξέλεγχις νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τῶν ὅλως ἀδιαφειλονεικῆτων καὶ τῶν ἡττον ἀμφισβητούμενων καὶ νὰ καταλήξῃ εἰς τὰς ἀμφισβητούμενας, κατ' ἄλλην ὁμῶς ἡ πρότασις ἐτέθη ἀντιστρόφως· διότι κατὰ μὲν τὴν πρώτην, ἔλεγον, θὰ ἔφθανον ταχύτερον εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς Βουλῆς, καὶ θὰ ὁμολόγουν σέβας εἰς τὴν καθιερωθεῖσαν τάξιν, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, ὅτι οὐδεμία τῶν ἐπαρχιῶν θὰ ἐστερεῖτο τοῦ ἀντιπροσωπικοῦ δικαιώματος· εὐκόλως ὁμῶς ἐννοεῖται ὅτι οἱ τὴν δευτέραν ταύτην πρότασιν προτείναντες ἐσκόπουν τὴν ὅσον τάχιον, ἔξωσιν τῶν ἐτεροφρόνων βουλευτῶν ὡς καὶ συνέβη.

Οὕτω λοιπὸν πᾶσαι αἱ ἐκλογαὶ τῶν φίλων τοῦ ὑπουργείου ἐπεκυροῦντο μεθ' ὅλας τὰς γενομένας βιαιοπραγίας καὶ παρανομίας, οἱ δὲ φίλοι τοῦ πεσόντος ὑπουργείου, ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ ἀφορμῇ, ἀπεδιώκοντο τοῦ βουλευτικοῦ περιβόλου, κηρυσσομένης ἀκύρου τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν.

Οὕτω δὲ ἡκηρώθησαν πλεῖστοι βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ καὶ ἐξώσθησαν περὶ τοὺς 40 ἀντιπολιτευόμενοι, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ πρῶην πρωθυπουργὸς Ἀλέξ. Μυροκορδάτος ὁ ἐκλεχθεὶς ἐν Καλαβρύτοις, Καρυστίᾳ, Τριχωνίᾳ καὶ ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ Λόντος, ὁ Ζαΐμης καὶ ὁ Σισίνης.

Οὕτω λοιπὸν ἀπεδείχθη διὰ χιλιοστήν ταύτην φοράν, ὅτι ἡ ἐνστικτος πρὸς τὸ ἐλεύθερον κλίσις λαοῦ τινος δὲν συντελεῖ παντάπασιν πρὸς τὴν καρποφόρον τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν καλλιέργειαν, ἐὰν ὁ λαὸς οὗτος δὲν εἶναι κοινωνικῶς ἀνατεθραμμένος ὡς δεῖ. Τὰ Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς τῆς πρώτης ἐκείνης περιόδου εἰσὶ μεστὰ παντοίων ἐκλογικῶν παρακρουσμάτων, ἐν οἷς τὸ θράτος ἀνθαμιλλᾶται πρὸς τὸ ψεῦδος καὶ τὸν ἐθνοκτόνον κομματισμὸν.

Ὁ Κωλέττης πρωθυπουργὸς γενόμενος εὐθὺς ἀμέσως ἔσπευσεν εἰς τὸ νὰ δηλώσῃ τὸ διοικητικὸν σύστημα αὐτοῦ, ὅπερ ἐφαίνετο ἀποδλέπον εἰς τὴν πραγμάτωσιν τριπλοῦ σκοποῦ:

α') Τὴν ἐξύψωσιν τοῦ καταπεσόντος γοήτρου τῆς βασιλείας, β') τὴν ἐγκαθίδρυσιν κυβερνητικῆς μονιμότητος καὶ γ') τὴν ἐπέκτα-

σιν τῶν ὀρίων τοῦ Κράτους ἐπὶ βλάβῃ τῆς Τουρκίας. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ τριπλοῦ λοιπόν τούτου σκοποῦ ὁ Κωλέττης ἔθηκεν εἰς ἐνέργειαν πάντα τὰ μέσα θεμιτὰ καὶ ἀθέμιτα· ἦτο δὲ κατὰ τὸ πρόγραμμα αὐτοῦ, ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος τῶν ἰδεῶν τοῦ Ἀλ. Μαυροκορδάτου κηρύζαντος, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὤφειλε νὰ διαδράμῃ περίοδον περισυλλογῆς πασῶν τῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν δυνάμεων ἵνα οὕτως ἀναπτυχθῇ εἰρηνικῶς καὶ ἐπιδιώξῃ εἶτα τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων, ἐφρόνει ὅτι ὁ πρῶτος καὶ κύριος σκοπὸς τῆς κυβερνήσεως ἔπρεπε νὰ ᾔηται ἡ τῶν ὀρίων αὐτοῦ επέκτασις διὰ τῆς προσλήψεως καὶ ἄλλων ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν δουλείαν ἐλληνικῶν ἐπαρχιῶν καὶ ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἐσωτερικῆς ἀναβιώσεως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ γλίσχρων μέσων τῆς ἐλευθερωθείσης μικρᾶς λωρίδος ἐλληνικῆς γῆς.

Ὁ Κωλέττης σκεπτόμενος περὶ τῆς μεγάλης ιδέας δὲν ἀπέβλεπε μόνον εἰς δημοκοπίαν ἀλλ' ἀληθῶς εἰργάζετο ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ἀσφαλὲς τεκμήριον, περὶ τούτου ἔχομεν, ἐκτὸς τῶν ὑπ' αὐτοῦ διενεργηθέντων ἐν ταῖς ὁμόροις ἐπαρχίαις καὶ τῶν δυηνεκῶν συνεννοήσεων πρὸς τὸ Ἀλβανικὸν στοιχεῖον, καὶ τι σπουδαιότερον, τὴν διὰ τοιούτου προγράμματος ἐπιδιώξιν γαλλικῆς φιλίας καὶ ὑποστηρίξεως.

Εἶνε δὲ πασίγνωστον ὅτι ὁ Κωλέττης ἦτο ὁ περίβλεπτος τῆς γαλλικῆς μερίδος ἡγέτης· διότι διατελὼν πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρίσις συνῆψε στενοτάτας σχέσεις καὶ πρὸς τὴν γαλλικὴν δυναστείαν καὶ πρὸς τοὺς ἐξέχοντας πολιτικούς ἀνδρας τοῦ γενναίου γαλλικοῦ ἔθνους, πρὸς ἀπελευθέρωσιν καὶ ἄλλων τμημάτων τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος.

Καὶ ὅμως τοιοῦτον ὄντα, ἐξ οὗ καὶ οἱ Γάλλοι ὠνόμαζον αὐτὸν «στρατηγὸν Κωλέττην», ἡγάπων καὶ ἐθεώρουν φίλον αὐτῶν, καίπερ εἰδότες, ὅτι θάπτον ἢ βράδιον αὐτὸς ἔμελλε νὰ διακυβέυσῃ διὰ τῶν ἐν Ἀνατολῇ ἐνεργειῶν αὐτοῦ, τὴν εἰρήνην τῆς Εὐρώπης, ἐὰν προῶρως δὲν ἀνῆρπαζεν αὐτὸν ὁ θάνατος (31 Αὐγούστου 1847).

Αἱ ἐκλογαὶ τέλος πάντων ἀπεπερατώθησαν καὶ ἐξελέγησαν βουλευταὶ διὰ τὴν α' σύνοδον τῆς α' περιόδου οἱ ἐξῆς 105 :

Θ. Γρίβας, Μ. Ἰατρός, Ἀναγν. Παπατσώρης, Κ. Κανάρης, Ν. Κριεζιώτης, Κανέλ. Δεληγιάννης, Ι. Ζαήμης, Δ. Πλαπούτας, Δ. Τσόκρης, Α. Καλαμογδάρτης, Ἀντ. Γεωργαντάς, Ἀγ. Γουζούσσης, Ν. Μπούκουρας, Δ. Καλλιφρονᾶς, Β. Δημητρακόπουλος, Σταῦρος Βλάχος, Α. Κονδάκης, Ι. Φαρμάκης, Ἰω. Γιολδάσης, Δ. Τσ. Καρατάσος, Δ. Δρόσος, Ι. Βλάχης, Γ. Κονδύλης, Ν. Θεοῦ, Κ. Ζέρβας Ν. Μαυρομμάτης Μῆτρ. Ἀναστασόπουλος, Α. Νοταρᾶς, Εὐθ. Κανελλόπουλος, Κ. Φασίτσας, Λουκ. Στεφάνου. Δημ. Φαλκίδης, Π. Δ. Καμπάνης, Α. Σ. Δανόπουλος, Σπυρ. Τριανταφύλλης, Παπακ. Τσαμέλας, Στ. Ὀρεινός, Ν. Κορφωτάκης, Γ. Γουλιμῆς, Ι. Κρανίδης, Μ. Α. Καίτης, Ν. Καλέργης, Στ. Δάρας, Ν. Λαχανᾶς, Γ. Γριζανός, Σπυρ. Πάγκαλος, Σ. Α. Μπαρότσης, Δ. Βιρβίλης, Δ. Μαρκόπουλος, Μ. Λαπουσιάδης, Γ. Κάνδικας, Σπ. Λογοθετόπουλος, Γ. Φεγγαῖς, Κ. Βέικος, Μ. Μπαρμπιτσιώτης Κ. Ζαφειρόπουλος, Ἠλ. Παπαδᾶνος, Δ. Ζῶτας Ι. Προβελέγγιος, Ε. Οἰκονόμος, Α. Τσερτίδης, Ι. Γιουρδῆς, Ι. Οἰκονόμου, Σ. Παρθενόπουλος, Ι. Ταταράκης, Ν. Δελένδας, Α. Σκαρμαγγᾶς, Κ. Χαραμῆς, Δ. Κανελλόπουλος, Θ. Μαρκεζίνης, Δ. Κουμανιώτης, Ε. Κυριακίδης, Γ. Ἀποστολίδης, Ἀγγ. Τζάννος, Θ. Μ. Πετρινός, Ἀνδ. Σωτηρίου Ι. Ζαφειρόπουλος, Ἀνδρ. Λόντος, Ν. Μαγγινόπουλος, Δ. Χατζίσκος, Κ. Βεΐλας, Δ. Πολυχρονόπουλος, Α. Ι. Κιζάνης, Γ. Γρότσης, Ἀναστ. Πούλου, Μ. Τροχάνης, Ι. Κλίμακας, Κ. Οἰκονομόπουλος, Ν. Ἀνδρίκου, Κ. Πιερράκος, Σίλβεστρος Στεφανάκης, Γ. Λογιωτατίδης, Ι. Τομαρᾶς, Α. Μαυροκορδάτος, Δ. Σακελλαριάδης, Δ. Σ. Μπουντούρης, Φραγκίσκος Κρίσπης Μαῦρος, Ἐμμ. Ἀντωνιάδης, Ν. Α. Βιτάλης Μ. Χαντζημελέτης, Ι. Δ. Δαμιανός, Κ. Μανέτας.

Περὶ τὴν 8ην ὥραν π. μ. τῆς 7 Σεπτεμβρίου τοῦ 1844 ἐγένετο ἡ πρώτη συνεδρίασις τῆς πρώτης Ἑλληνικῆς βουλευτικῆς συνόδου τῆς πρώτης περιόδου. Μετὰ τὸν συνήθη δὲ τῇ περιστάσει ἁγιασμόν, ἡ μὲν γερουσίᾳ, κατὰ τὸ ἄρθρον 51 τοῦ Συντάγματος, ὑπεχώρησεν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῆς, οἱ δὲ βουλευταὶ μείναντες ἐν τῷ βουλευτηρίῳ προέβησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου, τῶν ἀντιπροέδρων καὶ τῶν γραμματέων· καὶ πρόεδρος μὲν ἐξελέγη ὁ Νικήτας Σταματόπουλος, ἀντιπρόεδροι δὲ ὁ Δ. Καλλιφρονᾶς καὶ ὁ Κ. Κανάρης καὶ γραμματεῖς οἱ Κ. Θ. Κολοκοτρώνης καὶ Σταμάτιος Ἀντωνιάδης.

Μετὰ τοῦτο, τῶν παρόντων βουλευτῶν ὀρκισθέντων τὸν ἐν τῷ ἄρθρῳ 57 τοῦ Συντάγματος κεκανονισμένον ὅρκον· ἀομνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀδιαίρετου Τριάδος νὰ φυλάξω πίστιν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ εἰς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους καὶ νὰ ἐκπληρώσω εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά μου», ἐγένετο ἡ παρατήρησις ὅτι ὁ ὅρκος δὲν προδικάζει καὶ εἴτα ποῖται ἐκλογαὶ εἶναι νόμιμοι καὶ ποῖται οὐ.

Κατόπιν δὲ ἐγένετο ἡ ἐκλογὴ δωδεκαμελοῦς ἐπιτροπείας συγκειμένης ἐκ τῶν βουλευτῶν· Ι. Τομαρά, Νίκου Θεοῦ, Κ. Ζέρβα, Ι. Ταταράκη, Α. Κονδύλη, Ν. Γουζούαση, Ἀνδρέα Λόντου, Ι. Ζαήμη, Γ. Λογιοτατίδου, Δ. Βιρβίλη καὶ Σταμάτη Δάρρα, ἧτις ἔμελλε νὰ ὑποδεχθῇ τὸν βασιλέα μέλλοντα νὰ κηρύξῃ τὴν ἐναρξιν τῆς Βουλῆς.

Κατόπιν εἰσηλθον καὶ οἱ Γερουσιασταὶ ἔχοντες πλέον ἐλεύθερον τὸν δικαίωμα τῆς εἰσόδου εἰς τὸ βουλευτήριον.

Περὶ τὴν 2αν δὲ μ. μ. ὥραν κατέφθασαν εἰς τὸ βουλευτήριον οἱ βασιλεῖς, οὓς ὑπεδέχθησαν τὸ Προεδρεῖον τῆς βουλῆς μετὰ τῆς δωδεκαμελοῦς ἐκ βουλευτῶν καὶ ἑξαμελοῦς ἐκ γερουσιαστῶν ἐπιτροπείας, ἐν εὐφημίαις καὶ ζητωκραυγαῖς. Καὶ ἡ μὲν βασίλισσα μετέβη εἰς τὸ θεωρεῖον αὐτῆς ὁ δὲ βασιλεὺς Ὁθων ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνέγνωσε καθήμενος τὸν δε τὸν βασιλικὸν λόγον :

Κύριοι Βουλευταὶ καὶ κύριοι Γερουσιασταί,

Διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ θρόνου καὶ τοῦ ἔθνους ἐθεμελιώθη τὸ σύνταγμα. Διὰ τῆς αὐτῆς συνδρομῆς ἐπίσης εἰλικρινῶς καὶ νομίμως θέλουν ἀναπτυχθῆ προοδευτικῶς καὶ ζωογονηθῆ ἐπὶ τὸ κρεῖττον αἱ θεσμοθεσίαι μας. Εἶθε καὶ ἡ θεία πρόνοια νὰ φανῇ ἀρωγὸς καὶ ἀντιλήπτωρ εἰς τὰς κοινὰς ταύτας προσπάθειάς καὶ ἐνεργείας μας.

Αἱ μεταξὺ τῶν ξένων δυνάμεων σχέσεις μου εἶναι φιλικώταται καὶ αἰσθάνομαι ἐνδόμυχον χαρὰν τοῦ νὰ σὰς ἀναγγεῖλω τοῦτο, ἀλλ' ὀφείλομεν ἰδιαιτέραν εὐγνωμοσύνην πρὸς ἐκείνας, αἵτινες θερμότερον ἐνισχύσασαι τοὺς ἀγῶνας μας, ὑπεστήριξαν πραγματικῶς καὶ διατελοῦσιν ὑποστηρίζουσαι καὶ προστατεύουσαι τὴν ἀνεξαρτησίαν ἡμῶν.

Τὸ Ὑπουργεῖον μου θέλει σὰς παρουσιάσει τὴν ὀργανικὴν ἐν γένει καὶ οἰκονομικὴν τοῦ κράτους κατάστασιν· καὶ ἔχον ὑπ' ὄψει πόσον αὐστηρὰ οἰκονομία εἶναι ἀναγκαῖα, θέλει σὰς ζητήσῃ τὸ πρὸς τὴν ἐνέργειαν τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας καὶ τὴν δι' ὠφελίμων ἐργασιῶν προετοιμασίαν τοῦ μέλλοντός μας, ἀνάλογα μέσα.

Τὰ δικαιώματα τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος, δὲν θέλουσι παντὰ πασι παραμεληθῆ. Θέλει ἐπίσης ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν μας τῆς ἱερᾶς θρησκείας ἢ λαμπρότης, ὃ διὰ τῶν καταλληλοτέρων νομοσχεδίων, ὅσον ἐνεστιν, ἀκριβῆς διοργανισμὸς καὶ ἡ κραταίωσις αὐτῆς καὶ τῆς δημοσίας ἀσφαλείας ἢ ἀνάπτυξις, προσέτι δὲ καὶ ἡ τελειοποιήσις καὶ βελτίωσις τοῦ στρατοῦ τοῦ προωρισμένου διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κράτους καὶ ἀκριβῆ τῶν νόμων ἐκτέλεσιν, ἔργον ὑμῶν εἶναι κύριοι, νὰ συνδράμητε τὴν Κυβερνήσιν μου διὰ τῆς ἐγκρίσεως τῶν τοιούτων δικαίων μέσων· νὰ μὴν ἀπαντήσῃ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν γενικῶν πραγμάτων τοῦ κράτους προσκόμματα ἐπιζήμια καὶ εἰς ἰδιωτικὰ καὶ εἰς τὰ γενικὰ συμφέροντα.

Νομοσχέδια, ὅσον ἔνεστιν, ἱκανὰ νὰ ἐγγυῶνται διὰ τῆς ἐλευθερίας ἀπάντων τὴν ἀσφάλειαν ἑνὸς ἐκάστου, νὰ προαγάγωσιν εἰς τὴν σημαίαν μας τὴν ἐμπιστοσύνην ἐκείνην, τῆς ὁποίας εἴμεθα ἄξιοι, νὰ εὐκολύνωσι τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν μας θέλουσι καθυποβληθῇ εἰς τὰς ἐμβριθεῖς σκέψεις παρὰ τοῦ ὑπουργείου μου.

Ἡ ἀπλοποίησις τῆς νομοθεσίας καὶ ἡ μὲ τὴν τοῦ ἔθνους κατὰστασιν μᾶλλον συνάδουσα τροποποίησις αὐτῆς θέλει γίνεαι ἀντικείμενον τῆς πρώτης ταύτης συνόδου.

Πιστεύσατέ με, κύριοι, ᾗ τι αἰσθάνομαι μεγίστην πατριωτικὴν συντριβήν, κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην ἡμέραν, συλλογιζόμενος πόσον σοδὰρ εἶναι τὰ ἀντικείμενα ἐπὶ τῶν ὁποίων θέλομεν ἐνασχοληθῇ καὶ πόσην σημαντικὴν ἐπιρροὴν θέλουν ἔχει εἰς τὰ μέγала συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος αἱ ἀποφάσεις τῆς πρώτης ταύτης συνόδου.

Ἀς φιλοτιμηθῶμεν λοιπὸν διὰ τῆς εἰλικρινοῦς συμπράξεως καὶ διὰ τῆς φρονήσεώς μας νὰ διατηρηθῇ καὶ νὰ βελτιωθῇ ὅ,τι ἀπεκτῆθη διὰ τῶν λαμπρῶν ἀνδραγαθημάτων σας καὶ διὰ τῶν σημαντικῶν θυσιῶν σας.

Ἀς φιλοτιμηθῶμεν νὰ ἐξαλείψωμεν πάσας τὰς ἀναμνήσεις λυπηρῶν τινῶν καὶ δυσχερῶν διατρεξάντων, ἃς μὴ μείνη ἄλλο ἔχνος αὐτῶν παρὰ τὴν ἡμίλλαν, τὴν πατριωτικὴν καὶ ἀξιεπαινον ἡμίλλαν τοῦ νὰ πράξωμεν τὰ καλὰ, καὶ μὲ τὴν ἀκράδαντον θέλησιν τοῦ εἰς τοῦτο ἐμμένειν ἃς εἰσέλθωμεν εἰς τὴν εὐθεῖαν καὶ τακτικὴν ὁδόν, ἣτις μόνη θέλει φέρει τὴν φίλην ἡμῶν πατρίδα εἰς τὴν ἐπιθυμητὴν εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν.

Αὕτη εἶναι ἡ ἐνδόμυχος καὶ διακαὴς εὐχὴ τῆς καρδίας μου καὶ ὅλη ἡ ζωὴ μου θέλει εἶσθαι ἀφιερωμένη εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἐλευθεριῶν μας καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ εὐημερίαν τοῦ ἔθνους διὸ καὶ πρὸς τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἐντολὴν ἀπαιτῶ τὴν συνδρομὴν σας καὶ πάντες ὁμοθυμαδὸν ἃς ἐπικαλεσθῶμεν τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν.

Κηρύττω τὴν ἑναρξιν τῆς Βουλευτικῆς Συνόδου ἐνεστῶτος ἔτους».

Ταῦτα εἰπὼν ὁ βασιλεὺς καὶ ἀποχαιρετήσας τοὺς ἐν τῇ βουλευτηρίῳ βουλευτὰς καὶ γερουσιαστὰς ἀνεχώρησεν, ἐν μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν, προηγουμένων τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπείας μέχρι τῆς ἑξῶ θύρας τοῦ βουλευτηρίου.

Τὰ τῆς βουλῆς δὲ ἐκανονίσθησαν ὡς ἑξῆς ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ προσωρινῶς καὶ εἴτα ἐξεδόθησαν μετ' ἐπικεφαλίδος τοῦ Συντάγματος.

Ἄρθρ. 1. Κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς Συνόδου, ὁ μὲν πρεσβύτατος τῶν βουλευτῶν προεδρεύει, γραμματεῦνσι δὲ τρεῖς οἱ νεώτατοι.

Ἄρθρ. 2. Κατὰ πᾶσαν ὁλοσχερῇ τῆς βουλῆς ἀνανέωσιν, αὕτη ἐκλέγει πρὸς ἐξέλεγχιν τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν δύο ἐπιτροπὰς, τὴν μὲν, ἑννέα βουλευτῶν, ἐξ ὧν οἱ ἐξ ἐκλέγονται διὰ κλήρου καὶ οἱ τρεῖς διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας· τὴν δέ, πέντε μελῶν, ἐξ ὧν οἱ τρεῖς ἐκλέγονται διὰ κλήρου καὶ οἱ δύο διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας. Καὶ ἡ μὲν τῶν πέντε ἐπεξεργάζεται καὶ ἐκθέτει πρῶτη εἰς τὴν ὁλομέλειαν τῆς Βουλῆς τὰ περὶ τῶν ἐκλογικῶν ἐγγράφων τῶν βουλευτῶν τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν ἑννεαμελῆ Ἐπιτροπὴν. Ἐὰν δὲ τὰ ἐκλογικὰ τινῶν ἐξ αὐτῶν ἀκυρωθῶσι παρὰ τῆς βουλῆς, διορίζονται ἀντ' αὐτῶν ἄλλοι, καθ' ὃν τρόπον, καὶ οἱ πρῶτοι διωρίσθησαν.

Ἐγκριθέντων δὲ τῶν ἐκλογικῶν ἐγγράφων τῆς ἑννεαμελοῦς ἐπιτροπῆς, αὕτη ἐπεξεργάζεται καὶ εἰσάγει εἰς τὴν βουλὴν τὰ περὶ τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ὅλων τῶν βουλευτῶν.

Ἄρθρ. 3. Τὰ πρακτικὰ τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν διαβιβάζονται μετὰ τῶν δικαιολογητικῶν ἐγγράφων παρὰ τοῦ Προέδρου τῆς βουλῆς εἰς τὴν ἀρμοδίαν ἐπιτροπὴν, ἥτις διορίζει ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς εἰσηγητὴν διὰ νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὴν βουλὴν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπεξεργασίας τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ ἐκάστης ἐκλογῆς.

Ἄρθρ. 4. Ἡ ἐξέλεγχις ἐνεργεῖται παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν ἀλφαριθμητικὴν σειρὰν τοῦ ἀρχικοῦ στοιχείου ἐκάστης ἐπαρχίας καὶ τοῦ παραιομένου εἰς τοῦτο.

"Αρθρ. 5. Εἰς τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῆς ὀλοσχεροῦς ταύτης ἐξελέγεως ὅλοι οἱ βουλευταὶ λαμβάνουσι μέρος, ἀλλὰ δὲν μετέχουσι τῆς ψηφοφορίας ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐκλογῆς. Καὶ ἐκεῖνοι δὲ τῶν ὁποίων ἀναβάλλεται ἡ ἐξέλεξις δὲν λαμβάνουσι μέρος εἰς τὰς ἐργασίας τῆς βουλῆς μέχρις οὗ ἀναγνωρισθῶσι νόμιμοι βουλευταί.

"Αρθρ. 6. Εἰς περίπτωσιν μὴ ὀλοσχεροῦς ἀνανεώσεως τῆς βουλῆς, τὰ ἐκλογικὰ ἔγγραφα ἐξελέγχονται παρὰ πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἐκλεγομένης ὑπὸ τῆς Βουλῆς, κατὰ τὸ ἄρθρον 2 δι' ἐκάστην σύνοδον. Εἰς δὲ τὸν σχηματισμὸν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης συντρέχουσι μόνον οἱ ὀριστικῶς καθεστῶτες βουλευταί· οἱ δὲ ἐξελεγχόμενοι, καίτοι δυνάμενοι νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὴν περὶ τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν συζήτησιν τῆς Βουλῆς, δὲν ἔχουσιν ὅμως ἐν γένει δικαίωμα ψήφου μέχρις οὗ ἀναγνωρισθῶσι παρὰ τῆς Βουλῆς νόμιμοι βουλευταί.

"Αρθ. 7. Ἡ Βουλὴ ἀποφαίνεται ἐκάστοτε ὀριστικῶς περὶ τοῦ κύρους τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν.

Μετὰ τὴν ψηφοφορίαν περὶ ἐκάστης ἐκλογῆς, ὁ Πρόεδρος ἀναγορεύει βουλευτὰς ἐκείνους, ὧν αἱ ἐκλογαὶ ἐκυρώθησαν.

"Αρθρ. 8. Μετὰ τὴν ἐξέλεξιν τῶν ἐκλογῶν ἡ Βουλὴ ἐκλέγει διὰ ψηφοδελτίων ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς μελῶν ἓνα Πρόεδρον, δύο Ἀντιπροέδρους, καὶ τρεῖς Γραμματεῖς.

"Αρθρ. 9. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Προέδρου καὶ τῶν Ἀντιπροέδρων γίνεται δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας, τῶν δὲ Γραμματέων διὰ σχετικῆς. Ἐν μετὰ τὴν πρώτην ψηφοφορίαν δὲν ἀναιχθῶσιν ἐν ἀπολύτῳ πλειονοψηφίᾳ ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ Ἀντιπρόεδροι, γίνεται δευτέρᾳ ψηφοφορίᾳ, καὶ ἀναγορεύονται Πρόεδρος καὶ Ἀντιπρόεδροι οἱ λαβόντες σχετικῶς τὴν πλειονοψηφίαν. Ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας ἀποφασίζει ὁ κληρὸς.

"Αρθρ. 10. Ἀμα συγκροτηθείσης τῆς Βουλῆς, ὁ Πρόεδρος, οἱ Ἀντιπρόεδροι καὶ οἱ Γραμματεῖς, ἐμφανιζόμενοι πρὸς τὸν Βασιλέα ἀναφέρουσι περὶ τούτου. Συγχρόνως δὲ διαγγέλουσι τὴν συγκρότησιν τῆς Βουλῆς καὶ πρὸς τὴν Γερουσίαν.

"Αρθρ. 11. Ἡ Βουλὴ προβαίνει, μετὰ ταῦτα, εἰς τὴν ἐκ-

Ἱστορία τοῦ Ὁθωγος

γὴν τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν σύνταξιν τῆς ἀπαντήσεως αὐτῆς πρὸς τὸν λόγον τοῦ Βασιλέως.

"Αρθρ. 12. Καθῆκον τοῦ Προέδρου εἶναι νὰ τηρῇ τὴν εὐταξίαν τῶν συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς καὶ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ Κανονισμοῦ, νὰ δίδῃ τὸν λόγον, νὰ θέτῃ τὸ ζήτημα, νὰ ἐκφωνῇ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας καὶ τὰς ἄλλας ἀποφάσεις τῆς βουλῆς, καὶ νὰ ἀγορεύῃ, ἐν ὀνόματι αὐτῆς, κατὰ τὸ φρόνημά της.

"Αρθρ. 13. Ὁ Πρόεδρος δὲν δύναται νὰ ἀγορεύσῃ εἰς τὰς συζητήσεις, εἰ μὴ διὰ νὰ ἐξηγήσῃ εἰς ποίαν στάσιν εὐρίσκεται τὸ ζήτημα, ἢ νὰ ἐπαναγάγῃ τοὺς ἀγορεύοντας εἰς τὸ προκείμενον· ἐὰν θέλῃ νὰ μετὰσχῃ τῆς συζητήσεως, παραχωρεῖ τότε τὴν ἑδραν τοῦ εἰς τὸν ἐπιλαχόντα τὰς πλείοτέρας ψήφους Ἀντιπρόεδρον, καὶ δὲν ἀναλαμβάνει αὐτὴν πρὶν τελειώσει ἢ ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος συζητήσις.

"Αρθρ. 14. Τοῦ Προέδρου κωλυομένου τοῦ κατέχειν τὴν ἑδραν ἀναπληροῦ αὐτὸν ὁ λαβὼν τὰς περισσοτέρας ψήφους Ἀντιπρόεδρος καὶ οὕτω καθεξῆς.

"Αρθρ. 15. Καθῆκον τῶν Γραμματέων εἶναι νὰ ἐφορῶσι τὴν σύνταξιν τῶν πρακτικῶν, νὰ ἀναγινώσκωσιν αὐτὰ ἐπὶ συνεδριάσεως, καθὼς καὶ τὰ Νομοσχέδια καὶ ἄλλας πράξεις ἢ ἔγγραφα, ὅσα ἀπαιτεῖται ν' ἀναγνώσθωσι πρὸς τὴν βουλήν, νὰ καταγράφωσι τὰ ὀνόματα τῶν ζητούντων τὸν λόγον, καθ' ἣν προσέρχονται τάξιν νὰ ἀριθμῶσιν εἰς τὸ φανερόν τὰς ψήφους, νὰ κρατῶσι σημειώσιν τῶν ἀποφάσεων τῆς βουλῆς, καὶ ἐν γένει νὰ πράττωσι πᾶν ὅ,τι ἀνάγεται εἰς τὸ προεδρεῖον τῆς βουλῆς.

"Αρθρ. 16. Κωλυομένων τῶν Γραμματέων, ὁ Πρόεδρος προσκαλεῖ εἰς τὸ Προεδρεῖον τοὺς προσωρινῶς ἀναπληρώσαντας αὐτοὺς.

"Αρθρ. 17. Ὁ Πρόεδρος ἀπαγγέλλει τὴν ἐναρξιν καὶ τὸ τέλος τῶν συνεδριάσεων· ἀπαγγέλλων δὲ τὸ τέλος, συγχρόνως προσδιορίζει συναινέσει τῆς Βουλῆς, τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἡμερησίαν διάταξιν, ἣτοι τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐπομένης συνεδριάσεως.

Ἡ ἡμερησία διάταξις τοιχοκολλᾶται καὶ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ βουλευτηρίου.

Αἱ συνεδριάσεις ἄρχονται συνήθως κατὰ τὴν 11ην ὥραν π. μ.

Ἄρθρ. 18. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν συνεδριάσεων ἀναγινώσκειται μεγαλοφώνως παρ' ἐνὸς τῶν Γραμματέων ὁ ὀνομαστικὸς τῶν βουλευτῶν κατάλογος, τῶν δὲ ἀπόντων βουλευτῶν σημειοῦνται τὰ ὀνόματα. Ὁ ἀναγνωσθεὶς κατάλογος ὑπογράφεται ἔπειτα παρὰ τοῦ Προέδρου καὶ τῶν Γραμματέων.

Ἄρθρ. 19. Ὅταν τις τῶν βουλευτῶν καλύπτεται νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν συνεδρίαν ἀκριβῶς κατὰ τὴν ὀρισθεῖσαν ὥραν, ὀφείλει πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς συνεδριάσεως νὰ γνωστοποιήσῃ καὶ ἀποδείξῃ πρὸς τὸν Πρόεδρον τὸν ἀπαραίτητον λόγον τοῦ καλύματος· χωρὶς δὲ τούτου, ἂν δὲν ἐμφανισθῇ εἰς τρεῖς συνεδριάσεις, ὁ Πρόεδρος διατάττει τὸν Γραμματέα νὰ δηλώσῃ ἐπὶ συνεδριάσεως τὴν ἔλθειν ταύτην, ἣτις σημειοῦται καὶ εἰς τὰ πρακτικά, ἂν ἀποφασίσῃ ἡ βουλή· ἐὰν δὲ καὶ μετὰ ταῦτα δὲν ἐμφανίζεται τακτικῶς, τότε, ἐκτὸς ὅτι τοῦ ἀφαιρεῖται, ἐφ' ὅσον λείπει, τὸ ἡμερήσιον μέρος τῆς βουλευτικῆς τοῦ ἀντιμισθίας, γνωστοποιεῖται ἡ ἔλλειψις τοῦ αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἐκλέξασαν αὐτὸν ἐπαρχίαν διὰ τῆς ἀρμοδίου διοικητικῆς ἀρχῆς.

Οὐδεὶς τῶν βουλευτῶν δύναται, διαρκούσης συζητήσεως ἢ προκειμένης ψηφοφορίας, νὰ ἐξέλθῃ τοῦ βουλευτικοῦ περιβόλου καὶ ἀναχωρήσῃ ὅπως ἐκ τοῦ βουλευτηρίου, ἄνευ ἀδείας τοῦ Προέδρου· ὁ τοῦτο ποιοὺν σημειοῦται πρὸς νοθέτησιν.

Οἱ βουλευταὶ οἱ περιφερόμενοι ἄνευ ἀνάγκης εἰς τὰ παρακείμενα τῷ βουλευτικῷ περιβόλῳ δωμάτια, ὀφείλουσι νὰ ἐπανέρχωνται ἀμέσως εἰς τὸν περίβολον, ἅμα καλούμενοι παρὰ τοῦ Προέδρου διὰ τῶν κλητῶν.

Ἄρθρ. 20. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὀνομαστικοῦ καταλόγου, ὁ Γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὰ πρακτικά τῆς προλαβούσης συνεδριάσεως.

Ἐὰν γίνῃ παρὰ τινος ἔνστασις κατὰ τῆς συντάξεως τῶν πρακτικῶν καὶ ὑποστηριχθῇ καὶ παρ' ἄλλων, ὁ Γραμματεὺς δίδει τὰς προσηκούσας διασαφίσεις, ἡ δὲ βουλή ἀποφασίζει περὶ τῆς ζητουμένης διορθώσεως, καὶ γενομένης παραδεκτῆς, διορθοῦνται

τὰ πρακτικά εἴτε ἀμέσως εἴτε κατὰ τὴν ἐπιούσαν συνεδρίασιν τὸ βραδύτερον.

"Αρθρ. 21. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πρακτικῶν ὁ Γραμματεὺς, ἀδείξας τοῦ Προέδρου, φέρει εἰς γνῶσιν τῆς Βουλῆς τὰ Διαγγέλματα, τὰς γραφὰς καὶ τὰς ἄλλας πρὸς τὴν Βουλὴν ἐπιστολάς.

"Αρθρ. 22. Ὁ Πρόεδρος ἀπαγγέλλει μετὰ τοῦτο τὰ ἀντικείμενα τῆς ἡμερησίας διατάξεως, καὶ προάγει τὴν περὶ ἐνὸς ἐκάστου κατὰ τῶν συζητήσιν.

"Αρθρ. 23. Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Βουλευτηρίῳ ἔδραι προσδιωρισμέναι διὰ τοὺς Ὑπουργούς.

"Αρθρ. 24. Οὐδεὶς τῶν βουλευτῶν δύναται νὰ ἀγορεύσῃ πρὶν ἐγγραφῇ ἢ ζητήσῃ ἐκ τῆς θέσεώς του καὶ λάβῃ τὴν εἰς τοῦτο ἄδειαν τοῦ Προέδρου· διαδέχεται δὲ πάντοτε ὁ ἀγορεύων κατὰ τοῦ προκειμένου ζητήματος τὸν ἀγορεύοντα ὑπὲρ τούτου, καὶ τὸ ἀνάπαλιν, κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἐγγραφῆς των.

Ὁ θέλων ν' ἀπαντήσῃ μετὰ τῆς συζητήσεως εἰς λόγον προσωπικόν, ζητεῖ τὴν ἄδειαν τοῦ Προέδρου· ἀλλ' ὀφείλει νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ ἀντικείμενον τῆς αἰτήσεώς του, ἢ δὲ σειρὰ τῆς συζητήσεως δὲν παραλλάσσει ἐκ τούτου.

"Αρθρ. 25. Οἱ βουλευταὶ ἀγορεύουσιν ἀπὸ τοῦ βήματος· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἑδρας των, ὅταν ὁ Πρόεδρος τοῖς τὸ ἐπιτρέψῃ.

"Αρθρ. 26. Πᾶσα προσωπικὴ προσβολὴ καὶ πᾶν σημίον ἐπιδουκιμασίας ἢ ἀποδοκιμασίας ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς βουλευτάς.

"Αρθρ. 27. Ὁ ἀγορεύων δὲν διακόπτεται· ἂν δὲ παραβαίῃ διατάξιν τινα τοῦ Κανονισμοῦ ἢ ἀπομακρύνεται τοῦ ζητήματος, ὁ Πρόεδρος οἴκοθεν ἢ κατ' αἴτησιν ἐνὸς ἢ πλείονων βουλευτῶν ἀνακαλεῖ αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν, "Ἄν δὲ ζητήσῃ νὰ δικαιολογηθῇ ἢ νὰ ἐπιφέρῃ διασαφήσεις εἰς τὸν λόγον του, δίδεται ἀκρόασις εἰς αὐτὸν ὑπακούοντα εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Προέδρου· ἂν δὲ ἀγορεύων περιπέσῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν παράδοξιν, ὁ Πρόεδρος ζητεῖ τὴν γνώμην τῆς Βουλῆς ἂν πρέπη νὰ ἀπηγορευθῇ ὁ λόγος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος ἐν τῇ αὐτῇ συνεδριάσει.

"Αρθρ. 28. Ὅταν τις διίσχυρίζεται ὅτι παρεβιάσθη ἢ ἡμερη-

σία διάταξις ἢ ὁ Κανονισμός, ἢ ὅτι ἡ συζήτησις ἄλλων ἀντικειμένων ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ, ἢ αἰτεῖ τὴν ἀναβολὴν τοῦ προκειμένου ζητήματος εἰς ἄλλην συνεδρίαν, καὶ αἱ παρατηρήσεις του αὗται ὑποστηρίζονται, τότε ὅλα τὰ παρεμπιπτόντα ταῦτα ἀποφασίζονται, κατὰ προτίμην, καὶ ἡ κυρία συζήτησις ἀναβάλλεται μέχρις οὗ ἡ Βουλὴ ἀποφασίσῃ περὶ τῶν παρεμπιπτόντων τούτων ζητημάτων.

Ἄρθρ. 29. Πᾶς Βουλευτὴς δις μόνον ἀγορεύει ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος πλὴν ἂν ἡ Βουλὴ ἐρωτηθεῖται παρὰ τοῦ Προέδρου ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὸν νὰ ἀγορεύσῃ καὶ ἐκ τρίτου. Τὸ αὐτὸ θέλει διατηρεῖσθαι καὶ ὅταν ζητήσῃ ν' ἀγορεύσῃ ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ζητήματος.

Ἄρθ. 30. Ἐπὶ τῶν συνθέτων ζητημάτων, ἡ διαίρεσις ἀπαγγέλεται παρὰ τοῦ Προέδρου, ὅταν ζητηθῇ παρ' ἐνὸς Βουλευτοῦ ἀμφιβολίας δὲ οὗτης περὶ τοῦ συνθέτου αὐτῶν, ἀποφασίζει ἡ Βουλὴ.

Ἄρθρ. 31. Πᾶσα αἴτησις περὶ μυστικῆς συνεδριάσεως, κατὰ τὸ ἄρθρον 48 τοῦ Συντάγματος, γίνεται ἐγγράφως ἢ προφορικῶς, σημειουμένων τῶν ὁνομάτων τῶν αἰτησάντων εἰς τὰ πρακτικά. Εἰς δὲ τὰς μυστικὰς συνεδριάσεις διατηρεῖται ἡ αὐτὴ τάξις τῶν συζητήσεων ὡς καὶ εἰς τὰς δημοσίας. Ἡ δὲ Βουλὴ ἀποφασίζει ἂν τὰ πρακτικά τῶν μυστικῶν συνεδριάσεων πρέπει νὰ δημοσιευθῶσιν.

Ἄρθρ. 32. Πᾶς Βουλευτὴς ταραττων τὴν τάξιν, ἀνακαλεῖται εἰς αὐτὴν ἐξ ὀνόματος παρὰ τοῦ Προέδρου· ἂν δ' ἐπιμείνῃ ἐγγράφεται ἡ ἀνάκλησις εἰς τὰ πρακτικά. Ἀπειθοῦντος δὲ αὐτοῦ καὶ περαιτέρω, ἡ Βουλὴ ἀποφασίζει ἅμα τὴν εἰς τὰ πρακτικά καταχώρησιν τῆς τε παρεκτροπῆς καὶ τῆς ἐπὶ ταύτης ἀποδοκιμασίας.

Ἄρθρ. 33. Ἄν ἡ Βουλὴ καταστῇ θορυβώδης, ὁ δὲ Πρόεδρος δὲν δυνήθῃ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἡσυχίαν, προσημαίνει διὰ τῆς κρούσεως τοῦ κώδωνος, ὅτι θέλει διαλύσει τὴν συνεδρίαν, ἂν δὲν παύσῃ ὁ θόρυβος. Ἄν δὲ καὶ μετὰ τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν ἀ-

ποκατασταθῇ ἡ εὐταξία, διαλύει τὴν συνεδρίασιν ἐπὶ μίαν ὥραν, διαρκούσης τῆς ὁποίας οἱ Βουλευταὶ ἐξέρχονται τοῦ περιβόλου καὶ ἐπανέρχονται μετὰ τῆς ὥρας τὴν παρέλευσιν,

Ἄρθ. 34. Πρὶν ὁ Πρόεδρος κηρύξῃ ἀποπερατωμένην τὴν συζήτησιν, ἐρωτᾷ τὴν βουλὴν ἂν ἐφωτίσθῃ ἀρκούντως· ἂν δὲ μετὰ δευτέραν περὶ τούτου δοκιμασίαν προκύψῃ δισταγμός, ἐξακολουθεῖ ἡ συζήτησις.

Ἄρθ. 35. Πᾶν Νομοσχέδιον ὑποβαλλόμενον παρὰ τῆς Κυβερνήσεως εἰς συζήτησιν τῆς Βουλῆς, καὶ πᾶν προβούλευμα διαβιβάζομενον εἰς τὴν Βουλὴν παρὰ τῆς Γερουσίας, ἀναγινώσκεται πρὸς τὴν Βουλὴν μετὰ τῶν αἰτιολογικῶν ἐκθέσεων, τυπώνεται μετ' αὐτῶν, καὶ διανέμεται εἰς τοὺς βουλευτάς· μίαν δὲ ἡμέραν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν προσδιορίζεται ἡ ἡμέρα τῆς συζητήσεως.

Ἄρθ. 36. Τὴν προσδιορισθεῖσαν ταύτην ἡμέραν ἀρχεται ἡ συζήτησις μόνον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ συνόλου τοῦ σχεδίου, εἰς τὸ τὸ τέλος τῆς ὁποίας, ἡ Βουλὴ ἀποφασίζει, διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, ἂν ἐγκρίνῃ νὰ προβῇ εἰς τὴν κατ' ἄρθρον συζήτησιν τοῦ σχεδίου· καὶ ἂν μὲν δὲν παραδεχθῇ ταύτην τὸ σχέδιον, θεωρεῖται ἀπερριμμένον· ἄλλως δέ, τὸ σχέδιον στέλλεται εἰς τὴν ἀρμοδίαν ἢ εἰς ἑκτακτόν τινα ἐπιτροπὴν, κατὰ τὰ περαιτέρω ρηθισόμενα, διὰ νὰ ἐπεξεργασθῇ αὕτη τὰς κατ' ἄρθρον διατάξεις αὐτοῦ.

Ἄρθ. 37. Μετὰ τὴν ἐπεξεργασίαν ταύτην ἡ ἐπιτροπὴ συντάττει τὴν περὶ τούτου ἐκθεσιν, ἣτις ἀναγινώσκεται, ἐπὶ δημοσίας συνεδριάσεως, καὶ τυπονομένη διανέμεται εἰς τοὺς βουλευτάς, ἡ δὲ ἡμέρα καθ' ἣν θέλει ἀρχίσει ἡ συζήτησις τῶν ἄρθρων προσδιορίζεται ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐκθέσεως.

Ἄρθ. 38. Τὴν προσδιορισθεῖσαν ἡμέραν ἡ Βουλὴ συζητεῖ τὰς διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου, κατὰ σειρὰν καὶ κατ' ἄρθρον, ὁμοῦ μὲ τὰς ἀναφερομένους εἰς ἕκαστον τροπολογίας.

Ἄρθ. 39. Αἱ παρὰ τῶν βουλευτῶν προτεινόμεναι τροπολογίαι πρέπει νὰ παραδίδονται γραπταί εἰς τὸν Πρόεδρον, ὅστις τὰς παραπέμπει εἰς τὴν ἐπιτροπὴν.

"Αν ὑπάρχωσι πολλαὶ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἐπιδεικτικαὶ συγχωνεύσεως, ἡ ἐπιτροπὴ προσκαλοῦσα ἑρωτᾷ τοὺς προτείνοντας ἂν θέλωσι νὰ τὰς συγχωνεύσωσιν εἰς ὀλιγωτέρας ἢ εἰς μίαν· γενομένης δὲ τῆς συγχωνεύσεως, ἢ μὴ, αἱ τροπολογίαι τυπώνονται ἐπ' ὀνόματι τοῦ προτείνοντος ἢ τῶν προτεινόντων, καὶ διανέμονται εἰς τοὺς βουλευτάς πρὸ τῆς συζητήσεως αὐτῶν. "Αν δὲ τροπολογία τις προταθῇ κατ' αὐτὴν τὴν συζήτησιν, καὶ ἀναπτυχθεῖσα ὑποστηρίχθῃ παρὰ πέντε μελῶν, ὁ Πρόεδρος λαμβάνει τὴν γνώμην τῆς Βουλῆς ἂν ἡ τροπολογία πρέπει νὰ συζητηθῇ εὐθὺς ἢ νὰ παραπεμφθῇ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν καὶ τυπωμένη νὰ διανεμηθῇ πρὸ τῆς συζητήσεως εἰς τὰ μέλη.

"Αρθρ. 40. Αἱ τροπολογίαι συζητοῦνται καὶ ψηφοφοροῦνται πρὸ τῆς ἀρχικῆς διατάξεως εἰς ἣν ὑπάγονται.

"Αρθρ. 41. Τὰ περὶ τροπολογιῶν ἐφαρμόζονται καὶ εἰς τὰς ὑποτροπολογίας.

"Αρθρ. 42. "Όταν τροπολογίαι τινὲς τῶν βουλευτῶν ἐγκριθῶσιν, ἡ Βουλὴ δύναται μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τῶν ἄρθρων τοῦ σχεδίου νὰ παραπέμψῃ αὐτάς εἰς τὴν ἀρμοδίαν ἐπιτροπὴν διὰ νὰ συναρμόσῃ αὐτὴ ἐκ νέου τοὺς ὅρους αὐτοῦ πρὶν ὑποβληθῇ εἰς τὴν ὀλικὴν ἀνάγνωσιν, ἣτις πρέπει νὰ προηγηθῇ τῆς ψηφοφορήσεως ἐπὶ τοῦ ὅλου σχεδίου.

"Αρθρ. 43. "Αν ἡ Βουλὴ ἐγκρίνῃ, ἡ συναρμολογία αὕτη τυποῦται καὶ διανέμεται εἰς τοὺς βουλευτάς 24 ὥρας τοῦλάχιστον πρὸ τῆς ἀναγνώσεως αὐτῆς.

"Αρθρ. 44. "Ο Πρόεδρος ἑρωτᾷ τὴν Βουλὴν ἂν θέλῃ νὰ γίνῃ καὶ ἄλλη συζήτησις ἐπὶ τοῦ ὅλου ἢ νὰ προβῇ ἀμέσως εἰς τὴν ψηφοφορίαν.

"Αρθρ. 45. "Ο προϋπολογισμὸς καὶ ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ Κράτους, ἀφοῦ ἀναγνωσθῶσιν ἐπὶ συνεδριάσεως, τυπώνονται καὶ ἀποστέλλονται εἰς τὴν ἐπιτροπὴν διὰ τὴν κατ' ἄρθρον αὐτῶν ἐπεξεργασίαν, χωρὶς νὰ προηγῇται συζήτησις ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ συνόλου αὐτῶν.

"Αρθρ. 46. "Ο θέλων νὰ κάμῃ πρότασιν νόμου βουλευτής, πα-

ραδίδει αὐτὴν ἔγγραφον καὶ ἰδιοχείρως ὑπογεγραμμένην εἰς τὸν Πρόεδρον διὰ νὰ τὴν παραπέμψῃ εἰς τὴν ἐπὶ τῶν προτάσεων τῶν βουλευτῶν ἐπιτροπὴν.

"Αρθρ. 47. "Αν αὕτη γνωμοδότηση, ὅτι ἡ πρότασις πρέπει ν' ἀναπτύχθῃ, εἰδοποιεῖ περὶ τούτου τὸν Πρόεδρον, καὶ εἰς τὴν ἑναρξίς τῆς ἐπομένης συνεδριάσεως εἰσάγεται ἡ πρότασις.

"Αρθρ. 48. "Αναγνωσθείσης αὐτῆς, ὁ προτείνας προκαταγγέλλει τὴν ἡμέραν καθ' ἣν θέλει νὰ κάμῃ τὴν ἀνάπτυξιν, ἡ δὲ Βουλὴ ἀκούσασα ὁρίζει αὐτήν.

"Αρθρ. 49. Τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν, ἂν ἡ πρότασις ἀναπτύχθῃσιν ὑποστηριχθῇ παρὰ πέντε βουλευτῶν, συζητεῖται, ὁ δὲ Πρόεδρος ἐπερωτᾷ τὴν Βουλὴν ἂν λαμβάνῃ εἰς σκέψιν τὴν ὑποβαλλομένην πρότασιν, ἢ τὸ ἐναντίον. Καὶ ἂν ἡ Βουλὴ ἀποφασίσῃ τὸ πρῶτον, ἡ πρότασις τυπώνετε καὶ διανέμεται εἰς τὰ μέλη, ἡ δὲ Βουλὴ προχωρεῖ εἰς συζήτησιν αὐτῆς καὶ κατὰ τοὺς ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ προδιαγραφέντας τύπους.

"Αρθρ. 50. Ὁ εἰσάγων τὴν πρότασιν βουλευτῆς δύναται πάντοτε νὰ τὴν ἀνακλέσῃ, καίτοι κριθεῖσιν παρὰ τῆς Βουλῆς συζητητέαν· ἄλλ' ἂν ἄλλος βουλευτῆς ἀναλάβῃ αὐτήν εἰς ὄμακα του, ἡ συζήτησις ἐξακολουθεῖ.

"Αρθρ. 51. Πρότασις νόμου εἰσαχθεῖσα παρὰ βουλευτοῦ καὶ ἐγκριθεῖσα παρὰ τῆς Βουλῆς ὀνομάζεται προβούλευμα, καὶ διαβιβάζεται πρὸς τὴν Γερουσίαν διὰ διαγγέλματος.

"Αρθρ. 52. Τὰ νομοθετικὰ ἔργα τὰ ἀρξάμενα καὶ διακοπέντα ἐκ τῆς λήξεως τῆς συνόδου, (ἐκτίς ἐὰν ἔληξεν ἡ σύνοδος ἐκ διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ἢ τῆς ἐκπνεύσεως τῆς βουλευτορικῆς περιόδου) δύνανται νὰ ἐπαναληφθῶσιν εἰς τὴν ἐπομένην σύνοδον καθ' ἣν εὐρίσκονται στάσιν, ἂν ἐπ' αὐτῶν ἤδη προεγένετο ἐκθεσις· ἀλλὰ περὶ τούτου ἀποφασίζει ἡ Βουλὴ, κατ' αἵτησιν ἐνὸς τῶν μελῶν αὐτῆς.

"Αρθρ. 53. Ἐπὶ ἀμφισβητήσεων περὶ τάξεως, προτερεύσεως, παύσεως ἢ ἀναβολῆς συζητήσεως εἰς ἄλλην συνεδρίαν ὁμοίως καὶ ἐπὶ προτάσεως ἂν πρέπει ἡ Βουλὴ νὰ ἐπιληφθῇ τινος ζητήματος,

ἢ βουλευθῇ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἄλλων προπαρασκευαστικῶν καὶ παρεμπιπτουσῶν συζητήσεων, ἡ Βουλὴ ἀποφασίζει δι' ἀναστάσεως· ἂν ἡ ἀνάστασις ἀφίνη ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς, τὸ Προεδρεῖον ἀριθμεῖ τοὺς ἀναστάντας καὶ καθήμενους.

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων δοκιμῶν οὐδεὶς δύναται νὰ λάβῃ τὸν λόγον.

Ἄρθρ. 54. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τῶν δοκιμῶν τούτων, βεβαιούμενον παρὰ τῶν Γραμματέων, ἐκφωνεῖται παρὰ τοῦ Προέδρου.

Ἄρθρ. 55. Ἐὰν εἴκοσι μέλη ζητήσωσι τὴν διὰ ψήφων ἀπόφασιν, εἴτε πρὸ πάσης δοκιμῆς, εἴτε μετὰ τὴν ἀμφίβολον δοκιμὴν, ἐξ ἀνάγκης γίνεται παραδεκτὸς ὁ τρόπος οὗτος.

Ἄρθρ. 56. Τὰ μὲν ἄρθρα τῶν νομοσχεδίων καὶ τῶν προβουλευμάτων ψηφοφοροῦνται, κατὰ τὰ προηγούμενα ἄρθρα τοῦ κεφαλαίου τούτου. Τὸ δὲ σύνολον τῶν νομοσχεδίων καὶ τῶν προβουλευμάτων ὑποβάλλεται πάντοτε εἰς μυστικὴν ψηφοφορίαν.

Ἄρθρ. 57. Ἡ μυστικὴ ψηφοφορία γίνεται κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον: Εἰς τῶν γραμματέων ἀναγινώσκων τὸν κατάλογον, καλεῖ ἐξ ὀνόματος τοὺς βουλευτάς, ὁ δὲ καλούμενος, λαμβάνων παρὰ τοῦ ἐτέρου Γραμματέως δύο ψήφους, τὴν μὲν λευκὴν, τὴν δὲ μέλαιναν, ἀποθέτει τὴν μίαν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ βήματος κειμένην ψηφοφόρον κάλπην, τὴν δὲ ἐτέραν, τῆς ὁποίας δὲν ἔκαμε ψηφιστικὴν χρῆσιν, ἀποθέτει εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ παρακειμένην δευτέραν κάλπην· ἐμφαίνει δὲ ἡ μὲν λευκὴ ψήφος τὴν παραδοχὴν, ἡ δὲ μέλαινα τὴν ἀπόριψιν. — Γίνεται δὲ καὶ νέα κλήσις διὰ τοὺς μὴ ψηφοφορήσαντας, ἂν τυχὸν παρευρεθῶσι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς διαλογῆς τῶν ψήφων.

Ἄρθρ. 58. Δύο Γραμματεῖς λαμβάνουσι σημείωσιν τῶν προσερχομένων εἰς ψηφοφορίαν· πρὶν δὲ τῆς διαλογῆς, ὁ Πρόεδρος ἀπαγγέλει τὸν ἀριθμὸν τῶν πραγματικῶς ψηφοφορησάντων.

Ἄρθρ. 59. Τελειωθείσης τῆς ὀνομαστικῆς κλήσεως, οἱ Γραμματεῖς ἀπαριθμοῦσι τὰς ψήφους εἰς τὸ φανερόν. χωρίζοντες τὰς

λευκὰς ἀπὸ τὰς μέλαινας, τὸ δὲ ἐξαχθὲν ἀποτέλεσμα ἐκφωνεῖται παρὰ τοῦ Προέδρου.

"Αρθρ. 60. Ἀπαγγελλομένου τοῦ καταλόγου οἱ βουλευταὶ δὲν ἀφίνουσι τὰς ἑδρας των πρὶν ἀκούσῃ ἕκαστος τὸ ὄνομά του καὶ πάλιν ἕκαστος ἀναλαμβάνει τὴν θέσιν του ἅμα ψηφοφορήσας.

"Αρθρ. 61. Ἡ ἀπόφασις τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν νομοσχεδίων καὶ προβουλευμάτων ἐκφωνεῖ οὕτως : « Ἡ Βουλὴ παρεδέχθη » ἢ « ἡ Βουλὴ δὲν παρεδέχθη ».

"Αρθρ. 62. Αἱ ἐνεργούμεναι παρὰ τῆς Βουλῆς ἐκλογαὶ γίνονται μυστικῶς διὰ ψηφοδελτίων.

"Αρθρ. 63. Τὰ ψηφοδέλτια φέρουσι τόσα ὀνόματα ὅσα πρόσωπα πρόκειται νὰ ἐκλεχθῶσι, τὸ δὲ φέρον πλείονα τῶν ἀπαιτουμένων δὲν ἰσχύει εἰμὴ διὰ τὰ πρῶτα ὀνόματα μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ ἀπαιτουμένου ἀριθμοῦ τῶν ὑποψηφίων.

"Αρθρ. 64. Δύο ψηφολέκται καλούμενοι παρὰ τοῦ Προέδρου συγκαταθέσει τῆς Βουλῆς, ἐκ τῶν βουλευτῶν τῶν ἀντιθέτων μερῶν, ἀνοίγουσι τὰ ψηφοδέλτια, τὰ ὅποια ἀναγινώσκονται μεγαλοφώνως παρὰ τοῦ Γραμματέως, ἐπιτηρούντων καὶ αὐτῶν.

Ἰσοψηφίας οὕσης, ἀποφασίζει ὁ κλῆρος.

"Αρθρ. 65. Ἀφ' οὗ τὸ ἀποτέλεσμα κηρυχθῇ, ἀφανίζονται τὰ ψηφοδέλτια, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα ὑπογράφεται παρὰ τοῦ Προέδρου, τῶν ἀντιπροέδρων, τῶν Γραμματέων καὶ τῶν δύο ψηφολεκτῶν.

"Αρθρ. 66. Πᾶσα διαμαρτύρησις ἐναντίον ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς ἀπαγορεύεται.

— "Αρθρ. 67. Κατὰ τὴν ἐναρχὴν ἐκάστης Συνόδου, μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ὀριστικοῦ Προεδρείου, ἡ Βουλὴ ἐκλέγει δι' ὅλην τὴν Σύνοδον, διὰ σχετικῆς πλειονοψηφίας, πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν καθυποβαλλομένων εἰς αὐτὴν ἀντικειμένων, τὰς ἀκολουθούσας ἐννέα ἐπιτροπὰς : τὴν τοῦ Δικαίου, τὴν τῶν Οἰκονομικῶν, τὴν τῶν Ἑσωτερικῶν, τὴν τῶν Στρατιωτικῶν, τὴν τῶν Ναυτικῶν, τὴν τῶν Ἑκκλησιαστικῶν, καὶ τῆς Ἑκπαιδεύσεως, τὴν τῶν Ἐξωτερικῶν, τὴν τῶν Ἀναφορῶν καὶ τὴν ἐπὶ τῶν Προτάσεων τῶν

βουλευτῶν· εἰς ἐκάστην τῶν ὁποίων ὑπάγονται τὰ ἀνάλογα ἀντικείμενα, ὧν ἐπιλαμβάνεται ἡ Βουλὴ.

Τῶν μικτῶν ἀντικειμένων ἐπιλαμβάνονται συνεχόμενοι εἰς ἓν αἱ ἀρμόδια Ἐπιτροπαί.

Ἄρθρ. 68. Ἡ μὲν τοῦ Δικαίου Ἐπιτροπὴ σύγκειται περίπου ἐκ μελῶν ἑνδεκα, ἡ δὲ τοῦ Οἰκονομικοῦ ἐξ εἰκοσιπέντε, ἡ τῶν Ἑσωτερικῶν ἐκ δεκαπέντε, ἡ τῶν Στρατιωτικῶν ἐκ δεκαπέντε ἡ τῶν Ναυτικῶν ἐξ ἑννέα, ἡ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐξ ἑνδεκα, ἡ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐξ ἑννέα, ἡ τῶν Ἀναφορῶν ἐκ δεκαπέντε καὶ ἡ ἐπὶ τῶν προτάσεων ἐκ δεκαπέντε.

Ἄρθρ. 69. Ἐκάστη Ἐπιτροπὴ ἐκλέγει ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς μελῶν τὸν Πρόεδρον καὶ τὸν Γραμματέα της. Τοῦτο δὲ δύναται νὰ προσλάβῃ καὶ ἐκτὸς τῆς Βουλῆς, ἂν ἡ χρεια τὸ καλέσῃ.

Ἄρθρ. 70. Ἐκάστη Ἐπιτροπὴ δύναται, ὅταν λάβῃ χρεῖαν, νὰ καλέσῃ πρὸς φωτισμὸν αὐτῆς καὶ ἄλλους ἐκ τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρ. 71. Ἐκάστη τῶν Ἐπιτροπῶν συζητεῖ κατ' ἰδίαν τὰς διαβιθασθείσας εἰς αὐτὴν ὑποθέσεις, καὶ μετὰ τὴν συζήτησιν ἐκλέγει εἰσηγητὴν ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς διὰ νὰ κάμῃ ἔκθεσιν εἰς τὴν Βουλὴν.

Ἡ ἔκθεσις αὕτη διαλαμβάνει τὴν γνώμην καὶ τοὺς λόγους τῶν τε πλειόνων καὶ τῆς μειονοψηφίας, καὶ τελειώνει μὲ ἀιτιολογημένην πρότασιν. Τυπωθεῖσα δὲ διανέμεται εἰς τοὺς βουλευτὰς εἰκοσιτέσσαρας, τοῦλάχιστον, ὥρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς δημοσίας συζητήσεως.

Ἄρθρ. 72. Οἱ Ὑπουργοὶ δύνανται νὰ παρευρίσκονται εἰς τὰς συζητήσεις τῶν ἐπιτροπῶν, ἀλλὰ δὲν ἔχουσι δικαίωμα ψήφου, εἰμὴ ὅταν ᾖναι μέλη τῆς ἐπιτροπῆς.

Καὶ βουλευτῆς εἰσαγαγὼν πρότασιν παρευρίσκετο εἰς τὰς συζητήσεις ταύτας τῶν ἐπιτροπῶν, ἀλλὰ δὲν ἔχει δικαίωμα ψήφου ἂν δὲν ᾖναι μέλος τῆς αὐτῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἄρθρ. 73. Ἡ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ἐπιτροπῇ κάμνει ἰδιαιτέ-

ραν ἔκθεσιν περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν εἰσόδων, καὶ ἄλλην περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων.

"Ἀρθρ. 74. Αἵ τῃς ἀδείας τῆς Βουλῆς, κατὰ τὸ ἀρθρ. 56 τοῦ Συντάγματος γνωστοποιηθεῖσιν ἅπλως παρὰ τοῦ Προέδρου εἰς τὴν Βουλὴν, παραπέμπεται ἀμέσως εἰς τὴν τοῦ Δικαίου ἐπιτροπὴν, διὰ νὰ γνωμοδοτήσῃ ἂν πρέπη νὰ δοθῇ ἡ αἰτουμένη ἀδεια.

"Ἀρθρ. 75. "Ὅταν εἴκοσι μέλη ἀπαιτήσωσι σύστασιν ἐιδικῆς τινος ἐπιτροπῆς, συνίσταται τοιαύτη παρὰ τῆς Βουλῆς, ἀλλ' εἰς αὐτὴν δὲν εἰσάγονται μέλη ἀγορεύσαντα κατὰ τοῦ συζητουμένου.

"Ἀρθρ. 76. Αἱ πρὸς τὴν Βουλὴν ἀναφοραὶ καταχωρίζονται εἰς ἰδιαίτερον πρωτόκολλον, καθ' ἣν εἰτέρονται εἰς χρονολογικὴν τάξιν. Σημειοῦται δὲ ἐν αὐτῷ ὁ αὖξων ἀριθμὸς τῆς ἀναφορᾶς, ἡ περίληψις αὐτῆς, καὶ τὸ ὄνομα καὶ ἡ κατοικία τοῦ ἀναφερομένου.

Ἀνώνυμοι καὶ λοῖδοροι ἀναφοραὶ δὲν εἶναι δεκταί, οὐδὲ καταχωρίζονται εἰς τὸ πρωτόκολλον.

"Ἀρθρ. 77. Τὸ πρωτόκολλον τοῦτο, τυπονόμενον, διανέμεται εἰς τοὺς βουλευτὰς ἐπιμελεία τοῦ Προέδρου, ἵνα ἔχωσι γινῶσιν αὐτοῦ πρὸ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπὶ τῶν ἀναφορῶν Ἐπιτροπῆς.

"Ἀρθρ. 78. Αἱ εἰς τὸ ρηθὲν πρωτόκολλον καταχωρισμέναι ἀναφοραὶ παραπέμπονται εἰς τὴν ἀρμοδίαν Ἐπιτροπὴν, ὅπου πάντες οἱ βουλευταὶ δύνανται νὰ λαμβάνωσι γινῶσιν αὐτῶν.

"Ὅσαι δὲ τούτων ἔχουσι σχέσιν πρὸς ἀντικείμενα ἐμφανισθέντα ἤδη εἰς τὴν βουλὴν καὶ καθυποβληθέντα εἰς ἐπεξεργασίαν Ἐπιτροπῆς τινος, διαβιβάζονται, κατ' εὐθεϊαν, εἰς αὐτὴν παρὰ τοῦ Προέδρου τῆς βουλῆς.

"Ἀρθρ. 79. Ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν ἀναφορῶν ὑποβάλλει ἅπαξ τοῦλάχιστον τῆς ἐβδομάδος εἰς τὴν βουλὴν, ἔκθεσιν τῶν εἰς αὐτὴν διαβιβασθεισῶν ἀναφορῶν, κατὰ τὴν τάξιν τῆς καταχωρήσεως αὐτῶν εἰς τὸ πρωτόκολλον.

Προτιμῶνται δὲ τῶν ἄλλων αἱ παρὰ τινος βουλευτοῦ ὑποστηριζόμεναι.

"Αρθρ. 80. Τὰ σχέδια τῶν πρὸς τὸν βασιλέα ἀπαντήσεων συντάσσονται παρὰ Ἐπιτροπῆς συκεϊμένης ἐξ ἑνδεκα μελῶν, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ προέδρου τῆς βουλῆς, καὶ ἐκλεγομένης διὰ σχετικῆς πλειονοψηφίας. Τὰ σχέδια ταῦτα ὑποβάλλονται ἐπομένως εἰς τὴν βουλήν, καὶ γενόμενα παραδεκτά, διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, ἀντιγράφονται εἰς τὰ πρακτικά.

Αἱ πρὸς ταῦτα ἀποκρίσεις τοῦ βασιλέως ἀναγινώσκονται ἐπὶ δηλοσίας συνεδριάσεως, καὶ καταχωρίζονται ἐπίσης εἰς τὰ πρακτικά.

"Αρθρ. 81. Ὁ Πρόεδρος καὶ δέκα μέλη της βουλῆς, κατὰ κληρὸν ἐκλεγόμενα, ὁμοῦ με τοὺς Ἀντιπροέδρους κατὰ τοὺς Γραμματεῖς, συνιστῶσι τὴν μεγάλην λεγομένην πρέσβευσιν, ἥ δὲ μικρὰ συνίσταται ἐκ τοῦ Προέδρου, τῶν ἀντιπροέδρων καὶ τῶν Γραμματέων.

"Αρθρ. 82. Τὰ πρακτικά τῆς βουλῆς εἶναι ἡ τῶν καθ' ἑκάστην συνεδρίαν ἐργασιῶν αὐτῆς ἑγγράφος καὶ ἀκριβὴς ἔκθεσις· εἰς ταῦτα δὲν γίνεται μνεία τῶν λόγων τῶν ἀγορευσάντων εἰμὴ συνοπτικῶς· οἱ δὲ ἀγορεύσαντες κατονομάζονται μόνον ἂν τὸ ἀπαιτήσωσιν.

"Αρθρ. 83. Αἱ αἰτιολογικαὶ ἐκθέσεις τῶν νομοσχεδίων, καὶ αἱ ἐκθέσεις τῶν ἐπιτροπῶν ἐπ' αὐτῷ, καταχωρίζονται αὐτολεξεὶ εἰς τὰ πρακτικά.

"Αρθρ. 84. Τὰ ἀναγνωσθέντα εἰς τὴν συνεδρίαν ἑγγράφα δὲν καταχωρίζονται εἰς τὰ πρακτικά, ἐκτὸς ἂν ἡ βουλή τὸ διατάξῃ· σημειοῦται δὲ μόνον ὁ τίτλος καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν πράξεων καὶ ἑγγράφων τῶν καταχωρισθέντων εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς βουλῆς.

"Αρθρ. 85. Ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ Γραμματεῖς ἐφορῶσι τὴν σύνταξιν τῶν πρακτικῶν, τὰ ὅποια ἀφ' οὗ ἐγκριθῶσι παρ' αὐτῶν, ἀναγινώσκονται εἰς τὴν συνεδρίαν· ἐγκριθέντα δὲ παρὰ τῆς βουλῆς, μεταγράφονται καθαρῶς, ὑπογράφονται παρὰ τοῦ Προέδρου ἢ τοῦ διευθύνοντος τὴν συνεδρίαν Ἀντιπροέδρου καὶ τῶν παρευρεθέντων εἰς τὴν συνεδρίαν Γραμματέων.

"Αρθρ. 86. Οἱ συντάκται φροντίζουν τὴν ἀντιγραφὴν τῶν πρα-

κτικῶν, πέμπουσιν αὐτὰ εἰς τὸν τύπον ἐντὸς 24 ὥρῶν, διορθοῦσι τὰ δοκίμια, τὰ ὁποῖα, ἐκτυπωθέντα, διανέμονται εἰς τὰ μέλη τῆς βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας.

Ἄρθρ. 87. Οἱ βουλευταὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἀναγινώσκωσι τὰ πρωτότυπα τῶν πρακτικῶν καὶ τὰ καταχωρισθέντα εἰς τὰ ἀρχεῖα ἔγγραφα.

Ἄρθρ. 88. Οὐδὲν ἀντίγραφον πράξεων καὶ λοιπῶν ἐγγράφων τῶν ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Βουλῆς, δὲν δίδεται εἰς τοὺς αἰτοῦντας, χωρὶς ἀδείας τοῦ Προέδρου, ὑπογεγραμμένης παρὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς τοῦλάχιστον τῶν Γραμματέων.

Ἄρθρ. 89. Εἰς τὸ τέλος ἐκάστης Συνόδου, τὰ πρακτικὰ αὐτῆς ὑπογράφονται παρὰ πάντων τῶν μελῶν τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρ. 90. Ὅταν ἡ Βουλὴ παραδεχθῇ προσθήκην τινὰ ἢ τροπολογίαν τοῦ Κανονισμοῦ, οἱ Γραμματεῖς συναρμόζουσι τὰς μεταβολὰς ταύτας μὲ τὰ ἄρθρα αὐτοῦ, τυποῦται δὲ ἐκ νέου ὁ Κανονισμός, καὶ διανέμεται εἰς τοὺς βουλευτὰς καὶ τοὺς γερουσιαστάς.

Ἄρθρ. 91. Δύο συντάκται λαμβανόμενοι ἐκτὸς τῆς Βουλῆς συντάσσουσι τὰ Πρακτικά, ἐπιτηρούντων τῶν Γραμματέων· ἐκλέγονται δὲ παρὰ τοῦ Προεδρείου.

Ἄρθρ. 92. Τὸ Προεδρεῖον διορίζει προσέτι τοὺς ἀναγκαίους ἀντιγραφεῖς, δύο εὐταξίας καί, τὸ πολὺ, δέκα κλητῆρας.

Ἄρθρ. 93. Ἡ Βουλὴ διορίζει, κατὰ πρότασιν τοῦ Προεδρείου, ἐπὶ τριπλασίου ἀριθμοῦ ὑποψηφίων, τὸν ἀρχιεφύλακα καὶ βιβλιοφύλακα αὐτῆς, ὅστις διατελεῖ μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπομένης συνόδου.

Ἄρθρ. 94. Ἡ Βουλὴ λαμβάνει στρατιωτικὴν φρουράν, ἣτις κεῖται ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Προέδρου.

Ἄρθρ. 95. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης συνόδου διορίζεται παρὰ τῆς Βουλῆς λογιστικὴ ἐπιτροπὴ ἐκ πέντε μελῶν.

Ἄρθρ. 96. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη καταστρόνει τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν ὧλων ἐν γένει τῶν ἐξόδων τῆς Βουλῆς, τὸν ὅποιον

υποβάλλει εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ ἐπικύρωσιν αὐτῆς κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐκάστης Συνόδου.

Ἄρθρ. 97. Καθυποβάλλει ὁμοίως παρατηρήσεις περὶ τῆς οἰκονομικῆς βελτιώσεως διαφόρων κεφαλαίων, τῆς πιστώσεως καὶ δαπάνης.

Ἄρθρ. 98. Ἡ Βουλὴ διορίζει συγχρόνως ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς δι' ἐκάστην σύνοδον, καὶ ἓνα ταμίαν, χρέη τοῦ ὁποίου εἶναι :

α') Νὰ καταστρόνῃ τὴν μηνιαίαν κατάστασιν συμφώνως πρὸς τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμόν.

β') Νὰ καθυποβάλλῃ τὴν κατάστασιν ταύτην εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν καὶ ἔγκρισιν τῆς λογιστικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἄρθρ. 99. Ἡ Ἐπιτροπὴ, ἀφ' οὗ εὗρῃ τὴν μηνιαίαν κατάστασιν σύμφωνον πρὸς τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμόν, θέτει τὸ ἀθεωρήθη καὶ ἐνεκρίθη».

Ἄρθρ. 100. Μετὰ τὴν ἔγκρισιν τῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ Πρόεδρος ἐκδίδει τὸ ἔνταλμα τῆς πληρωμῆς, ὁ δὲ Ταμίαις ἐνεργεῖ τὰς πληρωμὰς, λαμβάνων τὰς ἀναγκαῖας ἀποδείξεις.

Ἄρθρ. 101. Ἄν τυχὸν συμπέσωσιν ἔκτακτα ἔξοδα ὑπερβαίνοντα τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμόν, ζητεῖται παρὰ τῆς Βουλῆς νέα πίστωσης ἀνάλογος.

Ἄρθρ. 102. Εἰς τὸ τέλος ἐκάστης συνόδου, ὁ ταμίαις καταστρόνει τὸν ἐτήσιον ἀπολογισμόν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, τὸν ὁποῖον καθυποβάλλει εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν, συνωδευμένον μὲ ὅλα τὰ δικαιολογητικὰ ἔγγραφα· αὕτη δὲ ἀφ' οὗ τὸν ἐπεξεργασθῇ, τὸν καθυποβάλλει εἰς τὴν ἔρευναν καὶ ἐπικύρωσιν τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρ. 103. Οὐδεὶς βουλευτῆς δύναται ν' ἀναχωρήσῃ ἐκτὸς τῆς πρωτευούσης, ἄνευ ἀδείας τῆς Βουλῆς, τὴν ὁποίαν ἐκδίδει καὶ υπογράφει ὁ Πρόεδρος.

Ἄρθρ. 104. Διαβατήρια δὲν δίδονται παρὰ τῶν ἀρχῶν, διαρκούσης τῆς συνόδου, εἰς βουλευτὰς μὴ ἔχοντας ἄδειαν ἀπουσίας παρὰ τῆς Βουλῆς. Ἡ ἄδεια αὕτη χορηγεῖται καὶ παρὰ μόνου τοῦ Προέδρου, ἀλλ' ἐν περιπτώσει κατεπειγουσῆς ἀνάγκης, καὶ τότε ὁ Πρόεδρος δίδει λόγον εἰς τὴν Βουλὴν.

*Αρθρ. 105. Ὁ ἀπὼν, ἐν γένει, δὲν λαμβάνει ἀντιμισθίαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας του.

*Αρθρ. 106. Ἡ Ἀστυνομία τῆς Βουλῆς ἀνήκει εἰς τὴν Βουλὴν, καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὀνόματι αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Προέδρου, ἔχοντος τὸ δικαίωμα νὰ δίδῃ εἰς τε τοὺς ὑπαλλήλους καὶ εἰς τὴν φρουρὰν τῆς Βουλῆς, διὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς, τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς.

*Αρθρ. 106. Οὐδεὶς μὴ βουλευτὴς δύναται ἐφ' οἱαδήποτε προφάσει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν περίβολον, ὅπου ἐδρεύουσιν οἱ βουλευταί, οὔτε εἰς τὰ δωμάτια τοῦ Βουλευτηρίου ἐκτὸς τῶν τῆς Βουλῆς ὑπαλλήλων, ὑπηρετούντων τὰ κατ' αὐτούς.

*Αρθρ. 108. Εἰς τὸ ὑπερῶον τοῦ βουλευτηρίου ὑπάρχουσι τόποι προσδιωρισμένοι διὰ τὴν βασιλίσσαν, διὰ τοὺς πρέσβεις καὶ διπλωματικούς Πράκτορας τῶν ξένων δυνάμεων, διὰ τὰς γυναῖκας, διὰ τοὺς ἐφημεριδογράφους, καὶ διὰ τὸ κοινὸν τῶν ἀκροατῶν.

*Αρθρ. 109. Διαρκύσεως τῆς συνεδριάσεως, οἱ ἀκροαταὶ ὀφείλουσι νὰ τηρῶσιν ἄκραν σιγὴν.

Ἀκροατῆς ὅστις ἤθελε δείξει σημεῖα ἐπιδοκιμασίας ἢ ἀποδοκιμασίας εἴτε δι' ἐπευφημήσεων καὶ χειροκροτησέων, εἴτε διὰ κατακραυγῶν, ἀγρυεύοντός τινος βουλευτοῦ, ἀποβάλλεται τῆς θέσεώς του παρὰ τοῦ ἐπὶ τῆς εὐταξίας κλητῆρος. Ὁ ταραττων τὰς διασκέλεις ἀπάγεται, ἄνευ ἀναβολῆς, ἂν ἡ χρειαὶ τὸ καλέσῃ καὶ ἐνώπιον τῆς ἀρμοδίας Ἀρχῆς.

*Αρθρ. 110. Εἰς οὐδένα τῶν στρατιωτικῶν βουλευτῶν ἐπιτρέπεται νὰ φορῇ τὸ ξίφος εἰσερχόμενος εἰς τὸ βουλευτήριον.

*Αρθρ. 111. Ἀπαγορεύεται καὶ εἰς πάντα βουλευτὴν καὶ ἀκροατὴν νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ βουλευτήριον, καὶ ἀκροατήριον, φέρων ὅπλον ἢ ράβδον.

*Αρθρ. 112. Θεοῦρου γενομένου εἰς τὸ ἀκροατήριον, ὁ Πρόεδρος ἐπαναφέρει τὴν ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν διὰ τῶν ἀναλόγων μέτρων, μὴ ἐξαιρουμένων καὶ τῶν κατασταλτικῶν ὡς ἔσχατον δὲ δύναται νὰ διατάξῃ καὶ τὴν ἐκκένωσιν τοῦ ἀκροατηρίου.

*Αρθρ. 113. Οἱ ἀκροαταὶ εἰσέρχονται εἰς τὸ ἀκροατήριον δι'

εἰσιτηρίων, λαμβάνοντος ἑκάστου τῶν βουλευτῶν ἀνὰ δύο καὶ δίδοντος αὐτὰ εἰς οὓς τινὰς θέλει· τὰ δὲ λοιπὰ εἰσιτήρια, μέχρι τῆς συμπληρώσεως τῶν θέσεων τοῦ ἀκροατηρίου, διανέμονται παρὰ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρ. 114. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο τοῦ Κανονισμοῦ τυπωθὲν τοιχοκολλᾶται εἰς πᾶσαν θύραν τοῦ βουλευτηρίου.

Ἄρθρ. 115. Ὁ παρὼν Κανονισμὸς συζητηθεὶς καὶ ἐγκριθεὶς παρὰ τῆς Βουλῆς, θέλει δημοσιευθῇ διὰ τοῦ τύπου καὶ διανεμηθῇ εἰς τε τοὺς βουλευτάς καὶ Γερουσιαστάς, ἔχων ἐν κεφαλίδι τὸ Σύνταγμα.

Οὕτω δὲ ἤρξατο ἡ πρώτη ἐν Ἑλλάδι συνεδρίασις τῆς Βουλῆς καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος, ὅπερ ἐὰν ὠφέλσεν ἢ ἐβλάψεν τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα, δύναται πᾶς τις ἀσφαλῶς νὰ κρίνῃ, ἐκ τῶν ὑστέρων, ἐκ τῶν σήμερον ἐν Ἑλλάδι γινομένων. Οὐδεὶς ἀρνεῖται, ὅτι οὐχὶ οἱ νόμοι, οὐδ' αἱ θεσμοὶ καὶ τὰ πολιτεύματα χρήζουσι μεταβολῆς καὶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη ἀπόλυτος νὰ ἀλλάξωμεν σύστημα δράσεως ἐν τῇ πολιτείᾳ ἡμεῖς αὐτοί, οἱ μέλλοντες νὰ ἐφαρμόσωμεν αὐτά. Οὐδεὶς ἀρνεῖται ὅτι τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα εἶναι τὸ κράτιστον καὶ προσφυέστατον μόνον ὅπως περιάγωνται εἰς διηνεκῇ κίνησιν ἅπαντα τὰ πνεύματα, ἀνατρέφονται δὲ καὶ αἱ ἥττον εὐτυχεῖς τάξεις τῆς κοινωνίας διὰ τῆς ἀδιαλείπτου τῶν ἰδεῶν προσμίξεως καὶ τῆς συνεχοῦς λογομαχίας.

Ἄλλ' ὅμως ἵνα μὴ ὁ ἀδιάλειπτος οὗτος ὀργασμὸς τῶν πνευμάτων ἐκτρέπηται εἰς ἀγόνους καὶ ἀνωφελεῖς ἐριδας, πρέπει ἐν τῷ κέντρῳ τῆς μηχανῆς νὰ ὑπάρχῃ ἐλατήριον ἀρκούντως ἰσχυρὸν, ὥστε νὰ διευθύνῃ τὴν κίνησιν αὐτῆς καὶ καθιστᾷ τὴν ἐργασίαν κανονικὴν καὶ εὐρυθμον, δηλαδὴ νὰ ὑπάρχῃ ἀδυναστεία τεθειμένη ὑπεράνω τῶν κομμάτων καὶ τὰ αὐτὰ ἅπερ καὶ τὸ ἔθνος συμφέροντα ἔχουσα.

Μετὰ τὴν ἐπίσημον ἐναρξιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἡ Βουλὴ ἤρξατο τῆς ἐπιτελέσεως τῶν ὑπὸ τοῦ ἔθνους ἀνατεθέντων αὐτῇ καθηκόντων· ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου αὐτῆς κατησώτευσεν

Ἱστορία τοῦ Ὀθωνος

πράγματι ἐν ταῖς ἐξελέγξεσι τῶν ἐκλογῶν, καθ' ἃς ἐγένοντο αἰσχροτάτα βουλευτικά ὄργια ὁλόκληρον τόμον ἀποτελέσαντα, δι' ὧν ἠκύρωσαν μὲν πολλὰς ἐκλογὰς ἀντιπολιτευομένων βουλευτῶν, ἐποίησαντο δὲ ἐκλογὰς κατ' ἴδιον αὐτοῖς τρόπον, καὶ μόλις κατὰ τὴν ΟΓ' συνεδρίασιν τῆς 29ης Ἰανουαρίου 1845 ἐξελέγη δεκαμελὴς ἐπιτροπεία, συγκειμένη ἐκ τῶν Σσερτίδου, Κρανίδου, Σακελλαριέδου, Δανοπούλου, Α. Σωτηρίου, Βαρότση, Λαπουσιάδου, Μπάστα, Βαρθιτσιώτη καὶ Γριζάνη, ἣτις μεταβᾶσα εἰς τὰ ἀνάκτορα τῇ ἐπαύριον, 30 Ἰανουαρίου, ἀνέγνωσε τὴν πρὸς τὸν βασιλικὸν λόγον ἀπάντησιν ἔχουσα ὧδε.

«Βασιλεῦ,

«Ἡμέρα ἀξιωμακρόνους ἀνατέλλει σήμερον· ἡμέρα εὐφροσύνης καὶ αἰσίας. Ἡ Βουλὴ τοῦ ἔθνους προσέρχεται πρὸς τὸν Συνταγματικὸν Βασιλέα, μαρτυροῦσα αὐτῷ τὴν τοῦ λαοῦ ἀγάπην καὶ τῶν Βουλευτῶν τὴν σπουδὴν πρὸς παγίωσιν τῆς ἐλευθερίας, τῆς τάξεως, καὶ τῆς φύλακος αὐτῶν Βασιλείας.

«Τὸ ἔθνος ἐπευφάνησε, Βασιλεῦ, εἰς τὴν εἰλικρινῇ συνδρομῇ τῆς Υ. Μ. πρὸς θεμελίωσιν τοῦ Συντάγματος· καὶ πέποιθεν, ὅτι ἐκ τῆς τοῦ Θρόνου καὶ τοῦ ἔθνους ἐναρμονίου συμπράξεως, θέλουσι βαθμηδὸν ἀναπτυχθῇ καὶ ὅλοι τοῦ Συντάγματος οἱ καρποί.

«Ἡ Βουλὴ χαίρει μετὰ τοῦ Βασιλέως, διὰ τὴν φιλικὴν πρὸς ἡμᾶς διάθεσιν τῶν ξένων Δυνάμεων. Εὐγνωμονεῖ δὲ ἰδίως καὶ πρὸς ἐκείνας, αἵτινες, ἐπικρατύνασαι πρότερον τοὺς ἡμετέρους ἀγῶνας, μεριμνῶσι καὶ ἤδη φιλοτίμως καὶ μεγαλοφρόνως ὑπὲρ τῆς εὐημερίας ἡμῶν.

«Μετὰ μεγάλου ζήλου, Βασιλεῦ, θέλομεν μελετήσῃ τὰ περὶ τῆς ὀργανικῆς καὶ οἰκονομικῆς τοῦ Κράτους καταστάσεως, εἰσπραχθησόμενα πρὸς ἡμᾶς παρὰ τοῦ Ἰπουργείου τῆς Υ. Μ. καὶ θέλομεν σπουδᾶσαι νὰ συμβιβάζωμεν τὴν ἀνάγκην τῆς αὐστηρᾶς οἰκονομίας μὲ τὰς ἀκριβεῖς ἀπαιτήσεις τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ τῶν ἐνδεχομένων εἰς τὸ μέλλον βελτιώσεων.

«Εἰς τὴν δόξαν καὶ εἰς τὰ δικαιώματα τοῦ παρελθόντος θέλο-

μεν δώσει, Βασιλεῦ, πᾶσαν τὴν ὀφειλομένην προσοχήν· ἀλλ' ἡ θεραπεία τοῦ αἰωνίου, ἡ κραταίωσις καὶ λαμπρότης τῆς ἱεραῆς καὶ εὐεργετικῆς ἡμῶν θρησκείας, θέλει εἶσθαι ἐν τῶν ποθεινοτάτων ἡμῶν φροντισμάτων Ἀγαλλόμενοι διὰ τὴν ἐπὶ τούτου σύμνοιαν τοῦ βασιλέως, δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι τὰ περὶ διατάξεως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Νομοσχέδια, ὁμόλογα πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ Συντάγματος, θέλουσι μᾶς ἐμφανισθῇ, ἐν τοῖς πρώτοις, κατὰ τὰς ἐφέσεις τοῦ Ἔθνους, πρὸς οἰκοδόμησιν τῶν ἡθῶν.

¶ Ἀδεόντως θέλομεν φροντίσει καὶ περὶ τῆς ἀναζωπυρήσεως τῶν φώτων εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἐστίαν, καὶ περὶ τοῦ γενναίου ἡμῶν στρατοῦ, περὶ ἀπλοποιήσεως καὶ τελειοποιήσεως τῆς Νομοθεσίας, περὶ τῶν συμφερόντων τῆς Γεωργίας, Βιομηχανίας, Ἐμπορίας καὶ Ναυτιλίας, πηγῶν μὲν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου καὶ τῆς Ναυτικῆς ἡμῶν δυνάμεως, βάσεων δὲ τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας τοῦ Ἔθνους. Πεῖρα καὶ γνῶσις τῆς καταστάσεως τοῦ τόπου μᾶλλον θέλουσιν εἶσθαι τῶν ἡμετέρων συζητήσεων εὐπαραστήστοι ὁδηγοί.

αὖ Οὕτως ἀξιόλογα καὶ μεγάλης ροπῆς θέλουσιν εἶσθαι, Βασιλεῦ, τὰ ἐνασχολήματα ἡμῶν, κατὰ τὴν πρώτην ταύτην σύνοδον καὶ ἡ Βουλὴ, γεραίρουσα καὶ τυμεριζομένη τὴν ἐπὶ τούτοις πατρικὴν συντριβὴν τῆς τοῦ Βασιλέως καρδίας, καὶ εἰς τὴν ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους εὐγενεστάτην αὐτοῦ καθαμολογίαν καὶ ἀφιέρωσιν ἀνταποδίδουσα πολλαπλάσιον ἀφοσίωσιν. μετὰ πάσης προθυμίας καὶ ἐνδόσεως θέλει συνδράμει, κατὰ τὸ καθήκον αὐτῇ, τὴν Κυβέρνησιν τῆς Υ. Μ. πραγματοποιοῦσαν καὶ τὰ παρὰ τῆς Ἐθνου-νελεύσεως τῆς Γ' Σεπτεμβρίου ψηφισθέντα.

αὖ Ἀλλ' ἡ Βουλὴ, παραγωγὴ αὖσα τοῦ Ἔθνους, δὲν ἰσχύει νὰ ἐξαλείψῃ καὶ τὴν μνήμην τῶν ὅσα τὸ Ἔθνος ὑπέφερε παρὰ τοῦ Ἰπουργείου τῆς 29 Μαρτίου. Ἀκμαία θέλει μένει διὰ παντὸς ἡ φωνὴ τῆς ἱστορίας κατὰ τῶν δεινῶν ἐκείνων παρανομημάτων καὶ παντοίας φθορᾶς, ἣν ὑπέστη τὸ Ἔθνος τὸν μέγαν κίνδυνον τοῦ ὁποίου προλαβοῦσα διεσκέδασεν ἡ προνοητικὴ σύνεσις τῆς Υ. Μ. Ἐκτιμῶσα δὲ ἡ Βουλὴ τὰ γενναῖα τοῦ Βασιλέως αἰσθή-

ματα, ἀποστρέφει τὸ πρόσωπόν της ἀπὸ τῶν λυπηρῶν ἐκείνων σκηρῶν, καὶ εὐχομένη τὴν ἐξάλειψιν αὐτῶν καὶ ἀπὸ τῆς μνήμης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, σπεύδει εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν κρατίστων αὐτοῦ συμφερόντων.

«Καθισταμένης κοινῆς τῆς περὶ τὰ καλὰ ἀμίλλης, τηρουμένων τῶν Νόμων, βραβευομένης τῆς ἀρετῆς, ἐλεγχομένης τῆς κακίας, ἀνθούσης τῆς Ἱερᾶς τῶν Πατέρων ἡμῶν Πίστεως, οὕτω βεβαιότερον θέλομεν εἰσελθεῖ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς εὐδαιμονίας, καὶ θαρραλαιότερον θέλομεν ἐπικαλεῖσθαι τὴν χάριν τοῦ Ὑψίστου Πρωτά-νεως τῆς τύχης τῶν Βασιλέων καὶ τῶν Ἐθνῶν, πρὸς ἀπαρτισμὸν τοῦ ἔργου τῆς θείας αὐτοῦ προνοίας».

Πρὸς ταῦτα δ' ἀπήντησεν ὁ Βασιλεὺς διὰ τῶν δε :

Κύριοι βουλευταί,

Οὐδὲν ἡδύνατο νὰ ᾔηται εἰς τὴν καρδίαν μου πλέον εὐάρεστον παρὰ τὴν ἐκ μέρους τῶν Ἀντιπροσώπων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ δι-αβεβαίωσιν τῆς πρὸς ἐμὲ ἀγάπης αὐτοῦ. Ὁ Ὕψιστος, τὸν ὁποῖον ἡ Βουλὴ ἐμφαίνει εἰς τὴν ἀπάντησίν της ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς ἀνα-πτύξεως καὶ τῶν ὕλικῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους Μοὶ εἶναι τόσῳ μᾶλλον εὐχάριστος, ὅσον συντελεστικώτερος καθίσταται εἰς τὴν εὐημερίαν αὐτοῦ.

«Ἐκτιμῶ τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα, τὸ ὁποῖον στρέφει τὴν ἰδι-αιτέραν προσοχὴν τῆς Βουλῆς εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά· ἡ ἐπιμέ-λεια αὐτῶν θέλει βέβαια συντείνει οὐκ ὀλίγον, εἰς τὴν καλλιέρ-γειαν τῆς ἀρετῆς, ἥτις εἶναι τὸ πολυτιμότερον ἀπόκτημα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ χωρὶς τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ εὐτυχῇ ἡ κοι-νωνία.»

Ἐν τούτοις διὰ παντοίων ναταστρατηγήσεων τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου ἡ κυβέρνησις ἐπέτυχεν νὰ ἴδῃ περὶ ἑαυτὴν καταπληκτικὴν πλειονοψηφίαν, περιορίσασα τοὺς φίλους τοῦ πεσόντος πρωθυπουργοῦ εἰς δώδεκα μόνον.

Πρὸς διατήρησιν ὅμως τῆς τοιαύτης πλειονοψηφίας, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἦτο ἀνάγκη νὰ τεθῶσιν εἰς ἐνέργειαν

πάντα τὰ μέσα θεμιτά τε καὶ ἀθέμιτα, καὶ εἰς τοῦτο δὲ ἥκιστα γλίσχρος ἐδείχθη ὁ Κωλέττης· διότι φίλος ὢν τῆς συγκεντρώσεως, ὡς ὁ βασιλεὺς Ὅθων, καὶ φρονῶν ὅτι ἡ μονιμότης, ἔστω καὶ κακῆς κυβερνήσεως, ἀποβήσεται ὠφελιμωτέρᾳ τῶν συνεχῶν μεταβολῶν καὶ τῶν ἀρίστων ὑπουργείων, ἀμέριστον δ' ἀπολαύων τὴν τοῦ βασιλέως εὐνοίαν, ἀποβλέποντος πρὸς αὐτόν, δικαίως, ὡς πρὸς τὸν εἰλικρινέστερον φίλον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἐπεδίωξε τὴν διὰ τῆς πλειονοψηφίας ἐν τῇ ἐξουσίᾳ διατήρησιν αὐτοῦ ἐπιψόγως καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν πολιτικὴν διαφθορὰν τοῦ τύπου, ὁ ἀντίκτυπος τῶν συνεπειῶν τῆς ὁποίας, μέχρι σήμερον, ἀντηχεῖ ἐν ταῖς γινομέναις ἐκλογαῖς.

Τοιοῦτος ὅμως γενόμενος ὁ Κωλέττης ἀνελθὼν εἰς τὴν ἐξουσίαν, παρέσχεν εὐλογον τῇ ἀντιπολιτεύσει εὐκαιρίαν πρὸς ἐπικρίσεις, ἥτις ἐπιρρωνυομένη καὶ ὑπὸ τοῦ ἐκμανέντος, ἐπὶ τῇ πτώσει τοῦ Μαυροκορδάτου, Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ, μακρὸν καὶ σφοδρότατον διεξήγαγε κατ' αὐτοῦ ἀγῶνα.

Ὡς ἐπίμετρον δὲ ἐκορυφώθη εἰς τὸ ἔπακρον καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας διὰ τῶν οἰκείων ἐκάστης ἐν Ἀθήναις πρεσβευτῶν τοῦ πρώην πλοιάρχου Λάιενς καὶ τοῦ Πισκατόρου, ἀνδρῶν ἀμφοτέρων σφοδρῶν ἐν τε ταῖς ἐνεργείαις καὶ τοῖς λόγοις, ἐξ οὗ ἐπῆλθε τελεία μεταξὺ τῶν ἐν Ἀθήναις πρεσβειῶν τῶν δύο ξένων Κρατῶν, ὡς ἐκ τῶν Ἑλλάδι γινομένων, διακοπὴ τῶν σχέσεων, ὡς ἐκ τινος ἐγγράφου τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου πρὸς τὸ ὑπουργεῖον Ἀθερδην ἐξάγεται.

Ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς βῆς Αὐγούστου, ἐπιστήθιος φίλος ὢν τοῦ Γάλλου πρωθυπουργοῦ Γκιζό, ἡγέτης δὲ τῆς γαλλικῆς μερίδος, ἥτις καὶ ἀπεκαλεῖτο ἐθνικὸν κόμμα, διετέλει ἐν στενοτάταις σχέσεσι πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἥς ἡ κυβέρνησις διέταττε τὸν ἐν Ἀθήναις, ἀπὸ τοῦ 1843 πρεσβευτὴν αὐτῆς Πισκατόρου, καίπερ μὴ ὄντα φίλον τοῦ πρωθυπουργοῦ προσωπικόν, οὐδὲ κατὰ βῆμα ν' ἀπομακρύνηται τῶν ἰδεῶν τοῦ Κωλέττη.

Τοιαῦται δ' ἦσαν αἱ σχέσεις τοῦ ὑπουργείου ἐκείνου καὶ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας, ὥστε ὁ γραμματεὺς αὐτῆς Θουλενέλ συνέν-

τατε τὰ κύρια ἄρθρα τοῦ «Ἑλληνικοῦ Μηνύτορος» καὶ πολλὰς διακοινώσεις τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις τοῦτο μὲν διὰ τὴν μικρὰν τοῦ φίλου αὐτῆς Μαυροκορδάτου πρωθυπουργίαν, τοῦτο δὲ διὰ τὴν ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἀνοδος τοῦ ὁπαδοῦ τοῦ Γαλλικοῦ κόμματος, ἐξ ἧς ἐβλεπε τὴν ἐπιρροὴν αὐτῆς μειομένην ἤρξατο σφοδρότατα ἀντιπολιτευομένη τὴν νέαν ἐλληνικὴν κυβέρνησιν διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ αὐτῆς.

Εὐθὺς λοιπὸν ἅμα τῇ ἀνύδῳ αὐτοῦ τὸ ὑπουργεῖον τῆς 6 Αὐγούστου εὐρέθη, αἰφνης, ἐν μέσῳ ἐξωτερικῶν δυσχερειῶν. Τὴν πρώτην δ' ἀφορμὴν πρὸς τοῦτο παρέσχεν ὑπόμνημά τι περὶ ἐλληνικῶνπραγματίων τοῦ τῆς Αὐστρίας ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ Πρόκες-Όφτεν, ὅστις εἰς Βιέννην μεταβάς καθυπέβαλεν αὐτὸ τῇ αὐστριακῇ κυβερνήσει, ἐξ οὗ λαβοῦσα ἀφορμὴν ἡ γερμανικὴ «Ἐφημερίς τῆς Αὐγούστης» ὑπέδειξεν, «ὅτι ἡ Αὐστρία προθύμως ἤθελεν ἀποστείλει στρατιωτικὴν ἀπόσπασμα εἰς τὰ τουρκοελληνικά μεθόρια, τοῦτο μὲν πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ θρόνου τοῦ Ὁσωνος».

Αἱ ἐν Ἀθήναις ἀντιπολιτευόμεναι ἐφημερίδες λαβοῦσαι ἀφορμὴν ἐκ τοῦ ἄρθρου τούτου καὶ τοῦ ὑπομνήματος, ἐπετίθεντο διηλεκτῶς κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς Βαυαρίας ὡς δῆθεν συνεννοομένην μετὰ τῆς Αὐστρίας πρὸς ἀναίρεσιν τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας.

Ἡρξάντο λοιπὸν νὰ ἐπαναλαμβάνωσι καὶ αὐθις αἱ ἐφημερίδες τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ὅσα ἔγραφον καὶ πρωθυπουργοῦντος τοῦ Ρούδαρτ, ἐν ἔτει 1837, καθ' οὗ ἔγραψαν, ὅτι κατεσκεύασε τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν ἀπὸ Πατρῶν εἰς Ἀθήνας οὐχὶ ὑπὲρ τῆς συγκοινωνίας φροντίζων, ἀλλὰ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς εἰς Ἀθήνας ἐλεύσεως αὐστριακοῦ στρατοῦ, ἂν ποτε ἐκινδύνευεν ὁ θρόνος τοῦ βασιλέως Ὁθωνος. Ἀλλ' ὡς μὴ ἤρκουσαν ταῦτα πάντα ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐζήτει τὴν τακτικὴν καταβολὴν τῶν τόκων καὶ χρεωλυσίων τοῦ δανείου τῶν 60,000,000.

Τοιαύτη ἦτο ἡ πρὸς τὴν Ἑλλάδα πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ἅμ' ὡς ἐβλεπεν, ὅτι ἡ ἐν τῷ τόπῳ ἐπιρροὴ αὐτῆς ἐμειοῦτο,

ἐπέσειεν ὡς δαμόκλειον ξίφος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ δυστυχοῦς Ὅθωνος καὶ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ τὸ δάνειον ! Καὶ τοῦτο δὲν συνέβαινε μόνον ἐπὶ Ἀβερδην, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ Πάλμερστον, ἐφ' οὗ τὸ ζήτημα τοῦ δανείου ἐξηκολούθει νὰ εἶναι μέγα ὕπλον κατὰ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἣν ὑπεστήριζε μὲν τὸ γαλλικὸν ὑπουργεῖον, ἀλλ' οὐχὶ ἄνευ δυσχερειῶν, ὡς ἐμφαίνεται, ἐν συγχρόνοις ἐπιστολαῖς διπλωματικῶν ἀνδρῶν.

Ἐν τῷ ἀγγλικῷ κοινοβουλίῳ ὁ Κόχραν καὶ ὁ Πάλμερστον διὰ τῶν μελανωτέρων χρωμάτων περιέγραφον τὴν ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν, ἣν ἐπέτεινον ἔτι μᾶλλον καὶ αἱ ἀναφανεῖσαι νέαι πολυπληθεῖς ληστοσυμμορίαί, παντοίας διαπράττουσαι βιαιοπραγίας καὶ ἄλλα κακουργήματα. Πράγματι δ' οὐδέποτε ἄλλοτε ἐνεφανίσθησαν τόσοι λησταὶ ἢ ἄρπαγες, ὅσοι ἐπὶ τοῦ ὑπουργείου Κωλέττη, λέγει ὁ κ. Κρέμος. «Ἐν Ἀκαρνανίᾳ, Αἰτωλίᾳ, ἐν τοῖς περὶ τὸν Παρνασσὸν καὶ Ἑλικῶνα καὶ ἐν Πελοποννήσῳ πολυάριθμοι συμμορίαὶ ληστῶν ἦγον καὶ ἔφερον τὴν χώραν. Πλεῖστοι ὅσοι οὐδὲν κακουργήσαντες ἠνοῦντο τοῖς λησταῖς πρὸς σὺναγμα: ὁ Ἀθανάσιος Ψιᾶκος, φέρ' εἰπεῖν, ὁ Παναγιώτης Καρβέλλας, ὁ Ἀναστάσιος Τζίνιας, οἱ ἀδελφοὶ Ν. καὶ Δ. Ἀργυρόπουλοι ἢ Λιάσκει ἐκ τοῦ Κάτω Ταρσοῦ τοῦ δήμου Φενεοῦ καὶ ὁ Καραδήμας ἐκ Βίλλιας τοῦ Φενεοῦ, ἐργατικοὶ ἄνθρωποι ἔντιμοι ἐγκαταλιπόντες τὰς ἐργασίας των ἐτράπησαν εἰς τὸ σὺναγμα, συλληφθέντες δὲ καθεύχθησαν. Ἐσαύτως καὶ ὁ Κουρούσιος καὶ Ἀγριόγατος ἐκ Καρούας τοῦ Δήμου Τρικκάλων τραπέντες εἰς τὸ σὺναγμα καὶ καταδιωχθέντες ἐτράπησαν ἐκ φόβου εἰρκτηῆς εἰς τὸν ληστρικὸν βίον καὶ ἐγένοντο ἀρχιλησταί· συλληφθέντες δ' ἐκακρωτομήθησαν. Τοιοῦτοι ἐκ φιλησύχων πολιτῶν ἕνεκα πενίας εἰς τὸ σὺναγμα τραπέντες καὶ εἴτα καταδιωχθέντες ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν ληστρικῶς συμμορίας συστησάντων Ἑλλήνων· καὶ οἱ τοιοῦτοι εἶναι ἡ δευτέρα, οὕτως εἰπεῖν, τάξις τῶν ληστῶν· πρώτη δὲ ἦν ἡ περὶ ἧς εἴρηται ἡ ἐκ τοῦ κακῶς ἐννοουμένου ἄρματωλικοῦ βίου καὶ δόξης ἕνεκα προελθούσα· τρίτη δὲ ἦν ἡ ἐκ κα-

κουρρημάτων βλαστήσασα ή και φοβερωτάτη μάστιξ τῇ Ἑλλάδι γενομένη.

Ἐντεῦθεν τῶν τοῦ συνάγματος ληστῶν ἐπληρώθη σύμπασα ἡ Ἑλλάς· ἐκ δὲ τούτων προῆλθον καὶ αἱ στάσεις ἀλλαχοῦ τε καὶ ἐν Ναυπλίῳ, Λακωνίᾳ, καὶ Μεσσηνίᾳ. Ὅπως δὲ μὴ ἐξαγριῶσι τελείως τοὺς ἀποπεπλανημένους τούτους ἀνθρώπους καὶ ὅπως ραδίαν καθιστῶσι τὴν εἰς τοὺς κόλπους τῆς κοινωνίας ἐπάνοδον αὐτῶν αἱ ἑλληνικαὶ κυβερνήσεις ἐποιοῦν συχῶς χρῆσιν τῆς ἀμνηστίας.

Τούτου ἕνεκα καὶ ἐπὶ Κωλέττῃ, πρὸς τοῖς εἰρημένοις, ἔλαβον ἀμνηστίαν (21 Νοεμβρίου 1844) καὶ οἱ ἀρχιλησταὶ Χρῆστος Βούλγαρης πρῶην ὑπολοχαγός, Νικόλ. Κωλαηδόνης, Ἰωάν. Καραχάλιος, Ἰωάν. Τσιλματᾶς καὶ Ἀθαν. Κολοκούθας καὶ εἴτα (15 Μαΐου 1845) οἱ λητταὶ Κωνστ. Ραβδάκης καὶ Βασίλειος Κουλοφῆζας ὁπαδοὶ τοῦ ἀρχιληστοῦ Κιάφα ἐπὶ ἀπλῇ αὐτῶν ὑποσχέσει αἰρήνικοῦ ἐν τῷ μέλλοντι βίου.

Ἐπειδὴ δέ, κατὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογάς, ἐγένοντο πολλοὶ ἀξιόποιοι πράξεις, τούτου δ' ἕνεκα πολλοὶ ἐφυγυδίκουν, καταδιωκόμενοι δὲ ἠδύναντο νὰ τραπῶσιν εἰς τὸν ληστρικὸν βίον, ὃ Κωλέττης ἀπένειμεν (9 Ἰανουαρίου 1845) ἀμνηστίαν πᾶσι πάντων τῶν μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ διατάγματος γενομένων ἐγκλημάτων. Ὅπως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων ὑπουργείων, κατ' ἀπαίτησιν τούτου ἢ ἐκείνου, ἐτύγχανον ἐπιεικείας οἱ μὲν λησταὶ λαμβάνοντες ἀμνηστίαν οἱ δὲ κατὰδικοὶ χάριτας, οὕτω καὶ ἐπὶ Κωλέττῃ, ὅτε οἱ βουλευταὶ παρεδυνάστευσαν τοὺς ὑπουργοὺς.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ πολιτευόμενοι καὶ ἰδίως οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἦσαν φίλοι τῶν ληστῶν, δι' ὧν ἐξετέλουν τοὺς ἰδίους σκοποὺς ἀντὶ ἀδρῶν ἀντιμισθίων. Καὶ αὕτη δὲ ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις κατέστησε τὰ περὶ τὰ Ἑλληνικὰ μεθόρια ἐπαρχίας κρησφύγετα ἀσφαλῆ τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν· διότι οἱ ἐν Βυζαντίῳ ἐσκέπτοντο, ὅτι οὕτω πῶς ἐνεργοῦντες ἀνέκυπτον πᾶσαν πρόοδον τῆς ἐξ αὐτῆς ἐνανταποδύτως ἀποσπασθείσης Ἑλλάδος καὶ ἐξέθετον αὐτὴν εἰς τὰ ὅμματα τῆς Ἑσπερίας παριστῶντες.

Δ. ΠΛΑΠΟΥΤΑΣ

ὡς χώραν ληστρικὴν καὶ ἐστερημένην δημοσίας ἀσφαλείας. Καὶ ταῦτα πάντα ἐπραττε, διότι τὸ Διδάνιον μαθὼν τὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν ἀνοδὸν τοῦ Κωλέττη, οὗ τὸ πρόγραμμα ἐγίνωσκε κατεταράχθη καὶ ἐξήτει διὰ τῶν τοιούτων περιθάλψεων τῶν ληστοσυμμοριῶν νὰ ἀποσπάσῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν πολιτικῶν ζητημάτων.

Ἀλλὰ πρὸς ἐξαψὶν τῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὕδρεων καὶ ἀντιδράσεων τῶν Ἀγγλων συνετέλεσε, πρὸς τούτοις, καὶ ἡ γενομένη, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Μαυροκορδάτου, ἀπόλυσις τοῦ στρατηγοῦ Τζούρτζ. Ὁ Κόχραν καὶ ὁ Πάλμερστον συνεβούλευον τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν νὰ λάβῃ αὐστηρὰ μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν συμφερόντων τῶν Ἀγγλων πιστωτῶν καὶ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς συμβάσεως τῆς 2ας Σεπτεμβρίου 1843, καθ' ἣν αἱ κείσπραξίς τοῦ ποιμενικοῦ φόρου, τοῦ χαρτοσήμου καὶ ἄλλοι τινές φόροι ἐπρόκειτο νὰ χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δανείου τῶν 60,000,000. Ὁ λόρδος Ἀβερδην βραδύτερον διὰ διακοινώσεως αὐτοῦ ἡμερομηνίας 13 Μαρτίου 1846, ὑπεδείκνυε ρητῶς πρὸς τὸ ὑπουργεῖον Κωλέττη, ὅτι ἐὰν μὴ ἐξεπληροῦντο αἱ περὶ καταβολῆς τοῦ τόκου δοθεῖσαι, πρὸ τινων ἡμερῶν, πρὸς τὸν Ἀγγλον πρεσβευτὴν, ὑποσχέσεις ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου, ἤθελεν ἀναγκασθῇ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις νὰ προσφύγῃ εἰς τὰ ἀναγκαῖα ἐκεῖνα μέτρα δι' ὧν μόνον ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ τῶν συμφερόντων αὐτῆς ἐξασφάλισις.

Ἄλλ' ὡς μὴ ἤρκει ἡ κατὰ τῆς Κυβερνήσεως καταφορὰ τῶν ζεινων λάθρως κατὰ τοῦ ὑπουργείου ἐπετέθη καὶ ἡ ἀντιπολίτευσις. Ὅτι ἐπανελάμβανον οἱ Ἀγγλοι βουλευταὶ ἐν τῷ ἀγγλικῷ κοινοβουλίῳ, δριμύτερον οὗτοι διετύπουν, ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς ἐλληνικῆς Βουλῆς, καὶ ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν δημοσιογραφικῶν αὐτῶν ὀργάνων, καὶ ὕβριζον ἀναιδῶς καὶ προσωπικῶς τὸν ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης Βάλδην ὡς δῆθεν ἀπὸ κληρικοῦ λαϊκὸν γενόμενον καὶ πολιτευόμενον, φέροντες, πρὸς τοῦτο, πιστοποιητικὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἐν γένει ἐπελαμβάνοντο καὶ τῆς ἐλαχίστης

εὐκαιρίας νὰ συκοφαντῶσι καὶ καταδικάζωσι πάντα αὐτοῦ διορισμὸν καὶ πᾶσαν ὑπουργικὴν αὐτοῦ πράξιν.

Ἴνα δὲ καταδειχθῇ μέχρι τίνος βαθμοῦ μικρολογημάτων κατήρχετο ἡ ἀντιπολίτευσις ὅπως εὗρη ἀφορμὴν ἐπικρίσεως τῆς Κυβερνήσεως, ἀναγράφομεν ἐκ τῶν ἐφημερίδων τάδε : Συνήθεια ἐπεκράτει ἵνα, κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετὰς τῆς Αὐλῆς, προηγῶνται οἱ ξένοι ἀντιπρόσωποι τῶν ὑπουργῶν· τὴν ἄτοπον ταύτην ἐθιμοταξίαν κατήργησεν ὁ πρωθυπουργὸς Κωλέττης, θεσπίσας, μάλιστα, ἵνα ἐκ τῶν δύο προέδρων τῶν νομοθετικῶν σωμάτων προηγῇται ὁ τῆς Βουλῆς. Χαί' ὁ μὲν πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας Λάιενς δυσαρεστηθεὶς, ἐπὶ τούτοις, ὑπεχώρησεν· ὁ πρόεδρος ὅμως τῆς Γερουσίας ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἔστεργε νὰ ἀποδεχθῇ τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ἐφ' ᾧ καί, κατὰ τὸν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῇ 3ῃ Φεβρουαρίου 1845 δοθέντα χορόν, ἡ βασίλισσα Ἀμαλία ἐχόρευσε πρῶτον μετὰ τοῦ προέδρου τῆς Γερουσίας, τοῦθ' ὅπερ ἰδὼν ὁ τῆς Βουλῆς Κανέλλος Δηληγιάννης ὀργισθεὶς ἀπεχώρησε τοῦ χοροῦ, ἡ δὲ βασίλισσα μάλιστα ζητήσασα αὐτὸν ὅπως χορεύσῃ μετ' αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνεύρῃ ἐξ οὗ ὀργισθῇ μεγάλως.

Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο διεγείραν μέγαν κρότον συνεζητήθη ἐν τῇ Βουλῇ ὑφ' ἧς ἀπεφασίσθη ὅπως ἐπιτροπὴ ἐκ βουλευτῶν μεταβαίνουνσι εἰς τὰ Ἀνάκτορα ζητήσῃ συγγνώμην διὰ τὴν πράξιν τοῦ προέδρου αὐτῆς καὶ δικαιολογήσῃ αὐτήν. Μετὰ τινὰς ἡμέρας καὶ ὁ πρόεδρος αὐτὸς προσωπικῶς ἐζήτησε συγγνώμην.

Ἄλλοτε ποτε ὁ πρωθυπουργὸς Κωλέττης, τελουμένης τῆς Ἀναστάσεως, μετέλαβε τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, στάς πρὸ τῆς Ὠραίας Πύλης, παρισταμένων τῶν Βασιλέων καὶ πολλοῦ, ὡς ἐκ τοῦ ἐπισήμου τῆς ἡμέρας, κόσμου.

Αἱ ἀντιπολιτευόμεναι ἐφημερίδες θεωρήσασαι τοῦτο ὡς ἔγκλημα, ἡρώτων ἐὰν ὁ μεταλαβὼν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων πρωθυπουργὸς ἐξωμολογήθῃ πρότερον, καὶ προσήγαγον μάρτυρας εἰπόντας, ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς μὴ κοιμηθεὶς, παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, καὶ λαπνίζων μέχρι τῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν με-

ταβάσεως αὐτοῦ, ἐτόλμησε νὰ ἀψηφῇ τῶν θείων μυστηρίων καὶ τοῦ ; πρὸ τῆς ὥραίας Πύλης ἥτις, ὠρίζετο μόνον διὰ τοὺς Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας ! Περὶ τοιαῦτά τινα ἐστρέφοντο, δυστυχῶς, αἱ κατὰ καιροὺς ἀντιπολιτεύσεις ἐν Ἑλλάδι ἐκτραχηλιζόμεναι πάντοτε καὶ τὰ ἐλάχιστα ἐπικρίνουσαι, τὴν συκοφαντίαν δέ, τὴν ὕβριν καὶ τὴν διαστροφὴν τῆς ἀληθείας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐπικούρους ἔχουσαι, συνετέλεσαν εἰς τὴν κοινωνικὴν διαφθορὰν καὶ τὴν πολιτικὴν ἐξαχρείωσιν. Ἐν συνεννοήσει δὲ μετὰ τῶν Ἀγγλων βουλευτῶν, ἐν Λονδίῳ, ἀπέδιδον πρὸς τὸ ὑπουργεῖον σκοποὺς πραξικοπηματικούς, δι' οὓς ἐσχεδίαζον δῆθεν τὴν κατάργησιν τοῦ Συντάγματος, τῆς ἐν τῷ ὑπουργείῳ παρουσίας τοῦ Ἀνδρέα Μεταξᾶ, ἐνὸς τῶν πρωτουργῶν τῆς γ' Σεπτεμβρίου, οὐδαμῶς παρακλωσούσης τὴν ἀντιπολίτευσιν ἀπὸ τοῦ νὰ διαδίδῃ τὴν ἀβάσιμον ταύτην καὶ ψευδῆ ὅλως φήμην.

Ὁ στρατηγὸς Μακρυγιάννης, εἷς τῶν τῆς γ' Σεπτεμβρίου ἡγετῶν, καὶ διὰ τοῦ τύπου ἐτι κατήγγειλεν, ὅτι τεκταινεται συνωμοσίᾳ κατὰ τοῦ Συντάγματος καὶ βουλευταὶ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐπηρώτησαν ἐν τῇ Βουλῇ τὴν κυβέρνησιν περὶ τῆς καταγωγῆς ταύτης.

Ὁ Κωλέττης τότε ἠναγκάσθη νὰ ἀπαντήσῃ ὅτι, ἀπὸ μηνῶν, εἶχεν ἡ κυβέρνησις περὶ τούτου πληροφορίας τινὰς καὶ ὅτι συνέλαβε, μάλιστα, διὰ τῆς ἀστυνομίας στρατιώτην, ὃν εἶχεν ὀρκίσει κατώτερός τις ἀξιωματικὸς καὶ ἐμύησεν αὐτὸν εἰς τοιοῦτόν τι σχέδιον, ἀλλ' ὅτι τὸ γεγονὸς καθ' ἑαυτὸ οὐδεμίαν ἐνεῖχε σπουδαίητητα ὡς προσελθὼν παρ' ἀνθρώπων ὅλως ἀσήμενον.

Πλὴν πρὸς ταῦτα ἡ ἀντιπολίτευσις ἀπήντησεν ἰσχυριζομένη ὅτι, ἐν ἐπιγνώσει, ἡ κυβέρνησις ἐπέτρεψε τὴν ἐξάπλωσιν τῆς συνωμοσίας, πρὸς καθάρσεις τοῦ Συντάγματος. Πλὴν ἀλλ' ὅμως αἱ φίλα τῇ κυβερνήσει φρονούσαι ἐφημερίδες ὑπεστήριζον, ὅτι τὴν συνωμοσίαν ἐχάλκευεν ἡ ἀντιπολίτευσις, ἵνα ἐντεῦθεν εὕρῃ ἀφορμὴν ἐπιθέσεως κατὰ τῆς κυβερνήσεως.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ ἡ κυβέρνησις ἐξηναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ διατάξῃ τὴν ἐκ τῆς πρωτευούσης ἀπομάκρυνσιν τοῦ Δημητρίου Καλ-

λέργη, ὅστις καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, προσέτι δὲ καὶ ἐκίνητοποίησε στρατιωτικά τινα σώματα, ἐνισχύσασα πρὸς ἀσφαλείαν τὴν τῆς πρωτευούσης φρουράν.

Ἦνα δ' ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν ὅσον ἔνεστιν ἀσφαλεστέραν φύλαξιν τῶν ἐπαρχιῶν ἀπὸ τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν προέβη εἰς νέαν διαίρεσιν τοῦ Κράτους. Οὕτω δέ, τῇ 22^α Μαρτίου 1848, διὰ Νόμου κατηργήθη ὁ ἀπὸ 20 Ἰουνίου 1836, περὶ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ Κράτους νόμος, ὅστις καταργήσας τὸν ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας (20 Μαρτίου 1833) γενόμενον νόμον, καθ' ὃν τὸ Κράτος διηρέθη εἰς 10 νομούς, 42 ἐπαρχίας καὶ εἰς δήμους διήρесе τὸ Κράτος εἰς 30 διοικήσεις καὶ 10 ὑποδιοικήσεις καὶ βραδύτερον (1838) εἰς 24 διοικήσεις καὶ 7 ὑποδιοικήσεις καὶ ἐπανάφερε τὸν ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας γενόμενον νόμον τῆς εἰς 10 μὲν Νομούς 49 δὲ ἐπαρχίας διαίρέσεως τοῦ Κράτους ὡς ἑξῆς :

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

1. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.
2. Ὁ Νομὸς τῆς Εὐβοίας.
3. Ὁ Νομὸς τῆς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.
4. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας.
5. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.
6. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος.
7. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀρκαδίας.
8. Ὁ Νομὸς τῆς Μεσσηνίας.
9. Ὁ Νομὸς τῆς Λακωνίας.
10. Ὁ Νομὸς τῶν Κυκλάδων.

α'. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀττικῆς περιλαμβάνει τὰς ἀκολουθοῦσας ἐπαρχίας :

1. τὴν ἐπαρχίαν Αἰγίνης
2. τὴν ἐπαρχίαν Μεγαρίδος

3. τὴν ἐπαρχίαν Ἀττικῆς·
4. τὴν ἐπαρχίαν Θηβῶν·
5. τὴν ἐπαρχίαν Λεβαδείας·

β'. Ὁ Νομὸς τῆς Εὐβοίας :

1. τὴν ἐπαρχίαν Χαλκίδος·
2. τὴν ἐπαρχίαν Ξηροχωρίου·
3. τὴν ἐπαρχίαν Καρυστίας·
4. τὴν ἐπαρχίαν Σκοπέλου·

γ'. Ὁ Νομὸς τῆς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος :

1. τὴν ἐπαρχίαν Παρνασίδος περιλαμβάνουσιν καὶ τὸ Γαλαξείδιον.
2. τὴν ἐπαρχίαν Δωρίδος.
3. τὴν ἐπαρχίαν Λοκρίδος.
4. τὴν ἐπαρχίαν Φθιώτιδος·

δ'. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας :

1. τὴν ἐπαρχίαν Βάλτου·
2. τὴν ἐπαρχίαν Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου·
3. τὴν ἐπαρχίαν Μεσολογγίου·
4. τὴν ἐπαρχίαν Ναυπακτίας·
5. τὴν ἐπαρχίαν Τριχωνίας·
6. τὴν ἐπαρχίαν Εὐρυτανίας·

ε'. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας :

1. τὴν ἐπαρχίαν Ναυπλίας·
2. τὴν ἐπαρχίαν Ἄργους·

3. τὴν ἐπαρχίαν Ὑδρας·
4. τὴν ἐπαρχίαν Τροιζηνίας·
5. τὴν ἐπαρχίαν Σπεττωῶν καὶ Ἑρμιονίδος·
6. τὴν ἐπαρχίαν Κορινθίας.

στ'. Ὁ Νομὸς Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος :

1. τὴν ἐπαρχίαν Πατρῶν·
2. τὴν ἐπαρχίαν Αἰγιαλείας·
3. τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων·
4. τὴν ἐπαρχίαν Ἡλείας·

ζ'. Ὁ Νομὸς τῆς Ἀρκαδίας :

1. τὴν ἐπαρχίαν Μαντινείας·
2. τὴν ἐπαρχίαν Κυνουρίας·
3. τὴν ἐπαρχίαν Γόρτυνος·
4. τὴν ἐπαρχίαν Μεγαλοπόλεως.

η'. Ὁ Νομὸς τῆς Μεσσηνίας :

1. τὴν ἐπαρχίαν Τριφυλλίας·
2. τὴν ἐπαρχίαν Ὀλυμπίας·
3. τὴν ἐπαρχίαν Πυλίας·
4. τὴν ἐπαρχίαν Μεσσήνης·
5. τὴν ἐπαρχίαν Καλαμών.

θ'. Ὁ Νομὸς τῆς Λακωνίας :

1. τὴν ἐπαρχίαν Λακεδαίμονος·
2. τὴν ἐπαρχίαν Ἐπιδάουρου Λιμηρᾶς·

3. τὴν ἐπαρχίαν Γυθείου·
4. τὴν ἐπαρχίαν Οἰτύλου.

ε'. **Ὁ Νομὸς τῶν Κυκλάδων :**

1. τὴν ἐπαρχίαν Σύρου·
2. τὴν ἐπαρχίαν Κέας·
3. τὴν ἐπαρχίαν Ἀνδρου·
4. τὴν ἐπαρχίαν Τήνου·
5. τὴν ἐπαρχίαν Νάξου·
6. τὴν ἐπαρχίαν Θήρας·
7. τὴν ἐπαρχίαν Μήλου.

Ἡ περιφέρεια ἐκάστης ἐπαρχίας διετηρεῖτο ὡς ὠρίσθη διὰ τοῦ ἀπὸ 3 Ἀπριλίου 1833 Διατάγματος καὶ διὰ μεταγεστέρων ἀποφάσεων

Ἐζήτησε νὰ δημοκοπήσῃ δι' ὑποσχέσεων περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐσωτερικῆς συγκοινωνίας καὶ ὑπέβαλε τῇ βουλῇ νομοσχέδια περὶ κατασκευῆς ὁδῶν ἀπὸ Πειραιῶς μέχρις Ἀθηνῶν, ἀπὸ Τριπόλεως εἰς Ἀθήνας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Λαμίαν καὶ περὶ ἄλλων συμπλεγμάτων ὁδῶν· ὡσαύτως καὶ περὶ ναυτιλίας, ναυταπάτης, καὶ ἐμπορίου ἐν γένει· ἀλλὰ τὰ μὲν διεκηρύχθησαν ἀπλῶς καὶ ἀτελεσφορήτως, τὰ δὲ μόλις ἀρξάμενα ἔμειναν ἡμιτελῆ. Οὐδὲν δ' ἐγένοντο πρὸς ἀποξήρανσιν ἐλῶν, καλλιέργειας τῆς γῆς καὶ κτηνοτροφίας καὶ βάμβακος, καίτοι διεκωδωνίσθησαν κωδωνικῶς. Πρὸς πρόσκαιρον δὲ καταπράυνσιν τῶν πενήτων καὶ τῶν ἐκ σεισμῶν ἐν Πελοποννήσῳ παθόντων διενεμήθησαν αὐτοῖς 80,000 κοιλὰ σίτου. Ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως οὐδεμία πληγὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἠδύνατο νὰ ἐπουλωθῇ. Ἡ πενία, ἡ ληστεία, αἱ ἀπειροὶ ἀπαιτήσεις ἄλλων τε καὶ μάλιστα τῶν ἀγωνιστῶν ἡ ἔλειψις ἀσφαλείας, ἥς ἕνεκα δυσκόλως οἱ κάτοικοι συνεκινῶνουν πρὸς ἀλλήλους, ἡ κατὰθλιψις τῶν ἀδυνάτων χωρικῶν ὑπὸ τῶν καπε-

τῶν ἀνέων καὶ τῶν ὑπαλλήλων, τῶν εἰσπρακτόρων, τῶν ἐνοικιαστῶν, αἱ ἐπισταθμίαι μάλιστα ἀγρίων στρατιωτῶν ἐν καιρῷ, πρὸ πάντων ληστείας καὶ εἰσπράξεως τῶν φόρων, ἐμάρανον τὴν χώραν καὶ ἤγειρον τὸν λαὸν κατὰ τοῦ ὑπουργείου.

Καὶ ἐπετύγχανε μὲν ὁ ἐπιτήδειος Κωλέττης, διὰ τῶν ἐπιτηδαιοτάτων αὐτοῦ τρόπων καὶ λόγων, νὰ ἐμπνέῃ πάντοτε ἐλπίδας καὶ αὐτοῖς τοῖς οὐδεμίαν ἐπ' αὐτὸν πεποιθήσιν ἔχουσι περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ὑποσχέσεων αὐτοῦ, ἀλλὰ, σὺν τῷ χρόνῳ, αἱ ψευδεῖς ὑποσχέσεις ἐξηλέγχοντο φροῦδαι καὶ κεναί.

Ἐφ' οὗ καὶ ἡ ἀντιπολίτευσις, καθ' ἑκάστην, καθίστατο σφοδρότερα ἐπωφεληθεῖσα πρὸς τοῦτο καὶ τῆς κατὰ τέλη τοῦ 1846 ἐπελθούσης ἀσθενείας τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Καὶ δὲν εἶχεν ἄδικον ἡ ἀντιπολίτευσις ἐν πολλοῖς· διότι οἱ μὲν κυβερνητικοὶ ἀπέλαυνον τῶν πάντων, οἱ δὲ ἀντιπολιτευόμενοι, ἔξω τῆς ἐξουσίας ὄντες, οὐδενός.

Οἱ βουλευταὶ κατέστησαν τυραννίσκοι. Ἐν οὗ δὲ πρὸ τοῦ συντάγματος, ὁ λαὸς κατεθλίβετο ὑπὸ τῶν ὀπλιταρχῶν, ἐχόντων ἐξουσίαν στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν ἐρειδομένην ἐπὶ τῆς ἰσχύος τῶν ὄπλων, ἀπὸ τῆς χρησέως τοῦ συντάγματος οἱ βουλευταὶ ἀρπάσαντες τὴν δύναμιν ταύτην τῶν ὀπλιταρχῶν, ἐγένοντο ἰσχυροὶ διὰ τῶν δωρημάτων καὶ τῆς ἀρωγῆς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας.

Τούτου δ' ἕνεκα ἡ διοίκησις πᾶσα περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καταπιεζόντων διὰ μὲν τῆς ἐξουσίας τὸν λαόν, διὰ δὲ τῆς ψήφου τούτου ἐκείνην. Ἐντεῦθεν ἡ παρανομία καὶ ἡ διαφθορά ἐγένετο γενικὴ ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων μέχρι τοῦ ἐσχάτου Ἑλλήνος πολίτου. Ἐν οὗ δὲ πρότερον, ἐπὶ τῆς ἰσχύος τῶν ὀπλιταρχῶν, νόμος ἦτο ἡ βία· τῶρα ἐπὶ τῆς ἐξουσίας τῶν βουλευτῶν, ἡ πολιτικὴ συναλλαγὴ, τῆς ὁποίας ἰδρυτὴς δύναται νὰ ὀνομασθῇ, ἀναντιλέκτως, ὁ Κωλέττης, ἤγειρε θρασείαν τὴν κεφαλὴν.

Οὗτος, καταγγελλομένων αὐτῷ παρανομιῶν καὶ κλοπῶν, ἀκούων αὐτὰς ἀπαθέστατα, ἀνέκραξεν : «Αἶ ! μήπως τὰ κλέπτουν ξένοι ; οἱ Ἑλληνάδες μου !»

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου τοῦ διοικεῖν ὁ Κωλέττης συνεκράτει,

Ἱστορία τοῦ Ὀθωνος

38

τὴν ἐν τῇ βουλῇ πλειονοψηφίαν καὶ ἐν τῇ γερουσίᾳ ἥ, ἔχων στήριγμα τὸν νόμον, προσέθηκε καὶ ἄλλα μέλη: Τὸν Σταΐικον Ἰωάννου, τὸν Μιχαὴλ Καΐρην, τὸν Ἰωάννην Πετρόπουλον, τὸν Ἰωάννην Γιολδάσην, τὸν Νικήταν Σταματελόπουλον, τὸν Ἀντώνιον Κριεζῆν, τὸν Δημήτριον Πλαπούταν, τὸν Γρηγοράκην Τζανετά-
τὸν Ἀντώνιον Μαυρομιχάλην, τὸν Γεώργιον Νοταρᾶν, τὸν Ἀναστάσιον Μαυρομιχάλην καὶ βραδύτερον ἄλλα τινά.

Ἐχων δὲ καὶ τὴν ἀρωγὴν τῆς Γαλλίας ἱδρυσε φατρίαν ἰσχυράν, ἥς οἱ ὀπαδοὶ ἐκαλοῦντο «μοσχομάγκαι ἢ μοσχομαγκίται.» Ἡ δὲ φατρία αὕτη ἐθεώρει ἑαυτὴν ὡς τὴν φιλελευθέραν μερίδα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὡς γνώμονα ἔχουσαν τῆς πολιτείας αὐτῆς τὴν «μεγάλην ιδέαν», ἐν τῷ ὀνόματι τῆς ὁποίας ἐδημοκράτου καὶ τῶν πάντων κατετόλμων.

Τὰ ἱερὰ ὀνόματα: Ἁγία Σοφία, Κωνσταντινούπολις, ἐλευθερία, ἑλληνισμός» ἀπέβησαν τετριμμένα ρήματα οὐδεμίαν πλέον αἰσθησιν κινοῦντα, μᾶλλον δὲ ἀγανάκτησιν ἐφ' ὅσον ἐχρησίμευον πρὸς ἰδίους σκοπούς.

Καὶ ὁ Ὅθων δὲ αὐτὸς συνομολογῶν τῷ Πρωθυπουργῷ, ἐφείνετο ὑπέρμαχος τῆς «μεγάλης ιδέας». Ἀλλὰ ταῦτα φρονούντες ἢ τοῦλάχιστον διαπρυσίως κηρύττοντες, οὐδὲν ἐποίουν πρὸς ἐπίτευξιν αὐτῶν· διότι τό τε ναυτικὸν καὶ τὸ πεζικὸν διέκειντο οἰκτρῶς, καὶ οὐδὲ ὑπῆρχεν ἐλπίς τις βελτιώσεως, παρὰ τὰς κηρυττομένας παρασκευὰς ἐσωτερικὰς τε καὶ ἐξωτερικὰς.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Θύρσιος ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐρωτώμενοι ὁποία εἶναι ἡ πρωτεύουσα αὐτῶν ἀπῆντων: «ἡ Κωνσταντινούπολις» καὶ πότε θὰ παύσωσιν οἱ ἐναντίοι τῶν Τούρκων πολέμιοι αὐτῶν ἀπῆντων: «ὅταν θὰ ἴδωμεν τὸν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐν Κωνσταντινουπόλει», ὑποθαλάσμιον ἐν τῇ οἰκτρῇ προφητείας ἐκείνης τοῦ δημῶδου ἄτματος:

Ἵσαν τάκουσαν ἡ Δέσποινα δακρύζουν ἢ εἰκόνες,
Σώπασε, κυρά Δέσποινα, μὴ κλαίης μὴ δακρύζης.

Πάλε μὲ χρόνους μὲ καιροὺς πάλε δικάσας εἶναι.

εἶχον ὡς σύμβολον, ἀλλ' ὅμως οὐδέν, καίπερ πολλὰ ἐλπίζοντες ἀπὸ τῆς εὐνοϊκῶς διακειμένης τῇ Κυβερνήσει Κωλέττη Γαλλίας, ἠδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσι καὶ ἀφῆκαν τὸ Κράτος ἐντὸς διοικητικοῦ χάους, ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Κωλέττη.

Ἐν τῷ μέσῳ λοιπὸν τοιαύτης καταστάσεως τῆς χώρας καὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων αὐτῆς, κατὰ τὴν μεταβατικὴν ἐκείνην περιόδον τοῦ Ἔθνους, ἡ κυβερνητικὴ μονιμότης, ἐφ' ᾗ καὶ ταύτην ἐπιδιώκων ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς μέσα πολλὰ καὶ πολυτρόπως κατακριθέντα. Προέβη εἰς μερικὰς τροποποιήσεις τοῦ ὑπουργείου καὶ ἀνακαινισμούς· οὕτω δὲ τῇ 14ῃ Ἰανουαρίου τοῦ 1846, ἀντὶ τοῦ τέως ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Ζ. Βάλβη, καθ' οὗ, ὡς εἴπομεν κατεξάνεσθαι ὁ ἀντιπολιτευόμενος τύπος, προσέλαβε τὸν Λ. Κριστενίτην, μετὰ πέντε ἡμέρας, τῇ 19ῃ τοῦ αὐτοῦ ἀποχωρήσαντα, καὶ ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν ἀντὶ τοῦ Α. Μεταξᾶ, κρατήσαντα μόνον τὸ χαρτοφυλάκιον τῶν Ναυτικῶν, τὸν Ν. Πονηρόπουλον (14 Ἰανουαρίου) καὶ βραδύτερον ἄλλους.

Ἀφ' ἐτέρου δ' ἡ Ἀγγλία, καίπερ ἐν τῷ μεταξύ ἐπῆλθεν ὑπουργικὴ ἐν Λονδίνῳ μεταβολή, ἐξακολούθει τὸν κατὰ τοῦ Κωλέττη καὶ τῆς Ἰαλλικῆς ἐπιρροῆς δεινὸν ἀγῶνα ἐπὶ ποικίλαις προφάσεσιν.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων καὶ τῆς κυβερνήσεως μόλις ἐκ τῶν ἐν τῇ Βουλῇ γενομένων μακρῶν συζητήσεων τοῦ περὶ ἐπισκοπῶν τῆς Ἑλλάδος νομοσχεδίου, ἐν ἔτει 1847, ἀνακυψάσης, ἐπῆλθεν αἴφνης καὶ ἀπροσῆτως ἐπεισόδιον διακυβεύσαν τὴν μεταξύ Ἑλλάδος καὶ τῆς γείτονος χώρας εἰρήνην.

Ἡ Τουρκία, ἥτις, ὡς εἶδομεν, εἰσῆλθεν εἰς διπλωματικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Ἑλλάδος δεχθέντος, κατὰ τὴν 7 Δεκεμβρίου 1839 τοῦ Σουλτάνου τὸν Ἑλληνα ἀπεσταλμένον Κ. Ζωγράφον, ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας πρεσβευτὴν τὸν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῆς Ἑλληνα Μουσοῦρον καὶ ἐξηκολούθησε νὰ ἔχῃ ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος ἐχθρικὴν πάντοτε στάσιν, καίπερ τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ συστάσει μικτῇ ἐπιτροπῇ πρὸς ἐπίλυσιν τῶν κτηματικῶν διενέξεων τῶν ἐξ Ἑλλάδος μεταναστεθέντων Τούρκων, μεγάλην ἐπεδειξά-

μένης μετριοπάθειαν ἐν ταῖς προκυψάσαις περὶ ἀποζημιώσεων διαφοραῖς.

Εἰς ἐπίμετρον δὲ ἡ Τουρκία, καίτοι διὰ τοῦ Τανζιμάτ τῆς 21 Ὀκτωβρίου 1839 διεκήρυξε τὴν ἰσότητά μεταξὺ τῶν ὑπ' αὐτὴν ποικίλων λαῶν, ὁ τουρκικὸς φανατισμὸς δὲν ἔπαυσε βιασπραγῶν κατὰ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις χριστιανῶν· βία νέοι καὶ νεάνιδες, λέγει ὁ Κυριακίδης, ἐξισλαμίζοντο, ἑλληνικαὶ οἰκίαι διηρπάζοντο καὶ παρὰ τὰς ὑποσχέσεις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κυβερνήσεως, ἡ τιμὴ, ἡ ζωὴ καὶ ἡ περιουσία διετέλουν ἐν τοιούτῳ κινδύνῳ, ὥστε καὶ αὕτῃ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις συνεκινήθη ἀποστείλασα ἐντονὸν διακοίνωσιν, ἐξ ἀφορμῆς Ἀρμενίου τινὸς ἀδίκως εἰς θάνατον καταδικασθέντος καὶ θανατωθέντος ἀμέσως.

Τὸ προκληθὲν ἐπεισόδιον ἐκ τοῦ Σαμίου πατριώτου Ε. Σταματιάδου, τοῦ πυροβολήσαντος κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σάμου, ἐξακολουθοῦντος τὸ αὐτὸ τῆς βίας καὶ τῆς ἀδικίας σύστημα, ἡ ἔκρυθμος κατάστασις ἐν Κρήτῃ, ἐνθα ὁ Τοῦρκος διοικητὴς διέπραττε τὰ αἰσχίστα, ἡ ὑποχλωπόμενη ἐκατέρωθεν ληστεία, πάντα ταῦτα ἀπετέλουν σύνολον ζητημάτων, ἥκιστα προσφυῶν, πρὸς ἀποκατάστασιν ἀγαθῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο Κρατῶν.

Τὴν δὲ κατάστασιν ταύτην ὑπεδαύλιζε καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Τουρκίας Μουσοῦρος ὑποκινούμενος ὑπὸ τοῦ τῆς Ἀγγλίας Λάιενς, ἵνα φαίνεται οὕτως ἀρεστὸς τῷ ὑψηλῷ αὐτοῦ κυριάρχῃ Σουλτὰν Μεδζίτ, ὅστις καίπερ κατ' ἀρχάς, ἅμα τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσει, ἐφάνη ἔχων ἀγαθὰς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος διαθέσεις, ἤδη ἤρξατο, τῇ ὑποκινήσει βεβαίως ἄλλων καὶ ἰδίως τῶν Ἀγγλων, νὰ φαίνεται λίαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀπαιτητικὸς καὶ δυσμενής, πᾶν τὸ ἐν τῷ Κράτει αὐτοῦ συμβαῖνον τοῖς Ἕλλησιν ἢ ταῖς ἑλληνικαῖς ὑποκινήσειν ἀποδίδων.

Οὕτω λοιπὸν ἐδημιουργήθη μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας κατάστασις λίαν ἀκροσφαλῆς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέρας, ἐπὶ μᾶλλον ἐπιτεινομένη. Ἐφ' ᾧ καὶ ἡ γείτων χώρα ἤρχισε νὰ ἐνισχύῃ τὰ ἐν τοῖς μεθορίοις στρατεύματα αὐτῆς καὶ νὰ ἐνθαρρύνῃ καὶ ὑποστηρίξῃ τὴν ληστείαν καὶ διηνεκῶς κατήγγειλε τὸν Κωλέτ-

την ὡς βυρσοδομοῦντα ἐπαναστάσεις ἐναντίον τῆς κυριαρχίας αὐτῆς.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ Κωλέττης τὰ ἴσα ἀνταποδίδων ἀπέστελλε ληστρικά σώματα καὶ ἐπέτρεπε τὴν ἐλευθέραν στρατολογίαν τοιούτων ἐν Λαμίᾳ ὡς οἱ Τοῦρκοι πασσάδες ἐπέτρεπον τοιαύτην ἐν Αἰρίσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Πύλη κατήγγειλε τὸν Κωλέττην ὡς ὑποκινοῦντα τοὺς Κρήτας, καὶ ὁ Κωλέττης κατήγγειλε τὸν πρεσβευτὴν αὐτῆς Μουσοῦρον ὡς ὑποκινοῦντα τοὺς, ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ἑλλάδι ἐγκατασταθέντας Κρήτας, νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ ἐλληνικὸν ἔδαφος καὶ ἐπανακάμψωσιν εἰς Κρήτην ὑποσχόμενος αὐτοῖς παντοῖα ἀγαθά.

Οὕτω λοιπὸν αἱ δύο κυβερνήσεις, τῇ ραδιουργίᾳ τῆς Ἀγγλίας, ἀλληλοκατηγγέλλοντο τρόπον τινὰ καὶ ἀλληλοπροὔκαλοῦντο εἰς τὴν μέλλουσαν μετ' οὐ πολὺ νὰ ἐκραγῇ διπλωματικὴν κατάστασιν. Ἰδίως δὲ σφοδρότεραι ἐγένοντο αἱ προκλήσεις καὶ ἀντεγκλήσεις αὗται κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1846, ὅτε ληστανταρτινὰ σώματα ὑπὸ τὸν Μελισσόβαν καὶ Μαλατσὸν εἰσβαλόντα εἰς τὸ τουρκικὸν ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ χωρίου Δράνιτσα καὶ ἀποκρουσθέντα ὑπὸ τῶν τουρκικῶν στρατιωτικῶν ἀποσπασμάτων ἐπανῆλθον εἰς Λαμίαν ἵνα ἐνίσχυθῶσι παραλαμβάνοντα καὶ ἄλλους ὁπαδοὺς.

Ἡ τουρκικὴ καὶ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις τότε ἀφορμὴν ἐκ τούτου λαβοῦσαι κατηγόρουν τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ συνενοχῇ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ πράξει, αἱ δὲ ἀντιπολιτευόμεναι ἐφημερίδες ὑπὸ τῆς κομματικῆς ἐμπαθείας τυφλούμεναι, τὰ μέγιστα συνεδάλλοντο εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν κατηγοριῶν τούτων, ἀναγράφουσαι, ὅτι οἱ ἀρχιλησταντάρται οὗτοι ἐστρατολόγουν, τῇ ἀνοχῇ τῶν ἐν Λαμίᾳ ἀρχῶν, ἀνδρας πρὸς εἰσβολὴν εἰς τὸ τουρκικόν.

Ταῦτα πάντα ἐπερρώνουν τὰς μεταξὺ τῶν δύο ἐπικρατειῶν ὑπαρχούσας ψυχρὰς σχέσεις, ὅτε εἰς ἐπικουρίαν ἐπῆλθε καὶ ἕτερον γεγονός.

Τῇ πρωτῇ τῆς 11 Ἰανουαρίου 1847 ὁ στρατηγὸς καὶ ὑπαπιστὴς τοῦ βασιλέως Τσάμης Καρχιάτος, διαπρεπὴς Μακεδὼν

ἀγωνιστῆς τῆς Ἐπαναστάσεως, μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ προτιθέμενος νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν, χάριν οἰκογενειακῶν λόγων, ὡς ἔλεγεν, ἴσως δὲ καὶ ἐπὶ διακρίσει τινὶ ἀποστολῇ ὑπὸ τοῦ Κωλέττου, μετέβη εἰς τὸ μέγαρον τῆς τουρκικῆς πρεσβείας ὅπως ἐπικυρώσῃ τὸ διαβατήριον αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ πρεσβευτὴς ἤρνηθη νὰ πράξῃ τοῦτο προφασιζόμενος, ὅτι ὁ Καρατάσος, ἐν ἔτει 1841, προσεπάθησε νὰ ἐξεγείρῃ εἰς ἐπανάστασιν τὴν Μακεδονίαν, ποιησάμενος ἀπόδασιν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει.

Ὁ Καρατάσος μὴδὲν εἰπὼν ὠμολόγησε τὴν πράξιν τῷ βασιλεῖ ὅστις ὠργίσθη μεγάλως, τὴν τοιαύτην δ' ὀργὴν δὲν ἠδύνατο νὰ δείξῃ ἀμέσως μὴ προσκαλὼν αὐτὸν εἰς τὸν μετὰ δύο ἡμέρας δοθέντα χορὸν ἐν τοῖς Ἀνακτόροις· διότι θὰ ἦτο βασιλικὴ μικροπρέπεια, προπέπεια, προσεκάλεσε λοιπὸν αὐτὸν εἰς τὸν κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς 13ης Ἰανουαρίου διδόμενον χορὸν, ὅτε πλησιάσας τὸν Μουσοῦρον εἶπεν αὐτῷ γαλλιστί· «ἐπίστευον, κύριε, ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἤξιζε πλείοτερου σεβασμοῦ, οὗ ἐδειζατε» καὶ ἔστρεψεν αὐτῷ τὰ νῶτα μὴ περιμείνας ἀπάντησιν τοῦ Μουσοῦρου. Ὁ πρέσβυς λίαν ταραχθεὶς ἐπὶ τῷ γεγονότι σπεύσας ἀφηγῆσθαι τὸ γεγονὸς πρὸς τὸν Λάιενς, τῇ συμβουλῇ τοῦ ὁποίου ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ χοροῦ μεθ' ὅλων τῶν ὑπαλλήλων τῆς τουρκικῆς πρεσβείας, τοῦθ' ὅπερ ἐποίησε σπουδαίαν αἴσθησιν τοῖς ἐν τῷ χωρῷ.

Τῇ ἐπαύριον τοῦ ἐπεισοδίου τούτου ὁ Μουσοῦρος ἐπέδωκε πρὸς τὴν ἐλληνικὴν Κυβέρνησιν διακοίνωσιν ἐν ᾗ ἐξέθετο τὰ ἐν τοῖς ἀνακτόροις γενόμενα καὶ τὰ κατὰ τὴν ἄρνησιν τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ διαβατηρίου τοῦ Καρατάσου. Ἐν τῇ διακοινώσει ταύτῃ ὁ Ταῦρκος πρεσβευτὴς, προσεπάθει νὰ ἐπιρρίψῃ πᾶσαν τὴν εὐθύνην ἐπὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ Κωλέττη, ἰσχυριζόμενος ὅτι αὐτὸς ἐκοιμάτο, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ὑπασπιστὴς Καρατάσος μετέβη εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Πρεσβείας πρὸς ἐπικύρωσιν τοῦ διαβατηρίου αὐτοῦ καὶ ὅτι διὰ τοῦ γραμματέως Κονεμένου-βέη διεμήνυσεν αὐτῷ, ὅτι ἄδυνατεῖ μὲν νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ διαβατηρίου, ἔνεκα ρητῶν διαταγῶν τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ, θέλει ὅμως ζητή-

σει νέας περὶ τούτου ὁδηγίας, ὅ,τι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἡκχατάσσου, αὐτὸς μετὰ τοῦ γραμματέως μετέβησαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἵνα παράσχωσι τὰς ἀναγκαίαις διασαφήσεις ἀλλ' ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς ἀπουσίαζεν «εἰς βάπτισμα» καὶ ὅτι, τέλος, συνέτυχεν αὐτῷ τὴν ἐσπέραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Κονεμένος βένης καὶ παρέσχε τὰς δεούσας ἐξηγήσεις καὶ ὅτι ἐπειδὴ οὐδεμίαν ἀνακοίνωσιν ἔλαβε, παρελθουσῶν 24 ὥρων, ἐνόμισεν ὅτι αἱ δοθεῖσαι ἐξηγήσεις ἐθεωρήθησαν ἐπαρκεῖς καὶ διὰ τοῦτο μετέβη καὶ εἰς τὸν χορὸν τῆς 13 Ἰανουαρίου ἐπέριπτε δ' ἐμμέσως τὴν εὐθύνην τῷ πρωθυπουργῷ, ὅστις ἀπαρημέλησε νὰ φέρῃ ἐγκαιρῶς εἰς γνῶσιν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Βασιλέως τὰ διὰ τοῦ γραμματέως τῆς αὐτοκρατορικῆς Πρεσβείας διαμνηυθέντα τὰ ὁποῖα, ὡς φρονεῖ ὁ ὑποφαινόμενος, ἐὰν ἐγκαιρῶς ἐπληροφορεῖτο ἢ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς, λαμβάνων γνῶσιν τῶν δοθεῖσων ἐξηγήσεων, οὐδέποτε ἤθελεν ἐκλέξει τὴν ἐπίσημον στιγμὴν, ἵν' ἀπευθύνῃ ἐπιπλήξεις εἰς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Α. Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου· καὶ κατέληγε λέγων ὅτι ἐθεώρησε καθήκον αὐτοῦ νὰ ὑποβάλλῃ τὰς ἀνακοινώσεις ταύτας πρὶν ἢ ἀνακοινώσῃ τὸ λυπηρὸν γεγονός πρὸς τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ.

Αὐθημερὸν ὁ πρωθυπουργός, ἅτε ὢν καὶ ὑπουργός ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀπέστειλε πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτετραμένον τῆς Ἑλλάδος Ἀργυρόπουλον διακοίνωσιν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 14 Ἰανουαρίου, ἐκθέτουσαν ὁμοίως τὰ γεγονότα οὕτως: ὅτι ὁ πρεσβευτὴς ἠρκέσθη νὰ ἀναγγεῖλῃ μόνον τῷ πρωθυπουργῷ Κωλέττῃ, διὰ τοῦ γραμματέως Κονεμένου-βένη τὴν ἄρνησιν τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ διαβητηρίου, ἄνευ προσθήκης ἐπεξηγήσεώς τινος, ὅτι ἡ τοιαύτη διαγωγὴ ἦτο προσβλητικὴ τῷ βασιλεῖ Ὁθωνι, ὅτι ὁ πρεσβευτὴς Μουσοῦρος παντοῖα παρενέβαλε προσκόμματα πρὸς «Ἑλληνα προτιθέμενον νὰ μεταβῇ εἰς Τουρκίαν, ὅτι οὐδὲν ἔπραττε πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν ἐπιθυμητῶν φιλικῶν σχέσεων τῶν δύο κρατῶν.

Ὅτι ὁ βασιλεὺς οὐδαμῶς ἠθέλησε νὰ πρᾶσθῃ τὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν ἀλλ' ἁπλῶς νὰ ὑπομνήσῃ τῷ πρεσβευτῇ τὸν

ὀφειλόμενον σεβασμὸν πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς χώρας πρὸς ᾧ ἦτο ἐμπειπιστευμένος· ἀναδέχομαι, ἔλεγεν ὁ Κωλλέττης ἐν τῇ διακοινώσει ταύτῃ ἢς ἀντίγραφον ἤθελε δώσει ὁ ἐπιτετραμμένος τῷ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν Τούρκῳ ὑπουργῷ, ἀναδέχομαι πᾶσαν τὴν εὐθύνην τῶν βασιλικῶν τούτων λόγων καὶ τολμῶ νὰ εἴπω, κύριε, ὅτι οὗτοι ἀποτελοῦσι τὴν ἀπαθὴ καὶ ἀξιοπρεπῆ ἐκφρασιν τῶν αἰσθημάτων πάντων τῶν Ἑλλήνων.»

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Γάλλος πρεσβευτὴς σπουδαῖα ἐποιήσατο διαθήματα πρὸς ταχεῖαν καὶ ἄμεσον λύσιν τοῦ ἐπισοδίου· ἡ τουρκικὴ ὁμως κυβέρνησις καίπερ ὑπὸ φιλογαλλικῶν αἰσθημάτων ἐμφορουμένη· διότι μέγας βεζύρης ἦτο εἰσέτι ὁ Ρεσιδ Παῖς φίλος τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς, ἐν τούτοις ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας διερεθιζομένη ἀπέστειλεν εἰς Πειραιᾶ αὐτοκρατορικῶν ἀτμόπλοιον» ἵνα φέρῃ τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει τελεσίγραφον καὶ παραλάβῃ τὸν Μουσοῦρον, ἐν ᾗ περιπτώσει ἤθελον ἀποκρουσθῇ αἱ προτάσεις τῆς Πύλης.

Ἐν τῷ τελεσιγράφῳ τούτῳ ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τουρκὸς ὑπουργὸς Ἀλῆς ἰσχυρίζετο, ὅτι «ἡ παρὰ τῇ Α. Μ. τῷ Βασιλεῖ τῆς Ἑλλάδος λειτουργία τοῦ κ. Καρατάσου δὲν ἔσχυε νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐκ μέρους τοῦ κ. Μουσοῦρου παραβίασιν ρητῶν διαταγῶν καὶς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως.» καὶ ἐξῆτει ἵνα ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ὁ πρωθυπουργὸς Κωλλέτης ἀεκφράσῃ λύπην ἐπὶ τοῖς γεγονούσι καὶ διευθυνθῇ αὐτοπροσώπως εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Σουλτάνου καὶ ἐκφράσῃ διὰ ζώσης τὴν λύπην ταύτην.»

Τὸ Ἑλληνικὸν Ὑπουργεῖον τοῦ αὐθάδους τελεσίγραφου, ἀπέρριψεν αὐτὸ ἀμέτως ἐφ' ᾧ καὶ ὁ πρεσβευτὴς Μουσοῦρος, ἐν συνοδείᾳ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος, πρὸς πρόληψιν ἀπεικταίου τινός, κατελθὼν εἰς Πειραιᾶ μεθ' ὧν ὑπαλλήλων τῆς πρεσβείας ἀνεχώρησε διὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀτμοπλοίου, περὶ τὴν 10ὴν π. μ. ὥραν τῆς Δευτέρας 3 Φεβρουαρίου 1847.

Ἐντεῦθεν ἐπῆλθε διακοπὴ τῶν σχέσεων Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, ἥτις κατετάραξεν ὅπαν τὸν ἐν Ἀθήναις διπλωματικὸν σῶμα· ἰδίως δ' εἰς δυσχερῆ θέσιν περιήγαγε τὴν Βαλλικὴν πρεσβείαν, ἥτις

οὔτε ἠδύνατο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν Κωλέττην ἐν τῇ κρίσει· ἐκείνη στιγμῇ ἀπροστάτευτον, ἀλλ' οὔτε καὶ συντελεστικῶς νὰ φανῇ αὐτῷ ἐπίκουρος. Προσεπάθησε λοιπὸν παντοιοτρόπως νὰ ἐξεύρῃ ἐντιμὸν τινα καὶ μὴ προσβλητικὴν διέξοδον τῇ Ἑλληνικῇ κυβερνήσει.

Οὕτως ὁ Πισκατόρβ συνεβούλευσε τῷ Βασιλεῖ Ὁθωνι νὰ γράψῃ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἀλλ' ὁ Ὁθων καὶ ὁ Κωλέττης ἐθεώρουν τὸ τοιοῦτο προσβλητικὸν καὶ μόλις καὶ μετὰ βίας ἐπέισθησαν, ἐπὶ τέλους, νὰ πραγματοποιήσωσι τὴν συμβουλὴν ταύτην τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ. Συνετάχθη λοιπὸν καὶ ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Σουλτάνον Μετζίτ ἡ ἐπιστολή.

Μεγαλειότατε,

«Δυσάρεστόν τι συμβῆν ἐπαπειλεῖ τὴν διάρρηξιν φιλικῶν σχέσεων τῶν δύο ἐπικρατειῶν ἃς ἡ Θεία Πρόνοια ἐνεπιστεύσατο ἡμῖν. Αἱ φιλικαὶ αὗται σχέσεις ὧν ἡ διατήρησις ἐστὶ πολύτιμος, δυνατὸν νὰ ἐνισχυθῶσιν ἐν τῷ παρόντι καὶ νὰ στερεωθῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι δι' ἐξηγήσεως ἐλευθέρας καὶ εἰλικρινοῦς· καὶ τὴν ἐξηγήσιν ταύτην ἐρχομαι νὰ ποιήσω αὐθόρμητον· ἡ δὲ Ὑμ. Μεγαλειότης κατανοήσει, ὡς πέποιθα, τὰ αἰσθήματα τῆς ἄκρας ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς βαθείας ὑπολήψεως ἐξ ὧν ὁδηγοῦμαι εἰς τὸ τοιοῦτον βῆμα, ὑψηλὸν προτιθέμενον σκοπὸν καὶ διὰ τοῦτο ἀνεπίδεκτον πάσης παρεξηγήσεως.

Ἄπασι τῶν ὑπὲρ τῆς βασιλικῆς ἐγγυήσεώς μου τὸ ὀφειλόμενον αὐτῇ σέβας, πέποιθα, ὅτι ἐκπληρῶ καθήκον, ὅπερ ἐν τῷ συμφέροντι τῆς βασιλικῆς ἀξίας θὰ ἴδω ἀσφαλῶς ἐμπεπιστευμένον εἰς τὰς χεῖρας τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος. Ἐκ τοῦ αἰσθήματος τούτου κινούμενος, ὅτε ἀπέτεινα μομφὴν τινα πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπον ἀδελφοῦ, πρὸς ὃν ὁμολογῶ εἰλικρινῆ ἀγάπην, δὲν ὠδηγήθην ὑπὸ μόνου τοῦ γεγονότος, ὅπερ φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε τὸ μόνον αἴτιον τῆς ἐκφρασεώς μου ἐκείνης.

«Πρὸ πολλοῦ ὁ τρόπος καὶ ἡ διαγωγὴ τοῦ κυρίου Μουσοῦρου,

Ἱστορία τοῦ Ὁθωνος

39

ὅς ἐστι τὸ ὄργανον διαφόρων παραστάσεων τῆς κυβερνήσεώς μου πρὸς τὴν τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, πολλὰς μοι παρείχεν ἀνησυχίας ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς φιλίας τῶν γειτονευόντων κρατῶν, ἣν ἐγὼ θεωρῶ πολύτιμον· καὶ ἀληθῶς λίαν ἐστὶ ὠφέλιμος πρὸς ἀμφοτέρω τὰ κράτη, ὧν τὰ συμφέροντα ταυτίζονται ἐν πολλοῖς καὶ ὑπὸ παντοίας ἀφορμῆς. Δηλώσας δὲ τὴν δυσἀρεσκείαν, ἣν ἡτθάνθην οὐ τοσοῦτον διὰ τὴν ἀρνήσιν τῆς ἐπικυρώσεως ἐνὸς διαβατηρίου, ὅσον διὰ τὰ προηγηθέντα αὐτῆς, συνέστησα πρὸ πάντων μέριμναν, ἣν πολλάκις ἡσπάσατο, ὡς οὐδαμῶς ἀμφιβάλλω καὶ ἡ Ὑμ. Μεγαλειότης. μετὰ θάρρους εὐγενοῦς ἀγωνιζομένη ὑπὲρ τῆς εἰρηνικῆς προόδου τῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν αὐτῆς ἐμπιστευμένων λαῶν.

«Ἐν τούτῳ ἔγκειται ἡ ἀληθής, ἡ πλήρης ἀρμονία τῶν λόγων μου ἀποτελειομένων ἰδίως πρὸς ἄνθρωπον ἐπιλαθόμενον τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ τῆς ἐκυτοῦ ἀποστολῆς· καὶ τὴν ἐρμηνείαν ταύτην δίκαιον ἐνόμισα νὰ ποιήσω πλήρη. Ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης σκεφθῆσεται καὶ ἀποφανθῆσεται, ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτῆς, ἐγὼ δὲ πέποιθα, ὅτι ἡ ἐξήγησις αὕτη, ελευθέρως δοθεῖσα, συνάδει πρὸς τε τὸ καθῆκον καὶ πρὸς τὴν καρδίαν μου. Οὐχ' ἤττον δὲ ἐλπίζω, μᾶλλον δ' εἰπεῖν, πέποιθα, ὅτι ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης εὐρήσει ἐν αὐτῇ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι καὶ ἐγώ, ὡς καὶ ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης, ἐναποτίθεμαι τὴν ἀληθεῖ δόξαν μου ὅπου ὁ παντοδύναμος Θεὸς διαττάτει ἡμᾶς καὶ ὅτι θερμωτάτην αἰσθάνομαι τὴν ἐπιθυμίαν τῆς δικτηρήσεως τῶν φιλικῶν σχέσεων τῶν δύο λαῶν, ὧν ἡ δόξα καὶ ἡ εὐημερία, ἀντὶ τοῦ νὰ ὦσιν ἀντίθετοι καὶ ἀντίζηλοι, ἐξαρτῶνται μάλιστα ἐκ τῆς ἀμοιβαίας τῶν λαῶν τούτων βοηθείας.

Ἐπὶ τούτοις, ἱκετεύω τὸν Θεόν, ὅπως διατηρῇ Σέ, ὑπέρτατε, ἐνδοξότατε καὶ κραταιότατε Αὐτοκράτωρ, φίλτατε γείτων καὶ σύμμυχε ἡμῶν, ὑπὸ τὴν ἀρίκν καὶ παντοδύναμον Αὐτοῦ προστασίαν.

Ὁ εὐκρινέστατος καὶ ἀκριδέστατος φίλος σου

ΟΘΩΝ

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη φθάσασα εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον, παρὰ τὰς μεγάλας προσπαθείας τοῦ Γάλλου ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ οὐδὲν ἐπήνεγκεν εὐχάριστον ἀποτέλεσμα. Ὁ δὲ Σουλτάνος ἀπήντησε μὲν ἀβρῶς τῷ βασιλεῖ Ὀθωνι, ἀλλ' ἀπέστεργε πασαν, ἀπ' εὐθείας, μεταξὺ αὐτῶν διακανόνισιν τοῦ σκανδαλώδους ἐπεισοδίου ἀπαντήσας ὅτι: «μόνοι αἱ Κυβερνήσεις κέκληνται νὰ διακανωνίζωσι τὰς διεθνεῖς διαφοράς».

Ὁ δ' ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς Ἀαλῆς ἐποίησατο τῇ ἐπιτετραμένῳ τῆς Ἑλλάδος Ἀργυροπούλῳ σοβαρὰν δῆλωσιν τῇ 28ῃ Φεβρουαρίου, δι' ἧς ἐκοινοποιεῖτο αὐτῷ ὅτι: «κατὰ διαταγὴν τῆς Α. Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου ἂν ἕνα μῆνα, μετὰ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, τὰ πράγματα μείνωσι δυστυχῶς εἰς ἣν εὐρίσκονται κατὰστασιν καὶ ἂν ἐπανερχόμενον εἰς Ἀθήνας τὸν κ. Μουσοῦρον δὲν ἐπισκεφθῇ αὐτὸν ὁ κ. Κωλέττης, ἐκφράζων αὐτῷ τὴν ἐπὶ τοῖς γεγονόσι λύπην τῆς Α: Ἑλληνικῆς Μεγαλειότητος, θέλομεν εὑρεθῇ εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν νὰ θεωρήσωμεν διακεκομμένας ἐντελῶς τὰς μεταξὺ τῶν δύο Ἐπικρατειῶν διπλωματικὰς σχέσεις, καὶ ἐπομένως δὲν θέλομεν πλέον σὰς ἀναγνωρίζει, μὲ μεγάλην ἡμῶν δυσἀρέσκειαν, ὡς ἐπιτετραμμένον τῆς Ἑλλάδος.»

Ὁ Ἀργυρόπουλος ἔσπευσε νὰ ἀνακοινώσῃ ταῦτα πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ἥτις διὰ διακοινώσεως αὐτῆς, τῆς 10ῃς Μαρτίου, ἤρνεῖτο μὲν νὰ δεχθῇ τὸν Μουσοῦρον ὡς πρεσβευτὴν τῆς Τουρκίας, συγκατετίθετο δὲ νὰ πέμψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔκτακτον πρεσβευτὴν, ἵνα ἐκφράσῃ πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν Ἀαλῆν τὴν θλίψιν τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος διὰ τὰ κατὰ τὸν χρόνον τῆς 13ῃς Ἰαουαρίου ἐν τοῖς ἀνακτόροις τελεσθέντα.

Ἡ Τουρκία ἕως ἐμμένουσα ἐν τοῖς ὅροις, οὓς διεχάραξε, διέκοψε τὰς διπλωματικὰς σχέσεις καὶ περὶ τὴν ἐσπέραν τῆς 31ῃς Μαρτίου ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδος Ἀργυρόπουλος, ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς συγκινήσεως τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλήνων, κατεβίβασε τὰ ἐπὶ τῆς μεγάλης εἰσόδου σύμβολα τῆς πρεσβείας.

Ἡ κατάστασις ἦτο κρίσιμος, ὁ δὲ Κωλέττης ἐπάλαιε κατ' ἀνυπερβλήτων δυσχερειῶν. Ἡ Ἀγγλία ἀλληλοδιαδόχως ἐκοινοποίει τῇ Ἑλληνικῇ κυβερνήσει ἐντόνους διακοινώσεις· οὕτω τῇ 4ῃ Ἀπριλίου, ἐπιμόνως ἐζήτει τὴν πληρωμὴν τῶν 700,000 δρ. ὧς ἡ ἀγγλικὴ κυβερνήσις ἐπλήρωσε διὰ τὸ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν αὐτῆς ἀναληφθὲν μέρος τοῦ δανείου τῶν 60,000,000, τῇ 15ῃ Ἀπριλίου, ὁ τῆς Ρωσσίας ἀντιπρόσωπος Περσιάνης, Ἕλληνας καὶ αὐτός, ὡς ὁ Μουσουρός, παρὰσυρθεὶς ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἐπέδιδεν ἑτέραν διακοινώσιν, δι' ἧς τὸ ἀνακτοβούλιον Πετροπούλεως συνεβούλευε τὴν τῆς Ἑλλήνων Κυβερνήσεως υποχώρησιν ὡς πρὸς τὰς περὶ Μουσουρού ἀπαιτήσεις τῆς Τουρκίας καὶ ἀπεδοκίμαζε τήν, ἐν γένει, πολιτικὴν αὐτῆς· τῇ 18 Ἀπριλίου παρουσιάσθη ὁ Λάιενς πρὸς τὸν Κωλέττην ἵνα ὑποδείξῃ αὐτῷ τὰ δεινὰ ἐπακόλουθα, ἅτινα ἐμελλον νὰ ἐνσχύψωσι κατὰ τῆς χώρας ἐκ τῆς διακοπῆς τῶν σχέσεων συνεπαγομένων καὶ τὴν διακοπὴν τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀκτοπλοΐας τοῖς ὑπὸ Ἑλληνικὴν σημαίαν πλοίοις τὴν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον εἰσοδὸν καὶ τὴν πιθανὴν ἀποδίωξιν τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων, ἅπερ ἡ Πύλη ἠπείλει κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Προσέθηκε δὲ ὁ Ἀγγλος πρεσβευτής: « Τότε τί γενήσονται οἱ ναῦται; τί οἱ τεχνῖται οἱ ἐργαζόμενοι ἐν Τουρκίᾳ; » Πρὸς τὴν ἐρώτησιν ὅμως ταύτην τοῦ Λάιενς ὁ Κωλέττης ἀπήντησεν ἀπαθῶς: ὅτι αἱ μὲν ναῦται γενήσονται πειραταὶ οἱ δὲ τεχνῖται λησταί!

Ἐν τούτοις ἡ ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου τούτου δημιουργηθεῖσα κατάστασις ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐσωτερικῇ δυσχέρειαι ἐπεδείνωσαν τὴν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ διαμονὴν τοῦ Κωλέττη.

Ἡ ἀντιπολίτευσις ἐμπαθέστατα ἀγομένη ἐπέκρινε διὰ τῶν ἐφημερίδων αὐτῆς αὐστηρῶς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ ὑπουργείου καὶ ἐπεζήτηε τὴν ἄμεσον πτώσιν τοῦ ὑπουργείου· ἐντεῦθεν δ' οἱ φίλοι τοῦ ὑπουργείου ὅλον ἐν ἡλαττοῦντο· ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργὸς κατὰγγελλθεὶς ἐπὶ κατὰχρήσεσιν ἐσώθη τῆς κατηγορίας δ' ὀλιγίστων ψήφων· ὁ προϋπολογισμὸς εἰσχυθεὶς ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς γ' συνόδου τῆς Βουλῆς, ἐπὶ πεντάμηνον δὲν ἐπε-

ψηφίζετο, ἔνεκα τῶν συνεχῶν προσκομμάτων, ἅπερ ἡ ἀντιπολίτευσις ἀνενδότης ἐνέβαλλε παρεισάγουσα ἐκάστοτε ἐπουσιώδη ἀντικείμενα καὶ κωλίσιεργοῦσα εἰς τρόπον, ὥστε τὴν ἐν τῇ Βουλῇ θέσιν τοῦ ὑπουργείου κατέστησε κρισιμωτάτην, ἐφ' ᾧ ὁ πρωθυπουργὸς ἠναγκάσθη νὰ τροποποιήσῃ τὸ ὑπουργεῖον αὐτοῦ, προσλαβάνων δύο ἢ τρία μέλη ἐκ τοῦ ρωσικοῦ κόμματος. Οὕτω δὲ ὁ μὲν ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Κ. Κανάρης ἀπεχώρησε μετ' οὐ πολὺ γενόμενος γερουσιαστής, ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Πονηρόπουλος ἀπελύθη καὶ ὁ Κωλέττης ἐκράτησε μόνον τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἀνεσχημάτισε τὴν κυβέρνησιν ὡς ἐξῆς: ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς Ρήγας Παλαμῆδης προσελήφθη ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, ὁ Γ. Γλαράκης τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, Κ. Θ. Κολοκοτρώνης τῆς Δικαιοσύνης, ὁ Ν. Κορφιατάκης τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ὁ Δ. Βούλγαρης τῶν Ναυτικῶν, ἐκ τῶν παλαιῶν ὑπουργῶν, μόνου τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ Κίτσου Τζαβέλλα διατηρήσαντος τὴν θέσιν αὐτοῦ.

Οὕτως ἀνασχηματισθὲν τὸ ὑπουργεῖον παρουσιάσθη εἰς τὴν Βουλὴν ἐν ᾗ ὑρίστατο ἐκκρεμὴς ἡ συζήτησις τοῦ προϋποβληθέντος νομοσχεδίου περὶ εἰσπράξεως τῶν ἐγκλητικῶν φόρων, καὶ διεκήρυξεν, ὅτι θεωρεῖ ζήτημα ὑπουργικὸν τὴν ἐπιψήφισιν ἢ μὴ τοῦ νομοσχεδίου, ἀλλὰ γενομένης ψηφοφορίας, τὸ ὑπουργεῖον ἐνίκησε διὰ μιᾶς μόνης ψήφου τοῦθ' ὅπερ ἐνέβαλε τῷ Κωλέττῃ τὴν ἰδέαν νὰ παραιτηθῇ, ἀλλὰ ἡ ἐν γένει θέσις τῶν πραγμάτων ἀπῆται τὴν ἐν τῇ ἀρχῇ διατήρησιν αὐτοῦ καὶ ὁ Βασιλεὺς Ὅθων παρέσχεν αὐτῷ διάταγμα διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ἥς τινος ἄλλως τε ἔληγεν μετ' οὐ πολὺ καὶ ἡ κατὰ τὸ σύνταγμα, θεσπισθεῖσα τριετὴς διάρκεια αὐτῆς.

Ὅθεν εἰς τοῦτ' ἀπιδὼν τὴν 14 Ἀπριλίου ὁ Κωλέττης, ἀνελθὼν τὸ βῆμα ἀνέγνω τὸ διάταγμα τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ὅπερ ὥριζε καὶ νέας ἐκλογὰς συγκαλοῦν ταῦς ἐκλεχθησομένους βουλευτάς διὰ τὴν 10 Ἰουλίου 1847. Οὕτως ἐχόντων τῶν ἐν γένει πραγμάτων τοῦ Κράτους, ἐξηκολούθουν αἱ διακοινώσεις τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν περὶ τῆς πληρωμῆς τῶν 60,000,000 τῶκων ἅφ' ἑτέρου δὲ ὁ Μέττερνιχ, ὅστις εἶχε δια-

τάζει τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυν τῆς Αὐστρίας νὰ συνεργασθῇ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ τῆς Γαλλίας πρὸς ἐπίλυσιν τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς διαφορᾶς ἀπέτυχεν οἰκτρῶς.

Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Κωλέττης βλέπων ἑαυτὸν ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ὄντα προσεπάθει νὰ παρέχῃ πράγματα τῇ Πύλῃ συνεννοηθεὶς μετὰ τινῶν ὑπὸ τὸν Τουρκαλδικὸν Γκουλέκον ἐπαναστατησάντων κατὰ τῆς Τουρκίας Ἀλβανῶν, μεθ' ὧν καὶ τινες Ἕλληνες ὑπὸ τοῦ Κωλέττη ἐκπεμφθέντες, οἵτινες περιφερόμενοι ἀνὰ τὰς περὶ τὸ Ἀργυρόκαστρον καὶ τὰ Ἰωάννινα χώρας ἐνέβαλλον εἰς τρόμον τοὺς κατοίκους αὐτῶν.

Ἐπὶ τέλους ὅμως τὸ πρᾶξιμόπημα τοῦτο δὲν ἐπέτυχεν· διότι οἱ ἐπαναστάται τοῦτο μὲν ὑπέκυψαν εἰς τὰς ἀνωτέρας δυνάμεις τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, τοῦτο δὲ μὴ λαμβάνοντες ἐπικουρίας παρὰ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, εἰς ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας ἀπησχολημένης, διελύθησαν· ἀφ' ἑτέρου δ' ἡ Κυβέρνησις ἤδη ὑφίστατο δοκιμασίας· διότι οἱ τέως φίλοι αὐτῆς καὶ ὁπαδοὶ Θ. Γρίβας καὶ Κριεζώτης, ἀρχομένου τοῦ 1847 παρητήθησαν τῶν θέσεων αὐτῶν τοῦ μὲν τῆς «τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τοῦ στρατοῦ» τοῦ δὲ τῆς τοῦ «νομοεπιθεωρητοῦ Εὐβοίας,» ἔτε τοῦ ὑποοργείου Κωλέττη ἀρνηθέντος τὴν ἱκανοποίησιν διαφορῶν αὐτῶν ἀπαιτήσεων.

Οὗτοι λοιπὸν ἀπὸ φίλων ἐχθροὶ τῆς Κυβερνήσεως γενόμενοι κατὰ τὰς ἐπικειμένας τότε ἐκλογάς, παρεῖχον πράγματα τοῖς κυβερνητικοῖς ὑποψηφίοις. Καὶ ὁ μὲν Γρίβας ἐν Ἀκρνανίᾳ κατὰ τὸ εἰωθὸς καὶ πάλιν μεθ' ὅπλοφόρων, περιφερόμενος, ὡς ἔπραξε καὶ κατὰ τὴν πρωθυπουργίαν τοῦ Μαυροκορδάτου, τῇ 6 Ἰουνίου 1847, τέσσαρας ἡμέρας πρὸ τῶν ἐκλογῶν ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας ὀχυρωθεὶς ἐν τῷ χωρίῳ Παραταρίᾳ ἀντικρὺ τῆς Λευκάδος ἔνθα καὶ τὰ κτήματα αὐτοῦ.

Ἀποσταλέντος κατ' αὐτοῦ τοῦ συνταγματάρχου Στράτου, ὁ ἀρμοστής τῶν Ἰονίων νήσων ἔλαθεν αἴτησιν τοῦ Κωλέττη ζητήσαντος νὰ ἐπιτρέψῃ καὶ τὴν ἀπὸ θαλάσσης πολιορκίαν τοῦ στασιάσαντος, ἀλλὰ τοῦ Ἀγγλοῦ ἀρνηθέντος, κατώρθωσεν ὁ Γρίβας

πάλιν ὥς ποτε ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου «Παπίνος», τῇ 13 Ἰουνίου νὰ διασωθῇ ἐπὶ ἀγγλικοῦ πλοίου καὶ περαιωθῇ ἐκ τῆς δυτικῆς παρελίχης τῆς Ἀκρνανίχης εἰς τὴν διὰ τῶν ἀγαθεστάτων τεναγῶν ἀπὸ τῆς ἡπείρου χωριζομένην Λευκάδα. Σπουδαιότερα ὅμως καὶ τοῦ Γρίβα ἦτο ἡ στάσις τοῦ Νικολάου Κριεζώτη οὗτος ἀντιπολιτευόμενος, κατὰ τὰς ἐκλογάς, τὴν Κυβέρνησιν, προσεπάθησε νὰ διεγείρῃ στάσιν ἐν Χαλκίδι, ἡ δὲ Κυβέρνησις προλαμβάνουσα τὰ κινήματα αὐτοῦ ἐξέδωκεν ἔνταλμα συλλήψεως, ὑπὸ τὴν πρόφασιν ὅτι κατ' Ἀὔγουστον τοῦ 1843 ὁ Κριεζώτης συλλαβὼν ἄνθρωπόν τινα, Πετεινάρην καλούμενον, ἀφῆρσε παρ' αὐτοῦ χρηματικόν τι ποσὸν καὶ ὅτι, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἐφυλάκισέ τινας, ἐπὶ ἀνυπάρκτῳ κατηγορίᾳ, πρὸς χρηματισμόν.

Ὁ Κριεζώτης συλληθελς ἐφυλάκισθη, οἱ ἐκ τῶν ὁπαδῶν ὅμως αὐτοῦ «Κουρομπίτζος, Μυτάκης, Ζέρβας» καὶ τινες ἄλλοι κατῳρθωσαν, χρήμασι διαφθείραντες τοὺς φύλακας, νὰ ἐπιτύχῃσι τὴν δραπετεύσιν αὐτοῦ. Τότε ὁ Κριεζώτης συναθροίσας περὶ τοὺς 600 ἄνδρας, σπεύσας ὠρυώθη ἐν τῇ θέσει Ἐλεοῦσα, παρὰ τὴν Χαλκίδα. Ἡ κυβέρνησις ἐξέπεμψε τὸν Γαρδικιώτην Γρίβαν ὅστις καὶ ἐγκαίρως καταφθὰς, περιήγαγεν εἰς δεινὴν θέσιν αὐτούς.

Ὁ στρατὸς καὶ οἱ στασιασταὶ συνεπλάλησαν, ἐν μιᾷ δὲ τῶν συμπλοκῶν ἐπληρώθη, κατὰ τὴν χεῖρα, καὶ αὐτὸς ὁ Κριεζώτης, ὅστις καὶ ἀπελπίσας περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς περαιτέρω ἀντοχῆς, κατῳρθωσε, διὰ πλοίου, νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ Χίον ἢ Σμύρνην, οὐδέποτε πλέον ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἀποθανὼν μακρὰν αὐτῆς, ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς ὁποίας, γενναίως, κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα, ἠγωνίσθη. Ἀλλὰ μήπως καὶ αὐτόθι ἐφησυχάσεν ; Ἀπαγε !

Συνενωθεὶς μετὰ τοῦ στασιαστοῦ Ζέρβα ἐτύγχανε πάσης ἐφετῆς περιποιήσεως καὶ ἐλάμβανε καὶ χρήματα· μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ ἐφησυχάσῃ, ἐτάραττε καὶ ἐν τῷ Κράτει τοῦ Σουλτάνου τὴν

φιλειρηνικήν, μετὰ τὸ μέγα τοῦ 1821 πάθημα, μάρτυρα νῆσον τοῦ Αἰγαίου.

Ἐν τούτοις μεθ' ἀπάσας ταύτας τὰς στάσεις, αἱ ἐκλογαὶ διεξήχθησαν καλῶς, παρσχούσαι θρίαμβον τῇ Κυβερνήσει. Οἱ ὑποψήφιοι τῆς Κυβερνήσεως μετὰ μεγάλης πλειονοψηφίας ἐξελέγησαν ἐν ταῖς πλείσταis ἐπαρχίαις, τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ μεταξὺ τῆς πλειονοψηφίας τῶν κυβερνητικῶν καὶ τῆς μειονοψηφίας τῶν ἀντιπολιτευομένων διαφορά, ὥστε οὐδαμῶς δύναται ν' ἀποδοθῇ εἰς ἐπεμβάσεις. Ἐν Σύρῳ π. χ. ἐξελέγησαν: ὁ Περίδης διὰ 2,289 ψήφων, ὁ Κωλέττης διὰ 2, 136, ὁ Μάμουκας διὰ 2,908, ὁ δὲ τὰς περισσοτέρας λαβὼν ψήφους ἀντιπολιτευόμενος ὑποψήφιος μόνος συνεκέντρωσεν ἐν τῇ ἰδίᾳ κάλπῃ 538 ψήφους· τοιαύτη ἀριθμητικὴ ψήφων διαφορά οὐδέποτε βεβαίως διὰ τῶν ἐπεμβάσεων ἐπιτυγχάνεται καὶ ἀποδεικνύει τρανῶς, ὅτι, παρὰ τὰς φωνασκίας τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ τὴν ἐξωτερικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, ὁ Κωλέττης ἐκέκτητο τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ἐκτίμησιν ἀπάσης τῆς χώρας.

Ἀλλ' ὁ ἐκλογικὸς οὗτος θρίαμβος ὑπῆρξε καὶ ἡ τελευταία ἀναλαμπή τοῦ βίου τοῦ Κωλέττη· διότι ἅμα τῇ ἀνάρξει τῆς Βουλῆς, ὁ ἀπὸ πολλοῦ μὲν πάσχων ἐκ νεφρίτιδος, ἐπὶ δεκατέσσαρας δι' ἡμέρας καὶ αὖθις μείνας κλινῆρης, δεχόμενος καθ' ἐκάστην ἐπισκέψεις τοῦτε βασιλέως καὶ τῶν λογάδων τοῦ ἔθνους, πρὸς οὓς συνδιελέγετο περὶ τῆς φιλτάτης αὐτῇ Ἑλλάδος καὶ τοῦ δούλου Ἑλληνισμοῦ καὶ διὰ τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ Πισκατόρου ἐξέφραζε τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ πρὸς τὸ γενναῖον Γαλλικὸν ἔθνος, ἐξέπνευσε καταληφθεὶς ὑπὸ πυρετοῦ τὴν νύκτα τῆς 31 Αὐγούστου—1 Σεπτεμβρίου τοῦ 1847 ἄδων κλέφτικο τραγουδι τῆς ὑποδούλου Ἠπίρου!

Τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἀπώλειαν συναισθανόμενος ὁ τε βασιλεὺς καὶ ἡ κυβερνήσις τότε ἐξέδωκεν αὐθαρεὶ βασιλικὸν διάταγμα:

Μαθόντες μέ ἄκραν τῆς ψυχῆς ἡμῶν θλίψιν τὸν θάνατον τοῦ ὑπὲρ πατρίδος τοσοῦτον ἐνδόξως ἐγωνισθέντος τοῦ περιουστάτου καὶ εἰς τὸν Θρόνον Ἡμῶν πιστοτάτας καὶ ἐξόχους ὑπηρεσίας

προσενεγκόντος προέδρου τοῦ Ἡμετέρου ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ὑπουργοῦ ἐπὶ τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ἰωάννου Κωλέττη, διατάττομεν νὰ πενθηφορήσωσιν ὅλοι οἱ στρατιῶται καὶ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι ἐπὶ πέντε ἡμέρας.

Τὸ ἡμέτερον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον θέλει διατάξει τὰ πρὸς δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος Διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 31 Αὐγούστου 1847.

ΟΘΩΝ

Κ. Σαβέλλας, Ρ. Παλαμήδης, Γ. Γλαρυάκης.

Δ. Γ. Βούλγαρης, Κ. Κολοκοτρώνης,

Ν. Κορφιωτάκης.

Τὸν θάνατον τοῦ Κωλέττη ἐθρήνησαν κυρίως οἱ δοῦλοι Ἕλλη-
νες, ὑπὲρ ὧν εἶχε στρέψει ἅπασαν αὐτοῦ τὴν κυβερνητικὴν πρό-
νοιαν, καὶ οἱ ἀγωνισταὶ καὶ οἱ Ἀλβανοί, οἵτινες ἠγάπων αὐτὸν
μέχρι λατρείας. Ἡ κηδεία αὐτοῦ ἐγένετο μεγαλοπρεπεστάτη,
ἥς αἱ Ἀθῆναι οὐδέποτε εἶδον λαμπροτέραν. Ὑπὲρ πάντας δ'
ἐκλαυσεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Ὁθων, ὃν ἐθεώρει ὡς προστάτην τοῦ
θρόνου αὐτοῦ.

Κατὰ πορίεργον δὲ σύμπτωσιν, ἅμα τῷ ἐνταφιασμῷ τοῦ Κω-
λέττη καὶ τῷ κρότῳ τῶν τηλεβόλων, βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ ἐνέ-
σκηψαν ἐξ οὐρανοῦ, ἐξ ἐκείνων, αἵτινες σπανίως ἀκούονται ἐν Ἑλ-
λάδι, τοῦθ' ὅπερ οἱ ἄγαν θαυμασται αὐτοῦ ἐθεώρησαν ὡς κακὸν
οἰωνὸν ἐπὶ βλάβῃ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ πράγματι διὰ τοῦ θανάτου
τοῦ Κωλέττη δὲν ἐξηφανίζετο ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς τῆς Ἑλ-
λάδος πολιτικός τις ἀνὴρ, ἀλλ' ὁλόκληρόν τι σύστημα: ἡ πολι-
τικὴ τῆς μεγάλης ἰδέας, ἥτις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀρ-
χεται σβεννυμένη καὶ τὰ περὶ ἐλευθερίας τῶν ὑποδοῦλων ἀδελ-
φῶν χρυσᾷ ὄνειρ διαλυόμενα.

Οἱ θανάτιμοι ὅμως αὐτοῦ ἐχθροί, οἱ ἐπικρίναντες καὶ κακολο-
γῆσαντες καὶ τὴν γενομένην αὐτῷ λαμπρὰν κηδείαν, καὶ τὸ δια-
ταχθὲν πενθήμερον πένθος καὶ τοὺς ἐξυμνήσαντας αὐτὸν ρήτορας

Ἱστορία τοῦ Ὁθωνος

40

Ν. Βάμβαν, Ρ. Παλαμήδην, Παν. Σοῦτσον καὶ Γ. Τερτσέτην, οἵτινες καὶ πρὸ τοῦ χαίνοντος εἰσέτι τάφου τοῦ Κωλέττη, μὴ λησμονήσαντες τὰ κομματικὰ αὐτῶν πάθη, οἵτινες καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἔτι αὐτοῦ, καὶ ἰδίᾳ οἱ τῆς α' Ἀθηνᾶς συντάκται κατεβόων, στεναγμὸν ἐξέβαλον ἀνακουφίσεως ἐπὶ τῇ ἐπελθούσῃ καταστροφῇ τοῦ ἀντιπάλου. Καὶ ὁ μὲν πολιτικὸς ἀντίπαλος αὐτοῦ Ἰάκωβος Ρίζος ὁ Νερουλὸς τό δε ἐποίησεν αὐτῷ ἐπιτάφιον :

«Τὸν δόλω ἡδὲ βίῃ αἰρόμενον Ἑλλάδος ἄρχειν

ἔκδικος ἐνσκήψας μάρψῃ μῦθος Κωλέττην.

Ἡ δ' Ἑλλάς στενόθεσσα ὑπὸ μῆνιδος οὐχ ὑπὸ πένθους

«Αὐτὸν ἔδει, ἔφη, πρὸ τριῶν ἡδὴ θανεῖν ἐτέων».

Ἄλλος δὲ τις ἄλλος τό δε :

«Ἦδε κόνις Κωλέττου, ὅς οὔ ποτ' ὄετο θνήσκειν,

ζῶειν δ' Ἑλλάδι πᾶσι ἀφθιτον ἐσσύμενος».

Οἱ φίλοι αὐτοῦ τὸσον οἱ ἐν Ἑλλάδι ὅσον καὶ οἱ ἐν Γαλλίᾳ εἰλικρινῶς ἐθρήνησαν αὐτόν· καὶ ὁ μὲν Πισκατόρου ἐκλαίει, δίκην παιδός, ὁ Γκιζὸ κατέτασεν αὐτόν ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τοῦ Πλοῦ τάρχου καὶ οἱ ὁπαδοὶ αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι ἐθρήνουν, ὅτι κατέπεσεν ἀόγκλυντος στῦλος τῆς τάξεως καὶ ὁ διαπρυσιώτερος κῆρυξ τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου.

Ἐν μέσῳ δὲ τῶν ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτων τούτων καὶ ἐμπαθῶν κρίσεων ξένων τε καὶ ἡμετέρων εὐρίσκεται ἡ ἱστορία, ἥτις ὀφείλουσα ν' ἀποδώσῃ ἐκάστῳ τὸ δίκαιον, δὲν δύναται ν' ἀρνηθῇ τὴν μεγάλην τοῦ ἀνδρός φιλοπατρίαν καὶ τὸ εἰλικρινές τῶν περὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος διανοημάτων αὐτοῦ, τὴν ἀγχίνοιαν καὶ τὴν ὡς Περικλέους δημαγωγικότητα.

Ἡ μεγάλη ἰδέα, ἥς τὴν σημαίαν ἀνεπέτασε, λέγει ὁ κ. Κυριακίδης, συμπαρασύρων ὅπισθεν αὐτοῦ ἐλευθέρους τε καὶ δούλους Ἕλληνας, οὐδαμῶς ἦτο, ὡς ἠθέλησαν νὰ παραστήσωσιν οἱ τούτου ἐχθροί, ἀλωπεκῇ πρὸς δημιουργίαν δημοτικότητος· ἦτο πόθος αὐτοῦ ζωηρός, διηγεκῆς, ἀκαταγώνιστος· ἦτο σημαία, ἣν ἐγειρόμενος τὴν πρῶτον ἠσπάζετο καὶ τὴν ὁποῖαν περιτυλισσόμενος ἔκοι-

μᾶτο τὴν νύκτα ἵνα ριφθῇ εἰς ἡδέα ὄνειρα περὶ τοῦ μέλλοντος ἐθνικοῦ μεγαλείου.

Ἡ διάνοια αὐτοῦ ἀπερροφᾶτο ἅπασα ἐκ τῆς διηνεκοῦς ταύτης σκέψεως, εἰς ταύτην δ' ἐθυσίαζε τὰ πάντα, καὶ πολύτιμον χρόνον καὶ φροντίδας ἐσωτερικοῦ διοργανισμοῦ καὶ κοινοβουλευτικῶν ἀγῶνας. Ἦκιστα ἐπεζήτει ρητορικοὺς θριάμβους ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς καίτοι ὁ λόγος αὐτοῦ ἀτημέλητος, ἀλλὰ δριμύς κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐπαγωγὸς καὶ ἐλκύνων ἡδύνατο πολλοὺς νὰ παρᾶσχῃ αὐτῷ, εἰ ἐπεζήτει τοιούτους θριάμβους. Ἐμπεφορημένος πνεύματος γενικοῦ, φιλοδοξίας ἀνωτέρας ὑπουργικοῦ ἐδωλίου ἐπεδίωξε τὴν ἀρχὴν οὐχὶ πρὸς ἱκανοποίησιν ἐφημέρου ἐγωϊσμοῦ, οὐχὶ πρὸς θεραπείαν μικρᾶς καὶ χαμαιζήλου φιλαρχίας, ἀλλὰ πρὸς ἐκτέλεσιν μεγαλείου, καὶ διῆλθε τὸν βίον ἅπαντα ὁ Κωλέττης οἷον εἰ ἀπερροφημένος ὑπὸ τῆς ἰδέας ταύτης, ὀλιγώτερον μεριμνῶν περὶ τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων.

Θέλων νὰ ἐξυψώσῃ τῆς βασιλείας τὸ καταπεσὸν γόητρον καὶ χάριν τοῦ γενικοῦ σκοποῦ νὰ ἐπιτύχῃ ἐγκατάστασιν κυβερνήσεως μακροβίου, πολλὰς ἐποίησατο θυσίας συγκρατῶν τοὺς βουλευτὰς εἰς τὰς τάξεις αὐτοῦ δι' ὑποσχέσεων καὶ παροχῶν, ὥς πολλάκις καὶ δὲν ἐξετέλει, ἐξ οὗ καὶ πολλαχῶς ἐφαίνετο ψευδόμενος καὶ ἄδικος. Ἀλλὰ μήπως καὶ ὁ Ρόδιος μελοποιὸς Τιμοκλέων δὲν ἀπεκάλεσε τὸν Θεμιστοκλέα καὶ ψεῦσεν, καὶ πρὸ οὗτο καὶ ἄδικος; Ἦτο ἀκαταγώνιστος ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ συνδυάζειν τὰ συμφέροντα, τὰ μᾶλλον ἀντίθετα καὶ ἱκανοποιεῖν τὰς ἀδυναμίας τῶν ἀνθρώπων· ἐγίνωσκε, κατὰ βάθος, καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν πλείστων πολιτευομένων, ἐφέρετο δὲ πάντοτε συμφώνως πρὸς τὰς περιστάσεις, ἀπαράμιλλος ἐν τῷ ἡλεκτρίζειν καὶ παρασύρειν τὰ πλῆθη καὶ κατευναρίζειν τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ. Ταχὺς τὴν ἀντίληψιν καὶ δραστηριώτατος, ὑπέμενε τὰς βραδύτητας τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος καὶ ἐνέπνευσεν αὐτῷ ἀνωτέρας φιλοδοξίας, εὐρὺν ἄριστον ἐν τούτῳ συνεπίκουρον τὸ φιλόδοξον πνεῦμα τῆς βασιλείσης Ἀμαλίας.

Ἐχων γραμματεῖα ἰδιαίτερον τὸν Νικόλαον Καλλισπέρην, εἰς

ὄν καὶ ἰδιαιτέρας ἐπιστολάς ἀνέθηκεν, εἶτα δὲ ἐπὶ τινὰ χρόνον τὸν Γεώργιον Παράσχον, τὸν δόκιμον ποιητὴν, νεαρόν ἔτι ὄντα, μόλις ταχὺ βλέμμα ἔρριπτεν εἰς τὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ χρήζοντα ἔγγραφα, ἀδυνατῶν νὰ συγκεντρώσῃ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ εἰς τὰ μικρά, οὐδεμίαν ἀποδίδων σημασίαν εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς τρεχούσης ὑπηρεσίας.

Ὁνειροπόλος τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου, πλειότερον ἠρέσκετο νὰ συνομιλῇ μετ' ἐκείνων, οἵτινες παρῆχον αὐτῷ πληροφορίας περὶ τῶν μεγάλων ζητημάτων, περὶ τῶν σχεδίων τοῦ μέλλοντος, περὶ τῶν πόθων τοῦ λαοῦ. Πολλάκις δέ, καὶ ὅτε ὑπέγραφεν ἔτι τὰ πρὸ αὐτοῦ ἔγγραφα, διέκοπτε τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἵνα συνομιλήσῃ μετὰ τοῦ γραμματέως περὶ τοῦ ποθητοῦ αὐτῷ ἀντικειμένου, ὅπερ ἐπλήρου καὶ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ.

Λιττός καὶ ἀπέριτος, ἄνευ οἰκογενειακῶν περισπασμῶν, ἀφιέρωσεν ἑαυτὸν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος, τῇ ἐπιβολῇ τοῦ Μουχτάρ, υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ-πασσᾶ, μνηστευθεὶς μετ' ὥραίας καὶ ἐναρέτου κόρης, συγγενοῦς τῆς περιφήμου ἐρωμένης του τῶν Ἰωαννίνων τυράννου Βασιλικῆς, τῆς συγγενείας ταύτης ἕνεκα διέλυσε τὴν μνηστείαν, καί, καίπερ ἱατρός τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μουχτάρ πασᾶ ὢν, ἐξ οὗ ἀπελάμβανε πολλῶν τιμῶν καὶ χρηματικῶν χορηγιῶν ἐδραπέτευσεν, κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος· οὐδέποτε ἐσκέψατο περὶ γάμου ἀκατασχέτως ριφθεὶς εἰς τὰς πολιτικὰς περιπετείας καὶ διῆλθε βίον ἐγκρατείας καὶ ἀποχῆς, ἐφ' ἧς μόνον ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος πρὸς ὠραίαν μαρκεσίαν παρασυρθεὶς ἐν Ταρσίσις ὅτε πρεσβευτὴς ὢν τοῦ νεαροῦ Βασιλείου ἐξήσκει μέγα γόητρον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ τοῦ κόσμου πρωτευούσῃ.

Ἀπλοὺς δημοτικὸς, καὶ τὴν ἐθνικὴν περιβεβλημένος στολήν, τὴν φοιστανέλλαν, ἐδέχετο τοὺς πάντας ἐν τῷ ἑλληνοπρεπεῖ οἴκῳ αὐτοῦ, καθήμενος ἐπὶ σοφᾶ ὀκλαῆς καὶ ροφῶν τὸ τσιμποῦκι αὐτοῦ νωχελῶς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἐτέρου κόμματος τοῦ τῆς ρεδιγκότας οὗ ἡγεῖτο ὁ Μαυροκορδάτος. Ἡ κατοικία τοῦ πρώτου ἦτο σκηνὴ στρατηγοῦ μᾶλλον ἢ πολιτικοῦ ἀνδρός, ἐν ᾗ σνωστίζοντο, ἐν τε τοῖς προθαλάμοις καὶ τοῖς δια-

ἄρμόσις, ἀρχαῖοι ἀγωνισταί, παλληκάρια ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἐν ᾧ ἡ τοῦ δευτέρου ἦτο αἵθουσα πολιτικοῦ εὐρωπαϊοῦ· πολλάκις ἐφαίνετο καθήμενος περὶ τὴν δαίλην μετὰ δύο ἢ τριῶν φίλων ἔξωθι καφεῖου τῆς εἰς Πατήσια ἀγούσης Λεωφόρου, ἐκεῖ ὅπου ἀκριβῶς νῦν εἶναι ἐν τῶν πολυθρόνων τῶν Ἀθηνῶν κέντρον, τὸ καλούμενον Χαυτεῖα. Ἦκουε δὲ καὶ τῆς γνώμης πάντων καὶ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἀστῶν καὶ συνεζήτει ὡς ἴσος πρὸς ἴσον καὶ περὶ αὐτῶν τῶν μεγίστων ζητημάτων.

Ὁ θάνατος αὐτοῦ γενικὴν προὔξενησε θλίψιν, παρὰ τὰ ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων λεχθέντα· ἰδιαιτάτα δ' ἐθρηνήθη ἐν ταῖς χώραις τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ, ἐνθα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀντήχει ὡς ἐγερτήριον σάλπισμα.

Ὁ πρωθυπουργὸς δὲ τῆς Γαλλίας τότε καὶ φίλος αὐτοῦ, τῶν φιλελληνικωτέρων, ἔγραψεν ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ τάδε :

Ἀ' Ἡ Ἑλλὰς ἀπώλεσε τὸν ἐνδοξότατον τῶν ἐπιζώντων στρατιωτικῶν, τῶν συντεινάντων εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς, τὸν μόνον ἀναδειχθέντα ἔξοχον πολιτικόν, τὸν μοναρχικώτατον μὲν ὑπουργὸν τοῦ βασιλέως Ὀθωνος, ἐνθερμώτατον δὲ φίλον τῆς πατρίδος.

Ἡ φιλοπατρία, ἡ ἐλευθέρωσις, ἡ ἀνεξαρτησία καὶ τὸ μέγα-λειον τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς ὑπῆρξαν τὸ μόνον πάθος τοῦ Κωλέττη. Οὐδὲν συμφέρον, οὐδεμία ἐπιθυμία, οὐδεμία προσωπικὴ ἡδονὴ συνεκράτει τὸ πάθος τοῦτο. Ἐν οὐδεμιᾷ δὲ χώρᾳ ἐν οὐδενὶ χρόνῳ ὑπῆρξέ ποτε ἀνὴρ φιλόπολις ἀπηλλαγμένος ὅσον αὐτὸς πάσης ὑπερφιλανθείας κενοδοξοῦ ἢ ἡδονικῆς· πάντα ἐθεώρει δεύτερα τῆς πατρίδος.

Ὁ βίος αὐτοῦ ἦτο ἀπλούστατος καὶ πενιχρός, ὅσον ἦτο ἀπλούστατος καὶ πενιχρός, ὅσον ἦτο μεγάλωφρον καὶ ἐνθερμος τὴν ψυχὴν. Γενόμενος ὑπουργὸς κλονουμένου βασιλείως ἡσθάνθη, κατὰ βάθος, τί ὠφείλετο τῇ βασιλικῇ ἀξιοπρεπείᾳ καὶ ἐξήγειρε τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ σέβας ἐν ταῖς βουλαῖς τῆς πατρίδος. Τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα ἐχρησίμευεν αὐτῷ ὡς μέσον μᾶλλον ἢ ὡς τέλος· διότι πολὺ πλεονέμενιμα περὶ τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ μέλ-

λεντος ἢ περὶ τῆς τακτικῆς ἀναπτύξεως καὶ προσωπικῶν ἐλευθεριῶν.

Ἡ προσδοκία, ἡ ἐπιθυμία, ἡ ἐλπίς τῆς παλλιγενεσίας ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐπεσπᾶτο πᾶσας τὰς σκέψεις αὐτοῦ καὶ ὅτε κατενόει τὸ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀδύνατον καὶ ὅτε ὁ ἀκράδαντος ὀρθὸς νοῦς κατέστελλε τὰς ὁπωστοῦν χιμαιρικὰς ὁρμὰς τῆς φαντασίας.

Τὶ θὰ ἔπραττεν ἢ τί θὰ ἐπεχείρει ὑπὲρ τοῦ μεγάλου τούτου σκοποῦ, ἂν ἔζη ἔτι καὶ κατεῖχε τὴν ἐξουσίαν, κατὰ τὰς περιπλοκάς καὶ τοὺς ἀγῶνας, οἵτινες ἀνεφύησαν μεταξὺ τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, οὐδεὶς γινώσκει. Ἀπέθανε δὲ καὶ αὐτὸς καθάπερ καὶ πολλοὶ ἄλλοι μετὰ βίον μὲν ἔνδοξον καὶ μέγαν ἄλλὰ πρὶν ἢ δεῖξῃ τί εἶχεν ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ τί ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ.

Β'.

Συνέχεια τῶν στάσεων. — Καταστολή αὐτῶν, — Λύσεις τοῦ διπλωματικοῦ ἐπεισοδίου Μουσούρου. — Ῥ'πουνργεῖον Κριεζή. — ἀπαιτήσεις Ἀγγλίας. — Τὸ ζήτημα τοῦ Ἑβραίου Πατριάρχου καὶ τῶν νήσων Ἐλαφονήσου καὶ Σαπιέντζας. — Ὁ ἀποκλεισμός τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Πάρκερ. — Ἑσωτερικὴ κατὰστασταις. — Τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα: Κ. Οἰκονόμος. Η Φαρμακίδης, Θ. Καῦρης. — Ἡ ἀναγνώρισις καὶ ἡ καθιέρωσις τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Ὁ Κωλέττης ἀποθανὼν ἀφῆκε τὴν χώραν ἐν λίαν κρίσειμῳ στιγμῇ· διότι στάσις μεγαλειτέρα τῆς τοῦ Γρίβου καὶ Κριεζώτη εἶχεν ἀρχίσει ἀπειλητικῇ, τὸ δ' ἐκ τοῦ διπλωματικοῦ ἐπεισοδίου Μουσούρου προκῆψαν Ἑλληνοτουρκικὸν ζήτημα οὐδαμῶς εἶχεν ἐπιλυθῇ, ἐλάχιστα δὲ τινα γεγονότα παρέσχον ἀφορμὴν εἰς μεγάλας ἀγγλικὰς ἀπαιτήσεις. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ Βασιλεὺς ὤρειλε νὰ ἐγκαταστήσῃ, μετὰ τῆς Βουλῆς συνεργαζόμενος, κυβέρνησιν ἰσχυράν, ἀνταξίαν τῶν κρίσεων τούτων καὶ τῆς χώρας περιστάσεων.

Ἐν τούτοις ὁμῶς, παρὰ προσδοκίαν ἀντὶ νὰ προβῇ εἰς σχημα-

τισμὸν νέας ἰσχυρᾶς κυβερνήσεως, προὔτιμησε τὴν διατήρησιν τῆς αὐτῆς, ἀναθείς τὴν πρωθυπουργίαν τῷ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργῷ Κίτσῳ Τζαβέλλα, ὅστις ἦτο μὲν εἰς τῶν διαπρεπεστάτων ἀγωνιστῶν, ἥκιστα ὅμως πολιτικὸς καὶ δὴ διπλωμάτης, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τὰ ἀνταρτικὰ κινήματα, τὰ διαταράσσοντα τότε τὴν ἡσυχίαν σχεδὸν ἀπάσης τῆς χώρας.

Ἦθελέ τις ὅμως ἐρωτήσῃ — καὶ δικαίως — πόθεν ἐπήγαγον τὰ στασιαστικὰ ταῦτα, τὰ λυμαινόμενα τὴν χώραν ἀπὸ τῆς εἰς βασιλείου ἀποκαταστάσεως, κινήματα; Κατὰ τινας, τοῦτο προήρχετο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὑπὸ τῶν ὑπηρετησάντων τὴν πατρίδα ἀνδρῶν, κατὰ τὸν ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα· διότι οὗτοι ἐκάστην αὐτῶν αἴτησιν ἐπὶ τοσοῦτον ἐφρόνουν δικαίαν καὶ ἐπομένως ἐκτελεστέαν ὥστ' ἐπεζήτουν τὴν ἱκανοποίησιν αὐτῆς, ἐὰν δὲν ἐξετελείτο, διὰ τῶν ὅπλων καὶ τοῦ πολέμου· ὕστερον δὲ ἀνακηρυχθέντος τοῦ Συντάγματος, ἐκλογικαὶ ὅλως ἀφόρμαι προεκάλουν τὰς στάσεις ταύτας.

Ἐντεῦθεν δὲ βλέπομεν, ἐν μιᾷ τῶν πρώτων βουλευτικῶν ἐκλογῶν, τὸν Νικόλαον Καρακίτσον, υἱὸν τοῦ Δημητρίου Καρακίτσου ἢ Φαλούρη, ἐκ τῶν γενναίων ὀπλαρχηγῶν καὶ Ἐπαναστάσεως, πολλῶν μαχῶν συμμετασχόντα μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ, Ἰωάννου Κρανίδου, κατηγορηθέντα ὑπὸ τοῦ Νικολάου Κορφωιάκη, ὅστις ἠρνήθη νὰ συμπεριλάβῃ αὐτὸν εἰς τὸν ἴδιον συνδυασμὸν ὡς δῆθεν προτιθέμενον νὰ στασιάσῃ, ὥτε Μαυροκορδατιστὴν καὶ ἀντιπολιτευόμενον, συλλαμβανόμενον καὶ φυλακίζόμενον.

Ὁ Ν. Καρακίτσος δραπετεύσας ἐκ τῶν φυλακῶν ἔφυγεν εἰς Λακωνίαν ἐστρατολόγησέ τινας μετὰ τοῦ Πέτροπουλάκη καὶ Πολυκάρπου καί, ἀπὸ κοινοῦ συνομολογήσαντες συνέργειαν, ἔκαυσαν τὸν ἐν Στεφανιᾷ στρατῶνα ὀχυρωθέντες ἐν Πάλαϊοκάστρῳ.

Ἡ κυβέρνησις ἐξέπεμψε μὲν κατ' αὐτῶν τὸν Πέτρον Μαυρομιχάλην πρὸς ὃν καὶ παρεδόθησαν, μετ' αὐτοῦ συμπολοκὴν, δικασθέντες ὅμως ἡθωώθησαν, ἅτε ὑπαρχουσῶν πολλῶν ἐλαφρυντικῶν περιπτώσεων!

Οὕτω καὶ κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ θέρους τοῦ Ἰουλίου καὶ Αὐγ-

γούστου 1847, ὁ ἀξιωματικὸς Ἰωάννης Φαρμάκης συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἀντιπολιτευομένων Βοζαίτη, Μακρυγιάννη, Δ. Βότσαρη Α. Εὐθυμίου, Π. Ἀλεξίου καὶ τινῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν, ὕψωσε, τῇ 17 Αὐγούστου, περὶ τὴν Ναύπακτον, τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας ὑπογράφας μετὰ τῶν συνεταίρων αὐτοῦ καὶ δημοσιεύσας προκήρυξιν ἐπεξηγοῦσαν τὸ κίνημα αὐτῶν ὡς προερχόμενον ἐκ τοῦ πόθου : «τῆς ὑπερασπίσεως τῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῶν δικαιοματίων μας· διὰ τοῦτο σὰς εἰδοποιούμεν, ὅτι μὲ μίαν φωνὴν νὰ κινηθῇτε καὶ ἐσεῖς διὰ νὰ τελειώσωμεν τὸν θεῖον τοῦτον σκοπόν.

«Διὰ τοῦτο λοιπὸν νὰ μᾶς στείλητε.... ἄνδρας καλοὺς καὶ καλὰ ὠπλισμένους καὶ νὰ μᾶς ἀκολουθήσουν».

Οἱ στασιασταὶ οὗτοι 200 ἀνδρῶν ἡγούμενοι ὠχυρώθησαν ἐν Ζελίτῃ, ὅπου καὶ προσεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ κατ' αὐτῶν ἀποσταλέντος τῇ 22 Αὐγούστου μετ' ἰσχυρᾶς στρατιωτικῆς δυνάμεως Ἰωάννου Μαμούρη, ὅστις καὶ ἐξέβαλεν αὐτοὺς τῶν ἐν αἷς ὠχυρώθησαν θέσεων καταφυγόντας εἰς Κερασιάν. Τοῦτο μαθόντες προσεπάθησαν νὰ προσέλθωσι καὶ ἕτεροι στασιασταὶ τῆς Στερεᾶς πρὸς βοήθειαν ἐκείνων ἀλλὰ καὶ οὗτοι, ἐν αἷς ὁ Παπακώστας, ὁ Τζαμάλας, ὁ Βελέντσας, ὁ Μ. Κοντογιάννης, ὁ Ταρκαζίκας, ὁ Μπαλατσὸς καὶ τινες ἄλλοι, ἀπέτυχον καὶ διεσκορπίσθησαν ἐκεῖθεν τῶν ἐλληνικῶν ὀρίων.

Μετ' οὐ πολὺ ὅμως, (21 Ὀκτωβρίου,) συνελήφθη κρυπτόμενος ἐν καλύβῃ τινί, πλησίον τῶν Κραβάρων, ὁ Ἰωάννης Φαρμάκης μετὰ τοῦ Μακρυγιάννη καὶ Βοζαίτου ὑποφρουράρχου Ναυπάκτου, οἵτινες καὶ φυλακισθέντες βραδύτερον ἡμνηστεύθησαν, κατὰ τὴν ἐθνικὴν ἐορτὴν τῆς 25 Μαρτίου 1848.

Κατὰ τὴν γενικὴν ταύτην ἀμνηστείαν τὴν γενομένην ἐπὶ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ νέου ὑπουργείου Γ. Κουντουριώτου συμπεριελαμβάνοντο καὶ ὁ Δ. Καλλέργης ἐν Ζακύνθῳ μένων, ὁ Σπυρο Μήλιος ἐν Σύρῳ, ὁ Σκαρβέλλης ἐν Νάξῳ, καὶ πάντες οἱ συμμετασχόντες ταραχῶν ἢ στάσεων, ἐκτὸς τοῦ Ν. Κριεζώτη καὶ Θ. Γρίβα εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν καταφυγόντων, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, καὶ

Ἱστορία τοῦ Ὀθωνος

41

τοῦ ταγματάρχου Μυτάκη, ὃν ἐγκαθεῖρξαν· τὸν δὲ Λεωνίδα ν Τράκαν, ὡς συγγενῇ τοῦ Μπαλατσοῦ ὄντα ἐξώρισαν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀμνηστία αὕτη δὲν ἴσχυσε παντελῶς νὰ καταστρέψῃ τὸ ἐν ἐπιτάσει διατελοῦν στασιαστικὸν πνεῦμα, ἐφ' ᾧ βλέπομεν, ὅτι οἱ εἰς τὸ τουρκικὸν καταφυγόντες στασιασταί· Τζαμάλας, Μπαλατσός, Ἰ. Βελέντζας καὶ Κοντογιάννης, οὐ μόνον δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς χορηγηθείσης ἀμνηστίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1848, εἰσέβαλον καὶ αὐθις εἰς τὸ Ἑλληνικόν. Ἐν Καλάμαις δέ, ὅτι ὁ Γεώργιος Περρωτῆς ἄγων 500 ἀνδρίας κατέλυσε τὰς ἀρχὰς ἐπίζητῶν· «παῦσιν τοῦ ὑπουργείου καὶ ἀκριβῇ τήρησιν τοῦ Συντάγματος».

Ἀλλὰ καὶ τοῦτον προσβλήθέντα ὑπὸ τοῦ Δ. Πλαπούτα ἐξηνάγκασαν νὰ καταφύγῃ εἰς Ζάκυνθον, διασκορπισθέντος τοῦ στασιαστικοῦ αὐτοῦ σώματος. ἐν Κορίνθῳ δὲ ὅτι ὁ ταγματάρχης Λαλιώτης μετὰ τῶν Καλαραίων καὶ τοῦ Ρένδη ὕψωσαν μετὰ καὶ τινῶν ἄλλων τὴν σημαίαν τῆς ἀποστασίας, ἀλλὰ τάχιστα ἠναγκάσθη νὰ παραδώσῃ τὰ ὅπλα ἡττηθεὶς. Φαίνεται δ' ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἐν Πελοποννήσῳ σύγχρονα στασιαστικὰ κινήματα εἶχον στενοτάτην σχέσιν πρὸς τὴν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ εἰς τὸ ἑλληνικὸν εἰσβολὴν τοῦ Τζαμάλα καὶ τοῦ Βελέντζα, σχεδιαζόντων νὰ θορυβίσωσι τὴν κυβέρνησιν, νὰ προκαταλάβωσιν αὐτὴν καὶ νὰ γενικεύσωσι τὴν ἀνταρσίαν, συνενουμένων τῶν ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι μετὰ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ στασιαστῶν, τοῦθ' ὅπερ καταδεικνύει ἀκριβῶς, ὅτι τὰ κινήματα ταῦτα οὐδαμῶς ἦσαν ξένα τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ τῆς ἀγγλικῆς Πρεσβείας.

Καὶ κατεστάλη μὲν ταχέως ἡ ἐν Πελοποννήσῳ στάσις, ἀλλ' ὅμως τὰ ἐν τοῖς μεθορίοις ἀπὸ τοῦ Παγασητικοῦ μέχρι τοῦ Ἀμδρακικοῦ, κινήματα ὁσημέραι ἐγένοντο σοφρώτερα, σπουδαίως ἀνησυχούντα τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν. Διότι οἱ στασιασταὶ οὗτοι ἔχοντες ἐξησφλισμένην τὴν ὑποχώρησιν πρὸς τὰ τουρκικὰ μεθόρια, ἔνθα καταφεύγοντες οὐ μόνον εὐρίσκοντο ἐν ἀσφαλείᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐπικουρίας ἐλάμβανον παρὰ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, διηρέθησαν εἰς δύο σώματα, ὧν τὸ ἐν ἐκ 200 ἀνδρῶν συγκείμενον

ὑπὸ τὸν Ἰ. Βελίντζαν, τὸ δ' ἕτερον ἐκ 500 ὑπὸ τὸν Τζαμάλαν καὶ ἄλλους εἰσῆλθον μεσοῦντος Ἀπριλίου 1848, καὶ αὖθις εἰς τὸ Ἑλληνικόν. Οὗτοι, κατὰ φάλαγγας ἀναπτυχθέντες κατέλαβον διαφόρους ὀχυρὰς θέσεις, ἐν αἷς ἐγκατέλιπον φρουράς· εἴτα δὲ ἐνισχυθέντες καὶ ὑπὸ τινων ἄλλων ἔφθασαν μέχρις Ἑλικῶνος.

Τὴν εἰσβολὴν ταύτην μαθόντες οἱ κάτοικοι τῶν πλησιοχώρων τοῖς συνόροις ἐπαρχιῶν, φόβῳ συσχεθέντες, ἀπέκρυπτον τὰ ἐπιπλά, τὰ σκευὴ καὶ τὰ χρήματα αὐτῶν. Τῶν δὲ στασιαστῶν οἱ μὲν περὶ τὸν Βελέτζαν εἰσελθόντες εἰς τὸν δῆμον Πτελεατῶν ἔπαυσαν τὸν δῆμαρχον, ἔκαυσαν τὸ ἀρχεῖον τοῦ δήμου καὶ διώρισαν δῆμαρχον Γεωργιάδην τινὰ συγγενῇ αὐτοῦ (11 Ἀπριλίου), ὃ δὲ Παπακωστας, εἰς Ἀμφισσαν ἔνθα ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ Σταύρου Κόντου καὶ ἄλλοι ἄλλαχοῦ.

Εὐτυχῶς ὅμως ἡ τοιαύτη αὐτῶν ἄστοχος ἐν πολλοῖς σημείοις διασκόρπισις, ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς κατατροπώσεως αὐτῶν. Διότι ἡ κυβέρνησις ἐξέπεμψε κατ' αὐτῶν τὸν Γαρδικιώτην Γρίβαν (15 Ἀπριλίου 1848) εἰς Θήβας, τὸν ἀμνηστευθέντα συνταγματάρχην Ἰωάννην Φαρμάκην εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, μετὰ τοῦ ταγματάρχου Πράπα, καὶ τὸν Ἰωάννην Μαμούρην εἰς Στυλίδαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ βασιλικοῦ ἀτμοπλοίου α' Ὁθωνος κατὰ θάλασσαν.

Οὕτω δὲ ταχέως διακοπείσης τῆς μεταξὺ τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων συγκοινωνίας καὶ συνεννοήσεως κρατερῶς κατ' αὐτῶν ἐπέτεθησαν. Καὶ ὁ μὲν Γρίβας, προκαταλαβὼν τὸν Τζαμάλαν, εἰσῆλθεν εἰς Λεβαδεῖαν καὶ ἐπιτεθεὶς κατ' αὐτοῦ κατετρόπωσεν αὐτὸν, τῇ 22ᾳ Ἀπριλίου, καὶ ἐξηνάγκασε νὰ καταφύγῃ πρὸς τὴν Φθιώτιδα, ὅπου ἡττήθη, παρὰ τὸ χωρίον Στράνωμα τοῦ δήμου Πυλῆνης τῆς Ναυπακτίας, ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Φαρμάκη μετὰ τοῦ Πράπα, ὃ δὲ Σ. Γιολλάσης ἐνίκησε τοὺς ὑπὸ τὸν Κοντογιάννην ἀντάρτας ἐν τινι χωρίῳ τοῦ δήμου Τυμφρηστοῦ, ἐν Μαυρίῳ, ὃ δὲ ἀντισυνταγματάρχης Ἰωάννης Κλίμακας, ἐν Βοιωτίᾳ τότε στρατολογῶν, κατεδίωξε τοὺς ἐκεῖ πλανωμένους λησταντάρτας· διότι, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀνταρσίας, ἐπωφελοῦμενοι τῆς

ἐκρύβου ἐκείνης καταστάσεως, ἐνεφανίσθησαν καὶ πολυπληθεῖς λησται, ἐξ ὧν εἷς, ὁ Μπίμπισης, ἐνέπνεε τρόμον καὶ ἐν τοῖς περιχώροις τῶν Ἀθηναίων, ὃν καὶ ἐφόνευσαν· καὶ τέλος ὁ Μαμούρης ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ Βελέντζα, τοῦ Μπαλατσοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτῶν συνενωθέντων Κοντογιανναίων, τῶν ὑποχωρησάντων μὲν ἐκ Μώλου καὶ Ὑπάτης, ὁχυρωθέντων δ' ἐν Παλαιοκάστρῳ ἐπολιόρκησεν αὐτοὺς ἐπὶ ἐφθήμερον καὶ κατατροπώσας ἐξεδίωξεν αὐτοὺς ἐκεῖθεν τῶν ὁρίων, φονεύσας αὐτῶν 20 τραυματίσας δὲ καὶ αἰχμαλωτίσας, 15, αὐτὸς δὲ ἀπώλεσε 31 ἄνδρας καὶ ἔσχε καὶ 12 τραυματίας (17 Ἀπριλίου).

Ἐν τούτοις οἱ ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγοι λήσταρχοι: Φλώρος, Ταρκαζέκας, Ἐτέμ-ἄγᾶς (Ἀλθανός), Γ. Τσάμης, Κοπτζούλας, Μοσχανδριᾶς, Σταμάτης, Χρήστος Βούλγαρης καὶ περὶ τοὺς 800 λησται ἦγον καὶ ἔφερον τὰ τῆς ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάδος. Ὑπερδικασίαι ἠπέλουν αὐτὸ τὸ Μεσολόγγιον παρὰ τὰ Μαυροσκοινία τῆς Λεβαδείας ἐλήστευσαν τὸν ταγματάρχην Βέικον καίπερ ὑπὸ πολλῶν σωματοφυλάκων συνοδευόμενον. Οὐδαμῶς δὲ τῶν ληστηρίων διέφερον αἱ τῶν ἀνταρτῶν ἐπισταθμίαι καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν τῶν ληστῶν. Ἀναφέρεται δ' ὅτι ὑπὸ 90 μόνον στρατιωτῶν στασιασάντων ὑπὸ τὸν Μερεντίτην, ἤρπάγησαν, τῇ 26 Νοεμβρίου 1847, 117,000 δραχμῶν τῆς τραπεζίης τῶν Πατρῶν καὶ 32,000 τοῦ δημοσίου ταμείου! Ἀγγλος δὲ πλοίαρχος ἀνελάμβανεν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ τὸν ληστὴν καὶ ἀντάρτην Μερεντίτην ἀρνούμενος νὰ παραδώσῃ τῇ ἐλληνικῇ κυβερνήσει αὐτὸν καὶ τὰ ληστευθέντα τῆς τραπεζίης καὶ τοῦ δημοσίου χρήματα, ὡς ἔπραξεν ἕτερος ἐν Λευκάδι ὑπὲρ τοῦ Γρίβα, ὁ «Πατῖνος» πρότερον πάλιν ὑπὲρ τοῦ τελευταίου τούτου.

Ἐκ τούτου δὲ εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ μὲν Ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν ἠδύνατο εὐκόλως νὰ περιστείλῃ τοὺς ἀντάρτας καὶ τοὺς ληστάς διότι οὗτοι ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων καὶ δὴ καὶ ὑπὸ ξένων καθίσταντο θρασύτατοι καὶ ἠπέλουν οὐ μόνον τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τῶν ἀτυχῶν κατοίκων, ἀλλὰ καὶ κώμας καὶ χωρία καὶ κωμοπόλεις ὁλοκλήρους, Παράδειγμα ἔστω, λέγει ὁ κ. Κρέμος, ἡ

θράσους καὶ ὕδρεως ἔμπλεως μία τῶν πολλῶν ληστρικῶν ἐπιστολῇ ἐνὸς τῶν εἰρημένων ἀρχιληστοῦ, οὐχὶ ἐκ τῶν ἐπισήμων, Κοπτζούλα, ἣν ἔγραψε περὶ τὸ τέλος τῆς ἀνταρσίας (11 Ἰουνίου) πρὸς τοὺς Δαδιώτας· ἰδοὺ αὕτη :

«Κερατάδες Δαδιῶται, κατακερατάδες . . . νὰ μᾶς στείλετε τὰ γρόσια, σάν . . . τὰ κέρατα, κερατάδες. Ἄν καὶ τὰ ἀποφασίσετε τὰ βόδια σας καὶ ἔχετε τὸν τρόπον νὰ ξεκαλοκαιριάσετε εἰς τὸ χωριό, μὴ τὰ δίνετε. Καὶ πάλιν ἂν δὲν λάβωμεν κἀνένα ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό σας, ἡμεῖς θὰ ἀποφασίσωμεν νὰ ἐλθοῦμε μέσα εἰς τὸ Δαδί· καὶ σκυλὶ νὰ λάβωμεν εἰς τὸ Δαδί, εἰς τὴν φωτιάν θὰ τὸ ρίζωμεν, καὶ ὅχι ἄνθρωπον. Καὶ μὴ ἀκούετε ἐκείνους, ὅπου ἔχουν τὸν τρόπον καὶ δὲν εὐγαίνουν ἔξω. Τὸν καιρὸν ὅπου θὰ πάθετε τὴν ζημίαν, αὐτοὶ θὰ κάνουν χάζι, καί, σάν σᾶς φθάνει, ἡμᾶς μᾶς περισσεύει. Μὴν στοχασθῆτε, ὅτι θὰ σᾶς τὰ γυρεύομεν σήμερα, καὶ ταχὺ νὰ ξενοικασθῆτε.

«Ὅσον ζοῦμεν ἡμεῖς, δὲν ἔχετε ζῶν ἑσεῖς· καὶ νὰ μᾶς στείλετε τὴν ἀπάντησιν μὲ τὸν ἴδιον ἢ τὰ δίδετε ἢ δὲν τὰ δίδετε, νὰ μὴ σκοτώνωμεν ἄδικα.»

Ἄλλ' εἰ καὶ αἱ ἀνωτέρω μεγάλαι στάσεις καὶ ληστοανταρσίαι κατεστάλησαν, ἐν τέλει, ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων, οὐδαμῶς ὅμως ἐπετεύχθη καὶ ἡ πλήρης τῶν μεθορίων ἐπαρχιῶν ἡσυχία· διότι, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, οἱ ἐκδιωχθέντες στασιασταὶ ἐπετίθεντο ἐκ νέου κατὰ τῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων, εἰς ἀένακον κίνησιν τηροῦντες τὰ στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα τῶν χωροφυλάκων μέχρις οὗ, ἐπελθούσης τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ κρίσεως, αὐτοὶ οἱ στασιασταὶ αὖς κατεδίωκον, ἐχρησίμευσαν τῇ κυβερνήσει πρὸς πολιτικόν, ὡς θέλομεν ἰδεῖ παρακατιόντες, σκοπόν.

Δυστυχῶς ὅμως δὲν εἶχε μόνον περὶ τῶν στάσεων τούτων νὰ μεριμνήσῃ ἡ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωλέττη κυβέρνησις, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων, καὶ ἰδίᾳ τοῦ μετὰ τῆς Τουρκίας ζητήματος, τοῦ γεννηθέντος, ὡς ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου Μουσοῦρου. Διότι, ὡς εἶδομεν, μετὰ τὴν διακοπὴν τῶν σχέσεων τῶν δύο Ἐπικρατειῶν, ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἐπέτυχεν ὅπως μεσι-

τεύση παρὰ τῇ Πύλῃ ὁ πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρίας κόμης Στία-μερ, ὅστις ἔλυνε τὸ ζήτημα ὡς ἑξῆς :

« Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ν' ἀναγγείλῃ εἰς τὸ Διβάνιον, ὅτι θέλει δεχθῇ μετὰ τῶν ὀφειλομένων τιμῶν πάντα πρεσβευτὴν τοῦ Σουλτάνου, καὶ αὐτὸν ἔτι τὸν Μουσοῦρον· ἡ Πύλη νὰ θεωρήσῃ ἐαυτὴν ἱκανοποιουμένην διὰ τῆς ὁμολογίας ταύτης καὶ νὰ μὴ ἀποστείλῃ τὸν Μουσοῦρον εἰς Ἀθήνας ἢ ἐὰν ἀποστείλῃ αὐτόν, νὰ πράξῃ τοῦτο δι' ὀλίγον χρόνον. »

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Κωλέττη παρεδεξάτο μὲν τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἐπιλύσεως τῆς διαφορᾶς, ἡ δὲ Πύλη ὁμοίως παρεδέξατο μὲν τὴν μεσιτείαν, ἐκτὸς τοῦ ὅρου ὅμως « τῆς μὴ ἐπιστροφῆς εἰ μὴ μόνον ἐπὶ χρόνον τινὰ τοῦ Μουσούρου ». Καὶ τοῦτο· διότι τὸ Διβάνιον ἐπεθύμει ἵνα τὸ περὶ διαμονῆς τοῦ Μουσούρου ἐν Ἀθήναις ζήτημα ἐπιλυθῇ δι' εὐθείας συνεννόησεως μεταξὺ τῶν ἀνακτοβουλίων Κωνσταντινουπόλεως καὶ Βιέννης, τοῦθ' ὅπερ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐδέξατο, ἀποστείλασα, διὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ Κωλέττη, καὶ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν τῆς Τουρκίας Ἀλῆν, ἐν ᾗ ἐξέφραζε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ συνδέσῃ μετὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας σχέσεις σπουδαίας καὶ ἐμπράκτου φιλίας, ἐπιστολὴν ἀναθεωρηθεῖσαν πρότερον ὑπὸ τοῦ μεσιτεύοντος πρίγκηπος Μέττερνιχ.

Αἴφνης ὅμως τὰ ἀποφασισθέντα ἔλαβον ἀλλοίαν τροπὴν· διότι ἡ ὑπὸ χρονολογίαν 18 Ἰουλίου 1847 ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ εἰς ἀπάντησιν τῆς τοῦ Κωλέττη ἦτο μὲν ἀβρόφρων, ἀλλὰ καὶ αἰτητικὴ ἐτέρου τινὸς περὶ οὗ οὐδεὶς λόγος παρὰ τοῦ μεσίτου ἐγένετο· δηλονότι νὰ ἐπιτρέψῃ, δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ, ὁ Κωλέττης τῇ Ἀλῇ, ἵνα δηλώσῃ τῷ Μουσούρῳ τὴν ἔκφρασιν τῆς λύπης τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Οὕτω δὲ τὰ πράγματα καὶ αὖθις ἐδιδυνώθησαν, τῇ ὑποκινήσει, ὡς φαίνεται τῆς Ἀγγλίας, ἥτις διὰ τοῦ πρεσβευτοῦ αὐτῆς Σὶρ Στάδφορντ Κάνιγγ, τὸ ἐπειδύσειον Μουσούρου ἐθεώρησε πρόσφορον μέσον πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Κωλέττη· ἀλλ' ὅμως ἵνα ἐπιτευχθῇ, καθ' ὁλοκληρίαν, τοῦτο μεγίστην εἶχεν ἀνάγκην ἢ

ἐξευτελιστικωτάτης διὰ τὴν Ἑλλάδα λύσεως ἥ, ἀρνούμενου τοῦ Κωλέττη, τὴν πρόκλησιν μεϊζόνων περιπλοκῶν, τοιθ' ὅπερ αὕτη ἐπεθύμει.

Ὁ Κωλέττης λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀαλῆ ἐπεμψε ταύτην πρὸς τὸν Μέττερνιχ ἵνα ἀποδείξῃ αὐτῷ τὴν τῆς Πύλης κακὴν πίστιν. Τῆς ἐλληνικῆς λοιπὸν Κυβερνήσεως ἀνεμενούσης ἀπάντησιν ἐκ Βιέννης, ἡ Πύλη διεκήρυξε τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῇ τῆς Αὐστρίας κόμητι Στίρμερ, τῇ 26 Ἰουλίου 1847 ὅτι, ἐὰν διὰ τοῦ πρώτου ἀτμοπλοίου δὲν λάβῃ ἐξ Ἀθηνῶν τὴν ἔκφρασιν λύτης προσωπικῶς διὰ τὸν Μουσοῦρον, ἡ μεσιτεία τῆς Αὐστρίας θέλει θεωρηθῇ ὡς ἀποπερατωμένη καὶ θέλουσιν ἐξασκηθῇ μέτρα καταναγκαστικὰ κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ τὴν δῆλωσιν ταύτην τῆς Πύλης περιέχουσα ἐπιστολὴ τοῦ κόμητος Στίρμερ ἐλήφθη ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Αὐγούστου, ὃ δὲ Κωλέττης στερούμενος ἔτι ἐκ Βιέννης ἀπαντήσεως τοῦ Μεττέρνιχ ἀπέριψε τὴν τουρκικὴν ἀπαίτησιν, τοιθ' ὅπερ γνωσθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐνέβαλε τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν ἐν τοιαύτῃ ὀργῇ, ὥστε ἤρξατο ἥς ἠπαίλει, τῆς ἀποδιώξεως τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν καὶ τῆς παρεμποδίσεως τῆς ἀκτοπλοίας τοῖς ἐλληνικοῖς πλοίοις· ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ ἡ Πύλη ἀπηύθυνεν Ὑπόμνημα πρὸς τὰς δυνάμεις δικαιολογητικὸν τῶν ληφθέντων αὐστηρῶν μέτρων καὶ ἐκείνων εἰς ᾗ ἤθελε προβῇ, κατὰ τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν, ἐὰν δὲν ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἀπαίτησις αὐτῆς ἐν Ἀθήναις, δυστυχῶς, ἀπέθνησκεν ὁ πρωθυπουργὸς Ἰωάννης Κωλέττης.

Τότε ἡ ἐλληνικὴ Κυβέρνησις, διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Δλαράκη ἀπηύθυνεν ὁμοίως μακρὸν Ὑπόμνημα πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν πέντε μεγάλων Δυνάμεων. Ἐν τούτῳ χρονολογουμένῳ ἀπὸ τῆς 4 Ὀκτωβρίου 1847, ἡ ἐλληνικὴ Κυβέρνησις ἐκθέτουσα τὰ κατὰ τὸ Μουσούριον ἐπεισόδιον ἀφ' ἧς στιγμῆς προεκλήθη μέχρι τῆς τελευταίας ἀπαιτήσεως τῆς Πύλης, κατέληγεν ὡς ἐξῆς:

«Ἡ Πύλη ἐπέδωκεν εἰς τὰς μεγάλας Δυνάμεις ὑπόμνημα ἵνα

δικαιολογήσει τὰ καταναγκαστικά μέτρα· τὸ ἀνακτοβούλιον τῶν Ἀθηνῶν θέτει μόνον ἀπλῶς ὑπ' ὄψει τῶν μεγάλων Δυνάμεων τὴν σειρὰν καὶ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἅτιν' ἀρκοῦσι ν' ἀποδείξωσι τὸ ἄδικον τῶν ἀπαιτήσεων εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἀνακτοβούλιον τῶν Ἀθηνῶν δὲν θέλει νὰ ὑποταχθῇ. Ἐν τούτοις ἡ κυβέρνησις τῆς Α. Ἑλληνικῆς Μεγαλειότητος οὐδαμῶς ἀρνεῖται, ὅτι συμπεριλαμβανονται εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ἄλλα συμφέροντα παρὰ τὰ τῆς ἰδίας αὐτῆς ἀξιοπρεπείας. Ἔνεκα δὲ τούτου ἐπιθυμεῖ νὰ διαδηλώσῃ ὅτι βλέπουσα τὰς ἀμέτους ἢ ἐμμέτους πράξεις κατὰ τῶν ὁποίων εἶχε δίκαιον νὰ παραπονεθῇ ὡς προσβαλλομένη, εἶναι πρόθυμος νὰ μείνῃ πιστὴ εἰς τὸ σχέδιον συμβιβασμοῦ τὸ ὅποτον προηγουμένως εἶχε δεχθεῖ. Ὅτι ἐὰν αἱ Δυνάμεις ὑποδείξωσι νέον τινὰ τρόπον συμβιβασμοῦ, ἡ Ἑλλάς, ἥτις διεκοίνωσε τὰ αἰσθημάτα της διὰ τῶν νομίμων αὐτῆς ἀντιπροσώπων, δύναται νὰ παραδεχθῇ πᾶν ὅ,τι δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἀσυμβιβαστον πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ Στέμματος καὶ πρὸς τὴν τιμὴν τοῦ ἔθνους».

Ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀπάντησιν τοῦ ὑπομνήματος τούτου τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἡ Πύλη ἀπηύθυνε πρὸς τὰς πέντε μεγάλας Δυνάμεις νέον αὐτῆς ὑπόμνημα ὑπὸ χρονολογίαν 4)16 Νοεμβρίου 1847, δι' οὗ ἀνήρει τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ ἀνακτοβουλίου Ἀθηνῶν, καὶ κατέληγε :

«Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις φαίνεται θαυμάζουσα πῶς πρὶν ἔλθῃ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μέτρων τούτων ἡ Πύλη δὲν περιέμεινεν ἕως οὗ νὰ λάβῃ ἡ κυβέρνησις ἐκείνη τὴν ἀπάντησιν τῶν ἐπιστολῶν τὰς ὁποίας εἶχε στείλει εἰς Βιέννην, ἀλλ' ὥφειλε ν' ἐννοήσῃ ὅτι ἡ Πύλη οὐδαμῶς εἶχε καθῆκον νὰ κανονίσῃ τὴν διαγωγὴν αὐτῆς, κατὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀλληλογραφίας τὴν ὁποίαν ἐκείνη ἐνόμιζε καλὸν νὰ ἐπαναρχίσῃ ἀφοῦ ἐκοινοποιήθη αὐτῇ ὅτι ἡ μεσιτεία τῆς Αὐστρίας ἐθεωρεῖτο ἀποπερατωμένη ἡ Πύλη εἶχε συμφέρον νὰ παύσῃ τὰς ἀναβολὰς τὰς ὁποίας ἐκείνη ἀδιακώπως ἐπέφερε τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ ἀρτίως ἐν τῷ βασιλικῷ λόγῳ τῆς ἐναρξέως τῶν Βουλῶν ὠμίλησε κατὰ τρόπον δυνάμενον νὰ προκαλέσῃ νέας περιπλοκάς· περαίνοντες ἐνταῦθα τὴν ἀπάντησιν ἡμῶν νὰ διαδηλώσωμεν

ὅτι τὸ ἔγγραφον τοῦτο θεωρούμενον κατὰ τὴν ἔννοιαν ἣτις ὑπηγό-
ρευσε τὴν σύνταξιν αὐτοῦ εἶναι σοδάρῳ καὶ πολλοῦ λόγον ἄξιον
ἐνώπιον τῆς Υ. Πύλης. Ἐπειδὴ ἐξ αὐτοῦ πορίζεται τὴν πεποιθή-
σιν, ὅτι τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἔχει ἀπόφασιν νὰ ἐπιμείνῃ
ἀρνούμενον τὴν παρὰ τῆς Αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως ζητουμέ-
νην δικαίαν ἱκανοποίησιν. Διὸ καὶ μετὰ πολλῆς λύπης ἀναγγέλω-
μεν ὅτι ἡ Υ. Πύλη βλέπει ἑαυτὴν περιελθοῦσαν εἰς τὴν θλιβεράν
ἀνάγκην νὰ ἐκβιάσῃ τὴν ὀφειλομένην αὐτῇ ἱκανοποίησιν διὰ νέων
μέτρων τὰ ὁποῖα καίτοι δραστικώτερα, δὲν εἶναι ὅμως ἥττον ἔν-
νομα καὶ ἥττον ἀξιοπρεπῆς.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀπάντησις τῆς Πύλης βοηθουμένης ὑπὸ τῆς Ἀγ-
γλίας πρὸς τὴν ἐλληνικὴν Κυβέρνησιν. Ἡ δ' Ἑλλάς ἐν μέσῳ τοι-
ούτου ἀνταγωνισμοῦ εὐρεθεῖσα ἀνέτοιμος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχω-
ρήσῃ.

Ὅθεν ὁ Βασιλεὺς Ὅθων ἐξηναγκάσθη νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν μεσο-
λάβησιν τοῦ Αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσσιῶν Νικολάου Α'. ὁ
ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς αὐτοῦ Τιτώφ διετάχθη νὰ δη-
λώσῃ τῇ Πύλῃ, ὅτι ἡ Ρωσσία ἔγραψεν ἤδη εἰς Ἀθήνας, ἵνα τὸ
ἐλληνικὸν ὑπουργεῖον ἐκφράσῃ καὶ προσωπικῶς τὴν θλίψιν αὐ-
τοῦ τῷ Μουσούρῳ· καὶ πράγματι, ὁ ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργὸς
Γ. Γλαράκης ἔγραψε ἐπιστολὴν κατ' εἰσήγησιν τῆς Ρωσσίας
πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν Τοῦρκων ὑπουργόν Ἀλῆν (5 Δε-
κεμβρίου 1847) ἐκφράζων τὴν λύπην τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως
προσωπικῶς πρὸς τὸν Μουσούρον ἀπὸ τῆς ἐπεισοδίου τῆς 13 Φε-
βρουαρίου· τὴν δ' ἐπιστολὴν ταύτην ἐκόμισεν εἰς Κωνσταντι-
νούπολιν ὁ ἐκ τῶν γραμματέων τῆς ἐν Ἀθήναις ρωσικῆς Πρεσ-
βείας Νεκλίδωφ.

Ἀλλὰ ὥς νὰ ἤρκει ἡ ἐθνικὴ αὕτη προσβολὴ καὶ πάλιν ἡ Ἀγ-
γλία διηρέθιζε τὸ Διβάτιον νὰ ἐπιζητήσῃ μείζονα τῆς Ἑλλάδος
ἐξευτελισμὸν καὶ αἷ Πύλη ἀνέθηκεν εἰς ἐπιτροπείαν ἀνωτέρων
αὐτῆς ὑπαλλήλων ἵνα ἀποφανθῇ ἐπὶ τοῦ ζητήματος· κατὰ πό-
σον, δηλονότι, δέον νὰ θεωρηθῇ ἀρκοῦσα ἡ διδομένη ἱκανο-
ποίησις. »

Ἱστορία τοῦ Ὅθωνος

42

Πλὴν ὅμως δηλώσεις τινὲς τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσίας Τιτώφ ἤρκεσαν νὰ πείσωσι τὴν ἐπιτροπείαν ταύτην, ὅτι ἡ διδομένη ἱκανοποίησις ἦτο ἀρκετὴ καὶ οὕτω, λήγοντος τοῦ 1847 ἐπελύθη τὸ ἀκανθῶδες τοῦτο ἐπεισόδιον ἡ ἱλαροτραγωδία ἐκείνη τῆς 13 Φεβρουαρίου, ἣτις ἠπείλει νὰ λάβῃ μεγάλας διαστάσεις.

Ἡ Πύλη ἐποίησατο μέγαν θόρυβον ἐπὶ τῇ διπλωματικῇ αὐτῆς νίφῃ, ὃ δὲ Σουλτάνος Μετζιτ ἐν τῇ, κατόπιν μακρᾶς ἐν τοῖς χαρμίοις διατριβῆς, μέθῃ αὐτοῦ, ἀποδίδων μεγίστην σημασίαν τῷ διπλωματικῷ ἐκείνῳ θριάμβῳ, ἐδωρήσατο σύνταξιν 600,000 μὲν γροσίων τῷ μεγάλῳ βεζύρη Ρεσιδ-πασᾶ ἑτησίως, ἐκ τῶν δι' ἰδρωτῶν βεβαίως κτωμένων χρημάτων τῶν ὑπὸ τὴν δουλείαν στεναζόντων ἀδελφῶν ἡμῶν, προσεβίβασε δὲ τὸν ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργὸν Ἀλὴν Φουάδ, ἓνα τῶν ἐπισημοτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Τουρκίας, εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Πασᾶ, ἐδωρήσατο 250,000 γροσίων τῷ Μουσούρῳ καὶ ἐπαρρημοφόρησε τάντας τοὺς ὑπαλλήλους τῆς πρεσβείας καὶ τοὺς ἐν Ἑλλάδι Ὀθωμανοὺς προξένους διὰ τὰς λαμπράς αὐτῶν ὑπηρεσίας.

Οὕτω δὲ λυθείσης τῆς διαφορᾶς τῇ 25 Ἰανουαρίου 1848, ὃ Μουσούρος ἐπανεκκίψεν εἰς Ἀθήνας μετὰ μεγίστης συνοδείας γαυριῶν ἐπὶ τῇ ἦν ἦρατο νίκη. Σημειούσθω ὅμως ὅτι ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις εἶχε λάβει ὑπόσχεσιν τῆς Πύλης, ὅτι ἡ ἐν Ἀθήναις διαμονὴ τοῦ Μουσούρου δὲν ἤθελε παραταθῇ ἐπὶ μακρόν· ἐπετάχυνε δὲ ταύτην, πάντως, ἡ κατὰ τοῦτου γενομένη παρὰ τινος ἐξημμένου Ἑλλήνος ἀπόπειρα κατ' αὐτοῦ δολοφονίας.

Τῇ 23 Ἀπριλίου 1848 Ἀπόστολὸς τις Ναδίρης τοῦνομα, ἐκ τῆς πριγγιπονήσου Χάλκης, ὑπάλληλος δὲ ὢν τοῦ γραμματέως τῆς τουρκικῆς πρεσβείας, ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ Μουσούρου ἐν αὐτῇ τῇ τουρκικῇ πρεσβείᾳ καὶ ἐπλήγωσεν αὐτὸν εἰς τὸν βραχίονα. Ἐξελθὼν δ' εἶτα εἰς τὰς ὁδοὺς ἀνέκραξε· «ζήτω ἡ Ἑλλάς» καὶ συλληφθεὶς ὡμολόγησεν, ὅτι προέβη εἰς τὴν πρᾶξιν ταύτην διότι δὲν ἠνείχετο ν' ἀκούῃ τοῦ Μουσούρου ὑβρίζοντος διηνεκῶς τοὺς Ἕλληνας.

Τὸ συμβάν τοῦτο ἐπήνεγκε νέαν ἐπίτασιν τῶν τουρκοελληνι-

κῶν σχέσεων, καίπερ ἀποδειχθέντος, ὅτι ὁ δράστης ἦτο ἐξημμένος τις, παθὼν διατάραξιν φρενῶν· ἀλλὰ τοῦτο κυρίως ἐπέσπευσεν τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἀναχώρησιν τοῦ Μουσούρου, διορισθέντος πρεσβευτοῦ εἰς Λονδῖνον ἔνθα ἐπεδόθη εἰς συγγραφικὰς ἀσχολίας μεταφράσας τὴν «Τριγολίαν» τοῦ Δάντου.

Τοῦ διπλωματικοῦ ἐπεισοδίου λυθέντος καὶ τοῦ Μουσούρου εἰς Ἀθήνας ἐπανακάμφαντος, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπέστειλε πρεσβευτὴν αὐτῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Ἰάκωβον Ρίζον Νερουλόν, ὁ δὲ ἐν Ἀθήναις τέως πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας, ἀπὸ ἐπταετίας σχεδὸν Πισκατόρου προβιβασθεὶς διωρίσθη τοιοῦτος παρὰ τῇ αὐτῇ τῆς Μαδρίτης (10 Δεκεμβρίου 1847), διορισθέντος ἀντ' αὐτοῦ τοῦ ἐπὶ τινὰ μὲν καιρὸν ἐπιτετραμμένου εἴτα δὲ πρεσβευτοῦ Θουβενέλ μείναντος μέχρι τοῦ τέλους 1857, ὅτε μετετέθη εἰς Μόναχον.

Οὕτω λοιπὸν ἀποκατασταθεῖσιν τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων οἱ συνυπουργοὶ τοῦ Κωλέττη ἠναγκάσθησαν νὰ παραιτηθῶσιν, ὑπὸ τὴν πρόσφασιν μὲν ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἠρνήθη νὰ διορίσῃ γερουστατὰς τινὰς, οὓς αὐτοὶ ὑπέδειξαν, πράγματι δὲ, διότι τὰ ἐν Εὐρώπῃ γεγονότα ἐμείωσαν κατὰ τι τὴν γαλλικὴν ὑποστήριξιν τοῦ ὑπουργείου Κωλέττη. Διότι ὁ Λουδοβίκος Φίλιππος καὶ ὁ Γκιζὸ δὲν ἐκυβέρνησαν πλέον τὴν Γαλλίαν· τῇ 12)24 Φεβρουαρίου 1848 ἀνεληρύχθη, ἐν Παρισίοις ἡ Δημοκρατία, ἡ δὲ νέα γαλλικὴ κυβέρνησις, ἀπησχολημένη ὑπὸ τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθῇ ἐν Ἀθήναις τὴν αὐτὴν πολιτικὴν.

Τῶν ἐν Γαλλίᾳ λοιπὸν γεγονότων ἐπωφελουμένη ἡ ἀντιπολίτευσις, μετὰ χαρᾶς, ἐώρτασε τὴν μέλλουσαν πτῶσιν τῆς κυβερνήσεως καὶ διὰ θορυβώδους γεύματος. Τὸ ὑπουργεῖον δὲ ἀφ' ἐτέρου αἰσθανόμενον τὴν ἀδυναμίαν, εἰς ἣν περιέστη, παρητήθη τῇ 7 Μαρτίου 1848.

Ὁ ἄγγλος πρεσβευτὴς Σερ Ἐδμονδ Λάιενς ἐπέιξε τὸν Βασιλέα νὰ ἀναθέσῃ τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας Κυβερνήσεως τῷ Μαυροκορμάτῳ ἀλλ' ὁ βασιλεὺς μὴ ὑπακούσας προσεκάλεσεν ἀντ' αὐτοῦ τὸν Σπυρίδωνα Τρικούπην, μετριώτερον ὄντα καὶ μᾶλλον εὐά-

ρεστον αὐτῶ. Ἄλλ' ὁ Τρικουπῆς ὅμως κατηγορηματικῶς ἠρνήθη ν' ἀναδεχθῇ τὸν σχηματισμὸν νέας κυβερνήσεως δηλώσας μόνον, ὅτι ἐπεθύμει νὰ συμμετάσχη αὐτῆς ὡς ὑπουργός, ἐν ᾗ περιπτώσει τὸ ὑπουργεῖον ἐσχηματίζετο ὑπὸ τοῦ Μαυροκορδάτου ἢ τοῦ Μεταξῆ.

Οἱ ὅροι ὅμως τῶν περὶ τὸν Μαυροκορδάτον, μετ' ἐπιμονῆς ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ, ἦσαν λίαν ἀπαιτητικοί· διότι οὗτοι ἐπεζήτουν ἰδίως τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς καὶ τὸν περιορισμὸν τῆς Βασιλείας, ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος διαγεγραμμένοις. Ἄλλ' ὁ Ὅθων ἠρνήθη· διότι ἐν τῇ Βουλῇ τοῦ Κωλέττη ὑπῆρχεν ἰσχυρὰ πλειονοψηφία αὐλικῶν βουλευτῶν, ἣν ὁ βασιλεὺς δὲν ἠννόει παντάπασι χάριν τοῦ Μαυροκορδάτου, νὰ θυσιάσῃ ἐπὶ πλέον δέ, διότι ἀντεπάθει κατὰ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ λόρδου Πάλμεστον, ὅστις ἐθεωρεῖτο τότε ἐνισχύων τὸν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπαναστατικὸν ὀργανισμὸν καὶ τὴν γένει ἐν Εὐρώπῃ κίνησιν τῶν φίλελευθέρων ἰδεῶν καὶ ἐφοδεῖτο ν' ἀναθέσῃ τὴν κυβέρνησιν εἰς ἄνδρας φιλικῶς διακειμένους πρὸς αὐτόν.

Προσεκάλεσε λοιπὸν τότε τὸν ἐνδοξὸν Γεώργιον Κουντουριώτην ὃν καὶ ἔπεισε νὰ σχηματίσῃ κυβέρνησιν· οὕτω δὲ τῇ 8 Μαρτίου 1848 κατηρτίσθη τὸ ὑπουργεῖον ὡς ἐξῆς. «Γεώργιος Κουντουριώτης» πρωθυπουργός καὶ ὑπουργός τῶν Ναυτικῶν, «Δ. Μανσόλας» τῶν Ἐξωτερικῶν «Λυκοῦργος Κρεστενίτης» τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῆς Δικαιοσύνης, «Βασίλειος Χρηστακόπουλος» τῶν οἰκονομικῶν καὶ «Π. Ρόδιος» τῶν Στρατιωτικῶν.

Οἱ τὰ χαρτοφυλάκια τῶν διαφόρων ὑπουργείων τῆς Κυβερνήσεως Κουντουριώτῃ λαβόντες ἀνῆκον διαφόροις κύμμασι· διότι, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, οἱ τὴν δευτέραν τάξιν τῶν πολιτευομένων ἀποτελοῦντες, ὑπουργοὶ γενόμενοι, ἀπεχωρίζοντο τῶν ἀρχαίων αὐτῶν κομμάτων, συμπαρασύροντες τοὺς ὀλιγίστους αὐτῶν φίλους βουλευτάς. Ἡ ἐπικρατοῦσα ὅμως ἐπιρροή ἦτο πάντοτε ἡ τῆς Γαλλίας διότι μεθ' ὅλα τὰ ἐπελθόντα ἐν αὐτῇ σοβαρὰ γεγονότα καὶ τὴν μετριοτέραν πολιτικὴν, ἣν ἠκολούθει καὶ ὁ Θουδενέλ, οὔτε ὁ Ὅθων ἤθελε ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς γαλλικῆς φιλίας,

οὔτε ἡ κυβέρνησις τῆς Δημοκρατίας ἤθελε νὰ ἐγκαταλείψῃ τέλεον τοὺς Ἑλληνας ἀποστεροῦσα ἐαυτὴν παντὸς γοήτρου ἐν τῷ ἐξωτερικῷ.

Ὁ βίος ὅμως τοῦ ὑπουργείου τούτου ἐν γένει ἦτο ἀνώμλος καὶ πολυτάραχος, ὡς ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν περισπασμῶν, τῆς στάσεως τοῦ Παπακώστα, Τζαμάλα, Βελέντζα καὶ τῶν ἄλλων περὶ ὧν ἐποίησάμεθα ἀνωτέρω λόγον, καὶ ὡς ἐκ τῶν πολλαπλῶν ἀπαιτήσεων τῶν βουλευτῶν καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἀντιδράσεως τοῦ Πάλλμεστον, ἐξοργισθέντος διὰ τὴν παραγκώνισιν καὶ πάλιν τοῦ Μαυροκορδάτου, ὅστις, ὡς εἴπωμεν, προὔβαλε λίαν ἀπαιτητικούς ὅρους καὶ δὲν ἐπεθύμει νὰ συνεργασθῇ μεθ' ἐτέρου, ἀναλαμβάνοντος τὴν πρωθυπουργίαν, τοῦθ' ὅπερ ἀπηυθύνετο μᾶλλον κατὰ τοῦ Σ. Τρικούπη ὡς κλιθέντος νὰ σχηματίσῃ ὑποὔργειον, ἐξ οὗ ἐγενήθη παρὰ τῷ Μαυροκορδάτῳ ὑπόνοια, ὅτι ὁ Τρικούπης ἐπολιτεύθη ἐν ταῖς μετὰ τοῦ Βασιλέως διαπραγματεύσεσι, κατὰ τρόπον μᾶλλον ἀποκλειστικόν, οὕτως ὥστε αὐτὸς μὲν ν' ἀναλάβῃ τὴν προεδρείαν ὁ δὲ Μαυροκορδάτος νὰ γείνη ἀπλῶς ὑπουργός, ὅπερ ἐψύχρανέ πως, ὡς διεδόθη τότε ἐν τοῖς πολιτικοῖς κύκλοις, τὰς μεταξὺ τῶν δύο στενῶν συγγενῶν καὶ φίλων σχέσεις. Μαρτύριον δὲ τῆς ψυχρότητος ταύτης ἐθεωρήθη περικοπὴ τις τοῦ ἐπικηδείου λόγου, ὃν ἐξεφώνησεν ὁ Τρικούπης εἰς τὸν Πανοῦτσον Νοταρᾶν ἐν ᾗ δῆθεν ὑπονοεῖτο τὸ τοῦ Μαυροκορδάτου ἀγέρωχον.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ ἡ συγκρότησις ὑπουργείου ἄνευ τοῦ Μαυροκορδάτου ἀπήρесе τῷ Πάλλμερστον, τὴν δὲ δυσαρέσκειαν αὐτοῦ ταύτην, ἐξεδήλωσε διὰ σφοδρᾶς τινος διακοινώσεως, ἐν ᾗ ἀπεκάλει τὸ σύστημα τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως «σύστημα βίας, διαφθορᾶς καὶ παρανομίας». Τὴν κατάστασιν ἐδείκνυν ἐπὶ μᾶλλον ἐκτὸς τῶν στάσεων καὶ τὰ ἐν Εὐρώπῃ συμβαίνοντα ραγδαίως γηγονότα καὶ αἱ τῆς Ρωσσίας πρὸς τὴν Τουρκίαν διενέξεις.

Ὁ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς τοῦ Τσάρου ἐνίσχυε τότε τὰς ὑπὸ ὑπὸ τοῦ Κωλέττη ἐμφυτευθείσας τῷ Ὄθωνι ιδέας, περὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, προσπαθῶν νὰ προκαλέσῃ, διὰ τῆς Ἑλλάδος, περιπλοκάς ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου, δυναμένας νὰ ἐξυπη-

ρετήσωσι πρωτίστως τὴν ἐν Ἀνατολῇ πολιτικὴν τῆς Ρωσίας. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις συμφέρον εἶχε νὰ ἀποστήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων, ἵνα μὴ παρέχῃ οὕτω πράγματα αὐτῇ, διὰ τῶν στάσεων, ἐπὶ τὰ ἐξωτερικά, τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον τὸ ἐν Εὐρώπῃ ἐπικρατοῦν ἐπαναστατικὸν πνεῦμα ἀνατρέψαν, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1848 καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα τοῦ Ὁθωνος Λουδοβίκου ἐξαναγκασθέντα νὰ παραιτηθῇ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ καὶ μεγαλειτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Ὁθωνος Μαξιμιλιανου, ὅστις, ὡς εἴπομεν, κατὰ τὸ 1841 ἐνταῦθα ὦν τὰ μέγιστα ἀνέμιχθη ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς πράγμασι τότε, πρὸς ὃν ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλε τὸν Σπυρίδωνα Τρικούπην ἵνα προσενέγκῃ τὰ συγχαρητήρια αὐτοῦ ἐπὶ τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσει, ἐφύβιζον τὸν βασιλέα, ὅστις ἤρξατο ἐνεργείας τινος ἐν Ἠπείρῳ πρὸς παρασκευὴν τῶν πνευμάτων καὶ ἐπεζήτησε καὶ τὴν γνώμην τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, εἰς τὸν εἰλικρινῆ πατριωτισμὸν τοῦ ὁποίου πάντες καὶ ἰδίᾳ, ὁ δυσμενὴς αὐτῷ Ὁθων, δικαίως, εἶχον πλήρη πεποιθήσιν.

Τότε ἐν μακρῷ ὑπομνήματι ὁ Ἀλεξάνδρος Μαυροκορδάτος ὑπέδειξε τὴν διὰ τὰ ἀπαράσκευον τῆς Ἑλλάδος, ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ, ἀπολεσθεῖσαν εὐκαιρίαν, ἥντινα ἐκτελέσθῃ διὰ πολλῶν καὶ λαϊκωτάτων ἐπιχειρημάτων, κατὰ πάσης νέας ἀποπείρας ἐξωτερικῆς ἐνεργείας ἄνευ προπαρασκευῆς, καὶ ὑπέδειξεν εἰς καταλλήλους περιστάσεις ἐνεργείας αἱ ρωσοτουρκικὸν πόλεμον ἢ ἐπανάστασιν τῆς σλαβικῆς φυλῆς, ὑποβοηθούσης τῆς Ρωσίας.

Αἱ ἀπόπειραι ὅμως αὗται, περὶ ὧν μυθῶδη ἐλέγοντο ἐν τοῖς καφείοις τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ τῆς Ὠραίας Ἑλλάδος ὕπερ ἐθεωρεῖτο τρόπον τινὰ καὶ πολεμικὴ τις λέσχη, ἐξηγρίωσαν ἐπὶ μᾶλλον τὸν Πάλμεστον, ὅστις ἀπέστειλε, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1848 τὸν ἐν Κων)πόλει Ἀγγλον πρεσβευτὴν Στάτφορντ Κάνινγ, ἵνα παράσχῃ τῷ Ὁθωνι συμβουλὰς περὶ τε τῶν ἐσωτερικῶν καὶ τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Κάνινγ ὑπέδειξε ἀρητῶς τῷ Ὁθωνι, ὅτι πᾶσα κίνησις τῆς Ἑλλάδος ἤθελεν ἐπενέγκει ρητῶς τῷ Ὁθωνι, ὅτι πᾶσα κίνησις

τῆς Ἑλλάδος ἤθελεν ἐπενέγκει ὀδυνηρὰς συνεπείας, ὅτι καθῆκον αὐτοῦ ἦτο νὰ ἐγκαταστήσῃ ὑπουργεῖον ἰσχυρὸν ἐκ τῶν ἐξεχόντων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας καὶ ὅτι τέλος ὤφειλε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς αἰτήσεις τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως.

Καὶ ὁ μὲν Ὅθων ὑπεσχέθη ταῦτα τῷ Κάνιγγι κατέδειξεν ὅμως, ὅτι ἡ πολιτικὴ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ Ἐδμονδ Λάιενς, ὁ ἀπότομος τρόπος καὶ ἡ σκανδαλώδης αὐτοῦ ἐν παντὶ ζητήματι ἀνάμιξις ἤκιστα συντελοῦσι πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν φιλίας.

Αἱ κατὰ τοῦ Λάιενς δ' αἰτιάσεις αὗται ἦσαν τοιαῦται ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Κάνιγγ δυσηρεστήθη κατ' αὐτοῦ· μετὰ τὴν ἐπιτύχην τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ, γενομένην μετὰ παρέλευσιν ὀλοκλήρου ἔτους, περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου τοῦ 1840, ὅτε διωρίσθη πρεσβευτὴς ὁ Θωμᾶς Οὐάις.

Ὁ Ὅθων, ἀναχωρήσαντος τοῦ Κάνιγγ, πρὸς μερικὴν ἐκπλήρωσιν τῶν δοθεισῶν αὐτῷ ὑποσχέσεων, λαβὼν ἀφορμὴν ἐξ ἐπουσιῶδους τινὸς μεταξὺ ὑπουργῶν καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ διαφωνίας, προσεκάλεσε μὲν καὶ πάλιν, πρὸς τὸ θεοθῆναι, τὸν Σ. Τρικούπην ἄρτι ἐκ Βυαρίας ἐπανακάμψαντα, ἀλλ' ὅμως περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ ἀνανεώσῃ μόνον τὸ προσωπικὸν τοῦ ὑπουργείου ὑπὸ τὸν αὐτὸν πρωθυπουργόν Γ. Κουντουριώτην· ἐπειδὴ δὲ οἱ ὑπουργοὶ Χρηστόπουλος καὶ ὁ Δρόσος Μανσόλας ἠρνήθησαν νὰ ὑποβάλωσι τὰς παραιτήσεις αὐτῶν ἐπαύθησαν διὰ διατάγματος.

Ὁὕτω δὲ τῇ 25ῃ Ἰουνίου 1848 τὸ ὑπουργεῖον ἐτροποποιήθη σχεδὸν καθ' ὀλοκληρίαν, προσληφθέντων τοῦ Κ. Θ. Κολοκοτρώνη ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, τοῦ Γ. Ράλλη ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, τοῦ Βενιζέλου Ρούφου ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν, τοῦ Τάτση Μαγγίνα ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, πλὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ὑποστρατήγου Ροδίου, διατηρησάντος τὸ χαρτοφυλάκιον αὐτοῦ.

Ἀλλ' ὅμως τὸ οὕτω καταρτισθὲν ὑπουργεῖον, ἐπ' ὀλίγον μόνον χρόνον, διήρτηνε τὰ κοινά· διότι διαφωνῆσαν πρὸς τινὰς αὐλι-

κούς ήναγκάσθη νά υποβάλλη τήν παραίτησιν αὐτοῦ μεσοῦντος Αὐγούστου.

Τῆς εὐκαιρίας ταύτης δραξάμενος ὁ Λάιενς ἐπανάλαβε τήν περὶ σχηματισμοῦ ὑπουργείου ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ κόμματος ἀπαίτησιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πάλιν οὐδὲν ἱκανοποίησεν αὐτὸν ὁ Ὅθων, ἐπικρατησάσης τῆς γνώμης τοῦ Γάλλου ἀντιπροσώπου Θουβενέλ.

Οὕτω δὲ τῇ 15 Ὀκτωβρίου, τὸ νέον ὑπουργεῖον κατηρτίσθη ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐνδόξου Κ. Κανάρη ἀναλαβόντος τὸ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν ὑπουργεῖον μετὰ συνυπουργῶν τοῦ Ἀναστασίου Λόντου ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν, τοῦ Δημητρίου Καλλιφρονᾶ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, τοῦ Ἀντωνίου Μαυρομιχάλη ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ Δημητρίου Βούλγαρη ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ἐκ τοῦ παρατηθέντος ὑπουργείου διατηρηθέντων μόνον ἐν ταῖς θέσεσιν αὐτῶν τοῦ τῆς Δικαιοσύνης Γ. Ράλλη καὶ τοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Κ. Κολοκοτρώνη, ὃν ἀποθανόντα, ἀρχομένου τοῦ 1849, διεδέξατο τῇ 13ῃ Ἰανουαρίου ὁ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν ὑπουργὸς Α. Λόντος· τοῦ Γ. Γλαράκη ἀναλαβόντος τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἑσωτερικῶν.

Ἄλλ' ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ τῶν ἑσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν σπουδαίων ζητημάτων δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ἐν τῷ ὑπουργείῳ διανομὴ ἐπὶ μακρόν· ἐντεῦθεν δὲ βλέπομεν, μετ' οὐ πολὺ, πάλιν ὅτι νέαι ὑπουργικαὶ μεταβολαὶ ἐγένοντο ἢ ἕνεκεν διαφωνίας ἐξ ἀσημάτων αἰτίων ἢ πρὸς ἱκανοποίησιν ἄλλων προσώπων ἢ ἕνεκεν αὐλικῶν ραδιουργιῶν κατὰ τὸ τότε ἐπικρατοῦν σύστημα τοῦ Βαλλερστανείου ὑπομνήματος.

Οὕτω τῇ 1ῃ Μαρτίου 1847 παραιτηθέντος τοῦ Ἀν. Λόντου ἀνέλαβε προσωρινῶς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργείου ὁ Γ. Ράλλης, τῇ 17ῃ Ἀπριλίου ἀπεσύρθησαν τοῦ ὑπουργείου ὁ Ράλλης, ὁ Βούλγαρης καὶ ὁ Μυρομιχάλης, καὶ διωρίσθησαν ἀντ' αὐτῶν ὁ Ἀντωνόπουλος ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, ὁ Λυκοῦργος Κρεστένιτης ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, ὁ Κίττος Τζαβέλλας ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ὁ Δ. Χρηστίδης ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν τοῦ τέως τοιοῦτου Γλαράκη ἀναλαβόντος τὸ ἐπὶ τῶν Ἐξω-

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΡΙΕΖΩΤΗΣ

Ίστορία του Ὀθωνος

43

τερικῶν ὑπουργεῖον, ἐπειδὴ δὲ μετ' οὐ πολὺ καὶ ὁ Χρηστίδης ἀπεσύρθη, τὸ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν ὑπουργεῖον ἀνέλαβεν ὁ Α. Κρεστενίτης, προσλεφθέντος τοῦ Βάλβη ὡς ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Οὕτω λοιπὸν τὸ ὑπουργεῖον Κανάρη ἀείποτε τροποποιούμενον καὶ ἀνακαινιζόμενον κατάρθωσε νὰ διατηρηθῇ μέχρι τῆς 12ης Δεκεμβρίου τοῦ 1849, ὅτε, παρκιτηθέντος αὐτοῦ, κατηρτίσθη τὸ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Α. Κριεζῆ ὑπουργεῖον, συγκροτηθέν ὧδε: Ἀντώνιος Κριεζῆς πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, Γεωργαντὰς Νοταρᾶς τῶν Ἑσωτερικῶν, Ζ. Ι. Βάλβης τῆς Δικαιοσύνης καὶ προσωρινῶς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, Α. Λόντος ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, Ι. Στάϊκος ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Ν. Χρυσόγελως ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν.

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Κριεζῆ εἶναι ἡ μόνη, ἣτις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, παρετάθη ἐπὶ ὁλόκληρον τετραετίαν, μέχρι Μαΐου μεσοῦντος τοῦ 1854. Ἐν τούτοις ἐν τῇ προσωπικῇ τῶν ὑπουργῶν πολλὰ ἐγένοντο ἀλληλοδιαδόχως μεταβολαί, ἀνταλλάσσοντων ἐκ περιτροπῆς ὑπουργικὰ χαρτοφυλάκια διαφόρων ἐγκρίτων πολιτευομένων, τῶν Π. Δηλιγιάννη τῇ 23ῃ Ἰουλίου 1849 τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ προσωρινῶς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν, Σ. Μήλιου τῇ 4ῃ Αὐγούστου 1849 τῶν Στρατιωτικῶν, Ν. Κορφιατάκη ταῦτοχρόνως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, Δ. Χρηστίδου ταῦτοχρόνως τῶν Οἰκονομικῶν, Α. Παΐκου ταῦτοχρόνως ἐπίσης τῆς Δικαιοσύνης, Δ. Μελετοπούλου τῇ 30ῃ Ἀπριλίου 1851 τῶν Ἑσωτερικῶν, Α. Παΐκου τῶν Ἐξωτερικῶν, Ι. Δαμιανοῦ τῆς Δικαιοσύνης, Π. Βάρβογλη τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, Κ. Προβελεγγίου τῇ 8ῃ Ἰανουαρίου 1852 τῆς Δικαιοσύνης, Σ. Βλάχου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, Δ. Δανοπούλου τῶν Ἑσωτερικῶν, Ρήγα Παλαμήδη τῇ Ἰουνίου 1852 τῶν Ἑσωτερικῶν, Α. Παΐκου τῆς Δικαιοσύνης, Ι. Ἀμβροσιάδου τῇ 24ῃ Φεβρουαρίου 1853 ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν, Σ. Πήλλικα, τῇ 29 Αὐγούστου 1853 ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, Σ. Σούτσου τῇ 5ῃ Ὀκτωβρίου 1853 ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Κ. Προβελεγγίου συγχρόνως ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν. Ἦσαν δὲ τὰ ὑπουργεῖα ταῦτα αὐλικά, ἀποτελούμενα ἐκ βουλευτῶν διαφόρων

κομμάτων, μᾶλλον ἐκ τῶν τοῦ ρωσικοῦ καὶ γαλλικοῦ κόμματος, ὡς ἦσαν ἐπίσης αὐλικά καὶ αἱ τῆς Βουλῆς πλειονοψηφίαι, ἐπι-
 τυγχανόμεναι ἐνίοτε οὐχὶ δι' ἐντίμων μέσων, κατὰ τὰς βουλευ-
 τικὰς ἐκλογάς.

Ὁ βασιλεὺς Ὅθων κατάρθωσεν οὕτω νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸ
 Σύνταγμα καὶ νὰ ἔχῃ συμβούλους πολιτικούς οὐχὶ ἀπορρέοντες ἐκ
 τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Ἔθνους, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ θελήσεως
 καὶ τῶν ραδιουργιῶν καὶ προτιμήσεων τῶν αὐλικῶν αὐτοῦ, ἐτή-
 ρει δὲ μακρὰν τῆς ἐξουσίας τὸν Μαυροκορδάτον, τὸν Με-
 ταξᾶν καὶ τὸν Τρικούπην, τοὺς μόνους, οἵτινες ἤρνοῦντο
 νὰ ὑπηρετήσωσι ὑπὸ σύστημα ἀναιροῦν τὸ πνεῦμα καὶ τὴν βᾶσιν
 τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος. «Ἐξέλεγε μὲν ὁ Ὅθων, λέγει
 ὁ συγγραφεὺς τῆς «Ἱστορίας τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ», ἄν-
 δρας φιλοπάτριδας καὶ ἐνδόξους, οἷοι ὁ Κ. Κανάρης, ὁ Γ. Κουν-
 τουριώτης, ὁ Ἀντ. Κριεζῆς καὶ εἰς τούτους ἀνέθετε τὴν πρωθυ-
 θυπουργίαν, ἀλλ' οἱ ἄνδρες οὗτοι οὔτε τοὺς συνυπουργοὺς αὐτῶν
 ἐξέλεγον, οὔτε ἐκέκτηντο τὰ ἀπαιτούμενα ἐκεῖνα προσόντα, ἵνα
 διευθύνωσι τὴν γενικὴν πολιτικὴν καὶ διοίκησιν τοῦ Κράτους· καὶ
 ἀκριβῶς τούτου ἕνεκα ἐξέλεγεν αὐτοὺς, ἵνα δι' αὐτῶν κυβερνᾷ καὶ
 διοικῇ αὐτὸς οὗτος, ἀναμιγνύμενος καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐλαχίστας
 λεπτομερείας. Οἱ πρόεδροι οὗτοι τῶν ὑπουργικῶν συμβουλίων ἐνε-
 πνέοντο ὑπὸ τῶν ἀγαθωτέρων προθέσεων, ἀκμαίας φιλοπατρίας
 καὶ πολλὰ καλὰ ἐπραξν εἰς τὸν κλάδον οὗ τὴν διοίκησιν ἀνέ-
 λαβον, δὲν ἠδύναντο ὅμως περὶ τῶν ἐν γένει πραγμάτων νὰ με-
 रिμνήσωσιν οὐδὲ νὰ προλαμβάνωσι τὰς πράξεις τῶν συνυπουργῶν
 αὐτῶν, ὧν τινες ὑπελείποντο αὐτῶν καὶ κατὰ τὸν πατριωτισμὸν
 καὶ κατὰ τὴν σύνεσιν.

Διηύθυναν δὲ τὰ πράγματα ἐν κρίσιμοις περιστάσεσιν ἀποδεί-
 ξαντες σθένος καὶ ἐμφύτους ἀρετὰς πολυτίμους, ἐὰν δὲ μετεῖχον
 καὶ τῆς ἀπαιτουμένης παιδείας καὶ πολιτικῆς ἐμπειρίας, ἀπα-
 ραιτήτων διὰ τὴν ἐν γένει διακυβέρνησιν τοῦ Κράτους, ἀναμφι-
 βόλως ἤθελον λαμπρύνει τοὺς χρόνους τῆς κυβερνήσεως αὐτῶν ὡς

ἐλάμπρυναν τὸ ἐλληνικὸν ναυτικὸν διὰ τῶν κατὰ τὸν Ἀγῶνα μεγαλουργημάτων.

Ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Ὁθωνος ἵνα καὶ μετὰ τὴν ἀνακλήρουσιν τοῦ Συντάγματος διευθύνῃ τὴν γενικὴν πολιτικὴν ἀπήρεσκε τέλειον τῇ Ἀγγλίᾳ. Ὁ θάνατος τοῦ Κωλέττη, καθ' οὗ ἰδίᾳ κατεφέρετο ἡ ἀγγλικὴ διπλωματία, προήγαγεν εἰς τὸ μέσον αὐτόν τοῦτον τὸν βασιλέα Ὁθωνα ὡς πολέμιον τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, συνεχίζοντα τὴν πορείαν τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς 6 Αὐγούστου, καὶ κατ' αὐτοῦ, ἐπομένως, ἐστράφησαν πάντα τὰ ὅπλα τοῦ λόρδου Πάλμερστον. »

Ἀφορμὴν δὲ εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος διαγωγὴν ταύτην τῆς Ἀγγλίας ἔδωκαν τὰ ἐξῆς ζητήματα: α). Ἀπὸ τοῦ 1839 ὑφίστατο ἀπαίτησις τις τῆς Ἀγγλίας περὶ δύο νήσων, ὧν ἡ μία, ἡ Ἐλαφόνησος, (Ὀνούγναθος), κεῖται ἐγγύτατα τῆς πελοποννησιακῆς ἀκτῆς, κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου καὶ ἀπέναντι τῶν Κυθέρων ἡ δὲ ἑτέρα, Σαπιέντζα (Οἰνούσαι) ἐγγύτατα τῆς Μεθώνης ἥς τινος τὸν λιμένα ἀποτελεῖ ἡ Σαπιέντζα μετὰ τῆς ἑτέρας μικροτάτης νήσου Σχίζης.

Ὁ μέγας τῶν Ἰονίων Νήσων ἀρμοστής Δούγγλας ἔγραψε, κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1839, ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις Λάιενς λέγων ὅ,τι, ἐπεσκεφθεὶς τὸν πορθμὸν τὸν διαχωρίζοντα τὰ Κύθηρα ἀπὸ τῆς Ἐλαφονήσου εὗρεν ἐπὶ τῆς τελευταίας ταύτης κατοίκους, Ἕλληνας πολίτας, παρ' ὧν ἔμαθεν, ὅτι ἡ νῆσος αὕτη ἀνήκει τῇ Ἰονίᾳ Πολιτείᾳ καὶ ὅτι ἤθελε ἀποστείλει καὶ ἐγγράφα καθιστῶντα καταφανές τὸ δικαίωμα τοῦ Ἰονίου Κράτους ἐπὶ τῶν νησίδων ἐκείνων.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀπέστειλεν ὁ Λάιενς πρὸς τὸν πότε ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν Ζωγράρον, ὅστις ὅμως ἀπέσχε ν' ἀπαντήσῃ, ἀναμένων βεβαίαν τὴν προσαγωγὴν τῶν τίτλων, οὓς ὑπέσχετο ὁ Δούγγλας· ὅτε ὅμως κατὰ τὴν 18 Σεπτεμβρίου 1841 ὁ Λάιενς ἀπέστειλε διακοίνωσιν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διαμαρτυρούμενος, ὅτι ὁ ὑγειονόμος τῆς Ἐπιδαύρου Λιμναῆς ἀπέστειλε πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἐλαφονήσῳ ἔγγραφον κοινο-

ποιῶν αὐτοῖς ὅτι ἡ νῆσος αὐτῶν ἐτέθη ὑπὸ κάρθαρσιν, καὶ ζητῶν νὰ μάθῃ τοὺς λόγους δι' οὓς ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐναντίον νησιδίου ἀνήκοντος εἰς τὴν Ἰόνιον Πολιτείαν, δὲν ἔλαβε καὶ αὐθις ἀπάντησιν, ὃ Ἀγγλος πρεσβευτὴς διὰ τῆς, ἀπὸ 14 Σεπτεμβρίου, 1843, διακοινώσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν Ρίζον διεμαρτύρετο καὶ πάλιν, ὅτι ἡ ἐλληνικὴ Κυβέρνησις κατέχει τὴν Ἐλαφόνησον καὶ διετύπου ἀξιώσεις περὶ τῆς Σαπιέντζας.

Ἐκτοτε παρήλθεν, ἐν τῷ μεταξὺ, ἐξαετία ὅλη, ὅτε τῇ 13 Μαρτίου 1849 ὁ Λάτινς ἀπηύθυνε νέαν καὶ αὐθις διακοίνωσιν, ἐν ᾗ ἰσχυρίζετο, ὅτι πλοιαρίον τι τοῦ Ἰονίου Κράτους κομίζον πέντε καταδίκους ἐνυάγησε παρὰ τὴν Ἐλαφόνησον καί, ὅτι αἱ ἐκεῖ παρανόμως ὑπάρχουσαι ἐλληνικαὶ ἀρχαὶ ἀπηλευθέρωσαν τοὺς καταδίκους.

Ἐπειδὴ δὲ οὔτε πρὸς διακοίνωσιν ταύτην ἀπήντησεν ὁ τότε ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς Γλαράκης, ὁ διαδεξιόμενος τὸν Λάτινς πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας Θωμᾶς Οὐάις ἀπέστειλε τῇ 19ῃ Ἰουλίου 1849 νέαν διακοίνωσιν, δι' ἧς ἐδήλου, ὅτι ἡ Ἐλαφόνησος καὶ ἡ Σαπιέντζα, ὡς καὶ ἄλλαι νῆσοι αἱ κείμεναι ἀπέναντι τῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου καὶ Ἀλβανίας ὑπάγονται εἰς τὴν Ἰόνιον Πολιτείαν τὴν ἰδρυθεῖσαν, δυνάμει τῆς ὑπὸ χρονολογίαν 21 Μαρτίου 1800 συνθήκης μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας, ὅτι αἱ νῆσοι αὗται ἀναφέρονται ὡς τοιαῦται ἐν τῷ 2ῳ ἄρθρῳ τῆς Συνθήκης τχύτης καὶ ὅτι ἐτέθησκον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μεγάλης Βρετανίας διὰ τοῦ 1ου ἄρθρου τῆς Παρισίνης συνθήκης τῆς 5ης Νοεμβρίου 1815.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς Γ. Γλαράκης ἀνῆρσε διὰ μακρᾶς αὐτοῦ διακοινώσεως ἡμερομηνίας 16 Νοεμβρίου 1849 τὰς ἀξιώσεις τῆς Ἰονίου Πολιτείας. Πράγματι δὲ δι' ἐνὸς καὶ μόνου βλέμματος ἐπὶ τοῦ χάρτου τῆς Ἑλλάδος ἤθελε πεισθῇ τις περὶ τῆς ἀδίκου ταύτης ἀπαιτήσεως τῆς Ἀγγλίας· διότι τὰ δύο νησίδρια ἀποτελοῦσιν ἀναπόσπαστον μέρος τῆς πελοποννησιακῆς ἀκτῆς· οὕτω δ' ἐγγὺς τῇ Πελοποννήσῳ κείμενη ἡ Ἐλαφόνησος

ἀπέχει τῶν Κυθήρων, τῆς πλησιεστέρας Ἰονιαῆς νήσου, ὑπὲρ τὰ ὀκτὼ χιλιόμετρα.

Τὸ δ' ἕτερον νησίδιον, ἡ Σαπιέντζα, λίαν μεμακρυσμένη πάσης κτήσεως τοῦ Ἰονίου Κράτους οὔσα, μόλις ἀπέχει ἐνὸς χιλιομέτρου τοῦ ἀκρωτηρίου, ἐφ' οὗ κεῖται ἡ πόλις τῆς Μεθώνης καὶ ἐνοῦται σχεδὸν πρὸς αὐτό, ἐπομένως ἡ ἀγγλικὴ ἀπαίτησις ἡ στηριζομένη ἐπὶ τοῦ 2ου ἄρθρου τῆς Παρισινῆς συνθήκης: ἀπᾶσαι αἱ νῆσοι μικραὶ τε καὶ μεγάλαι, καὶ αὗται αἱ ἀκατοίκητοι κείμεναι ἀπέναντι τῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ἀλβανίας πρέπει νὰ θεωρηθῶσι, ἐξαρτώμεναι ὑπὸ τοῦ Ἰονίου Κράτους οὐδὲνα λόγον ὑποστάσεως εἶχεν ἡ ἀπαίτησις αὕτη, ἅτε οὐδαμῶς περὶ Ἰονίων νήτων μνείας ἐν αὐτῇ γενομένης.

Αἱ συνθήκαι τοῦ Κάρολιτις καὶ Πχσάροβιτις, δι' ὧν ὠρίζοντο τὰ περὶ τῶν Ἰονίων νήσων μεταξὺ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Πύλης, ἡ Συνθήκη τοῦ Κάμπο-Φόρμιο, ἡ συνομολογηθεῖσα τῇ 17ῃ Ὀκτωβρίου 1797 μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Γαλλικῆς Δημοκρατίας, δι' ἧς ἐτίθεντο ὑπὸ τὴν γαλλικὴν κυριαρχίαν αἱ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν Ἑνετικαὶ ἄλλοτε νῆσοι ἦτοι ἡ Κέρκυρα, Ζάκυνθος, Κεφαλληνία, Λευκάς, Κύθηρα, καὶ αἱ ἀπ' αὐτῶν ἐξαρτώμεναι καὶ αὐτὴ τέλος ἡ μεταξὺ τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Πύλης συνθήκη τοῦ 1800 ἐφ' ἧς βασιίζεται ἡ ἀπερὶ τῶν Ἰονίων νήσων διάταξις τῆς Παρισινῆς τοῦ 1815 σαφῶς ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ τῆς Ἀγγλίας ἀξίωσις ἐπ' οὐδενὸς νομίμου ἐστηρίζετο τίτλου, τοσοῦτον μάλλον καθ' ὅσον καὶ πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, αἱ νῆσοι αὗται διετέλουν οὔσαι ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν, πρὸ 60 δὲ ἐτῶν, ὡς ἔλεγεν ἡ ἐλληνικὴ διακοίνωσις, ἡ Ἐλαφόνησος ἀνῆκε τοῖς κατοικοῖς τῶν Βατίκων ὡς πλήρης αὐτῶν ἰδιοκτησίᾳ ἀρπαγεῖσα αὐθαίρετως ὑπὸ τινος Χουσεῖν-Ἀγᾶ ἄρχοντος τῶν Βατίκων, βίᾳ οἰκαιοποιηθέντος αὐτήν.

β). Ὅτι ἐξ πλοιαρία Ἰονικὰ ἐληστεύθησαν τῇ 6ῃ Ὀκτωβρίου 1846, ἐν τῷ τελωνεῖῳ Σελασίνας, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἀχελώφου ὑπὸ δώδεκα ληστῶν ὑπὸ τὸν Ἴονα ἀρχηγὸν αὐτῶν Τρύφωνα φερόντων τὸ σημεῖον τοῦ Στέμματος ἐπὶ τῶν πύλων αὐτῶν ὡς

πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ καὶ ὅτι πειρατικὴ τις πράξις συνέβη ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ἀρτης· ὁ Λάιενς διὰ διακοινώσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Κωλέττην, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 10 Σεπτεμβρίου 1846 ἀναγγέλλας τὸ γεγονός τοῦτο καὶ μὴ λαμβάνον ἱκανοποίησιν, σφοδρότερον αὐτῷ ἐπανελάβε τὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῦ διὰ δύο ἐτέρων διακοινώσεων χρονολογουμένων ἀπὸ 18 Ἰανουαρίου καὶ 21 Μαΐου 1849, δι' ὧν ἐπεζήτει ἀποζημίωσιν ὑπὲρ τῶν ληστευθέντων Ἰονίων 6,000 φράγκων.

γ'). Ὅτι τῇ 4ῃ Ἀποιλίου 1849 ἐλαφυραγωγῆθη ἐν Ἀθήναις ἡ οἰκία τοῦ Ἰουδαίου Δόμ Δαβίδ Πατσιφίκου ἐκ Γιβραλτάρ, Ἀγγλοῦ ὑπηκόου, ἐν καθαρᾷ μεσημβρίᾳ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς βασιλικῆς κυβερνήσεως. Οὗτος τῷ 1820 ἀποκτήσας τὴν Πορτογαλικὴν ὑπηκοότητα διωρίσθη πρόξενος τῆς Πορτογαλίας τῷ 1836 καὶ παυθεὶς ἔνεκα καταχρήσεων τῇ 21 Ἰανουαρίου τοῦ 1842, ἐξῆλθεν Ἀθήναις ἐλεύμενος ὑπὸ τῆς τότε ἐνταῦθα τὰς διατριβὰς ποιουμένης Δουκίσσης τῆς Πλακεντίας ἧς ὁ φερώνυμος Πύργος σώζεται εἰσέτι ἐν τῇ λεωφόρῳ Κηφισίας, ἀλλὰ μεταβεβλημένος εἰς στρατῶνα τοῦ πυροβολικοῦ.

Ἐἶτα ἐγένετο Ἰσπανὸς ὑπῆκοος, φύσει ὅμως τὸ ἰουδαϊκὸν ἐν ἐχυτῷ φέρων γλίσχρον καὶ φιλοχρήματον, ἠπείλησεν ἀγωγὴν κατὰ τῆς πορτογαλικῆς κυβερνήσεως δι' ὅσας, δὴθεν, ζημίας ὑπέστη χάριν τῆς βασιλείσεως καὶ ἀπῆγει 450,000.

Ἐπειδὴ ὅμως οὐδαμοῦ ἠδύνατο νὰ στηριχθῇ ἡ ἀπαίτησις αὐτοῦ, ἡ πορτογαλικὴ κυβερνήσις, ὅπως ἀπαλλαγῇ ἀχρείου ἀπαιτητοῦ, ἔδωκεν αὐτῷ 4,928 φράγκων. οὗτος δὲ ἠρκέσθη. Ἐἶτα, γενόμενος Ἀγγλος ὑπῆκοος διέτριβεν ἐν Ἀθήναις στερούμενος δὲ τῶν πάντων μόλις ἠδύνατο νὰ δανεισθῇ 1000 δρχ. ἐπὶ ἐνεχύρῳ.

Τὸν ταπεινὸν τοῦτον Ἑβραῖον, κατὰ τὴν ἀδευτέραν λεγομένην ἀνάστασιν τοῦ Πάσχα (4 Ἀπριλίου) ἀγυιόπαιδες τινὲς καὶ ὄχλος ἐμποδισθέντες ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας νὰ καύσωσιν ἀνδρείκελλον τοῦ Ἰούδα, ὡς ἔθος, παρὰ τῷ λαῷ, ὕβρισαν ὡς Ἰουδαῖον ἐλιθοβόλησαν τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ κατεδίωξαν ὅπως κακοποιήσωσιν, ἴσως, αὐτόν· αὐτοῦ δὲ κρυδέντος συνέτριψαν τὰ ὀλίγα εὐτελεῖ ἐπιπλα

τῆς οἰκίας πρὸς χαρὰν ἐκείνου, ὅστις, τῇ ἐπαύριον, ῥητήσατο διὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας, ἀποζημιώσιν, ὑποβάλων μακρὸν κατάλογον ἐν πέντε μεγάλαις σελίσιν ἐπίπλων, μεταβαλὼν ὥς ποτε ὁ πρόγονος αὐτοῦ Ἀαρών, ὡς λέγει ὁ κ. Κρέμος, διὰ τῆς ράβδου τὰ εὐτελῆ καὶ θρηπίδεστα ἐπιπλά καὶ ρακῶδη ἐνδύματα εἰς πολύτιμα ἑνδύματα καὶ πολυτελεῖς ἐσθῆτας.

Ἡ κλίνη αὐτοῦ ἐκ τῶν κοινοτάτων, ἀξίας δραχμῶν 15—20, ἐτιμᾶτο ἐν τῷ καταλόγῳ 150 ἀγγλικῶν λιρῶν, ἤγουν 4,250 φράγκων, τό κοινότατον πύραυλον (μαγκάλι) — 2 δραχμῶν ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ καταλόγῳ 120 δραχμῶν· ξύλινον πτυελαιοδοχεῖον 70 λεπτῶν 42 δραχμῶν!

Οὕτω δέ, δ' ἐβραϊκωτάτης ὄντως αἰσχροκερδείας ἐν τῷ καταλόγῳ, ὑπερίμνησεν ἀναιδέστατα ὁ Πατσίφικος τὴν ἀπολεσθεῖσαν πολύτιμον, δῆθεν, οὐσίαν αὐτοῦ εἰς δραχμάς 886, 736 67, ἥτις καὶ ὑπερτιμημένη, ἦτο οὐχὶ μείζονος ἀξίας τῶν 7, 500 δραχμῶν, ἐν συνόλῳ συμπεριλαμβανομένης καὶ αὐτῆς τῆς πενταλέπτου κερμαείας ἀμίδος!

Μάτην ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἀπήντησε τῷ Ἀγγλῷ πρεσβευτῇ, ὅτι ὁ Πατσίφικος ἠδύνατο νὰ προσφύγῃ εἰς τὰ ἐλληνικὰ δικαστήρια· ὁ Λάιενς ἀπηύθυνε διακοινώσεις, δι' ὧν ἀνηγγέλλοντο αἱ κατὰδικαστικαὶ ἀποφάσεις τοῦ Πάλμερστον, τῇ γνωμοδοτήσῃ καὶ τοῦ συμβουλίου τῶν νομικῶν τοῦ στέμματος καί, τῇ 12ῃ Φεβρουαρίου 1849, ἀπέστειλε καὶ νέαν διακοίνωσιν, αὐθαδεστέραν τῶν δύο πρώτων, ἐν ᾗ ἐλέγετο, ὅτι ὁ λόρδος Πάλμερστον οὐδαμῶς ἀναγνωρίζει ἰσχυρὰ τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως, καὶ ὅτι πρέπει νὰ πληρώσῃ ἡ Ἑλλὰς ὅσα ζητεῖ ὁ Πατσίφικος.

δ'). Ὅτι κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν ἀγίων Πάντων τοῦ 1847, Δημήτριός τις Πάνου, ὑψώσας ἐν Πάτραις τὴν Ἀγγλικὴν σημαίαν πρὸ τοῦ καπηλείου αὐτοῦ ἐκακοποιήθη αὐτός τε καὶ εἰς τῶν συντρόφων αὐτοῦ, ἐξυβρισθείσης καὶ τῆς ἀγγλικῆς σημαίας, καὶ ὅτι εἰς ἐπίμετρον ἐφυλαχίσθησαν ἀμφότεροι ὑπὸ τῶν ἀστυνομικῶν ἐργάνων· τὸ ἐλληνικὸν ὑπουργεῖον ἀπήντησεν εἰς τὴν διακοίνωσιν

τοῦ Λάιενς στηριζομένην ἐπὶ τῶν ἐγγράφων τοῦ ἐν Πάτραις προ-
ξένου τῆς Ἀγγλίας Ν. Βούδ περὶ τοῦ γεγονότος τούτου, καὶ
κατέδειξε διὰ τῆς, ἀπὸ 21 Ἰουνίου 1857, διακοινώσεως αὐτοῦ,
ὅτι οὐδεμία προσβολὴ ἐγένετο τῇ ἀγγλικῇ σημαίᾳ, διότι ἐπρό-
κειτο περὶ παραχοποιῶν διαταρασσόντων τὴν δημοσίαν τάξιν·
ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπάντησις αὕτη οὐδαμῶς ἐλήφθη ὑπ' ὕψει ὑπὸ τῆς
αὐθάδους Ἀλβιδόνης.

ε'). Ὅτι δύο Ἴονες, οἱ ἐκ Ζακύνθου Ἰωάννης καὶ Ἀντώνιος
Κεφαληνοί, ἐκακοποιήθησαν ἐν Πύργῳ, ὁ δὲ Λάιενς ἀναγγέλων
τοῦτο διὰ τῆς ἀπὸ 22 Ἰουλίου 1847, διακοινώσεως αὐτοῦ, παρὰ
τὴν ἀπάντησιν τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως δηλωσάσης, ὅτι οἱ
ρηθέντες κατηγορηθέντες ἐπὶ κλοπῇ, δὲν ἐφυλακίσθησαν ἀλλ'
ἐτέθησαν ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν, ὅτι ὁ καταγγεῖλας τὰς
δῆθεν κακώσεις ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐβασίσθη μόνον ἐπὶ
τῶν μαρτυριῶν αὐτῶν καὶ ὅτι τέλος αὐτοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἡδύ-
ναντο νὰ μαρτυρήσωσι περὶ τῆς πράξεως, ἐγένοντο ἄφαντοι,
ἀπηύθυνε δύο διακοινώσεις τῇ 3 καὶ 4 Σεπτεμβρίου ἐπιζητῶν,
κατὰ διαταγὴν τοῦ λόρδου Πάλμεστον, ἀποζημίωσιν 20 λιρῶν
στερλινῶν δι' ἕκαστον τῶν ἐν Πάτραις καὶ Πύργῳ παθόντων
δῆθεν Ἴόνων.

ς'). Ὅτι ὁ Σκῶτος Γ. Φίνλαῦ, ὁ μισέλλην μὲν ἀλλ' εὐφυὲς
ἱστοριογράφος καὶ ἀνταποκριτὴς τῶν «Καιρῶν» τοῦ Λονδίνου δὲν
ἔλαβε τὴν ἐκ 45,000 δραχμῶν ἀποζημίωσιν, ἣν ἐζήτει ὡς ἀντί-
τιμον οἰκοπέδου, συμπεριληφθέντος ἐν τῷ ἀνακτορικῷ κήπῳ ἡ
ἐλληνικὴ κυβέρνησις ἀπῆντησεν, ὅτι αἱ ἀξιώσεις αὐταὶ τοῦ Φίν-
λαῦ ἦσαν ὅλας παράλογοι, ὅτι οὐδαμῶς ἡδύνατο νὰ πληρώσῃ
45,000 δραχμῶν ἀποζημίωσιν, ἣν ἐζήτει ὡς ἀντίτιμον οἰκοπέ-
δου, ἐκ 2,600 πήχεων ἐκτὸς τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως κειμένου
ἐνθα ἐλαχίστην τὰ οἰκόπεδα εἶχον ἀξίαν καὶ ὅτι τέλος ἔστεργε
νὰ παράσχῃ τὴν αὐτὴν ἀποζημίωσιν, ἥτις ἐδόθη καὶ τῷ προξένῳ
τῆς Ρωσσίας Ι. Παπαρρηγοπούλῳ καὶ τῷ Ἀμερικανῷ ἱερεὶ Χίλλ,
οἵτινες ὁμοίως εἶχον γῆπεδα ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως συμπεριλη-
φθέντα ἐν τῷ ἀνακτορικῷ κήπῳ.

Ἱστορία τοῦ Ὁθωνος

44

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Φίνλαυ ἤρνεϊτο νὰ ἀποδεχθῇ τὴν δικαίαν ταύτην ἀποζημίωσιν, ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις προὔτεινε τὸν διορισμὸν ἑκατέρωθεν διαιτητῶν, ἵνα κατὰ τοὺς νόμους ἀποφασίσωσιν οὗτοι περὶ τῆς ἀξίας τῶν γηπέδων, ἀλλὰ καὶ τὴν πρότασιν ταύτην αὐθαδῶς ἀπέρριψεν ὁ Ἄγγλος, λέγων ὅτι ὁ διορισμὸς τῶν διαιτητῶν δὲν παρέχει ἱκανὴν ἐγγύησιν, ὥς προσερχόμενος ἐξ ἐλληνικῆς ἀρχῆς, τοῦ προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν!

Ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις συγκατετέθη τότε νὰ ὀρίσθῃ ὁ τρίτος τῶν διαιτητῶν διὰ κλήρου· τὴν πρότασιν ταύτην ἐδέξατο ὁ Φίνλαυ καὶ ὠρίσθησαν οἱ διαιτηταί, ἡ ἀγγλικὴ ὅμως κυβέρνησις μὴ θεωρήσασα λελυμένην τὴν ὑπόθεσιν περιέλαβε καὶ ταύτην ἐν τῷ μακρῷ καταλόγῳ τῶν ἀπαιτήσεων αὐτῆς, ἃς ἐπίτηδες πρωθυπουργοῦντος τοῦ Κωλέττη ἐξεῦρεν, ἵνα περιπλέξῃ αὐτὸν ἐν διπλωματικοῖς ζητήμασι καὶ καταρρίψῃ τῆς ἐξουσίας καὶ ἐξουτελίσῃ οὕτω κυβέρνησιν καὶ βασιλείαν.

Θανόντος τοῦ Κωλέττη περιεσταλὴ πρὸς στιγμὴν ἡ σφοδρότης αὕτη τῆς Ἀγγλικῆς διπλωματίας, ὅτε ὅμως αἱ ἐπανειλημμέναι ἀποπειραὶ παρὰ τῷ Ὁθωνι ἀπέτυχον, ὅτε καὶ μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ αὐτῆς Στάτφορντ Κάνιβγ, ἐξηκολούθησεν οὗτος νὰ ἀκολουθῇ τὴν Γαλλικὴν καὶ τὴν Ρωσικὴν πολιτικὴν, αἱ ἀπαιτήσεις ἐπανελήφθησαν, μετὰ μείζονος Ἀγγλικῆς ἰσχυρογνωμοσύνης, ἥτις ἀπανταχοῦ οὐδὲν ἄλλο πλὴν τοῦ ἀγγλικοῦ συμφέροντος ἐνορᾷ καὶ ὅτι πρὸ τούτου τὰ πάντα, βασιλεῖται καὶ θρόνοι καὶ ἔθνη πρέπει νὰ κλίνωσι τὸν αὐχένα. Ὁθεν ὁ Λάιενς, διὰ διακοινώσεως αὐτοῦ χρονολογούμενης ἀπὸ 6 Δεκεμβρίου 1848, ἀνακεφαλαιῶν τὰς, περὶ ὧν ποιησάμεθα λόγον, ἀπαιτήσεις καὶ ἐπιζητῶν ἱκανοποίησιν διὰ τὴν γενομένην, ἀρχομένου τοῦ Φεβρουαρίου, δῆθεν προσβολὴν ἐπὶ τῆς προκυμαίας Πατρῶν καθ' ἑνὸς ἀξιωματικοῦ καὶ τινων ναυτῶν τοῦ πολεμικοῦ ἀγγλικοῦ πλοίου «Φάσματος» οἵτινες ἐν καταστάσει μέθης διχτελοῦντες προσέβαλλον τὰ δημόσια ἔθνη καὶ διετάρασσον τὴν ἡσυχίαν, δι' ὃ καὶ συνελήφθησαν ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας καὶ ἀπελύθησαν εὐθὺς ὡς ἀγνωρίσθησαν ὅτι ἦσαν ναῦται τοῦ ἀγγλι-

κοῦ πλοίου, ἐπανελάμβανε καὶ ἐφίστα τὴν προσοχὴν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῆς περικοπῆς τῆς ἀπὸ 21 Ὀκτωβρίου 1847 διακοινώσεως αὐτοῦ ἐν ἣ ἐλέγετο : ἅς ἔχη ὑπ' ὄψει ἡ ἑλληνικὴ Κυβερνήσις ὅτι ταχέως ἢ βραδέως ὀφείλει νὰ πράξῃ οὕτω καὶ ὅτι ἡ περαιτέρω ἀναβολὴ θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα νὰ βιάσῃ τὴν κυβερνήσιν τῆς Βασιλίσσης ἵνα ἀπαιτήσῃ ἀναλόγως τῆς ἀργοπορίας ταύτης τὸ ποσὸν τῆς ζητηθείσης διὰ τοὺς ἀδικηθέντας ἀποζημιώσεως κατὰ τὴν γνώμην τῆς κυβερνήσεως τῆς βασιλίσσης ἡ ἑλληνικὴ κυβερνήσις πράττει ἐναντίον τοῦ ἰδίου αὐτῆς συμφέροντος ἂν παραγνωρίζουσα τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἐνοχλήν νομίσῃ ἐσφαλμένως, ὅτι ἡ κυβερνήσις τῆς βασιλίσσης οὐδόλως προτίθεται νὰ βιάσῃ ἐν τέλει τὴν ἑλληνικὴν κυβερνήσιν, ἵνα παραδεχθῇ τὰς αἰτήσεις αὐτῆς, ἢ ἡ περιπτώσει δὲν ἤθελε πράξει τοῦτο ἐξ ἰδίας συναισθήσεως τοῦ δικαίου».

Τὰ αὐτὰ ὑπεμύνησκε μετ' οὐ πολὺ, ἐν μακρᾷ καὶ σποδρᾷ διακοινώσει, χρονολογουμένη, ἀπὸ δύο Ἰουλίου 1849, ὁ νέος πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας Θωμᾶς Οὐάις, ὅστις ἐπιμόνως ἀπῆτει καὶ τελικὴν ἀπάντησιν παρὰ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως.

«Ὁ ὑπογεγραμμένος πρεσβευτὴς τῆς Α. Μ. τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας παρὰ τῇ Α. Μ. τῷ βασιλεῖ τῶν Ἑλλήνων μεταχειρισθεὶς πάντα δυνατόν τρόπον, ὅπως λάβῃ παρὰ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἱκανοποίησιν τῶν ἀδικιῶν καὶ ὕβρεων πρὸς Ἀγγλοὺς καὶ Ἰονίους ὑπηκόους ἐν Ἑλλάδι, ἀναγκάζεται νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ τελευταῖον μέσον ρητῶς ἀπαιτῶν, ἐν ὀνόματι τῆς αὐτοῦ κυβερνήσεως, ὅπως ἔνθεν μὲν δοθῇ ἱκανοποίησις διὰ τὰς ἀδικίας καὶ ὕβρεις εἰς 24 ὥρας, ἔνθεν δὲ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ αἱ ἐκκρεμαὶς ἀπαιτήσεις, αἱ ἡ ἀγγλικὴ κυβερνήσις ἀπηύθυνε τῇ ἑλληνικῇ ὅσον ἀποδλέπει εἰς τὸ ζήτημα τῶν ζημιῶν καὶ τῶν ὕβρεων τῶν γενομένων εἰς Ἀγγλοὺς καὶ Ἰονίους ὑπηκόους ἐν Ἑλλάδι. πληρωθῶσι μετὰ τῶν τόκων αὐτῶν ἐκάστη 12 ο)ο μέχρι τῆς αὔριον, ὅστις εἶναι ὁ νόμιμος ἐν Ἑλλάδι τόκος.

Ὁ ὑπογεγραμμένος θὰ παρέλιπε τὸ συμφέρον τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, εἰ μὴ προσετίθει ὅτι, ἂν ἡ ρητὴ αἴτησις, ἦν νυν

ποιεῖται, μὴ ἐκπληρωθῇ ὁλοσχερῶς εἰς 25 ὥρας, ὁ κυβερνήτης τῶν ἀγγλικῶν δυνάμεων κατὰ τὴν Μεσόγειον θὰ προβῇ εἰς τὴν ἄμεσον ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν τῆς αὐτοῦ κυβερνήσεως.

Ταῦτα δὲ λέγων ὁ Οὐάις ἦτο βέβαιος περὶ τῆς ἀσφαλοῦς αὐτοῦ νίκης· διότι ἡ ἐν γένει τῶν εὐρωπαϊκῶν πραγμάτων κατάστασις ἦτο τοιαύτη ὥστε ἡ Ἑλλάς δὲν ἠδύνατο νὰ περιμείνῃ οὐδαμῶθεν βοήθειαν. Πάντα τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη διεταράσσοντο ὑπὸ σπουδαίων ζητημάτων καὶ ἡ κυβέρνησις τῆς ἀσθενοῦς καὶ μικρᾶς Ἑλλάδος ἐγκαταλελειμένη, ἀνυπεράσπιστος, πρὸ τοῦ ἀγγλικοῦ ὄγκου θάττον ἢ βράδιον ἤθελεν ὑποχωρήσει πρὸς τὰς ἀδίκους καὶ ὑπερφιάλους ἀξιώσεις τοῦ ἀνακτοβουλίου τοῦ ἀγίου Ἰακώβου.

Αἱ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας σχέσεις εἶχον χαλαρωθῇ μεγάλως ἔνεκεν τῶν ἡγεμονειῶν Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, κατεχομένων ὑπὸ πολυαριθμίου ρωσικοῦ στρατοῦ, μεγάλοι δὲ φόβοι ἐγεννήθησαν περὶ ἐκρήξεως πολέμου μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας. τὰ ἐπαναστατικὰ ἀγγέλματα ραγδαίως ἐπῆρχοντο ἐξ Εὐρώπης, ἡ Γερμανία ὁλόκληρος συνεταράσσετο, ἡ Γαλλία μετεβάλλετο εἰς δημοκρατίαν, ἡ Οὐγγαρία ἐπανέστη καὶ οἱ στρατοὶ αὐτῆς ἐπολέμουν κρατερῶς πρὸς τοὺς αὐστριακοὺς καὶ τοὺς πρὸς ἐπικουρίαν αὐτῶν ἐπελθόντας ρωσικοὺς στρατοὺς, ἡ δὲ Βενετία ἐξανέστη καὶ ἡ Ἰταλία ἐμαστιζετοῦπὸ τῶν στάσεων.

Τέλος τὰ ἔτη 1848 καὶ 1849 ἦσαν ἔτη ἐπαναστάσεων καὶ πολέμων εὐρωπαϊκῶν. Ὡς ἐκ τῶν στάσεων δὲ τούτων πολλοὶ μετηνάστευον εἰς Ἑλλάδα, εἰς τρόπον ὥτε, πρωθυπουργοῦντος τοῦ Κανάρη, ἐπλημμύρουν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἰδίως, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1849, πρόσφυγες Πολωνοί, Οὐγγροὶ καὶ Ἰταλοί, οὓς ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν ἐν Κηφισίᾳ τὰς θερινὰς διατριβὰς ποιουμένων πρεσβευτῶν, ἠνέθη ν' ἀποδιώξῃ καὶ τοὺς ὁποίους προθύμως περιέβαλπεν ὁ πενόμενος ἑλληνικὸς λαός, σπεύσας εἰς τὴν φιλόανθρωπον ἐκκλησίαν αὐθορμήτως συστηθείσης πρὸς συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τῶν πασχόντων ἀγωνιστῶν τῆς ἐλευθερίας ἐπιτροπῆς συγκιμένης ἐκ τῶν Δημητρίου Χατζίσκου, Ἀδάμ Δούκα, Ν. Κορφιωτάκη, Ρήγα Παλαμῆδη, Κωνστ.

Δοσίου, Α. Δουρούτη, Διομήδους Κυριακού, Νικολάου Στεφανίδη και Έμ. Άντωνιάδου.

Ο Πάλμερστον δ' άφ' έτέρου γινώσκων τας προθέσεις του Όθωνος και φοβούμενος μή τυχόν ή Έλλάς προκλέσῃ ταραχάς έν Τουρκία, έθεώρησεν εύκαιρον τήν περίστασιν νά έπιτεθῇ κατά της Έλλάδος, καθ' ήν περίστασιν αί περιπλοκαί των Δυνάμεων άπέτρεπον αύτάς πάσης ένασχολήσεως περί των έλληνικών πραγμάτων.

Ο Ουάις διετάχθη λοιπόν νά επιδιώξῃ τήν επίλυσιν των ύφισταμένων μεταξύ Έλλάδος και Άγγλίας διαφορών, έν φ' άφ' έτέρου ισχυρός άγγλικός στόλος, ύπό τόν Πάρκερ περιέπλεε τά μέχρι Έλλησπόντου παράλια του Αιγαίου, έτοιμος, τουτο μέν ίνα επέμβῃ έν περιπτώσει αίφνιδίας τινός κατά της Τουρκίας ρωσικής επίθεσεως, τουτο δέ ίνα εκφοβίσῃ τήν Έλλάδα. Ίνα δέ δικαιολογήσῃ τήν διαγωγήν αύτου ταύτην ο Πάλμερστον έξεζήτηι παντοίας άφορμάς κατά της Έλλάδος.

Ούτω δέ γενομένης στάσεως έν Κεφαλληνία κατά τό 1849, ο λόρδος άρμοστής Ουάρντ παντοιοτρόπως προσεπάθησε νά ένοχοποιήσῃ έν αύτῇ αύτόν τόν βασιλέα Όθωνα· έν τῷ δ α γ γ ε λ μ α τ ι δ' αύτου πρὸς τοὺς αντιπροσώπους των Ίόνων άποδίδων τήν στάσιν μυστικάς τισίν εταιρείαις έν Έλλάδι ύπαρχούσας και ιδία τῇ καλουμένη Μεγάλη Αδελφότητι, ρητῶς, λέγει, ότι αί έέργειαι αύται εύχρέστως παρηκολουθοῦντο ύπό του Όθωνος.

Τοιαῦται ἦσαν αί αξιώσεις των Άγγλων, αίτινες οὔτε δίκαιαι ἦσαν οὔτε νόμιμοι και πολύ δέ δικαιότερας άφορμάς κατά της Άγγλίας είχεν αύτῇ αύτῃ ή Έλλάς· διότι οί Άγγλοι πρεσβευταί προεκάλουν στάσεις, οί Άγγλοι αντιπρόσωποι άνεμιγνύοντο έν τοῖς έσωτερικοῖς, έφέροντο άθάδῶς πρὸς τόν βασιλέα, κατεσκόπευον πᾶσαν έέργειαν της Έλληνικής κυβερνήσεως και παρεῖχον άσυλον έτι πρὸς κοινούς κλέπτας και ληστάς.

Εἶναι δέ γνωστόν, ότι αύτοί διεπεραΐωσαν τόν Γρίβαν εἰς Λευκάδα, ότι άλλους ναύτας έσωσαν, ότι αύτοί τόν κλέπτην του τα-

μείου τῶν Πατρῶν Μερεντίτην, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, ἐπιβιάσαντες ἐπὶ ἀγγλικῶν πλοίων ὠδήγησαν εἰς Μελίτην.

Ἄλλ' ἡ πεπολιτισμένη Ἀγγλία ἐξήσκει ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος τὰ δικαιώματα τοῦ ἰσχυροτέρου. Ἐφ' ᾧ καὶ σχεδὸν καθ' ἐκάστην, διὰ διακοινώσεων, ἐπανελάμβανεν ὅτι: αἴφειλε θάπτον ἢ βράδιον νὰ ὑποχωρήσῃ, διότι πᾶσα ἀναβολὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἕτερον ἀποτέλεσμα ἢ νὰ βιάσῃ τὴν Κυβέρνησιν τῆς βασιλείας νὰ αὐξήσῃ ἀναλόγως τῆς βραδύτητος τὸ ποσὸν τῆς ζητηθείσης ἱκανοποιήσεως».

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἱκανοποίησις αὕτη δὲν ἐδίδετο καὶ ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Κριεζῆ, καίπερ ἐπαναληφθεῖσων τῶν αἰτήσεως πρὸς τὸν νέον ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Α. Λόντον ὑπὸ τοῦ Οὐάις, διὰ τῆς ἀπὸ 26 Δεκεμβρίου 1849 διακοινώσεως αὐτοῦ, ἐνεφανίσθη ὁ ὑπὸ τὸ Πάκερ ἰσχυρότατος ἐκ δέκα καὶ τεσσάρων πολεμικῶν πλοίων στόλος ἐν ταῖς ὕδασι τῆς Σαλαμίνος· τῇ δὲ 3 Ἰανουαρίου 1850 ὁ Λόντος ἔλαβεν ἐπιστολὴν τοῦ Οὐάις λέγουσαν: ὅτι ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας καὶ ὁ ὑποναύαρχος ἀρχηγὸς τοῦ στόλου τῆς Α. Βρεττανικῆς Μεγαλειότητος προσφέρουσι τὸν χαίρετισμόν αὐτῶν πρὸς τὸν κ. ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργόν, ὃν παρακαλοῦμεν ἵνα εὐχρεστούμενος προσδιορίσῃ τὴν ὥραν καθ' ἣν δύναται τῇ ἐπαύριον ἢ λάβωσι τὴν τιμὴν ἵνα ὁμιλήσωσιν αὐτῷ περὶ κατεπειγόντων ζητημάτων.

Τῇ ἐπαύριον 4 Ἰανουαρίου ὁ Λόντος ἐδέξατο τὸν πρεσβευτὴν Οὐάις καὶ τὸν ναύαρχον Πάκερ, οἵτινες ἐδήλωσαν αὐτῷ ὅτι, εἰν ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐξακολουθήσῃ ἀρνούμενη τὴν παροχὴν ἱκανοποιήσεως, εὐρίσκονται ἐν ἀνάγκῃ νὰ ἐκτελέσωσι ρητὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως αὐτῶν.

Καὶ ὁ μὲν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Α. Λόντος προσεπάθησε νὰ καταδείξῃ τὸ ἄδικον τῶν ἀγγλικῶν ἀπαιτήσεων, ἀλλ' ὁ Οὐάις ἀπήντησεν ὅτι παρήλθεν ὁ καιρὸς τῶν συζητήσεων καὶ τῇ ὑστεραίᾳ 5 Ἰανουαρίου, διὰ προφορικῆς αὐτοῦ διακοινώσεως, ἀνῆγγειλε τῷ Οὐάις ὅτι τὸ βασιλικὸν ὑπουργεῖον ἐπικαλεῖται τὴν δικαιοσύνην τῶν δύο ἄλλων συνυπογράψασων τὴν συνθήκην τῆς 7

Μαΐου τοῦ 1832 Δυνάμεων· εἰς ἀπάντησιν ὅμως τῆς διακοινώσεως ταύτης τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως ὁ Οὐάις ἀπηύθυνε τὸ τελεσίγραφον.

α' Ο ὑπογεγραμμένος πληρεξούσιος ὑπουργός τῆς Αὐτῆς Βρετανικῆς Μεγαλειότητος παρὰ τῇ Αὐτοῦ Μεγαλειότητι τῷ Βασιλεῖ τῆς Ἑλλάδος, χρησάμενος παντὶ τρόπῳ ἵνα κατορθώσῃ τὴν παρὰ τῇ κυβερνήσει τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος ἱκανοποίησιν τῶν βαςάνων καὶ τῶν ὕδρεων, ἃς κατὰ Ἀγγλῶν ὑπηκόων διεπράξαντο ὡς καὶ Ἰόνων ἐν Ἑλλάδι, δὲν ἔχει ἄλλο καταφύγιον ἢ νὰ ἀπαιτήσῃ ἐπισήμως, ἐν ὀνόματι τῆς Κυβερνήσεως τῆς Αὐτῆς Βρετανικῆς Μεγαλειότητος, ἔαν θὰ γίνῃ ἐπανόρθωσίς τις τῶν γεγενημένων βαςάνων καὶ ὕδρεων, ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρων, ὡς καὶ τῶν ἐν τῷ αὐτῷ χρονικῷ διαστήματι διαφόρων ἐκκρεμῶν ἀπαιτήσεων, ἧς ἡ κυβέρνησις τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος ἀπηύθυνε πρὸς τὴν τῆς Ἑλλάδος ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀπωλείας καὶ τὰς ἐπλοούσας ζημίας Ἀγγλῶν ὑπηκόων καὶ Ἰόνων ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἐξετέθησαν ἐν τῇ διακοινώσει τοῦς Σὺρ Ἐδμουνδ Λάιενς πρὸς τὴν ἐλληνικὴν Κυβέρνησιν τῇ 6ῃ Δεκεμβρίου 1848 καὶ ἔκτοτε ἐπανελήφθησαν ὑπὸ τοῦ ὑπογεγραμμένου κατεπειγόντως μὲν, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος, ὅπως πλήρως καὶ ἐπακριβῶς πληρωθῶσι μετὰ τοῦ νομίμου ἐν Ἑλλάδι τόκου δι' ἐκάστην ἐξ αὐτῶν 120)0 ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας ἐκάστης μέχρι τῆς αὔριον. Ὁ δὲ ὑπογεγραμμένος κακῶς θὰ συνεβούλευε περὶ τῶν συμφερόντων τῆς Κυβερνήσεως τῆς Αὐτοῦ Ἑλληνικῆς Μεγαλειότητος, ἔαν παρέλειπε νὰ ἐπιπροσθήσῃ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίσημος κοινοποίησις, ἣν νῦν ποιεῖ, δὲν ἐκτελεσθῇ πλήρως καὶ ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρων, ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς παρούσης πρὸς τὸν κ. Λόντον, ὁ ἀρχιναύαρχος τῶν ναυτικῶν τῆς Αὐτῆς Βρετανικῆς Μεγαλειότητος ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ δὲν θέλει ἄλλο τι, ὅσον λυπηρὸν καὶ ἂν ᾖ, π, ἄξῃ, ἢ νὰ ἐνεργήσῃ ἀμέσως καὶ κατὰ τὰς διαταγὰς τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος».

Καὶ πράγματι ἐνήργησεν· ὁ ἀποκλεισμός ἤρξατο καὶ ὁ Οὐάις ἀνήγγειλε, δ' ἐπιστολῆς αὐτοῦ, τῷ ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργ-

γῶ ὅτι αἰεὶ τὰς παρούσας περιστάσεις εἶναι ἀδύνατον τῷ ναυάρχῳ Πάρκερ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς οἰονδήποτε πλοῖον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ν' ἀποπλεύσῃ τοῦ Πειραιῶς καὶ παρατηρήσας σημεῖα κινήσεως μεταξὺ τῶν ἐν λιμένι τούτῳ πλοίων τῆς Κυβερνήσεως, ζητεῖ αὐστηρὰ νὰ ἐκδοθῶσι διαταγαί, ὅπως πᾶν τοιοῦτον κίνημα παύσῃ ἀμέσως».

Τότε οἱ πρεσβευταὶ τῶν Δυνάμεων, ὧν ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐζήτησε, τὴν διαιτησίαν· ὁ τῆς Γαλλίας Θουβενέλ καὶ ὁ τῆς Ρωσίας Περσιάνης ἐξέφραζε γνώμην διὰ τῶν ἀπὸ τὴν 7 Ἰανουαρίου ἐπιστολῶν αὐτῶν, ὅπως ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας Θωμᾶς Οὐάις θεωρήσῃ τὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος γενομένην ἐπικλήσιν τῆς διαιτησίας τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Ρωσίας ὡς ἐπιτρέπουσαν αὐτῷ τὴν ἀναστολὴν τῶν καταναγκαστικῶν μέτρων· ἀλλ' ὁ Οὐάις ἀπήντησεν, ὅτι εἶχε ρητὰς διαταγὰς παρὰ τῆς Κυβερνήσεως αὐτοῦ ὅπως ἐνεργήσῃ οὕτως.

«Ὅθεν αὐτὸς ὁ Οὐάις ἀναχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπέβη ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς ναυαρχίδος ἡ Βασίλισσα μετὰ τοῦ προσωπικοῦ τῆς πρεσβείας, τὰ δὲ ἀγγλικά πλοῖα συνέλαβον τὰ ἑλληνικὰ βασιλικά καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ Βασιλέως θαλαμηγόν καὶ ὠδήγησαν αὐτὰ εἰς τὸ ὀρμητήριον τῆς Σαλαμῖνος. Ἐπὶ πλεον δέ, ὡς μὴ ἥρκει ἡ ἄδικος αὕτη πράξις τῆς ἰσχυρᾶς Ἀλβιδόνας, ὁ πρόξενος αὐτῆς Γκρὴν μεταβὰς παρὰ τῷ Λόντῳ ἠρώτησεν αὐτὸν ἐὰν οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Ἴονες οἱ διατρίβοντες ἐν Ἀθήναις ἦσαν ἐν ἀσφαλείᾳ ἢ ἐὰν ὤφειλον ν' ἀπέλθωσι τῆς πρωτευούσης.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Λόντος ἀπήντησεν ὅτι : «ἡ κυβέρνησις τοῦ βασιλέως θέλει θεωρήσῃ πάντοτε καθήκον ἐαυτῆς νὰ χορηγήσῃ προστασίαν πρὸς πάντα ὑπήκοον Ἀγγλὸν ἢ Ἴονα, ἀλλ' ὅτι οὐδόλως αὐτῇ ἀπόκειται νὰ ὑπαγορεύσῃ αὐτοῖς τὴν ἀπόφασιν, ἣν ἔδει νὰ λάβωσι καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ νὰ μείνωσιν ἢ ν' ἀπέλθωσιν», τότε ὁ Γκρὴν δὲν ἐθεώρησεν ἀρκοῦσαν τὴν δικαίαν ταύτην ἀπάντησιν τοῦ ὑπουργοῦ καὶ ἐδημοσίευσε διακήρυξιν προσκαλοῦσαν τοὺς ἐν Ἀθήναις Ἀγγλοὺς ὑπηκόους νὰ προφυλάξωσιν ἐαυτοὺς· διότι, ὡς ἔλεγεν ἡ προκήρυξις, «ὁ ναύαρχος Πάρκερ προὔτιθετο νὰ προδῇ

πλειότερον εἰς τὰς ἐναντίον τοῦ τόπου τούτου ἐχθροπραξίας καὶ νὰ λάβῃ μέτρα ἐπιζημιώτατα εἰς τὰ συμφέροντα τῶν Ἑλλήνων πάσης τάξεως».

Ἡ διακήρυξις αὕτη, ὡς ἦτο ἐπόμενον, κατετάραξε πάντας οἱ δὲ ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων δυνάμεων ἀπηύθυναν πρὸς τὸν ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς Σαλαμῖνος μένοντα πρεσβευτὴν Οὐαίς ταῦτόγραφον διακοίνωσιν, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 11 Ἰανουαρίου 1850 ἐρωτῶντες : « ἂν τὰ μέτρα, ἅτινα συμφώνως μετὰ τοῦ ἀντιναύρχου Πάρκερ προτίθεται νὰ λάβῃ κατὰ τῆς κυβερνήσεως τῆς Αὐτοῦ ἐλληνικῆς Μεγαλειότητος ὥς πράγματι τόσῃ σοβαρὰ ὥστε προσβάλλοντα, ὡς λέγει ἡ διακήρυξις τοῦ Γερμάνου, τὰ συμφέροντα ὅλων τῶν τάξεων τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ἤθελον βλάψει ὡσαύτως καὶ τὰ μετ' αὐτῶν μεμιγμένα συμφέροντα τῶν ὑπηκόων των ».

Πρὸς τὴν αὐτόγραφον ταύτην τῶν ἄλλων πρεσβευτῶν διακοίνωσιν ὁ Οὐαίς ἀπήντησεν, ὅτι ὁ ναύαρχος Γουλιέλμος Πάρκερ θέλει καταβάλλει πᾶσαν φροντίδα διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ὑπηκόων τῶν ξένων δυνάμεων· ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐλληνικὴ κυβερνήσις οὐδὲ τότε ὑπεχώρησε πρὸ τῶν ὑπερφιάλων ἀγγλικῶν ἀπαιτήσεων, ὁ ναύαρχος Πάρκερ ἐπεξέτεινε καὶ ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν ἐμπορικῶν πλοίων τὰ μέτρα αὐτοῦ, παρεκώλυσε τὸν ἐκ τοῦ λιμένος Πειραιῶς ἐκπλουν, τὸν εἰσπλουν καὶ αὐτὴν τὴν ἐκφόρτωσιν τοῖς ὑπὸ τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν πλοίοις.

Ἐπὶ τούτοις, ὡς εἶδει, ἤρξατο τότε ἐδιάκοπος ἀνταλαγὴ διακοινώσεων μεταξὺ τῶν πρεσβευτῶν τῆς Γαλλίας Ρωσίας καὶ τοῦ μένοντος ἐν τῇ ὁρμητρίῳ τῆς Σαλαμῖνος Οὐαίς, ἐκ δὲ τῶν διακοινώσεων τούτων κατεδείχθη, ὅτι τὰ καταναγκαστικὰ ταῦτα μέτρα τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἐλήφθησαν ἐνεκὸν τῶν ἐξ αἰτήσεων αὐτῆς.

Ἐνεκὸν ὅμως ἐπελθούσης παρεξηγήσεως, τὸ ζήτημα τοῦ δαυείου καὶ τὸ τῶν δύο νήσων ἡ ἀγγλικὴ διπλωματία ἐφρόντισε νὰ ἐποχωρίσῃ τῶν ἄλλων καὶ οὕτω ἔμειναν μόνον τέσσαρες αἰτήσεις.

Ἐν τούτοις ἐν μέσῳ τῶν κρίσιμων ἐκείνων ἐθνικῶν περιστάσεων καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ ὑπὸ τὸν Α. Κριεζῆ ὑπουργεῖον καὶ ὁ ἑλλη-

νικὸς λαὸς σύμπας ἐπεδείξαντο ἀξιοθαύμαστον σθένος. Ἰδοὺ δὲ πῶς περιγράφει τὴν κατάστασιν ὁ Ἄλλος πρεσβευτῆς Θουβενέλ « Ἡ ἐλληνικὴ Κυβέρνησις ὑφίσταται καλότερον παρ' ὅσον τις ἠδύνατο νὰ ἐλπίζῃ τὸ βάρος τῶν κρίσιμων τούτων περιστάσεων. αἱ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν αἱ εἰδήσεις εἰσὶ καλαί· ἡ τάξις οὐδαμοῦ διαταράχθη καὶ αἱ ὁπαδοὶ τοῦ ἀγγλικοῦ κόμματος, ἐκτὸς ἐξαίρέσεων τινῶν ζωηρῶς ἐπικρίνουσι τὰς πράξεις τῆς Ἀγγλίας. » οἱ ἐν Σύρῳ καὶ Πάτραις προξενικοὶ ἡμῶν πράκτορες γράφουσιν ὅτι εἰς τὰς δύο ταύτας πόλεις, τὰς ἐστίας τοῦ Μαυροκορδατιστικοῦ κόμματος, τὸ δημόσιον πνεῦμα ἐκδηλοῦται ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως.

Κατὰ τὰς τελευταίας εἰδήσεις δύο πολεμικὰ ἀγγλικά ναυλοχοῦσιν ἐν τῇ λιμένι τῆς Σύρου καὶ οἱ ἔμποροι ἐναγωνίως ἀναμένουσι τὰ κατὰ τοῦ ἐμπορίου μέτρα, ὧν τὴν λῆψιν προαναγγέλλει ἡ παρουσία τῶν πλοίων τούτων. Ἐν Πάτραις ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν ἀνέμενον τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἀγγλικῶν πλοίων. Ἡ βουλὴ ἐξακολουθεῖ τὰς ἐργασίας αὐτῆς καὶ ἄνευ ἀντιπολιτεύσεως ἐπεψηφίσθησαν οἰκονομικὰ τινὰ νομοσχέδια.

Ἡ πόλις πᾶσα εἶναι ἤρεμος, νέοι ἐκ τῶν Ἰονίων νήσων φοιτῆται τοῦ Πανεπιστημίου προσπαθοῦσι νὰ διοργανώσωσι διαδῆλωσιν ἐνκντίον τῶν Ἀγγλῶν, ἀλλ' ἡ δημοσία γνώμη ἀποδοκιμᾷ τὰς τοιαύτας προσκλήσεις.

Ἡ ἐλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε ν' ἀποστείλῃ εἰς τὰς ἐπαρχίας στρατιωτικούς τινὰς ἀρχηγούς· ὁ στρατηγὸς Γρίβας διορίσθη ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων τῆς Ἀττικῆς, τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς Εὐβοίας· ὁ στρατηγὸς Μαμούρης τὰ αὐτὰ ἀνέλαβε καθήκοντα ἐν Ἀχαρνάνῃ, Φθιώτιδι καὶ ἐν τοῖς βορείοις μεθορίοις· ὁ στρατηγὸς Τζαβέλας διωρίσθη φρούραρχος τοῦ Ναυπλίου καὶ ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων τῆς Ἀργολίδος.

Παρατήρησα εἰς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν ὅτι οἱ διόρισμοι οὗτοι φαίνονται μοι ἀναμφιλόλου ὠφελείας καὶ ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἡ ἐλληνικὴ Κυβέρνησις ὤφειλε ν' ἀπέχῃ μετὰ μεγίστης φροντίδος, πάσης ἐχθρικής ἐκδηλώσεως. Ὁ ὑπουργὸς μοι διεβεβαίωσεν ὅτι πληρέστατα συμμερίζεται τὴν γνώμην μου

καὶ ὅτι τὰ μέτρα εἰς αὐτὰ προβήσονται οἱ τρεῖς οὗτοι στρατηγοὶ ἀφ' ὧσι μόνον τὴν δημοσίαν τάξιν.

Καὶ ὄντως ἐμπορικὰ πλοῖα ἐν τοῖς λιμέσι Περαιῶς, Πατρῶν, Σύρου, Ὑδρας, Ναυπλίου, Χαλκίδος, Κορίνθου κατεσχέθησαν ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν, καὶ ὠδηγήθησαν ρυμουλκηθέντα εἰς τὸν ὄρμον Σαλαμῖνος· πᾶν πλοῖον φέρον ἑλληνικὴν σημαίαν κατεδιώκετο, συνελαμβάνετο καὶ ἐρρυμουλκεῖτο εἰς Σαλαμῖνα· ἡ Ἑλλὰς εὐρίσκειτο τρόπον τινα ἐν καταστάσει οἷα ἡ Εὐρώπη ἐπὶ μεγάλου Ναπολέοντος κηρύξαντος τὸν χερσαῖον ἀποκλεισμόν πρὸς βλάβην τῶν συμφερόντων τῆς Ἀγγλίας.

Ὡς ἐπίμετρον τῆς βαρβαρότητος αὐτῶν οἱ Ἀγγλοὶ συνέλαβον τῇ 7] 13 Ἰανουαρίου τὸ βασιλικὸν ἀτμόπλοιον αὐτῶν ὅπερ κατεδίωκεν ἀγγλικὴ τις φρεγάτα καὶ ὠδήγησεν εἰς Πειραιᾶ.

Δύο πλοῖα ἐν Πάτραις, σώσαντα ἐξ ἀφεύκτου ναυαγίου τὸ φέρον τὴν ἐπίσημον ἀλληλογραφίαν τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἀγγλικὸν ἀτμόπλοιον τὴν ἐπαύριον κατεσχέθησαν ἐπαισχύντως καὶ ὠδηγήθησαν εἰς Σαλαμῖνα, δύο ἕτερα ἑλληνικὰ πλοῖα διερχόμενα μακρόθεν ἐκ Σύρου καὶ μεταβαίνοντα, κατ' εὐθείαν, εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἄνευ προσεγγίσεως εἰς ἑλληνικὸν τινα λιμένα, καταδιωχθέντα συνελήφθησαν καὶ ὠδηγήθησαν ἐπίσης εἰς Σαλαμῖνα, ἥτις ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ὑπερεπληρώθη πλοίων.

Δύναται τις νὰ φαντασθῇ ὅποια τις ζημία ἐπῆλθε τοῖς Ἑλλησι πλοιάρχοις καὶ ἐμπόροις.

Εὐτυχῶς ὅμως ἡ πράξις αὕτη ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ ἐν Ἀθήναις διπλωματικοῦ σώματος διαμαρτυρηθέντες διὰ ταῦτο τοῦ δικαιοσύνης πρὸς τὸν Θωμᾶν Οὐάις.

Ἐν μέσῳ τοιαύτης καταστάσεως εὐτυχῶς οὐδεὶς ἐδειλίασεν· ὁ βασιλεὺς Ὀθων ἐτήρει στάσιν ἀξιοπρεπεστάτην καὶ οὐδαμῶς ἤθελε νὰ ὑποχωρήσῃ ἀπέναντι τῶν αὐθαδῶν ἀγγλικῶν ἀπαιτήσεων· τὰ μέλη τοῦ ὑπουργείου Κριεζῆ ἦσαν πρόθυμα νὰ προβῶσιν εἰς τὰ ἔσχατα μέτρα πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐθνικῆς ἀξιοπρεπείας καὶ παρὰ τὴν ἀδυναμίαν τῆς Ἑλλάδος ἐμερίμων, ἵνα, ἐν δεδομένῃ τινι στιγμῇ, ἐντίμως ἡττηθῶσιν ἐν τῷ κατὰ τῆς πανισχύρου

Ἀγγλίας ἀγῶνι· ὁ Γούρας Μαμούρης, ὁ διορισθεὶς στρατιωτικὸς διοικητὴς Ἀκαρνανίας ἤρξατο νὰ στρατολογήθῃ διὰ τὸν κατὰ τῆς Ἀγγλίας πόλεμον, ὡς ἔλεγε· τὸ αὐτὸ ἐπραττεν ὁ Γρίβας, ὁ δὲ Τζαβέλλας, ὁ ἥρως Κίττος, φρούραρχος Ναυπλίου καὶ ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Ἀργολίδι στρατοῦ γράφων πρὸς τὸ ὑπουργεῖον ἐπὶ τῆς διαδοθείσης φήμης περὶ καταλήψεως τῶν φρουρίων ὑπὸ τῶν Ἀγγλων διεκήρυττεν ὅτι: θέλει ἀντιτάξει βίαν κατὰ τῆς βίας, καὶ ὅτι ἐντίμως ἀγωνισθήσεται ὑπὲρ τῆς τιμῆς τῆς Ἑλλάδος».

Ὁ Μαυροκορδάτος ἡ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἡγέτης, ὃν ἀδίκως κατηγόρουσι οἱ περὶ τὴν κυβέρνησιν ὡς μὴ ἐπικρίναντα τὴν ἀγγλικὴν διαγωγὴν, παρείχε φρονίμους συμβουλὰς πρὸς τοὺς φίλους καὶ ὑπαδούς αὐτοῦ περὶ ἠθικῆς ἐνισχύσεως τοῦ τε βασιλέως καὶ τῆς κυβερνήσεως, κατὰ τὰς κρίσεις ἐκείνης τοῦ θένους περιστάσεως· ὁ Σπ. Τρικούπης, ὁ κορυφαῖος τῆς ἀντιπολιτεύσεως, προθύμως ἐπίσης καὶ μετ' αὐταπαρνήσεως παρέσχε τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ καὶ ἀνεχώρησεν ἐσπευσμένως εἰς Παρίσιος ὡς ἔκτακτος ἀπεσταλμένος καὶ πληρεξούσιος ὑπουργός· ὡς ταιούτος ἀπεστάθη εἰς Πετροῦπολιν ὁ Ζωγράφος, καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἐπιτετραμμένος ὁ Πέτρος Διληγιάννης, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ, ὡς ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰακώβου Ρίζου Νερουλοῦ (1849) διορισθέντος ἐπιτετραμμένου Ἐμμανουὴλ Ἀργυροπούλου, παυθέντος ἐπὶ ἀδυσίμῳ ὅπως προφάσει, ἐν οὗ ἑστερήθη ἡ Ἑλλὰς ἰκανωτάτου διπλωματικοῦ ὑπαλλήλου, προσληθέντος ἀμέσως εἰς τὴν ρωσικὴν ὑπηρεσίαν ἐν ᾗ καὶ πάλιν διέπρεψεν· καὶ αὐταὶ αἱ ἐφημερίδες τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ ἰδίᾳ ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἡ Ἑλπίς ὁσάκις παρασυρόμεναι ἐπέκρινον τὴν κυβέρνησιν, ἀπεδοκιμάζοντο ὑπὸ τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ τῶν ἄλλων ἀντιπολιτευομένων, ἡ δὲ Ἑλπίς δημοσιεύσασα εἰδησίην τινα ἐν ᾗ ἐλέγετο ὅτι ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει νέος πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας στρατηγὸς Ὀπίκ (1848—1851) ἐποιήσατο ἐμπιστευτικὰς ἀνακοινώσεις πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας Στάτφορντ Κάινιγγ περὶ τῆς δῆθεν προσεχούσης ἐγκαταλείψεως τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῆς Γαλλίας, προὐκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, καίτοι ἐξ εὐπιστίας

μᾶλλον ἢ ἐκ κακοβουλίας ἐδημοσίευσε τὴν εἰδήσιν ἐκείνην, ἣν ἀνῆρσαν αὐτὸς οὗτος ὁ Θουβενέλ.

Σύμπακ δὲ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, καίπερ πάσχων, διότι ὁ χειμὼν τοῦ 1850 ὑπῆρξε δριμύτατος οὐ μόνον ἐν τῇ βορείῳ καὶ δυτικῇ Εὐρώπῃ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μεσημβρινῇ, ἐν Κων)πόλει δ' εἶχε παγώσει τὸ ἥμισυ τοῦ Κερατίου κόλπου, τοῦθ' ὅπερ ἔκτοτε μόνον κατὰ τὸν ἐφετεινὸν χειμῶνα συνέβη, καὶ ἐπὶ ἡμέρας αἱ συγκοινωνίαι διεκόπησαν ἐνεκα τῶν ἀφθόνων χιόνων, ἐν Ἑλλάδι ὁμοίως αἱ χιόνες ἦσαν ἀφθονώταται καὶ ἐν αὐταῖς δὲ ταῖς Ἀθήναις τὸ θερμόμετρον ἐδείκνυεν 70 κάτωθεν τοῦ μηδενός, οἱ γεωργοὶ ἐκ τῶν ἀκαταπαύστων φθινοπωρινῶν βροχῶν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σπεύρωσι καὶ ἡ συγκομιδὴ προκρινίζετο πτωχοτάτῃ, τὰ ποίμνια ἀπέθνησκον καὶ αἱ ἐλαίαι ἐδλάθησαν, ἐνίσχυεν, ἐν τούτοις, τὸν βρασιλέα καὶ τὴν κυβέρνησιν.

Οἱ ἔμποροι Πατρῶν καὶ Σύρου, καίπερ καταστρεφόμενοι ἐκ τῶν ληρθέντων αὐστηρῶν μέτρων ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, οὐχ ἦττον ἀπέστειλαν τῷ βασιλεῖ ἀναφοράς, ἐπιδοκιμαζούσας τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ, πάντα δὲ τὰ δημοτικὰ συμβούλια τοῦ Κράτους ἐψήφισαν ψηφίσματα ἐνισχύοντα τὴν κυβέρνησιν ἐν τῇ ἀντιστάσει αὐτῆς.

Ἀφ' ἐτέρου δὲ αἱ δυνάμεις πᾶσαι ἐπεδοκίμασαν τὴν πρᾶξιν τῆς Ἀγγλίας, ἰδιαίτατα ὅμως πασῶν ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία. Καὶ ὁ μὲν Νέσσελροδ ἀπηύθυνε κατὰ Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον, δύο σφοδροτάτας διακοινώσεις πρὸς τὸ ἀνακτοβούλιον τοῦ ἁγίου Ἰακώβου διαμαρτυρόμενος ἐπὶ τῷ κηρυχθέντι κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀποκλεισμῷ καὶ αὐστηρῶς χαρακτηρίζων τὰς ἀγγλικὰς ἀπαιτήσεις, ὁ δὲ Θουβενέλ οὐ μόνον συνειργάζετο μετὰ τῶν Ἑλλήνων ὑπουργῶν ἀλλὰ καὶ διπλωματικὸν πόλεμον ἀνέλαβε πρὸς τὸν τῆς Ἀγγλίας Οὐάις, ἐξ οὗ κατέστη τότε προσφιλέστατος τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, συναθροισμένῳ ὑπὲρ τὰ παράθυρα τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας καὶ πολλαχῶς ἐκδηλοῦντι τὰ πρὸς τὴν Ἰαλλίαν καὶ τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτῆς αἰσθημάτων αὐτοῦ, ἐπιλαθόμενος τῶν ὕδρεων, ἃς αὐτὸς ἐν ἔτει 1847 γραμματεὺς ἂν τῆς πρε-

σθείας ἔγραψεν ἐν ταῖς γαλλικαῖς ἐφημερίσιν ἀποκαλέσας τοὺς Ἕλληνας ἀγρίους, διότι προσεβλήθη ἡ παροιμιώδης γαλλικὴ κενοδοξίας ἐν τῇ ἡττῇ Γάσκωνος, δεινοῦ ἐν λόγοις παλαιστοῦ, ὅστις ὑφ' ἀπλοῦ, μὴ ἀθλητοῦ Ὑδραίου αἰσχροῦς καταβληθεὶς ἐγένετο ἀφορμὴ ἵνα οἱ θεαταὶ ἄδωσι πρὸς ἐμπαιγμὸν τοῦ δοκησιδεξίου Γάλλου τὸ ἄσμα τόδε:

Σὰν δὲν ἤξερες, Φραντσέζε, νὰ παλαίψης
τί κολλοῦσες τὰ χαρτιά;
Ἐς τὰ σοκάκια τὰ πλατιά;
Σὰν δὲν ἤξευρες νὰ φᾶς τα μακαρόνια
τ' ἐξυνες πολὺ τυρί;
Τὴν κακὴ σου τὴ ψυχρὴ!

ὑπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν τῷ Θουβενέλ νὰ γράψῃ τὴν 29 Ἰανουαρίου 1847 πρὸς τὸν Κουβιλλιέ Φλερύ καθ' ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων τὰ ὑδριστικὰ καὶ χλευαστικὰ ταῦτα:

« Ἡ ἀπόκρεως εἶναι ἐγγὺς τοῦ τέλους οἱ ἄνθρωποι ἐχόρευσαν ὡς οἱ κάτοικοι πεπολιτισμένης πρωτεύουσας· ἔφαγον δ' ὡς ἀγριοὶ. Κατὰ δάθος κυριαρχεῖ ἡ ἀγριότης. Ἰδοὺ δὲ ἡ ἀπόδειξις. Ἐσχάτως ἀφίκετο ἐνταῦθα ἀθλητὴς τις Γάσκων, ὅστις ἀγνοῶν τὴν ἑλληνικὴν προῦκήρυξεν ἀμοιβὴν 500 φράγκων ὑπὲρ ἐκείνου ὅστις ἤθελε καταβάλλῃ αὐτὸν ἐν τῇ πάλλῃ.

Ὁ ὄχλος ἀθρόος ἐσπευσεν εἰς τὸ θέαμα.

Ὑδραῖός τις κατέρριψεν αὐτόν· τὰ ἀρχαῖα τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους πάθῃ ἐξήφθησαν.

Χειροκροτήματα, κραυγαί, ὠρυγαί. Ὁ ἡττηθεὶς κατεχλευάσθη, κατεπατήθη, μόλις διεσώθη ὑπὸ τῆς δημοσίας δυνάμεως.

Τοῦναντίον δὲ ὁ νικητὴς ἐστέφθη δι' ἀνθέων καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐνδόξων ἀρχαίων χρόνων, ἀνεβιβάσθη ἐφ' ἵππου καὶ θριαβευτικῶς περιήχθη ἀνὰ τὴν ἀγορὰν καὶ τὴν πόλιν· νῦν δὲ ὁ ἔσχατος φουστὰνελλοφόρος τῶν τριόδων βλέπων, καθ' ὁδόν, Γάλλον τρέχει ἐπίσω αὐτοῦ ἄδων τὴν ἐπωδὸν ἐπικαίρου ὑδριστικοῦ ἄσματος.

Ὁ ἐν Λονδίῳ δὲ ἐπιτετραμμένος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας Μοντρώ ἐξεδήλωσε τῷ Πάλμερστον τὴν θλίψιν τῆς Κυβερνήσεως αὐτοῦ εἰπών· «ἡ Γαλλία ἐν τῇ ιδιότητι αὐτῆς ὡς προστατίδας τῆς Ἑλλάδος δυνάμει, δικαιοῦται ν' ἀνησυχῇ περὶ τῶν ἐναντίων αὐτῆς ληφθέντων μέτρων· ὁ δὲ Πάλμεαστρον ἤρκεσθαι ν' ἀπαντήσῃ αἱτιοῦσά μιν ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος διακυβεύεται.

Δὲν πρόκειται περὶ κατακτήσεως θέλομεν μόνον νὰ λάβωμεν ἐχέγγυα ἐξασφαλίζοντα τὴν Ἀγγλίαν περὶ τῆς ὑφειλομένης αὐτῇ ἀποζημιώσεως· θέλομεν νὰ κατάρχωμεν πράγματα ἴσης ἀξίας πρὸς τὰ ποσὰ ὧν τὴν πληρωμὴν ἀρνεῖται ἡ Ἑλλάς· καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐκπλήττεσθε ἐὰν ἀπεφύγομεν ν' ἀνακοινώσωμεν τὰς προθέσεις ἡμῶν πρὸς τὴν ἡμετέραν κυβέρνησιν· τίς τάχα ὑφίσταται ἀνάγκη εἰς παρομοίας ὑποθέσεις νὰ πληροφορῶνται περὶ τῶν διατρεχόντων τρίτοι ξένοι ὅπως πρὸς τὸ ζήτημα;

Ἀλλὰ καὶ αἱ πρὸς τὰς Βουλὰς ἀπαντήσεις τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἦσαν σλαϊαὶ καὶ ψευδεῖς. Οὕτω, τῇ 23)4 Φεβρουαρίου ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Λόρδων ὁ λόρδος Στάνλεϋ ἐπερωτήσας τὸν πρωθυπουργὸν μαρκήσιον Λανσδούον περὶ τῶν κινήσεων τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου καὶ ἐκφράσας τὴν ἀπορίαν αὐτοῦ ὅτι· «21 ὥρας μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ βασιλικοῦ λόγου καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἐμπεριεχομένην διακήρυξιν περὶ τῆς φιλίας καὶ τῆς εἰρήνης πρὸς ἀπάσας τὰς Δυνάμεις ἐκοινοποιήθη ἡ εἰδήσις περὶ τῆς ἐνόπλου ἐπιθέσεως κατὰ μιᾶς τῶν φιλικῶν καὶ μᾶλλον ἀνισχύρων Δυνάμεων», ἔλαβεν ἀπάντησιν ὅτι· «οὐδεὶς ἀποκλεισμός κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκηρύχθη! »

Αὐθημερὸν ἐγένετο ἐπερώτησις ὑπὸ τοῦ βουλευτοῦ Γίβσον καὶ ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων, πρὸς ἣν ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς Πάλμεστον ἀπαθῶς ἐδήλωσεν ὅτι ἐπειδὴ αἰτήσεις τινὲς τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως δὲν ἱκανοποιήθησαν καὶ ἐπειδὴ τὰ διαβήματα τοῦ ἐν Ἀθῆναις πρεσβευτοῦ τῆς βασιλίσσης ἀπέμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος ἐδιετάχθη ὁ ἀντιναύαρχος σὺρ Πάρκερ νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Οὐαίς· αἱ τελευταῖαι εἰδήσεις ἀναγγέλλουσιν ὅτι ὁ Οὐαίς ἐπέβη τῆς νκαρχίδος ἵνα ἐκεῖθεν ἀποτελεσματικώτερον δυνηθῇ νὰ ἐπιτύχῃ τὰς αἰτήσεις του. »

Τὰ ἀναιδῆ ἡμῶς ταῦτα ἐν τε τῇ Βουλῇ τῶν Λόρδων καὶ τῇ τῶν Κοινοτήτων ψεύδῃ, διαρρήδην ἀνέλαβον αἱ ἐφημερίδες τῆς ἀντιπολιτεύσεως νὰ στηλιτεύσωσι καὶ ἰδίως ὁ *«Xρὸν ος»*, ὅστις ἔγραψεν: «ἡ ἐχθρική ἐμφάνισις τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, ἔγραφε τῇ 23)4 Φεβρουαρίου 1850, συνήνωσεν ἐν Ἑλλάδι καθ' ἡμῶν ὅλα τὰ κόμματα καὶ ὤθησε μέχρι τῆς ἀγανακτήσεως τὴν δυσμένειαν τὴν ὁποίαν εἶχον ἐσχάτως διεγείρει καθ' ἡμῶν αἱ τελευταῖαι πράξεις τοῦ Ἀρμοστοῦ, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τόσον τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου ὅσον καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας μανθάνει οὕτω νὰ ζητῇ ἐκ Πετροπούλεως τὴν ὠθησιν, ἥτις μέλλει νὰ διευθύνῃ τὴν διαγωγὴν καὶ τὰς ἐλπίδας του καὶ διὰ παραδόξου ἀνατροπῆς τῶν προτέρων σκοπῶν μας, ἡ μὲν Ἀγγλία φαίνεται ἤδη πολέμιος, ἡ δὲ Ρωσία τὸ στήριγμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας.

Ἐν τούτοις πρὸς τε τὴν ἀντιπολίτευσιν ὡς καὶ πρὸς τὰς δικτατορίας τῶν Δυνάμεων ἐκώφευεν ὁ Πάλμεστον· ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ τῆς Γαλλίας ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτὴς, ἐν Παρισίοις ἐπ' ἀδείᾳ ἀπουσιάζων, ἐν τάχει ἐκπεμφθεὶς εἰς Λονδίνον, ἐπανέλαβε τὰ διαδήματα, ἀπερ' κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἐποιήσατο ὁ ἐπιτετραμμένος Μοντρώ καὶ μετὰ τῶν πρεσβευτῶν τῆς Βαυαρίας καὶ Ρωσίας, ἐπέτυχεν νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ἢ τῆς Γαλλίας μεσολάβησις.

Οὕτω λοιπὸν ἀπεφασίσθη νὰ ἀποσταλῇ εἰς Ἀθήνας ἑκτακτος ἀπεσταλμένος ὁ Γάλλος βαρόνος Γκρό, ὅπως μεσιτεύσῃ μεταξὺ τοῦ Οὐάις καὶ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἐξευρίσκων λύσιν τινὰ ἱκανοποιητικὴν δι' ἀμφοτέρω τὰ μέρη.

Σημειοθῇτω δ' ὅτι ἡ ἑκτακτος αὕτη ἀποστολὴ δὲν ἀνετέθη τῷ Θεοδενέλ ἵνα μὴ τυχόν οὗτος ἐκ προσωπικότητων παρακωλύσῃ τὴν αἰσίαν τῆς διαφορᾶς διεξαγωγὴν.

Ὅθεν ὁ ἐν Λονδίνῳ ἐπιτευχθεὶς οὗτος προσωρινὸς συμβιβασμὸς ἀνεκοινώθη, ἐν τάχει, πρὸς τὸν Θωμᾶν Οὐάις καὶ τὸν Γουλιέλμον Πάρκερ, οἵτινες διετάχθησαν ν' ἀναστείλωσι, μέχρι νεωτέρων διαταγῶν, τὰ καταναγκαστικὰ αὐτῶν μέτρα καὶ νὰ ἐπιτρέψωσι τὴν ἐλευθέραν συγκοινωνίαν τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν ἄλλων λιμένων.

διατηροῦντες μόνον παρ' ἑαυτοῖς, ὅσα πλοῖα κατέσχον μέχρι τῆς λήψεως τοῦ ταχυδρομείου.

Οὕτω λοιπὸν ἡ ἀκτοπλοῖα ἐπανελήφθη καὶ ἡ κίνησις τῶν λιμένων ἤρξατο τῇ 17 Φεβρουαρίου· εὐτυχῶς μετὰ 4 ἡμέρας, τῇ 21 Φεβρουαρίου ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας καὶ ὁ ἑκτακτος ἀπεσταλμένος τῆς Γαλλίας βαρόνος Γκρό, ὅστις εὐθὺς ἀμέσως ἐπεδύθη εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἀγγλικῶν αἰτήσεων ἐπανειλημμένας λαβὼν μετὰ τοῦ Οὐάις συνεντεύξεις.

Τὸ ἔργον τοῦ Γάλλου ἀπεσταλμένου Γκρό ἦτο δυσχερές, παρὰ τὴν παρασχεθεῖσαν αὐτῷ συναντίληψιν ὑπὸ τοῦ καλῶς τὰ τῆς Ἑλλάδος γινώσκοντος Θαιβενέλ. Διότι ἡ ἔρευνα καὶ μελέτη τῶν πολυπληθῶν ἐγγράφων ἅπερ ἐπὶ τῶν πρὸς διαλεύκανσιν ζητημάτων συνεσπρεύθησαν, παρεῖχεν ὅλως ἐναντία πορίσματα τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ Οὐάις, ὁ δὲ Γκρό δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ, πῶς ἐζητοῦντο χιλιάδες δραχμῶν εἰς ἀποζημιώσεις εὐτελῶν ὅλως ἀντικειμένων.

Ἐφ' ᾧ καὶ ἐν τῷ ἀπὸ 7)19 Μαρτίου 1850 τηλεγραφῆματι αὐτοῦ πρὸς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν, λόγον ποιούμενος περὶ τῶν δῆθεν ζημιῶν τοῦ Δαβίδ Πατσιφίκου, ἔγραφον ὅτι: «κοινῶς εἶναι ἐγνωσμένον ὅτι ὁ Πατσιφίκος οὐδὲ μετρίας εὐπορίας ἀπῆλαυε καὶ λυπηρὰν ἡσθάνθη ἐντύπωσιν, ὅτε ἐξερχόμενος τῆς πόλεως ἵνα μεταβῇ εἰς Πειραιᾶ, εἶδον τὴν πενιχρὰν κατοικίαν ἣτις δῆθεν περιεῖχε ἐπιπλὰς ἀξίας ἐξήκοντα χιλιάδων φράγκων καὶ κοσμήματα χρυσοῦ καὶ ἀργυρὰ σκεύη καὶ ὑφάσματα μείζονος ἔτι ἀξίας».

Ἐντεῦθεν, ὡς εἰκός, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κυρώσῃ ὁ Γάλλος ἀπεσταλμένος τοιαύτας ὑπερόγκους καὶ ἀδικαιολογήτους χρηματικὰς ἀπαιτήσεις ἐξ οὗ ὁ Οὐάις ὀργισθεὶς οὐδεμίαν ἐλάττωσιν παρεδέχετο καὶ τὸ ἔργον τῆς μεσολαβήσεως οὕτως ἐφαίνετο ναυαγῆσαν· εὐτυχῶς ὅμως αἱ διαπραγματεύσεις ἐπανελήφθησαν καὶ αὖθις ἐν Λονδίνῳ καὶ ἐπετεύχθη μετριώτερός τις συμβιβασμός. Ἀλλ' ὅμως πρὸ τῆς ἀποστολῆς τῶν ἐγγράφων τῶν διαπραγματεύσεων τούτων εἰς Ἀθήνας, ὁ Οὐάις ἀνεκοίνωσε πρὸς τὴν ἐλληνικὴν κυβέρνησιν, δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 12

Ἀπριλίου ὅτι, ἐάν, μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς ἐπαύριον 13, ἡ Ἑλλάς δὲν παρεδέχετο πάσας τὰς ἀγγλικὰς αἰτήσεις, ὁ ἀπολεισμός ἤθελεν ἐπαναληφθῇ, ὡς καὶ ἐπανελήφθη.

Τότε ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς Λόντος, φοβούμενος νέαν τοῦ ζητήματος περιπλοκὴν, ἔγραψε τῷ Οὐάις, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ διατυπώσῃ τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ, ὅπερ ὁ Ἄγγλος πρεσβευτὴς ἐπραξεν αὐθημερόν.

Τότε συνεκλήθη εἰς συνεδρίαν νὰ συσκεφθῇ καὶ ἀποφασίσῃ περὶ αὐτῶν ἡ ἑλληνικὴ Βουλὴ, ἣτις καὶ συνεδριάσασα, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, ἀπεφάσισε τὴν ἄμεσον ὑποχώρησιν.

Ὅθεν τῇ ἐπομένῃ, 15 Ἀπριλίου, ὁ Λόντος ἀπέστειλε πρὸς τὸν Οὐάις ἐπιστολὴν ἐκφράζουσαν αὐτῷ τὴν θλίψιν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῇ γενομένῃ δῆθεν προσβολῇ πρὸς τινὰς ἀξιωματικούς τοῦ ἀγγλικοῦ ἀτμοπλοίου «Φάσματος» ἐπὶ τῆς προκυμαίας Πατρῶν καὶ 430,000 δρχμῶν ἔνταλμα ἐπὶ τοῦ Κεντρικοῦ Ταμίου πρὸς ἀποζημίωσιν τοῦ ἐβραίου Δαβὶδ Πατσιφίκου καὶ τῶν ναυτικῶν Ἰόνων· ἐκ τοῦ ποσοῦ δὲ τούτου αἱ μὲν 150,000 κατετίθεντο ὡς ἐγγύησις διὰ τὴν περὶ τῶν τοῦ Πατσιφίκου καταστραφέντων δῆθεν χειρογράφων ἀποζημίωσιν ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως ὅτι, ἐάν ἡ ἐξέτασις ἀπεδείκνυσεν, ὅτι ἡ ἀξία αὐτῶν ἦτο περισσοτέρα, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ὤρειλε νὰ συμπληρώσῃ τὸ ποσόν, ἐάν δι' ὀλιγώτερα ἤθελεν ἐπιστραφῇ ἐκ τοῦ ποσοῦ τῇ κυβερνήσει τὸ πλεονάζον.

Ἡ ἄδικος αὕτη λύσις ἐξώργισε τὰ μέγιστα τὴν κυβέρνησιν τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας κατὰ τῆς Ἀγγλίας· διότι, κατὰ τὸν ἐν Λονδίνῳ γενομένον συμβιβασμόν, καὶ ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας τῆς ἀποστολῆς τοῦ Γκρό, τὰ ἐκβιαστικὰ μέτρα δὲν ἤθελον ἐπαναληφθῇ, ἄνευ νεωτέρων διαταγῶν πρὸς τὸν ἀντιναύαρχον Γουλιέλμον Πάρκερ· νῦν ὅμως συνέβη ὅλως τοῦναντίον, οὕτως ὥστε ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐξηναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ, ὀλίγας ὥρας, πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ κοιμίζοντος τὸν ὀριστικόν συμβιβασμόν, τὸν ἐν Λονδίνῳ ἐπιτευχθέντα δι' ἀπευθείας συνεννοήσεως μεταξὺ τοῦ Πάλλου πρέσβειος καὶ τοῦ Πάλλμεστον, ταχυδρομείου.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἡ κυβέρνησις τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας ἐζήτησε τὴν ἀνατροπὴν τῶν αὐθαιρέτως ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τοῦ Οὐάις ἐπιτευχθεῖσων συμφωνιῶν, ἀλλ' ὅμως, τοῦ Πάλμερστον ἀρνηθέντος νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν αἴτησιν ταύτην, ὁ ἐν Λονδίῳ πρέσβυς Γαλλίας Δρόουν Δελουὶ διετάχθη νὰ ἐγκαταλίψῃ τὴν ἀγγλικὴν πρωτεύουσιν διότι ἡ ἐν Λονδίῳ παρουσία αὐτοῦ ἀντίκειται εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς Γαλλίας.

Ἡ αἰφνιδία αὕτη ἀναχώρησις τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ ἐκ Λονδίνου διετάραξε, πρὸς στιγμὴν, τὰς μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν σχέσεις· ὁ δ' ἐν Παρισίοις Ἀγγλος πρεσβευτὴς λόρδος Νορμάνδου λαβὼν ἐπανειλημμένως μετὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ τῆς Γαλλίας στρατηγοῦ Λαχιτ συνεντεύξεις, ἔθηκε τὰς βάσεις συμβιβασμοῦ τινος παρέχοντας ἱκανοποίησιν τῇ Γαλλίᾳ καὶ ἠθικῶς μᾶλλον ὠφελίμου τῇ Ἑλλάδι.

Τότε καὶ ὁ Δρόουν Δελουὶ διετάχθη νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς Λονδίνον καὶ ἐπαναλάβῃ τὰς πρὸς τὸν λόρδον Πάλμερστον διαπραγματεύσεις αὐτοῦ, αἵτινες κατέληξαν εἰς τὴν ὑπογραφεῖσθαι ἐν Ἀθήναις μετὰξὺ Θωμᾶ Οὐάις καὶ τοῦ Α. Λόντου σύμβασιν τῆς 6)18 Ἰουλίου 1850.

Ἡ σύμβασις αὕτη ἀπὸ τὴν ὑλικὴν μὲν ἔποψιν κατ' ἐλάχιστον διέφερε τῆς προτέρας λύσεως, ἠθικῶς ὅμως ἀπῆλλασε τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, χάρις εἰς τὰς προσπάθειας τῆς Γαλλίας, τῆς ἐπιβληθείσης καταθέσεως τῶν 150,000 δραχμῶν. Οὕτω δὲ ἱκανοποιήθη μὲν ὁ ἀγγλικὸς ἐγωισμὸς, δὲν ἐπῆλθον ὅμως τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα, ἅπερ ἀνέμενεν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ.

Καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ ἐπὶ τρίμηνον ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς βίας παρασταθεῖσα ἐν Ἑλλάδι ἀσύγγνωστος κωμῶδις, ὁ βασιλεὺς Ὅθων ἐγένετο παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ συμπαθέστερος καὶ δημοτικώτερος.

Ὡς δὲ μὴ ἤρκουν αἱ περὶ τῆς καταβολῆς τῶν τόκων καὶ τῶν χρεωλυσίων τοῦ δανείου τῶν 60,000,000, ὥς καὶ αἱ ὑπὲρ τοῦ Πατσιφικίου καὶ τῶν Ἰόνων ναυτικαὶ ἀπαιτήσεις τῆς Ἀγγλίας.

ἀνερχόμεναι εἰς πολλάς ἑκατοντάδων χιλιάδων δραχμῶν, καὶ ὁ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Μαξιμιλιανοῦ πικρατηθεὶς τοῦ θρόνου πατὴρ τοῦ Ὁθωνος, ἐν ἔτει 1849 καὶ 1850, ἀπῆρτει τὰ χρήματα, ἀπερ ἐδάνεισε τῷ Ὁθωνι.

Ἐν τούτοις, μόλις κατασιγησάσης τῆς, ὡς ἐκ τῆς ἀγγλο ἐλληνικῆς διαφορᾶς ἐπελθούσης ἐσωτερικῆς τοῦ Κράτους ἀταξίας, καὶ ἤρξατο τὸ καὶ πρότερον μὲν ἀλλ' ἤδη σφοδρότερον ἀναξέομενον ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα, εἰς ὃ ἀφορμὴν παρέσχεν ἡ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποστολὴ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου καὶ καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Ὁθωνεῖῳ Πανεπιστημίῳ Μιχαὴλ Ἀποστολίδου, ἵνα ἐπιδώσῃ τῷ Οἰκομενικῷ Πατριάρχῃ Ἀνθίμῳ τῷ Δ' τὸν ἀπονεμηθέντα αὐτῷ Μεγαλόσταυρον τοῦ Τάγματος τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τῷ εὐκαίρῳ τῶν ἀποδοθεισῶν τιμῶν τῇ κηδεΐᾳ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποθανόντος πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος Ἰακώβου Ρίζου τοῦ Νερουλοῦ (16 Δεκεμβρίου 1849).

Εἰπομεν, ἀλλαχοῦ ὅτι αὐτοβούλως ἀνεκνήρυχθη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν Πατριαρχείων καὶ ἡγέρθη ζήτημα μέγα ἐὰν ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος ἡδύνατο νὰ κηρυχθῇ αὐτοδικαίως, ἢ ἐὰν ὤρριβε νὰ προηγηθῇ αἴτησις πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Ὑπὲρ τῆς πρώτης γνώμης ἦτο ὁ θεολόγος Θεόκλητος Φαρμακίδης, ὑπὲρ δὲ τῆς δευτέρας ὁ θεολόγος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων.

Μεταξὺ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἔρσιν ἀναμιχθέντων ἦτο καὶ ὁ Ἄνδριος Θεόφιλος Καίρης ἀνὴρ περὶδείας οὐ τῆς τυχοῦσης σεβαστοῦ διδάσκαλος καὶ ἀγωνιστῆς τοῦ λόγου, ὅστις ἱδρυσεν ἐν Ἀνδρῶ α' Ὁρβανοτροφεῖον ἐνῷ ἀπὸ τοῦ 1835—1839 μόνος αὐτὸς ἐδίδασκεν.

Ἀντίζηλος ἀλλὰ κατ' ἀντίθετον ἐννοίαν τοῦ Θεοφίλου Καίρη ὑπῆρξεν ἀμαθὴς καὶ φανατικὸς μοναχὸς ἐκ Καλυδόντων, Χριστόφορος Παπουλάκος καλούμενος, ὅστις περιερχόμενος τὴν Ἑλλάδα καὶ διδάσκων ὅτι πάντα τὰ δεινὰ προήρχοντο ἐκ τοῦ ἑτεροθρήσκου τῆς Βασιλείας, ἐκ τῆς δῆθεν ἀπὸ τῆς Ὁρθοδοξίας ἀπομακρύνσεως, καὶ ἐνεκα τῶν διαδομένων νέων διδασκαλιῶν ἐκ τοῦ

Πανεπιστημίου καὶ τῶν Σχολείων, κατετάραξε τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν.

Κέντρον αὐτοῦ ἐποιήτατο ἰδίᾳ ὁ Πικπουλάκος τὴν Λακωνίαν, παρέπεισέ τινες νὰ στασιάσωσιν σχεδὸν ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ταῦτα μαθοῦσα ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐξέδωκε κατὰ τοῦ παραξίου τούτου ἀφορισμὸν, ἀλλ' οὐδ' αὖτως ὅμως κατώρθωτε νὰ μειώσῃ τὴν δημοτικότητα αὐτοῦ· διότι πολλοὶ ἐπίστευον αὐτὸν ὡς ἅγιον κηρύττοντα τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἀσεβῶν καὶ ἔχοντα δῆθεν τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ρωσίας· ὡς ἐκ τούτου ἡ Κυβέρνησις ἀπέστειλε τὴν κορβέταν Ἀμαλίαν μετὰ στρατοῦ εἰς Λακωνίαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γενναίου Κολοκοτρώνη, ὅστις ἐντὸς ὀλίγου, κατώρθωσεν, ἄνευ αἱματοχυσίας νὰ συλλάβῃ τὸν νέον προφήτην, ὁ ὅποιος δικασθεὶς ἐν Ἀθήναις κατεδικάσθη καὶ ἐκλείσθη πρῶτον μὲν ἐν ταῖς φυλακαῖς Ρίου, εἶτα δὲ ἐν τῇ Μονῇ Ἀνδρου ἐν καὶ ἀπέθανε.

Τῶν θρησκευτικῶν τούτων καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἔριδων καὶ συζητήσεων ἐπωφεληθέντες καὶ οἱ τῶν ξένων δογμάτων καί, ἰδίᾳ οἱ διαμαρτυρόμενοι, οἵτινες, ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἐγκαταστέντες ἐν Ἑλλάδι ἱδρύτην σχολεῖν τινε καὶ διέδδον τὴν Ἀγίαν Γραφήν, κατ' ἰδίαν ἔκδοσιν, ἣν δεινῶς ἐπέκρινε ὁ Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, καὶ εἶτα αὐθαδέστεροι γενόμενοι ἤρξατο νὰ προσηλυτίζωσι καὶ νὰ προσβάλλωσι τὴν Ὁρθόξον θρησκείαν.

Ταῦτα μαθοῦσα ἡ Ἱερὰ Σύνοδος κατεδίωξε, κατὰ τὸ 1852, τὸν Κίγκ, ἀμερικανὸν ἱεραπόστολον, μὴ συνετισθέντα ἐν τῇς, ἐν ἔτει 1836, καταδιώξεως, ἕνεκα τῶν αὐτῶν ἀφορμῶν, τοῦ ἀμερικανοῦ συνοδέφου αὐτοῦ Χίλδνερ.

Τῶν θρησκευτικῶν τούτων ζητημάτων τὴν λύσιν ἐπεδίωξε διὰ «Τόμου» τὸ Πατριαρχεῖον, ὃν ὅμως ὁ Φαρμακίδης ἐπιδεξίως σχολιάζων γὰς φράσεις προσεπάθησε νὰ θορυβήσῃ τὸ δημόσιον φρόνημα ἀποδεικνύων δῆθεν ὅτι, ὁ Τόμος καθιεροῦ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν τῇ συνόλῳ ὅμως καὶ ἐν τοῖς κυρίοις ζητήμασιν ἀπέτυχεν· διότι ὁ Τόμος δὲν ἀπερρίφθη καὶ αἱ διατάξεις αὐτοῦ πιστῶς ἐξεπληρώθησαν.

οὕτως ἔκτοτε πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, αὐτοδικαίως, εἶναι δὲ ἑκάστοτε Μητροπολίτης Ἀθηνῶν· τὸ ἅγιον Μῦρον λαμβάνεται παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου· τὸ αὐτοκέφαλον καὶ ἀνεξάρτητον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπορρέει ἀπὸ τοῦ Τόμου, νόμου ἰσχὺν ἔχοντος, καὶ ἐν περιπτώσει πνευματικῆς τιнос ἀμφιβολίας τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ, ἀπευθυνθήσεται ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος.

Γ'.

**Τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς.— Διεθνεῖς περι-
πλοκαί.— Ἐπαναστατικὰ κινήματα.—
Γαλλικὴ κατοχὴ τοῦ Πειραιῶς.—
25ετηρὶς τοῦ Ὁθωνος**

Κατὰ τὸ 40 ἄρθρον τοῦ Συντάγματος ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου ἔπρεπε νὰ εἶνε ὀρθόδοφος, διὸ καὶ ὁ Ὁθων τὸ 1850 μετέβη εἰς Μόναχον ὅπως κανονίσῃ τὰ κατὰ τὸ δύσκολον τοῦτο ζήτημα· ἀλλ' ὁ μὲν ἀδελφὸς αὐτοῦ Λουϊτπόλδος ἤρνεϊτο ν' ἀλλάξῃ θρησκευμα, ὁ δὲ βασιλόπουις Ἀδαλβέρτος ἐδέχθη μὲν τοῦτο ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον ν' ἀνέλθῃ πρῶτον εἰς τὸν θρόνον.

Ἐν τῇ ἀνωμαλίᾳ ταύτῃ ἡ Ἑλλὰς κατέστη ἐστία διπλωματικῆς πάλης μεταξὺ τῶν ἀντιζήλων ἀγγλογάλλων ἀφ' ἑνὸς καὶ ρώσων ἀφ' ἑτέρου, τῶν πρώτων ἐπιζητούντων ν' ἀποτραπῶμεν παντὸς ἐπαναστατικοῦ κινήματος δυναμένος νὰ ὠφελήσῃ τὴν Ρωσσίαν καὶ μάλιστα τὸ 1853, ὅτε πολεμικὸς ὄργανός κατατεῖχε τὴν Ἑλλάδα συνεπείᾳ τῶν ἀναμενομένων μεγάλων γεγονότων.

Ὁθεν δὲ ἀναφύεντος σημαντικωτάτου ζητήματος ἐν Ἱεροσολύμοις μεταξὺ καθολικῶν καὶ ὀρθοδόξων, ἡ Ρωσσία εἶχεν ἀποστείλει τελεσίγραφον πρὸς τὴν Πύλην, ἥτις ὅμως, ἐκδιαζομένη καὶ θαρρυνομένη ὑπὸ τῶν στόλων τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας,

ἐκώφευσαν εἰς τὰς ρωσικὰς ἀπειλὰς καὶ αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν Ρωσσίαν διεκόπησαν.

Ἐκτυπήθησαν δὲ αἱ δύο ἀντίπαλοι κατὰ τὸν Δούναβιν ἐν ἀρχῇ καὶ εἴτα ἐν Σινώπῃ, ὁ δὲ ἀγγλογαλλικὸς στόλος, διαβὰς τὰ Δαρδανέλια, κατέπλευσεν εἰς Κων)πολιν ἀναμένων διαταγὰς.

Ζητηθέντος δὲ παρὰ τῆς Ρωσίας ν' ἀποσύρῃ ἐκ τοῦ Εὐξείνου τὴν σημαίαν τῆς καὶ ταύτης ἀρνηθείσης, οἱ Ἀγγλογάλλοι ἐκήρυξαν τῷ 1854 κατ' αὐτῆς τὸν πόλεμον καὶ εὐπλεύσαντες εἰς τὸν Εὐξείνου ἀπέβησαν εἰς τὴν Κριμαίαν, μόνης τῆς μικρᾶ Ἑλλάδος παραμεινάσης φίλης τῆς Ρωσίας. Καὶ ὁ Ὀθων, συμμεριζόμενος τὸ πολεμικὸν μένος τοῦ λαοῦ του, ἐπέτρεψε σημαντικὰ τινα ἐπαναστατικὰ κινήματα ἐν Ἡπείρῳ κυρίως ὅπου κατενικήθη ὁ τουρκικὸς στρατὸς καὶ ἐπολιορκήθη ἡ Ἄρτα μικρὰ ἀποτελέσματα ἐπαναστατῶν κατέλαβον ἐπικαίρους θέσεις περὶ αὐτὰ τὰ Ἰωάννινα καὶ ὁ Θ. Γρίβας κατέλαβεν ἀμαχητὶ τὸ Μέτσοβον.

Ἄλλ' ἡ ἔλλειψις ἐνότητος ἐν τῇ δράσει, αἱ κατόπιν μεγάλαι τουρκικαὶ ἐνισχύσεις καὶ ἰδίως ἡ ἐπέμβχσις τῶν ἐνδιαφερομένων ὅπως μὴ ἀντιπερισπασθῇ ἡ Τουρνία Ἀγγλογάλλων, ἔφερε ταχεῖαν τὴν λῃξιν τοῦ κινήματος τούτου. Ἀλλὰ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ δὴ ἐν Καλαμπάκῃ, καὶ ἐν Μακεδονίᾳ τὴν αὐτὴν τύχην ἐλάμβανε τὸ τὸ κίνημα, κατόπιν ἡρώϊκων τινων ἐπιτυχιῶν τῶν ἐπαναστατῶν, ἀφ' οὗ μάλιστα, ταῖς παροτρύνουσι τῶν Ἀγγλογάλλων καὶ τηλεσίγραφον ἀπηύθυνεν ἡ Πύλη πρὸς τὴν Ἑλλάδα σύγχρονον μὲ διακοίνωσιν τῶν τεσσάρων Δυνάμεων, ὅπερ ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διακοπὴν τῶν μετὰ Τουρκίας σχέσεων μας καὶ τὴν συγκέντρωσιν στρατευμάτων ἐν τοῖς μεθορίοις.

Ὁ Ὀθων ἦτο λίαν φιλοπόλεμος καὶ ἐξεδήλωσεν ἐπισήμως τὴν πρόθεσιν του ὅπως τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ καὶ λαοῦ καὶ διαβῇ τὰ σύνορα· ἀλλ' εἰς τὰς ιδέας ταύτας ἀντιτίθετο ἡ εἰρηνικὴ πολιτικὴ τῶν Ἱπουργῶν του καὶ ἡ ἀκατάπαυστος ἀπειλὴ τῶν πρέσβων, αἵτινες τέλος κατέληξαν εἰς κατάρληψιν τοῦ Πειραιῶς ὑπὸ τῶν Γάλλων πρὸς ἐκφόβισιν καὶ ἐκβίχσιν εἰς εἰρήνην, καὶ πεσόντος ἅμα τοῦ ὑπουργείου καὶ σχηματισθέντος Ἰ π ο υ ρ γ ε ῖ ο υ τῆς

Κατοχῆς ὑπὸ τὸν Ἀ. Μαυροκορδάτον, ὅπερ διατηρήθη μέχρι τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1855.

Ὁ Γαλλικὸς στρατὸς τῆς κατοχῆς ἤρχισε τότε νὰ φέρεται ἀυθαδέστατα καὶ προσβλητικώτατα, παρελαύνων ἐπιδεικτικῶς ὑπὸ αὐτὰ τὰ ἀνάκτορα τοῦ ἀτυχοῦς βασιλέως. Ἦρχισαν δὲ τέλος οἱ Γάλλοι ἐπεμβαίνοντες καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ τόπου, συνέτειναν δὲ καὶ εἰς τὴν μετάδοσιν τῆς χολέρας, ἣτις ἐμάστιξε τὸν τόπον ἐπὶ δύο περίπου μῆνας.

Συνέπεια δὲ τῆς διαλύσεως ἢ τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν ἐπαναστατικῶν σωμάτων ὑπῆρξεν ἡ ἐκ νέου ἀνάπτυξις τῆς ληστείας ἐν τῷ τόπῳ, ἣτις ἐπὶ μακρὸν ἀπησχόλησε τὸ κράτος καὶ ἐδυσφήμησεν ἐν τῇ ξένῃ τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα καὶ τῆς κατοχῆς διατηρηθείσης ἐν τῷ μεταξὺ ἐπὶ 2 ἔτη καὶ 9 περίπου μῆνας, ἥτοι μέχρι τῆς 45 Φεβρουαρίου 1857.

Πεσοῦσης δὲ κατόπιν τῆς Κυβερνήσεως συνεπεῖξ ἐπεισοδίου, κυρίως, τινός, μεταξὺ Ἀμαλίας καὶ Καλέργη, ἐσχηματίσθη τοιαύτη ὑπὸ τὸν Βούλγαρην καὶ τρίτη ὑπὸ τὸν Ἀ. Μιαούλην, φίλα φρονοῦντα τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπουργείου τοῦ ὁποίου ἐωρτάσθη ἡ εἰκοσιπενταετηρίς τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος, τῇ 25ῃ Ἰανουαρίου 1858, ἐν πάσῃ μεγαλοπρεπείᾳ, καταδειξάσῃ τὴν μεγάλην δημοτικότητα, ἥς ἀπηύλακον ἀκόμη ἐν Ἑλλάδι ὁ ἀτυχὴς Βασιλεὺς, Ἡ δὲ ἐορτὴ διήρκεσεν ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους ἡμέρας τελεσεθεῖσα καὶ καθ' ἅπαν τὸ Κράτος καὶ εἰς τὰ κύρια κέντρα τοῦ δούλου Ἑλληνισμοῦ.

Ἀλλὰ καὶ αὖθις τὸ δεινὸν πρόβλημα τῆς διαδοχῆς εἴμαρτο νὰ ἐπισκιάσῃ τὸν καθαρὸν ὀρίζοντα τῆς βασιλικῆς δημοτικότητος.

Δ'.

Ἀφωσιωμένοι καὶ ἀντιδυναστικοί. — Ἀντιδυναστικὸν κίνημα καὶ τὰ αἷτια αὐτοῦ. — Σκιαδικὰ καὶ Ναυπλιακά. — Τὰ ἐν Κύθῳ καὶ Ἀθήναις. — Ἐκθρόνισις καὶ ἔξωσις τοῦ Ὀθωνος. — Ἀναχώρησις εἰς Βαυαρίαν. — Ἰδιωτικὸς βίος τῶν βασιλέων μας.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρχισε νὰ καθίσταται καταφανὲς ἡ διαίρεσις τοῦ ἔθνους εἰς φίλους καὶ ἐχθροὺς τῆς βασιλείας· καὶ τῆς δικιρέσεως ταύτης κύριος πάντοτε λόγος ἦτο τὸ ἀνεπίλυτον ζήτημα τῆς διαδοχῆς τοῦ Θρόνου, διό καὶ αἱ ἐνδιαφερόμεναι Δυναμείαι, συνεκρότηταν τὴν 8)20 Νοεμβρίου 1852 σύνοδον ἐν Λονδίνῳ εἰς ἣν ἀντιπροσωπεύθη ὁ τε Ὀθων διὰ τοῦ Σπ. Τρικούπη καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, καὶ ἥτις συνωμολόγησε συνθήκην δι' ἧς ἐπεβλήθη τοῖς ἐκ Βαυαρίας πρίγκηψιν ἡ ὑποχρέωσις τῆς διαδοχῆς δι' ἀλλαγῆς θρησκευματος καὶ συνωμολογήθη ὅτι, ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ Ὀθωνος καὶ μὴ ἀμέσου ἐξευρέσεως τοῦ διαδόχου, τὴν ἀντιβασιλείαν νὰ ἀσκῇ ἡ Ἀμαλία. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ καθολικώτατοι Βαυαροὶ δὲν ἐραίνοντο διατεθειμένοι ν' ἀλλάξωσι θρησκεῖαν χάριν ἐνὸς θρόνου, ἐσχηματίσθη ἐν Ἀθήναις κόμμα ἀποβλέπον εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὡς διαδόχου τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ἀμαλίας πρίγκηπος Πέτρου τοῦ Ὀλδεδουργ. Ἀλλὰ ἡ ἐνέργεια αὕτη, παρεξηγηθεῖσα καὶ νομισθέντος ὅτι προήρχετο ἐκ τῆς Βασιλίσσης χάριν τῆς ἰδίας τῆς οἰκογενείας, ἐγέννησε πολλὰ

σκάνδαλα, καίτοι εἶνε βεβαιωμένον ὅτι οὐδεμία τοιαύτη σκέψις διήλθε τοῦ νοῦς τῆς Ἀμαλίας. Οὕτω, μετὰ τοῦ χρόνου, αἱ διαστάσεις μεταξύ δυναστικῶν καὶ ἀντιδυναστικῶν καθίσταντο τραχύτεραι καὶ κατὰ τὸ 1858 ἐθεωρεῖτο βέβαιον ὅτι καὶ ἡ Ἀμαλία εἶχε σχηματίσει ἴδιον κόμμα.

Ἡ κατὰ τοῦ Ὁθωνος ἀντίδρασις δὲν ἔπαυσε ἔκτοτε ἐκμεταλλευομένη πᾶσαν περίστασιν ἐναντίον τῆς δημοτικότητος του. Οὕτω, κατὰ τὸν μεταξὺ τῶν ἰταλικῶν κρατιδίων καὶ τῆς Αὐστρίας πόλεμον, ὁ Ὁθων κατηγορήθη ὡς φίλαφρονῶν τῇ Αὐστρίᾳ, λόγῳ τῆς συγγενείας τῶν Βιττελσβάχην πρὸς τοὺς Ἀψβούργους, καὶ τῷ ἀπεδόθησαν μυρία προθέσει, ἐν οἷς καὶ ἡ κάλυψις αὐστριακῶν σκαφῶν δι' Ἑλληνικῆς σημαίας· πάντα ὅμως ταῦτα ἦσαν ἢ αὐτόχρημα συκοφανταίᾳ ἢ διαστροφῇ γεγονότων ἐντελῶς ἄλλων ἐχόντων σημασίαν.

Οὕτω λοιπόν, τῆς κυβερνήσεως τοῦ Α. Μιαούλη καὶ τοῦ βασιλέως θεωρουμένων ἐν Ἑλλάδι ὡς φιλαυστριακῶν, ἐν Παρισίαις καὶ Λονδίνῳ ὑπῆρχεν ἰδέα ὅτι οἱ ἐν Ἀθήναις ἔτρεφον πολεμικὰ κατὰ τῆς Τουρκίας σχέδια, ἐφ' ᾧ καὶ περὶ διατηρήσεως καλῶν μετὰ τῆς Τουρκίας σχέσεων ἐδόθησαν ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας ἐπιβλητικαὶ συμβουλαί, τῆς τελευταίας μάλιστα ταύτης παρασχούσης συμβουλὰς καὶ προσωπικῶς διὰ τοῦ παρεπιδημοῦντος τότε ἐν Ἀθήναις μεγάλου δουκὸς Κωνσταντίνου μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις ὅμως, ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ ἦτο ὑπὲρ τῶν ἐν ταῖς ἰταλικαῖς χώραις τελουμένων καὶ ἱκανοὶ ἐθελονταὶ μετέβησαν νὰ ἀγωνισθῶσιν ὑπὲρ τῶν περὶ ἐλευθερίας μαχομένων Ἰταλῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ νεολαία ἐπεζήτηε ὡς πρωθυπουργόν ἄλλον ἐνδοξόν, κραταίον, ἀγνὸν πολίτην καὶ τοιοῦτον ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἐθεώρει τὸν δαφνοστεφῆ τῶν Ψαρῶν πυρπολητὴν Κωνσταντῖνον Κανάρην, ὅστις ἀπεδοκίμαζε τὴν πορείαν τῆς κυβερνήσεως καὶ ἐδείκνυε γενναίαν ἐν τῇ ἀντιπολιτεύσει ψυχὴν, οὐδαμῶς ὀκνῶν νὰ ἀναλάβῃ σὺν τῇ νεολαίᾳ καὶ παρὰ τὴν προβε-

μότουν κατὰ τῆς βασιλείας, ἐποιοῦντο διαδηλώσεις, ἀπειλητικὰς καὶ συνωμοτικὰς διαδόσεις καὶ πάνθ' ὅσα ἔκριναν πρὸς ἐκφύβισιν καὶ σωφρονισμόν τῆς βασιλείας, ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀποστέλλοντες ἀποστόλους τῶν ἰδεῶν αὐτῶν.

Ἐν Ἀθήναις συνωμοσίαι ὁσημέραι ἠϋρύνοντο καὶ ἐπεξέτεινον τὸν κύκλον τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν ἐπὶ μᾶλλον ἐμφανέστεραι καὶ προκλητικώτεραι γενόμεναι, καταντήσασαι ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἀπόπειραν δολοφονίας τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας.

Ἡ προσβυλή, κατὰ τῆς βασιλίσσης, ἐγένετο κατὰ τὴν 9ην μ.μ. ὥραν τῆς 6ης Σεπτεμβρίου 1861 ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου Δοσίου φοιτητοῦ τῆς νομικῆς, ὀλίγον μακρὰν τῶν ἀνακτόρων, ὅτε ἐπέστρεφεν ἔφιππος ἐκ τοῦ περιπάτου διὰ πολυκρότου, ἀλλ' εὐτυχῶς ἄνευ ἀποτελέσματος. Καὶ ὁ μὲν δράστης συλληφθεὶς ἐκρατήθη, οἱ δ' ὑπουργοὶ μαθόντες τὸ γεγονός ἐσπευσαν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἵνα συγχαρῶσι τῇ βασιλίσσει.

Τὸ γεγονός, ὡς εἰκός, ἐνεποίησε μεγίστην αἵσθησιν, τῇ δ' ἐπαύριον ἐψάλη ἐπίσημος δοξολογία ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Εἰρήνης καὶ ἐν τῷ Πολυγώνῳ ἔνθα παρίστατο ἅπας ὁ στρατός καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργὸς Δ. Βότσαρης, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῶν τε καθολικῶν καὶ τῶν διαμαρτυρομένων.

Σὺν τῷ Δοσίῳ ἐκρατήθησαν καὶ ἄλλοι τινὲς ὡς ὑποπτοὶ συνωχῆς θεωρηθέντες : ὁ ἀδελφὸς τοῦ πρώην βουλευτοῦ Δεληγεώργη, ὁ Μακρῆς, ὁ Κ. Καμπᾶς, ὁ στρατιωτικὸς ἱατρός Γλαράκης, ὁ Ὀθων Μακρυγιάννης, ὁ υἱὸς τοῦ Σκαρβέλη καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἐκδότη τοῦ «Μέλλοντος» Μαντσούνης, ὧν οἱ δύο τελευταῖοι ἀπελύθησαν, κατὰ δὲ τῶν ἄλλων καὶ ἐξεδόθη ἔνταλμα φυλακίσεως.

Ὡς δὲ μὴ ἤρκει ἡ κατὰ τῆς βασιλίσσης ἀπόπειρα καὶ ἰδοὺ δύο ἀξιωματικοὶ τοῦ ἱππικοῦ ἐβυσσοδόμησαν ταῦτά κατὰ τοῦ μέλλοντος νὰ ἐπανεέλθῃ ἐκ Γερμανίας βασιλέως, ἀλλ' ἀμφότεροι οὗτοι καὶ ἄλλοι πολλοὶ συλληφθέντες ἐκρατήθησαν.

Ἡ τοιαύτη ὁμῶς τῆς τε κυβερνήσεως καὶ τῆς βασιλείας ἀμείλιτος αὐστηρότης κατὰ τῶν δῆθεν συνωμοτῶν, τῶν ἐφημεριδο-

γράφων, ὧν τὰ φύλλα κατείχοντο, καὶ τῶν ἄλλων οἵτινες ἐπὶ ἀπλῇ καὶ μόνῃ ὑπονοίᾳ ἐφυλακίζοντο, συνέτεινεν ἐπὶ μᾶλλον εἰς τὴν ταχίστην καὶ φανεράν ἐν Ναυπλίῳ ἐξέγερσιν.

Οὕτως οὐκ ὀλίγον συνωμοτῶν ἐπὶ ταύτῃ εὐρεθέντων, ἡ πρόσδος τῆς συνωμοσίας ἔδαινεν αὖξουσα καὶ ἐπὶ τοιοῦτον πανερά ὥστε ἀδυνατεῖ τις νὰ πιστεῦσῃ ὅτι, αἱ ἐπιφορτισμέναι τὴν ἐπαγρύπνησιν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας ἀρμόδιαι ἀρχαὶ ἠγνόουν ὅτι, νῦν ἐκρήξεως ὑπέβασκεν ἤδη καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλληνικὴν χώραν.

Ἐν τούτοις, οἱ συνωμόται ἐφοβήθησαν μεγάλως μαθόντες ὅτι ἐντὸς ὀλιγίστων ἡμερῶν ὁ μοίραρχος Ι. Γούσης καὶ ὁ λοχαγὸς Τουρνάκης, διοικητὴς τοῦ ἐν Ναυπλίῳ πυροβολικοῦ, ἔμελλον νὰ ἀναχωρίσωσιν ἐκ Ναυπλίου καὶ μεταβῶσιν εἰς Ἀθήνας, διότι πάντες ὑπέθετον ὅτι σκοπὸς τῆς ἐν Ἀθήναις μεταβάσεως αὐτῶν ἦ ἡ διαφώτισις τῆς κυβερνήσεως περὶ τῆς ἐν Ναυπλίῳ καταστάσεως.

Ἐν τούτοις, αἱ συνεννοήσεις μετὰ τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ Κράτους ἐξηκολούθουν καὶ ἡ πρὸ πολλοῦ ἀναβαλλομένη στιγμή, διὰ τὴν ἐκρήξιν τῆς ἐπαναστάσεως, ὤρισθη ἡ νύξ τῆς 3—4 Φεβρουαρίου 1862· ἀλλ' ἔνεκεν ὅμως περιστάσεως τινός, τυχαίας ὅλως, ἐξ ἧς ἐπιστολαὶ τῶν συνωμοτῶν ἐν φακέλλῳ ἐσφραγισμένῳ τῇ τοῦ προξένου τῆς Ὁλλανδίας Σπυρίδωνος Ζαβιτσάνου σφραγίδι πρὸς τὸν Κανάρην εἰς Ἀθήνας ἀποστελλόμεναι, κατεσχέθησαν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας· ὁ ἀντισυνταγματάρχης Ἀρτέμης, διοικητὴς τοῦ Ε'. τάγματος, φοβηθεὶς μὴ συλληφθῇ, συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν πολιτικῶν συνωμοτῶν Γ. Πετμεζᾶ ἐφέτου, τοῦ πρωτοδίκου Π. Μαυρομιχάλη, τῶν δικηγόρων Ι. Παππαζαφειροπούλου, Γ. Δημητριάδου, Κ. Ἀντωνοπούλου καὶ τοῦ Σπυρίδωνος Ζαβιτσάνου ἀπεσύρθη εἰς Ἀκροναυπλίαν, ἀπὸ τῆς μ. μ. ὥρας τῆς 31 Ἰανουαρίου· ἤδη μετὰξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ταγματάρχου Βότσαρη, τοῦ ἐλαρχοῦ Παραμυθιώτου, τοῦ ὑπολοχαγοῦ Δ. Γρίβα καὶ τῶν ἀνθυπολοχαγῶν τοῦ πυροβολικοῦ Διοδουνιώτου, Σμόλεντς, Μάνου καὶ Πραΐδου, ἀπάντων συνωμοτῶν, συνεφωνήθησαν τὰ περὶ τοῦ κινήματος καθ' ὠρισμένην, μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥραν.

Καὶ ὁ μὲν ἐφέτης Πετμεζῆς, ὁ ὑπολοχαγὸς Γρίβας καὶ ὁ πρωτοδίκης Μαυρομιχάλης μεταβαίνουνσιν εἰς Ἀκροναυπλίαν περὶ τὸ μεσονύκτιον καὶ λαμβάνουσι συνέντευξιν μετὰ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Ἀρτέμη, ὅστις διανυκτερεύσας τὴν νύκτα ἐκείνην ἐν τῇ στρατῶν Ἀκροναυπλίας, ἐν ᾗ ἐκρατεῖτο καὶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Π. Κορωναῖος, συνωμίζουν καὶ συνεσχεδιάζον, ἀπὸ κοινοῦ, τὰ περὶ κινήματος, ἕως οὗ ἡ συνενόησις ἐπῆλθε πλήρης.

Ὁ Μ. Ἀρτέμης μετὰ τοῦ Π. Κορωναίου, καὶ Δ. Γρίβα, τοῦ Κατσιογιάννη, τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Δημοπούλου, καὶ Παγώνη τοῦ ἐφέτου Πετμεζῆ καὶ τοῦ πρωτοδίκου Μαυρομιχάλη, λαμβάνουσιν ἕκαστος τὴν οἰκείαν θέσιν καὶ ἀναμένουσι τὸ σημεῖον τῆς ἐκρήξεως ἐν τῇ πόλει, κατὰ τὰ συμπεφωνημένα.

Περὶ τὴν 3 π. μ. ὥραν, οἱ ἐν τῇ πόλει ἀξιωματικοὶ συνωμύονται, ἀφ' ἐσπέρας τοὺς πλείστους τῶν ἀξιωματικῶν τῆς φρουρᾶς Ναυπλίας εἰς τὰ τοῦ κινήματος προδιαθέσαντες, παρέταξαν τὸν λόχον τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τὸν τοῦ ὀπλοστασίου ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Συντάγματος, ἔθθα συνενώθησαν καὶ οἱ δύο ἐν τῇ πόλει λόχοι τοῦ πεζικοῦ· τὸ σημεῖον τῆς ἐπαναστάσεως ἐδόθη διὰ πυροβολισμῶν καὶ ζητωκραυγῶν ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους.

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ὁ ἐν Ἀκροναυπλίᾳ ὑπὸ τὸν Ἀρτέμην καὶ λοιποὺς εὐρισκόμενος στρατός, ἀντιπυροβολεῖ καὶ κατέρχεται ἐν τάχει εἰς τὴν πόλιν.

Ὁ δὲ συνωμότης ἀνθυπασπιστὴς τοῦ πυροβολικοῦ Βάσος κανοβολεῖ ἐκ τῆς θέσεως Μόσχου πρὸς τὸ Ἄργος, ἵνα δώσῃ καὶ τῇ πόλει ταύτῃ εἰδήσιν περὶ τῆς ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως.

Εἶχον ἤδη συλληφθῇ ὁ νομάρχης Ροντόπουλος, ὁ φρούραρχος συνταγματάρχης Σπηλιοτόπουλος καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ 1ου τάγματος ἀντισυνταγματάρχης Ζορμπᾶς. Περὶ τὴν πρωίαν ἡ δύναμις τῶν ἐπαναστατῶν τῶν διαφόρων ὅπλων ἀνήρχετο εἰς 900 περίπου ἄνδρας μετὰ τῶν ἐξ Ἀργούς καταφθασάντων.

Προσωρινὴ δὲ κυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Π. Α. Πετμεζῆ, Γρηγ. Δημητριάδου, Γεωρ. Ἀντωνοπούλου, Ἰωάν. Παπαζαφειροπούλου καὶ Πέτρου Μαυρομιχάλη, ἀπάντων πολιτῶν συνωμοτῶν

διορισθεῖσα, ἐξέδωκε περὶ τὸ λυκαυγὲς τῆς 1 Φεβρουαρίου 1862 προκήρυξιν πρὸς τὸν λαόν.

Τούτων γενομένων κατελήφθη τὸ πηλαμῆδιον περὶ τὴν 9ην π. μ. ὥρην.

Ὁ μὲν ἀντισυνταγματάρχης Π. Κορωνάτος, διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν, ὁ ταγματάρχης Βότσαρης φρούραρχος Ναυπλίου, καὶ ὁ ταγματάρχης Ζυμβρακάκης φρούραρχος Παλαμηδίου ὁ ὑπολοχαγὸς Δ. Γρίβας στρατιωτικὸς ἀστυνόμενος Ναυπλίας, ὁ ἱλαρχος Παρραμυθιώτης ὑποφρούραρχος.

Περὶ τὴν 9ην δὲ π. μ. ὦραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἡ ἐν Ἀργεῖ μένουσα 1η ἑλὶ τοῦ ἱππικοῦ, διοικουμένη παρὰ τοῦ ἱλαρχοῦ Βλάσση καὶ ἀνθυπιλάρχου Χ. Γρίβα Ἰ'αῤδικιώτου, εἰσέρχεται εἰς Ναύπλιον καὶ τίθεται ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ Μ. Ἀρτέμη, εἰς τοῦτο δὲ τὰ μέγιστα συνετέλεσεν ὁ ἐκ Ναυπλίου εἰς Ἀργεὶ μεταβὰς στρατιωτικὸς ἰατρός Α. Δοροβίνης, γαμβρὸς τοῦ δημάρχου Ἀργείων Γ. Α. Λαμπρινίδου.

Καὶ ὁ μὲν Κορωνάτος μετὰ τῶν ἄλλων συνωμοτῶν, ἐν συμβουλίῳ, ἐπρότεινον τὴν πραγμάτων τῆς εἰς Ἀθήνας ἐκστρατείας, ὡς εἶχον προδιαγράψει, ὁ ἀρχηγὸς ὅμως ἔχων πεποιθήσιν ὅτι πρὶν ἢ ὁ στρατὸς φανῇ πρὸ τῶν Ἀθηνῶν, τὰ πάντα ἤθελον λάβει πέρας, καὶ μὴ θέλων νὰ ἐκθέσῃ τὸν στρατὸν εἰς περιπετείας, ἀνεν ἐπαρκῶν προπαρασκευῶν, ἀπέκρουσε τὸ σχέδιον. Συγχρόνως δὲ ὁ στρατηγὸς Δ. Τσόκρης ἔγραψεν ἐξ Ἀργεὺς πρὸς τὸν ἀρχηγὸν συγχαίρων καὶ ἐνθαρρύνων.

Μετὰ μεσημβρίαν δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας λαβὼν ὀπλοφόρους τινὰς μετέβη εἰς Ναύπλιον, ἔνθα ἐγένετο δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ.

Οὕτω λοιπὸν πάντα σχεδὸν τὰ δημοτικὰ συμβούλια τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας ἐκηρύχθησαν διὰ πράξεως αὐτῶν ὑπὲρ τῆς Ναυπλιακῆς ἐπαναστάσεως, ὁ δὲ ἐπαναστατικὸς στρατὸς, τεθεὶς ἐν παρατάξει, τῇ 2α Φεβρουαρίου, ἔδωκε τὸν ἀκόλουθον ὕμνον ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ ἐνώπιον τῶν ἱερέων, ἐνδεδυμένων τὴν ἱερατικὴν αὐτῶν στολὴν :

« Ὁρκίζομαι ἐπὶ τῶν σημαιῶν νὰ μὴ ἐγκαταλείψω αὐτάς, οὐδὲ

Ἱστορία τοῦ Ὀθωνος

48

νὰ καταθέσω τὰ ὄπλα πρὶν πραγματοποιηθῇ ἐντελῶς ὁ ἐθνικὸς σκοπὸς, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ὠπλίσθην. »

« Ὁρκίζομαι προσέτι νὰ ὑπακούω ἐντελῶς εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ὑπὲρ εὐοδώσεως τῶν εὐχῶν τοῦ Ἑθνικοῦ ἀγωνιζομένων. »

Ὁ Σ. Ζαβιτσάνος ἐπεφορτίσθη παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς συστάσεως σώματος Ἑθνοφυλακῆς ἐκ πολιτῶν, ἐις, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, ἐνεγράφησαν 200 περίπου πολῖται. Συνέστη δὲ καὶ πολιτοφυλακὴ, ἣς ἡγεῖτο ὁ Κωνσταντῖνος Λώρης.

Καὶ ἐπιτροπὴ μὲν συγκειμένη ἐκ τοῦ ἐφέτου Πετμεζᾶ καὶ τῶν δικηγόρων Ἰωάν. Πικραζαφειροπούλου καὶ Κων. Ἀντωνοπούλου ἀπεστάλη, τῇ 2ᾳ Φεβρουαρίου, εἰς Τρίπολιν, μεθ' ἑνὸς ἀποσπάσματος ἱππικοῦ, ὑπὸ τὸν ὑπὶλαρχον Γαρδικιώτην, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τῶν ἐκεῖ συνωμοτῶν. Ἀλλ' ἡ ἐν Ἀθήναις κυβέρνησις, μαθούσα τὰ ἐν Ναυπλίῳ, ἀποστέλλει τὸν ἀντιστράτηγον Ι. Γενναῖον Κολοκοτρώνην εἰς Μύλους, τῇ 3ῃ Φεβρουαρίου, μετ' ἀτμοπλοίων καὶ μικρᾶς στρατιωτικῆς δυνάμεως καὶ ἐπιστολῶν πρὸς τὸν στρατηγὸν Δ. Τσόκρη. Τὰ ἀτμόπλοια, κατὰ τὴν διάβασιν ἐκ Ναυπλίου, ἐκανονοβολήθησαν μὲν ὑπὸ τοῦ κανοναστασίου τῶν Πέντε Ἀδελφῶν καὶ τῶν φρουρίων, ἀλλ' ἄνευ βλάβης τινὸς διὰ τὴν ἀπόστασιν. Σὺν τῷ Κολοκοτρώνῃ ἀφίκοντο ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἄλλα τινὰ πρόσωπα ἐν οἷς καὶ βουλευταὶ τινες εἰς τὰς ἐπαρχίας κατευθυνόμενα πρὸς καθυσύχασιν τῶν ἐξαφθέντων πνευμάτων καὶ ματαίωσιν παντὸς στατιστικοῦ κινήματος. Ταῦτα ἰδὼν ὁ ἀρχηγὸς Μ. Ἀρτέμης στέλλει στρατιωτικὴν δύναμιν ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Κατσιογιάννην νὰ καταλάβῃ τὸ ἐν τῇ ἀπέναντι τοῦ Ναυπλίου παρὰλίᾳ στρατιωτικὸν κατὰστημα τοῦ Ἰπποφωρείου ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν ἀπόδασιν κυβερνητικοῦ στρατοῦ πρὸς τὸ μέρος τοῦτο.

Ἐν τούτοις ὑπῆρχε λειψανδρία διότι ἡ φύλαξις τῶν πολιτικῶν ὑποδίκων καὶ καταδίκων περὶ τοὺς 600, ἀπλησχύλει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς φρουρᾶς. Ἐσκέφθησαν λοιπὸν οἱ ἐπαναστάται ἢ νὰ ἐλευθερώσωσιν ἢ νὰ φονεύσωσιν αὐτούς.

Τῇ γνωμοδοτήσει λοιπὸν συμβουλίου, ἐπὶ τούτῳ συγκληθέντος,

ὁ ἀρχηγὸς Μ. Ἀρτέμης ἤρχισεν, ἀπὸ τῆς 3ης Φεβρουαρίου, ν' ἀποφυλακίζῃ κατὰ πρῶτον τοὺς εἰς ἐλαφρὰς ποινὰς καταδίκους ἀλλ' ὕστερον ἰδὼν ὅτι καὶ τὸ μέτρον τοῦτο οὐδόλως ἐθεράπευσε τὸ κακόν, ἀπεφάσισε τὴν γενικὴν πάντων τῶν καταδίκων ἀποφυλάκισιν μέχρι τῆς 5ης Φεβρουαρίου.

Οἱ πλεῖστοι τῶν καταδίκων καὶ οἱ ἱκανότεροι νὰ ὑπηρετήσωσιν ἐν τῷ στρατῷ ὀπλισθέντες προσεκολλήθησαν εἰς διάφορα ἐπαναστατικὰ σώματα.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, τῇ 4ῃ Φεβρουαρίου, περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἀπεσταλμένος ἐκ Τριπόλεως καταφθὰς ἔφερε τὴν εἰδήσιν τῆς ἐκεῖ ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἐκηρύχθη ἡ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ σταθμεύουσα στρατιωτικὴ δύναμις διοικουμένη ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ Καπετανάκη, φρουράρχου Τριπόλεως καὶ τοῦ ὑπολοχαγοῦ Κουμουνδουράκη.

Ἡ χωροφυλακὴ ὅμως ἐκ 50 περίπου ἀνδρῶν συγκειμένη καὶ διοικουμένη ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου Κροκίδα ἔμεινεν ἀμέτοχος τοῦ κινήματος περιορισθεῖσα ἐν τῷ στρατῷ. Οἱ δὲ ἐπαναστάται ἐκράτησαν τὸν ταγματάρχην Κροκίδα καὶ τὸν νομάρχην Τριπόλεως Ἀλεξανδρόπουλον.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μαντινείας Θεοφάνης, φέρων τὴν μεγάλην αὐτοῦ στολὴν, ἰστάμενος παρὰ τῷ ναῷ τῆς Μητροπόλεως τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὑπέβαλε τοῖς ἐν Τριπόλει ἐπαναστάταις τὸν ἀκλόουθον ὅρκον :

«Ὁρκίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀδιαίρετου Τριάδος νὰ φυλάξω πίστιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ νὰ προστατεύω τὰς ἐλευθερίας αὐτῆς, ὑπακούων εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχηγῶν τῆς σεβόμενης τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἄλλου ὡς τὴν ἰδικήν μου.

Ἐν τούτοις ἡ ἐν Ἀθῆναις κυβέρνησις ἀπέστειλεν εἰς Δερβένια, τῆς Κορίνθου τὸν Νοταρᾶν μετὰ σώματος ὀπλοφόρων· τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ ἀρχηγὸς Ἀρτέμης, στέλλει κατ' αὐτοῦ τὸν ὑπὸ ἀρχὸν Τριτάκην μετὰ 40 στρατιωτῶν καὶ τινῶν ὀπλοφόρων Ἀργείων οἵτινες ἐκτοπίζουσι τὸν Νοταρᾶν καὶ καταλαμβάνουσι τὰ Δερβένια.

Ἄλλ' ἔμῳς τὴν πρώτην τῆς 5 Φεβρουαρίου, ὁ Τριτάκης ἀναγγέλλει εἰς Ναύπλιον πρὸς τὸν ἀρχηγόν, ὅτι δύναιμι στρατιωτικῇ ὑπὸ τὸ τὴν στρατηγὸν Χὰν ἐκ 12 λόχων καὶ 2 ἰλῶν ἱππικοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως ἐφθασεν εἰς Κόρινθον.

Πάραυτα λοιπὸν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς θέσεως τῶν Δερβενίων ἐκκινουσιν ὁ ταγματάρχης Χ. Ζυμβρακάκης μετὰ τοῦ ὑπολοχαγοῦ Γρίβα, τῶν ἀνθυπολοχαγῶν Σμόλεντς, Πραΐδου καὶ τῶν ἀνθυπασπιστῶν Πεζικοῦ, ἐνὸς ἀποσπάσματος ἱππικοῦ, τεσσάρων πυροβόλων μετὰ τῶν ἀναγκαίων πυροβολητῶν καὶ 100 περίπου ὅπλοφόρων πολιτῶν καὶ καταδίκων λαβόντες τὴν πρὸς τὰ Δερβένια ἄγουσαν, ὅτε καθ' ὁδόν, πληροφοροῦνται ὅτι ὁ κυβερνητικὸς στρατός διέβη ἤδη αὐτὰ καὶ διευθύνεται πρὸς τὸ Ἄργος, μὴ δυνηθέντος τοῦ ὑπιδάρχου Τριτάκη ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν διόδον αὐτοῦ,

Ὁ Ζυμβρακάκης τότε μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος ὀπισθοπορεῖ καὶ φθάνει εἰς Ἄργος περὶ τὴν δείλην τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἵνα ὀχυρωθῇ ἐκεῖ μετὰ τοῦ Τσόκρη, ὅστις ὁμῶς μετὰ τὴν λήψιν τῶν ἐξ Ἀθηῶν ἐπιστολῶν εἶχε μεταλλάξει γνώμην, καὶ ἐμποδίσῃ τὴν τοῦ Χὰν εἰς τὴν πόλιν εἴσοδον.

Οἱ Ἀργεῖοι ἀγανακτοῦντες κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Δ. Τσόκρη ἀνεκοίνωσαν τῷ Ζυμβρακάκῃ, ὅτι ὁ στρατηγὸς εὐρίσκεται εἰς Μύλους μετὰ τοῦ ἀντιστρατήγου Ι. Κολοτρώνη καὶ ὅτι πρὸς τὸν ἐκ τοῦ χωρίου Λιμνῶν ἐλθόντα πρὸς παραλαβὴν ὅπλων ὁ στρατηγὸς δὲν ἔδωκεν οὐδέν. Τότε ὁ Ζυμβρακάκης, ὀργισθεὶς διὰ τὴν παρασπονδίαν, συλλαμβάνει τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Τσόκρη καὶ κρατεῖ αὐτοὺς ἐν τῷ στρατῶνι.

Ἐν τούτοις ἡ νύξ ἐπῆλθε καὶ ὁ Τσόκρης δὲν ἐφαίνετο· τότε συλλαβὼν καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, πλὴν τοῦ ἐν Τριπόλει ἀπουσιάζοντος υἱοῦ, ὁ Ζυμβρακάκης παρήγγειλε τῷ στρατηγῷ, ὅτι ἂν δὲν ἐμφανισθῇ, ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ θέλει διαδράμῃ τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ὁ Τσόκρης εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς Ἄργος καὶ ἐνεφανίσθη πρὸς τὸν Ζυμβρακάκην μαθὼν τὰ γενόμενα τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ συλλαμβάνεται καὶ ἀποστέλλεται εἰς Ναύπλιον, ἔνθα ἐφυλακίσθη ἐν Ἀκροναυπλίᾳ,

συγχρόνως δὲ ἀπεστάλη εἰς Ναύπλιον καὶ ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ.

Οἱ ἐπαναστάται διὰ τὸ ὀλιγάνθρωπον αὐτῶν ἀποφεύγουσι νὰ συνάψωσι μάχην καὶ διηνεκῶς ὑποχωροῦντες μόλις κατάρθωσαν, περὶ τὴν ἐσπέραν, νὰ εἰσέλθωσιν εἰς Ναύπλιον.

Μετ' οὐ πολὺ ὅμως, μέρος τοῦ Κυβερνητικοῦ στρατοῦ, κατέλαβε τὴν Τύρινθα, οἱ δ' ἐπαναστάται τὴν ἐπιούσαν κατέλαβον τὸ χωρίον Ἀρείας, πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ναυπλίου κείμενον, ὑπὸ τοῦς πρόποδες λόφου τινός, ἀπέχοντος ἐν τέταρτον τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως, πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πηγῆς τοῦ εἰς τὴν πόλιν ἐρχομένου ὕδατος· συγχρόνως δὲ κατέλαβον καὶ τοὺς ἀπέναντι τῆς Ἀρείας λοφίσκους ὡς καὶ τὸν Προφήτην Ἑλίαν, κείμενον πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς πόλεως καὶ ἀπέχοντα ἐπίσης ἐν τέταρτον ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ τὸν Μύλον Ταμπακοπούλου κείμενον πρὸς δυσμὰς τοῦ Προφήτου Ἑλίου.

Ἐν Ἀρείᾳ, ἐχούσῃ δύναμιν 300 μαχητῶν, διωρίσθη ὁ ὑπολοχαγὸς Χ. Κατσικογιάννης μετὰ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Σμόλενιτς, διοικούντος τὰ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ τεθέντα πυροβόλα, καὶ τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ τοῦ πεζικοῦ Ἰωάν. Δημοπούλου, ἐν δὲ τῷ Προφύτῃ Ἑλίᾳ ἔχοντι δύναμιν 200 ἀνδρῶν, ὁ ὑπολοχαγὸς Γρίβας μετὰ τῶν ἀνθυπολοχαγῶν τοῦ πυροβολικοῦ Θ. Μάγου καὶ Α. Πραΐδου, διοικούντων τὰ ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου τεθέντα πυροβόλα, καὶ τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ Ι. Παγώνη.

Τὴν δὲ ὑπεράσπισιν τῆς θέσεως τοῦ Μύλου Ταμπακοπούλου ἔλαβεν ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Νικηταρᾶς μετὰ τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ Κακλαμάνου μετὰ 56 στρατιωτῶν, ὡς καὶ τοῦ ἀποστράτου λοχαγοῦ Κ. Λώρη, ἔχοντος 50 ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτοῦ ἐθνοφύλακας.

Ὁ δὲ ἀντισυνταγματάρχης Π. Κορωναῖος, λαβὼν καὶ τὴν διοίκησιν τῆς ἐφεδρείας, ἐτοποθετήθη ἐν Προνοίᾳ, ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἵνα ἢ πρὸς τὰ ἔξω μέρη ὑπηρεσία ἐκτελῇται ταχύτερον καὶ ἀκριβέστερον.

Ἐξαντληθέντων ὅμως τῶν χρηματικῶν πόρων τῶν ἐπαναστατῶν, διατηρηθέντων διὰ τῶν ἐν ταῖς δημοσίαις ταμείοις εὑρεθέν-

των χρημάτων μέχρι τῆς 6 Φεβρουαρίου, ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ ἐψήφισεν ἔρανον πρὸς τοὺς πολίτας ἐκ δραχ., 30,000 ὧν τὴν εἰσπραξίν ἀνέθηκε τριμελεῖ ἐκ πολιτῶν ἐπιτροπῇ.

Τούτων γενομένων πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένων παρεξηγήσεων, ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐπαναστατῶν Μ. Ἀρτέμης ἐν συμβουλίῳ μετὰ τῶν μελῶν τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς καὶ διαφόρων ἀξιωματικῶν, ἐπρότεινε νὰ συνταγῇ ἔκθεσις πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν τριῶν εὐεργετῶν δυνάμεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας δι' ἧς νὰ καταδεικνύηται ὁ σκοπὸς τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ αἱ προκαλέσασαι αὐτὴν αἰτίαι.

Μετὰ τινα συζητήσιν περὶ τῶν βάσεων τῆς ἐκθέσεως ταύτης, ἀπεφασίσθη ἡ σύνταξις αὐτῆς, ἀνατεθέντος τοῦ ἔργου τούτου ταῖς δικηγόροις. Γ. Στεφοπούλῳ, Κ. Πετσάλῃ Κ. Φαρμακοπούλῳ καὶ ἄλλοις τισίν.

Ἡ ἔκθεσις, ἀποπερατωθεῖσα καὶ ὑπογραφείσα, ἐπεδόθη πρὸς τοὺς ἐν Ναυπλίῳ προξενικοὺς πράκτορας Γαλλίας καὶ Αὐστρίας ἵνα διευθύνωσιν αὐτὴν ὅπου ἔδει.

Ἄπας ὁ στρατὸς τῆς κυβερνήσεως ὀχυρωθεὶς ἐν Τύρινθι καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ ἐν Μύλοις ἀποβιβασθέντος πυροβολικοῦ, ἐπετέθη τῇ πρωίᾳ, τῆς 8 Φεβρουαρίου, συγχρόνως, καὶ κατὰ τῆς Ἀρείας, τοῦ Προφήτου Ἡλίας καὶ τοῦ Μύλου Ταμπσκοπούλου. Μετὰ τρίωρον δὲ πεισματώδη μάχην, ἡ δεξιὰ πτέρυξ τοῦ κυβερνητικοῦ στρατοῦ ἐκτοπίζει τοὺς ἐν Μύλῳ ὀχυρωμένους ἐπαναστάτας καὶ καταλαμβάνει αὐτόν, περιστείλασα αὐτῶς ἐντὸς τῶν ὀχυρωμάτων τοὺς κατέχοντας τὸν λόφον τοῦ Προφήτου Ἡλίας, ἀλλ' ὅμως πρὸς οὐδὲν ὠφελήθη αὐτοῖς ἡ ἄλωσις τοῦ Μύλου διότι ἠναγκάσθη ἀμέσως νὰ ὑποχωρήσῃ, προσβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ κακονοστασίου τῆς ξηρᾶς διοικουμένου ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ Κανακαρακη καὶ τῶν ἀνθυπολοχαγῶν Δουβουνιώτη καὶ Βρετάνου.

Ἐξ ἄλλου δὲ μέρους ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ, ἐκδιώξασα διὰ τῶν πυροβόλων τοὺς ἐν τῷ λόφῳ Παππᾷ ὀχυρωμένους ἐπαναστάτας, ὑποχωρήσαντες εἰς τὴν Ἀρείαν, προεχωρεῖ, προπορευομένου τοῦ

ὕπὸ τὸν λοχαγὸν Κουμουνδουράκην λόχῳ πρὸς τὴν Ἀρειαν, ὅτε αἰφνης προσβληθεῖσα ὑπὸ ἐπικουρικοῦ σώματος ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸν ὑπὸ ἡγετὴν Γαρδικιώτην ἱππικοῦ καὶ ἐκ τῶν Τριπολιτῶν, διοικουμένου ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ Μ. Ἀρτέμη, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Ἀρείᾳ, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἀτάκτως, καταδιωκομένη παρὰ τῶν ἐν Ἀρείᾳ καὶ τῶν ἐκ Προνόιας δραμόντων πολιτῶν.

Ἡ ἥττα τῶν κυβερνητικῶν μετὰ μικρὸν ἦτο τελεία. Ἀλλὰ δὲν διήρκεσε πολὺ, διότι ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν οἱ ἐπαναστάται κατενικῶντο καὶ ἡ Ἀρεία καὶ ἡ Πρόνοια κατελαμβάνοντο ζωγρηθέντος καὶ αὐτοῦ τοῦ Π. Κορωναίου. Ἦτο φανερὸν πλέον ὅτι ἡπειλεῖτο ἀληθῆς καὶ ὀλέθριος ἐμφύλιος πόλεμος. Οἱ ἐπαναστάται ἠναγκάσθησαν τέλος νὰ ὑποκύψωσι καὶ νὰ ζητήσωσι γενικὴν ἀμνηστείαν διὰ τοῦ Χὰν ἀπονεμηθησομένην πρὸ τῆς παραδόσεως τῆς πόλεως καὶ τῶν φρουρίων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Χὰν ἤρνετο τοῦτο, ζητῶν προηγουμένως τὴν παράδοσιν, αἱ ἐχθροπραξίαι ἐπανεληφθῆσαν, τοῦ Χὰν τέλος δηλώσαντος ὅτι ἡ ἀμνηστεία εἶναι ἀδύνατος ἅτε μὴ ἐνδίδοντας τοῦ Ὑπουργείου. Τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν καὶ νέαν ὀχύρωσιν τοῦ Ναυπλίου καὶ εἰς ἀπόφασιν ἀντιστάσεως μέχρι ἐσχάτων. Ἐν τῇ μεταξὺ συμφωλογίᾳ ἀνακωχή. Τέλος ἐκοινοποιήθη Β. Διάταγμα παραχωροῦν τὴν ἀμνηστείαν γενικῶς, ἐξαιρουμένων 19 ἀτόμων, κηρυχθέντων πρωταιτίων, ἡ τοιαύτη ὅμως ἀπόφασις τοῦ βασιλέως ἀπερρίφθη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, μὴ δεχομένων ἐξαιρέσεις καὶ ἀποφασισάντων νὰ ἐξαγάγωσι τῆς πόλεως τὰς οἰκογενείας καὶ ν' ἀντιστῶσι μέχρι ἐσχάτων, τῶν ἐξηρημένων τῆς ἀμνηστείας ἀποφασισάντων νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ ξένων πλοίων, ἂν ἡ ἐπανάστασις ἀπεδείκνυτο ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ συνεχισθῇ.

Μόλις ὅμως οἱ ἐξηρημένοι ἤρχισαν ἐπιβιβαζόμενοι τῶν ξένων πλοίων, γενικὴ ἐξέγερσις ἐπηκολούθησεν ἐν τῇ πόλει, μέγιστοι δ' ἐχρειάσθησαν ἀγῶνες ἐκ μέρους τῶν φρικαλεωτέρων, ἵνα κατευνάσωσι τὰ πνεύματα καὶ ἐμιτραπῇ ὁ ἀπόπλους τῶν δύο σκαφῶν, διὰ Σμύρνην, ὅπου ἐν τῇ Λοιμοκαθαρτηρίᾳ κατόπιν δὲ εἰς

τὰ Φιλανθρωπικὰ καθιδρύματα τῆς πόλεως ἐπέζων ἐν τῶν συνδρομῶν τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων.

Τὸ Ναύπλιον ἠρήνευσεν οὕτω κατ' ἀνάγκην καὶ παρεδόθη. Ἀλλαχοῦ ὅμως τοῦ Κράτους τὰ στασιαστικὰ κινήματα ἐξηκολοῦθουν καίτοι σποραδικὰ καὶ ἀσθενῆ, οἱ πλεῖστοι συνελαμβάνοντο καὶ ἐρρίπτοντο εἰς τὰς φυλακάς, πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἀποσταλέντων εἰς Κύθον, ἐν ᾧ συγχρόνως ἐξερρήγνυτο ἡ ἐπανάστασις ἐν Σύρῳ.

Οἱ ἐν Σύρῳ θελήσαντες νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῶν ἐν Κύθῳ, ὥπως ἀπέλθωσιν ἐκεῖθεν εἰς Χαλκίδα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀθήνας, κατεδιώχθησαν ὑπὸ τῆς «Ἀμαλίας», ἀλλὰ κατῴρθησαν νὰ προσεγγίσωσι ἀβλαβεῖς. Ἀλλ' ὁ κυβερνητικὸς στρατὸς ἤρχισεν ἀποδιβαζόμενος, οἱ ἐπαναστάται διεσκορπίζοντο καὶ μένωσι μόνον ὁ Λεωτσάκης, ὁ Σκαρβέλης καὶ ὁ Μωραϊτίνης μετὰ 20 μόλις στρατιωτῶν. Οἱ τρεῖς ἐπαναστάται ἔπεσαν ὡς ἀληθεῖς ἥρωες, οἱ δὲ μετ' αὐτῶν ἐζωγρήθησαν ἐν διαστήματι μιᾶς ὥρας.

Τὸ κίνημα οὕτω κατεπνίγη καὶ ἐδῶ καὶ τὸ πλοῖον τῶν ἐπαναστατῶν κατελήφθη. Ἡ δὲ Κυβέρνησις ἀπένειμε γενικὴν εἰς ἅπαντας ἀμνηστείαν ἵνα λείψῃ πᾶσα ἀφορμὴ νέας ἐξεγέρσεως.

Ἀλλὰ μόλις καθυσχύασαν τὰ τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων καὶ τὸ ἄλυτον διὰ τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα ζήτημα τῆς διαδοχῆς καὶ αὐθις ἤρξατο ὑποδαυρίζον τὰ πάθη καὶ προκαλοῦν τὰς ἐξωτερικὰς ἐπεμβάσεις· οὕτως ἡ Ρωσσία μετὰ τῆς Γαλλίας προὔτειναν ὡς διάδοχον τοῦ Δούκα τοῦ Λάιχτενμπεργ, ἀντὶ τοῦ Λουίτ-πόλδου, ἀλλ' ἡ Ἀγγλία μὴ στέργοι τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν, ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας ὡς πρεσβευτὴν τὸν Σὶρ Ἀρρῆ Ἑλλιοτ πρὸς διασκέδασιν τῆς Ρωσσογαλλικῆς τοῦ διαδόχου ἐπιβολῆς ὡς καὶ τὴν διάλυσιν τῆς Ἰταλοελληνικῆς συμμαχίας, δι' ἧς ἐπηπειλεῖτο ἡ εἰρήνη καὶ αὐθις τῆς Εὐρώπης.

Ἀφ' ἐτέρου, ἡ ἐξαίρεσις ἀπὸ τῆς ἀμνηστείας τῶν ἐπαναστατῶν, διήγηρε τὴν μῆνυν τοῦ λαοῦ καὶ συνετέλει εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν εἰς τὰ μέρη ὅπου οὗτοι εἶχον καταφύγει.

Πρὸς τοῦτο δὲ συνεβάλλετο τὸ αἶμα, ὅπερ ἐχύθη ἐν τοῖς πέ-

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

ριξ τοῦ Ναυπλίου καὶ ἐν Κύνθῳ. Οἱ δὲ ἀπολέσαντες τέκνα αὐτόθι ἐγένοντο νέα ἐστία ἐγέρσεως κατὰ τοῦ Ὁθωνος.

Πρὸς ἀποτροπὴν δὲ τῆς κοινῆς γνώμης ἀπὸ τῆς ἐλεεινῆς ταύτης καταστάσεως τῶν ἐσωτερικῶν, ἡ νέα κυβέρνησις ἤρξατο ν' ἀναμοχλεύῃ καὶ αὐθις τὴν μεγάλην ιδέαν.

Ἐν μεγάλῃ ἀμηχανίᾳ εὐρεθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐπεμψε διαφόρους ἀποστέλλους εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, ἵνα πείσωσιν ἐξ ἐνός τοὺς εὐπόρους Ἕλληνας, ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἑτοιμα πρὸς πραγματοποίησιν τῆς μεγάλης ιδέας, καὶ ὅτι, ἂν μὴ ἐγίγνοντο τὰ τελευταῖα ἐπαναστατικά κινήματα, ὁ βασιλεὺς ἤθελε πραγματοποιήσῃ αὐτήν, ἐξ ἄλλου δέ, ἵνα πείσωσι τὸν ἀπρακτοῦντα τότε ἐν Καπρέρᾳ μέγαν Ἰταλὸν πατριώτην Γαριβάλδην, ὅτι ἀσυγκρίτως εὐρύτερον στάδιον δόξης παρεῖχεν αὐτῷ ἢ Ἀνατολή, καὶ ὅτι ἂν συνέπραττε μετὰ τοῦ Ὁθωνος, ἡδύνατο νὰ ἀπελευθερώσῃ ἅπαντας τοὺς λαοὺς αὐτῆς.

Ἀλλὰ δυστυχῶς οὔτε οἱ εὐποροὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὁμογενεῖς, οὐδένα μάλιστα ἰδόντες ἀπολογισμὸν τῶν ἐπὶ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου χορηγηθέντων χρημάτων, ἐπείσθησαν νὰ δώσωσι καὶ ἄλλα, οὔτε ὁ Γαριβάλδης ὑπεσχέθη νὰ συμπράξῃ πρὶν ἢ ἴδῃ οὐ μόνον ἐντελῆ ὁμόνοιαν μετὰ τοῦ βασιλέως Ὁθωνος καὶ ἐλληνικοῦ ἔθνους, ἀλλὰ καὶ ἐντελῆ συνεννόησιν μετὰ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ χριστιανικῶν φυλῶν.

Τῶν δὲ ἀντιπολιτευομένων τὴν ἐξέγερσιν ὁ βασιλεὺς θέλων, ἂν οὐχὶ νὰ ἐξουδετερώσῃ, ἀλλὰ τοῦλάχιστον μικρὸν νὰ καταστείλῃ ἀπεφάσισεν, ὥς ἄλλοτε τὸ πρῶτον κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, νὰ περιηγηθῇ τὰς ἐπαρχίας τοῦ Κράτους, κυρίως τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀχαΐαν, ἐνθα συνεπυκνοῦντο μέλανα νέφη ἐπαπειλοῦντα νὰ ἐκραγῶσιν αἶφνης κατὰ τῆς πρώτης δυναστείας. Ταῦτα μαθὼν τις τῶν ἀντιπολιτευομένων διεμήνυσεν τῷ βασιλεῖ διὰ τινος τῶν σφόδρα ἀφωσιωμένων αὐτῷ, ὅτι ἡ περιοδεία ἀνευ μὲν ἀλλαγῆς συστήματος, κατ' οὐδὲν ἤθελον ὠφελήσῃ αὐτῷ. Ἀλλὰ πρὸς

ταῦτα τοῦ βασιλέως κωφεύσαντος, ἡ συνενόησις τῶν ἀντιπολιτευομένων ἐπῆλθεν ἄμεσος πρὸς τὸν μελετώμενον σκοπὸν.

Οὕτω λοιπὸν ὁ Δ. Βούλγαρης μετὰ τοῦ εὐπόρου Βενιζέλου Ρούφου καὶ τοῦ στρατηγοῦ Θ. Γρίβα, δότος τὴν ὑπογραφὴν αὐτοῦ τοῦ Ἐπαμεινώνδα Δεληγιώργη ἐπὶ λευκοῦ χαρτοῦ καὶ παραγγείλαντος αὐτῷ νὰ γράψῃ ὅτι ἂν θέλῃ, ὑπ' εὐθύνην ἰδίαν, ἀπετέλεσαν τὸν κύριον πυρῆνα τῆς ἐπαναστάσεως.

Μεθ' ὅλας δὲ τὰς ἐν τε ἐπαρχίαις καὶ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ φανείσας διαίρέσεις τῶν ἐπαναστατῶν, τὰ τῆς συνωμοσίας προώδευον ὁσημέρῃ καὶ ἐν ἐπιγνώσει τῆς κυβερνήσεως, ἥτις ὅμως δὲν ἐτόλμα νὰ προβῇ εἰς συλλήψεις, ἵνα μὴ τυχὸν ταχύτερα ἀνάψῃ τὴν φλόγα.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ὅθων οὐδέποτε ἐπίστευεν ὅτι ὁ λαὸς ἦτο ἀναμειγμένος ἐν τοῖς τεκτονομένοις, τὸ δὲ ἀφωσιωμένον ὑπουργεῖον συνεφώνει αὐτῷ, ἐν τῇ περὶ τούτου γνώμῃ αὐτοῦ, οἱ βασιλεῖς ἀνέλαβον νὰ ἐκτελέσωσι τὴν, ἣν εἶχον ἀποφασίσῃ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα περιοδεῖαν πρὸς μελέτην καὶ κατεύνασιν τῶν τυχόν ἐξημμένων πνευμάτων, ἔχοντες κυρίως ὡς σκοπὸν ὡς εἴπομεν τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀχαΐας. Ἀλλ' εἰς οὐδὲν συνέτεινε τοῦτο.

Ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη πρῶτον ἐν τῇ φρουρᾷ τῆς Βονίτης, τῇ 4 Ὀκτωβρίου, ἡ δ' εἰδήσις αὐτῆς ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας τῇ 6 ὁ δὲ βασιλεὺς ἔμαθεν αὐτὴν ἐν Καλάμαις τῇ 8 Ὀκτωβρίου, διὰ Τριπόλεως ἐν ᾗ ἔληγε τότε τὸ τηλεγραφικὸν σύρμα.

Ὁ βασιλεὺς ὅμως καίτοι ἐλάμβανε, καθ' ἐκάστην, ἀπαισίους εἰδήσεις ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὅπου προφανῶς ἐξηπλοῦτο ἡ ἐπανάστασις προχωροῦσα πρὸς τὴν πρωτεύουσάν· διότι κατόπιν τῆς ἐν Βονίτῃ φρουρᾷ ἐπανεστη καὶ ἡ ἐν Μεσολλογίῳ, τὴν δὲ περὶ τούτου εἰδήσιν ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς ἐν Καλάμαις, ἔμεινε ἀτάραχος θέλων νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν περιοδεῖαν, ἐφ' ᾗ καὶ διέταξε παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, τὴν ἀναχώρησιν τοῦ στρατοῦ.

Καὶ τὰ μὲν δύο τῆς Ἑταιρίας ἀτμόπλοια ἀνεχώρησαν εἰς Πάτρας.

Εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν ὁ ἀτμοδρόμων «Ἀμαλία» ἐξεκίνησεν ἐκ Καλαμῶν καὶ διαπλεύσας 25 μίλια πρὸς Νότον ἠγκυροβόλησεν ἐν Λιμενίῳ τῆς Δυτικῆς Μάνης περὶ τὴν 3ην μ.μ.

Οἱ Βασιλεῖς ἀνῆλθον εἰς τὴν πολίχνην ταύτην, ἐν ᾗ εἶχον συρρέυση ἐνθουσιώδη τὰ πλήθη τῶν περιχώρων. Ἀλλ' ἐνῶ ταῦτα συνέβαινον ἐν Λιμενίῳ, ἐν Ἀθήναις ἤρξατο ἡ πρὸ πολλοῦ παρασκευασθεῖσα ἐπανάστασις, ἥτις ἐξερράγη τῇ 10ῃ ὥρα τῆς ἐσπέρας τῆς 10 πρὸς τὴν 11 Ὀκτωβρίου.

Ταῦτα πάντα εἶναι ἄγνωστα ἐν Λιμενίῳ οὐδ' ὁ βασιλεὺς ἐγίνωσκέ τι περὶ αὐτῶν· διότι ἐσκόπει νὰ συνεχισθῇ ἡ πρὸς δυσμὰς ἐπὶ Πύλον καὶ κατὰ κωλον ἐξακολουθήσῃς τοῦ περιήλου, διὰ νυκτός, ὅτε αἰφνης ἡ «Ἀφρόεσσα» ἀνεφάνη κομίζουσα ἐπιστολὰς ἐξ Ἀθηνῶν, δι' ὧν τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἀνήγγειλε τῷ Βασιλεῖ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Πικτῶν, καὶ ἐξέφραζε φόβον μήπως ταχέως διαταραχθῇ καὶ αὐτῆς τῆς Πρωτευούσης ἡ ἡσυχία.

Ὁ γέρων στρατηγὸς Θ. Γρίβας ἐπαναστήσας, τῇ 4ῃ Ὀκτωβρίου, συνέλαβε τὸν μοίραρχον Μεσολογγίου, συνήθροισεν Ἀκαρνανᾶς, ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν, εἰδοποίησε τὸν ἐν Κραβασαράῃ διατρίβοντα Πέτρον Λεωτσάκον, ὅστις συλλαμβάνει τὸν διοικητὴν τοῦ Τάγματος, τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ ἐνωθεὶς, καθ' ὁδὸν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Θ. Γρίβα, εἰσέρχονται, ὡς ἐν θριάμβῳ εἰς Μεσολόγγιον μετὰ 7,000 περίπου ἀνδρῶν.

Ἡ Ἀκαρνανία ἀσπάζεται τὸ κίνημα καὶ μετ' αὐτὴν ἡ Ἀχαΐα, ἡ Ἠλις καὶ ἡ Κόρινθος.

Ἐν τούτοις, καὶ ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἡ κυβέρνησις ἔλαβε τὰ κατάλληλα μέτρα· καὶ τὸν μὲν στρατηγὸν Φᾶν ἐτοποθέτησεν ἐν τοῖς Ἀνακτόροις, ἐνθα εἶχον μετακομισθῇ χάριν ἀσφαλείας, κατὰ διαταγὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Π. Βάρβογλη καὶ τὰ δημόσια χρήματα ἀνερχόμενα εἰς 4,600,000 δραχμῶν ἄλλα δὲ

2,000,000 κατετέθησαν ἐν τῷ Ταμείῳ Ναυπλίου, ἵνα χρησιμεύσωσιν, ἐν ἀνάγκῃ τῷ βασιλεῖ, εἴ τι κακὸν ἐπῆρχετο ἐν Ἀθήναις διότι ἡ φρουρὰ Ναυπλίου ἦτο λίαν ἀφωσιωμένη τῷ Ὄθωνι, ὁ δὲ στρατὸς καταλιπὼν τὰ συνήθη καταλύματα, κατεσχένησε περὶ τὴν πόλιν καὶ χωροφύλακες καὶ ἄλλοι ἔνοπλοι ἄνδρες κατέλαβον τὰς περὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν οἰκίας, ἐν αἷς συνήρχοντο, κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, οἱ ὑπουργοί.

Οὕτω διατεθεισῶν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς πρωτευούσης, ἡ κυβέρνησις ἤρξατο ἀπὸ πρῶτας τῆς 10ης Ὀκτωβρίου νὰ συλλαμβάνῃ καὶ νὰ φυλακίζῃ ἀθρόως πολλοὺς τῶν πολιτῶν, ὡς ὑπόπτους θεωρουμένους· οὕτως δὲ ἐφυλάκισε τὸν Λεωνίδαν Δεληγεώργην, τὸν Ὁδ. Ἰάλεμον, τὸν δικηγόρον Νικολαΐδην, τὸν Νικόλαον Χαρατζάρην καὶ ἄλλους, ἐν συνόλῳ εἴκοσι τρεῖς.

Ἡ γενομένη φυλάκισις αὕτη ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐκμυστήρευσις τοῦ πρέσβεως τῆς Ἰταλίας Μαξιμιάνη πείθουσι τὸν Δ. Βούλγαρην νὰ δεχθῇ ὀριστικῶς τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐπαναστάσεως, λαβόντα συνεπικουρον τοῦ σχεδίου τὸν Δ. Παπαδιαμαντόπουλον, ταγματάρχην τότε ὄντα τοῦ Πυροβολικοῦ, ὡς πρὸς τὴν στρατιωτικὴν διοργάνωσιν.

Ὁ Παπαδιαμαντόπουλος προπαρασκευάσας τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας, περὶ τὴν 8 1)2 μ. μ. τῆς 10ης Ὀκτωβρίου, ἔσυρε τὰ ὄρεινὰ πυροβόλα ἔξω τοῦ Στρατῶνος, ὡς εἰς ἐκστρατείαν, παρέταξεν εἰς γραμμὴν τοὺς στρατιώτας, καὶ ἔδωκε τὸ σύνθημα. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ Πυροβολικοῦ, τὸ πεδινόν, εἶχεν ἤδη ἀποσύρει ἡ κυβέρνησις ἐνωρίτερον καὶ τάξει αὐτὸ ὑπὸ τὸν Σ. Πετμεζᾶν πρὸ τῶν Ἀνακτόρων πρὸς ἄμυναν αὐτῶν, καὶ οὕτως ἐπῆλθεν ἡ διαίρεσις αὐτοῦ εἰς Ὀρεινοὺς καὶ Πεδινοὺς· τοῦτο κατ' ἀρχὰς ἐφόδισε τοὺς τε ἀρχηγοὺς τῆς συνωμοσίας καὶ τοὺς συνωμότες πολίτας καὶ ἄπαντες σχεδὸν πρὸς στιγμὴν ὤκλασαν.

Οἱ ζωηρότεροι νέοι ἀπὸ κρύπτῃς εἰς κρύπτῃν τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ εἰς τὰς γνωστὰς αὐτοῖς οἰκίας τῶν πολιτῶν ἀκαταπαύστως τρέχοντες ἐξώρκιζον, ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας τοὺς

πάντας νὰ σπεύσωσιν εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ Δ. Παπαδιαμαντοπούλου μένοντος ἐν τῷ Στρατῶνι τοῦ Πυροβολικοῦ, συγχρόνως δὲ οἱ σκαπανεῖς ἀφοπλίζουν τὸν ἀρχηγὸν Μάνον, ἐλευθερώνουσι τὸν ἐν τῷ Στρατῶνι τῶν Πυροσβεστῶν κρατούμενον ὑπολοχαγὸν Διαμαντίδην, τίθενται εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀγγελινίδου, τοῦ Μπούρμπαχη καὶ τοῦ Διαμαντίδου, λαμβάνουσι τὰ ὅπλα, ἐξέρχονται τοῦ Στρατῶνος, πυροβολοῦσι διὰ μιᾶς κρᾶζοντες «Ζήτω ἡ ἐπανάστασις».

Ταῦτοχόνως δὲ καὶ οἱ νεαροὶ ἐπαναστάται σπεύδουσιν εἰς τὰς κρύπτας τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, παρλαμβάνουσι καὶ ὅσους εὕρισκον πολίτας, καθ' ὁδόν, καὶ ὁδηγοῦσιν εἰς τὸν Στρατῶνα τοῦ Πυροβολικοῦ.

Ὅτε ὁ λαὸς μετὰ τοῦ ἀποστάτου στρατεῦ ἐν ἀλλαλαγμοῖς καὶ κραυγαῖς ὑπὸ τὸ σύνθημα «Ναύπλιον-Νίκη» — τὸ τῶν κυβερνητικῶν ἦτο «Τηλέμαχος-Τρωάς» — ἔφθασαν πρὸ τῶν κεκλεισμένων ἐρμητικῶς Ἀνακτόρων ἐπυροβόλει κατὰ τῆς μεγάλης Πύλης, τῶν παραθύρων καὶ διὰ πελέκεων ἐκτύπα κατ' αὐτῆς, ὅτε ὁ διοικητῆς τῶν Ἀνακτόρων στρατηγὸς Χὰν προβλέπων ὅτι πᾶσα ἀντίστασις ἤθελε φέρεи ὀλέθρια ἀποτελέσματα, ἐνέδοκε, καὶ διέταξε νὰ ἀνοιχθῶσιν αἱ Πύλαι.

Ὁ λαὸς αὐθόως μετὰ τοῦ παρακολουθοῦντος διασκορπισμένου ἐν τῷ μεταξὺ αὐτοῦ στρατοῦ, εἰσῆλθεν εἰς τὰ Ἀνάκτορα πυροβολῶν εἰς τὸν ἀέρα καὶ ζητοκραυγάζων. Τῶν δ' ἐν τοῖς Ἀνακτόροις χωροφυλάκων ἄλλοι μὲν ἀφωπλίσθησαν, ἄλλοι δὲ συνηνώθησαν μετὰ τοῦ πλήθους, καὶ ὁ στρατηγὸς εὐρεθεὶς μόνος ἀπῆλθεν. Αὐτοστιγμὴ διωρίσθη Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν Ἀνακτόρων συγκειμένη ἐκ τῶν Ν. Ι. Σαριπόλου, Κ. Ν. Δοσίου, Εὐθυμίου Κεχαγιᾶ, Παύλου Καλλιγᾶ καὶ Ἀλεξάνδρου Γ. Σούτσου, καὶ νέος διοικητῆς οὐτῶν ὁ Δ. Τριγγέτας.

Μετὰ ταῦτα, οἱ ἐπαναστάται ἤδη, εἰς 5,000 συμποσούμενοι διὰ τῆς ὁδοῦ Σταδίου κατήλθον εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Ὁθωνος. (νῦν Ὁμονοίας) ὁπότεν ἐν σατυρικῷ θορύβῳ καὶ κραυγαῖς οὐρανο-

μήκεσιν ἐβάδιζον ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Δ. Παπαδιαμαντόπουλον πρὸς τὴν Πλατεῖαν τῆς Παλαιᾶς Καζάρμας τοῦ Πυροβολικοῦ, ἔνθα ἀνεγνώσθη τὸ ἐπὶ πυροβόλου γραφέν ἐπὶ ράκους ὑπὸ τοῦ ἐπαναστάτου Ἐπαμεινῶδα Δεληγεώργη ψήφισμα ἔχων ὧδε:

«Τὰ δεινὰ τῆς πατρίδος ἔπαυσαν. Ἀπασαὶ αἱ ἐπαρχίαι καὶ ἡ πρωτεύουσα συνενωθεῖσαι μετὰ τοῦ στρατοῦ ἔθεσαν τέρμα εἰς αὐτά, ὡς πιστὴ δὲ ἀπόφασις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ὀλοκλήρου κηρύττεται καὶ ἀποφασίζεται:

Ἡ βασιλεία τοῦ Ὁθωνος καταργεῖται, ἡ ἀντιβασιλεία τῆς Ἀμαλίας καταργεῖται. Προσωρινὴ κυβέρνησις συνιστᾶται ὅπως κυβερνήσῃ τὸ Κράτος μέχρι τῆς συγκαλέσεως τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, συγκατεμένη ὑπὸ τῶν ἐξῆς πολιτῶν: Δ. Βούλγαρης, Κ. Κανάρης, Β. Ρούφου.

Ἐθνικὴ Συνέλευσις συγκαλεῖται ἀμέσως πρὸς σύνταξιν τῆς πολιτείας καὶ ἐκλογὴν ἡγεμόνος. Ζήτω τὸ Ἔθνος! Ζήτω ἡ Πατρίς!

Ἐγένετο ἐν Ἀθήναις ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1862, μηνὶ 8) ὀρίῳ, ἡμέρᾳ 10ῃ.

Οὕτω λοιπὸν διὰ τοῦ ψήφισματος τούτου κατήργησαν οἱ ἐπαναστάται τὴν πρώτην δυναστείαν καὶ δὲν εὐρέθησαν εἰμὴ μόνον ὁ Θρασύβουλος Ζαῆμης, ὅστις ἤρε φωνὴν εἰπὼν ὅτι ἔπρεπε τὸ ψήφισμα νὰ ἐπιδιοκίμασθῇ ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ὅτι μόνη ἡ ἐθνοσυνέλευσις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπικυροῖ ἢ νὰ ἀποδοκιμάζῃ. Εἶτα ἀποσυρθέντες εἰς τὸ Πανεπιστήμιον οἱ τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν ἀποτελέσαντες Δ. Βούλγαρης καὶ Κ. Κανάρης, τοῦ Β. Ρούφου ἀπάντορος εἰς Πάτρας, ἐσχημάτισαν ὑπουργεῖον, ἐκδοῦσα συνάμα καὶ ψήφισμα πρὸς τὸ λαὸν τῆς Ἑλλάδος.

Περὶ τὸ δειλινὸν τῆς 11ης Ὀκτωβρίου, διεδόθη εἰς ἅπασαν τὴν πρωτεύουσάν ὅτι οἱ βασιλεῖς μετὰ τῆς ἀκολουθίας αὐτῶν ἔφθασαν ἐπὶ τῆς «Ἀμαλίας», ἀναχωχυσάσης ἐξωθεν τοῦ στομίου τοῦ Πειραιῶς. Τότε χιλιάδες πολιτῶν ἐνόπλων κατέβησαν εἰς Πειραιᾶ, ὅπου ἠνώθησαν μετὰ πολλῶν Πειραιαιῶν καὶ γυναικῶν,

καὶ μετέβησαν εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν, ἥς δὲν ἀπέιχε πολὺ ὁ ἀνακωχεύων ἀτμοδρόμων, πυροβολοῦντες εἰς τὸν ἀέρα καὶ ὑβρίζοντες.

Πάντα δὲ ταῦτα ἐξετελοῦντο ἐνώπιον τῶν πλοίων τῶν ξένων Δυνάμεων καὶ τῶν εἰς Πειραιᾶ καταβάντων πρέσβων καὶ τοῦ ὑποναύρχου τῆς ἐν Πειραιεῖ ὁρμούσης φρεγάτας «Ζηνοβίας», ὅστις, ἐπιβὰς λέμβου, ἔσπευσεν εἰς συνάντησιν τῶν βασιλέων. Οἱ βασιλεῖς ἐδέχθησαν αὐτὸν εὐθὺς ἐν τῇ μεγάλῃ ἐξέδρᾳ τοῦ Πυροβολείου καὶ ἔμαθον παρ' αὐτοῦ τὰ καταπληκτικὰ τῆς νυκτὸς συμβάντα, καὶ διηγήθη αὐτοῖς νὰ μὴ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν λιμένα, διότι δὲν θὰ χαιρετισθῶσιν.

Ἡ βασίλισσα ἔκλαιεν, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκράτει ἀνὰ χεῖρας καὶ ἀνεγίνωσκε τὴν κομισθεῖσαν αὐτῷ γαλλικὴν καὶ μολυβδόγραφτον μετάφρασιν τῆς ἐπαναστατικῆς προκηρύξεως. Εἶδε δέ, κατελθόντα τὸν πλωτάρχην Λ. Παλάσκαν ὅπως λάβῃ διαταγὰς, ὁ βασιλεὺς ἠρώτησεν αὐτὸν ἀμέσως γαλλιστί, ἐὰν εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ πλῆρωμα αὐτοῦ. «Μεγαλειότατε, ἀπήντησε πεποιοῦτως ὁ ὁ Παλάσκας, μὴ ἀνησυχῆτε περὶ τούτου· ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ἀπομακρυνθῶμεν, ἅτε τῶν καθ' ἡμῶν ἀλλαλαζόντων ἔξωθεν ἀνταρτῶν ὡς καὶ τῶν ἐν Πειραιεῖ ἐλληνικῶν πλοίων, πάντων ἐστολισμένων διὰ σημαίων ἐπαναστατικῶν.»

Τότε ἡ βασίλισσα κτυπήσασα τὸν πόδα ἀνέκραξεν ἀδιστάκτως καὶ ἐπιτροχάδην γαλλιστί :

«Λοιπὸν, Ὅθων! ἄφες τοὺς διπλωμάτας σου, οἵτινες θὰ σέ προδώσουν ἅπαντες καὶ πιστευσόν μοι, μὴ κατατρίβωμεν τὸν πολύτιμον χρόνον ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐπιστρέψωμεν ὡς τάχιστα εἰς Κολάμας ἢ κάλλιον εἰς Λιμένιον· ἐκεῖ ἀποβαίνομεν εἰς τὴν γῆν, ἀποστέλλομεν τὸν Ἀτμοδρόμονα νὰ ἐπαναφέρῃ τῶν δύο ἀτμοπλοίων ἐκείνων τὸν στρατὸν καὶ νὰ συνάξῃ τὰ ἄλλα πολεμικὰ πλοῖα πιστὰ διαμένοντα πάντα· συγκαλοῦμεν εἰς τὴν Μάνην τότε ἅπαντας τοὺς φίλους μας καὶ ἀναμένομεν ἐκεῖ τὸ συμβησόμενον!»

Πλὴν ὅμως ὁ βασιλεὺς ἐδίσταζε καὶ ἔμεινε ἀπρακτος, ὅτε ὁ Γάλλος ἀντιναύαρχος εὐσεβῶς ἀντιπαρετήρησεν, ὅτι ἀπητοῦντο 15 ὥραι τοῦλάχιστον πρὶν ἢ φθάσει ἡ «Ἀμαλία» εἰς Λιμένιον ἢ Καλάμας, ὅτι ἡ εἰδησις τῆς Ἀθηναϊκῆς ἐπαναστάσεως, διαδοθεῖσα πανταχόσε ἀφ' ἐσπέρας, ἤθελεν ἀφικθῆ τηλεγραφικῶς εἰς Τρίπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Καλάμας καὶ εἰς Λιμένιον, πιθανῶς πρὸ τοῦ κατὰ πλὺ τοῦ Ἀτμοδρόμωνος καὶ τῶν βασιλέων, αἵτινες θὰ εὗρωσιν τὸν τόπον, ὅστις πρὸ ὀλίγου ἐδέχθη αὐτοὺς θεοπρεπῶς, ἀνάστατον καὶ ἐχθρικόν.

Ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ Τουσάρ ἦτο εὐλογωτάτη. Ἐὰν ὅμως ἐξεκίνουν εὐθὺς ἀμέσως, κατὰ τὴν θαρραλέαν προτροπὴν τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας, ἤθελον πεισθῆ κατὰ τὸν πλοῦν νὰ καθορμισθῶσιν οὐχὶ εἰς Λιμένιον, ἢ Καλάμας, ἀλλ' εἰς Γύθειον, 12 μόνον ὥρας ἀπέχον, κατὰ θάλασσαν, τοῦ Πειραιῶς, πολὺ δὲ πρὸ τῆς ἐκεῖσε διαδόσεως τῶν ἐν Ἀθήναις συμβάντων.

Ἐν Γυθείῳ δὲ διέμενε τότε ὁ συνταγματάρχης Πετροπουλάκης εἰς τὴν ἀφοσίωσιν καὶ ἐπιρροὴν τοῦ ὁποίου δικαίως ἐνεπιστεύοντο οἱ βασιλεῖς. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ὁ γενναῖος ἐκεῖνος στρατιωτικὸς συναγαγὼν ἔπειτα στρατὸν ὁλόκληρον, ἠρνήθη αὐτόκλητος ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν συντελεσθεῖσαν μεταβολήν.

Ὁ Βασιλεὺς ἐν τούτοις ἐπεθύμει νὰ πληροφορηθῇ ἀκριβέστατα περὶ τῶν πάντων πρὶν ἢ λάβῃ ἀποφασίν τινα· αἱ δὲ πληροφορίες κατέφθανον ἤδη ὑπὸ τοῦ λιμενάρχου Λέοντος Βαδὲν καὶ τοῦ ὑγειονόμου Πειραιῶς Δελαγραμμάτικα.

Ἀναχωρησάντων τῶν δύο ὑπαλλήλων, αὐς ὁ βασιλεὺς ἐδέχθη ἕκαστον κατ' ἰδίαν, ἦλθεν ὁ πρεσβευτὴς Γαλλίας Βουρέ, ἐν πολιτικῇ περιβολῇ.

Ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ μετὰ τῶν βασιλέων συνωμίλει εἰσέτι ὁ Βουρέ, ἀνηγγέλθη ἐρχόμενος πάλιν ἐκ Πειραιῶς ὁ λιμενάρχης μετὰ δύο ἄλλων ἀξιωματικῶν τοῦ βασιλικοῦ ναυτικοῦ ἐν μεγάλῃ στολῇ.

Ἱστορία τοῦ Ὀθωνος

50

Ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ ἀντιπλοίαρχος Δ. Σαχτούρης καὶ ἀνθυποπλοίαρχος Δ. Κριεζῆς, ὁ μὲν εἶχε ζητήσει, κατὰ τὴν πρώτην καὶ λάβει παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ναυτικῶν Δημητρίου Καλλιφρονᾶ τὴν πλοιαρχίαν τοῦ ἀτμοδρόμωνος, ὁ δὲ εἶχε δεχθῇ σήμερον ἀπὸ πρώτας τὴν αὐτὴν θέσιν ὑπὸ τὸν Δ. Καλλιφρονᾶν. Τοιαύτη διαταγὴ ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ, προδήλως συνεταυτίζετο πρὸς διαταγὴν συλλήψεως αὐτῶν τῶν βασιλέων. Ἐφερον διαταγὴν ἀπολύσεως τοῦ Παλάσκα.

Ὁ Βουρὲ μετ' ὀλίγον ἀπεχαιρέτησε τοὺς Βασιλεῖς. Ὁ Πλωτάρχης Παλάσκας παρέστησεν ἐπὶ τέλους τῷ βασιλεῖ, ὅτι ὁ Ἀτμοδρόμων δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ ἐπ' ἄπειρον ἐντὸς τοῦ στενοῦ τούτου πορθμοῦ ἀνακωχεύων καὶ ἐξητεῖτο ἐπιμόνως, τὴν ἄδειαν νὰ ἀγκυροβολήσῃ δύο μίλια περαιτέρω, ἐν Σαλαμῖνι, ὅθεν ἦτο εὐκολος ἢ μετὰ τοῦ Πειραιῶς διὰ λέμβων συγκοινωνία, ἅτε τοῦ καιροῦ παντελῶς εὐδίου γενεμέου. Παρεκάλεσε μάλιστα καὶ τὸν Γάλλον ναύαρχον Τουσάρ καὶ αὐτοῖς ἐπανελθόντα νὰ μεσολαβήσῃ καὶ πείσῃ περὶ τούτου τὸν βασιλέα.

Ὁ βασιλεὺς ὅμως, θέλων, πιθανῶς, νὰ δοκιμάσῃ τὸν ναύαρχον ὡς πρὸς τὴν συνδρομὴν ἢ ὑπεράσπισιν, ἣν ἠδύνατο νὰ προσδοκᾷ παρ' αὐτοῦ, ἐν ἀνάγκῃ, ἠρώτησεν αὐτόν, ἂν δὲν ἐθεώρει προτιμότερον νὰ καταπλεύσῃ ὁ Ἀτμοδρόμων εἰς Πειραιᾶ καὶ νὰ καθορμισθῇ, ἐπὶ τὸ ἀσφαλέστερον, μεταξὺ τῆς Γαλλικῆς Ναυαρχίδος καὶ Ἀγγλικοῦ τινὸς Ἀτμοδρόμωνος ἐκεῖ ναυλοχοῦντος.

Ἄλλ' ὁ Ναύαρχος ἀπεκρίθη, ὑπαινιττόμενος βεβαίως, τὴν ἀρτί-ἐκφρασθεῖσαν αὐτῷ ἀνησυχίαν τοῦ Παλάσκα: «Μεγαλειότατε, ἐρωτήσατε τὸν Κυβερνήτην Παλάσκαν, ἂν στέργῃ νὰ καταπλεύσῃ ἐντὸς τοῦ Πειραιῶς».

Ὁ Παλάσκας ὅμως ἀπήντησεν, ὅτι ἦτο δυσάρεστος ἢ ἐλλιμένισις ἐν Πειραιεῖ, διότι οἱ βασιλεῖς ἤθελον ἀναγκασθῇ νὰ κατὰφύγῃ εἰς τὸ κύτος τοῦ πλοίου, καθότι ἐκ τῆς γῆς πάντοθεν περικειμένης ἦτο λίαν ἐνδεχόμενον ἀντάρται τινες νὰ πυροβολή-

σωσι δι' ὧν εἶχον ἤδη ραβδωτῶν ὅπλων κατὰ τῶν παραθύρων καὶ νὰ φονεύσωσι τοὺς βασιλεῖς.

Μετὰ τὸν Βουρέ, ταχέως ἀναχωρήσαντα, ἦλθεν ἀμέσως ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας Σκάρλετ, ἔπειτα οἱ τῆς Ρωσίας κόμης Βλουδόφ, Ἰταλίας κόμην Μαιμιάνης, Αὐστρίας Βαρόνος Τέστας, Τουρκίας Φωτιάδης-Βέης, Πρωσσίας κόμης Καίσερλιγκ, Σουηδίας Βαρόνος Εἰδεγσταμ καὶ Βαυαρίας κόμης Χόμπες, πάντες πλὴν τοῦ Σκάρλετ, ἐν στολῇ.

Αὐθόρμητοι δὲ συνεβούλευσαν αὐτῷ ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως, βεβαιοῦντες ἐπανελημμένως, ὅτι σύσσωμον ἐξάνεστη κατ' αὐτοῦ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, καὶ ὅτι οὐδεὶς ἀπέμεινε πλέον φίλος αὐτοῦ ἢ ὑπέρμαχος.

Τότε ὁ βασιλεὺς διατάξε νὰ μεθορμίσωμεν εἰς Σαλαμῖνα ἵνα διανυκτερεύσωσιν. Ἀλλ' ὁ Πλωτάρχης Παλάσκας θέλων νὰ προκαλέσῃ ὑπὲρ τῆς Βασιλείας συνοδείαν τῆς Ἀγγλικῆς καὶ Γαλλικῆς σημαίας — διότι εὐδὲν Ρωσικὸν ἐνχυλόχει τότε πλοῖον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ θαλάσῃ, — ὑπεκρίθη φόβον τινά, οὕτως ὥστε ὁ Γάλλος ναύαρχος Τουσσὸρ εὐθὺς παρήγγειλεν ὅπως μικρά τις ἀτμαπόστολος α' Εὐαφὸς» καλουμένη θερμάνῃ ἀμέσως καὶ παρακολουθήσῃ τὴν α' Αἰμαλίαν» εἰς Σαλαμῖνα, αὐτὸς δ' ᾗτήσατο συγγνώμην ὡς ἀναγκαζόμενος δῆθεν νὰ παραμείνῃ μετὰ τῆς «Ζηνοβίας» ἐν Πειραιεῖ ὅπως προστατεύσῃ ἐν ἀνάγκῃ, τὰ συμφέροντα τῶν Γάλλων ὑπηκόων.

Συγχρόνως ὁ ἀγγλικὸς ἀτμοδρόμων, «Σκύλλα» ἡτοιμάσθη νὰ ἐκπλεύσῃ τοῦ Πειραιῶς ἵνα συνοδεύσῃ αὐτοὺς. Τὰ δύο πλοῖα ἀπῆραν περὶ τὴν 8 μ. μ. ὥραν. Ταυτοχρόνως ἐπῆρχετο ἐκ τοῦ πελάγους ἡ «Ἀφρόεσσα» ἀπὸ τῆς πρώτης καθυστερήσασα ὡς ἐκ τοῦ βιαίου καὶ ἐναντίου ἀνέμου ἤδη κοπᾶσαντος ἐντελῶς, ἥτις παρεκολούθησεν αὐτοὺς εἰς τὸν ὅρμον τῆς Σαλαμῖνος, ἐνῶ ἡκυροβόλησαν καὶ τὰ τέσσαρα πλοῖα μετὰ τὸ Ψυτταλείας καὶ Κυνοσούρας περὶ τὴν 9 μ. μ. ὥραν.

Κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἠγρύπνησαν ἵνα λάθωσι πάσας τὰς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δυνατὰς προφυλάξεις, ὅτε πλωτάρχης Παλάσκας, ὁ ὑπαρχος Κουτσοῦκος μετὰ τριῶν ὑπαξιωματικῶν ἐμπίστων. Κατεβίβασαν ἀψοφητὶ καὶ ἡσφάλισαν ἐντὸς τῆς πυριτοθήκης ἅπαντα τὰ ἐν τῷ πυροβολεῖῳ συνήθως κείμενα φορητὰ ὅπλα τὸ δὲ πλήρωμα, ὑπερ τὸ ἐν τέταρτον ἐγρηγόρει φυλάττον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, τῶν ἄλλων τριῶν τετάρτων κοιμωμένων ἐν ταῖς αἰώραις δὲν ἐνόησε τὰ γενόμενα : διότι εἶχον σθέσει λάθρα τοὺς φανούς τοῦ πυροβολίου.

Ὁ Βασιλεὺς, ἀναλαβὼν ἐκ πρώτης τὰς συνδιαλέξεις μετὰ τῶν Πρέσβειων τῆς Ἀγγλίας καὶ Βυαρίας, ἐδήλωσεν αὐτοῖς, ἐπὶ τέλους, ἣν εἶχεν ἀμετάκλητον πρόθεσιν ν' ἀνχωρήσῃ καὶ ἐκάλεσε τὸν Παλάσκην, ἵνα ὀρίσῃ τὴν ὥραν καὶ τὸν τρόπον τῆς μεταβίβασεως αὐτοῦ ἐπὶ τῆς «Σκύλλης».

Ὁ πλωτάρχης, καίπερ προσδοκῶν ἤδη τὴν τοιαύτην τοῦ βασιλέως δῆλωσιν, ἐταράχθη ἐπὶ τῷ ἀκούσματι· ἐτόλμησε δὲ ν' ἀντιτείνῃ πολλὰς σπουδαίας ἐνστάσεις, ὡς μηκέτι ἀπεγνωσμένων τῶν πραγμάτων.

Εἶπε, προσέτι αὐτῷ ὅτι, ἐκτὸς τῆς Λακωνίας, ὅπου οἱ βασιλεῖς εἶχον ἤδη πιστοὺς ὑπερμάχους καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου παρεῖχον αὐτοῖς ἐν δέοντι λυσιτελεῖ ὀρμητήρια πρὸς ἀπακλεισμόν τῶν ἀνταρτῶν, τῇ βοηθείᾳ καὶ τοῦ ἄλλου ναυτικοῦ ὅπερ ἐθεώρει ὡς πιστόν. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς διέκοπτε τὸν πλωτάρχην λέγων ὅτι ἀπηύδῃσε πλέον ἐκ τῶν συχνῶν ἐπαναστάσεων, ὅτι ἐβαρύνθη καὶ ὅτι ἐνόσφ' πατῶ τὸ ἐλληνικὸν ἔδαφος, οἱ Ἕλληνες δὲν θὰ ἐννοήσωσι ποτὲ ὅτι οὐδὲως πταίῳ ἐγὼ εἰς ὅσα μὲ κατηγόρουσι».

Τότε πλέον, βλέπων αὐτὸν ἀμετάπειστον, παρεκάλεσεν ὁ Παλάσκας νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτῷ ὡς τελευταίαν χάριν νὰ μεταφέρῃ διὰ τῆς «Ἀμαλίας» εἰς Βενετίαν ἢ ὅπου ἀλλαχοῦ ἤθελεν, ἵνα μὴ συχὸν ἢ ἐκ τοῦ πλείου φυγὴ αὐτοῦ παρεξηγηθῇ πρὸς βλάβην τῆς

φιλοτιμίας αὐτοῦ, ἀλλ' ἡρνήθη καὶ τοῦτο, λέγων ὅτι ἤθελεν ἐξάπαντος νὰ ἀποδώσῃ τὸν ἀτμοδρόμωνα εἰς τὸ ἔθνος.

Οὕτω, τὴν 1 μ. μ. οἱ βασιλεῖς ἐπέβαινον τῆς «Σκύλλης» ὑπὸ τοὺς χαιρετισμοὺς τῆς «Ἀμαλίας».

Τοὺς βασιλεῖς ὑπεδέχθησαν οἱ Ἄγγλοι μεθ' ὅλων τῶν Βασιλικῶν τιμῶν.

Ἄμα ἐπὶ τῆς «Σκύλλης» ἀναβάντες οἱ βασιλεῖς μετὰ τοῦ Παλάσκα ἐκαθέσθησαν μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ πλωτάρχης ἔγραψε καὶ ἔστειλε εἰς τὴν «Ἀμαλίαν» τὴν ἐξῆς ἐπίσημον διαταγὴν.

«Πρὸς τὸν Ὑπαρχον τοῦ Β. Ἀτμοδρόμωνος «Ἀμαλίας».

«Κατὰ διαταγὴν τοῦ Βασιλέως μένω μετ' αὐτοῦ. Ἐπομένως νὰ ἀναλάβετε τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἀτμοδρόμωνος καὶ καταπλεύσατε εἰς Πειραιᾶ, ὅθεν θέλετε ζητήσῃ ἀμέσως τὰς διαταγὰς τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως».

Ἐν ὄρμῃ Σαλαμῖνος 12 Ὀκτωβρίου 1862.

Ὁ Κυβερνήτης

Λ. Παλάσκας

Μετὰ τοῦτο δὲ ἡ «Σκύλλα» καὶ ἡ «Ἐλαφος» ἀπῆραν ἐκ Σαλαμῖνος τῇ 9 μ. μ. ὥρα τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1862 καὶ ἔπλεον πρὸς νότον διαβᾶσαι ἀφανεῖς πρὸ τοῦ Πειραιῶς, ἐντὸς τοῦ λιμένος τοῦ ὁποίου ἔμενε μόνον τὸ πολεμικὸν γαλλικὸν ἡ ναυαρχίς «Ζηνοβία».

Οἱ βασιλεῖς ἀφίκοντο τέλος εἰς Μόναχον τὴν 20 8(βρίου 1862.

Ὁ Ὅθων ἠναγκάσθη, οὕτω νὰ ἐγκαταστῇ ἐν τῇ ξένῃ ταύτῃ γῇ τῆς Βαυαρίας· διότι ὄντως ἦτο ξένῃ δι' αὐτὸν ἡ γενέτειρα Βαυαρία καὶ πατρίδα ὁ τῆς μεγάλης ιδέας βασιλεὺς ἐθεώρει τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ Ἑλλάδα.

Ἐξή μὲν ἐν μέσῳ τῶν περιπτώξεων καὶ τῆς παρηγορίας τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας αὐτοῦ· ἐτιμᾶτο δὲ καὶ ἀπελάμβανε πάσης συμπαθείας καὶ ἀμερίστου τῆς ἀγάπης τοῦ ὁμαίμου αὐτῷ λαοῦ, ἀλλ' ἔζη ἐν ὁδύνῃ.

Ἀλλὰ τοιοῦτος ἀβίωτος βίος δὲν ἠδύνατο νὰ παραταθῇ ἐπὶ μακρόν· ὁ κατατρώγων τὴν καρδίαν σάραξ κατεμάρανε καὶ τὸ σῶμα. Οἱ ἰατροὶ κατέβαλον πᾶσαν ἀνθρωπίνως δυνατὴν προσπάθειαν ἵνα σώσωσιν αὐτόν· ἀλλ' ἡ κατατῆκουσα τὴν Ὀθωνα ἀσθένεια ἦτο ἀνίατος καὶ τῇ 14)26 Ἰουλίου 1867 ἀπέθανεν ἐξ ἐρισπιέλατος ὁ ἀείμνηστος βασιλεὺς!

Ὁ τάφος τοῦ Ὀθωνος καὶ τῆς Ἀμαλίας, πολλῶ ὕστερον ἀποθανούσης (20 Μαΐου 1875), κεῖται ἐν τῇ ἐν Μονάχῳ ἀπέναντι τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων κειμένη αὐλικῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπωνομαζομένη «Τεκτίνερ-Κίρχε» ἐν ᾗ ἐπίσης εὐρίσκονται καὶ οἱ τάφοι τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Βαυαρίας.

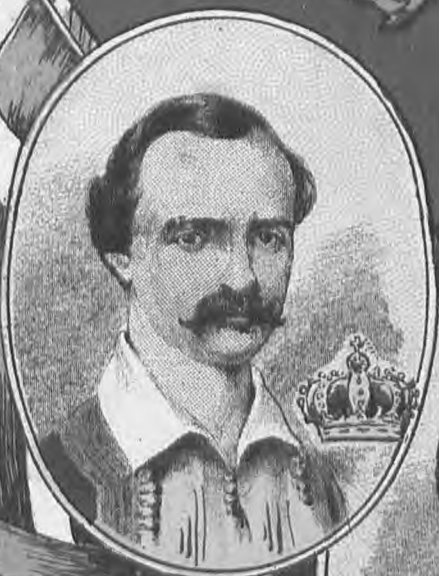
ΤΕΛΟΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ Δ. ΒΟΚΟΥ

Η ΚΑΤΟΧΗ

ΕΚΔΟΤΗΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Κ. ΤΣΑΓΚΑΡΗΣ

ΑΘΗΝΑΙ

1906

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Βερολίνου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΒΩΚΟΥ

Η ΚΑΤΟΧΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΤΣΑΓΓΑΡΗΣ

1908

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Η Χ Ο Τ Α Κ Η

ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΚΑΤΑΝΟΗΣΙΣ

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἀριθμομένους Ζ. Διαληθῶς

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

Α'.

“ΕΙΣ ΤΗΝ “ΩΡΑΙΑΝ ΕΛΛΑΔΑ,,

Ἐκεῖνο τὸ πρῶτ', περὶ τὰ τέλη τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1854, ἔκτακτες συγκλήσεις ἐπεκράτει εἰς τὸ παρὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Ἑρμοῦ καὶ Αἰόλου καφενεῖον τῆς «Ὠραίας Ἑλλάδος», τὸ ὅποιον ἦτο τότε τὸ πολιτικὸν κέντρον τῶν Ἀθηνῶν. Ἐνῶς διεσταυροῦντο εἰδήσεις περὶ σπουδαίων ἐπαναστατικῶν γεγονότων ἀνὰ τὴν Ἡπειρον, τὰ ὅποια ἐπροκάλεσεν ὁ Βασιλεὺς, νομίσας ἐπικαίρων τὴν στιγμὴν νὰ ἐκπληρώσῃ τοὺς προαιωνίους πόθους τοῦ ἔθνους. Διότι ἡ Τευρκία εὕρισκετο ἀπησχολημένη εἰς πόλεμον μετὰ τῆς Ῥωσσίας. Καὶ ἡ καταστροφὴ αὐτῆς κατὰ τὴν γενικὴν πεποίθησιν ἐπέκειτο. Ἐπιστεῦετο θετικῶς ὅτι ἡ Ῥωσικὴ προέλασις θὰ ἐπῆρχετο ἀκάθεκτος, ὀρμητικῇ. Ἡ διάβασις τοῦ Δουνάβεως ἐκρίνετο ἔργον εὐχερέστατον, ἡ δὲ ἀντίστασις τοῦ τούρκου ἀρχιστρατήγου Ὁμέρ πασσᾶ ἐπρολέγετο ἀναξία πλέον λόγου.

Γῆραιοι ἀγωνιστὰι εἰς τὸ ἱστορικὸν ἐκεῖνο καφενεῖον, ἀνεγίνωσκον τὰς εἰδήσεις ταύτας μετὰ συγκινήσεως, ἡ ὁποία τοὺς ἔφερε δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Εἰς τὰς γενναίας τῶν ψυχὰς ἀνέζη ἡ ἑμνηρικὴ ἐποποιία τοῦ 21. Λαιπὸν ἦτο θέλημα Θεοῦ νὰ ἴδουν τὴν ὅλην ἀνάστασιν τοῦ Γένους καὶ νὰ λειτουργηθοῦν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν;

* Ἄλλοι νεώτεροι, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀνατραφῇ μὲ τὴν ποιητικὴν ἀφήγησιν τῶν ἡρωϊκῶν ἐκείνων ἄθλων ἐφλέγοντο ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ δράζουσι τὰ ὅπλα καὶ νὰ δράμουν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν.

Τὸ εὐρωπαϊκὸν ταχυδρομεῖον ἐν τούτοις, τὸ ὅποion εἶχε φθάσει τὴν ἡμέραν ἐκείνην, προέλεγεν ἐξ ἄλλης ἀπόψεως καὶ δυσάρεστα γεγονότα. Αἱ ἀπειλαὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ὡς πρὸς τὴν θρυλλουμένην κοινὴν πολεμικὴν σύμπραξιν τῶν δύο τούτων Δυνάμεων κατὰ τῆς Ῥωσσίας, ἔτεινον νὰ πραγματοποιηθοῦν. Ἄλλ' οἱ ἀγαθοὶ θαμῶνες τοῦ καφενεῖου τῆς «Ῥωσσίας Ἑλλάδος» ἐν τῷ μεγάλῳ ἐνθουσιασμῷ τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἤθελον νὰ πιστεύσουν. Τινὲς μάλιστα, οἱ ὁποῖοι ἀνεγίνωσκον τὴν «Ἀθηνᾶν» δημοσιεύουσαν ἐν λεπτομερείᾳ πάσας τὰς ἐξ Εὐρώπης εἰδήσεις, συμβουλευούσαν δὲ ἡσυχίαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὸν Βασιλέα, ἀπέριπτον τὸ φύλλον μετ' ἀγανακτήσεως ἀποκαλοῦντες αὐτὸ προδοτικόν.

Οἱ οὕτω ἐκφραζόμενοι ἦσαν ἰδίως οἱ Ναπαῖοι, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ ῥωσσικὸν λεγόμενον κόμμα, οἱ καὶ πολυπληθέστεροι, οἱ ὁποῖοι ἀδιστακτικῶς ἐπίστευον, ὅτι ἡ ὁμόδοξος δύναμις τοῦ Βορρᾶ ἤθελε φέρεи εἰς πέρας τὴν πλήρη ἀπελευθέρωσιν τοῦ Γένους! Οὗτοι ἀπετέλουν καὶ τὴν μεγάλην πλειονοψηφίαν τῶν θαμῶνων τῆς «Ῥωσσίας Ἑλλάδος». Ὁργανὸν τῶν δὲ ἦτο ὁ «Αἰὼν» ἐνθέρμως γράφων περὶ τοῦ πολέμου, ἀνεπιφυλάκτικῶς προτρέπων εἰς τὴν πολεμικὴν ἐξέγερσιν τῆς χώρας καὶ παρακολουθῶν ἐν γένει τὴν κοινὴν γνώμην.

Πᾶσα ἀντίρρησης τῶν ἀντιφρονούντων, οἱ ὁποῖοι ἀπετελοῦντο ἀπὸ τοὺς μπαρλαίους * καὶ τοὺς μωσχομαγκίτας ** καὶ ἀπὴρτίζον τὴν ἀντιπολίτευσιν, συνετρίβετο πρὸ τῆς ὀρμητικῆς αὐτῆς ὁμοφωνίας. Καὶ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἀντιπολίτευσις πράγματι δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸ καφενεῖον τῆς «Ῥωσσίας Ἑλλάδος». Ὅλοι διέβλεπον εἰς τὸ κίνημα αὐτὸ ἄγωνά ἐθνικόν, τὸν τελευταῖον ὑπὲρ τῶν ὅλων ἄγωνα.

* Τὸ ἀγγλικὸν κόμμα.

** Τὸ γαλλικὸν κόμμα.

Ἦδη ὠμίλουν περὶ συστάσεως κομιτάτων, τῶν ὁποίων σκοπὸς ἦτο ὁ ἐξοπλισμὸς ἀνταρτικῶν σωμάτων. Αἱ ἀνακρινώσεις αὐταὶ ἐγίνοντο ἐν ἀρχῇ ὑπὸ τὸν τύπον αὐστηρῆς ἐχεμυθείας, ἀλλὰ παραδόξως μὲ ὅλας αὐτὰς τὰς ἐπιφυλάξεις τὰ μυστικά ἦσαν ἤδη γνωστότατα εἰς πάντας.

Αἰφνης εἰς τὸ καφενεῖον εἰσῆλθεν ἀσθμαίνων ὁ γηραιὸς διδάσκαλος τοῦ Γένους Γεώργιος Γεννάδιος, παρακολουθούμενος ὑπὸ τοῦ νεαροῦ ὑπολοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Γεωργίου Ὀλυμπίου. Ἦσαν ὁμοῦ ὠραία καὶ συγκινητικὴ εἰκὼν, τὸ ἐνδοξὸν γῆρας, τὸ ὅποιον ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς ἀναγεννηθείσης πατρίδος, ἡ νεότης, ἡ ὁποία ἤλπιζε νὰ στεγάζῃ τὸ μέγα οἰκοδόμημα περίβλεπτον εἰς τὰ ὄμματα ὅλου τοῦ κόσμου, ὅπως καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους ἐλληνικοὺς χρόνους.

Ἐφαίνετο, ὅτι ζωηρὰ συζητήσεις ἐθέρμαιεν ἀμφοτέρους. Ὁ εἰς ἦτο διστακτικὸς, ἔχων εἰς τὴν ψυχὴν του ὁμοῦ μὲ τὸ ἀσθεστον πατριωτικὸν πῦρ καὶ τὴν σκληρὰν ἀπὸ μακρῶν καὶ ταλαιπωρημένων ἀγώνων πείραν τῆς διπλωματικῆς ἀνάγκης, ὁ ἄλλος ἦτον ἐνθουσιώδης ἄνευ δισταγμοῦ περὶ ὅλων !

— Νὰ τὸ πιστεύσης, δάσκαλε, τοῦ ἔλεγε δι' ἐντόνου φωνῆς ἐνῶ εἰσῆρχοντο εἰς τὸ καφενεῖον, νὰ τὸ πιστεύσης.

— Εὐλογημένη νὰ εἶνε ἡ ὥρα, παιδί μου, ἀπήντησεν ἐκεῖνος καλοχέγαθως, θέλω νὰ τὸ ἰδῶ κι' αὐτὸ ὅπως εἶδα καὶ τὸ ἄλλο, μὰ ἀπὸ ὅσα ἀκούω καὶ ἀπὸ ὅσα μὲ τὴ μικρὴ μου τὴ γνῶσι καταλαβαίνω μὲ φαίνεται πῶς δὲν θὰ μᾶς ἀφήσουν νὰ κάνουμε βῆμα.

Ὁ νεαρὸς ὑπολοχαγὸς διέκοψεν εἰς ἐνθουσιώδη τόνον.

— Μὴ τὸ λὲς αὐτό, εἶπε, ἔχουμε Βασιλεῖα παλληκάρη !

— Εἶσαι νέος καὶ δὲν σὲ ἀδικῶ, ἀπήντησεν ὁ γηραιὸς διδάσκαλος, δὲν ξέρεις ἐσύ, ὅτι πολλαὶ φοραὶ δὲν φθάνει ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐθειλοθυσία ἐνὸς Βασιλεῖα . . . Εἴμεθα πολὺ μικροὶ κι' ἐπέσαμε βρῶα τῶν λύκων. Ὁ ἓνας μᾶς τραβάει ἀπὸ 'δῶ, ὁ ἄλλος ἀπὸ 'κεῖ, τὸ τέλος εἶνε νὰ μᾶς κομματιάσουν καὶ νὰ μᾶς καταβροχθίσουν.

Ὁ ὑπολοχαγὸς ἐπέμεινεν εἰς τὰς σκέψεις του μὲ τὸν αὐτὸν ἀγέρωχον ἐνθουσιασμόν.

— Καλλίτερα αὐτὸς ὁ μαρτυρικὸς θάνατος, εἶπε, παρὰ μιὰ

πατριδά ἐγωϊστική τοῦ δὲν κυττάζει ἔξω ἀπὸ τὰ σύννεφα τῆς τᾶ σλαβωμένα τῆς παιδείας. Ἐπειτα, δάσκαλε, γιὰ μᾶς τοὺς νέους εἶνε τωρινὸ ἀκόμα τὸ παράδειγμα !...

Καὶ στρεφόμενος πρὸς τοὺς πέριξ καθημένους ἀγωνιστὰς καὶ δεικνύων αὐτοὺς προσέθεσεν :

— Ἄν ξεχασθοῦμε ἀπάνω στὰ ἀγαθὰ τοῦ μᾶς παράδωκαν αὐτοί, τότε γρήγορα ἡ ἐλεύθερη πατριδὰ θὰ πεθάνῃ ἀπὸ μαρασμό.

— Τὰ λόγια σου τὰ ὠραῖα, ὑπέλαβεν ὁ Γεννάδιος συγκινημένος, εἶνε γιὰ μένα μιὰ ὁρμητικὴ πνοὴ νεότητος στὴ ψυχὴ μου...

Καὶ ἐγειρόμενος ἐν ὁρμῇ νεαροῦ ἀνδρός, ὡς ὅταν ποτὲ ἐδημηγόρει πρὸς τὰ πλήθη τῶν ἡρώων εἰς Ναύπλιον, εἶπε μὲ τὴν γλυκεῖαν καὶ ἠχηρὰν τρυφάνην.

— Θέλω νὰ ξανακούσω τὸ κανόνι. ἂν κι' αὐτὴ τὴ φορὰ θὰ τὸ ἀκούσω ἀπὸ μακριὰ σὰν ὑστερὴν παρήγορη μουσική τοῦ θανάτου, θέλω νὰ ξαναἰδῶ τὸν πόλεμο μ' ἓνα Βασιλεῖ μ' ἀπρόσδεκα καθβάλα στὸ ἄσπρο τοῦ ἄτι, σὰν ὑστερὸν ὄνειρο δευτέρας παρουσίας.

— Καὶ τὴ μουσική θ' ἀκούσης, δάσκαλε, ἀπήντησεν ὁ Ὀλύμπιος, καὶ τὸ ὄνειρο θὰ τὸ ἰδῇς.

Ἄλλ' ὁ γηραιὸς διδάσκαλος ἤρχισε νὰ ἐκφάζη ἐνδοιασμούς. Ὑπέδειξε καὶ πάλιν εἰς τὸν ἀξιωματικὸν τὴν ἀνευ πείρας καὶ δοκιμασίας νεότητά του, ἡ ὁποία δὲν τοῦ ἔδωκε καιρὸν ἀκόμη νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὰ μυστήρια τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας καὶ νὰ γνωρισθῇ μὲ τὴν ὑποπτη τέχνη τῆς.

— Μὴν πλανᾶται, τοῦ εἶπε. Τὸ συμφέρον τῶν μεγάλων θυσιάζει πάντα στὴ σιδερένια τοῦ ἀνάγκη κάθε αἰσθημα κι' ἔπρεπε ἴσως τὸ λεπίδι τοῦ τυράννου ν' ἀφαιρᾷ καὶ τὴ λιγώτερη τοῦ ἔμεινε ζωὴ ἀπὸ μιὰ φυλὴ καὶ οἱ εὐγενεῖς λαοὶ τῆς Εὐρώπης νὰ μᾶς εὐσπλαγχνισθοῦν γιὰ νὰ λάμψουν ἡ ἐξαγνιστικὴς φλόγες τοῦ Ναυαρίνου ἀπὸ τοὺς στόλους τῶν Κυβερνήσεων. Λίγο πρὶν χαμένους στὰ σκόπη τῆς δουλείας μᾶς διεμέλιζαν οἱ δύο τραγοὶ ἄρχοντες τοῦ κόσμου, ὁ Μέγας Ναπολέων καὶ ὁ Τζάρος Ἀλέξανδρος καὶ ἐπειδὴ καὶ οἱ δύο τοὺς τὴν ἰδίαν λεία ἐζητοῦσαν, τὴν πολυπαθὴ Πόλι, ἡ ἀθέμιτη συμφωνία τοὺς ἐναυάγησε καὶ ἡ θεία Πρόνοια μᾶς ἔσωσε.

— Ἄλλοι τότε καιροί ! εἶπε μετὰ βαθυτέρας πεποιοήσεως ὁ ἀξιώματικός. Τώρα ὅμως εἶνε φανερόν, ἡ Ῥωσσία θὰ ἐξοντώσῃ τὸν Τούρκον καὶ ἂν ἐκστρατεύῃ, βλέπεις, γιὰ μᾶς τὸ κάνει γιὰ τὸν ἅγιον τάφο τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Γεννάδιος ἐξανέστη διὰ τὴν ἀφελῇ αὐτὴν πίστιν τοῦ νεαροῦ ὑπολοχαγοῦ :

— Πάντα θὰ βρεθῇ μιὰ πρόφασις, περητήρησε, νὰ σκεπάσῃ τὴν ἀληθινὴ αἰτία. Κάτω ἀπὸ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων κρύπτεται ἡ κατακτησις γιὰ δικό της πρῶτον λογαριασμόν καὶ ἂν περισσεύῃ καὶ γιὰ μᾶς θὰ τὸ πάρουμε ἀπὸ ἐλεημοσύνης.

Ὁ Ὀλύμπιος τὸν ἐκύτταξε μὲ ἐρευνητικόν, δύσπιστον βλέμμα καὶ δὲν ἐδίστασε νὰ εἰπῇ :

— Εἶσαι μπαρλαῖος, μοῦ φαίνεται, δάσκαλε, καὶ μιᾶς μὲ φανατισμό.

— Δὲν εἶμαι οὔτε μπαρλαῖος, οὔτε ναπαῖος, ἀπήντησεν ἐκεῖνος ὑπερήφανος, οὔτε μὲ τοὺς Γάλλους. Ἕλληνας εἶμαι καὶ μόνον Ἕλληνας καὶ γι' αὐτὸ μιλῶ ἔτσι. Αἰσθάνομαι εὐγνωμοσύνη καὶ στὰς τρεῖς Δυνάμεις γιὰτὶ ἀδιάφορον πῶς, δὲν λησμενῶ, ὅτι σ' αὐταῖς χρωστοῦμε τὴν ἐλευθερίαν μας. Ξέρω ὅμως καὶ παραπάνω, δὲν ἐνθουσιάζομαι σήμερον μὲ κανένα, καὶ ἂν ὁ Ῥώσσος φαίνεται πῶς ἐκστρατεύει γιὰ μᾶς, ὁ Ἀγγλος ποῦ μᾶς συμβουλεύει νὰ μένουμε ἥσυχοι, δὲν θέλει νὰ ἰδῇ τὴν προκοπὴν ἐκείνου, γιὰτὶ ξέρεي, ὅτι τὸν υποβλέπει στὰ πλούτη τῶν Ἰνδιῶν . . . ὅσα γιὰ τὴν Γαλλίαν τριγυρίζει καὶ πάλι στὸ πλευρὸ τοῦ Τούρκου καὶ τοῦ Ναπολέοντος τον Γ'. τοῦ ἀρέσουν αὐτὰ τὰ τυχεδωκτικὰ κινήματα.

— Ὅ,τι πάρουμε μόνον μας θὰ τὸ πάρουμε, ὑπέλαβεν ὁ Ὀλύμπιος . . . Λαὸς ποῦ κοιμάται δὲν ἔχει ἐλπίδα νὰ ἰδῇ Θεοῦ πρόσωπον καὶ ἀπορῶ, δάσκαλε, ἐσὺ ποῦ ξέρεις αὐτὴ τὴν ἀλήθειαν, ποῦ ἀκουσες τὴ βροντὴν τοῦ πολέμου, νὰ μοῦ μιᾶς ἔτσι. Τὰ νειάτα μου δὲν σοῦ ἐπιτρέπουν αὐτοὺς τοὺς δισταγμούς.

Ἦτον ὥραϊος εἰς τὴν ἐκφρασιν τῶν λόγων του ὁ νεαρὸς ἀξιώματικός μὲ τὸ ὑψηλὸν ὡς κράνος πιλίκιον καὶ τὰς χρυσὰς μεταλλίλους

ἐπωμίδας. Ἡ ἀπερίοριστος πρὸς τὸ μέλλον πίστις του συνεχίνει ἕως εἰς τὰ βαθύτερα τῆς καρδίας τὸν μέγαν διδάσκαλον.

— Νὰ ζήσης, τοῦ εἶπε, παιδί μου, νὰ ζήσης καὶ νὰ σὲ ἰδῶ μπροστά πάντα στὴ μάχη ὅπως εἶδα καὶ τὸ μακαρίτη τὸν πατέρα σου.

Καὶ ἐν τῇ ἐπιμονῇ τοῦ πεπειραμένου καὶ σοφοῦ ἀνδρός, τοῦ βλέποντος ἀπώτερον εἰς τὸ ἱστορικὸν μέλλον, δὲν παρέλειψε νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς ἀπαισιδοξοὺς συμβουλὰς του :

— Μὴ λησμονῇς ὅμως τὸ συμφέρον τῶν μεγάλων. Στὸ τρέξιμό σου μπροστά ἴσως νὰ μὴν εὔρης μόνον τὰς λόγχας τοῦ Τούρκου, καὶ ἂν ἡ λόγχαις περὶ ἀπαντήσης δὲν σοῦ ματώσουν τὸ κορμί, ἀφενκα ὅμως θὰ σοῦ σταματήσουν τὸ δρόμο.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆλθεν εἰς τὸ καφενεῖον ὁ Γιουροῦκος, παλαιὸς μαθητὴς τοῦ Γενναδίου, πρόσωπον ἀναμιγνύμενον εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἀναμένον νὰ ζήσῃ ἐκ τῆς πολιτικῆς, θεσιθῆρας μὴ εὐρίσκων ποτὲ ἀσφαλὲς καταφύγιον ζωῆς. Εἰσῆλθεν ὀρμητικὸς κραδαίνων τὴν ράβδον του, ὡς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν ζωηρῶν ἐντυπώσεων, καὶ ἀφοῦ ἐκύτταξεν ὅλους τοὺς θαμῶνας, τοὺς ὁποίους ἐγνώριζεν, ἐπροτίμησε νὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὴν τράπεζαν ὅπου ἐκάθηντο ὁ Γεννάδιος καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς Ὀλύμπιος. Ἀπρόσκλητος καὶ μὲ οἰκειότητα, τὴν ὁποίαν συνείθιζε νὰ λαμβάνῃ μόνος, ἐπλησίασε πρὸς αὐτοὺς.

— Γερά σας ! ... τοὺς εἶπε καὶ ἐκάθισε πλησίον των.

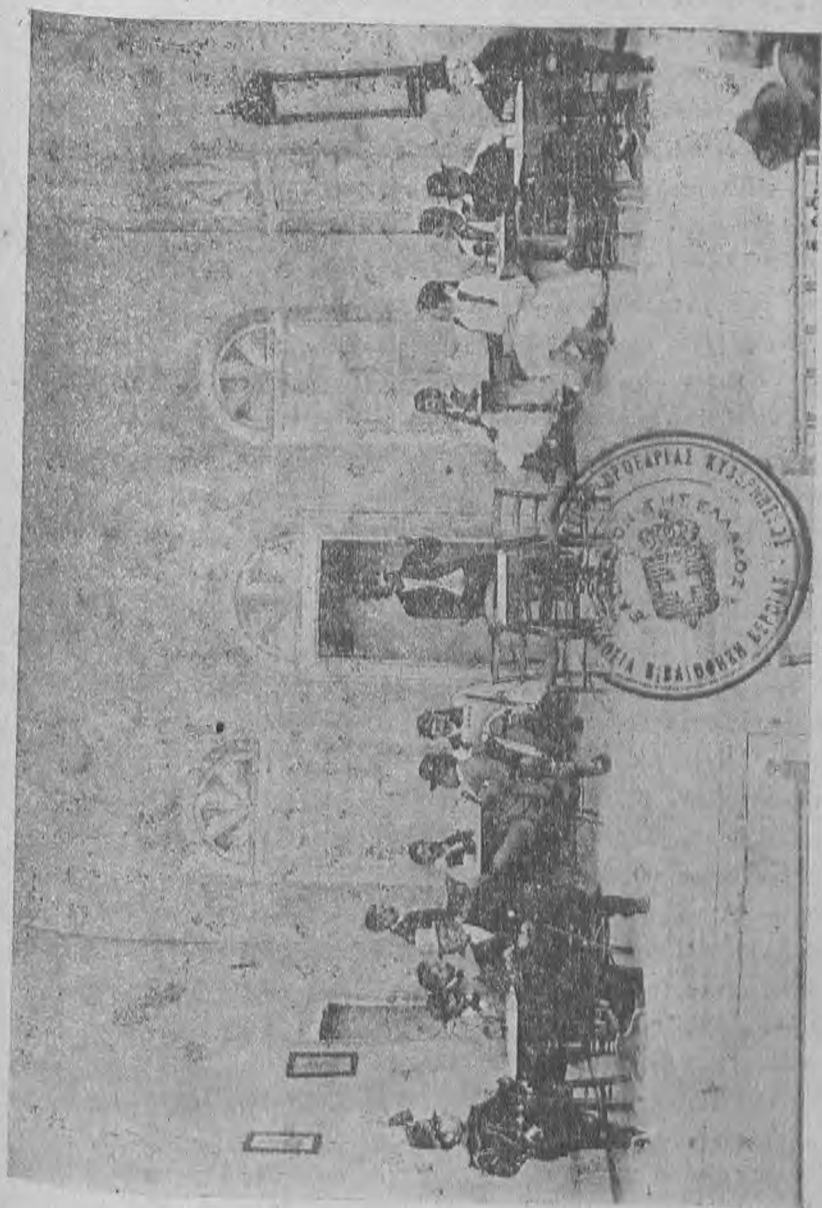
— ὦ ! καλῶς τὸ Γιουροῦκο ! ἀπήντησεν εἰς τὸν οἰκεῖον χαιρετισμὸν τοῦ ὁ ὑπολοχαγός.

— Καιρὸ εἴχαμε νὰ σὲ ἰδοῦμε ! ὑπέλαβε μὲ εἰρωνικὸν τόνον ὁ Γεννάδιος.

— Ἐδῶ τριγυρίζω κι' ἐγώ, ἀπήντησεν ἐκεῖνος ὡς διὰ νὰ τοὺς πληροφόρησῃ περὶ τῶν διαθεμάτων του, κι' ἂν κἄποτε δὲν μὲ βλέπετε εἶνε ποῦ μὲ κρατᾷ ὦρσις στὸ γραφεῖό του ὁ Ἀμβροσιάδης.

— Ὡστε διωρίστηκες ! . . . τὰ συγχαριτήριά μου ! παρετήρησε γελῶν ὁ Γεννάδιος.

— Δάσκαλε, πῶς σ' ἀρέσει νὰ μὲ πειραζῇς, ἀπήντησεν ὁ πτω-

«Ο καθηγητής τῆς Γαλλικῆς Νεβλ εἰσερχόμενος εἰς τὸ καφενεῖον τῆς «Ὠραίας Ἑλλάδος»».

χὸς θεσιθῆρας ἐν ἀπελπισίᾳ. Ὁ Ἀμβροσιάδης τότε μόνον διορίζει ὅταν τὸ ὀλιγώτερον τοῦ τὸ ζητήσουν δέκα βουλευταὶ καὶ ξέρετε πολλὸ καλὰ, ὅτι ἐγὼ δὲν ἔχω οὔτε ἓνα... Ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ ἀρκετὰ γενναῖος νὰ σοῦ πῇ τὴν ἀλήθεια, δὲν σὲ διορίζω, λάβε τὰ μέτρα σου, ἀλλὰ ἡμέρας σὲ κρατᾷ ἄδικα στὸ γραφεῖό του. . .

— Εἶνε πολὺ φυσικὸ νὰ τοῦ ἀρέσῃ ἡ συντροφικὰ σου, διέκοψεν ὁ ὑπολοχαγός.

— Ἄφησε τὰ ἀστεῖα, κύριε ὑπολοχαγέ, πὶο ἀσυνείδητη κυβέρνησι ἀπὸ αὐτὴ δὲν εἶδε ἀκόμα τὸ ρωμαῖκο.

Καὶ ἤρχισε νὰ κατηγορῇ τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἰδίως τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἑσωτερικῶν, ἐχθρὸν τοῦ προσωπικόν, ὁ ὁποῖος ἐπέμενε νὰ μὴ τοῦ δίδῃ θέσιν. Ἀλλ' ὁ ὑπολοχαγός, ὁ ὁποῖος πολλακις εἶχεν ἀκούσει τὰς κατηγορίας αὐτάς καὶ τὰ παράπονα, ἔσπευσε νὰ τὸν διακόψῃ.

— Καὶ τί νέα ἀπ' ἐξῶ ; τὸν ἠρώτησε.

— Χαλάει ὁ κόσμος ! . . .

Καὶ ἐξάχων ἐκ τοῦ θυλακίου του ἐν τεμάχιον ἐντύπου χάρτου, προσέθεσε.

— Τὸ παράρτημα τοῦ «Αἰῶνος» τὸ διαβάσατε βέβαια. Ὁ ρωσσικὸς στρατὸς ὅπου εἶνε διαβαίνει τὸ Δούναβι.

— Ἔχεις καιρὸ γι' αὐτό ! ὑπέλαβεν ὁ Γεννάδιος κινῶν δυσπίστως τὴν κεφαλὴν.

— Ἔτσι γράφει τὸ παράρτημα, ἐπέμεινε ὁ Γιουρούκος.

Καὶ οἰονεὶ σοβαρώτερον σκεπτόμενος προσθεσέν :

— Ἀγχαλὰ ὁ «Αἰὼν» τὰ παρालέει !

Ἀλλ' ὁ Γεννάδιος διειδὼν εἰς τὴν παρατήρησιν αὐτὴν τοῦ θεσιθῆος μετατροπὴν πολιτικῷ φρονήματος καὶ διὰ νὰ τὸν πειράξῃ τοῦ εἶπεν εἰς σοβαρὸν τόνον :

— Πῶς φαίνεται πῶς ἄλλαξες φρόνημα

Ὁ Γιουρούκος τὸν περιέβαλε μὲ παραπονετικὸν βλέμμα προμηνύμα μόλις συγκρατουμένης αὐθαδείας.

— Ἐξῶ τί λένε γιὰ τὰ δικὰ μας πράγματα ; ἔσπευσε νὰ ἐρωτήσῃ ὁ Ὀλύμπιος.

— Πάντοτε ἐνθουσιασμένοι καὶ ὁλοένα ἐτοιμάζονται ! ... Τὰ κομιτάτα μαζεύουν ἐράνους· πρὸ ὀλίγου οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου ἔκαναν ἓνα γύρο στὴν ὁδὸ Ἑρμοῦ καὶ ὅλοι οἱ ἔμποροι ἄνοιξαν τὸ πουργί τους, οἱ ὁμογενεῖς στέλνουν χρήματα πολλά, ἀπὸ τῆ Ρωσσία ἔφθασαν δὲν ξέρω πόσαι χιλιάδες ρούβλια. Ἀντάρταις ἐξοπλίζονται, τὼρα μάλιστα ἡμῶνα μὲ τὸν Καταραχιά.

— Μὲ τὸν Καταραχιά ; διέκοψεν ἐν θαυμασμῷ ὁ Ὀλύμπιος.

— Δὲ τὸν ἀτρώμητο Καταραχιά ! Ἐτοιμάζεται κι' αὐτός !

— Ἐστὶ Γιουρούκο δὲν θά πᾶς ; εἶπε γελῶν ὁ Γεννάδιος.

Ἡ μόλις συγκρατουμένη ἀγανάκτησις τοῦ Γιουρούκου ἐξερράγη :

— Δάσκαλε, ἐφώναξε, ἐξακολουθεῖς νὰ μὲ πειράζης.

Καὶ ὑπεραμυνόμενος τοῦ πατριωτισμοῦ του προσέθεσε :

— Θάρρεψες πῶς ὁ γυιὸς τοῦ Γιουρούκου δὲν ξεχωρίζει τὴν πατρίδα ἀπὸ τὰ πρόσωπα ; Μπορεῖ νὰ μὴν ἔχω ἐμπιστοσύνη στοὺς σημερινούς ὑπουργούς, ἀλλὰ στὴν πατρίδα μου ἔχω παντοτεινὴ ἀγάπη, καὶ τὸ ξέρεις καλὰ, γιατί ἀπὸ σένα ἄλλος κανεὶς δὲν κατέχει καλλίτερά τὴν ἱστορίαν πῶς καὶ ὁ παππούς τοῦ Γιουρούκου καὶ ὁ πατέρας του τῆδωκαν ὅλα στὴν πατρίδα κι' ἐγὼ σήμερα διακονεῶ στὴν πόρτα ἐνὸς Ἀμβροσιάδη.

Τὸ παράπονόν του αὐτὸ ἐκίνησεν εἰς λύπην τὸν ὑπολοχαγόν, ὁ ὁποῖος ἐζήτησε νὰ τὸν παρηγορήσῃ :

— Ὁ δάσκαλος σὲ πειράζει, Γιουρούκο.

Τότε αὐτὸς συνερχόμενος εἶπε μὲ καλοκάγαθον γνώμην καὶ μὲ ἀληθῆ θαυμασμόν πρὸς τὸν παλαιόν του διδάσκαλον :

— Δὲν μὲ μέλει ! Ἄς ἔχῃ δυὸ λόγια παραπάνω, τοῦ ἀξίζει, κι' ἐγὼ τὸν ἤθελα σήμερα ψηλότερα ἀφ' ὅ,τι εἶνε, ἓναν ὑπουργό.

Ἄλλ' ὁ Γεννάδιος ἐπέμεινεν ἀμειλίκτως εἰς τὸ εἰρωνικόν του ὕψος :

— Τότε χωρὶς ἄλλο θὰ σὲ διώριζα ἐγώ, τοῦ ἀπήντησεν. Εἰς τὸ μεταξύ χάρισμά σου τὸ ὑπουργιλίκι.

— Λοιπὸν τί ἄλλα ξέρεις ; ἠρώτησεν ὁ Ὀλύμπιος.

— Ἄ ! ὑπέλαβεν ἐκεῖνος γελῶν, δὲν σὰς εἶπα κι' ἓνα νόστιμο.

Κατὰ τὰς 10 τὸ πρωτὶ ὁ καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς ὁ Νεβίλ, τὸν ξέρετε...

Ὁ ἀξιωματικὸς ὁ ὁποῖος εἶχεν ἰδῆ πρὸ μικροῦ τὸν Νεβίλ εἰσερχόμενον ἔνευσεν εἰς τὸν Γιουρῶκον νὰ σιωπήσῃ :

— Σῶπα ἐδῶ εἶνε ! τοῦ εἶπεν.

Ἄλλ' αὐτὸ ἤρκεσε διὰ νὰ ἐξοργίσῃ τὸν Γιουρῶκον, ὁ ὁποῖος ἐστράφη πρὸς τὸν Νεβίλ καὶ τοῦ ἔρριψε προκλητικὸν βλέμμα. Οὗτος τὸ ἀντελήφθη καὶ ἤρχισε ν' ἀνησυχῇ, ἐπίσης καὶ οἱ θαμῶνες τοῦ καφενείου, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐγνώριζον καλῶς καὶ μάλιστα τὸν ἐμίσουν διότι τακτικὰ ἀπὸ τινος ἐπέκρινε τὴν στάσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπειλῶν ὅτι καθ' ἃ ἀσφαλῶς ἐγνώριζεν ὁ αὐτοκράτωρ ἦτον ἀποφασισμένος νὰ τιμωρήσῃ σκληρῶς τὴν Ἑλλάδα.

— Ἀκόμα καλλίτερα ποῦ εἶνε ἐδῶ ! ἐφώναξεν ὁ Γιουρῶκος.

Καὶ ἐπιμένων νὰ τὸν παρατηρῇ βλοσυρῶς ἐξηκολούθησε μὲ δυνατὴν φωνὴν ὥστε ν' ἀκούεται εἰς ὅλον τὸ καφενεῖον :

— Γιατὶ ποῦ λέτε, ὁ καθηγητὴς τῆς Γαλλικῆς ὁ Νεβίλ, ὁ ὁποῖος σημειώσατε δὲν εἶνε Γάλλος, αὐτὸς βέβαια εἶνε φραγκολεβαντῖνος, ἐνῷ ὁ Καταρραχιᾶς ἔξω ἀπὸ τὴν Καπνικαρέα στεκότανε μὲ μερικὰ παλληκάρια του καὶ εἶχε μαζευθῇ κόσμος ἐτόλμησε νὰ πῇ σὲ κάποιον : «Καὶ γιὰ ποῦ αὐτοὶ οἱ βρωμοκλέφτες καὶ οἱ φονιάδες ποῦ ἔθγαλε ὁ Βασιλεὺς ἀπὸ τὰ κάτεργα ! γιὰ νὰ πολεμήσουν;» Τότε ἓνας ξερομερίτης καπνοπώλης τὸν ἄρπαξε ἀπὸ τὸν λαιμὸ καὶ θὰ τὸν ἐπνίγε ἂν δὲν βρισκότανε ἐκεῖ ὁ Παλάσκας νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὰ νύχια του.

Ὁ Νεβίλ κτυπῶν τὸ χέρι του ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐκραύγασε βλασφημῶν :

— Σαπριστί ! ... σαπριστί !

— Τί λές, Μουσιουῦ ; ἐφώναξεν ὁ Γιουρῶκος ἐγειρόμενος.

— Τὸν κακὸ σου τὸν καιρό !

Ὁ Γιουρῶκος θέλει νὰ ὀρμήσῃ κατὰ τοῦ Γάλλου καθηγητοῦ, ἀλλ' ὁ Γεννάδιος καὶ ὁ Ὀλύμπιος τὸν συγκρατοῦν.

— Φρόνιμα, Γιουρῶκο ! συμβουλεύει ὁ ἀξιωματικὸς.

— Φρόνιμα ! λέγει καὶ ὁ Γεννάδιος ἐν ταραχῇ.

Ἄλλ' ἐκεῖνος ζητεῖ νὰ τὸν ἀφήσουν.

— Ἀρῆστέ με ! λέγει.

— Ἀφῆστέ τον νά τόν επάσω στό ξύλο τόν πλανόδιο πατριώτη, κραυγάζει ὁ Γάλλος καθηγητής, ἐνῶ ἄλλοι θαμῶνες σπεύδουν καί πρὸς αὐτόν καί τόν συγκρατοῦν.

— Εἶμαι Γάλλος ὑπήκοος καί δὲν φοβοῦμαι κανένα !

Τὸ καφενεῖον εἶνε ἀνάστατον. Ὁ Γιουρῡκος θέλει νά ὀρμήσῃ, καί μάλιστα κατορθώνει ὁ Ὀλύμπιος καί ἄλλοι τινὲς ἐκ τῶν παρακαθημένων νά τόν ἀναχαιτίσουν. Ὑβρεις διασταυροῦνται :

— Ἀχρεῖε ! φωνάζει ὁ Γιουρῡκος.

— Κύριε, λέγει καί ὁ Ὀλύμπιος πρὸς τόν Νεβίλ, σὰς συμβουλεύω νά φύγετε, εἶνε ἐνδεχόμενον νά σὰς συμβῇ τίποτε καί δὲν τὸ ἐπιθυμῶ.

— Ἐγὼ νά φύγω γι' αὐτόν τόν παληάνθρωπο ;

Καί ὁ γάλλος καθηγητής ἀπηύθυνε πρὸς τόν ἀξιωματικὸν δεινὴν ὕβριν :

— Καί ὅλος ὁ στρατός σας ἂν ἔλθῃ δὲν μπορεῖ νά μὲ κουνήσῃ ἀπὸ 'δῶ.

— Αἱ ! τότε φθάνω ἐγὼ μόνος γι' αὐτά ! εἶπεν ὁ Ὀλύμπιος καί ὀρμήσας κατ' αὐτοῦ τὸν ἀπώθησεν ἔξω τοῦ καφενεῖου.

Ταυτοχρόνως ὅλοι οἱ θαμῶνες ὤρμησαν κατὰ τοῦ ὕβριστοῦ, ἀλλ' οὗτος εἶχε γεῖνει ἄφηντος. Ἐπίσης εἰς κατὰδίωξίν του ἐτράπη καί ὁ Γιουρῡκος, ὁ ὁποῖος μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθεν ἀσθμαίνων :

— Ἀ ! πῶς μοῦ γλύτωσε, εἶπε πρὸς τὸν Γεννάδιον καί τὸν Ὀλύμπιον . . . Ἐπρόφθασε κι' ἐκρύφτηκε σ' ἓνα σπίτι κι' ἐνῶ ἔκλεινε τὴν πόρτα μοῦ ἔκανε ἔτσι !

Καί ὑπέδειξε διὰ κινήσεως τῆς χειρὸς, ὅτι ἐκεῖνος τοῦ εἶχε κάμει προκλητικὸν νεῦμα μονομαχίας.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆλθεν εἰς τὸ καφενεῖον ὁ μάρκαρχος Παλάσκας, γνωστός διὰ τὴν στενὴν του φιλίαν πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Σούτσονι.

— Τί ἐγείνεις, ἀδελφέ ; τοῦ εἶπεν οἰκείως ὁ Γιουρῡκος, δὲν ἤσουν αἰδῶ νά μὲ ἰδῇς.

— Ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Γαλλίας ! ὑπέλαβε γελῶν ὁ Γεννάδιος.

— Τὸν πῆρε τὸ μάτι μου πρὸ ὀλίγου, εἶπεν ὁ Παλάσκας, δὲν εἶχεν ὅμως ἄδικον. Αὐτὸς ὁ φραντζέζος θὰ μᾶς βάλη σὲ μπελάδες.. Τὸ πρῶτ' εἶδα κι' ἔπαθα νὰ τὸν σώσω.

— Καὶ ὅμως, παρετήρησε σεβαρῶς ὁ Γεννάδιος, ἔπρεπε νὰ τὸ ὑπεφέρουμε καὶ αὐτό. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε πολὺ χαμερπής, ἀλλὰ ὁ τίτλος τοῦ Γάλλου ὑπηκόου, τὸν ὁποῖον φέρει ἡμπορεῖ νὰ μᾶς περιπλέξῃ εἰς διπλωματικά ἐπεισόδια.

— Καὶ τί νέα ἀπ' ἐξῶ, κύριε μοίραρχε; ἠρώτησεν ὁ Ὀλύμπιος.

— Πολλὰ καὶ σπουδαῖα.

— Ἐρχεσαι ἀπὸ τοῦ Σούτσου;

— Ναί! ... Τὰ πράγματα ὅσῳ πάνε καὶ ἀνάβουν. Τὸ πρῶτ' εἰς τὸ παλάτι ἦταν ὑπουργικὸ συμβούλιο ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Βασιλέως, τὸ ὁποῖον διήρκεσε δύο ὥρας. Ὁ Βασιλεὺς ἦτο κατενθουσιασμένος, ἀνῆγειλεν εἰς τοὺς ὑπουργοὺς ἐπισήμως τὸ κίνημα εἰς τὸ Ραδοβίτσι, τὸ ὁποῖον ἐπροκάλεσε ἀφοῦ ἔγραψε τοῦ Ράγκου ...

— Ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς; διέκοψεν ὁ Γεννάδιος.

— Ἐγραψεν ὁ Βασιλεὺς; ἠρώτησεν ἐκπληκτος καὶ μετὰ θαυμασμοῦ ὁ Ὀλύμπιος.

— Ναί, ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς! ἐπανελάθεν ὁ μοίραρχος.

Καὶ ὁ Γεκυροῦκος ἐκτείνων τὴν χεῖρα πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀνακτόρων ἐφώναζεν ἐνθουσιωδῶς:

— Γειά σου, Βασιληᾶ, ἀθάνατε!

— Καὶ τί ἀκριβῶς ἔγινε εἰς τὸ Ραδοβίτσι, κύριε μοίραρχε; ἠρώτησεν ἀνυπερμενῶν Γεννάδιος.

— Οἱ ἐντόπιοι, ἐξηκολούθησεν ὁ Παλάσκας, ἔδιωξαν τὰς τουρκικὰς ἀρχάς, ἐκτύπησαν μερικοὺς Τούρκους, ἐκήρυξαν ὅτι θέλουν ν' ἀποτινάξουν τὸν ζυγὸν τοῦ Σουλτάνου καὶ νὰ ἐνωθῶν μὲ τὴν Ἑλλάδα. Τὸ παράδειγμα τοὺς τὸ ἐμιμήθηκαν καὶ ἄλλοι Ἡπειρώται καὶ ὅσα ἀκοῦμε ἀπὸ 'κεῖ εἶνε ὀλιγώτερα τῶν ὄσων συμβαίνειν. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἔφυγαν μερικοὶ ὁπλαρχηγοί, μοῦ εἶπαν μάλιστα, ὅτι ὁ ΛευκᾶΝάσος θὰ τραβήξῃ σήμερα γιὰ τὴν Ἡπειρον καὶ ὅτι θὰ περάσῃ εἰς τὸ Καλαμάκι μὲ βασιρικὰ πλοῖα καὶ ἄλλο ἐτοιμάζονται νὰ φύγουν... Ἐρώτησε λειπὸν ὁ Βασιλεὺς τοὺς ὑπευ-

γούς του ποίαν στάσιν πρέπει νά τηρήσῃ ἡ Κυβέρνησις ἐπισήμως, ἔαν πρέπει νά υποθάλψῃ καὶ υποβοηθήσῃ τὸ κίνημα, ἂν τὸ κίνημα εἴνε ὅστις, ἐθνικόν, ἂν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τρέξῃ εἰς βοήθειαν τῶν ἀδελφῶν του τί πρέπει νά κάμῃ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔχουσα ὑπ' ὄψει καὶ τὰς ἐξωτερικὰς μας σχέσεις πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ τὰς Δυνάμεις.

— Πρὸ πάντων πρὸς τὰς Δυνάμεις, διέκοψεν ὁ Γεννάδιος.

Μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν ὁ Γιουρούκος ἐνόμισεν, ὅτι ἡδύνατο ν' ἀνταποδῶσῃ τὰ ἴσα εἰς τὸν διδάσκαλον.

— Δάσκαλε, ἐφώναξε, ἦλθε καὶ ἡ σειρά μου νά σοῦ δώσω κ' ἐγώ ἓνα μαθημα! Οἱ μεγάλοι τότε μόνον προσέχουν στοὺς μικροὺς ὅταν τοὺς βλέπουν ν' ἔχουν λίγη ζωὴ μέσα τους· κι' ἂν τὰ περιμένουμε ὅλα ἀπὸ τὰς Δυνάμεις· χαίρετά μου τοὺς Θεσσαλοὺς, τοὺς Ἑπειρώτας καὶ τοὺς Μακεδόνας καὶ κάθῃσαι τοῦ λόγου σου νά τακτοποιῇς ἀρχαῖα καὶ νά καμαρώνῃς ὅτι εἶσαι ἀπόγονος τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου!

Ἡ θερμὴ ρητορικὴ τοῦ Γιουρούκου ἐπροκάλεσεν ἐν ἐπιφάνημα ἐπιδοκιμασίας τοῦ νεαροῦ ὑπολοχαγοῦ:

— Εὖγε, Γιουρούκο!

— Ἐὰν δὲν ὁμίλῃ ἡ συνειθισμένη ἐπιπολαιότης σου, ἀπάντησεν ὁ Γεννάδιος δεικνύων πρὸς τὸν Γιουρούκον τὴν ράβδον του, τότε ἀξίζει ἓνα καλὸν ραβδισμόν ἀπὸ τὸν παλαιὸν δάσκαλόν σου.

Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν Παλάσκαν τὸν παρεκάλεσε νά ἐξκολουθήσῃ.

— Ἀπὸ τοὺς Ὑπουργοὺς πρῶτος ὁμίλησεν ὁ Παΐκιος....

Ἦδη ἡ συζήτησις ἤρχισε νά λαμβάνῃ γενικώτερον χαρακτῆρα. Οἱ καθηήμενοι περίξ εἰς τὰς τραπέζας γηραιὶ ἀγωνισταὶ ἤκουον τὰ λεγόμενα παρὰ τοῦ μισιάρχου μετὰ προσοχῆς. Καὶ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον παραλαμβάνοντες τὰ καθίσματα τῶν ἐπλησίασαν πρὸς τὴν κεντρικὴν τράπεζαν ὅπου ἐκάθηντο ὁ Γεννάδιος, ὁ Παλάσκας, ὁ Ὀλύμπιος καὶ ὁ Γιουρούκος καὶ ἀπετελέσθη οὕτω εὐρύς ὁμίλος.

— Ἀρχισε νά ὁμίλῃ, ἐξηκολούθησεν ὁ Παλάσκας περὶ τῶν διαθέσεων τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἰδίως τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, αἱ ὁποῖαι ἀπειλοῦνα κηρύττουν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσ-

σίας καὶ μὲ τοὺς στόλους τῶν κυριαρχοῦν εἰς τὴν Μεσόγειον. Εἶπε, ἀκόμη, ὅτι ὁ Τρικούπης ἀπὸ τὸ Λονδίνον καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ἀπὸ τὸ Παρίσι καὶ ὁ Μεταξᾶς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν μᾶς γράφουν νὰ μείνωμεν ἡσυχῇ...

— Γράφου, δηλαδή ὅπως τοὺς ὑπαγρεῖουν, διέκοψεν ὁ Ὀλύμπιος.

— Ἄλλ' ὁ Βασιλεὺς τῷκιψε τὸ βήχα ἀμέσως. Κἄτι ἤθελε νὰ εἰπῇ καὶ ὁ Προβελέγγιος, ὅτι συντάσσεται μὲ τὴν γνώμην τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅτι πρέπει προηγουμένως νὰ πληροφορηθῶμεν πείαν ἔκτασιν ἔχει τὸ κίνημα, ἐὰν τὸ συμμερίζονται ὅλοι.

— Τὰ εἶπεν αὐτὰ ὁ ὑπουργός, διεμαρτυρήθη μὲ ἔντονον ὄφρος ὁ Γιουρῦκος...

Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν Γεννάδιον ἐκραύγασε :

— Καὶ ὑπάρχει Ἕλλην ποῦ νὰ μὴ συμμερίζεται τὸν πόνο τῶν σκλαβωμένων ἀδελφῶν του ; Βλέπεις, δάσκαλε, ποῦ φθάνει ἡ διπλωματικὴ περίνοια, νὰ βρίζῃ κἄποτε τὴν πατρίδα μὲ τὸν πλέον ἀναίσχυντον τρόπον !

— Δὲν σὲ ἀφίνει τὸ ἀντιπολιτευτικόν σου πνεῦμα, εἶπεν ὠργισμένος ὁ Γεννάδιος. Καὶ δὲν ἔχω κάμμιαν ἀμφιβολίαν, ὅτι σὲ λίγῳ θὰ βγάλης ὅλους τοὺς ὑπουργοὺς προδότες καὶ θὰ ζητήσης τὴν κεφαλὴν των ἐπὶ πίνακος.

— Δάσκαλε, μὴ τὸν συνερίζεσαι, σὲ παρακαλῶ, ὑπέλαβεν ὁ Ὀλύμπιος. Ἐξακολούθησε κ. Μείραρχε.

— «Καὶ ἀφοῦ λάβωμεν ὅλας αὐτάς τὰς πληροφορίες τότε νὰ καταφύγωμεν εἰς ὀριστικώτερα μέτρα.»

Ὁ Γιουρῦκος κατεξάνεστη καὶ πάλιν.

— Τὰ εἶπεν αὐτὰ ὁ Προβελέγγιος ; ἠρώτησε.

— Ναί, ἐπεβεβαίωσεν ὁ Παλάσκας, ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς ἐσηκώθηκε ἀπὸ τὴ θέσι του καὶ θυμωμένος τοῦ εἶπε : «Τί λέγεις αὐτοῦ ; Τὰ πράγματα εἶνε τόσο φανερά ὥστε δὲν ὑπάρχει κάμμία ἀνάγκη νὰ λάβωμεν περισσοτέρας πληροφορίας».

— Αὐτὸ ποῦ εἶπα κ' ἐγώ ! ἐκαυχήθη μετὰ στόμφου Γιουρῦκος κινήσας τὸν γέλωτα ὅλων.

Ὁ Γιουγκόσλοβος ὁρμῶν κατὰ τοῦ Νεβίλ.
(Σκηνὴ εὐ παρελεύσεως τῆς ἐ' Ὁραίας Ἑλλάδος).

— Ὁ Πήλικας κάτι ἤθελε νὰ εἰπῇ ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἐξηκολούθησεν ὁ Παλάσκας, διότι πρέπει νὰ ξέρετε, ὅτι Προβελέγγιος, Πήλικας καὶ Παΐκος εἶνε ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς τοῦ ἔκοψε καὶ αὐτοῦ τὸν βῆχα...

Καὶ πάλιν ὁ Γιουρούκος διέκοψε τὸν ἀφηγούμενον, αὐτὴν τὴν φορὰν θέλων νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῶν διαθέσεων τοῦ ἐπιμένοντος νὰ μὴ διορίζῃ αὐτὸν ὑπουργοῦ τῶν Ἑσωτερικῶν.

— Καὶ ὁ Ἀμβροσιάδης τί εἶπε; ἠρώτησε.

— Ποιὸς ἐτόλμησε πλέον νὰ μιλήσῃ ἀπ' αὐτούς; Ὁ ναύαρχος Κριεζῆς μονάχα καὶ ὁ Σούτσος παλληκαρίσια ἐπρότειναν νὰ ὑποστηριχθῇ τὸ κίνημα καὶ ὁ Βασιλεὺς παρεδέχθη: «Σύμφωνος! ἐφώναξε, αὐτὸ μᾶς ἐπιβάλλει τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος.» Καὶ δειχνοντας τὸ Σούτσο εἰς τοὺς ἄλλους ὑπουργοὺς εἶπε: «Ὁ ἀρμόδιος ὑπουργὸς θέλει ἐνεργεῖ καὶ γνωστοποιεῖ εἰς τὸ συμβούλιον τὰ πραττόμενα.»

Οἱ λόγοι αὐτοὶ διτήγειραν μέγαν ἐνθουσιασμὸν εἰς τὸν εὐρὺν ὄμιλον τῶν ἀκροατῶν. Ἦδη ὁ Γιουρούκος ἦτον ἐκτὸς ἑαυτοῦ. Ἀπεινόμενος πρὸς τὸν Γεννάδιον ἐζήτησε νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς γνώμης του.

— Ὡστε τώρα τί λὲς δάσκαλε; τοῦ εἶπε.

Ἐκεῖνος μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἠγέρθη τῆς θέσεώς του καὶ ἀναμνησθεὶς ἡμερῶν ἀρχαίων ἤρχισε νὰ δημηγορῇ:

— Εὐλογημένη νὰ εἶνε ἡ ὥρα, παιδιά μου! Ὅταν τὸ εἶπεν ὁ Βασιλεὺς αὐτὸς ἠξέυρει καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον, τὸ ἀτρόμητον παλληκᾶρι, ὁ εὐγενὴς υἱὸς τοῦ ἀγαθοῦ Λουδοβίκου. Οὐχὶ ματαίως αἱ ἑλληνίδες μοῦσαι φεύγουσαι διωγμέναι ἀπὸ τὴν ἱεράν των πατρίδα κατέφυγον εἰς τὴν μεγάλην χώραν. Ἀπὸ ἐκεῖ δὲν μᾶς ἐλησμόνησαν καὶ ἀφοῦ περὶ τὸ λίκνον του ἐπτερύγισαν καὶ ἐνεστάλαξαν εἰς τὴν ψυχὴν του τὴν ἰδέαν τῆς ἐλληνικῆς πατρίδος, μᾶς τὸν ἔστειλαν ἐδῶ ὅταν ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἀπὸ παντοτεινὴν εὐγνωμοσύνην νὰ δώσῃ λίγη θροσιά καὶ λίγη ζωὴ εἰς τὴ δυστυχισμένη μας μητέρα...

Ἦδη ἔξωθεν, ἐκ τῆς ὁδοῦ Αἰόλου, ἤκούοντο ζητωκραυγαὶ καὶ μουσικὴ καὶ ἄσματα πολεμικά. Τινὲς ἐκ τῶν θαμῶνων ἔδραμον πρὸς

τὴν θύραν χαιρετίζοντες τὴν ἄφιξιν πολυπληθοῦς διαδηλώσεως πολεμιστῶν, ἐτοιμῶν νὰ φύγουν διὰ τὰ σύνορα. Ἡ διαδήλωσις ἐκείνη ἤρχετο μακρόθεν μὲ βῆμα ταχύ.

— Ἀπὸ τὴν ἱερὰν αὐτὴν στιγμήν, ἐξηκολούθησεν ὁ ἐμπνευσμένος ρήτωρ, ὅπου δακρυσμένα βλέπουν τὰ μάτια μου τὸ ὥραϊον ὄνειρον νὰ φανερώνη τὴν ἰδέαν τῆς ἀναγεννήσεως μιᾶς μεγάλης Ἑλλάδος, ἀπὸ τὴν στιγμήν αὐτὴν σὰς λέγω, ὅτι τὸ μυστικὸν τῆς ψυχῆς μου ποῦ κρύβω μὲ ζηλοτυπίαν ἀπὸ φόβο μὴ τὸ ἰδῶ βεβηλωμένον, σὰς τὸ ἀποκαλύπτω μὲ ἀνεπιφύλακτον θαυμασμόν καὶ λέγω σὲ σὰς τοὺς νέους : πᾶτε καὶ σεῖς, ὅπως ἐπήγαμε κι' ἐμεῖς καὶ φανήτε πολὺ καλλίτεροι.

Ἡ διαδήλωσις τῶρα διήρχετο ἔξωθεν τοῦ καφερείου. Ζητωκραυγαὶ οὐρανομήκεις ἤκούοντο.

— Ζήτω ὁ Βασιλεὺς ! ἐφώναζαν τὰ πλήθη.

— Ζήτω ἡ Βασίλισσα !

— Ζήτω τὸ ἔθνος !

Ὁ μοίραρχος Παλάσκας ἐνθουσιασμένος ἀνήγγειλεν, ὅτι ἦτο τὸ σῶμα τοῦ Λουκά Νάσου. Ὅλοι οἱ νεώτεροι ἔτρεχον νὰ προστεθοῦν εἰς τὰς τάξεις τῶν πολεμιστῶν.

— Ἐχετε γεῖρά ! ἐκράγαυσεν ὁ Γιουρούκος καὶ ὤρμησε νὰ ἐνωθῇ μὲ τοὺς ἀντάρτας.

— Πατέρα μου, δὲν λησμονῶ τὸν ὥραϊόν σου θάνατον ! εἶπεν ὁ νεαρὸς ὑπολοχαγὸς ὑψώνων τὰ βλέμματά του πρὸς τὸν οὐρανόν.

— Δάσκαλε μὲ τὴν εὐχή σου !

Καὶ ἀσπασθεὶς τὴν χεῖρα τοῦ Γενναδίου ὤρμησε πρὸς τὸ πλῆθος τῶν πολεμιστῶν ἀναφωνῶν ὡς ὥραϊον σύνθημα τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, ὃ ὅποιος ἤρχιζε :

— Λίγη δροσιά, λίγη ζωὴ στοὺς σκλαβωμένους !

B'.

Ἡ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΑΜΑΛΙΑ ΚΑΙ Ο ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΟΛΩΝ ΑΓΩΝ

Δύο μῆνας μετὰ τὰ ἀνωτέρω γεγονότα αἱ Ἀθῆναι ἦσαν πέρα καὶ πέρα ἀνάστατοι. Πολεμικὸν μένος διέπνεεν ὅλους τοὺς κατοίκους. Καθ' ἡμέραν ἔφευγον διὰ τὰ σύνορα νέα ἀνταρτικὰ σώματα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν καλλιτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τὰ ἀνάκτορα ἦσαν πλέον τὸ κέντρον τῶν πολεμικῶν αὐτῶν παρασκευῶν. Ἦδη ὠμίλουν περὶ ἐξόδου ὅλων τῶν ὑπασπιστῶν τοῦ Βασιλέως ὡς ἀρχηγῶν τοῦ κινήματος. Τοὺς ἀπέστελλεν εἰς τὰ σύνορα ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς.

Πράγματι εἰς τὰ ἀνάκτορα πλήθη λαοῦ ἐνθουσιώδη μετέβαινον καθ' ἐκάστην καὶ ὑπὸ τὸ λευκὸν αὐτῶν πρόστοον ἀντήχουν ἐπευφημίαι καὶ ζητωκραυγαί. Τοὺς Βασιλεῖς ἐξερχομένους ἐφίππους εἰς περίπατον τοὺς παρηκολούθει ὁ λαός, φέρων αὐτοὺς κατόπιν διὰ πανηγυρικῶν διαδηλώσεων εἰς τὰ ἀνάκτορα.

Τὸν ἐνθουσιασμὸν αὐτὸν τοῦ λαοῦ, εἰς τὸ ὥραϊον ὄνειρον μιᾶς μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς πατρίδος, εἰς τὴν πανελλήνιον ἰδέαν μιᾶς νέας Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας συνεμερίζοντο οἱ Βασιλεῖς ἕως εἰς

τά μύχια τῆς ψυχῆς των. Δι' αὐτοὺς ἀγαπώντας τὴν Ἑλλάδα ὡς ἰδικήν των πατρίδα εἶχε σημάνει ἡ ὥρα τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ ὠραίου αὐτοῦ ὀνείρου. Ἐπὶ κεφαλῆς οἱ ἴδιοι τιθέμενοι τοῦ λαοῦ των εἶχον σταθεράν ἀπόφασιν νὰ ἐξεγείρουν ὅλους τοὺς ὑποδούλους Ἑλληνας καὶ νὰ ὀδηγήσουν αὐτοὺς ἐλευθέρους εἰς τὰ ἱερὰ τῶν προγόνων των ἐδάφη.

Τὸ ὄνειρον αὐτό, κυανοῦν ἕως εἰς τὸ ἄπειρον οὐρανίας ψυχῆς, θεῖον ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν ἰδέαν, τὴν ὁποίαν ἐφανέρωνεν, ἐνέπνεε πᾶσαν σκέψιν καὶ πάντα λόγον καὶ ἐρρύθμιζε πᾶσαν κίνησιν τῆς ὠραίας ἀμαζόνος, ἡ ὁποία ἦτον ἡ Βασίλισσα Ἀμαλία. Περιβαλλομένη ἀπὸ τὸ ἄνθος τῶν γυναικῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, αἱ ὁπεῖται ὑποχρεωτικῶς ἔπρεπε νὰ φέρουν τὸ Ἑλληνικὸν ἔνδυμα εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς παρεκκλαγὰς, Ἑλληνίς ἡ ἰδία, ὡς καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ κατὰ τὴν περιβολήν, μίαν εἶχε σκέψιν καὶ μίαν εἶχε μέριμναν πῶς νὰ ἰδρῶσιν μετὰ τοῦ Βασιλέως τὸ μέγα Ἑλληνικὸν κράτος διὰ τὸ ὅποιον ὑπῆρχον ἀπαράγραπτα ἀπὸ αἰώνων δικαιοματα.

Οὐδεὶς δισταγμὸς ἦτο δυνατόν νὰ σκιάσῃ τὰς σκέψεις τῆς, οὐδεὶς φόβος ν' ἀνακόψῃ τὴν ὁρμὴν τῆς καὶ οὐδὲν ἐμπόδιον νὰ δαμάσῃ τὴν θέλησίν τῆς. Ἦδη τὰ προμηνύματα τῆς ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἐπεμβάσεως τῶν Δυτικῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης ἤρχισαν νὰ διαγράφονται ἀπειλητικὰ εἰς τὸν πολιτικὸν ὀρίζοντα. Ἀλλὰ τοῦτο ἀντὶ νὰ τὴν ἀποθαρρύνῃ τῆς ἐνέπνεε περισσότερον θάρρος, ἀντὶ νὰ τῆς φέρῃ κόπωσιν ἔδιδεν εἰς αὐτὴν δυνάμεις καὶ ἤδη ἐπρόβαλεν εἰς τὴν ἡρωϊκὴν τῆς ψυχὴν τὸ ὄραμα αὐτῆς τῆς ἰδίας ὁρμώσης ἐπὶ τοῦ λευκοῦ τῆς ἵππου, εἰς τὰ θεσσαλικά πεδία, ὄραμα το ὅποιον ἔπλαττεν ἡ ἡρωϊκὴ παράδοσις τῶν ἀμαζόνων.

Ἐπειτα πόσον ἦτο μεγάλη εἰς τὰς σκέψεις τῆς διὰ τὴν ἀπλυστον αὐτὴν, τὴν κατεστραμμένην ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων χώραν, ὅπου τὰ ἄλλα ἐπυρπολήθησαν καὶ αἱ νύμφαι ἐφυγαδεύθησαν καὶ τῶν θεῶν τὰ ὁμοιώματα συνετρίβησαν, πῶς ἐσκέπτετο νὰ τὴν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν παλαιὰν αἴγλην, εἰς τὸ παλαιὸν κάλλος δίδουσα ἐκ τῆς ποιητικῆς τῆς ψυχῆς αὐτῆς τὰ χαρίσματα! Διὰ τὴν Θεσσα-

λίαν ὠνειροπόλει δάση καὶ κήπους καὶ γεωργίαν καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς. Ἐσχεδιάζε τὴν κοινωνικὴν ἀνάπλασιν τῆς χώρας μετὰ τῆς δυνάμεως πολιτικῆς ὀργανωτικῆς διανοίας καὶ ἤθελεν ἐν πνεύματι ἀληθινῆς φιλοσοφίας τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ νὰ ἐπανέλθουν μὲ ὅλην τὴν ἀπλότητα τῶν ἡθῶν, τὰ ὅποια ἐπαρουσίαζεν ὁ ἐθνικὸς βίος τῆς Ἑλλάδος. Δι' αὐτὸ ἦτον αὐστηρὰ πρὸς πάντας ἐκείνους καὶ ἐκηρύσσετο ἐχθρὰ τῶν ὅσοι δὲν ἠγάπων τὴν ἀπλότητα ταύτην, τίμιον γνώρισμα τοῦ ἐλληνικοῦ βίου. Καὶ μὲ τὴν ἐρευνητικὴν αὐτῆς σκέψιν εὗρισκεν, ὅτι τὰ γνωρίσματα ταῦτα ἦσαν ἡ ἐξωτερικὴ πιστὴ εἰκὼν τῆς ἐνότητος τῆς ἐλληνικῆς ζωῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν χρόνων.

Εἰς τὴν ἐνθουσιώδη, τὴν πολεμικὴν τῶν Ἀνακτόρων κίνησιν ἡ Βασίλισσα εἰς τὰς αἰθούσας αὐτῆς καὶ ἐν μέσῳ τῶν κυριῶν τῆς τιμῆς περὶ οὐδενὸς ἄλλου ὠμίλει ἢ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος καὶ ἀπεκάλυπτε τὰς πολιτικὰς τῆς σκέψεις πρὸς τὰς ἀφελεῖς ἐκείνας γυναικας ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἐπιφυλάξεως. Τὸ ὕψος αὐτῆς ἦτο ὀργίλον, ἡ ἀντίδρασις τῶν δύο πρέσβειων Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἐξῆπτε τὴν ψυχὴν τῆς. Ἰδίως τὴν παρώργιζεν ἡ στάσις τοῦ δευτέρου ὁ ὅποιος εἰς μίαν συναναστροφὴν, εἰς τοῦ βαρὴν Σίνα, εἶχεν ἐκφρασθῇ ἀπειλητικῶς κατ' αὐτῆς διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον ὠμίλησε περὶ τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς ἐπίσημον ἐν τῷ Ἀνακτόρῳ γεῦμα. Ἦδη ὁ διπλωμάτης οὗτος εἶχε ζητήσῃ διὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀκρόασιν παρὰ τῆς Βασίλισσας καὶ ἡ Α. Μεγαλειότης τὸν ἀνέμενεν.

Εἰς τὴν αἶθουσαν τῆς ὑποδοχῆς, ὅπου εὗρίσκοντο αἱ κυραὶ τῆς τιμῆς, εἰσῆλθεν ἡ Βασίλισσα ὠργισμένη ὑπὸ τὴν προσδοκίαν τῆς ἐπισκέψεως καὶ ἀποτεινομένη πρὸς τὴν μεγάλην Κυρίαν Πλούσκωφ, ἡ ὅποια τὴν εἶχε πληροφόρησι περὶ τῶν ἀπειλῶν τοῦ Ρουάν, εἶπεν :

— Ὡστε, κυρία Πλούσκωφ, ἔχομεν καὶ ἀπειλὰς ;

— Μάλιστα, Μεγαλειότατη, ἐπανελάθεν ἡ κυρία Πλούσκωφ. Εἰς τοῦ βαρὴν Σίνα ἐνώπιον πολλῶν εἶπεν, ὅτι αἱ λόγοι σας θὰ διαμνηνθοῦν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ ὅτι αἱ συνέπειαι θὰ εἶνε δυσάρεστοι, μολονότι αὐτὸς προσωπικῶς λυπεῖται δι' αὐτό.

— Ἐπρεπε λοιπόν νά ἐνδώσω, διεμαρτυρήθη ἡ Βασίλισσα, ἔπρεπε νά συντελέσω εἰς τόν γάμον αὐτόν καί νά θυσιασθῇ ἡ ὀρφανή ἀνεψιά μου, ἡ πτωχή πριγκηπέσσα τοῦ Βάζα, διὰ νά εἴμεθα ἡμεῖς εὐχάριστοι εἰς τόν μέγαν ἐπήλυδα, ὁ ὁποῖος ἀπειλεῖ γῆν καί οὐρανόν με πῦρ καί μέ σίδηρον, ὁ ὁποῖος μάς θέλει ἐδῶ, τόν Βασιλέα κα ἐμέ, ὄργανά του ; Πόσον ὅμως ὀλίγον γνωρίζει τόν Βασιλέα, πόσον ὀλίγον γνωρίζει ἐμέ ! Ἄλλ' ἡμεῖς ἤλθομεν ἐδῶ εἰς τήν ἐνδοξον αὐτήν χώραν νά φέρωμεν ἐλευθερίαν καί ζωήν, δέν ἤλθομεν ὡς ἐντολοδόχοι τῶν συμφερόντων τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας... Καί πρὸς τοιοῦτον ἄνθρωπον ἔπρεπε νά φανῶ ἐπιφυλακτική, ἴσως νά πλέξω τὸ ἐγκώμιόν του καί νά μὴν εἶπω προχθές εἰς τὸ ἐπίσημον γεῦμα παρρησία ἐνώπιον ὧν ὅσα εἶπα περὶ αὐτοῦ;

Καί στρεφομένη πρὸς τὰς κυρίας τῆς τιμῆς ἠρώτησε :

— Τί θὰ ἐκάμαντε σεῖς εἰς τήν θέσιν μου ;

— Ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης, εἶπεν ἡ δεσποινὶς Λιδωρίκη, ποτὲ δέν ἐνθυμοῦμαι νά ἐπρόφερν ἄδικον κρίσιν.

— Ἡ ἀγιότης τῆς ψυχῆς σας, Μεγαλειοτάτη, ὑπέλαβεν ἡ κυρία Κριεζή, μοῦ ἐπιβάλλει πάντοτε εἰς τὴν συνείδησίν μου ν' ἀναγνωρίζω, ὅτι ὅλα ὅσα λέγετε καί ὅλα ὅσα πράττετε εἶνε δίκαια.

— Πρέπει νά μάθετε ἀκόμη, Μεγαλειοτάτη, εἶπεν ἡ Πηνελόπη Λιδωρίκη, ὅτι ὁ Ρουάν ἐτόλμησε νά εἶπῃ, ὅτι οἱ λόγοι σας ὑπῆρξαν τὸ σύνθημα καί ὁ ἐναρκτήριο, ὁ προτρεπτικὸς λόγος πρὸς τοὺς ληστές καί τοὺς φονεῖς καί τοὺς κλέπτας, τοὺς ὁποῖους στέλλομεν εἰς τὰ σύνορα διὰ νά ἐλευθερώσουν τοὺς ἀδελφοὺς μας.

— Ὁ ἀδελφός σου λοιπόν, Πηνελόπη, ἐφώναξεν ἡ Βασίλισσα, εἶνε φονεὺς καί ὁ Μπότσαρης εἶνε ληστής καί ὁ Βάσκος εἶνε κλέπτης ; Ὁ Οὐάις τὰ διακηρύσσει αὐτά, ἀλλὰ δέν παραπονοῦμαι... Ἡ Ἀγγλία ἐπὶ τέλους ἔχει ἓνα μέγα συμφέρον, νομίζει ὅτι ἡμεῖς ἐμποδιζόμεν αὐτὸ τὸ συμφέρον, κατηγορεῖ τόν Βασιλέα, ὅτι εἶνε ὄργανον τῆς Αὐστρίας, ἐμὲ τῆς Ρωσσίας...

Καί με φωνὴν παλλομένην ἀπὸ βαθεῖαν συγκίνησιν καί με τὰ δάκρυα εἰς τεύς ὀφθαλμούς προσέθεσεν :

— Ἡ πλάνη αὐτὴ ἄς ἐξακολουθήσῃ ! Εἶνε διὰ τὸν μικρὸν ἀδελφόν μου. Διότι ὁ Θεὸς δὲν τὸ ἠθέλησε . . . διότι προσπαθῶ ν' ἀνέυρω διὰ τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν διαδοχὸν τῆς θρησκείας του καὶ διότι ἡ Ρωσσία συνέπεσε νὰ εἶνε ὁμόθρησκος, ἐγὼ πρέπει νὰ κατηγορηθῶ ὅτι ρωσίζω ! Εἶνε μία πιθανότης ὅταν ὑπάρχῃ ἐν τόσῳ μέγα συμφέρον. Πρὸ διετίας ἐπληρώσαμεν πολὺ ἀκριβὰ τὸν πατριωτισμὸν μας ...

Καὶ ὡς ἀνταποκρινομένη εἰς βαθυτέρας σκέψεις τῆς ἀνεφύνησεν :

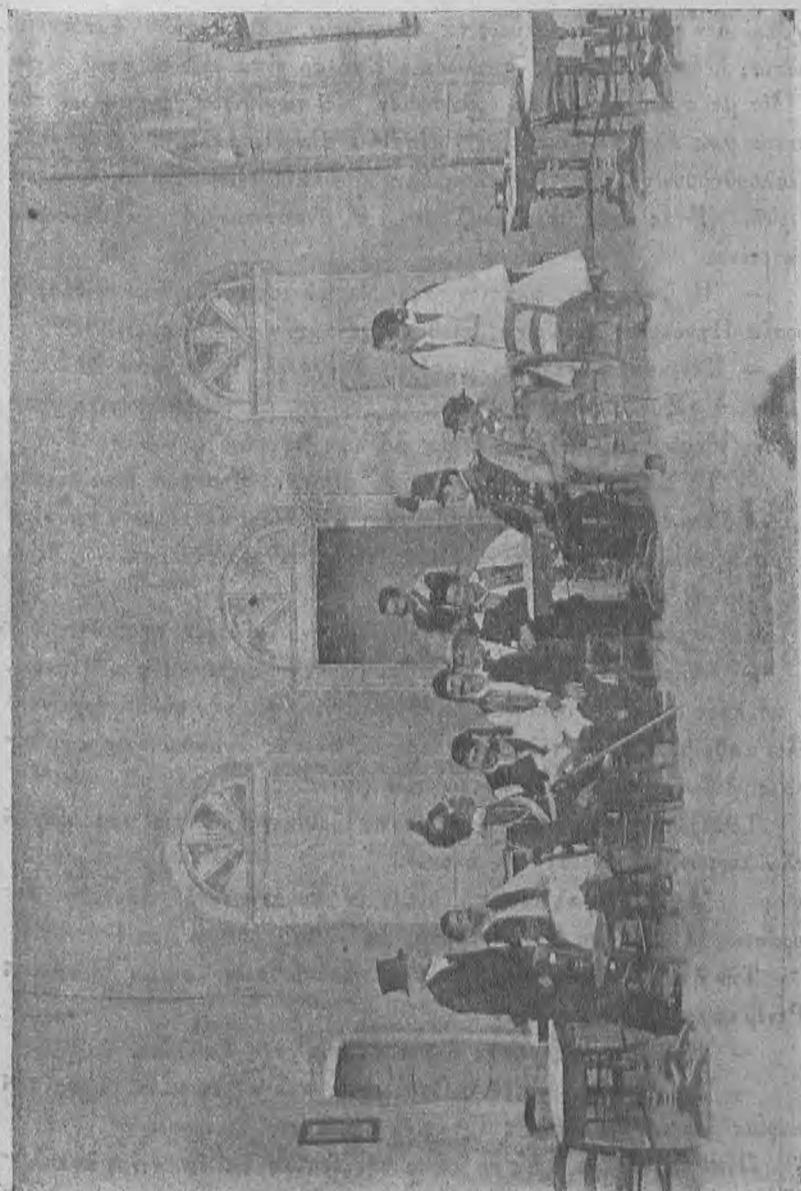
— Ἄλλ' ἔστω ἡ Γαλλία τί ζητεῖ εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν ; ... Ὁ κύριος Ρουὰν θὰ ἔλθῃ σήμερον. Εἶνε ἡ τελευταία φορὰ ποῦ θὰ τὸν ἴδω. Τούλάχιστον νὰ τὰ γράψῃ ὅλα ἐν ἐκτάσει εἰς τὸν Αὐτοκράτορα.

— Θὰ ἔλθῃ ὁ Ρουὰν, Μεγαλειοτάτη ; ἠρώτησεν ἐκπληκτος ἡ Πηνελόπη Λιδωρίκη.

— Ναί ... Μοῦ ἐζήτησεν ἀκρόασιν διὰ κάτι περὶ τοῦ ὁποίου πρὸ πολλοῦ τὸν εἶχα παρακαλέσει, διὰ τὰς διδασκαλίσας τοῦ Ὀρφανοτροφείου ... φαίνεται, ὅτι θὰ ζητήσῃ νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς εὐκαιρίας καὶ νὰ μοῦ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος. Εἶνε ἀνυπόφορος ! Ἀπὸ μηνὸς βασανίζει τὸν Βασιλέα καὶ ἐμὲ νὰ μείνωμεν ἡσυχοὶ καὶ ἀπαθεῖς πρὸ τῶν γεγονότων τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου. Χθὲς εἰς τοῦ Σούτσου ἐπανελάβε τὰς συμβουλὰς αὐτὰς μὲ ἀπειλητικώτερον τόνον καὶ ἂν σὰς εἶπω μέχρι τίνος σήμερον ἔφθασεν ἡ ἐχρότης του θὰ αἰσθανθῇτε ρίγος . . . Ὁ Ὅθων διέταξε τὸν Σούτσον νὰ προμηθευθῇ ὅπλα εἰς Γαλλίαν, ὁ Ρουὰν ἀνεδέχθη νὰ μεσιτεύσῃ, ὑπέδειξε τὰ ἐργοστάσια, τὰ ὅποια ἀνέλαβον τὴν παραγγελίαν καὶ τώρα μὰς εἶδοι καὶ, ὅτι πλέον τῶν 500 ἑπλῶν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μὰς παραδίδοι καθ' ἑξαμηνίαν. Ὁ Σούτσος ὠργίσθη, τοῦ ὑπέδειξεν ἀπροκαλύπτως, ὅτι αὐτὸ εἶνε ἀνῆκουστον, ἀλλ' ἐκεῖνος εἶπεν ὅτι τοῦ τὸ διεμήνυσε προσωπικῶς ὁ Αὐτοκράτωρ.

Καὶ ἐγειρομένη ἀγέρωχος :

— Ἄλλ' ἔχι, ἐκραύγασεν, ἔχουμεν ὅπλα καὶ ὑποθέτω, ὅτι δεῖ

Οἱ θαμῶνες ἤκουον τὸν μόνραχον Παλάνκαν διηγούμενον.
(Στηνὴ τοῦ καφενείου Ἰγίε, ὁ Ὀρταλὸς Ἑλλάδος).

ἔχομεν δὲν ἡμποροῦν νὰ μᾶς τὰ ἀφαιρέσουν. Μὲ αὐτὰ θ' ἀνάψωμεν φωτιά, ἡ ὁποία θὰ τοὺς τυφλώσῃ. Σὰς τὸ εἶπα καὶ τὸ πρῶτ', ἐγὼ ἡ ἰδία μὲ τὸν Βασιλέα θὰ ὀρμήσωμεν εἰς τὰ σύνορα ἔφιπποι μὲ τὰ ἄσπρα μας ἄλογα, θὰ πέσωμεν μέσα εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ θὰ μᾶς ἀκολουθήσουν ὅλοι οἱ Θεσσαλοὶ, ὅλη ἡ σκλαβωμένη Ἑλλάς θὰ ἐξεγερθῇ. Ἐσὰς σὰς θέλω μαζί μου, θ' ἀναστήσωμεν ἓνα δευτέρου εἰκοσιένα.

— Ἡ ψυχὴ μου πλησίον σας, Μεγαλειοτάτη, εἶπεν ἔνθους ἡ ὠραία Πηνελόπη Λιδωρίκη, αἰσθάνεται αὐτὴν τὴν δύναμιν.

— Καὶ κάθε ἑλληνίδα μητέρα, ὑπέλαβεν ἡ Φωτεινὴ Κολοκοτρώνη, ἡ σύζυγος τοῦ γενναίου Κολοκοτρώνη, μὲ τὸ σουλιώτικον γραφικὸν ἔνδυμα, καὶ κάθε ἑλληνίδα ἀδελφὴ θὰ τὴν αἰσθανθῇ.

— Τὸ Σοῦλι καὶ τὸ Μεσολόγγι, ἐξηκολούθησεν ἡ Βασίλισσα, μᾶς δίδουν τὸ ἱερὸν αὐτὸ παράδειγμα. Δὲν θέλω νὰ εἶμαι κατωτέρα κάμμιᾶς ἀπὸ τὰς ἡρωϊκὰς γυναῖκας, ποῦ ἀπέθαναν ἐκεῖ ἐπάνω, θέλω νὰ εἶμαι ἡ πρώτη....

Καὶ ἀπευθυνομένη πρὸς τὴν Πηνελόπην Λιδωρίκη προσέθεσε :

— Ἄκουσε, Πηνελόπη, ὁ ἐξαδελφός σου φεύγει γιὰ τὴν Ἠπειρόν, ὁ ἀδελφός σου γιὰ τὴ Θεσσαλίαν. Θέλω ὅλοι ὅσοι φεύγουν νὰ ἔρχωνται ἐδῶ κάθε βράδυ νὰ τοὺς ἀποχαιρετῶ, σὲ σὰς ἀγαπημέναις μου φίλαις, δίδω τὴν φροντίδα αὐτῶν τῶν τιμῶν.

Τὸ ἡρωϊκὸν μένος τῆς Βασίλισσας εὗρισκεν ἡχῶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν κυριῶν, αἱ ὁποῖαι τὴν ἤκουον.

Ἄχ ! Μεγαλειοτάτη, εἶπεν ἐν συγκινητικῇ ἀφελείᾳ ἐκφράσεως ἡ Φωτεινὴ Κολοκοτρώνη, ἄς ἔλθῃ αὐτὴ ἡ ὥρα !

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐνεφανίσθη ἡ ἐπὶ τῶν τιμῶν δεσποινὶς Πένεμκαμφ καὶ ἀνήγγειλεν :

— Ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας.

— Ἄς εἰσέλθῃ ! εἶπεν ἡ Βασίλισσα καὶ στρεφομένη πρὸς τὰς κυρίας ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς αὐτὰς νὰ ἐξέλθουν.

Ἐπειτα ἔδραμε πρὸς τὸ μέρος τῆς ἐστίας καὶ ἐκ τινος ἀνακλίντρου ἔλαβεν ἐν βιβλίον. Προσπαθήσασα δὲ μετὰ πολλοῦ κόπου νὰ κρύψῃ τὴν ταραχὴν τῆς ἀνέμεινεν.

Ὁ Ρουάν μετ' ὀλίγον εἰσῆλθε.

— Καθυποβάλλω, εἶπεν, εὐλαβῶς τὰ σέβη μου εἰς τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα.

Ἡ Βασίλισσα τοῦ ἔτεινε τὴν χεῖρα, τὴν ὅποιαν ἐκεῖνος εὐλαβῶς ἥσπασθη.

— Εἶμαι εὐτυχής, ἀπήντησεν ἡ Α. Μεγαλειότης, δεχομένη τὸν πρεσβευτὴν τῆς Α. Μ. τοῦ κραταίου αὐτοκράτορος. Καὶ ἔρχεσθε εἰς ἐπίκαιρον στιγμὴν.

— Ἀρκεῖ νὰ μὴ ἐτάραξα τὴν γαλήνην τῆς Ὑμετέρας Μεγαςλειότητος.

— Πᾶν ἄλλο ! εἶπεν ἡ Βασίλισσα. Ἐδιάβαζα ἓνα ὠραιοτάτον βιβλίον, εἶνε ἡ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἡ γιγαντομαχία τοῦ εἰκοσιένου.

— Πολλάκις αἱ σελίδες αὐταὶ μὲ συνεκίνησαν, Μεγαλειοτάτη, ὑπέλαβεν εἰλικρινῶς ὁ γάλλος διπλωμάτης.

Ἄλλ' ἤδη ἡ Βασίλισσα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συγκρατηθῇ πλέον.

Ἡ εἰλικρίνεια τῆς ψυχῆς τῆς ἤρχισε ν' ἀποκαλύπτῃ φανερά ὅλας τὰς σκέψεις τῆς.

— Καὶ ὅμως, κύριε Ρουάν, εἶπε μὲ ἔντονον φωνήν, τὸ ἔθνος αὐτὸ, τὸ ὅποιον ἔχει τοιαύτην ἱστορίαν πρέπει κατὰ τὴν διπλωματίαν σας νὰ παραιτηθῇ τῶν δικαιωμάτων του. Ἄλλ' εἶνε ἀποτρόπαιον καὶ νὰ τὸ συλλογίζεται κανεὶς !

Ὁ Ρουάν ἐταράχθη. Ἐνθυμῆθη τοὺς λόγους τοῦ Οὐάις, ὁ ὁποῖος τὸν εἶχε συμβουλεύσει νὰ μὴ μεταβῇ νὰ ἴδῃ τὴν Βασίλισσαν.

— Ἀναγνωρίζω, Μεγαλειοτάτη, ἀπήντησε, τὸν ἀγνὸν ἐνθουσιασμόν, ὁ ὁποῖος ἐμπνέει τὰς σκέψεις σας, ἀλλὰ νομίζω, ὅτι ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης παροιστᾷ ζοφερώτεραν τὴν πραγματικότητα ἢ ὅ,τι εἶνε.

— Ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης, ἀντέτεινεν ἡ Βασίλισσα θὰ ἦτον εὐχαριστημένος ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἠκολούθει πολιτικὴν, ἡ ὁποία δὲν θὰ εἶχεν ὡς κύριον σκοπὸν τὰ ὑψίστα τοῦ ἔθνους συμφέροντα ;

— Μεγαλειοτάτη, ἐπιτρέψατε νὰ φρονῶ καὶ ἐγώ, ὅτι οὐδέποτε

ἔζησε κράτος, τὸ ὁποῖον ἠκολούθησεν ἄλλην πολιτικὴν ἀπὸ τὴν αὐστηρῶς ἀναγομένην εἰς τὰ ἐθνικά του συμφέροντα. Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ δὲν εἶνε ποίησις, εἶνε ἐπιστήμη. Πρέπει νὰ βασιίξεται ἐκάστοτε ἐπὶ τῆς πραγματικότητος καὶ σήμερον νομίζω, ὅτι προκειμένου περὶ τῆς Ἑλλάδος αἱ διεθνεῖς περιστάσεις δὲν ἐπιτρέπουν εἰς αὐτὴν νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν ἡσυχίαν της...

— Μετὰ λύπης μου βλέπω, παρετήρησεν ἡ Βασίλισσα, ὅτι ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης ἐνῶ ἀναγνωρίζει εἰς ἄλλους συμφέροντα εἰς ἡμᾶς δὲν ἀναγνωρίζει. Καὶ ποῖαι εἶνε αὐταὶ αἱ διεθνεῖς περιστάσεις σὰς παρακαλῶ ;

Ὁ Ρουὰν ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν καὶ εἶτα ἀπήντησε :

— Μεγαλειοτάτη, ἐπιτρέψατε εἰς ἕνα εἰλικρινῆ φίλον τῆς Ἑλλάδος νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν ἀντιλαμβάνεται τὸν ἐκ Ρωσσίας κίνδυνον καὶ χώρα πτωχὴ καὶ ἀνίσχυρος ...

— ὦ ! ἐξοχώτατε, διέκοψε μὲ ὑπερήφανον ὕφος ἡ Βασίλισσα, εἴμεθα ἀρκετὰ ἰσχυροὶ εἰς τὸν τόπον μας καὶ πολὺ πέραν. Δὲν μᾶς ἀρνεῖσθε βεβαίως τὴν δύναμιν ἡμῶν καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν ; Ὅπου καὶ ἂν στραφῇτε θὰ συναντήσετε Ἕλληνας.

— Δὲν λέγω τοῦτο, Μεγαλειοτάτη, ἀπήντησε μὲ ἥπιον τόνον ὁ Ρουὰν, οὔτε ἀρνοῦμαι τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ δὲν πιστεύω νὰ διαφεύγῃ τὴν οὐτύτητα τῆς κρίσεως τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, ὅτι ἡ Ρωσσία ἀκολουθεῖ ἰδίαν κατάκτικὴν πολιτικὴν καὶ ὅτι Ὑμεῖς ἐν τῇ ἀθωότητί σας διατρέχετε τὸν μέγαν κίνδυνον νὰ θυσιασθῇτε εἰς τὴν σλαυικὴν ἰδέαν ἔνευ ἀνταλλάγματος.

Ἡ Βασίλισσα ἐγέλασε διὰ τὸ σοβαρὸν ὕφος μὲ τὸ ὁποῖον ὁ Γάλλος διπλωμάτης ὑπέβαλλε τὴν πολιτικὴν αὐτὴν ραδιουργίαν.

— Ἐξοχώτατε, παρετήρησε, ἠθέλατε ἀδικήσῃ τὴν ἐγνωσμένην διπλωματικὴν σας φήμην, ἐὰν χαρακτηρίσετε τὸν ἐθνικὸν μας ἀγῶνα ὡς ρωσικὴν ὑποκίνησιν. Ἡμεῖς δρῶμεν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας καὶ χάριν τῶν ἰδίων ἡμῶν συμφερόντων.

— Δὲν τὸ ἀρνοῦμαι, Μεγαλειοτάτη, ἀλλ' ἡ δράσις ὑμῶν, ἐπέμεινεν ἐκεῖνος, συμπίπτει μὲ τὰ κατακτικὰ ρωσσικά σχέδια καὶ ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ κερδίσετε τὸν ἀγῶνα ὑμῶν συμφώνως πρὸς τοὺς ἱερούς

σας πόθους καὶ ἐὰν ἀκόμη ἦτο δυνατόν νὰ βαδίσετε μέχρι Κωνσταντινουπόλεως θὰ εὐρίσκετε ἐκεῖ τὴν Ῥωσσίαν ἐγκαθιδρυμένην διὰ παντὸς ἀντὶ τοῦ Τούρκου.

— Ἐνῷ τῶρα ; ὑπέλαβε μετὰ πικρίας ἡ Βασίλισσα, κινδυνεύομεν νὰ ἴδωμεν τοὺς στρατιώτας τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῆς Ἀνάσσης εἰς τὰς Ἀθήνας ... Ὅχι, ἐξοχώτατε, ὄχι ! Παριστᾷτε τὰ ἐνδεχόμενα τῆς διπλωματίας ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον. Ἡμᾶς πολὺ ὀλίγον ἐνδιαφέρουν οἱ πόλεμοι καὶ τὰ σχέδια τῆς Ῥωσσίας. Ἡμᾶς ἐνδιαφέρει ἡ τύχη τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν μας. Αὐτοὺς ζητοῦμεν νὰ ἐλευθερώσωμεν καὶ ἐὰν ὑποστηρίζετε ἀντιρωσσικὴν πολιτικὴν καὶ οὐχὶ φιλότουρκον πολιτικὴν, ἔπρεπε νὰ βοηθήσετε ἡμᾶς καὶ βοηθοῦντες ἡμᾶς ἠθέλατε διὰ παντὸς ἀφαιρέσει ἀπὸ τὴν Ῥωσσίαν τὴν λεῖαν, τὴν ὅποιαν λέγετε, ὅτι σχεδιάζει.

— Νομίζετε τοῦτο εὐκολόν ; Λησμονεῖτε ὅμως, Μεγαλειότητι, ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλη δύναμις, ἡ ὅποια ἔχει βλέψεις καὶ συμφέροντα καὶ ὅτι ἡ δύναμις αὕτῃ λέγεται Αὐστρία. Καὶ ἂν συνέβαινον ὅσα ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης σκέπτεται ἔπρεπε νὰ καταστραφῶσιν αἱ πιθανότητες τῆς πολιτικῆς καὶ νὰ ὀμιλῶμεν περὶ ἀδυνάτων πραγμάτων ... Ἀκούσατέ με, Μεγαλειότητι, ὑπάρχουν ὄντως περιστάσεις καθ' αἷς οἱ λαοὶ ἐξεγείρονται παρασυρόμενοι ὑπὸ ἀπραγματοποιήτων ἰδανικῶν. Καὶ οἱ λαοὶ εἶνε ὅπως τὰ μικρὰ παιδιὰ. Ἡ ἐπιμονὴ τῶν καταφρονεῖ πάντα ὀρθολογισμόν, ὁρμῶνται ἀπὸ ἐνστικτα μᾶλλον ἢ ἀπὸ κρίσιν καὶ ἐκτίμησιν τῶν γεγονότων. Αἱ Κυβερνήσεις εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἀδυνατῶσι νὰ τηρήσωσι τὴν ἀπαιτουμένην ψυχραιμίαν καὶ παρασύρονται, ἄλλως θὰ διέτρεχον τὸν κίνδυνον νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς ἀντεθνικαί. Ἀλλὰ νομίζων τις ὅτι παρασύρεται μέχρις ἐνός σημείου, εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ παρασυρθῇ μέχρι τῆς ἀβύσσου καὶ τότε τὸ πᾶν ἀπώλετο !

— Τί θέλετε νὰ εἰπῇτε ἐξοχώτατε; ἠρώτησεν ἐν ἀνησυχίᾳ ἡ Βασίλισσα.

— Νομίζω, ὅτι εἶμαι σαφὲς εἰς τὴν ὑμετέραν Μεγαλειότητα, ἀλλὰ θὰ προσπαθῶ νὰ γείνω σαφέστερος. Εἰς τὴν παρούσαν καταστάσιν τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι ἐννοῶ κάλλιστα τὴν θέσιν τῆς ἑλληνικῆς δυναστείας, εἶνε δυσχερεστάτη...

— Πλανᾶσθε, ἐξοχώτατε, ἀπήντησεν ἐν ἀγανακτήσει ἡ Βασίλισσα. Οὐδέποτε θέσις Βασιλέων πλησίον τοῦ λαοῦ των ὑπῆρξεν μᾶλλον εὐάρεστος τῆς ἰδικῆς μας !...

— Δὲν θ' ἀρνηθῇ ἡ ὑμετέρα Μεγαλειότης, παρετήρησε μετὰ σκληρότητος ὁ Ρουὰν ὅτι πόλεμος μετὰ τῆς Τουρκίας σημαίνει καταστροφὴν τῆς Ἑλλάδος.

— Ἐπιτρέψατε νὰ φρονοῦμεν, ἀνεφώνησε μετὰ πεποιθήσεως ἡ Βασίλισσα, ὅτι σήμερον σημαίνει ἀδιστακτικὸς νίκην τῆς Ἑλλάδος.

— Ναί, σημαίνει καταστροφὴν, ἐπέμεινεν ὁ Ρουὰν, διὰ τοῦτο διότι θὰ παρουσιασθῇ εὐκαιρία εἰς τὴν Τουρκίαν νὰ δράσῃ ἀνενόχλητος.

— Καὶ ποία θὰ εἶνε ἡ εὐκαιρία αὕτη;

Ὁ Γάλλος διπλωμάτης δὲν εἰδίστασε νὰ δώσῃ κατηγορηματικὴν ἀπάντησιν.

— Δὲν δύναμαι νὰ προμαντεύσω ἀκριβῶς τὸ μέλλον, εἶπεν, ἀλλ' ἐξ ὧσιν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσω εἶνε ἐνδεχόμενον ἡ Τουρκία νὰ ὑποστηρίχθῃ ἐνόπλιως παρ' ἄλλων.

Ἡ Βασίλισσα ἠγέρθη ἐν ὀργῇ :

— Παρ' ὑμῶν, ἀνέκραξε, παρὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας; Νὰ ἔλθετε μὲ τοὺς στόλους σας νὰ κτυπήσετε τὴν μικρὰν Ἑλλάδα; Ἐφθονήσατε τὴν δόξαν τῶν ἀρχαίων Ἀσιατῶν ἐπιδρομέων ! Καὶ πόσον μέγα τῇ ἀληθείᾳ θὰ εἶνε τὸ κατόρθωμά σας!

— Ἴσως θὰ εἶνε ἀσήμαντον, ἀπήντησεν ἐκείνος εἰρωνικῶς, διότι δὲν θὰ ἔχετε ἓνα Θεμιστοκλέα νὰ μᾶς ἀντιτάξετε.

Ἄλλ' ἡ Βασίλισσα ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἱεράν της πεποίθησιν :

— Θὰ σᾶς παραδώσωμεν, εἶπε, τοὺς λιμένας μας καὶ θὰ τραπῶμεν εἰς τὰ ὄρη. Ἀκόμη καὶ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ θ' ἀντιτάξουν ἀπεγνωσμένην ἀντίστασιν. Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπὸ μίαν σιδηρὰν θέλησιν !

— Καὶ ἀπὸ μίαν σιδηρὰν ὑγείαν ! ἀπήντησεν ὁ Ρουὰν ρίπτων τὸν αὐτοκτενὲς ὑπαινιγμὸν διὰ τὸν Βασιλέα.

Καὶ συναισθανθεῖς, ὅτι ὑπερέβη τὰ ὅρια τοῦ ὀφειλομένου σεβασμοῦ ἔσπευσε νὰ προσθήσῃ :

— Μεγαλειοτάτη, ἄς παραδεχθῶ εὐλαβῶς, ὅτι εἰρωνεύεσθε μᾶλλον τὴν ταπεινὴν μου προσωπικότητα ἢ ὅτι σοβαρῶς ἀντικρύζετε τὴν κατάστασιν.

— Ὅμιλῳ σοβαρώτατα, ἐπέμεινεν ἐν συγκινήσει ἡ Βασίλισσα, καὶ λυποῦμαι ν' ἀκούω τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα νὰ ὑποστηρίξη τὸ ἐνδεχόμενον τῆς ἐξασκήσεως βίας καθ' ἡμῶν παρὰ δύο Μεγάλων Δυνάμεων πρὸς τὰς ὁποίας ὁ ἑλληνικὸς λαὸς συνείθισε νὰ εἶνε εὐγνώμων.

— Χαίρω, Μεγαλειοτάτη, εἶπεν ὁ Ρουάν. ὅτι ἡ ἀνάμνησις τοῦ αἰσθήματος αὐτοῦ πρὸς τὴν Γαλλίαν παραμένει πάντοτε ζωηρὰ ἐν Ἑλλάδι. Μὴ ἀμφιβάλλετε δὲ ποσῶς, ὅτι τὰς αὐτὰς τρέφει πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν συμπαθείας ἡ Γαλλία καὶ ἂν φαινόμεθα ὑπὲρ τὸ δέον αὐστηροὶ οὐδὲν ἄλλο μᾶς ὑποκινεῖ ἢ νὰ προφυλαξώμεν ἐκ μεγαλειτέρων κινδύνων ὅ,τι περὶ πολλοῦ ποιούμεθα καὶ ἀγαπῶμεν...

Καὶ σκεφθεὶς ἐπ' ὀλίγον προσέθηκεν :

— Εἰδικῶς διὰ τὴν λυπηρὰν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἐπιτρέψατε, Μεγαλειοτάτη, νὰ παρατηρήσω, ὅτι ὑπάρχει μία διέξοδος, νὰ παραδεχθῆτε ἡ Α' Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης νὰ δώσωμεν ὑμεῖς ἐν τέρμα...

— Ἄς ἀκούσωμεν, ἐξοχώτατε, ἀπήντησεν ἀνύποπτος ἡ Βασίλισσα. ἀναλαμβάνουσα τὴν θέσιν τῆς καὶ νεύουσα εἰς τὸν πρεσβευτὴν νὰ καθήσῃ.

Ἐκεῖνος ἐχαμήλωσε τὸν τόνον τῆς φωνῆς του καὶ προέβη εἰς πρότασιν ἀνηκούστως ὕβριστικὴν :

— Εἶνε φανερόν, Μεγαλειοτάτη, εἶπεν, ὅτι ὡς σὰς ἔλεγον ὁ ἑλληνικὸς λαὸς διατελεῖ ὑπὸ τὸ κράτος πεπλανημένων σκέψεων, ἀλλ' εἶνε ἐπίσης βέβαιον, ὅτι ἕως ἐκεῖ ὅπου τὰ πράγματα ἐφθασαν, εἶνε δύσκολον ἂν μὴ ἀδύνατον ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ν' ἀντιταχθῇ εἰς τὴν θέλησιν του καὶ νὰ καταπνίξη τὸ κίνημα ... Ἐξ ἄλλου ὁ Βασιλεὺς μὴ ὦν ὀρθόδοξος δὲν δύναται νὰ ἐνδιαφέρεται προσωπικῶς εἰς τὸν πόλεμον αὐτόν. τοῦ ὁποίου ἡ ἀφορμὴ εἶνε ζήτημα θρησκευτικόν ... Ἐφ' καὶ ἀναλαμβάνομεν ἡμεῖς δι' ἡμετέρων στρατευμάτων νὰ προφυλαξώμεν τὴν ἑλληνικὴν δυναστείαν ἐκ τῶν ἐπιμέλειαν

ἀξιώσεων τοῦ λαοῦ, ἐν ᾗ περιπτώσει αἱ Ὑμέτεραι Μεγαλειόττες ἀπεφάσιζαν ν' ἀνακαλέσουν τὰ ἀνταρτικά σώματα καὶ νὰ ἐπαναφέρουν τὸν σεβασμὸν πρὸς τὰ διεθνή νόμιμα.

Ἡ Βασίλισσα ἡγέρθη καταπόρφυρος ἐξ ὀργῆς :

— Κύριε, εἶπε πρὸς τὸν Ρουάν, αἱ προτάσεις τῆς ὑμετέρας Κυβερνήσεως δὲν εἶνε μόνον ἀπραγματοποίητοι, ἀλλὰ καὶ προσβλητικαὶ καθ' ἡμῶν. Δὲν πιστεύω, ἐξοχώτατε, νὰ ὑπολαμβάνετε, ὅτι ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς καὶ ἐγὼ ὑποκρινόμεθα καὶ ὅτι ἐμπαίζομεν τὸν Ἑλληνικὸν λαόν;

Καὶ ἐσίγησεν.

Ὁ Ρουάν μάτην ἀνέμεινεν ἐπὶ τινὰς στιγμάς, ἀλλ' ἡ Βασίλισσα παρέτεινε τὴν προσβλητικὴν αὐτὴν σιγὴν.

— Μεγαλειοτάτη, εἶπε, μεταβάλλων θέμα ὁμιλίας, ἡ διαταγὴ Ὑμῶν ἐξετελέσθη, αἱ δύο διδασκάλισσαι εἶνε εἰς τὴν διάθεκίν σας.

— Εὐχαριστῶ τὸν κ. Ρουάν διὰ τὰς εὐγενεῖς του φροντίδας ...

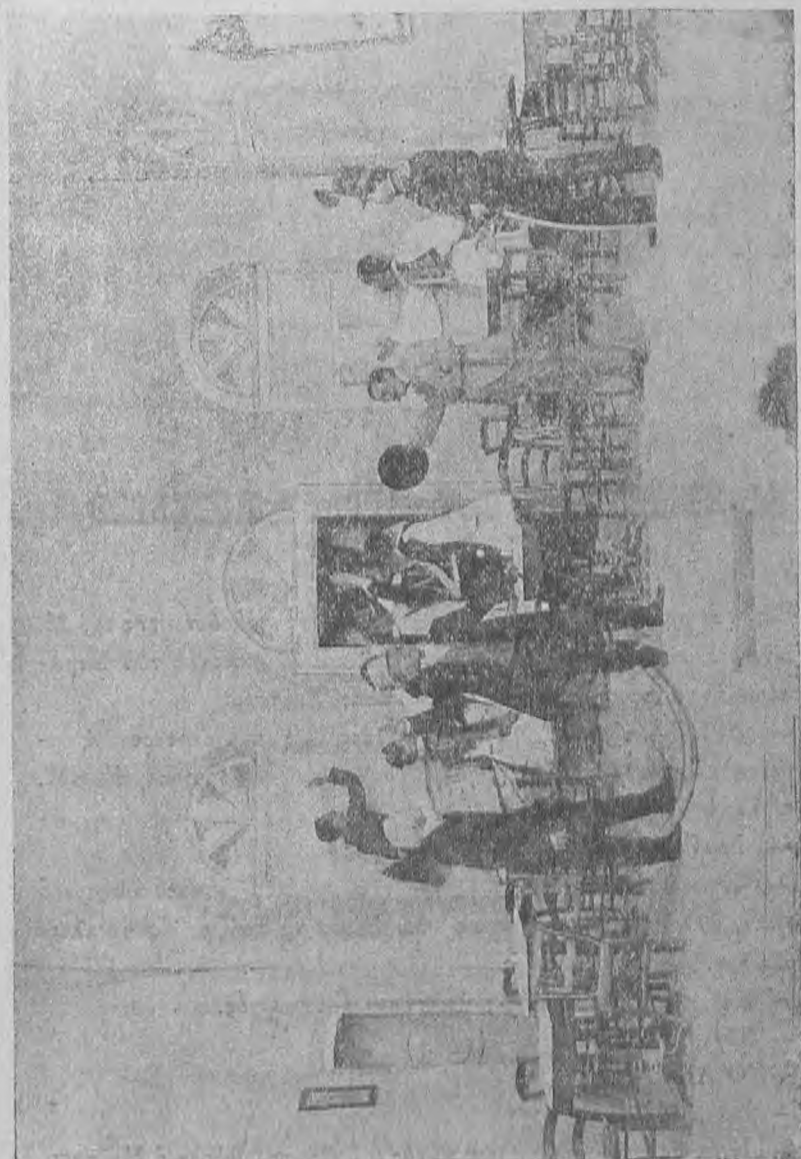
Ὁ διπλωμάτης ἤδη ὑπεκλίνετο καὶ ἤρχισε νὰ βηματίζῃ πρὸς τὴν ἐξοδον.

— Μίαν στιγμὴν, κύριε ! εἶπε τότε ἐπιτακτικῶς ἡ Βασίλισσα :

— Εἴπατε εἰς τὴν Κυβέρνησίν σας, ὅτι διέπραξε σφάλμα ὑπερβάς τα θεμιτὰ ὅρια τῶν πολιτικῶν συνεννοήσεων εἰς τὸ βάρος τῆς ἀγάπης ἡμῶν πρὸς τὸν λαόν τοῦ ὁποίου διευθύνομεν τὰς τύχας.

Καὶ ἐνῷ ἐκεῖνος ἀπῆρχετο, ἡ Βασίλισσα κατέπιπτεν ὡς κεραυνόπληκτος ἐπὶ ἐνὸς ἀνακλίντρου ἐπιφωνοῦσα ἐν ὀδύνῃ :

— ὦ ! ὕβρις ! . . . ὦ ! συμφορά !

·Ο Γεννάδιος Ἐκφωνῶν ἐνθουσιώδη λόγον εἰς τὸ καφενεῖον τῆς «Ὁραίας Ἑλλάδος» τὴν στιγμήν τῆς διαβάσεως ἀνταρτικτοῦ σώματος.

Γ.

ΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ ΤΟΥ ΑΓΓΛΟΥ ΠΡΕΣΒΕΡΩΣ

Εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Βασιλέως ἀνέμενον τὴν ἔξοδον τῆς Α. Μ. ὁ ἰδιαίτερος αὐτοῦ γραμματεὺς Βέττλαν καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἀντισυνταγματάρχης Σκαρλάτος Σοῦτσος.

— Δὲν εἶνε τίποτε, ἔλεγεν ὁ πρῶτος εἰς τὸν δεύτερον, ἡ συνηθισμένη κεφαλαλγία. Χθὲς τὴν νύκτα ἐμείναμεν ἀγρυπνοί, ἡ Α.Μ. εἶχε πολλὴν ἀλληλογραφίαν.

— Φαντάζομαι ! ὑπέλαθεν ὁ Σοῦτσος.

— Ἐγὼ ἀπεσύρθην τὴν πρώτην τῆς πρωίας, ἐξηκολούθησεν ὁ Βέττλαν, ἀλλ' ἕως εἰς τὰς τρεῖς τὸν ἥκουα νὰ παίζῃ εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον.

— Καὶ τώρα εἶνε μόνος ; ἠρώτησεν ὁ ὑπουργός.

— Ὅχι, εἶνε ὁ γιατρὸς μέσα.

— Ὁ Λινδερμάιερ ;

— Ναί.

— Εἶνε εἰς τὴν καρδίᾳ μου αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, εἶπεν ὁ Σοῦτσος· ἐὰν ὅλοι οἱ δικοί μας εἶχον τὸν ἐνθουσιασμόν του πρὸ πολλῶν ἡμε-

ρῶν θὰ εἵμεθα εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Δὲν φαντάζεσθε, κύριε Βέττλαν, κατὰ πόσων δισταγμῶν παλαίωμεν καὶ μεταξὺ ἀκόμη τῶν συναδέλφων μας, εἰς αὐτὸ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον. Οἱ δισταγμοὶ αὐτοὶ μᾶς ἀφαιροῦν δυνάμεις καὶ πιστεύσατε, ὅτι ἐγὼ ὁ ἴδιος, ὁ ὁποῖος ἀρκεῖ νὰ ὁμιλήσω ὀλίγον μὲ τὸν Βασιλέα διὰ νὰ γείνη σίδερο ἡ καρδιά μου, χάνω τὸ θάρρος μου καὶ ἔρχονται στιγμαὶ κατὰ τὰς ὁποίας λέγω εἰς τὸν ἐαυτόν μου μὴπως παραλογίζωμαι...

Εἶνε ἀληθῶς κρίσιμος ἡ ἐποχὴ διὰ τὴν πτωχὴν Ἑλλάδα, παρετήρησεν ὁ Γερμανὸς γραμματεὺς. Ἡ κατάστασις τῶν ἐσωτερικῶν τῆς πραγμάτων ἐπιδρᾷ σπουδαίως ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς ὑποθέσεων. Ἀνεξαρτήτως τῶν ὅσων μοῦ λέγετε εἶνε μεγάλη αὐτὴ δυστυχία δι' ὑμᾶς. . . Ὁ νόμος δὲν ἔχει ἀναμφισβήτητον ἐξουσίαν καὶ τὸ ἀληθές του πνεῦμα διαφεύγει ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν καὶ τῶν ἐκλεκτοτέρων προσώπων. Ἡ Α. Μεγαλειότης ὑποφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν κατάστασιν αὐτὴν, ἀπὸ τὴν αὐθάδειαν καὶ τὴν ἀνυποταξίαν, ἀλλ' εἶμαι βέβαιος, ὅτι θὰ ἐξέλθῃ νικητής. Διότι ἐὰν ἐπρόκειτο ὁ νόμος καὶ ἀκουσίως του νὰ παραδιασθῇ ἐστὶ βέβαιος, ὅτι ἡ ἀντίδρασις του θὰ ἡδύνατο νὰ τοῦ στοιχίσῃ μίαν ἡμέραν τὴν εὐτυχίαν του καὶ ἴσως τὴν ζωὴν του. Θὰ ᾔτο ἡ ἀπόδειξις, ὅτι ὅταν ἦλθεν ἡ μοιραία στιγμή νὰ πάθῃ ὁ νόμος ἔπρεπεν ὁ ἴδιος νὰ ἐκλείψῃ...

— Ν' ἀποθάνῃ ὡς ἦρος !

— Κάτι περισσότερον, συνταγματάρχᾳ μου, ν' ἀποθάνῃ ὡς δικαίος Βασιλεὺς, ὁ δὲ θάνατος εἶνε ἐπιβεβλημένος εἰς τὴν περὶ ἵστασιν αὐτὴν, διότι εἰς ἓνα ἡγεμόνα δὲν ἐπιτρέπεται ἀρνητικὴ δρᾶσις καὶ ἀνοχή. . . Οἱ βασιλεῖς φέρουν εὐθύναν καὶ πέραν τῶν προσωπικῶν τῶν ἀρετῶν ὅταν τὰς εὐθύναν αὐτὰς τὰς παραμερίζουν τότε δὲν εἶνε δίκαιοι βασιλεῖς. Καὶ ἡ ἱστορία μίαν ἡμέραν !...

Τὴν στιγμήν ἐκείνην εἰσηλθεν ὁ πρωθυπουργός καὶ ὁ ὑπουργός τῶν Ναυτικῶν ναύαρχος Κριεζῆς.

— Ὁ Μεγαλειότατος ; ἠρώτησεν.

— Ὑποθέτω, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἐξέλθῃ, ἀπήντησεν ὁ Βέττλαν. Ἄ ! νὰ ὁ γιατρός, ἡμπορεῖ νὰ πληροφορήσῃ.

Ἐκ τῆς πρὸς τὰ ἀριστερὰ θύρας τῶν ἰδιαιτέρων δωματίων τοῦ Βασιλέως ἐξήρχετο ὁ ἀρχίατρος Λινδερμάϊερ.

— Καλὴ μέρα σας, ναύαρχέ μου, συνταγματάρχα μου, χαίρετε, εἶπε μὲ τὸ εὐχαρι ὕφος του. Ὅταν σὰς βλέπω καὶ τοὺς δύο ἐδῶ ἡμέραν καὶ νύκτα ἡ ψυχὴ μου εὐφραίνεται. Κάνένας πλέον δισταγμός ! Ὅταν τὸ εἶπεν ὁ Βασιλεὺς εἶνε νόμος καὶ ἔχει ὁ Θεός !... Ἀλλὰ καὶ δὲν πρέπει ν' ἀπελπιζώμεθα ἐντελῶς ὡς πρὸς τὰ ἄλλα· κάποιο φωτεινὸν σημεῖον ἀρχίζει νὰ φαίνεται εἰς τὸν οὐρανὸν τῆς διπλωματίας καὶ θὰ μείνωμεν, ἐλπίζω, ἐντελῶς μόνοι καὶ ἀπροστάτευτοι.

— Ἦλθαν εὐχάριστοι εἰδήσεις ; ἠρώτησεν ὁ ναύαρχος Κριεζῆς.

— Ὁ Βασιλεὺς πιστεύω νὰ σὰς πληροφορήσῃ περὶ τούτων, ἀπήντησεν ὁ Λινδερμάϊερ.

— Ἀ ! εἶνε καιρὸς πλέον, ὑπέλαβεν ὁ ναύαρχος Κριεζῆς.

Καὶ ἀφηγήθη, ὅτι ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας τὸν εἶχεν ἐπισκεφθῇ τὴν ἰδίαν ἐκείνην ἡμέραν ἵνα διαμαρτυρηθῇ πρὸς αὐτόν, ὅτι τὰ ἑλληνικὰ πολεμικὰ πλοῖα μετέφερον ἀντάρτας καὶ πολεμικοὶ ἐφόδια καὶ ὅτι αὐτὸ ἠδύνατο νὰ βλάψῃ τὴν Ἑλλάδα.

— Μοῦ ἐσύστησεν ἀκόμη, ἐξηκολούθησεν ὁ ναύαρχος, νὰ καθήσουμε ἡσυχὰ καὶ ὅτι ἡ Ἀγγλία θὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Σουλτάνον διὰ τοὺς Χριστιανοὺς βελτιώσεις...

— Καὶ δὲν τὸν ἔστειλες ἀπὸ 'κεῖ ποῦ ἦλθε ! ἐκραύγασεν ὁ Σουτσοῦς ἐν ὕργῃ ; ...

— Σε ἐτρόμαξε, βλέπω, ἡ διπλωματία, ἀπήντησε μὲ καλοκάγαθον τόνον φωνῆς ὁ πρωθυπουργός, ἐγὼ ξέρω ἄλλη τέχνη. Τοῦ εἶπα ὅτι τὰ πλοῖά μας δὲν μεταφέρουν πολεμικοὶ ἐφόδια, ὅτι δὲν εἶχεν ἀκρίβει·ς πληροφορίας. Πῶς ! ἐφώναζε, οἱ ὀικοὶ μας καπεταναῖοι τὰ βλέπουν μὲ τὸ κανοικιάλι κάθε 'μέρα ποῦ πᾶνε κι' ἔρχονται. ! ... Τέλος πάντων γιὰ νὰ γλυτώσω ἀρχισὰ νὰ κάνω, ὅτι δὲν καταλαβαίνω καὶ πολλὰ πράγματα ὅ,τι ἔκανε καὶ ὁ Μιαούλης στὸ εἰκοσιένα ὅταν τᾶβρισκε σκοῦρα μὲ τοὺς ξένους ναυάρχους. Μοῦ ἐζήτησε νὰ ἰδῇ σήμερα τὸν Βασιλέα, μοῦ εἶπε, ὅτι μοιλονότι 'ξέρει, ὅτι δὲν εἶνε πρόσωπο ἀγαπητὸ στὴν αὐλή, ἐν τούτοις θέλει νὰ ἐξευμενίσῃ

τὸν Βασιλέα. Εἰδοποίησα ἀμέσως τὸν Μεγαλειότατο μὲ τὸν ὑποσιστήν μου καὶ ἔλαβα διαταγὴν νὰ τοῦ εἰπῶ νὰ ἔλθῃ μετὰ τὸ μεσημέρι.

— Εἶνε ἀνυπόφορος καὶ αὐτὸς ὅπως ὁ ἄλλος, παρετήρησεν ὁ Σοῦτσος μὲ τὸ ὀργίλον τοῦ ὕφους.

Καὶ ἤρχισε νὰ διηγῆται, ὅτι ὁ Ρουὰν πλέον ἢ ἀπαξ τὸν προσέβαλεν, ὅσι τοῦ ἤγειρε παραλόγους ἀξιώσεις, συνιστῶν εἰς αὐτὸν ἐπιμόνως τὸν ἀφοπλισμὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅτι εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς παραγγελίας τῶν ὅπλων τὸν ἐπρόδωκεν.

— ὦ ! ἄς μὴ ἦτο πρέσβυς, ἀνεφώνησε, καὶ ἤξευρα ἐγώ !

— Καὶ εἰς τὴν Βασιλίτσαν ὠμίλησε μὲ πολλὴν αὐθαδεῖαν ! ἀνήγγειλεν ὁ Λινδερμαΐερ.

— Καὶ φρονεῖς, γιατρέ, ἠρώτησεν ὁ Σοῦτσος, ὅτι ὁ Μεγαλειότατος πρέπει νὰ δεχθῇ τὸν Οὐάις ;

— Γιατί ὄχι ;

Ὁ Βέττλαν παρενέβη εἰς τὴν συζήτησιν.

— Καλλίστα ! εἶπε. Θὰ ἔχῃ ὁ κ. Οὐάις μίαν καλὴν εὐκαιρίαν νὰ πεισθῇ περὶ τῆς εἰλικρινείας τῆς Α. Μεγαλειότητος. Διότι εἶνε περίεργον πῶς καὶ οἱ δύο αὐτοὶ διπλωμάται δὲν θέλουν νὰ ἐννοήσουν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν εἶνε ὄργανον κάθενός καὶ ὅτι μὲ θρησκευτικὴν εὐλάβειαν ἐπιδιδῶκει τὸ συμφέρον τῆς χώρας.

Νεαρὸς διαγγελεὺς ἀνήγγειλε τὸν Βασιλέα.

Ἐκ τῆς πύς τὰ δεξιὰ θύρας ἐξῆλθεν ὁ Βασιλεὺς, προφανῶς ἐν ψυχικῇ ταραχῇ εὐρισκόμενος. Τόσον ἡ αὐπνία καὶ ἡ υπερβολικὴ κόπωση ἐκ τῆς μακρᾶς καὶ ἐπιπόνου ἐργασίας, ὅσω καὶ ἡ ἐντύπωση ἐκ τῆς προσβλητικῆς προτάσεως τοῦ Ρουὰν πρὸς τὴν Βασιλίτσαν, διέθετον δυσμενῶς τὴν ψυχὴν του. Ἀλλὰ τὸ αἶσθημα τὸ κυριαρχοῦν ἐν αὐτῷ ἦτο μόνον ἡ ὀργή, μία ὑπερέντασις θελήσεως καὶ ἡ ἐμμονὴ εἰς τὰς ἀρχικὰς σκέψεις. Ἡ πάλῃ αὐτὴ καὶ ἡ ἀγωνία ἔδιδον εἰς τὸ ἠθικόν του εὐρυτέραν πτῆσιν. Οὐδεὶς δισταγμὸς ἐσκίαζε τὸ ὄραμα μιᾶς μεγάλης Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον εἶχε πάντοτε πρὸ αὐτοῦ καὶ διὰ τὸ ὁποῖον ἦτον ἀποφασισμένος νὰ προσφέρῃ τὴν μεγαλειτέραν θυσίαν.

Με ταχὺν βηματισμὸν ἐβάδισε πρὸς τὸ γραφεῖόν του ἀποδώσας τὸν στρατιωτικὸν χαιρετισμὸν τῶν ὑπουργῶν του διὰ μικρᾶς κλίσεως τῆς κεφαλῆς. Ἦτον ὥραῖς ἀνὴρ μὲ ὑψηλὸν παράστημα. εὐρὺ μέτωπον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐσελάγιζε τὸ φῶς τιμίων ἰδεῶν βασιλικῆς ἀκραιμῆτου μερίμνης καὶ πόθων λαϊκοῦ μεγαλείου, μὲ κόμην γραφικῶς ἀνέμιζομένην εἰς ἐλαφροὺς κυματισμούς, καὶ ὀφθαλμοὺς σπινθηροβολοῦντας καὶ ἐταστικούς. Ἐφερε τὸ ἐθνικὸν ἔνδυμα μὲ τὴν χάριν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι τὸ ἐδόξασαν καὶ οὐδέποτε Ἕλληνα πολεμιστῆς τῆς ἐποποιίας τοῦ 21 θὰ ἠδύνατο νὰ καυχῇθῃ, ὅτι τὸ ἔφερεν ὠραιότερα ἀπὸ αὐτόν. Τὸ ἔνδυμα αὐτὸ μὲ τὴν πολὺπτυχον φουστανέλλα καλύπτουσαν τὸ γόνυ καὶ προσπίπτουσαν ἐν ἀπαλότητι γραμμῶν ὡς χιτῶν τοῦ Πολυκλείτου, ἥστραπτεν ἐκ τῶν ἀργυρῶν διακοσμήσεων ἐπὶ κυανοῦ ὑφάσματος. Ἦτο τέλος ὁ Ἕλληνα Βασιλεὺς, τὸν ὅποιον τὸ Γένος εἶχεν ὄνειροπολήσει ἀπὸ τῶν μακρῶν αἰώνων τῆς δουλείας καὶ τοῦ σκότους. Καὶ ἦτο περισσότερον Ἕλληνα, διότι ἤρχετο ἐκ χώρας, ὅπου τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πνεῦμα ἦτο ἡ βᾶσις τῆς ἀγωγῆς τῶν ἀνθρώπων. Δι' αὐτὸ ἡ ἐκεῖ παρουσία του, εἰς τὸ λευκὸν ἐκεῖνο ἀνάκτορον, καὶ ἐν μέσῳ τῆς αἰθούσης ἐκείνης μὲ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἡρώων τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, μὲ τὴν ἄποψιν τῆς Ἀκροπόλεως πέραν, ὡς μνημεῖον αἰωνίου τῆς ὑπάρξεως τῆς φυλῆς, ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν τὴν ἰδέαν μιᾶς ἀδιασπάστου διαδοχῆς ἑλλήνων ἡγεμόνων, ὡς ἐὰν τίποτε νὰ μὴν εἶχε ταραξεί τὴν πορείαν τοῦ ἔθνους καὶ ἐνέπνεε τὴν ἐλπίδα βεβαίου ἐθνικοῦ μέλλοντος.

— Ἦλθε τὸ ταχυδρομεῖον; ἠρώτησε τὸν Βέττλαν μόλις πλησιάσας πρὸς τὸ γραφεῖόν του.

— Μάλιστα, Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ γραμματεὺς παρουσιάζων τὸν φάκελλον.

— Καλὰ, ἐργαζόμεθα τὸ ἀπόγευμα.

Μεθ' ὃ ὁ Βέττλαν καὶ ὁ ἀρχίατρος Λινδερμάιερ ἀπεσύρθησαν.

Στρεφόμενος ὁ Βασιλεὺς πρὸς τὸν Πρωθυπουργὸν ἠρώτησε :

— Εἰδοποίησες, ναύαρχε, τὸν κ. Ουάις, ὅτι θὰ αἰσθανθῶ

πολλήν εὐχαρίστησιν νὰ τὸν ἰδῶ τώρα ἀμέσως σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμίαν του ;

— Μάλιστα, Μεγαλειότατε.

Ὁ Βασιλεὺς ἐγέλασε μετὰ πικρίας.

— Πολλὴν εὐχαρίστησιν ! . . . Ἦθελα νὰ εἰπῶ πολλὴν δυσανεξίαν, ἀλλ' ἡ διπλωματικὴ γλῶσσα ἔχει αὐτὰ τὰ ὀξύμωρα . . . Καὶ τί σοῦ εἶπε ναύαρχε, ὁ Οὐαῖς ;

— Μοῦ εἶπε, Μεγαλειότατε, ὅτι τὰ πλοῖά μας μεταφέρουν πολεμφοδία . . .

Ὁ Βασιλεὺς ἔγινε σύνοφρος. Λυπηρὰ ἀνάμνησις τὸν ἐτάραξε.

— Ἐννοῶ, εἶπε βαδίζων πρὸς τὴν θύραν ὅποθεν ἐφαίνετο ὁ κήπος τῶν Ἀνακτόρων καὶ ἡ Ἀκρόπολις, ἐτοιμάζονται νὰ ἐπαναλάβουν τὸ παιχνίδι τοῦ Πάρκερ !

Ἄλλ' ἤδη εἰς τὴν ἀνάμνησιν αὐτὴν ἀντέτασσε τὴν ἀλκιμον ἀντοχὴν τῆς ψυχῆς του :

— Ὅταν τοὺς ἐνθυμοῦμαι, κύριοι, εἶπε, νὰ παρελαύνουν ἀπειλητικῶς μὲ τὰ πιστόλια ὑψωμένα κάτω ἀπὸ τὸ παλάτι μου, σὰς βεβαιῶ, ὅτι γίνομαι περισσότερο ὑπερήφανος διὰ τὴν δύναμίν μου. Αὐτὸ δὲν λέγεται ταπεινώσις τῶν μικρῶν, αὐτὸ λέγεται, νομίζω, ὑπεροχὴ τῶν μικρῶν. Δὲν εἶνε, Σοῦτσο ;

— Ἡ Μεγαλειότης σου, ἀπήντησεν ὁ Σοῦτσο, γνωρίζει καὶ ἡττημένος νὰ νικᾷ !

— Ἐὰν ὅμως μᾶς ἤκουεν ὁ Πήλικας ἢ ὁ ἄλλος ὁ Προβελέγιος, παρετήρησεν ὁ Βασιλεὺς γελῶν, φανταζομαι μὲ πόσην σοφίαν θὰ μᾶς ἐσυλλάβιζαν τὰ διπλωματικά των ἀλφαριθμητικά.

— Μὴ τοὺς ἀκούετε, Μεγαλειότατε, ὑπέλαβεν ὁ Σοῦτσο ἐν ὀργῇ.

Ὁ Βασιλεὺς ἀνέτεινε τὴν κεφαλὴν του εἰς κίνημα ὑπερηφανείας.

— Γνωρίζεις, Σοῦτσο, εἶπεν, ὅτι δὲν ἀκούω ἄλλον κἀνένα ἀπὸ τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος. Μοῦ ἀρέσει νὰ λεπτολογῶ, ἀλλὰ μοῦ ἀρέσει νὰ ἔχω ἐγὼ τὴν τελευταίαν λέξιν. Οὕτω, πρέπει ν'

ἀκούω κατὰ καθήκον τὰς ἀντιρρήσεις. Λυποῦμαι διὰ τοὺς δισταγμοὺς μερικῶν συναδέλφων σας. Ὅλοι προθυμοποιῶνται νὰ ὁμιλοῦν ὡς Νέστορες ...

Καὶ ὑψῶνων τὸν τόνον τῆς φωνῆς καὶ προχωρῶν πρὸς τοὺς δύο ὑπουργοὺς του προσέθεσε :

— Δὲν ἔχω ἀνάγκην ἀπὸ γέροντας σοφοὺς σήμερον. εἰς τὴν ψυχὴν μου ὑπάρχει μία σκοπιά, τὴν ὁποίαν ἐπιφυλάσσω διὰ τὴν εὐνείην καὶ τὴν μετριοπάθειαν. Μοῦ χρειάζονται νέοι καὶ σφριγῶντες πολεμισταί, μοῦ χρειάζονται Ἀχιλλεῖς καὶ Αἴαντες, μοῦ χρειάζεσθε σεῖς τοὺς ὁποίους ἀγαπῶ καὶ διὰ τοὺς ὁποίους ἔχω πεποίθησιν, ὅτι κατέχετε τοὺς ἱεροὺς πόθους τῆς ψυχῆς μου ... Ἄλλ' ἄς ἀκούσωμεν, ναύαρχε, τί ἄλλα σοῦ ἔλεγεν ὁ Οὐάις ;

— Ὅτι τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον τῆς πατρίδος, ἀπὴντησεν ὁ Πρωθυπουργός, μᾶς ἐπιβάλλει νὰ μένωμεν οὐδέτεροι, ὅτι ἄθελα ἢ καὶ ἐν γνώσει γινόμεθα ὄργανα τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς.

— Ὅσα καὶ ὁ Ρουὰν εἶπεν εἰς τὴν Βασίλισσαν, ἀλλὰ μὲ ὀλιγωτέραν προπέτειαν ὀφείλω νὰ τὸ ὁμολογήσω, διότι ἐκεῖνος ἐζήτησε νὰ μὲ προστατεύσῃ μὲ γάλλους στρατιώτας ... ἀπὸ τί ; ἀπὸ τὴν ἀγάπην ἴσως τοῦ λαοῦ μου.

Καὶ μὲ ὕψος ἀγανακτήσεως καὶ ἀποστροφῆς προσέθεσεν :

— Ἡ διπλωματία, τὴν ὁποίαν διηύθυναν ποτε ἡ κυρία Πομπιδούρ καὶ ἡ κυρία Ντυπαρῦ εἰς βάρος τοῦ εὐγενοῦς γαλλικοῦ λαοῦ δὲν ἦτο βεβαίως ἀναιδεστέρα. Διότι, κύριοι, ὅλα θὰ ἡδυνάμην νὰ τὰ παραδεχθῶ καὶ τὴν ἄδικον κρίσιν καὶ τὴν βάρβαρον πίεσιν τοῦ ἰσχυροῦ, ἀλλ' ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ σεβασμοῦ. Δὲν λέγω τόσον διὰ τὸν Οὐάις καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ διατηρήσετε μαζί του ὅλα τὰ προσχήματα τῆς διπλωματικῆς ἀβρότητας μέχρι τέλους, ὡς ἐπίσης καὶ πρὸς τὸν ἄλλον, ἀλλ' οὗτος ὑπερέβη πᾶν ὅριον.

— Μεγαλειότατε, ἀνεφώνησεν ὁ Σοῦτσος, ἐν ἱερᾷ ὀργῇ, πῶς θὰ ἡδυνάμην νὰ δώσω τὴν ζωὴν μου θυσίαν εἰς τὰς ὑβρεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ;

— Ἀφίων αὐτὸν ἐν ὑπομονῇ, ἀπήντησεν ὁ Βασιλεὺς ἐν γαλήνῃ, νὰ σὲ ὕβριζι περισσότερον.

Καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν πρωθυπουργόν :

— Μόνον αὐτὰ σοῦ ἀνεκρίνωσεν; ἠρώτησε.

— Καὶ ὅτι ἡ Ἀγγλία ὑπόσχεται ν' ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τὴν Πύλῃν τὴν ἐπιβολὴν βελτιώσεων εἰς τὸν χριστιανικὸν πληθυσμὸν τῆς Τουρκίας.

Ὁ Βασιλεὺς ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν, ἀναδραμὼν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος. Ἐπειτα εἶπεν ἐκδηλώνων πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς του ὡς τι καινοφανὲς τὰς προτάσεις τοῦ ἄγγλου πρεσβευτοῦ :

— Αὐτὸ εἶνε μία νέα ὄψις τοῦ ζητήματος ! παρατήρησε.

Καὶ ἐπανήλθεν εἰς τὸ γραφεῖόν του.

— Ἄς ἴδωμεν, κύριοι, τὰς ὑπεθέσεις μας, τὰς ὁποίας τίποτε πλέον δὲν δύναται νὰ σταματήσῃ, διὰ τὰς ὁποίας ὑπάρχουν σήμερον ἀπὸ διπλωματικῆς ἀπόψεως καὶ ἐλπίδες . . . Ἐχὼ εἰδήσεις εὐχαρίστους ἐκ Μοναχοῦ καὶ ἐκ Βιέννης . . . Δὲν εἶνε ἀπίθανον ἡ μελετωμένη συμμαχία Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας νὰ διασπασθῇ. Πιθανῶς ἡ Αὐστρία καὶ τὰ γερμανικὰ κράτη λαμβάνοντα παρὰ τῆς Ρωσσίας τὸ ἔπαθλον τῆς Μολδοβλαχίας δι' εἰρηνικῆς συνεννόησεως ὅχι μόνον νὰ τηρήσουν οὐδετερότητα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐμποδίσουν τὸν κατὰ τῆς Ρωσσίας ἀπειλούμενον συνασπισμὸν . . .

— Παντοτε τὸ ἔλεγον, Μεγαλειότατε, εἶπεν ἐνθουσιῶν ὁ Σοῦτσος, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν ὅλοι νὰ μᾶς ἐγκαταλείψουν.

— Καὶ ἂν ὅλοι μᾶς ἐγκαταλείψουν, ἀπήντησεν ὁ Βασιλεὺς, ἡμεῖς θὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸν ἱερὸν ἀγῶνα.

Ἀπευθυνόμενος δὲ πρὸς τὸν Πρωθυπουργόν ἠρώτησεν :

— Νὰ ἔρχῃ, εἰσθε ἔτοιμος ;

— Ὅσα πλοῖα ἔχομεν, Μεγαλειότατε, εἶνε ἔτοιμα, ἀλλὰ νομίζω, ὅτι μᾶς χρειάζονται πλοῖα. Θὰ ἤμπορούσαμεν ἴσως νὰ προμηθευθῶμεν τέσσαρα ρωσσικὰ ἀτμόπλοια, τὰ ὅποια εὑρίσκονται εἰς Τεργέστην.

— Καλὴ ἔφορμή, παρατήρησεν ὁ Βασιλεὺς, ἐνῷ θὰ τὰ πλη-

ρώσωμεν νὰ μᾶς εἰποῦν, ὅτι μᾶς τὰ ἐχάρισεν ἡ Ρωσσία. ... Θὰ σκεφθῶμεν ἐν τούτοις περὶ αὐτοῦ, χρήματα ἔξω δὲν εἶνε δυνατόν βεβαίως νὰ εὕρωμεν, ἔχμεν ὅμως τὸ κληροδότημα τοῦ Βαρβάκη καὶ δυνάμεθα νὰ τὸ χρησιμοποιήσωμεν. Λυπούμαι, ὅτι δὲν ἔχω ἐγὼ νὰ καταβάλω τὸ ποσὸν ἐξ ὀλοκλήρου, ἀλλὰ θὰ συνεισφέρω. ... Ἐννοῶ δι' ἀπόψε ἐὰν εἶσαι ἕτοιμος. Μᾶς χρειάζονται τέσσαρες ἡμιολίαι. Ὁ Τζαβέλλας, ὁ Καραϊσκάκης θ' ἀποδιβασθοῦν εἰς τὸ Καλαμάκι καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς Κραβασαρθν, ὁ Χατζηπέτρος πρέπει ν' ἀποδιβασθῇ εἰς Στυλίδα.

— Τὰ πλοῖα ἀναμένουν ἕτοιμα εἰς τὸν Πειραιᾶ, εἶπεν ὁ ναύαρχος.

— Ἀπὸ τὸν Θωδωράκην τὸν Γρίβαν ἔλαβες εἰδήσεις; ἠρώτησεν ὁ Βασιλεὺς τὸν Σοῦτσον.

— Ἐφθασέ προχθές εἰς Ἡπειρον.

— Ἐχει καλῶς!... Ἀργότερα νὰ στείλωμεν τὸν Σπυρομήλιον καὶ τὸν Βλαχόπουλον....

Καὶ ἀνακοινῶν τὰς προσωπικὰς τοῦ ἐνεργείας εἰς τοὺς ὑπουργοὺς προσέθεσεν:

— Εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἔγραψα, εἰς τὴν ἄνω Μακεδονίαν ἐπίσης μέσῳ τοῦ Δούμπα. Ἦδη ἀπὸ ἐκεῖ μοῦ ἀναγγέλλονται φοβερὰ κατὰ τῶν χριστιανῶν μαρτύρια. ... Ἐλπίζω νὰ εἶνε ἀνάλογος ἡ ἐκδίκησίς μας. Ἡ ἐπίθεσις πρέπει νὰ γείνη ταῦτοχρόνως καὶ μὲ κεραυνοβόλον ταχύτητα. Εἰς τὴν Λάρισσαν, εἰς τὰ Τρίκκαλα, εἰς τὴν Ἄρταν ἐστάλησαν ἀρκετὰ ὅπλα;

— Μάλιστα, Μεγαλειότατε.

— Ἐχει καλῶς, ἐπανελάθεν ὁ Βασιλεὺς. Ὁ Τζαβέλλας, ὁ Χατζηπέτρος, ὁ Καραϊσκάκης θὰ φύγουν ἀπόψε, θὰ τοὺς ἀποχαιρετίσωμεν ἐδῶ.

Καὶ μετὰ τὴν ἀναγγελίαν ταύτην ὁ Βασιλεὺς ἐπανελάβε συστάσεις, τὰς ὁποίας εἶχε στερεοτύπους, πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς του. Τοὺς ὠμίλησε περὶ διοικήσεως, περὶ τῶν παρεκτροπῶν καὶ τῶν καταχρήσεων, τὰς ὁποίας ἐπαρουσίαζεν αὕτη. Συνέστησεν ἀποχὴν ἀπὸ πάσης πράξεως, δυναμένης ἐν τῇ ἐνασχήσει τῆς ὑπουργικῆς ἐξου-

σίας, νὰ ἐκθέσῃ τὸ γόητρον τοῦ Στέμματος καὶ τῆς πατρίδος καὶ τοὺς ὑπέδειξε πόσον τοιαῦται παρεκτροπαὶ ἔδιδον ὅπλα εἰς τοὺς ξένους.

— Τὸ ἐλάχιστον κροῦσμα κακοδικικήσεως, εἶπεν, εἶνε ἄρκετόν διὰ τοὺς ξένους ν' ἀποτελέσῃ ἐπιχείρημα φωτὸς διὰ νὰ κρύψῃ ὑπόπτους πρεθέσεις τοῦ σκότους.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ διαγγελεὺς ἀνήγγειλε τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας.

— Πηγαίνετε εἰς τὸ ὑπασπιστήριον, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς του, καὶ περιμένετε.

Ἐπειτα ἔδωκε διαταγὴν εἰς τὸν διαγγελεὰ νὰ εἰσαγάγῃ τὸν Ἀγγλον διπλωμάτην καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὸ μέσον τῆς αἵθουσας. Μὲ πολὺν κόπον κατέστελλε τὴν ὀργήν, ἡ ὁποία ἐκόχλαζεν εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ ἐπεζήτηε νὰ φανῇ γαλήνιος. Δὲν ἦτο πλασμένος αὐτὸς διὰ νὰ εἶνε διπλωμάτης, ἂν καὶ προσεπάθει ἡ μετριοπαθεὶα νὰ εἶνε ὁ γνώμων τῶν πράξεών του καὶ τῶν διαβημάτων του διαβημάτων του εἰς ὁμοίᾳς περιστάσεις. Μολονότι δὲ τὴν διπλωματικὴν περίσκεψιν συνίστα πρὸς τοὺς περὶ αὐτόν, ὁ ἴδιος ἦτον ἀνίκανος νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν ὑπόκρισιν δευτέρων λογισμῶν, εἰ ὅποιοι ἔπρεπε νὰ καλύπτουν τὰς πραγματικὰς του σκέψεις. Πρὸς ἀποκάλυψιν δὲ τῶν σκέψεων τούτων δὲν ἐχρειάζετο κἂν νὰ εἶνε διπλωμάτης ὁ μετ' αὐτοῦ συζητῶν. Οἰσοδότητε ἄνθρωπος καλῆς πίστεως ἀνταλλασσων μετ' αὐτοῦ ὀλίγας λέξεις ἡδύνατο νὰ γνωρίζῃ τί ἐσκέπτετο ὁ Βασιλεὺς.

Ὅταν ὁ διαγγελεὺς παρμερίσῃ τὸ παρκπέτασμα τῆς πρὸς τὰ ἀριστερὰ θύρας καὶ ἔσθῃ ἵνα ἀποδώσῃ τὸν στρατιωτικὸν χαιρετισμὸν εἰς τὸν Ἀγγλον πρεσβευτὴν, ὁ Βασιλεὺς ἐπροχώρησεν ὀλίγα βήματα καὶ ἔτεινε τὴν χεῖρα εἰς τὸν Οὐαίς.

— Εἶμαι εὐγνώμων, εἶπεν οὗτος, πρὸς τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα, ὅτι ἠυδόκησε τόσῳ ταχέως νὰ εἰσακούσῃ τὴν παράκλησίν μου, ἡ ὁποία ἀνταποκρίνεται εἰς ἐντολὴν τῆς Α. Μ. τῆς Ἀνάσσης ἐπιθυμούσης πάντοτε τὴν εὐημερίαν τῆς Ἑλλάδος.

— Εἶμαι ὥσαύτως εὐτυχής, ἀπήντησεν ὁ Βασιλεὺς, ὅτι ἡ

ὁμετέρα ἐξοχότης εὐηρεστήθη μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν νὰ ἐπανέλθῃ ἐνταῦθα, ἡ δὲ εὐγνωμοσύνη μου πρὸς τὴν Α. Μ. τὴν Βασίλισσαν διὰ τὰς εὐγενεῖς πρὸς τὸ ἔθνος ἡμῶν προθέσεις κατέχει ὁλόκληρον τὴν ψυχὴν μου.

Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν φιλοφρονητικῶν τούτων λόγων ὁ Βασιλεὺς ὑπέδειξεν εἰς τὸν ἄγγλον πρεσβευτὴν θέσιν ἔναντι τοῦ γραφείου του.

— Μεγαλειότατε, ἤρχισεν οὗτος, ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀνάσσης φρονεῖ, ὅτι εἶνε εὐχάριστος ἡ στιγμή, ὅπως προλαβόμεν γεγονότα, τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ μὴ ἐπιτρέψουν μίαν ἀρμενικὴν καὶ τελεσιουργὸν ἀνάπτυξιν τῶν αἰσθημάτων αὐτῶν.

— Εἶνε ἡ μόνη μου ἐπιθυμία, ἀπήντησεν ὁ Βασιλεὺς.

— Ἡ Κυβέρνησις τῆς Α. Μεγαλειότητος, ἐξηκολούθησεν ὁ πρεσβευτής, ἀναγνωρίζουσα τὸ ἐνδιαφέρειν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὡς πρὸς τὴν τύχην τῶν υποδούλων ἐπαρχιῶν, ἐθεώρησε πρέπον ν' ἀπαιτήσῃ παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης τὴν εἰσαγωγὴν βελτιώσεων εἰς τὴν διοίκησιν τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν. Φέρω σήμερον εἰς τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα ἀπλῶς τὴν κεφαλαιώδη ταύτην εἰδήσιν, ἐπιφυλασσόμενος εἰς προσεχῇ ἀκρόασιν καὶ ὅταν λάβω αὐτὸ ἐκ Λονδίνου νὰ παρυσιάσω εἰς αὐτὴν ὁλόκληρον τὸ σχέδιον.

— Καὶ ποίαν ἐγγύησιν, ἠρώτησεν ὁ Βασιλεὺς, θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τῆς εἰσαγωγῆς αὐτῶν τῶν βελτιώσεων;

Ὁ Οὐαῖς ἐσχέφθη πρὸς στιγμήν, ἔπειτα ἀπήντησε μετὰ δι' σταγμοῦ :

— Ὑποθέτω τὴν βάσιν συνθήκης τινός.

— Μεταξὺ τίνων;

— Μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης.

— Ἐπὶ ποίᾳ εὐκαιρίᾳ;

— Ἡ εὐκαιρία αὕτη δὲν ἐβράδυνε νὰ παρουσιασθῇ, ἀπήντησε κατηγορηματικῶς ὁ Οὐαῖς.

Ἄλλ' ὁ Βασιλεὺς ἐπέμεινε νὰ μάθῃ περισσότερα.

— Θὰ ἦτο ἴσως πιστευτὸν τὸ θρυλούμενον, ἠρώτησε, περὶ

ἐπικειμένης συμμαχίας ὑμῶν καὶ τῆς Γαλλίας μετὰ τῆς Τουρκίας ;

— Δὲν εἶνε ποσῶς ἀπίθανον ! εἶπεν ὁ Ἀγγλος πρεσβευτής.

Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἦτο ἱκανὸς πλέον νὰ συγκρατηθῇ. Ἦδη δὲν ὑπῆρχον δι' αὐτὸν διπλωματικαὶ ἐπιφυλάξεις.

— Καὶ εἰς τοιοῦτο δεσμός, ἀνεφώνησεν ἐν ταραχῇ, μία τοιαύτη ἀδελφοποίησις ὅπλων, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀνελλιπῇ ἐφαρμογὴν τῶν βελτιώσεων ;

— Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ Ἀγγλος διπλωμάτης μετὰ τρωθείσης ἐθνικῆς φιλοτιμίας, ἡ Ἀγγλικὴ ὑπόσχεσις ἰσοδυναμεῖ πάντοτε πρὸς πραγματοποίησιν !

— Ἀλλὰ καὶ ἡ Τουρκικὴ ὑπεκφυγή, ἀπήντησεν ὁ Βασιλεὺς, εἶνε παροιμιώδης.

— Μεγαλειότατε, ἐξηκολούθηκεν ὁ Ἀγγλος πρεσβευτής, μοῦ ἐπιβάλλεται αὐτὴν τὴν στιγμὴν νὰ ὁμιλήσω ἀπεριφράστως. Σίβουμαι τὰ δικαιώματα τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἡ εὐκαιρία δὲν εἶνε ἡ καταλληλοτέρα δι' Ὑμᾶς. Ἀκουσίως Ὑμῶν γίνεσθε ὄργανον τῶν Ρωσικῶν κατακτητικῶν σχεδίων.

Ὁ Βασιλεὺς διεμαρτυρήθη ἐν ἀγανακτήσει !

— Ἔως πότε, κύριε Οὐάϊτ, ἀνεφώνησε, θὰ εἴμεθα καταδικασμένοι νὰ φαινώμεθα ὑπηρετῶντες ξένων συμφερόντων, ἐνῶ ἔχομεν τόσα ἴδικά μας νὰ ὑπηρετήσωμεν ;

— Τὰ σχέδια ταῦτα, ἐπέμεινεν ὁ Οὐάϊτ, καλύπτουν τὴν ὑδρόγειον μέχρι τῶν θαλασσῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὤκεανοῦ, δὲν στηρίζονται ἐπὶ τοῦ φιλελευθέρου πνεύματος τοῦ ἐκπολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀμύλης, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀπολυταρχικῆς κατακτήσεως. Εἶνε ἐδύνατον τὰ σχέδια ταῦτα νὰ μὴ σὰς παρασύρουν καὶ σὰς ἐξαφανίσουν μίαν ἡμέραν.

Ὁ Βασιλεὺς ἠγέρθη, ὠργισμένος, τῆς θέσεώς του :

— Ἡμεῖς ; ἀνέκραξε. Ποτέ ἐξοχώτατε !

Καὶ προχωρῶν πρὸς τὴν θύραν τοῦ κήπου ὁπόθεν ἐφαίνετο ἡ Ἀκρόπολις εἶπε :

— Πέντε αἰῶνων τὸ βάρβαρον σκότος δὲν ἴσχυσε νὰ σβύσῃ τὴν

ἐλληνικὴν ἰδέαν καὶ τὸ ἀθάνατον αὐτὸ μνημεῖον συνετρίβη, ἀλλὰ δὲν κατέπεσεν, ἐσυλήθη, ἀλλὰ δι' αὐτὸ ἐγενεῖν ὠραιότερον ἀκόμη.

Εἰς τὸν σκληρὸν αὐτὸν ὑπαινιγμὸν τῆς ἀρπαγῆς τῶν ἀναγλύφων τοῦ Παρθενῶνος ὑπὸ τοῦ ἀγγλοῦ Ἑλγίνου, ὁ Οὐαῖς ἐχαμογέλασεν εἰρωνικῶς.

— Ὑπάρχει ἐδῶ ζωὴ ἀναγεννωμένη, ἐξηκολούθησεν ὁ Βασιλεὺς μετὰ τῆς αὐτῆς θέρης, ἡ ὁποία ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ μέγαν προορισμόν, ζωὴ ὑπερήφανος, ἡ ὁποία μισεῖ τὴν ὑπιδούλωσιν! Ἔστέ ἥσυχος, ἐξοχώτατε, καὶ βοηθήσατέ μας νὰ πραγματοποιήσωμεν τοὺς ἱερὺς μας πόθους ἀντὶ νὰ μᾶς ζητήτε νὰ συμμαχήσωμεν μετ' ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μᾶς τυραννοῦν διὰ ν' ἀποφύγωμεν ἐκείνους οἱ ὁποῖοι σήμερον ἐνδέχεται νὰ μὴ μᾶς ὠφελεῦν, ἀλλὰ καὶ δὲν μᾶς βλάπτουν.

— Νὰ σᾶς βοηθήσωμεν; εἶπεν ὁ ἀγγλὸς διπλωμάτης εἰς καλοῦσθαι τόνον φωνῆς. Καὶ μήπως, Μεγαλειότατε, αὐτὸ δὲν ἐπράξαμεν πάντοτε;

— Κατέχμεν εὐγνωμόνως τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἀπελευθερώσεως, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς πραῦνθεις. Ἄλλ' ἐπιζητοῦντες περισσότερα, δὲν πράττουμεν ἄλλο ἢ νὰ σᾶς προτρέπωμεν καὶ νὰ σᾶς ἱκετεύωμεν ν' ἀποπερατώσετε τὸ ὥραιον ὑμῶν ἔργον. Ἐξοχώτατε, θὰ ἦτο μία καλὴ τροπὴ διὰ τὰ ἴδια ὑμῶν συμφέροντα καὶ θὰ ἐφθάνετε ταχύτερον εἰς τὸν σκοπὸν σας, ἐὰν ἠθέλατε ἐπιτρέψει νὰ καλύψωμεν διὰ παντός μετὰ τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν ὅτι φοβεῖσθε, ὅτι ἄλλος ἠδύνατο νὰ οἰκαιοποιηθῇ.

Ὁ Οὐαῖς ἐφάνη πρὸς στιγμὴν σκεπτικὸς. Εὗρισκεν, ὅτι ἡ παρατήρησις τοῦ Βασιλέως κατέρριπτε τοὺς φόβους τοῦ ἔθνους τοῦ τυλάχιστον ὡς πρὸς τὴν τύχην τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ὅτι ἡ παρατήρησις αὐτὴ ἦτο δικαία. Ἀλλὰ τὸ ἀγγλικὸν πολιτικὸν συμφέρον εἶχε καὶ ἄλλας ἀπόψεις καὶ χάριν αὐτῶν τῶν βλέψεων ἔπρεπε νὰ θυσιάσθουν τὰ δίκαια τῆς Ἑλλάδος. Ἐφ' ᾧ καὶ ἔδωκε ξηράν, αὐστηρῶς διπλωματικὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν προτροπὴν τοῦ Βασιλέως:

— Λυπούμαι, Μεγαλειότατε, εἶπεν, ὅτι τὰ ὄρια τῆς ἀποστολῆς μου δὲν περιλαμβάνουν τὰς ἀπόψεις ταύτας. Θὰ ἐπεθύμουν νὰ

ἀκούσω παρὰ τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, ἀφοῦ μετὰ βαθυτάτης θλίψεως ἀναλογισθῶ, ὅτι ἡδύνατο νὰ ἐπέλθῃ δυσάρεστος τροπὴ τῶν πραγμάτων ὡς ἐκ τῆς συμμετοχῆς καὶ ἄλλων διεθνῶν παραγόντων μίαν ὀριστικὴν ἀπάντησιν ἐπὶ τῆς προτάσεώς μου.

— Ἡ πρότασις ὑμῶν, διεμαρτυρήθη ὁ Βασιλεὺς, νομίζετε, ὅτι ἡδύνατο νὰ καλύψῃ τὰς ἀνησυχίας καὶ τὴν ἀγωνίαν τοῦ ἔθνους σήμερον, ὅτε ἔχει τὸ τηλεβόλον, ὅτε ἀκριβῶς μᾶς ἀπειλεῖ ὁ κίνδυνος, περὶ τοῦ ὁποίου σεῖς λέγετε ;

— Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν εἰς συμβουλευτικὸν τόνον ὁ Οὐάις, ἡ ἀποδοχὴ τῆς προτάσεως ταύτης ἐξασφαλίζει τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, δίδει καιρὸν εἰς αὐτὴν νὰ διευθετήσῃ τὰ ἐσωτερικὰ τῆς πράγματα, νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ὕλικήν της εὐημερίαν καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν ἐκπολιτιστικὴν της ἀποστολὴν βεβαιωτέραν.

— Ἡ συμβουλὴ εἶνε ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως πολὺτιμος, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς καὶ τὴν ἀποδέχομαι εὐγνωμόνως. Ἰσως ὅμως ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης λησμονεῖ, ὅτι προκειμένου περὶ κινδύνου ζωῆς καὶ θανάτου τῶν ὁμοεθνῶν μᾶς, ἡ ἀποστολὴ περὶ ἧς ὠμιλήσατε, δὲν θὰ εἶχε λόγον ὑπάρξεως.

— Μεγαλειότατε, ὑπέλαβεν ὁ Οὐάις, θὰ διερμηνεύσω πιστῶς εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἀνάσσης.

— Καὶ πῶς διέρχεσθε τὰς ἡμέρας ὑμῶν ; ἠρώτησεν ὁ Βασιλεὺς δίδων τέρμα εἰς τὴν διπλωματικὴν αὐτὴν συνέντευξιν.

— Ὅπως πάντοτε, Μεγαλειότατε.

Καὶ μετὰ βραχεῖαν σκέψιν προσέθηκε :

— Ἐχω κῆποτε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ βλέπω τὸν κ. Πήλικαν καὶ τὸν κ. Προβελέγγιον.

— Τοὺς ὑπουργούς μου ; ἠρώτησεν ὁ Βασιλεὺς ἐκπληκτος.

Ἡ ἐκπληξις αὐτὴ δὲν διέφυγε τὴν ἀντίληψιν τοῦ Ἀγγλοῦ διπλωμάτου, ὁ ὁποῖος ἔσπευσε νὰ προσθέσῃ ἐντόνως :

— Καὶ ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἡ μετριοπάθειά των μὲ συγκινεῖ. Μεγαλειότατε

Ὁ Βασιλεὺς προέπεμψε μέχρι τῆς θύρας τὸν Οὐάις καὶ ἐνῶ ἐκκλινὸς ἔφευγε προσήλωσεν εἰς τὴν ἐξοδὸν τοῦ ὀργίλου βλέμμα. Τὸ

βλέμμα αὐτὸ ἦτο τὸ κάτεπτρον σκέψεων δικαίας ὀργῆς. Αἱ συμβουλαὶ λοιπὸν τοῦ ψυχροῦ ἐκείνου ἀνθρώπου, ἀντιπροσωπεύοντες ἀπώτερα κατακτητικὰ συμφέροντα καὶ θυσιάζοντες εἰς αὐτὰ τὴν Ἑλλάδα, ἔπρεπε νὰ εἶνε δόγμα δικαιοσύνης δι' αὐτόν ; Ἡ ἀγάπη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἡ προστασία τῶν δούλων ἀδελφῶν του ἔπρεπε νὰ ὑποτάσσεται εἰς αὐτὸ τὸ δόγμα ; Ἀλλ' ὄχι ! Ὑπάρχει ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τοὺς ἀπείρους κόσμους τῶν οὐρανῶν καὶ ἄλλη δικαιοσύνη ! Καὶ ὁ ἀγαθὸς ἡγεμὼν μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐσκέφθη, ὅτι ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ τὴν ὑπηρετήσῃ, ἦτο πρόθυμος νὰ δώσῃ θυσίαν αὐτὴν τὴν ζωὴν του !

Ὀρμητικὴ εἰς ἤλθεν ἡ Βασίλισσα. Ἦτον ἐν γνώσει τῆς ἐπιτελείας τοῦ Οὐαῖς καὶ ἤθελεν ἀνυπερόμονως νὰ μάθῃ τὰ λεχθέντα κατ' αὐτήν.

— Ἐφυγε ; ἠρώτησε.

— Ναί, ἀπήντησεν ὁ Βασιλεὺς συνερχόμενος.

— Δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι θὰ ἐμίλησεν ὅπως ὁ ἄλλος.

— Κατ' οὐσίαν ὑπῆρξεν ἀπειλητικώτερος, ἐπέλαθεν ὁ Βασιλεὺς, διότι προσέφερε κατὰ καὶ ἂν δὲν τὸ ἀποδεχθῶμεν μᾶς ἀφίγει νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι θὰ δεχθῶμεν τριμερὰ ἀντίποινα.

— Τί προσέφερε ;

— Βελτιώσεις.

— Βελτιώσεις, τί σημαίνει αὐτό ;

— Βελτιώσεις εἰς τὴν Τουρκικὴν διοίκησιν, ἐπεξήγησεν ὁ Βασιλεὺς.

— Νὰ σφάζουν ἴσως, ἀνεφώνησεν ἡ Βασίλισσα, νὰ πυρπολοῦν, ν' ἀτιμάζουν περισσότερον ;

— Ἴσως

— Καὶ ἐδέχθη ;

— Πῶς ἦτο δυνατόν ! ἀπήντησεν ὁ Βασιλεὺς προσβλέπων μετ' ἐκπλήξεως τὴν Βασίλισσαν.

Ἀλλ' ἐκείνη ἐξηκολούθησεν, ὥς ἐὰν μὴ εἶχεν ἀκούσει τὴν ἀπάντησιν, μὲ τὴν αὐτὴν ὁρμὴν καὶ ἀγανάκτησιν :

— Καὶ δὲν τοῦ ἔδωκες νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ τολ-

— Θ' ἀναστήσωμεν ἕνα δεύτερον Εἰκοσιένα ! (Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία πρὸς τοὺς κυρὸς τῆς τιμῆς).

(Ἐκ τῆς εἰκονογραφημένης)

μήση νὰ ἔλθῃ ἐδῶ νὰ προτείνῃ αὐτὴν τὴν αὐθάδειαν τὴν στιγμὴν
οὗτου ἡ μάχαιρα τοῦ Τούρκου ἐστομώθη ἐκ τῆς σφαγῆς ;

— Μὲ τὴν αὐτὴν δύναμιν μὲ τὴν ὁποῖαν θὰ τὸ ἔκαμνες καὶ σύ,
ἀπήντησεν ὁ Βασιλεὺς.

— Καὶ τώρα, εἶπεν ἡ Βασίλισσα ἐπιτακτικῇ, ἅς μὴ τοὺς συλ-
λογιζώμεθα πλέον. Ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς, γενναίως ν' ἀντιτάξωμεν
τὴν θέλησίν μας εἰς τὴν αὐθαιρεσίαν των καὶ τὴν βαρβαρότητα...
Ἐξω ἀναμένον ὁ Χατζηπέτρος, ὁ Τζαβέλλας, ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ
Βάσσης νὰ τοὺς ἀποχαιρετήσωμεν... Ἰδοὺ ἔρχονται οἱ ἄνδρεῖοί μας
φίλοι !

Πανηγυρικὴ ὑπῆρξεν ἡ εἴσοδος τῶν ἡρώων ὑπασπιστῶν τοῦ Βα-
σιλέως, οἱ ὁποῖοι ἤρχοντο νὰ λάβουν τὰς εὐχὰς τοῦ διὰ τὴν ἐστρα-
τείαν των. Ἐφερον ὅλον τὸ Ἐθνικὸν Ἑλληνικὸν ἔνδυμα, ἀπαστρά-
πτον ὀλόκληρον ἐκ χρυσοῦ καὶ μὲ τὴν φουστάνελλαν μέχρι τῆς κνή-
μης κυματίζουσιν. Προηγεῖτο αὐτῶν ὁ αὐλάρχης Γενναῖος Κολοκο-
τρώνης, ὁ ἑνδοξος υἱὸς τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, ὁ ὁποῖος ὤφειλε
τὸ ὄνομα γενναῖος εἰς τὴν ἀνδρείαν του, ὅτε ἔφηθος ἀκόμη ὑπὸ στρα-
τηλάτην τὸν μέγαν πατέρα του, εἶχε κινήσει τὸν θαυμασμὸν ὅλων
μαχόμενος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τοῦ συστάδην εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς
ἀπελευθερώσεως. Εἶποντο ὁ Χατζηπέτρος, ὁ Τζαβέλλας, ὁ Καραϊ-
σκάκης, ὁ Βάσσης, μὲ ἀρρενωπὸν ὅλοι τὸ παράστημα, μὲ φλόγας εἰς
τοὺς ὀφθαλμούς. Καὶ μετ' αὐτοὺς ὀλόκληρος ἡ αὐλὴ ἐνεφανίσθη, ὁ
γηραιὸς Πρωθυπουργὸς Κριεζῆς, ἑνδοξος ναύτης τοῦ μεγάλου ἀγῶ-
νος, καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Σκαρλάτος Σούτσος καὶ ὁ
ἀρχίατρος Λίνδερμαϊερ καὶ αἱ κυρίαι τῆς τιμῆς, ἡ σύζυγος τοῦ Πρω-
θυπουργοῦ κυρία Κριεζῆ, ἡ σύζυγος τοῦ αὐλαρχοῦ γενναίου Κολοκο-
τρώνη Φωτεινὴ, ἀδελφὴ τοῦ Τζαβέλλα, ἡ Ψαριανὴ κυρία Μοναρ-
χίδου, ἡ ὡραία Πηνελόπη Λιδωρίκη, ἡ κυρία Πλούσκωφ, ἡ ἐξ Ὀλ-
δεμβούργου δεσποινὶς Ρένιμκαμφ.

— Καλῶς ἦλθατε ! εἶπεν ὁ Βασιλεὺς εἰς τοὺς ὑπασπιστάς του.
Καὶ ἐκείνοι τότε ἤρχισαν νὰ τὸν προσφωνοῦν :

— Μεγαλειότατε Βασιλεῖ, εἶπεν ὁ Καραϊσκάκης, σοῦ προσ-
φέρω τὴ ζωὴ μου σὰν πιστὸς καὶ τίμιος στρατιώτης σου.

— Ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο, Μεγαλειότατε Βασιλεῦ, προσεφώνησεν ὁ Χατζηπέτρος, θ' ἀκούσης τὸ τραγοῦδι τοῦ παλικοῦ καιροῦ νὰ σοῦ ἀναστήσῃ τὴν ἀρματολικὴ δόξα.

— Ψηλότερα ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο, εἶπεν ὁ Βάσσης, στὴ Μακεδονία σὰν ἀστραπὴ θὰ προσπεράσῃ τὸ ἄσπρο σου ἄτι.

— Κι' ἀκόμα πιὸ μακριὰ στὴν πόλιν τὴν ἐφτάλοφον, Βασιλεῦ, ἀνέκραξεν ὁ Κίτσος Τζαβέλλας, ἄμποτε νὰ μᾶς φέρῃ ἡ ἀγάπη σου πρὸς τὴν πατρίδα.

— Πηγαίνετε, εἶπε τότε ὁ Βασιλεὺς ἔνθους. Φεύγετε μέσα ἀπὸ τὸ σπίτι μου, δὲν εἰσθε μόνον στρατιῶταί μου, εἰσθε ἀδελφοί μου ! Τῆς τιμημένης σας ζωῆς δέχομαι τὴν θυσίαν, πρῶτος τῆς πατρίδος στρατιώτης ὑπερήφανος, ὅτι εἶμαι μαζί σας καὶ διότι ἐλπίζω εἰς τὸν Θεόν, ὅτι ἐπεφύλαξε καὶ εἰς ἐμὲ αὐτὴν τὴν θυσίαν. Τῆς Δυναστείας μου οἱ θεμελιωταί, δὲν τὸ λησμονῶ, εἰσθε σεῖς καὶ οἱ πατέρες ὑμῶν, οἱ ὁποῖοι ἐθάμβωσαν τὸν κόσμον μὲ τὰ κατορθώματά των... Πηγαίνετε, ἡ Ἑπείρος καὶ ἡ Ἀλβανία, ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Μακεδονία σὰς περιμένουν νὰ θραύσετε τὰ δεσμά των. Καὶ τῆς πορείας ὑμῶν τὸ τέρμα κατὰ μίαν στιγμὴν ἐκ Θεοῦ ὀρισμένην εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴν εἶνε ἡ ἀγία πόλις τῶν μεγάλων θρύλλων, ὅπου ὡς ἐδῶ ὑψοῦται τῆς τέχνης καὶ τοῦ ὠραίου ὁ ναός, ἐκεῖ παραμένει ἀκλόνητος διὰ τοῦ χρόνου ὁ ναός τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ. Πηγαίνετε, γενναῖοί μου, στρατιῶται, αἱ εὐχαὶ τῆς Βασιλίσσης καὶ ἐμοῦ σὰς συνοδεύουν εἰς τὴν ἑνδοξὸν ἐκστρατείαν σας.

— Ζήτω ὁ Βασιλεὺς ! ἐφώναξεν ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης δίδων τὸ σύνθημα τῶν ζητωκραυγῶν.

— Ζήτω ἡ Βασίλισσα !

Καὶ ζητωκραυγαὶ ἀντήχησαν παρατεταμέναι μέσα εἰς τὸν σέμνον ἐκεῖνον χῶρον, ὅπου ὁ δῦον ἥλιος ἔστελλε τὰ ὠραιότερα χρώματα φωτός καὶ αἴγλης.

Δ'.

ΑΠΟΘΕΩΣΙΣ

Τὴν ἰδίαν ἐσπέραν αἱ τέσσαρες πολεμικαὶ ἡμιολίαι πκρελάμβανον τοὺς τέσσαρας ὑπασπιστάς τοῦ Βασιλέως, τοὺς ὁποίους ἠκολούθουν νεαροὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ καὶ πλῆθος ἄλλοι πολεμιστῶν. Εἰς Πειραιᾶ κατῆλθεν ὁ ἴδιος ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἐπεστάτησε κατὰ τὴν ἐπιβίβασιν. Μολονότι δὲ ἐλήφθη φροντίς νὰ γείνη αὕτη μυστικὴ, δὲν διέλαθεν ὅμως τὴν προσοχὴν τοῦ γαλλικοῦ προσκόπου, ὁ ὁποῖος ἐστάθμευεν εἰς τὸν λιμένα. Διηγοῦνται μάλιστα ὅτι μία λέμβος τοῦ πλοίου τούτου διῆλθεν ἐπιδεικτικῶς πρὸ τῆς πύρας τῶν τεσσάρων ἡμιολιῶν ὥσπερ διὰ νὰ ἀντιληφθῇς ἀκριβέστερον τῶν συμβαινόντων καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες ναῦται τὴν ὑπεδέχθησαν δι' ἀποδοκιμαστικῶν κραυγῶν. Τὴν ἐπομένην ὁ Γάλλος κυβερνήτης διεμαρτυρήθη εἰς τὸν λιμεναρχὴν, ὁ δὲ Ρουάν ἠπέιλησε τὸν Πρωθυπουργόν καὶ Ὑπουργόν τῶν Ναυτικῶν Κριεζῆν, ὅτι παρόμοιαι πράξεις θὰ εἶχον ὀδυνηρὰς συνεπεῖας. Ἀλλ' αἱ ἀπειλαὶ αὗται ἦσαν τόσον συχναὶ ἀπὸ τινος, ὥστε ὁ Πρωθυπουργὸς τὰς ἐδέχετο μετὰ καταπληκτικῆς ἀπαθείας προσπαθῶν ὁ ἀφελὴς ναύτης νὰ φέρεται πρὸς τοὺς ξένους διπλωμάτας μετὰ τῆς αὐτῆς ὑποκρισίας μεθ' ἧς ἐφέροντο καὶ αὐτοὶ πρὸς αὐτὸν παρέχοντες συμβουλὰς, ὅσας δὲν διετύπων ἀπειλὰς, καὶ σκεπτόμενοι ὅτι διὰ τῶν

συμβουλῶν των ἐξυπηρετοῦντο δὴθεν τὰ ἀληθῆ καὶ πραγματικά συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος.

Αἱ τέσσαρες ἡμιολίαι ἐν τούτοις ἔφθασαν αἰσίως εἰς τὸν προορισμόν των. Καί μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τοῦ ἀτόπλου των ἤρχισαν νὰ καταφθάνουν εἰδήσεις περὶ ἐπιτυχίας τῶν ἐλληνικῶν ὀπλων. Τὰ θεσσαλικά καὶ ἡπειρωτικά σύνορα ἐφρουροῦντο ὑπὸ μικρῶν τουρκικῶν δυνάμεων ἀναλόγων πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἐλλήνων ἀνταρτῶν. Ἡδὴ ὁ Χριστόδουλος Χατζηπέτρος ἔβαινε πρὸς τὸν Δομοκὸν καὶ ὁ Θεοδωράκης Γρίβας ἐπροχώρει πρὸς τὰ Ἰωάννινα.

Αἱ εἰδήσεις αὗται ἐκορύφωσαν τὸν κοινὸν ἐνθουσιασμὸν ἐν Ἀθήναις, αἱ ὁποῖαι εἶχον μεταβληθῇ εἰς στρατόπεδον. Πανταχοῦ ἔβλεπε κανεὶς ὁμίλους ἀνδρῶν ὠπλισμένων ἐτοίμων νὰ δράμουν εἰς τὰ σύνορα. Ἐθελονταὶ κατέφθανον καθ' ἐκάστην ἐκ τῶν ὑποδούλων νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ ἐκ τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὡς καὶ ἐκ Κρήτης. Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν τοὺς ὠπλιζέ δια τῶν κομιτάτων καὶ νεαροὶ ἀξιωματικοὶ ἀνεκηρύσσοντο ἀρχηγοὶ των. Ὅλοι δὲ ὤμνουν μετὰ λατρείας εἰς τὸ ὄνομα τῶν Βασιλέων, τῶν ὁποίων ἐπρολέγετο θετικῶς πλέον ἢ ἐπιχειμένη εἰς τὰ σύνορα ἔξοδος.

Ὡς διὰ νὰ πανηγυρίζουν ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ των τὰς πρώτας πολεμικὰς ἐπιτυχίας οἱ Βασιλεῖς ἐξήρχοντο καθ' ἐκάστην τὸ ἀπόγευμα εἰς περίπατον ἐφιπποί. Ὅταν ἐγνώσθη ἡ διάβασις τῆς μεθορίου παρὰ τοῦ Χατζηπέτρου καὶ ἡ παρ' αὐτοῦ κατάληψις θεσσαλικῶν τινων χωρίων ἦτο Κυριακὴ, οἱ δὲ Βασιλεῖς ἀνεφάνησαν εἰς τὴν ὁδὸν Πατησίων κατὰ τὴν ὥραν τοῦ περιπάτου ἵππεύοντες τοὺς λευκοὺς των ἵππους. Δὲν τοὺς ἠκολούθει πλέον ἢ πολυάριθμος γραφικὴ συνοδεία τῶν φουστανελλοφόρων ἐφιππων ὑπασπιστῶν των καὶ ἡ ἀπουσία αὐτῶν ὑπενθύμιζεν εἰς τὸ πλῆθος τὴν πλήρη ἐλπίδων πολεμικὴν ἀποστολὴν τοῦ Βασιλέως. Μόνον ὁ αὐλάρχης Κολοκοτρώνης, ὁ μόνος ἐναπομείνας εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἵππευε παραπλεύρως των, καὶ ἂν τὸν παρετῆρει κανεὶς προσεκτικῶς ἴσως ἤθελε διακρίνει ἐπὶ τῆς μορφῆς του τὴν ἔκφρασιν παραπόνου, ὅτι αὐτὸς ἦτον ἡναγκασμένος νὰ παραμένῃ ἀκόμη ἐν Ἀθήναις.

Οἱ Βασιλεῖς ἐπροχώρουν βραδέως. Πόσον ἦσαν ὥραϊοι ἀμφότεροι

ἐπάνω εἰς τοὺς λευκοὺς των ἵππους ! Ὁ Βασιλεὺς ἔφερε τὴν κυνὴν ἀργυροκέντητον στολὴν του, ἡ δὲ Βασίλισσα κυνοῦν ἐπίσης χρυσοκέντητον κοντογοῦνι καὶ μακρὰν λευκὴν μεταξωτὴν ἐσθῆτα ἵππασίας. Ὅπόθεν διέβαινον παρήρχοντο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πλήθους ὡς ἱερὰ ὀπτασία, ὡς τι ὑπεράνθρωπον ὄραμα, συγκεντροῦν πόθους, ἐλπίδας, αἰσθήματα παλμοὺς καρδίας. Καὶ ὅλων αἱ καρδίαι ἐπάλλονται ρυθμισμέναι εἰς τὸν κτύπον τῶν βασιλικῶν καρδιῶν, καὶ ὅλων τὰ αἰσθήματα ἦσαν τὰ ἰδικὰ των καὶ ὅλων οἱ πόθοι ἦσαν οἱ πόθοι αὐτῶν καὶ αἱ ἐλπίδες.

Τὸ ὥραϊον πρόσωπον τῆς Βασιλίσσης ἔλαμπεν ἀπὸ ἀγέρωχον χαρὰν καὶ ὑπερφηάνειαν. Καὶ παρ' αὐτὴν ὁ Βασιλεὺς σοβαρὸς, ἐπιβλητικὸς ἐχώρει μὲ τὰ χεῖλη ἐλαφρῶς συνεσπασμένα καὶ τὰς ὀφρῦς σκυθρωπὰς ὡς ὑπὸ τὸ κράτος σκέψεων μεγάλων.

Οἱ διαβάται βλέποντες τοὺς Βασιλεῖς παρημέριζον ἀποκαλυπτόμενοι καὶ ζητωκραυγάζοντες καὶ ἐτίθεντο ὡς ἀκολουθία αὐτῶν. Καὶ οὕτω ἀπετελέσθη πολυπληθὴς συνοδεία.

- Νὰ μᾶς ζήσης, Βασίλη ! ἐφώναζαν πρὸς τὸν Ὅθωνα.
- Νὰ ζήσετε ! ἠκούοντο ἄλλαι φωναί.
- Νὰ μπῆς μπροστά, Μεγαλειότατε, τοῦ ἐφώναζαν ἄλλοι.
- Ὡς τὴν Πόλι, Βασίλη !

Καὶ ἡ διαδήλωσις ὠγκοῦτο ὁλονέν. Ἦτο ὡς κοινὴ ἀναστροφή Βασιλείως καὶ λαοῦ, μία ἀφελὴς οἰκειότης συγκινοῦντος μεγαλείου. Ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα ἐχαιρέτων νεύοντες διὰ τῆς χειρὸς καὶ προσκλίνοντες ὀλίγον τὴν κεφαλὴν.

Παρὰ τὸ πεδῖον τοῦ Ἀρεως ἐνῶ τὸ πλῆθος ὠγκοῦτο παρὰ τὴν βασιλικὴν συνοδείαν διεδραματίσθη συγκινητικὴ σκηνή. Δύο νέοι φουστανελλοφόροι, οἱ ὅποιοι ἀρτίως εἶχον καταταχθῇ εἰς ἐβελοντικὸν σῶμα προετοιμαζόμενον νὰ ἐξέλθῃ, ἔδραμον πρὸς τοὺς Βασιλεῖς καὶ ἀποκαλυπτόμενοι ἀνέλαβον εἰς ἐνδειξιν τιμῆς τοὺς χαλινοὺς τῶν ἵππων των. Τότε καὶ ἄλλοι προσετέθησαν εἰς αὐτοὺς καὶ ἀπετελέσθη οὕτω τιμητικὴ φάλαγξ περὶ τοὺς ἵππους τῶν Βασιλέων. Ζητωκραυγαὶ ἀντήχουν καὶ τινὲς ἤρχισαν νὰ πυροβολοῦν εἰς τὸν ἀέρα εἰς ἐνδειξιν μεγαλειτέρου ἐνθουσιασμοῦ.

Τὴν στιγμήν ἐκείνην ἄμαξά τις πολυτελὴς μὲ δύο ὑψηλοὺς μαύρους ἵππους κατήρχετο ἐκ Πατησίων καὶ διεσταυρώθη μὲ τὴν βασιλικὴν συνοδείαν.

Ἐντὸς ἦτο ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας, ὁ ὁποῖος ἠγέρθη νὰ χαιρετίσῃ. Ἀλλὰ τόσον ὁ Βασιλεὺς ὅσῳ καὶ ἡ Βασίλισσα ἄνευ τινὸς συνεινότησεως οἰονεῖ ἀπὸ ἐνστίκτου ἀπέτρεψαν τὰς κεφαλὰς των καὶ προσεποιήθησαν, ὅτι δὲν τὸν εἶδον.

Ὁ Ρουὰν ἐξεμάνη, στρεφόμενος δὲ πρὸς τὸν γραμματέα του, ὁ ὁποῖος τὸν συνώδευεν εἶπε :

— Θὰ ἔλθῃ στιγμή καθ' ἣν ἡ Μεγαλειότης αὐτὴ θὰ σταθῇ εἰς προσοχὴν ἀπέναντί μου. Καὶ ἡ στιγμή αὐτὴ ἐλπίζω νὰ μὴ βραδύνῃ.

Ὁ Γάλλος διπλωμάτης συνέλαβε τότε τρομερὸν σχέδιον προσωπικῆς ἐκδικήσεως κατὰ τοῦ Βασιλέως. Προβλέπων τὴν ἐξέλιξιν τῶν πολιτικῶν γεγονότων ἐφαντάσθη τὸν βίᾳ ἀφοπλισμὸν τῆς Ἑλλάδος, μίαν ἐνοπλον κατοχὴν, τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς Ἀθήνας καταλαμβανομένας ὑπὸ Γάλλων καὶ Ἀγγλῶν στρατιωτῶν, τὰ ἀνάκτορα ἐν ἀποκλεισμῷ, τὰ ὑπουργεῖα φρουρούμενα, τὸν Βασιλεῖα ἐπὶ τοῦ θρόνου ταπεινούμενον καὶ ὁμολογοῦντα συγγνώμην ἐνώπιόν του ἐν ὀνόματι τοῦ κραταιοῦ αὐτοκράτορος τῶν Γάλλων ! Διότι ἐπὶ τέλους ποῖος ἦτον αὐτός, ὁ μικρὸς Βασιλεὺς πρίγκιψ, ὁ κωφός, ὁ ὁποῖος ἐτόλμα νὰ ὑψώῃ αὐθαδὲς βλέμμα ἐκεῖ ὅπου ἄλλοι οὔτε ἐτόλμων νὰ ἴδωσιν ; Αὐτὸς ὁ θρασὺς Βασιλεὺς Κράτους τόσῳ μικροῦ ὅσῳ μία γαλλικὴ ἐπαρχία, ὁ ἀρχηγὸς ληστῶν, κλεπτῶν καὶ φονέων, ὁ ὁποῖος ἐπρόβαλε δικαιώματα κυριαρχίας εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ ὠμίλει περὶ νεωτέρας Ἑλλάδος φιλοδοξούσης ν' ἀναλάβῃ τὰ ὅρια τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὴν αἴγλην τῆς ἀρχαίας ; Ποῦ εὗρισκεν εἰς τὴν ψυχὴν του αὐτὸ τὸ θάρρος ;

Καὶ ὁ Γάλλος διπλωμάτης ἐνθυμήθη τὴν πολιτικὴν τοῦ Καρόλου I, τὴν ἀνότητον ἐκείνην πολιτικὴν, ἡ ὁποία ἀπέληξεν εἰς τὸ Ναυαρίνον διὰ νὰ δοθῇ ζωὴ εἰς ἀχάριστον καὶ ἀγνώμονα λαόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπαξίως ὁ Θεὸς ἐπὶ τόσους αἰῶνας εἶχεν ἐπιφυλάξει ὡς τιμωρίαν τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας ! Τὰς φιλανθρωποὺς, τὰς μωρὰς

ταύτας ἀρχάς, δικαίως δὲν ἠθέλησέ ποτε ν' ἀναγνωρίσῃ ὁ μέγας θεμελιωτὴς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, ὁ ὁποῖος καὶ πάλιν διὰ τὸν ἐνδοξὸν βλαστοῦ κατέπλησσε τὴν Εὐρώπην μὲ τὴν ἀφθαστον τῶν αἰτῶν του πτῆσιν καὶ τὴν κεραυνόβόλον του αἴγλην ! Καὶ εἴθε τὸ σχέδιον ἐκείνου νὰ εἶχεν ἔκτοτε πραγματοποιηθῇ, διότι σήμερον δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἡ μισητὴ αὐτὴ χώρα καὶ ὁ μεγαλομανὴς αὐτὸς ἡγεμὼν, ὁ ὁποῖος ἀντὶ νὰ κύπτῃ εὐγνώμων τὴν κεφαλὴν, ἐζήτει ν' ἀντιτάξῃ θέλησιν ἐκεῖ ὅπου μόνον ὑπακοὴν ὤφειλεν

Ἄλλ' ὁ Γάλλος διπλωμάτης διετέλει ἐν παραζάλῃ ἰδεῶν. Ἦτο τόσῳ καταφανὴς ἡ ἀντίθεσις τῆς πολιτικῆς Ναπολέοντος τοῦ Γ' πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ μεγάλου του θείου τοῦ ζητοῦντος τὴν ἀγγλικὴν λείαν τῶν Ἰνδιῶν, ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῶν Ρώσων ὥστε ἡ ἀλληλουχία τῶν σκέψεων του ἤρχισε νὰ τοῦ φαίνεται παιδαριώδης. Καὶ ἡ σκέψις, ὅτι ἡ Γαλλία καθίστατο ἡ σύμμαχος ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι πρὸ τριῶν μόλις δεκαετηρίδων ἦνοιγον εἰς αὐτὴν τὸ βάραθρον τοῦ Βατερλώ διὰ νὰ κτυπήσῃ μονομερῶς τοὺς ἐχθρούς, τοὺς ὁποῖους ἡ πολιτικὴ διάνοια τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος ἐζήτησε νὰ κατανόησιν φίλους, ἤρχισε νὰ τοῦ φέρῃ δισταγμούς ὡς πρὸς τὰ σημερινὰ κέρδη τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς. Καὶ ἐνθυμήθη τοὺς λόγους, τοὺς ὁποῖους πρὸ τινων ἡμερῶν εἶχεν ἀκούσει παρὰ τοῦ Σούτσου, μεταφέροντες προφανῶς ἰδέας τοῦ Βασιλέως Ὅθωνος ὅτι, εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐχρειάζοντο στρατιῶται διὰ τὴν ὑποπτον πολιτικὴν της καὶ ἐπειδὴ αὐτὴν τὴν φορὰν δὲν ὑπῆρχεν ἀρκετὰ ἰσχυρὸς λόγος διὰ νὰ τοὺς εὕρῃ ἐν Πρωσσίᾳ, ὑπέβαλψε τὴν φιλοδοξίαν τοῦ αὐτοκράτορος διὰ τὸ ἐν Ἀνατολῇ μεγαλεῖον τῆς Γαλλίας καὶ ἰδοὺ τὴν τῶρα τὸν παρασύρει ἄνευ ἀνταλλάγματος εἰς τὸ ἐπικίνδυνον τέλμα.

— Ἀλήθεια, ἠρώτησεν ὁ Ρουὰν τὸν γραμματεῖα του, πῶς σὰς φαίνεται ὁ Σούτσος ;

— Ὁ γνησιώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς ἐποχῆς του μετὰ τὴν Α. Μεγαλειότητα.

— Φαίνεται ὅμως, ὅτι εἶνε τὸ πρῶτον πρόσωπον ἐμπιστοσύνης τοῦ Βασιλέως.

— Φροῦμαι, ὅτι συνδέεται διὰ στενῆς φιλίας καὶ μὲ τὸν ἐπι-
τετραμμένον τῆς Ρωσσίας.

— Δὲν πιστεύω νὰ εἶνε ἀληθές, εἶπεν ὁ γραμματεὺς. Γνωρίζω
μάλιστα, ὅτι σπανίως βλέπονται μὲ τὸν κ. Περσιάνη. Ὁ Σούτσος
εἶνε τυφλὸν ὄργανον τῶν διαταγῶν τοῦ Βασιλέως.

— "Ωστε ἡ αὐθάδειά του ἔχει ἰσχυρὸν λόγον νὰ ἐκδηλώνεται
μὲ τόσην ἐπιμονήν....

— Νομίζω ὅμως, ἐξοχώτατε, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ τοῦ φέρεται
κάνεις μὲ περισσοτέραν ἐπιείκειαν· θὰ ἦτον ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος
διὰ νὰ μαυθάνωμεν τί συμβαίνει ἐκεῖ ἐπάνω.

— "Α ! ὡς πρὸς αὐτό, υπέλαθε γελῶν ὁ Ρουάν, δὲν ἔχομεν ἀ-
νάγκην νὰ μᾶς τὸ εἰπῇ ὁ Σούτσος, δὲν τὸ βλέπομεν καθημερινῶς
εἰς τοὺς δρόμους, δὲν τὸ εἶδατε πρὸ ὀλίγου ; Εὐτυχῶς οἱ Βασιλεῖς
δὲν κρύπτουν τὰς σκέψεις των, οὔτε τὰ τολμηρὰ διαδήματά των.

— Τί κωμῆδία ! ἀνεφώνησεν ὁ γραμματεὺς. Κάμνουν τοὺς ἀ-
φελεῖς αὐτοὺς ἀνθρώπους νὰ πιστεύουν, ὅτι θὰ τοὺς ὀδηγήσουν εἰς
Κωνσταντινούπολιν !

Μακρόθεν ἠκούοντο πάντοτε αἱ ἰαχαὶ τοῦ πλήθους ἐπευφημοῦν-
τος τοὺς Βασιλεῖς.

— Δὲν φαντάζεσθε, υπέλαθεν ὁ Ρουάν μὴ δυνάμενος ν' ἀπαλ-
λαγῇ τῆς ἀναμνήσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, τί μού εἴ-
παν περὶ τοῦ Σούτσου ! Ὅτι ἐπιζητεῖ εὐκαιρίαν νὰ μὲ ἐκδινηθῇ
προσωπικῶς.

Ὁ γραμματεὺς ἐγέλασεν, ἀλλ' ὁ πρεσβευτὴς δὲν ἐφαίνετο νὰ
σημμερίζεται τὴν ἐντύπωσίν του. Καὶ μετὰ φόβου ἠρώτησε:

— Νομίζετε, ὅτι εἶνε ἱκανὸς νὰ βάλῃ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς λη-
στάς του νὰ μὲ φονεύσουν ;

— Δὲν πιστεύω νὰ τολμήσῃ νὰ φθάσῃ μέχρις αὐτοῦ τοῦ ση-
μείου, ἐξοχώτατε, μολονότι εἰς τοὺς προβαλάμους ὁδῶν αὐτῶν τῶν
κυρίων, οἱ ὅποιοι λέγονται ὑπουργοὶ τῆς Ἑλλάδος, τακτικὰ ἢ ἡμπο-
ρεῖ νὰ διαγκωνισθῇ κάνεις μὲ ἀνθρώπους τῶν κατέργων. Εἶνε οἱ καλ-
λίτεροι φίλοι των !

Καὶ οἱ δύο διπλωμάται ἤρχισαν νὰ δίδουν τὸν διοικητικὸν χα-

ρακτηρισμόν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον, ὑβρίζοντες σκαιῶς τὴν χώραν καὶ τοὺς κατοίκους.

Ὁ Ρουάν ἐν τούτοις ἔφερε καὶ πάλιν τὸν λόγον προσωπικῶς περὶ τοῦ Σούτσου.

— Ἴσως ὅμως καὶ μὴν ἔχῃ ἐντελῶς ἄδικον ὁ φίλος μας ! εἶπε. Τὸν παροργίζει ἡ ὑπόθεσις τῶν ὅπλων. Ἀλλὰ θὰ ἦτο ἄστειον νὰ δώσωμεν ὅπλα εἰς τοὺς ἐχθροὺς μας διὰ νὰ τὰ στρέψουν ἐναντίον μας.

— Ἄν ὅχι ἐναντίον μας, ὑπέλαθεν ὁ νεαρὸς γραμματεὺς, ἀλλ' ἐναντίον τῶν συμμάχων μας. Καὶ σήμερον ὁ ἀγών, ὁ ὁποῖος ἐπικρατεῖ εἶνε τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τῆς βαρβαρότητος, ἡμῶν κατὰ τῆς Ρωσσίας καὶ οἱ φίλοι μας Τούρκοι, τοὺς ὁποῖους ἔδω τόσον μισοῦν εἶνε ὄργανα τῆς Θείας Προνοίας.

— Οἱ ὅροι ἀντεστράφησαν πράγματι ! παρετήρησεν ὁ Ρουάν μετὰ θαυμασμοῦ. Ἀλλὰ μόνον ἡ στενὴ πολιτικὴ διάνοια τοῦ Βαυαροῦ καὶ ἡ φιλοδοξία τῆς Βασιλείσεως δὲν δύνανται νὰ ἐννοήσουν τὴν τροπὴν ταύτην.

— Δυστυχὴς χώρα ! εἶπεν ὁ γραμματεὺς ἰθιγόμενος δηθεν διὰ τὴν Ἑλλάδα.

— Ἦτο μέγα λάθος ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς ! παρετήρησε σοβαρῶς ὁ Ρουάν, καὶ τώρα διακρίνω πῶς οἱ Ἀγγλοὶ πολιτικοὶ εἶνε διορατικώτεροι ἡμῶν. Τὴν στιγμὴν ὅπου ἡ γαλλικὴ πολιτικὴ ἐσύρето ὅπισθεν τοῦ ἄρματος τῆς γαλλικῆς ποιήσεως, εὕρισκοντο θετικαὶ ἀγγλικά διάνοιαι νὰ χαρακτηρίσουν τὸ γεγονός τοῦ Ναυαρίνου «ἀπαίσιον γεγονός». Τώρα, σὰς βεβαιῶ, ἀντιλαμβάνομαι τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τούτων, τώρα ὅτε ἡ Α. Μεγαλειότης ὁ Σουλτάνος δὲν εἶνε ἐντελῶς ἐλεύθερος νὰ δώσῃ ἐν καλὸν μάθημα εἰς τοὺς βαρβάρους καὶ ἀναγκάζεται νὰ φοβῇται τοὺς χθесינוὺς τοῦ δούλου.

Ἦδη ἡ ἄμαξα τοῦ γάλλου πρεσβευτοῦ ἐπλησίαζε πρὸς τὸ τέμας τῆς ὁδοῦ Πατησίων καὶ εἰσῆρχετο εἰς τὴν μικρὰν πόλιν μὲ τὰς χαμηλὰς καὶ ἀραιὰς οἰκίας, αἱ ὁποῖαι ἐσχημάτιζον τὴν ὁδὸν Αἰόλου. Ὁ ἥλιος περὶ τὴν δύσιν του ἐφώτιζε τὴν Ἀκρόπολιν εἰς τὸ βάθος, φέρουσαν εἰς τὸ κορυφαῖον διάζωμα φρουριακὰς καὶ ἐπάλξεις,

ἀπαίσια ἔχνη τῆς βαρβαρότητας. Ἀναμέσον τῶν κινῶν τοῦ ναοῦ τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς τὸ φῶς προσέπαιζεν εἰς μυρία χρυσαῖα χρώματα, ἐνῶ κατὰλευκον τὸ μνημεῖον τοῦ Ἑρεχθέως ἐδείκνυε τὴν βορεινὴν πλευρὰν τοῦ. Κάτω εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἱεροῦ βράχου συνεφύροντο ἀκανόνιστοι γραμμαῖ οἰκίσκων καὶ ἀνάμεσα εἰς τὸ ἀμφίβολον φῶς ὑψοῦτο ὁ ὀβελίσκος τουρκικοῦ τεμένους. Πόσον ἀκόμη ἦσαν φανερά τότε τὰ ἔχνη τοῦ βαρβαροῦ κατακτητοῦ, πόσον ταῦτο διηγούντο μὲ τὴν ἰσχυρωτέραν εὐγλωττίαν συμφορὰς καὶ μαρτύρια αἰῶνων! Καὶ πόσον ἦτο φυσικὴ ἡ παντοτεινὴ ἐξέγερσις τῶν ἐναπολειφθέντων ἡρώων, ἡ διαρκὴς ἀνυπομονησιὰ τῶν υἱῶν των νὰ ἐναγκαλισθοῦν ἐλευθέρους τοὺς ἀδελφούς των, διὰ τοὺς ὁποίους μάτρα κακὴ προώρισε μακρὰ ἀκόμη ἔτη δουλείας!

Ἴδου τί δὲν ἤνουν οἱ δύο ἐκείνοι ξένοι, αἱ ὁποῖοι διήλυνον ἀγέρωχοι, αὐθαδεῖς καὶ ἀπειλητικοὶ τὸν πενιχρὸν δρόμον τῆς πτωχῆς πόλεως. Καὶ εἰς τὰ ὄμματα αὐτῶν βασιλεῖς ὑποστηρίζοντες τὰ δίκαια τοῦ ἔθνους των, λαὸς ἐξεγειρόμενος πρὸς τὸν σκεπὸν τοῦτον ἐφαίνοντο ὥς τι ἀκατανόητον καὶ ἀσεβές.

— Καὶ ἡ ὥραία Ἀμαζὼν πῶς σὰς ἐφάνη; ἠρώτησεν ὁ πρέσβυς.

— Εἶνε ἑτοιμος νὰ διέλθῃ καὶ αὐτὴ τὴν μεθόριον! ἀπήντησε καγχάζων ὁ νεαρὸς γραμματεὺς.

— Σὰς βεβαιῶ, ὅτι κατὰ τὴν περίφημον ἐκείνην συνέντευξίν μου ἐνόμισα πρὸς στιγμήν, ὅτι εἶχε πάθει... Ἐφθασε νὰ μοῦ εἴπῃ, ὅτι ὁμοιάζομεν τοὺς Πέρσας, ὅτι αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ θὰ πολεμήσῃ ἔφιππος, ἐπὶ κεφαλῇς γυναικῶν καὶ παιδίων!.,.

— Πῶς δὲν τὸ γνωρίζετε; ὑπέλαβε μειδιῶν ὁ γραμματεὺς. Ἐχῶ θετικὰς πληροφορίας, ὅτι εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐτοιμαζοῦν ἀμάξας διὰ νὰ μεταφέρουν τὰς ἀποσκευὰς τῶν ἐστεμμένων ἀνταρτῶν. Ἐπὶ κεφαλῇς τῆς σπουδαίας αὐτῆς ἐργασίας εἶνε ὁ αὐλάρχης Γενναῖος Κολοκοτρώνης.

— Εἰς καὶ αὐτός ἐκ τῶν ἡρώων! παρετήρησεν ἐν σαρκασμῷ ὁ Ρουάν.

— Ὁ ὁποῖος, προσέθεσεν ὁ γραμματεὺς, ἐκτός τῆς σοβαρᾶς

αὐτῆς ἐργασίας ἔχει καὶ μίαν ἄλλην ἐπίσης σπουδαίαν, νὰ διοργανώσῃ πολεμικὰς διαδηλώσεις μέσα εἰς τοὺς διαδρόμους τῶν ἀνακτόρων.

Ἦδη οἱ δύο διπλωμάται διὰ τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ εἶχον φθάσει εἰς τὸ παρὰ τὴν ὁδὸν Φιλελλήνων μέγαρον τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας. Ἐκεῖ ἐξηκολούθησαν τὴν συνδιάλεξίν των ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ εἰρωνικοῦ τόνου.

— Ἀλλ' ἐγὼ ἐπὶ τέλους, εἶπεν ὡς ἐν συμπεράσματι ὁ Ρουάν, νομίζω, ὅτι καὶ οἱ δύο των ὑποκρίνονται. Δὲν δύναμαι νὰ φαντασθῶ ποτε, ὅτι δὲν ἀντιλαμβάνονται τὴν κατάστασιν καὶ ὅτι αἱ σκέψεις των εἶνε τόσον παιδαριώδεις.

— Καὶ ἐγὼ εἶμαι αὐτῆς τῆς γνώμης ! ὑπέλαβεν ὁ γραμματεὺς.

— Τί φυσικώτερον τῆς προτάσεως ἡμῶν νὰ ἀποκαταστήσωμεν ἡμεῖς τὴν τάξιν δι' ἡμετέρων στρατευμάτων ; ἐξηκολούθησεν ὁ Ρουάν. Μήπως ὁ Βασιλεὺς εἶνε ὀρθόδοξος, ὥστε νὰ ἐνδιαφέρεται τόσον διὰ τὸν πόλεμον αὐτόν ; Ἐὰν ὁ λαὸς του τὸν παρασύρῃ εἰς τὸ ἀπονενωμένον αὐτὸ διάβημα, ἡ ὑπηρεσία ἡμῶν νὰ τὸν προφυλάξωμεν ἐκ τοιοῦτου τολμήματος δὲν εἶνε σπουδαία καὶ ἀντὶ νὰ ἐκρήγνυνται εἰς διαμαρτυρίας δὲν ἔπρεπε νὰ μᾶς εἶνε εὐγνώμονες ;

— Θὰ ἐτόλμων, ἠρώτησεν ὁ γραμματεὺς, νὰ ἐρωτήσω τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα, διατί δὲν ἀπετάθη πρῶτον εἰς τὸν Βασιλέα.

— Ἐνῶ τὰ γνωρίζετε ὅλα, ἀπήντησεν ὁ Ρουάν, ἀγνοεῖτε ὅτι τὴν μεγίστην ἐπιρροὴν ἐξασκεῖ ἐπὶ τοῦ Βασιλέως ἡ Βασίλισσα, ὅτι ἄνευ τῆς ἰδικῆς τῆς γνώμης ἐκεῖνος τίποτε δὲν πράττει, ὅτι τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους τὰς συζητοῦν μαζί ὡς οἰκογενειακὰς των ὑποθέσεις ; Ὁ Οὐάις μοῦ λέγει πάντοτε, ὅτι φοβεῖται μήπως ὀπισθεν τῶν παραπετασμάτων ὠτακουστῇ ἡ Βασίλισσα, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐὰν δὲν συνέβαιnen εἶνε βέβαιον, ὅτι ὁ Βασιλεὺς πληροφορεῖ αὐτὴν περὶ ὅλων.

— Καὶ ὁ Οὐάις νομίζω σὰς συνέστησε νὰ μὴν ἰδῇτε οὔτε τὴν Βασίλισσαν.

— Καὶ ὀφείλω νὰ τὸ ὁμολογήσω, ἐξηκολούθησεν ὁ Ρουάν, ὅτι ἔπρεπε νὰ τὸν ἀκούσω, ὅχι δι' ἄλλον λόγον, ἀλλὰ διότι πρὸ τῆς ὀφειλομένης ἀβρότητας πρὸς τὰς γυναῖκας εὑρέθην εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν ἀπέναντι αὐτῆς.

— Καὶ ὁ κ. Οὐαίς παρεπονήθη πολλὰκις διὰ τὸ βίαιον ὕψος τῆς, παρετήρησεν ὁ γραμματεὺς. Ἀλλὰ καὶ ἡ μὲν Οὐαίς μού ἔλεγεν, ὅτι καὶ αὐτὴν τὴν συμπεριέλαβεν εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀντιπαθειῶν τῆς. Εἶνε δυνατόν νὰ φαντασθῇ κανεὶς, ὅτι μίση πολιτικά δύνανται νὰ ἐπεκταθοῦν μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου ;

Ὁ Ρουάν εὔρε τὴν κατάλληλον στιγμήν νὰ ἐκσπάσῃ ἐκ νέου :

— Ἀλλὰ καὶ πότε Βασιλεῖς κατεπάτησαν τοὺς κανόνας τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς ὡς αὐτοί ; Δὲν εἶδατε πρὸ ὀλίγου, ὅτι μόλις μᾶς διέκριναν ἀπέστρεψαν τὰς κεφαλὰς των ;... Ἀλλ' ὅχι, αὐτὴ εἶνε ὕβρις ἀνήκουστος καὶ ἡ τιμωρία πρέπει νὰ ἐπέλθῃ ἀνάλογος,

Καὶ ἐκάθησε πρὸ τοῦ γραφείου του διὰ νὰ ἐκθέσῃ τὰ γεγονότα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ἐγραψεν ὅτι διὰ τοὺς δύο αὐτοὺς Βασιλεῖς πᾶν εἶδος ταπεινώσεως ἦτο ἀσήμαντον πρὸ τῆς ὑβριστικῆς των στάσεως, πρὸ τῆς ὁποίας δὲν εὑρίσκε χάριν οὔτε αὐτὸ τὸ ἱερὸν πρόσωπον τοῦ Αὐτοκράτορος.

— Καὶ τώρα θὰ ἴδωμεν, ἐπανέλαβε θριαμβευτικῶς πρὸς τὸν γραμματέα τοῦ ὁ Ρουάν μόλις ἐτελείωσεν, ἐὰν ἡ Α. Μεγαλειότης δὲν ἀναγκασθῇ νὰ ἐπανέλθῃ ταχέως εἰς τοὺς καλοὺς τρόπους καὶ νὰ σταθῇ εἰς εὐλαβὴν προσοχὴν ἀπέναντί μας.

Ἀλλ' ἐνῷ ἔλεγε ταῦτα, βοή μακρόθεν ἠκούσθη ἀπηχοῦσα ζητωκραυγὰς καὶ ἐπευφημίας. Ἦτον ἐλόκληρος ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν συνοδευὼν, ὡς εἰς ἀποθέωσιν, τοὺς Βασιλεῖς, διὰ τῆς σημερινῆς ὁδοῦ Ὁθωνος, εἰς τὰ Ἀνάκτορα.

— Τί νὰ συμβαίνει πάλιν ; ἠρώτησεν ἀνήσυχος ὁ Ρουάν ὡς ἐὰν ἡ βοή αὐτὴ ἔφερεν εἰς τὴν ψυχὴν του φόβον.

Ὁ νεαρὸς γραμματεὺς ἤνοιξε τὸ παράθυρον καὶ ἔκυψε πρὸς τὴν ὁδὸν Φιλελλήλων. Μεθ' ὃ ἐκλείσεν αὐτὸ ἐν ἀπικθείᾳ καὶ εἶπεν εἰς τὸν πρεσβευτήν.

— Αἱ ἀπόκρεω ἐξακολουθοῦν !

Ε'.

Ο ΚΡΙΜΑΪΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ἐνῷ ταῦτα συνέβαινον ἐν Ἀθήναις σπουδαιότατα γεγονότα διεδραματίζοντο καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, τὰ ὅποια ἔμελλον νὰ περιπλέξουν περισσότερο τὸ ἐθνικὸν δράμα τῆς μικρᾶς καὶ πτωχῆς καὶ ἐγκαταλελειμμένης Ἑλλάδος.

Αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας πρὸς τὴν Ρωσσίαν διεκόπησαν ἐν τῷ μεταξύ καὶ ὁ πόλεμος ἐπέκειτο.

Ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων Ναπολέον ὁ Γ' μετερχόμενος συμβιβαστικὴν ἀπόπειραν εἶχε γράψει ἐπιστολὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσσίας Νικόλαον συνιστῶν εἰς αὐτὸν νὰ παύσῃ τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον ἀρκούμενος εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐν Βιέννῃ συνδιασκέψεως.

Περὶ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐγένετο ἐπερώτησις εἰς τὸ Ἀγγλικὸν κοινοβούλιον.

Ὁ Δισραέλης ἠρώτησε τὸν λόρδον Ρουσελ ἐὰν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἦτο αὐθεντικὴ καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐὰν ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις εἶχε λάβει γνῶσιν αὐτῆς καὶ τέλος ἐὰν πράγματι διεβιάσθη εἰς τὸν Τζάρον.

Ὁ λόρδος Ρούσελ ἐβεβαίωσε τὸ αὐθεντικὸν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, συγχρόνως δὲ ἐπληροφόρησε τὴν Βουλὴν, ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις εἰδοποιήθη παρὰ τῆς Γαλλικῆς ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπεθύμει ν' ἀπευθίνῃ τελευταίαν πρόσκλησιν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ρωσσίας ὅπως θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ἔριν Ρωσσίας καὶ Τουρκίας εἰς τρόπον ὥστε νὰ προληφθῶσιν αἱ περαιτέρω ἐχθροπραξίαι. Ἦτο δὲ βέβαιον ἐξ ἄλλου ὅτι οἱ ὅροι τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἦσαν σύμφωνοι πρὸς τοὺς προταθέντας εἰς τὴν σύσκεψιν τῆς Βιέννης.

Ἡ ἀπάντησις τοῦ Τζάρου εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὑπῆρξεν ἡ ταυτόχρονος ἀνάκλησις τῶν πρεσβευτῶν τοῦ ἐκ Παρισίων καὶ Λονδίνου.

Πάραυτα ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἀνεκάλεσε τὸν ἐν Πετρούπολει πρεσβευτὴν τῆς Σεΐμους.

Ἐπίσης ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις διέταξε τὸν ἰδικὸν τῆς ἀντιπροσώπων κόμητα Καστελδαγιὰκ νὰ ἐγκαταλείψῃ ταυτόχρονως τὴν Πετρούπολιν.

Μετὰ δέκα ἡμέρας ἀπὸ τῶν διπλωματικῶν τούτων γεγονότων ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας προέβαινεν εἰς δήλωσιν ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει, ὅτι ὁ πόλεμος ἦτον ἀναπόφευκτος. Ὁ δὲ λόρδος Ρούσελ ἐξεφώνησε πολεμικώτατον λόγον.

Εἰς πᾶσαν κατὰ τῆς Ρωσσίας φράσιν ἡ Βουλὴ ἐχειροκρότει. Ἐβεβαίωσεν ὁ ἄγγλος πρωθυπουργός, ὅτι ὁ πόλεμος ἦτον ἀναπόδραστος καὶ ἐχαρκτήρισε τὴν διαγωγὴν τῆς Ρωσσίας ὡς δολίαν. Κατηγόρησεν αὐτὴν ὡς μετελθοῦσαν ἀπάτην πρὸς τὰς Αὐτικὰς Δυνάμεις καὶ ἐλθὼν εἰς τὸ γεγονὸς τῆς ἐν Σινώπῃ καταστροφῆς τοῦ τουρκικοῦ στόλου ὑπὸ τοῦ ρωσικοῦ εἶπεν, ὅτι ἡ Κυβέρνησις αὐτῇ, ἥτις διέτασσε νὰ τελεσθῶσι δοξολογίαι καὶ ἐπανηγύρισεν ὡς νίκην λαμπράν τὴν ἐν Σινώπῃ καταστροφὴν, ἐνθα δυνάμεις τοσούτον ὑπέρτεραι κατέστρεψαν ἀδόξως καὶ σχεδὸν ἀκινδύνως στόλον ἀσθενέστερον, τοῦ ἐνέπνευσεν ἀποστροφὴν καὶ ἀηδίαν.

Ἐχαρκτήρισε τὸν Τζάρον ὡς αὐθάδῃ ἐπιδρομέα καὶ ἄρπαγα. Ἐν τέλει ἐμείφθη τῶν γερμανικῶν κρατῶν, ὅτι δὲν ἀπέκρουσαν ἐξ ἀρχῆς ὡς ἔπρεπε, τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ρωσσίας καὶ ὅτι δὲν ἦσαν

έντελῶς ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοῦ Τσάρου. Οὐχ ἦττον ἐξέφρασε τὴν ἐλπίδα, ὅτι δὲν ἦτο ἀπίθανον ἡ Αὐστρία ἐν ἀνάγκῃ ν' ἀντιτάξῃ στρατεύματα κατὰ τῆς Ρωσσίας.

Εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων ἐν τούτοις ἠκούσθη καὶ ἡ ἀντίθετος κατὰ τοῦ πολέμου γνώμη.

Ὁ φιλελεύθερος λόρδος κόμης Γρέϋ εἶπεν, ὅτι ἐθεώρει σφάλμα τῆς Κυβερνήσεως νὰ ἀφεθῇ νὰ παρασυρθῇ εἰς πόλεμον, ἐνῷ οὐδεμία πρόκλησις τὴν ἐβίαζε νὰ παρέμβῃ εἰς τὴν μεταξὺ τῆς Ρωσσίας καὶ τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους ἔριν. Ἀπεκάλεσεν ὁ ρήτωρ οὗτος τὴν συνδρομὴν τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὴν Τουρκίαν ἀνόητον, ἐχαρακτήρισεν τοὺς Τούρκους ὡς ὀρδὴν βάρβαρον, ἡ ὁποία ἀπὸ τεσσάρων αἰώνων κατεμάστιζε τοὺς ὑπ' αὐτὴν λαούς.

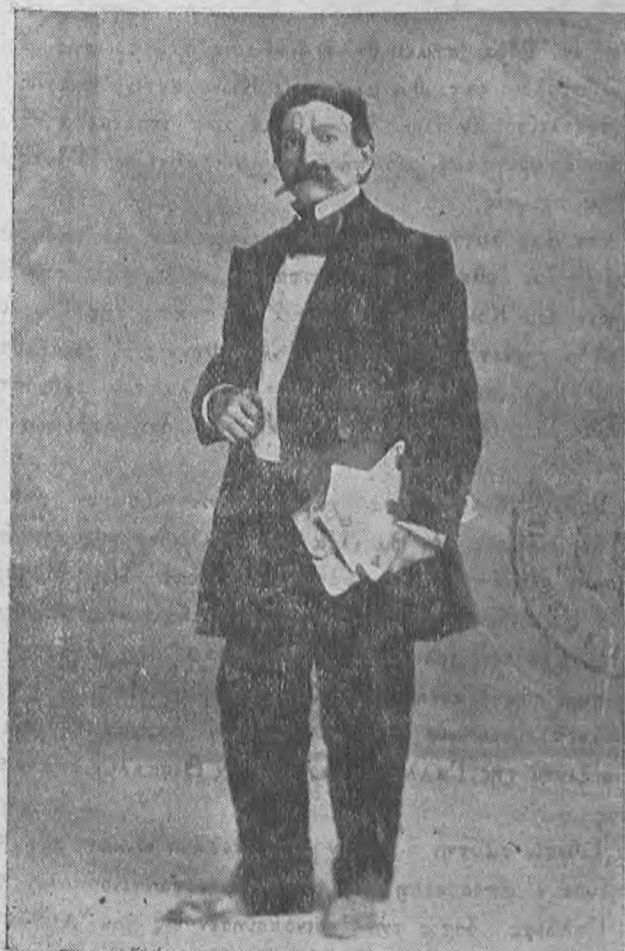
Οὕτω ἡ Τουρκία δὲν ἦτο πλέον μόνη εἰς τὸν κατὰ τῆς Ρωσσίας πόλεμον. Εἶχεν ἰσχυροὺς συμμάχους. Ὅσα ὁ Ρουὰν εἶπεν εἰς τὴν Βασίλισσαν Ἀμαλίαν καὶ ὁ Οὐάϊς εἰς τὸν Βασιλέα ἐπραγματοποιοῦντο.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐνῷ ἦσαν ἀπελπισμένοι ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων ρωσικῶν κτυπημάτων ἀνεθάρρουν. Καὶ ἐνῷ πρὸ μικροῦ ἀκόμη ἀνεκάλουν στρατεύματα ἐξ Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας, ἵνα ἐνισχύσουν δι' αὐτῶν τὸν κατὰ τῶν Ρώσων μαχόμενον Ὀμέρ πασὰν ἥδη ἀπέστελλον ἐνισχύσεις.

Ἡ μὲν κατόπιν τῆς ἄλλης ἔφθανον εἰς τοὺς Τούρκους αἱ χαρμόσυναι εἰδήσεις περὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν κινήσεων τῶν συμμάχων των.

Μοῖρα τοῦ γαλλικοῦ στόλου τοῦ Ὁκεανοῦ κατέπλευσεν εἰς Ἀλγέριον ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ παραλάβῃ ἐκεῖθεν 12,000 ἄνδρας καὶ μεταφέρῃ αὐτοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν. Πρὸ τούτου ἐπαναπλέουσα εἰς Τουλὼν ἐπρόκειτο νὰ ἐνωθῇ μετὰ μοίρας τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου ἡ ὁποία θὰ παρελάμβανε 30000 ἀκόμη Γάλλων στρατιωτῶν.

Οὕτω ὁ πόλεμος ἐθεωρεῖτο πλέον κεκρυγμένος. Ἡ Γαλλία διήρесе τὰ στρατεύματά της εἰς τρία σώματα διοικούμενα ὑπὸ τῶν στρατηγῶν Κανρομπέρ, Πελισσιέ καὶ Μάκ-Μαὼν. Προετοιμάζε δὲ καὶ τέταρτον σῶμα.

Βέκλαν, ὁ ἰδιαιτερός γραμματεὺς τοῦ *Οἰθωνος.

(Κατὰ τὴν δραματικὴν ὑπόκρισιν εἰς τὴν «Κατοχὴν»
τοῦ ἡθοποιοῦ κ. Γ. Χρυσάφη).

Ἀνώτερο διοικητὴς τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων διορίσθη ὁ λόρδος Ράγκλαν, ὑποδιοικητὴς δὲ ὁ δούξ τῆς Κανταβρυγίας.

Ἦδη ἐν Ὑδρα ἐσημειώθη ἡ διάβασις τῆς πρώτης μοίρας τοῦ Γαλλικοῦ στόλου κατευθυνομένης εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἡ μοῖρα αὕτη ἀπετελεῖτο ἐν ὅλῳ ἀπὸ 10 μεγάλα πολεμικὰ πλοῖα καὶ ἀτμοκινήτους φρεγάτας, μία τῶν ὁποίων ἔλαβεν ἐξ Ὑδρας καὶ τοὺς ἀναγκαίους πωρεῖς.

Μετὰ τὴν νέαν αὐτὴν τροπὴν τῶν πραγμάτων, μετὰ τὰς ξένας βοήθειας, αἱ ὁποῖαι ἐφθάνον εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν ἐπικειμένην ἔκρηξιν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, ἡ στάσις τῆς Τουρκίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο ἀπειλητικὴ. Ἐν Ἀθήναις οἱ πρεσβευταὶ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας κατεπίεζον μετὰ ἀδιαλλακτοῦ ἐχθρότητα τὴν Κυβέρνησιν καὶ μόνο εἰς τὰ Ἀνάκτορα δὲν ἐτόλμων πλέον ν' ἀνέλθουν.

Ὁ Ρουὺν ἐβλεπε μετὰ χαρὰς προσεγγίζουσιν τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θὰ ὑπέβαλε τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν δεινότερον ἐξευτελισμὸν εἰς τὸν ὅποιον ὑπεβλήθη ποτὲ μία Μεγαλειότης. Θέλων νὰ ἐξακριβώσῃ τὰ ἐν Θεσσαλίᾳ συμβαίνοντα ἀπέστειλεν εἰς Βῶλον τὸ γαλλικὸν πολεμικὸν «Προμηθεῖα» διὰ νὰ φέρῃ ἀκριβεῖς εἰδήσεις περὶ τῆς δράσεως τοῦ Χατζηπέτρου. Πράγματι τὸ πλοῖον τοῦτο ἐπανεπλεύσεν εἰς Πειραιᾶ κομίζων μακρὰν ἐκθεσιν τοῦ ἐν Βῶλῳ προζένου τῆς Γαλλίας περὶ τοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπαναστατικοῦ κινήματος.

Τὴν ἐκθεσιν ταύτην ὁ Ρουὺν μετὰ πολλῶν ἰδικῶν του πληροφοριῶν ἔσπευσε ν' ἀποστείλῃ εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας, ὅστις τὴν ἐκοινοποίησεν εἰς τὸν Ἀγγλον συνάδελφόν του, ἀμφότεροι δὲ εἰς τὴν Υ. Πύλιν. Συνεκροτήθη τότε ὑπουργικὸν συμβούλιον ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ ὅποιον ἀπεφασίσθη μετὰ ὑστάτην διπλωματικὴν ἀπόπειραν νὰ διακοπῶσιν αἱ μετὰ τῆς Ἑλλάδος διπλωματικαὶ σχέσεις.

Τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας Ρεσίτ πασὰς ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν

πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος Μεταξᾶν καλέσας αὐτὸν εἰς τὸν οἶκόν του.

Ὁ Ρεσίτ πασᾶς ἀπηύθυνε παρατηρήσεις καὶ παράπονα διὰ τὴν στάσιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως σχετικῶς μὲ τὰ ἐν Ἡ-πεύρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ συμβαίνοντα, εἰπὼν, ὅτι ἔχει ἀκριβεῖς περὶ πάντων τούτων πληροφορίας.

Ὁ Ρεσίτ πασᾶς ἐπέμενεν ἰδίως εἰς τὴν γνώμην, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐὰν ἐφέρετο εἰλικρινῶς ἠδύνατο νὰ λάβῃ αὐστηρὰ μέτρα κατὰ τῶν εἰς τὰ σύνορα λιποτακτούντων ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαλλήλων, ἀλλ' ὅχι μόνον τοῦτο δὲν ἔπραξεν, ἀλλὰ καὶ χορηγεῖ πᾶσαν εὐκολίαν.

Οὕτω ἡ Ὑ. Πύλη εὐρίσκετο εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν νὰ θεωρήσῃ ἐχθρικήν τὴν στάσιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Προσέθηκε δὲ ἐν τέλει ὁ Τοῦρκος ὑπουργός, ὅτι ἀπέστειλε νέας διακεκριμένας ὁδηγίας πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, ὅπως προβῇ εἰς τὰ ἀναγκαῖα διαβήματα παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει καὶ ἐν ἡ περιπτώσει δὲν ἤθελεν ἐπιτύχει τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα νὰ ζητήσῃ τὰ ἀνακλητήριά του διακόπτων τὰς διπλωματικὰς σχέσεις.

Ὁ Νεσὲτ μπέης ἔλαβε πράγματι ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὀγκώδη φάκελλον. Ἀφοῦ ἀνέγνωσε τὸ περιεχόμενον μετὰ προσεχῆς διηυθύνθη πρῶτον εἰς τὴν Ἀγγλικὴν πρεσβείαν. Ὁ Οὐάις, ὁ ὁποῖος εἶχε πληροφορίας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὸν ἀνέμενε.

— Λοιπὸν, κύριε συναδελφε, εἶπεν ὁ Ἀγγλος πρεσβευτής, δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ὅλα βαίνουν κατ' εὐχὴν.

— Μάλιστα, ἐξοχώτατε, αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἔλαβον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως σαφεῖς ὁδηγίας.

— Γνωρίζω, εἶπεν ὁ Οὐάις. Ἐχετε τοὺς ὅρους τοῦ τελεσιγράφου. Μοῦ τοὺς ἔστειλαν καὶ ἐμὲ σήμερον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Τοῦρκος πρέσβυς ἠρώτησε περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀνακοινώσεως.

— Θὰ σκεφθῶμεν περὶ τούτου, ἀπήντησεν ὁ Οὐαίς. Πρέπει προηγουμένως νὰ ἴδωμεν τὸν κ. Ρουάν. Ἐχομεν καιρὸν ἕως αὔριον.

— Τολμῶ νὰ παρακαλέσω τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα, ὑπέλαβεν ὁ Νεσέτ μπέης, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ σπουδαῖος λόγος αὐτῆς τῆς βραδύτητος νὰ ἐπισπεύσωμεν δι' ἀπόψε. Διότι ἔχω ρητὴν ἐντολὴν τοῦ Ρεσίτ πασᾶ νὰ μὴ χάσω οὔτε στιγμὴν.

Ἐπειτα προσέθεσεν ὡς ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας :

— Ἐπληροφωρήθην θετικῶς, ὅτι αὔριον στέλλονται ἐντεῦθεν μεγάλαι ἐνισχύσεις εἰς τὸν Χατζηπέτρον καὶ εἰς τὸν Γρίβαν καὶ θὰ ἦτο καλὸν νὰ προλάβωμεν τὸ ἀπονενοημένον αὐτὸ διάβημα. Διότι ἔχω μεγάλας ἐλπίδας εἰς τὴν ἐντύπωσιν ἐκ τοῦ τελεσιγράφου αὐτοῦ. Εἶναι ἀδύνατον αἱ Α. Μεγαλειότητες νὰ μὴ καταπεισθοῦν, ὅτι ἡ περαιτέρω ἀντίστασις των θ' ἀπολήξῃ εἰς βεβαίαν καταστροφὴν, καὶ νὰ μὴ ὑποχωρήσουν.

Ὁ Οὐαίς ἐκίνησε δυσπίστως τὴν κεφαλὴν.

— Ἀμφιβάλλω περὶ τούτου, εἶπεν. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐπιμένετε ἄς πράξωμεν συμφώνως μὲ τὰς ὁδηγίας σας. Δύνασθε νὰ ἐπιδώσετε τὸ τελεσίγραφον ἀπόψε.

— Θὰ ἐτόλμων ἀκόμη, ὑπέλαβεν ὁ Τοῦρκος πρέσβυς, νὰ παρακαλέσω τὴν ὑμετέραν Ἐξοχότητα, ὥπως μετὰ τῆς Α. Ἐξοχότητος τοῦ κ. Ρουάν ὑποστηρίζετε παρὰ τῇ ἐλληνικῇ Κυβερνήσει καὶ εἰ δυνατόν ἐνώπιον τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως αὔριον ἀμέσως τὰς αἰτήσεις μου.

Ὁ Οὐαίς ἀντέτεινεν.

— Ἡμεῖς δὲν εἴμεθα ἀκόμη ἑτοιμοί, παρατήρησε. Δὲν δυνάμεθα νὰ προβῶμεν εἰς τοιοῦτον διάβημα ἐφ' ὅσον δὲν συντελεσθῇ ὑπὸ τῶν πλοίων μας ὁ μακρυνὸς ἀφοπλισμός.

Ὁ Τοῦρκος διπλωμάτης ἔδειξεν ἐκπληξιν.

— Πῶς ; εἶπε. Καὶ νομίζετε, Ἐξοχώτατε, ὅτι οἱ Βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος θὰ ἐτόλμων ν' ἀντιτείνουν καὶ εἰς ἀπλὴν ὁμῶν σύστασιν ;

— Δυστυχῶς, ἀπήντησεν ὁ Οὐαίς, μόνον εἰς τὴν βίαν θὰ ὑποκύβουν.

— Ἐγκαίρως λοιπόν, παρετήρησεν ἀγερῶχος ὁ Νεσέτ μπέης, αἱ ἐνισχύσεις μας φθάνουν εἰς τὰ σύνορα.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς θαλαμηπόλος ἀνήγγειλε τὸν πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας.

— Ἐπὶ τέλους! ἐφώναζεν εἰς θριαμβευτικὸν τόνον ὁ Ρουάν μόλις εἰσελθὼν. Τώρα θὰ ἴδωμεν ἐὰν ὁ ἱερός ἀγὼν θὰ ἐξακολουθήσῃ ...

Οἱ τρεῖς διπλωμάται ἐγέλασαν.

— Ἐν τούτοις, ὑπέλαβεν ὁ Ουάις, θὰ κοπιᾶσῃμεν ὀλίγον ἕως ὅτου φέρωμεν εἰς τὴν συναίσθησιν τῆς πραγματικότητος τὰς Α. Μεγαλειότητας.

— Τὸν τρόπον τῆς ἐπαναφορᾶς παρακαλῶ ν' ἀφήσετε εἰς ἐμέ, εἶπεν ὁ Ρουάν.

— Σᾶς φθονῶ! ὑπέλαβε μετὰ κακεντρεχείας ὁ Νεσέτ μπέης.

Ἐπειτα οἱ δύο πρεσβευταὶ ἀνεκοίνωσαν εἰς τὸν Ρουάν, ὅτι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ μεταβοῦν εἰς συνάντησίν του καὶ ὅτι ἦτο εὐχάριστον ὅτι τοὺς προέλαβεν.

Ἦδη ἦτο ἐνδεκάτῃ τῆς νυκτὸς ὅτε τὸ διπλωματικὸν συμβούλιον περὶ τὴν διατύπωσιν τοῦ τουρκικοῦ τελεσιγράφου ἤρχισεν εἰς τὸ μέγαρον τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας.

ΣΤ'.

ΤΟ ΤΕΛΕΣΙΓΡΑΦΟΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Τὴν αὐτὴν ὥραν καθ' ἣν ἐν τῇ Ἀγγλικῇ πρεσβείᾳ συνεσκέπτοντο οἱ τρεῖς πρεσβευταί, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Πάϊκος, ἀφοῦ εἶχεν ἤδη ἐργασθῇ ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν μεταβαίνων ἀπὸ τοῦ Ὑπουργείου εἰς τὰ Ἀνάκτορα καὶ ἀπὸ τῶν Ἀνακτόρων εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, μετέβη τέλος εἰς τὴν οἰκίαν του ἵνα κατακλιθῇ.

Οἱ οἰκογενειακοὶ του φίλοι, οἱ ὅποιοι μάτην τὸν ἀνέμενον τόσας ὥρας εἶχον ἀπέλθει εἴπερ ποτε ἀνήσυχoi διὰ τὴν βραδύτητα αὐτὴν, τὴν ὁποίαν ἀπέδιδον εἰς σπουδαῖα γεγονότα.

Ὁ Πάϊκος ἐπανῆλθε κατὰκοπος καὶ ἐν ψυχικῇ ταραχῇ. Ὁ Βασιλεὺς ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων του πληροφοριῶν τοῦ εἶχεν ἀνακοινώσει, ὅτι ἡ Τουρκία ὀριστικῶς διέκοπτε τὰς διπλωματικὰς σχέσεις καὶ τοῦ ἐζήτηι τὴν γνώμην του περὶ τοῦ πρακτέου.

Αὐτὸς ὅπως καὶ ὁ Πήλικας καὶ ὁ Προβελέγγιος εἶχε τὴν ἰδέαν τοῦ ἀφοπλισμοῦ καὶ τῆς πάσῃ θυσίᾳ καταστολῆς τοῦ κινήματος. Ἀλλὰ καὶ δὲν ἐτόλμα νὰ φέρῃ παρρησίᾳ ἐνώπιον τῆς Ἀ. Μεγαλειότητος τὴν γνώμην ταύτην.

Ὁ Πήλικας ἐπικρίνων τὴν διαγωγὴν τοῦ ἰσχυρίζετο, ὅτι μεταβολὴ ἐθνικῆς πολιτικῆς ἐσήμαινε πτώσιν τῆς Κυβερνήσεως, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δὲ ἐπεθύμει τὸ τελευταῖον τοῦτο ὁ Παῖκος συντελῶν ἐπίτηδες εἰς τὴν παράτασιν τῆς ἐπικινδύνου ταύτης καταστάσεως, ἵνα κερδίσῃ καιρὸν καὶ συμπληρώσῃ τοὺς ὀλίγους μῆνας, οἱ ὅποιοι τοῦ ἐναπολείποντο διὰ ν' ἀποκτήσῃ τὰ προσόντα τοῦ γερουσιαστοῦ. Ἄλλ' ὁ Πήλικας ἦτον ὑπερβολικὸς εἰς τὰς ὑπονοίας του.

Ὁ Παῖκος ἐφαίνετο μᾶλλον φοβούμενος τὸν Βασιλέα καὶ ἐνῷ ἀντέλεγε πολλάκις πρὸ τῆς Α. Μ. ἐν τούτοις εἰς τὸ τέλος ἐδέχετο πάντοτε ἀγογγύστως τὰς διαταγὰς του, ἀξιοῦντος ὅπως ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν εἴναι ἀπλοῦν ὄργανόν του.

Τελευταῖον μάλιστα ἀπὸ τινῶν ἡμερῶν τόσον ὁ Βασιλεὺς ὅσον καὶ ἡ Βασίλισσα, ἡ ὁποία ἐκ τοῦ σύνεγγυς παρηκολούθει πάντοτε καὶ ἐρρῦθμιζε τὰ γεγονότα, δὲν ἐπέτρεπον τὴν ἐλαχίστην ἀντίρρησην.

Ἄλλὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Βασιλεὺς ἐφαίνετο ζητῶν γνώμην τινὰ ἀναγομένην εἰς διπλωματικὴν ἐνέργειαν, τὴν ὁποίαν ἐσχεδίαζε, καὶ ὁ Παῖκος δὲν εἶχεν ἐμβραθύνει καλῶς εἰς τὰς σκέψεις τῆς Α. Μ. διὰ νὰ δώσῃ τὴν γνώμην ταύτην.

« — Μεγαλειότατε, εἶχεν εἰπῇ, τὴν πρωίαν εἰς τὸν Βασιλέα, δὲν ἀντιπράττομεν σήμερον μόνον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀλλ' ἔχμεν ἀπέναντί μας τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν.

« — Δὲν λέγεις καλλίτερα ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην ! παρετήρησεν ὁ Βασιλεὺς.

« — Καὶ οὔτε τὴν Ρωσίαν ὑπὲρ ἡμῶν ! προσέθηκεν ὁ Παῖκος ἐννοῶν τὸ ἀδύνατον πάσης ἐκεῖθεν βοήθειας.

« — Ὡστε τί ποιητέον ; ἠρώτησεν ὁ Βασιλεὺς ἂν ἡ Τουρκία διακόψῃ τὰς σχέσεις ὡς ἀπειλεῖ ;

« Ὁ Παῖκος ἐσιώπησεν.

« — Ἐχομεν καιρὸν νὰ σκεφθῶμεν ! παρετήρησεν ὁ Βασιλεὺς ὅχι ἄνευ εἰρωνείας.

« Καὶ ἐπανερχόμενος εἰς σκέψιν, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τινος ἀνακρίνου :

« — Ποτέ δὲν ἤλπιζα τριαύτην ἀπεμόνωσιν, ἀνέκραξεν. "Ολοὶ κατὰ τῆς Ρωσσίας καὶ συνεπῶς καὶ καθ' ἡμῶν χωρὶς ἡμεῖς δι' αὐτὸ ν' ἀναμένωμεν βεβήθειαν ἐκ Ρωσσίας ἢ νὰ εἴμεθα ὄργανα αὐτῆς ὅπως μᾶς κατηγοροῦν. Ἄλλ' ἂν πρόκειται νὰ καταστραφῶμεν, πάντοτε ἡ καταστροφή θὰ εἶνε προτιμωτέρα ἐνὸς αἰσχους, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ ἡ ἀπάρνησις τῶν δικαιωμάτων μας.

« Καὶ ἐπειδὴ ὁ Σοῦτσος ἦτο παρὼν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Βασιλέως στραφεὶς πρὸς αὐτὸν τοῦ εἶπε :

— « Τί λέγεις, Σοῦτσο ;

— « Νὰ πολεμήσωμεν. Μεγαλειότατε.

« Ὁ Βασιλεὺς εἰσήγησε καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπήλθεν.

Ἐς τὴν ψυχὴν του ἀκόμη δὲν ὑπῆρχεν ἀκριβοὺς διάγνωσις τῶν προθέσεων τοῦ Βασιλέως. Ἦκουε τὴν Α. Μ. μετὰ τόσης ἐπιμονῆς ὑποστηρίζουσιν τὰ ἔσχατα μέτρα, ἀλλ' ἀκριβῶς τοῦτο τοῦ ἐπροξένει κατὰ πλησιν καὶ φόβον πῶς ὁ Βασιλεὺς δὲν ἔβλεπε τὸ χάος, τὸ ὅποιον πρὸ αὐτοῦ ἠνοίγετο. "Οσα προφορικῶς τοῦ ἀνεκοίνουν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης οἱ πρέσβεις Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Τουρκίας, τὰ ὅποια δὲν παρέλειπε νὰ μεταβιβάξῃ πιστῶς εἰς τὸν Βασιλέα, ἦσαν ἱκανὰ νὰ τοῦ διεγείρουν ἀμφιβολίας, ὅτι ἡ Α. Μ. ὠμίλει πράγματι μετὰ σοβαρότητος.

Ἐνθυμεῖτο τοὺς λόγους τοῦ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης συναδέλφου του Πήλικα, ὁ ὅποιος τοῦ ἔλεγεν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς τοῦ ἐφαίνετο μᾶλλον ὡς ἥρως τραγωδίας, ἢ ὡς ἡγεμὼν ἔχων συναίσθησιν τῆς πραγματικότητος ἂν μὴ τῆς εὐθύνης του. Πῶς ἦτο πράγματι δυνατόν τόσων ἀσθενοῦς Κράτους Βασιλεὺς νὰ τηρῇ τόσῳ προκλητικὴν στάσιν ἀπέναντι δύο μεγάλων Δυνάμεων, τὰς ὁποίας ἔτρεμεν ὁλόκληρος ὁ κόσμος ;

Ἡ θέσις του νὰ βλέπῃ τακτικῶς τοὺς πρέσβεις, ν' ἀκούῃ παρ' αὐτῶν συστάσεις, μεμφάς, οὐχὶ σπανίως ἀπειλὰς καὶ ὕβρεις, ἡ μόρφωσις του ὡς διπλωμάτου συνειθίσαντος ν' ἀντιλαμβάνεται

τὰς θεωρίας τοῦ διεθνoῦς δικαίου μόνον κατὰ τὸ σύστημα καθ' ὃ ἐπέβαλλον αὐτὸ οἱ μεγάλοι καὶ οἱ ἰσχυροί, δὲν τοῦ ἐπέτρεπον νὰ κατανοήσῃ καὶ νὰ αἰσθανθῇ, ὅτι δι' ἡγεμόνα ὡς τὸν Ὀθωνά, δι' ἑλληνα Βασιλέα ὑπὸ τὰς σημερινὰς περιστάσεις ὑπῆρχε καὶ ἄλλη πολιτική, ἡ ἐμπνεομένη ὑπὸ τοῦ θεοῦ δικαίου.

Ἐξηντηλήμενος, κατάκοπος καὶ σχεδὸν πυρέσσων ἐξηπλώθη ἐπὶ τινος ἀνακλίντρου πρὸ τοῦ γραφείου του. Οἱ λόγοι τοῦ Βασιλέως, ὅτι καθ' ὃ ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων του πληρροφοριῶν ἡ Α. Μ. ἐγνώριζεν, ἡ Τουρκία διέκοπτεν ὀριστικῶς τὰς διπλωματικὰς σχέσεις ἐπα- νήρχοντο ἀκαταπαύστως εἰς τὴν μνήμην του. Καὶ ἤδη ἡσθάνετο ἀγωνίαν, ἐντροπὴν καὶ μεταμέλειαν, πῶς δὲν εὔρε τὸ θάρρος νὰ εἴπῃ ἀπροκαλύπτως τὴν γνώμην του εἰς τὸν Βασιλέα, ἀλλ' εἰς τὴν κρίσιμον στιγμὴν ἐσιώπησε. Τὸ βλέμμα τοῦ Βασιλέως, τὸ ἐτα- στικὸν καὶ ἀγέρωχον, εἶχε πάντοτε τὴν δύναμιν ν' ἀναστέλλῃ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν σκέψεων του. Ἀλλὰ μήπως τὴν φορὰν αὐτὴν ἡ Α. Μ. δὲν τοῦ ἐζήτησεν ἐπιμόνως τὴν γνώμην του, δὲν τὸν ἠρώτησε περὶ τῆς παρείας, τὴν ὁποίαν ὤφειλον ν' ἀκολουθήσουν ἐν ἡ περι- πτώσει ἡ Τουρκία διέκοπτε τὰς σχέσεις; Καὶ τί νὰ ἐσήμεινε ἄρά γε ἡ ἐκφρασίς ἐκείνη τοῦ Βασιλέως, ἡ ὅχι ἀδιάφορος εἰρωνείας, ὅτι ὑπῆρχεν ἀκόμη καιρὸς νὰ ληφθῇ ἀπόφασις; Μήπως ὁ Βασιλεὺς εἰρωνεύετο τὴν ἀτολμίαν του; Καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν τὸν φόβον τῶν δύο ἄλλων συναδέλφων του;

Ἐνῶ ἀστραπιαίως αἱ σκέψεις αὗται διήρχοντο ἀπὸ τὸν νοῦν του ὁ ὑπηρέτης του εἰσηλθε.

— Δὲν μοῦ εἶπες, ἀλήθεια, τὸν ἠρώτησε μόλις τὸν εἶδε, ἐάν ἦλθε κἀνεὶς ἀπόψε.

— Μάλιστα, ἐξοχώτατε, γι' αὐτὸ ἔρχομαι. Ἦλθαν ὁ κ. Προ- βελέγγιος καὶ ὁ κ. Βλάχος καὶ ὁ πρέσβυς τῆς Ρωσσίας.

— Ὁ πρέσβυς τῆς Ρωσσίας; ἀνέκραξεν ἐν καταφανεῖ ἀνησυ- χίᾳ ὁ ὑπουργός. Καὶ δὲν τοῦ εἶπες ὅτι ἤμουν εἰς τὸ ὑπουρ- γεῖον;

— Τοῦ τὸ εἶπα καὶ μοῦ παρήγγειλε νὰ σὰς εἰπῶ, ὅτι· ἐὰν δὲν σὰς εὕρῃ ἐκεῖ θὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν ἐδῶ.

Μετ' ὀλίγον χρότος ἰσχυρὸς ἠκούσθη εἰς τὴν θύραν.

— Αὐτὸς θὰ εἶνε.

— Δὲν πιστεύω, ἀπήντησεν ὁ ὑπηρέτης. Ὁ ἐξοχώτατος ἦλθε μὲ ἄμαξαν.

Καὶ κατῆλθε ν' ἀνοίξῃ.

Ὁ καβάσης τῆς Τουρκικῆς πρεσβείας, ἓνας φουστανελλοφόρος τουρκαλθανός, ἐνεφανίσθη καὶ ἔτεινε πρὸς τὸν ὑπηρέτην ἓνα φάκελλον καθὼν καὶ ἐν βιβλίον παραλαβῆς ἐγγράφων.

Ἀφοῦ ὁ ὑπουργὸς ὑπέγραψεν ἐνόησε πρὸ τοῦ ἀνοίξῃ τὸν φάκελλον, ὅτι ἡ τότε κατεπείγουσα κατὰ τὰς μεσονυκτίους ὥρας ἀποστολὴ τοῦ ἐγγράφου οὐδὲν ἄλλο περιελάμβανε ἢ τὴν διακοίνωσιν περὶ τῆς διακοπῆς τῶν διπλωματικῶν σχέσεων.

Ἔσχισε τὸν φάκελλον καὶ ἀνέγνωσε τὸ ἐξῆς τελεσίγραφον τῆς Ὑ. Πύλης πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν :

« Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις παρακαλεῖται νὰ δώσῃ θετικὰς διαβεβαιώσεις :

α'.) "Οτι θέλει προσκαλέσει τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος Τζαβέλαν, Γρίβαν, Χατζηπέτρον, Στράτον, Ζέρβαν, Καρατάσον, Παπακώσταν, Ράγκον κ.λ.π. νὰ ἐπανεέλθουν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν καὶ ὅτι θέλει συστήσῃ δικαστήριον, ἵνα δικάσῃ αὐτοὺς καὶ τιμωρήσῃ παροαδειγματικῶς. Ἐὰν δὲν ἔλθωσιν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θὰ ὑποχρεωθῇ νὰ τοῖς κοινοποιήσῃ προσηκόντως, ὅτι οἱ μισθοὶ αὐτῶν διακόπτονται καὶ ὅτι θέλουν τιμωρηθῇ αὐστηρῶς.

β'.) "Οτι θέλει ἀπαγορεύσει πάντα ἐξοπλισμὸν γινόμενον ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ σκοπὸν ἔχοντα τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐπαναστατῶν, ὅτι θέλει διαλύσει τὰ συστηθέντα ἐπαναστατικὰ κομιτάτα, ἰδίως δὲ ὅτι θέλει παύσει τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγησίας τοὺς καθηγητὰς Ν. Κωστήν, Ἰω. Σοῦτσον καὶ Δημ. Μαυροκορδάτον, οἱ ὅποιοι προΐστανται τῶν κομιτάτων τούτων.

» γ'. "Οτι πανηγυρικώτερον ἀκόμη θέλει ἀποδοκιμάσει δημοσία καὶ διὰ τοῦ τύπου, πάντας ἐκείνους, οἱ ὅποιοι περιτρέχοντες τὰς ὁδοὺς καὶ περιφερόμενοι ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν ζητοῦσιν ἐράνους ὑπὲρ τοῦ κινήματος.

» δ'.) "Οτε ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θὰ πράξῃ πᾶν ὅ,τι δυνατόν ἵνα μετριασθῇ ἡ γλῶσσα τῶν ἐλληνικῶν ἐφημερίδων, αἱ ὅποιαι κηρύττουσαι ἄπειρα ψεύδη, διεγείρουν τὸν λαόν, καὶ ἰδίως τοῦ «Αἰῶνος».

» ε'.) "Οτι θὰ μεριμνήσῃ ν' ἀνακαλυφθῇ ὁ ὑπαξιωματικὸς ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἤνοιξε τὰς φυλακὰς τῆς Χαλκίδος καὶ ἀπηλευθέρωσε τοὺς καταδικαίους οἱ ὅποιοι ἠνώθησαν μὲ τοὺς ἐπαναστάτας.

» Ἡ Ὑ. Πύλη, προσετίθετο εἰς τὴν διακοίνωσιν, θέλει θεωρήσει ἀρκοῦσαν ἱκανοποίησιν διὰ τὰ ἀνωτέρω, ἂν λάβῃ ἀπάντησιν σαφῇ καὶ θετικῇ καὶ ἄνευ ἀριστίας καὶ ὑπεκφυγῆς.

» Ἀν ἡ ἀπάντησις δὲν εἴνε ὀριστική, ἀλλὰ περιέχει ὑπεκφυγὰς, ἡ Ὑ. Πύλη θὰ διακόψῃ τὰς μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διπλωματικὰς καὶ ἐμπορικὰς σχέσεις καὶ ἂν μέχρι τῆς 9 Μαρτίου καὶ πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου δὲν δώσῃ ἱκανοποιητικὴν ἀπάντησιν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ὁ πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας θ' ἀπέλθῃ ἐξ Ἀθηνῶν.

Ὁ Πάικος ἀπέμεινε κατάπληκτος ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἐγγράφου. Ἡσθάνθη, ὀργὴν διὰ τὸ ὑβριστικὸν τοῦ ὕψους καὶ ἀγωνίαν διὰ τὴν βραχύτητα τῆς προθεσμίας, ἡ ὅποια ἐδίδετο.

Ἐσκέφθη νὰ μεταβῇ ἀμέσως καὶ ἀνακοινώσῃ τὸ αὐθαδὲς ἐγγράφον εἰς τὸν Βασιλέα. Ἐγνώριζεν ὅτι ἡ Α. Μ. ἡγρύνει καὶ πέραν τοῦ μεσονυκτίου· ἄλλως εἶχε ρητὴν ἐντολὴν νὰ φέρῃ εἰς γνῶσιν τοῦ Βασιλέως ὅλα τὰ σπουδαῖα ἐγγράφα εἰς οἰανδήποτε ὥραν ἡμέρας καὶ νυκτός.

Ἐνῷ ἔκαμνε τὰς σκέψεις ταύτας κρότος σταθμευούσης ἀμαθῆς ἠκούσθη καὶ μετ' ὀλίγον δυνατόν κτύπημα εἰς τὴν θύραν.

Ὁ ὑπουργὸς ἐκάλεσε τὸν ὑπηρέτην του.

— Θὰ εἶνε ὁ πρέσβης τῆς Ρωσσίας, τοῦ εἶπε. Πήγαينه ν' ἀνοί-
ξης.

Ὁ Παῖκος ὑπεδέχθη τὸν Περσιάνη εἰς τὴν κλίμακα.

— Ἐξοχώτατε, ἡναγκάσθητε νὰ ἐπανεέλθετε.

— Εἶνε τὸ ὀλιγώτερον κακόν, ἀπήντησεν ὁ ἐπιτετραμμένος
τῆς Ρωσσίας.

— Δὲν ἀμφιβάλλω, ὑπέλαβεν ὁ Παῖκος, ὅτι θὰ ἤλθατε διὰ τὴν
διακοίνωσιν.

— Ἀκριβῶς τὸ εἶχα μάθει πρὸ ὀλίγου ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων μου
πληροφοριῶν καὶ ἠρχόμην νὰ σᾶς εἰδοποιήσω. Τὴν ἐλάβατε τὴν
διακοίνωσιν ;

— Ναι, πρὸ ὀλίγου.

Καὶ ὁ ὑπουργὸς ἔτεινε πρὸς τὸν Περσιάν, τὸ ἔγγραφον.

Εἰς ἐκάστην φράσιν ὁ Ρῶσσος διπλωμάτης ἐπρόφερεν ἐπιφώνη-
μα ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως.

— Ἄλλ' αὐτὸ εἶνε ὑβριστικώτατον, ἔλεγε, πρωτοφανὲς εἰς
τὴν διπλωματικὴν γλῶσσαν . . . Εἶνε μία ταπεινωτικὴ ἡττα ἄνευ
πολέμου, εἶνε ὡς ἐὰν ἡ Τουρκία ὑποκαθίσταται εἰς τὴν διοίκησιν
τῆς Ἑλλάδος . . . Καὶ τί σκέπτεσθε νὰ πράξετε ἐπὶ τοῦ προκει-
μένου ;

— Ὁ Βασιλεὺς δὲν εἶδεν ἀκόμη τὸ ἔγγραφον αὐτό, ἀλλὰ καὶ
ἐπὶ τῇ προβλέψει τῆς ἐπιδόσεώς του δὲν εἶχε λάβει καμμίαν ἀπό-
φασιν. Δυστυχῶς, ἐξοχώτατε, ἡ διπλωματικὴ ἡμῶν θέσις εἶνε τοι-
αύτη, ὥστε πρὸς τὸ παρὸν εἴμεθα μόνοι καὶ ἐγκαταλειμμένοι.

Ὁ Περσιάνη ἐξέλαβε τὴν τελευταίαν ταύτην φράσιν ὡς ὑπαι-
νιγμὸν διὰ τὴν Ρωσσίαν.

— Δὲν εἴσθε μόνοι, ἀπήντησεν. Ὁ σεπτὸς μου κύριος καὶ
αὐτοκράτωρ εἶνε ὑπὲρ ὑμῶν. Δυστυχῶς ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς
ἐξελιξέως τοῦ πολέμου εἶνε τοιαύτη, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ συνερ-
γασθῶμεν καὶ νὰ ἐξασφαλίσωμεν ὑμᾶς. Ἀλλὰ ἀργότερα.

Καὶ ὡς ἐὰν προέλεγεν ἀσφαλῆ γεγονότα :

— Ἡ Ρωσσία ἔχει νὰ παλαίσῃ, εἶνε ἀληθές, κατὰ τριῶν ὁμοῦ

Δυνάμεων, ἀλλὰ μὴ ἀμφισβᾶλλετε ὅτι ἡ νίκη θὰ στέψη τοὺς ἀγωνάσ-
της. Τότε ἡ Ἑλλάς δὲν ἔχει τί νὰ φοβηθῇ.

— Ἀλλὰ πρὸς τὸ παρόν ; πρὸς τὸ παρόν ; ἀνέκραξεν ὁ Πάϊκος
ἐν ἀγωνίᾳ.

— Πράγματι μεσολαβοῦν μεγάλαι δυσχέρειαι, εἶπε περίφροντις
ὁ Περσιάνης.

Καὶ μετὰ βραχεῖαν σκέψιν.

— Κατὰ τὴν γνώμην μου ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύνασθε νὰ συμμορ-
φωθῆτε πρὸς τοὺς ὅρους τῆς διακοινώσεως. Θὰ ἦτο πολὺ ταπεινωτι-
κὸν τοῦτο διὰ τὸ ἐλληνικὸν Κράτος ... Ἀρνήσις πάλιν κατηγορη-
ματικὴ θὰ ἐσήμαινε πόλεμον. Ἀλλὰ πόλεμον διὰ πότε ;

Ὁ Ρῶσσος διπλαμάτης διέβλεπεν, ὅτι ἡ περιπέτεια αὐτὴ κατ'
ἐξοχὴν ἐσύμφερε τὴν πατρίδα του. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξασθένησις τῆς
Ἑλλάδος μὲ τὴν πρὸς τὴν Τουρκίαν συνδρομὴν τῆς Ἀγγλίας καὶ
τῆς Γαλλίας, ἂν μὴ καὶ ἡ πλήρης καταστροφὴ αὐτῆς ἦτα ἀφευκτος.

Ἐν τούτοις δὲν εἶπε τίποτε ὠρισμένον, ἠρκέσθη μόνον νὰ ἐπα-
ναλάβῃ ἐντόνως :

— Ἀλλὰ διὰ πότε ;

— Τί ἐννοεῖτε, ἐξοχώτατε ; ἠρώτησεν ὁ Πάϊκος.

— Λέγω, ἀπήντησεν ἐκεῖνος, ὅτι πολλὰ, παρὰ πολλὰ ἐξαρ-
τῶνται ἐκ τοῦ χρόνου. Βεβαίως ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ πολέμου
ἡ Τουρκία τῶρα ἀμέως δὲν εἶνε δυνατόν νὰ προβῇ εἰς πολεμικὰς
καθ' ὧν ἐπιχειρήσεις. Δὲν δύναται ἀκύμν νὰ διαθέσῃ ἐπαρκῆ
στρατεύματα μὲ ὅλην τὴν βοήθειαν τῶν συμμάχων. Ὡς πρὸς τὴν
Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν δὲν πιστεύω νὰ σᾶς κηρύξουν τὸν πόλεμον
ὑπὸ τὴν καθ'αυτὴ σημασίαν τῆς λέξεως, ἀφοῦ βιαία ἀντίστασις
ἐντεῦθεν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐκδηλωθῇ κατ' αὐτῶν.

— Ὡστε τί νομίζετε, ὅτι θὰ συμβῇ ἐξοχώτατε ; ἠρώτησε
καὶ πάλιν ὁ Πάϊκος ἐν ταραχῇ.

— Δὲν δύναμαι νὰ μαντεύσω, δὲν δύναμαι νὰ γνωρίζω, ἀπὴν-
τησεν ὁ ἐπιτετραμμένος τῆς Ρωσσίας, ἀλλ' ἂς ἀναμεινωμεν ἵνα
ἴδωμεν τί θὰ σᾶς εἴπῃ ὁ Βασιλεὺς.

— Ἀκριβῶς ἐκεῖ θὰ μεταβῶ, εἶπεν ὁ Παῖκος, μολονότι εἶνε ἀργά. Ἄλλ' ἐλπίζω νὰ εὕρω τὸν Βασιλέα ἀγρυπνοῦντα διότι ἐργάζεται καὶ τὴν νύκτα.

— Σὺς πηγαίνω ἐὰν θέλετε ἕως τὰ Ἀνάκτορα μὲ τὴν ἀμαξάν μου, ἐπρότεινε φιλοφρόνως ὁ Περσιάνη.

Ὁ Παῖκος ἀπεδέχθη εὐγνωμόνως τὴν εὐγενῆ προσφορὰν καὶ μετ' ὀλίγον διὰ τοῦ νέου δρόμου τοῦ χαράσσοντος τὴν σημερινὴν ὁδὸν Πανεπιστημίου ἡ ἀμαξα ἔφθασε πρὸ τῶν Ἀνακτόρων.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπεχαιρέτισε τὸν Ρῶσσον διπλωμάτην καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὰ Ἀνάκτορα διὰ τῆς θύρας τῆς βορείου πλευρᾶς παρὰ τὸ φυλακεῖον.

Ὁ ἀξιωματικὸς τῆς φρουρᾶς ἐπλησίασε τὸν ὑπουργόν, τὸν ὁποῖον καὶ ἀνεγνώρισε.

— Κύριε ὑπουργέ, εἰς τὰς διαταγὰς σας.

— Εἰδοποιήσατε, παρακαλῶ, τὴν Α. Μεγαλειότητα.

Δὲν γνωρίζω μὴ τυχὸν κοιμᾶται αὐτὴν τὴν ὥραν, παρετήρησεν ὁ ἀξιωματικὸς.

— Εἶνε ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ εἰδοποιηθῇ ! ἐπέμεινεν ὁ Παῖκος.

— Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔχω διαταγὴν νὰ εἰδοποιήσω πρῶτα τὸν κ. Βέττλαν.

— Πῶς ἐγνωρίζατε, ὅτι θὰ ἤρχομην ; ἠρώτησεν ὁ ὑπουργός.

— Δι' ὑμᾶς προσωπικῶς δὲν γνωρίζω τίποτε, ἀπήντησεν ὁ ἀξιωματικὸς. Ἐλάβον διαταγὴν νὰ εἰδοποιήσω πρῶτον τὸν ἰδιαιτέρον γραμματέα ἐν ᾗ περιπτώσει ἤθελεν ἔλθαι κανεὶς ἐκ τῶν κυρίων ὑπουργῶν.

Καὶ προσέθεσεν :

— Ὁ κ. Βέττλαν δὲν ἔπεσε νὰ κοιμηθῇ ἀκόμῃ. Πρὸ ὀλίγου κατὰ τὴν ἐξοδὸν εἶδα φῶς εἰς τὸ γραφεῖόν του.

Διῆλθον τὸν διάδρομον καὶ ἔκαμψαν πρὸς τὰ ἀριστερά.

Εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ γραμματέως ὑπῆρχε πράγματι φῶς.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἔκρουσε τὴν θύραν.

— Κύριε Βέττλαν, ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπιθυμεῖ νὰ σᾶς ὁμιλήσῃ.

Ἡ θύρα ἤνοιζεν ἀμέσως καὶ ὁ Βέττλαν ἐπαρουσιάσθη, ἐνῶ ὁ ἀξιωματικὸς ἀπῆρχετο.

— Μὲ συγχωρεῖτε, εἶπεν ὁ Παῖκος, αὐτὴν τὴν ὥραν...

— Ὡ! δὲν πειράζει! ἀπήντησεν ὁ γραμματεὺς, τὸ ἤξεύραμεν ἀπὸ τὰς 10 καὶ σᾶς ἐπεριμέναμεν.

— Ἐὰν ἐπιτρέπετε νὰ ἐρωτήσω, πόθεν τὸ ἐμάθατε;

— Βεβαίως διὰ τὴν διακοίνωσιν ἔρχεσθε, εἶπεν ὁ Βέττλαν ἀποφεύγων νὰ δώσῃ σαφῆ ἀπάντησιν.

Καὶ παρεκάλει τὸν Ὑπουργὸν νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ.

Διήλθον τὸν μεγάλον διάδρομον πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ἀνακτόρου καὶ κάμψαντες ἀριστερὰ ἔφθασαν πρὸ τοῦ γραφείου τοῦ Βασιλέως.

— Ἡ Α. Μεγαλειότης εἶνε πάντοτε εἰς τὸ γραφεῖόν του; ἠρώτησεν ὁ γραμματεὺς τὸν ἔξωθεν ἀναμένοντα αὐλικὸν θεράποντα.

— Μάλιστα, κύριε Βέττλαν, ἀπεκρίθη οὗτος.

Ὁ Παῖκος καὶ ὁ Βέττλαν εἰσῆλθον εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Βασιλέως, ὅπου ὁ Παῖκος ἐξεπλάγη ἰδὼν τοιαύτην ὥραν ἐκεῖ καὶ τὴν Βασίλισσαν.

Ὁ Βέττλαν ἐζήτησε τὴν ἄδειαν ν' ἀποσυρθῇ, ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς τοῦ ἔνευσε νὰ μείνῃ.

— Λοιπὸν; ἠρώτησεν ὁ Βασιλεὺς ἐν ἀνυπομονησίᾳ. Σας περιμένω ἐβραδύνατε.

Καὶ πρὸ τοῦ ἐκείνος ἀπαντήσῃ διετύπωσεν ἄλλην ἐρώτησιν:

— Ἐλάβατε τὴν διακοίνωσιν;

— Μάλιστα, Μεγαλειότατε.

— Δώσατέ μου τὴν! εἶπεν ὁ Βασιλεὺς.

Καὶ ἐνῶ ὁ Παῖκος ἐνεχείριζε τὸ τελεσίγραφον.

— Εἶχον πληροφορηθῇ περὶ αὐτοῦ ἀπόψε! εἶπεν ὁ Βασιλεὺς χωρὶς ν' ἀνακινῶσῃ τὴν πηγὴν τῶν πληροφοριῶν του.

Καὶ ἤρχισεν ἀναγινώσκων τὴν διακοίνωσιν.

— Δυνατά, ἐὰν εὐαρεστῇθε, Μεγαλειότατε, εἶπεν ἡ Βασίλισσα.
Καὶ ἠγέρθη τῆς θέσεώς της πλησιάσασα πρὸς τὸ γραφεῖον τοῦ Βασιλέως.

Εἰς ἐκάστην φράσιν ὁ Βασιλεὺς ἄφινεν ἐπιφώνημα ἀγανακτήσεως.

— ὦ ! αὐθάδεις ἀξιώσεις ! ἔλεγεν.

Ἡ δὲ Βασίλισσα ἐντόνως προσέθετε :

— Ποτέ ! ποτέ !

Ὅταν ὁ Βασιλεὺς ἔφθασεν εἰς τὴν τελευταίαν ἀπαίτησιν τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως ζητούσης τὴν παύσιν τῶν καθηγῆτων τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὅλων ἐν γένει τῶν ὑπαλλήλων, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀναμιχθῇ εἰς τὸ κίνημα ἀνέκραξεν ἐν ὀργῇ :

— Νὰ παύσω ἐγὼ τοὺς ὑπαλλήλους μου ; Πῶς εἶνε δυνατόν νὰ μοῦ ἀπευθύνεται τοιαύτη ὕbris ;

— Καὶ πότε ἐλάβετε τὸ παληόχαρτο αὐτό ; ἠρώτησεν ἡ Βασίλισσα τὸν Παῖκον.

— Μόλις πρὸ ὀλίγου, Μεγαλειοτάτη.

— Σὰς τὸ ἔδωκεν αὐτοπροσώπως ὁ Νεσέτ μπέης ;

— Ὅχι, μοῦ τὸ ἀπέστειλε, Μεγαλειοτάτη. Προηγουμένως ἦλθεν ὁ πρέσβυς τῆς Ρωσσίας νὰ μὲ εἰδοποιήσῃ, ἀλλ' ἤμην εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἔπειτα ἐπανῆλθε πάλιν καὶ μὲ ἔφερε μάλιστα ἕως ἐδῶ μὲ τὴν ἀμαξίαν του.

— Ἐλαβε γνῶσιν τοῦ περιεχομένου ; ἠρώτησεν ὁ Βασιλεὺς.

— Μάλιστα, Μεγαλειότατε, τοῦ ἔδωκα τὴν διακρίνωσιν καὶ τὴν ἀνέγνωσε κατόπιν παρακλήσεώς του.

Ὁ Βασιλεὺς ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν μεθ' ἧς εἶπε :

— Καλὰ ἐκάματε !

— Καὶ τί σὰς εἶπε ; ἠρώτησεν ἡ Βασίλισσα.

— Ἠγανάκτησε διὰ τὸ ὑβριστικὸν ὕψος καὶ παρετήρησεν, ὅτι εἶνε πρωτάκουστοι αἱ αὐθάδεις αὐταὶ ἀξιώσεις.

— Μόνον αὐτό ; ἀνέκραξεν ἡ Βασίλισσα.

Ὁ Παῖκος δὲν ἠδυνήθη νὰ συλλάβῃ ἀμέσως τὸ νόημα τῆς ἐρωτήσεως αὐτῆς καὶ ἔμεινε πρὸς στιγμὴν ἀναυδός.

Ὁ μέγας διδάσκαλος τοῦ γένους Γεώργιος Γεννάδιος.

(Κατὰ τὴν δραματικὴν ὑπέκρισιν εἰς τὴν «Κατοχὴν»
τοῦ ἡθοποιοῦ κ. Γ. Χρυσάφη).

— Δὲν σὰς εἶπε τίποτε ἄλλο ; ἠρώτησεν ἐντόνως ἡ Βασίλισσα.

— Βεβαίως ! ἀπήντησεν ὁ ὑπουργός.

Καὶ ἀφηγήθη τὰς σκέψεις τοῦ Περσιάνη περὶ τῆς κρίσιμου θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθεν ἡ Ἑλλάς.

— Ὡρισμένην γνώμην δὲν σὰς ἔδωκεν ; ἐπανέλαβεν ἐπιμόνως ἡ Βασίλισσα.

— "Οχι ! Ἐνόησα δυστυχῶς, Μεγαλειστάτη, ὅτι δὲν δυνάμεθα ν' ἀναμένωμεν τίποτε ἐκ Ρωσσίας. Ἀλλὰ συγχρόνως ὁ κ. Περσιάνη ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἰδέαν, ὅτι ἔχουμεν καιρὸν διὰ νὰ μὴ φοβούμεθα τίποτε σοβαρὸν καὶ ὥς τότε εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ μεταβληθοῦν τὰ πράγματα.

— Θὰ ἡνέει καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα τὴν πρόσδοον τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, παρητήρησεν ὁ Βασιλεὺς, πρὸ τοῦ προφθάσκειν οἱ σύμμαχοι νὰ διευθύνουν τὰ στρατεύματά των κατὰ τῆς Ρωσσίας.

— Βεβαίως αὐτὸ θὰ ἡνέει, εἶπεν ὁ Παῖκος. Ἀλλ' ἐγὼ ἀμφιβάλλω ὥς πρὸς τὴν ἀκριβὴ αὐτὴν ἐκτίμησιν τῶν γεγονότων.

— Καὶ διατί ν' ἀμφιβάλλετε ; ἀνεφώνησε μὲ ἀπότομον ὕφος ἡ Βασίλισσα, μήπως ὑμεῖς ἔχετε ἰδιαιτέρας πληροφορίας ;

Καὶ χωρὶς νὰ τοῦ δώσῃ καιρὸν ν' ἀπαντήσῃ :

— Ἐλπίζω, ὅτι δὲν θὰ ταχθῇτε καὶ ὑμεῖς εἰς τὴν χορείαν τῶν κατηγορῶν μου καὶ νὰ μὲ χαρακτηρίσετε ὡς ρωσσόφιλον....

— Μεγαλειστάτη ! ὑπέλαβεν εὐλαβῶς ὁ Παῖκος.

— Ἀλλὰ τὰ πράγματα, ἐξηκολούθησεν ἡ Βασίλισσα, εἶνε φανερά καὶ γνωρίζω θετικῶς, ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ὁ Μεντζικὼφ πρὸ τοῦ οἱ σύμμαχοι προλάβουν νὰ κινηθοῦν πρὸς τὰ ἔμπρὸς θὰ τοὺς ρίψῃ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡμεῖς εἰς τὸ μεταξύ θὰ φθάσωμεν ἐκεῖ ἂν ὅπου κανεὶς δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ μᾶς μετακινήσῃ . . . Καὶ ἂν ἐκδηλωθῇ ρωσικὴ ἀπληστία, ὑπάρχει εὐτυχῶς καὶ ἄλλη δύναμις μὲ τὴν ὁποίαν ἀνοήτως ὁ Ρουάν μᾶς ἠπειλήσεν, ἡ Αὐστρία. Πρὸ τῶν ἀπαράγραπτων ἡμῶν δικαιωμάτων αἱ δύο αὐταὶ Δυνάμεις θὰ συμβιβασοῦν δι' ἡμῶν τὰς ἀντιζητίας των . . .

Ὡμίλει προφανῶς μὲ τόσον σφοδρὸν αἶσθημα ἀγάπης πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὥστε τὴν ἠθικὴν ἀντίστασιν τοῦ Βασιλέως καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας ἔφερε μέχρι τῆς χιμαϊρικῆς σκέψεως τῆς μεταστροφῆς αὐτῶν τῶν ἀτυχῶν γεγενότων.

— Ἐξ ὧσων ἀκούω, κύριε Παῖκε, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς ἡπίως, ὁ κ. Περσιάνη δὲν ἔχει σαφεῖς ὁδηγίας, ἀφοῦ δὲν δίδει σαφῆ γνώμην.

Καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη ἐπ' ὀλίγον.

— Κατὰ τὴν γνώμην σας τί πρέπει νὰ πράξωμεν, κύριε Παῖκε, ποίαν ἀπάντησιν πρέπει νὰ δώσωμεν ;

Με πολὺν κόπον ἀνεῦρε τὴν φορὰν αὐτὴν θάρρος ὁ ὑπουργὸς διὰ νὰ εἴπῃ ἀπροκαλύπτως τὴν γνώμην του.

— Ἐγὼ φρονῶ, Μεγαλειότατε, ὑπέλαβε προσβλέπων μετὰ δειλίας τὴν Βασίλισσαν, ὅτι οὐσιαστικῶς μᾶς ἐπιβάλλεται νὰ ὑποχωρήσωμεν . . .

Ἡ Ἀμαλία ἠγέρθη ἀποτόμως καὶ περιβάλλουσα μὲ αὐστηρὸν βλέμμα τὸν ὑπουργὸν ἀνέκραξε :

— Θὰ ἦτο ἀνανδρὶς.

Ὁ Βασιλεὺς τῆς ἔνευσε παρρησιαστικῶς διὰ τῶν ὀρθαλμῶν καὶ ἐτρεφόμενος πρὸς τὸν ὑπουργὸν εἶπεν :

— Ἐξακολούθησε, κύριε Παῖκε,

— Ὑποχωροῦντες, ἐξηκολούθησεν ὁ ὑπουργός, δὲν δυνάμεθα βεβαίως ν' ἀποδεχθῶμεν ἓνα πρὸς ἓνα τοὺς ταπεινωτικούς ὅρους τῆς διακονιώσεως καὶ νὰ ὑποστῶμεν τὴν ἐθνικὴν αὐτὴν ταπείνωσιν.

— Ἀς ἴδωμεν, ὑπέλαθεν ὁ Βασιλεὺς θέλων νὰ βολιδασκοπήσῃ τὰς σκέψεις τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ ποίου ὅρους πρέπει ν' ἀποδεχθῶμεν.

Ἄλλ' ἡ Βασίλισσα οὔτε ν' ἀκούσῃ καὶν ἤθελε τοιαύτην συζήτησιν.

— Κάνένα ! διέκοψε καὶ πάλιν ὠργισμένη. Ὅφειλομεν νὰ περιμένωμεν, εἰ δυνατόν, νὰ μὴ δώσωμεν κάμμιαν ἀπάντησιν καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν νὰ ὁρμήσωμεν πρὸς τὰ ἐπάνω. Αὕτῃ εἶνε ἡ μόνη

πολιτική, Μεγαλειότατε, αὐτὴν ἠκολουθήσαμεν ἕως τώρα καὶ αὐτὴν πρέπει ν' ἀκολουθήσωμεν μέχρι τέλους.

— Παρακαλῶ, Μεγαλειοτάτη, ἄς δοθῇ καιρὸς εἰς τὸν κ. Παῖ-
κον νὰ ἐκθέσῃ τὴν γνώμην του, παρετήρησεν ἡπίως ὁ Βασιλεὺς.

Καὶ λαμβάνων τὸ τελεσίγραφον ἀνὰ χεῖρας ἠρώτησεν :

— Ὡς πρὸς τὴν ἀνάκλησιν τῶν ἀρχηγῶν τοῦ κινήματος καὶ
ἐν γένει τῶν ἀξιωματικῶν, εἶνε ὁ πρῶτος ὅρος· ἄς ἀκούσωμεν λοιπὸν
πῶς σκέπτεται ὁ κ. Παῖκος.

— Νὰ τοὺς ἀνακαλέσωμεν ! εἶπεν ὁ ὑπουργός, ἄλλη διέξοδος
δὲν ὑπάρχει.

— Ἄλλ' ἡ Βασίλισσα ἦτον ἤδη ἐκτὸς ἑαυτῆς καὶ πλησιάζουσα τὸν Παῖκον τοῦ εἶπε κατὰ πρόσωπον.

— Πῶς τολμάτε καὶ λέγετε αὐτὸ ἐδῶ μέσα ;

Καὶ στρεφομένη πρὸς τὸν Βασιλέα προσπαθοῦντα διὰ νεύματος
νὰ τὴν καθησυχάσῃ ἀνεφώνησε :

— Εἶνε ἀφρεσύνη αὐτὸ δι' ἡμᾶς, ἀντίκειται εἰς τὸν χαρα-
κτῆρά μας, εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν καθηκόντων, τὴν ὁποίαν ὀφεί-
λομεν νὰ ἔχωμεν, εἰς τὴν μεγάλην ἀποστολήν μας. Πρὸς Θεοῦ,
μὴν ἐπηρεασθῇτε ἐκ τῆς μικρᾶς αὐτῆς γνώμης, Μεγαλειότατε, μὴ
λησμονήτε, ὅτι εἴμεθα ἐκτεθειμένοι, ὅτι ἐξεθέσαμεν τὸ ἔθνος καὶ
τοὺς ὑποδούλους ἀδελφούς μας εἰς τοὺς μεγαλειτέρους κινδύνους.
Πῶς δυνάμεθα τώρα νὰ τοὺς ἐγκαταλείψωμεν ;

Καὶ ἀποτεινομένη πρὸς τὸν Βέττλαν εἶπε χαμηλοφώνως μέ-
φωνὴν ἀπηχοῦσαν ὑπόκωφον βοήν τῆς ψυχῆς της :

— Ὅποιον μαρτύριον !

Μεθ' ὃ ἐκινήθη νὰ φύγῃ.

— Πῶς φεύγετε, Μεγαλειοτάτη ;

— Δὲν δύναμαι ἀκινδύνως, τὸ γνωρίζετε αὐτὸ Μεγαλειότατε,
ν' ἀκούω τοιαύτας σκέψεις.

Καὶ στρεφομένη πρὸς τὸν Παῖκον, ἥδη ὠχρὰ ἐκ τῆς συγκινή-
σεως, τοῦ εἶπεν ἀποτόμως :

— Καλὴ νύχτα σας, κύριε, καὶ περισσότερον θάρρος !

Ἡ σιγὴ αὐτὴ ἐτάραξε τὴν ψυχικὴν γαλήνην τοῦ Βασιλέως. Ἡσθάνετο, ὅτι ἔχανε τὴν ψυχραιμίαν, ὅτι νευρική ταραχὴ τὸν κατέλαμβανεν.

Ἐγερθεὶς ἤρχισε νὰ βηματίζῃ κατὰ μῆκος τοῦ γραφείου, ἐνῷ ὁ Παῖος ἠσθάνετο ὁλονὲν ἐκλειπούσας τὰς ψυχικὰς του δυνάμεις.

Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ τοὺς ἀνακαλέσωμεν! εἶπεν ὁ Βασιλεὺς ἀποφασιστικῶς, δὲν εἶνε δυνατόν! ... Μᾶλλον δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι θὰ συγκατατεθῶμεν νὰ δικαιολογήσωμεν τὰς πράξεις μας, τὸ ὅποιον ἐπίσης θεωρῶ ταπεινωτικόν, ὅτι οἱ ζιωματικοὶ αὐτοὶ ἐγκατέλειψαν αὐθορμήτως τὸ ἐλληνικὸν Βασίλειον, δὲν ἀποτελοῦν πλέον μέρος τοῦ στρατοῦ καὶ δὲν μισθοδοτοῦνται.

Ὁ Παῖος μηχανικῶς κατένευσεν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὀρμητικῶν αἰσθημάτων τῆς Βασιλίσσης καὶ τῶν σκέψεων τοῦ Βασιλέως δὲν εἶχε πλέον ἰδίαν γνώμην.

— Διότι πῶς εἶνε δυνατόν, ἐξηκολούθησεν ὁ Βασιλεὺς, ν' ἀνακαλέσω τὸν Γρίβαν, τὸν Τζαβέλαν, τὸν Χατζηπέτρον, τοὺς ὑπασπιστάς μου δηλαδή, ἀφοῦ ἐγὼ ὁ ἴδιος τοὺς ἀπέστειλα καὶ τοὺς ἐξέβησα καὶ μετ' αὐτῶν καὶ τὸ ἔθνος ὁλόκληρον καὶ νὰ τοὺς καταδικάσω ὡς κοινούς κακούργους, ἐγὼ ὁ Βασιλεὺς τῶν νὰ γείνω ὁ καταδότης των καὶ ὁ δῆμιός των; ...

Ὁ Παῖος δὲν ἠδύνατο ν' ἀρθρώσῃ λέξιν. Κῦμα συγκινήσεως τὸν περιέβαλλεν ὁλόκληρον. Μὲ βαθὺν σεβασμὸν ἐχαμήλωσε κάτω τοὺς ὀφθαλμούς του.

Ἡ φωνὴ τοῦ Βασιλέως ἀπήχαι ἱερὰν ὀργήν, εἰς τὴν σιωπηλὴν ἐκείνην ὥραν, ἐν μέσῳ τοῦ σεμνοῦ χώρου, ὅπου ἀνῶθεν ἐκ τοῦ διαζώματος τῆς ὀροφῆς τὰ ὁμοιώματα τῶν ἡρώων τοῦ μεγάλου ἀγῶνος ἐφαίνοντο ὅτι ἤκουον ἐν χαρᾷ τὰς ἐθνικὰς αὐτὰς ἐπαγγελίας.

— Καὶ μαζί μὲ αὐτοὺς, ἐξηκολούθησεν ὁ Βασιλεὺς, νὰ προδῶσω τὸν λαόν μου καὶ τὸ ἔθνος μου;

Καὶ στρέφων τοὺς ἐταστικούς, τοὺς βαθεῖς ὀφθαλμούς του πρὸς τὸν ἀγαπητὸν του γραμματέα:

— Βέττλαν, αὐτὴν τὴν σὺμφορὰν τὴν εἶχεν ἄρᾳ γε προΐδει τῆς μητέρας μου ἢ τρυφερότης ;

Ἐπειτα φέρων τὸ βλέμμα του ἔξω πρὸς τὸ ὄραμα τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τὴν σελήνοφώτιστον νύκτα

— ὦ ! δυστυχῆς χώρα, εἶπε, σ' ἐπῆρα ἐγὼ δεύτερη πατρίδα γιὰ νὰ λησμενήσω τοὺς δικούς σου πόθους ;

Καὶ ἐν ὁρμῇ :

— Κύριε Πάϊκε, αὐτὴ καὶ μόνον ἡ ἀπάντησις θὰ δοθῇ καὶ τοῦτο κατ' ἀνάγκην διὰ νὰ κερδίσωμεν καιρόν. Κύριε Βέττλαν, γράψε, παρακαλῶ.

Καὶ ὁ Βασιλεὺς ἤρχισε νὰ ὑπαγορεύῃ τὰς σκέψεις του :

— Ἡ πρότασις τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνακλήσεως τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῆς εἰς δίκην παραπομπῆς των δὲν ἔχει βάσιν. Οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι αὐθορμήτως ἐγκαταλιπόντες τὸ ἑλληνικὸν Βασίλειον, δὲν ἀποτελοῦσι πλέον μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, δὲν μισθοδοτοῦνται, ἐπομένως δὲν ὑπόκεινται εἰς τὰς διαταγὰς ἡμῶν . . . Νομίζω, παρετήρησεν ὁ Βασιλεὺς, ὅτι καλῶς ἔχει, Βέττλαν !

— Ναί, Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ γραμματεὺς.

— Ναί, ἐπανελάβε καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν.

— Ἄς ἴδωμεν τὸν δεύτερον ὅρον, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς. Νὰ ἀπαγορεύσωμεν τοὺς ἐξοπλισμοὺς τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων . . . Τί φρονεῖτε ἐπὶ τοῦ προκειμένου, κύριε Πάϊκε ;

Ὁ ὑπουργὸς ἐκύτταξε τὸν Βασιλέα μὲ ἱκετευτικὸν ὕφος καὶ δὲν ἐτόλμησε νὰ προσφέρῃ λέξιν :

— Λοιπὸν ; ἐπανελάβεν ὁ Βασιλεὺς ἐπιτακτικῶς.

— Ἡ γνώμη μου εἶνε, ἀπήντησε μετὰ δειλίας ὁ Πάϊκος, ἀφοῦ πρόκειται νὰ κερδίσωμεν καιρόν, νὰ ὑποσχεθῶμεν καὶ νὰ μὴ ἐκτελέσωμεν.

Ὁ Βασιλεὺς ἐγέλασε.

— Αὐτὸ ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῶν διπλωματικῶν ὑποσχέσεων, ἀλλ' ὥςως εἶνε ἄμυνα ἐπιβαλλομένη ὑπὸ τοῦ θεοῦ δικαίου. Καὶ πρὸς τοιοῦτους ἀπαιτητάς, τοιαύτη χρειάζεται γλῶσσα . . . Σὰς συγ-

χαίρω, κύριε Πάϊκε. Κατενοήσατε ἐπὶ τέλους τὸ ἀληθές πνεῦμα τῆς νεωτέρας δι-λωματίας! . . . Οἱ μεγάλοι δὲν πρέπει νὰ χαίρουν ἀποκλειστικῶς τὸ δικαίωμα νὰ ἐξατατοῦν τοὺς μικροὺς καὶ οἱ μικροὶ πρέπει ν' ἀμύνονται. Βεβαίως ἡ ἀπάντησίς μας ἀποβλέπει ἐξ ἴσου τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν . . . Πολὺ καλὰ λοιπόν. Γράψε, Βέττλαν: «Θέλουμεν μερμνήσει ὅπως παύσουν οἱ ἐντὸς τοῦ Κράτους ἐξοπλισμοὶ οἱ διευθυνόμενοι κατὰ τοῦ ὁθωμανικοῦ Κράτους.»

Καὶ μετὰ μικρὰν σιγὴν, τὴν ὁποίαν σκια λύπης ἐπὶ τοῦ προ-
σώπου του συνώδευε:

— Μένει τίποτε ἄλλο; ἠρώτησεν.

— Αἱ ἐφημερίδες, εἶπεν ὁ Πάϊκος.

Ὁ Βασιλεὺς ἐγέλασε.

— Ἄ! ναί, νὰ κανονίσωμεν τὴν γλῶσσαν των. Καὶ αὐτὸ δὲν θὰ τὸ παραλείψωμεν. Πάντοτε μᾶς κατηγοροῦσαν ἐπὶ αὐστηρότητι κατὰ τῶν ἐφημερίδων, τώρα θὰ φανῶμεν περισσότερον αὐστηροὶ πρὸς χάριν των. Γράψε, Βέττλαν: Ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν ἐφημε-
ρίδων θὰ φροντίσωμεν νὰ εἶνε πάντοτε ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Συντάγ-
ματος. Ἄλλο τίποτε δὲν πιστεύω νὰ μένη.

— Ὅχι, Μεγαλειότατε.

— Καὶ πόσην προθεσμίαν μᾶς παρέχουν;

— Τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὥρων.

— Ἐχει καλῶς. Ἐκ τῶν συναδέλφων σας γνωρίζει κανεὶς τί-
ποτε;

— Δὲν πιστεύω, Μεγαλειότατε. . . . βεβαίως ὄχι.

— Πρέπει νὰ τοὺς καλέσω αὔριον τὸ πρωτὶ εἰς συμβούλιον ἐδῶ.

— Καὶ αἱ Βουλαὶ; ἠρώτησιν ὁ Βέττλαν.

— Βεβαίως πρέπει νὰ λάβουν γνῶσιν τῆς ἀπαντήσεως αἱ Βου-
λαί, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς. Τὸ ζήτημα θίγει τὰ βῆσιστα συμφέροντα
τοῦ Κράτους, δὲν ἔχομεν δικαίωμα ν' ἀναλάβωμεν ἡμεῖς πλήρη
τὴν εὐθύνην.

Καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Πάϊκον:

— Τί φρονεῖτε ὡς πρὸς τὴν γνώμην τῶν Βουλῶν θὰ εὐρωμεν ἀντίδρασιν ;

— Δὲν τὸ πιστεύω, Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ ὑπουργός, ἐκτὸς ἐὰν εἶνε ἀληθὴ τὰ διαδιδόμενα καὶ μᾶς καταψηφίσουν εἰς τὴν Γερουσίαν.

— Καὶ ἀπὸ πότε ἡ Ἑλληνικὴ Γερουσία ἀριθμεῖ μεταξὺ τῶν μελῶν της δειλοὺς ; ἀνέκραξεν ὁ Βασιλεὺς ἐν ἀγανακτήσει.

— Δι' αὐτό, Μεγαλειότατε, φρονῶ, εἶπεν ὁ Πάϊκος, ὅτι ἡ συνεδρίασις πρέπει νὰ γείνη μυστικὴ.

— Μυστικὴ ; ἀντέτεινεν ὁ Βασιλεὺς ἐκπληκτος. Δὲν ὑπάρχει λόγος τοιαῦται ὑποθέσεις, ἀναφερόμεναι μάλιστα εἰς γνωστὰ πράγματα, πρέπει κατ' ἀρχὴν νὰ γίνωνται φανεραί.

Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν Βέττλαν.

— Τί λέγεις σύ, Βέττλαν ; ἠρώτησε.

— Εἰς φανεράν συνεδρίασιν, Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ γραμματεὺς.

— Ἀλλὰ δὲν νομίζει ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης, παρατήρησεν εὐλαβῶς ὁ Πάϊκος, ὅτι μία δημοσία συνεδρίασις δύναται νὰ προκαλέσῃ ὀχλαγωγίας ;

— Αὐτό, ἀπήντησεν ὁ Βασιλεὺς ὡς ἀναγνωρίζων τὸ ὀρθὸν τῆς γνώμης τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, εἶνε συζητήσιμον. Ἀλλὰ καὶ ὅλα ὅσα λέγομεν ἐδῶ, προσέθεσε, πρέπει λεπτομερῶς νὰ τὰ συζητήσωμεν εἰς τὸ αὐριανὸν ὑπουργικὸν συμβούλιον.

Καὶ ρίψας ἐν βλέμμα εἰς τὸ πρὸ τοῦ γραφείου του ὥρολόγιον.

— ὦ ! εἶνε πολὺ ἄργά, εἶπε. Μαντεύσατε τί ὥρα εἶνε ; . . .

Τρεῖς!

Ὁ Πάϊκος ὑπεκλίθη.

— Λοιπόν, Μεγαλειότατε, αὐριον κατὰ ποίαν ὥραν ;

— Ὁ Βέττλαν θ' ἀναλάβῃ αὐριον λίαν πρῶτ' νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν πρωθυπουργόν. Νομίζω, ὅτι ἡ δεκάτῃ εἶνε καλὴ ὥρα. Αἱ Βουλαὶ συνεδριάζουν τὸ ἀπόγευμα, προφθάνομεν.

Καὶ ἐνῷ ὁ Πάϊκος ἀπεχώρει ἤδη, ὁ Βασιλεὺς τὸν ἀνεκάλεσε.

— Σκεφθῆτε μίαν καλὴν καὶ εὐγλωττον εἰσήγησιν διὰ τὰς

Βουλᾶς, τοῦ εἶπε. Μὴ λησμονῆτε, ὅτι εἴμεθα πλέον μόνοι, τελείως ἐγκαταλελειμμένοι καὶ οὔτε ἀπὸ τὴν Βαυαρικὴν Κυβέρνησιν ἠμποροῦμεν νὰ ἐλπίζωμεν τίποτε. Ἄλλ' ἔχετε θάρρος καὶ ἐμπνεύσατε καὶ εἰς τοὺς συναδέλφους σας θάρρος. Ὁ Θεὸς οὐδέποτε θὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃ.

Ὁ Πάϊκος μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπῆντησε:

— Ἐχω θάρρος Μεγαλειότατε, ἔχω θάρρος.

Z'.

ΑΓΩΝΙΑ

Ὅταν ὁ Βασιλεὺς ἔμεινε μόνος ἐκάθησε πρὸ τοῦ γραφείου του καὶ καλύψας τὸ πρόσωπον δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἀνελύθη εἰς δάκρυα.

Μόνος, ἐντελῶς μόνος!... Πάντοτε ὑπῆρξε μόνος.

Ἡ πτωχή του ἄρα γε μητέρα εἶχε προῖδει τὸ πεπρωμένον, ὅταν τοῦ εἶπε προπέμπουσα αὐτὸν πέραν τῶν βαυαρικῶν Ἀλπεων· «ὦ! παιδάκι μου, παιδί τῆς καρδιάς μου πῶς μοῦ φεύγεις τόσο μακριά; ... Ποιὰ εἰμαρμένη μᾶς χωρίζει τόσο πρόωρα;...»

Καὶ ἀπὸ τότε πόσα δὲν ὑπέφερεν, εἰς ποίους ἐξευτελισμοὺς καὶ εἰς πόσας ταπεινώσεις δὲν ὑπεβλήθη! Ὅπως ὁ μεγάλος καὶ ἐμπεισμένος πατέρας του ἀγάπησε τὴ χώρα αὐτὴν σὰν δευτέρη πατρίδα του. Καὶ ἦτο μεγάλη εἰς τὰ ἰδανικά της ἡ χώρα αὐτὴ διὰ νὰ τὴν ἀγαπήσῃ μὲ ὅλη τὴ δύναμι τῆς ψυχῆς του. Ἑλλάς, Ἑλλάς ἔνδοξη πατρίδα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἥρωων, ποιὰ φθονερὰ μοῖρα σοῦ σαβανώνει τὴν ὑπαρξί καὶ δὲν σὲ ἀφίνει ν' ἀναγεννηθῇς;

Ἡ Κατοχή

φυλ. II

Καὶ αὐτὸς ποῦ ἡ τύχη τοῦ ἔταξε νὰ βασιλεύσῃ στὴ δυστυχισμένη αὐτὴ χώρα ἔπρεπε διὰ νὰ εἶνε ἡσυχος νὰ γείνῃ συνεργὸς τῆς καταδίκης τῆς καὶ ποδοπατῶν τὰ ὄνειρά της, τὰς ἐλπίδας τῆς ἀφανίζων, νὰ ζήσῃ ὡς ξένος ἀναμέσον τῆς ἀπαθὲς καὶ ἀδιάφορος ἰσλαμικῆς Ποτέ! Ποτέ!

Τὴν ἀμφίβολον αὐτὴν ἡγεμονικὴν ἠθικὴν δὲν ἦτο πλασμένος αὐτὸς ν' ἀκολουθήσῃ ὅσῃ καὶ ἂν τοῦ τὴν ἐζητοῦσαν ὡς ἀμοιβὴν τοῦ στέμματος ποῦ τοῦ ἔδωκαν.

Καὶ ἂν τὸ στέμμα αὐτὸ δὲν ἐπρόκειτο νὰ λάμπῃ ὑπὸ τὴν αἴγλην τῶν ὀνείρων ὅλων τῶν Ἑλλήνων, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πιστὴν ὑπερεστίαν τῶν δικαίων των, καλλίτερα ὥς ἔλειπε.

Αἱ σκέψεις αὐταὶ ἐθασάνιζον τὸν ἀτυχῆ Βασιλέα κατάκοπον καὶ ἐξηντλημένον ἐκ τῆς μακρᾶς ἐργασίας καὶ τῶν συνεχῶν ἀγρυπνιῶν.

Ἐγερθεὶς τοῦ γραφείου του ἔδραμε πρὸς μίαν τῶν πρὸς τὸν κήπον θυρῶν καὶ τὴν ἤνοιξε.

Ὁ παγετῶδης ἀὴρ τῆς πρωΐας εἰσώρμησε καὶ ἐκτύπησε τὸ πυρέσσον μέτωπον του καὶ ἀνεζωογόνησε τοὺς φλογισμένους ὀφθαλμούς του.

Ἡ ἡμικρανία, ἡ ὁποία πάντοτε τὸν ἠνώχλει καὶ ἐκ τῆς ὁποίας ὑπέφερε καὶ κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας ἤρχισε νὰ κατευνάξεται.

Καὶ τώρα διέκρινεν εὐκρινέστερον τὴν προσωπικὴν του ἐπὶ τῶν γεγονότων εὐθύνην. Ἄλλην ἐξήγησιν πλὴν τοῦ μοιραίου δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ εἰς ταῦτα. Ὅταν ἡ Ρωσία ἐφήρμοζεν ἐμπράκτως καὶ διὰ πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τὴν ἀρχὴν τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας, αὐτὸς τί ὤφειλε νὰ πράξῃ; Νὰ παραμείνῃ ἀπαθὲς θεατὴς μὲ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας; Καὶ ἂν ἡ Ρωσία ἔδρα διὰ τὸ ἴδιον αὐτῆς συμφέρον αὐτὸς μένων ἐν ἀδρανείᾳ ποῖον λόγον θὰ εἶχε πρὸ τῆς Εὐρώπης νὰ διεκδικήσῃ τὰ ἀπαράγραπτα δικαιώματα τοῦ ἑλληνισμοῦ;

Τότε οἰαδῆποτε ἔκθασις τῶν πραγμάτων πάλιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος θὰ ἐστρέφετο, ὅπως καὶ τώρα ὅτε ἀνελπίστως ὁ ἀνταγώ-

νισμός τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὴν Ρωσσίαν ἔφθασε μέχρι τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου κατ' αὐτῆς.

Ἦτο ὠρισμένως ἀτυχῆς Βασιλεὺς. Μήπως ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς καθόδου του περῆλθε δι' αὐτὸν μία ἡμέρα ἄνευ δραματικῶν περιπετειῶν; Ἀκόμη τοῦ Πάρκερ τὰ θλιβερά γεγονότα ἦσαν πρόσφατά. Καὶ τώρα πάλιν νέα ταπεινώσεις καὶ νέος ἐξευτελισμὸς τὸν ἠπείλουν.

Ἀλλὰ ποῖα ἄρά γε νὰ εἶνε τὰ νέα ταπεινωτικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα θὰ μεταχειρισθῶν κατ' αὐτοῦ; Νὰ ἀληθεύσουν ἄρά γε αἱ πληροφορίες ὅτι ἀγγλικά καὶ γαλλικὰ στρατεύματα θὰ καταλάβουν τὴν Ἑλλάδα καὶ θ' ἀποκλείσουν τὰ παράλια τῆς.

Ἡ ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον θὰ ἦτον ἀκόμη φοβερώτερον, ἐνῷ αἱ δύο ἐκείναι Δυνάμεις θὰ τοῦ ἐδέσμευον τὰς χεῖρας, ἡ Τουρκία θ' ἀφίνετο ἐλευθέρα νὰ ἐπιτεθῇ;

Ἐσκέφθη τὴν Ἀγγλίαν... Ἦτό ποτε τοῦτο δυνατόν διὰ τὴν φιλελεύθερον Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν, ἡ ὁποία μολοντί σύμμαχος τῆς Τουρκίας ἐπιζητεῖ ἢ λέγει τοῦλάχιστον ὅτι ἐπιζητεῖ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς ταύτην τὸν ὅρον τῶν μεταρρυθμίσεων εἰς τὴν διοίκησιν τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν;

Ἡ κατάστασις ἤδη διευκρινίζετο σαφέστερον εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ Βασιλέως καὶ ἦτο πράγματι κατάστασις μοιραία.

Εἰς τὸν τρομερὸν αὐτὸν ἀγγλορωσσικὸν ἀνταγωνισμὸν τῆς ἐπικρατήσεως ἐν ᾗ το τὸ θυμὸς ἡ πτωχὴ Ἑλλάς καὶ αὐτὴ ἔπρεπε νὰ ὑποκύψῃ καὶ νὰ καταστραφῇ.

Ἀλλ' ἐνῷ ἡ διάνοια τοῦ Βασιλέως οὕτω σαφῶς ἀντελαμβάνετο τὴν κατάστασιν ἡ ἡρωϊκὴ του ψυχὴ δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ κάμμιαν προτροπὴν συμβιβασμοῦ ἢ ὑποχωρήσεως.

Ἐν βῆμα πρὸς τὴν μικράν ἐκείνην ἰδέαν καὶ ἦτο ἡ ἀπάρνησις ὅλων τῶν ἐθνικῶν ὀνείρων, ἡ βεβαία ἠθικὴ καταστροφή ἡ ἐς αἰεὶ ἀμαύρωσις τοῦ θρόνου.

Καὶ ἐνῷ ἡ μικρὰ ἐκείνη ἰδέα ἀνῆρει τὴν βασιλικὴν ὑπαρξιν, ἡ ἀντιμετώπισις μέχρι τέλους τοῦ κινδύνου, ἔστω καὶ μὲ τὴν ἀπώλειαν

τοῦ θρόνου, καὶ μὲ θυσίαν τῆς ζωῆς, ἦτο ἡ μόνη ἔντιμος διέξοδος.

Καὶ ἡ ἰδέα τοῦ θανάτου, τῆς ἀτομικῆς του καταστροφῆς ὡς ἀνταλλάγματος τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος πρὸς τὴν πατρίδα, ἐκυρίευσαν διὰ παντὸς τὴν διάνοιάν του.

Καὶ οὕτω προπαρασκευασμένος, ἀτρόμητος πρὸ τοῦ θανάτου ἐσκέφθη ν' ἀφήσῃ τὰ γεγονότα νὰ βαδίσουν μέχρι τέλους τὸν μοιραῖόν των δρόμον.

Μὲ τό φῶς τῆς αὐγῆς ὁ Βασιλεὺς ἐβάδισε πρὸς τὸν κοιτῶνά του, αἰσθανόμενος ἐλαφροτέραν τὴν ψυχὴν του καὶ γενναιοτέραν τὴν καρδίαν του.

Η'.

Ο ΘΩΔΩΡΑΚΗΣ ΓΡΙΒΑΣ ΕΙΣ ΗΠΕΙΡΟΝ

Μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῶν Ἰωαννίνων εἶχε κατορθώσει δι' ἐπανελημμένων νικηφόρων προελάσεων νὰ φθάσῃ ὁ Θωδωράκης Γρίβας καὶ ἤδη ἀνέμενον ἐνισχύσεις καὶ πολεμοφόδια διὰ τὴν τελευταίαν ἐφοδον.

Ἦσαν μαζὴ τοῦ τὸ ἄνθος τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ καὶ πλῆθος Ἑπειρωτῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐξεγερθῇ. Πρὸ δύο ἡμερῶν ὁ ἀτρόμητος αὐτὸς ἀρχηγὸς εἶχεν ἀσθενήσει καὶ εἶχε μεταβῇ μετὰ ὀλίγων ὁπαδῶν του εἰς τὸ χωρίον Κοτσιλιὸ ἵνα ἀναπαυθῇ. Τότε κάποιος ἐκ τῶν κατασκόπων τοῦ Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων ἐπρόδωκε τὸ καταφύγιόν του καὶ ἐξαπέστειλεν ἐναντίον του 2500 Ἀλβανούς μετὰ 200 ἵππων καὶ 6 τηλεβόλων.

Οἱ Τούρκοι ἐπεχείρησαν ἐπιτυχῇ ἔξοδον μέχρι τοῦ χωρίου καὶ ἐπολιορκήσαν αὐτό. Ἡ καταστροφὴ ἦτο ἄφικτος ὅτε τὴν τελευταίαν στιγμήν ἐφθασαν 650 Λακιῶται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Ζήκου,

οἱ ὅποιοι ἐπέπεσαν μετὰ μεγάλης ὀρμῆς /κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς ἄτακτον φυγὴν πρὸς τὰ Ἰωάννινα, ἀφήσαντας περὶ τοὺς 200 νεκροὺς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ παραλαβόντας μεθ' αὐτῶν περὶ τοὺς 200 τραυματίας. Ἐφονεύθη καὶ εἰς Τούρκος συνταγματάρχης ὁ Μεχμέτ πασᾶς, υἱὸς τοῦ Πασόμπη καὶ ἀρχηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ.

Ὁ Γρίβας ἠδυνήθη νὰ συλλάβῃ τὸν προδότην καὶ ἐτιμώρησεν αὐτὸν σκληρῶς.

Ἦδη ἦτο κύριος τοῦ πεδίου. Μία ἔφοδος ἀκόμη καὶ θὰ ἐκυρίευσεν τὰ Ἰωάννινα.

Ἐκεῖνο τὸ πρωὶ ἴστατο ἀνυπόμονος ἐπὶ τινος λόφου καὶ κατοπτεύων. Ὑπερήφανα, ἀγριωπὰ ἀνέτεινον πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰς χινοσκοπεῖς κορυφὰς τῶν τὰ βουνὰ τῶν Ἰωαννίνων καὶ κάτω ἡ λίμνη ἀπέδιδεν ἀόριστον τὸ ὄνειρῶδες ὄραμα τῶν Μακρὰν ὡς λευκὴ ἀκανόνιστος γραμμὴ ἐν μέσῳ ἐλαφρᾶς ὁμίχλης ἐφαίνετο ἡ πόλις. Πόσα δὲν εἶχεν ὑποφέρει μαρτύρια ἐπὶ αἰῶνας τώρα ἀπὸ τὸν ἄγριον κατακτητήν! Καὶ πῶς ἡ παντοτεινὴ, ἡ ζῶσα μὲ τὸ θέαμά της ἀνάμνησις τοῦ τελευταίου αἱμοχαροῦς ἀντιπροσώπου τοῦ τυράννου διήγειρε τὴν δίψαν τῆς ἐκδικήσεως!

Ὁ Γρίβας κατώπτευσεν ἐνῶ ἡ ἀγρία αὐτὴ ἀνάμνησις συνεκράτει ὁλόκληρον τὸν νοῦν του καὶ τὸ φοβερὸν του καταμαυρὸν βλέμμα κάτω ἀπὸ τὰς συνεσπασμένους πυκνὰς ὀφρῦς. Καὶ ἐσκέπτετο διὰ τὴν ἀτυχὴ πόλιν νὰ τὸν περιμένῃ ὀλίγον ἀκόμη καὶ αὐτός, ὅπως ἐκεῖνος, θὰ ἤνοιγεν εἰς τῆς ξακουσμένης λίμνης τῆς τὰ ὄνειρεμένα νερὰ τῆς νεροσποντιῆς ποῦ θὰ ἐκατάπιναν τώρα τὰ ἀδιάντροπα τῶν βασιανιστῶν κουφάρια.

Καὶ ἐνῶ ἔβλεπε μακρὰν ὑπεράνω τῶν λόφων ἐνόμισεν, ὅτι διέκρινε μικρὸν νέφος κονιορτοῦ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ προδίδον κίνησιν στρατευμάτων. Προφανῶς νέα ἔξοδος ἐγίνετο· ἀνησυχία τὸν κατέλαβε. Τὰ πολεμοφόδια, τὰ ὅποια εἶχε δὲν ἦσαν ἐπαρκῆ, ἀλλ' οὔτε ὁ Τζαβέλλας εἶχεν ἔλθει ἀκόμη ἀπὸ τὴν Ἄρταν. Ἀλλ' εἰς τὴν γενναίαν

του ψυχὴν ἢ τολμηρὰ ἀπόφασις ἐκάλυψεν ἀμέσως τοὺς δισταγμούς. Δὲν ὤφειλεν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ θὰ ἔδιδεν ἐκεῖ τὴν μάχην μὲ τὰ ὀλίγα μέσα, τὰ ὅποια διέθετεν.

Ἐστράφη καὶ ἀνεζήτησε τὸν υἱὸν τοῦ Δημητράκη, ὁ ὁποῖος ἴστατο ἐκεῖ πλησίον μετ' ἄλλων νεαρῶν ἀξιωματικῶν.

— Εἶνε καιρὸς νὰ πᾶς μπροστὰ ! τοῦ εἶπε. Οὐτε μία ντουφεκιά ... ἄς' τοὺς νὰ ρίχνουν ! Καὶ ὅταν μὲ ἰδῇς νὰ φανῶ, ὅταν διατάξω φωτιά, πρῶτος ἐσύ θὰ πέσης μέσα καὶ πρῶτος θὰ πατήσης τὰ Γιάννινα. Ἀλληλῶς ἡ ζωὴ σου δὲν ἔχει ἀμμιά χάρι στὰ μάτια τοῦ πατέρα σου. Ἐγὼ θὰ μείνω λιγάκι ἀκόμα ἐδῶ, καρτερῶ τὸ Τζαβέλλα.

— Πατέρα μου, ἀπήντησεν ἐκεῖνος, ὅσα μοῦ λές ἢ ἴδια ἡ ψυχὴ μου τὰ λέει !

Καὶ ἀπῆλθεν ἀκολουθούμενος ἀπὸ τοὺς ὁπαδούς του, ἵνα βαδίσῃ πρὸς ὄχυράν ἐμπρὸς θέσιν.

Ἦδη τὸ νέφος ἐκεῖνο τοῦ κονιορτοῦ ὅλονεν ἐπλησίαζε. Μετ' ὀλίγον διεκρίνετο ἡ ἀνάπτυξις τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων εἰς μικρὰς μαύρας παραλλήλους γραμμὰς καὶ ταύτοχρόνως ἤκούετο τὸ πρῶτον τηλεβόλον. Ἐπειτα σιγὴ ἐπηκολούθησε καὶ τὰ στρατεύματα ἐξηφανίσθησαν ὅπισθεν τῶν λόφων.

Ὁ Θεωδωράκης Γρίβας ἐνόησε τὴν ἀτολμίαν τοῦ ἐχθροῦ. Πολλὰκις εἶχον γίνοιτο τοιαῦται ἔξοδοι φέρουσαι τὸν τύπον ἀπλῶν ἐπιδείξεων. Ἡ ἀνυπομονησία του ὅμως προερχομένη ἀπὸ στρατηγικὴν πρόβλεψιν, νὰ ἴδῃ τὸν Τζαβέλλα καὶ τὰς μετ' αὐτοῦ ἐνισχύσεις καὶ τὰ πολεμοφόδια ἐκορυפוῦτο. Ἀλλ' ὁ Τζαβέλλας, ὁ ὁποῖος ἔπρεπεν ἤδη νὰ εἶχε φθάσει, δὲν ἐφαίνετο.

Αἶφνης ἀπὸ τινος πλαγίας ἀτραποῦ ἤκουσε γνώριμον φωνήν. Ἦτον εἷς ἐκ τῶν καλλιτέρων του πολεμιστῶν, ὁποῖος ἔλεγε πρὸς τινὰ σεβασμίων ἱερέα μὲ λευκὴν μακρὰν γενειάδα :

— Ἀπὸ 'δῶ, δέσποτα, ἀπὸ 'δῶ ἔλθετε ὅλοι . . . μὴ φο-

βόσασθε ἐδῶ εἶνε ἐλεύθερο τὸ χῶμα . . . Νὰ ἐδῶ εἶναι ὁ ἀρχηγός μας.

Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν Γρίβαν :

— Ὁ δεσπότης καὶ ὅλοι τοὺς ἐδῶ θέλουν νὰ σοῦ μιλήσουν, στρατηγέ.

Ἦτο μία μακρὰ πένθιμος συνοδεία, τῆς ὁποίας προηγεῖτο ὁ Μητροπολίτης πάσης Ἡπείρου καὶ Πρεβέζης, ὁ σεβάσμιος ἐκεῖνος γέρων.

— Τὴν εὐχή σου, δέσποτα, εἶπε μὲ τὸν τραχὺν τῆς φωνῆς του τόνον ὁ Γρίβας καὶ ἔκυψε καὶ τοῦ ἠτπάσθη τὴν χεῖρα.

— Ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ σέ καὶ τοὺς γενναίους σου στρατιώτας, προσεφώνησε μὲ ἔντρομον καὶ σιγαλὴν φωνὴν ὁ Μητροπολίτης.

Ἐπειτα περιδεῆς περιέφερε τὰ βλέμματά του γύρω.

— Δὲν πιστεύω, κάνεις ἄπιστος νὰ μᾶς ἀκούῃ, προσέθεσε.

— Ἐλεύθερα, γέροντά μου, ἀνέκραξεν ὁ Γρίβας. Πρῶτα ὅμως νὰ σὲ ρωτήσω τὸ λαὸ ποῦ σούρνεις μαζί σου τί τὸν θέλεις ;

Ἦτο λαὸς σκλάβων ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα, γέροντες, γυναῖκες, παιδιά μὲ πελιθνάς φοβισμένας ὄψεις καὶ κατεξσχισμένα ἐνδύματα.

— Καπετάνιο μου, ἀπήντησεν ὁ Μητροπολίτης, ὅλοι αὐτοὶ ἐδῶ ποῦ βλέπεις ἔρχονται νὰ σοῦ μαρτυρήσουν ἐκ στόματος τὸ τρομερὸ κακὸ ποῦ κρέμεται στὰ κεφάλια ὄλωνωνέ μας. Αὐτουνοῦ ἐδῶ τοῦ γέροντα τοῦχουν στή-φυλακὴ τὰ τρία παλληκάρια, τῶν γηρατειῶν του τὰ στηρίγματα καὶ πρωτὶ, μεσημέρι, βράδῳ, τοὺς ἀκουμβοῦν τὸ σπαθὶ στό λαιμό.

— Ναί, καπετάνιο μου, εἶπε δειλὰ ὁ γέρων Ἡπειρώτης, ὅπως σοῦ λέει ὁ δεσπότης εἶνε. Κι' ἀκόμα τὴ θυγατέρα μου ψές τὴν ἀτίμασαν τοῦ Πασόμπεη οἱ Ἀρβανίτες.

— Κι' αὐτῆνης ἐδῶ, ἐξηκολούθησεν ὁ Μητροπολίτης εἰς θρηνώδη τόνον καὶ μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἔχουν τὸν ἄνδρα

Ὁ Βασιλεὺς ἀνακοινῶν εἰς τὴν Βασίλισσαν διπλωματικὸν ἔγγραφον
(Κατὰ τὴν δραματικὴν ὑπόκρισιν εἰς τὴν «Κατοχὴν» τοῦ κ. Πέτρου
Λέοντος (Ὁθωνοῦ) καὶ τῆς κυρίας Χρηστίνης Κουκούλα (Ἀμαλίας).

καὶ τὰ δυὸ παιδιὰ στὴ φυλακὴ καὶ ἡ φοβέρα τοὺς εἶνε πῶς θὰ τοὺς περάσουν στὴ σούβλα σὰν τὰ ἀρνιά τοῦ Πάσχα. Κι' ἀκόμα τῆς κλέψανε τὸ σπίτι καὶ τῆς κλέψανε ὅλο τῆς τὸ βίος.

— Ἔτσι εἶνε καπετάνιο μου, ἐπεβεβαίωσεν ἐκείνη! Καὶ στὰ εἰκοσιένα ἐχάλασαν τὸν πατέρα μου καὶ τὴ μάνα μου.

Καὶ ὅλους ὅσους βλέπεις, καπετάνιο, εἶπε καὶ πάλιν ὁ Μητροπολίτης, ποιανοὺ τοὺς γονέους κρατᾶνε, ποιανῆς τὸν ἄνδρα, ποιανῆς τὰ παιδιὰ καὶ ἐὰν ὡς τὸ βράδυ δὲν γείνουν ὅσα προστάζει ὁ πασᾶς ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ αἰχμαλωτισμένοι γέροντες, κορίτσια, παιδιὰ, θὰ εἶνε ἐξολοθρεμένοι. Εἶνε ἡ πρώτη θυσία ποῦ θὰ κάμῃ ὁ πασᾶς στὸ βωμὸ τοῦ Μωάμεθ, ὕστερα θὰ κάνῃ καὶ ἄλλαις, δὲν θ' ἀφήσῃ ψυχὴ ζωντανή, θὰ νεκρώσῃ ὅλην τὴ πολιτείαν. Καὶ μένα τελευταῖο μου εἶπε μέ κρατεῖ.

Καὶ ὑψώνων τὰ βλέμματά του πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνεφώνησε :

— Δὲν ἦταν νὰ πληρώσω ἐγὼ ἀπὸ τώρα μὲ τὴ ζωὴ μου, τὴν ζωὴ ὅλων αὐτῶν :

— Καὶ τί ζητάει, τὸ σκυλὶ αὐτό ; ἠρώτησεν ὁ Γρίβας.

— Ἡ προσταγὴ του εἶνε, καπετάνιο μου, ἀπήντησεν ὁ Μητροπολίτης, νὰ μᾶς δώσῃ τὰ κανόνια ποῦ πῆρες, τῆς σημαῖες καὶ τοὺς αἰχμαλώτους.

Ὁ Γρίβας τὸν ἐκύτταξε μὲ φοβερὸν βλέμμα.

— Καὶ σὺ τί λές γιὰ ὅλα αὐτά, δέσποτα ;

— Γιὰ τὴ ζωὴ τὴ δική μου δὲν εἶνε, γιὰ τὴ ζωὴ χιλιάδων χριστιανῶν, σὲ ἐξορκίζω στὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ νὰ τὸ κάνῃς.

Ὁ Γρίβας ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν, ἔπειτα εἶπε :

— Τοὺς αἰχμαλώτους τὸ κάτω — κάτω μπορεῖ νὰ στοὺς παραδώσω, ἀφοῦ εἶνε ἐξαγορὰ στῆς τιμημέναις ζωὲς τῶν δικῶν σας, μὰ ὅσῳ γιὰ τὰ κανόνια καὶ τῆς σημαῖες οὔτε λόγος, δέσποτά μου, νὰ γείνῃ. Ἄν εἶνε γραφτὸ καὶ μ' αὐτὴ τὴν ἐξαγορὰ νὰ χαθῇτε, ἐσύ, δέσποτά μου, ὅταν θὰ πεθάνῃς, θυμήσου τὸν Πατριάρχη καὶ εἰς οἱ ἄλλοι τῆς Χίου καὶ τῶν Ψαρῶν τὸ δυστυχισμένον λαόν. Ἔτσι

εἶνε οἱ θάνατοι αὐτοὶ στὴ δόξα τῆς πατρίδος καὶ ὁ Θεὸς ποῦ βλέπει ἀπὸ ψηλά, δέσποτα μου, αὐτὴ τῇ στιγμῇ μοῦ κάνει νόημα νὰ σοῦ πῶ πῶς τὰ λόγια μου εἶνε ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιο σταλμένα. Πηγαίνετε τώρα, δὲν ἔχετε καιρό. Σε λίγο θ' ἀνάψω ἐδῶ μεγάλη φωτιά.

Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸ παλληκάρι, ποῦ εἶχεν ὀδηγήσει τὴν συνοδείαν τῶν σκλάβων εἶπε :

— Ἐσὺ πήγαινε νὰ βρῇς τὸ γυιό μου καὶ πές του νὰ διατάξῃ νὰ σοῦ παραδώσουν τοὺς αἰχμαλώτους νὰ τοὺς πάρῃ ὁ δεσπότης. Ἴσως αὐτὴ μου θυσιά μαλάξῃ τὴ καρδίᾳ τοῦ θηρίου.

Καὶ ἀσπαζόμενος τὴν χεῖρα τοῦ Μητροπολίτου :

— Μὲ τὴν εὐχή σου, γέροντα, τοῦ εἶπε, ἂν σὲ βρῶ ζωντανό ἀντίδωρ θέλω ἀπὸ τὰ χέρια σου, ἂν σὲ βρῶ πεθαμένο χίλιες ντουφεκιές γιὰ τιμὴ θὰ ρίξω στὸν τάφο σου ἐπάνω.

Μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς αἱ φοβισμένοι μορφαὶ τῶν σκλάβων ἀνέλαμψαν ὡς ἀπὸ ἀνέλπιστον θάρρος ποῦ ἐκρύπτετο εἰς τὰς ψυχὰς των. Δὲν ἐσυλλογίζοντο πλέον τὴν ζωὴν τῶν ἰδικῶν των, τοὺς γονεῖς των, τοὺς ἀδελφούς, τοὺς υἱούς, τὰς θυγατέρας, τοὺς ὁποίους ὁ τύραννος ἠπεῖλει νὰ ἐξολοθρεύσῃ. Μία ἄλλη ἀγνώστος σχεδὸν ἕως ἐκείνην τὴν στιγμὴν σκέψις ἐχαράσσετο εἰς τὴν διάνοιάν των, ὁ ἡρωϊκὸς ὑπὲρ τῆς πατρίδος θάνατος, καὶ ἡ ἐλευθερία ἀπὸ τοὺς οὐρανούς ἐνευεν εἰς τὰ νέα της τέκνα νὰ τὴν ἀκολουθήσουν ἀγογγύστως, μετὰ αὐταπαρνήσεως καὶ χαρᾶς εἰς τὸν κοπιῶδη, τὸν μαρτυρικὸν δρόμον τῆς.

Ὅχι πλέον περίλυποι, ὥχροὶ καὶ περίτρομοι, καὶ μὲ τὰ βλέμματα σκιώδη καὶ ταπεινωμένα, ὡς ἦλθον, ἀλλὰ μὲ τὰς κεφαλὰς ὑψηλὰ καὶ τὸ ὄμμα διαυγές, ἐλεύθερον καὶ ἀτενίζον μακρὰν εἰς τὰς κυανὰς ἀπόψεις τοῦ φωτός, ἀνεχώρησαν εἰ σκλάβοι ἤδη ἐλεύθεροι μὲ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, ὁ ὁποῖος τοὺς ἀνέμενε.

Ὁ Γρίβας ἠσθάνθη χαράν, ὅτι τοὺς προέπεμπεν εἰς τόσῃ καλὴν διεύθυνσιν, ἀλλ' ἡ χαρὰ του ἐδιπλασιάσθη, ὅταν εἶδεν αἰφνιδίως τὸν Κίτσον Τζαβέλλαν παρουσιαζόμενον ἐνώπιόν του.

— Γειά σου, Τζαβέλλα, τοῦ εἶπε καὶ τὸν ἐνηγκαλίσθη καὶ τὸν κατῆσπασθη.

— Γειά, χαρά σου, Θεοδώρακη, ἀπήντησεν ἐκεῖνος καὶ τοῦ ἐνταπῆδωκε τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμόν.

— Σὲ καρτερῶ ν' ἀνοιξῇς τὸ ντουφέκι.

— Μεγάλη τιμὴ γιὰ μένα!

Καὶ ἀνυπομονῶν ὁ Γρίβας ἠρώτησε τὸν γενναῖον σύντροφόν του :

— Ἐφερεις πολεμοφόδια ;

— Ὅσῳ γιὰ μένα ναί, ἀπήντησεν ἀπελπιστικῶς ἐκεῖνος. Δὲν ξέρω τί μπορεῖ νὰ συμβαίνει, μὰ ὡς χθὲς βράδυ δὲν μούστειλαν ἄλλα.

— Μήπως στὴν Ἄρτα συνέβηκε τίποτε κακό ;

— Στὴν Ἄρτα τοὺς κρατοῦν πάντα μέσα καλὰ κλεισμένους ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Μπότσαρης, ὁ Μακρῆς.

Τοῦ ἀφηγήθη δὲ τότε ὁ Τζαβέλλας τὰ τῆς πολιορκίας. Ἄνω τῶν 700 τακτικῶν Τούρκων καὶ 500 Τουρκαλβανοὶ ἀποτελέσαντες τρία σώματα, ἐβάδισαν κατὰ τῶν εἰς τὸ χωρίον Πέτα ἐστρατοπεδευμένων Ἑλλήνων καθὼς καὶ κατὰ τῶν παρατεταγμένων εἰς τὸ χωρίον Γρεμινήτσα ἀπέχον τῆς Ἄρτης ἡμίσειαν ὥραν. Ἡ συμπλοκὴ ὑπῆρξε πεισματώδης ἐκατέρωθεν, διήρκεσε δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν. Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου οἱ Τούρκοι ὠπισθοχώρησαν ἀτάκτως εἰς Ἄρταν, ἀπολέσαντες ἱκανοὺς ἄνδρας εἰς νεκροὺς καὶ τραυματίας.

— Ἐγὼ ἐξηκολούθησεν ὁ Τζαβέλλας, ἤμουν στὴ Στριβίνα καὶ ἐν ἐπρόφθακα καὶ ἐγὼ νὰ ἐπιτεθῶ μὲ τοὺς δικούς μου κανένας ἀπὸ τοὺς Τούρκους δὲ θὰ ἔμενε ζωντανός.

Καὶ διηγῆθη κατόπιν πῶς ἔγεινεν ἡ πολιορκία. Ὅτι προσῆλθον καὶ ἄλλα ἀνταρτικὰ σώματα καὶ ἐπολιορκήθη ἡ πόλις στενῶς χωρὶς πλεόν νὰ ὑπάρχῃ ἐλπίς σωτηρίας διὰ τοὺς ἐν αὐτῇ Τούρκους.

— Λίγες μέρες, εἶπε, καὶ ἄφευκτε θὰ παραδοθῶν.

Ἀλλὰ καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν χαρμόσυνον ἀφήγησιν ὁ Γρίβας ἦτο μελαγχολικός.

— Τι ἔχεις ; ἠρώτησεν ὁ Τζαβέλλας.

— Καὶ σὲ μένα, ἀπήντησεν ὁ Γρίβας, δὲν ἦρθαν πολεμοφόδια καὶ ἀνησυχῶ.

Καὶ δεικνύων κάτω πρὸς τοὺς μακρυσμένους λόφους.

— Βλέπεις ἐκεῖ κάτω ; εἶπε. Πίσω εἶνε κρυμμένοι Τούρκοι.

Καὶ ὡς διὰ τὰ ἐπικυρώσουν τοὺς λόγους του οἱ ἐχθροὶ ἤρχισαν νὰ πυροβολοῦν.

— Μπορεῖς ν' ἀρχίσῃς ... Δὲν πιστεύω νὰ μᾶς λείψουν βόλια ...

Ὅσοι καὶ ν' ἀργῇσουν ὡς αὔριο θὰ μᾶς στείλουν.

— Πηγαίνω, ἀπήντησεν ἐνθουσιώδης ὁ Τζαβέλλας, δὲν λησμονῶ ὅμως πῶς ἐσὺ πρῶτος ἐφθασες ἐδῶ πέρα.

— Κι' ἐγώ, ἐπρόσθεσεν ὁ Γρίβας, δὲν ξεχνᾶνω πῶς τὸ καινούργιο αὐτὸ πανηγύρι τὸ χρωστᾶμε στὸ Βασιλεῖά μας.

Καὶ ἐξάγων ἀπὸ τὸν κόρπον του ἓνα γράμμα εἶπε πρὸς τὸν Τζαβέλλαν :

— Αὐτὸ εἶνε τοῦ Βασιλεῖα. Ἄκου τί μοῦ γράφει «Σὲ σὰς ὅλους ἡ πατρίδα ἔχει τῆς μεγαλειτερέας τῆς ἐλπίδας καὶ ὅπως τὰ τρόπαια ὑψώθησαν τοῦ 21, τὸ τίμιον ἔργον σας θὰ τὸ τελειώσετε αὐτοῦ.»

Καὶ μὲ ἐνθουσιασμὸν πλημμυρίζοντα τὰ ρωμαλέα του στέρνα ἐφώνησε :

— Εὐτυχισμένε Ἀσπροποταμίτη, τυχρὲ Χατζηπέτρο σὲ ζηλεύω, σὲ λίγο δίπλα σας θὰ ἔχετε στῆς Θεσσαλίας τοὺς κάμπους τὸν ἴδιον Βασιλεῖα καπετανίον !

Καὶ μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς οἱ δύο ἀρχηγοὶ ἐδάκρυσαν . Ταχὺς δὲ ἔδραμε ὁ Τζαβέλλας ν' ἀντικρύσῃ τοὺς Τούρκους.

Μετ' ὀλίγον ἠκούσθησαν ἀπὸ τοῦ μέρους εἰς τὸ ὅποιον διηυθύνθη, ζωηροὶ πυροβολισμοί.

— Γεῖά σου Τζαβέλλα, ἀνέκραξεν ὁ Γρίβας σὰν κεραυνὸς βροντάει τὸ ντουφέκι σου !

Καὶ προσκαλέσας ἓνα ἀπὸ τὰ παλληκάρια του τὸν διέταξε .

— Αἱ ! σύ, τρέξε στὸ γυιό μου καὶ πές του νὰ συντροφεύσῃ τὴν ὀργή τοῦ Τζαβέλλα !

Μεθ' ὃ ἐβύθισε τὰ ἀέτεια βλέμματά του πέραν, ζητῶν νὰ διασχίσῃ μὲ τὸ φῶς των τοὺς καπνοὺς ποὺ ἔκρυβαν τὴν ἀτυχὴ πόλιν κάτω ἀπὸ τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς τῶν χιονοσκεπῶν ὄρεων.

Καὶ προτείνων τὴν πυγμὴν του ἀνέκραξε :

— Καὶ τώρα οἱ δὲό μας τύραννε !

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην κίνησις ἔγγεινε πλησίον του. Ἐφερναν ἓνα πληγωμένον. Παρηκολούθει καὶ ὁ νεαρὸς ὑπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ Ὀλύμπιος, ὁ γνωστός μας θαμὼν τοῦ καφενεῖου τῆς «Ὀραΐας Ἑλλάδος». Ἐκυπτε πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ τραυματίου καὶ τοῦ ἔλεγε παρηγορητικὰς λέξεις. Ἦτο αὐτὸς ὁ Γιουρῶκος, ὁ αἰώνιος θεσιθῆρας, ὁ ἄνθρωπος τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν καὶ τῶν κομματικῶν διενέξεων, ὁ ὅποιος εἶχεν ἀκολουθήσῃ τὸ σῶμα τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Λουκᾶ Νάσου. Μία σφαῖρα τὸν εἶχεν εὑρεῖ εἰς τὸ ἀριστερόν του θώρακος.

— Κουράγιο, τοῦ ἔλεγεν ὁ νεαρὸς ὑπολοχαγός, κουράγιο Γιουρῶκο, δὲν εἶνε τίποτε !

— Ἦσυχα ! . . . Ἦσυχα ! . . . ἐμονολόγει ἐκεῖνος μὲ πνιγμένην φωνὴν ὡς εἰς παραλήρημα . . . μὴ μοῦ ταράξετε τὸν ὕπνο . . . Τέτοιος γιὰ μένα θάνατος εἶνε ζωὴ . . . Ἦσυχα ! . . .

Καὶ ἐκπνέων ἐπανέλαβε :

— Γλυκὸς ποῦ εἶνε αὐτός ὁ θάνατος !

Καὶ παραιτέρω σύμπτωσις ὥραία τῆς συγκεντρώσεως ἐκείνης εἰς τὸ καφενεῖον τῆς «Ὀραΐας Ἑλλάδος» ἐν Ἀθήναις, ἀνεφάνη ἔφιππος ὁ μοίραρχος Παλάσκας.

— Δὲν εἶνε ὁ ἀρχηγός σας ἐδῶ ; ἠρώτησεν ἓνα ἐκ τῶν ἀνταρτῶν.

— Ἐκεῖ πέρα εἶνε, ἀπήντησεν οὗτος δεικνύων τὸν Γρίβαν, ὁ ὅποιος ἐπώπτευσεν τὴν ἐξέλιξιν τῆς μάχης.

Ἐν τῇ μεταξὺ ὁ Ὀλύμπιος διέκρινε τὸν Παλάσκαν :

— Μπα σὺ εἶσαι, Παλάσκα : τοῦ εἶπε.

Ἐκεῖνος ἐπροχώρησε :

— Ἀδελφέ, ἐδῶ εἶσαι, λυπηρὰ χρεὶς σε βλέπω νὰ ἐκτελῇς

— Ἀκόμη λυπηρότερα, ἀπήντησεν ὁ νεαρὸς ὑπολοχαγός, ποὺ εἶνε ἐγκάρδιος φίλος.

Ὁ Παλάσκας ἔκυψε καὶ διέκρινε τὸν Γιουρούκον :

— Μπα ! ὁ Γιουρούκος ! ἀνεφώνησε.

— Δὲν ξέρεις πόσῳ τὸν εἶχαμε ἀγαπήσει, ὑπέλαβε κλαίων ὁ Ὀλύμπιος ! Δὲν φαντάζεσαι τί γενναία ψυχὴ κρυβότανε σ' αὐτὸ τὸν δυστυχισμένο ἄνθρωπο ! Πεθαίνοντας εἶπε : « Γλυκὸς ποὺ εἶνε ὁ ὑπὲρ τῆς πατρίδος θάνατος ! »

Ὁ Γρίβας ἐπλησίασεν ὡσαύτως. Ἀναγνωρίσας καὶ αὐτὸς τὸν Γιουρούκον, τὸν ὁποῖον ἤρέσκετο ν' ἀκούῃ διηγούμενον καὶ ν' ἀστειζέται μαζί του, ἔκυψε καὶ τὸν ἡσπασθῆ εὐλαβῶς εἰς τὸ μέτωπον.

— Ἔτσι νὰ πεθαίνουν τὰ παλληκαριά, εἶπε . . . Πάρτε τον ἐκεῖ νὰ τὸν θάψουμε ὕστερα ὅπως τοῦ ἀξιίζει . . . Φέρτε μιὰ σημαία νὰ τοῦ περάσουμε σάβανο.

Κάποιος ἔδραμε καὶ ἔφερε μίαν σημαίαν. Ὁ Ὀλύμπιος ἐκάλυψε μὲ τὸ ἐνδοξον αὐτὸ σάβανον τὸν νεκρὸν τοῦ Γιουρούκου.

— Ἡλῶες ἐπὶ τέλους ; εἶπεν ὁ Γρίβας ἐν ἀνυπομονησίᾳ μόλις ὁ Παλάσκας ἐπαρουσιάσθη ἐνώπιόν του.

— Καλλίτερα νὰ μὴν ἐρχόμενα, στρατηγέ μου, ἀπήντησεν ἐκείνος.

— Τί συμβαίνει ; ἀνέκραξεν ὁ Γρίβας βλέπων ἐπαληθεύοντα τὰ κακά του προαισθήματα.

— Σὰς ἔφερνα πολεμοφόδια, εἶχα φθάσει στὸ Κραβασαρά μὲ τὸ «Γλαῦκο» καὶ ὅτι ἀρχίζαμε νὰ τὰ ἀποβιβάζουμε δύο ἀγγλικά πολεμικά ἔστειλαν τίς βάρκες τους μὲ κανόνια μπροστὰ κατ' ἐπάνω μας . . . Ἐγὼ πρόφθασα καὶ ξέφυγα γιὰ νὰ μὴν πέσω στὰ χέρια τους αἰχμάλωτος.

— Αἰχμάλωτος στοὺς Ἑγγλίζους ; Ὅνειρο εἶδες, Παλάσκα, ἀνέκραξεν ἐν ἀπορίᾳ ὁ Γρίβας, καὶ ἔρχεσαι νὰ μοῦ τὸ διηγηθῇς τέτοια ὥρα ; Βλέπεις ἔχουμε ἄλλη σπουδαιότερη δουλειὰ ἐδῶ !

— Στρατηγέ μου, ἀπήντησεν ὁ μοίραρχος, κινῶν τὴν κεφαλὴν—

ἐν ἀπελπισίᾳ, μακάρι νὰ ἦταν ὄνειρο κι' ἄς ἔχανες ἄλλο ἀπὸ τὸν πολυτιμὸ σου καιρὸ νὰ τ' ἀκούσης. Μὰ εἶνε ἡ ἀλήθεια ! . . . Μὰ θετὲ το δὲν πολεμοῦμε μόνον μὲ τοὺς Τούρκους, οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γάλλοι ἐφιλοδόξησαν νὰ γείνουν σύμμαχοί τους.

— Τὴν ξέραμε αὐτὴ τὴ φοβέρα ! εἶπεν ἀφελῶς ὁ Γρίβας. Καὶ καταδέχτηκαν νὰ τὴ βάλουν σὲ πρᾶξι :

Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὰ Ἰωάννινα :

— Τί εἶσαι σὺ μπροστὰ σ' αὐτούς, τύραννε ; εἶπεν.

— Ἔτσι φαίνεται, στρατηγέ μου, ἐξηκολούθησεν ὁ Παλάσκας ἀπὸ τὰς ἀπειλὰς ἔφθασαν εἰς τὰ πράγματα. Ἐγὼ πρὶν φύγω ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἤξευρα, ὅτι ὁ πρέσβυς τῆς Τουρκίας εἶχε στείλει τελεσίγραφον καὶ ἀπειλοῦσε νὰ διακόψῃ τὰς σχέσεις καὶ ὅτι οἱ πρέσβεις Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἐπρόκειτο νὰ ὑποστηρίξουν τὸ τελεσίγραφον αὐτό, ἀλλὰ ἐπερίμεναν πλοῖα τους γιὰ ν' ἀρχίσουν τὸ μακρυνὸ ἀποκλεισμό καὶ νὰ συλλαμβάνουν τὰ δικὰ μας ποῦ φέρνουν πολεμοφοδία. Φαίνεται πῶς τὰ πλοῖα αὐτὰ ἔφθασαν. Μάλιστα ἔμαθα καὶ ἓνα ἄλλο . . .

Ὅλοι ἀγωνιῶντες προσέβλεπον τὸν μοίραρχον Παλάσκαν. Ὁ Γρίβας δὲν ἤθελε νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν ἐφιάλτην τῶν ἀφηγήσεών του.

Ἐν τούτοις ὁ Παλάσκας ἀνεκοίνωσε καὶ ἄλλα δυσάρεστα γεγονότα. Ἡ Τουρκία ἤρχισε ν' ἀποστέλλῃ ἐνισχύσεις διὰ θαλάσσης. Δὲν ἠδύνατο νὰ διαβεβαιώσῃ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ τοῦ εἶπαν, ὅτι μία τουρκικὴ φρεγάττα, συνοδευομένη ἀπὸ δύο γαλλικὰ πλοῖα κατέπλευσε πρὸ ὀλίγου εἰς Πρέβεζαν, ὅπου ἀπεβίβασε περὶ τοὺς 1000 στρατιώτας.

Περισσότερον ὅλων τῶν ἄλλων πληροφοριῶν ἡ τελευταία αὐτὴ εἰδήσις ἀνησύχησε τὸν Γρίβαν. Ἐσκέφθη τὴν Ἄρταν καὶ τοὺς πολιορκκούντας αὐτήν. Καὶ ἡ σκέψις ἐξ ἄλλου τῆς δαινῆς θέσεως τοῦ ἔπου ἐκινδύνευε νὰ μείνῃ ἀνευ πολεμοφοδίων καὶ ν' ἀποκλεισθῇ, τὴν ἀπῆλπισε.

Με τὸ πρόσωπον σκυθρωπὸν καὶ περίλυπον ἀπῆλθε πρὸς συνάντησιν τοῦ Τζαβέλλα.

(Η).

Ο ΧΑΤΖΗΠΕΤΡΟΣ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ

Ἐν Θεσσαλίᾳ, πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Χατζηπέτρου, εἶχον προηγηθῇ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ὀπλαρχηγοί, οἱ ὅποιοι εἶχον διεγείρει πολλὰ χωρία εἰς ἐπανάστασιν. Εἶδομεν, ὅτι ὁ Χατζηπέτρος ἐπροχώρησε μέχρι Δομοκοῦ, τὸν ὅποιον κατέλαθεν.

Ἐκεῖθεν ἐβάδισε πρὸς τὴν Καρδίτσαν καὶ τὰ Τρίκκαλα. Εἰς τὸ παρὰ τὴν τελευταίαν ταύτην πόλιν χωρίον Λουτρὸν ἤδη ἐστρατοπέδευον ἱκανὰ ἀνταρτικὰ σώματα, κατὰ τῶν ὁποίων ἐμάχετο ἐξέρχόμενος ἐκάστοτε ἐκ Τρικκάλων, ὁ Ζεννὲλ πασσάς. Οὗτος, εἰς μίαν τῶν ἐπανειλημμένων αὐτοῦ ἐξόδων, ἠδυνήθη νὰ ἐκτοπίσῃ ἐκεῖθεν τοὺς ἐπαναστάτας καὶ νὰ στρατοπεδεύσῃ εἰς τὸ Λουτρὸν, ὁπόθεν ἀπέστειλε πρὸς καταδίωξιν τῶν ὑποχωρούντων τὸ ἱππικὸν καὶ τοὺς Ἀλβανοὺς ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἐνὸς ἱλαρχοῦ. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν ἐγένετο πεισματώδης συμπλοκή μετὰ τῆς ἑλληνικῆς ὀπισθοφυλακῆς, καθ' ἣν ἐφανεύθη ὁ Τούρκος ἱλαρχος. Ἐπὶ τῷ φόνῳ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν οἱ Τούρκοι ἱππεῖς ὑπεχώρησαν ἀτάκτως καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, μετὰξὺ τῶν ὁποίων εὕρισκετο ὁ γνωστός λοχίας Λεωτσάκος, ὅστις, ἐν ὑπερβολῇ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἀξιωματικῶν του, παραλαβὼν ὀλόκληρον λόχον τακτικῶν στρατιωτῶν, ἐδέχθη νὰ τὸν παρακολουθήσουν ὡς στρατιῶταί του καὶ οἱ δραπέτευσαντες ἐκ τῶν φυλακῶν Χαλκίδος κατὰδικοι. Τὸ γεγονός

Ἡ Κατοχή

φυλ. 13

τοῦτο εἶχε ταραῖξει τὸν Βασιλέα, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν αὐστηράς διαταγὰς νὰ καταδιωχθῶν οἱ δραπετεύσαντες. Καὶ πράγματι κατεδιώχθησαν μέχρι τῶν συνόρων, ἀλλ' ἡ σύλληψις των δὲν κατωρθώθη.

Μετὰ τὴν ἐκ Λευτροῦ ἐκτόπισιν τῶν Τούρκων οἱ ἐπαναστῆται μετέβησαν καὶ ὠχυρώθησαν εἰς τὸ χωρίον Ἅγιος Ἰωάννης, ἀναμένοντες νὰ προσβληθῶν παρὰ τοῦ Ζεννὲλ πασσᾶ. Ἀλλὰ τὴν πρώτην ἀντήχησαν τὰ τηλεβόλα τοῦ φρουρίου Φαναρίου. Ἦτο τὸ σῶμα τοῦ Ζεννὲλ πασσᾶ, τὸ ὁποῖον ἐμάχετο πρὸς ἄλλους Ἕλληνας ἀντάρτας παρὰ τὸ εἰρημένον φρούριον. Ὁ λοχίας Λεωτσάκος καὶ ὁ ὀπλαρχηγὸς Καταρραχιᾶς, βλέποντες τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Ζεννὲλ πασσᾶ, ἔσπευσαν καὶ κατέλαβον πάλιν τὸ Λουτρόν.

Ἐκεῖ παρὰ τῶν πλησίον εἰκούντων χωρικῶν ἐπληροφορήθησαν, ὅτι ὁ λοχαγὸς τῆς ὁροφυλακῆς Διαλέτης, εἶχεν εἰσβάλει μετὰ τῶν σωματαρχῶν Κουρκουζίλα καὶ Καρούλη, κατ' αὐτῶν δὲ ἐμάχετο ὁ Ζεννὲλ πασσᾶς, ὅστις τοὺς ἠνάγκασε νὰ ὑποχωρήσουν καὶ τοποθετηθῶν εἰς τὸ ὄχυρόν χωρίον Ἅγιος Γεώργιος, ὅπου συνηνώθησαν μετὰ τὸ ἐκεῖ σταθμεῦον σῶμα τοῦ Ζάκκα. Ὁ δὲ Ζεννὲλ πασσᾶς βλέπων ὅτι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ ἦσαν ἀνεπαρκεῖς, ὅπως ἀντιστῇ εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἐτοποθετήθη μετὰ τοῦ φρουρίου Φαναρίου καὶ τῆς Καρδίτσης εἰς τὸ χωρίον Κατρί, ἀναμένων ἐπικουρίας.

Χαρμόσυνος εἰδήσις ἀνηγγέλθη τότε εἰς τοὺς ἐπαναστάτας: Πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα ἤρχετο ὁ Χατζηπέτρος, παρακολουθούμενος ὑπὸ τῶν σωματαρχῶν Γιαννακὴ Σούλιου, λοχαγοῦ τῆς φάλαγγος, Θ. Περραιβοῦ, Πατσάβα ὑπολοχαγοῦ, Κώστα Βελιώτη, ὑπολοχαγοῦ, Δημακίδη καὶ Κρίτσα, ἀκολουθουμένων ὅλων ὑπὸ ὀκτακοσίων ἀνδρῶν.

Εἶχε δὲ ὁ Χατζηπέτρος ὑπ' αὐτὸν ὡς ἐπιτελεῖς τὸν λοχαγὸν Νικολαΐδην, τοὺς ταγματάρχας Βαλάσκην καὶ Πεπόναν καὶ ἓνα ἀκόμη λοχαγόν.

Ἐπὶ τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς ἀφίξεώς του, ὡς ἀπεσταλμένου τοῦ Βασιλέως, ὁ λοχίας Λεωτσάκος μετὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν Καταρραχιᾶ, Χατζοπούλου, Γουλατσάπαλου καὶ Χαμχούγια, ἐξήλθον καὶ

παρέταξαν τοὺς ἄνδρας των πρὸς ὑποδοχὴν. Ὅταν ὁ ὑποστράτηγος ἐπλησίασε, τοῦ ἐπαρυσίασαν ὅπλα. Χρονικὸν ἐπαναστάτου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης λέγει, ὅτι ἡ φαιδρότης καὶ ἡ χαρὰ ἔλαμπαν εἰς τὰ πρόσωπα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου.

— Καλῶς σὰς βρῆκα, παιδιὰ, ἐφώναξεν ὁ ὑποστράτηγος με στεντορεῖαν φωνήν. Ἐδῶ θὰ πολεμήσωμεν ὅλοι μαζῇ.

Ζητωκραυγαὶ ἀντήχησαν.

— Ζήτω ὁ Βασιλεὺς !

— Ζήτω ἡ Βασίλισσα !

— Ζήτω ὁ στρατηγὸς Χατζηπέτρος.

Ὁ στρατηγὸς εἰσῆλθεν εἰς τὸ χωρίον Λουτρό, ὁ δὲ Λεωτσάκος τοῦ παρεχώρησε τὸ κατάλυμα αὐτοῦ, τὸν ὀχυρὸν πύργον Κούλια.

Τὴν ἐπόμενην μετέβησαν ἅπαντες οἱ ὀπλαρχηγοὶ πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ καὶ διὰ κοινῆς ψήφου τὸν ἀνεγνώρισαν ὡς ἀρχηγὸν τῆς ἐπανάστασεως.

Τότε ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Λεωτσάκος.

— Στρατηγέ, τοῦ εἶπε με εὐγλωττίαν ἀσυνήθη εἰς στρατιώτην, ἀναγνωρίζω, ὅτι διὰ τὸν λόχον, τὸν ὅποιον παρέλαβα φέρω εὐθύνην ἐνώπιον τῆς Α. Μεγαλειότητος τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Κυβερνήσεως καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀποφυλάκισιν τῶν ὑποδίκων καὶ καταδίκων. Ταῦτα πάντα ὅμως ἔπραξα ἄνευ συμφέροντος καὶ μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ φανῶ χρήσιμος εἰς τὴν πατρίδα μου. Θὰ σοῦ ζητήσω λοιπόν, στρατηγέ, χάριν διὰ τὸ διάβημά μου καὶ ἀκόμη ἐν ἄλλο πράγμα θὰ σὲ παρακαλέσω : νὰ μὴ μοῦ πάρῃ κανεὶς τοὺς στρατιώτας μου· ὥς εἶμαι λογίας· θέλω νὰ δείξω, ἐδῶ εἰς τὸν πόλεμον, ὅτι κάμνω ἓνα καλὸν ἀξιωματικόν.

Τὴν τελευταίαν φράσιν ἐπρόφερε μετὰ πολὺν ὑπερήφανον ἐγωϊσμόν καὶ μετὰ ἱπποτικὴν ἑπαρσιν, ἡ ὁποία εἰς τοὺς ὁμοίους του ἦτο συνήθης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ὁ Χατζηπέτρος ἐσπευσε νὰ τὸν ἀπαντήσῃ εἰς ἐπίσημον τόνον :

— Ἐχὼ ὑπ' ὄψει μου τὸ αἶσθημα, τὸ ὅποιον σὲ ὑπεκίνησε, Λεωτσάκε. Γνωρίζω ποίαν διαγωγὴν ἔδειξες μετὰ τὴν λιποταξίαν.

Καὶ ὅχι μόνον δὲν θέλω ἀνεχθῆ νὰ συμβῇ ὅ,τι φοβεῖσαι, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας θέλω ἐνισχύσει τὸ ὑπὸ σὲ σῶμα καὶ μὲ ἄλλους στρατιώτας, διότι θέλω νὰ σὲ καταστήσω τὸ κέντρον τοῦ στρατοῦ.

Ἐκτοτε ὁ Λεωτσάκος ἦτο τὸ ὄργανον τῶν τολμηροτέρων ἐπιχειρήσεων τοῦ Χατζηπέτρου, ἀκολουθούμενος πάντοτε ἀπὸ τὸν Καταρραχιᾶν, ὁ ὁποῖος εἰς τὰς Ἀθήνας ἔχαιρε φήμην ἀτρομήτου παλληκαριοῦ.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὰ τρόφιμα δὲν ἦσαν ἐπαρκῆ. Ὁ Χατζηπέτρος διέταξεν ἀμφοτέρους νὰ μεταβοῦν καὶ καταλάβουν τὰ χωρία Μαγούλαν καὶ Μαυραχάδες. Πράγματι δὲ κατέλαβον τὸ πρῶτον, ἀφοῦ ἀπεδίωξαν τὴν ἐξ Ἀλβανῶν φρουράν αὐτοῦ διὰ μικροῦ ἀκροβολισμοῦ, ἀλλ' ἐνῶ οὗτοι κατελάμβανον τὸ χωρίον ὁ Ζεννὲλ πασᾶς μετὰ τοῦ Ἀβάζ ἄγᾶ, ἐπὶ κεφαλῆς τεσσάρων χιλιάδων ἀνδρῶν τακτικοῦ στρατοῦ καὶ ἀτάκτων, προσέβαλον ἕτερον ὄπλαρχηγόν, τὸν Ζάκαν, χοντα 300 ἀνδρας καὶ τοποθετημένον εἰς τὸ χωρίον Ἀγίος Γεώργιος, ἀπέχον ἀπὸ τῆς ἑδρας τοῦ στρατηγοῦ Χατζηπέτρου περὶ τὰς τρεῖς ὥρας.

Ἡ προσβολὴ ἐγένετο μετὰ πολλῆς ὀρμῆς, ὁ δὲ Ζάκας, πολιορκηθεὶς στενωῶς, ἤμυνετο κρατερῶς, ἀλλ' ἡ καταστροφή αὐτοῦ θὰ ἦτον ἀφευκτος ἐὰν δὲν ἔσπευδον εἰς βοήθειάν του ἄλλοι ὄπλαρχηγοὶ μετὰ 500 ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπέπεσον ἀκράτητοι κατὰ τοῦ πολιορκουμένου πασᾶ καὶ κλονίσαντες τὴν δύναμιν αὐτοῦ τὸν ἠνάγκασαν νὰ ὑποχωρήσῃ μετὰ πολλῶν ἀπωλειῶν.

Τότε ἐπεισόδιον ὁμηρικῆς ἐκ τοῦ συστάδην μάχης συνέβη. Ἐνῶ ὁ Καταρραχιᾶς εἶχε καταλάβει τὴν Μαγούλαν, ὁ Λεωτσάκος ἐβάδισε κατὰ τοῦ χωρίου Μαυραχάδες, τῆξας ἐμπροσθοφυλακὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκε διαταγὰς ν' ἀνιχνεύσῃ τὴν ἐν τῷ χωρίῳ ἐχθρικήν δύναμιν, προσθέσας τυγχρόνως νὰ τὴν μεταχειρισθῶν εὐγενῶς εἰς περίστας καθ' ἣν ἤθελε παραδοθῇ. Τὴν στιγμὴν ὅμως ἐκείνην, ἄλλος ὄπλαρχηγός, ὁ Καλαμάρας, τοποθετημένος ἐπὶ λόφου τινὸς πλησίον τοῦ χωρίου τούτου καὶ βλέπων ὅτι ὁ Λεωτσάκος ἐπροχώρει ἄνευ ἀντιστάσεως ἔσπευσε καὶ αὐτὸς θέλων νὰ εἰσέλθῃ πρῶτος εἰς τὸ χωρί-

ον. Ἄλλ' οἱ ὑπὸ τὸν Λεωτσάκον ἀντιληφθέντες τὴν φιλοδοξίαν ταύτην καὶ ἀμιλλώμενοι, ὤρμησαν ἀτάκτως κατὰ τοῦ χωρίου ἵνα τὸ καταλάβουν πρῶτοι. Ὁ Λεωτσάκος τοὺς ἐσάλπισε νὰ σταματήσουν διότι εἰσήρχοντο ἄνευ προφυλάξεως, ἀλλὰ δὲν ὑπήκουσαν. Τότε ἀπὸ τοῦ ἐξώστου οἰκίας τινὸς τοῦ χωρίου ἐθεάθη Ἀλβανὸς τις μὲ ἀκαλύπτον τὴν κεφαλὴν. ἤρχισε νὰ ὀμιλῇ πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐκ τοῦ τρόπου του ἐδείκνυνεν, ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις διὰ νὰ παραδοθῇ.

Οἱ λόγοι του ὅμως δὲν ἠκούοντο ὡς ἐκ τοῦ θορύβου τῶν εἰσερχομένων εἰς τὸ χωρίον ἀνταρτῶν καὶ ἐκληφθέντες ὡς πρόκλησις ἐγένοντο δεκτοὶ διὰ πυκνοῦ πυροβολισμοῦ. Ὁ Ἀλβανὸς ἔχων καὶ ἄλλους μεθ' ἑαυτοῦ στρατιώτας ὠχυρωμένους ἐντὸς τῆς οἰκίας, ἤρχισε ν' ἀντιπυροβολῇ. Δύο ἐκ τῶν ἀνταρτῶν ἐπληγώθησαν καὶ δύο ἐκ τῶν τακτικῶν στρατιωτῶν τοῦ Λεωτσάκου ἔπεσαν νεκροὶ καθὼς καὶ εἰς ἐκ τῶν τοῦ Καλαμάρα.

Ὁ Λεωτσάκος ὠχυρώθη εἰς τὴν ἀπέναντι τῶν Ἀλβανῶν οἰκίαν, ἥ ὅποια εἶχε προαύλιον, ὃ δὲ Καλαμάρας εἰς τὰς ἐξωθεν τοῦ χωρίου οἰκίας. Οἱ Ἀλβανοὶ ἰδόντες, ὅτι ἡ θέσις αὐτῶν ἦτον ἐπικίνδυνος, ἀνέστειλαν τοὺς πυροβολισμοὺς καὶ ὁ Λεωτσάκος ἐπρότεινεν εἰς αὐτοὺς νὰ παραδώσουν τὰ ὅπλα των ἀφίνων τὴν ἐξόδον ἐλευθέραν, ἀλλ' οἱ Ἀλβανοὶ ἐπέμενον ὅπως συμπεριλάβωσι καὶ τὰ ὅπλα των. Τότε ὁ Λεωτσάκος ἀποκομίσας τοὺς νεκροὺς καὶ τραυματίας ἤρχισε πῦρ. Τὴν νύκτα ὁ Καλαμάρας ἀπεχώρησε καὶ ἔμεινε μόνος ὁ Λεωτσάκος.

Τὸ σκότος ἦτο πυκνὸν καὶ ἤρχισε νὰ πίπτῃ ραγδαία βροχή. Ὁ Λεωτσάκος πλησιάσας τὴν ὀχυρὰν οἰκίαν τῶν Ἀλβανῶν κατώπτυσεν ὅπως ἀνέυρῃ δίοδον ἢ ὁπὴν διὰ τῆς ὁποίας θέτων πυρίτιδα ν' ἀνατιναῖξῃ αὐτὴν εἰς τὸν ἀέρα, ἀλλ' οὐδεμίαν ταιαύτην εὔρε. Τότε διέκρινε σταῦλον πλινθόκτιστον συνεχόμενον μετὰ ἄλλων οἰκίσκων ἐν τῇ προαυλίῳ. Παραλαβὼν στρατιώτας τινὰς κατέλαβε τὸ περιτείχισμα τοῦ προαυλίου καὶ ἤρχισε διὰ τοῦ πλινθοτοίχου ν' ἀνοίγῃ δίοδον πρὸς τὸν σταῦλον· ἀλλ' οἱ Ἀλβανοὶ ἠνέκησαν τοῦτο, ὃ δὲ

Λεωτσάκος μὴ δυνάμενος νὰ φέρῃ τὸ ἀποτέλεσμα, τὸν ὅποιον ἐσκόπει, ἐξῆλθε τῆς οἰκίας. Εἰς τῶν Ἀλβανῶν, ὡς λέγει τὸ ἀφηγούμενον τὰς σκηναὶς ταύτας χρονικόν, ἐπρόβαλε τότε νὰ ἴδῃ ποῦ ἡνοίχθῃ τὸ ρῆγμα καὶ ἔπεσε νεκρὸς ὁ ἀνδρεῖος στρατιώτης πυροβοληθεὶς παρὰ τοῦ Λεωτσάκου.

Οἱ πολιορκούμενοι ἤρχισαν τότε πυροβολοῦντες, ρίπτοντες συγχρόνως περιφλεγμένας ὕλας πρὸς φωτισμόν, ἀλλ' οἱ ὑπὸ τὸν Λεωτσάκον, καὶ αὐτὸς, οὗτος εὐρισκόμενοι ὑπὸ τὸ τείχος τοῦ προαυλίου οὐδ' ὅλως ἐπροσβάλλοντο, ἀνοίξαντες δὲ ρῆγμα εἰσέβαλον εἰς τὸν σταῦλον, ὅπου ἤρπασαν δύο ἐκεῖ εὐρισκόμενους ἵππους καὶ κατέλαβον ὅλους τοὺς εἰς τὸ προαύλιον οἰκίσκους ἀνοίξαντες ὅπας εἰς ἓνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν. Ἐγένετο οὕτω κύριαι τοῦ προαυλίου στερήσαντες ὕδατος τοὺς ἀνδρεῖους πολιορκουμένους, οἱ ὅποιοι δὲν ἠδύναντο πλέον ν' ἀντλήσουν ἐκ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς φρέατος. Ἡ δίψα ἤρχισε πραγματι νὰ τοὺς βασανίζῃ, ἀλλ' ἐκεῖνοι ἔμενον ἐκεῖ παρὰ τὸ μαρτύριον αὐτὸ πιστοὶ εἰς τὸ καθήκον των οἱ ἀτρέμητοι Ἀλβανοί.

Ὁ Λεωτσάκος βλέπων, ὅτι ἡ περίεργος αὐτῇ κατάστασις παρεστεινέτο εἰδοποίησε διὰ ταχυδρόμου τὸν Χατζηπέτρον, ὁ ὁποῖος ἀπέστειλε τὸν ὑπασπιστὴν του λοχαγὸν Σούλην παραγγείλας νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ πολιορκία καὶ ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἤρχετο ὁ ἴδιος θεωρῶν τὴν ἄλωσιν τοῦ χωρίου Μαυραχάδες σπουδαίαν διὰ τὸ στραγικόν του σχέδιον. Ἐνθαρρυνθεὶς ὁ Λεωτσάκος ἐξηκολούθησε τὴν πολιορκίαν συλλαβὼν καὶ δύο γραμματοκομιστὰς τοῦ ἐχθροῦ.

Πράγματι ὁ Χατζηπέτρος ἐκίνησε τὴν ἐπομένην διὰ τὸ χωρίον, ἀλλ' ἔνεκα τῆς ἐκ τῆς βροχῆς πλημμύρας μὴ δυνηθεὶς νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν ἐπανέκαμψεν εἰς τὰ ἴδια. Τοῦτο ἰδόντες οἱ ὑπὸ τὸν Λεωτσάκον ἀπεθαρρύνθησαν καὶ δύο ἐξ αὐτῶν ἔφυγον. Ὁ Λεωτσάκος ἔδραμε νὰ τοὺς ἀναχαιτίσῃ. Πυκνὸν πῦρ τῶν Ἀλβανῶν τὸν ἐκάλυψε καὶ ἐνῷ ἔτρεχεν ἐξόπισθεν τῶν δύο φυγᾶδων ὀλισθήσας κατέπεσε καὶ οἰονεὶ ἐγένετο ἀνάρπαστος εἰς τὸν παρακείμενον ρύακα. Τὴν πτώσιν αὐτοῦ ἰδόντες οἱ δύο φεύγοντες στρα-

τιῶται ἐνέμισαν, ὅτι ἐφρονεύθη καὶ ἀνήγγειλαν τὸν θάνατόν του εἰς τὸν ἀρχηγόν.

Ὁ Λεωτσάκος βρεγμένος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἔθεσε σκοπόν πρὸ τῆς θύρας πρὸς παρεμπόδισιν καὶ ἄλλων λιποταξιῶν. Τὸ ἀπόγευμα ἐπῆλθεν ὁ Ζεννὲλ πασσᾶς μεθ' ὅλων τῶν δυνάμεων του καὶ μὴ δυνάμενος νὰ διεκπεραιώσῃ διὰ τοῦ ποταμοῦ τὸ πυροβολικόν του ἔστη πρὸ τῆς ὄχθη, καὶ ἐξαπέστειλεν ἀρκετὰ ἰσχυρόν σῶμα ἱππέων Ἀλβανῶν, ἵνα πολιερῇσιν τὸν Λεωτσακὸν μέχρι οὗ διεκπεραιῶν τὸ πυροβολικόν του ἐπέλθῃ μετὰ τῶν λοιπῶν δυνάμεων του καὶ ἀφαρπάσῃ τὸ εὐάριθμον Ἑλληνικὸν σῶμα.

Εἰσελθόντες οἱ ἱππεῖς καὶ οἱ Ἀλβανοὶ εἰς τὸ χωρίον κατέλαβον ὅλας τὰς εἰκίας καὶ ἀντεπελιόρκησαν οὕτω τὸν Λεωτσάκον.

Ἡ καταστροφή ἦτο ἄφρευτος· ἀλλ' ὁ Λεωτσάκος ἠδυνήθη τὴν νύκτα νὰ διαφύγῃ διὰ στρατηγήματος. Τὸ μεσονύκτιον ἐνῷ ἐπιπτε βροχὴ καὶ σκότος πυκνὸν ἐπεκράτει, ὁ Λεωτσάκος ἀνεκοίνωσεν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν τὸ σχέδιον τῆς ὑποχωρήσεως, ἣ ὑποία ἐγκειτο εἰς τὴν κατ' ἀποσπάσματα ἐξοδον. Πράγματι δὲ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο ἐξῆλθον τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα, ἐνῷ ὁ Λεωτσακὸς ἐξηκολούθει πυροβολῶν. Φεύγων τελευταῖος ἐπυρπόλησε τὴν οἰκίαν.

Ἰδόντες τὰς φλόγας οἱ Ἀλβανοὶ καὶ οἱ εἰς βοήθειαν αὐτῶν σπεύσαντες στρατιῶται τοῦ Ζεννὲλ πασσᾶ ἠνόησαν τὴν ὑποχώρησιν καὶ τότε ἀποσπάσματα ἱππέων ἐξώρμησαν πρὸς καταδίωξιν τοῦ Λεωτσακού. Ἐν ἐξ αὐτῶν ἐπλησίασε τὴν ὀπισθοφυλακὴν του, ἀλλὰ πυροβοληθὲν ὑπεχώρησεν.

Οὕτω διεσώθη ὁ Λεωτσακὸς καὶ τὸ ὑπ' αὐτὸν σῶμα· ἀμέσως δὲ ἔσπευσαν καὶ ἐτοποθετήθησαν πλησίον ἐνὸς νερομύλου παρὰ τὸ χωρίον Καλαβρέσι. Ἐπίσης ὑπεχώρησεν εἰς Λουτράν, ἐγκαταλείψας τὸ χωρίον Μαγούλα, ὁ Καταρραχιάς.

Ὁ Ζεννὲλ πασσᾶς πληροφορηθεὶς τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Λεωτσακού ἠγανάκτησε. Δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνοήσῃ πῶς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο Ἑλληνικὸν σῶμα κατῴρθωσε νὰ διαφύγῃ. Ἦδη ὁ Ζεννὲλ πασσᾶς ἐξεστράτευσεν μετὰ μεγάλων δυνάμεων ἐκ Τρικκῶν. Ἐλευθερώσας

τὸ χωρίον Μαυραχάδες ἐτράπη τώρα πρὸς τὸ Λουτρὸν ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ πολιορκήσῃ τὸν Χατζηπέτρον. Καὶ διὰ μὲν τῶν τακτικῶν του στρατιωτῶν, ἀποτελουμένων ἐκ 3,000 καὶ δύο πυροβόλων, ἐσχημάτισε τὸ κέντρον. τὰς δὲ πτέρυγας αὐτοῦ ἀπετέλεσεν ἐκ τῶν ἀτάκτων Ἀλβανῶν ἀνερχομένων εἰς 1500.

Ὁ Χατζηπέτρος μόλις διέκρινε τὴν προέλασιν τοῦ Τούρκου πασσᾶ ἐχαρωκώθη ἐντὸς πέντε ὁχυρωμάτων, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔταξεν ἀνὰ 200 ἄνδρας, ἀναθέσας τὴν διοίκησιν τοῦ πρώτου πλαγίου πρὸς ἀριστερὰ εἰς τὸν ἀντισυνταγματάρχην Βάγιαν, τοῦ πρώτου πρὸς δεξιὰ εἰς τοὺς λοχαγοὺς Σούλην καὶ Πατσάβαν, τοῦ δὲ κέντρου εἰς τοὺς Γουλατσάπαλον, Χατζόπουλον, Χαμχούγιαν, Πεπόναν καὶ Δημακάκον. Ὁ Χατζηπέτρος κρατῶν τὸν ὁχυρὸν πύργον Κούλια εἶχε παρ' αὐτῷ καὶ τὸν Καταρραχιῶν ὡς ἐπικουρίαν.

Ὁ Ζεννὲλ πασσᾶς ἤρχισε τὴν προσβολὴν δι' ἀπαύστου πυροβολισμοῦ εἰς τὸ κέντρον καὶ ζωηροῦ ἀκροβολισμοῦ ἐκ τῶν ἄκρων.

Αἱ σφαῖραι τῶν τουρκικῶν τηλεβόλων διεστρύπων τὰ τεῖχος τῆς Κούλιας, αἱ δὲ πτέρυγες τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ κυκλικῶς ἀνεπτύσσοντο εἰς τρόπον ὥστε ὁ Χατζηπέτρος περιεκυκλώθη.

Ἡ μάχη ἀπέβαινε πεισματώδης· οἱ Ἀλβανοὶ ἐφορμήσαντες εἰς τὸ ὁχύρωμα τοῦ Βάγια συνεπλέκοντο χεῖρας μὲ χεῖρας, τὰ δὲ κέντρον βαῖνον βραδέως ἐπλησίαζε τὴν Κούλιαν καὶ τὸ ὁχύρωμα τοῦ Πατσάβα.

Ὁ Λεωτσάκος, ἀπέχων τρία χιλιόμετρα τοῦ Λουτροῦ, ἤκουσε τὸν κρότον τῆς μάχης καὶ εἶδε τὸν ἐχθρὸν ἐπιτιθέμενον. Κινήσας ἀμέσως ἔδραμε πρὸς βοήθειαν τοῦ ἀρχηγοῦ του, συναντήσας καθ' ὁδὸν τὸν Καλαμαραν παρασπνεαζόμενον νὰ δράμῃ καὶ αὐτὸς εἰς βοήθειαν. Συνεννοήθησαν δὲ ὁ μὲν Καλαμάρας νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ ἐχθροῦ, καθ' ὃ εὕρισκόμενος εἰς ὀρεινοτέραν θέσιν, ὁ δὲ Λεωτσάκος κατὰ τῆς ἀριστερᾶς, ἥ ὅποια εἶχεν ἀναπτυχθῇ εἰς τὴν πεδιάδα.

Ἡ ἐπίθεσις αὐτοῦ ἐγένετο ἀντιληπτὴ εἰς τὸν ἐχθρὸν αἰφνιδίως. Οἱ Ἀλβανοὶ ἰδόντες τὸν Λεωτσάκον ἐπιπίπτοντα κατ' αὐτῶν ἐκ

τῆς κόρυφῆς ἑνὸς λόφου, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἀλλ' ὁ Λεωτσακὸς καταδιώκων αὐτοὺς μεθ' ὀρμῆς κατὰ πόδας τοὺς ὤθησε πρὸς τὸ κέντρον τῆς παρατάξεως φονεύσας καὶ τραυματίσας ἱκανοὺς. Τότε τὸ κέντρον διηύθυνε τὸ πῦρ κατὰ τοῦ Λεωτσακοῦ, ὅστις στράφεις καὶ ἰδὼν παρ' αὐτῷ 60 μόνον ἄνδρας, πληροφορηθεὶς δέ, ὅτι οἱ λοιποὶ ὥς ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς ἠναγκάστησαν νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς τὰς θέσεις τὰς ὁποίας ἀρχικῶς κατεῖχον, ἡσθάνθη τὸ δεινὸν τῆς θέσεώς του, ἡ ὁποία δὲν τοῦ ἐπέτρεπε πλέον τὴν υποχώρησιν ἀνευ βεβαίας καταστροφῆς. Ἐδραμε λοιπὸν ἐπὶ τινος πλησίον λοφίσκου, ὅπου εὐρὴν φυσικῶς ὄχυράν θέσιν, κατέλαβε ταύτην.

Οἱ φεύγοντες Ἀλβανοὶ ἐνθαρρυνθέντες ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν των καὶ ἐνισχυθέντες ὑπὸ τοῦ κέντρου, ἐστράφησαν καὶ ἤρχισαν πῦρ συγχρόνως δὲ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Ἀβάζ ἀγᾶς κατὰπτεύσας τὸν λοφίσκον καὶ ἀντιληφθεὶς τὴν μικρὰν τοῦ Λεωτσακοῦ δύναμιν διέταξε τοὺς Ἀλβανοὺς εἰς ἔφοδον. Οἱ Ἀλβανοὶ ζιφῆρεις ἐφόρμησαν πρὸς τὰ ἄνω, ἀλλ' ὁ Λεωτσακὸς ἐπὶ τούτῳ ὑπεχώρησεν ὀλίγον ὀπισθεν εἰς δεύτερον ἔρεισμα, τὸ ὁποῖον ὁ λοφίσκος παρείχεν.

Οἱ Ἀλβανοὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸ πρῶτον ἔρεισμα καὶ ἔστησαν τὴν σημαίαν αὐτῶν, καὶ ἤρχισαν νὰ πανηγυρίζουν τὴν νίκην. Τότε ὁ Λεωτσακὸς ὀρμήσας ἤνοιξε κατ' αὐτῶν αἰφνίδιον πῦρ.

Ἡ σημαία τῶν Ἀλβανῶν κατέπεσε, τινὲς ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν καὶ ἄλλοι ἐτραυματίσθησαν. Σύγχυσσις ἐπῆλθεν εἰς τὰς τάξεις των καὶ πανικός. Ἐκ τοῦ λόφου ἐκρημνίζοντο πρὸς τὰ κάτω ἐνῷ τὸ πῦρ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Λεωτσακοῦ τοὺς κατεδίωκεν ἐκ τοῦ σύννεγγυς.

Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀλβανῶν Ἀβάζ ἀγᾶς, ἰδὼν τὴν ἀποτυχίαν ταύτην, διέταξε καὶ ἔστρεψαν τὸ ἕτερον τῶν τηλεβόλων του κατὰ τῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκετο ὁ Λεωτσακὸς, ἀλλ' ὁ κανονιστολισμὸς ἀπέβαινεν ἄστοχος.

Μετὰ τετράωρον διαμονὴν τοῦ σώματος τοῦ Λεωτσακοῦ εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἤρχισαν νὰ λείπουν αἱ πυριτεβολαί. Ὁ Λεωτσακὸς

ἐζήτησε τοιαύτας παρὰ τοῦ ὀπισθεν αὐτοῦ τοποθετημένου σωματάρχου Βουβαλαᾶ, ὁ ὅποιος εἰδοποίησε τὸν ἀρχηγόν.

Ἡ κατὰ τοῦ Χατζηπέτρου προσβολὴ ἐκ τοῦ κέντρου εἶχεν ἤδη ἐξασθενήσει, ἀφοῦ ἡ προσοχὴ τοῦ ἐχθροῦ εἶχε στραφῇ ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν κατὰ τοῦ σώματος τοῦ Λεωτσάκου, ὁ ὅποιος ἠπεῖλει τὰ νῶτα αὐτοῦ. Ὁ Χατζηπέτρος διέταξε τὸν Καταρραχιᾶν νὰ δράμῃ εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ Λεωτσάκου φέρων ἀντιπερισπασμὸν κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ.

Πλησιάσας ὁ Καταρραχιᾶς πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ἐθορύβησε καὶ ἐκλόνισε διὰ ζωνηροῦ πυροβολισμοῦ τὰς τάξεις τοῦ Ἀβᾶζ ἀγᾶ.

Ὁ δὲ Λεωτσάκος, ἰδὼν τὸν Καταρραχιᾶν προσεγγίζοντα καὶ προσβάλλοντα, ἐξῆλθε μὲ τούς ὑπ' αὐτὸν ἐκ τῆς θέσεως, τὴν ὅποιαν κατεῖχε καὶ ἐκ τῆς ἐξόδου αὐτοῦ ἐνθαρρυνθέντα καὶ τὰ ἄλλα πλαγιώτερον παρατεταγμένα σώματα, ἐξώρμησαν εἰς γενικὴν ἔφοδον οἱ δὲ Τούρκοι, κλονιζόμενοι ὑπὸ τοῦ Καταρραχιᾶ καὶ βιαζόμενοι ὑπὸ τοῦ Λεωτσάκου ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν ἀφήσαντες ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης πολλοὺς νεκροὺς καὶ τραυματίας.

Ὁ Χατζηπέτρος κατεδίωξε τὸν ἐχθρὸν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν, μεθ' ὃ ἐπανῆλθεν νικητὴς εἰς τὸ Λουτρό.

Ὅταν ὁ Λεωτσάκος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος εἰσῆλθεν εἰς τὸ χωρίον Λουτρό, ὁ Χατζηπέτρος καὶ ἅπαντες οἱ σωματάρχαι ἔδραμον εἰς ὑποδοχὴν του, ὁ δὲ Χατζηπέτρος εἶπε μεγαλοφώνως :

— Σὲ συγχαίρω, Λεωτσάκο, βλέπω πραγματικῶς ὅτι τὰ ἔργα σου ἀνταποκρίνονται εἰς τὰ λόγια σου. Ἡ νίκη μας ὀφείλεται εἰς σὲ καὶ εἰς τὸ ἀνδρεῖον σῶμά σου.

Ἡ νίκη αὐτή, ἡ ὁποία ἐκλόνισε τὰς δυνάμεις καὶ τὸ θάρρος τοῦ Τούρκου πασσαῖ σπεύσαντος νὰ ὀχυρῶθῃ εἰς τὰ Τρίκκαλα, ἀνηγγέλθη ἀμέσως εἰς Ἀθήνας δι' ἐπιστολῶν τοῦ Χατζηπέτρου πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν.

Αἱ ἐφημερίδες ἐδημοσίευσαν τὸ γεγονός, ὁ δὲ λαὸς χαρμωδῶς ἐπανηγύρισεν αὐτὸ διὰ διαδηλώσεων : Ἦσαν τότε αἱ θλιβεραὶ ἡμέ-

ραι καθ' ὅς ἡ ἐπίδοσις τοῦ τελεσιγράφου τοῦ Τούρκου πρέσβειος, αἱ ἀπειλαὶ τῶν πρεσβευτῶν Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας καὶ ὁ σχεδιαζόμενος μακρυνὸς ἀποκλεισμός τῶο ἐλληνικῶν παραλίων, εἶχον γνωσθῇ εἰς τὸν λαὸν καὶ εἶχον προκαλέσει ἀνησυχίαν. Τὰ δὲ εὐχάριστα γεγονότα τῆς Θεσσαλίας ἐπῆλθον ὡς ἀντίδρασις ἵνα διεγείρουν καὶ πάλιν μέγαν ἐνθουσιασμόν.

Ἦδη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Χατζηπέτρου, ὅπου δύο ἡμέρας μετὰ τὴν μάχην ἔφθασεν ἐξ Ἡπείρου ὁ συνταγματάρχης Σωτήριος Στράτος, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ 300 ἄνδρας μεγάλα σχέδια ἐλαμβάνοντο.

Σκέψις ἔγεινε προτοῦ βαδίσουν κατὰ τῶν Τρικκάλων νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῆς Καρδίτσας, ἀλλὰ τὴν σκέψιν ταύτην ἀπέκρουσεν ὁ συνταγματάρχης Στράτος παρατηρήσας, ὅτι ἡ Καρδίτσα ἦτο ἰσχυρῶς ὠχυρωμένη καὶ ὅτι ἡ ἄλωσις αὐτῆς θ' ἀπῆτει μεγάλας θυσίας.

Ἡ Καρδίτσα ἐν τούτοις ἦτον ἀπομεμονωμένη πάσης συγκοινωνίας καὶ ὁ Χατζηπέτρος ἐσκέφθη ἀντὶ νὰ κυριεύσουν αὐτὴν ἐξ ἐφόδου νὰ τὴν πολιορκήσουν καὶ οὕτω διὰ τῆς πολιορκίας ἐξαναγκάσουν τὴν ἐν αὐτῇ φρουρὰν νὰ παραδοθῇ.

— Ἀλλὰ καὶ πάλιν θὰ χάσωμεν πολὺν καιρόν, εἶπεν ὁ συνταγματάρχης Στράτος εἰς τὸ συγκροτηθὲν συμβούλιον τῶν σωματαρχῶν καὶ εἰς τὸ μετὰ τὸν ζῆλον εἶνε ἀπίθανον ὁ ἐχθρὸς ἐνισχυόμενος νὰ μᾶς ἀντιπολιορκήσῃ. Τὸ προτιμότερον κατ' ἐμὲ εἶνε νὰ βαδίσωμεν κατὰ τῶν Τρικκάλων.

Ἡ γνώμη αὕτη ὑπερίσχυσε καὶ ἀπεφασίσθη νὰ βαδίσουν κατὰ τῶν Τρικκάλων.

Ἦρχισαν πράγματι τὴν ἐπομένην τὰς προετοιμασίας των. Κατὰ σχέδιον τοῦ ἐπιτελάρχου λοχαγοῦ Νικολαΐδου ἔπρεπε ἵνα γείνουν δύο ψευδεπιθέσεις καὶ τὸ κύριον σῶμα νὰ βαδίσῃ ἐξ ἀνατολῶν κατὰ τῆς πόλεως.

Ἡ ὥραία αὕτη πόλις, ἡ ὁποία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς δουλείας χρόνων ἐφημίζετο μεταξὺ τῶν Τούρκων ὡς ἡ ποιητικωτέρα πόλις τῆς αὐτοκρατορίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ παράδοσις λέγει, ὅτι ἐν

μέσῳ αὐτῆς ἡ φαντασία ἐνὸς πασσαῖ ἴδρυσε κήπιν, τὰ διαχωρίσματα τοῦ ὁποίου κατὰ διάφορα χρώματα ἀνθέων ἐνέφαινον τὰς κατακτηθείσας ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπικρατίας ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου ἕως εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Βιέννης, ὑπῆρξε καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας τῆς κατακτήσεως τὸ θέατρον σκληρῶν καὶ ἀτιμωτικῶν πράξεων τοῦ κατακτητοῦ. Τὰ ὑψηλὰ ὄρη, τὰ ὁποῖα τὴν ἀντίκρυζαν, τὰ λημέρια τῶν ἄρματωλῶν καὶ τῶν κλεφτῶν, ἦσαν πάντοτε τὸ φόβητρον τοῦ τυράννου καὶ ἡ αἰμοχαρὴς ἐκδίκησίς του ἔσυρεν εἰς τὰς εἰρκτάς τῆς ωραίας πόλεως καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὰς βασάνους τοὺς εὐγενεῖς ὀρεσιβίους, γνήσια τέκνα τῆς φυλῆς, οἱ ὁποῖοι οὐδέποτε ὑπετάγησαν εἰς αὐτόν. Καὶ ὡς τὰ Ἰωάννινα ἐκεῖ ἐπάνω, καὶ ἡ πόλις αὐτὴ εἶδε μάρτυρας καὶ προμάχους, θύματα ἀναρίθμητα καὶ ἐνδόξους τῆς πατρίδος ὑπερασπιστάς. Ὡς λείαν προσοδοφόρον τὴν ἐξήτουν παρὰ τοῦ Σουλτάνου οἱ φαυλότεροι τῶν πασσαδῶν, οἱ ὁποῖοι ἐν σύστημα διοικήσεως ἐφήρμοζον : τὴν αὐθαιρεσίαν καὶ τὴν κλοπὴν, τὴν βίαν καὶ τὰς βασάνους.

Πρὸς τὴν πόλιν αὐτὴν ὁ Χατζηπέτρος ἀπέβλεπε τώρα μὲ τὸ αὐτὸ πύρινον βλέμμα, τὸ γεμάτο ἀπὸ φλόγας ἐκδικήσεως, ὡς ὁ Γρίβας ἠτένιζε πρὸς τὰ Ἰωάννινα.

Ὅταν αἱ προετοιμασίαι διὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐπερατώθησαν, ὁ Χατζηπέτρος ἐκάλεσε τὸν ἱερέα τοῦ χωρίου, ὅπου ἐστρατοπέδευεν, ἵνα τελέσῃ δοξολογίαν καὶ εὐλογήσῃ τὰ ἑλληνικὰ ὅπλα. Ἡ δοξολογία ἐτελέσθη εἰς τὸ ὑπαιθρον, δίπλα εἰς ἐρειπωμένον ναῖσκον. Ἦτο ὡραῖον τὸ θέαμα αὐτὸ ὅλων τῶν ἀρχηγῶν φερόντων τὸ ἐθνικὸν ἔνδυμα μὲ τῆς χρυσαῖς φέρμελαις καὶ τὰ πολύτιμα χρυσὰ καὶ ἐπάργυρα ἄρματα, τῶν ὀπλιτῶν ὁμοίως ἐνδεδυμένων. Ἐν μέσῳ ὅλων προεξῆρχε τὸ ὑψηλὸν τοῦ Χατζηπέτρου ἀνάστημα, τοῦ ὡραίου ἀνδρός, τὸν ὁποῖον αἱ Ἀθηναὶ τόσον ἐθυμάζον διὰ τὸ ἀρρενωπὸν κάλλος του, τὸν ὁποῖον οἱ ξένοι οἱ μισοῦντες τὸν Βασιλέα Ὀθῶνα καὶ τὴν αὐλὴν του ἀπεκαλουν ληστήν. Ἦτο ἐκ τῆς χώρας αὐτῆς, γέννημα καὶ θρέμμα. Εἰς τὰ Ἀγραφα καὶ παρὰ τὸν Ἀσπροπόταμον ἐζησαν οἱ πρόγονοί τρι ἀνυπότακτοι εἰς τὸν κατακτητὴν, ἄγνοὶ ἀπὸ τὴν προσέγγισίν

του. Καί ὅταν ἐσήμεναν ἡ ὥρα τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, ὅταν οἱ σκλάβοι ἐξηγέρθησαν ἐκεῖνοι ἐνέπνευσαν εἰς αὐτοὺς τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀπὸ ταπεινῶν ὑπηκόων τοὺς μετέβαλον εἰς γενναίους ἐπαναστάτας.

Ἀρὰ ὡς ἡ δοξολογία ἐτελείωσεν, ὁ Χατζηπέτρος προσεφώνησε τοὺς ἀξιωμαπικούς του καὶ τοὺς στρατιώτας του. Ἡρέσκειτο νὰ ὁμιλῇ πρὸ πάσης πολεμικῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ ἐμπνευσις τῶν λόγων του ἦτον ἐκ τῆς καρδίας, καὶ ἡ ἀπλὴ ρητορικὴ του ἀπήχει μὲ κίποιας βαθυτέρας ἀρμονίας ὡς τραγουδι τῆς δημώδους μουσικῆς.

Εἶπεν, ὅτι ἡ ὥρα ἤλθε καὶ παλιν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔθνος μὲ τὴν ἰδίαν ἐπιμονὴν καὶ αὐταπάρνησιν τὸν ἱερὸν ἀγῶνα. Τώρα ἔχει τὸ ἔθνος Βασιλέα, ὁ ὁποῖος ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν εὐγενῆ φιλοδοξίαν νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸν ἀγῶνα αὐτόν. Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἔχει ἄλλην σκέψιν καὶ οὔτε ἄλλην φροντίδα. Αὐτὸς τὸ γνωρίζει καλλιτέρα ἀπὸ κάθε ἄλλον καὶ ἡμπορεῖ νὰ τὸ βεβαιώσῃ.

Καὶ τοὺς ἀφηγήθη τὴν σκηνὴν τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ τῶν ἀρχηγῶν εἰς τὰ Ἀνάκτορα, τὴν ἐνθουσιώδη ἐκείνην προπομπήν, ὅτε τοὺς ὑπεσχέθη, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἦτο εἰς τὸ πλευρόν των νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ ὁ ἴδιος πολὺ μακρύτερα ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου σήμερον εὐρίσκοντο, εἰς τὴν παλαιὰν πρωτεύουσάν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐκεῖ ὅπου ἔπεσε μαχόμενος ὁ τελευταῖος τῶν Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου.

Ἐπειτα ἀνέφερε τὴν Βασίλισσαν, τὴν ἀνταξίαν σύντροφον τοῦ αὐτοῦ Βασιλέως, ἀφηγήθη τοὺς λόγους τῆς, ὅτι ἐφιππος καὶ αὐτὴ μὲ τὸ ἄσπρο τῆς ἄλογος ἤθελεν ὁρμήσῃ εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Θεσσαλίας διὰ ν' ἀκολουθήσῃ ὕστερον τὸν μακρινὸν δρόμον, ὅπου ἔδιδεν ἡ ἰδία ὠραῖον τέρμα εἰς τὰ ὄνειρα τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Ἀσπροποταμίτη καὶ τὸ ἐπιτελεῖόν του ἔκλαιον ἐκ τῆς συγκινήσεως τῶν ἀφηγήσεων αὐτῶν.

Ἐκεῖνος ὠμίλησεν ἀκόμη μὲ τὴν ἀπλὴν του ρητορικὴν, εἰς τὴν ὅποιαν προσέθετε δυνάμεις καὶ ἡ ὡς Στέντορος φωνὴ του. Καὶ ἀφοῦ ἔδωκε τοὺς συγκινητικὺς τῶν Βασιλέων χαρακτηρισμούς, ἀνέγνωσεν

ἐπιστολάς των πρὸς αὐτὸν διὰ τῶν ὁποίων τοῦ ἀνήγγειλον τὴν ἐπὶ κειμένην ἀφίξιν των.

Τὸ στρατόπεδον ἀντήχει ἀπὸ ἐπευφημίας καὶ ζητωκραυγᾶς. Ὅλοι ἐξεδήλουν τὴν ἀνυπεμονησίαν των καὶ ἔβλεπον πρὸς μίαν νοερὰν διεύθυνσιν τῶν Ἀθηνῶν, ἔχοντες ἤδη πρὸ αὐτῶν τὸ ὄραμα τῆς ἀφίξεως τῶν Βασιλέων.

Τὴν πρωτὰν τῆς ἐπομένης ἡ πολιορκία τῶν Τρικαλῶν ἤρχισε.

I.

Ἡ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΕΤΟΙΜΑΖΟΜΕΝΗ ΔΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Τὰ ἡλιόλουστα, τὰ φωτεινὰ τοπεῖα τῶν Ἀθηνῶν, δὲν εἶχον ἐπιμονώτερον ἐπισκέπτῃ ἀπὸ τὴν Βασίλισσαν Ἀμαλίαν καὶ οἱ χωρικοὶ τῶν περὶ μερῶν καλλιτέοαν φίλην.

Ἐκάστην πρωτὰν ἐξέδραμεν ἑφιππος προκαλοῦσα τὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν τόλμην μὲ τὴν ὁποίαν ἤλαυνε τοὺς ἵππους της. Ὅτὲ μὲν ἔφερε μαύρην συνήθη ἀμφίεσιν ἀμαζόνος μὲ μικρὸν σκιάδιον, ἄλλοτε δὲ αὐτὸ τὸ ἐθνικὸν ἐνδυμα μὲ μακρὰν λευκὴν ἐσθῆτα. Ἐτρεχε πάντοτε ἐν καλπασμῷ, κουράζουσα καὶ τοὺς μάλλον ἐξησκημένους ἵππους. Ὁ Τζαβέλλας, τὸν ὁποῖον κατὰ προτίμησιν ἐλάμβανε μαζί της εἰς τὰς μακρυὰς της ἐκδρομὰς, ὡμολόγει τὴν ἡττάν του. Ἦτο ἀδύνατον νὰ συναγωνισθῇ πρὸς αὐτὴν ὡς πρὸς τὴν ἀντοχὴν καὶ τοὺς τολμηροὺς δρόμους. Τὸν προεκάλει τίς ἤθελεν ἀνέλθῃ ταχύτερον τὴν κορυφὴν λόφου ἣ ἤθελε πηδήσῃ χάνδακα, καὶ πάντοτε ἐκείνη ἐπετέλει ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον τοὺς ἀθλους αὐτούς.

Κατὰ τὰς ἐκδρομὰς τῆς, ἡ Βασίλισσα ἐφιλοδόξει εἰς τὰ ἡλιόλουστα, τὰ φωτεινὰ ἐκεῖνα τοπεῖα νὰ προσθέτῃ τὴν χάριν τῆς βλαστήσεως. Καὶ δὲν ὑπάρχει χωρίον περὶ τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἠνόνησε μὲ τὴν εὐεργετικὴν τῆς αὐτὴν προσοχὴν. Ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν μέχρι τῆς φαληρικῆς ἀκτῆς ἐφύτευσεν ὡραίαν δενδροστοιχίαν· ὁ ἀνακτορικός κήπος ἦτο ἔργον ἰδικόν τῆς· εἰς τοὺς χωρικοὺς συνίστα νὰ φυτεύουν μορέας, τοὺς ἐδίδασκεν ἡ ἰδία τὴν δενδροκομίαν καὶ τὴν κηπουρικὴν.

Πολλὰ ἐξοχικὰ παρεκκλήσια τὰ περιέσωσεν ἐκ τῆς καταστροφῆς καὶ γύρω τὰ περιέβαλε μὲ τὴν ποίησιν τῶν δένδρων. Ὁ ναῖσκος τοῦ προφήτου Ἡλία παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ὑμηττοῦ οὕτω περιεσώθη καὶ τὸ περὶ αὐτοῦ ἄλλος τονίζει σήμερον μὲ τὸν γλυκὺν ψίθυρον τῶν εὐθάλων του πεύκων τὸ παντοτεινὸν μνημόσυνόν τῆς.

Ἐκεῖνο τὸ πρωὶ εἰς τὸν ἐξοχικόν τῆς πρὸς τὸν Προφήτην Ἡλίαν περίπατον δὲν τὴν συνώδευε πλέον ὁ Τζαβέλλας, μαχόμενος ἐξωθεν τῶν Ἰωαννίνων. Σύνδοξ τῆς ἦτον ὁ αὐτάρχης Γενναῖος Κολοκοτρώνης, ὁ μόνος ἐναπομείνας εἰς τὰ Ἀνάκτορα μετὰ τὴν εἰς Ἡπειρον καὶ Θεσσαλίαν ἀναχώρησιν τῶν ὑπασπιστῶν τοῦ Βασιλέως.

Ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης νεώτερος ἦτο δεινὸς ἱππεύς· ἀλλ' ἤδη καθυστέρει πολὺ, δὲν εἶχε πλέον τὰς αὐτὰς δυνάμεις καὶ ὁ ταχύς δρόμος τῆς Βασίλισσας τὸν ἐκούραζε.

— Σιγώτερα, Μεγαλειοτάτη, τῆς ἔλεγε μὲ τὴν ἀθυροστομίαν του, κληροδότημα τοῦ μεγάλου πατρός του, Σιγώτερα, σὲ παρακαλῶ !

Ἐκεῖνη ἐγέλα ἀθῶν παιδικὸν γέλωτα καὶ εἰς τὸ πείσμα του ἔτρεχε περισσότερον.

— Μὲ εἰδοποιεῖς ποῦ θὰ σὲ συναντήσω, Μεγαλειοτάτη, τῆς ἔλεγε τότε ἐκεῖνος ἀφελῶς καὶ τὴν ἔφινε νὰ προχωρῇ.

Ἐκεῖνη γελῶσα τὸν ἀνέμενε.

Καὶ ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης προσέθετε στερεοτύπως, ὅσακις τὴν συνήντα :

— Ἐγεράσαμε, Μεγαλειοτάτη, ἐγεράσαμε !

Ἐνῷ διήρχοντο τὴν μαρμαρίνην γέφυραν τοῦ Ἰλισσοῦ πλησίον εἰς τὰ στρατιωτικὰ παραπήγματα, ἡ Βασίλισσα ἤρχισε νὰ ἐξιστορῇ πρὸς τὸν αὐλάρχην τὰ γεγονότα τῆς παρελθούσης νυκτός, τὴν ἐπίδοσιν τοῦ τελεσιγράφου τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ συζήτησιν τοῦ Βασιλέως μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καθὼς καὶ τὴν σύνταξιν τῆς ἀπαντήσεως.

Ἦτο πλήρης θάρρος εἰς τὴν ἀφήγησίν της καὶ ἐξεφράζετο μὲ περιφρόνησιν κατὰ τῶν δισταγμῶν, οἱ ὅποιοι ἐξεδηλοῦντο μεταξὺ τινῶν ἐκ τῶν ὑπουργῶν.

Ἐπίστευε παντοτε, ὅτι ἐναντίον εἰς πᾶν ἐμπόδιον ἡ δικαία ὑπόθεσις τῆς Ἑλλάδος ἤθελε στεφθῇ ὑπὸ ἐπιτυχίας.

— Ἀλλὰ δι' αὐτό, ἔλεγεν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, πρέπει ἡμεῖς μόνοι νὰ ἐνεργήσωμεν μετὰ σθένους καὶ νὰ ἐπιμείνωμεν μέχρι τέλους.

Καὶ ἐκτείνουσα τὸ βλέμμα πρὸς τὴν ἐλαφρῶς κυανὴν κορυφὴν τοῦ Ὑψητοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τὰ ὕψη ἐκεῖνα ἐζήτει τὴν ἐμπνευσιν πράξεων ἀνταξίων πρὸς τὰς εὐγενεῖς της προθέσεις, εἶπε πρὸς τὸν αὐλάρχην.

— Ὡστε ἡμεῖς εἴμεθα ἑτοιμοί, κύριε αὐλάρχα.

— Naί, Μεγαλειστάτη.

— Σῶπα λοιπὸν καὶ θὰ φύγουμε μαζί! ἓνα βράδυ, ὁ Μεγαλειότατος, ἐγὼ καὶ τὰ κορίτσια. Στῆς δυατυχιμέναις γυναῖκες τῆς Θεσσαλίας θὰ φέρω ἐγὼ νέα ζωὴ, θὰ δώσω ἀνσκούφισιν καὶ παρηγορίαν. Μὲ τὸ αἰεττάκι μου θὰ ἐξεγείρω πολεμιστὰς καὶ μὲ τοὺς λόγους μου θὰ τοὺς ὠθήσω ἐμπρός, πολὺ ἐμπρός...

— Ἀμποτε, Μεγαλειστάτη, ἔλεγε μὲ δακρυσμένα μάτια ὁ Κολοκοτρώνης.

— Διότι πρέπει νὰ γνωρίζης, στρατηγέ, ὅτι ἐγὼ δὲν θὰ ἡσυχάσω, ἂν δὲν ἰδῶ ὅλην τὴν ὑποδουλωμένην Ἑλλάδα ἐλευθέραν, ὅτι δι' ἐμὲ θρόνος, στέμμα, τιμαὶ δὲν ἔχουν κανένα θέλημα ἢ ὅσον αἰσθάνομαι, ὅτι ὑπάρχουν Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι δουλεύουν ἀκόμη εἰς τὸν τύραννον.

Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ὑγράνθησαν. Ἡ ὥραία τῆς ψυχῇ ἔπασχεν ἀληθινά. Πάντοτε ὁσάκις ὠμίλει περὶ τῶν ὑποδοῦλων Ἑλλήνων, οἱ λόγοι τῆς ἦσαν εἰλικρινεῖς. Μὲ τὴν ἀναπαραστατικὴν διαίθεσιν, τὴν ὁποῖαν εἶχεν ἡ ἡρωϊκὴ τῆς ψυχῇ, ἔβλεπεν ὡς εἰς ζωντανὴν εἰκόνα, διὰ τῶν ἀναμνήσεων τῶν αἰώνων, τὰ μαρτύρια τῶν ἀτυχῶν ὑπάρξεων, αἱ ὁποῖαι ἐδούλευον ὑπὸ τὴν ἀτιμωτικὴν καὶ αἰμοχαρῆ διοίκησιν τῶν Σουλτάνων, ἤκουε τοὺς κοπετοὺς καὶ τοὺς γόους καὶ τοὺς θρήνους τῶν θυμάτων, ἡσθάνετο τὰ δάκρυά των.

— Ναί, ἐξηκολούθησεν, ὁ πειρασμὸς τῶν ἡγεμονικῶν ἀπολαύσεων, στρατηγέ, ποτὲ δὲν ἐκυρίευσεν τὴν ψυχὴν μου. Πρέπει νὰ τὸ ἐννοήσητε αὐτό. Δὲν εἶμαι ξένη ἐδῶ ὅχι, οὔτε ὁ Βασιλεὺς εἶνε ξένος. Κἄποτε μᾶς συκοφαντοῦν, πολὺ συχνὰ μᾶς παραγνῶρίζουν, μᾶς λέγουν ξένους ... Ἴσως καὶ νὰ μὴ μᾶς ἐννοοῦν.

Καὶ μὲ συναρπαζούσαν εὐγλωττίαν ἐξηκολούθησε νὰ λέγῃ, ὅτι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ζῇ ἐὰν δὲν ἡσθάνετο ἕως τὰ βάθη τῆς καρδίας τῆς τὴν ἐλληνικὴν ζωὴν, ἐὰν ἐκ τῆς διανοίας τῆς δὲν ἀπέρρεεν ὡς φυσικὴ σκέψις ἡ ἰδέα τῶν μεγάλων δικαιωμάτων τοῦ ἐλληνισμοῦ.

— Ἡ παραγνώρισις αὐτὴ γνῶρίζεις ποῦ ὀφείλεται, στρατηγέ ; Εἰς τὰς ραδιουργίας τῶν ξένων ... Βαθεῖα αὐτοὶ ἐννοοῦν τὸν ἐλληνισμόν μας καὶ αἱ δυνάμεις, τὰς ὁποίας ζητοῦμεν νὰ προσοικειώθωμεν δίδοντες τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ἀδελφούς μας, τοὺς τρομάζουν. Διότι τὴν Ἀνατολὴν τὴν θέλουν αὐτοὶ νὰ τὴν ἐκμεταλλεῦνται ἐμπορικῶς φθοноῦν καὶ φοβροῦνται τὸ ἐλληνικὸν στοιχεῖον, τὸ ὅποῖον εἶνε ἐξηπλωμένον παντοῦ. Καὶ ραδιουργοῦν ἡμᾶς πρὸς σᾶς, ὅχι ὅλους, ὅχι τὸν ἄγνόν λαόν, ὁ ὅποιος μᾶς ἐννοεῖ μὲ τὴν ἀπονήρευτον ψυχὴν του, ἀλλ' ἐκείνους ἀπὸ σᾶς, οἱ ὅποιοι μεταξὺ σας κάμνουν τοὺς πεφτισμένους καὶ ἐντρέπονται νὰ φαίνωνται Ἑλλήνες ἔχοντες ἓνα περιέργον ἐγώτισμόν νὰ λέγωνται Εὐρωπαῖοι ...

— Αὐτοὺς, Μεγαλειοτάτη, διέκοψεν ὁ Κολοκοτρώνης, ποῦ κάνουν τοὺς γραμματισμένους καὶ φοροῦν φράγκικα καὶ κυττάζουν κάποιους

Ἡ Κατοχή

φυλ. 18

ἀπὸ μᾶς ποῦ πολεμήσαμε τὸν ἐχθρὸ καὶ κάποιους ποῦ φορᾶμε τὴ φουστανέλλα μὲ περιφρόνησι.

— Αὐτοὺς, ναί, εἶπεν ἡ Βασίλισσα ὠργισμένη. Αὐτοὶ ἔχουν ὅλα τὰ μεγάλα ἐλαττώματα, αὐτοὶ ἐκφαυλίζουν τὴ διοίκησι. "Αν τοὺς ἡκούομεν αὐτούς, ὁ Βασιλεὺς καὶ ἐγὼρ ἔπρεπε νὰ ὑποταχθῶμεν εἰς τὴν πονηρεμένη διπλωματία τῶν ξένων. Περνοῦνε ἀπ' ἐμπρὸς μας μὲ τὸ θράσος διδασκάλου, μᾶς δίδουν συμβουλὰς καὶ τοὺς νοιώθουμε τόσῳ βαθεῖα ὅτι ὑποκρίνονται, ὥστε ἡ μόνη ἐντύπωσίς μας ποῦ ἄλλα λέγουν καὶ ἄλλα πράττουν εἶνε, ὅτι ζητοῦν νὰ μᾶς γελάσουν.

— Δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς περάσῃ τίποτε, ἀνεφώνησε μὲ ἀγανάκτησιν καὶ ἀποφασιστικὸν τόνον ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης.

— Ναί, ἀλλ' ἔχουν ἓνα σπουδαῖον ἐπιχειρήμα, παρετήρησεν ἡ Βασίλισσα, ἐρχομένη εἰς τὰς προσφιλεῖς τῆς πολιτικᾶς συζητήσεις, μᾶς διαβάλλουν εἰς τὸν λαόν, ὅτι πολιτευόμεθα ἀντισυνταγματικῶς, ὅτι δὲν θέλομεν τὸ σύνταγμα.

— Τὸ λέγουν αὐτό, διέκοψεν ὁ αὐλάρχης, γιατί δὲν ἡμποροῦν νὰ εἰποῦν, ὅτι δὲν εἰσθε δίκαιοι Βασιλεῖς.

— Ἡμεῖς, παρετήρησεν ἡ Βασίλισσα, ἐννοοῦμεν ἄλλῶς τὰ καθήκοντα τῆς δυναστείας. Ἐν πρώτοις φιλοδοξοῦμεν νὰ δημιουργήσωμεν μεγάλην Ἑλλάδα. Ἐπειτα ἂν αὐτοὶ φαντάζωνται, ὅτι τὸ σύνταγμα ὡς τὸ θέλουν θὰ γείνη ἀφορμὴ διὰ νὰ ἐξασκήσουν αὐτοὶ τυραννίας κατὰ τοῦ λαοῦ, ἀπατῶνται. Μὲ οἰονδήποτε πολιτευμα ἡμεῖς ἐδῶ εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ ἐπιβλέπωμεν αὐστηρῶς τὴν διοίκησιν καὶ ν' ἀπονέμωμεν δικαιοσύνην.

"Ἢδη εἶχον φθάσει εἰς τὸν Προφῆτην Ἡλίαν. Τὸ μικρὸν ἄλσος εἰδείκνυε τὴν ὁδόδροσον αὐγὴν τῆς νεότητός του. Τὸ χαρμόσυνον αὐτὸ θέαμα μετέτρεψε τὰς σκέψεις τῆς Βασίλισσας. Τώρα ὡμίλει πρὸς τὸν αὐλάρχην περὶ τῆς εὐγενοῦς τῆς φιλοδοξίας νὰ μεταβάλλῃ εἰς ἀπέραντον κῆπον τὰς Ἀθήνας καὶ τὰ περίξ τοπεῖα.

— Τὰ μικρὰ αὐτὰ πεῦκα, τοῦ εἶπε, θὰ διηγοῦνται μίαν ἡμέραν τὰς ἐκδρομάς μας.

Ὁ τραχὺς ἀγωνιστὴς δὲν ἠδύνατο νὰ κατανοήσῃ τὴν λεπτὴν αὐτὴν ψυχικὴν διαίσθησιν.

— Τὰ πεῦκα ; ἥρωτησε μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπλανεῖς καὶ τὰ παχέα του χεῖλη κυμικῶς προτεταμένα εἰς ἔκφρασιν ἀπορίας.

— Ναί, τὰ πεῦκα, εἶπεν ἡ Βασίλισσα γελῶσα. Δὲν γνωρίζεις, στρατηγέ, ὅτι τὰ δένδρα ζοῦν καὶ τὰ δένδρα ὀνειρεύονται καὶ τὰ δένδρα διηγοῦνται ;

Ἐκεῖνος δὲν ἐγνώριζε τί ν' ἀπαντήσῃ. Τοῦ ἐφαίνοντο παράδοξοι οἱ λόγοι αὐτοί. Ἐπειτα ἀφ' οὗ ἐσκέφθη εἶπε :

— Τί τὰ θέλεις, Μεγαλειοτάτη, ἡ ἄγρια ζωὴ τοῦ κάναμε ἐμεῖς δὲν μᾶς ἔδωκε καιρὸ ν' ἀγαπήσουμε αὐτὰ τὰ πράγματα. Εἶνε ἀλήθεια πῶς στὰ βουνὰ ἀπάνω μᾶς ἐχρησίμευσαν πολὺ τὰ δένδρα, ἔκρυψαν πολλὰς φορὲς τὰ λημέρια μας ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ Τούρκου. Ἀλλὰ εἴχαμε ὕστερα τόσῃ πολλὰ νὰ σκεφθοῦμε, τοῦ ἐλησμονήσαμε νὰ ἐκφράσουμε καὶ σ' αὐτὰ τὴν εὐγνωμοσύνην μας.

Καὶ ἐγέλασε δυνατὰ ὅπως συνήθιζεν. Ἡ Βασίλισσα μὲ γεμάτη καρδιά συνώδευσε τοὺς γέλωτάς του.

— Ἀπὸ τὰ Λιόσια, ἐξηκολούθησεν ἡ Βασίλισσα, εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένη τοὺς ἐφύτευσαν ἀρκεταῖς μουριῖς καὶ τοὺς ἐδίδαξαν πῶς νὰ καλλιεργοῦν τὸ μεταξωσκώληκα.

— Ἀδίκᾳ πᾶνε οἱ κόποι σου ἐκεῖ πάνω, Μεγαλειοτάτη, παρέτῃρησε μὲ πολλὴν σοβαρότητα ὁ αὐλάρχης. Αὐτοὶ οἱ Ἀρβανίταις δὲν καταλαβαίνουν ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα.

— Μὲ ἀπελπίζεις λοιπὸν ἀπὸ τέτοια ἀσχολία, τοῦ μοῦ εὐφραίνει τὴν ψυχὴ ;

— Ἡ Μεγαλειότης σου κάνει τόσα θαύματα τοῦ μπορεῖ νὰ κάνῃ κι' αὐτό, ὑπέλαβεν εὐλαβῶς ὁ Κολοκοτρώνης. Ἄν καὶ πολὺ φοβοῦμαι, προσέθεσε μὲ δισταγμὸν, ὅτι ἄδικα χάνεις τὸν καιρὸ σου.

Καὶ ἐν συμπεράσματι :

— Εἴμαστε ἀκόμα ἀγρίμια, Μεγαλειοτάτη.

Ἐκείνη τοῦ ἀφηγήθη τότε πόσον ἡμεροὶ ἦσαν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν πατρίδα της, πόσον ἀγαποῦσαν τὴν φύσιν.

— Δὲν εἰμφορεῖς νὰ φαντασθῇς, στρατηγέ, εἶπε, πόσον ὁ ἄνθρωπος γίνεται καλλίτερος καὶ γενναϊότερος, ὅταν ζῇ ἐν μέσῳ τῆς φύσεως, πόσον στενώτερα γνωρίζεται μετὰ τὸν Θεὸν καὶ πόσον αὐτὴ ἡ γνωριμία τὸν κάμνει ἀγαθώτερον καὶ μετρίοφρονον. Ὅλα ὅσα βλέπεις ἐδῶ, βουνά, δένδρα, θάλασσα, ὅλα ὁ Θεὸς μᾶς τὰ ἔχει προετοιμάσει κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἀρκεῖ νὰ ἐνοήσωμεν καὶ ν' ἀγαπήσωμεν τὴν ὡραίαν ὑπαρξίν των διὰ νὰ εὐρωμεν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μᾶς χαρὰν καὶ γαλήνην, τὴν ὁποίαν δὲν θὰ ἠδυνάμεθα ποτε νὰ φαντασθῶμεν, ὅτι ἔχομεν ὡς θεῖον δῶρον, ἡμεῖς οἱ ἴδιοι. Τότε ἡ δύναμις μᾶς εἰς πᾶσαν περίστασιν τῆς ζωῆς μᾶς, θὰ βλέπωμεν, ὅτι ἔχει πηγὴν τὸ δίκαιον, διότι θὰ εἶνε δύναμις βασιζομένη εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ εἶνε δύναμις ἀκατανίκητος.

Ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης ἤκουε τώρα τοὺς λόγους αὐτοὺς ὡς ἀπὸ θείας ἀποκαλύψεως μετὰ μίαν ἀνεκκλήτην γοητείαν εἰς τὴν ψυχὴν του.

— Καὶ πόσα κάνεις δὲν διδάσκεται μετὰ αὐτὸ τὸ θέαμα, ἐξηκολογήθησεν ἡ Βασίλισσα εἰς τὸν αὐτὸν γλυκὺν τόνον τῆς ποιητικῆς της στωμυλίας. Ὅσάκις ἀναβαίνω ἐκεῖ ἐπάνω, καὶ τοῦ ἔδειξε τοὺς ὑψηλοὺς λόφους παρὰ τὰ κράσπεδα τοῦ Ὑμηττοῦ, ἔχω πάντοτε πρὸ ἐμοῦ μίαν ἀποκαλυπτικὴν θέαν. Ἡ πόλις σμικρύνεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου, τὰ χωρία χάνονται, οἱ κόλποι κάτω τῆς παραλίας ἐλαττοῦνται καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν φαίνεται πλέον εἰς τὸ ἄπειρον τῆς δημιουργίας. Τότε βλέπω βαθύως εἰς τὴν ψυχὴν μου, ὁ ἐγωῖσμός μου εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ προσωπικὰς μου ἀδυναμίας καὶ φιλεδοξίας κημιζέται ὑπὸ τὴν παραζάλην τῆς συγκρίσεως. Καὶ μόνον ὅ,τι εἶνε ὡραῖον καὶ μόνον ὅ,τι εἶνε δίκαιον καὶ μόνον ὅ,τι δὲν εἶνε φίλαυτον ἐνδυναμοῦται εἰς τὴν ψυχὴν μου. Τότε ὡς ἀπλὴ γυνὴ καὶ ὡς βασίλισσα, ἔχουσα ἱερὰς ὑποχρεώσεις καὶ καθήκοντα, αἰσθάνομαι, ὅτι

ὀφείλω νὰ τὰ ἐκτελέσω ἐπ' ἀγαθῶ τῶν πολλῶν καὶ εὐρίσκω πρὸς τὸν εὐγενῆ αὐτὸν σκοπὸν νέας πάντοτε δυνάμεις.

— Γι' αὐτό, Μεγαλειοτάτη, ἀνεφώνησε μὲ θαυμασμὸν ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης, εἶνε στιγμαῖς τοῦ λέω μὲ τὸ νοῦ μου, ὅτι ἔχεις ἀνδρῖκια ψυχή.

— Ἡ ψυχὴ εἶνε μία δι' ὅλα τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ, εἶπεν ἐκείνη ἀφίνουσα τὰς σκέψεις της νὰ ἐκφράζουν τὴν ποιητικῶς θετικωτέραν φιλοσοφίαν. Ἀρκεῖ ἡ ψυχὴ νὰ μὴ ζητήσῃ νὰ πλανηθῇ ἀπὸ ἀδίκους ἐμπνεύσεις, νὰ ὁρμάται πάντοτε ἀπὸ τὴν ἀληθῆ της καταγωγὴν. Εἰς λόγος ὀφείλει αὐτὸ νὰ τὸ γνωρίσῃ. Τότε δὲν θὰ ὑπάρχουν πλέον ὀλίγαι προνομιούχοι φύσεις μεταξὺ αὐτοῦ· τότε οἱ περισσότεροι θὰ παρουσιάζουν παρήγορον θέαμα ἀρμονίας ἀγαθῶν πράξεων.

Καὶ δεικνύουσα τὴν Ἀκρόπολιν εἶπε :

— Κύτταξε, στρατηγέ, τὸ μνημεῖον αὐτό ;

— Τὸ κάστρο ; ἠρώτησεν ἀφελῶς ἐκεῖνος ἔχων ἀκόμῃ εἰς τὴν μνήμην του αὐτὴν τὴν ἐντύπωσιν ἐκ τοῦ ἀθανάτου μνηστῆρος.

— Ναί, τὸ κάστρο, ἀπήντησεν ἡ Βασίλισσα δίδουσα τὸν αὐτὸν τόνον τῶν σκέψεών του. Τὸ κάστρο αὐτὸ δὲν εἶνε ἓνα κοινὸν φρούριον. Ἐθυσίασε μόνον εἰς τὸν χρόνον καὶ τὴν ἀδικίαν τῶν περιστάσεων τὸ ἀρχικόν του κάλλος. Τὸ κάστρο αὐτὸ εἶνε ἓν μέγα μνημεῖον, ὅμοιον τοῦ ὑποῖου ὀλόκληρος ὁ κόσμος δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἄλλο. Δεικνύει μὲ τὰ χρυσιζόντα ἐρείπια, τὰ ὅποια βλέπεις ἐπάνω του, αὐτὴν τὴν τελειότητα τῶν ἀνθρώπων περὶ τῆς ὁποίας σοῦ ὡμίλησα πρὸ ὀλίγου, αὐτὴν τὴν ἀρμονίαν τῶν ἀγαθῶν πράξεων τῶν περισσότερων. Καὶ ὁ λαὸς ἐκεῖνος ὑπῆρξε τόσος μέγας διότι ἔζησε πλησιέστερον εἰς τὴν φύσιν καὶ διότι ἀνάμεσα εἰς αὐτὴν ἐγνώρισε τὸν ἀληθῆ Θεόν.

Ὁ εὐφυὲς στρατιώτης δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ παρακολουθῇ τοὺς βαθεῖς ἐλιγμούς τῶν σκέψεών της. Πρὸς στιγμὴν μάλιστα οἱ λόγοι της ἤρχισαν νὰ τοῦ φαίνωνται ἀντιχριστιανικοί. Ἀλλ' ἡ σκέψις αὐτὴ παρῆλθε χωρὶς ν' ἀφήσῃ ἄλλην ἐντύπωσιν ἐκ τῶν λόγων ἐκεί-

νων εἰμὴ ὅτι ὁ Θεὸς ὑπῆρξε καὶ εἶνε πάντοτε εἰς καὶ μόνος, μέγας καὶ δίκαιος. Καὶ ἤκουεν ἤδη ἐκ τῆς ποιητικῆς ἐκείνης ἐξάρσεως χωρὶς νὰ ἐννοῇ ὅλα, ἀλλὰ μᾶλλον διησθάνετο τὰς κυριωτέρας ἐννοίας.

— Κύτταζε τώρα, τοῦ εἶπε πάλιν ἡ Βασίλισσα, τὴν θάλασσαν ἐκεῖ ποῦ ἀστράφτει εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ;

— Τὴν Σαλαμῖνα ;

— Ναί. . . Εἰς ἐμὲ διηγεῖται, ὅτι λαὸς ποῦ ἀνήγειρεν αὐτὸ τὸ μνημεῖον ἦτον ἱκανὸς νὰ καταστρέψῃ ἐκεῖ τὸν ἐχθρὸν τῆς πατρίδος. Τὰ τρόπαια τὰ ἔστησε μὲ τὴν μαγικὴν δύναμιν τοῦ δικαίου μὲ τὴν ὁποίαν ἦτο ποτισμένη ἡ ψυχὴ του. Ἕνας μέγας ποιητὴς μα, ὁ Αἰσχύλος, πόσον ὥραϊα δὲν τὸ λέγει αὐτό!

Ἡ συσχέτισις τῶν πολεμικῶν ἄθλων τῆς ἐναντίον τῶν Περσῶν ναυμαχίας συνήρπαζε τώρα τὸν Κολοκοτρώνην εἰς τὸ ὕψος τῶν ποιητικῶν λόγων τῆς Βασίλισσης. Εἶχεν ἀναγνώσει πολὺ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους, ἐκαυχᾶτο μάλιστα δι' αὐτὸ καὶ ἠρέσκετο εἰς τὰς ἱστορικὰς παραβολάς, εἰς τὰς ὁποίας προσέδιδε μὲ τὸ ἀπείριστον ὕψος του καὶ τὴν παραδοξολογίαν του ἰδιαίτως γοητεῖν. Ἀλλὰ ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχε κατανοήσει τὸ βαθύτερον πνεῦμα τῆς ἱστορίας, τοὺς συνεκτικούς τῆς ἐθνικούς δεσμούς, καλλίτερον ἢ ὅσον τώρα μὲ τὴν ἀποκαλυπτικὴν ἐρμηνείαν τῆς Βασίλισσης. Συνταυτίζων ἑαυτὸν ὑπεράνω τῶν χρόνων μὲ τὸ ἐνστικτὸν τοῦ μακρυνοῦ ἀπογόνου, ἐσκέφθη πῶς ὁ λαὸς ἐκεῖνος κατέπεσε καὶ πῶς ἀπὸ πτώσεως εἰς πτώσιν κατέληξεν ὁ δοῦλος τοῦ ἀπαισιωτέρου τῶν κατακτητῶν.

— Σ' αὐτὴ τὴν ἱστορίαν ἐπάνω, εἶπε διατυπώων ἀφελῶς τὴν σκέψιν του, ἤμποροῦσα νὰ σὲ ρωτήσω, Μεγαλειοτάτη, πῶς ἔγινε καὶ χαθήκαμε τόσα χρόνια ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς ;

Ἡ Βασίλισσα τὸν ἐκύτταζε μὲ βλέμμα προδίδον, ὅτι ἐμάντευε τὴν ἰδίαν τῆς σκέψιν.

— Εἶνε πραγματικῶς, εἶπε, μέγα φαινόμενον αὐτὸ εἰς τὴν ἱστορίαν. Ὅλοι γνωρίζουν καὶ ὅλοι λέγουν, ὅτι οἱ λαοὶ ἀκμάζουν

καὶ παρακμάζουν. Ἀλλὰ τὰ αἷτια τῆς παρακμῆς ἐγὼ τὰ ἀποδίδω
εἰς τὴν ἑλλειψιν ἐκείνης τῆς ἱερᾶς συναισθήσεως, τῆς ὑπεροχῆς τῶν
ἀτόμων, ἡ ὁποία ἔπαυσε νὰ ἐμπνέῃ τοὺς ἀπογόνους τῶν μαχητῶν
τῆς Σαλαμῖνος, καὶ εἰς τὴν ἀπώλειαν μιᾶς ἐνιαίας καὶ ἠθικῆς διευ-
θύνσεως.

Καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη ἐπ' ὀλίγον.

— Τὸ ἰδικόν σας 21, εἶπεν, εἶνε ἡ ἐπιστροφή πρὸς τὸ φῶς. Εἴ-
δατε μίαν ἀκόμη φοράν τὸν Θεὸν κατὰ πρόσωπον εἰς τὴν ἀτομικὴν
σας ἠθικὴν ζωὴν κάτω ἀπὸ τὸ φόβητρον τοῦ αἰσχροῦ τυράννου. Μὴν
ἀκούετε τοὺς ἱστορικοὺς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δολίως καὶ μὲ τὴν
μικροπρέπειαν τῆς διπλωματικῆς ἐπιρροῆς ζητοῦν ν' ἀμαυρώσουν τὸ
ἔργον σας, οὔτε τοὺς διπλωμάτας, οἱ ὅποιοι ὡς ἀντάλλαγμα τῆς
πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνης σας ζητοῦν ν' ἀπαρνηθῇτε τώρα τὸν ἑαυ-
τόν σας. Ἐὰν ἐφάνη πρὸς στιγμὴν, ὅτι αἱ δυνάμεις σας κατὰ τὸν
ἱερὸν ἐκείνον ἀγῶνα δὲν ἦσαν ἐπαρκεῖς καὶ σας ἐδόθη ἔξωθεν βοήθεια,
τοῦτο ὀφείλεται πάλιν εἰς ὑμᾶς τοὺς ἰδίους, οἱ ὅποιοι μὲ τὰ κατορ-
θώματά σας συνεκινήσατε τὴν ἀγνὴν ψυχὴν τῶν ξένων λαῶν.

Καὶ δίδουσα εἰς τὴν ἱστορίαν τὸ ἀναφαίρετον δικαίωμά της νὰ
δεσμεύσῃ τὸ παρὸν διὰ τῶν διδαγμάτων τοῦ παρελθόντος, προσέθεσεν:

— Ἴδου τί ἡμεῖς, στρατηγέ, φιλοδοξοῦμεν ἐν τῇ προσώπῳ
ἡμῶν, ἐκείνην τὴν ἀνωτέραν ἐνιαίαν καὶ ἠθικὴν διεύθυνσιν. Θέλομεν
τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος νὰ βαδίσῃ πρὸς μίαν πλήρη ἀναζωογόνησιν
τῆς ἐλληνικῆς ἰδέας μέχρις ἐνός νέου τοιούτου, εἰς δυνατὸν, μνη-
μείου. Καὶ διὰ νὰ φθάσωμεν ἐκεῖ ὅπου μᾶς φέρει το ὄνειρόν μας μὲ
τὴν ἀκατανίκητον δυνάμιν του, ὀφείλομεν ν' ἀντιτάξωμεν παντοῦ
τὴν ἀντίστασιν ἐκείνην, ἔστω καὶ δι' ἰδίας ἡμῶν καταστροφῆς, ἡ
ὁποία ἀντίστασις ἤθελεν ἐξασφαλίσαι τὸ ἔθνος ἀπὸ μιᾶς νέας
πτώσεως.

Ἐμάστιξε τὸν ὑψηλὸν τῆς λευκὸν ἵππον καὶ ἔνευσεν εἰς τὸν
αὐτάρχη νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ.

— Πόσα εἶπαμε, παρετῆρησε γελῶσα. Καὶ ἂν ἐνθυμοῦμαι κα-
λῶς τὴν μεγάλην αὐτὴν παρέκβασιν τὴν ὀφείλομεν εἰς τὴν πτωχὴν

ζωὴν τῶν μικρῶν ἐκείνων δένδρων. Τώρα νὰ προχωρήσωμεν ὀλίγον ἀκόμη.

Καὶ μὲ δυνατόν κέντημα τοῦ πτερνιστήρος ἐρρύθμισε ταχύτερον βηματισμὸν τοῦ ἵππου της.

Μὲ ὁρμὴν δέ, ἡ ὁποία ἔφερεν εἰς τὴν ψυχὴν της πνοὰς ἰσχυροτέρας ζωῆς, διήλαυε τώρα τὸν μικρὸν δρομίσκον, ὁ ὁποῖος δι' ἐλαφρᾶς κλίσεως ἀνελίσσεται πρὸς τὴν κορυφὴν μεγάλου λόφου παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ὑμηττοῦ.

— Δὲν ἤξεύρεις, στρατηγέ, εἶπεν αἰφνης, τι ὀνειρεύομαι γι' αὐτὸ ἐδῶ τὸ μέρος. Εἶνε τὸ ωραιότερον τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ ποῦ τώρα καιρὸς, ἔχομεν ἄλλας προετοιμασίας, δὲν εἶν' ἔτσι ;

— Μεγαλειοτάτη, παρετήρησεν ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης, νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ ἐπιστρέψωμεν.

— Ἐκκυράστηκες πάλιν ; ὑπέλαβε γελῶσα ἡ Βασίλισσα, ἐνῶ πεισμόνως ὕψωνε τὸ μαστίγιον διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἵππον της περισσότερον δρόμον.

— Δὲν θέλω σήμερα νὰ καυχθῶ δι' ὅ,τι παραπονῶμαι κάθε μέρα, εἶπεν ὁ αὐλάρχης, ἀλλὰ λησμονεῖς. Μεγαλειοτάτη, ὅτι ἔχομε ὑπουργικὸ συμβούλιον. Καὶ εἶνε τὸ σπουδαιότερον.

Ἡ Βασίλισσα ἔγεινε περίφροντις. Μηχανικῶς ἔστρεψε τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου.

— Ἀ! ναί, εἶπε σκεπτική, παρ' ὀλίγον νὰ τὸ λησμονήσω. Καὶ πρέπει νὰ λάβω καὶ ἐγὼ μέρος εἰς τὸ συμβούλιον αὐτό.

— Νὰ λάβῃς, Μεγαλειοτάτη, πρέπει εἶπε, μετὰ πεποιθήσεως ὁ Κολοκοτρώνης. Δὲν ξέρω γιατί, ἀλλὰ μοῦ φαίνεται, ὅτι οἱ κύριοι αὐτοὶ φοβοῦνται περισσότερον τοῦ λόγου σου ἀπὸ τὸ Βασιλεῖα.

Ἐνα χαμόγελο ἔλαμψεν ἐπὶ τῆς μορφῆς τῆς Βασίλισσας.

— Θέλω νὰ τοὺς δείξω, ἀνεφώνησεν, ὅτι δὲν εἶμαι τόσον ἀνεύθυνος ὅσον φαντάζονται.

Ἡδὴ ἤρχισε νὰ σκέπτεται τὴν τρέχουσαν πολιτικὴν καὶ τὰ δρῶντα πρόσωπα.

Ἡ Βασίλισσα πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν καὶ τὸν Σοῦτσου
 — Ν' ἀφήσουν, νὰ ἐγκαταλείψουν τὸν Βασιλέα μόνον
 (Κατὰ τὴν δραματικὴν ὑπόκρισιν εἰς τὴν
 Πέτρου Λέοντος (᾽Οθωνος), Βεάκη (Κριεζή)
 καὶ τῆς κυρίας Χρηστίνης Ν. Κουκούλα

— Τί φρονεῖς ὅτι θὰ γείνη στὴ Βουλὴ, στρατηγέ ; ἠρώτησεν.
 "Εχουμε τὴν πλειονοψηφίαν ;

— "Οσω γι' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, Μεγαλειοτάτη. Ἄλλ' ἐγὼ μὲ τὸ μικρὸ μου κεφάλι λέγω, τί ντροπὴ νὰ ὑπάρχουν βουλευταὶ νὰ σκέπτονται διαφορετικὰ ἀπὸ μᾶς.

— Ὁ φόβος τοὺς κάμνει.

— Καὶ κάτι ἄλλο, ποῦ ντρέπομαι νὰ τὸ πῶ στὴ Μεγαλειότητά σου.

— Τί ; ἠρώτησεν ἡ Βασίλισσα ἀνήσυχος.

— Καὶ τὸ πολιτικὸν συμφέρον.

— Τὸ πολιτικὸν συμφέρον, ἐπανελάθεν ἐκείνη ἐκπληκτος καὶ ὡς μὴ ἐννοῶσα.

— Πῶς ἡ Μεγαλειότης σου, ἐπέμεινεν ὁ Κολοκοτρώνης, δὲν θέλει νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ὑπάρχουν ἀπ' αὐτοὺς πολλοί, ποῦ προβλέπουν μίαν ἀποτυχίαν εἰς τὴν ἐθνικὴν μας πολιτικὴν καὶ μίαν ὑπουργικὴν μεταβολήν ;

— Ὑπουργικὴν μεταβολήν ; ἀνέκραξεν ἡ Βασίλισσα, ποτέ ! Ἴσως μεταβολὴν ν' ἀποπέμψωμεν καὶ μερικοὺς ἐκ τῶν κυρίων, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν μέρος εἰς τὸ σημερινόν Ὑπουργεῖον.

— Ὑπουργικὴν μεταβολήν, πιστευσέ το, Μεγαλειοτάτη. Ἀρχίζουν μάλιστα νὰ σχεδιάζουν καὶ τὸ νέον Ὑπουργεῖο. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς μιλοῦν τακτικὰ μὲ τοὺς πρέσβεις Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας.

Ἡ Βασίλισσα ἠσθάνθη ἀγανάκτησιν καὶ θυμόν.

— Πάντοτε οἱ ξένοι ! ἀνεφώνησε. Τί θέλουν αὐτοὶ ν' ἀναμειγνύονται εἰς τὰ ἰδικὰ μας πράγματα καὶ νὰ τολμοῦν ἀκόμη νὰ φαντάζονται, ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν εἶνε ἐλευθέρᾳ χώρα καὶ δὲν ἔχει συνεπῶς δικαίωμα νὰ φροντίζῃ μόνη περὶ τῶν ὑποθέσεων της ;

— Δὲν πταῖουν αὐτοί, Μεγαλειοτάτη, εἶπεν ὁ Κολοκοτρώνης. Αὐτοὶ τὸ συμφέρον τοὺς κυττάζουν· φταῖνε οἱ δικοὶ μας, ποῦ θέλουν νὰ δεῖξουν πῶς κοντὰ σ' ἓνα πρέσβυ παίρνουν ἀπὸ τὸ μεγαλειό του τὴ λάμπι καὶ πῶς τὰ λόγια τῶν ξένων κλείνουν μονάχα μέσα τῶν δικαιοσύνη. Θυμήσου τὰ Παρχερικά, Μεγαλειοτάτη !

— Τώρα ἐννοῶ, εἶπεν ἡ Βασίλισσα περίφροντις. Τώρα ἐννοῶ πῶς ἔφθασε καὶ πρόξενοι ἀκόμη ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας ν' ἀναφέρονται εἰς τὰς ἐδῶ πρεσβείας των δι' ὑποθέσεις Ἑλλήνων ὑπηκόων.

Καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐσίγησε. Κάποιον τρεμερὸν προαίσθημα ἤρχισε νὰ τὴν κυριεύῃ. Ἐφαντάσθη μίαν ἐκδίκησιν των ξένων, καὶ τὸ ὅποιον θὰ ἦτο τόσο φοβερόν, ὥστε νὰ παρασύρῃ εἰς τὴν καταστροφὴν τὸν Ἑλληνικὸν Θρόνον.

Ἀλλὰ τὸ μαῦρον αὐτὸ νέφος, τὸ ὅποιον ἐσκίασε τὴν διάνοιάν της, δὲν ἐβράδυνε νὰ διαλυθῇ πρὸ τῆς ἰδέας, ὅτι αἱ ἡθικαὶ ἀρχαὶ τῆς δυναστείας των ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ καρποφορήσουν μίαν ἡμέραν εἰς τὸ ἔθνος. Καὶ μόνον θλῖψιν ἠσθάνθη εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας της, τὴν παντοτεινὴν ἐκείνην θλῖψιν, ὅτι δὲν ἦτο μήτηρ καὶ δὲν ἔδωκεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Θρόνον διαδόχον.

Ἦδη εἶχον φθάσει πρὸ τῶν Ἀνακτόρων. Ἐξω εἰς τὰ προπύλαια πλῆθος πολὺ ἀνέμενε. Συγκεντρώσεις λαοῦ ἐγίνοντο καθ' ἐκάστην, ἀλλὰ τώρα ἦσαν περισσότεροι.

Ἡ συγκεντρώσις αὐτὴ δὲν διέφυγε τὴν προσοχὴν τῆς Βασίλισσης.

— Κόσμος πολὺς, βλέπω, εἶπε πρὸς τὸν αὐλάρχην.

— Θαρῶ, ἀπήντησεν ἐκεῖνος, πῶς ἤρθαν γιὰ τὸ συμβούλιο.

Ἡ Βασίλισσα ἐξέφρασεν ἐκπληξιν πῶς ἐγνώσθη τόσο ταχέως τὸ πρᾶγμα.

— Μὴ σοῦ φαίνεται παραξένο αὐτό, Μεγαλειοτάτη; φθάνει ἓνας ὑπουργὸς νὰ ξέρῃ καὶ τῶμαθε ὅλος ὁ κόσμος !

Τὸ πλῆθος ἐπευφήμησε τὴν Βασίλισσαν, ἡ ὁποία ἐν καλπασμῷ εἰσῆλθε διὰ τῆς μικρᾶς δυτικῆς θύρας τοῦ κήπου. Ἐκεῖ ἀφίππευσε καὶ μὲ ταχὺν βηματισμὸν ἀνέβη τὰς ὀλίγας βαθμίδας τοῦ περιστευλίου. Ἀκολουθουμένη ὑπὸ τοῦ αὐλάρχου εἰσῆλθεν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Βασιλέως, τὸ ὅποιον ἦτο ἔρημον κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην.

— Οἱ κύριοι δὲν ἦλθαν ἀκόμη, εἶπεν ἡ Βασίλισσα· ἐφθάσαμεν ἐγκαίρως. Πόσον μὲ πειράζει ἡ ἰδέα, ὅτι θὰ τοὺς ἀντιμετωπίσω καὶ πάλιν καὶ θὰ ὑποχρεωθῶ νὰ συζητήσω μαζί των...

— Ἄν βγάλης τὸ ναύαρχο καὶ τὸ Σκυττα, Μεγαλειοτάτη, τοὺς ἄλλους καὶ ἐγὼ οὔτε νὰ τοὺς ἰδῶ στὰ μάτια μου θέλω. Βαρέθηκα νὰ τοὺς ἀκούω νὰ μιλοῦνε μὲ τὸ διεθνὲς δίκαιον, νὰ φέρουν τὴν ἀπελπισία καὶ νὰ παραιτοῦνται.

— Δὲν φαντάζεσαι, ἀνεφώνησεν ἐν ὀργῇ ἡ Βασίλισσα, θὰ ἤθελα μιὰ γιὰ πάντα νὰ τοὺς δώσω ἓνα καλὸ μάθημα. Περιερίζω ὅμως μὲ πολὺν κόπον τὸν ἑαυτὸν μου. Προχθὲς ὅμως ἄρχισα τὰς ἐχθροπραξίας καὶ ὁ Πήλικας τὸ κατάλαβε.

— Ὅταν τοῦ εἶπες πότε θὰ κἀνὴ τὰ θαύματά του ἐπὶ τέλους! Ἄμ, Μεγαλειοτάτη, δὲν τοῦλεγες καλλίτερα νὰ παύσῃ νὰ παραιτῆται. Ὅσας παραιτήσεις ὑπέβαλε αὐτὸς καὶ ὁ Προβελέγγιος, δὲν πιστεύω νὰ ὑπέβαλαν διακοινώσεις οἱ πρέσβεις ἴσα μὲ τώρα. Ἀλλὰ, Μεγαλειοτάτη, παραιτοῦνται σήμερα ποῦ μυρίζει μπαρουτι' ὥς ἦταν ἀλλήλως τὰ πράγματα κι' ἐβλέπαμε ἂν θὰ ἔφευγαν κι' ἂν τοὺς διώχναμε. Ἐχει γλύκα τὸ ὑπουργεῖν Μεγαλειοτάτη!

— Ἐνα πρέσβυν νὰ ἰδοῦν, τὰ χάνουν καὶ εἶνε ἔτοιμοι νὰ δώσουν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν διπλωματίαν περισσότερα ἀφ' ὅσον ζητεῖ.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆλθεν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Παῖκος.

— Ἄ! νὰ ὁ ἐξοχώτατος ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, εἶπε σιγὰ πρὸς τὴν Βασίλισσαν ὁ Κολοκοτρώνης.

— Θὰ ἔφθατα ἴσως προώρως, εἶπεν ὁ Παῖκος. Ἀνέλπιστος δι' ἐμὲ ἡ συνάντησις, Μεγαλειοτάτη.

— Εἰς ἡμέρας τοιαύτας δοκιμασίας, εἶσθαι πάντοτε εὐπρόσδεκτος.

Ὁ ὑπουργὸς ἦτο κάτωχρος, ἔφερε δὲ ἔγνη αὐπνίας. Τὸ θάρρος τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς τὸν Βασιλέα τὴν προηγουμένην νύκτα τὸν εἶχε καὶ πάλιν ἐγκαταλείψει. Ἡσθάνετο ὅτι ἔχανεν ὅλον ἐν τὰς δυνάμεις του. Πρὸ ὀλίγου εἶχε λάβῃ ἀπειλητικὴν διακοινώσιν τῶν πρέσβεων Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας καὶ τοῦτο συνέτεινε νὰ τὸν βυθίσῃ καὶ πάλιν εἰς τὰς μελαγχολικὰς καὶ ἀπαισιοδόξους ἰδέας του.

— ὦ ! Μεγαλειοτάτη, εἶπε μὲ παραπονετικὸν τόνον φωνῆς, θὰ ἐπεθύμουν νὰ μὴ βλέπω καὶ νὰ μὴν ἀκούω.

— Μαντεύω τὴν δυσχερῇ πάντοτε θέσιν σας, ὑπέλαβεν ἡ Βασίλισσα, ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη νὰ δείξετε, ὅτι ὅσον μικρὰ καὶ ἂν εἶνε ἡ θέσις αὐτή, ἔχει τὴν δύναμιν τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς δικαιοσύνης.

— Δὲν λέγω ὅχι, ἀπήντησεν ὁ ὑπουργός, ῥοῦτε φοβοῦμαι, πιστεύσατε, Μεγαλειοτάτη, τὰς ἀπειλὰς τοῦ Νεσέτ-μπέτη. Δυστυχῶς σήμερον δὲν εἶνε μόναι, ἰδοὺ ὅτι τὰς συνοδεύουν αἱ ἀπειλαὶ τῶν πρέσβων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἔλαβον διακοινῶσιν τῶν δύο τούτων πρέσβων, διὰ τῆς ὁποίας μᾶς γνωστοποιοῦν, ὅτι ὀφείλομεν νὰ δώσωμεν προσοχὴν εἰς τὰ αἰτήματα τοῦ Νεσέτ μπέτη, ἄλλως αἱ συνέπειαι θὰ εἶνε ἐπιζήμιοι εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸς τὴν ἀπειλητικὴν ταύτην ἀναγγελίαν ἡ Βασίλισσα ἔδειξε πλήρη ἀδιαφορίαν. Ἐπειτα ἠρώτησεν, ἂν ὁ ὑπουργός εἶχεν ἴδει καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸν Περτιάνη.

— Μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς διακοινώσεως τῶν δύο πρεσβευτῶν, ἀπήντησεν ὁ Πάϊνος, ἦλθεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον, ὡς νὰ ἐγνώριζε τὸ πρᾶγμα. Ἐλαβὰ καὶ πάλιν ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσω μαζὶ τοῦ. Μοῦ ἐπανέλαβε τὰ αὐτά, ὅσα μοῦ εἶπε καὶ κατὰ τὴν προχθεσινὴν νύκτα· ἀλλ' ἐξ ὅσων ἠγόησα καὶ πάλιν τίποτε δὲν πρέπει ν' ἀναμείνωμεν ἐκ Ρωσσίας, διότι τίποτε δὲν δύνανται νὰ μᾶς κάμουν.

Ἡ Βασίλισσα ἠσθάνθη ὀργήν. Ἡ ἐπιμονὴ αὐτῇ τοῦ ὑπουργοῦ νὰ ἐπαναλαμβάνη ὡς κατὰ τὴν συνδιάλεξιν τῆς προχθενῆς νυκτός, τὴν ἐκ Ρωσσίας συνδρομὴν, τὴν ἔφερεν ἐκτὸς ἑαυτῆς.

— Ἀπορῶ πῶς ἐπιμένετε νὰ πλανᾶτε τὰς σκέψεις σας εἰς νεφελώδεις εἰκασίας, ἀνέκραξε, καὶ πῶς δὲν ἐκτιμᾶτε τὴν πραγματικότητα, τὴν ὁποίαν ἔχετε ἐνώπιόν σας. Ἐκινήθημεν διότι ἀναμένομεν συνδρομὴν ἐκ Ρωσσίας ; Τώρα βλέπω, δι' αὐτῆς τῆς ἐπιμόνου ἐκφράσεώς σας, πῶς χαρακτηρίζομεθα ὡς ρωσόφιλοι. Προ-

φανῶς παρανοεῖτε τὰς ἐλπίδας μου ὡς μίαν συντρέχουσιν ὑπὲρ ἡμῶν μετατροπὴν τῶν πολεμικῶν γεγονότων.

Καὶ μετὰ μικρὰν σιγὴν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐπιδόξον τῶν ἡρωϊκῶν της σκέψεων :

— Ἡμεῖς ἐκινήθημεν, ἀνεφώνησε, χάριν τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν μας καὶ ἐν τῇ συναισθήσει τῆς ἠθικῆς ἡμῶν δυνάμεως. Καὶ ἀφοῦ ἀπαξ ἐπράξαμεν τοῦτο, ὀφείλομεν μέχρι τέλους νὰ ἐμμείνωμεν. Ἡ θέλησις ἡμῶν, κύριε Παῖκε, δὲν ἀναγνωρίζει δισταγμοὺς καὶ ἀν πρόκειται νὰ θυσιάσωμεν τὰ πάντα, τὴν ἡσυχίαν μας καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν μας... Ὡστε, κύριε ὑπουργέ, ἂς ἐκλείψῃ πᾶς δισταγμός, τὸ σύνθημά μας εἰς τὸ ἐξῆς ἔστω : φωτιά, παντοῦ φωτιά !

Καὶ ὀρμητικὴ εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἰδιαίτερα δώματα τοῦ Βασιλέως.

Ὅταν ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης ἔμεινε μὲ τὸν Παῖκον, τὸν ἐλλη-
σίασε καὶ τοῦ εἶπεν :

— Δὲν μπορεῖτε, ἀδελφέ, ἐσεῖς οἱ γραμματισμένοι νὰ καταλάβετε ἓνα πρᾶγμα, ὅτι ὄχι ὁ Νεσέτ-μπένε, ὄχι ὁ πρέτβυς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ὁ κόσμος ὅλος νὰ μᾶς κηρύξῃ τὸν πόλεμον, ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα ἐννοοῦν νὰ χάσουν τὸ θρόνον, νὰ χάσουν τὴ ζωὴ τους, ἀλλ' ὄχι νὰ ὑποχωρήσουν ;

— Ὁ Θεός, στρατηγέ μου, νὰ βάλῃ τὸ χέρι του, ὑπέλαβε κινῶν ἐν ἀπελπισίᾳ τὴν κεφαλὴν ὁ Παῖκος.

— Ὁ Θεός εἶνε μαζί μας, ἀπήντησε μὲ ὑπερηφάνειαν ὁ Κολοκοτρώνης, ποτὲ δὲν πάει μὲ τοὺς δειλοὺς ὁ Θεός. Στῆς Θερμοπύλαις οἱ τρακόσιοι ἔπεσαν, ἐνίκηθησαν, κατεστράφησαν, ἀλλὰ ἡ ἱστορία τοὺς λέει νικητάς.

Ὁ Παῖκος ἐπειράχθη καὶ θέλων ν' ἀνταποδώσῃ τὴν ἔμμεσον μομφὴν εἶπεν εἰρωνικῶς :

— Πῶς πᾶνε τὰ ἀπομνημονεύματα ;

— Τὰ διέκοψα, ἀπήντησεν ὁ Γενναῖος, διότι περιμένω νὰ ἰδῶ πῶς θὰ τὰ βγάλῃς πέρα τοῦ λόγου σου μὲ τὴ διπλωματία σου.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆλθον οἱ Ὑπουργοὶ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ

τῆς Δικαιοσύνης, Προβελέγγιος καὶ Πήλικας. Ἐρρίψαν εἰς τὸν αὐ-
λάρχην βλέμμα δυσπιστίας καὶ οἶσνεϊ περιφρονήσεως.

Ἐκεῖνος τὸ ἠνόησε καὶ ἀνεῦρε καὶ πάλιν ὅλην τὴν ἐτοιμότητα
τοῦ πνεύματός του.

— Μαζί ἔρχεσθε ; τοὺς εἶπε. Παραίτησιν θὰ ὑποβάλετε !

Καὶ μὲ ἀπειλητικὸν τόνον :

— Μὴ τολμήσετε νὰ τὸ κάνετε, διότι δὲν ἐγγυῶμαι.

Ὁ Πήλικας, χωρὶς νὰ δώσῃ ἀπάντησιν, ἔκυψε καὶ εἶπε χαμηλο-
φῶνως πρὸς τὸν Προβελέγγιον :

— Ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶνε γεμάτη ἀπὸ ρομαντισμόν.

— Ζῶμεν εἰς τὰς νεφέλας, ἐψιθύρισεν ὁ Προβελέγγιος.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐνόμισεν, ὅτι εἶχε μαντεύσει τὰ λεγόμενα τῶν :

— Δὲν σὰς τὸ εἶπα ἐγώ ; ἀνεφώνησε. Συνεννεῖσθε διὰ τὴν
παραίτησιν.

Καὶ δεικνύων πρὸς αὐτοὺς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν
ἐπρόσθεσε :

— Ἐρωτῆστε ὅμως καὶ τὸν Παῖκον, ὁ ὁποῖος βλέπει τακτικὰ
τὸν Μεγαλειότατον καὶ πρὸ ὀλίγου εἶδε καὶ τὴν Βασίλισσαν.

— Ἦτο κεραυνός ! ἐπεβεβαίωσε ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν.

— Πέστε τα μὲ ἀνέσιν ἐπανάλαβεν ὁ Κολοκοτρώνης, ἐγὼ
πηγαίνω.

Καὶ ἐκινήθη νὰ φύγῃ, ὅτε εἶδεν ἐρχόμενον τὸν Ὑπουργὸν τῶν
Στρατιωτικῶν Σούτσον.

— Ἄ ! εὐτυχῶς, προσέθεσε στρεφόμενος, σὰς ἀφίνω καὶ καλὸν
ἀντιπρόσωπον.

Μεθ' ὃ ἐξῆλθεν.

Ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ Σούτσου ὁ Πήλικας ἔκυψε καὶ πάλιν εἰς τὸ
οὖς τοῦ Προβελέγγιου καὶ εἶπε σιγά.

— Δὲν σοῦ φαίνεται σὰν τενοριῖνος ;

— Ἀκριβῶς, ἀπήντησεν ὁ ἄλλος.

Καὶ μὲ ὕψος ἀγανακτήσεως προσέθηκε :

— Πρὸ πάντων μὲ πειράζει ἡ ἰδέα, τὴν ὁποίαν ἔχει περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του· νομίζει, ὅτι μόνος αὐτὸς εἶνε πατριώτης.

Τὸν Σοῦτσον δὲν διέλαθεν ἡ ἐχθρική στάσις τῶν δύο συναδέλφων του.

— Συνωμοτεῖτε ; ἀνέκραξεν.

Ὁ Πήλικας τότε ἐπροχώρησεν ὀλίγον πρὸς αὐτόν :

— Διατί νὰ σὰς τὸ κρύψωμεν ; ἀπήντησε. Συνωμοτοῦμεν κατὰ τῶν αὐθαιρεσιῶν, αἱ ὁποῖαι γίνονται, παρὰ πᾶσαν συνταγματικὴν εὐθύνην καὶ συνωμοτοῦντες ἀμυνόμεθα ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἡμῶν.

Ὁ Σοῦτσος ἐξερράγη εἰς καγχασμούς.

— Ἐκτιμῶ, ἐξηκολούθησεν ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα καὶ τὴν ἀνδρείαν οἰουδήποτε, ἀκόμη καὶ τοῦ ὑπαξιωματικοῦ σὰς ἐκείνου, ὁ ὁποῖος αὐθαιρέτως καὶ ἄνευ διαταγῆς εἰσέβαλε μὲ τὸ τάγμα του εἰς τὸ Τουρκικὸν ἔδαφος, ἀκόμη καὶ τῶν ὑποδίκων καὶ καταδίκων ...

— Κύριε, διέκοψεν ὁ Σοῦτσος ἐν ὀργῇ. Δὲν πιστεύω νὰ μὲ θεωρῇτε συνένοχον αὐτῆς τῆς δραπετεύσεως ;

Ἄλλ' ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἐξηκολούθησεν εἰς τὸν αὐτὸν ἐπίμονον τόνον.

— Καὶ οἱ ὅποιοι κακοῦργοι ἐξῆλθον εἰς Θεσσαλίαν, ἀλλ' ἡ ἐκτίμησίς μου αὐτῇ εἶνε σχετική, κύριε.

Καὶ ἀποφθεγματικῶς :

— Ἐφ' ὅσον κινδυνεύει τὸ ἔλκον, ἐφ' ὅσον κινδυνεύει ἡ πατρίς, ἔχομεν καθήκον νὰ τὴν σώσωμεν θυσιάζοντες ἂν εἶνε ἀνάγκη οἰονδήποτε.

— Ἵσως καὶ ἐμὲ τὸν ἴδιον, ἀνεφώνησεν ὁ Σοῦτσος, Ἵσως καὶ αὐτὸν τὸν Βασιλέα, διατί ὅχι καὶ ὅλους τοὺς Ἡπειρώτας καὶ τοὺς Θεσσαλοὺς καὶ τοὺς Μακεδόνας ; Εἶνε καὶ αὐτὸ μία πολιτικὴ, πολὺ εὐάρεστος εἰς τὸν κ. Οὐαῖς καὶ τὸν κ. Ρουάν. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους δὲν νομίζετε, κύριε, ὅτι εἶνε ἀπρεπές, ὅτι εἶνε ἀντεθνικὸν ἡμεῖς οἱ δύο, καθ' ἣν στιγμὴν μάχονται οἱ ἀδελφοί μας, νὰ δίδωμεν ἀφορμὴν εἰς διενέξεις, νὰ ἐνβαρρύνωμεν δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου πολλὰς, οἱ ὅποιοι

ἀπὸ ἀπερισκεψίαν καὶ ἀπὸ ὑπερβολὴν συντηρητικότητος νὰ γίνωνται οἱ ἴδιοι καταδότες εἰς τοὺς πρέσβεις ;

— Βεβαίως αὐτὸ εἶνε κακότηες, παρετήρησεν ὁ Προβελέγγιος, ἀλλ' ὁμολόγησε, κύριε συνάδελφε, ὅτι καὶ σὺ ὑπερβαίνεις κάποτε τὰ ὅρια προκαλῶν διαρκῶς τοὺς συναδέλφους σου.

— Ἄν ὅλα αὐτὰ τὰ ἀποκαλεῖτε σεῖς πολιτικὴν, ἐξηκολούθησεν ὁ Πήλικας, δὲν ἔχω ἢ νὰ σὰς ἀντιτάξω τὰ ἀποτελέσματα της. Παραβιάσαντες πᾶσαν συνθήκην, κηρύξαντες τὸν πόλεμον δολίως, ἀποξενωθέντες τῶν ἀξιοματικῶν μας καὶ τῶν στρατιωτῶν, πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἐλιποτάκτησαν εἰς τὰ σύνορα, ἰδοὺ ὅτι τὴν στιγμὴν καθ' ἣν λαμβάνομεν τὰ ἀντίποινα καὶ ἡ Τουρκία μᾶς κηρύσσει τὸν πόλεμον κινδυνεύομεν νὰ εὐρεθῶμεν ἄνευ στρατιωτῶν.

— Καὶ ὅμως εἴμεθα κύριοι τῆς Θεσσαλίας, ἀντέτεινεν ὁ Σοῦτσος καὶ αἱ δυνάμεις, τὰς ὁποίας ἔχομεν εἰς τὴν διάθεσιν μας, εἶνε ἄρκεταί. Ἄλλ' ἡ πολιτικὴ σας διστακτικὴ καὶ φοβισμένη ἀπειλεῖ νὰ μᾶς φέρῃ ἀντιμετώπους πλησίον τῶν Τούρκων τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ τοὺς Γάλλους.

— Καὶ τί νὰ λέγῃ κανεὶς εἰς τοὺς πρέσβεις, τί νὰ τοὺς ἀπαντᾷ, εἶπεν ὁ Πάϊκος δειλά· . . . σὰς βεβαιῶ . . .

Ἄλλ' ὁ Σοῦτσος τὸν διέκοψεν ἀποτόμως :

— Ἀρκετά ! Εἶνε ἀσέβεια ! . . .

Καὶ ἔδειξε πρὸς τὰ δώματα τοῦ Βασιλέως.

Μεθ' ὃ ἐπανέλαβεν :

— Ὁ μὴ δυνάμενος ν' ἀνθέξῃ μέχρι τέλους εἶνε εὐκολον νὰ εὕρῃ διέξοδον . . .

— Θὰ ἦτο εὐτύχημα, ἀπήντησεν ὁ Πήλικας. Δηλῶ δὲ διὰ τελευταίαν φορὰν, προσέθηκε, ὅτι δὲν δέχομαι ἀπειλὰς καὶ ἂν δὲν προβαίνω εἰς τὴν παραίτησίν μου . . .

Ἄλλὰ τὸν διέκοψεν ὁ πρωθυπουργὸς Κριεζῆς, ὁ ὁποῖος ἤρχετο.

— Ἡσυχίαν, κύριοι, ἐφώναζεν ἐπιτακτικῶς ὁ ναύαρχος, ἔξω ὁ κόσμος λέγει, ὅτι εἴμεθα διηρημένοι, ὅτι διαρκῶς παραιτεῖσθε. Ἡ

Ἡ Κατοχή

φυλ. 17

κατάστασις αὐτὴ θὰ φέρῃ διαίρεσιν εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν, τὸ ἔθνος θὰ φανῇ διηρημένον.

— Ἡ ἀντιπολίτευσις ἀφορμὴν ζητεῖ, σὰς εἰδοποιῶ, εἶπεν ὁ Προβελέγγιος. Ἦδη ὁμιλοῦν περὶ ὑπουργεῖου Μαυροκορδάτου καὶ ὁ Καλλέργης ἔφθασε σήμερα. Μᾶς τὸν στέλνει ἡ Γαλλία. Ἐφυγε μὲ τὸν κόκκινον σκούφο καὶ ἐπιστρέφει μὲ τὸ τρικαντὸ τῆς συντηρητικότητος.

— Δὲν ἀργῶ νὰ τὸν στείλω στὸ Παλαμῆδι ! ἀνέκραξεν ὁ Σοῦτσος ἐν ὀργῇ.

Ἄλλ' ὁ Πάϊκος ἀνήσυχος παρενέβη.

— Τί ὠφελεῖ αὐτό, παρετήρησε.

Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν Προβελέγγιον.

— Εἴπατε, κύριε συνάδελφε, ὅτι ὁ Μαυροκορδάτος ;...

— Θὰ σχηματίσῃ τὸ ὑπουργεῖον τοῦ ἀφοπλισμοῦ, συνοπλήρωσεν ἐκεῖνος. Θὰ τὸ ἰδῇτε, ἔλεγεν ὁ Ρουὰν χθὲς εἰς τὸν Χρηστίδην.

— Ἄλλος ἀγεμόμυλος ! ὑπέλαβε περιφρονητικῶς ὁ Σοῦτσος.

— Ἐφυγε διωγμένος ἀπὸ τὴν πόρτα, εἶπεν εἰς τὴν αὐτὴν ἔκφρασιν ὁ Προβελέγγιος, ἐλπίζει νὰ ξαναμπῇ ἀπὸ τὸ παράθυρον.

Ἄλλ' ὁ Πάϊκος ἀνυπομόνει νὰ μάθῃ τὰ λεχθέντα παρὰ τοῦ Ρουὰν καὶ μὲ ἀνυπομονησίαν ἠρώτησε τὸν Προβελέγγιον :

— Εἴπατε, ὅτι ἔλεγεν εἰς τὸν Χρηστίδην ;...

— Μείνατε ἡσυχος, κύριε Χρηστίδη, ἐξηκολούθησεν ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, καὶ ἂν αὐτοὶ δὲν σέβωνται τὸ διεθνὲς δίκαιον...

— Τὸ σέβονται αὐτοί, διέκοψε καὶ πάλιν ὁ Σοῦτσος, ὅταν μᾶς συλλαμβάνουν τὰ πλοῖά μας ;...

— ... Θὰ τοὺς τὸ διδάξῃ ὁ Μαυροκορδάτος, προσέθεσεν ὁ Προβελέγγιος.

Ὁ πρωθυπουργὸς παρενέβη καὶ πάλιν.

— Ἀφῆστε τὰ περιττὰ λόγια, εἶπε, δὲν ὠφελοῦν !... Κύριε Πάϊκε, εἶνε ἔτοιμη ἡ ἀπάντησις ;

— Μάλιστα, τὴν συνέταξεν ὁ ἴδιος ὁ Μεγαλειότατος χθὲς τὴν νύκτα.

— Καὶ δὲν θὰ προηγηθῇ συζήτησις ; ἠρώτησεν ὁ Πήλικας.

Ὁ Σούτσος τὸν ἐκύτταξε μὲ περιφρονητικὸν βλέμμα καὶ δυνατά, ὥστε νὰ τὸν ἀκούσουν ὅλοι.

— Πάντοτε καχύποπτος ὁ ἄνθρωπος αὐτός ! ἀνεφώνησεν.

Ἦδη ὁ διαγγελεὺς ἀνεφάνη ἐκ τῶν ἰδιαίτερων δωματίων τοῦ Βασιλέως.

— Αἱ Α. Μ. οἱ Βασιλεῖς ! ἀνήγγειλεν.

ΙΑ'.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑΙ ΑΠΕΙΛΑΙ

Τὴν ἐπομένην τῆς διατυπώσεως τοῦ τελεσιγράφου τοῦ Νεσέτ-μπέη, ὁ Ρουὰν ἐδέχετο περὶ τὴν δεκάτην ὥραν τῆς πρωίας τὸν Ουάις καὶ τὸν Νεσέτ-μπέην. Ἐπρόκειτο νὰ γείνη σύσκεψις περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἤθελεν ὑποστηριχθῇ ὑπὸ τῶν δύο πρεσβευτῶν τὸ τελεσίγραφον τῆς Τουρκίας.

Ὁ Ρουὰν ἐδέχθη τοὺς δύο συναδέλφους του μετὰ ὑπερβαλλούσης εὐθυμίας.

— Λοιπὸν, εἶπε, τὸ πρόσταγμα ἔχω ἐγώ, δὲν θὰ μοῦ ἀρνηθῇτε αὐτὴν τὴν χάριν.

Ὁ Ουάις ἐγέλασεν.

— Ἐχομεν πλήρη ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν τακτικὴν σας, κύριε συνάδελφε, εἶπε.

— Μέχρις οὗ οἱ φίλοι μας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπανελάθεν ἐκεῖνος εἰς ἔκφρασιν μεγαλοπρεποῦς εἰρωνείας, ἀρχίσουν τὸν πόλεμον διὰ τῶν σφαιρῶν καὶ λάβωμεν ἐπὶ τέλους τὴν εὐχαρίστησιν νὰ τοὺς ἴδωμεν ἐδῶ καὶ νὰ τοὺς φιλοξενήσωμεν, ἡμεῖς ὀφείλομεν, νομίζω, νὰ μὴ φεισθῶμεν τῶν πολεμοφοδίων μας...

Καὶ ἰδοὺ αὐτά. Ἐπροχώρησε πρὸς τὸ γραφεῖόν του καὶ ἔδειξε δύο ἔγγραφα.

— Περὶ διακοινώσεων θὰ πρόκειται ! εἶπε γελῶν ὁ Οὐαίς.

— Ἀκριβῶς, ἐπεβεβαίωσεν ὁ Ρουάν. Καὶ μολονότι δὲν τὰς λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν, ἐξηκολούθησεν, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον θὰ τοὺς τὰς σερβίρωμεν ἐλπίζω νὰ γείνη περισσότερον καταληπτὸς τοῦ περιεχομένου.

Ὁ Οὐαίς ἐκύτταξεν ὀλίγον ἐκπληκτος τὸν συνάδελφόν του. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον ἐξεφράζετο, μέχρι τινὸς τοῦ ἐφαίνετο πνευματώδης, ἀλλὰ τὴν σοβαρότητα τῶν διαθημάτων του ὁ Ἀγγλος πρεσβευτῆς δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ καταβιβαζομένην μέχρι αὐτοῦ τοῦ σημείου. Ἀλλὰ σκεφθεὶς ὠρμώτερον ἐπὶ τῆς οὐσίας καὶ μὴ θέλων νὰ ψυχράνῃ τὸν ζῆλον τοῦ συναδέλφου, ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ ἐνεργήσῃ ὡς αὐτὸς ᾔθελεν.

Ἠρέσθη μόνον νὰ εἶπῃ :

— Ἐλπίζω νὰ τὰς λάβουν ὑπ' ὄψιν, διότι ἔχω εὐχαρίστους εἰδήσεις, τὰς ὁποίας μοῦ ἔφερε τὸ ταχυδρομεῖον σήμερον τὴν πρωΐαν, ὅτι πρὸς δυσμὰς τὰ πλοῖά μας ἤρχισαν τὸν μακρὸν ἀποκλεισμόν καὶ ὅτι κατέσχον μάλιστα καὶ τινὰ πολεμοφόδια.

— Ἀ ! λαμπρὸν αὐτό ! ἀνεφώνησε μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὁ Τοῦρκος διπλωμάτης.

— Ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἐξηκολούθησεν ὁ Οὐαίς ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Νεσέτ-μπέην, ἔχω νὰ σας ἀναγγείλω καὶ μίαν ἄλλην εἴδησιν. Μία φρεγάτα τοῦ στόλου σας ἔφθασεν εἰς Πρέβεζαν φέρουσα στρατεύματα καὶ πολεμοφόδια. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον εἶνε, ὅτι

ἐπιβαίνει αὐτῆς ὁ Φουάτ μπέης, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀποστολὴν νὰ εἰρηνεύσῃ τὰ ἐπαναστατήσαντα ἡπειρωτικὰ χωρία...

— Διὰ τῶν ὅπλων βεβαίως! διέκοψεν ὁ Ρουάν.

— Ἄ! ὄχι, ὑπέλαθεν ὁ Οὐαίς. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Φουάτ μπέη εἶνε ὅλως διπλωματική. Τὸ διάβημα τοῦτο τῆς Ὑψ. Πύλης φανερώνει τὴν ἀπαρχὴν τῶν μεταρρυθμιστικῶν διοικητικῶν τῆς προθέσεων.

— Βεβαίως, εἶπεν ὁ Νεσέτ-μπέης ψευδόμενος, ἵνα φανῇ ἀρεστὸς εἰς τὸν Ἀγγλον διπλωμάτην.

Ὁ Οὐαίς ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν εἰς ἐνδειξιν, ὅτι ἡ ἀπάντησις αὐτῇ τὸν νύχαρίσκει.

Ἐπειτα ἐπαναφέρων τὴν διακοπεῖσαν συνδιάλεξιν εἰς τὸ ἀρχικόν θέμα.

— Ἐξακολουθήσατε, κύριε συνάδελφε, εἶπεν πρὸς τὸν Ρουάν.

Οὗτος ἐπέμεινε νὰ διατηρῇ τὸ αὐτὸ εὐθυμον ὕφος:

— Ἐσκέφθην, ὑπέλαβε, νὰ ἐπιδώσωμεν σήμερον δύο διακοινώσεις τὴν μίαν αὐτὴν τὴν στιγμήν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν καὶ τὴν ἄλλην βραδύτερον εἰς τὰ ἀνάκτορα κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Οὕτω πῶς εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ὁ Παῖκος δὲν θὰ μᾶς διαφύγῃ, ἡ δὲ ἐντύπωσις ἂν δὲν εἶνε κεραυνοβόλος ἀφεύκτως ὅμως θὰ γείνη αἰσθητή.

Καὶ ἀνέγνωσε τὰς δύο διακοινώσεις. Περιελάμβανον περίπου τὰ αὐτὰ πράγματα. Μόνη διαφορὰ παρετηρεῖτο μεταξύ των, ὅτι ἡ δευτέρα ἦτο ἐντονωτέρα τῆς πρώτης.

— Διότι ἐξ ἄλλου, ἐξηκολούθησεν ὁ Ρουάν, παρετήρησα, ὅτι οἱ ὑπουργοὶ πτοοῦνται πολὺ ἀπὸ τὰς διαμαρτυρίας μας.

— Ὑπάρχει πράγματι οὐσιώδης διαφορὰ γνώμῶν εἰς τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον, εἶπεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας. Καὶ ἤδη ἂν δὲν ἀπατῶμαι οἱ συμβουλευόντες τὸν ἀφοπλισμὸν εἶνε οἱ περισσότεροι.

— Ἐκτὸς τοῦ Παῖκου, ἐξοχώτατε, ὁ ὁποῖος ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως παύει νὰ ἔχῃ γνώμην.

Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν, ἔπειτα προέβη εἰς χαρακτηρισμὸν τοῦ Παΐκου.

— Ὁ Παΐκος εἶπε, δὲν εἶνε διπλωμάτης ὡς ἡμεῖς ἐννοοῦμεν τοὺς διπλωμάτας.

Δὲν ἔχει ποτὲ ἰδίαν γνώμην, δὲν ὑποβάλλει εἰς τὸ Στέμμα σκέψεις, δέχεται ἀπλούστατα διαταγὰς. Τὸ μόνον προσόν του διὰ τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος εἶνε, ὅτι γνωρίζει ὀλίγας ξένας γλώσσας. Δι' ἐμὲ τοῦλάχιστον, συνεπέραναν ὁ Ἀγγλος διπλωμάτης, δὲν ἀριθμεῖ μονάδα εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, εἶνε ὡς νὰ μὴ ὑπάρχη.

Καὶ μετὰ βραχεῖαν σιγὴν :

— Οἱ μόνοι ἐκ τῶν ὑπουργῶν, οἱ ὁποῖοι ἐφελκύνουν σπουδαίως τὴν προσοχήν μου, προσέθεσεν ὁ Οὐάϊς, εἶνε οἱ κ. κ. Πήλικας καὶ Προβελέγγιος. Σκέπτονται πατριωτικώτερον.

— Ὑποθέτω μάλιστα, παρετήρησεν ὁ Ρουάν, ὅτι ὁ κ. Πήλικας δὲν ἀφίνει εὐκαιρίαν νὰ μὴν ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὰς ἐπικινδύνους ἰδέας τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βασιλίσσης, αἱ ὁποῖαι ἰδέαι σήμερον, πιστεύσατε, λαμβάνουν πλέον τὸν τύπον τοῦ γελοίου. Ἀλλὰ πρὸ τοῦ σᾶς διηγηθῶ γεγονότα, τὰ ὁποῖα μόνον ὡς κεφάλαιον φανταστικοῦ μυθιστορήματος θὰ εἶχον τὸν τόπον των, ἐπιτρέψατε νὰ μὴ λησμονήσωμεν τὸν κ. Παΐκον.

Καὶ παρακαλέσας τὸν Οὐάϊς νὰ υπογράψῃ τὸ πρῶτον τῶν διπλωματικῶν ἐγγράφων, τὸ ὁποῖον προέλεγε τὴν παρέμβασιν τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ἐν ἣ περιπτώσει αἱ αἰτήσεις τοῦ Νεσέτμπιεν δὲν ἤθελον εἰσακουσθῇ, ἐκάλεσε τὸν γραμματέα του.

— Τὸ ἐγγράφον αὐτό, εἶπε, παρακαλῶ νὰ τὸ φέρετε ὁ ἴδιος εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν.

— Εἶνε ἐκ τῆς περιφήμου σειρᾶς ; ἠρώτησε γελῶν ὁ νεαρὸς γραμματεὺς.

— Καὶ ὅχι τὸ τελευταῖον ! εἶπεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόνου ὁ πρεσβευτὴς.

Ὁ νεαρὸς γραμματεὺς ἀπῆλθε, μεθ' ὃ ὁ Ρουάν ἐξηκολούθησε τὴν ἀφήγησίν του.

— Γνωρίζετε βεβαίως τὰ σχέδια τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βασίλισσας νὰ ἐκστρατεύσουν αὐτοπροσώπως εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

Οἱ δύο διπλωμάται ἐγέλασαν.

— Ἴδου τώρα καὶ πῶς τὰ σχέδια ταῦτα θὰ πραγματοποιηθοῦν. Ἡ ἀφήγησις εἶνε αὐθεντική, ἐγένετο εἰς τοῦ Χρηστίδη παρὰ προσώπου, τὸ ὁποῖον τὴν ἤκουσεν ἀπὸ τὴν ὥραιαν δεσποινίδα τῶν τιμῶν τῆς Βασιλίσσης Πηνελόπην Λιδωρίκη: Ὁ Βασιλεὺς, ἡ Βασίλισσα μὲ τὰς κυρίας τῆς τιμῆς, τὸν αὐτάρχην, τέσσαρας ἱπποκόμους, δύο προσκόπους θὰ ἐξέλθουν κρυφὰ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας μίαν νύκτα, οἱ πόδες δὲ τῶν ἵππων θὰ εἶνε τυλιγμένοι μὲ δέρμα διὰ νὰ μὴ ἰκοῦνται τὰ πέταλα· ὅταν φθάσουν ὀλίγον ἔξω τῶν Ἀθηνῶν θ' ἀφαιρεθοῦν τὰ περικαλύμματα τῶν ποδῶν τῶν ἵππων καὶ θὰ βαδίσουν ἐν καλ-
πασμῷ εἰς τὰ σύνορα. Ἐκ τῶν προτέρων εἶνε ὠρισμένοι οἱ σταθμοί, ὅπου θὰ προγευματίσουν καὶ θ' ἀναπαυθοῦν ὀλίγον. Ὅλα δὲ αὐτὰ θὰ γείνουν ἐν πλήρει μυστικότητι, φαντάζεσθε... Πρόκειται, βλέπετε, πάντοτε περὶ μυστικῶν, τὰ ὅποια γνωρίζομεν ὅλοι. Τὸ σχέδιον τοῦ Βασιλέως εἶνε νὰ εὑρεθῇ αἰφνιδίως καὶ ἄνευ στρατοῦ εἰς τὴν Θεσσαλίαν διὰ νὰ φέρῃ γενικὴν ἐξέγερσιν τῶν ὑποδούλων...

— Ἀλλ' αὐτὸ εἶνε μυθιστόρημα τοῦ Οὐάλτερ Σκῳτ! ἀνεφώ-
νησεν ὁ Οὐάις.

— Καὶ ἡ Α. Μεγαλειότης περίεργος στρατιώτης! παρατήρησεν ὁ Νεσὲτ μπένης.

Τότε οἱ τρεῖς διπλωμάται, προεξάρχοντος πάντοτε τοῦ Ρουάν, ἤρχισαν καὶ πάλιν νὰ φέρουν πικρὰ σχόλια ἐπὶ τῆς αὐτῆς τοῦ Ὁθωνος καὶ τῶν προσώπων τῶν Βασιλέων. Ὁ Οὐάιτ ἐμέμφετο τὴν διοίκησιν, τὴν δικαιοσύνην, τὸν τρόπον τῶν ἐκλογῶν. Ἦτον ἀμειλίκτος εἰς τὰς κρίσεις του. Ὑπέμνησεν, ὡς ἐσυνείθιζε πάντοτε διδομένης εὐκαιρίας, τὰ παρκερικά, εἰς τὰ ὅποια συνωψίζοντο δειναί, ἀλλὰ καὶ ἀνυπόστατοι κατηγορίαι, τὰς ὁποίας αὐτὸς ὁ Πήλικας, ὁ τόσον ἀμειλίκτως ἐπικρίνων καὶ ὁ τόσον συμπαθὴς πρὸς τὸν Οὐάιτ πολλὰ-

κίς εἶχεν ἀναιρέσει συνδιαλεγόμενος μετὰ τοῦ διπλωμάτου τούτου. Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ὁ βρεττανὸς διπλωμάτης ἦτον ὑπερβολικός, ὑποστηρίζων τὰς αἰτιάσεις τοῦ προκατόχου του Λάϊενς, ὅστις ἔπεισε τὸν λόρδον Πάλμεστρων ν' ἀποστείλῃ πρὸ τετραετίας εἰς Ἑλλάδα τὸν Ἀγγλον ναύαρχον Πάρκερ, ἀποκλείσαντά τὰ παράλια καὶ εἰς σκληρὰς ὑποβαλόντα τὸν Βασιλέα ταπεινώσεις. Αἱ αἰτιάσεις ἐκεῖ-
 ναι ἐστηρίζοντο ἐπὶ ἀφορμῶν, τὰς ὁποίας ἐν πολλοῖς ἡ κακοπιστία εἶχε πλάσει. Κατηγορεῖτο ἡ Ἑλλάς καὶ μετ' αὐτῆς ὁ Βασιλεὺς τῆς, ὅτι κατεῖχον κακῶς τὰς νήσους Σαπέντζας καὶ Ἐλαφρόνησον, αἱ ὁποῖαι κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ λόρδου ἀρμοστοῦ τῶν Ἰονίων νήσων Δούγλας ἀνήκον εἰς τὴν Ἰόνιον Πολιτείαν. Τῆς ἀξιώσεως ταύτης βραδύτερον παρητήθη αὐτὴ ἡ Ἀγγλία. Ἄλλαι αἰτιάσεις ἦσαν ληστρικά καὶ τινες καὶ πειρατικά πράξεις κα' τ' Ἰονίων ὑπηκόων ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἐζήτη ἀποζημιώσεις 1126 ἰσπανικῶν ταλλήρων. Καὶ τὸ σπουδαιότερον, ἡ κατὰ τοῦ Ἰουδαίου καὶ Ἀγγλου ὑπηκόου Δαυὶδ Πατσίφικου γενομένη ἐπίθεσις κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Πάσχα. Ἡ ἀστυνομία ἠθέλησε ν' ἀπαγορεύσῃ τὸ βάρβαρον ἔθιμον, καθ' ὃ ὁ λαὸς ἔκαie τὸ ὁμοίωμα τοῦ Ἰούδα. Ἡ ἀπαγόρευσις αὐτὴ διήγειρε τὸν ὄχλον, ὁ ὅποιος ἐφορμήσας κατὰ τῆς οἰκίας τοῦ Πατσίφικου ἔθραυσε τὰς ὑέλους καὶ ἐπιπλά τινα μικρὰς ἀξίας, αὐτὸν δὲ ἐκακοποίησεν ἐλαφρῶς. Ὁ Λάϊενς ὑπέβαλε κατὰ-
 λογον ἀποζημιώσεως ἐκ δρ. 886,736 καὶ 67 λεπτῶν, ἐνῶ καθ' ὃ ἔλεγεν ὁ Πήλικας ὁ Πατσίφικος οὔτε μετρία εὐπορίας ἀπῆλauen, ἐξ ἧ δὲ ἐν Ἀθήναις σιτιζόμενος ὑπὸ τῆς δουκίσσης τῆς Πλακεντίας. Ἄλλη κατηγορία ἦτο, ὅτι εἶχεν ἀπορριφθῇ αἵτησις ἀποζημιώσεως τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀνταποκριτοῦ τῶν «Καιρῶν» Ἀγγλου Φίνλεϋ, ὅστις ἐζήτη δι' οἰκόπεδόν του συμπεριληφθὲν ἐν τῷ ἀνακτορικῷ κήπῳ ἀποζημιώσεις 45,000 δραχμῶν, ἐνῶ τὸ οἰκόπεδον ἐκεῖνο ἦτο τότε μηδαμινῆς ἀξίας.

Οὕτω ὁ κατὰ τοῦ γοήτρου τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ Βασιλέως πόλεμος τῆς Ἀγγλίας εἶχε λάβει συστηματικὸν χα-
 ρακτήρα. Τόσον δὲ ἡ Ἀγγλικὴ πολιτικὴ, τυφλούμενη ὑπὸ τοῦ κατὰ

τῆς Δυναστείας μίσους τῆς ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι αὕτη ἐξυπηρετεῖ δῆθεν τὰ ρωσικὰ συμφέροντα, εἶχε παραγνώρισει τὰ ὅρια τῆς δικαιοδοσίας, ὥστε ἐπενέβαιναν εἰς ὑποθέσεις ἐσωτερικοῦ χαρακτῆρος καὶ οἶονεῖ ἐξέσκει διοικητικὸν ἔλεγχον. Ποσάκις ἡ Ἀγγλικὴ πρεσβεία τῶν Ἀθηνῶν δὲν εἶχε προβῇ εἰς παραστάσεις ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν διὰ δικαστικὰς ὑποθέσεις Ἑλλήνων ὑπηκόων, ποσάκις κοινὰ ἐγκλήματα ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια συνήθως συμβαίνουν εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου δὲν εἶχον προκαλέσει διπλωματικὰς διακοινώσεις !

Καὶ ὁ Βασιλεὺς ἦτον ἠναγκασμένος νὰ ὑποφέρῃ τὸ μαρτύριον τοῦτο, νὰ αἰσθάνεται ἐν εἶδος πιέσεως καὶ κηδεμονίας ἐκ μέρους τῶν ξένων, αἱ ὁποῖοι ἐφθانون μέχρι τῆς ὑβρεως νὰ τὸν θεωροῦν ἡθικὸν συνένοχον τῶν κακῶν πράξεων, αὐτόν, ὅστις ἐπέβλεπε καὶ ἤλεγχε καὶ ἀμειλίκτως ἐτιμῶρει.

Ἐκ τούτων ὅλων ὁ Οὐάις κατὰ τὴν συνδιάλεξιν ἐκείνην μετὰ τῶν δύο συναδέλφων του, καὶ πάντοτε, εὗρισκεν ἐπιχειρήματα ὁμοίας φύσεως καὶ ἔδιδεν ἀναρμόστους καὶ ἀδίκους χαρακτηρισμοὺς εἰς τὸν Βασιλέα.

Ἡ Α. Μεγαλειότης, ἔλεγεν, ἐπιζητεῖ ν' ἀποκτῇ δημοτικότητα εἰς βάρος τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς διοικητικῆς εὐπρεπειας τῆς χώρας. Αἱ μεγαλομανεῖς του τάσεις τὸν παρασύρουν μέχρι τοῦ σημείου νὰ στηρίξῃ τὸ γόητρόν του ἐπὶ τῆς κολακείας.

— Πράγματι, διέκοφεν ὁ Ρουάν, ποῖαν ἄλλην ἰδιότητα εὕρισκει εἰς τὸν Σοῦτσον, τόσον ἐπιπόλαιον καὶ τόσον ἀμαθῆ ἀπὸ τὰ ἀνεξάντλητα προσόντα τῆς κολακείας, τὰ ὅποια ὁ γενναῖος αὐτὸς στρατιώτης διαθέτει ;

Τὸ ὄνομα τοῦ Σοῦτσου ἐκίνησε τὸν γέλωτα τοῦ Τούρκου πρέσβως.

— Ἐὰν ἐπιτρέπεται νὰ ἐρωτήσω τὴν Ὑμετέραν Ἐξουχότητα, εἶπεν, ἀληθεύει ὅτι ὁ κύριος αὐτὸς ἠθέλησε νὰ σᾶς προσκαλέσῃ εἰς μονομαχίαν ;

Ὁ Ρουάν ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν εἰς ἐνδειξιν οἴκτου, ἔρριψε παρομοίας ἐκφράσεως βλέμμα πρὸς τὸν Οὐάϊς, μεθ' ὃ ἀπήντησε:

— Πῶς δὲν τὸ γνωρίζετε ; . . . Ὁ κ. Οὐάϊς εἶνε ἐν γνώσει τῆς κωμικῆς αὐτῆς ὑποθέσεως... Συνηντήθημὲν εἰς τὸν διάδρομον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἐνόμισεν, ὅτι ἐγὼ τοῦ ἐκλείσα μὲ χάποιον τόνον προσβολῆς τὴν θύραν κατὰ πρόσωπον. Κατὰ τὴν ἐξοδόν μου ἐκ τοῦ γραφείου τοῦ ὑπουργοῦ μὲ ἀνέμενεν ἐκεῖ, μὲ τὴν σπᾶσιν ἀγέραχον, μὲ τὸ βλέμμα ἐξηγρωμένον. «Κύριε, μοῦ εἶπεν αὐθαδῶς, ἐλπίζω, ὅτι διὰ τοῦ τίτλου, τὸν ὅποιον φέρετε δὲν θὰ ζητήσετε νὰ καλύψετε καὶ τὴν πράξιν σας αὐτήν...» Τοῦ ἀντέταξα περιφρονητικὴν σιγὴν· βραδύτερον ἐπληροφορήθην, ὅτι ἐξήτει μάρτυρας νὰ μοῦ ἀποστείλῃ ! . . .

Οἱ δύο διπλωμάται· δὲν ἠδύναντο νὰ συγκρατήσουν τοὺς γέλωτάς των.

— Πάντοτε ἐφοβούμην προσωπικὴν ἐκδίκησιν ἐκ μέρους του, ἐπανέλαβεν ὁ Ρουάν. Ἄλλ' ὁμολογῶ, ὅτι οὐδέποτε θὰ ἠδυνάμην νὰ πιστεύσω, ὅτι θὰ εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ διασταυρώσῃ τὸ ξίφος μαζί μου. . . .

Ἦδη ὁ γραμματεὺς τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας ἐκπληρώσας τὴν ἐντολὴν τοῦ Ρουάν ἐπανήρχετο.

— Λοιπὸν ἠρώτησεν οὕτως.

— Ὡς νὰ εἶχεν ὁ κ. Πάϊκος, ἀπήντησεν ὁ γραμματεὺς, τὸ ἀνάλογον προαίσθημα μοῦ ἐφάνη ὡχρὸς καὶ φοβισμένος. Δὲν ἀμφιβάλλω μοῦ εἶπε μόνις μὲ εἶδε καὶ πρὸ τοῦ ἀκόμῃ τοῦ παρουσιάσω τὸν φάκελλον, ὅτι αἱ Α. Ἐξοχότητες ἔχουμ ἐναντίον ἡμῶν νέα παράπονα.

Καὶ ὁ νεαρὸς διπλωμάτης βέβαιος, ὅτι ἡ ἀφήγησίς του ἦτον εὐχάριστος εἰς τοὺς ἀκροατάς του, ἐξηκολούθησε παρέχων λεπτομερεῖς ἐντυπώσεις τοῦ διαβήματός του εἰς κωμικὸν τόνον φωνῆς :

— Ὡ ! ἐξοχότατε, τοῦ εἶπον. ἐγὼ, τὰ παράπονα ταῦτα βεβαιωθῆτε, ὅτι πρωτίστως θλίβουν ἡμᾶς τοὺς ἰδίους. Καὶ τοῦ ἔτεινα τὴν διακοίνωσιν, τὴν ὁποίαν ἐκεῖνος ἔλαβε μὲ τρέμουσαν χεῖρα. Τότε

ἤρχισε νὰ μοῦ ὁμιλῇ περὶ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, νὰ μοῦ ἐπαναλαμβάνη τὴν στερεότυπον ἐπιφθόν. Ἐφρόντισα νὰ τοῦ ὑποδείξω διὰ σιωπηλῆς ἀναλόγου στάσεως, ὅτι ταῦτα πάντα εἶχομεν ἀκούσει πολλάκις καὶ ὅτι ἦτο περιττὸν νὰ ὑποβάλλεται εἰς τὸν κόπον νὰ μᾶς τὰ ὑπενθυμίσῃ. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ βλέμμα μου δὲν ἐξέφραζεν ἴσως ὅσα ἔπρεπε ν' ἀκούσῃ διὰ ζώσης, ἠγέρθην, τοῦ εἶπα, ὅτι δὲν εἶχον καιρὸν καὶ ὑπεκλίθην. Μὲ τὴν διπλωματικὴν ἀβρότητα, ἡ ὁποία εὐτυχῶς δὲν λείπει καὶ ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἑξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, ἤλθε νὰ μὲ προπέμψῃ μέχρι τῆς θύρας, ὅπου μὲ παρεκάλεσε νὰ σᾶς διαβιβάσω τὰς προσήσεις του καὶ νὰ σᾶς εἰπῶ νὰ σθεασθῆτε τὰ... δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ!

Ὁ Ρουὰν περιέβηκε μὲ βλέμματα θαυμασμοῦ σχεδὸν τὸν γραμματέα του. Οἱ δύο ἄλλοι διπλωμάται εἶχον τερπνὴν ἐντύπωσιν ἐκ τοῦ σκεπτικοῦ αὐτοῦ ὕψους.

— Ἀλλ' ἡ ἀποστολὴ σας δὲν τελειώνει ἔως ἐδῶ, εἶπεν ὁ Ρουὰν εἰς τὸν γραμματέα του.

Καὶ τοῦ ἔτεινε τὴν δευτέραν διακοίνωσιν, ἐντονωτέραν τῆς πρώτης, ἀπροκαλύπτως δίδουσαν τὴν ἰδέαν τῶν ἐργῶ συμμαχικῶν δεσμῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας μετὰ τῆς Τουρκίας.

— Εἰς τὸ ἔγγραφον αὐτό, παρατήρησεν ὁ Νεσέτ-μπέης, δὲν νομίζετε, ὅτι θ' ἀπετέλει μίαν ἐντονον παράγραφον ἡ ἀναγγελία τοῦ γεγονότος, ὅτι πλοῖα τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου ἤρχισαν ἤδη τὸν μακρὸν ἀποκλεισμόν;

— Καὶ ἐγὼ νομίζω, ὅτι τὰ γεγονότα προσξενοῦν πάντοτε ἰσχυροτέραν ἐντύπωσιν, ὑπέλαβεν ὁ Οὐάϊς.

Ὁ Ρουὰν ἀπεδέχθη προθύμως τὴν παρατήρησιν καὶ εἰς τὸ ἔγγραφον προσετέθη ἡ ἀναγγελία τοῦ ἀποκλεισμοῦ.

— Καὶ τώρα εἰς τὰ Ἀνάκτορα, εἶπεν ὁ Ρουὰν πρὸς τὸν γραμματέα του. Τὸ συμβούλιον θὰ ἤρχισεν. Ὁ Βασιλεὺς εἶνε δίκαιον νὰ συμμερισθῇ καὶ πῶς ἐγγύτερον τὴν ἀγωνίαν τοῦ ὑπουργοῦ του. Θὰ ἰδῇτε τὸν γραμματέα τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ ἐπιδίδετε τὴν διακοίνωσιν διὰ τὸν κ. Παῖκον.

— Φαντάζομαι τὴν ἐκπληξίν του, εἶπε γελῶν ὁ νεαρὸς γραμματεὺς καὶ ἀπῆλθε σκεπτόμενος, ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ τὸν τύπον κωμῆδίας.

Πράγματι ὁ Ρουὰν ἔπαιζεν. Αἱ ἐνδικήσεις του ἦσαν μικροπρεπεῖς, ἂν μὴ καὶ παιδαριώδεις καὶ τὸ αἶσθημα τῆς βρετανικῆς σοβαρότητος τοῦ Οὐάϊτ ἔπασχεν ἐκ τοιούτων διαβημάτων. Ἀλλ' ἡ ἰδέα, ὅτι αἱ σχέσεις ἐπεβάλλετο νὰ διατηρῶνται μεταξύ των ἐγκάρδιοι, τὸν καθίστων συγκαταβατικόν. Ὁ Γάλλος πρεσβευτὴς ἀνῆκεν εἰς τὴν σχολὴν τῶν διπλωματῶν τοῦ Ναπολέοντος Γ', αἱ ὁποῖαι εἶχον τὸν πείσμονα καὶ προκλητικὸν χαρακτήρα τοῦ κυριάρχου των, αἱ ὁποῖαι δι' ἓν βλέμμα πολλάκις, διὰ μίαν φράσιν ἐλησμόνουν τὴν ἀνάγκην τῆς διπλωματικῆς εὐστροφίας καὶ ἀνεκτικότητος καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ παραχωρήσουν τὴν θέσιν των εἰς τὰς λόγχας καὶ τὸ τηλεβόλον. Μέχρι τῆς στιγμῆς αὐτῆς τὰ διάμεσα ἦσαν ἡ προσβολὴ καὶ ἡ ὕβρις, σπανίως δυνάμεναι νὰ στηριχθῶσιν εἰς τὸ δίκαιον, συνήθως ἔχουσαι πηγὴν τὴν κακὴν ἐκτίμησιν τῶν γεγονότων καὶ τὴν αὐθαιρεσίαν. Μὲ τοιαύτην πολιτικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ἐναντίον χώρας τόσο ἀνισχύρου καὶ πτωχῆς, ἦτον ἐπόμενον ὁ Ρουὰν νὰ μετέλθῃ ὅλας τὰς βιαίας ἐκδηλώσεις καὶ νὰ φθάνῃ μέχρι τοῦ σημείου νὰ λησμονῇ τὸν ὀφειλόμενον κατὰ πρόσωπον σεβασμὸν ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως καὶ αὐτῆς τῆς Βασιλίσσης, καταρρίπτων οὕτω τὸ ἀξίωμα τοῦ διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου καὶ ὥς ἐκ τῆς κακῆς χρήσεως καθιστῶν γελοῖα πολλάκις τὰ διπλωματικὰ μέσα.

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἤδη τοῦ κινήματος διετήρει πανταχοῦ κατασκόπους, ἐραδιούργει, ὕβριζε προσωπικῶς τοὺς Βασιλεῖς, καὶ ἔφθασε μέχρι τῆς πτώσεως, τὴν ὁποίαν εἶδομεν, ν' ἀπευθύνῃ τὴν ὕβριστικὴν ἐκείνην κατὰ τῆς Βασιλίσσης πρότασιν, προσβάλλων τὸ ἱερώτερον τῶν αἰσθημάτων τοῦ Βασιλέως. Παρασυρόμενος ἴσως ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴν αἰτίατασιν, τὴν ἐπὶ τῶν πονηρῶν ἡμερῶν τοῦ Λάϊενς τόσο εὐρέως διαδεδομένην, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ὑπέθαλπεν ἐν Ἑλλάδι σκανδαλωδῶς τὸν καθολικισμόν, καταδιώκων τὸ δόγμα τοῦ προτεστάντισμοῦ καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους του, ὑπέλαβεν, ὅτι τὸ θρησκευτικόν

αἶσθημα τοῦ Βασιλέως ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς ἀφορμὴ διὰ νὰ καλυφθῇ παρ' αὐτοῦ ὁ ἱερός του ὅρκος πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν πατριδα καὶ εἰζήτησε νὰ προτείνῃ τὴν διὰ Γάλλων στρατιωτῶν ἐπιβολὴν τῆς βίας εἰς τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ. Καὶ μόνον δὲν μετεχειρίσθη τὰ μέσα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς κυρίας Ντυμπαρρῆ εἶχον καταστήσει τὴν γαλλικὴν αὐλὴν ἀπρεπὲς θεάτρον ἠθικῶν ἐκδιασμῶν.

Ἄλλ' ἡ μικρὰ καὶ ἀπροστάτευτος Ἑλλὰς πόσα δὲν ὑπέφερε τότε ἐξ αὐτοῦ ! Εἰς τὸν γαλλικὸν τύπον ἐνεπνέοντο διὰ τῶν ἐπισήμων πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας ἐκθέσεών του αἱ δεινότεραι κατὰ τοῦ ἐλληνικοῦ Βασιλείου, τῆς Δυναστείας καὶ τοῦ λαοῦ ὕβρεις. Ποτὲ ξένος διπλωμάτης δὲν παρεγνώρισε τόσον τὸν ὀφειλόμενον σεβασμὸν πρὸς τὴν φιλοξενοῦσαν αὐτὸν χώραν ὅσον αὐτός. Ἡ αὐλὴ τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος, ἡ τόσων ἀγνῶν ἡθῶν καὶ μετὰ τόσης ἀνωτέρας ἀντιλήψεως τοῦ ὥραλου παρισταμένη δὲν εὐρισκε καμμίαν χάριν εἰς τὴν καλαισθησίαν του καὶ τὴν ἐκτίμησίν του. Οἱ γενναῖοι καὶ ἀφελεῖς ἐκεῖνοι ἄνδρες, οἱ ὅποιοι περικοινοῦν τὸν Βασιλεα ὡς ὑπασπισταί του, αἱ σεμναὶ καὶ ἐνάρετοι γυναῖκες, αἱ ὅποια ἀπετέλουν τὴν ἀκολουθίαν τῆς Βασιλίσσης, ἐχαρκτηρίζοντο παρ' αὐτοῦ δημοσίᾳ καὶ μεγαλοφώνως ὡς ἀθροίσματα βαρβάρων, κακοποιῶν καὶ ἀπαισίων ἀνθρώπων. Οἱ ἐπιτηδευμένοι τρόποι τῆς γαλατικῆς ἐθυμοτυπίας, οἱ τόσον μακρὰν τῶν εἰλικρινῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς φυσικῆς ζωῆς, ἐλαμβάνοντο παρ' αὐτοῦ ὡς μὴ ἀλάνθαστος ὅρος διὰ νὰ κρίνῃ τὴν ἀπλοϊκὴν, ἀλλὰ τόσῃ φυσικὴν συμπεριφορὰν τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ὑπάρξουν. Ἡ βαθεῖα ἀντίληψις τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τὸν παρώργιζε καὶ θὰ ᾔθελε τὴν Ἑλλάδα προσοικειουμένην τὴν ἐλαφρὰν ἐκείνην χροιάν τῆς ζωῆς, ἡ ὅποια θὰ τὴν ἀφωμοίωνε πρὸς τὸ ἰδιάζον ἐκεῖνο εὐρωπαϊκὸν περιβάλλον, τὸν τόνον τοῦ ὁποίου εἶχον τὴν ἀξίωσιν ὅτι ἔδιδον εἰς τὸν κόσμον οἱ Παρίσιοι τοῦ Ναπολέοντος Γ'. Ἐξ ἄλλου ἡ αὐστηρὰ ἠθικὴ τῆς Βασιλίσσης, ἡ καταστήσασα τὴν ἐλληνικὴν αὐλὴν τὸ σέμνωμα τῶν εὐρωπαϊκῶν αὐλῶν, ἀκριβῶς διότι τοῦ ἐπεβ' ἀλλετο

εἰς τὴν συνειδήσιν του, ἐξήγειρέ τὴν μὴνίν του καὶ διὰ τῆς συκοφαντίας ἐπεζήτηε νὰ καταρρίψῃ τὸ ὑψηλὸν γόητρόν της. Οὕτω ὕβριζε προσωπικῶς τὴν Βασίλισσαν, ἐπλαττε φανταστικά ἐπεισόδια ἐκθέτοντα τὸ ἱερόν της πρόσωπον. Νεαρὸς ἀξιωματικὸς τοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ εἶδε ποτε τὴν Ἀμαλίαν καὶ ἀπέμεινεν ἔκθαμβος ἐκ τοῦ ἰδεώδους αὐτῆς κάλλους. Ὁ θαυμασμὸς αὐτὸς ἤρκεσε διὰ τὸν Ρουάν ν' ἀντιστρέψῃ τοὺς ὅρους, διέδωκε πανταχοῦ ὅπου ἡδύνατο, ὅτι ἡ Βασίλισσα ἔρριψε βλέμματα ἰδιαίτερας προσοχῆς πρὸς τὸν ἀξιωματικὸν ἐκεῖνον καὶ ἀπεπειράθη ν' ἀμαυρώσῃ μίαν ἀγίαν ζωὴν.

Διὰ τὴν εὐρύτεραν διάδοσιν τῶν συκοφαντικῶν του θρύλλων εὔρε καταλλήλῳ ὄργανον Γάλλον τινα ἀρχαιολόγον, ἐταῖρον τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦτον ὁ Ἐδμ. Ἰνδὸς Ἀμποῦ, ὁ συγγραφεὺς τῆς «Συγχρόνου Ἑλλάδος» καὶ τοῦ «Βασιλέως τῶν Βουνῶν». Αἱ συγγραφικαὶ του ιδιότητες εἶχον περιωρισμένον ὀρίζοντα αἰσθητικῆς. Φρονῶν, ὅτι ἡ ζωὴ ἦτο κατανοητὴ ὡς βάθος ἡθικῆς ἐννοίας καὶ ὡς ὥραϊον μόνον ἐφ' ὅσον ἐβασίζετο ἐπὶ τῶν ἐννοιῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐκινεῖτο ὁ παρισινὸς βίος, ἔδωκε κυρίως τὴν ἀντίθεσιν ταύτην εἰς τὰ ἔργα του καὶ οὐδὲν εὔρε χάριν παρ' αὐτοῦ ἐκ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, πολὺ ὀλιγώτερον ὁ μέγας ἀνθρωπισμὸς τῶν Βασιλέων της. Τὰ βιβλία ταῦτα ἐμπνευσθέντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐλείνην, ἀπετέλεσαν διὰ τὸ ἐπιπόλαιον εὐρωπαϊκὸν δημόσιον μέσον νὰ σχηματισθῇ ἡ δυσμενεστέρα περὶ τῆς Ἑλλάδος γνώμη.

Ὁ Οὐαίς ἦτον ἤδη ἔτοιμος ν' ἀπέλθῃ, ὅτε ἔφθασε τὸ ταχυδρομεῖον Κωνσταντινουπόλεως.

— Μείνατε, τοῦ εἶπεν ὁ Ρουάν, ἀνοίγων τοὺς φακέλλους. Ἴσως ὑπάρχει τίποτε νεώτερον.

Ἄλλ' ἡ Ἀγγλικὴ προβλεπτικότης δὲν καθυστέρησεν εἰς τὴν περίστασιν αὐτήν. Σχεδὸν ταυτόχρονως μὲ τὸν γραμματοκομιστὴν τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας ἔφθανε θαλαμηπόλος τοῦ Ἀγγλοῦ πρέσβεως, ὁ ὁποῖος τοῦ παρέδωκεν ὀγκώδη φακέλον.

Ἀμφότεροι οἱ διπλωμάται ζητήσαντες τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ Νεσέτ-μπέη ἤρχισαν ἀναγινώσκοντες.

Καὶ ὁ μὲν Ρουάν φαίνεται, ὅτι δὲν εὔρε τίποτε σπουδαῖον ἐφ' ᾧ καὶ ταχέως ἀφῆκε τὰ ἐγγραφα του ἐπὶ τοῦ γραφείου του· ἀλλ' ὁ Οὐάϊς ἐφάνη προσέχων πολὺ ἐπὶ τοῦ περιεχομένου μακροσκελῶν ὁδηγῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας. Ἀφοῦ δις ἀνέγνωσε τὰς ὁδηγίας ταύτας, εἶπε πρὸς τὸν συνάδελφόν του :

— Φαίνεται, ὅτι εἶνε ἐπάναγκες νὰ ἐξαντλήσωμεν καὶ τὴν τελευταίαν συνδιαλλακτικὴν ἀπόπειραν.

— Πρὸς τίνας ; ἠρώτησεν ἐκπληκτος ὁ Ρουάν, ἐνῷ ὁ Τοῦρκος διπλωμάτης ἐσιώπα ἀκούων μετὰ προσοχῆς.

— Πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν αὐλὴν.

Ὁ Ρουάν ἠγέρθη μὲ κίνημα ἀγανακτήσεως ὥς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ὕβρεως ἀπευθυνομένης κατὰ τοῦ ἰδίου του προσώπου.

— Πρὸς τὸν Βασιλέα ; πρὸς τὴν Βασίλισσαν ; ἀνέκραξεν. Ἔχετο τοιαύτας ὁδηγίας ;

Ὁ Οὐάϊτ κατένευσε.

— Περιέργον, ὑπέλαβεν ὁ Ρουάν, καὶ εἰς ἐμὲ δὲν γράφουν τίποτε.

— Ὁ ὑμέτερος ἐκεῖ πρεσβευτής, εἶπεν ὁ Οὐάϊτ, εἶνε ἀπ' ολύτως σύμφωνος.

— Καὶ ποῖοι ἄρά γε νὰ εἶνε οἱ λόγοι αὐτῆς τῆς μετατροπῆς ; ἠρώτησεν ὁ Γάλλος πρεσβευτής.

— Δὲν πρόκειται περὶ ἀλλοιώσεως τῆς ἐννοίας τῶν μέχρι τοῦδε διαβημάτων μας, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ ὑστάτης ἀποπείρας ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα.

— Δὲν ἐννοῶ, ἐπέμεινεν ὁ Ρουάν.

Ὁ Οὐάϊτ ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν. Ἐγνώριζεν ἤδη ὅτι ἡ συμμαχικὴ ἐκείνη ἐκστρατεία ἐπαρουσίαζε πολλὰς δυσχερείας ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως διὰ τοὺς συμμαχικοὺς στόλους καὶ τὰ στρατεύματα. Ἐνθυμεῖτο, ὅτι ὅταν ἐζήτησεν ἐκ Λονδίνου πλοῖον τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου διὰ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἐλληνικῶν παραλίων, δὲν παρέ-

λειψαν ἐκείθεν νὰ τὸν εἰδοποιήσουν, ὅτι ὡς ἐκ τῆς ὀργανώσεως τόσῃ μεγάλης ἐκστρατείας, τοῦτο δὲν ἦτο ἀπολύτως εὐκολόν. Ἦδη προκειμένου ὁ ἀποκλεισμός νὰ γείνη στενωτέρος, νὰ σταλῇ εἰδική μοῖρα μετὰ στρατευμάτων διὰ τὴν κατοχὴν τοῦ Πειραιῶς, αἱ δυσχέρειαι προφανῶς ἐπετείνοντο.

Καὶ ἐσκέφθη, ὅτι τὸ συνδιαλλακτικὸν διάβημα, τὸ ὅποιον τοῦ ἐπροτείνετο, εἶχεν ἐμπνευσθῇ ἐκ τῆς ἀνάγκης ταύτης. Αἱ ὁδηγαί του περιελάμβανον ἀκόμη καὶ μίαν ἄλλην ἄποψιν. Διαβήματα εἶχον γείνει ὑπὸ τοῦ διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Βαυαρικῆς αὐλῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς τοὺς ἐκεῖ πρεσβευτὰς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ὅπως πρὸ τοῦ ληφθῶσι μέτρα βίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Δυναστείας αὐτῆς, ἐξαντληθῇ καὶ τὸ τελευταῖον μέσον συνδιαλλαγῆς. Ὁ Οὐάις μὲ τὴν ἀναγγελίαν αὐτὴν διέκρινεν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτο τελείως ἐγκαταλελειμμένος καὶ παρὰ τῶν ἰδικῶν του ἀκόμη. Ἡ αὐστριακὴ πολιτικὴ, ἣ ἔχουσα συμφέρον τὴν ρωσικὴν ἀποτυχίαν, εἶχε σύρει διὰ τῆς ἐπιρροῆς της πρὸς τὴν τροχιάν της τὰ γερμανικὰ κράτη.

— Φαίνεται, εἶπεν ὁ Οὐάις, ὅτι τὸ συνδιαλλακτικὸν μέσον, τὸ ὅποιον μᾶς συνιστοῦν προέρχεται ἐκ τινων δυσχερειῶν τῆς ἐκστρατείας.

Καὶ ἀφηγήθη τὰς σκέψεις του.

Ὁ Τοῦρκος πρεσβευτὴς ἔδειξεν ἀνησυχίαν, ὅχι ἀνάμικτον δυσπιστίας, ἀλλὰ συγχρόνως ἡ συνδιαλλακτικὴ πολιτικὴ δὲν ἀπῆρεσκεν εἰς τὰς σκέψεις του.

— Καὶ ποῖον εἶνε τὸ συνδιαλλακτικὸν αὐτὸ μέσον; ἠρώτησεν ὁ Ρουὰν μὲ τόνον δυσαρεσκείας.

— Νὰ προσπαθήσωμεν ἀμφότεροι, ἀπήντησεν ὁ Οὐάις, νὰ ἄρωμεν τὰς μετὰ τοῦ Βασιλέως παρεξηγήσεις. Καὶ πρὸς τοῦτο θὰ ἦτον ἐπάναγκες νὰ παρουσιασθῶμεν εἰς τὸν Βασιλέα καὶ ὅσα ἐγγράφως διαμνηνύομεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, νὰ ἐπεξηγήσωμεν προφορικῶς.

Ἡ Βασίλισσα ἐπλησίασε πρὸς τὸν Βασιλέα, ἐν ἀγωνίᾳ βλέπουσα
πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Σαρωνικοῦ.

— Καὶ πιστεύατε σεῖς εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ διαθήματος αὐτοῦ ; ἀνεφώνησεν ὁ Ρουάν.

Ὁ Οὐαῖς ἀπεκρίθη εἰς σοβαρὸν τόνον :

— Βεβαίως τὰ πράγματα δὲν εἶνε δυνατόν νὰ μετεβλήθησαν ὥστε νὰ μεταπεισθῇ ὁ Βασιλεὺς καὶ πρὸ πάντων ἡ Βασιλίσσα. Ἄλλ' ὑπάρχει μία καλὴ εὐκαιρία. Εἰς τὰς ὁδηγίας αὐτὰς μᾶς γράφουν, ὅτι ἡ βαυαρικὴ αὐλὴ προτείνει τὴν συνδιαλλαγὴν. Εἶνε λοιπὸν προφανές, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἀπηλπίσθη ἐκ τῆς ἰδίας του πατρίδος, ἐπομένως ἀπηλπίσθη ἐξ αὐτῆς τῆς αὐστριακῆς πολιτικῆς.

— Τοῦτο εἶνε πράγματι πολὺ σπουδαῖον εἶπεν ὁ Ρουάν.

Καὶ μετὰ βραχεῖαν σκέψιν προσέθεσε :

— Ἄλλ' ἐγὼ προσωπικῶς θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἐπιμείνῃ ἀκόμη εἰς τὴν ἡρωϊκὴν πολιτικὴν διὰ νὰ τὸν ἴδω εἰς δεδομένην στιγμὴν ἐπανερχόμενον εἰς τοὺς τρόπους τῆς εὐπρεπείας.

Ὁ Οὐαῖς ἐπεδοκίμασε.

— Τοῦτο θὰ ἦτον ἀπαραίτητον πράγματι, ἀλλ' ὅχι μὲ ὑλικὰς ἡμῶν θυσίας.

Οἱ δύο διπλωμάται συνεφώνησαν νὰ μεταβοῦν τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ νὰ ζητήσουν ἀκρόασιν παρὰ τοῦ Βασιλέως.

ΙΒ'.

Ἡ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΠΙΘΕΣΙΣ

Ἵνα ἐκτελέσῃ τὴν κατὰ τῶν Τρικκαλῶν πολιορκίαν καὶ ἐπίθεσιν ὁ Χατζηπέτρος διήρσεε τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας εἰς δύο σώματα, τροποποιηθέντος κατὰ τι τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου.

Τὸ πρῶτον σῶμα, τὸ ὁποῖον διηύθυνε προσωπικῶς ὁ ἴδιος, ἔχων σωματάρχας ὑπ' αὐτόν, τὸν Μελέτην, τὸν Βάγιαν, τὸν Λεωτσάκον,

τὸν Πεπὸναν, τὸν Περαχιδόν, τὸν Πιτσάβαν, τὸν Κρεκόδειλον, τὸν Κρίτσαν, τὸν Γιαννηκώσταν καὶ τὸν Δημητριάδην καὶ 1200 ἄνδρας ἐν ὧν, ὥρισθη νὰ διέλθῃ διὰ τῆς πεδιάδος καὶ καταλάβῃ τὸ χωρίον Καλύβια ἀπέχον τέσσαρα χιλιόμετρα τῶν Τρικκάλων, πρὸς δὲ καὶ τὴν σχεδίαν τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ.

Τὸ δεύτερον σῶμα ὑπὸ τοὺς Σωτήριον Στράτον, Βαλῆν, Γουλατσάπαλον, Χαμχούγιαν, Καταρραχιᾶν, περιλαμβάνον 2000 ἄνδρας, ἐπρόκειτο νὰ διέλθῃ ἐκ τοῦ χωρίου Μαυρομμάτι καταλαμβάνον τὸ Πέτρινο Γεφύρι καὶ τὰς δεσποζούσας τῶν Τρικκάλων ὁρεῖνās θέσεις.

Οὕτω δὲ καὶ πράγματι ἔγινε. Τὸ πρῶτον σῶμα μετὰ μικρὸν ἀκροβολισμόν πρὸς εὐαρίθμον ἐχθρικὸν ἀπόσπασμα, κατέχον ὕψωμά τι, εἰσῆλθεν εἰς τὸ χωρίον Καλύβια, τὸ ὁποῖον εἶχον ἐγκαταλείψει οἱ Τούρκοι καὶ κατέλαβον αὐτό. Ἐπίσης κατέλαβον καὶ τὴν σχεδίαν τοῦ ποταμοῦ.

Τὸ δεύτερον σῶμα διελθὼν ἀπὸ τοῦ χωρίου Μαυρομμάτι, ὅπως παραλάβῃ τὸν Τακην καὶ τὸν Καταρραχιᾶν, ἔμεινεν ἐκεῖ πληροφορηθέντων τῶν σωματαρχῶν, ὅτι ὁ Ἰσμαήλ Φράσκαρης προσβάδων αὐτοὺς ὠχυρώθη ἐπὶ τῶν θέσεων ἐκείνων καὶ τῆς γεφύρας μετὰ 1.00 ἀνδρῶν.

Ὁ Στρατός καὶ ὁ Γουλατσάπαλος κατήλθεν εἰς Καλύβια καὶ ἀνήγγειλαν τὸ δυσάρεστον τοῦτο συμβάν εἰς τὸν Χατζηπέτρον, ὅστις τότε τοὺς διέταξε νὰ παραλάβουν καὶ τοὺς ἄλλους καὶ ἔλθουν ὅλοι ὁμοῦ εἰς Καλύβια, ἵνα διερχόμενοι τὸν ποταμὸν προσβάλουν ἐκ τοῦ κάτω μέρους τὰ Τρίκκαλα.

Ἄλλ' αἰφνιδίως ἀξιώσεις φιλαυτίας καὶ πρωτείων μεταξύ τῶν διαφόρων σωματαρχῶν διήγειραν τὴν τελευταίαν στιγμὴν δυσαρρεσκείας. Τινὲς οἱ πλεον ἐξημμένει ἐφθασαν μέχρι τοῦ νὰ εἰποῦν, ὅτι δὲν ἤθελον ν' ἀναγνωρίσουν τὸν Χατζηπέτρον ὡς ἀρχηγόν καὶ ὅτι ἤθελον πολεμήσει χωριστὰ ἀναμένοντες τὸν Βασιλέα.

Ὁ Χατζηπέτρος πρὸς τοὺς ἀναγγέλλαντας εἰς αὐτὸν τὰς δυσαρρεσκείας ταύτας εἶπε :

— Δὲν θέλω ἀρχηγίαν ἐγώ, ἡ μόνη μου ἐπιθυμία εἶνε νὰ πολε-

μῆσω ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης καὶ νὰ πολεμήσωμεν ὅλοι ὡς ἀδελφοὶ ὑπὲρ τῶν δούλων ἀδελφῶν μας. Ἄν καθήσωμεν ἐδῶ νὰ ζητῇ ὁ καθένας ἀρχηγίαν καὶ δόξας καὶ τιμὰς, τὸ Ἔθνος δικαίως μπορεῖ νὰ μᾶς ὀνομάσῃ προδότας.

Ταῦτα ἤκουσαν οἱ σωματάρχαι ἐν σιωπῇ καὶ ἀνεχώρησαν εἰς τὸ χωρίον Μαυρομμάτι, ὅπου ἦτο τὸ στρατόπεδόν των.

Τὴν νύκτα τὸ ὀλέθριον τοῦτο παράδειγμα μιμηθέντες ἀπεχώρησαν ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Χατζηπέτρου καὶ δύο τῶν σωματαρχῶν του, οἱ ὅποιοι μετέβησαν εἰς Μαυρομμάτι καὶ συνηνώθησαν μετὰ τῶν λοιπῶν.

Τὴν πρωΐαν ἀπεσπάρσθησαν ἐπίσης καὶ ἄλλοι καὶ ἐγκατελείφθη ὁ Χατζηπέτρος μόνος μετὰ τοὺς Λεωτσάκον, Μελέτην, Οἰκονομίδην, Κρίτσαν καὶ Δημακόπουλον, ἔχων δύναμιν 500 μόνον ἀνδρῶν.

Βλέπων δὲ μετὰ λύπην τοῦ πνεῦμα τοῦτο τῆς διαιρέσεως καὶ τὰς τάσεις πρὸς ἀποσύνθεσιν καὶ ματαίωσιν τοῦ κινήματος, ἀφήσας τὸν Λεωτσάκον εἰς Καλύβια ἐβάδισε μόνος εἰς Μαυρομμάτι, ἵνα φέρῃ τοὺς ἐκεῖ συγκεντρωμένους εἰς σύμπνοϊαν καὶ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα.

Ἐξήντησεν ὅλην τοῦ τὴν πειθῶ πρὸς τοῦτο, προέτρεψε, παρέκάλεσεν, ἀλλ' ἐκεῖνοι ἔμειναν ἀμετάπειστοι καὶ μόλις συγκατένευσαν ν' ἀποστείλουν ἐν σῶμα εἰς τὸ χωρίον Κάτω Καλύβια ἀπέχον τῶν Καλυβίων 10 χιλιόμετρα.

Οὕτω ὡς ἐκ τῆς ἐπιμόνου φιλοδοξίας τῶν ὀλίγων ἐκείνων σωματαρχῶν καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ των, τὸ σχέδιον τῆς ἀλώσεως τῶν Τρικκάλων ἐματαιῶτο πρὸς τὸ παρὸν κατ' ἀνάγκην. Ὁ Χατζηπέτρος ἐσκέφθη τότε ν' ἀναλάβῃ τὴν θέσιν τῆς ἀμύνης μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Βασιλέως.

Πρὸς τοῦτο ἀπέστειλε τὸν σωματάρχην δικηγόρον Οἰκονομίδην μετὰ 150 ἀνδρῶν, ἵνα καταλάβῃ τὴν Ἄνω Μαγούλαν, συγχρόνως δὲ πληροφορηθεὶς ὅτι εὐάριθμον ἐχθρικὸν σῶμα ἐκ 40 ἱππέων καὶ 100 πεζῶν ὠχυρώθη εἰς τὸ χωρίον Πραπρόστειναν ἀπεφάσισε τὴν ἐκδίωξιν αὐτοῦ καὶ ἐξέλεξε διὰ τὴν μικρὰν ταύτην ἐπιχείρησιν τὸν

σωματάρχην Μελέτην τὸν ἐκ Σαλαμῖνος καταγόμενον, ὅστις ἐπιμόνως ὡς χάριν ἐζήτησεν ὅπως ἐκτελέσῃ αὐτὸς τὴν ἐκδίωξιν τοῦ ἐχθρικοῦ ἐκείνου ἀποσπάσματος.

Παραλαβὼν 200 ἄνδρας μετέβη ὁ Μελέτης μετὰ τῶν Καρασύλη καὶ Κροκοδείλου εἰς τὸ ἐξ χιλιόμετρα μακρὰν τῶν Καλυβίων ἀπέχον χωρίον ἐκεῖνο καὶ συνάψας ἐν καιρῷ νυκτὸς μάχην μετὰ τοῦ ἐχθρικοῦ ἀποσπάσματος τὸ ἠνάγκασε νὰ ὑποχωρήσῃ τὴν πρωΐαν.

Κατὰ τὴν νυκτερινὴν ταύτην συμπλοκὴν τὸ μικρὸν ἑλληνικὸν σῶμα ὑπέστη αἰσθητὴν διὰ τὰς δυνάμεις του ζημίαν. Πέντε στρατιῶται ἐφονεύθησαν, δέκα ἐτραυματίσθησαν καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀρχηγὸς του ἐπληγώθη θανασίμως.

Ἦτο γενναῖος καὶ συμπαθὴς ἀνὴρ μετὰ ὥραίων αἰσθημάτων αὐταπαρνήσεως καὶ πειθαρχίας. Μὲ λύπην ἐγκάρδιον τὸν μετέφερον πληγωμένον εἰς Καλύβια οἱ στρατιῶταί του, ἐκεῖ δὲ ἅπαντες οἱ σωματάρχαι ἔσπευσαν νὰ τὸν ἐπισκεφθοῦν, ἀλλ' αὐτὸς ἀτάραχος τοὺς ἔλεγε :

— Δὲν λυποῦμαι τὸν θάνατόν μου, λυποῦμαι μόνον διότι ἀποθνήσκω εἰς μάχην ἀσήμαντον καὶ δὲν δύναμαι ἀπὸ τώρα νὰ γνωρίζω τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἀπὸ Καλύβια μετέφερον αὐτὸν εἰς Μαυρομμάτι ὅπου καὶ ἀπέθανεν ὁ ἄγνωστος εἰς τοὺς πολλοὺς αὐτοὺς στρατιώτας, ἐνταφιασθεὶς μετὰ πάσης πομπῆς.

Ἀλλ' ἤδη μὲ τὴν στασιμότητα αὐτὴν καὶ τὴν ματαίωσιν τοῦ σχεδίου τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῶν Τρικκάλων, ἠπειλεῖτο ἡ ἐκεῖθεν ἐξοδος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ πρὸς ἀντεπίθεσιν. Ὁ Χατζηπέτρος προεῖδε τὸ ἐνδεχόμενον τοῦτο καὶ ἐπωφεληθεὶς τῆς πτώσεως βροχῆς, ἕνεκα τῆς ὁποίας οἱ ἀπέναντι τοῦ Πηνειοῦ ἐχθροὶ ὑπεχώρησαν εἰς τὸ πρὸς τὴν δεξιὰν πλευρὰν χωρίον ἡ Ἁγία Κυριακὴ ἐζήτησε νὰ καταλάβῃ τὴν ἀπέναντι ὄχθην, ἵνα παρεμποδισθῇ ἡ ἐξοδος τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ ἐκ Τρικκάλων.

Γενομένου λόγου πῶς ἐκ τῶν σωματαρχῶν ἤθελεν ἀναλάβει τὴν

ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου τούτου, προσεφέρθη προθύμως ὁ Λεωτσάκος καὶ διαβάς τὸν ποταμὸν ἐπὶ τῆς σχεδίας μετὰ 150 στρατιωτῶν ἤνοιξε παρὰ τὴν ὄχθην τάφρον, κατεσκεύασεν ἡμικυκλικὸν προμαχῶνα καὶ ἐτοποθέτησεν ὀπισθεν τοὺς στρατιώτας του, ἀφοῦ ταύτοχρόνως κατεσκευάσθησαν καὶ ἄλλοι δύο προμαχώνες ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὰ Καλύβια. Εἰς τοὺς προμαχώνας τούτους ἐτοποθετήθησαν ἄλλοι 150 στρατιῶται.

Τὴν αὐγὴν ἰδόντες οἱ ἐν Τρικκαλῆς Τοῦρκοι τὴν τοιαύτην τῶν ἀνταρτῶν προσέγγισιν, ἐκυριεύθησαν ὑπὸ φόβου ὑποπτευόμενοι ἐπικειμένην ἔφοδον.

Διέσπειρον ἀποσπάσματα ἰππέων, ὅπως κατασκοπεύσωσι τὴν δύναμιν τῶν ἐπιτιθεμένων καὶ εἰς ποῖον σημεῖον ἐκρύπτετο αὕτη καὶ ἂν ἐκρύπτοντο καὶ ἄλλαι δυνάμεις εἰς ἄλλας θέσεις.

Ἐπανελθόντων τῶν πρὸς ἀνίχνευσιν ἀποσπασμάτων εἰς Τρίκαλα καὶ ἀφοῦ ἀνήγγειλαν ἐκεῖ τὴν μικρὰν ἐλληνικὴν δύναμιν καὶ ὅτι ἐκτὸς ταύτης οὐδὲν ἄλλο σῶμα εἶχε διαβῆ τὸν ποταμὸν, ἐξήλθεν ἀμέσως ἐν σύνταγμα τακτικοῦ στρατοῦ μετὰ δύο πυροβόλων, 100 ἰππέων καὶ 200 Ἀλβανῶν καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ προμαχώνα τοῦ Λεωτσάκου χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθεῖν νὰ προξενήσουν τὴν παραμικρὰν βλάβην εἰς αὐτούς.

Οἱ Τοῦρκοι, ἐξακολουθήσαντες τὸν πυροβολισμὸν μέχρι τῆς ἐσπέρας καὶ ἀπελπισθέντες, ἐπανεκαμψαν ἔπρακτοι εἰς τὰ ἴδια. εἶχον δὲ ἀποκρύψει ὑπὸ τοὺς στάχεις 200 Ἀλβανούς, ἵνα ἐπιτέσουν κρυφίως τὴν νύκτα κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀνταρτῶν, ἐλπίζοντες νὰ εὕρουν αὐτοὺς ἀμερίμνους καὶ καταλάβουν τὸν προμαχῶνα.

Καὶ ταῦτα μὲν διενεοῦντο οἱ Τοῦρκοι, ὁ δὲ Λεωτσάκος συνέλαβεν εὐφυῆς σχέδιον κατὰ τῶν καρδοκούντων Ἀλβανῶν.

Βλέπων τοὺς ἰππεῖς βάδην ὑποχωροῦντας παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὀλίγους στρατιώτας ἀφοῦ διέταξε τοὺς ὠχυρωμένους εἰς τὸν προμαχῶνα νὰ παραμείνουν γρηγοροῦντες. Ἐξῆλθε μετὰ τοῦτο καὶ κρυπτόμενος ὑπὸ τοὺς στάχεις ἐπλησίαζε τοὺς ἐχθρούς, ἀλλ' οἱ ἐκεῖ κρυμμένοι Ἀλβανοὶ ἰδόντες τοῦτον ἐπυρεβόλησαν καὶ νομίζοντες

ἐξησθενημένον τὸν προμαχῶνα ἔσπευσαν δρομαίως πρὸς κατάληψιν αὐτοῦ. Συγχρόνως ὁμοίως ὁ Λεωτσάκος ἐπανεκάμφε δρομαίως εἰς αὐτὸν καὶ οἱ ἐντὸς τοῦ προμαχῶνος πυροβολήσαντες ζωηρῶς ἐφόνευσαν περὶ τοὺς εἴκοσι Ἀλβανούς.

Μετὰ μίαν ἡμέραν, Μεγάλην Παρασκευὴν, ἀπεστάλη ὁ Γιαννοῦτσος Κρίτσος εἰς τὸ χωρίον Βαλέσι μετὰ 60 ἀνδρῶν, ἵνα ἐνθαρρύνῃ τοὺς ἐκεῖ χριστιανούς εἰς ἐπανάστασιν.

Τοὺς συνήθροισεν ἐξωθεν τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας τοῦ χωρίου καὶ ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ πρὸς αὐτοὺς ἐμπνέων θάρρος καὶ προτρέπων εἰς ἐξέγερσιν. Τοὺς διένειμεν ὅπλα καὶ εἶδον ὅλοι οἱ ἄνδρες τοῦ χωρίου, οἱ δυνάμενοι νὰ φέρουν τοιαῦτα. ἦσαν εἰς τὰς τάξεις του. Τὴν ἡμέραν τοῦ Πέσχα τοὺς παρέταξεν, ἀλλὰ πολυἀριθμος τουρκικὸς στρατός ἐπέπεσε κατὰ τοῦ χωρίου καὶ ἀπέκλεισε τὸν Κρίτσαν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας μεθ' ὧν τῶν κατοίκων. Ἐκεῖθεν δὲ αὐτὸς ἀνθίστατο καὶ ἡμύνετο.

Οἱ κατ' αὐτοῦ διευθυνόμενοι κανονιοβολισμοὶ ἠκούσθησαν εἰς τὸ γενικὸν στρατόπεδον, ἀπέχον τοῦ χωρίου Βαλέσι 12 χιλιόμετρα· καὶ διαδοθείσης τῆς στενῆς τοῦ Κρίτσα πολιορκίας ἐγένετο σκέψις τίνι τρόπῳ νὰ χορηγηθῇ εἰς αὐτὸν βοήθεια, καθόσον τὸ μεταξὺ τῶν δύο χωρίων μεσολαβῶν διαστήμα ἦτο πεδινόν.

Ὁ Λεωτσάκος προσεφέρθη καὶ πάλιν ὅπως δραμῇ πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀγωνιζομένων καὶ παραλαβὴν περὶ τοὺς τριακισίους ἄνδρας ἐπορεύθη ταχέως διὰ τῆς πεδιάδος.

Πλησιάζας δὲ τὸ Βαλέσι καὶ παρατηρήσας, ὅτι τὸ χωρίον ἐπολιορκεῖτο πανταχόθεν ὑπὸ πολυἀριθμοῦ δυναμeos διέταξε τοὺς στρατιώτας ὅπως κενώσωσι διὰ μιᾶς τὰ ὅπλα αὐτῶν πρὸς ἐμφύχωσιν τῶν πολιορκουμένων καὶ ἐκφοβισμόν τῶν πολιορκούντων, ὥστε ἐπῆρχετο κατὰ τούτων ἀπροσδόκητος καὶ πολυἀριθμὸς ἐπικουρία.

Κενώσαντες οἱ στρατιῶται τὰ ὅπλα ἐγέμισαν αὐτὰ ἐκ νέου ἀμέσως καὶ εἰσέβαλον ἐν τῷ χωρίῳ με προτεταμένas τὰς λόγχας.

Καὶ οἱ μὲν πολιορκούμενοι, καθ' ἃ ἀφηγεῖται χειρόγραφον χρονικὸν τῶν παραδόξων τούτων πολεμικῶν ἐπεισοδίων, ἐπὶ τῇ ἀπρο-

δοκήτην ἐλεύσει τῆς ἐπικυρίας ἐνεθαρρύνθησαν, εἰς δὲ τοὺς ἐχθροὺς ἐπῆλθε θόρυβος καὶ σύγχυσις, καθόσον ὁ πασσᾶς βλέπων τὴν μετὰ τόλμης καὶ θάρρους εἰσβολὴν τῆς δυνάμεως τοῦ Λεωτσάκου ὑπέλαβεν αὐτὴν ὡς ἐμπροσθοφυλακὴν πολυαριθμοῦ ἐπερχομένης ἐπικυρίας καὶ ἠπατήθη εἰς τοῦτο ἀπὸ τὰς εἰς τὴν πεδιάδα βοσκούσας ἀγελάδας, αἱ ὁποῖαι ἐξελήφθησαν ἀπὸ μακρὰν παρ αὐτοῦ ὡς πλήθη ὀπλοφόρων.

Διέταξε πάραυτα ὑποχώρησιν, τοποθετήσας τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐκ 1000 τακτικῶν Ἀράβων ὑπὸ τὸν Σελήμ πασσᾶν ἔξω τοῦ Βαλασίου ἀπέναντι ρεύματός τινος.

Τοιοῦτο ῥόπως τὸ ὑπὸ τὸν Λεωτσάκον εὐαριθμὸν σῶμα μὲ τὴν χαρακτηρίζουσιν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἰδιοφυῆαν ἔσωσεν ἀπὸ τὸν ἔσχατον κίνδυνον πλεῖστα γυναικόπεδα, τὰ ὁποῖα ὑπερήσπισεν ἐπὶ πολλὰς ὥρας κατὰ χιλιάδων ἀνδρῶν, οἵτινες εἶχον τὴν ἡρωϊκὴν ἀπόφασιν, ἀφοῦ πολεμήσουν μέχρις ἐσχάτων, νὰ θέσουν πῦρ καὶ νὰ κατακαοῦν ὅλοι παρὰ νὰ παραδοθῶν εἰς χεῖρας βαρβάρων στρατιωτῶν.

Μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εὐρέθησαν ἐν τῇ χωρίῳ 35 πτώματα ἀθῶων χριστιανῶν ἐν οἷς καὶ δύο ἱερέων.

Ὁ Λεωτσάκος ἀπέστειλεν ἀπαντὰ τὰ γυναικόπαιδα ἔξω τοῦ χωρίου καθὼς καὶ τοὺς κατοίκους δύο παρακειμένων χωρίων. Πάντες ἔφθασαν ἀσφαλῶς εἰς τὰ Καλύβια. Κατόπιν δὲ τούτων ἦλθε καὶ ὁ Λεωτσάκος φέρων λάφυρα 100 ὅπλα τῶν φονευθέντων ἐχθρῶν καὶ τρία τύμπανα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐναπομείνει εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης.

Τὴν ἐπιούσαν τοῦ ἐπεισοδίου τούτου ὁ Σελήμ πασσᾶς ἐδίσταζε νὰ διέλθῃ διὰ τῆς πεδιάδος καὶ μεταβῇ εἰς Τρίκκαλα, ἀλλὰ δι' ἀποκέντρου στροφῆς μετέβη εἰς Φανάριον, ὅπου συνενωθεὶς μετὰ τοῦ Ζεννήλ-πασσᾶ ἐκίνησε πρὸς τὸ μέρος τῆς Μαγούλας, ὅπου ἦσαν στρατοπεδευμένοι οἱ ἐκ τῶν Καλυβίων ἀποχωρήσαντες σωματάρχαι, οἱ δὲ ἐν τῇ Κάτω Μαγούλᾳ τοποθετημένος δικηγόρος Οἰκονομίδης μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν βλέπων εἰσερχόμενον τὸν ἐχθρὸν μετέβη καὶ συνηνώθη μετὰ τῶν ἐν τῇ Ἀνω Μαγούλᾳ ἐστρατοπεδευμένων.

Πλησιάσας ὁ ἐχθρὸς μάτην ἐζήτησε νὰ κλονίσῃ αὐτοὺς. Τοῦ

ἀντεσταθῆσαν κρητικῶς. Μετὰ τετράωρον συμπλοκὴν τὸν ἡνάγκασαν νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ἐτοποθετήθῃ εἰς Κάτω Μαγούλαν, ἀλλὰ τινὲς τῶν Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν μετέβησαν καὶ κατέλαβον ἀποκέντρους ὀχυρὰς θέσας.

Ἐκ τῆς νέας ταύτης φάσεως τῶν πραγμάτων βλέπων ὁ ἀρχηγὸς Χατζηπέτρος τὸ ἀδύνατον τοῦ νὰ διατηρηθῇ εἰς Καλύβια μετέβη εἰς Βαρυμπόμπην, χωρίον κείμενον εἰς Πόρταν καὶ ἐντεῦθεν τοῦ Πηνειοῦ, ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ σωματάρχαι ἤθελον συγκεντρωθῇ.

Κατασκευάσας δὲ ὀχυρώματα ἀνέμεινεν αὐτοὺς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ μάλιστα μετέβη αὐτοπροσώπως ἵνα τοὺς παρακινήσῃ νὰ συγκεντρωθῶσιν, ἀλλ' οὗτοι οὐδόλως συγκατένευσαν λέγοντες, ὅτι αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἦσαν ἀνεπαρκεῖς πρὸς ἀντίκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ, ὅτι ὄφειλον ν' ἀναμένουν ἐνισχύσεις καὶ τὴν ἔφιξιν τοῦ Βασιλέως.

Πρὸ τῆς θλίψεως αὐτῆς ἀπειθείας ὁ Χατζηπέτρος ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ καὶ τὴν Βαρυμπόμπην καὶ κατέλαβε τὴν Καλαμπάκαν ὡς καταλληλοτέραν διὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ στρατοῦ.

Εἰς Καλαμπάκαν εἰσελθὼν ὁ Χατζηπέτρος εὗρεν ἐκεῖ τοποθετημένους 500 περίπου ἄνδρας ὑπὸ τοὺς σωματάρχας Καταρραχιᾶν, Βλαχάβαν, Μανταλένιον, Βάγιαν, Τσαρούχη, Ν. Μπαρμπετόπουλον, Πετσάβαν καὶ Στριφτόμπολαν. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἔφιξίν του, εἰς τὴν ὀχυρὰν ταύτην κωμόπολιν, τὴν κατὰ τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς μέρος ὑπερασπιζομένην ὑπὸ τῶν Μετεώρων, ἔλχθεν ἐπιστολὰς ἐξ Ἀθηνῶν, αἱ ὁποῖαν τοῦ ἀνήγγειλαν εἰς ἀπαισιόδοξον ὕψος τὰ τελευταῖα γεγονότα.

Πάραυτα ἐκάλεσεν εἰς συμβούλιον τοὺς σωματάρχας :

— Ἀδελφια, τοὺς εἶπε, πρέπει ὅλοι μας νὰ προσπαθήσουμε νὰ μὴ συμβῇ εἰς τὸ ἐξῆς καμμία διχόνοια μεταξὺ μας.

— Ὅποιος τέτοια ἔχει στὸ νοῦ του, ἀνέκραξεν ὁ Καταρραχιᾶς, εἶνε προδότης τῆς πατρίδος.

— Ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ἐξηκολούθησεν ὁ Χατζηπέτρος, κακὰ μαντάτα. Οἱ ξένοι μᾶς κυττάζουν πῶς καὶ πῶς νὰ μᾶς παραστή-

σουν στὴν Εὐρώπη διηρημένους καὶ νὰ ποῦνε τάχα πῶς ὁ Βασιλεὺς δὲν ξέρει τί κάνει, πῶς τὸ ἔθνος δὲν εἶνε σύμφωνο μαζί του. Βουλευταὶ καὶ γερουσιασταὶ καὶ ὑπουργοὶ ἀκόμη βρίσκονται ἀντίθετοι στὴ γνώμη τοῦ Βασιλεῖς καὶ οἱ σκυλόφραγχοι λένε τώρα : « νὰ, δὲν τὰ λέγαμε ἐμεῖς, τὸ κίνημα δὲν εἶνε ἐθνικόν, δὲν τὸ συµμερίζεται ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς λαός »... Ἄν μάθουνε, ὅτι τὰ ἴδια κάνουμε κι' ἐμεῖς ἐδῶ, τότε δὲν μένει ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία, ὅτι τοὺς δίνουμε ἀφορμὴ νὰ σκεφθοῦνε τὰ χειρότερα γιὰ μᾶς καὶ νὰ μᾶς πομπέψουν. Νὰ μάθετε ἀκόμα ὅτι ἡ Τουρκία μᾶς διακόπτει τὰς σχέσεις ἐπισήμως, οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Γάλλοι θὰ τῆς δώσουν ἄνεσι νὰ φέρη πολλὰ στρατεύματα καὶ ὅτι ὅσω περνᾶνε ἡ ἡμέραις καὶ δὲν ἔχουμε ὁμόνοια μεταξύ μας καὶ δὲν κάνουμε τίποτε, τόσο ὁ κίνδυνος γίνεται ὥρα μὲ τὴν ὥρα μεγαλειότερος ν' αὐξάνη τὰ στρατεύματά της καὶ ἐκεῖ ποῦ ἐλπίζουμε ἐμεῖς καὶ σὰν ὄνειρο τῶχουμε νὰ πᾶμε ἴσα μὲ τὴ Πόλι, νὰ ῥθοῦν οἱ Ἀραπάδες στὴν Ἀθήνα.

Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ Χατζηπέτρου, τοὺς ὁποίους ἐπρόφερε μὲ ζωηρὰν συγκίνησιν, ἐπέδρασαν βαθέως εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ πνεῦμα τῶν σωματαρχῶν καὶ ὅλοι μὲ μίαν φωνὴν ἐφώναζαν, ὅτι ὄχι μόνον θὰ ὑπακούουν εἰς τὰς διαταγὰς του, ἀλλ' ὅτι ἤθελαν αὐστηρῶς τιμωρῆσαι πάντα, ὅσους ἤθελε φωραθῇ ἐνσπεύρων τὴν διχόνοιαν καὶ τὴν ἀνυποταξίαν.

— Λοιπόν, ἐξηκολούθησεν ὁ Χατζηπέτρος, ἡ ἰδέα ἡ δική μου εἶνε νὰ ὀχυρωθῶμε ἐδῶ μέσα στὴ Καλαμπάκα καὶ νὰ τὴν κάνουμε ὀρμητήριο. Ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς πρέπει νὰ πάρῃ μιὰ θέσι καὶ νὰ κατασκευάσῃ γρήγωρα τὸ ὀχύρωμά του.

Καὶ ὁ Χατζηπέτρος ὥρισεν εἰς τὸν καθένα τὴν θέσιν του. Οὕτω ἐτοποθετήθη καταλλήλως ὁλος ὁ στρατός καὶ ἤρχισε νὰ κατασκευάζῃ ὀχυρώματα.

Εἰς τὰ Τρίκκαλα ἐν τούτοις ὑπῆρχε πολυάριθμος τουρκικὸς στρατός συγκεῖμενος ἐκ 4500 Ἀράβων ὑπὸ τὸν Σελὴμ πασσάν, 2500 Ἀλβανῶν ὑπὸ τὸν Ἰσμαήλ Φράσσαρην καὶ 200 ἱππέων. Ὁ

στρατὸς οὗτος εἶχε καὶ πέντε τηλεβόλα ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο ἦσαν πεδινά.

Πληροφορηθεὶς ὁ Σελήμ πασσάς τὴν συγκέντρωσιν τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν εἰς Καλαμπάκην ἐξεκίνησε μεθ' ὀλοκλήρου τοῦ στρατοῦ του καὶ ἀνεσάνη πρὸς τὸ δυτικομεσημβρινὸν μέρος τῆς κωμοπόλεως, τοποθετηθεὶς εἰς τὸν λόφον τοῦ Προφήτου Ἡλίου καὶ εἰς ἄλλον τινὰ ἐπίσης ἐκεῖ παρακείμενον καὶ κατασκευάσας καὶ ὀχυρώματα ἀνάλογα πρὸς τὸν σκοπὸν του.

Ἀμα ὥς κατέλαβον τὰ στρατηγικὰ ταῦτα σημεῖα οἱ Τοῦρκοι καὶ ἔστησαν τὰ ὄρεινὰ καὶ πεδινὰ τηλεβόλα των ἤρχισαν ἀκατάπαυστον πῦρ κατὰ τῶν ἐλληνικῶν ὀχυρωμάτων ἀπὸ τῶν ὁποίων οἱ ἐπαναστάται ἤναψαν ζωηρὸν ἐπίσης πῦρ.

Ὁ πυροβολισμὸς καὶ ἡ διὰ τῶν τηλεβόλων ἐπίθεσις ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καθ' ἃς οἱ Τοῦρκοι ἀπέκλεισαν τὰ μέρη εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε εἰς τοὺς ἐν Καλαμπάκῃ καθίστατο ἀδύνατος ἡ συγκοινωνία μετὰ τῶν ἔξωθεν τυχόν πρὸς βοήθειαν αὐτῶν ἐπερχομένων, ὡς καὶ ἡ εἰσαγωγή πολεμοφοδίων, τῶν ὁποίων εἶχον ἀπόλυτον ἀνάγκην, μολοντί ταῦτα ἀπὸ τινος δὲν ἦσαν ἄφθονα ὡς μὴ ἀνανεωθέντα ἐξ Ἀθηνῶν.

Ὁ Χατζηπέτρος ἐκάλεσεν εἰς συμβούλιον τοὺς σωματάρχας, παρέστησε τὸ δυσχερὲς τῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκοντο καὶ ἐζήτησε τὴν γνώμην των περὶ τοῦ πρακτέου. Ὅλοι ἔμειναν σύμφωνοι ὅπως ἐν καιρῷ νυκτὸς κατασκοπεύοντες τὰ περὶ τῆς κωμοπόλεως ἀνακαλύψουν θέσιν τινὰ μὴ κατειλημμένην ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ διὰ ταύτης διευκολύνουν τὴν εἰς Καλαμπάκην εἰσαγωγὴν ἐπιουρίων καὶ πολεμοφοδίων.

Τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην τῆς νυκτερινῆς ἀνιχνεύσεως ἐζήτησεν ὡς χάριν ὁ πάντοτε πρόθυμος εἰς κινδυνώδη τολμήματα λοχίας Λεωτσάκος, ὅστις παραλαβὼν εὐάριθμον ἀπόσπασμα στρατιωτῶν κατεσκόπευσε τὰ περὶ τοῦ χωρίου, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἐπίσης τολμηρὸν Καταρραχιᾶν.

Κατασκοπεύσαντες καλῶς τὸ πρὸς τὰ Τρίκκαλα μέρος παρετή-

ρησαν ὅτι δύο ἐκεῖ ἀλευρόμυλοι δὲν εἶχον ἀκόμη καταληφθῇ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐπιστρέψαντες εἰς τὸ στρατόπεδον ἀνήγγειλαν εἰς τὸν Χατζηπέτρον, ὅτι αἱ θέσεις ἐκεῖναι ἦσαν κατάλληλοι νὰ καταληφθοῦν καὶ ὅτι ἡ καταλληλοτέρα αὐτῶν ἦτο ὁ πλησιέστερος πρὸς τὰ ὀχυρώματα τῶν ἐχθρῶν μύλος.

Τότε ὁ Χατζηπέτρος ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς σωματάρχας ἠρώτησε :

— Ποῖος ἀπὸ σᾶς θέλει νὰ πάῃ νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν αὐτήν ;

Αὐθορμήτως καὶ πάλιν ἐπαρουσιάσθη ὁ Λεωτσάκος.

— Ἐγώ, εἶπε, στρατηγέ. Δὲν ἔχετε ἢ νὰ με διατάξετε.

Παραλαβὼν ὁ Λεωτσάκος 200 ἐκ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ καὶ τὸν ὀπλαρχηγὸν Δημακαῖον μετὰ 50 ἀνδρῶν μετέβη τὴν αὐτὴν νύκτα εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον καὶ κατέλαβε τὸ ὕψωμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκειτο ὁ ἀλευρόμυλος, ἀπέχων δύο χιλιόμετρα ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ὀχυρωμάτων καὶ ἐκτεθειμένος εἰς προφανή κίνδυνον.

Ἐσκέφθη καὶ ἔκοψε τὸ νερὸ τοῦ μύλου καὶ τὸ διηύθυνεν εἰς τὰ πέριξ, οὕτω κατέστησε τὸ ἔδαφος βαλτωδες. Κατεσκεύασε πολεμοθυρίδας. Ἐκρήμνισε τὰ ἄκρα τῆς σκεπῆς, ὅπως τοποθετήσῃ πυροβολητάς, ἤνοιξε τάφρον καὶ τέλος πρὸ τῆς πρῶτης ἐτοποθέτησε τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐντὸς τοῦ μικροῦ τούτου προμαχῶνος ἐν πλήρει ἡσυχίᾳ καὶ τάξει.

Τὴν πρῶταν ἐφάνησαν ἐρχόμενοι ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου τρεῖς φορτηγαὶ ἁμαξαὶ συνοδευόμεναι ὑπὸ δύο ἱππέων καὶ ἐξ πεζῶν στρατιωτῶν μεταβαίνουσai εἰς Τρίκκαλα ἵνα παραλάβουν τροφάς.

Ἄμα ὡς αἱ ἁμαξαὶ ἔφθασαν πλησίον τοῦ μύλου, ὁπόθεν διήρχετο ἡ μόνη πρὸς τὰ Τρίκκαλα ἄγουσα ὁδός, ἐπυροβολήθησαν αἰφνιδίως οἱ συνοδευόντες αὐτάς ἀπὸ τοὺς καρδοκούντας ἐντὸς τοῦ ὀχυρώματος καὶ εἰς τῶν ἱππέων ἔπεσε νεκρός, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπανεκαμψαν ἐντρομοὶ εἰς τὸ στρατόπεδον, ἀφήσαντες εἰς χεῖρας τῶν ἐντὸς τοῦ μύλου τὰς ἁμάξας καὶ τοὺς ὀδηγοῦντας αὐτάς 10 χωρικούς.

Εἰδοποιηθὲν τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον περὶ καταλήψεως τοῦ μύλου ἐθορυβήθη. Αὐθωρεὶ τὸ ἥμισυ τοῦ τακτικοῦ καὶ ἀτάκτου στρατοῦ καθὼς καὶ δύο πυροβόλα ἐτέθησαν εἰς κίνησιν.

Ὁ Λεωτσάκος βλέπων ἐπερχόμενον τὸν ἐχθρὸν διέταξε ν' ἀφήσουν τοὺς προπορευομένους Ἀλβανούς νὰ πλησιάσουν καὶ τοῦτε ἕνεκα τῶν ὀλίγων πυριτοβολῶν, τὰς ὁποίας εἶχον, ἐπιθυμῶν νὰ ἐξαντλήσῃ αὐτὰς κατὰ τὴν ἔφθοδον τῶν τακτικῶν στρατευμάτων.

Οἱ Ἀλβανοὶ ἐπλησίαζον τὸ ὄχυρμα καὶ ὁ Δερβέναγας αὐτῶν, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ τραγματάρχου, διελθὼν τὸν ξηρὸν αὐλακα τοῦ μύλου ἐτοποθετήθη 35 βήματα μακρὰν εἰς τινα ἐκεῖ εὕρισκόμενην κάμινον κεράμων.

Ἦτον ὑψηλὸς ἀνὴρ, μὲ πλατὺ μέτωπον, μύτην κυρτὴν καὶ μύστακας χονδρούς καὶ γυρτοὺς πρὸς τὰ κάτω, πολεμοχαρὲς καὶ ἄφοβος. Ἡ φήμη τοῦ λοχίου Λεωτσάκου καθὼς καὶ τὰ ἄθλα του καὶ αἱ μικροστρατηγικαὶ του πράξεις, εἶχον φθάσει μέχρις αὐτοῦ. Ἐφ' ᾧ καὶ ἤρχετο μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ μονομαχήσῃ πρὸς τὸν Λεωτσάκον, νὰ τὸν φονεύσῃ καὶ νὰ λάβῃ ὡς γέρας τὴν κεφαλὴν του, ἡ δὲ πρόθεσις του αὕτη διεδηλώθη διὰ τῆς ἐξῆς μετὰ τοῦ Λεωτσάκου ὁμηρικῆς συνδιαλέξεως :

— Αἶ, ὀρέ, ποῦ εἶνε τὸ καπετάνιο τὸ Λεωτσάκο; Ποῦ εἶνε, ὀρέ, νὰ τοῦ πάρω τὸ κεφάλι νὰ τὸ πάω στὴν Πύλι;

— Ἐδῶ εἶνε τὸ καπετάνιο τὸ Λεωτσάκο, ἀπεκρίθη ὁ Λεωτσάκος, καὶ ἐδῶ, βρωμύσνυλο, δὲν θὰ πολεμήσῃς μὲ χριστιανούς ἀόπλους, ἀλλὰ μὲ ἐνείκους ποῦ καὶ λίγα χρόνια πρὶν σὰς ἔδειξαν τί θὰ πῇ ἐλευθερία. Ἦλθα ἐπὶ ταῦτοῦ νὰ πολεμήσω καὶ ἂν ἔχῃς ὅπλα καλὰ αὐτὰ θὰ τὸ δείξουν καὶ ὁ Θεὸς ξέρει ἂν θὰ μοῦ πάρῃς ἐσὺ τὸ κεφάλι ἢ θὰ στὸ πάρω ἐγώ.

— Βρὲ τζάνουμ, ἐφώναζεν εἰς ἡρεμώτερον τόνον ὁ Ἀλβανός, τὸ ξέρω πῶς ὁ Θεὸς τὰ διευθύνει ὅλα, μὰ ἐλπίζω νὰ σοῦ πάρω τὸ κεφάλι.

— Καλὰ, εἶπεν ὁ Λεωτσάκος, θὰ τὸ ἰδῶμε αὐτό.

Καί ἡ συνδιάλεξις ἔπαυσε. Συγχρόνως ἐπλησίασε καί ὁ τακτικός στρατός.

Οἱ ἀξιωματικοὶ παρετήρουν ποίαν θέσιν ὤφειλον νὰ ἐκλέξουν πρὸς τοποθέτησιν τῶν τηλεβόλων καὶ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν δὲν εἶχεν ἀκουσθῇ οὐδὲν ὄπλον. Ὁ Λεωτσάκος βλέπων, ὅτι ἐπῆλθεν ἡ στιγμή καθ' ἣν ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ τὸν πυροβολισμόν, λαβὼν τὸ ὄπλον ἐκένωσεν αὐτὸ πρὸς τὸν κύκλον τῶν ἐφίππων ἀξιωματικῶν καὶ πάραυτα εἰς ἐξ αὐτῶν ἔπεσε νεκρός. Σύγχυσις δὲ ἐπεκολούθησεν εἰς τοὺς περὶ τὸν πεσόντα ἀξιωματικούς καὶ στρατιώτας καθόσον ὁ φνευθεὶς ἦτον ὁ συνταγματάρχης των. Τὴν σύγχυσιν ταύτην ἰδόντες οἱ ἐντὸς τοῦ ὀχυρώματος ἐχειροκρότησαν. Ὁ σαλπικτῆς ἐπαιάνισε τὸ «ὦ λιγυρὸν καὶ κοπτερόν σπαθί μου» καὶ ὁ πυροβολισμὸς ἤρχισεν ἐκατέρωθεν ζωνηρότατος.

Ἄλλοι τακτικοὶ Τοῦρκοι στρατιῶται βλέποντες, ὅτι τὸ ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων πῦρ ἐπροξένει εἰς αὐτοὺς μεγάλην φθοράν ὑπεχώρησαν καὶ ἐτοποθετήθησαν ὀπισθεν τῶν τηλεβόλων προφυλασσόμενοι ὀπίσω ἀπὸ τὰ δένδρα. Συγχρόνως ὑπέθετον, ὅτι οἱ ἐντὸς τοῦ μύλου ἦσαν ἄνω τῶν 1000 ἀνδρῶν.

Ἐξηκολούθησε λοιπὸν ὁ πυροβολισμὸς μεταξὺ τῶν Ἀλβανῶν μόνον, βοήθουμένων καὶ ὑπὸ δύο τηλεβόλων, καὶ τῶν ἐν τῷ ὀχυρώματι Ἑλλήνων διαρκέσας ἐπὶ τρεῖς ὥρας.

Οἱ στρατιῶται τοῦ Λεωτσάκου ἡμύνοντο μὲ γενναιοψυχίαν καὶ ἐν τάξει, οἱ δὲ ἐχθροὶ προσεπάθουν διὰ πάσης θυσίας νὰ κυριεύσουν τὸ ὀχύρωμα, τὸ ὁποῖον κατεχόμενον ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, διέκοπτε τὴν πρὸς τὰ Τρίκαλα συγκοινωνίαν καὶ καθίστα τοὺς πολιορκητὰς πολιορκουμένους.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἠκούσθη σάλπιγξ ἐλληνική. Ἦτο ὁ Καταρραχίας, ὁ ὁποῖος ἤρχετο εἰς βοήθειαν τῶν ἀμυνομένων μὲ ἐν σῶμα Μακεδόνων, τὸ ὁποῖον μετὰ κινδύνου εἶχε διέλθει τὸν ποταμὸν τὴν ἰδίαν ἡμέραν καὶ ἠνώθη μετὰ τῶν ἐπιλοίπων ἀνταρτῶν. Ἡ δύναμις αὕτη συγκεκμημένη ἐκ 300 περίπου ἀνδρῶν ὠδηγεῖτο ἀπὸ τοὺς Σαχεί-

λαν, Ν. Ζάκκαν, Τζάραν, τὸν ἐξ Ὀλύμπου Ζήσην Σωτηρίου καὶ ἄλλους.

Οὗτοι πάντες ἐπέπεσαν μετ' ἀκατασχέτου ὀρμῆς κατὰ τῶν νώτων τῶν Τούρκων καὶ ὁ Λεωτσάκος, ἐννοήσας ἐκ τοῦ ἤχου τῆς σάλπιγγος τὴν ἀφίξιν ἐπικουρίας, διέταξε νὰ εἶνε ἑτοιμοὶ 150 στρατιῶταί του διὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσουν πρὸς ἔξοδον.

Οἱ Ἀλβανοὶ προσβληθέντες ἐκ τῶν νώτων καὶ πυροβολούμενοι κατὰ μέτωπον ἀπὸ τοὺς ἐντὸς τοῦ ὀχυρώματος ἤρχισαν νὰ τρέπωνται εἰς φυγὴν. Ἀμέσως τότε ἐξῆλθε καὶ ὁ Λεωτσάκος μετὰ τῶν 150 ἀνδρῶν, ἀφήσας εἰς τὸ ὀχύρωμα ἑτέρους 100 ἄνδρας ὑπὸ τὸν Γκολφινόπουλον καὶ τὸν Δημακαῖον.

Ἐξελθὼν συνήντησε τὸν ἀνδρεῖον Ἀλβανὸν Δερβέναγαν φεύγοντα.

Ὁ σημαιοφόρος τοῦ Λεωτσάκου Τσάκος καὶ οἱ ὀπαδοὶ του Βουβαλαῆς, Αὐγέρης καὶ Σκουρταρίτης πυροβολήσαντες κατὰ τοῦ Ἀλβανοῦ τὸν ἔρριψαν κάτω μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του καὶ δύο ἄλλων.

Ὁ Λεωτσάκος πλησιάσας καὶ ἰδὼν αὐτὸν πνέοντα τὰ λοιπὸν ἤρπασε τὸ ὄπλον του λέγων :

— Ἐγὼ εἶμαι ὁ καπετάνιος ὁ Λεωτσάκος καὶ ὅπως σοῦ εἶπα βλέπεις, ὅτι ἔγινε !

Οἱ Ἀλβανοὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Τούτους παρηκολούθησαν καὶ στρατιῶται τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, διασκορπισθέντες ἐν ἀταξίᾳ.

Τόση ἦτο ἡ σύγχυσις κατὰ τὴν φυγὴν, ὥστε οἱ Ἀλβανοὶ καταδιωκόμενοι, ὅπως ἀποφύγουν τὸν κίνδυνον, ἐπυροβόλουν κατὰ τῶν πρὸ αὐτῶν Τούρκων στρατιωτῶν.

Καταδιώξαντες οἱ ἐπαναστάται τοὺς ἐχθροὺς μέχρι τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν ἐπανεκάμψαν εἰς τὰς θέσεις των.

Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην ὁ Καταρραχίας ἐπληγώθη εἰς τὸν πόδα, τέσσαρες στρατιῶται ἐφονεύθησαν καὶ ἄλλοι δέκα ἐπληγώθησαν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναγνωρίσεων πεισθέντες οἱ Τούρκοι, ὅτι ἡ πρὸς τὰ Τρίκκαλα ὁδὸς ἐφυλάσσετο καλῶς, περικυρλώθησαν ἀπλῶς

πλέεν εἰς τὰ ὀχυρώματά των καὶ ἀνέμενον βοήθειαν ἐκ Τρικκάλων διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν ἀποτελεσματικῶς κατὰ τοῦ μύλου, ὁ ὁποῖος, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τοὺς ἠμποδίζε καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τροφίμων.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν συνέλαβον οἱ ἐντὸς τοῦ μύλου ἐπαναστάται δύο ἱππεῖς ἐρχομένους ἀπὸ τὰ Τρίκκαλα καὶ τὸν γραμματοκομιστήν. Καθ' ὅλην δὲ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐξηκολούθει ἐκ διαλειμμάτων πυροβολισμὸς μετὰ τῶν ἐν Καλαμπάκῃ καὶ τῶν Τούρκων.

Ἐνισχύσεις ἐξ ἄλλου, τὰς ὁποίας ἀνυπομόνως ἀνέμενον ὁ Χατζηπέτρος ἦλθεν. Ἀπετελοῦντο αὗται ἀπὸ 800 Πελοποννησίους ὑπὸ τοὺς σωματάρχας Πετροπουλάκην, Πλαπούταν, Τσιγγουράκον, Δημ. Ζαχαρόπουλον, Χαριτάκην καὶ Βοῦδῃ Μαυρομιχάλην, ὅστις πρὸ πολλοῦ εἶχε γράψει εἰς τὸν Λεωτσάκον, ὅτι ἤθελε μεταβῇ καὶ συνεννοηθῇ μετ' αὐτοῦ φέρων μαζί του καὶ τὸν ἀδελφόν του Γεωργάκην καὶ δύο προσέτι ὀπλαρχηγούς τὸν Σαμπάκον καὶ Σκυφάκον. Ἀπαντες οὗτοι προήρχοντο ἐκ Λαμίας, ἔφερον δὲ μικρὰν ποσότητα πολεμοφοδίων, διότι πολεμοφόδια σταλέντα ἐκ Πειραιῶς διὰ θαλάσσης εἶχον ἤδη κατασχεθῇ ὑπὸ ἀγγλικοῦ πλοίου. Ἀλλὰ τὸ λυπηρὸν τοῦτο γεγονός τὸ ἡγνοῦν οἱ ἐν Λαμίᾳ, οἱ ὁποῖοι ἔσπευσαν νὰ τοὺς ἐξαποστείλουν μὲ ἀνεπαρκεῖς προμηθείας ὑποσχεθέντες νὰ τοὺς ἐφοδιάσουν ἀμέσως δι' ἰδιαιτέρας ἀποστολῆς εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Χατζηπέτρου.

Τὸ σῶμα τοῦτο ὑπέστη καθ' ἑδὸν μυρίας περιπετείας. Δις παρεπλανήθησαν τὴν νύκτα, παρ' ὀλίγου δὲ νὰ πέσουν εἰς ἐνέδραν τουρκικοῦ ἀποσπάσματος ἐκ τῆς ὁποίας ἐσώθησαν ὡς ἐκ θαύματος.

Τέλος ἔφθασαν σῶσι καὶ ἀβλαβεῖς εἰς Καλαμπάκαν.

Ὁ Χατζηπέτρος τοὺς ὑπεδέχθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ἦρχοντο ἐπικαίρως νὰ ἐνισχύσουν τὴν εἰς τὸ στρατόπεδόν του ἐπικρατοῦσαν τῶρα σύμπνοιαν. Τὸ σχέδιόν του ἦτο πάντοτε ἡ κατὰ τῶν Τρικκάλων ἐπίθεσις καὶ ἡ ἄλωσις τῆς πόλεως ταύτης. Ἀργότερον θὰ ἐβαδίζε κατὰ τῆς Λαρίσσης καὶ ἐκεῖθεν ἐσκέπτετο, ἐάν ὁ Θεὸς ἤθελε, νὰ ἐχώρει εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Μετ' ἀνυπομονησίας ἠρώτησε περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις συμβαινόντων, ἀλλ' οὐδὲν νεώτερον ἐξ ὧν ἐγνώριζεν ἤκουσεν. Οἱ ἐπαναστάται εἶχον φύγει ἐνωρίτερον τῶν ἐπιστολῶν, τὰς ὁποίας εἶχε λάβει καὶ αἱ ὁποῖαι τόσα δυσάρεστα τοῦ ἀνήγγελλον.

Ἡρώτησεν ἐπίσης ἐν ἀγωνίᾳ περὶ πολεμοφοδίων.

— Δύο ἡμέρας ἐχάσαμε στὴ Λαμία νὰ τὰ περιμένουμε, ἀπήντησεν ὁ Πετροπουλάκης. Μᾶς εἶπαν ὅτι τὰ ἐπερίμεναν διὰ θαλάσσης μέσον Στυλίδος. Ἐζητήσαμε ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν νὰ μᾶς ἐφοδιάσῃ μὲ πυριτεβολὰς τῆς φρουρᾶς, ἀλλὰ ὁ φρούραρχος ἠρνήθη. Εἶχε τέτοια διαταγή, μᾶς ἐβεβαίωσε μάλιστα, ὅτι ὁ στρατὸς ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἀναμένει διαταγὰς νὰ προχωρήσῃ. Τέλος μᾶς συνεβούλευσε νὰ φύγουμε μὲ ὅσα εἶχαμε καὶ μᾶς ἐβεβαίωσε, ὅτι μόλις φθάσουν στὴν Στυλίδαν τὰ πολεμοφόδια, ποῦ ἐπερίμενε ἀπὸ τὴν Ἀθήναν, θὰ τὰ στείλῃ ἐδῶ.

Ἄλλ' ἡ διαβεβαίωσις αὕτη δὲν ἤρκεσε νὰ καθησυχάσῃ τὸν Χατζηπέτρον, ὁ ὁποῖος ἤρχισε σοβαρῶς νὰ σκέπτεται, ὅτι ἡ ἀνωμαλία θὰ εἶχε κάποιον σπουδαῖον λόγον. Ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Σούτσος ἐφρόντιζε καὶ πρέβλεπε περὶ ὅλων καὶ ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ τὸν λησμονήσῃ μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου. Κάτι ἄλλο θὰ συνέβαινε βεβαίως, ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀπολήξῃ εἰς σαφὴ πεποιθήσιν. Τέλος ἀπέδωκε τὸ γεγονός εἰς τυχαῖον ἐμπόδιον καὶ ἀπεφάσισε ν' ἀναμείνῃ ἐπὶ δύο ἡμέρας ἀναβάλλων τὴν κατὰ τῶν Τρικκάλων γενικὴν ἐπίθεσιν.

Τέλος ἔλαβε τὰ κατάλληλα μέτρα ὅπως τοποθετήσῃ τοὺς ἀφίχθέντας ἐπαναστάτας καταλλήλως.

Καὶ τὸν μὲν Πετροπουλάκην διέταξε νὰ μεταβῇ καὶ καταλάβῃ θέσιν πλησίον τῶν Κάτω Μύλων πρὸς τὸ μέρος τῶν Τρικκάλων, ὅπου καὶ ὠχυρώθη οὗτος, τὸν δὲ Πλαπούταν μετὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν Ζαχαροπούλου καὶ Χαριτάκη ἐτοποθέτησε πλησίον τοῦ ὀχυρώματος τοῦ Λεωτσάκου παρὰ τὸν Πηνειὸν ποταμόν, καὶ τοὺς λοιποὺς ἔταξε πρὸς τὸ μέρος τοῦ Κάζικα, εἰς ἄλλας θέσεις.

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν δύο ἡμερῶν ὁ Χατζηπέτρος εἶχε λάβει

σπουδαιοτάτην πληροφορίαν. Ὁ πασσᾶς ἐβεβαίωσεν εἰς τὰ Τρίκκαλα, ὅτι ἀνέμενον ἐνισχύσεις ἐκ Λαρίσσης. Ἀλλὰ τὴν πληροφορίαν ταύτην κατ' ἀρχᾶς ὁ Χατζηπέτρος δὲν ᾔθελε νὰ ἐκτιμήσῃ ὡς ἀληθῆ. Ἐνόμισεν ὅτι σκοπίμως ὁ πασσᾶς διέδιδε τοιαύτας εἰδήσεις διὰ νὰ τὸν πτοήσῃ.

Ἐν τούτοις ἡ αὐτὴ πληροφορία ἐστάλη καὶ ἐκ Λαρίσσης εἰς τὸν Χατζηπέτρον ἐξ ἀσφαλεστάτης πηγῆς. Ἐν σύνταγμα εἶχε φθάσει ἐκεῖ καὶ ἀνεμένετο καὶ ἐν ἄλλο. Μετὰ τοῦ συντάγματος εἶχεν ἔλθει ἀνάλογον ἵππικὸν καὶ μία πυροβολαρχία.

Ὁ Χατζηπέτρος τότε κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ Τουρκία ἀφίνετο ἐλευθέρα, ὅτι μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ἀγγλων καὶ τῶν Γάλλων δὲν εἶχε πλέον νὰ φοβηθῇ τίποτε καὶ ὅτι συνεκέντρον δυνάμεις εἰς Θεσσαλίαν.

Καλέσας τὸν ἐπιτελάρχην του λοχαγὸν Νικολαΐδην τοῦ ἀνεκοίνωσε τὰς σκέψεις του, τὰς ὁποίας ἐκεῖνος εὗρεν ἀκριβεῖς.

Καὶ ἐν ἀνυπομονησίᾳ τὸν ἠρώτησε :

— Ποία εἶνε ἡ ἰδέα σου, λοχαγέ ;

— Νὰ μὴ χάνωμεν καιρὸν, ἀπεκρίθη ὁ ἀξιωματικός.

— Αὐτὴ εἶνε καὶ ἡ ἰδική μου γνώμη, εἶπεν ὁ Χατζηπέτρος.

Πρέπει μὲ κάθε θυσίαν νὰ κτυπήσουμε πρὸ τοῦ μᾶς προλάβουν ἀπὸ τὴν Λάρισσαν.

Καὶ ἀπῆλθον ὁμοῦ διὰ νὰ ἐπιθεωρήσουν τὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας διέθετεν καὶ νὰ ὁδηγήσουν αὐτάς πρὸς τὴν τελευταίαν ἐπίθεσιν.

ΙΓ'.

ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ

Με τὴν πρώτην ἀποστολὴν τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς Καλλιόπολιν, ἡ Κωνσταντινούπολις προσέλαβεν ἀσυνήθη ὄψιν.

Τὰς ὁδοὺς αὐτῆς διέσχιζον Ἀγγλοὶ καὶ Γάλλοι ἀξιωματικοὶ ἀδελφούμενοι μετὰ τῶν Τούρκων συναδέλφων των. Συμπόσια ἐδίδοντο καὶ ἑορταὶ ὀργανοῦντο πρὸς πανηγυρισμὸν τοῦ σπουδαίου γεγονότος, ὅτι δύο μεγάλαι Εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις ἀνέλαβον νὰ βοηθήσουν τὴν Τουρκίαν.

Αἱ ἐκ Καλλιπόλεως εἰδήσεις φθάνουν ὅλον ἐν εἰς τὴν πρωτεύουσαν χαρμόσυνοι. Ὅλον ἐν Ἀγγλικὰ καὶ Γαλλικὰ πολεμικὰ ἀποβιβάζουν στρατεύματα. Ὁ πρίγκηψ Ναπολέον, ἀνεψιὸς τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀφίκετο ἐκεῖ φέρον τὸν τίτλον τοῦ ἀρχιστρατῆγου τῶν Γαλλικῶν στρατευμάτων. Ὁ νεαρὸς πρίγκηψ μόνος δι' ἐπιστολῆς ἐζήτησε παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τὴν χάριν τῆς ὑπηρεσίας ταύτης. Ἀφοῦ ἐπεθεώρισε τὰ ἐν Καλλιπόλει στρατεύματα, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, προκαλέσας διὰ τῆς παρουσίας του ζωηροτέραν κίνησιν ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων.

Τὰ ὥραϊα ἀνάκτορα τοῦ Φετιγέ-Σεράϊ ὁ Σουλτάνος ἔθεσεν εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ πρίγκηπος. Πρᾶγμα δὲ ἀσύνηθες μέχρι τοῦδε, ὁ Ἀβδούλ Μετζίτ ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ καὶ τὸ φαινόμενον

τοῦτο, Σουλτάνου ἐπισκεπτομένου εὐρωπαῖον πρίγκηπα, ἐξέπληξε τὸν μουσουλμανικὸν λαόν.

Ἄλλ' ἤδη οἱ Τοῦρκοι ἐφιλοτιμοῦντο νὰ εὐρωπαϊζοῦν καὶ τὸ παράδειγμα εἰς αὐτοὺς ἔδιδεν ὁ Ἀβδούλ Μετζίτ. Προλήψεις ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸν τῶν αἰσθημα κατερρίπτοντο καὶ μολονότι εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Σουλτάνου διετηρεῖτο ἡ τουρκικὴ ἐθιοτυπία, κατ'οὐσίαν αἱ ἰδέαι καὶ τὰ αἰσθήματα ἐνεπνέοντο τώρα ἀπὸ τοὺς προσφιλεῖς συμμάχους.

Οὗτοι ἦσαν, ἐννοεῖται, φορτικοὶ εἰς τοὺς Τοῦρκους μὲ τὸν ἔλεγχον αὐτῶν καὶ τὰς κρίσεις. Ἦθελον νὰ ἐξετάζοιεν τὰ πάντα, τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ διοικητικοὺς ὀργανισμούς, ὅλους τοὺς κλάδους τῶν ὑπηρεσιῶν, παρὰ τῶν ὁποίων δικαίως ἀνέμενον συνδρομὴν διὰ τὴν ὄντως γιγαντιαίαν ἐκείνην ἐκστρατείαν τῆς Κριμαίας. Ὁ ἔλεγχος αὐτὸς ἀπεκάλυπτε τὴν παροιμιώδη τουρκικὴν ἀκαταστασίαν, τὴν βραδύτητα καὶ τὰς διοικητικὰς καταχρήσεις. Ἄλλ' οἱ Τοῦρκοι ὑπουργοὶ ἦσαν πρόθυμοι νὰ ὑπόσχωνται, κατέπνιγον τὴν δυσαρέσκειάν των διὰ τὴν ἁδιακρίσιν αὐτὴν τῶν ξένων καὶ οἱ σύμμαχοι παρηγοροῦντο.

Ἦδη ἄλλως οἱ Τοῦρκοι ἔβλεπον καὶ αὐτοὶ ὀφθαλμοφανῶς, ὅτι δὲν ἦσαν μόνοι καὶ ἀπροστάτευτοι, ὅτι οἱ ὑποβλέποντες αὐτοὺς ἤρχισαν ν' ἀλληλοσφάζονται καὶ ὅτι τὸ θλιβερὸν πεπωμένον, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ κόσμος τοὺς ἠπείλει, θὰ ἐβράδυνε νὰ ἐπαληθεύσῃ. Καὶ ὁ ἐχθρὸς ὁ πατροπαράδοτος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πόσας δὲν εἶχον ὑποφέρει συμφοράς, οἱ ξανθοὶ ἐκεῖνοι στρατιῶται, οἱ ὁποῖοι ἐπῆρχοντο κατὰ μικρὰς ἄλλεπαλλήλους περιόδους μὲ τὸ σύμβολον τοῦ Σταυροῦ καὶ ἦσαν ἀήττητοι, δὲν ἐνέπνεον πλέον τὸν φόβον, τὸν ὁποῖον ἀδιάλειπτος σειρὰ ἐπιτυχιῶν ὡς ἀπὸ παραδόσεως εἶχεν ἐδραιώσει. Τώρα κατ' αὐτῶν ἐπῆρχοντο οἱ ἄλλοι, ὕποπτοι καὶ αὐτοὶ ὡς ἐκεῖνοι, μὲ συμφέροντα πάντοτε καὶ κατακτητικὰ ὀρέξεις, ἀλλ' ὅχι μὲ διαθέσεις ἀρπαγῆς καὶ βουλιμίας κατακτήσεως. Δι' αὐτοὺς εἶχεν ἡ αὐτοκρατορία μέσα συνεννοήσεως καὶ δῶρα μικρά, τῶν ὁποίων ἡ προσφορὰ δὲν θὰ ἐβάρυνε τὸν ἁκμαῖον αὐτῆς πλοῦτον. Ἦτον εὐκόλον ἀνέκαθεν

νά συνεννοηται μαζί των. Ἄλλ' ὁ ἐχθρὸς ὁ ἄσπονδος, ὁ ἀμείλικτος, ὁ ἀρπακτικός, εὐρίσκετο ἐκεῖ ἐπάνω πρὸς βορρᾶν. Ὅταν δὲν ἐπῆρχετο μόνος, ὅταν ὁ ἴδιος δὲν ἀνέσυρε τὴν σπάθην, ἐρραδιούργει τοὺς ὑπηκόους λαοὺς καὶ ὑπεκίνει αὐτοὺς εἰς ἀνταρσία καὶ εἰς πολέμους. Καὶ ἐπὶ πόσον τώρα χρόνον ἡ χαίνουσα αὐτὴ πληγὴ, ἡ καθημαγμένη, δὲν ἐσπάρασσε τὰ σπλάγχνα τῆς αὐτοκρατορίας!

Τὸ φάσμα τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ, προτοῦ ἀκόμη ἀναφανῇ ἐκ τῆς Δύσεως ἡ ὁμόθυμος αὐτῇ βοήθεια, ἡπεῖλει μὲ ὀλικὴν καταστροφὴν καὶ ἐξαφάνισιν ἀπὸ προσώπου τῆς Εὐρώπης τὸν γίγαντα, ὁ ὁποῖος εἶχε ποτε καταπλῆξει τὸν κόσμον μὲ τοὺς μακρυνοὺς δρόμους τῶν ἀπεράντων κατακτήσεων.

Ἐκεῖ ἐπάνω, παρὰ τὸν Δούναβι, τὸ φάσμα αὐτὸ ἤπλωνε τὰς μαύρας του πτέρυγας. Μυριάδες τινὲς Τούρκων στρατιωτῶν, ὡς ἀσήμαντα λείψαντα παρελθόντος στρατιωτικοῦ μεγαλείου, ἀσύντακτοι τώρα καὶ καθυστερημένοι εἰς τὴν πρόσδον τῆς τέχνης τοῦ πολέμου, μὲ ἓνα ἐξομώτην στρατηγὸν ἐπὶ κεφαλῇς, προσεπάθουν ἐπτοημένοι ν' ἀποδιώξουν τὸ φάσμα αὐτό, τὸ ὁποῖον ὅλον ἐμεγεθύνετο καὶ ἐσυνεφεύτο. Οὐδέποτε ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἶχεν εὐρεθῇ εἰς τριαύτην πτώσιν καὶ οὐδέποτε ἡ πολεμοχαρὴς δόξα τῆς Τουρκίας εἶχε δεῖξει τόσῃν ἀδυναμίαν ἰδίας πτήσεως, ὥστε τὸ γόητρόν της νὰ τὸ ἐμπιστευθῇ ὁ Σουλτάνος εἰς χεῖρας ἑνὸς ξένου καὶ ἐξωμότου.

Μυθιστόρημα ὁλόκληρον ἦτο πράγματι ὁ βίος τοῦ Ὁμέρ πασσᾶ, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ἀῶδουλ Μετζήτ εἶχεν ἐμπιστευθῇ τὴν ἀρχηγίαν τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν, ἀφοῦ προηγουμένως τοῦ εἶχεν ἐμπιστευθῇ τὴν πρόχειρον διοργάνωσίν των. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶχε γεννηθῇ χριστιανός. Τὸ οἰκογενειακὸν του ὄνομα ἦτο Μιχαὴλ Λαττάς, ὁ δὲ πατὴρ του ὑπηρετεῖ ὡς στρατιώτης εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατὸν προαχθεὶς μετὰ μακρὰ ἔτη ὑπηρεσίας εἰς ἀξιωματικὸν καὶ διορισθεὶς ὑποφρούραρχος τῆς κώμης Βάλσι.

Γάλλος ἀξιωματικός, παρακολουθήσας τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κριμαίας καὶ γνωρίσας τὸν Ὁμέρ πασσᾶν λέγει, ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ

ἐξωμότου στρατηγοῦ ὑπῆρξε σκοτεινή, ἀπαισία καὶ πλήρης τυχοδιωκτικῶν περιπετειῶν. Ὁ πατήρ του, μετὰ τὸ πέρασ τῶν προκαταρκτικῶν σπουδῶν, τὸν κατέταξε στρατιώτην εἰς προνομιοῦχον τάγμα τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ. Ἐκεῖ ὁ νεαρὸς Μιχαὴλ διεκρίθη ταχέως μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν του καὶ ἐφείλκυσε τὴν εὐμενῇ προσσχὴν τῶν ἀνωτέρων του, ἐν ᾧ δὲ προσελαμβάνετο εἰς τὸ τμήμα τῆς γεφυροδοσιᾶς καὶ ὑπῆρχον ἐλπίδες ταχείας προαγωγῆς του, ὁ πατήρ του ὑποπέσας εἰς ἔγκλημα προσήχθη εἰς δίκην καὶ καταδικασθεὶς ἐστερήθη τοῦ βαθμοῦ του. Κατὰ τὸν νόμον, ὁ υἱὸς δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ὑπηρετῇ εἰς τὸ τάγμα ἐκεῖνο καὶ ἀπεπέμφθη. Πενόμενος καὶ ἀλήτης ἐτράπη πρὸς τὰ οὐγγρικά σύνορα. Ἐκεῖ ἐγνωρίσθη μὲ Τούρκον τινα ἔμπειρον, ὁ ὁποῖος τὸν προσέλαβεν ὡς διδάσκαλον τῶν τέκνων του. Λέγεται, ὅτι ὁ ἔμπορος αὐτὸς ἵνα τοῦ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν ταύτην τοῦ ἐπεβλήθη ν' ἀσπασθῇ τὸν Μωαμεθανισμόν καὶ ὁ Μιχαὴλ Λαττᾶς, μετενομασθεὶς εἰς Ὁμέρ, ἔδεχθη.

Ὁ Τούρκος ἔμπορος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ὁμέρ, ὅστις ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἐκεῖ ἀφίξιν του ἀναφαίνεται ὡς καθηγητὴς τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς. Κατόπιν γενόμενος ὑπασπιστὴς τοῦ γηραιοῦ Σερασκέρη Χοσεῖφ-πασσᾶ λαμβάνει τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου, τελεῖ πλούσιον γάμον καὶ καθίσταται τὸ ἀντικείμενον ἰδιαίτερας τοῦ Σουλτάνου εὐνοίας. Μὲ εἰδικὴν τοπογραφικὴν ἀποστολὴν περιῆλθε τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὰς Παραδουνάβιους ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας οὕτω ἐγνώριζε καλῶς χρησιμοποιοῦσας τὴν γνωριμίαν του ταύτην εἰς τὴν μέλλουσαν ἐκστρατείαν. Ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος ἀποκτῶν νέους βαθμοὺς ὠνεμάσθη ταχέως στρατηγός. Πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, τὸ τελευταῖόν του ἀθλον ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τῶν ἐπαναστησάντων Βοσνίων ἐπιτυχὴς ἐκστρατεία του.

Ἀλλὰ τὸ ἀθλον αὐτὸ δὲν ἦτο ἱκανὸν νὰ δικαιώσῃ τὴν τωρινὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ὁ Ἀἰδούλ Μετζήτ διέκρινεν ἱπαρκῶς τὸ ὅλον κατερχόμενον μαῦρον ἐκεῖνο φάσμα, τὸ ὁποῖον ἠπέλπει νὰ πνίξῃ

τὴν ὑπαρξίν τῆς χώρας του, ὅτε ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας τοῦ ἀνήγγειλε τὸ χαρμόσυνον γεγονός, ὅτι καὶ εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμήν ἡ Ἀγγλία ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἤθελεν ἐγκαταλείψει τὸν πολύτιμον φίλον της καὶ ὅτι ἡ βοήθεια αὐτῆς θὰ ἐδίδοτο ἔργῳ.

Ὁ Ἀβδούλ Μετζήτ εἶχεν ἀκούσει πάντοτε εὐμενεῖς συμβουλὰς παρὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ εἶχεν ἴδει πραγματικὸν τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῆς. Ἐγνώριζε τὰ ἐλατήρια τῆς χριστιανικῆς ταύτης συμπαθείας, ἦτο τὸ μέγα Ἀγγλικὸν συμφέρον ἐκ τῶν Ἰνδιῶν, ἀλλὰ τὸ συμφέρον αὐτὸ ἀληθινὰ συνεκίνει καὶ τὸν ἴδιον, διότι δὲν συνεκρούετο πρὸς τοῦ ἔθνους του τὰ συμφέροντα. Ὡς πρὸς τὴν ἄλλην συμμαχικὴν δύναμιν, τὴν Γαλλίαν, αἱ ἀξιώσεις της ἦσαν πλατωνικαὶ καὶ ἐνῷ αὐτὸς τὰς παρεχόμεναι, διότι ὀλίγον ἐνδιαφέρετο διὰ τὰς ἐριδας περὶ τὸν τάφον τοῦ χριστιανοῦ προφήτου, ἔβλεπε συγχρόνως, ὅτι ὁ δεῦτερος αὐτὸς σύμμαχος χάριν τὴν ὅσῳ μικρᾶς ἀμοιβῆς παρεῖχε τὴν ὅσῳ πολύτιμον ὑπηρεσίαν. Καὶ τοῦτο ἰδιαζόντως τὸν συνεκίνει καὶ ἡ καρδιά του ἦτον ἐμπλεὲς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν κραταῖον Αὐτοκράτορα, ὅστις ἐκυριάρχει τοῦ κόσμου.

Ἀλλὰ τὸσον αὐτὸς αὐτὸς ὅσῳ καὶ οἱ σύμμαχοι δὲν ἦσαν ἐντελῶς ἥσυχροι διὰ τὴν ἐκθασιν τοῦ συμμαχικοῦ ἐγχειρήματος. Μολονότι εἰς τὴν Καλλίπολιν ἀπεβιβάζοντο ὅλον ἐν στρατεύματα καὶ δύο ἡγεμονικοὶ βλαστοὶ ἦσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑτοιμοὶ νὰ ὀδηγήσουν τὰ στρατεύματα ταῦτα, αἱ ἡμέραι αἱ ὅποιαι ὑπελείποντο διὰ τὴν πλήρη σύμπτυξιν τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων, ἦσαν πολλαὶ καὶ ἡ βραδύτης αὕτη συνεκράτει εἰς ἀνησυχίαν, εἰς ἀγωνίαν σχεδὸν τὸν Σουλτάνον καὶ μετ' αὐτοῦ τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ Γάλλους στρατηγούς.

Ἦδη οἱ Ρῶσοι ἠπεύλουν νὰ ἐκτοπίσουν τὸν Ὅμηρ πασσάν ἐκ τῶν χαρακωμάτων του. Ἐξ ἄλλου ἐκεῖ κάτω ἡ μικρὰ Ἑλλάς εἶχεν ἀνάψει τὰς φλόγας τῆς ἐπαναστάσεως εἰς δύο ὁλοκλήρους ἐπαρχίας. Αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς ἦτον ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος. Πᾶσα στιγμήν παρερχομένη ἡ δύναμις νὰ δώσῃ εἰς τὸ κίνημα ἐκείνο τὴν τελικὴν μορφήν πρᾶξικοπῆματος καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ Ἀβδούλ Μετζήτ

πρὸς τοὺς χριστιανικοὺς συμμάχους δὲν ἔφθανε μέχρι τοῦ σημείου ἐντελεῦς ἀπορρίψεως.

Ὁ Σουλτάνος ἀνυπερμενῶν, θέλων νὰ ἐξασφαλισθῇ μόνος, ἐσκέφθη ν' ἀποστείλῃ τμήμα τῶν διὰ τὸν Ὁμὲρ πασσαὶν προωρισμένων ἐπικουριῶν εἰς Ἡπειρον καὶ εἰς Θεσσαλίαν. Καὶ μολονότι πρὸς τὴν μικρὰν Ἑλλάδα ἐτῆρει ἀγέρωχον στάσιν, μολονότι ἤδη εἶχεν ἐκπέμψει τὰς πρώτας ἀπειλάς περὶ πολέμου, τὴν μικρὰν ἀξίαν τῶν ὁποίων ἐγνώριζε τότε καλῶς, ἐν τούτοις ἐπεθύμει νὰ συνδιαλλαγῇ μετ' αὐτῆς.

Καὶ προσέβη εἰς ἐπανειλημμένα διὰ τοῦ ὑπουργοῦ του τῶν Ἐξωτερικῶν Ρεσίτ πασσαὶ διαβήματα πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος, προτείνων συνδιαλλαγὴν καὶ τὴν ἐκχώρησιν προνομίων. Ὁ Μεταξὰς προσωπικῶς ἦτον ὑπὲρ τῆς συνδιαλλαγῆς ταύτης καὶ συνεβούλευε μάλιστα ἡσυχίαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν κατόπιν ἐντόνων παραστάσεων καὶ συστηματικῆς ἐπιδράσεως τὴν ὁποίαν ἐπειρᾶτο νὰ ἐξασκῇ ἐπ' αὐτοῦ ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλὰ τοῦ Βασιλέως αἱ διαταγαὶ ἤρχισαν νὰ φθάνουν ρηταὶ μέσῳ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ Ἕλλην πρεσβευτὴς ἐφαίνετο ὡς σφιγξ ἐπίφοβος εἰς τὰ ὄμματα τοῦ Τούρκου ὑπουργοῦ. Καταπολεμῶν ὅλας τὰς αἰτιάσεις τούτου ἔφινε νὰ ὑπεννοηθῇ, ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐπεχειρεῖ τὸν πόλεμον.

Τὸ τουρκικὸν ὑπουργεῖον, τὸ ὅποιον εἰς τὰ ἐπανειλημμένα αὐτοῦ συμβούλια μετὰ τῶν ξένων, εὗρισκε μεγάλας δυσχερείας ὡς πρὸς τὴν ταχεῖαν ἐνέργειαν τῆς ἐκστρατείας, καίτοι ἔβλεπεν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα, καίτοι αἱ πρὸς βοήθειαν στελλόμεναι δυνάμεις εἶχον τοῦ ἀνικήτου τὴν φοβερὰν ὄψιν, ἐν τούτοις ἀνησύχει σπουδαίως μὲ τὴν πρόδον τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν. Αἰτήσεις περὶ ἀποστολῆς ἐνισχύσεων τῶν Τούρκων πασσαδῶν ἐξ Ἰωαννίνων, Λαρίσσης, Τρικκάλων ἔφθانون καθ' ἑκάστην. Ἰδίως ἐξ Ἰωνίνων καὶ Τρικκάλων τὰ μηνύματα ἐσήμαινον καταφανῆ τὸν κίνδυνον, παρίστων τοὺς ἐπαναστάτας εἰς τὰ πρόθυρα τῶν πόλεων τούτων. Ἐκ παραλλήλου δὲ πρὸς τὰς ἀναγγελίας ταύ-

τας ἔφθανον ἐξ Ἀθηνῶν αἱ ἐκθέσεις τοῦ Νεσέτ μπέη, προλέγοντος τὴν ἐξοδὸν τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος.

Καὶ ὁ Βασιλεὺς αὐτὸς διὰ τῆς ἡθικῆς του ἐπιβολῆς καὶ τῆς ἱερᾶς ἰδέας τῆς πατρίδος, τὴν ὁποῖαν ἐνίσχυεν εἰς τὰς καρδίας τῶν ὑπηκόων του, εἶχε καταντήθει ἐν ἄλλο φάσμα, ἐπίσης ἐπιφοβὸν ὡς τὸ ρωσσικόν, εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἀβδουλ Μετζήτ. Ἐγνώριζε καλῶς ὁ Ἀβδουλ Μετζήτ τὸ σθένος τοῦ ἀντιπάλου του καὶ τὰς ὁρμὰς τῆς εὐγενοῦς του φιλοδοξίας. Ἐκτὸς τυπικῶν συγχαρητηρίων γραμμάτων δις ἢ τρίς εἶχε λάβει ἐπιστολὰς περὶ αὐτοῦ περὶ ἔθνικῶν ὑποθέσεων καὶ αἱ ἐπιστολαὶ ἐκεῖναι τότε τὸν εἶχον ταραξεῖ. Ὡμίλει περὶ τῶν ὑπηκόων του ὡς περὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηκόων, εἶχε τὸ ὕψος παρεμβαίνοντος ἡγεμόνος εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἅπαξ ἐζήτησε νὰ τοῦ ἀντιτάξῃ τὴν προστασίαν του μέχρι τῶν Παραδουναβίων ἐπαρχιῶν. Καὶ πάντοτε τὸ ὕψος τοῦ παρεμβαίνοντος ἡγεμόνος ἤρχετο εἰς τὰ ὦτα τοῦ Τούρκου Μονάρχου ὡς προσταγὴ.

Ἦδη οὐχὶ ἄνευ φόβου καὶ μολοντί ἐγνώριζεν ὅτι αἱ χεῖρες τῆς Ἑλλάδος ἐδεσμεύοντο παρὰ τῶν δύο κρατικῶν του συμμάχων, ἐξηκόντισεν ὁ Ἀβδουλ Μετζήτ τὸ κατὰ τῆς Ἑλλάδος τελεσίγραφον. Ἡ παροιμιώδης δυσπιστία, ἡ ὁποία ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ κατακτητοῦ μετεβάλλετο εἰς τρόμον, προέβαλε φανταστικόν, ἀλλὰ θανάσιμον ἐφιαλτὴν πρὸ τῶν κουρασμένων ὀφθαλμῶν του. Ὁ ἐφιαλτὴς αὐτὸς ἦτον ὁ μὲ τὴν λευκὴν φουστανέλλαν ἐπίμονος καὶ ἀδιάλλακτος ἐκεῖνος Βασιλεὺς, τὸν ὁποῖον αὐτὸς μὲ τὴν κατῆφειαν, ἡ ὁποία πάντοτε περιέβαλλε τὸν νοῦν του καὶ τὴν ὄψιν του, ἐφαντάζετο προσελαύνοντα καὶ κατακτῶντα καὶ δίδοντα τὸ τελευταῖον ὀλέθριον κτύπημα. Καὶ ἐνῷ οἱ ξανθοὶ στρατιῶται θὰ κατέφθανον ἄνωθεν, αὐτὸς θὰ ἤρχετο ἀντιθέτως. Πόσον τώρα ἐφαίνετο δυνατὴ εἰς μίαν αἰφνιδίαν πραγματοποιήσιν ἡ παράδοσις τῶν Ἑλλήνων, ὅτι εἰς τὸ τέμενος ἐκεῖνο θὰ ἀνίστατο καὶ πάλιν ὁ μαρμαρωμένος ἱερεὺς νὰ τελέσῃ τὰ μυστήρια ἐνώπιον τοῦ μεγάλου Βασιλέως !...

Ἄλλ' ὅχι, ὁ Ἀβδουλ Μετζήτ ἦτο θῦμα ἐφιαλτοῦ, τὸν ὁποῖον

Ἡ Κατοχή

φυλ. 22

συνύφαινεν εἰς τὰς σκιάς του μυστηριωδῶς καὶ ὡς ἀπὸ παιγνιδίους ροπῆς τῆς θείας ἐκδικήσεως ἡ δικαιοσύνη τοῦ ἀνισχύρου, ἀλλὰ εὐγενοῦς καὶ μεγάλου τοῦ ἀντιπάλου. Ἐγνώριζεν, ὅτι μὲ τὸ κράτος τῶν θαλασσῶν, τὸ ὅποῖον εἶχον οἱ δύο τοῦ μεγάλοι σύμμαχοι, οὐδὲν ἡδύνατο νὰ φεβηται, οὔτε τοὺς ξανθοὺς στρατιώτας τοῦ βορρᾶ, πολὺ περισσότερον τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος.

Καὶ ἐγέλασεν ὅταν ὁ ἐφιάλτης ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τῶν ἐντρόμων ὀφθαλμῶν του καὶ ἐχάθη εἰς τὰ γαλανὰ νερὰ τοῦ Βοσπόρου, τὰ ὅποια, εἰς στάσιν ρεμβώδους προσηλώσεως, ἐθεᾶτο ἀπὸ τινος τῶν παρθύρων τοῦ κοιτῶνός του κατὰ τὴν ὥραίαν ἐκείνην ἐαρινὴν πρωΐαν.

Ἀλλὰ περίφοβος πάλιν ἀνετινάχθη ὑπὸ ρίγους καθ' ὅλον του τὸ σῶμα, ὅταν τὸν ἐφιάλτην αὐτὸν τὸν εἶδεν ὑπὸ ἄλλην τρεμερὰν ὄψιν, ὡς μυριοκέφαλον ὁμάδα ἀπειλητικῶν ραγιαδῶν, μόνον ὅσους ἐκλειεν ἡ πρωτεύουσα του, οἱ ὅποιοι εἶχον ὠμόσει ἴσως τὴν ἐξόντωσίν του.

Σαλπίσματα θριαμβευτικὰ καὶ παιᾶνες καὶ θούρια μακρόθεν ἀπηγγέσαντα, τὸν καθυσέχασαν καὶ ἡ μελαγχολικὴ, ἡ χλωμή, ἡ πρῶτως γηράσασα μορφή του ἀπέκτησε τὸν πραττητερινὸν γέλωτα.

Τὰ γαλλικὰ στρατεύματα, τὰ ὅποια ἐπρόκειτο νὰ ἐπιθεωρήσῃ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἐθαδίζον εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον. Πρώτην φεραν, ὅποια τιμὴ δι' αὐτόν, ἤθελον προσκλίνει εὐλαβῶς αἱ σημεῖαι χριστιανικῆς δυνάμεως πρὸ παρελαύνοντος Σουλτάνου ὡς ἀρχιστρατήγου καὶ συμμάχου ἡγεμόνος ! Πρώτην φορὰν τόσῳ πανηγυρικῶς ἀνεγνωρίζετο τὸ δικαίωμα τῆς Τουρκίας, ὡς ὁμοτίμου Δυναμείας !

Ἐνεδύθη ταχέως τὴν ρενδιγκόταν του καὶ ἐκάλεσε τοὺς στρατιωτικούς του θαλαμηπόλους, τοὺς ὁποίους ἠρώτησεν, ἐὰν αἱ διὰ τὴν ἐκκίνησιν προετοιμασίαι εἶχον συντελεσθῇ.

Εἰς τὴν παρακειμένην αἴθουσαν ἦσαν ἤδη παρατεταγμένοι οἱ ὑπασπισταὶ του καὶ πλῆθος ἀκολούθων, φερόντων ἀπαστραπτούσας ἐκ χρυσοῦ στολάς. Διέβη πρὸ αὐτῶν μὲ τὴν μορφήν ἀκτινοβολοῦσαν ἐκ

χαρᾶς, πρώτην φοράν ὕστερον ἀπὸ τοσαῦτα ἔτη ὀδυνηρῶν φροντίδων καὶ πικρίας. Ἡ ἀκολουθία του ἐτάχθη ὀπισθέν του εἰς μακρὰν γραμμήν. Εἰς τὸν κῆπον κάτω, ὅπου ὅλοι ἵππευσαν ἐπὶ ὠραίων ἵππων, ἀνέμενε ἄλλη ἔφιππος συνοδεία. Αὐτὸς ἀνῆλθεν ἐπὶ μαύρου ὕψηλου ἵππου κεκαλυμμένου δι' ἀργυροῦ φάντου πορφύρας.

Ἦδη ἡ γαλλικὴ μεραρχία, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιθεωρήσῃ, εἶχε φθάσει ἐκ Καλλιπόλεως ὀδηγουμένη ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Ναπολέοντος καὶ εἶχε σταθμεύσει εἰς Δαούτ-Πασσά ἐπὶ τῆς κοιλάδος, ἡ ὁποία κατήρχετο πρὸς τὴν θάλασσαν. Μετ' αὐτῆς κλιμακῶδὸν εἶχεν παραταχθῇ καὶ ὀθωμανικὰ στρατεύματα.

Πλήθη λαοῦ ἐθεῶντο ἀπὸ τῶν λόφων καὶ ὁ καιρὸς ἦτο λαμπρὸς.

Ὁ Σουλτάνος ἔφθασε περὶ τὴν μεσημβρίαν. Μόλις ἐθεάθη, ἔδραμεν ὁ πρίγκηψ Ναπολέων ἔφιππος μετὰ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς του ἵνα τὸν ὑποδεχθῇ. Αἱ σημαῖαι προσέκλιναν καὶ οἱ στρατιῶται ἐπευφήμησαν.

Ὅταν ὁ Ἀβδούλ Μετζήτ ἐπανῆλθεν εἰς τὰ Ἀνάκτορα, ἦτο πλήρης θάρρους καὶ ἐλπίδων.

Ἄλλ' ἡ χαρὰ αὐτῇ διετετάχθη καὶ πάλιν. Νέαι δυσχέρειαι τῆς ἐκστρατείας, νέα ἐπιβαλλομένη βραδύτης περὶ τὴν συγκέντρωσιν τῶν συμμαχικῶν στόλων καὶ στρατευμάτων τοῦ ἀνηγγίλθησαν.

Καὶ ἡ πρώτη ἀνησυχία συνετάραξε τὴν ψυχὴν του. Ἡ αὐτὴ ἀλληλουχία τῶν μελαγχολικῶν σκέψεων ἐπανῆλθε καὶ μὲ τὰ λοιπὰ ἀνησυχαιτικὰ φόβητρα ἐπρόβαλε πάλιν τὸ φᾶσμα τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλέως τῆς.

Τοῦ ἀνεκoinώθη, ὅτι κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ἀγγλοῦ πρέσβεως θὰ ἐγίνετο ἡ τελευταία ἀπόπειρα συνδιαλλαγῆς πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῶν δύο ἐν Ἀθῆναις πρέσβειν τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας.

Καὶ ἡ ἀνακοίνωσις αὐτῇ τὸν ἐχαροποίησεν ἐξ ἴσου, ἂν μὴ καὶ περισσότερον τοῦ μεγαλοπρεποῦς θεάματος εἰς τὸ ὅποιον εἶχε παρατεῖ τὴν μεσημβρίαν.

ΙΔ'.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΤΕΛΕΣΙΓΡΑΦΟΝ

Ὅταν οἱ Βασιλεῖς ἐξῆλθον ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων τῶν δωμάτων κατέλαβον τὴν θέσιν των παρὰ τὴν μεγάλην τραπέζαν περὶ τὴν ὁποίαν συνεκροτοῦντο τὰ ὑπουργικὰ συμβούλια.

Ἦσαν ἀμφοτέρω ἀτάραχοι καὶ οὐδεὶς βλέπων τὰς γαληνιαίας μορφάς των ἤθελε πιστεύσει, ὅτι τόσῳ σοβαρὰ γεγονότα τοὺς ἀπησχόλουν.

Ὁ Βασιλεὺς, δεικνύων τὴν Βασίλισσαν πρὸς τοὺς Ὑπουργούς, εἶπεν :

— Ἡ Α. Μ. ἡ Βασίλισσα θὰ παραστῇ μεθ' ἡμῶν εἰς τὸ συμβούλιον.

Οἱ ὑπουργοὶ προσέκλιναν, ἡ δὲ Βασίλισσα ἀνταπέδωκε τὸν χαίρετισμόν δι' ἐλαφρᾶς κλίσεως τῆς κεφαλῆς.

Ἐπίσημος σιγὴ ἐπεκράτησεν ἐπὶ τινὰς στιγμάς, μεθ' ὃ ὁ Βασιλεὺς δι' ἐντόνου φωνῆς εἶπεν :

— Οὐδέποτε, ἀφ' ἧς θεῖα βεβλήσει διευθύνω τὰς τύχας τῆς χώρας ταύτης, γεγονότα τόσον σπουδαῖα ὡς αὐτά, τὰ ὅποια πρὸ ἡμῶν παρουσιάζονται σήμερον συνέβησαν. Δι' αὐτὸ ἀπαιτεῖται ὅλη ἡ ἀγάπη ἡμῶν πρὸς τὴν πατρίδα καὶ ὅλη ἡ δύναμις τῆς ἐθελουσίας διὰ νὰ τὰ ἀντιμετωπίσωμεν. Ἡ Τουρκία μᾶς ἀπηύθυνεν αὐ-

θαδες τελεσίγραφον καὶ ὁ πρεσβευτὴς τῆς ἀπειλεῖ νὰ φύγῃ ἐὰν δὲν παραδεχθῶμεν ὅλους τοὺς ὅρους τοῦ τελεσιγράφου τούτου. Συγχρόνως αἱ σύμμαχοι πρὸς τὴν Τουρκίαν Δυνάμεις ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἀπειλοῦν καθ' ἡμῶν ἐχθροπραξίας. Ποίου εἵδους, δὲν γνωρίζω ἀκόμη. Βοήθειαν παρ' οὐδενὸς πλέον δικαιούμεθα νὰ ἐλπίζωμεν. Ἡ Αὐστρία καὶ τὰ γερμανικὰ κράτη ἀκολουθοῦν ἐμμέσως τὴν πολιτικὴν τῶν δύο τούτων Δυνάμεων. Ἴσως θὰ ἔμενε διέξοδος εὐνοϊκὴ δι' ἡμᾶς ἡ ἐπιτυχία τῶν ρωσικῶν ὅπλων· ἀλλὰ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης οὐδὲν βέβαιον καὶ περὶ τούτου γνωρίζομεν. Εἴμεθα λοιπὸν μόνοι. Θὰ σὰς εἶπω τὰς ἰδέας μου περὶ τοῦ πρακτέου ἀφοῦ ἀκούσω καὶ τὴν ἰδικὴν σας γνώμην. Πρὸς τὸ παρὸν θὰ σὰς ἀνακοινώσω τὸ σχέδιον ἀπαντήσεως, τὸ ὁποῖον ἐγὼ καὶ ὁ κ. Παῖκος συνετάξαμεν χθὲς τὴν νύκτα, εἰς ἀπάντησιν τοῦ αὐθαδούς ἐγγράφου τοῦ Νεσέτ μπέη. Εἶνε ἀπάντησις ἀρνητικὴ εἰς τὰς κυριωτέρας ἀπαιτήσεις τῆς Τουρκίας, μολονότι τὸ ὕψος αὐτῆς εἰς πολλὰ σημεῖα θὰ ἰδῆτε, ὅτι φαίνεται συνδιαλλακτικόν, ὡς λόγου χάριν ὡς πρὸς τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ἀφοπλισμοῦ. Βεβαίως ἔπρεπε κατ' ἐμὲ καὶ τὸ ὕψος νὰ ᾔτο ἀνάλογον πρὸς τὰ πράγματα, ἀλλ' ὑπάρχει λόγος σπουδαιότατος, κύριοι, διὰ νὰ μὴ ἐκφρασθῶμεν ὅπως ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὑπαγορεύει. Ὁ λόγος αὐτὸς εἶνε, ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην νὰ κερδίσωμεν καιρὸν προτοῦ προβῶμεν εἰς τὰ ἔσχατα μέτρα, διὰ τὰ ὁποῖα σὰς λέγω μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι εἶμαι ἀποφασισμένος...

Ἡ τελευταία αὐτῇ φράσις τοῦ Βασιλέως, ἀπαγγελθεῖσα μετὰ ἀδιστακτοῦ τόνου, ἐτάραξε τὸν Προβελέγγιον καὶ τὸν Πήλικαν, οἱ ὁποῖοι παρετήρησαν ἀλλήλους ἐμφοβοί. Ἀλλὰ τὸ κίνημα τῶν αὐτῶ δὲν διέφυγε τὴν προσοχὴν τῆς Βασιλίσσης, ἡ ὁποία προσηλώσασα ἐπ' αὐτῶν αὐστηρὸν βλέμμα, ἔκυψε καὶ εἶπε κῆτι κρυφὰ εἰς τὸ οὖς τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

— Ἀλλὰ καὶ οὕτω ἡ ἀπάντησις, ἐξηκολούθησεν ὁ Βασιλεὺς, οὐδεμίαν ἀφίνει ἀμφιβολίαν, ὅτι δὲν θὰ προλάβῃ τὴν μοιραίαν φερόν τῶν πραγμάτων.

Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν Παῖκον εἶπε :

— Παρακαλῶ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν ν' ἀναγνώσῃ τὸ σχέδιον.

Ὁ Πάικος λαβὼν ἐκ τῆς τραπέζης τὸ ἔγγραφο ἀνέγνωσεν :

— «Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἀνακλήσεως καὶ τῆς εἰς δίκην παραπομπῆς τῶν ἀρχηγῶν τοῦ κινήματος καὶ τῶν ἀξιωματικῶν, ἀποκρούομεν τὸν ὅρον, διότι οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι αὐθορμήτως ἐγκαταλείποντες τὸ Ἑλληνικὸν βασιλεῖον δὲν ἀποτελοῦσι πλέον μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, δὲν μισθοδοτοῦνται, ἐπομένως δὲν ὑπόκεινται εἰς τὰς διαταγὰς ἡμῶν. Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἀπαγορεύσεως τῶν ἐξοπλισμῶν τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων, δεχόμεθα ὅπως παύσονται οἱ ἐντὸς τοῦ Κράτους ἐξοπλισμοί . . .

Γελῶν ὁ Βασιλεὺς διέκοψεν :

— Εἰσαγγελεὺς εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, εἶπε, θὰ εἶμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος.

— «Ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν ἐφημερίδων, ἐξηκολούθησεν ἀναγινώσκων ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, αἱ ὁποῖαι ἐρεθίζουν τὴν κοινὴν γνώμην, θὰ φροντίσωμεν νὰ εἶνε πάντοτε ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Συντάγματος».

Ὁ Βασιλεὺς ἔρριψεν ἐρευνητικὸν βλέμμα περίξ, ὥς διὰ ν' ἀναγνώσῃ ἐπὶ τῶν φυσιογνωμιῶν τῶν ὑπουργῶν τοῦ τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποῖαν εἶχε προκαλέσει ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἀπαντήσεως, μεθ' ὃ εἶπε πρὸς αὐτοὺς :

— Καὶ τώρα, κύριοι, παρακαλῶ τὴν γνώμην σας.

Πρῶτος ἔλαβε τὸν λόγον ὁ πρωθυπουργὸς ναύαρχος Κριεζῆς.

Με ἤρεμον φωνὴν καὶ ἐν γαλήνῃ εἶπεν :

Ἡ γνώμη μου εἶνε, ὅτι ἡ ἀπάντησις εἶνε καλὴ.

Ἡ Βασίλισσα κατένευσεν εὐχαριστημένη.

Ἐπειτα ὠμίλησεν ὁ Σοῦτσος.

— Οὐδεμία ἀμφιβολία, Μεγαλειότατε, εἶπεν, ὅτι τοιαύτη ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἀπάντησις. Διότι πῶς εἶνε δυνατόν ἡμεῖς τώρα νὰ γείνωμεν δῆμιοι τῶν ἀδελφῶν μᾶς ; Πῶς δυνάμεθα νὰ καταδικάσω-

μεν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐξῆλθον νὰ θυσιάσουν τὴν ζωὴν των, ἀφοῦ ἡμεῖς τοὺς εἵπομεν νὰ ἐξέλθουν ;

Καὶ σκεφθεὶς πρὸς στιγμὴν, προσέθηκεν ἐντόνως :

— Ἐγώ, ὡς ὑπουργὸς φέρων εὐθύνην, δηλῶ εὐλαβῶς ἐνώπιον τῆς Α. Μεγαλειότητος, ὡς πιστὸς ὑπῆκόος του καὶ ἀφωσιωμένος στρατιώτης του, ὅτι θὰ ἐποιοιμοῦσα ν' ἀπεθάνω τὸν ἀδοξότερον θάνατον τῆς αὐτοχειρίας παρὰ νὰ σκεθῶ, ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ καταλήξωμεν εἰς ἄλλην ἀπόφασιν ἀπὸ αὐτὴν, τὴν ὁποίαν ἡ Α. Μεγαλειότης τόσον σαφῶς ὑποδείκνυει εἰς τὴν Βασίλισσαν.

— Εὐγε, κύριε Σοῦτσε, ἀνεφώνησεν ἡ Βασίλισσα.

Ὁ κ. Παῖκος θὰ ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὸν λόγον, παρετήρησεν ὁ Βασιλεὺς, ἀλλὰ τὴν γνώμην του τὴν γνωρίζω ἀφοῦ μαζί χθὲς τὴν νύκτα συνετάξαμεν τὴν ἀπάντησιν.

Ἦδη ἡ Βασίλισσα ἐνεθυμήθη τὴν γνώμην τοῦ κ. Παῖκου ὡς πρὸς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἔπρεπε νὰ κοινοποιηθῇ ἡ ἀπάντησις εἰς τὰς Βουλὰς καὶ ἔκρινε κατάλληλον τὴν στιγμὴν νὰ φέρῃ τὸ ζήτημα.

— Ὁ κ. Παῖκος, ὑπέλαβε, νομίζω, ὅτι εἶχεν ἰδιαιτέρας σκέψεις ὡς πρὸς τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον πρέπει νὰ κοινοποιηθῇ ἡ ἀπάντησις εἰς τὰς Βουλὰς.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν περιδεὲς ἀντέτεινε προτάσσειν καὶ τὴν γνώμην τοῦ Βασιλέως.

— Ὅχι, Μεγαλειοτάτη, εἶπε μὲ τρέμουσαν φωνήν, ὄχι !... Τὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν ἐλάβομεν μετὰ τῆς Α. Μεγαλειότητος πλέον.

Ἄλλ' ἡ Βασίλισσα ἐπέμεινε.

— Καὶ ὅμως, νομίζω, ὑπέλαβεν, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶνε εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν.

— Τὸ ζήτημα αὐτὸ ἐλύθη, ἀπήντησεν ὁ Βασιλεὺς, Ἡ ἰδέα τοῦ κ. Παῖκου, ὅτι ἡ δημοσία συνεδρίασις δύναται νὰ προκαλέσῃ ὀχλαγωγίας, δὲν εἶνε ἀπολύτως κατακριτέα. Δι' αὐτὸ καὶ τὴν παρεδέχθην.

Ἄλλ' ἡ Βασίλισσα θέλουσα νὰ φέρῃ ἀλλαχοῦ τὸ ζήτημα παρετήρησεν ἐπιμόνως :

Μεθ' ὃ ἔφυγεν.

Ἡ ὁρμή αὐτῆς παρέσυρε καὶ τὸν Βασιλέα εἰς ἀνάλογον ἔκρηξιν ἀγανακτήσεως.

— Φοβεῖσθε λοιπόν, κύριοι ; ἐφώναζεν.

Ἄλλ' ἤδη ὁ διαγγελεὺς εἰσελθὼν ἀνήγγειλε :

— Ζητοῦν κατεπειγόντως τὸν κ. ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ὁ Παῖκος συγκεκινημένος καὶ ὑπὸ δεινὸν προαίσθημα ἐξῆλθε τῆς αἵθουσας.

— Φοβεῖσθε ; ἐπανελάθεν ὁ Βασιλεὺς.

Ἄλλ' ἐγὼ ἤλπιζα, ὅτι τοῦ Βασιλέως σας ἡ αὐτοθυσία ἤθελεν ἐμπνεύσει θάρρος εἰς τὰς ψυχὰς σας.

Ὁ Παῖκος ἐπανῆλθεν ὠχρότερος.

Εἰς τὰς τρεμούσας του χεῖρας ἐκράτει ἔγγραφον ἐφ' οὗ ἔρριπτε ταχὺ βλέμμα.

— Καμμία διακοίνωσις πάλιν ; ἠρώτησε μετὰ περιφρονητικῆς ἀγανακτήσεως ὁ Βασιλεὺς.

— Ἀκριβῶς, Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ Ὑπουργός, καὶ εἶνε ἡ σπουδαιοτέρα πασῶν. Ταύτην τὴν στιγμήν τὴν ἐπέδωκεν ὁ γραμματεὺς τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας. Οἱ πρεσβευταὶ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας μᾶς συνιστοῦν καὶ πάλιν νὰ προσέξωμεν εἰς τὴν διακοίνωσιν τοῦ Νε-σέτ-μπέη διὰ τὰ σοβαρὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὅποια, ἐνεκεν ἔργῳ υποστηρίξεως τῶν δύο τούτων, ἤθελον προκύψει ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως.

Εἰς τόνον φωνῆς, δεικνύοντα πόσον εἶχε δίκαιον ἐκφέρειν τὴν γνώμην του, ὁ Πήλικας εἶπε :

— Ἴδού λοιπόν.

Ἄλλ' ὁ Βασιλεὺς βλέπων αὐτόν καὶ τοὺς λοιποὺς ὑπουργοὺς δι' ἐπιτακτικῷ βλέμματος εἶπε :

— Κύριοι, ἡ θέλησίς μου εἶνε, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν ἄλλην ἀπάντησιν.

Καὶ λαμβάνων ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Παῖκου τὸ ἔγγραφον καὶ ἀπορρίπτων αὐτὰ μακρὰν, προσέθηκε :

— Ὡς πρὸς τὴν νέαν αὐτὴν ἀπειλὴν, ἃς περάσῃ εἰς τὸ γνω-
στὸν ἀρχεῖον μαζί με τὰς ἄλλας.

Ἐγειρόμενος δὲ τῆς θέσεώς του καὶ δίδων τὸ σύνθημα τῆς δια-
λύσεως τοῦ συμβουλίου εἶπε :

— Δυνάμεθα νὰ λύσωμεν τὴν συνεδρίασιν διὰ σήμερον. Τὸ
σχέδιον θὰ τὸ κρατήσω ἀκόμη ἐγώ, θὰ ρίψω ἐν βλέμμα ὡς πρὸς
τινας λεπτομερείας. Ἐχουμεν ἀκόμη εἰκοσιτέσσαρας ὥρας καιρὸν.
Ἀντὶ τῆς σήμερον τὸ παρουσιάζομεν αὖριον εἰς τὰς Βουλὰς.

Οἱ ὑπουργοὶ ἐγερθέντες ὑπεκλίνοντο ἤδη καὶ ἦσαν ἑτοιμοὶ ν'
ἀπέλθουν.

— Σεῖς, ναύαρχε, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς πρὸς τὸν Κριεζὴν καὶ τὸν
Σοῦτσον, καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, μένατε.

Με ὀργὴν μὴ συγκρατουμένην πλέον ὁ Βασιλεὺς εἶπε πρὸς τὸν
γηραιὸν ναύαρχον καὶ τὸν Σοῦτσον :

— Σὰς βεβαίῳ, κύριοι, ὅτι θὰ τοὺς ἀπέπεμπον καὶ τοὺς τρεῖς...
Ὁ τρόπος, με τὸν ὁποῖον ὁμιλοῦν δεικνύει, ὅτι ἐγὼ παραλογίζομαι
καὶ δὲν ἤξεύρω τί πράττω !...

Καὶ φέρων τὴν σκέψιν του εἰς τὰ ἀτυχήματα τῆς ἡγεμονικῆς
του ζωῆς, ἐξηκολούθησεν ὑπὸ τόνον μελαγχολίας, ἡ ὁποία καθίστα
σχυθρωπὸν τὸ πρόσωπόν του :

— Μοῦ ἐπεφυλάσσετο ἀκόμη καὶ αὐτὸ τὸ πικρὸν ποτήριον, νὰ
ἔχω ὑπουργοὺς ἀντιδρῶντας... Οἱ λόγοι των εἶνε μία πρόκλησις
πρὸς τὴν εὐθυκρισίαν μου καὶ μία ὕβρις πρὸς τὴν ἀγάπην, τὴν
ὁποίαν ἔχω διὰ τὴν πατρίδα μου... Ἐὰν ἄλλως ἔπρεπε νὰ πράξω
δὲν θὰ ἤμην ὁ ἀκαταλόγιστος Βασιλεὺς τῆς σήμερον, θὰ ἤμην ἴσως
ὁ προδότης Βασιλεὺς...

Ὁ γηραιὸς ναύαρχος ἔκλαιε. Τὸ βλέμμα τοῦ Βασιλέως διέκρινε
τὴν πένθιμον ταύτην ἐκδήλωσιν.

— Ναύαρχε, κλαίεις ; Ἐπέπρωτο καὶ εἰς σὲ ἀφοῦ ἐπολέμησες
τὸν ἐχθρὸν χωρὶς κἄμμίαν συγκίνησιν, τώρα εἰς τὰ ἄσπρα σου γηρα-
τεῖα νὰ κλαίῃς... Πτωχέ μου φίλε, θὰ κλαίῃς τὸν Βασιλέα σου !...

Ναί, εἶμαι ἀξιοθρήνητος καὶ εἰς ἐμὲ δὲν θὰ ἔμεινεν ἴσως ἄλλη καλλιτέρα διέξοδος ἀπὸ τὰ δάκρυα...

Καὶ ὡς ἐν ἀπολόγῳ ἰσχυρᾶς ρητορικῆς ἐξάρσεως, προσέθηκε μὲ ἔντονον φωνήν :

— Ἀλλὰ ποῖαν λοιπὸν θυσίαν μεγαλειτέραν ἤμπορούσα νὰ δώσω εἰς τὴν Ἑλλάδα ; Τοὺς ὠραίους της, τοὺς ἱερούς, τοὺς μεγάλους της πόθους κάτω ἀπὸ ποῖαν ψυχρὰν διπλωματίαν ἔπρεπε νὰ τοὺς θάψω ;... Καὶ τὸ τίμιον αὐτὸ ἔνδυμα ποῦ φέρω, μήπως τὸ ἐφόρεσα διὰ νὰ τὸ βεβηλώσω καὶ νὰ ψεύδωμαι πρὸ τοῦ λαοῦ μου, τὸ τίμιον αὐτὸ ἔνδυμα, τοῦ ὁποῖου ἐκάστη πτυχὴ ἔχει καὶ ἀπὸ μίαν δόξαν ;... Ἡ μήπως ἦλθα εἰς τὴν χώραν αὐτὴν μόνον καὶ μόνον, διότι ὡς πρίγκηψ ἔπρεπε χάριν τοῦ πατρὸς μου νὰ προικισθῶ μὲ ἓνα βασίλειον καὶ εἰς ἀντάλλαγμα νὰ τὸ ἀφήσω νὰ μαραίνεται εἰς τὰ στενά του ὄρια, ἀμείβων οὕτω τὴν ἐκλογὴν μου ;... Ἐγὼ δὲν ὑπῆρξα τυχοδιώκτης πρίγκηψ, οὔτε ἐζήτησα ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον μοῦ προσέφεραν... ἐγὼ εἶμαι Ἕλλην Βασιλεὺς καὶ ἂν μόλις χθὲς ἦλθα, νομίζω, ὅτι ἡ διαδοχὴ μου πρέπει νὰ σημειωθῇ ἀπὸ τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἔπεσεν ὁ ἡρωϊκὸς αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου καὶ ἂν πρόκηται νὰ πέσω ὡς αὐτός, μαχόμενος κατὰ πολιτισμένων ἐγὼ ἐπιδρομέων, ἡ τιμὴ τοῦ θανάτου μου κριβῶς, διότι ἔχω τοιούτους ἐχθρούς, θὰ εἶνε διπλάσια...

Ἐρρίφθη ἐπὶ τῆς πρὸ τοῦ γραφείου του ἑδρας, στηρίζων τὴν κεφαλὴν του διὰ τῆς χειρὸς του.

Ὁ ναύαρχος μὲ δακρυσμένα τὰ ὄμματα ἐπλησίασε καὶ μὲ σιγαλὴν φωνήν, μόλις ἀκούμενος, εἶπε :

— Μεγαλειότατε, μὴ λυπῆσθε...

— Νὰ αἰσθανθῶ λύπην ἐγὼ ;... Ἴσως ναί, διότι ὁ θάνατός μου θὰ εἶνε μόνον ἠθικὸς θάνατος, διότι θὰ ταπεινωθῶ καὶ πάλιν πρὸ τῶν ἰσχυρῶν καὶ θὰ ὑποκύψω, καὶ ἂν οἱ περισσότεροί ἀπὸ σᾶς μὲ ἐννοεῖτε μὲ τὴν καρδιά σας, ἡ ἱστορία θὰ μὲ κρίνῃ ἴσως μίαν ἡμέραν ὡς τρελλόν, ναί, ὡς τρελλόν !...

Με τὴν ὁρμὴν θυέλλης εἰσῆλθεν ἡ Βασίλισσα.

— "Αἱ ἀνεφώνησεν, εἴμεθα μόνοι ἐπὶ τέλους ;... Πῶς;... ἔπρεπε, Μεγαλειότατε, ν' ἀποπέμψης αὐτοὺς τοὺς κυρίους ...

Καὶ ἀποτεينوμένη πρὸς τὸν Κριεζήν καὶ τὸν Σοῦτσον :

— Ν' ἀφήσουν, νὰ ἐγκαταλείψουν τὸν Βασιλέα τῶν μόνων ;...

Πλησιάζουσα δὲ πρὸς τὸν Βασιλέα τοῦ εἶπεν εἰς τόνον βαθείας μελαγχολίας :

— Αὐριοι ἴσως θελήσουν νὰ μᾶς καταδικάσουν, διότι ἐπροστατεύσαμεν τὰ δίκαια τῆς Ἑλλάδος· αὐτὴ θὰ εἶνε ἡ ἀνταμοιβή μας, θὰ τὸ ἰδῆς, Μεγαλειότατε· ἔχω ἐν τριμερὸν προαίσθημα. Ἄλλ' ἡμεῖς ἄς πράξωμεν τὸ καθήκον μας, ἄς δώσωμεν καὶ τὴν τελευταίαν ρανίδα τοῦ αἵματός μας . . . Ναύαρχε, κύριε Σοῦτσο, νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ χάνωμεν οὔτε στιγμήν.

— Εἰς τὰς διαταγὰς σας, Μεγαλειοτάτη, εἶπεν ὁ Σοῦτσο.

— Ἀκουσε, Μεγαλειότατε, ἐξηκολούθησεν ἡ Βασίλισσα ἀνακοινοῦσα τῶρα πολιτικὰς τῆς σκέψεις, μὲ τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ ὅτι ὁ Νεσέτ-μπέης θὰ φύγῃ, θ' ἀναγκασθῶμεν καὶ ἡμεῖς ν' ἀνακαλέσωμεν τὸν Μεταξᾶν, αἱ ἐχθροπραξίαι θ' ἀρχίσουν, πρέπει νὰ εἴμεθα ἑτοιμοί...

— Εἴμεθα, Μεγαλειοτάτη, ἐπεβεβαίωτεν ὁ Σοῦτσο.

— Δυστυχῶς κατὰ θάλασσαν, ὑπέλαβεν ὁ ναύαρχος, δὲν θὰ ἠμπορέσουμε νὰ κάνουμε τίποτε· ἀπὸ τῶρα μᾶς κυνηγοῦν τὰ πλοῖά μας οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Γάλλοι.

— Δὲν ἠμποροῦμεν κατὰ θάλασσαν, ἀνέκραξεν ἡ Βασίλισσα εὐρίσκουσα εἰς τὴν ψυχὴν τῆς μεγαλείτερον θάρρος, δὲν πειράζει αὐτό . . . κατὰ ξηράν ! . . . Τί θὰ μᾶς κάμουν αἱ δυτικά! Δυνάμεις . . . Ἄς ἔλθουν, ἰδοὺ τὸ παλάτι μας, τοὺς τὰ ἀφίνομεν ὅλα, δὲν ἐγγίζομεν τίποτε. Ἄς ἔλθουν ν' ἀναπαύονται ἐδῶ, ἡμεῖς πέρνομε τὰ βουνὰ ἄλλῃ μὴ φορά, προχωροῦμεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν... Τὰ εἶπα ἐγὼ τοῦ Ρουάν . . . Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη πρόκηται νὰ μᾶς καύσουν μερικὰς πόλεις καὶ μερικὰ πλοῖα καὶ εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Εἰκοσιένα τὰ ἔκαυσεν ἡ Ἑλλάς καὶ πάλιν τὰ ἀνέκτησεν ἡ.

ζημία εἶνε μόνον ὑλική . . . Μεγαλειότατε, ἄς μὴ χάνωμεν καιρὸν
...Κύριε Σουτσο ὅλος ὁ στρατὸς πρέπει νὰ πάη εἰς τὰ σύνορα !...

Ὡς ἐὰν ἐξηγέρθη ἀπὸ τὰ βάθη ἀλγεινῶν σκέψεων ὁ Βασιλεὺς
καὶ νὰ ἐνεπλήσθη θάρρους ἐκ τῶν λόγων αὐτῶν τῆς Βασιλίσσης,
εἶπεν εἰς τὸν Σουτσον :

— Βεβαίως, πρέπει ἀμέσως τώρα νὰ διατάξῃ τὰς φρουρὰς νὰ
συγκεντρωθῶν εἰς τὰ μεθόρια...

Καὶ δίδων ἀνάλογον διαταγὴν εἰς τὸν Κριεζήν.

— Καὶ σύ, ναύαρχε, νὰ διατάξῃς τὰ πλοῖά μας νὰ εἶνε ἔτοιμα
διὰ πᾶσαν ἐνδεχομένην ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἂν
καὶ δὲν πιστεύω νὰ τολμήσουν νὰ ἔλθουν οἱ Τούρκοι καὶ ἐδῶ, ἐκτός
ἐὰν τὰ πλοῖά των τὰ ρυμουλκήσῃ ὁ ἀγγλικὸς καὶ γαλλικὸς στόλος.

— Ὡς πρὸς αὐτὸ δὲν φοβούμεθα, Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ
Κριεζής· θὰ ἡμπορέσουμε νὰ δείξουμε ὅτι δὲν ἐλησμονήσαμε τὸ
ἔργον μας...

— Καὶ ὅτι θὰ τοὺς τινάζουμε στὸ ἀέρα ἄλλη μιὰ φορὰ ! ἀνέ-
κραξεν ἡ Βασίλισσα.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Βέττλαν εἰσῆλθε τεταραγμένος :

— Αἱ Α. Ἐξοχότητες οἱ πρεσβεῦται Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας,
ἀνήγγειλεν, ἐπιθυμοῦν νὰ ἴδουν κατεπειγόντως τὴν Α. Μεγαλειό-
τητα. . . .

Τὸ ἄγγελμα αὐτὸ ἐπροξένησε κατάπληξιν.

Ἡ Βασίλισσα ἐκύτταξε τὸν Βασιλέα μὲ βλέμμα ἀπορίας ὡς
νὰ τοῦ ἔλεγε τί ἄρα γε νὰ ἐσήμαινεν ἡ νέα αὐτῇ αὐθαδεια.

Καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐκ τῆς αὐτῆς ὀρμώμενος σκέψεως καὶ ὑπο-
τάσσει τὴν διπλωματικὴν ἐπιφύλαξιν εἰς τὸ δικαίωμα τοῦ πρὸς
τὴν πατρίδα ἀγνοῦ αἰσθήματος, ἀνεφώνησεν ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν
γραμματέα του :

— Εἰπέ εἰς τοὺς κυρίους αὐτοὺς, ὅτι δὲν δέχομαι.

ΙΕ .

Η ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΙΣ

Ἡ ἄρνησις αὐτῇ τοῦ Βασιλέως νὰ δεχθῇ τὸν Ρουὰν καὶ τὸν Οὐαῖς ἐφάνη ἀφάνταστος ἀπρέπεια εἰς τοὺς δύο τούτους διπλωμάτας.

Καὶ ὁ μὲν Οὐαῖς ἐπεζήτησεν ἀμέσως ν' ἀνεύρῃ τὸ μέτρον τῆς ψυχραιμίας ἐν τῇ ψυχῇ του, ὅπου ἐνδομύχως ἐπλανᾶτο καὶ κᾶποια λάμψις θαυμασμοῦ πρὸς τὸν ἐπίμονον ἐκεῖνον Βασιλέα. Ἄλλ' ὁ Ρουὰν ἦτον ἐκτὸς ἑαυτοῦ, δὲν ἠδύνατο νὰ συγκρατηθῇ. Καὶ μόλις ἐπέβησαν τῆς ἀμάξης καὶ ἔδωκε διαταγὰς εἰς τὸν ἀμειβόμενον νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὸ μέγαρον τῆς Λαλλικῆς πρεσβείας, ἐξεργάγῃ εἰς κραυγὰς ἀγανακτήσεως καὶ προσβλητικῶν διὰ τοὺς Βασιλεῖς ἐκφράσεων :

— Καλῶς ἐγὼ τὸ ἐσκέφθην, ἔλεγε, δὲν ἔπρεπε νὰ γείνη αὐτὴ ἡ ὑποχώρησις ... Εἶδατε, ἐξοχώτατε, ποῦ ἐφθάσαμεν ;

— Ὅμοιολογῶ, ὑπέλαβεν ὁ Οὐαῖς, ὅτι δὲν ἀνέμενεν τὴν ἄρνησιν αὐτὴν, ὅτι μᾶλλον ὑπέθεττα, ὅτι ὁ Βασιλεὺς θὰ ἐδράττετο τῆς εὐ-

καιρίας νὰ ὑποχωρήσῃ κανονικώτερον. Ἄλλ' ὁ Βασιλεὺς ἔννοεῖ, φαίνεται, νὰ παρασύρῃ τὸ Κράτος εἰς τὸν ὄλεθρον. Εἶνε καὶ αὐτὸ μία ποιητικὴ ἀποψὶς τῆς ἱστορίας !

Καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη ἐπ' ὀλίγον :

— Ἄς ἀναμείνωμεν, εἶπε ψυχρῶς, τὰ γεγονότα.

— Τὰ γεγονότα ! ἀνέκραξεν ὁ Ρουάν πάντοτε ὀργισμένος... Ἄλλὰ νο μίζετε, ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ ὑποφέρῃ κανεὶς ἀγογγύστως τοιαύτας ὕβρεις ; Νὰ μὴν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς ἀμέσου ἐκδίκησεως ;

— Δὲν γνωρίζετε τὸ ρητόν ; ὑπέλαβε μειδιῶν ὁ Οὐαῖς, θέλων νὰ καθησυχάσῃ τὸν συνάδελφόν του. Ἡ ἐκδίκησις εἶνε φαγητόν, τὸ ὅποιον τρώγεται κρῦο.

— Ἐλπίζω τοῦλάχιστον, εἶπεν ὁ Ρουάν, ὅτι τὴν πρωτοβουλίαν αὐτὴν θὰ ἀφήσετε εἰς ἐμέ.

Καὶ ἐπανέλαβε τὰς ἀπειλάς του, τὸ σχέδιόν του περὶ ἐνόπλου κατοχῆς τῆς Ἑλλάδος, περὶ ταπεινώσεως ἐνώπιόν του τοῦ Βασιλέως.

— Βλέπετε, εἶπεν ὁ Οὐαῖς εἰς ἡμερον τόνον, εἶνε ἀρκετὰ ὅλα αὐτὰ πρὸς σωφρονισμόν καὶ τὰ ἐπιδοκιμάζω πληρέστατα καὶ προθύμως σὰς παρέχω πᾶσαν πρωτοβουλίαν ἐκτελέσεως.

— Πόσον ὅμως θὰ ἦτο ὠραιότερον, ἀνεφώνησεν ὁ Ρουάν, ἐὰν τὴν ὅλην ἐκδίκησιν ἡδύνατο ν' ἀναλάβῃ ἡ Τουρκία.

Ὁ Οὐαῖς εἰσήγησε, βλέπων, ὅτι δὲν ἡδύνατο νὰ παρακολουθῇ τὸν συνάδελφόν του εἰς ὅλας του τὰς σκέψεις.

Ἐκεῖνος ὅμως ἐπέμεινε :

— Πιστεύσατε, ὅτι μὲ πολλὴν μου εὐχαρίστησιν θὰ ἔβλεπα ἐδῶ μέσα ἐκεῖνο, περὶ τοῦ ὁποίου καὶ ἄλλοτε σὰς ὠμίλησα, τοὺς προσφιλεῖς μας συμμάχους, τοὺς γενναίους στρατιώτας τῆς Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου !

Εἶχον ἤδη φθάσει εἰς τὸ μέγαρον τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας.

— Πρέπει νὰ εἰδοποιήσωμεν τὸν Νεσέτ-μπέην, εἶπεν ὁ Οὐαῖς.

Ὁ Ρουάν ἦτο ἑτοίμος νὰ δώσῃ τὴν σχετικὴν διαταγὴν, ὅτε ὁ

θαλαμηπόλος τοῦ ἀνήγγειλεν, ὅτι ὁ πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας ἀνέμενεν ἐπάνω.

Ὁ Νεσέτ-μπέης ἐξέφρασε τὴν καταπληξίν του ὅταν ἔμαθεν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἡρνήθη νὰ δεχθῇ τοὺς δύο συναδέλφους του.

— Τόσω τὸ χειρότερον ! εἶπε.

Καὶ μετὰ ταχεῖαν σκέψιν, ὡς ἐάν ν' ἀνέμενεν ὑστάτην ἐλπίδα συνδιαλλαγῆς, προσέθηκεν :

— Ἄς ἀναμείνωμεν τοῦλάχιστον τὴν ἀπάντησιν !

Ἄλλ' ὁ Ρουάν ἔσπευσε νὰ τοῦ καταστρέψῃ καὶ τὴν τελευταίαν αὐτὴν ἐλπίδα :

— Δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν ἀπὸ τοῦδε τὴν ἀπάντησιν, ὑπέλαβε. Καὶ εἶνε λυπηρόν, ὅτι σὰς χάνομεν, κύριε συνάδελφε, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐτοιμάζετε τὰς ἀποσκευὰς σας.

— Τὸ προαίσθημα αὐτὸ τὸ εἶχα καὶ ἐγώ, ἀπήντησεν ὁ Νεσέτ-μπέης καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἔμεινα ἐντελῶς ἀπαράτκευος.

— Σὰς ζηλεύω ὅμως πάντοτε, ὑπέλαβεν ὁ Ρουάν.

— Ἀντὶ νὰ μὲ λυπήσθε ; εἶπεν ἐκεῖνος.

— Τόσον λοιπὸν σὰς ἀρέσουν αἱ Ἀθηναί ; ἠρώτησεν ὁ Οὐαίς.

— Ἡ ἐκφρασις τῆς λύπης τὴν ὁποίαν ζητῶ ἀπὸ τὴν Α. Ἐξοχότητα, εἶπεν εἰς μελαγχολικὸν τόνον ὁ Τούρκος πρεσβευτὴς, συνίσταται ἀκριβῶς εἰς τοῦτο, ὅτι ἡ πόλις αὐτὴ κατέστη δι' ἐμὲ τόπος δοκιμασίας.

— Ὅα σὰς ἀποζημιώσῃ ἡ ἐπάννιδος εἰς τὴν ὠραίαν σας πατρίδα, ὑπέλαβεν ὁ Ρουάν.

Καὶ μετὰ ἐνθουσιωδῶν ἐκφράσεων ἐξηκολούθησεν :

— Ἐπανέρχεσθε εἰς τὴν ὠραιοτέραν ἐποχὴν καὶ εἰλικρινῶς σὰς βεβαιῶ καὶ παλιν, ὅτι σὰς φθονῶ. Ὅα εὕρετε εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀξιωματικούς μας καὶ στρατιώτας, αὐτὸν τὸν πρίγκηπα. Ναπολέοντα, ὅλην τὴν ἀρεϊμάνιον Γαλλίαν μας.

Καὶ ὥσεί ἐπιζητεῖ νὰ θαμβώσῃ τὴν φαντασίαν ἀνατολίτου μὲ ἀφηγήσεις μοναδικῶν γεγονότων, ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐνθουσιαστικοῦ ὅρους :

Ἡ Κατοχή

φυλ. 24

— Θὰ ἰδῇτε ἓνα λαμπρὸν στρατὸν συντεθειμένον ἀπὸ ὅ,τι ὠραῖον ἔχει ὁ στρατός μας, τοὺς Κυνηγοὺς τῶν Βιγκενιῶν, τὸ περίφημον αὐτὸ σῶμα τῶν ἐπιλέκτων, τοὺς Ζουάβους μας μὲ τὰ ἀρτήρια πρόσωπα καὶ τὰς ἀφρικανικὰς ἐνδυμασίας, αἱ ὁποῖαι δίδουν τὸν τόνον τοῦ ὁμοιομόρφου πρὸς τὰς ἰδικὰς σας, τοὺς Σπαχήδες, τοὺς τολμηροτέρους ἱππεῖς τοῦ κόσμου. Θὰ θαυμάσετε ἀκόμη, ὦ! ἐπιδρέψατε νὰ τὸ φρονῶ, τὸ παράστημα τοῦ νεαροῦ πρίγκηπος, ὁ ὁποῖος ὡς χάριν ἐζήσησε ἀπὸ τὸν κραταῖόν του ἐξαδελφον νὰ συμμερισθῇ τῶν κινδύνων τῆς ἐκστρατείας. . . .

Καὶ ἐγειρόμενος τῆς θέσεώς του ἐβάδισε πρὸς τὸ γραφεῖόν του καὶ ἔλαβεν ἐν φύλλον τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων».

— Δὲν δύνασθε νὰ φαντασθῇτε, Ἐσχώτατε, ἐξηκολούθησεν, ὑπὸ ποίων αἰσθημάτων ἐμφορεῖται ἡ Α. Ὑψηλότης. Ἀκούσατε τί γράφει εἰς τὸν αὐτοκράτορα.

Καὶ ἀνέγνωσεν ἐπιστολὴν τοῦ πρίγκηπος Ναπολέοντος ἱκετεύοντος τὸν Αὐτοκράτορα νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ συμμετάσχη τοῦ πολέμου. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἶχε δημοσιευθῇ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας καὶ εἶχε διεγείρει μέγαν ἐνθουσιασμόν καθ' ὅλην τὴν Γαλλίαν.

Ὁ Ρουὰν ἀναγινώσκων αὐτὴν ἐπέμεινε νὰ ἐπαναλμβάνῃ τὴν τελευταίαν τῆς παράγραφον; «Ὅταν τὸ ἔθνος λαμβάνῃ τὰ ὅπλα, ἔγραφεν ὁ πρίγκηψ, πέποιθα, ὅτι ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης κρίνει ἀρμόδιον καὶ ἐμὲ νὰ συγκαταλέγωμαι μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν καὶ ἱκετεύω αὐτὴν νὰ ἐγκρίνῃ νὰ καταταχθῶ μεταξὺ αὐτῶν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ δικαίου καὶ τῆς τιμῆς τῆς Γαλλίας».

— Τοῦ δικαίου καὶ τῆς τιμῆς τῆς Γαλλίας, ἐπανελάμβανεν ὁ Ρουὰν τονίζων τὴν φράσιν ταύτην καὶ προσπαθῶν νὰ ἐξάρῃ τὰς μικρὰς ἐμπνεύσεις τοῦ γαλλικοῦ ἀγῶνος. Διότι εὐγενέστερον καὶ δικαιοτέρον τούτου ἀγῶνα δὲν ἔχει ν' ἀναγράψῃ ἡ ἱστορία ...

Ὁ Οὐάϊς κατένευεν ἐπιδοκιμαστικῶς διανοίγων ἐν θαυμασμῶ τοὺς μικροὺς τοῦ ὀφθαλμοῦς. Ποτὲ ὄντως σύμμαχοι δὲν ὑπῆρξαν ἀφιλοκερδέστεροι καὶ μολονότι ὁ Γάλλος διπλωμάτης εἶχε τοιαύτην ἀντίληψιν τοῦ δικαίου, ἡ πεποιθήσις του αὕτη ἦτον ὅπωςδῆποτε ἰκανή

νά δικαιολογήσῃ τοιαύτην ἔξαρσιν. Ὡς ὁ σεπτὸς κύριός του ἐσκέπτετο, βεβαίως ὁ πρίγκηψ Ναπολέον ἐξεστράτεψε διὰ νά ὑποστηρίξῃ τὸ δίκαιον καὶ τὴν τιμὴν τῆς Γαλλίας.

— Ὅποῖον μεγαλοπρεπὲς θέαμα θὰ παρέχῃ τώρα ἡ Κωνσταντινούπολις, ἐξηκολούθει ὁ Ρουάν ἐμπνευσμένος. Τῶν θαυμασίων ἐκείνων στρατευμάτων καθ' ἐκάστην θὰ γίνωνται παρελάσεις καὶ ἐπιθεωρήσεις. Ἀναγινώσκω μάλιστα, ὅτι αὐτὸς ὁ Σουλτάνος θὰ παρίσταται εἰς τὰς ἐπιθεωρήσεις αὐτάς, πρὸ αὐτοῦ τιμητικῶς θὰ παρελαύνουν ὅλα τὰ στρατεύματα, ὁ ἴδιος θὰ προπέμπῃ αὐτὰ εἰς τὰς μάχας.

Καὶ ὡς ἀπὸ αἰφνιδίας ἐμπνεύσεως ἔσπευσε νά δώσῃ χαρακτηρισμὸν ἀνεπιφυλάκτου θαυμασμοῦ διὰ τὸν Σουλτάνον Ἀβδούλ-Μετζήτ.

— Μέγας ἀνὴρ, εἶπεν, ἡ Α. Μεγαλειότης ὁ Σουλτάνος !

Ὁ Νεσέτ-μπέης ὑπεκλίθη εὐλαβῶς μὲ θρησκευτικὸν αὐτόχρημα σεβασμὸν.

— Μέγας ἀνὴρ, ἐπανέλαβεν ὁ Ρουάν, διότι ἡ ἀντίστασις του εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς Ρωσσίας ἤνοιξε τὰ ὄμματα τῆς Εὐρώπης καὶ σήμερον ὅλος ὁ πολιτισμὸς μάχεται κατὰ τῆς βαρβαρότητος.

Εὐφροσύνην ἀληθῆ ἠσθάνετο ἡ καρδιά τοῦ Τούρκου πρεσβευτοῦ ἀκούοντος τοὺς λόγους τούτους. Δὲν ἦσαν λοιπὸν πλέον οἱ μόνοι βάρβαροι τῆς Εὐρώπης αὐτοί, ἰδοὺ ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι, πολὺ χειρότεροι, ἐν μέσῳ τοῦ χριστιανικοῦ λεγομένου κόσμου.

Καὶ ὡς ἐάν ὁ Ρουάν διησθάνετο τὴν σκέψιν αὐτὴν τοῦ Τούρκου συναδέλφου του ἔσπευσε νά δώσῃ ἐξηγήσεις.

— Μεταξὺ τῶν ἐθνῶν ὡς καὶ μεταξὺ τῶν ἀτόμων ὑπάρχουν ἐνίοτε παρανοήσεις, αἱ ὁποῖαι παρεμποδίζουν τὴν ἀκριβῆ ἀμοιβαίαν ἐκτίμησιν. Ἰδοὺ ὅτι τὰ δύο προεξάρχοντα ἐν τῷ πολιτισμῷ ἔθνη τοῦ κόσμου, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία, μέχρι τῆς χθὲς ἦσαν ἀντίζηλοι, σήμερον εἶνε φίλοι καὶ ἠνωμένοι. Κακὴ ἐκτίμησις εἶχεν ἐμφιλοχωρήσει, τὴν ὁποίαν διέθρεψαν αἱ ραδιουργίαι ἐκείνων, οἵτινες διὰ τῶν ἀρπακτικῶν των κατακτῆσεων ἐπίζητοῦν νά καταβροχθίσουν τὸ ἥμισυ τῆς γῆς. Ἀλλ' ἰδοὺ ὅτι εἶδομεν καλλίτερον, ὅτι δὲν

ἐβραδύνωμεν ν' ἀντικρύσωμεν πλήρες τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ εἰ-
μεθα σήμερον ἡνωμένοι διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς δικαιοτέρας τῶν
ὑποθέσεων. Ἡ αὐτὴ ἐσφαλμένη ἀντίληψις ὑπῆρχε καὶ ἀτυχῶς
ὑπάρχει εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης ὡς πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ
πολιτισμοῦ, τῆς ἰσχύος καὶ τοῦ μεγαλείου, τὰς ὁποίας περικλείει
ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία...

— Ἡ Α. Μ. ὁ Σουλτάνος, διέκοψεν ὁ Οὐαῖς ἀποβλέπων πρὸς
τὸν Νεσέτ-μπέην, κατέχει πράγματι τὰς δυνάμεις ταύτας. Εἶνε
μεταρρυθμιστικὸν πνεῦμα καὶ δὲν ἔχω τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν,
ὅτι ἅμα ὡς ἡ περίοδος αὕτη τῶν ἀνωμαλιῶν λήξῃ, θὰ ἴδωμεν εἰς
τὴν ὡραίαν σας πατρίδα, Ἐξοχώτατε, ὅλα ἐκεῖνα τὰ προνόμια διὰ
πάντα ἀνεξαίρετως ὑπήκουον τὰ μᾶλλον σύμφωνα πρὸς τὰ ἐλευθέρια
τῆς Δύσεως ἤθη.

— Περὶ τούτου ἔχω ἀπόλυτον βεβαιότητα, εἶπεν ὁ Ρουάν.

Ἦδη τὸ λυκόφως εἶχεν ἐπέλθει.

— Ὅποια ἡμέρα καὶ ἡ σημερινή! Ὑπέλαβεν ὁ Οὐαῖς ἐγειρό-
μενος. Εἶμαι κατὰκοπος.

— Ἐλπίζω νὰ διέλθωμεν καλλιτέρας! ἀνεφώνησεν ὁ Ρουάν
ἐπαναφέρον οὕτω τὴν σκέψιν τῆς ἐναντίον τοῦ Βασιλέως ἐκδι-
κήσεως.

Καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Νεσέτ-μπέην ἐπανάλαβε στερεο-
τύπως.

— Ὡστε, Ἐξοχώτατε, μὴ χάνετε καιρὸν, ἐστὶ ἔτοιμος...

— Θὰ φύγετε μὲ τὸ αὐστριακόν; ἠρώτησεν ὁ Οὐαῖς.

Ἐκεῖνος κατένευσε.

Ὁ Ἀγγλος πρεσβευτῆς τοῦ ἀπηύθυνε τότε φιλόφρονα ἔκφρασιν:

— Εἶνε λυπηρὸν, εἶπεν, ὅτι δὲν ἔχω εἰς τὴν διαθεσὶν μου κἀνέν
πλοῖον τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου διὰ νὰ σᾶς μεταφέρῃ ἀνέτως εἰς Κων-
σταντινούπολιν. Ὁ Χατζηπέτρος ἐξ ἑνὸς καὶ ὁ Γρίβας ἐξ ἄλλου
δὲν μᾶς ἐπιτρέπουν αὐτὴν τὴν πολυτέλειαν.

Καὶ φέρων τὸν λόγον ἐπὶ τῆς ἀναμενομένης ἀπαντήσεως εἰς τὰ
τελεσίγραφα, ἠρώτησεν ὡς ἐκ περισσοῦ :

— Βοηθήσατε, παρακαλῶ, τὴν μνήμην μου. Πότε ἀκριβῶς λήγει ἡ προθεσμία τῆς ἀπαντήσεως ;

— Τὴν ἐσπέραν τῆς αὔριον, ἐξοχώτατε.

— Ὡστε ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως θὰ φύγετε αὔριον πρωί.

— Ἀκριβῶς.

— Θὰ ἡδυνάμην, ἐξηκολούθησεν ὁ Οὐάις, νὰ σὰς ἀναθέσω μικρὰν φροντίδα.

Ὁ Νεσέτ-μπένς ὑπεκλίθη.

— Καί τώρα, ἐξοχώτατε, εἶπεν ὁ Ἀγγλος πρεσβευτῆς πρὸς τὸν Ρουάν, δὲν μένει εἰς τὸ ἐνδιαφέρον μας ἢ ἡ ἀπόφασις τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας περὶ παραδοχῆς ἢ οὐ τῆς ἀπαντήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

— Εἴμαι βέβαιος, ἀπήντησεν ὁ Ρουάν, ὅτι ἡ ὑπόθεσις εἶνε χαμένη, μολονότι θὰ ὑπάρξῃ ἀντιπολίτευσις.

— Ἴσως ὑπάρχει ἐλπίς καὶ νὰ μεταβληθοῦν τὰ πράγματα, παρετήρησεν ὁ Οὐάις.

Ἄλλ' ὁ Γάλλος πρεσβευτῆς ἐπέμεινεν εἰς τὴν γνώμην του ὡς ἐὰν ἀπέκρουε πεισμόνως τοιαύτην πιθανότητα.

Πιστεύσατε, κύριοι συνάδελφοι, εἶπεν, ὅτι εὐχομαι ὀλοψύχως ὄχι πλέον ὡς διπλωμάτης, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος, νὰ ὑπάρξῃ τόση ἀντιπολίτευσις, ὥστε νὰ δοθῇ ἐν μάθημα εἰς τὸν Βασιλέα, ἀλλὰ νὰ μὴν ὑπάρξῃ πλήρης ἀντιπολίτευσις διὰ νὰ φέρωμεν ἡμεῖς τὰ ἀντίποινα.

Με τὰς λέξεις αὐτάς ὁ Οὐάις ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν συνάδελφόν του, παραλαβὼν δὲ τὸν Νεσέτ-μπένην ἀπῆλθον.

Ὅταν ὁ Ρουάν ἔμεινε μόνος ἐκάλεσε τὸν θαλαμηπόλον του.

— Ἰωσήφ, τὸν ἠρώτησεν, ἔφεραν τίποτε δι' ἐμὲ κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου ;

— Αὐτάς μόνον τὰς ἐφημερίδας, ἐξοχώτατε, καὶ τοῦ ἔτεινεν ἐν φύλλον τῆς « Ἀθηνᾶς » καὶ ἕτερον τοῦ « Αἰῶνος ».

— Ὁ κ. γραμματεὺς εἶνε ἐδῶ ;

— "Οχι ... μοῦ εἶπε νὰ σᾶς πληροφορήσω, ὅτι ἐπῆγγε δ' ἅ μίαν ἐπίσκεψιν καὶ θὰ ἐπανεέλθῃ.

Ἡ ἀναγγελία αὐτὴ ἐκίνησε ζωηρόν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Γάλλου διπλωμάτου.

Ἐγνώριζε ποῦ ὁ νεαρός του γραμματεὺς μετέβαινε συνήθως καὶ πόσας πληροφορίας θ' ἀπέφερεν ἡ ἐπίσκεψις ἐκεῖνη.

— Καὶ θὰ βραδύνη νὰ ἐπιστρέψῃ; ἠρώτησε μὲ ἀνυπόμονον ὕφος τὸν ὑπηρέτην.

— "Ὅσω τὸ δυνατὸν ἐνωρίτερον, ἀπήντησεν οὗτος, μὲ ἐπεφύρτισε νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ καὶ αὐτό.

Ὁ Ρουὰν ἔρριπεν ἐν βλέμμα εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ἐστίας τοῦ γραφείου του ὠρολόγιον. Ἐγνώριζε καλῶς ἀκόμη καὶ τὰς ὥρας τοῦ γραμματέως του.

Ἡ ἀνυπομονησία του ἀπὸ τινος ἐκορυφοῦτο πάντοτε ὁσάκις ἐστερεῖτο ἐπὶ πολὺ τῆς στωμυλίας τοῦ εὐφυοῦς του βοηθοῦ. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔζη πλέον ἐν Ἀθήναις ὡς ἀποκεκλεισμένος. Ἡ δυσμένεια τῆς Αὐλῆς, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑποπέσει, ἡ στάσις του ἀπέναντι τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς τῆς χώρας διὰ τὴν ὁποίαν τὰ αἰσθήματα τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ λαοῦ συνεταυτίζοντο, οἱ συμμαχικοὶ τῆς Τουρκίας δεσμοὶ μετὰ τῆς Γαλλίας, ταῦτα πάντα τὸν εἶχον ἀποξενώσει τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Οὐδεὶς πλέον μετέβαινε εἰς τὴν πρεσβείαν, οὔτε αὐτὸς οὐδαμοῦ. Ἀκόμη καὶ μία στενὴ ἀπὸ ἐτῶν προσωπικὴ φιλία, τὴν ὁποίαν εἶχε μετὰ ἀριστοκρατικῆς τῶν Ἀθηνῶν οἰκογενείας, εἶχε ψυχρανθῇ διὰ παντὸς ἐξ ὑπαιτιότητός του.

Εἰς τὸν ἀρχοντικὸν αὐτὸν οἶκον, ὅταν ἐγνώσθῃ, ὅτι τὰ πράγματα ὡξύνοντο, ὅτι ἡ γαλλικὴ πολιτικὴ ἐγίνετο ἐχθρική πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἀπέφυγεν ἐπιμελῶς νὰ θίξουν τὸ θέμα. Ὁ Ρουὰν ἠνόησε τὴν πλήρη λεπτότητος ὑπεκφυγὴν ταύτην καὶ προσεπάθησε νὰ πράξῃ τὸ ἴδιον, ἀλλ' ἡ εὐερέθιστος ἰδιοσυγκρασία του δὲν τοῦ ἐπέτρεψε νὰ παραμείνῃ ἀπαθὴς μέχρι τέλους.

Ἦτο ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ζητήσας ἀκρόασιν παρὰ τῆς Βασιλίσσης ἐτόλμησε νὰ ὑποβάλῃ εἰς αὐτὴν τὴν περιβόητον ἐκείνην

πρότασιν του περί ὑποστηρίξεως τῆς ἐλληνικῆς δυναστείας διὰ Γαλλῶν στρατιωτῶν ἐναντίον τῆς εὐγενοῦς πατριωτικῆς ἐξεγέρσεως τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Θορυβημένος ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τῆς Βασίλισσας καὶ βαρέως φέρων τοὺς λόγους τῆς μετέβη ἵνα ἀφηγηθῇ εἰς τὴν φιλικὴν του οἰκογένειαν τὸ συμβάν. Οἷαν ἐντύπωσιν ἠσθάνθη ἡ Βασίλισσα ἐκ τῆς προτάσεως του τὴν αὐτὴν ἠσθάνθησαν καὶ ἐκεῖ. Ἐνῷ δὲ αὐτὸς ἀφηγεῖτο μετὰ τοῦ φυσικωτέρου τόνου τὸ γεγονός, ὡς ἂν εἶχεν ὑποβᾶλει τὴν ἠθικωτέραν τῶν προστάσεων, ἐκεῖνοι τὸν παρετήρουν ἔντρομοι εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Κατ' ἀρχὰς ἐνόμισαν, ὅτι ἡστειεύετο, ἔπειτα ἐφοβήθησαν μήπως παρελογίζετο καὶ ὅταν τέλος ἐπείσθησαν, ὅτι τοὺς ἀφηγεῖται γεγονότα, ἔχαμήλωσαν ἐνώπιόν του τὰ βλέματά των μετ' ἀποστρεφῆς. Ἀλλὰ σεβόμενοι τὴν φιλοξενίαν, ἐνῷ ἐκεῖνος ὡς μὴ ἐννοῶν ἐπέμενε νὰ τὸν κρίνουν εὐμενῶς, ἐπανεφέρον ἄλλην συνδιάλεξιν θάπτοντες εἰς τὴν σιγὴν ἐπὶ τοῦ θέματος ἐκείνου τὴν δυσaráσκεiάν των καὶ τὴν ἀγανάκτησιν.

Τοῦ ὠμίλησαν περὶ τῶν ἀνθέων τῆς ἐποχῆς, περὶ νέων των φυτειῶν εἰς τὸν κήπον, διότι ὁ Ρουὰν ἠγάπα τὰ ἄνθη καὶ ἦτο παρορμιώδης ὁ δι' αὐτῶν διάκσμος τῆς οἰκίας του. Ἐκεῖνος τότε ἐπιμένων περισσότερον εἰς τὰς σκέψεις του προέβη εἰς παράδοξον πρότασιν. Ἐπειδὴ ἡ οἰκία τῶν φίλων του εὐρίσκετο πρὸς τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ ἀνακτορικοῦ κήπου, παραπλευρῶς τοῦ κυκλιδώματος, καὶ πλησίον τοῦ μέρους τὸ ὅποιον μὲ ἰδιαιτέραν ἀγάπην ἐπεριποιεῖτο ἡ Βασίλισσα καὶ ὁπόθεν ἠρέσκετο νὰ ἐξέρχεται εἰς περίπατον, ἐπρότεινε νὰ τοῦ πωλήσουν τὴν οἰκίαν αὐτὴν εἰς τιμὴν ὑπέρογκον. Τὸν ἠρώτησαν μὲ πολλὴν περιέργειαν πόθεν ἡ πρότασις του αὐτῇ. Ἐκεῖνος ὑπέμνησεν ὅτι εἶχε ποτὲ ἀκούσει τοιαύτην των ἐπιθυμίαν.

Τότε τὸν ἠρώτησαν εἰς τί τοῦλάχιστον θὰ τὴν ἐχρησιμοποιεῖ καὶ ἀπήντησεν, ὅτι ἐσκόπει ν' ἀποκλείσῃ ἐκεῖθεν τὴν Βασίλισσαν, νὰ γνωρίζῃ τὴν γειτνιάσιν του καὶ νὰ αἰσθάνεται δυσaráσκεiαν, νὰ γείνη ὁ κακὸς καὶ ἐκδικητικὸς τῆς γείτων, ὡς ἤρμοζεν εἰς τὸν δύσ-

τροπον καὶ χαιρέκακον χαρακτήρᾳ της. Οἱ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι μολονότι δὲν ἤθελον καὶ νὰ πιστεύσουν εἰς τὴν παιδαριώδη αὐτὴν σκέψιν, ἐν τούτοις ἐπειδὴ τὸν εἶδον ἐπιμένοντα καὶ ἤδη τολμῶντα νὰ παρασυρθῇ εἰς ἐπικρίσεις καὶ χαρακτηρισμοὺς ἀπρεπεῖς, τοῦ ἔδωκαν δι' ὅλων τῶν μέσων νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι δὲν ὤφειλε νὰ ἐπανεέλθῃ ἐκεῖ διὰ πολὺν ἴσως καιρὸν. Καὶ πράγματι ἔκτοτε δὲν ἐπανήλθεν. Ἦτο ἡ τελευταία φιλικὴ σχέσις, ἡ ὁποία τὸν ἐγκατέλειπε.

Τότε ἐμάνθανεν αὐτοπροσώπως πολλά. Διὰ τῶν κοινωνικῶν του σχέσεων ἦτο ἐνήμερος εἰς τὴν πολιτικὴν κίνησιν. Ἐγνώριζε λεπτομερῶς περὶ προσώπων καὶ πραγμάτων. Ἐλάμβανε τὴν εὐκαιρίαν νὰ συναντᾶται μετὰ βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν καὶ νὰ πληροφορῇται περὶ τῶν σκέψεων των καὶ τῶν προθέσεων.

Ἀπὸ πολλοῦ τὸν ἀπέφευγον καὶ ἐκεῖνοι ἀκόμη ἐκ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἐκἀνόμιζον τὴν πολιτικὴν των συμφῶνως μετὰς πρὸς τὴν Γαλλίαν συμπαθείας των, οἱ ὅποιοι ἐπίστευον ὅτι ἡ γαλλικὴ πολιτικὴ ἐξυπηρετεῖ καλλίον τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τοιοῦτοι ὑπῆρχον ἀκόμη πολλοὶ ἐξ ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἐθεώρουν ἀπαραίτητον νὰ χρωματίζωνται μετὰ πολιτικὴν συμπαθείων πρὸς μίαν ἐκ τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων, Γαλλίαν Ἀγγλίαν ἢ Ρωσσίαν. Ἡ ἀσθένεια αὐτὴ ὑπῆρχε μετὰ ὅλην αὐτῆς τὴν οἰζύτητα καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὸν πολιτικὸν βίον τῆς Ἑλλάδος.

Ἐὰν δὲ ὁ Βασιλεὺς ἐλάμβανεν ἀφορμὰς νὰ δυσαρεστῇται ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων τῆς χώρας, μία δυσχέρεια κινουσα τὴν ἀποστροφὴν του ἦτο καὶ αὐτή, νὰ βλέπῃ Ἕλληνας ταυτίζοντας τὴν πολιτικὴν τῆς πατρίδος πρὸς τὴν πολιτικὴν ξένων Δυνάμεων.

Τὸν κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν ἀποκλεισμόν εἶχεν ἐν τούτοις ἀποπειραθῇ ὁ Ρουὰν νὰ διασπάσῃ πρὸ δύο ἡμερῶν μεταβάς εἰς τοῦ Χρηστίδου, πρῶτον καὶ μέλλοντος ὑπουργοῦ. Ἡ γενομένη εἰς αὐτὸν ὑποδοχὴ δὲν ἦτον ὡς ἄλλοτε ἐνθουσιώδης. Τὸν ἐδέχθησαν μετὰ στενοχωρίας καὶ ἐπιφυλάξεως. Ὑπῆρχον ἐκεῖ βουλευταὶ καὶ γερουσιασταί. Ἐγένετο ὅμως συζήτησις περὶ πολιτικῆς, καὶ ἐκ τῶν

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ κινήματος Χριστόδουλος Χατζηπέτρος

πρώτων λέξεων, αἱ ὁποῖοι ἀντηλλάγησαν ἐνόησεν, ὅτι σήμερον ὄχι μόνον ὑπῆρχεν ἀντιπαλίτευσις, ἀλλ' ὅτι τὰ πολιτικά πάθη ἔτεινον νὰ ἐξαφθοῦν εἰς ἐπικίνδυνον σημεῖον. Περί τῆς ἐπιτυχίας τοῦ κινήματος ἐξεφράζοντο δισταγμοί, ἐθεωρεῖτο δὲ ἀπονενοημένη ἡ πολιτική τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἐπέμεnen ἀκόμη ν' ἀνθίσταται εἰς τὴν θέλησιν δύο Μεγάλων Δυνάμεων ὡς ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία. Περί Βασιλείως δὲν ἐγένετο λόγος, ἀλλ' ὁ Γάλλος διπλωμάτης δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐνοήσῃ, ὅτι ἐτηρεῖτο ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὡς ἐκ τῆς παρουσίας του. κάποια ἐπιφύλαξις. Ἡσθάνετο ὅμως, ὅτι ἂν αὐτὸς δὲν ἦτο ἐκεῖ, ὁ Βασιλεὺς ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος δὲν θὰ εὑρίσκε χάριν.

Μὲ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν τῆς ἐπελθούσης μεταβολῆς ὁ Ρουὰν ἔρριπεν ἐπίτηδες τὸ ὄνομα τοῦ ἐν Παρισίοις πρεσβευτοῦ Μαυροκορδάτου ὡς μέλλοντος Πρωθυπουργοῦ. Τὸ σχέδιον αὐτὸ εἶχε πρὸ πολλοῦ ὁ Ρουὰν καὶ τὸ ἀνεκκίνωσεν εἰς Παρισίους, ἀφοῦ πρῶτον ἐβολιδосκόπησε τὸν Οὐάϊς. Μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου εἶχε σκεφθῇ καὶ τὸν στρατηγὸν Καλλέργην, τὸν ἀναίμακτον συνταγματικὸν ἐπαναστάτην, ὅστις ἤδη εἶχεν ἀφικθῇ εἰς Ἀθήνας, ἀλλὰ δι' ὀλίγας μόνον ὥρας ἀναγκασθεὶς, ὡς λέγεται, πρὸς ἀποφυγὴν σκανδάλου νὰ μεταβῇ εἰς ἔδραν, ἵνα ἀναμείνῃ ἐκεῖ τὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων βέβαιος, ὅτι ταχέως ἤθελε κληθῇ νὰ διευθύνῃ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Προσωπικῶς μετὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ἐν γένει μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν τῆς Α. Μ. ὁ Καλλέργης δὲν διετέλει εἰς ὀμαλὰς σχέσεις. Ἦρχετο ἐκ Παρισίων ὡς κεκηρυγμένος ἀντιδυναστικὸς καὶ ἠπεῖλει ὅτι ἅμα ὡς ἀνελάμβανε τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν ἡ πρώτη αὐτοῦ πράξις θὰ ἦτο ἡ ρητὴ παρὰ τοῦ Βασιλέως ἀπαίτησις, ὅπως παύσῃ ὅλους τοὺς ὑπασπιστάς του. Αὕτῃ ἦτο καὶ τῆς ἀντιδρώσης πρὸς τὴν αὐτὴν διπλωματίας ἡ ἐπιθυμία.

Ἦδη ὁ Ρουὰν ἀναμένων τὴν ἐπάνοδον τοῦ γραμματέως του ἔλαβε τὰς δύο ἑλληνικὰς ἐφημερίδας ἐκ τοῦ γραφείου του καὶ ἤρχισεν ἀναγινώσκων. Ὁ «Αἰὼν» ἐτόνιζε πάντοτε παιᾶνας, καὶ θούρια εἰς τὸ

κίνημα. Ἐδημοσίευσεν, τὰς ἐπισήμους ἐκθέσεις τοῦ Χατζηπέτρου ἐκ Θεσσαλίας καὶ τοῦ Γρίβα ἐξ Ἡπείρου. Αἱ ἐκθέσεις αὗται, ἰδίως αἱ τοῦ Χατζηπέτρου περιεῖχον λεπτομερῆ ἀφήγησιν τῶν πολεμικῶν γεγονότων. Ὁ Γρίβας ἦτο βραχὺς εἰς τὰς ἐκφράσεις του καὶ ψυχρὸς εἰς τὸ ὕφος του. Ἀντιθέτως ὁ Χατζηπέτρος ἠρέσκειτο νὰ ὁμιλῇ μετὰ τινος αὐταρεσκειᾶς.

Ὁ Ρουὰν ἐγέλασε μὲ τὰς ἀφηγήσεις ταύτας, ἀλλὰ καὶ συγχρόνως ἐσκέφθη, ὅτι ὅσῳ καὶ ἂν περιεῖχον ὑπερβολάς, τὸ γεγονός, ὅτι ὁ μὲν Χατζηπέτρος εὕρισκετο ἔξωθεν τῶν Τρικκάλων, ὁ δὲ Γρίβας ἔμπροσθεν τῶν Ἰωαννίνων, παρήμενον ἀναμφισβήτητον. Ἐὰν αἱ δύο αὗται πόλεις κατελαμβάνοντο, ἰδίως ἡ δευτέρα, ἡ σχεδιαζομένη κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀντίδρασις μὲ τὴν δημιουργίαν τόσου ἐπισήμου γεγονότος δὲν θ' ἀπέβαινεν εὐχερής. Ἡ ὑπολανθάνουσα εἰς τὰς πολιτικὰς γνώμας τοῦ ἔθνους διαίρεσις θὰ κατέπαυε βεβαίως καὶ ὁ Βασιλεὺς τιθέμενος ἐπὶ κεφαλῆς τοιοῦτου κινήματος, ἔχοντας ἤδη ἀσφαλῆ τὴν πρώτην λείαν, θὰ καθίστατο ἀληθὲς δικτάτωρ. Ἐνῷ ἡ σημερινὴ βραδύτης καὶ ἡ πραγματοποιήσις τῶν ἔξωθεν ἀπειλῶν, φέρουσαι καταφανῆ τὴν ἀποτυχίαν, θὰ ἐξέθετον ἀσφαλῶς τὸν Βασιλέα εἰς τὴν γνώμην τοῦ λαοῦ.

Μετὰ τινος ἀνησυχίας ὁ Ρουὰν ἔρριψεν ἐν βλέμμα ἐπὶ στρατιωτικοῦ χάρτου, ὁ ὁποῖος εὕρισκετο ἐπὶ τοῦ γραφείου του καὶ προσεπάθησε νὰ διακρίνῃ ἐκ τῶν ἀφηγήσεων ἐκείνων τὰς θέσεις, τὰς ὁποίας κατεῖχον οἱ ἐπαναστάται τοῦ Γρίβα καὶ τοῦ Χατζηπέτρου. Εἶδεν, ὅτι αὗται στρατηγικῶς ἦσαν κρίσιμοι, ὅτι μὲ τὴν ἄλωσιν τῶν Ἰωαννίνων ὀλόκληρος ἡ Ἡπειρος διέφευγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅτι μὲ τὴν ἀπώλειαν τῶν Τρικκάλων ἡ Τουρκία ἔχανε τὸ ἥμισυ τῆς Θεσσαλίας καὶ ἀσφαλῶς τὴν Ἡπειρον. Ἐπειτα ἀνελογίσθη, ὅτι αἱ χώραι ἐκεῖναι ἦσαν ἀκραιφνῶς ἐλληνικαί, ὅτι κατὰ τοὺς ἀποκλειστικῶς ἀπὸ Ἑλλήνων καὶ ὅτι ἡ πνοὴ τῆς ἐλευθερίας διερχομένη ἐκεῖθεν ἤθελε διὰ παντός ἀφαρπάσῃ τὸν λήθαργον τῶν αἰῶνων δουλείας.

Ἄλλ' αἱ ἀνήσυχαι αὗται σκέψεις του δὲν διήρκεσαν ἐπὶ πολὺ.

Ἐνθυμήθη ὅτι οἱ δύο ἐκεῖνοι ἀρχηγοὶ ἂν μὴ ἀπεγοητεύθωσαν ἤδη, βεβαίως αὐρίον θὰ ἤσθάνοντο, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐλπίζωσι εἰς τὰ μέσα τοῦ πολέμου καὶ ὅτι τὰ πρὸς αὐτοὺς στελλόμενα πολεμεφόνδια δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φθάσωσι πλέον ἔως ἐκεῖ. Ἀλλως ἐπὶ πολὺν τώρα καιρὸν ἔβλεπεν, ὅτι κατεῖχον τὰς θέσεις ἐκείνας χωρὶς ὅμως καὶ νὰ δύνανται νὰ προχωροῦν περαιτέρω.

Ἀφοῦ διέτρεξε τὰς σελίδας τοῦ «Αἰῶνος» ὁ Γάλλος διπλωμάτης ἤρχισε ν' ἀναγινώσκει τὴν «Ἀθηνᾶν». Τὸ φύλλον τοῦτο πρὸ πολλοῦ ἤδη ἀφ' ἧς ἠκούσθησαν αἱ πρῶται ἀπειλαὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας συνεβούλευε τὸν ἀφοπλισμόν. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν ἔλεγε τὰ πράγματα μετὰ τινος ἐπιφυλάξεως, ἀλλὰ τώρα ὠμίλε ἀπεριφράστως, ἐπέκρινε σφοδρῶς τὴν Κυβέρνησιν, κατηγορεῖ τοὺς ὑπουργοὺς ὡς ἀσυνειδήτους ὑπηρέτας τῆς πατρίδος μὴ θέλοντας ἐκ δημοσκοπίας νὰ εἴπωσι τὴν ἀλήθειαν ἢ μὴ τολμῶντας νὰ συμβουλεύσωσι τὴν μόνην ὁρθὴν διέξοδον τοῦ ἀφοπλισμοῦ εἰς τὸν Βασιλέα. Ἐφ' ὅσον αἱ ἡμέραι παρήρχοντο, ἐφ' ὅσον δυσάρεστα γεγονότα ἀνηγγέλλοντο, ἡ γλῶσσα τοῦ φύλλου τούτου καθίστατο τραχυτέρα. Οἱ ὑπουργοὶ ὅλοι ἦσαν ἐκτεθειμένοι εἰς ἐπίκρισιν καὶ ὁ Πάικος ἦτον ὁ κύριος σκοπὸς τῆς πολεμικῆς ταύτης.

Τὸ φύλλον τῆς ἡμέρας ἐκείνης, τὸ ὅποιον ὁ Ρουᾶν ἀνεγίνωσκεν, ἐνεκάλει αὐτόχρομα τοὺς ὑπουργοὺς ὡς κατεργαζομένους τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος διὰ τῆς ἐπιμονῆς των τοῦ νὰ μὴ ὑποτάσσωσι τὴν προσωπικὴν των φιλοδοξίαν εἰς τὸ ἐθνικὸν συμφέρον, τὸ ὅποιον ἐπέβαλε τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ὑπακοὴν εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν δύο συμμαχικῶν δυνάμεων. Περί Βασιλείως οὐδεὶς ἐγένετο λόγος, ἀλλὰ ὑπαινιγμοὶ τινες ἦσαν καταφανεῖς. Ἡ ὅλη ἀρθρογραφία ἐνεπνέετο ὡς πρὸς τὴν ἄποψιν ταύτην ὑπὸ ἀρχῶν συνταγματικῆς εὐθύνης, ἀφίνετο δὲ νὰ ὑπονοηθῇ, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἔπρεπε νὰ δρᾷ ὡς οἱ ὑπουργοὶ αὐτοῦ ὥφειλον νὰ τοῦ ὑπαγορεύουν.

Ἦτο προφανές, ὅτι ὁ ἀρχικὸς ἐνθουσιασμὸς κατέπιπτε καὶ ὅτι ἡ τρέχουσα πολιτικὴ ἀντλοῦσα ἐπιχειρήματα ἐκ τῆς μετατροπῆς τῶν διπλωματικῶν γεγονότων, ἀντέστρεφε τοὺς ὅρους. Καὶ ὡς πρὸ

μικροῦ ἢ πολιτικῇ ἐπιφύλαξις ἦτον ἰσοδύναμος πρὸς τὴν προδοσίαν, τώρα ὁ ἄνευ περιορισμοῦ πατριωτισμὸς ἐλάμβανε τὴν ἔννοιαν ταύτην.

Ὁ Ρουὰν ἠσθάνετο εὐχαρίστησιν διὰ τὴν τοιαύτην πορείαν τῶν πραγμάτων. Ἐβλεπεν, ὅτι ἡ πρὸς αὐτὸν καταφρόνησις τοῦ Βασιλέως θὰ ἐπληρώνετο καὶ δι' ἄλλου νομίσματος, ἐγγωρίου τούτου. Καὶ κοινωνῶν πρὸς ἑαυτὸν περισσοτέρην χαρὰν ἐλησμένει τὴν πρὸ μικροῦ γενομένην πρὸς αὐτὸν προσβολὴν καὶ ἀνέπλαττε πλήρες τὸ ἐκδικητικὸν του σχέδιον.

Ὁ γραμματεὺς του ἀνεφάνη. Ἦτο περισσότερον ἢ ἄλλοτε ποτε εὐθυμος. Ἡ στιλπνὴ ἐπίδερμίς του, ἡ περὶ τὰς παρειάς ἐρυθρά, οἱ γαλανοὶ ὀφθαλμοὶ του καὶ ὁ ξανθὸς μύσταξ ἔλαμπον. Κύμα εὐδαιμονίας περιέβαλλε τὴν ὥραϊαν αὐτὴν κεφαλὴν, τὴν διατηροῦσαν μετὰ χάριτος κῆποιαν ἔπαρσιν καὶ ἀγερωχίαν, τὴν ὑποδηλοῦσαν οὕτω τὴν εὐγενῇ καταγωγῇ. Τὸ σύνθηρες σκωπτικὸν του πνεῦμα ἐζήτηι πάντοτε διέξοδον ἐκ τῶν συνεσταλμένων εἰς ἐλαφρὸν μειδίαμα χειλέων του.

- Λοιπόν, φίλε μου ; ἠρώτησέ μετ' ἀνυπομονητίας ὁ πρέσβυς.
- Μὲ ἀνακμένατε ; εἶπεν ἐκεῖνος μετὰ φιλοφροσύνης.
- Ὁμολογῶ ὅτι ναί...

Ὁ γραμματεὺς συνεστάλη. Ἐνόμισεν, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ὑπερησίας καὶ ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ δικαιολογηθῇ.

— Δὲν ἤλπιζα νὰ ἐπιστρέψετε τόσον ταχέως, ἐξοχώτατε, ὑπέλαβεν.

Ἡ ἀπάντησις αὐτὴ ἦτον ὡς ἔμμεσος ἐρώτησις περὶ τῆς ἀκροάσεως ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως.

Ὁ Ρουὰν προέβη ἀμέσως εἰς ἀφήγησιν τοῦ συμβάντος.

— Ἄλλ' αὐτὸ εἶνε ἀνήκουστον ! ἀνέκραξεν ὁ νεαρὸς γραμματεὺς αἰσθανθεὶς ἐκ τῆς προσβολῆς ἐκείνης τὸ ἀναλογοῦν καὶ εἰς αὐτὸν μερίδιον.

Οἱ λόγοι αὗτοί ἐκέντησαν τὸ ὀργίλον ψυχικὸν πάθος τοῦ Ρουὰν καὶ ἐπανέλαβε τὴν στερεότυπον ἀπειλὴν περὶ τῶν ὕσων διὰ τὴν ταπείνωσιν τῶν Βασιλέων ἐσχεδιάζε.

— Μείνατε ἡσυχος, ἐξοχώτατε, ὑπέλαβεν ὁ γραμματεὺς, καὶ δὲν θὰ κοπιάσετε πολὺ. Θὰ εὑρετε συνδρομὴν παρ' αὐτοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ ἀντιπολίτευσις ἔξω μαίνεται.

Ὁ Ρουὰν ἐδείκνυε τώρα ἴσπην πρὸς τὴν ὀργὴν τοῦ εὐφροσύνης.

— Τόσον ταχέως; εἶπε. Δὲν ἐπίστευα, ὅτι οἱ ψιθυρισμοί, τοὺς ὁποίους ἤκουσα πρὶν εἰς τοῦ Χρηστίδου, θὰ μετεβάλλοντο εἰς κατακραυγὴν.

— Ἐλπίζω, ἐξηκολούθησεν ἐκεῖνος, νὰ κερδίσωμεν αὐριον τὸ παιγνίδι μας εἰς τὰς Βουλὰς.

Ὁ γραμματεὺς ἤρχισε ν' ἀφηγῆται, ἐγνώριζε δὲ τὴν προέλευσιν τῶν ἀφηγήσεων τούτων ὁ Ρουὰν. Εὐπαθὲς ἔρως κυρίας τινὸς ἐθυσίαζεν ἀκριτομυθείας εἰς τὴν ἑντεχνον ἀνάκρισιν τοῦ νεαροῦ διπλωμάτου. Βεβαίως δὲν ἦτο ἡ κυρία αὕτη ἡ ἐπὶ τούτῳ στελλομένη νὰ δειλεάζῃ, νὰ κατασκοπεύῃ καὶ νὰ προδίδῃ.

Ἄλλ' ἦτο τόσον ἀφελής, τόσον ὀλίγον ἡνόει τί ὤφειλε νὰ λέγῃ καὶ τί ν' ἀποκρύπτῃ, ὥστε δὲν ὑπόπτευετο, ὅτι ὁ ἔρως αὐτῆς ἦτο ἀκουσίως τις ἀδιάκριτος κατάσκοπος. Εἰς τὸν οἶκόν της ἤρχοντο καθ' ἑκάστην καὶ ἐλάμβανον τὸν καφὲ καὶ τὸ γλυκὸ καὶ ἐκάπνιζον τὰ τσιμπούκια των ἀγωνιστὰ καὶ ἄλλα ἐπίσημα πρῶ-σωπα καὶ πολιτικοὶ ἄνδρες. Ἐκεῖ ἀνεκκινούντο καὶ ἐσχολιάζοντο ὅλα ὅσα ἐν Ἀθήναις συνέβαινον. Ἡ πολιτικὴ δὲν εἶχε μυστικὰ διὰ τὰς συναθροίσεις αὐτάς, πολλάκις δὲ γεγονότα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν, εἶχον ἐκεῖ ἀκριβῶς προαγγελθῇ ὡς συνέβησαν. Ἡ ἀδελφὴ τῆς οἰκοδεσποίνης, πλουσία χήρα, διαθέτουσα δύο ἐκατομμύρια, ἦτο ἡ κατὰκτησις τοῦ ωραίου γραμματέως. Εἶχε σπουδάσει καὶ ἀνατραφῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ὑπανδρεύθη Γάλλον τραπεζίτην μετὰ τοῦ ὁποίου ἐταξείδευσε πολὺ εἰς Εὐρώπην. Ἡ εἰς τὴν ἀρχοντικὴν ἐκείνην καὶ ἀπέριτον οἰκίαν τῆς ἀδελφῆς τῆς διαμονή, ἡ ὁποία ἤδη ἐπὶ μακρὸν παρετείετο, ἀπετέλει ἐκπληκτικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ὅλον περιβάλλον, πρὸς τὴν ἀτμοσφαῖραν τὴν ἀγνώως ἑλληνικὴν ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐκινούντο μὲ τὰς ὀρμεμφύτους κινήσεις των ἀνευ στενοχωρίας καὶ ὑποκρίσεως, τὰ

περισσότερα πρόσωπα. Ἡ οἰκοδέσποινα ἔφερε τὸ ἑλληνικὸν ἔνδυμα ὡς ἡ Βασίλισσα, ἐπίσης οἱ δύο αὐτῆς ἀδελφοί. Ἡ ἐπίπλωσις τῆς οἰκίας ἦτον ἀνατολική με μεγάλη διθάνια, τάπητας καὶ πλῆθος ὑφασμάτων. Οἱ ἐπισκέπται ἐξαπλώνοντο με ὅλην των τὴν ἀνεσιν ἐπάνω εἰς τοὺς εὐρεῖς αὐτοὺς καὶ ἀναπαυτικοὺς σοφάδες, ὁ καθένας εἶχε τὸ τσιμποῦκί του, τὸ ὅποῖον ὁ μικρὸς φουστανελλοφόρος ὑπὲρ τῆς ἐκόμιζεν εἰς αὐτοὺς. Τὸ τσιμποῦκι παρηκολούθει καφές καὶ τὸν καφέ γλυκό, τὸ περίφημον γλυκό, τὸ ὅποῖον τόσον εἶχε ταραΐζει τὴν καλαισθησίαν τοῦ Ἐδμόνδου Ἀμπου. Αἱ γυναῖκες δὲν ὡμ ἴλουν ἢ σπανίως καὶ ὁσάκις ἠρωτῶντο. Πάντοτε ἀπετέλουν ἰδιαιτερον κύκλον μακρὰν τοῦ ἀνδρικοῦ καὶ ἡ συνδιαλέξις των ἦτο στερεότυπος περιοριζομένη εἰς σχόλια ἐπὶ τῶν οἰκιακῶν ἔργων.

Ἀλλὰ τὸ τεῖχος αὐτοῦ τοῦ χωρισμοῦ τῶν φύλων ἤρchiσε νὰ ὑποσκάπτῃ καὶ νὰ καταρρίπτῃ ἡ ἀδελφὴ τῆς οἰκοδέσποινης, ἡ ὁποία καθ' ὅλα διέφερεν εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τὰς ἀπλοϊκὰς ἐκείνας γυναικας. Αἱ ἐνδυμασίαι τῆς ἦσαν εὐρωπαϊκαί, ἀπεστέλλοντο δὲ εἰς αὐτὴν κατ' εὐθείαν ἐκ Παρισίων. Καὶ οἱ τρόποι τῆς συμπεριφορᾶς ὑπενθύμιζον παρισινὴν κυρίαν εἰς ἐλευθεριότητα ἐκφράσεως καὶ χάριν παραστήματος.

Οἱ τραχεῖς ἐκεῖνοι φουστανελλοφόροι, οἱ ὅποιοι ἐξηπλοῦντο με νωχέλεια ἐπάνω εἰς τοὺς ἀναπαυτικοὺς σοφάδες, ἐγοητεύοντο ἐν ταραχῇ ἀπὸ τὴν θέαν καὶ τὴν φωνὴν τοῦ ἐλκυστικοῦ αὐτοῦ πλάσματος. Ὁ Χριστόδουλος Χατζηπέτρος εἶχε γεῖνει ἄγχιος σχεδὸν ἀπέναντί τῆς. Ἐκουνουσε πολὺ λοξὰ τὴν φουστανελλαν τοῦ καὶ τὴν φούντα τοῦ φεσιού του καὶ με τὰ φλογερά του βλέμματα τῆς ἐδείκνυε πολλάκις δρόμον ὁρμητικῆς κατακτῆσεως, τὸν ὅποῖον ἤμως ἐκείνη, μολοντί ἀπῆντα διὰ πονηροῦ μειδιᾶματος, δὲν ἠθέλησε ποτε ν' ἀκολουθήσῃ.

Καὶ ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης εἰς τὸ πείσμα τῆς συζύγου του Φωτεινῆς, πάντοτε ὠργισμένης δι' αὐτὰς τὰς μικρὰς ἐλευθεριότητας, ἐτοποθετεῖτο πλησίον τῆς καὶ τὴν περιέβαλλε με τὴν τρα-

χρῆσαν γοητεῖαν τοῦ σκαπτικοῦ πνεύματος, ἀλλὰ καὶ μετ' ἀνήσυχαν πολλάκις βλέμματα.

Τοῦ πρώτου ὅμως ἡ ἐπίμενος λατρεία ἦτο συστηματικὴ, ὁλοκληρωτικὴ, πλήρης ἐγωΐσμου, ἐπομένως ἐπικίνδυνος διὰ πάντα, ὅστις ἐτόλμα νὰ ἐπιδείξῃ φιλοφροσύνην δυναμένην νὰ συγχυθῇ πρὸς τὰ ὅρια τοῦ ἔρωτος. Καὶ πᾶσαν τοιαύτην φιλοφροσύνην τὴν ἐρμήνευε κακῶς καὶ τὴν συνέχεε πρὸς τὰ ὅρια ἐκεῖνα ὁ ἀτίθαστος ἄρματωλὸς τῶν Ἀγράφων. Πρὸ ἑξ μηνῶν, πολὺ πρὸ τοῦ ἀκόμῃ ἀναχωρήσῃ ἐξ Ἀθηνῶν διὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Θεσσαλίας, εἶδεν ἐν ἀπόγευμα παρυσιαζόμενους διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν αἵθουσαν ἐκείνην, ὅπου ἀνέπτυσσε μετ' ἀνυπομονησίαν τὰ ἐρωτικά του κατακτητικὰ σχέδια, τὸν νεαρὸν γραμματέα τῆς γαλλικῆς πρεσβείας καὶ τὸν Ἐδμόνδον Ἀμποῦ.

Ἡ ὥραία χήρα ἐξελέξεν ἀμέσως ἡ μᾶλλον ἔδωκε δύο εἰδῶν χωριστὰς προτιμήσεις. Πλησίον τῆς ἐλάμβανε τὸν Ἐδμόνδον Ἀμποῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ἐλαφρὸν καὶ εὐφυὲς πνεῦμα τὴν ἐγοήτευε. Καὶ ἐνῷ τὸ οὖς ἔτεινε πρὸς τὸν εὐγλωττον ὁμιλητὴν τὰ βλέμματά της συνεκέντρου ἀπέναντι πρὸς τὸ ἐξωτικὸν κάλλος τοῦ διπλωμάτου. Πρὸς τὰ ἐκεῖ ἦτον ἡ ἀλήθεια τῶν συμβαινόντων. Ἀλλ' ὁ Ἐδμόνδος Ἀμποῦ μὴ θέλων ν' ἀρκεσθῇ εἰς πνευματικὸν θαυμασμὸν τῆς Καρυάτιδος ἐπεζήτει νὰ θιξῇ καὶ νὰ θωπεύσῃ τὸ ὥραϊον ἄγαλμα.

Καὶ ὁ τραχὺς ἀντεραστὴς μετ' αὐτὴν φουστάνελλαν, τὴν θορυβωδῶς ἀνακινουμένην φούνταν τοῦ φεσιῦ του, τὴν κοπτερὴν πάλαν, καὶ τὰ χρυσοποικίλτα ἄρματα, χωρὶς ν' ἀντιληφθῇ τὸν πραγματικὸν κίνδυνον, διέκρινε τὴν ματαίαν μενεμερῇ ἀπόπειραν. Καὶ ἤρχισε νὰ ζηλοτυπῇ προκλητικῶς, προειδοποιῶν ἐκδίκησιν, ἕως ὅτου μίαν νύκτα, ἐνῷ ἐξήρχοντο ὁμοῦ, ἐφήρμοσεν ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἀρχαιολόγου τὴν ρωμαλέαν του χεῖρα καὶ τὸν ἐτίναξεν εἰς τὸν τοῖχον. Ἐκ τοῦ τιναγμοῦ αὐτοῦ, λέγει ἡ παράδοσις, ἐγεννήθη ὁ «Βασιλεὺς τῶν βουνῶν», τὸ περίφημον βιβλίον τοῦ Ἐδμόνδου Ἀμποῦ μετ' ἥρωα τὸν Χατζηπέτρον καὶ τὴν Ἑλλάδα πέρα καὶ πέρα περιγραφομένην ὡς χώραν ληστῶν καὶ κακούργων.

Ὁ Ἐδμόνδος Ἀμποῦ ἔπαυσε νὰ πηγαίνει ἐκεῖ, ἀσχοληθεῖς ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ «Βασιλέως τῶν βουνῶν», ἀλλ' ὁ νεαρὸς διπλωμάτης ἐξηκολούθησε τὰς ἐπισκέψεις του. Μολανότι δὲ ἐνῷ ἦτο τόσο ἐγγὺς πρὸς τὴν καρδίαν τῆς ὡραίας χήρας, ἐφρόντιζε νὰ διατηρῇ διπλωματικῶς ἀνύποπτον διὰ τοὺς ἄλλους ἐκδήλωσιν τοῦ ἐρώτός του τοποθετῶν ἑαυτὸν μακρὰν, ὁ Χατζηπέτρος ἤρχισε νὰ ὑποπτεῖται καὶ αὐτόν. Ἡ ἐπίθεσις δὲν ἦτον ἐκ τοῦ ἰδίου συστήματος τακτικῆς ὡς πρὸς τὸν ἄλλον, ἀλλ' αἱ ἐχθρικοὶ διαδηλώσεις διὰ βλεμμάτων, λόγων, κινήσεων, ἦσαν φανεραὶ πρὸς ὅλους ἐνοχλητικαὶ διὰ τὸν γραμματέα καὶ ἀφόρητοι εἰς ἐκείνην. Τότε ἠναγκάσθη νὰ δηλώσῃ εἰς τὴν ἀδελφὴν τῆς, ὅτι ἤθελε κατοικήσει μόνη καὶ ἐνοικίασε μεγάλην οἰκίαν ἐν μέσῳ κήπων καὶ ἀμπελώνων, ὀλίγον πέραν τῆς σημερινῆς πλατείας τῆς Ὁμονοίας. Πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἦτο τότε ἐξοχή.

Ὁ Χατζηπέτρος ἔφερε πολλάκις τὰ βήματά του μέχρι τοῦ προαυλίου, ἀλλ' ὁ θυρωρὸς ἀνήγγελλε πάντοτε στερεοτύπως, ὅτι ἡ κυρία ἀπουσίαζεν, ἐνῷ διὰ τὸν γραμματέα τῆς πρεσβείας ἦτο τὴν ὥραν ἐκείνην εἰς τὸν οἶκόν τῆς. Ὁ γεννητὸς ἀρματοῦλος εἶχεν ἀπειπισθῇ, ἤρχισε νὰ πάσχῃ βαθύτερον. Ἐφιππος διήρχετο τότε κάτωθεν τῆς οἰκίας, γύρω καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἀμπελώνων καὶ προσήλωνε τὰ βλέματά του πρὸς τὰ παράθυρα, ἀλλ' αἱ πράσιναι θυρίδες ἦσαν πάντοτε κλεισταί.

Τὸ ἔαρ διέκοψε τὰς χειμερινὰς ἐσπερίδας εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἀδελφῆς τῆς χήρας, τὴν ἡμέραν κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας ὡς ἐκ τῆς ὑπηρεσίας του εἰς τὰ Ἀνάκτορα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πηγαίνει καὶ οὕτω ὁ ἀτυχὴς ἐραστὴς ἀπώλεσε τὴν ἐλπίδα νὰ τὴν βλέπῃ ἐκεῖ κἄποτε, ἐνῷ τὸ πάθος του ηὔξανεν. Εὐτυχῶς τὰ γεγονότα τοῦ πολέμου κατήργησαν κατ' ἀνάγκην τὴν ὀδύνην τοῦ στρατηγοῦ καὶ ὁ κίνδυνος ἴσως εἰδικῆς πολεμικῆς ἐκστρατείας τοῦ Αὐτοκράτορος ἀπεσοδήθη. Ἦδὴ ἡ χήρα ἐσύχναζεν ἀφόβως εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἀδελφῆς τῆς, ἀλλ' ὅχι καὶ ὁ νεαρὸς διπλωμάτης, τὸν ὅποιον ἐδέχετο μετὰ μυρίων προφυλάξεων εἰς τὴν ἐξοχικὴν τῆς ἔπαυλιν.

Ἡ ἀφήγησις τοῦ γραμματέως ἐπροχώρει πολύτιμος εἰς πληροφoρίας. Περιελάμβανε τὰς σκέψεις πολλῶν σημαίνοντων προσώπων ὡς πρὸς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς γνώμης των εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν.

— Ὅλοι γνωρίζουν, ἔλεγεν, ὅτι ἡ ἀπάντησις θὰ εἶνε ἀρνητικὴ. Φαίνεται, ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς ἐκoinολογήθη...

— Περὶ τούτου δὲν ὑπάρχει κάμμία ἀμφιβολία, διέκοψεν ὁ Ρουάν. Ἀπεδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς προσβολῆς, τὴν ὁποίαν σήμερον ὑπέστημεν.

— Ἡ κοινολογία αὐτὴ ὠφέλησεν, ἐξηκολούθησεν ὁ γραμματεὺς. Ἐδῶκε καιρὸν εἰς τοὺς μὲν, νὰ ἐπηρεάσουν τοὺς δέ.

— Πιστεύετε σεῖς, ἀντέτεινεν, ὁ Ρουάν, ὅτι ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι ἀνεπηρέαστος γνώμη ὥστε νὰ δύναται κανεὶς νὰ ἐπηρεάσῃ τὸν ἄλλον διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου; Τὰ πάντα ἐδῶ διευθύνει ἡ κομματικὴ πολιτική.

Ἄλλ' ὁ γραμματεὺς ἐπέμεινεν :

— Ἰδοὺ, εἶπεν, ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει, ὅτι ὁ Ζαΐμης ὑπακούει πιστῶς εἰς τὰ νεύματα τοῦ Βασιλέως. Καὶ ὅμως ὁ Ζαΐμης ἤκουσθη λέγων, ὅτι θὰ καταψηφίῃ τὴν ἀπάντησιν.

— Δὲν ἔχει σημασίαν αὐτό, παρετήρησεν ὁ Ρουάν, ὡς πρὸς ἀριθμὸν ψήφων, ὁ Ζαΐμης εἶνε διακεκριμένος πολιτευτὴς, ἀλλὰ σήμερον εἶνε μονάς.

— Ἐστω! ἀνεφώνησεν ὁ γραμματεὺς. Ἄλλ' ἐπληροφορήθην θετικῶς, ὅτι καὶ ὁ Κανάρης μετέβαλε γνώμην.

Τὸ μέγα καὶ ἔνδοξον αὐτὸ ὄνομα τοῦ ἥρωος τῶν Ψαρῶν, οὕτω πρὸς τὰ γεγονότα σχετιζόμενον, τὸ ἤκουσεν ὁ Γάλλος πρεσβευτὴς μετὰ χαρᾶς. Ἄλλ' ὅσῳ καὶ ἂν τὸ ἄγγελμα αὐτὸ τὸν ἐχαροποιεῖ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἤθελε νὰ τὸ πιστεῦσῃ.

— Ἀδύνατον! εἶπε.

— Καὶ ὅμως εἶνε ἀληθές! ἐπέμεινεν ὁ γραμματεὺς. Καὶ τὴν πληροφορίαν αὐτὴν ἔχω ἐκ θετικωτάτης πηγῆς.

— Ὁ Κανάρης, ἐπανελάθεν ὁ Ρουάν, εἶνε ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν ἐνθουσιώδεις διὰ τὸ κίνημα.

— Κατ' ἀρχὰς ναί, ἐξηκολούθησεν ὁ γραμματεὺς, ἀλλὰ τώρα μὲ τὴν παρέμβασιν ἡμῶν δὲν δύναται βεβαίως νὰ σκέπτεται ὡς ἡ Βασίλισσα. Βλέπει ὀφθαλμοφανῶς τὸν κίνδυνον καὶ συμβουλεύει ἀπροκαλύπτως τὴν ὑποχώρησιν. Ὅταν τὸν ἠρώτησαν πῶς δὲν παρakoλυθεῖ μέχρι τέλους τὸν Βασιλέα, εἶπε : « Ἐχω τὸν σκοπὸν μου, θέλω νὰ θυσιασθῶ ἐγὼ διὰ νὰ τὸν σώσω. Ὅ,τι καὶ ἂν συμβῇ ὁ Βασιλεὺς δὲν θὰ φύγῃ βεβαίως ἀπὸ τὸν τόπον. Πρέπει λοιπὸν κάποιος ἀπὸ ἡμῶν νὰ τοῦ φυλάξωμεν τὴν ὑποχώρησιν. »

Ὁ Ρουὺν ἐσιώπησε καὶ δίδων τέρμα εἰς τὴν μακρὰν συνδιάλεξιν εἶπε :

— Βεβαίως δὲν πρόκειται περὶ πλειονοψηφίας...

— Ὅχι βεβαίως ! ἀπήντησεν ὁ γραμματεὺς.

— Ὅ,τι χρειάζεται, προσέθηκεν ὁ Ρουὺν, διὰ ν' ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν ἠξεύρει τί πράττει καὶ διὰ νὰ μὴν ἀνακοπῇ ἡ διαίκα ἡμῶν ἐκδίκησις.

ΙΣΤ'.

Εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν

Ἀφοῦ ὁ Βασιλεὺς ἔδωκεν εἰς τὸν Βέττλαν τὴν ἐντολὴν ν' ἀναγγείλῃ εἰς τοὺς δύο πρεσβευτάς, ὅτι δὲν ἔστέργε νὰ τοὺς δεχθῇ, ἐστράφη πρὸς τὸν ναύαρχον Κριεζὴν καὶ τοῦ ἔδωκεν ὁδηγίαν περὶ συγκεντρώσεως τῶν μαχιμωτέρων πλοίων τοῦ στόλου εἰς Πόρον.

Εἶτα εἶπε πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς ὑπουργούς :

— Ἄς ἐργασθῶμεν μὲ ὅλην τὴν ζέσιν τῆς ψυχῆς μας. Αὐριον

τὸ πρῶτὸν ἔρχεσθε πάλιν. Θὰ ρίψωμεν τελευταῖον βλέμμα εἰς τὴν ἀπάντησιν, θὰ τὴν παρουσιάσετε εἰς τὰς Βουλὰς καὶ αὖριον τὸ βράδυ τὴν ἀποστέλλομεν εἰς τὸν Νεσέτ-μπέην. Προβλέπω, ὅτι δὲν θὰ μείνῃ εὐχαριστημένος καὶ ὅτι θὰ φύγῃ.

Καὶ ἔδωκεν ὁδηγίαν εἰς τὸν Σουτσον ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἀσφαλῆς καὶ φιλόφρων προπομπή εἰς τὸν Τοῦρκον πρεσβευτὴν.

— Ἐπίσης ἐννοῶ, ἐξηκολούθησε, νὰ καταβληθῇ μεγάλη προσοχή νὰ μὴ συμβῇ κανέναν δυσάρεστον εἰς Γάλλον ἢ Ἀγγλον ὑπὸ τὸν καὶ νὰ σταλῇ μία ἐγκύκλιος πρὸς ὅλους τοὺς νομάρχας τοῦ Κράτους, ὅτι ὅπουδήποτε προσεγγίζουσιν γαλλικὰ ἢ ἀγγλικὰ πολεμικὰ οἱ κάτοικοι νὰ προσέξουσιν νὰ μὴ δώσουν τὴν παραμικρὰν ἀφορμήν.

Ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς ἀμφοτέρους, ἐπίσης καὶ ἡ Βασίλισσα.

Οἱ δύο ὑπουργοὶ κατῆλθον τῶν Ἀνακτόρων βαθείως συγκινημένοι. Ἀπειρον πλῆθος λαοῦ ἀνέμενε.

Πολλοὶ γνωρίζοντες τὸν Σουτσον τὸν ἐπλησίαζον.

— Λοιπόν, καπετάνιο ; τὸν ἡρώτων.

— Πόλεμος ! πόλεμος ! ἀπήντα ἐκεῖνος, μὲ τὸ Βασιλεῖα μπροστά.

Ζητωκραυγαὶ τότε ἀντήχησαν ἐνθουσιῶδεις ὑπὲρ τοῦ πολέμου, μολονότι ἡ ἀντίδρασις καὶ ὁ σκεπτικισμὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἤρχισαν νὰ ἐπηρεάζουσιν τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ τὸ λατρευτὸν ὄνομα τοῦ Βασιλέως, τὸ ὅποῖον ὁ Σουττος ἐπρόφερεν, ἐσκόρπισε πᾶσαν ἀμφίβολον σκέψιν καὶ τὸ ὡραῖον ὄνομα τοῦ μεγάλου ἀγῶνος συνεχίνει ὑπὸ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν παλμὸν τὰς καρδίας ὄλων.

Τὴν ἐπομένην πρῶτὸν οἱ ὑπουργοὶ ἐπανῆλθον εἰς τὰ Ἀνάκτορα, ὅπου καὶ πάλιν ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως ἔγεινε μακρὰ καὶ ἀνακεφαλαιωτικὴ συζήτησις ἐπὶ τοῦ σχεδίου τῆς ἀπαντήσεως, ὡσαύτως ἐφ' ὧσιν θὰ ἔλεγεν ὁ Παῖκης κατὰ τὴν εἰσήγησιν τοῦ ἐγγράφου εἰς ἀμφοτέρας τὰς Βουλὰς.

Ὁ Βασιλεὺς ἐφαίνετο κατενθουσιασμένος. Οὐδεὶς τῶν ὑπουργῶν ἐτόλμα πλέον νὰ φέρῃ ἐνώπιόν του ἀντίρρησην καὶ τοῦτο τὸν ἡγά-

ρίσται πολὺ ἀνίκανον νὰ φαντασθῇ, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ὑποκρί-
νωνται.

Ἐν τούτοις δισταγμὸς ἐνεφώλευεν εἰς τὴν ψυχὴν του διὰ τὴν
στάσιν τινῶν βουλευτῶν καὶ ἰδίως Γερουσιατῶν, ἃν καὶ ὁ Σούτσος
μὲ τὴν ἀπεριόριστον αἰσιοδοξίαν του ἐθεβαίον, ὅτι καθ' ὅς εἶχε
πληροφορίας, οὐδεὶς ἤθελεν ἀντιτείνει.

— Ἐπὶ τέλους, παρετήρησεν ὁ Βασιλεὺς, καὶ ἂν ἀντιτείνον
μερικοί, ὅσῳ καὶ ἂν τοῦτο λυπηρὸν, τὴν πλειονοψηφίαν τὴν ἔχομεν
καὶ ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως αὐτὸ εἶνε πολὺ σπουδαῖον.

— Βεβαίως, εἶπεν ὁ Πρωθυπουργός, ἡ πλειονοψηφία εἶνε ἰδική
μας,

Περὶ τὴν μεσημβρίαν οἱ ὑπουργοὶ κατῆλθον τῶν Ἀνακτόρων.

Ἐξω ὁ κόσμος ἦτον ἀνήσυχος.

Παρά πολλῶν ἐπιστεύετο, ὅτι ἡ Κυβέρνησις οὐδεμίαν θὰ ἔδιδεν
ἀπάντησιν καὶ ὅτι αἱ σχέσεις θὰ διεκόπτοντο τὴν ἐσπέραν ἐκείνην.

Εἰς τὸ καφενεῖον τῆς «Ὡραίας Ἑλλάδος» θορυβῶδεις συζητή-
σεις ἐγίνοντο. Ἦδη ὑπῆρχον οἱ ἀνέτως καὶ ἀφόβως ἀντιλέγοντες.
Ἡ ἀντιπολίτευσις ἐξηκολούθει τὸ ὑπονομευτικὸν τῆς ἔργον, προη-
τοίμαζε τὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν ἀνταρσίαν. Θεσιθῆραι ἀνελάμβανον τὴν
θέσιν τιμητῶν, ἐπέκρινον καὶ ὕβριζον τοὺς ὑπουργούς. Περὶ τοῦ Βα-
σιλέως ἔλεγον, ὅτι ἀρκετὴ ἦτο ἡ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀντί-
στασις του καὶ ὅτι ὤφειλε νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸ τοῦ οἱ κατὰ τῆς πα-
τρίδος κίνδυνου ἐκδηλωθῶν. Τί ἐπέζῃτει περισσότερα; Τὸ γόητρον
τῆς Ἑλλάδος ἐσώζετο, ἦτο καιρὸς πλέον νὰ παραιτηθῇ πολιτικῆς,
ἡ ὁποία θὰ ἐπέφερεν ἀνεπανόρθωτα δυστυχήματα εἰς τὴν πατρίδα.
Ἀργὰ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα ἀπετέλεσε φράσιν εἰς τὰ στό-
ματα τῶν τελευταίων ἀνθρώπων, ἡ ὁποία ἐπροσέφετο ἀνὰ πᾶσαν
στιγμὴν ὑπὸ τὴν νέαν αὐτὴν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων, τὴν χρησι-
μεύσαν διὰ νὰ καλύπτῃ τὴν ἀγωνίαν τῶν ἀργῶν καὶ τῶν πεινα-
λέων.

Λόγοι τῶν δυσφορούντων κατὰ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ Βασιλέως
ὑπουργῶν ἔδιδον ἀφορμὴν εἰς εὐρυτέρας συζητήσεις ἐπιτηδεύεις εἰσα-

γομένας εἰς τὴν ἀδολεσχίαν τῶν καφενείων. Ὡς ἐὰν ἡ ἀφίξις τοῦ Καλλέργη εἰς Ἀθήνας ὑπέμνησε τοὺς συνταγματικούς ἀγῶνας, πολλοὶ ἔλεγον, ὅτι ὁ Βασιλεὺς οὐδὲ τὴν συνταγματικὴν εὐθύνην τῶν ὑπουργῶν του ἤθελε ν' ἀναγνωρίσῃ πρὸς μεγάλην ζημίαν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Καὶ ἀνέφερον τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ Παϊκου, τοῦ Πήλικα, τοῦ Προβελεγγίου, τὰς λογικὰς καὶ δικαίας, ὡς ἔλεγον, τὰς ὁποίας ὅμως ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Βασιλέως εἶχεν ἐκμηδενίσει.

Μετὰ τὴν πρώτην ἐκείνην διάδοσιν, ὅτι ἡ Κυβέρνησις οὐδεμίαν θὰ ἔδιδεν ἀπάντησιν, ἐγνώσθη ἡ ἀκριβὴς θέσις τῶν πραγμάτων καὶ κόσμος πολὺς ἤρχισε νὰ συρρέῃ ἔξωθεν τοῦ Βουλευτηρίου, ὅπου κάτω μὲν συνεδρίαζεν ἡ Βουλὴ, ἄνω δὲ ἡ Γερουσία ἢ τὸ Γερουσιαστήριον, ὅπως πολλοὶ τὴν ἀπεκάλουν τότε.

Σοβαροὶ καὶ συγκεκινημένοι ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον ἀνήρχοντο οἱ βουλευταί, ὁ Θρασύβουλος Ζαΐμης, ὁ Δημήτριος Βούλγαρης, μὲ τὸ παράδοξον ἔνδυμά του τὸν τζουμπὲ καὶ τὸ ὑψηλὸν φέσι, ὁ Κουμουνδοῦρος ἢ Κουμουνδουράκης ὡς ἦτο κοινότερον γνωστός, ὁ Χρηστίδης.

Εἰς τὴν πενιχρὰν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων οἱ ὑπουργοὶ ἤδη ἀνέμενον. Θαρραλλέοι τὴν ὄψιν, ἀτάραχοι, ἦσαν ὁ Πρωθυπουργὸς Κριεζῆς, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Σούτσος. Ἀπαθείς ἐφαινοντο ὡσαύτως ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν Ἀμβροάδης καὶ ὁ τῆς Παιδείας Βλάχος, φέρων οὗτος τὸ ἐθνικὸν ἔνδυμα.

Ἀλλὰ τὴν ταραχὴν αὐτῶν ἀδύνατον ἦτο νὰ ἀρύψουν ὁ Παϊκος, ὁ Προβελέγγιος καὶ ὁ Πήλικας. Οἱ δύο μάλιστα τελευταῖοι ἤθελον ν' ἀποκαλύπτουν τὴν ἀληθῆ ψυχικὴν των κατάστασιν, νὰ δεικνύουν, ὅτι δὲν συνεμερίζοντο ἐνδομύχως τὰ διαδραματιζόμενα καὶ ὅτι ἂν ἠκολούθουν τὴν ὁμάδα τῶν συναδέλφων των, τοῦτο ἔπραττον κατ' ἀνάγκην καὶ οἶονεῖ ὑποκύπτοντες εἰς ἀνωτέραν πίεσιν. Μήπως δὲν ἦτο γνωστὸν ποσάκις ἀμφότεροι εἶχον παραιτηθῇ; Οὐχὶ πλέον πολιτικὴ ἀνάγκη, οὐχὶ ἰδέαι συμφώνου πολιτικοῦ ἀγῶνος τοὺς ἔσυρον ἕως ἐκεῖ, ἐτοίμους μάλιστα νὰ ὑποστηρίξουν ἀντίθετα τῶν ὅσων ἐφρόνουν, ἀλλ' αὕτῃ ἡ θέλησις τοῦ Βασιλέως,

Ἐκάθησαν ἀμφότεροι σιωπηλοὶ εἰς τὰς θέσεις των, ἀποφεύγοντες πᾶσαν ἐπικοινωνίαν καὶ συνδιάλεξιν.

Ἀντιθέτως ὁ Παῖκος μὲ ὅλην τὴν φανεράν ταραχήν του, μὴ δυνάμενος νὰ κρύψῃ τὴν ψυχικὴν του ἀγωνίαν, ἐσπευδε πρὸς τοὺς ἀφικνουμένους βουλευτάς, τοὺς ἔδιδεν ἐξηγήσεις, προσεπάθει νὰ τοὺς ἐλύσῃ πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ ὑπουργείου, παρίστα τὰ πράγματα ὑπὸ πνεῖμα αἰσιοδοξίας καὶ ἄφινε νὰ ὑπονοεῖται, ὅτι κατεῖχε σπουδαίας πληροφορίας, αἱ ὁποῖαι πρὸ μικροῦ μόλις ληφθεῖσαι μετέβαλλον ἐπὶ τὸ καλλίτερον τὴν ὅλην κατὰστασιν.

Ἐπίσης ὁ Σοῦτσος καὶ ὁ ναύαρχος Κριεζῆς ἐβλεπον τοὺς φίλους των καὶ ἐπλησίαζον καὶ πολλοὺς ἀντιθέτους.

Ὅταν ὁ Θρασύβουλος Ζαΐμης ἐνεφανίσθη, ὁ Πρωθυπουργὸς ἔδραμεν εἰς προϋπάντησίν του.

Ἐβεβαίωτο περὶ τοῦ πολιτευτοῦ τῶν Καλαβρύτων, ὅτι ἤθελε καταψηφίσει τὸ σχέδιον ἐμπνεόμενος ὑπὸ φιλειρηνικῶν διαθέσεων.

— Εἶνε δυνατόν νὰ τὸ πιστεύσω ; ἔλεγεν ὁ ναύαρχος πρὸς τὸν φίλον του, τὸν ὁποῖον ἰδιαζόντως ἐξετίμα.

— Καὶ ὅμως, ἀπὴντα ἐκεῖνος, ὑπάρχουν περιστάσεις καθ' ἃς μία ἔγκαιρος ὑποχώρησις ἰσοδυναμεῖ πρὸς μίαν περιφανῆ νίκην.

Ἄλλ' ὁ γηρκιὸς ναύαρχος ἐπέμενε :

— Ὅποια δυστυχία διὰ τὸ ἔθνος, τοῦ εἶπεν, ἐὰν καὶ ἕνας μόνον ἀπὸ μᾶς ἐδῶ ἐφαίνετο, ὅτι εἶχεν ἀντίθετον γνώμην. Δὲν συλλογίζεσαι τὸ μέλλον ; Ὅσα ἡμεῖς λέγομεν καὶ ὅσα πιστεύομεν καὶ ὅσα ὑποστηρίζομεν εἶνε τωρινὰ μόνον ; Αὐτὰ θὰ τὰ παραδώσωμεν εἰς τὰ παιδιά μας ὡς μεγάλην κληρονομίαν. Ἄν ἡμεῖς τώρα ἐπρεπε ν' ἄρνηθοῦμε τὸν ἑαυτὸν μας, τῆς ἰδέαις μας, τοὺς πόθους μας, τὰ δικαιώματά μας, τί θὰ εὗρουν ἀπὸ ἡμᾶς τὰ παιδιά μας νὰ ζητήσουν καὶ νὰ ὑποστηρίξουν ; ... Ἄν τώρα ἐμεῖς χαθοῦμε καὶ μαζὶ μὲ μᾶς ὁ Βασιλεὺς, ἡ Βασίλισσα, ἡ ἰδέα μας ὅμως δὲν θὰ χαθῇ, θὰ μείνῃ μία καὶ μεγάλη...

Ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν αὐτὴν εὐγλωττίαν αἱ πεποιθήσεις τοῦ Ζαΐμη ἤρχισαν νὰ κλονίζονται.

— Ἐγώ, ἐξηκολούθησεν ὁ ναύαρχος, ἤξεύρεις πολὺ καλὰ δὲν εἶμαι οὔτε πολιτικός, οὔτε διπλωμάτης. Τὸν Βασιλέα μου ὡσὰν πιστὸς στρατιώτης ὑπηρετῶ καὶ ὅταν ὑπηρετῶ τὸν Βασιλέα ἔχω ἱερὰν πεποίθησιν, ὅτι ὑπηρετῶ τὴν πατρίδα. Δὲν ἐγνώρισες ἐσὺ τόσον τὸν Βασιλέα ὅσον ἐγώ, δὲν ὠμίλησες μαζί του, δὲν ἐνεβάθυνες ἴσως ἀκόμη εἰς τὴν ἰδέαν, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὴν πατρίδα. Κανένας ἀπὸ μᾶς, ἀκουσέ το, ποῦ εἶνε Ἕλληνας ἀπὸ αἷμα, δὲν ἔχει τὴν ἐλληνικὴ ψυχὴ ἐκείνου, κανένας δὲν βλέπει τὸ Θεὸ τῆς δικαιοσύνης τὸσφ φανερὰ στὰ μάτια ὅπως αὐτὸς καὶ ὅ,τι κάνει ὁ Θεὸς τοῦ τὸ κάνει...

Ὡς καὶ ἀνώτερον ἀνθρωπίνων ἐκφράσεων ἀντήχουν οἱ λόγοι τοῦ γηραιοῦ ναύτου εἰς τὰ ὦτα τοῦ Ζαΐμη. Βεβαίως ἐκεῖνος εἶχε δίκαιον ὑπὲρ πάντα ἄλλον, ὁ Βασιλεὺς; Ἐκεῖνος εἶχε λάβει ἐλέφ Θεοῦ νὰ διαφυλάσῃ ἀκεραίαν τὴν ἱερὰν παρακαταθήκην διὰ νὰ τὴν ἀποδώσῃ τοιαύτην εἰς τὸ μέλλον. Αὐτὸς ἐγνώριζε τὸ μέγεθος τῶν εὐθυνῶν, ὅπως ἡ ἰδέα αὐτὴ παραμείνῃ ἰσχυρά, ἀπερίοριστος καὶ μεγάλη, ὑπεράνω προσκομμάτων, δισταγμῶν καὶ χρονοτριβῆς.

Ὁ πολιτευτὴς ἔβλεπε τώρα ἀπώτερον εἰς τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ διέκρινεν, ὅτι κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν οὕτω ἔπρεπε νὰ συμβῇ, ὅτι διὰ πάσης θυσίας ἡ Ἑλλὰς καὶ δεσμευομένη, ἔπρεπε νὰ κηρύττῃ ὑπερήφανος τὰ δικαιώματά της.

Δὲν ἦτο ἀνάγκη περισσοτέρων λόγων διὰ νὰ μεταπεισθῇ.

Ὁ ναύαρχος ἐν τούτοις ἐξηκολούθησε :

— Τὸ ζήτημα δὲν εἶνε κυβερνητικόν, τὸ ζήτημα εἶνε ἐθνικόν καὶ ὁ Βασιλεὺς εὐρίσκεται ἐκτεθειμένος καὶ μαζί μὲ αὐτὸν ὁλόκληρον τὸ ἔθνος.

Ὁ Ζαΐμης δακρύων ἔθλιψε τὴν ἀδρὰν χεῖρα τοῦ ναυάρχου καὶ τοῦ εἶπε :

— Ἐχεις δίκαιον. Εἶμαι μαζί σου !

Ὅταν ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς κατέλαβε τὴν ἑδραν τοῦ ἀνηγείλιν ἀμέσως τὸ ἐπίσημον τῆς ἡμέρας καὶ ὅτι ἡ συνεδρίασις θὰ ἐγίνετο μυστικὴ διὰ λόγους ὑψίστης ἐθνικῆς σπουδαιότητος.

Ὅλοι οἱ ὑπαλλήλεις τῆς Βουλῆς ἐξῆλθεν, ἐκλείσθησαν δὲ ἐπιμελῶς αἱ θύραι.

Εἰς τὸ βῆμα ἀνῆλθεν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ προέβη εἰς ἐξιστόρησιν τῶν συμβαινόντων.

Ἐφ' οὗ ἐτόνισε τὸ κρίσιμον τῶν ἐθνικῶν περιστάσεων παρεκάλεσε τὴν Βουλὴν νὰ λησμονήσῃ πάντα κομματικὸν ἀνταγωνισμὸν καὶ νὰ θεωρήσῃ τὸ ζήτημα κοινὸν ὡς περιλαμβανον τὰ ὕψιστα τῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους.

ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπάντησιν, τὴν ὁποίαν ἡ Κυβέρνησις συνέταξεν εἰς τὸ τηλεσίγραφον τῆς Πύλης καὶ παρεκάλεσε τὴν Βουλὴν νὰ δώσῃ τὴν ψῆφόν της.

Ἐν βαθείᾳ σιγῇ οἱ βουλευταὶ ἤκρωντο. Ὅταν ὁ Παίσιος ἐπεράτωσε τὴν εἰσηγήσιν του, εἰς τὴν ὁποίαν εὔρεν ἐκφράσεις πειθοῦς καὶ συγκινήσεως, ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ ὁ Σοῦτσος ἐστράφησαν πῆριξ, ἵνα ἴδουν τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν ἐπροκαλεσεν αὕτη εἰς τοὺς βουλευτάς καὶ ποῖος ἐξ αὐτῶν θὰ ἐλαμβάνε τὸν λόγον διὰ νὰ ἀντεῖπῃ.

Ἀλλ' οὐδεὶς ἠγέρθη νὰ ὁμιλήσῃ καὶ οὐδεμίᾳ πράγματι ἠκούσθη ἀντίρρησης.

Ὁμοφώνως ἡ Βουλὴ δι' ἀναστάσεως ἀπεδέχθη τὴν ἀπάντησιν, μεθ' ὃ ἡ συνεδρίασις ἐλύθη.

Ἐξω τὸ συνηγμένον πλῆθος ὅταν ἔμαθε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνεδριάσεως ἐξερράγη εἰς ζητωκραυγὰς.

Ἡδὴ ἀνεμένετο καὶ ἡ ἀπάντησις τῆς Γερουσίας.

Ἐπάνω ἦσαν ὅλοι οἱ Γερουσιασταί, ἀλλ' ἦτο φανερόν ὅτι ὑπῆρχεν ἀντιπολίτευσις, τῆς ὁποίας προῖστατο ὁ Κανάρης.

Περὶ τὸν ἑνδοξον ἥρωα τῶν Ψαρῶν ἀπετελεῖτο πυκνὸς ὄμιλος γερουσιαστῶν ἐκ τοῦ Χρηστίδου, τοῦ Ἀντωνίου Μαυρομιχάλη, τοῦ Ἀναστασίου Μαυρομιχάλη, τοῦ Λόντου, τοῦ Ρήγα Παλαμῆδη, τοῦ

Χρηστακοπούλου, τοῦ Τζαννετάκη, τοῦ Δαρειώτη, τοῦ Γρηγοριάδου, τοῦ Κανελλοπούλου, τοῦ Θεοτόκη, Καρακατσάνη, Χρυσογέλου καὶ ἄλλων.

Ἀποκαλύπτως οὗτοι ἐξεφράζοντο, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔπρεπε ν' ἀφοπλισθῇ, νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὰς θελήσεις τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων, προλαμβάνουσα ἐνδεχομένην καταστροφὴν.

Ἐλεγον, ὅτι πᾶσα ἄλλη πολιτικὴ ἦτο ὀλεθρία διὰ τὸ Ἔθνος, τὸ ἐξέθετεν εἰς τοὺς μεγαλειτέρους τῶν κινδύνων, καθίστα ἀμφίβολον αὐτὴν τὴν ἀνεξαρτησίαν του.

Ἰδίως ἡ ἰδέα, ὅτι ὁ ἀτρόμητος Κανάρης ἦτο αὐτῶν τῶν σκέψεων, ἐπέδρα πολὺ εἰς τὸ κοινὸν φρόνημα.

Ὅταν ὁ πρόεδρος Μοναρχίδης ἐκήρυξε τὴν ἐναρξιν τῆς συνεδριάσεως κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, ὁ Παῖκος ἀνῆλθε τὸ βῆμα.

— Κύριοι γερουσιασταί, εἶπε, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν σοβαρώτατα γεγονότα, ἔχοντα ἄμεσον σχέσιν μὲ τὰ τιμιώτερα τοῦ Ἔθνους συμφέροντα. Γνωρίζετε καὶ δεόντως ἐκτιμᾶτε τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα, τὸ ὅποῖον ἠνάγκασε σύμπαν τὸ ἐλληνικὸν νὰ ἐξεγερθῇ καὶ νὰ δράμῃ εἰς βοήθειαν τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν του. Συνεπεία τῶν γεγονότων, τὰ ὅποια ἐπηκολούθησαν, ἡ γείτων ἐπικράτεια ἐνόμισεν, ὅτι ἡδύνατο νὰ ζητήσῃ ἐπισήμως εὐθύνας παρὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ πρὸς τοῦτο ὁ ἐνταῦθα πρεσβευτὴς αὐτῆς μᾶς ἀπηύθυνε προχθὲς τὴν ἐξῆς διακοίνωσιν.

Ὁ Παῖκος ἀνέγνωσε καὶ ἡρμήνευσεν εἰς τὴν ἐλληνικὴν τὴν διακοίνωσιν τῆς Ὑψ. Πύλης.

Μεθ' ὃ ἄρθρον πρὸς ἄρθρον ἀνέγνωσε καὶ μετέφρασε τὴν ἀπάντησιν.

Ἐπειτα εἶπε :

— Κύριοι, ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς, εἰς σύμπαν τὸ Ἔθνος νὰ τηρήσωμεν ὁμόφρονά στάσιν ἀπέναντι τῆς προσκλήσεως ταύτης καὶ νὰ διερμηνεύσωμεν κοινὸν αἶσθημα τόσον πρὸς τὴν ὁμορὸν ἐπικράτειαν ὅσω καὶ πρὸς σύμπασαν τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην. Ἡ ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ, τὰ ὅποια ὑποβάλλω εἰς τὴν κρίσιν ὑμῶν περιλαμ-

θανομένη ἀπάντησις ἡδύνατο βεβαίως νὰ εἶνε ἄλλοια ἢ μᾶλλον ἡδύνατο νὰ μὴ δοθῇ καὶ ἀμμία ἀπάντησις. Ἄλλ' αἱ διπλωματικαὶ περιστάσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας διατελοῦμεν καὶ γεγονότα τινὰ τῶν ὁποίων ταχεῖαν ἀναμένομεν τὴν ἐκβασιν, ὑπηγόρευσαν εἰς ἡμᾶς τὴν ἀπάντησιν ταύτην. Ἡ Κυβέρνησις φρονοῦσα, ὅτι συγκεντροῖ τὴν ἐμπιστοσύνην σύμπαντος τοῦ Ἑθνους, παρακαλεῖ ὑμᾶς, κύριοι Γερουσιασταί, νὰ τὴν ἐνισχύσετε διὰ τῆς ψήφου ὑμῶν.

Χειροκροτήματά τινα ἀντήχησαν, ἀλλ' ἡ σιγὴ ταχέως ἀποκατέστη, ἐγερθέντος τοῦ Κανάρη. Μὲ τὴν κεφαλὴν ἀνατεταμένην ἀφ' ἧς κατεχέετο ὡς χαλτὴ λέοντος ἡ πλουσία του κόμη, μὲ τὸ συνωφρυωμένον καὶ διαπεραστικὸν βλέμμα του καὶ μὲ ἀπότομον καὶ λακωνικὸν ὕφος εἶπε :

— Ἀκουσα μὲ μεγάλην προσοχὴν ὅσα ὁ κύριος ὑπουργὸς μᾶς εἶπε καὶ δὲν θὰ τὸ κρύψω, ὅτι τὰ λόγια αὐτὰ βαθεῖά μὲ συνεκίνησαν, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ βλέπω ποῦ ἔφθασαν τὰ πράγματα καὶ ἀπὸ ποίους κινδύνους τὸ Ἑθνος ἀπειλεῖται, ἔχω τὴν ιδεάν ὅτι πρέπει νὰ ἀκολουθήσωμεν ἄλλην πολιτικὴν καὶ νὰ παραδεχθῶμεν τὰς συμβουλὰς τῆς ἡσυχίας, αἱ ὁποῖαι μᾶς ἀπευθύνονται. . . .

Τότε εἰς τῶν γερουσιαστῶν διέκοψε τὸν ἥρωα. Τοῦ ἐπανελάβεν ἐκεῖνος τὸ ὁποῖον καὶ ἄλλοι τοῦ εἶχον εἶπει προτῆτερα.

— Πῶς τρέμεις, Κανάρη ;

— Ναί, ἀπήντησεν ἐκεῖνος μὲ βαρεῖαν φωνήν, τρέμω τώρα διὰ νὰ μὴ τρέμω ὑστερότερα !

Καὶ ἐξηκολούθησε :

— Ἐπειτα ἂν ὑπάρχῃ ἀντίθετος γνώμη καὶ τὴν γνώμην αὐτὴν τὴν παραδέχεται ἡ Κυβέρνησις ὥς τὴν ἐφαρμοσὴν ὑπὸ ἰδικὴν τῆς εὐθύνην, ὥς πράξῃ ὅ,τι νομίζει νόμιμον καὶ ἐθνωφελεὲς χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῆς Βουλῆς.

Οἱ λόγοι τοῦ τολμηροῦ πυρπολητοῦ κατετάραξαν τοὺς ὑπουργοὺς καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ γερουσιαστάς.

— Εἶνε δυστύχημα αὐτό, εἶπεν ὁ Πήλικας σιγὰ εἰς τὸν πρωθυπουργόν. Βλέπεις, ναύαρχε, ὅτι ἡ συνεδρίασις δὲν ἔπρεπε νὰ

γείνη μυστική; Ἄν ἦτο φανερά ὁ Κανάρης δὲν θὰ ἔλεγε αὐτὰ τὰ πράγματα.

— Ἄς λέγῃ ὅ,τι θέλει ὁ Κανάρης, ἀπήντησεν ὁ πρωθυπουργός.

— Ποῖος ὅμως ἡμπορεῖ νὰ κατηγορήσῃ τὸν Κανάρην; παρετήρησεν ὁ Πήλικας. Ἴδου ποῦ φέρει ἀπερίσκεπτος πολιτική. Ἐγὼ ἐν καιρῷ σὰς τὰ εἶπα. Τώρα καὶ ἡ εὐθύνη ἡμῶν εἶνε τρομερὰ καὶ τὸ ἔθνος ἀφοῦ ἐπέπρωτο ν' ἀκολουθήσῃ αὐτὴν τὴν πολιτικὴν, φαίνεται διηρημένον... Δὲν φαντάζεσθε ποίαν ἐντύπωσιν θὰ προξενήσῃ αὕτῃ ἡ διαίρεσις εἰς τοὺς πρέσβεις.

— Ἀπάνω ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς, διέκοψεν ἀποτόμως ὁ Πρωθυπουργός, ὑπάρχει ὁ Βασιλεὺς καὶ τὸν Βασιλέα ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ ὑπακούσωμεν.

Ἦδη τὸ βῆμα ἀνῆρχετο ὁ Χρηστίδης,

Ἀνέπτυξε διὰ μακροῦ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανάρη λεχθέντα καὶ κατέληξεν εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ὤφειλε νὰ μὴ ἐμπλέξῃ τὸ ἔθνος εἰς καθαρῶς κυβερνητικὰ ἀντικείμενα, ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον οἶκοθεν καὶ χωρὶς τῆς ἐπιδιοκίμασίας τῶν Βουλῶν δύναται ν' ἀπευθύνῃ οἰανδήποτε ἀπάντησιν νομίζει συμφερωτέραν.

Σενδιαλλακτικώτερος πρὸς τὸ κυβερνητικὸν πνεῦμα ὑπῆρξεν ὁ γερουσιαστής Λόντος, ὁ ὁποῖος εἶπεν, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἠδύνατο νὰ νὰ δώσῃ οἰανδήποτε ἀξιοπρεπεστέραν, εἰλικρινεστέραν καὶ παρησιαστικωτέραν ἀπάντησιν ἢ θέλε καὶ ν' ἀποστείλῃ αὐτὴν ἔνευ προηγούμενης ἐγκρίσεως τῆς Βουλῆς. Ἦδη ζητοῦσα τὴν ἐγκρίσιν, δὲν τολμᾷ ν' ἀναλάβῃ ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην.

Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ὠμίλησε καὶ ὁ Ρήγας Παλαμῆδης ζητήσας πρὸς πληρέστερον φωτισμὸν τῆς Γερουσίας νὰ κατατεθοῦν καὶ ὅλα τὰ σχετικὰ διπλωματικὰ ἔγγραφα.

Ἀλλὰ τὴν αἴτησιν ταύτην ἀπέκρουσαν εἰς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ ὑπουργοὶ Παῖκος, Πήλικας καὶ Προβελέγγιος.

— Εἶνε ἄπορον, τῇ ἀληθείᾳ, εἶπεν ὁ Παῖκος, πῶς εἰς τοιοῦτον

ζήτημα ἱεροῦ σκοποῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχουμεν δεδηλωμένην τὴν γνώμην τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχόντος....

— Μὴ τὸ λὺς αὐτὸ ἐδῶ, διέκοψεν ἀποτόμως ὁ Κανάρης, εἶνε ἐπικίνδυνον. Τὰ αἰσθήματα τοῦ Βασιλέως τὰ εὕρισκω καὶ ἐγὼ εἰς τὰ βαθὴ τῆς καρδίας μου. Ἀλλὰ ὀφείλεις νὰ γνωρίζης, κύριε Ὑπουργέ, ὅτι ὑπάρχουν περιστάσεις εἰς τὰ ἔθνη καὶ μάλιστα εἰς τὰ συνταγματικὰ ἔθνη, ὅπου αὖριον ὅλοι μας θὰ μεταβάλουμε γνώμην καὶ θὰ ζητήσουμε ἕνα ὑπεύθυνον· αὐτὸς ὁ ὑπεύθυνος νὰ εἴμεθα ἡμεῖς ποῦ ἔργον μας ἔχουμε τὴν πολιτικὴν καὶ ὄχι ὁ Βασιλεὺς.

— Εἶνε ἄπορον, ἐπαναλαμβάνω, ἂν μὴ τι ἄλλο, ἐξηκολούθησεν ἐν ἀγωνίᾳ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, εἰς ζήτημα τόσον ἱερόν, περικλεῖον ὅλους τοὺς πόθους τοῦ Ἑλληνισμοῦ ν' ἀκούεται ἀντίθετος γνώμη...

— Δὲν πιστεύω ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν νὰ μᾶς ἀρνηθῇ πατριωτισμόν ! διέκοψεν ἐν ὀργῇ ὁ Κανάρης.

— Μὴ λησμονῆτε, κύριε Παῖκε, ὅτι σεῖς κυβερνᾶτε, προσέθηκεν ὁ Ρήγας Παλαμῆδης. Ἐμεῖς δὲν σᾶς ἐμποδίζουμε νὰ κάνετε ὅ,τι θέλετε, μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ πλανᾶσθε. Διὰ τί τότε θέλετε νὰ συμπαρασύρετε καὶ ἡμᾶς ; Μίαν φορὰν ποῦ ἔρχεσθε ἐδῶ καὶ ζητεῖτε τὴν γνώμην μας ὀφείλετε νὰ τὴν ἀκούσετε ἀγογγύστως καὶ δὲν ἔχετε κανένα δικαίωμα νὰ μᾶς μέμφεσθε.

— Πολὺ περισσότερον νὰ μᾶς χαρακτηρίζετε καὶ δειλοὺς ! παρετήρησεν ὁ Ἀντώνιος Μυρομιχάλης.

— Ὁ καθένας βλέπει τὸν κίνδυνον μὲ τὸ δικό του μάτι ! εἶπεν ὁ γεροϋσιαστὴς Μανσόλας. Καθόλου παράδοξον ὁ Κανάρης ποῦ δὲν ἐφοβήθηκε τὸν Καπετὰν-πασσᾶ νὰ φοβῆται τοὺς Ἀγγλογάλλους ναυάρχους.

— Καὶ μὲ τὸ δίκηο του ! προσέθηκεν ὁ γεροϋσιαστὴς Θεοτόκης. Θόρυβος ἐπηκολούθησεν.

Ὁ πρόεδρος παρενέβη, μεθ' ὃ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν εἶπεν :

— Εἰς ζητήματα ἐθνικὰ, κύριοι, πᾶσα διαίρεσις εἶνε ὀλεθρία

καὶ θὰ ἰδῇτε ἐντὸς ὀλίγου τὰ ἀποτελέσματα τῆς τακτικῆς αὐτῆς. Ἡμεῖς ἐν τούτοις θὰ ἐμμείνωμεν ἐν τῇ πεποιθήσει, ὅτι ὑπηρετοῦμεν καλλίτερον τὴν πατρίδα μας, ἐλπίζομεν δὲ ὅτι καὶ ὅσοι ἐξ ὑμῶν ἔχετε ἀντίθετον γνώμην, ὠριμώτερον σκεπτόμενοι, θὰ συμφωνήσετε μὲ τὴν ἰδικήν μας.

Χειρσκητῆματα ἀντήχησαν εἰς τὰς τάξεις τῶν φίλων τῆς Κυβερνήσεως γερουσιαστῶν.

Ἐπειτα ὁ γερουσιαστὴς Μαγγίνας ἔλαβε τὸν λόγον.

— Τὸ Ἔθνος, κύριοι, εἶπεν, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀπελευθερώσεώς του εὐδέποτε εὐρέθη εἰς κρισιμωτέραν θέσιν τῆς σημερινῆς. Οὐδέποτε κίνδυνος τὸ ἐκύκλωσαν τόσον στενῶς ὅσον σήμερον. Ἐκτεθειμένοι ἀπέναντι τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν μας ὀφείλομεν μέχρι τέλους ν' ἀγωνισθῶμεν εἰς τὸ πλευρὸν τῶν ἀδιάφορον ἂν ἐκτεθῶμεν εἰς μεγαλειτέρας καταστροφάς... Ὅσῳ φαίνεται ἐπικίνδυνον ὅτι ἀπειλούμεθα πανταχόθεν νὰ δεσμευθῶμεν, εἶνε ὅμως φοβερώτερον νὰ ὑποταχθῶμεν εἰς τὴν αὐθάδειαν τῶν τουρκικῶν ἀπαιτήσεων καὶ νὰ εἰπωμεν εἰς τὴν Τουρκίαν ἔλα νὰ μᾶς δικάσῃς καὶ νὰ μᾶς τιμωρήσῃς, διότι οἱ εἰς τὸ ἔγγραφον τοῦ Τούρκου πρεσβευτοῦ διατυποῦμενοι ὅροι αὐτὸ λέγουσι. Ἀλλὰ θὰ μοῦ εἰπῇτε, δὲν θὰ ἦτο ἀξιοπρεπέστερον καὶ εἰλικρινέστερον νὰ μὴ δώσωμεν κάμμιαν ἀπάντησιν εἰς τὰς ἀγερώχους αὐτὰς ἀξιώσεις; Ὡς Ἕλλην ἀγαπῶν τὴν πατρίδα μου ἄνευ ὅρων καὶ ἐπιφυλάξεων αὐτὸ ἤθελον συστήσει, ἐὰν μᾶς ἦτο ἐπιτετραμμένον. Ἀλλ' ἡ διπλωματικὴ θέσις τῶν εὐρωπαϊκῶν πραγμάτων μὲ τὰ ὅποια εὕρισκόμεθα εἰς ἐπαφὴν μᾶς ἐπιβάλλει νὰ τηρήσωμεν τὴν μέσσην ὁδόν. Τὸ πατριωτικὸν κίνημα, τὸ ὅποιον τελεῖται καὶ εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν Ἀλβανίαν, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς λήξαν ἂν μάλιστα γεγονότα τινά, τὰ ὅποια ἀναμένομεν συμβῶσι κατ'εὐχὴν, ὡς προσδοκῶμεν. Ἀλλὰ καὶ τὰ γεγονότα ταῦτα ἐὰν δὲν ἐπέλθουν, ἡ ἀληθὴς ἀντίληψις τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος μᾶς ἐπιβάλλει νὰ ἐμμείνωμεν κατ' οὐσίαν εἰς τὴν τακτικὴν, τὴν ὅποιαν ἤδη διεγράψαμεν. Δι' αὐτὸ ἐγὼ δηλῶ, ὅτι ἐγκρίνω τὸ σχέδιον τῆς

Κυβερνήσεως καὶ θὰ ψηφίσω αὐτὸ ἀρκούμενος εἰς τὰς δηλώσεις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ μὴ ἔχων τὴν ἀξίωσιν νὰ ἴδω τὰ σχετικὰ διπλωματικά ἔγγραφα, διότι ὡς ἐκ τῆς ὀριζομένης ἐν τῷ τελεσιγράφῳ προθεσμίας δὲν ὑπάρχει πρὸς τοῦτο καιρὸς.

Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ὠμίλησαν διὰ μακρῶν καὶ οἱ γερουσιασταὶ Μαυρομμάτης καὶ Χατζίσκος.

Μεθ' ὃ ὁ τελευταῖος ὑπέβαλεν ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως τὴν ἑξῆς πρότασιν :

« Ἡ Γερουσία ἐπιδοκιμάζει τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ὑπουργείου ».

Ὁ δὲ Κανάρης ἄλλην πρότασιν ὡς ἑξῆς :

« Τὸ Ὑπουργεῖον καλεῖται εἰς τὴν προκειμένην περίστασιν νὰ ὀδεύσῃ πολιτικὴν συνᾶδουσαν τῷ Συντάγματι καὶ τοῖς νόμοις ».

Ψήφοφορία ἐγένετο δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως καὶ ἡ κυβερνητικὴ πρότασις ἐγένετο δεκτὴ διὰ ψήφων 22 κατὰ 16.

Ὑπὲρ τῆς προτάσεως ἐψήφισαν : Μοναρχίδης, πρόεδρος, Κριεζῆς, Προβελέγγιος, Γενναῖος Κελοκοτρώνης, αὐτάρχης, Σπυρομήλιος, ὑπασπιστὴς τοῦ Βασιλέως, Βλαχόπουλος, ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς, Μαγγίνας, Χατζίσκος, Μακροματῆς, Χατζηπέτρος, Γλαράκης, Π. Λιδωρίκης, Δουβουνιώτης, Παξιμάδης, Οἰκονόμου, Καίρης, Βούλγαρης, Ἀναργυρὸς, Ἀντωνόπουλος, Κηλογερόπουλος καὶ Χαλαμπής.

Κατὰ τῆς προτάσεως ἐψήφισαν : Κανάρης, Χρηστίδης, Ἀναστ. Μαυρομιχάλης, Ἀντ. Μαυρομιχάλης, Λόντος, Παλαμίδης, Χρηστάκοπουλος, Τζαννετάκης, Δαρειώτης, Γρηγοριάδης, Κανελλόπουλος, Θεοτόκης, Χρυσόγελως, Μανσόλας καὶ Προσακᾶκης.

Ἡ συνεδρίασις ἐλύθη ἐν ἀπεριγράπτῳ θορύβῳ.

Οἱ ὑπουργοὶ ἀπεχώρησαν τῆς αἰθούσης κατηγανακτησμένοι.

— Εἶνε αἶσχος ! ἐφώναζαν πολλοὶ ἔξωθεν τοῦ Γερουσιαστῆριου, ὅταν ἐγνώσθη τὸ ἀπετέλεσμα τῆς ψηφοφορίας.

— Εἶνε προδοσία ! ἔλεγον ἄλλοι.

— Τί ἤθελον οἱ κύριοι αὐτοὶ νὰ βάλουν τὸν Τοῦρκο ἐδῶ μέσα νὰ μᾶς διοικήσῃ ;

— Καὶ ὁ Κανάρης κατὰ ;

— Τί συμβαίνει λοιπόν ; ἡρώτων τινὲς ἀνησύχως ;

— Ὁ ναύαρχος βέβαια δὲν εἶνε ἀπὸ ἐκείνους ποῦ φοβοῦνται.

Ἐν τούτοις ὑπῆρχε καὶ ζωηρὸν πνεῦμα ἀντιπολιτεύσεως.

— "Ωστε ; ἰὰ νὰ καταψηφίσουν αὐτοὶ οἱ δεκαεῖς κάτι ἡξεύρουν, παρετήρουν πολλοί.

— Τώρα ἡ Τουρκία εἶνε ἐλεύθερη...

— Θὰ τὴν βάλουν νὰ μᾶς χτυπήσῃ...

— "Οχι μόνον θὰ τὴν βάλουν νὰ μᾶς χτυπήσῃ, ἀλλὰ θὰ μᾶς χτυπήσουν καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι.

Ἐν τούτοις τὸ πλῆθος ἐζητωκραύγασε τοὺς ὑπουργούς.

Ἐκ τούτων ὁ πρωθυπουργὸς καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπεφασίσθη ν' ἀνέλθουν εἰς τὰ Ἀνάκτορα διὰ ν' ἀναγγεῖλουν εἰς τὸν Βασιλέα τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας.

"Οταν ἔφθασαν ἐκεῖ τὸν εὔρον ἐναγωνίως ἀναμένοντα.

Μόλις ὁ ναύαρχος κατέστησε γνωστὰ εἰς τὸν Βασιλέα τὰ συμβάντα, ἡ Α.Μ. ἀνεφώνησεν ἐν ἀπελπισίᾳ.

— "Ω ! δυστυχία !... ὦ ! δυστυχία !... Ποῖός ποτε θὰ ἤμπορουσε νὰ τὸ πιστεύσῃ, ἡ Ἑλλὰς διηρημένη εἰς τὴν διεκδίκησιν τῶν ἱερωτέρων τῆς πόθων ;

Καὶ εἰσέγησεν ἄθυμος.

— Ἀλλ' ὄχι, ἀλλ' ὄχι, ἀνεφώνησε, δὲν ἔχουν δίκαιον, δὲν ἔχουν δίκαιον ! Δὲν ἔπρεπε χάριν τῶν ξένων νὰ μὲ ἐγκαταλείψουν.

Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν Παῖικον ἠρώτησε :

— Καὶ τώρα, κύριε Παῖικε, τί μᾶς ὑπολείπετε νὰ πράξωμεν ;

— Νὰ ἐπιδώσωμεν τὴν διακοίνωσιν, ἀπήντησεν ὁ ὑπουργός.

— Καὶ νομίζω ταχέως, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς, διότι δὲν ἔχομεν καιρὸν. Πότε πρέπει νὰ ἐπιδοθῇ ;

— Πρὸ τῆς εὐσεως τοῦ ἡλίου.

— Ἐχει καλῶς, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς καὶ ἀπεχαιρέτισε τοὺς ὑπουργοὺς του.

Ὁλόκληρον ἐκείνην τὴν ἡμέραν διήλθεν ἐν ἀνησυχίᾳ. Ὃαν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν Βασιλίτσαν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας, αὕτη ἐζήτησε νὰ τὸν παρηγορήσῃ. Ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς ἔμεινεν ἀπαρηγόρητος.

Μία σκέψις τὸν ἐβασάνιζε, μήπως οἱ δεκαεῖς ἐκεῖνοι γερουσιασταὶ ἐσκέπτοντο κάλλιον αὐτοῦ, μήπως ἡ ἰδική του πορεία ἦτον ἐσφαλμένη. Καὶ μεταξύ τῶν δεκαεῖς ἐκεῖνων γερουσιαστῶν τοῦ Κανάρη ἡ προσωπικότης τοῦ ἐκίνει περισσότερον τὴν προσοχήν. Πῶς ὁ ἀνὴρ, ὁ ὁποῖος ἐπετέλεσε τόσα ἄθλα ἡρωϊσμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὴν πατρίδα του, ἔβλεπε τὰς τύχας τῆς ἄλλως ἢ αὐτός ;

Ἀλλὰ πότε λοιπὸν τὸ ὥραϊόν, τὸ μέγα ἐκεῖνο ὄνειρον, ἤθελε πραγματοποιηθῇ, πότε ἡ Ἑλλάς ἤθελεν ἐναγκαλισθῇ ὅλα τῆς τὰ τέκνα ; Ἴδου τεσσαράκοντα ἔτη εἶχον παρέλθει καὶ δὲν εἶχεν ἀκόμη γέινει τίποτε. Πέριξ ἐστέναζον χιλιάδες Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν ξένον ζυγόν, τὸν βαρβαρώτερον ἐξ ὅσων ποτὲ εἶχεν ἰδῆ ἡ ἀνθρωπότης καὶ πολὺ πλησίον αἱ νύμφαι τοῦ Ἰονίου ὑπὸ ἡθικὴν ξένην πίεσιν ἔζων καὶ αὐταί. Τὴν νάρκην καὶ τὸν ὕπνον τῆς δουλείας ποῖος ἄλλος ἀπὸ αὐτὸν ὤφειλε νὰ διακόψῃ καὶ νὰ φέρῃ τὸ φῶς καὶ τὴν ζωὴν ; Καὶ ἐνῷ εἶχε τὴν ἱεράν αὐτὴν ὑποχρέωσιν ἐπὶ πόσον ἀκόμη χρόνον ὤφειλε νὰ τὴν ἀναβάλῃ ;

Ἐσκέφθη, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐστερεῖτο πλήρους στρατιωτικῆς ἐτοιμασίας, τὴν ὁποίαν ἤδη ἔπρεπε νὰ ἔχῃ, διέκρινε τὸ φάσμα τῆς ἀνυπακοῆς καὶ τῆς ἀνυποταξίας, αἱ ὁποῖαι ἐλυμαίνοντο τὴν χώραν. Ἰσως ἔπρεπε νὰ ἐπιληφθῇ ἄλλως τῆς υποθέσεως, ἐὰν ἡ Ἑλλάς εἶχεν ἄρτια τὰ στρατιωτικὰ καὶ ναυτικὰ αὐτῆς μέσα. Ἀλλ' ἐξετάζων βαθέως ἑαυτὸν καὶ τὰς πράξεις του ἔβλεπεν, ὅτι τὸν ὑπὲρ τῆς ἀγαθῆς διοικήσεως ἀγῶνα διεξήγαγε πάντοτε αὐστηρῶς καὶ μὲ κινδύνους τῆς βασιλικῆς του ὑπάρξεως. Εἷς ἦτο ὁ μέγας ἐχθρὸς αὐτῆς τῆς ἀνεπαρκείας τῶν στρατιωτικῶν μέσων, ἡ πτωχεία τῆς Ἑλλάδος.

Καὶ ἡ σκέψις αὐτὴ ἐπανεφέρε τὴν γαλήνην εἰς τὴν συνείδησίν του, ὅταν μάλιστα ἀνελογίσθη, ὅτι τὴν πτωχὴν αὐτὴν χώραν αὐτὸς προσωπικῶς δὲν ἐπεβάρυνε σχεδόν.

Διότι πράγματι ὁ Βασιλεὺς ὅσα ἐλάμβανε διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἐσκόρπιζε διὰ τῆς ἄλλης. Ἦτο λιτὸς εἰς τὴν ζωὴν του. Τὸν πειρασμὸν τῆς πολυτελείας καὶ τῆς σπατάλης δὲν ἐγνώριζε καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ χρήματος ἐξετίμα μόνον ἐφ' ὅσον τοῦτο ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν πατρίδα ἢ εἰς εὐγενεῖς σκοποὺς φιλανθρωπίας. Ἐν κρυπτῷ πολλὰκις ἐβοήθησε τὸ κράτος καὶ ἤδη τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα αὐτὸς ἐτροφοδοτεῖ. Τὰ δὲ ἐλέη αὐτοῦ πρὸς τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς δεομένους προστασίας πολίτας, κατὰ προτίμησιν τοὺς πενομένους γέροντας ἀγωνιστάς, ἦσαν παροιμιώδη. Καὶ ὡς πλουσιῶς καὶ ἀπαύστως ἔδιδεν, ἐφρόντιζε μετὰ ἰδιαζούσης μερίμνης τὰ ἐλέη αὐτοῦ νὰ δίδωνται μὲ τὴν ἀπρόοπτον ἐκείνην καὶ σιωπηλὴν χάριν μὲ τὴν ὁποίαν ἀρέσκεται νὰ ἐμφανίζεται ἡ Θεία Πρόνοια. Τόση ἦτον ἡ ροπή αὐτοῦ ἡ ἐμφυτος πρὸς τὰς ἀγαθὰς πράξεις, ὥστε πολλὰκις ἐλησμονεῖ ἑαυτὸν καὶ τὰς ἡγεμονικὰς του ὑλικὰς ἀνάγκας. Ὁ ταμίας του τὸν εἰδοποίησέ ποτε, ὅτι ἐὰν δὲν ἐκλείετο διὰ χρονικὸν τι διάστημα ἡ θυρίς αὐτῇ τοῦ ἀνακτορικοῦ ταμείου, τάχιστα ἡ αὐλὴ θὰ εὕρισκετο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ καὶ αὐτὴ ἀρωγὴν.

... Ἡ πτωχεία τῆς χώρας! Ἰδοὺ τὸ μέγα ἐμπόδιον τῶν δημιουργικῶν του σχεδίων. Βεβαίως ἔπρεπε νὰ εἶχον τὰ πάντα ἐτοιμασθῇ καὶ ἐν μιᾷ δεδομένη στιγμῇ ἡ μικρὰ χώρα νὰ προηγηθῇ ἐνὸς μεγάλου κινήματος.

Ἄλλ' ἡ σκέψις, ὅτι καὶ τότε θὰ ὑπῆρχον τὰ αὐτὰ τῶν τρίτων συμφέροντα καὶ οὗτοι ἐπίσης θὰ ἦσαν ὡς σήμερον πανίσχυροι, τὸν ἐφώτισεν, ὅτι καλῶς ἔπραττε κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν.

Μὲ τὴν πεποίθησιν αὐτὴν ἐβάρυνε ἤδη πρὸς τὴν προσφιλεῖ του θέσιν, πρὸς τὸ μαρμαρίνον περιστύλιον τοῦ κήπου. Αἱ ὥραι τῆς οἰκίας του ἦσαν ἀπὸ τινος διαρκεῖς, ἀλλ' ἐπὶ πόσον δὲν εἶχεν ὑποφέρει κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην! Μόλις ἠδυνήθη νὰ προγευματίσῃ καὶ ἡ τάσις πρὸς τὴν μόνωσιν, τὴν ὁποίαν εἶχε, τὸν παρέσυρεν. Ἀπέφυγε

καὶ αὐτὴν τὴν Βασίλισσαν μὴ θέλων νὰ τὴν φέρῃ εἰς ἐπαφὴν πρὸς αὐτὸν τὸν ταραχώδη ψυχικὸν τοῦ ἔλεγχον.

Ἦδη ἦτον ἀργά ὅτε ἤρχισε νὰ βηματίζῃ κατὰ μῆκος τοῦ περιστευλίου τοῦ ἀνά μέσου τῆς μαγείας τῆς ἐαρινῆς νύχτας. Ἀρώματα ἔστειλλον αἱ ἀνθισμέναι λεμονεαὶ τοῦ κήπου καὶ τὰ ἀηδόνια ἀνάμεσα εἰς τὰ πεῦκα ἀφύπνιζον τὴν ἡρεμον ἡχώ καὶ πρὸς στιγμὴν ἀφώρπασαν τὰς δυστυχεῖς τοῦ σκέψεις μὲ το δυνατόν, τὸ ἐπίμονον ἄσμά των, καὶ ἐκάλυψαν τοὺς στεναγμούς τοῦ μὲ τὰ εὐθυμα κελαδήματα των.

Ἀλλ' ἦτο διὰ μίαν μόνην στιγμὴν ἡ χάρις αὐτῇ τῆς φύσεως πρὸς τὴν ταλαιπωρημένην ὑπαρξίν του. Αἱ ψυχικαὶ τοῦ εἰκόνες ἔσωθεν πρὸς τὰ ἔξω προβαλλόμεναι ἐσκέπασαν μὲ τοὺς πενθίμους των πέπλους τὴν χαρὰν τοῦ θεάματος.

Ναί, καλῶς ἔπραττε καὶ οὐδὲ ἐπετρέπετο εἰς αὐτὸν ἄλλη μικρὰ συνηγορία. Τὸ μέλλον θὰ τοῦ ἐζήτηι εὐθύνας καὶ πέραν τοῦ τάφου, ἐάν, ἀναγνωρίζων τὰ συμφέροντα ἐκεῖνα τῶν τρίτων, τὰ ὅποια μόνον ὁ ἐμπορικὸς ἀνταγωνισμὸς ἐνέπνεε καὶ οὐχὶ ἡ ἱερὰ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας ὡς τὸν ἀγῶνα τῆς πτωχῆς Ἑλλάδος, ὑπήκουσεν εἰς τὰς ὑπόπτους συμβουλὰς τῶν δικτῶν του.

Τώρα ἂν δὲν παραδῶσῃ εἰς τὸ μέλλον αὐτὴν ταύτην τὴν ἐθνικὴν κληρονομίαν, θὰ παραδῶσῃ ὅμως ἀκεραίαν τὴν ἰδέαν αὐτῆς. Ἰσως αὐτὸς ἐπέπρωτο νὰ ἐκλείψῃ προώρως, ἴσως τὸν τίμιον ἀγῶνά του νὰ ἐπλήρωνε μὲ τὴν ζωὴν του ἀκόμῃ.

Ἀλλὰ τί ἐσήμαινεν αὐτό :

Ἡ Ἑλλὰς μίαν ἡμέραν θὰ ἔζῃ ἰσχυρά καὶ μεγάλη. Αὐτὸς προσωπικῶς δὲν εἶχε καμμίαν φιλοδοξίαν, δὲν ἐζήτηι τίποτε. Τὰ μεγάλα καθήκοντα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἤθελε νὰ ἐκπληρώσῃ, τὴν ἔμφυτον εἰς τὴν συνείδησίν του ἰδέαν τῶν ἀγαθῶν πράξεων ἤθελε νὰ ὑπηρετήσῃ.

Καὶ οὕτω ὑψηλὰ φέρων τὰς σκέψεις τοῦ ἀνευρε τὴν γαλήνην τοῦ πνεύματός του, τὴν ἀρχικὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς του καὶ τὴν κάποιαν εὐθυμον διαθέσιν τῶν νεαρῶν τοῦ χρόνων.

Μετ' ὀλίγον ἀπὸ τινος ἰδιαίτερας αἰθούσης τοῦ ἄνω ὅπου με-

τέβη, ἀπὸ τοῦ ἀνοικτοῦ παραθύρου, ἤκούοντο οἱ τόνοι μουσικῆς, ἡ ὁποία ἀνταπεκρίνετο εἰς τὸ γλυκὺ κελάδημα, ποῦ ἐσκόρπιζαν τὰ ἀηδόνια εἰς τὸν εὐώδη κήπον μὲ τὰς ἀνθισμένους λεμονέας, κάτω ἀπὸ τὸν σαπφείρινον οὐρανὸν τῆς ἀνοιξιότικης ἐκείνης νύχτας.

ΙΖ'.

ΑΝΑΧΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΟΥ ΠΡΕΣΒΕΥΤΟΥ

Ὁ Παῖκος κατελθὼν ἐκ τῶν ἀνακτόρων μετέβη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅπου καλέσας ἓνα τῶν ὑπαλλήλων του ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἐντολὴν νὰ φέρῃ τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸν Νεσίτ-μπέην.

Ὁ Τοῦρκος πρεσβευτὴς εἶχεν ἤδη ἐτοιμάσει τὰς ἀποσκευάς του. Ὡς τὸν εἶχε συμβουλευσῇ ὁ Ρουάν καὶ ὡς ὁ ἴδιος ἐγνώριζε μαθὼν ὅτι εἰς τὴν Γερουσίαν ἐξεδηλώθη ἀντίδρασις εἰς τὸ σχέδιον τῆς ἀπαντήσεως, αὕτη πᾶν ἄλλο ἠδύνατο νὰ εἴνε ἢ ἱκανοποιητικὴ.

Ἐν τούτοις ἦτο περίεργος ν' ἀναγνώσῃ αὐτὴν καὶ τὴν περιέργειάν του ἐξεδήλωσεν εἰς τὸν Γάλλον πρεσβευτὴν.

— Θὰ εἴνε μία ἀνήκουστος διαστροφή τῶν ὅρων τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἀπήντησεν οὗτος. Θὰ σὰς ὑποσχεθῶν ἴσως μέρος τῶν ὅσων ζητεῖτε, ἀλλὰ δὲν θὰ τὰ ἐκτελέσουν. Εἶνε ἡ τακτικὴ των.

Καὶ μετὰ βραχεῖαν σιγὴν.

— Μαντεύετε βεβαίως τὸν συντάκτην τῆς ἀπαντήσεως.

— Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς.

— Αὐτὸς ὁ ἴδιος ! Διὰ χώραν συνταγματικὴν ἢ ἐπέμβασις εἶνε πρωτοφανής.

Καὶ μὲ χαϊρέκακον τόνον φωνῆς.

— Ἄλλ' εἶδατε, ὅτι τιμωρεῖται μόνος του. Δὲν ἔχει μόνον ἡμᾶς ἀντιμετώπους, ἀλλὰ καὶ δεκαεξὶ γερσυσιαστάς, τὰ ἐνδοξότερα ὀνόματα τῆς Ἑλλάδος.

ἽΟ Τούρκος διπλωμάτης δὲν ἐδίστασε νὰ προσφέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ Κανάρη.

— Καὶ προηγεῖται αὐτῶν λέγουν ὁ γενναῖος Κανάρης.

— Εἶνε ἡ σκληροτέρα διὰ τὸν Βασιλέα τιμωρία, εἶπεν ὁ Ρουάν.

Καὶ μὲ ἱερὰν ἀγανάκτησιν :

— Ἴδου ὅτι αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες διαβλέπουν καλλίτερον τὸ συμφέρον των, ἀντιλαμβάνονται τὸν πραγματικὸν κίνδυνον. Τί ζητεῖ αὐτός, ὁ ξένος πρὸς τὴν χώραν ταύτην ; Ἐπὶ τέλους αὐτὸς δύναται νὰ καυχῇ, ὅτι ἀγαπᾷ τὴν Ἑλλάδα καλλίτερον ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ;

ἽΟ Ρουάν ἦτο πάντοτε πρόθυμος διὰ τοιαύτην ρητορικὴν, εἰς πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν.

ἽΟ Ἄλλ' ἤδη πρὸς τὰς ἀπειλάς του ἐπρόκειτο νὰ συμβαδίσουν τὰ πράγματα.

— Τὸ σχέδιόν μου τὸ γνωρίζετε καλῶς, εἶπε πρὸς τὸν Νεσέτ μπέην.

— Τὸ σχέδιον τῆς κατοχῆς ; ἀνεφώνησεν ἔνθους ὁ Τούρκος πρεσβευτής.

— Ἀκριβῶς. ἽΟδη τὴν ἀναχώρησίν σας θὰ παρακολουθήσῃ ἡ ἐκτέλεσίς του. Αἱ ὀλίγαι χιλιάδες στρατιωτῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἔλθουν, ἡδύναντο βεβαίως νὰ μᾶς χρησιμεύσουν ἐκεῖ ἐπάνω. ἽΟ ὑστάτη ἐλπίς τοῦ Οὐαῖς ἦτο νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν συνδιαλλαγὴν διὰ νὰ μὴ τὰς ἀπασχολήσωμεν ἐδῶ. ἽΟ Ἄλλ' ἐὰν ἐρωτήσετε ἐμὲ προσωπικῶς χαίρω ὅτι τὰ πράγματα ἔλαβον τοιαύτην τροπὴν καὶ τοῦτο εἶνε

καὶ τὸ συμφέρον τῆς προσφιλοῦς ὑμῶν πατρίδος. Διὰ πολὺν καιρὸν, ἐστὶ βέβαιος, ἡ ταραχώδης αὕτῃ χώρα θὰ μείνῃ ἥσυχος. Θὰ δώσωμεν εἰς αὐτὴν μάθημα, τὸ ὅποιον θὰ ἐνθυμῆται πάντοτε. Θὰ σκορπίσωμεν τὰς συμμορίας τῶν κλεπτῶν καὶ τῶν ληστῶν, οἱ ὅποιοι ἐπαίρονται μὲ τὸν τίτλον τοῦ ἐπαναστάτου. Θὰ διδάξωμεν τοὺς ὑπουργοὺς τὰ καθήκοντά των καὶ τὴν ἠθικὴν τοῦ διεθνoῦς δικαίου, τὴν ὅποιαν εἰς πολλὰς περιστάσεις ἐλησμώνησαν ἀπέναντί μας καὶ πάντοτε λησμονοῦν. Καὶ πρὸ πάντων, ὡς πρὸς αὐτὸ δύνασθε νὰ διαβεβαιώσετε τὸν σεπτὸν κύριόν σας, θὰ τιμωρήσωμεν σκληρῶς τὸν Βασιλέα...

Καὶ μὲ βαθύ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ μῖσος ἐξηκολούθησε τὰς ἀπειλὰς του :

— "Ω! σκληρὰν τιμωρίαν, ἐστὶ ἥσυχος, τῆς ὁποίας ὅμως εἶνε ἄξιος. Ἡ ἀλγεινότερα του ἐντύπωσις, τὸ γνωρίζω, εἶνε ὁ ἀποκλεισμός τοῦ Ἀγγλοῦ ναυάρχου Πάρκερ. Ἀλλὰ τότε οὐδὲν εἶδεν ἐξ ὧν θὰ ἴδῃ μετ' ὀλίγον. Ὡς ἀπὸ θείας ἐκδικήσεως θὰ ἐπέλθουν τὰ στρατεύματά μας καὶ ἐκεῖ ἐπάνω, βλέπετε, ἐκεῖ ἐπάνω ; . . .

Καὶ τοῦ ἔδειξε τὴν Ἀκρόπολιν :

— Ὑπόσχομαι ἐν πανηγυρικὸν γεῦμα εἰς τοὺς ἄξιωματικούς μας καὶ εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς συναδέλφους των.

Ὁ Τοῦρκος πρεσβευτὴς δὲν ἤνoει.

— Πρὸς ποῖον σκοπὸν ἐκεῖ ἐπάνω ; ἠρώτησεν ἀφελῶς.

Ὁ Ρουὰν ἐγέλασε.

— Τὸ μνημεῖον αὐτὸ τὸ οἰκαιοποιoῦνται οἱ βάρβαροι, ἐξοχώτατε, ἀνεφώνησεν. Ἐξ αὐτοῦ ἀντλοῦν φανταστικὰς δυνάμεις καὶ ἀξιώσεις. Νομίζουν, ὅτι εἶνε ἀπόγονοι τοῦ Περικλέους· λησμονοῦν, ὅτι ὁ λαὸς αὐτὸς δὲν ὑπάρχει πλέον· καὶ ὅτι αὐτοὶ εἶνε τὸ ἀπαισιώτερον ἐθνολογικὸν κράμα ἐξ ὧν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ γῆ. Τὴν φιλοδοξίαν αὐτὴν ὑποθάλλει ὁ Βασιλεὺς ἐπιτηδείως, χάριν τῶν δημοκοπικῶν του σκοπῶν, διὰ νὰ στηρίξῃ τὴν ἄγονον δυναστείαν του. Φαντασθῆτε, ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ μνημείου ὕβρισε τὸν κ. Οὐάις προπετῶς, ἐπ' αὐτοῦ ἐστήριξε φανταστικὰ δικαίωματα τοῦ ἐλληνισμοῦ...

Ὁ Νεσέτ-μπέης περιειργάζετο τὴν Ἀκρόπολιν σκεπτόμενος πόσον κακῶς εἶχον πράξει οἱ πρόγονοί του μὴ καταστρέψαντες αὐτὴν ἐξ ὀλοκλήρου ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅλα τὰ λεχθέντα παρὰ τοῦ συναδέλφου του ἐξακολουθῶν νὰ μὴ ἐννοῇ ποίαν σχέσιν εἶχον πάντα ταῦτα πρὸς τὸ γεῦμα, τὸ ὁποῖον ὁ Ρουάν ἐσχεδίαζε νὰ δώσῃ ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τοὺς Γάλλους καὶ Ἄλλους ἀξιωματικούς.

Ποιά τις ἐκπληξίς ἤρχισε νὰ διαφαίνεται εἰς τὸ βλέμμα του, ἡ ὁποία δὲν διέφυγε τὸν Ρουάν.

— Τὸ γεῦμα αὐτό, ἐξηκολούθησεν οὕτως, θὰ εἶνε μία πανηγυρική διαμαρτυρία, μία σπονδὴ τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀναλώμασι τῆς βαρβαρότητος καὶ διατὶ νὰ σᾶς τὸ κρύψω ἡ μόνη ἐκδίκησις πρὸς τὸ παράδοξον ἐκεῖνο γυναικεῖον πλάσμα, τὸ ὁποῖον λέγεται Βασίλισσα τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Νεσέτ-μπέης ἐγέλασε.

Καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν ἐνόει ποίαν σημασίαν ἡδύνατο νὰ ἔχη ἢ κατὰ μιᾶς γυναικὸς ἐκδίκησις.

— Γελᾷτε; ὑπέλαβεν ὁ Ρουάν. Ἀγνοεῖτε ἴσως τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς φιλοδοξίας τῆς Βασιλίσσης. Βεβαιωθῆτε, ὅτι ἡ σημερινὴ κατάστασις εἶνε περισσότερον δημιουργημα τῆς Βασιλίσσης ἢ τοῦ Βασιλέως. Αἱ ἐλλείψεις τῶν φροντίδων τῆς μητρότητος τὴν κατέστησαν τραχεῖαν καὶ τὴν παρηγορίαν, ὅτι δὲν εἶνε μήτηρ ζητεῖ ν' ἀνεύρῃ εἰς ἀσχολίας, αἱ ὁποῖαι ἀντίκεινται εἰς τὸν προορισμὸν τῆς γυναικός. Ἀναμιγνύεται εἰς ὅλα, εἰς τὸν στρατόν, εἰς τὸ ναυτικόν, εἰς τὴν διοίκησιν, ἐλέγχει τοὺς ὑπουργούς, παρίσταται εἰς τὰ ὑπουργικὰ συμβούλια...

— Γνωρίζω, γνωρίζω, διέκοψεν ὁ Νεσέτ-μπέης. Ὅλα αὐτὰ εἶνε πολὺ παράδοξα ὁμολογουμένως.

— Καὶ τὸ τρομερὸν σχέδιον τῆς ἐκστρατείας, τὸ ὁποῖον σᾶς διηγήθην, ἐξηκολούθησεν ὁ Ρουάν, μὲ τὸν Βασιλέα ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ κινήματος καὶ τὰς κυρίας τῆς τιμῆς ὀπισθεν, εἶνε ἰδικόν της...

Ὁ ὑπηρέτης ἀνήγγειλε τὴν ἄφιξιν τοῦ ὑπαλλήλου τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.

— Ἐπιθυμεῖ νὰ σὰς ἰδῇ αὐτοπροσώπως ! εἶπεν.

— Ἡ ἀπάντησις, ἀνεφώνησεν ὁ Ρουάν.

— Ἄς λάβῃ τὴν καλωσύνην νὰ εἰσέλθῃ ! παρήγγειλεν Νεσέτ-μπέης.

— Ἐπὶ τέλους, ἐπανέλαβεν ὁ Ρουάν, μὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου· οὔτε ἐν λεπτόν ἐνωρίτερον, οὔτε ἐν λεπτόν βραδύτερον.

Ὁ ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου εἰσήλθεν.

— Ἐξοχώτατε, εἶπεν εἰς τὸν Τοῦρκον πρέσβυν, σὰς φέρω τὸ ἔγγραφον αὐτὸ ἐκ μέρους τῆς Α. Ἐξοχότητος τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν.

— Σὰς εὐχαριστῶ, ἀπήντησεν ὁ Τοῦρκος διπλωμάτης καὶ ἐσίγησε.

Συγχρόνως δὲ ἐναπέθηκε τὸ ἔγγραφον ἐπὶ τοῦ γραφείου του.

Σιγὴ ὀλίγων στιγμῶν ἐπηκολούθησε.

Τέλος ὁ ὑπάλληλος διέκοψε ταύτην λέγων :

— Ἐξοχώτα τε, τί ἐπιθυμεῖτε νὰ εἶπω εἰς τὸν κ. ὑπουργόν ;

Ὁ Νεσέτ-μπέης ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν, μεθ' ὃ ἀπήντησεν :

— Ὅτι θὰ εἶμαι εὐτυχὴς ἐάν τὸ ἔγγραφον αὐτὸ εἶνε σύμφωνον πρὸς τὰς ὁδηγίας, τὰς ὁποίας ἔχω παρὰ τῆς Κυβερνήσεώς μου, καὶ δυνηθῶ νὰ παρατείνω τὴν ἐν Ἀθήναις διαμνην μου.

Ὅταν ὁ ὑπάλληλος ἀπῆλθεν, ὁ Τοῦρκος πρέσβυς ἔτεινε τὸ ἔγγραφον πρὸς τὸν Ρουάν.

— Ἐάν εὐαρεστεῖσθε, ἐξοχώτατε, τοῦ εἶπε μειδιῶν, δύνασθε ὑμεῖς πρῶτος νὰ λάβετε γνῶσιν τοῦ περιεχομένου.

Ὁ Ρουάν γελῶν ἔλαβε παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ συναδέλφου του τὴν ἀπάντησιν καὶ ἀνέγνωσεν αὐτὴν μεγαλοφώνως.

Τὴν ἀνάγνωσιν ἐκάστης παραγράφου συνίδευσεν διὰ καγχασμοῦ.

— Δὲν σὰς τὸ ἔλεγα ἐγώ, ἐπανελάμβανε, δὲν σὰς τὸ ἔλεγα ἐγώ ;

Καὶ ὥς διὰ ν' ἀποκαλύψῃ τι σπουδαῖον εἶπεν :

— Ἀναγνωρίζω τὸ ὕφος τοῦ Βασιλέως !

Καὶ ἀπορρίπτων τὸ ἔγγραφον μετὰ περιφρονητικῆς κινήσεως προσέθηκεν :

— 'Αλλ' ἄς μὴ ὀμιλῶμεν πλέον περὶ τοιούτων πραγμάτων, δὲν ἀξίζει τὸν κόπον· εἴσθε εὐτυχῆς, ὅτι ἐγκαταλείπετε τὴν κατηραμένην αὐτὴν χώραν. Ἐγὼ δυστυχῶς δὲν δύναμαι νὰ τὸ πράξω ἀκόμη, πρέπει πρῶτον νὰ μοῦ κανονίσουν τοὺς λογαριασμοὺς μου.

Εἶτα οἱ δύο διπλωμάται συνεφώνησαν νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν ἀγγλικὴν πρεσβείαν, ἵνα ἀνακοινώσουν εἰς τὸν Οὐάϊς τὸ κείμενον τῆς ἀπαντήσεως.

Ἡ ἐντύπωσις ἐξ αὐτοῦ ἦτο ἡ αὐτή.

— Δυστυχῶς θὰ καταφύγωμεν εἰς τὰ ἔσχατα, εἶπεν ὁ Οὐάϊς πρὸς τὸν Ρουὰν ἐννοῶν τὴν ἀνάγκην τῆς στρατιωτικῆς καταλήψεως τῆς χώρας.

Ἐπηκολούθησε γεῦμα ἀποχαιρετιστήριον πρὸς τὸν Τοῦρκον διπλωμάτην, καθ' ὃ οἱ τρεῖς σύμμαχοι προέπιον ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν στρατιωτικῶν των ἐπιχειρήσεων.

Τὴν ἐπομένην πρωΐαν ὁ Νεσέτ-μπέης ἀπήρχετο εἰς Κωνσταντινούπολιν.

ΙΗ'.

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΛΕΙΩΝ ΤΑΣ ΒΟΥΛΑΣ

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Νεσέτ-μπέη διετάχθη παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἀθήνας.

Ἡ Υ. Πύλη ἐν τῷ μεταξύ ἐλάβανεν ἀντίποινα κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὅλη ἡ Τουρκικὴ ἀγριότης ἐξεδηλώθη τρομερά. Καὶ ἐν πρώτοις ἀθρόα ἐγένετο ἀπέλασις τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων ἐκ Τουρκίας.

Αἱ Ἀθῆναι, ὁ Πειραιεὺς καὶ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐγέμισαν ἀπὸ πρόσφυγας. Τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον ἤρχισε νὰ καταστρέφεται, αἱ δὲ ζημίαι αὗται εἶχον τὸν ἀντίκτυπὸν τῶν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἐδέοντο καὶ ἐπειδὴ τὰ πλεῖστα ἦσαν σιτοφόρα διὰ τὴν Ρωσσίαν, ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλία ἐζημιούτο σπουδαίως. Δυστυχία ἤρχισε νὰ μαστίζῃ τὰς Ἀθήνας.

Ἡ ἀντιπολίτευσις ἐξηκολούθει σφοδρὸν καὶ ἀμείλικτον κατὰ τοῦ Ὑπουργείου ἀγῶνα καὶ ἐνέσπειρε πανταχοῦ τὴν ἀπογοήτευσιν. Ἐξεμεταλλεύετο τὰς ὑλικὰς ταύτας ἀπωλείας τοῦ κόσμου, ἵνα ψυχράνῃ τὸ αἶσθημά του λησμονοῦσα, ὅτι οἱ ἀγῶνες ὑπὲρ ζωῆς, τιμῆς καὶ ἐλευθερίας ἦσαν ἀνώτεροι τοιούτων θυσιῶν.

Ἐν μέσῳ τῆς ἀθυμίας αὐτῆς καὶ τῶν κατακρίσεων καὶ τῆς ἀπελπισίας, μόνον οἱ Βασιλεῖς ἐτήρουν τὸ ψυχικὸν αὐτῶν σθένος ἀκμαῖον, ἐμπνέοντες τοὺς περὶ αὐτοὺς καὶ ὅσοι εἶχον ἀγνήν, ὡς ἐκεῖνοι, τὴν καρδίαν. Καὶ ἀπλὴν ἐκτίμησιν τῶν ὑλικῶν τούτων ἀπωλειῶν κατεφρόνει ἡ Βασίλισσα, διακηρύσσουσα πρὸς πάντας, ὅσοι συνωμίζουν μετ' αὐτῆς, ὅτι δὲν ὤφειλον νὰ λησμονοῦν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς τὰ πάντα ἀπώλεσεν εἰς τὸ Εἰκοσιένα, ἀλλ' οὕτω καὶ μόνον ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς.

Ὁ Βασιλεὺς τακτικῶς, ὡς πάντοτε, συνειργάζετο μετὰ τῶν ὑπουργῶν τῆς ἐμπιστοσύνης του, τοῦ Κριεζῆ καὶ τοῦ Σούτσου, προσπαθῶν νὰ ἐνισχύσῃ τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα, δίδων διαταγὰς περὶ συγκεντρώσεως τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν μεθόριον καὶ προετοιμάζων τὰ τῆς ἐξόδου αὐτοῦ.

Ἄλλ' οἱ ἄλλοι ὑπουργοὶ ἐνέβαλον τὴν Α. Μ. εἰς ἀπόγνωσιν διὰ τῆς στάσεως αὐτῶν, καταδικάζοντες τὰ γινόμενα καὶ συμβου-

λεύοντες τὴν ἄνευ ὄρων παραδεχὴν τῶν ἀξιώσεων τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας.

Ἡ ἀντίδρασις αὕτη τῶν ὑπουργῶν ἐγένετο καταφανεστέρα εἰς ζήτημα σπουδαιότατον, τὸ ὅποιον εἶχε παρουσιασθῇ.

Ὁ Βασιλεὺς, προτιθέμενος νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὰ μεθόρια ὡς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος, ἤθελεν ἤδη νὰ πράξῃ τοῦτο ἀφοῦ κηρύξῃ τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, διότι εὐλόγως ἐφθεβεῖτο ἀντίδρασιν αὐτῶν, ἐὰν ἐξηκολούθουν συνεδριάζουσαι.

Ἄλλ' οἱ ὑπουργοὶ Πήλικας καὶ Προβελέγγιος ἀντέταξαν πείσμονα ἄρνησιν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην τοῦ Βασιλέως προβάλλοντες ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὴν ἀπειλὴν τῆς παραιτήσεώς των, ἰσχυριζόμενοι, ὅτι τὸ κίνημα δὲν ἦτο πλέον δυνατόν νὰ τελεσφορήσῃ.

Ἡ ἀνυίδρασις αὕτη τῶν ὑπουργῶν ἐγένετο ζωηροτέρα, αὐτόχρημα τυραννικὴ μεθ' ἐκάστην νέαν ἀπειλὴν τῶν πρεσβευτῶν Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, διότι ἤδη ὁ Ρουάν καὶ ὁ Οὐάις δὲν ἔπαυον ἀπειλοῦντες τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καὶ τὸν Βασιλέα μὲ τὰ ἀντίποινα τῆς στρατιωτικῆς κατοχῆς, τὴν ὁποίαν ἐσχεδιάζον κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ καθ' ἐκάστην προανήγγελλον εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ἄλλ' ὁ Βασιλεὺς ἦτο πάντοτε ἀπτόητος καὶ ἐνέμενεν εἰς τὴν ἀπόφασίν του.

Μίαν ἐκ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ἐκάλεσε παρ' αὐτῷ ὑπουργικὸν συμβούλιον, ἵνα συζητηθῇ τὸ ζήτημα τῆς λήξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας.

Ὁ Βασιλεὺς ἀπέφευγε νὰ δηλώσῃ ἀπροκαλύπτως τὸν σκοπὸν τοῦ μέτρου τούτου, τὸ ὅποιον ἐθεώρει ἀπαράιτητον, εἶπε δὲ ἀπλῶς:

— Κύριοι, σᾶς ἐκάλεσα ν' ἀποφασίσωμεν περὶ τῆς λήξεως τῶν ἐργασιῶν ἀμφοτέρων τῶν Βουλῶν, χάριν οἰκονομίας. Ἡ κατάστασις εἶνε τοιαύτη, ὥστε ἐπιβάλλονται εἰς τὸ Κράτος αὐστηραὶ οἰκονομίαι, ἵνα δυνηθῇ ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀνάγκας του.

Μόλις ὁ Βασιλεὺς εἶπε ταῦτα ἐξῆλθε τοῦ γραφείου του προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς Βασιλίσσης.

Ὁ Πήλικας λαβὼν καιρὸν εἶπεν εἰς τὸν Πάϊκον :

— Συμφέρει νὰ ὁμιλήσετε ἐναντίον τῆς προτάσεως τοῦ Βασιλέως, διότι εἰς τόσον σοβαρὰς περιστάσεις δὲν θὰ ἦτο ποσῶς φρόνιμον νὰ μὴ ἔχωμεν Βουλὴν.

— Δὲν τολμῶ, ἀπήντησεν ὁ Πάϊκος, ἐξηγήσατε σεῖς.

Ἄμα ὁ Βασιλεὺς ἐπανήλθεν, ὁ Πήλικας ἔλαβε τὸν λόγον :

— Ὁ οἰκονομικὸς λόγος, εἶπεν, εἶνε ὀλίγου λόγου ἄξιος εἰς τὰς παρούσας σοβαρὰς περιστάσεις, ἡ δὲ πολιτικὴ ἀνάγκη ἀπαιτεῖ καὶ ἂν δὲν εἴχομεν Βουλὰς νὰ τὰς προσκαλέσωμεν διὰ νὰ λαμβάνη ὑποστήριξιν ἡ Κυβέρνησις, ὡς συνειθίζεται εἰς τὰ συνταγματικὰ Κράτη καὶ ὅχι ἡμεῖς νὰ τὰς ἀποπέμψωμεν. Ἐκτὸς τούτου, ἂν ἡ μειονοψηφία τῶν δέκα ἐξ Γερουσιαστῶν μᾶς ἔβλαψεν, ὡς ὁμολογοῦμεν ὅλοι, διότι ἐφάνη διηρημένον τὸ Ἔθνος, πόσον τώρα περισσότερον θὰ μᾶς βλάβῃ, ὅτε δεικνύομεν, ὅτι φοβοῦμεθα τὴν πλειονοψηφίαν τῆς Βουλῆς καὶ Γερουσίας ;

— Νομίζω, εἶπεν ὁ Πρωθυπουργὸς ἀντικρούων τὸν ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης, ὅτι πρέπει νὰ λήξουν αἱ ἐργασίαι τῆς Βουλῆς, διότι εἶνε πιθανὸν νὰ λάβωμεν τοιαύτας ἀποφάσεις, ὅπου ἡ ἐκ τῶν προτέρων συζήτησις αὐτῶν μέσα εἰς τὰς Βουλὰς εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ βλάβῃ.

— Καὶ ἐγὼ συντάσσεμαι μὲ αὐτὴν τὴν γνώμην, εἶπεν ὁ Ἀμβροσιάδης.

— Καὶ ἐγὼ ! προσέθηκεν ὁ Σοῦτσος.

Ὁμίλησε καὶ ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ ἐξ ὧτων ἔλεγεν ἐφαίνετο, ὅτι εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ ἦτο ἐναντίος τῆς γνώμης τοῦ Βασιλέως.

Ὁ δὲ Πρεβελέγγιος ἐφάνη σύμφωνος μὲ τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης.

Μόνον ὁ Πάϊκος ἐπρότεινε νὰ γείνη ὠριμωτέρα σκέψις ἐπὶ τοῦ ζητήματος καὶ νὰ ληθῇ βραδύτερον ἡ ὀριστικὴ ἀπόφασις.

— Ὅχι, ὅχι ! διέκοψεν ἐπιτακτικῶς ὁ Βασιλεὺς, σήμερον, σήμερον ἀμέσως.

Καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Πρωθυπουργόν :

— Στείλέ μου ἀμέσως, εἶπε, τὸ διάταγμα νὰ τὸ υπογράψω καὶ νὰ ἐνεργήσης νὰ κοινοποιηθῇ εἰς τὰς Βουλὰς.

Πρὸ τῆς ἐπιτακτικῆς αὐτῆς ἐντολῆς οἱ ἀντιφρονοῦντες ὑπουργοὶ κατελήφθησαν ὑπὸ δέους.

Ὁ Πήλικας ἐκ τῶν Ἀνακτόρων μετέβη εἰς τὸ ὑπουργεῖόν του, ἐνῷ δὲ ἦτο βυθισμένος εἰς σκέψεις περὶ τοῦ πρακτέου, ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Πρωθυπουργοῦ ἦλθε παρ' αὐτῷ κομίζων τὰ διατάγματα τῆς λήξεως τῶν ἐργασιῶν ἀμφοτέρων τῶν Βουλῶν ὑπογεγραμμένα παρὰ τοῦ Βασιλέως ἵνα τεθῇ ἐπ' αὐτῶν ἡ μεγάλη τοῦ Κράτους σφραγίς.

— Πρὸς Θεοῦ, τί εἶνε αὐτά ; ἀνεφώνησεν ὁ Πήλικας ὠργισμένος. Μοῦ φέρετε νὰ σφραγίσω τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας ;

Καὶ ἐπιστρέφων τὰ διατάγματα εἰς τὸν ὑπασπιστήν :

— Λάβετε τὰ διατάγματα ταῦτα, τοῦ εἶπε, καὶ δώσατέ τα εἰς τὸν ναύαρχον καὶ εἴπατέ του, ὅτι δὲν ἔννοῶ νὰ τὰ σφραγίσω καὶ ἂν ὁ βασιλεὺς θέλῃ νὰ χάσῃ τὸν θρόνον του εἶνε κύριος νὰ τὸ πράξῃ, ἡμεῖς ὅμως κινδυνεύομεν νὰ καταστρέψωμεν τὴν πατρίδα μας.

Μετ' ὀλίγον κατέφθασαν εἰς τὸ ὑπουργεῖον ὁ Κριεζῆς καὶ οἱ ἄλλοι ὑπουργοί.

— Κύριε Πήλικα, συλλογίζεσαι εἰς ποίαν θέσιν φέρεις τὸν Βασιλέα ; διεμαρτύρετο ὁ ναύαρχος.

— Νομίζεις, ἐφώναζεν ἀπειλητικὸς ὁ Σοῦτσος, ὅτι σοῦ εἶνε ἐπιτετραμμένον νὰ πολιτεύεσαι κατ' αὐτὸν τὸν προκλητικὸν καὶ ἀνάρμοστον τρόπον ;..... Σήμερον ὁ ἀγὼν εἶνε ὑπὲρ τῶν ὅλων ! Εἴμεθα ἐγκαταλελειμένοι εἰς τὴν τύχην μας, δι' αὐτὸ ὅμως μᾶς ἐπιβάλλεται νὰ ἀντισταθῶμεν μέχρις ἐσχάτων καὶ νὰ μὴν ἐγκαταλείψωμεν τὸν Βασιλέα μόνον, ἀφοῦ ἄλλως ἕως τώρα πᾶν ὅ,τι ἔγινε κατόπιν τῆς κοινῆς ἐγκρίσεως ὅλων μας ἔγινε ;

Ἄλλ' ὁ Πήλικας ἐφαίνετο ἀνένδοτος.

Ἀπαξιῶσας ν' ἀπαντήσῃ εἰς τοὺς λόγους τοῦ Σοῦτσου, εἶπεν εἰς τοὺς λοιποὺς συναδέλφους του, ὅτι θὰ ἐγκατέλιπε τὸ ὑπουργεῖον.

Τότε ὁ Σοῦτσος ἐν παραφορᾷ ἀνέκραξεν :

— Ἀφήτατέ τον, κύριοι, αὐτός δὲν εἶνε Ἕλλην, ἄς μὴ τὰ σφραγίσῃ, ἄς τὰ δημοσιεύσωμεν ἀσφράγιστα !

Πάντες ἠγέρθησαν ν' ἀναχωρήσουν. ὁ δὲ Πήλικας αἰσθανθεὶς φόβον εἶπε μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς :

— Παραγνώριζετε τὴν ἀγάπην μου πρὸς τὴν πατρίδα, μὲ ἐκβιάζετε Ἔστω τὰ σφραγίζω, ἀλλ' εἶνε ἡ τελευταία πράξις ὑπουργοῦ, τὴν ὁποίαν κάμω. Νὰ μοῦ ὑποσχεθῆτε, ὅτι θὰ εἰπῆτε τοῦ Βασιλέως, ὅτι ἀπὸ σήμερον δὲν εἶμαι πλέον ὑπουργός.

— Νὰ μένης ἡσυχος καὶ τοῦ τὸ λέγω, ἀπήντησε μὲ ἐλαφρὰν εἰρωνεῖαν ὁ Κριεζῆς.

Ὁ Πήλικας ἐσφράγισε τὰ διατάγματα καὶ ἀπεσύρθη βαρυθυμῶν εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἡ αἰφνιδία λήξις τῶν ἐργασιῶν τῶν Βουλῶν ἐπροξένησεν ἀγαθὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν λαόν, συγχρόνως δὲ ἐπετάθησαν αἱ φῆμαι περὶ πολεμικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Κυβερνήσεως.

Καὶ εἰς τὴν ὅλως ἀνώμαλον ταύτην περίστασιν ἡ παροιμιώδης ἀγαθότης καὶ φιλανθρωπία τοῦ Βασιλέως ὑπῆρξαν αἰσθημάτων, τὰ ὅποια εὗρον εὐκαιρίαν νὰ ἐκδηλωθῶσιν. Ἡ ἀργία τῆς Γερουσίας ἐρριπτεν εἰς τὴν ἔνδειαν τινὰς ἐκ τῶν Γερουσιαστῶν, ἀπόρους, οἱ ὅποιοι ἔχανον οὕτω τὸ ἐπίδομά των. Ὁ Βασιλεὺς δὲν τὸ ἐλησμόνησε καὶ ἐβοήθησεν αὐτούς.

Τὴν ἐπομένην τῆς δημοσιεύσεως τοῦ διατάγματος τῆς λήξεως τῶν ἐργασιῶν τῶν Βουλῶν ὁ Βασιλεὺς προσεκάλεσε τὸν Πήλικαν καὶ μὲ γλυκὺν τρόπον ἐζήτησε νὰ τοῦ ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ λήξις εἶνε δικαίωμα βασιλικόν, ὠφέλιμον οἰκονομικῶς, μὴ βλαβερὸν πολιτικῶς, διότι τὰς Βουλὰς ἠδύνατο καὶ πάλιν νὰ καλέσῃ ὁ Βασιλεὺς ἐὰν παρίστατο ἀνάγκη.

— Κάνεις δὲν ἀμφιβάλλει, ἀπεκρίθη ὁ ὑπουργός, ὅτι ἡ λήξις τῆς συνόδου τῶν Βουλῶν εἶνε δικαίωμα τῆς Μεγαλειότητός σου, ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶνε ἐὰν ἔπρεπε νὰ κάμετε χρῆσιν αὐτοῦ εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις· ἂν δὲν ἀποδεικνύει ἀδυναμίαν τῆς Κυβερ-

νήσεώς σου, διαίρεσιν τοῦ ἔθνους καὶ ἂν δὲν μᾶς βλάπτει οὕτω
ἐξαιρετικῶς. Τῆς συγκλήσεώς των ἡ ἀνάγκη ταχέως θὰ παρουσιασθῇ,
ἐφοῦ αἱ Δυνάμεις πρόκειται νὰ ὑποβάλουν τὴν τελευταίαν διακοί-
νωσίν των, ὡς πρὸς τὴν ὅλην θέσιν τοῦ ἔθνους, καθ' ἃ τοῦλάχιστον
μὲ ἐπληροφόρησεν ὁ Παῖκος.

— Ἄ ! εἶπεν ἐν ὀργῇ ἡ Βασίλισσα, πρὸ μικροῦ ἐλθοῦσα, αὐτὰ
ὅπως λέγει ὁ Παῖκος ;

Καὶ μεταπίπτουσα εἰς αἰφνίδιον γέλωτα :

— Ἀκόμη δύναται λοιπὸν νὰ τηρῇ συνέχειαν τῶν διακοινώσεων ;

Ἄλλ' ὁ Πήλικας ἀπήντησε μετὰ παρρησίας :

— Ἐχει καθήκον, Μεγαλειότης, νὰ μᾶς πληροφορῇ ὡς καὶ
ἡμεῖς δικαίωμα νὰ εἴμεθα ἐν γνώσει παντός ἐξωτερικοῦ ζητήματος.

Καὶ οἷονεῖ ἐκφράζων παράπονον ὁ ὑπουργὸς προσέθηκε :

— Μεγαλειότατε, ὅπως τώρα εἴμεθα κατ' ὄνομα μόνον ὑπουρ-
γοί, κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας καὶ τὸ ὄνομα ἐχάσαμεν. Ὁ
κόσμος γνωρίζει, ὅτι ἄλλοι συμβουλεύουν τὴν Μεγαλειότητά σου
καὶ μὲ ἄλλους λαμβάνεις τὰ σοβαρώτερα μέτρα, τὰ ὅποια δύνανται
νὰ ἔχουν τὴν μεγαλειτέραν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς τύχης τοῦ θρόνου σου
καὶ τῆς πατρίδος, ἐνῷ ἡμεῖς φέρομεν τὴν εὐθύνην τῶν ἀποτελεσμά-
των. Πῶς λοιπὸν νὰ λέγωμαι ἐγὼ ὑπουργός, ἐνῷ ὁ κόσμος δὲν μὲ
ἀναγνωρίζει καὶ ἡ Μεγαλειότης σου συνάμα ;

Ὁ Βασιλεὺς ἐν τούτοις εἰς τοὺς λόγους τούτοις δὲν ἔδιδεν
ἀκρόασιν.

Ἡ σκέψις τοῦ ἥτο πῶς νὰ ἐμψυχωθῇ τὸ κίνημα παρὰ πᾶσαν
ἀπειλὴν τῶν ξένων καὶ ἐσκέπτετο ἤδη ν' ἀποστείλῃ μὲ νέα ἐφόδια
τὸν Σπυρομήλιον καὶ τὸν Βλαχόπουλον.

— Μεγαλειότατε, ἐφώνησεν ὁ ὑπουργός, δὲν θὰ κατορθώσουν
τίποτε, εἴνε ἄργά πλέον, εἰς μάτην θὰ ἐξοδευθοῦν τόσα χρή-
ματα ...

Ἐνῷ ὁ ὑπουργὸς ὠμίλει, ἡ Βασίλισσα ἔβλεπεν ἔξω πρὸς τὸν
κῆπον, δεικνύουσα οὕτω πρὸς αὐτόν, ὅτι δὲν ἤθελε ν' ἀκούῃ τοὺς
λόγους του.

— Δὲν βλέπετε, ἐξηκολούθησεν, ὅτι τὰ Γαλλικὰ καὶ Ἀγγλικὰ πλοῖα περιπολοῦν τὰς ἀκτὰς μας καὶ ἤδη κατὰσχουν τὰ πολεμοφόδια μας καὶ ἐμποδίζουν τὴν ἐξοδὸν τῶν ἀνταρτῶν; Ἐξ ἄλλου καθήμεραν καταφθάνουν νέα τουρκικὰ στρατεύματα εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ ἐντὸς ὀλίγου θὰ ὑπάρχῃ ἐκεῖ πολυάριθμος τουρκικὴ δύναμις.

Ἄλλ' ὁ Βασιλεὺς ἦτον ἀμετάπειστος.

Πρὸ τῆς ἐμμονῆς ταύτης καὶ τῆς στάσεως τῆς Α. Μ., ὁ ὑπουργὸς ἤρχισε νὰ φαίνεται συγκαταβατικώτερος.

— Ὅσον ἀφορᾷ, ἔλεγε, τὴν ἀποστολὴν εἰς Θεσσαλίαν τοῦ Σπυριδελίου καὶ τοῦ Βλαχοπούλου, ὅπως δοθῇ νέα ὠθησις τὴν ἐγχεῖν ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ νὰ φαίνεται ὑπάρχον τὸ κίνημα διὰ μερικὸν ἀκόμῃ καιρὸν διὰ νὰ διαπραγματευθῇτε πρὸς τὰς Δυνάμεις καὶ οὕτω κατορθωθῇ ν' ἀποσυρθῶμεν χωρὶς ἄλλην βλάβην.

— Ν' ἀποσυρθῶμεν; ποτέ! διέκοψεν ἡ Βασίλισσα στραφεῖσα καὶ ρίψασα πρὸς αὐτὸν ὀξὺ βλέμμα.

— Ὅχι, ἔλεγεν ὁ Βασιλεὺς ἡπιώτερον, ἐλπίζω νὰ λάβῃ ζωὴν τὸ κίνημα· ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους στέλλω σήμερον, εἶνε ἄνθρωποι ἐμπειροπόλεμοι καὶ ἐπιτήδαιοι, ἔχουν ἄφθονα τὰ μέσα καὶ τὴν ἐξουσίαν. Θὰ μὲ ἀντιπροσωπεύσουν ἕως ὅτου ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐξέλθω, θὰ μένουν ἐπιτοπίως καὶ ἀμέσως θὰ δίδουν διαταγὰς, θὰ ἐκλέξουν τοὺς καλλιτέρους ὀπλαρχηγοὺς καὶ τοὺς ἄλλους θὰ τοὺς ὑποτάξουν εἰς αὐτούς. Αἱ μικραὶ ἀντιζηλῖαι, τὰς ὁποίας μᾶς ἀνήγγειλον, καθὼς καὶ καταχρήσεις τινές, τὰς ὁποίας μανθάνω καὶ αἵτινες τόσον μᾶς ἐζημίωσαν, θὰ παύσουν, διότι θὰ ἔχουν οἱ ἀπεσταλμένοι μας τὰ μέσα καὶ δὲν θὰ τὰ δίδουν εἰμὴ εἰς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους αὐτοὶ θὰ ἐκλέξουν. Θὰ ὀργανώσουν τέλος τὰ ἄτακτα σώματα εἰς τακτικὸν στρατὸν καὶ ἡ ἐπανάστασις ἀναμφιβόλως θὰ στεφθῇ ὑπὸ τῆς νίκης. Ὡς πρὸς τὰ μέσα ἔχομεν ἀρκετὰ ...

— Δὲν ὠφελεῖ αὐτὸ, διέκοψεν ὁ Πήλικας, τὰ πολεμοφόδια μᾶς τὰ κατὰσχουν ...

— Ὑπάρχει τρόπος, ἐξηκολούθησεν ὁ Βασιλεὺς νὰ τὰ ἀπο-

επείλωμεν εἰς τὸ ἐξῆς δι' ἄλλης ὁδοῦ καὶ ἀναμένομεν καὶ ἄλλα ἄφθονα μέσα. Οἱ ἐπαναστάται ἀφοῦ προχωρήσουν ἀπὸ τὰ σύνορα καὶ διασκορπισθοῦν εἰς τὰ ἐνδότερα θὰ ἐπαναστατήσουν τὸν τόπον . . .

Ὁ Πήλικας ἔνευσε κάτω τὴν κεφαλὴν εἰς ἔνδειξιν δυσπιστίας καὶ οἴκτου.

Ἄλλ' ὁ Βασιλεὺς ἐξέφραζε τὰς σκέψεις του μὲ τὰς αὐτὰς σθεναρὰς ἐλπίδας. Ἦδη ἔφερεν ἄλλην, διπλωματικὴν ταύτην, ἄποψιν τοῦ ζητήματος πρὸ τῶν ἀντιρρήσεων τοῦ ἐπτοημένου ὑπουργοῦ του :

— Ἐπὶ τέλους ἀρκεῖ νὰ εὑρεθοῦν εἰς τὰ ὄπλα αἱ ὑπόδουλοι ἐπαρχίαι κατὰ τὸν χρόνον τῆς εἰρήνης καὶ βεβαίως τότε αἱ Δυνάμεις χάριν τῆς εἰρηνοποιήσεως θὰ ἐλευθερώσουν καὶ τοὺς ἀδελφούς μας Χριστιανούς.

— Μεγαλειότατε, παρετήρησεν ὁ Πήλικας, τὸ πιστεύετε αὐτό ;

— Διατί ὄχι ; ἀπήντησεν ὁ Βασιλεὺς.

— Καὶ ἂν ἡ Ρωσσία ἡττηθῇ ;

— Ἄλλ' ἂν συμβῇ τὸ ἀντίθετον ; παρενέβη ἡ Βασίλισσα.

Ὁ Πήλικας ἐσίγησε.

— Κύριε Ὑπουργέ, ἐπανελάβεν ἡ Βασίλισσα, φρονεῖτε, ὅτι προσφέρετε ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πατρίδα σας μὲ τὰς διαρκεῖς παραιτήσεις σας ;

Ἐκεῖνος ἐταπείνωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς περίλυπος. Ὁ Βασιλεὺς ἐβάδισε πρὸς αὐτὸν καὶ μὲ φωνὴν ἀπηχοῦσαν συμπάθειαν τοῦ εἶπε :

— Πίστευσε, φίλε μου, πίστευσε, ἂν ἀκουσθῇ σήμερον ἡ παραιτήσις σου βλάπτεις τὸ κίνημα, θὰ φοβηθῇ ὁ κόσμος καὶ μάλιστα οἱ Ἑπτανήσιοι, οἱ ὁποῖοι σὲ θεωροῦν προστάτην των εἰς τὸ Ὑπουργεῖον. Μὴ γίνεσαι παραίτιος νὰ μᾶς λείψῃ ἕνας σημαντικὸς παράγων εἰς τὸν πόλεμον καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν. Ὅταν καὶ οἱ Ἑπτανήσιοι συμμερίζωνται τὸ κίνημα, θὰ φαίνεται τοῦτο καλλίτερον, ὅτι εἶνε ἔθνικόν καὶ οἱ Ἀγγλοὶ αὐτοὶ δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ τοὺς ἐμποδί-

Ἡ Κατοχή

φυλ. 30

σουν, ἀφοῦ ἡ θέλησις δὲν τοὺς λείπει. Τέλος ἀφησέ με ὀλίγας ἡμέρας νὰ σκεφθῶ περὶ τῆς ἀντικαταστάσεώς σου διὰ νὰ μὴ γείνη σήμερον κακὴ ἐντύπωσις, διὰ νὰ μὴ δίδωμεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ξένους νὰ παριστοῦν τὸ ἔθνος διηρημένον.

Ἐνῷ δὲ ὁ ἀπειλῶν παραίτησιν ὑπουργὸς ἤκουε ταῦτα, ἡ Βασίλισσα θέλουσα νὰ πείσῃ αὐτὸν περὶ τῆς ὀλεθρίας ἐντυπώσεως εἰς τοὺς ξένους ἐκ τῆς διαιρέσεως ταύτης καὶ τῶν ἐπιχειρημάτων, τὰ ὅποια ἔδιδον εἰς αὐτοὺς τοιαῦται πράξεις, εἶπε πρὸς τὸν Βασιλέα.

— Δεῖξέ του καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ναπολέοντος.

Καὶ ὁ Βασιλεὺς ἤρχισε ν' ἀφηγητῆται περιληπτικῶς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἡ ὅποια ἐστάλη παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ὡς τελευταία παραίνεσις, ὑποκρύπτουσα ἀπειλὰς, καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπεδεικνύετο εἰς τὸν Βασιλέα, ὅτι τὸ ἔθνος ἤδη ἀφ' ἑαυτοῦ ἡσθάνετο τὴν ἀνάγκην τῆς ἡσυχίας.

— Ὅχι, φέρε του αὐτὴν ταύτην τὴν ἐπιστολὴν, ἐπέμενεν ἡ Βασίλισσα.

Ὁ Βασιλεὺς ἠρεύνησεν εἰς τὰ ἔγγραφα του, ἀλλὰ μὴ εὐρὼν αὐτὴν ἐπέστρεψε καὶ ἐξηκολούθησεν ἀφηγούμενος περιληπτικῶς τὸ περιεχόμενόν της.

— Ἴδού, προσέθηκεν ὁ Βασιλεὺς, ὅτι τοῦ ἀπάντησα ἀξιοπρεπῶς.

Καὶ ἀνέγνωσε τὴν ὄντως ἀξιοπρεπεῖ ἀπάντησίν του.

ΙΘ΄

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΘΩΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ

Ἦδη ὁ Βασιλεὺς εἰργάζετο ὅπως δώσῃ τελευταίαν ὥθησιν εἰς τὸ κίνημα.

Ὁ Σπυρομήλιος καὶ ὁ Βλαχόπουλος ἐτοιμάζοντο ν' ἀναχωρήσουν, μετ' αὐτοὺς δὲ ἐσκέπτετο ν' ἀναχωρήσῃ καὶ ὁ Βασιλεὺς.

Τόση δὲ ἦτο ἡ πεποίθησίς του, ὥστε ἐγράψεν ἰδιόχειρον ἐπιστολήν, μὲ τὴν ὁποίαν ἦτο ἔτοιμος νὰ ἐφοδιάσῃ τοὺς ἀπεσταλμένους του καὶ διὰ τῆς ὁποίας διετάσσοντο πάντες νὰ ὑπακούουν εἰς τὰς διαταγὰς των.

Συνέπεσε τὴν ἡμέραν καθ' ἣν συνετάχθη ἡ ἐπιστολὴ αὕτη νὰ ἀνέλθῃ ὁ Πήλικας εἰς τὰ Ἀνάκτορα. Ὁ Βασιλεὺς τὸν ἠρώτησεν ἂν τὸ πληρεξούσιον αὐτὸ ἦτο τακτικὸν καὶ ἀπὸ ποῖον ὑπουργὸν ἔπρεπε νὰ προσυπογραφῇ, διότι ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο νὰ τοὺς ἀναγνωρίζουν οἱ ἔξω καὶ νὰ ὑπακούουν εἰς αὐτούς.

Τὴν ὥραίαν ταύτην πράξιν τοῦ Βασιλέως ὁ ὑπουργὸς ἐθεώρησεν ἀνάρμοστον.

Ἀργότερα δὲ ἔλεγεν ὁ ἴδιος.

— Ὅταν ὁ Βασιλεὺς μοῦ ἔδειξε τὴν ἐπιστολήν αὐτὴν ἔμεινα ἐκπληκτος. Ἐνόμιζα, ὅτι ἀνεγίνωσκον τὴν ἱστορίαν τραγικοῦ τινος μυθιστορήματος.

— Πῶς, Μεγαλειότατε, τοῦ εἶπε, δίδετε τοιαύτην ἐπιστολήν ;

Διὰ μὲν τὸ ἐσωτερικὸν δὲν ἰσχύει καὶ δὲν θὰ συμβουλευσω ποτὲ κανένα ὑπουργὸν νὰ τὴν ὑπογράψῃ, διὰ δὲ τοὺς ἔξω εἶνε περιττή, ἀφοῦ οὗτοι γνωρίζουν, ὅτι οἱ στελλόμενοι ἔχουν τὸν ἀνώτατον στρατιωτικὸν βαθμὸν καὶ ἀπολαύουν τῆς ἐμπιστοσύνης ὑμῶν. Ἀλλὰ δι' αὐτοῦ τοῦ ἐγγράφου πόσαι καταχρήσεις δὲν δύνανται νὰ δικαιολογηθοῦν καὶ ὅλαι νὰ πίπτουν εἰς βᾶρος τῆς Μεγαλειότητός σου καὶ νὰ γίνωνται ἐν ὀνόματί σου ; Ἐπειτα πῶς, Μεγαλειότατε, δίδετε τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς ;

Καὶ ἄνευ τινος δισταγμοῦ ἐπρόσθεσεν :

— Εἶνε πράξις ἀπερίσκεπτος καὶ συγχρόνως παράνομος νὰ ἐξέλθῃ τῶν χειρῶν σας τοιοῦτον ἔγγραφον.

Οὕτω ὁ Βασιλεὺς ἐφάνη, ὅτι ἐπέισθη καὶ εἶπεν ὅτι θ' ἀποσύρῃ τὴν ἐπιστολήν. Ὁμοίως ὥς καὶ διὰ πᾶσαν ἄλλην ὑπόθεσιν εὕρισκε καὶ τώρα ἀντίδρασιν.

Συγκεντρωθεὶς εἰς ἑαυτόν, τελείως ἀπηλπισμένος ἐκ τῶν περισσοτέρων ὑπουργῶν του, εἰργάζετο μόνον μὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, τὸν πάντοτε ἐνθουσιώδη Σοῦτσον καὶ μὲ τοὺς δύο ἀπεσταλμένους, οἱ ὅποιοι ἐπρόκειτο νὰ μεταβοῦν εἰς Θεσσαλίαν.

Οἱ ἄνδρες οὗτοι διετῆρουν ἐν τῇ ψυχῇ των μέγαν ἐνθουσιασμόν καὶ ἦσαν οἱ μόνοι ἐνθαρρύνοντες τὸν βασιλέα ἐν μέσῳ τῆς ἀποθαρρύνσεως τῶν ἄλλων.

Ἄλλ' ἦτο πλέον ἀργά ! Ἡ ἀντίδρασις καὶ ἡ ἀποθάρρυνσις κατηνάλωσαν εἰς μάτην πολύτιμον χρόνον, καὶ οἱ ἐκβιάζοντες τὴν μικρὰν Ἑλλάδα ξένοι εὗρον τοὺς πολυτιμωτέρους συμμάχους ἐντὸς αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος.

Μίαν νύκτα οἱ δύο ἀπεσταλμένοι ἀπῆλθον διὰ τὴν Θεσσαλίαν. Ἐφυγον διὰ ξηρᾶς. Ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα τοὺς ἀπεχαιρέτισαν εἰς τὰ Ἀνάκτορα.

Ἡ Βασίλισσα εἶπεν εἰς αὐτούς :

Καλὴν ἐνταμωσιν. Μετὰ δύο ἡμέρας θὰ ἔλθωμεν καὶ ἡμεῖς. Καὶ μὲ πικρὰν εἰρωνείαν προσέθηκε :

— Θ' ἀφήσωμεν ἐδῶ τὸν κ. Παῖκον, τὸν κ. Πήλικαν καὶ τὸν

κ. Προβλεγγίον νὰ διαμαρτυρηθῶν εἰς τὰς Δυνάμεις διὰ τὴν ἔξοδόν μας.

Ἦδη ὁ Ρουὰν ἦτο ἕτοιμος διὰ τὰς ἀντεκδικήσεις του. Τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς εἶχον ἐκκινήσει ἐκ Γαλλίας διὰ τὸν Πειραιᾶ.

Μεταβὰς εἰς τὴν Ἀγγλικὴν πρεσβείαν ἐκόμισε φάκελλον, τὸν ὅποιον εἶχε λάβει ἐκ Παρισίων. Περιλαμβάνετο ἡ τελευταία διακοινώσις τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ διετάσσετο ὁ Ρουὰν νὰ κοινοποιήσῃ αὐτὴν αὐτολεξεί εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὁμοίως καὶ ὁ Οὐάις εἶχε λάβει παρομοίαν διακοινώσιν ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεώς του μὲ τὴν αὐτὴν ἐντολήν.

— Ἐπὶ τέλους ! εἶπεν ὁ Ρουὰν εἰσερχόμενος εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Οὐάις.

Καὶ ἐπέδειξε τὸ ἔγγραφον.

— Εἴμεθα εἰς τὴν ἐπίκαιρον στιγμήν. Χθὲς νύκτα πάλιν ἔφυγαν δύο νέοι ἐπίσημοι λησταντάρται.

— Ὁ Σπυρομήλιος καὶ ὁ Βλαχόπουλος ...

— Καὶ μεθαύριον γίνεται ἡ περίφημος ἔξοδος μὲ τοὺς λευκοὺς ἵππους ...

Ὁ Οὐάις ἐνεχείρισεν εἰς τὸν συνάδελφόν του τὴν διακοινώσιν τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, σπεύδων νὰ παρατηρήσῃ :

— Ποσάκις ἀπὸ μηνῶν τώρα δὲν εἶπομεν καὶ ἐγράψαμεν τὰ αὐτὰ πράγματα.

Μεθ' ὃ ἀπεφάσισαν νὰ μεταβοῦν πάραυτα εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅπου ἀφοῦ προφορικῶς διετύπωσαν τὰς ἀπειλάς των εἰς τὸν Παῖκον ἐπέδωκαν εἰς αὐτὸν τὰς δύο διακοινώσεις.

Καὶ ἡ μὲν τῆς Γαλλίας ἔλεγεν :

« Ἀναγκάζομεθα νὰ ἐπιβάλωμεν σιωπὴν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἡμῶν εὐμένειαν ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ μὴ ἐμπνεώμεθα πλέον εἰμὴ ὑπὸ τῶν ἰδίων ἡμῶν συμφερόντων . . . Θὰ τῷ δηλώσετε (τῷ κ. Παῖκῳ), ὅτι σύμπασα ἡ διαγωγή τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας δὲν μᾶς ἐπιτρέπει πλέον νὰ

θεωρῶμεν αὐτὴν ὡς οὐδετέραν ὡς πρὸς τὴν Τουρκίαν, μήτε ὡς φίλην τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Μεγάλης Βρετανίας· ὅθεν καθιστῶμεν τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὑπεύθυνον πασῶν τῶν κινήσεων καὶ πασῶν τῶν ἐνεργειῶν, αἵτινες ἀποβλέπουσιν ἐν Ἑλλάδι εἴτε νὰ διεγείρῳσιν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς χριστιανοὺς ὑπηκόους τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, εἴτε νὰ παράσχῳσι βοήθειαν τῇ Ρωσσίᾳ ἐν τῷ κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμῳ. Ἐὰν τὰ γεγονότα ταῦτα συνέβαινε νὰ πραγματοποιηθῶσιν ἢ ἵνα εἴμεθα ἀκριβέστεροι, ἐὰν ἐξακολουθήσωσι νὰ συμβαίνωσι ὑπὸ τὰ ὅμματα ἡμῶν χωρὶς ἢ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις νὰ καταδείξῃ, ὅτι ἐννεεῖ κατὰ πόσον ἡ ἀδικαιολόγητος αὐτῆς ἀνσχὴ εἶνε τούτου ἡ πρώτη αἰτία, δὲν θέλομεν δυστάσει ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Ἀγγλίας νὰ λάβωμεν τὰ αὐστηρότερα μέτρα κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τούτοις οἱ κυβερνῆται τῶν πλοίων τῶν δύο ἐθνῶν ἔχουσιν ἤδη διαταγὴν νὰ ἐνεργήσωσι κατὰ τὰς περιστάσεις ὅπως παράσχῳσι τῇ Τουρκίᾳ τὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας ἡ δύναμις αὕτη δικαιούται ν' ἀναμένῃ παρὰ τῶν στρατιωτικῶν ἡμῶν δυνάμεων.»

Ἡ δὲ διακοίνωσις τῆς Ἀγγλίας ἔλεγεν :

« Ἐπειδὴ αἱ φιλικαὶ γνώμαι δὲν καθυστέρησαν, παρεγνωρίσθησαν δέ, ἐπειδὴ ἡ σύμπραξις ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐν ταῖς κατὰ τῆς Τουρκίας ἐχθροπραξίαις εἶνε βεβαία, ἐπειδὴ ἡ Κυβέρνησις τῆς Α. Μεγαλειότητος καὶ ἡ τῆς Γαλλίας εἶνε ἀποφασισμέναι νὰ μὴ ἐπιτρέψῳσι νὰ παρεμποδίζεται ἡ πολιτικὴ αὐτῶν, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ὀφείλει ν' ἀναμένῃ τὰς συνεπείας τῶν ἰδίων αὐτῆς πράξεων. Ἐὰν δ' αἱ συνέπειαι αὗται ἀποβῶσιν ἐπικίνδυναι εἰς τὸν Θρόνον καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν εὐημερίαν τῆς Ἑλλάδος, ἡ εὐθύνη θὰ ἐπιπέσῃ ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων ὑπουργῶν, οἵτινες ἐφάνησαν διατελοῦντες ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ἢ ἐν τῇ ἀπρονοσίᾳ τῶν ἀληθῶν συμφερόντων τῆς χώρας.»

Οἱ πρέσβεις ἐζήτουν ἀπάντησιν μέχρι τῆς 5 Μαΐου, δίδοντες οὕτω πενθήμερον προθεσμίαν καὶ ἀφίνοντες νὰ ὑπονοηθῇ, ὅτι ἐὰν ἡ

ἀπάντησις αὐτῇ δὲν ἦτο σύμφωνος πρὸς τὴν θέλησιν των βίαια μέτρα θὰ ἐλαμβάνοντο κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἀμα ὡς ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἔλαβε τὰς διακοινώσεις μετέβη εἰς τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ πάραυτα οἱ ὑπουργοὶ ἐκλήθησαν εἰς συμβούλιον, καθ' ὃ ὁ Παῖκος ἀνέγνωσε τὰ ἔγγραφα εἰς τοὺς συναδέλφους τῶν.

Περίτρομοι ὅλοι οἱ ὑπουργοὶ πλὴν τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ Σούτσου ἤκουον.

— Δὲν μᾶς μένει ἄλλη διέξοδος ἢ νὰ παραιτηθῶμεν, ἔλεγεν ὁ Πήλικας.

Καὶ ἐν χορῷ ἐπανελάμβανον τὸ αὐτὸ ὁ Προβελέγγιος, ὁ Παῖκος, ὁ Βλάχος καὶ ὁ Ἀμβροσιάδης.

— Ἐγὼ δὲν παραιτοῦμαι, ἀντέτεινεν ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ κάμετε ὅ,τι θέλετε.

— Οὔτε ἐγὼ ! ἐφώναζεν ὁ Σούτσος. Δὲν θέλετε νὰ ἐννοήσετε ἐπὶ τέλους, ὅτι εἶνε ἐσχάτη ἀνανδρία νὰ ἐγκαταλείψετε τὸν Βασιλέα ;

Ἄλλ' οὐδεὶς ἤθελε ν' ἀκούσῃ.

— Ὁ Θρόνος κινδυνεύει, ἔλεγεν ὁ Προβελέγγιος, θὰ καθαιρέσουν τὸν Βασιλέα !

— Τί ἐπάθατε, τί ἐπάθατε ; διεμαρτύρετο ὁ Σούτσος. Τί ἀνοησίας λέγετε ; Μὲ ποῖον δικαίωμα αὐτοὶ θὰ καθιρέσουν τὸν Βασιλέα !

— Θὰ ἔλθουν τὰ στρατεύματά των εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀνήγγελλεν ὁ Πήλικας, θὰ πραγματοποιήσουν τὰς προφορικὰς των ἀπειλάς.

— Δὲν εἶνε ἡ πρώτη φορά, ἀπὴντα ἀφελῶς καὶ ἐν ἀταραξίᾳ ὁ Πρωθυπουργός, ποῦ βλέπομεν πλοῖα των, ἀγῆματα καὶ στρατιώτας. Καὶ ἄλλοτε ἦλθον καὶ τώρα καλῶς νὰ κοπιᾶσουν ! Αὐτοὶ θέλουν νὰ ἐκτελέσουν τὸν σκοπὸν τους, δὲν εἰν' ἔτσι ; Καὶ ἡμεῖς θὰ κάνουμε ἐκεῖνο ποῦ μᾶς ἀρέσει.

Καὶ οἷονεὶ ἐπιζητῶν νὰ τοὺς καθησυχάσῃ, προσέθηκεν :

— Ἀς ἔλθουν πρῶτα καὶ τότε βλέπουμε.

— Τοῦλάχιστον ἂς συντάξωμεν τῶρα ἀμέσως τὴν ἀπάντησιν, διεμαρτύρετο ὁ Πήλικας. Ἀς σκεφθῶμεν τί θὰ τοὺς εἰπῶμε, ἂς μὴ τὰ ἀφήσωμεν διὰ τὴν τελευταίαν στιγμήν.

Ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀπαντήσεως ὁ Πρωθυπουργὸς εἶπε :

— Διαλύω τὴν συνεδρίαν !

Καὶ ἐνῶ ἡ περιδεὴς αὕτη στάσις τῶν ὑπουργῶν ἐνέσπειρεν εἰς τὸν κόσμον τὴν ἀπεθάρρυνσιν καὶ ἡ ἀντιπολίτευσις διὰ τοῦ τύπου ἐμείνετο, οἱ Βασιλεῖς πράγματι τὴν νύκτα ἐκείνην ἦσαν ἐτοιμοὶ νὰ ἐξέλθουν, εὐχὴ διὰ τοῦ μυθιστορηματικοῦ ἐκείνου τρόπου, τὸν ὁποῖον ὁ Ρουὰν ἠρέσκετο νὰ σκώπτῃ, ἀλλὰ πάντως ὁλόκληρος ἡ ἐν Ἀθῆναις ἐναπομείνασα αὐλὴ θὰ ἠκολούθει αὐτοῦς.

Ὁ Βασιλεὺς ἐτακτοποίησε τὴν ἀλληλογραφίαν του, ἔθηκεν ἐντὸς κιβωτίου τὰ σπουδαιότερα τῶν ἐγγράφων του, ὁμοίως ἡ Βασίλισσα. Ἦδη ἡ πιστὴ τῆς ἀκόλουθος, ἡ ὡραία Πηνελόπη Λιδωρίκη ἐτοίμαζε τὰς ἀποσκευάς της. Καὶ ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης ἐπέβλεπε μετ' ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὰς προετοιμασίας.

Ἦτο μεσημβρία ὅτε ἡ ἐξέδος εἶχεν ὀριστικῶς ἀποφασισθῇ διὰ τὴν νύκτα. Τὸ πρῶγευμα ἐν τῷ στενῷ αὐλικῷ κύκλῳ ὑπῆρξεν εὐφρόσυλον. Ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα ἦσαν εὐθυμοί, εἰς τὸ βλέμμα των ἡ χαρὰ τῆς ἐπικειμένης ἐκπληρώσεως τοῦ ἱερωτέρου πόθου τῆς ζωῆς των ἔδιδε λάμψιν, ἡ ὁπία ἠλέκτριζε τοὺς παρακαθμένους. Ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης αὐθαιρέτως καὶ παρὰ πᾶσαν αὐλικὴν ἐθιμοτυπίαν ἤγειρε τὸ κύπελλον προπίνων ὑπὲρ τῶν Βασιλέων, εὐχόμενος νὰ τοὺς ἰδῇ φθάνοντας μέχρι Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ συνδιάλεξις προσέλαβε τόνον, τὸν ὁποῖον ἔδιδεν εἰς αὐτὴν τὸ δροσερόν, τὸ σκαπτικὸν πνεῦμα τοῦ αὐλάρχου. Οἱ ὑπουργοὶ ὑπῆρξαν τὰ θύματά των, οἱ ὑπουργοὶ αὐτοὶ μὲ τοὺς δισταγμοὺς των καὶ τὴν ἀπελπισίαν των. Ἦρχισε νὰ τοὺς σκιαγραφῇ, νὰ διηγῆται ἀνέκδοτα τῆς ζωῆς των, νὰ τοὺς εἰρωνεύεται σκληρῶς. Μὲ τὴν ἀνεπιφύλακτον ἀθυροστομίαν του σχεδὸν ἐμέμφετο τὸν Βασιλέα, ὅτι εἶχε κάμει τοιαύτην ἐκλογὴν.

Ἡ ἄποψις τῶν Ἰωαννίνων.

— Μεγαλειότατε, ἔλεγε, νομίζω ὅτι σοῦ τὸ εἶπα, δὲν ἔπρεπε νὰ πάρης τέτοιους ὑπουργοὺς καλαμαράδες. Γιὰ γράμματα, γιὰ γνώσι, γιὰ γλώσσες, ὅπως καὶ γιὰ παλληκαριά, εἶσαι τοῦ λόγου σου ἐδῶ πρῶτος καὶ καλλίτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Μὰ ἐκεῖνοι οὔτε γιὰ τὸ ἓνα εἶνε, οὔτε δυστυχῶς γιὰ τὸ ἄλλο, καὶ σήμερα τὸ ἔθνος ἄλλη μιὰ φορὰ θέλει παλληκάρια, δὲν θέλει φιλοσόφους καὶ ξεμωραμένους.

— Εἶαθε σύμφωνοι, ἀπήντησε γελῶν ὁ Βασιλεὺς.

Καὶ νεύων εἰς τὴν Βασίλισσαν :

— Καὶ ποιους λοιπὸν ἤθελες νὰ πάρω, ἀφοῦ ὅλοι δὲν μπορεῖ νὰ εἶνε σὰν τὸν ναύαρχο καὶ σὰν τὸ Σούτσο, ἀφοῦ ἔχμεν καὶ Βουλὴν καὶ σύνταγμα ;

— Ἐμένα, Μεγαλειότατε ! ἀπήντησεν ἀφελῶς ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης.

— Ἐσένα, εἶπεν ἡ Βασίλισσα, σὲ θέλομεν πολὺ πλησίον μας, σὲ θέλομεν ἐδῶ.

— Μεγαλειοτάτη, πάλιν μὲ πειράζεις, δὲν ἀστειεύομαι...

— Σὲ θέλομεν καὶ ἐκεῖ ἐπάνω, ἐξηκολούθησεν ἡ Βασίλισσα.

— Νὰ ποῦ μπήκες στὸ νόημά μου, ἀπήντησεν ὁ Κολοκοτρώνης. Ἐμεῖς μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ θὰ ξεκινήσουμε ἀπόψε, θὰ πᾶμε στὸ πόλεμο. Ἐκεῖ μέσα στὴ φωτιά ἐγὼ μποροῦσα νὰ εἶμαι καὶ ὑπουργὸς καὶ πολεμιστής, ὑπουργὸς χωρὶς ὑπουργεῖο, χωρὶς ὑπαλλήλους, στρατιώτης ὅμως μὲ τὰ σωστά μου, ὅπως καὶ τοῦ λόγου σας τὰ ἀφίνετε ὅλα ἐδῶ, τὸ παλάτι σας, τὰ ἀγαθὰ σας, καὶ πᾶτε ἐκεῖ ἐπάνω στὰ βουνά, στὴ κακοπέρατι, στὰ βάσανα καὶ στὲς συμφορές, πᾶτε νὰ ἐλευθερώσετε τοὺς σκλαβωμένους, πολὺ ὀλίγον σὰς ἐνδιαφέρει ἂν τὸ παλάτι σας θὰ ρημάξη, θὰ καῇ, θὰ καταστραφῇ, ξέρετε πῶς δὲν μπορεῖ νὰ χαίρεσθε καὶ νὰ ζῆτε, ὅταν οἱ λαοὶ οἱ δικοὶ σας στενάζουν στὰ δεσμά, θρηνοῦν, ἀτιμάζονται καὶ πεθαίνουν... Τὸ ἴδιο καὶ μένα γιὰ τὸ φτωχικό μου καλύβι ποῦ ἔχω μέσα στὴν Ἀθήνα, στάχτη νὰ γενῇ καὶ νὰ μὴ μείνῃ λίθος ἐπὶ λίθου. Ἡ γυ-

ναϊκά μου δὲν εἶνε μαθημένη στὴ καλοπέρασι, οἱ Τζαβελλαῖοι ποτὲ δὲν ἐγνώρισαν τὸν ἥσυχο ὕπνο καὶ τὴν ἀξέγνοιαστη ζωή...

Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὴν σύζυγόν του τὴν ἠρώτησε μὲ τὴν βαρύνηχον φωνήν του :

— Ἔτσι δὲν εἶνε, Φώτω ;

— Ἔτσι εἶνε ! ἀπήντησεν ἐκείνη.

— Ἕνας ὑπουργὸς λοιπὸν σὰν κι' ἐμένα, Μεγαλειότατε, ξέρει πότε ν' ἀφήσῃ τὴ πέννα καὶ πότε νὰ πιάσῃ τὴν πάλαι, νοιώθει καλλίτερα στὴ ψυχὴ του τὸ δίκαιο τῆς πατρίδος του καὶ μπορεῖ νὰ πῇ στοὺς ξένους τὴ στιγμήν ποῦ θέλουν νὰ τοῦ ἀφαιρέσουν τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς, χτυπάτε, δὲν σᾶς φοβοῦμαι, τὸ θάνατο τὸν εἶδα κι' ἄλλη φορά...

Ὁ Βασιλεὺς ἦτο συγκεκινημένος ἐκ τῶν λόγων αὐτῶν, δάκρυα ἔλαμπαν εἰς τοὺς ὡραίους ὀφθαλμοὺς τῆς Βασιλίσσης.

— Μοῦ τὰ ἔλεγεν ἐμένα ἡ Μεγαλειοτάτη, ἔλεγεν ἐκεῖνος ἀκράτητος εἰς τὴν ἐνθουσιώδη, τὴν εἰλικρινῇ ρητορείαν του, ὅταν μιὰ μέρα ἀνεβαίναμε στὸν Τρελλό... Μοῦ ἔλεγε πῶς οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐβάλθηκαν ν' ἀφανίσουν τὸν τόπο μὲ τὸ νὰ μιμοῦνται τοὺς ξένους, μὲ τὸ νὰ θέλουν νὰ κάνουν τοὺς πολιτισμένους καὶ γιὰ νὰ μὴ κατηγορηθοῦν, ὅτι εἶνε βάρβαροι, νὰ ὑπηρετοῦν περισσότερο τὴν εὐρωπαϊκὴ διπλωματία ἀπὸ τὴν πατρίδα τους.

Ἡ Βασίλισσα ἐνευεν ἐπιδοκιμαστικῶς.

— Οἱ ὑπουργοὶ λοιπὸν αὐτοὶ τώρα, ἐξηκολούθησεν ὁ αὐλάρχης, πικραίνουσι ἐσᾶς, φοβίζουσι τὸ λαόν, μᾶς παίρνουν μέραις καὶ κόβουν τοῦ ἔθνους τὴν ὁρμὴν καὶ τὴ δύναμι.

Καὶ σιγῆσας πρὸς στιγμὴν ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Βασιλέα τὴν ἐρώτησιν :

— Δὲν εἶχα λοιπὸν δίκαιον, Μεγαλειότατε, ποῦ σοῦ ἔλεγα νὰ μὲ κάνῃς ὑπουργόν ;

Μὲ τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν ὁ Βασιλεὺς ἐπανεῦρε τὴν εὐθυμίαν του καὶ νεύων πάλιν πρὸς τὴν Βασίλισσαν τοῦ εἶπεν :

— Ἀλλὰ σὺ μοῦ ἐζήτησες τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐπειράχθη ὀλίγον. Κατενόησε τί ἤθελε νὰ εἰπῇ ὁ Βασιλεὺς.

— Καὶ μήπως, Μεγαλειότατε, ὁ Βλάχος γνωρίζει περισσότερα γράμματα ἀπὸ μένα ;

— Κι' αὐτὸς ὅμως φουστανέλλα φορεῖ ! παρατήρησεν ὁ Βασιλεὺς ἐμμένων εἰς τὸν ἀστεῖσμόν του.

— Δὲν τὴ φορεῖ ὅμως σὰν κι' ἐμένα ! ἀπήντησεν ἀγερώχως ὁ Γενναῖος. Καὶ στὸ σιλάχι του βάζει καλαμάρι, δὲν ἔχει τὰ ἄρματα.

Ὅλοι ἐγέλασαν. Καὶ μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς τὸ πρόγευμα ἔληξε.

Μόλις ὁ Βασιλεὺς ἀπεσύρθη τὸν εἰδοποίησαν, ὅτι ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ ὁ Σοῦτσος ἐζήτουν νὰ τὸν ἰδοῦν ἐπιμόνως. Θυσιάζων πάντοτε πᾶσαν στιγμὴν ἀναπαύσεως εἰς τὸ καθήκον τῶν πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσιῶν τοὺς ἐδέχθη ἀμέσως.

Ἦσαν ἀμφότεροι τεταραγμένοι. Ὁ Σοῦτσος ἐφαίνετο κάτωχρος καὶ τὰ χεῖλη του ἔτρεμον.

Ὁ Βασιλεὺς ἀντελήφθη τὴν ταραχὴν των, ἀλλὰ θέλων νὰ τοὺς χαροποιήσῃ τοὺς εἶπε πάραυτα :

— Νὰ σᾶς ἀναγγείλω κᾄτι πολὺ εὐχάριστον. Ἀπόψε ἡ Βασίλισσα καὶ ἐγὼ ἀναχωροῦμεν.

Ὁ Σοῦτσος μετέβαλεν ὄψιν καὶ βλέπων τὸν Βασιλέα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἐφαίνετο ὡς ν' ἀνέμενε παρ' αὐτοῦ τὸ πρόσταγμα διὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ.

Ὁ Πρωθυπουργὸς ὅμως ἐκίνησε περίλυπος τὴν κεφαλὴν.

— Τί συμβαίνει λοιπόν, ναύαρχε ; τοῦ εἶπεν ὁ Βασιλεὺς ἔκπληκτος.

— Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ γηραιὸς ναύτης ἀνακοινῶν τὰς εἰς τὸ πραινὸν ὑπουργικὸν συμβούλιον δηλώσεις τῶν ὑπουργῶν, δὲν ἔχομεν πλέον ὑπουργούς...

Ἡ Βασίλισσα ἤδη εἰσήρχετο, ἀκούσασα δὲ τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις ἀνεφώνησε :

— Δὲν ἔχομεν πλέον ὑπουργούς ; Τόσφ τὸ καλλίτερον !...

— Μεγαλειοτάτη, ἀπήντησεν ὁ γηραιὸς ναύαρχος, τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ ἦτο τόσφ σπουδαῖον, ἐὰν ὁ Μεγαλειότατος ἐπρόκειτο νὰ μὲνη εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ ὅπως πρὸ ὀλίγου μοῦ εἶπε, σκέπτεσθε ἀπόψε νὰ φύγετε ... Ποίους λοιπὸν θ' ἀφήσετε ἐδῶ νὰ σᾶς ἀντιπροσωπεύουν ;...

— Ἐσᾶς καὶ τὸν Σοῦτσον ! ἀντέτεινεν ἡ Βασίλισσα.

— Ὅθ' εἴμεθα ἀρκετοὶ ἴσως, ὑπέλαβεν εἰς τὸν αὐτὸν θλιβερὸν τόνον ὁ Πρωθυπουργός, ἐφ' ὅσον θὰ εἴχομεν νὰ κάμωμεν μόνον μὲ αὐτούς. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἐδηλητηρίασαν τὸν κόσμον καὶ σκεφθῆτε ἔν μάλις φύγετε σεῖς, αὐτοὶ δηλώσουν ὅτι εἶνε παραιτημένοι...

Καὶ χαμηλώνων τὴν φωνὴν του :

— Ἐπειτα μὴ λησμονῆτε τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Καλλέργη !...

— Ἀ ! ἀνέκραξεν ὁ Σοῦτσος, εὐδέποτε θὰ συγχωρήσω τὸν ἑαυτὸν μου δι' αὐτὸ τὸ σφάλμα. Ἐπρεπε νὰ τὸν στείλω στὸ Παλαμῆδι μόνις ἦλθεν...

— Εἶνε ἱκανοὶ ὅλα νὰ τὰ κάνουν, ἐξηκολούθησεν ὁ Πρωθυπουργός, καὶ ἔχουν κάποιον λόγον τώρα ποῦ ὅλοι ἡξεύρουν, ὅτι ἔρχονται τα γαλλικὰ καὶ ἀγγλικὰ πλοῖα...

— Καὶ τί πρέπει νὰ γείνη ; ἠρώτησεν ὁ Βασιλεὺς ὠργισμένος. Νὰ μὴ ἐξέλθω ἐγώ, νὰ παύσῃ τὸ κίνημα ;

Εἶνε δυνατὸν νὰ εἰπῶ ἐγώ νὰ παύσῃ τὸ κίνημα, Μεγαλειότατε ; ὑπέλαβεν ὁ Κριεζῆς.

— Τότε εἶμαι καταδικασμένος νὰ μείνω ἐγὼ ἐδῶ ! εἶπεν ὁ Βασιλεὺς. Ἰδοῦ, ὅτι πρῶτοι οἱ Ἕλληνες μὲ ἐμποδίζουν.

Ἡ Βασίλισσα εἰσώπα, προφανῶς ἐπεδοκίμαζε τὴν ἀπόφασιν τοῦ Βασιλέως ν' ἀναβάλλῃ τὴν ἀναχώρησίν του. Μὲ τὴν πολιτικὴν του διανοίαν διέβλεπε τώρα, ὅτι μία τοιαύτη ἀντιπολίτευσις τρεφομένη ἐκ τῶν σπλάγχχνων αὐτοῦ τοῦ ὑπουργείου, ἦτο ἱκανὴ νὰ παραδώσῃ τὰς Ἀθήνας εἰς τὴν ἀναρχίαν καὶ ἴσως νὰ ἐκθρονίσῃ αὐτούς τὴν στιγμὴν, ὅπου μετέβαινον νὰ δώσουν τὴν ζωὴν των ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Τόση ὑπῆρξεν ἡ ἐκ τῆς μετατροπῆς ταύτης τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων τῆς χώρας ἀπογοήτευσίς τοῦ Βασιλέως, ὥστε ἐπὶ δύο ἡμέρας δὲν ἠθέλησε νὰ ἴδῃ τοὺς ὑπουργοὺς του, ἵνα συζητήσῃ μετ' αὐτῶν τὴν σύνταξιν τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὰς διακοινώσεις τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας. Ἀφῆκεν ἐπίτηδες νὰ πράξῃ τοῦτο τὴν παρामονὴν τῆς λήξεως τῆς προθεσμίας.

Ὅταν οἱ ὑπουργοὶ ἦλθον τοὺς εἶπε ξηρῶς :

— Ἀνεγνώσατε ἤδη τὰς διακοινώσεις καὶ ἐσχέφθητε βεβαίως περὶ αὐτῶν. Ἐρωτῶ λοιπὸν ποία εἶνε ἡ γνώμη σας.

Πρῶτος ὠμίλησεν ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν :

— Μεγαλειότατε, εἶπεν, αἱ διακοινώσεις αὗται περιέχουν ὅ,τι ψευδές, ἄδικον, βάρβαρον καὶ ἀνθελληνικὸν δύναται νὰ ὑπάρξῃ.

— Καὶ ἐγὼ τῆς αὐτῆς εἶμαι γνώμης, εἶπε καὶ ὁ Πρωθυπουργός.

Οἱ ἄλλοι ἐσιώπων.

— Συμφέρεي ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις νὰ κατακρίνῃ τὸ κίνημα ; ἠρώτησεν ὁ Βασιλεὺς.

— Ὅχι, Μεγαλειότατε ! ἀπήντων μὲ ὕψος ὑπερήφανον καὶ ἀσφασιστικὸν ὁ Κριεζῆς καὶ ὁ Σοῦτσος.

— Συμφέρει, ἠρώτησε καὶ πάλιν ὁ Βασιλεὺς, νὰ τιμωρήσωμεν τοὺς μὴ ἐπιστρέφοντας ἀπὸ ἔξω ; Ἔχομεν δικαιοδοσίαν κατὰ τοὺς νόμους μας ἐπ' αὐτῶν ;

— Ποτέ, ποτέ, Μεγαλειότατε, ἀπήντων ἐκεῖνοι.

— Ὁ λαός, τὸ ἔθνος, ἐπανέλαβεν ὁ Βασιλεὺς, πῶς ἤθελον ἰδῇ μίαν τοιαύτην νέαν πολιτικὴν πορείαν, τὴν ὁποίαν συμβουλεῖ ὁ κ. Οὐαῖς αὐτὸ τὸ ζωντανὸν φαρμάκι, καὶ ὁ κ. Ρουὰν ὁ ὑβριστής μας ;

— Ὑπουργός τοιαύτης γνώμης δὲν θά ἦτο Ἕλλην ! ἀνέκραξεν ὁ Σοῦτσος.

Ὁ Πήλικας ἠσθάνετο ὀργὴν διὰ τὴν στάσιν αὐτὴν τῶν δύο συναδέλφων του. Μὲ πολλὴν προσπάθειαν συνεκράτει τὸν ἑαυτὸν του. Ἐπίσης καὶ ὁ Προβελέγγιος καὶ οἱ ἄλλοι ὑπουργοί.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Βασιλεὺς ἐξῆλθε τῆς αἰθούσης διὰ νὰ καθη-

συχάζη προφανῶς τὴν ἀνυπομονήσιν τῆς Βασιλίσσης, ἡ ὁποία ἀνέμενεν εἰς τὸ γειτονικὸν δωμάτιον.

Ὅταν ὁ Βασιλεὺς ἐπανῆλθεν, ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ κόλπου του πολυσέλιδον ἔκθεσιν, τὴν ὁποίαν ἤρχισε νὰ ἀναγινώσκῃ.

Τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγγράφου τούτου, συντεταγμένιν μετὰ περισσῆς ἀφελείας, ἦτο νὰ φανῇ ὁ ὑπουργὸς εὐάρεστος εἰς τὸν Βασιλέα προτείνων συγχρόνως τὸν ἀφοπλισμόν. Ὁ Βλάχος ἔδιδε καὶ σχέδιον ἀπαντήσεως εἰς τοὺς πρέσβεις.

— Ἀλλ' αὐτὸ εἶνε ἓνα διπλωματικὸν ἀριστούργημα ! εἶπεν ὁ Βασιλεὺς εἰρωνικῶς.

Εἰς ἐκάστην φράσιν ἡρώτα τὸν ὑπουργόν :

— Πῶς τὸ εἶπες αὐτό ; Ξαναπέστο, σὲ παρακαλῶ.

Καὶ ἐπὶ τούτῳ τὸν παρεκάλει νὰ ἐπαναλάβῃ ἐκ νέου τὴν ἀνάγνωσιν.

Μετὰ τὸν Βλάχον τὸν λόγον ἔδωκεν ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸν Πήλικαν.

— Αἱ τοιαῦται συζητήσεις εἶνε ἐντελῶς ἀνωφελεῖς, εἶπεν οὗτος εἰς ὕψος προκλήσεως, τὸ ὅποιον ἐδικαιολογεῖ ἡ σφοδρὰ ταραχὴ του. Δὲν εἶνε τοῦ παρόντος νὰ ἐξετάσωμεν ποῖον εἶνε τὸ αἶσθημά μας, τί ἐπιθυμοῦμεν, ποῖον τὸ δικαίωμά μας τὸ νόμιμον καὶ τὸ δίκαιον. Τὸ ζήτημα εἶνε ἔχομεν ἱκανὴν δύναμιν νὰ ἰσχυροποιήσωμεν τὸ δικαίωμά μας ; Ὁχι, ἀπολύτως ὄχι. Αἱ δυτικαὶ Δυνάμεις μᾶς ἀπειλοῦν βίαν, καταστροφὴν τοῦ Θρόνου καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας μας. Τοῦτο εἶνε τὸ ἀναμφισβήτητον. Δύνανται τὴν ἀπειλὴν τῶν νὰ τὴν πραγματοποιήσουν ; Βεβαίως δύνανται. Λοιπὸν ὁ κίνδυνος, ὁ μεγαλύτερος τῶν κινδύνων μᾶς ἐπιτάσσει φρόνησιν καὶ ἡ φρόνησις νὰ ἐνδύσωμεν.

— Ἀλλ' αὐτό, κύριοι, ἀνέκραξεν ὁ Βασιλεὺς, εἶνε ἀτιμία μας ! Κατακρίνομεν ἡμεῖς εἰ ἴδιοι τὸ κίνημα καὶ συνιστῶμεν εἰς τὸν λαὸν τὸ πρωτόκολλον τῆς 9 Αὐγούστου. Παραιτούμεθα εὐτῷ τῶν δικαιο-

μάτων μας, δὲν καταστρέφουμεν τὸ μέλλον μας ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ; Ἡ τιμὴ καὶ τὸ μέλλον δὲν εἶνε μία δύναμις ;

— Βεβαίως, Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ ὑπουργός, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀπατοῦν τὰ φαινόμενα. Αἱ δυτικάι Δυνάμεις, ὅχι βεβαίως μὲ εὐχαρίστησιν των, θὰ θελήσουν τὴν καταστροφὴν μας, ἀλλ' ἂν τὰς ἀναγκάσωμεν, ἂν δὲν ἀρῇσωμεν καμμίαν ἄλλην διέξοδον κινδυνεύομεν νὰ χάσωμεν τὴν ἀνεξαρτησίαν μας. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι δὲν εἶνε καὶ τόσον σύμφωνοι ὡς πρὸς τοῦτο ὡς τὸ ἀποδεικνύει ἡ διαφορετικὴ γλῶσσα τῆς διακοινώσεως τῆς Γαλλίας ἀπὸ ἐκείνην τῆς Ἀγγλίας, ἐν τούτοις ἡ Γαλλία δὲν ἀπεποιήθη νὰ ἐνεργήσῃ ἐκ συμφώνου μὲ τὴν Ἀγγλίαν...

— Βλέπετε ὅτι καὶ ἡ διπλωματικὴ σας ἐπιφύλαξις εἶνε ἐσφαλμένη, διέκοψεν εἰρωνικῶς ὁ Βασιλεὺς. Σὰς ἀπατᾷ ἡ διαφορὰ τοῦ ὕψους...

Ἄλλ' ὁ ὑπουργός ἐξηκολούθησεν.

— ... Ἡ ὁποία Ἀγγλία ἀπειλεῖ τὴν ἀνεξαρτησίαν μας, τοῦθ' ὅπερ σημαίνει, ὅτι δοθείσης ἀνάγκης θὰ βιάσῃ τὴν σύμμαχόν της εἰς τὸ αὐτὸ μέτρον. Ἐπεσώρευσαν λοιπὸν εἰς τὴν διακοινώσιν των ὅλα τὰ δυσάρεστα ἐπακόλουθα διὰ τὴν ἐνδεχόμενην ἀρνήσιν μας, τὸ δὲ ὑπουργεῖόν σου διὰ τῆς θελήσεως τῆς Μεγαλειότητός σου ἔπραξεν ὅλως τὰ ἐναντία, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς ἀξιώσεις τῶν πρέσβων, χωρὶς νὰ ἀτιμασθῇ, μολονότι αἱ Δυνάμεις δὲν ἀποβλέπουν κυρίως εἰς τὰ πρόσωπα, ἀλλ' εἰς τὴν οὐσίαν τοῦτέστι τὴν οὐδετερότητα τῆς Κυβερνήσεώς σου.

— Πῶς ! ἀνέκραξεν ὀργισμένος ὁ Βασιλεὺς, ἐναντίον τῆς Τουρκίας οὐδετερότητα. Νὰ παραιτήσωμεν τοὺς χριστιανούς εἰς τὴν τύχην των !

— Τὴν οὐδετερότητα, Μεγαλειότατε, ἐξηκολούθησεν ὁ ὑπουργός, τὴν ὑποσχέθημεν εἰς τὸν Νεσέτ-μπέην καθὼς καὶ εἰς τὰς Δυνάμεις· μὲ τὰς λέξεις τὴν ἔχομεν. Δὲν ἤμποροῦμεν ν' ἀρνηθῶμεν τὴν αὐτὴν δὲν ὑπολείπεται νέον τι πλὴν τῆς πραγματοποιήσεώς της. Τὴν πραγματικὴν λοιπὸν οὐδετερότητα ἐπιθυμοῦν αἱ Δυνάμεις.

καὶ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ Ὑπουργείου ὡς ἐγγύησιν αὐτῆς, διότι ἡμᾶς πλέον καὶ μὲ τὸ δίκαιόν των δὲν μᾶς ἐμπιστεύονται.

Ὁ Βασιλεὺς προέβη τότε εἰς ἰδίαν ἀποκάλυψιν.

— Ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦνται μόνον εἰς τὸ ν' ἀλλάξω Ὑπουργεῖον, εἶπε, θέλουν νὰ προσδιορίσουν αὐτοὶ τοὺς Ὑπουργούς, ὅχι βέβαια ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους ἔχω ἐγὼ ἐμπιστοσύνην. Τὴν τοιαύτην παραβίασιν τῶν συνταγματικῶν δικαιωμάτων μὲ συμβουλεύετε νὰ δεχθῶ;

— Ὅχι, Μεγαλειότατε! ἀνέκραξεν ὁ Βλάχος. Θὰ σὲ παρακαλέσωμεν μάλιστα ὅλοι θερμοῦς νὰ μὴν ἀφήσῃς δι' ὄνομα Θεοῦ τὰ συνταγματικά δικαιώματα! Νὰ λάβῃ ὕπουργούς τῆς ἐμπιστοσύνης σου καὶ ὁ ἴδιος νὰ τοὺς διορίσῃς.

— Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ ὕπουργός τῆς Δικαιοσύνης, αὐτὰ εἶνε τύποι πλέον. Ὁ ἴδιος βεβαίως θὰ διορίσῃ τοὺς ὕπουργούς σου, ἀλλ' ἡ ἐκλογὴ σου θὰ περιορισθῇ ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τῆς πολιτικῆς περιστάσεως. Δὲν εἶνε πρώτη φορὰ καθ' ἣν πολιτικὴ ἀνάγκη ἠνάγκασε τὴν Μεγαλειότητά σου νὰ διορίσῃ τινὰ ὕπουργόν μόνον διὰ τὸν λόγον, ὅτι ἦτο ἄριστός εἰς Μεγάλῃν Δύναμιν καὶ ἰσχυρότερα Κρατὴ εὐρέθησαν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν.

Καὶ ἐξηκολογήσεν ὑπὸ τὸν αὐτὸν τόνον νὰ διδῇ συμβουλὰς.

— Τοιοῦτοτρόπως, εἶπε, τὸ ζήτημα ἀπλοποιεῖται· ἀφ' ἐνὸς μὲν κίνδυνος βέβαιος καὶ ἀφευκτος εἶνε ἡ ἐπιμονὴ μᾶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ σωτηρία εἶνε ἡ πραγματικὴ οὐδετερότης καὶ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ Ὑπουργείου· τὰ λοιπὰ εἶνε ἐπουσιώδη καὶ δευτερεύοντα.

Καὶ προέβη εἰς τὴν ἀπελπιστικὴν ἀπεικόνισιν τοῦ μέλλοντος.

— Ἐκτὸς τούτου, εἶπεν, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι λόγοι οὐσιώδεις, πολιτικοὶ μάλιστα, ἀποβλέποντες εἰς τὸ συμφέρον τοῦ κινήματος. Ἐὰν δὲν ἐγδῶσωμεν, Μεγαλειότατε, βεβαίως ἡ Ἑλλάς στρατιωκῶς καταλαμβάνεται, ὡς ἀπειλοῦν αἱ Δυνάμεις καὶ οἱ πρέσβεις σου μᾶς πληροφοροῦν. Ἀναφέρω εἰς τὸν ἐλάχιστον ὅρον τὰς συνεπειὰς τῆς καταλήψεως. Σῶζεται μὲν ἡ Ἑλλάς ὡς ἔθνος αὐτόνομον, ἀλλὰ δεσμεύεται εἰς τὸ μέλλον· δὲν θὰ ἔχῃ ἐλευθερίαν.

Ἡ Κατοχή

32

ἀποφάσε^{ως} καὶ ἐνεργείας. Ἡ δὲ ἐλευθερία αὕτη εἶνε οὐσιωδестаτή καὶ διὰ τοὺς ὑποδούλους ἀδελφούς μας καὶ διὰ τὸ Ἑλληνικὸν μέλλον. Ὁ πόλεμος τῆς Κριμαίας θὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺ, διότι αἱ Δυνάμεις τῶν ἀντιπάλων εἶνε ἰσόπαλοι ...

— Ὅχι, διέκοψεν ὁ Βασιλεὺς, ἡ Ρωσσία ἔχει ἀνωτέραν δύναμιν εἰς τὸν Δούναβιν.

— Ἐστω, ἠπεκρίθη ὁ ὑπουργός, ἀλλὰ δὲν ἔχει τὴν θάλασσαν, ἡ ἐλευθερία κίνησις τῶν συμμαχικῶν Δυνάμεων εἰς τὴν Μαύρην θάλασσαν διπλασιάζει καὶ πλέον τὰς δυνάμεις των. Ὁ πόλεμος λοιπὸν θὰ εἶνε διαρκής, εἰς δὲ τὴν διάρκειάν του τίς δύναται νὰ ἐγγυηθῇ τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶν ἐν τῷ μεταξύ;

— Ποῖα, παραδείγματος χάριν; ἠρώτησεν ὁ Βασιλεὺς. Προσδιόρισάτε τα.

— Δύσκολον, εἶπεν ὁ ὑπουργός, πῶς νὰ προῖδω τὰς λεπτομερεῖς ἀγνώστου μέλλοντος· ἀλλ' ἰδοὺ μερικαὶ πιθανότητες. Ἡ Γαλλία βαρυνθῇ διὰ τὸν ζυγόν, ὅστις τῆς ἀφῆρσε πᾶσαν ἐλευθερίαν συζητήσεως, τύπον κ.τ.λ. Ἄν συνέβαινε καμμία ἐπανάστασις εἰς αὐτὴν καὶ οὐδετερωθῇ ἡ ἐξωτερικὴ τῆς ἐνέργεια μένει ἡ Ἀγγλία μόνη ἀδύνατος. Ἄν ὅμως διαδεχθῶν τὴν σημερινὴν Κυβέρνησιν οἱ νομιμόφρονες, οἱ Ὁρλεανισταί, αὐτοὶ ἀλλέως φρονοῦν περὶ τῆς Ἑλλάδος εἶνε φίλοι τῆς.

— Ἀλλὰ τὴν ἐπανάστασιν θὰ τὴν ἔκαμνον οἱ ἐρυθρόσκουφοι, ἀντέτεινεν ὁ Βασιλεὺς, οἱ ὅποιοι εἶνε ἐχθροὶ ἄσπονδοι τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου καὶ θὰ τὸν πολεμήσουν.

— Βεβαίως, παρετήρησεν ὁ ὑπουργός, ἀλλὰ πιθανώτερον εἶνε, ὅτι ἡ Γαλλία εἰς τὴν ἀρχὴν θὰ ἐξουδετερωθῇ ἀπὸ ἐσωτερικῶς σπαραγμοὺς καὶ εἰς τὸ τέλος δὲν θὰ νικήσουν οἱ ἐρυθρόσκουφοι. Ὑποθέσατε πρὸς τοῦτοις ἀργότερον εὐτυχῇ τὰ ὅπλα τῆς Ρωσσίας καὶ ἐνδεχομένην ἐπανάστασιν τῶν χριστιανῶν τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Σερβίας. Εἰς ὅλας αὐτάς τὰς περιστάσεις ἂν τὸ ὑπουργεῖον ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας εὐρεθῇ, ὑποσχεθῇ τώρα οὐδετέρτητα, δὲν εἴσθε ὑπόχρεως νὰ τηρήσετε ταύτην διὰ παντός. Δύ-

νασθε λοιπόν εἰς τὸ μέλλον φυλάσσοντες ἀπὸ τῶρα ἐλευθερίαν ἀποφάσεως ἐνεργείας νὰ βοηθήσετε τὴν ἐπανάστασιν τῆς Θεσσαλίας, Ἡπείρου καὶ Μακεδονίας, καὶ μὲ τὴν μέγαλειτέραν ἐπιτυχίαν, ὅσον ἡ οὐδετερότης δὲν ἐμποδίζει νὰ ὀργανίσετε τὸν στρατόν, κατατάσσοντες εἰς αὐτὸν τοὺς ἐπαναστάτας καὶ αὐξάνοντες τὸ δικαίωμα αὐτοῦ προβάλλοντες δ' ἐν ἀνάγκῃ πρὸς δικαιολόγησιν τὴν εὐλογον ἀφορμὴν τῆς τηρήσεως τῆς κοινῆς ἀσφαλείας. Οὕτω θὰ ἔχωμεν σημαντικὴν αὐξήσιν τοῦ στρατοῦ.

Καὶ ὁ ὑπουργὸς ἐλπίζων, ὅτι κατηνύαζεν οὕτω τὴν ἀνησυχίαν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Βασιλέως, ἐξηκολούθησεν.

— Ἡ οὐδετερότης δὲν ἐμποδίζει τὴν προμήθειαν μέσων διὰ τὸν στρατόν, τὸ δὲ νέον ὑπουργεῖον ἐπειδὴ θὰ εἶνε τῆς ἀρεσκείας τῶν δυτικῶν Δυνάμεων θὰ φιλοτιμηθῇ νὰ λάβῃ καθὼς καὶ αὐτοὶ θὰ φιλοτιμηθοῦν νὰ δώσουν ὀπίσω τὰ κατασχεθέντα εἰς Μελίτην ὕπλα.

Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία ὅχι μόνον δὲν θὰ θελήσουν νὰ καταστρέψουν διὰ παντός εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἰσχύν καὶ ὑπόληψιν τοῦ κόμματός των, ἀλλὰ καὶ διὰ παραχωρήσεων θὰ τὴν αὐξήσουν.

— Καὶ ποῖα ἄλλα θὰ συμβοῦν; ἠρώτησεν ἡ Α. Μεγαλειότης.

— Δὲν ἤξεύρω ποῦ νὰ προῖδω, ἀπήντησεν ὁ ὑπουργός, ἐπιζητῶν καὶ πάλιν νὰ παριστᾷ αἰσιδδόξους ἀπόψεις, ἴσως καὶ δὲν ἐπιστρέψουν ὅλοι οἱ ἐπαναστάται εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ παραμείνουν οἱ πλησιέστεροι μαζί μὲ τοὺς ἐντοπίους καὶ τότε ἀκόμη περισσότερον τακτοποιηθῇ τὸ κίνημα ἢ διατηρηθῇ ὡς οἱ παλαιοὶ κλέφται.

— Θὰ στεροῦνται ὅμως μέσων καὶ πολεμοφοδίων, ἀπήντησεν ὁ Βασιλεὺς.

— Δὲν εἶνε ἀδύνατον, νομίζω, εἶπεν ἐκεῖνος, νὰ προμηθεύωμεν τοιαῦτα κρυφίως εἰς τοὺς ἰδιώτας.

Καὶ ἀπευθυνόμενος ὁ Βασιλεὺς πρὸς τὸν Σοῦτσον ἤρχισε νὰ τοῦ ζητῇ διαφόρους λεπτομερεῖς πληροφoρίας περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπαναστατῶν, τῆς ποσότητος τῶν πολεμοφοδίων, τῶν μέσων καὶ τοῦ τρόπου τῆς μεταφορᾶς αὐτῶν, τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας καὶ περὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἐν γένει τῶν ἐξω ἐπαρχιῶν.

Οὕτω ἰκανὴ παρῆλθεν ὥρα, χωρὶς ὁ Βασιλεὺς νὰ ἐκφέρῃ ὀριστικὴν γνώμην.

Μεθ' ὃ ἐξῆλθε τοῦ γραφείου του προφανῶς διὰ νὰ ἴδῃ τὴν Βασίλισσαν.

Ἐπανερχόμενος ἤρχισε ν' ἀπαντᾷ ὡς ἐξῆς εἰς τὸν ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης :

— Τὰ ἐνδεχόμενα, περὶ τῶν ὁποίων ὠμιλήσατε εἶνε ἀπίθανα καὶ ὁ πόλεμος δὲν θὰ διαρκέσῃ πολὺ· κατὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης πρέπει νὰ εὗρεθoῦν αἱ πλησιέστεραι ἐπαρχίαι εἰς τὰ ὄπλα· ἄλλως κανεὶς δὲν θὰ μᾶς ἐνθυμηθῇ. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας Νεσελρόδ ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα ἔγραψε τὴν ἐγκύκλιόν του καὶ αὐταὶ αἱ δυτικαὶ Δυνάμεις πειθόμεναι τέλος πάντων, ὅτι τὸ κίνημα ὃχι μόνον δὲν εἶνε ἐναντίον τῶν συμφερόντων των, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ἡ αὐξήσις καὶ ἡ ἐνδυναμωσις τῆς Ἑλλάδος ἀποβλέπει εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν συμφέρον, θέλουν μᾶς βοηθήσει, πρέπει ὅμως νὰ ἐγκαρτερήσωμεν, διότι ἀλλέως αὐταὶ δὲν θὰ ἡμπορέσουν νὰ μᾶς δώσουν τὰς ἐπαρχίας τῆς Τουρκίας, τῆς ὁποίας τὴν ἀκεραιότητα ἐκήρυξαν, οὔτε ἡ Ρωσσία δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἐγείρῃ τοιαύτην ἀξίωσιν, ἀφοῦ ἐπαναστασις δὲν θὰ ὑπάρχῃ.

Εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ Βασιλέως ἀπεκρίθη ὁ Προβελέγγιος ὑποστηρίξας τὴν πλήρη ὑποταγὴν εἰς τὰ κελεύσματα τῶν Δυνάμεων.

Ἐπίσης καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Πάϊκος ὠμίλησεν ἤδη ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα.

Ἐπέκειτο ἡ στιγμή νὰ καταλήξουν εἰς συμπέρασμα, ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς ἀνέβαλε τὴν συζήτησιν.

Οἱ ὑπουργοὶ εἶχον ἀποκάμει. Ἐπὶ πέντε ὀλοκλήρους ὥρας διήρκει τὸ συμβούλιον αὐτὸ καὶ δὲν εἶχον προγευματίσει.

— Μεγαλειότατε, παρετήρησεν ἐν τέλει ὁ Πάϊκος, δὲν θὰ μείνῃ καιρὸς νὰ συνταχθῇ ἡ ἀπάντησις, νὰ γείνουν τὰ ἀντίγραφα καὶ ἀποσταλοῦν ἐγκαίρως. Μήπως πρέπει νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τοὺς πρέσβεις παράτασιν τῆς προθεσμίας ;

Με τὴν τελευταίαν ταύτην ἐρώτησιν ὁ Βασιλεὺς ὠργίσθη. Ἐκτύπησε μάλιστα δυνατὰ τὸν ὑπουργὸν εἰς τὸ χέρι λέγων :

— Πῶς εἶπες ; Θέλεις νὰ ζητήσης ἀναβολήν ;

— Ὅχι ! ἀπεκρίθη ἔντρομος ὁ ὑπουργός καὶ ἐσιώπησε.

Μεθ' ὃ ὁ Βασιλεὺς γελῶν εἶπεν εἰς τοὺς ὑπουργούς :

— Πεινάτε, δὲν ἀντέχετε, τὸ βλέπω. Πηγαίνετε νὰ προγευματίσετε καὶ θὰ σᾶς καλέσω καὶ πάλιν ἐντὸς τῆς ἡμέρας.

Ἄλλ' εἰς μάτην ἀνέμειναν τὴν πρόσκλησιν.

Τὴν πρωίαν τῆς ἐπομένης ὁ ὑπουργός τῆς Δικαιοσύνης μετέβη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅπου ἦτο καὶ ὁ ὑπουργός τῶν Οἰκονομικῶν Προβλεγγίος.

Ἀπεφάσισαν καὶ οἱ τρεῖς καὶ ἔγραψεν ὁ Παῖκος τοῦ Βασιλέως περὶ τῆς ἀνάγκης νὰ ζητήσῃ παράτασιν προθεσμίας ἀπὸ τοὺς πρέσβεις.

Οἱ τρεῖς ὑπουργοὶ ἀνυπόμονοι ἀνέμειναν τὴν ἀπάντησιν τοῦ Βασιλέως. Μετ' ὀλίγον ὁ Βασιλεὺς ἐπέστρεψε διάφορα ἔγγραφα τῆς ὑπηρεσίας εἰς τὸν Παῖκον, ἀλλ' εἰς τὸ ἔγγραφον τῆς προθεσμίας δὲν τοῦ ἀπήντησε.

— Πιθανόν, παρετήρησεν ὁ ὑπουργός τῆς Δικαιοσύνης, ὁ Βασιλεὺς ν' ἀπεφάσισε τὴν ἀλλαγὴν τοῦ Ὑπουργείου καὶ ἐπομένως θεωρεῖ περιττὴν πλέον τὴν νέαν προθεσμίαν, διότι κατ' ἀνάγκην θὰ δοθῇ εἰς τὸ νέον Ὑπουργεῖον.

Ἐγερθεὶς τότε ὁ Παῖκος καὶ κτυπῶν μετὴν παλάμην τὸ μέτωπον τοῦ ἔλεγεν ἐν συγκινήσει.

— Πόσον λυποῦμαι, πόσον λυποῦμαι ποῦ δὲν θὰ παρίσταμαι εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν, ὅταν θὰ ἐπικρίνεται ἡ διαγωγὴ τοῦ Ὑπουργείου καὶ ἰδίως ἡ ἰδική μου διὰ ν' ἀπαντήσω!

— Δὲν βλάπτει, τοῦ εἶπεν ὁ Πήλικας, ἀν τὸ κρίνης ἀναγκαῖον ἀπαντᾷς διὰ τῶν ἐφημερίδων.

— Ποτέ, ποτέ, ἀπεκρίθη ἐν ὀργῇ, δὲν γίνομαι ἐφημεριδογράφος.

Καὶ ὑπερβάλλων τὴν προσωπικὴν του εὐθύνην, ἐπειδὴ ἡ προθε-

σμία τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸ τηλεσίγραφον τῶν πρέσβειων ἐπλησίαζε νὰ λήξῃ, μετὰ προηγουμένην συμφωνίαν μετὰ τῶν συναδέλφων του, ἔσπευσεν ἄνευ προειδοποιήσεως τοῦ Βασιλέως καὶ ἀπέστειλεν ἔγγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου εἰδοποιεῖ τοὺς πρέσβεις, ὅτι ἡ ταχθεῖσα προθεσμία δὲν ἤρκεσε καὶ ἐζήτει παράτασιν ὀκτῶ ἡμερῶν, ἵνα ἀποστείλῃ τὴν ἀπάντησιν.

Κ'.

ΠΡΟΑΝΑΚΡΟΥΣΜΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Ὅταν ὁ Ρουὰν ἔλαβε τὴν αἴτησιν παρατάσεως τῆς προθεσμίας ἔδραμεν ἀμέσως εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Οὐαίξ, παρὰ τῷ ὁποίῳ εὐρίσκετο ὁ ἀνταποκριτὴς τῶν «Καιρῶν» τοῦ Λονδίνου Φίνλεϋ.

— Ὅποια αὐθάδεια ! εἶπε μόνις εἰσερχόμενος. Νομίζουν, ὅτι ἀστειευόμεθα.

— Αὐτὸ βλέπω καὶ ἐγώ, ὑπέλαβεν ὁ Οὐαίξ.

— Ἐν πάσῃ περιπτώσει, παρετήρησεν ὁ Ρουὰν, ἔχομεν τὸ δεύτερον γεγονός. Ἡ περίφημος ἔξοδος ἐματαιώθη, τώρα ἀρχίζει ὁ εὐλογος τρόμος.

— Καὶ τί ἄρά γε ἐπιζητεῖ ἡ Α. Μ. μετὰ τὴν παράτασιν αὐτὴν ; ἠρώτησεν ὁ Ἄγγλος ἀνταποκριτὴς.

— Προφανῶς νὰ μᾶς ἀπατήσῃ ἐκ νέου ! ἀπήντησεν ὁ Οὐαίξ. Ἀλλὰ δὲν εἶνε πλέον δυνατόν.

— 'Εν τούτοις, παρατήρησε μὲ λεπτόν πνεῦμα κακεντρεχείας ὁ Ἀγγλος ἀνταποκριτής, ἴσως νὰ ἀπεφασίσθῃ πράγματι ἡ ὑποχώρησις καὶ τότε τὰ πάντα ματαιοῦνται.

— Ἀλλά καὶ ὁ κίνδυνος νὰ ἐπαναληφθῶν τὰ αὐτὰ δὲν ἐκλείπει ! ἀπήντησεν ὁ Γάλλος πρεσβευτὴν. Ὅχι, ἡ κατοχὴ πρέπει νὰ συντελεσθῇ ὅπωςδὴποτε.

Ὁ Φίνλεϋ ἐγέλασεν.

— Ἀδύνατον, εἶπε, νὰ φαντασθῇτε ὅποια ἐπιπολαιότης πνεύματος βασιλεύει εἰς αὐτὴν τὴν χώραν. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι πιστεύουν σοβαρῶς, καὶ λέγουν, ὅτι αἱ δύο Δυνάμεις ἀπειλοῦν ἀπλῶς καὶ δὲν θὰ πραγματοποιήσουν τὰς ἀπειλάς των, ὅτι ἀρκεῖ νὰ ἐπισπευθῇ ἡ δράσις τῶν ἐπαναστατῶν καὶ τοῦ στρατοῦ καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν θὰ φθάσουν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸ τοῦ ἡμεῖς προλάβωμεν νὰ τοὺς ἐμποδίσωμεν ... Εἰς πολὺ σοβαρὸς θεωρούμενος κύριος ἐτόλμησε νὰ μοῦ ἐκφράσῃ χθὲς αὐτὴν τὴν πεποίθησιν. «Κύριε Φίνλεϋ, μοῦ ἔλεγεν ἐπιμόνως, δὲν πιστεύω αἱ Δυνάμεις νὰ μᾶς ἀπειλοῦν σοβαρῶς.» Ἐνόησα, ὅτι ἡ ἀκριβὴς ἀπάντησις ἤθελε τοῦ προξενήσει ὀδύνην, τὸν ἐλυπήθην καὶ τοῦ ἀπήντησα : «Καὶ ἐγὼ δὲν τὸ πιστεύω». Βραδύτερον ἐπληροφορήθην, ὅτι τὴν ἀπάντησίν μου αὐτὴν ὁ κύριος αὐτὸς διεβίβασεν εἰς ἕνα ἀστυνόμον, ὁ ἀστυνόμος τὴν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Ἀμβροσιάδην καὶ ἐλπίζω ὁ κ. ὑπουργὸς νὰ ἐπληροφόρησεν οὕτω θετικῶς ὁλόκληρον τὸ ὑπουργεῖον.

Γέλωτες ὑπεδέχθησαν τοὺς λόγους τοῦ Φίνλεϋ, μεθ' ὃ ὁ Οὐαίς ἔσπευσε νὰ εἶπῃ σοβαρῶς πρὸς τὸν συνάδελφόν του.

— Ἐσκέφθην, ὅτι ἡ μόνη ἀρμόζουσα ἀπάντησις εἰς αὐτὴν τὴν ἀπρεπῆ αἴτησιν τοῦ κ. Παΐκου εἶνε νὰ παρακαλέσωμεν τὸν ἐν Πειραιεὶ Ἀγγλον ναύαρχον νὰ προβῇ εἰς τὸ πρῶτον μέτρον τοῦ σωφρονισμοῦ μέχρις οὗ καταφθάσῃ ὅλος ὁ στόλος μετὰ τῶν στρατευμάτων τῆς κατοχῆς.

— Καὶ ποῦθεν εἶνε τὸ μέτρον αὐτό ; ἠρώτησε μετὰ χαρᾶς ὁ Ρουάν.

— Ν' ἀποστείλῃ ὁ ναύαρχος ἔγγραφον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυ-

θέρνησιν, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ παραγγέλλεται αὕτη, ὅπως τὰ ἑλληνικά πλοῖα παραμένουν εἰς τὰς θέσεις, ὅπου εὐρίσκονται καὶ νὰ μὴ ἀναχωροῦν.

— Θαυμάσια ! θαυμάσια ! ἔλεγεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας.

Καὶ ἐστάλη πάραυτα εἰς Πειραιᾶ ἡ σχετικὴ διαταγὴ εἰς τὸν Ἀγγλον ναύαρχον. Μετὰ δύο ὥρας ὁ Κριεζῆς εἰδοποιεῖτο νὰ κρατῇ τὰ πλοῖα εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς καὶ τοῦ Πόρου, ἄλλως αἱ συνέπειαι θὰ ἦσαν, ὅτι θὰ ἐθεωροῦντο ἐχθρικά καὶ θὰ ὑπέκειντο εἰς πολεμικὴν ἐπίθεσιν.

Ἦτο τὸ προανάκρουσμα τῆς κατοχῆς. Τρόμος κατέλαβε τοὺς ὑπουργούς. Ἐζήτησαν κατ' ἐπανάληψιν νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὸν Βασιλέα, ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐδέχετο αὐτοὺς ἐργαζόμενος ἀποκλειστικῶς μετὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν.

Ἦδη κατ' ἐντολὴν τοῦ Βασιλέως καὶ τὰ τελευταῖα ἐν Πελοποννήσῳ στρατεύματα διετάχθησαν νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν μεθόριον. Ἐξω δὲ καὶ πάλιν διεδίδετο, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτο ἔτοιμος νὰ ἐξέλθῃ. Ἡ εἰδησις αὕτη, μολονότι δὲν ἦτο βάσιμος πλέον, ἐνῶ ἐπροξένει χάραν εἰς τὴν κοινωνίαν, ἔφερε τὸν τρόμον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὑπουργῶν.

Ὁ Πήλικας ἔλεγε πρὸς τὸν Προβελέγγιον.

— Νὰ εἶνε πάλιν ἄρά γε ἀληθὲς αὐτό ; Τότε ὠρισμένως βαδίζομεν εἰς ἀνεπανόρθωτον συμφοράν.

Ἀπεφάσισαν καὶ μετέβησαν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ἵνα μεταπεισοῦν τὸν Βλάχον καὶ ὑποβάλῃ καὶ αὐτὸς παραίτησιν, διότι ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας εἶχε μεταβάλλει γνώμην καὶ δὲν ἐπέμενεν εἰς τὴν ἀρχικὴν του ἀπόφασιν περὶ παραίτησεως.

Τὸν εὖρον μόνον καὶ ἥσυχον. Ὁ Πήλικας συμφώνως μὲ τὰς γνώστας του ιδέας τοῦ παρέστησεν ὅσον ἡδύνατο ζωηρότερον τὴν βεβαιότητα τοῦ κινδύνου τῆς πατρίδος καὶ ὡς μόνον μέσον τῆς σωτηρίας τὴν παραίτησίν των, ἀφοῦ ὁ Βασιλεὺς δὲν ἤθελε νὰ μεταβάλῃ πολιτικὴν.

— Μὰ ἀφοῦ εἶδατε, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἴσα-ἴσα δὲν θέλει νὰ παραιτηθῶμεν ; ἔλεγεν ὁ Βλάχος. Μὲ τὴν παραίτησίν μας δὲν θὰ τὸν φέρωμεν εἰς ἀπελπιστικὴν θέσιν ;

— Ἐγώ, κύριε Βλάχε, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ Πήλικας, ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ 1835. Δὲν ἔχασα οὔτε περιουσίαν, οὔτε γονεῖς, οὔτε ἀδελφούς, οὔτε τέκνα εἰς τὴν ἐπανάστασιν· ἐπτὰ χρόνους δὲν ἐκακοπάθησα πολεμῶν εἰς τὰ βουνὰ καὶ στερούμενος τῶν πάντων· ἀλλὰ σὺ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔπραξες, τὰ ἔπαθες. Δὲν λυπεῖσαι λοιπὸν τοὺς κόπους σου, τὰς θυσίας σου, τὴν πατρίδα σου ; Καταστρεφόμεθα μόνοι μας, ἀφοῦ καὶ οἱ ξένοι πρέσβεις καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Βαυαρίας καὶ Πρωσίας ἐρωτοῦν : Δὲν ἔχουν πατριωτισμὸν οἱ Ἕλληνες ὑπουργοί ; Διατί δὲν παραιτοῦνται, ἀφοῦ βλέπουν ὅτι ἡ πολιτικὴ τοῦ Βασιλέως δὲν συμφέρει εἰς τὴν πατρίδα των ; Δὲν ἀκούεις ἐπὶ τέλους, ὅτι ὁ Βασιλεὺς μὴ ἀπαντῶν εἶνε ὡς νὰ ἀναγγέλλῃ εἰς τοὺς πρέσβεις, ὅτι τὸ Ὑπουργεῖόν του ἀπορρίπτει τὰς διακοινώσεις τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας ;

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης ἐκλόνισαν τὸν Βλάχον, ὁ ὅποιος ὑπεσχέθη νὰ παραιτηθῇ, ἐὰν ἐγκαίρως ὁ Βασιλεὺς δὲν προσεκάλει τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ἵνα ληφθῇ ὀριστικὴ ἀπόφασις περὶ τοῦ πρακτέου.

— Τώρα δὲν ὑπολείπεται ἄλλο, εἶπεν ἐν συμπεράσματι ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἢ νὰ ὑπάγωμεν καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸν Παῖκον νὰ πείσωμεν αὐτόν, διότι, ἐνῷ ἔχει τὰς αὐτὰς μετὰ ἡμᾶς σκέψεις, δὲν θέλει ἐν τούτοις νὰ παραιτηθῇ. Ὡς πρὸς τὸν ναύαρχον καὶ τὸν Σοῦτσον οὔτε λόγος νὰ γίνηται· ἀλλ' ὅταν εἴμεθα ὅλοι οἱ ἄλλοι ἔχομεν τὴν πλειονοψηφίαν καὶ εἶνε τὸ ἴδιον.

Τὴν πρωτὰν μετέβησαν πράγματι εἰς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ οἱ τρεῖς, ἀλλ' ὁ Παῖκος ἔμεινεν ἀνένδοτος.

— Ἀναγνωρίζω τοὺς κινδύνους, ἔλεγεν, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἠμπορῶ νὰ πράξω ὡς πρὸς αὐτὸ ἐν δὲν ἀκούσω τὸν Βασιλέα.

Ὁ Πήλικας, ὁ ὑποκρινὼν ταῦτα πάντα, ἐσκέφθη τότε ὅτι ἐν

τοῦ ὑπελείπετο νὰ πράξῃ, νὰ μετέλθῃ τελευταίαν ἀπόπειραν νὰ μεταπίσῃ αὐτὸν τὸν Βασιλέα.

Καὶ κατ' εὐθεΐαν μὲν νὰ τὸ πράξῃ ἡσθάνετο, ὅτι ἦτο ἀδύνατον, γενομένης ἤδη τοιαύτης ἀποπείρας. Διανοήθη λοιπὸν νὰ εὕρῃ πρόσωπον δυνάμενον νὰ ἐπηρεάσῃ τὸν Βασιλέα καὶ ὡς τοιοῦτον ἐξέλεξε τὸν τέως ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος Μεταξᾶν, ὅστις ἀπὸ τῆς εἰς Ἀθήνας ἐπανόδου τοῦ ἔβλεπε τακτικῶς τὸν Βασιλέα.

Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ μεταβῇ εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Μεταξᾶ καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν γνώμην του καὶ νὰ τὸν πείσῃ περὶ τῆς ἀνάγκης νὰ ἐνδώσῃ ὁ Βασιλεὺς.

Προηγουμένως τὸν ἠρώτησε τί ἐσκέπτετο ὁ Βασιλεὺς καὶ τί ἔλεγε πρὸς αὐτόν.

— Τὸν λυποῦμαι τὸν δυστυχῆ, ἀπήντησεν ἐκεῖνος· δύνασθε νὰ φαντασθῇτε τί μοῦ λέγει, ὅσα καὶ πρὸς πάντα, ὅστις τὸν πλησιάζει. Ἐγὼ ὅμως τί νὰ τοῦ εἰπῶ δὲν ἠξέυρω. Εἶνε δεινὴ ἡ θέσις του.

— Ἀλλὰ προφανὴς ἡ λύσις, παρετήρησεν ὁ ὑπουργός.

— Ποία ;

— Ν' ἀλλάξῃ Ὑπουργεῖον καὶ νὰ δεχθῇ τὴν οὐδετερότητα.

— Δύσκολον, δύσκολον πολὺ, εἶπεν ὁ Μεταξᾶς· ἡ καλλιτέρα λύσις καὶ σήμερον θὰ ἦτο νὰ ἐξέλθῃ ἔξω, ἂν ἔλθουν οἱ Ἀγγλογάλλοι, ἀλλὰ πάλιν μανθάνω ὅτι δὲν ἔχετε ὅπλα, χρήματα, πολεμοφόδια.

Τότε ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἤρχισε νὰ τοῦ ἐκθέτῃ λεπτομερῶς τὰς γνωστάς του ιδέας, καταλήξας εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ μόνη θεραπεία ἦτο ἡ ἀλλαγὴ τοῦ Ὑπουργείου καὶ ὅτι τὸ νέον Ὑπουργεῖον ἔπρεπε νὰ εἶνε τῆς ἀρεσκείας τῶν δύο πρέσβειων Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας.

Περὶ τὸ τέλος τῆς συνδιαλέξεως ταύτης ὁ Μεταξᾶς παρατηρήσας τὸ ὥρολόγιόν του εἶπεν εἰς τὸν ὑπουργόν, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὰ Ἀνάκτορα, διότι τὸν ἀνέμενον ὁ Βασιλεὺς.

Ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας ὁ ὑπουργός καὶ τὸν συνώδευσεν ἕως

ἐκεῖ ὁμιλῶν καθ' ὁδὸν πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος, προτρέπων αὐτὸν νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐπηρεάσῃ τὸν Βασιλέα.

Ὅτε ἔφθασαν εἰς τὴν πλατεῖαν τῶν Ἀνακτόρων, εἰς χωροφύλαξ ἐπλησίασε τὸν ὑπουργόν καὶ τοῦ εἶπεν, ὅτι τὸν ἐξήτει ἀμέσως ὁ Βασιλεὺς.

Ἴδου πῶς τὰ τῆς συναντήσεως ἐκείνης διηγείτο βραδύτερον ὁ ὑπουργός εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του, μολοντί ἡ ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν εἶχε προξενήσει εἰς αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς παρίστατο ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον.

«— Ἐχάρην, ἔγραφεν ὁ ὑπουργός, σκεπτόμενος ὅτι θὰ ἐπαρυσιαζόμην ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως μὲ τὸν Μεταξᾶν, ὅστις ἦτο προσημασμένος καὶ ἐγνώριζε τί νὰ εἰπῇ. Εἰσῆχθη ὁ Μεταξᾶς ὑπὸ ὑπασπιστοῦ εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Βασιλέως. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ὁ Βασιλεὺς ἐξῆλθε μόνος εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Θρόνου καὶ ἐκεῖ μὲ προσεκάλεσεν. Ἦτο εἰς ἐλσεινὴν κατάστασιν· ἐφαίνετο κῦπνος, ἰσχνός· τὸ πρόσωπόν του ἦτο κἀθιδρον καὶ ἡ ὄψις του ἡλκισμένη. Καὶ ἐνῶ ἀνέμενον νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν διακοινώσεων μου ἐξήτοῦσε τὸν λόγον, διατί δὲν παρεδέχθημεν τὴν γνώμην του, ὅπως ὁ σῖτος δοθῇ ὡς δάνειον εἰς τὸν δῆμον τῆς Ὑδρας, διότι πρὸ τινων ἡμερῶν εἵχαμεν σκεφθῇ εἰς Ὑπουργικὸν Συμβούλιον νὰ βοηθήσωμεν τὸν πτωχὸν λαὸν τῆς Ὑδρας, ὅστις ἐστερεῖτο ἐργασίας καὶ ἐκινδύνευε καὶ ἡ δημοσία ἀσφάλεια, στέλλοντες σῖτον τοῦ δημοσίου διὰ νὰ πωληθῇ εἰς μικρὰν τιμὴν.

»Καὶ ὁ μὲν ὑπουργός τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπεστήριξε κατὰ διαταγὴν τοῦ Βασιλέως νὰ δοθῇ ὡς δάνειον εἰς τὸν Δῆμον, ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ἡ ὑπόθεσις ἦτο ἐπείγουσα καὶ διὰ νὰ διατηρηθοῦν αἱ διατυπώσεις τοῦ δανείου θ' ἀπητοῦντο πολλαὶ ἡμέραι, εἴμεθα ἐναντίοι. Καὶ ἀφοῦ τοῦ εἶπον τοὺς λόγους μου ἀπεδείκνυε σιγὰ περιπατῶν καὶ σιγὰ ὁμιλῶν, προτιμωτέρα τὴν ἰδικήν του λέγων ὅτι ἂν δώσωμεν τὸ παράδειγμα εἰς τὴν Ὑδραν, ἐπειδὴ ἡ πενία μαστίζει πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, θὰ ζητοῦν ἀπὸ παντοῦ καὶ δὲν θὰ δυνηθῶμεν ν' ἀνταποκριθῶμεν καὶ θὰ γείνη αἰτία καταχρήσεων καὶ ἀφοῦ παρε-

δέχθη ὅτι ἡ γνώμη του εἶνε προτιμότερα, μὲ ἠρώτησεν ; Ἐχομεν τίποτε ἄλλο ; — Καὶ τί ἄλλο, Μεγαλειότατε ; τοῦ ἀπήντησα. — Τὴν ἀπόφασιν τῆς Κυβερνήσεώς σου ἐπὶ τῶν διακοινώσεων. Μὲ ἀπαιρέτισε λέγων: Εἰς τοῦτο καταγίνομαι».

Τὴν ἐπομένην πρωτὴν ὁ Πήλικας μετέβη παρὰ τῷ Μεταξᾷ νὰ μάθῃ τί ἀπέγεινεν.

— Ἐγώ, εἶπεν ὁ Μεταξᾶς, εἶχα τὸν φόβον μήπως, ἀφοῦ ὁ Βασιλεὺς ἀρχίσῃ νὰ ἐνδίδῃ δὲν δυνηθῇ νὰ κρατηθῇ εἰς τὸν κατήφορον, σπρωχνόμενος ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖόν του καὶ τὴν βίαν τῶν πρέσβεων. Τοῦ ὠμίλησα ἀρκετὰ καὶ τοῦ εἶπον, ὅτι ἀφοῦ τὰ πράγματα ἔφθασαν ἕως αὐτοῦ τοῦ σημείου, ὥφειλε νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς Δυνάμεις καὶ ν' ἀλλάξῃ Ὑπουργεῖον.

— Καὶ τί σὰς ἀπήντησεν ;

— Ἐφάνη ὅτι μὲ ἤκουσε μετὰ προσοχῆς καὶ ὅτι ἐπρόβλεπε τοιαύτην λύσιν κατ' ἀνάγκην. Δι' αὐτὸ μάλιστα μὲ ἠρώτησε περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν νέων ὑπουργῶν. Ἀνέφερα τὰ ὀνόματα Μαυροκορδάτου, Ἀργυροπούλου, Κανάρη, Καλλέργη, Καλλιγᾶ, Λασσάνη. Τότε μοῦ ἐζήτησε τὴν γνώμην του διὰ μερικοὺς ἐπ' αὐτούς. Τοῦ εἶπα τὰς σκέψεις μου. Ἐπειτα ἔφερε τὸν λόγον εἰς τὰ βίαια μέτρα, τὰ ὅποια ὁ Οὐάις ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ καὶ δίδων τέρμα εἰς τὴν ἀκρόασιν προσέθηκεν : «Ὅλα θὰ γείνουν, ἢ κατ' ἐμοῦ βία θὰ ἐκασκηθῇ μέχρι τέλους».

Ὁ Πήλικας ἡσθάνθη δυσφορίαν ἐκ τῶν τελευταίων τούτων λόγων τοῦ Μεταξᾶ, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἐλπίδος, ὅτι ἀφοῦ ὁ Βασιλεὺς ἤρχισεν ὁμιλῶν περὶ τοῦ μέλλοντος Ὑπουργείου ἦτο ἀποφασισμένος νὰ ἐνδώσῃ.

Καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα αὐτὴν μετέβη εἰς τοῦ Προβελεγγίου. Τὸν εὔρε κλινήρην. Πλησίον του ἐκάθητο ὁ Βλάχος.

— Ἐπὶ τέλους, τοὺς εἶπεν, ὑπάρχουν διδόμενα, ὅτι ὁ Βασιλεὺς θὰ ἐνδώσῃ.

— Πῶς τὸ γνωρίζεις ; ἠρώτησεν ὁ Προβελέγγιος ἀνατιναχθεὶς ἐν χαρᾷ ἐκ τῆς κλίνης του.

Τοὺς ἀφηγήθη τὰ λεχθέντα παρὰ τοῦ Μεταξᾶ.

— Ἀμφιβάλλω, παρετήρησεν ὁ Βλάχος.

— Καὶ ἐγώ, εἶπε τώρα μετὰ δισταγμοῦ ὁ Προβελέγγιος.

Καὶ προσέθηκε :

— Γνωρίζω τὸν Βασιλέα. Κἄποτε φαίνεται, ὅτι συμερίζεται τὴν γνώμην τῶν μετ' αὐτοῦ συνδιαλεγομένων διὰ τὰ ἐμβαθύνει περισσότερο εἰς τὰς σκέψεις των. Ἐγὼ φρονῶ, ὅτι βεβαίως θὰ ἐνδώσῃ, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν ἐσχάτην βίαν.

Ὁ Πήλικας ἤρχισε καὶ πάλιν νὰ μεμψιμοιρῇ, νὰ αἰτιάται τὸν Βασιλέα, ὅτι ἐξέθεσεν αὐτοὺς εἰς δυσφήμισιν ἀπέναντι τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἱστορίας. Οἱ λόγοι του καθίστων τὴν ἀπελπισίαν ζοφερώτεραν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἄλλων.

Ὁ Προβελέγγιος ἐν τούτοις ἠγέρθη τῆς κλίνης καὶ κατ' ἐπιμονὴν προτροπὴν τοῦ Πήλικα συνήνεσε νὰ μεταβῇ εἰς τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἵνα μάθουν τι ὀριστικώτερον.

Ἦτο δὲ καὶ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον διὰ τὸ δάνειον τῆς Ὑδρας. Ὁ Σοῦτσος προσῆλθε βιαστικὸς καὶ ἀνήγγειλεν, ὅτι χωροφύλαξ τὸν ἐζητεῖ ν' ἀνέλθῃ εἰς τὰ Ἀνάκτορα. Παραδόξως καὶ αὐτὸς ἐπανέλαβε σχεδὸν τοὺς λόγους τοῦ Μεταξᾶ, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ὀμίλει περὶ τοῦ νέου Ὑπουργείου, ὅτι ἦτο ἀποφασισμένος νὰ ἐνδώσῃ καὶ γνωρίζων νὰ ὑπακούῃ τυφλῶς εἰς τὸν Βασιλέα ἀνήγγειλεν ὡς εὐχάριστον τὴν νέαν ταύτην τροπὴν τῶν πραγμάτων.

Ἰδὼν τὸν Πήλικαν, πρὸς τὸν ὅποῖον τοςάκις εἶχεν ὀμιλήσει μετὰ πικρίας, τοῦ εἶπε θλίβων τὴν χεῖρά του καὶ δίδων οὕτω τὴν ἀπαρχὴν τῆς συνδιαλλαγῆς :

— Θὰ γείνη ἡ ἐπιθυμία σου, ἡσύχασε.

Ἐν τούτοις ἐκ τῶν λόγων αὐτῶν ὁ Πήλικας δὲν ἦτο ἐντελῶς ἡσυχος· ἀφοῦ τὸ συμβούλιον ἔληξε μετέβη τὴν ἐσπέραν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν.

Μόλις εἰσῆλθεν, ὁ Σοῦτσος τοῦ εἶπε :

— Χθὲς καὶ ἐγὼ ἐπίστευα εὐλικρινῶς ὅσα σὰς εἶπα, μὲ εἶχαν διαβεβαιώσει, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐπέισθη ἀπὸ τὸν Μεταξᾶ ν' ἀλλάξῃ

Ἵπουργεῖον καὶ νὰ ἐνδώσῃ. Δὲν ὑπῆρχε πλέον διαταγμός. Σήμερον ἐπῆγα καὶ ἐπερίμενα ἄρκετὴν ὥραν· ἐπειδὴ ὁ Βασιλεὺς συνωμίλει με τὸν Πάϊκον· ἀφοῦ οὗτος ἐξῆλθεν, εἰσέρχομαι. Ὁ Βασιλεὺς ἦτο ἄλλος πλέον, ἐγὼ τοῦ ὠμιλοῦσα περὶ τοῦ νέου Ἵπουργείου καὶ αὐτὸς μου ὠμιλοῦσε διὰ πολεμοφόδια.

— Γνωρίζω τίς ἐπέφερε τὴν μεταβολὴν ταύτην, εἶπεν ὁ Πήλικας.

Ὁ Σοῦτσος ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν, μεθ' ὃ ἠρώτησεν :

— Ὁ Πάϊκος ἴσως ;

Τὸ ὄνομα αὐτό, τὸ ὅποιον ὁ Σοῦτσος ἰδὼν τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς τοῦ Βασιλέως ἐπρόφερε κατὰ τύχην μᾶλλον ἢ σπουδαίως, ἦτο ἄρκετόν διὰ νὰ ἐξεγείρῃ τὰς ὑπονοίας τοῦ Πήλικα, ὅστις κατηγόρει πάντοτε τὸν Πάϊκον, ὅτι ἵνα κερδίσῃ καιρὸν καὶ ἀποκτήσῃ τὰ προσόντα τοῦ γερουσιαστοῦ δὲν ἤθελε νὰ ὑποβάλῃ τὴν παραίτησίν του καὶ παρέτεινεν ἐπίτηδες τὴν κατάστασιν.

— Ἄς μένῃ ἡσυχος ὁ κ. Πάϊκος, ἀνεφώνησε, καὶ ἡ ἰδιοτελεία του δὲν θὰ νικήσῃ. Ἀφοῦ μάλιστα καὶ ὁ Βλάχος μᾶς ὑπεσχέθη νὰ παραιτηθῇ, ὁ Βασιλεὺς δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ κρατήσῃ τὸ παρὸν Ἵπουργεῖον.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν χωροφύλαξ ἐκ τῶν Ἀνακτόρων ἐζήτησε τὸν Σοῦτσον, ὅστις ὑπεσχέθη εἰς τὸν συνάδελφόν του νὰ τὸν συναντήσῃ τὴν αὐτὴν ἐσπέραν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης.

Ὁ Πήλικας ἀνέμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ μίαν ὥραν, ἀνυπομονῶν δὲ ἀνῆλθεν εἰς τὰ Ἀνάκτορα. Ἦτο ἐννάτῃ ὅταν εἶδεν αὐτὸν ἐξερχόμενον.

— Λοιπόν ; τὸν ἠρώτησεν ἐναγωνίως.

— Ὁ Βασιλεὺς εἶνε ἀνένδοτος ! ἀπεκρίθη ὁ Σοῦτσος.

Καὶ ἀμφότεροι ἤρχισαν διευθυνόμενοι πεζῇ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ καθηγητοῦ Ἰωάννου Σούτσου, ἀδελφοῦ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν.

Ἐκεῖ καὶ πάλιν ὁ Πήλικας ἐξερράγη :

— Ἀκουσέ με, κύριε Σοῦτσε, ἔλεγεν· ὡς πηγαίνουν τὰ πράγ-

ματα, βαδίζομεν πρὸς τὴν καταστροφὴν. Ὁ Βασιλεὺς, ὡς φαίνεται, μόνος δὲν δύναται νὰ τὸ ἀντιληφθῇ, ἔχομεν λοιπὸν καθῆκον ἡμεῖς νὰ τοῦ τὸ ὑποδείξωμεν, ἄλλως φέρομεν μεγίστην εὐθύνην ἀπέναντι τοῦ ἔθνους. Σὲ θερμοπαρκαλῶ λοιπὸν καὶ σὲ ἐξορκίζω νὰ ἐνωθῇς μὲ ἡμᾶς καὶ νὰ δώσωμεν τὴν παραίτησίν μας. Ὁ Βλάχος ἐπείσθη τέλος καὶ δίδει τὴν παραίτησίν του, ἂν τὴν δώσης καὶ σὺ τότε ἀναγκάζομεν τὸν Βασιλέα νὰ σώσῃ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος. Πῶς τὸ ἐπιτρέπει ἡ φιλοτιμία σου νὰ μείνωμεν ὑπουργοὶ διὰ νὰ ἔλθουν οἱ Ἀγγλογάλλοι νὰ μᾶς διώξουν καὶ νὰ εἴμεθα μισητοὶ αἰώνως εἰς τὸ δυστυχὲς ἔθνος μας ; Ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν ἐγκαταλείπω κληρονόμους τοῦ ὀνόματός μου, σὺ ὅμως θ' ἀφήσης τῶν παιδιῶν σου κληρονομίαν, τὸν τίτλον τοῦ προδότου καὶ τοῦ καταστροφέως τῆς πατρίδος....

Ἡ ρητορική αὐτὴ, ἡ πλήρης ἀνησυχίας καὶ τρόμου, ἤρχισε νὰ προξενῇ κῆποιαν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Σοῦτσον, εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει καὶ ὁ ἄδελφός του καθηγητής, ὁ ὁποῖος τὸν προέτρπε ν' ἀποδεχθῇ τὴν πρότασιν τοῦ Πήλικα.

— Βεβαίως, ἀπεκρίθη, ὅσα δεινὰ προεῖπες ἀρχίζουν νὰ πραγματοποιῶνται καὶ ἴσως συμβοῦν χειρότερα.

— Ἰδοὺ λοιπὸν, διέκοψεν ὁ Πήλικας.

— Ἀλλὰ μὴ λησμονῇς, ἐξηκολούθησεν ἐκεῖνος ἐπανευρίσκων τὸν πρῶτον ἐνθουσιασμόν του, ὅτι ἐγὼ εἶμαι στρατιωτικὸς καὶ χρεωστῶ τυφλὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν Βασιλέα. Μίαν ζωὴν ἔχω, ὅταν ὁ Βασιλεὺς μοῦ εἴπῃ ν' ἀποθάνω θὰ ἀποθάνω· δὲν εἴμπορῶ λοιπὸν νὰ τὸν ἐγκαταλείψω.

— Ὅχι, ἐπέμεινε σκληρῶς ὁ Πήλικας, δὲν εἶσαι τώρα στρατιωτικὸς, ἀλλὰ σύμβουλος τοῦ Στέμματος καὶ ὡς τοιοῦτος ὀρεῖλεις νὰ πράξῃς πᾶν ὅ,τι ὑπαγορεύει ἡ φρόνησις καὶ τὸ συμφέρον τοῦ ἔθνους.

— Καὶ αὐτὸ δὲν νομίζεις, ὅτι τὸ γνωρίζει καλλίτερον ἀπὸ ἡμᾶς ὁ Βασιλεὺς ; ἀνέκρχεν ὁ Σοῦτσος.

Καὶ ἀρχίζων νὰ σκέπτεται, ὅτι πρὸς στιγμὴν ἐπλανήθη, εἶπεν :

— Ἐγὼ πρῶτος ἐκ πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας εἶχα λάβει καὶ ἐνόμιζα θετικὰς, σοῦ εἶπα, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτον ἔτοιμος νὰ ὑποχωρήσῃ. Τότε δὲν θὰ ὑπῆρχε δισταγμὸς δι' ἐμὲ νὰ ὑποχωρήσω μαζί του, διότι αὐτὸ θὰ ἀπῆτει τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος. Ἀλλὰ τώρα βλέπω, ὅτι ὁ Βασιλεὺς μένει ἀνένδοτος. Αὐτὸς γνωρίζει καλλίτερον ἅπῃ σὲ καὶ ἀπὸ ἐμὲ τί ὀφείλει νὰ πράξῃ ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα. Ἀδιάφορον ἂν διὰ τῆς καταστροφῆς θέλει νὰ διεκδικήσῃ τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος, φαίνεται, ὅτι ἄνευ ὕλικῶν θυσιῶν ἡ ἠθικὴ νίκη εἶνε ἀδύνατος....

Ἦδη ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἐπανευρίσκει εἰς τὴν ψυχὴν του τὸ παλαιὸν κατὰ τοῦ Σούτσου μῖσος, ὅλην ἐκείνην τὴν περιφρόνησιν, ὡς ἐνόμιζε, τὴν ὁποίαν τοῦ ἐπροκάλει ἡ ἀνεύθυνος καὶ πορητικὴ ἀντίληψις τῶν πραγμάτων πατὰ τοῦ συναδέλφου του. Καὶ ἐνῷ οὗτος ὠμίλει εἰς τὸν αὐτὸν ἐνθουσιῶδη τόνον ἐξαίρων τὸ φρόνημα καὶ τὸν πατριωτισμὸν τοῦ Βασιλέως, ἡγέρθη ἀπετόμως τῆς θέσεώς του, ἀπεχαιρέτισε δι' ὀλίγων λέξεων τὸν Σούτσον καὶ ἀπῆλθεν.

Ἦτο μεσονύκτιον, οἱ δρόμοι ἔρημοι. Εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπλανῶντο φεύγοντα εἰς τὴν διώξιν σφοδροῦ ἀνέμου μεγάλα σύννεφα κάτω ἀπὸ τὸ ὥχρον φῶς τῆς σελήνης, ἡ ὁποία ὑπὸ τὴν διώξιν ἐκείνην εὗρισκε στιγμὰς ν' ἀναφαίνεται μὲ τὸ ὀλοστρόγγυλον πρόσωπόν της γεμάτο εἰρωνείαν. Τὴν ἐκφρασίαν τῆς αὐτῆς βεβαίως ἀπηύθυνε πρὸς τὰ διωκόμενα δειλὰ ἐκεῖνα ἐναέρια ἔρμαια, τὰ ὁποῖα ὅσω πεισμόνως ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἐδιώκοντο καὶ μετεβάλλοντο εἰς ράκη, τόσον ἀπὸ νότου συνεσπρεύοντο θέλοντα νὰ κρύψουν τὴν φαιδρὰν τῆς ὄψιν, νὰ φέρουν ἐν μέσῳ τοῦ ἕαρος μίαν ἀταίριαστον εἰκόνα χειμῶνος. Μὲ τὸ φῶς τῆς, τὸ ὁποῖον τώρα ὡς ἀπὸ καταρράκτου κατεχεῖτο διὰ ρήγματος ἐν μέσῳ τῶν σκυθρωπῶν ἐκείνων ἀλητῶν τοῦ αἰθέρος, ἐφωτίζετο μυστηριωδῶς εἰς μαρμαίροντα, κυμαινόμενα, διαφεύγοντα σχήματα ἡ Ἀκρόπολις καὶ κάτωθεν αὐτῆς ἡ μικρὰ πόλις ἔδιδε τὸ περιωρισμένον πανοράματος ἐν μέσῳ ἀμφιβόλων σκιῶν μελαγχολίας καὶ πένθους.

Ὁ ὑπουργὸς μὲ τὸ μαῦρόν του ἔνδυμα ἔδιδε παρομοίαν εἰκόνα διώξεως μικροῦ νέφους ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ συγνίνησης τοῦ τοῦ ἐσπάρασσε τὴν ψυχὴν τὸν ὥθει μὲ ἀκανόνιστον, παραπαῖον βῆμα εἰς τὸν δρόμον του. Τὸ αἷμα εἶχεν ἀναβῆ εἰς τὴν κεφαλὴν του. Ὑπὸ τὰ θολωμένα του ὄμματα ἡ θεὰ ἐκείνη ἐγίνετο πενθιμωτέρα. Καὶ ὑπὸ τὸ αἷμα, τὸ ὅποῖον ἐπλημμύριζε τὴν κεφαλὴν του αἱ σκέψεις ἐγίνοντο ἀπαισιώτεροι. Ἐβύθισε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν σκιερὸν συμφορμὸν τῶν οἰκιῶν τῆς κοιμωμένης πόλεως ὡς διὰ νὰ ζητήσῃ τοῦ εὐρίσκετο ἡ ἰδική του, νὰ φθάσῃ μίαν ὥραν ἐνωρίτερον, διότι ἡσθάνετο ὅτι ἐκινδύνευε νὰ μὴ δυνηθῇ νὰ προχωρήσῃ, νὰ μείνῃ ἐκεῖ ἀναίσθητος εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου. Ἀλλ' ἀκουσίως καὶ ὡς ἐὰν ἀπόκρυφος χεὶρ τοῦ ἀπέστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ μυστηριώδους φωνῇ τοῦ τὸ ἐπέβαλεν, ἐστράφη ἀριστερὰ καὶ εἶδε τὰ λευκὰ Ἀνάκτορα, ὑψηλὰ ἐπὶ τοῦ λόφου ὡς ἄλλη Ἀκρόπολις ὅπου ἀνεγεννῶντο καὶ πάλιν καὶ αὐστηρῶς ἐφρουρεῦντο τὰ ἰδανικά τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ αὐτὴ ἀκατανίκητος δύναμις τὸν ὥθησεν ἐπάνω, ὡς πρὸ τινων ὥρων, ἀλλὰ τώρα ἐβάδιζε μὲ τὸ βῆμα ἀσταθές, παραπαῖον, μὲ τὰ γόνατα λυμένα, μὲ ἓνα βάρος ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ μὲ κατακραυγὴν ἀφερῆτου ὀδύνης τῆς ἰδίας του ψυχῆς. Ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν παραθύρων τῆς δευτέρας ὀροφῆς δύο ἐκ τούτων ἐφωτιζόντο. Ἦσαν τὰ δώματα τοῦ Βασιλέως. Ἐκεῖ θὰ ἡγρύπνει ὁ ἀτυχὴς Βασιλεὺς.

Καὶ ὁ ὑπουργὸς ἀνελογίσθη τὴν ἀγωνίαν του καὶ τὸ μαρτύριον. Καὶ μολοντί εἰς τὴν κατακραυγὴν ἐκείνην τῆς ψυχῆς του ἤκουσε τὸ δίκαιον τοῦ Βασιλέως ἔξωθεν ὑποβαλλόμενον ὡς ὑπὸ τῆς μυστηριώδους ἐκείνης φωνῆς, ἡ ψυχὴ αὐτὴ δὲν εἶχεν ἐπαρκεῖς δυνάμεις νὰ κατανοήσῃ ἀφ' ἐαυτῆς τὸ δίκαιον τοῦτο. Καὶ μόνον οἷκτος ἰσχυρὸς ἀνέβλυζεν ἐκ τῆς ψυχῆς ταύτης, οἷκτος διὰ τὸν μάρτυρα Βασιλέα καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ὑπουργοῦ ἐδάκρυσαν.

Ἀλλ' ἡ ἔξωθεν ἀκουσμένη ἐκείνη φωνὴ ἐνέβαλε τώρα εἰς τὴν ψυχὴν του ὡς τιμωροὺς δυνάμεις σκληρὰς ἀμφιβολίας. Μὴ τυχὸν ἐκεῖνος εἶχε δίκαιον καὶ αὐτὸς ἐπλανᾶτο; Μὴ τὸ μαρτύριον τοῦ

Βασιλέως ἔπρεπε νὰ γείνη μαρτύριον τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ διασώσῃ αὕτη ἀκεραίαν τὴν ὑπόστασίν της ;

Ἄλλ' ἡ ἀρχικὴ τροπὴ τῶν σκέψεων τοῦ εἶχε τὰ δικαιώματά της καὶ ἤδη πάλιν ἡ ἰδέα τῆς πραγματικότητος ἤρχετο νὰ ἐνισχύσῃ τὰς πεποιθήσεις τοῦ, ἵνα παριστᾷ εἰς αὐτόν, ὅτι εἶχε δίκαιον, καὶ ὅτι ἐκεῖνος ἐκεῖ ὁ ἀτυχὴς Βασιλεὺς ἐπλανᾶτο.

Καὶ ἀντλῶν ἐκ τῆς ἰδέας αὐτῆς δυνάμεις ἐστράφη πρὸς τὴν πόλιν καὶ ἐβάδισε πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ. Ἐκεῖ τὸν ἀνέμενον οἱ οἰκεῖοί τοῦ ἀνήσυχον. Ἐπесе νὰ κοιμηθῇ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη καθ' ὅλην τὴν νύκτα νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του. Τώρα ἡ ἐπίμονος ἐκείνη φωνὴ τῆς συνειδήσεως τοῦ ἔλεγε ποῖον ἄρα γε πραγματικὸν κέρδος θὰ ἔμενεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐὰν ὁ Βασιλεὺς θυσιάζων εἰς τὴν πραγματικότητα τὰ ἰδανικά της ὑπεχώρει εἰς τὸ πρῶτον πρόσταγμα τῶν ξένων, ἀμέσως καὶ χωρὶς νὰ βιασθῇ καὶ χωρὶς ἐκ τῆς βίας αὐτῆς νὰ προκύψῃ πλήρης ἡ ἠθικὴ νίκη. Μὲ τοὺς ὀφθαλμούς ἀποκαθηλωμένους ὡς πρὸς ἐφιάλτην, διεῖδε διὰ μίαν στιγμὴν εἰς τὸ σκότος τοῦ δωματίου τοῦ τὴν εἰκόνα τοῦ Προμηθέως, ἡ ὁποία ἐκόσμιε τὸν πρόδρομον τῶν Ἀνακτόρων καὶ ἡ ἰδέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὡς ἰδέα ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς ἰδέα αὐτοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐκ τῆς ἀδίκου βίας ἀντλοῦσα τὴν παντοτεινὴν νίκην της, ἤρχισε νὰ τοῦ μετατοπίζῃ καὶ πάλιν τὰς σκέψεις πρὸς τὰς σκληρὰς ἐκείνης ἀμφιβολίας.

Ἄλλ' ὁ ὕπνος ἐπελθὼν περὶ τὴν αὐγὴν παρημπόδισε τὴν πλήρη ἀφύπνισιν τῆς συνειδήσεως.

ΚΑ'.

Ἡ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΠΙΕΣΙΣ

Ὅταν τὴν πρῶταν ὁ Πήλικας ἠγέρθη, αἱ ἀμφιβολίαι καὶ τὰ φάσματα εἶχον διασκεδασθῇ εἰς τὸ χρυσοῦν φῶς τῆς ὥραίας ἐκείνης ἡμέρας.

Ἡγέρθη μὲ τὴν παρήγορον σκέψιν, ὅτι ἀπῆλαυε πλήρους ἐκτιμήσεως παρὰ τοῦ Βασιλέως, ὅτι ἡ ἀντίδρασίς του πρὸς τὸν Ἡγεμόνα ἦτο ἐπ' ἀγαθῇ τῆς πατρίδος καὶ ὅτι πᾶν ὅ,τι ἔπραττεν ἕως ἐκείνης τῆς στιγμῆς καὶ ἐπροτίθετο νὰ πράξῃ ἦτο δίκαιον καὶ ἐπιβεβλημένον ἐξ ἀνωτέρων ὑποχρεώσεων πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἀσφαλείας τοῦ Κράτους.

Ὅλαι ἐκεῖναι αἱ ἀμφιβολίαι, αἱ ὁποῖαι τὸν ἐβασάνισαν ἀπετέλουν ἴσως θέμα ποιήσεως, δὲν ἦτον ὅμως ἐπιτετραμμένον νὰ ἐκληφθοῦν ὡς θέμα πολιτικῆς.

Καὶ μὲ τὴν πεποίθησιν αὐτὴν διηυθύνθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Προβελεγίου, τὸν ὁποῖον εὔρε κατάωχρον καὶ πεσιδνόν.

— Πῶς ; τοῦ εἶπε, σοῦ ἐπανήλθε τὸ κακόν ;

— Ὅχι, ἀπήντησεν ἐκεῖνος, ὁ πυρετὸς δὲν μὲ ἠνώχλησεν, ἀλλὰ ὅλην τὴν νύκτα δὲν κατώρθωσα νὰ κλείσω μάτι καὶ ὡς αὐτὴν τὴν στιγμὴν εἶμαι ἐντελῶς ἄϋπνος.

— Ἐγὼ εἶμαι εὐτυχέστερος ἀπὸ σένα, ὑπέλαβεν ὁ Πήλικας, ὑπέφερα καὶ ἐγὼ ἀπὸ ἀϋπνίαν, ἀλλὰ τὴν αὐγὴν κατώρθωσα καὶ ἐκοιμήθηκα καλά.

Καὶ τοῦ ἀφηγήθη τὰ γεγονότα τῆς παρελθούσης νυκτός, τὴν ἀνοδὸν τοῦ εἰς τὰ Ἀνάκτορα, τὴν μετάβασιν κατόπιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ καθηγητοῦ Ἰωάννου Σούτσου, τὴν διάψευσιν τῶν ἐλπίδων τοῦ παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν.

— Ἡσθάνθην τόσῃν χαράν, ὅταν συνεφιλιώθην μαζί του, εἶπε, πρὸ πάντων ὅταν τὸν ἤκουσα νὰ μεταβάλλῃ σκέψεις, ὥστε σὲ βεβαιῶ, ὅτι ἤρχισα νὰ θεωρῶ τὸ γεγονός ὡς τὸ εὐτυχέστερον τοῦ βίου μου. Ἀλλ' ἔπειτα, ὅταν τὸν ἤκουσα νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὰς ἀνοήτους ἰδέας του, μοῦ ἤλθε νὰ τὸν ραπίσω.

Καὶ αἰσθανθεῖς τὸ βαρὺ τῆς φράσεως, ἔσπευσε νὰ ἐπανορθώσῃ αὐτήν :

— Ἐγώ, ὁ ὁποῖος οὔτε νὰ διανοηθῶ τὴν βίαν εἶμαι ἱκανός.

— Ἀπορῶ πῶς δίδεις σημασίαν εἰς τοιοῦτον ἄνθρωπον, παρετήρησεν ὁ Προβελέγγιος. Τόσον ἀνερματίστος, τόσον ἐπιτόλαιος !...

Καὶ μετὰ ταχεῖαν σκέψιν.

— Ἐγὼ φρονῶ, ὅτι ἡ ἀδιάλλακτος σκληρότης τοῦ Ρουὰν ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος καὶ εἰς αὐτόν.

— Καὶ ὅμως ὁ ἀδελφός του δὲν εἶν' ἔτσι, ὑπέλαβεν ὁ Πήλικας. Ὑπῆρξε καὶ αὐτὸς ἐν ἀρχῇ ἐνθουσιώδης, ἀλλ' ὅταν εἶδε τὴν δυσάρεστον τροπὴν τῶν πραγμάτων μετέβαλε γνώμην καὶ χθὲς κατηνάλωσε καὶ αὐτὸς πολλὴν προσπάθειαν ἐπὶ ματαίῳ διὰ νὰ τὸν μεταπείσῃ.

— Καὶ τώρα ; ἠρώτησεν ὁ Προβελέγγιος, φέρων τὴν συζήτησιν εἰς τὴν γενικωτέραν ὅψιν τῶν πραγμάτων. Τί θὰ γείνη ;

— Ἀκριβῶς δι' αὐτὸ ἤλθα, εἶπεν ἐκεῖνος, διὰ νὰ σοῦ εἰπῶ τὰς σκέψεις μου καὶ τὰς ἐνεργείας, εἰς τὰς ὁποίας σκέπτομαι νὰ προβῶμεν, ἐὰν καὶ σὺ εἶσαι σύμφωνος.

— Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ διαφωνήσωμεν εἰς τὸ παραμικρόν.

— Λοιπὸν πρέπει ἀμέσως τώρα νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὸν Κριεζή,

νὰ τὸν βιάσωμεν νὰ συγκαλέσῃ ὑπουργικὸν συμβούλιον. Μὴ λησμονῆς, ὅτι ἡ νέα προθεσμία, τὴν ὁποίαν ἐτάξαμεν ἡμεῖς αὐθαирέτως εἰς τοὺς πρέσβεις λήγει. Ἐπομένως εἰς τὸ συμβούλιον αὐτὸ πρέπει νὰ ζητήσωμεν ρητὴν διαβεβαίωσιν ὑποταγῆς εἰς τὰ αἰτήματα τῶν πρέσβεων, ἄλλως νὰ πετάξωμεν τὰς παραιτήσεις μας εἰς τὸν Πρωθυπουργόν. Ὅσοι μᾶς ἀκολουθήσουν, καλῶς νὰ μᾶς ἀκολουθήσουν, ἄλλως ἡμεῖς ὡς ἄτομα ἄς πράξωμεν ὅ,τι ἡ ἀξιοπρέπεια ἡμῶν ἐπιβάλλει καὶ τὸ συμφέρον μας πρὸς τὴν πατρίδα.

— Εἶμαι σύμφωνος, εἶπεν ὁ Προβελέγγιος.

Μετ' ὀλίγον οἱ δύο ὑπουργοὶ εἰσήρχοντο εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν.

Ὁ Κριεζῆς ἐτριγύριζε μὲ μεγάλα βήματα εἰς τὸ γραφεῖόν του, μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο κάτω, μὲ τὰ χέρια ὀπισθεν ἐπὶ τῆς ὀσφύος συνηνωμένα. Ἡ προσβολὴ τοῦ Ἀγγλοῦ ναυάρχου τὸν ἔκαιε καὶ ἐδιψοῦσε ἐκδίκησιν. Ἐσυλλογιζέτο, ὅτι δὲν ὤφειλε νὰ εἶνε πολιτικός, ἀλλ' ὅτι ἔπρεπε νὰ κινῆται ἐπάνω εἰς τὰ κύματα μὲ τὴν ὀρμὴν τῆς ἐπαναστατικῆς ἀνυποταξίας, ἐλεύθερος νὰ κτυπήσῃ οἰονδήποτε χάριν τοῦ ἰδίου τοῦ γοήτρου καὶ τῆς ἱερᾶς ἰδέας τῆς πατρίδος του. Ἐρριπτε βλέμματα περιφρονητικὰ πρὸς τὴν χρυσοποίκιλτον στολὴν του καὶ τὰ παράσημα καὶ ἐνθυμεῖτο τὸν χρόνόν εἰς τὰ κύματα μὲ τὰς γυμνὰς κνήμας, ὅλην του τὴν πολεμοχαρὴ νεότητά. Ἐσκέπτετο μὲ ποῖον δικαίωμα ὁ Ἀγγλος αὐτὸς ναύαρχος τοῦ ἔδενε τὰ πλοῖά του, τοῦ ἔδιδε διαταγὰς καὶ εἶδεν, ὅτι εὕρισκετο εἰς τὸ τελευταῖον ὅριον ὅπου ἔληγεν ἡ μετριοπαθὴς πρὸς τοὺς ξένους πολιτικὴ τοῦ Μιαούλη, τὴν ὁποίαν ἐλάβανεν ὡς ὑπόδειγμα, καὶ ἔπρεπε νὰ λάμψουν αἱ φλόγες κάποιου κατόρθώματος ἀνταρσίας, παρόμοιον περὶπου πρὸς ἐκεῖνο τοῦ μεγάλου ναυάρχου. Ἀλλ' ἡ ὀργὴ τῆς ἀδυναμίας τὸν καθίστα ἀγριώτερον ἀκόμη. Ὡμοίαζε μὲ θηρίον τυπτόμενον ἐπάνω εἰς τὰ σίδηρα τοῦ κλωβοῦ του.

Τὰς ψυχικὰς του ταύτας διαθέσεις ἀντίκρουσαν οἱ δύο ὑπουργοὶ του. Μόλις τοὺς εἶδεν, ἐκ τοῦ ὑπεροπτικοῦ ὕψους, τὸ ὅποιον αὐτοὶ

διετήρουν, ἐξηγριώθη περισσότερον καὶ τὸ βλέμμα, τὸ ὅποιον τοὺς ἔρριψεν, ἐμαρτύρησε τὴν ὀργὴν του.

Ἄλλ' ὁ Πήλικας, ἂν καὶ ἀντιληφθεὶς τοῦτο, ἐπροχώρησεν ἀτάραχος, ψυχρὸς καὶ ἐπίμονος.

— Ναύαρχε, τοῦ εἶπεν, ἦλθεμεν νὰ σᾶς παρακαλέσωμεν νὰ καλέσετε ἀμέσως Ὑπουργικὸν Συμβούλιον...

— Παλιν συμβούλιον; ἐβρυχήθη ἐκεῖνος πρώτην φοράν διὰ τὰ ὧτα τοῦ Πήλικα μετατρέπων τὴν γλυκεῖαν του φωνὴν εἰς ταραχώδη βοὴν τρικυμιώδους θαλάσσης.

Καὶ πρὸ τοῦ λάβῃ καιρὸν ὁ ἄλλος ν' ἀπαντήσῃ.

— Ἄλλη δυσλειὰ τῶρα δὲν ἔχομεν, κύριοι, ἀπὸ συμβούλια καὶ παραιτήσεις;

— Σᾶς φαίνεται τοῦτο παράδοξον, κύριε Πρόεδρε; ἠρώτησε μὲ τὴν παγερὰν ἐπιμονὴν ὁ Πήλικας.

Καὶ ἐπανελάθεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόνου:

— Σᾶς φαίνεται τοῦτο παράδοξον;

Ὁ ναύαρχος τὸν ἐκύτταξεν ὡς ἀπὸ βλέμματος πολὺ μακρυνοῦ ἀπὸ τὰ βαθὴ τῆς ψυχῆς του καὶ ἐκινήθη νὰ ἐκστομίσῃ λόγους τραχύτητος ὡς εἰς ἄλλους καιροὺς, ἀλλ' ἔρριψεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν χρυσῶν διαστίμων του καὶ ἐν βλέμμα γύρω εἰς τὸν ἐπίσημον χώρον, εἰς τὸν ὅποιον εὐρίσκοντο καὶ ἀνέστειλε τὴν γλῶσσάν του. Ἄλλὰ καὶ δι' αὐτὸ δὲν ὠμίλησεν ἡσυχώτερον, μὲ τὴν βροντώδη φωνὴν του εἶπεν:

— Ὅχι μόνον παράδοξον, ἀλλὰ καὶ γελοῖον. Τί ζητεῖτε, κύριοι, νὰ παραιτηθῇτε διὰ μίαν ἢ δύο ἡμέρας; Νὰ σώσετε τί, σᾶς τοὺς ἰδίους, τὴν πατρίδα σας; Ὅλοι μας γνωρίζουμε, ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὰ βάλῃ μὲ τοὺς ξένους ποῦ ἔρχονται μὲ τοὺς στόλους των καὶ τοὺς στρατοὺς των νὰ τὴν ὑποτάξουν. Ἀλλὰ ἀφήστε τὴν νὰ φανῇ ὅτι ἔχει ψυχὴν, ὅτι ἔχει δικαιώματα νὰ ὑποστηρίξῃ, ὅτι ἔχει νὰ παραδώσῃ εἰς τὰ τέκνα τῆς μεγάλῃς κληρονομίαν. Μὴ θέλετε νὰ τὴν παραστήσετε φθισμένην καὶ μικρὴν, ὅτι τῆς φθάνει

αὐτὸ ποῦ ἔχει γιὰ νὰ ζήσει, ὅτι ἀρκετὰ τῆς ἐδώσαμε ἡμεῖς γιὰ νὰ τὰ ἔχετε ἐσεῖς καὶ νὰ εἰσθε εὐχαριστημένοι μὲ αὐτά...

Ὁ Πήλικας ἡσθάνθη τὸ ὑπονοούμενον τῆς φράσεως αὐτῆς.

— Καὶ ἡμεῖς θέλομεν μεγάλην τὴν Ἑλλάδα, εἶπε, καὶ ἄς μὴ ἐπολεμήσαμε τὸν ἐχθρόν, καὶ ἡμεῖς τὴν θέλομεν ἐνδοξόν, δι' αὐτὴ τὴν ὑπηρετοῦμεν. Ἀλλὰ σήμερον ἡμεῖς ἐννοοῦμεν ἄλλως τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας...

— Νὰ ἐγκαταλείψετε τὸν Βασιλέα, εἶνε ὑπηρεσία αὐτὴ πρὸς τὴν πατρίδα ; Ἀλλὰ γνωρίζετε, ὅτι σεῖς τὸν ἐμποδίζατε νὰ ἐξέλθῃ, ὅτι ἡ ἰδική σας πίσσις ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἀντιπολίτευσις εἰς τὸν τόπον καὶ ὅτι τὸ θηρίο αὐτὸ τρέφεται τώρα μὲ τὴ δική σας ἀπελπισία ;

Ἀλλ' ἐκεῖνος ἔμενε παγερὸς καὶ ὡς μὴ ἀκούων ἢ ὡς μὴ θέλων πλέον ν' ἀκούσῃ. Ποσάκις τὰ αὐτὰ πράγματα, μὲ τὰς αὐτὰς σχεδὸν λέξεις δὲν εἶχον πλήξῃ τὰ ὠτά του ἀπὸ μηνῶν ἤδη καὶ πῶς αἱ πατριωτικαὶ αὐταὶ τερθρεῖαι ἠπεύλουν νὰ τὸν παρασύρουν συνένοχον πράξεων, αἱ ὅποια ἔτεινον νὰ θυσιάσουν τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας.

— Ἀνεξαρτήτως τῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας ἔχετε, ναύαρχε, εἶπεν, ἐπιτρέψατε νὰ σᾶς παρακαλέσωμεν ν' ἀποβλέψετε εἰς τὸν τίτλον τὸν ὅποιον φέρομεν.

— Ναύαρχε, ὑπέλαβεν ἡπίως καὶ ὁ Προβλεγγίος, μὴ λησμονῇτε, ὅτι εἴμεθα ὑπουργοὶ καὶ ὅτι ἀντιλαμβανόμεθα ἄλλως τὴν εὐθύνην, τὴν ὁποίαν φέρομεν. Εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ἱστορίαν ὑπάρχει μία παρανόησις· κτενεῖς δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶνε σήμερον κράτος καὶ ὑπόκειται εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

— Ἀρκετὰ, ἀρκετὰ, ἀντέτεινε ὁ ναύαρχος. Νὰ σᾶς βιάσω δὲν ἔχω τὴν δύναμιν. Μοῦ ἐζητήσατε νὰ καλέσω ὑπουργικὸν Συμβούλιον· σᾶς λέγω λοιπὸν καὶ ἐγὼ τί χρειάζεται καὶ τὸ Συμβούλιον αὐτό, ἀφοῦ ὁ Βασιλεὺς ὁ ἴδιος σκέπτεται ...

— Σκέπτεται ; διέκοψεν ὁ Πήλικας. Καί τί ἄρά γε νὰ σκέπτεται ;

— Νὰ τὸν βιάσωμεν λοιπὸν τὸν Βασιλέα ; ἐξηκολούθησεν ὁ ναύαρχος. Νὰ τοῦ βάλομε τὸ μαχαῖρι στὸ λαιμό ;

— Ἄλλ' ἐκεῖνοι ἐπέμειναν καὶ πάλιν.

Μετ' ὀλίγον ἤλθον ὁ Βλάχος καὶ ὁ Ἀμβροσιάδης, κάτωχροι καὶ οἱ δύο καὶ φοβισμένοι.

— Νὰ τὸ συμβούλιο ποῦ γίνεται μόνον τοῦ ! εἶπεν ὁ ναύαρχος κινῶν τὴν κεφαλὴν.

Καὶ ὡς ἐκ τῆς περιέργου συμπτώσεως ἔφθασαν καὶ οἱ δύο ἐναπολειπόμενοι ὑπουργοί, ὁ Παῖκος καὶ ὁ Σοῦττος.

— Τώρα ἔχομεν ἀπαρτίαν εἶπεν εἰς τὸν αὐτὸν τόνον τοῦ οἴκτου ὁ γηραιὸς πρωθυπουργός. Ἄς ἀκούσωμεν τί θέλετε.

Ἄλλὰ τὸ σύνθημα τῆς ἀνταρσίας ἔδωκε τώρα ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Βλάχος.

Ἐπανελάβε τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Πήλικα μὲ ἄλλην φρασσεολογίαν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ αὐστηροῦ τόνου.

Ὁ Σοῦττος τὸν διέκοψε :

— Περίμενε, τοῦ εἶπεν, ἴσως ὁ Βασιλεὺς μᾶς καλέσῃ σήμερον εἰς συμβούλιον.

— Δὲν εἶνε ἀπίθανον, ὑπέλαβε καὶ ὁ Πρωθυπουργός. Ἐχομεν καιρὸν ἕως τὸ βράδυ.

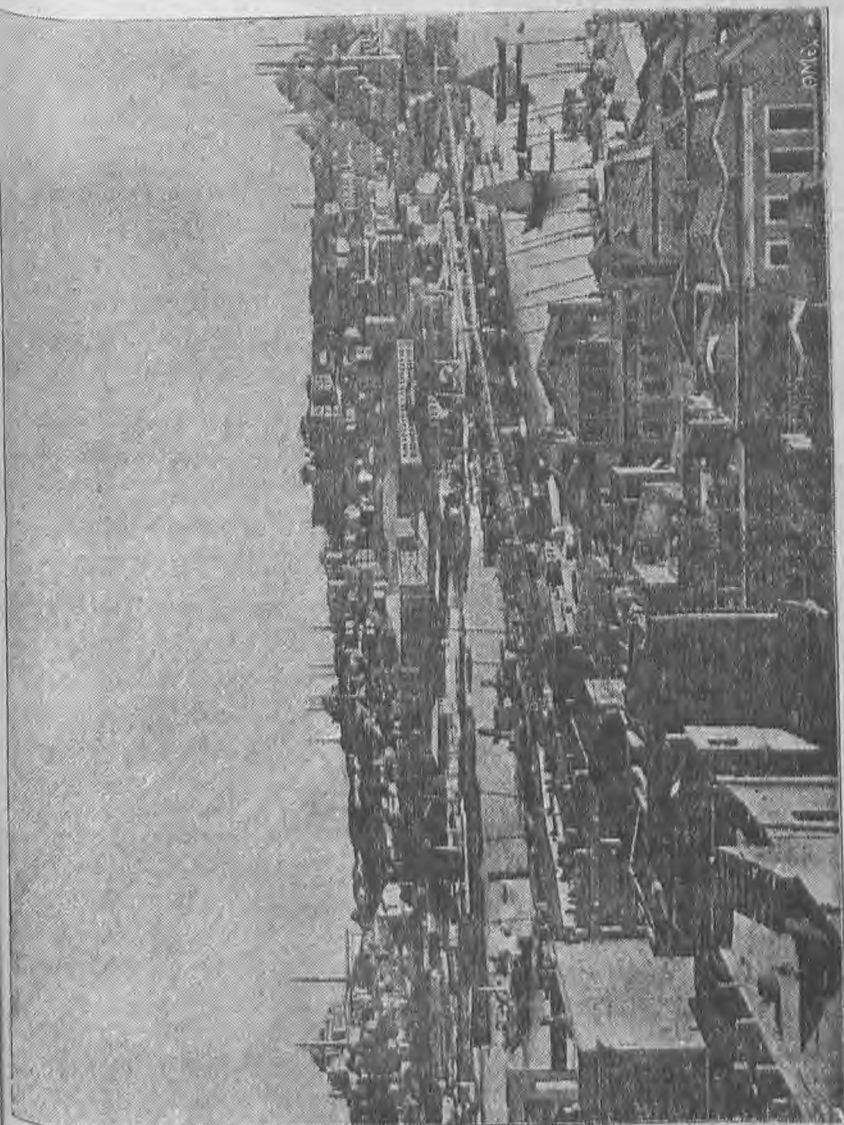
Καὶ ἐπρόσθεσε μὲ σκέψιν εἰρωνείας :

— Τότε, κύριε Βλάχο, λέγεις, ὅ,τι ἔχεις νὰ εἰπῇς εἰς τὸν Βασιλέα. Δὲν εἶν' ἔτσι κύριε, Παῖκε ;

— Ἐγὼ, ἀπήντησεν οὗτος ἀφηρημένος, γνωρίζετε ὅτι δὲν ἔχω ἐναντίαν γνώμην.

— Χρειαζέται βέβαια ἄλλοις κκιρὸς διὰ νὰ μεταβάλλῃ κἀνεῖς γνώμην ! παρετήρησεν ὁ Πήλικας.

Ὁ ὑπαινιγμὸς ἦτο καταφανής. Ἀφεώρα τὴν γνωστὴν αἰτίαν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης ὅτι ὁ συνάδελφός του ἐπίτηδες παρέ-

Ἀποψὲς Κωνσταντινουπόλεως.

τεινε τὴν κατάστασιν διὰ τὴν συμπληρώσῃ τὰ προσόντα διὰ τὸν τίτλον τοῦ γεροϋσιαστοῦ.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τινὰς παραιτήσεις, εἶπεν ὁ Πάϊκος, θὰ ἐχρειάζετο ἴσως τὰς χρονολογήσωμεν πολὺ πρὸ τῶν μεγάλων κινήσεων !...

— Δι' ἐμὲ τολμᾶτε νὰ τὸ λέγετε αὐτό ; ἀνέκραξεν ὁ Πήλικας. Καὶ λησμονεῖτε, ὅτι ὁποῖας ἐντυπώσεις ἔχω τώρα, ἀναλόγους εἶχα πάντοτε καὶ διὰ τὴν κακὴν διοίκησιν, ἡ ὁποία ἀτιμάζει τὴν χώραν ;

— Ποῦ εἶνε λοιπὸν τὰ θαύματά σας ; ἀνεφώνησεν ὁ Πάϊκος, ἐπαναλαμβάνων τὴν γνωστὴν φράσιν τῆς Βασιλείσσης.

Ὁ Πρωθυπουργὸς παρενέβη ἐγκαίρως.

— Δὲν πιστεύω νὰ ἤλθατε ἐδῶ διὰ νὰ φιλονεικήσετε.

Καὶ ἀποτειγόμενος πρὸς τὸν Βλάχον :

— Ἐμπρός, ἅς τελειώσωμεν, τοῦ εἶπε, τί θέλεις τοῦ λόγου σου;

— Ἐγώ, ἀνέκραξεν οὗτος, εἰς ὥς τὸ βράδυ, κύριε Πρόεδρε, ὁ Βασιλεὺς δὲν μᾶς προσκαλέσῃ εἰς Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον, σοῦ στέλλω τὴν παραίτησίν μου.

— Καὶ ἐγώ ! ἐπανελάβην ὁ Προβελέγγιος.

— Περιττὸν νὰ προσθέσω καὶ ἐγώ ! εἶπεν ὁ Πήλικας.

— Περιττόν ! ἀπήντησεν ὡς ἤχῳ ὁ ναύαρχος.

Οἱ ἄλλοι ἐσιώπων.

Ὁ Πήλικας τότε ἐστράφη πρὸς τὸν Ἀμβροσιάδην, ὁ ὁποῖος ἴστατο μὲ σκυμμένην τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν ἐπροσκάλεσε.

— Καὶ σεῖς διατί δὲν ὁμιλεῖτε ; τὸν ἠρώτησε.

— Περὶ ἐργὸς ἀξιώσεις ! ἀνεφώνησεν ὁ Σοῦτσος.

Ἄλλ' ὁ Ἀμβροσιάδης ἐσιώπα.

— Διατί λοιπὸν δὲν ὁμιλεῖτε ; ἐπανελάβην ἐντονώτερον ὁ Πήλικας. Εἰπήτε καὶ σεῖς τὴν γνώμην σας διὰ νὰ δώσωμεν ἐν τέρμα.

— Συλλογιζομαι τὸν δυστυχῆ Βασιλέα, εἶπεν ἐκεῖνος εἰς τόνον βαθείας μελαγχολίας.

— Ἐπὶ τέλους, ἀνέκραξεν ἐν ὀργῇ ὁ Σοῦτσος, τί ζητεῖτε

τὴν γνώμην τῶν ἄλλων, ἀρετὴ εἶνε ἡ ἰδική σας νὰ τὴν διαθέσετε.

Καὶ ἐκτύπησε τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς τραπέζης, στρεφόμενος δὲ πρὸς τὸν ναύαρχον εἶπε :

— Κύριε ναύαρχε, δώσατε ἓνα τέλος εἰς αὐτὴν τὴν κθλιότητα, τὴν ὅποιαν ἐπὶ τόσας τώρα ἡμέρας παρουσιάζομεν.

— Ἐγώ, εἶπεν ὁ ναύαρχος ἐγειρόμενος, σᾶς τὸ ἐδήλωσα καὶ ἄλλοτε. Δὲν δέχομαι καμμίαν παραίτησιν καὶ εἴτε μοῦ στείλετε, εἴτε ὄχι, τὸ ἴδιο εἶνε.

Συγκεκινημένος ὁ Πήλικας καὶ χειρονομῶν τοῦ ἐφώναξε τότε :

— Πρόσεξε καλὰ μὴ τολμήσης καὶ δὲν δεχθῆς τὴν παραίτησίν μας, εἶνε καθήκόν σου.

Καὶ παραλαβὼν τοὺς δύο συναδέλφους τοῦ τὸν Προβελέγγιον καὶ τὸν Βλάχον ἀπῆλθε.

Καθ' ὁδὸν τοὺς εἶπε :

— Μὴ ἀκούετε τὸν Πρωθυπουργόν. Ἡμεῖς νὰ ἔλθωμεν τὸ ἀπογευμα διὰ νὰ δώσωμεν μαζὶ τὰς παραιτήσεις μας. Ἄν δὲν τὰς δεχθῇ τοῦ τὰς στέλνομεν.

Καὶ ἀπεχωρίσθησαν. Τὴν 4ην ὥραν ὁ Προβελέγγιος μετέβη εἰς τοῦ Πήλικα.

— Ὁ Πρωθυπουργὸς ἐκάλεσε τὸν Βλάχον, τοῦ εἶπεν ἀνήσυχος. Ἐχω μίαν τρομεράν ὑποψίαν. Θὰ ἀνῆλθεν εἰς τὰ μεταξὺ εἰς τὰ Ἀνάκτορα, θὰ ἀφηγήθῃ εἰς τὸν Βασιλέα τὰ συμβάντα καὶ θὰ ἐλάβεν ἐντολὴν νὰ τὸν μεταπέσῃ.

— Καὶ φρονεῖς, ὅτι εἶνε αὐτὸ δυνατόν; ἠρώτησεν ὁ Πήλικας.

— Πολὺ τὸ φοβοῦμαι. Ὁ Βλάχος εἶνε ἀνισχύρου θελήσεως, εὐκολα κάμπτεται.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆλθεν ὁ κλητὴρ τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

— Σᾶς ζητεῖ ὁ ναύαρχος ! εἶπε πρὸς τὸν Προβελέγγιον.

Ὁ Πήλικας ἀνέμεινε, βλέπων δὲ ὅτι ὁ κλητὴρ δὲν ἀπηυθύνετο πρὸς αὐτὸν καὶ σκεφθεὶς ὅτι ἐπρόκειτο ἴσως περὶ συγκροτήσεως Συμβουλίου κατ' ἐντολὴν τοῦ Βασιλέως, ἠρώτησεν ἀνήσυχος :

— Καὶ ἐμέ ;

— Ἐσᾶς ὄχι! ἀπήντησεν ὁ κλητὴρ.

Τότε ἤρχισε νὰ δυσπιστῇ πρὸς τὸν συνάδελφόν του.

— Τί νὰ συμβαίνει ἄρα γε; ἠρώτησε.

Καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη ἐπὶ μικρόν.

— Ἐλπίζω νὰ μείνης ἀνένδοτος, εἶπε πρὸς τὸν Προβελέγγιον.

— Περὶ τούτου μὴ ἀμφιβάλης! ἀπήντησεν ἐκεῖνος. Θὰ φθασω εἰς τὰ ἔσχατα.

Μετὰ μίαν ὥραν ὁ Πήλικας ἐκκαλεῖτο διὰ χωροφύλακος εἰς τὰ Ἀνάκτορα.

ΚΒ.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΙΣ

Αἱ κινήσεις αὐταὶ τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ τὰ διαβήματα, ἀμέσως καθιστάμενα γνωστὰ εἰς τὴν κοινωνίαν ἐπροκάλουν ἤδη ἀγωνιώδη συγκίνησιν, τὴν ὅποιαν ἐπέτεινεν ἡ γλῶσσα τῶν ἀντιπολιτευομένων ἐφημερίδων, προεξαρχούσης πάντοτε τῆς «Ἀθηνᾶς», ἡ ὅποια τώρα προέλεγε δριμύτερον τὴν ἐπικειμένην καταστροφὴν καὶ ἐζήτει εὐθύνας.

Εἰς τὸ Καφενεῖον τῆς «Ὠραίας Ἑλλάδος» αἱ συγκεντρώσεις ἤδη ἦσαν πυκνότεραι. Ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ἐνθουσιώδεις θαμῶνες, τοὺς ὁποίους ἐγνωρίσαμεν καὶ εἶδομεν ἐπευφημοῦντας τὴν ἐπανάστασιν, ἦσαν ἔξω εἰς τὰ σύνορα, οἱ μὲν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἄλλοι εἰς τὴν Ἠπειρον. Ἀλλὰ τοὺς ἀντικαθίστων πολυπληθέστεροι ὅμιλοι ὑπαλλήλων, ἀέργων, θεσιθηρῶν. Τώρα αὐτοὶ δὲν ἐζητωκραύγαζον ὡς

πολεμισταί, δὲν ὠμίλουν ὡς ἰδεώδεις πατριῶται, δὲν ἐλάτρευον τοὺς Βασιλεῖς ὡς πολεμικοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Ἔθνους. Αὐτοὶ ἀπέτέλουν τῶρα τὴν ὁμάδα τῶν βασιανιστῶν τῆς πατρίδος, θέτοντες τὴν κομματικὴν πολιτικὴν ὑπεράνω τοῦ γενικοῦ συμφέροντος ἅτακτοι καὶ μὴ πειθαρχοῦντες ἀπαρασυρόμενοι εἰς κρίσεις, αἱ ὁποῖαι κατῆσχυνον τὰ ἰδανικά τοῦ ἔθνους.

Εἰς τοὺς δημίους αὐτοὺς τὰ ὄπλα ἐδίδον αὐτοὶ οἱ ἀντιδρώντες Ὑπουργοί, τῶν ὁποίων ὅμως διὰ τοῦτο δὲν ἐφείδοντο ὀλιγώτερον. Ἦδη τοὺς ἀπεκάλουν προδότας.

Τὴν κατὰ τοῦ Ὑπουργείου κίνησιν διηύθυνεν ὁ Καλλέργης μετὰ τῆς σθεναρᾶς πολεμικῆς, ἡ ὁποία τὸν διέκρινεν. Ἦδη εἶχεν ἀφιχθῆ εἰς Ὑδρας, γνωρίζων ὅτι τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν εἶχε γείνει ὥριμος καρπὸς δι' αὐτόν. Ἦτο ἔτοιμος πλέεν ν' ἀπολαύσῃ τὰς γνωστὰς προσωπικὰς του ἐκδικήσεις κατὰ τῶν ὑπασπιστῶν τοῦ Βασιλέως, καὶ πράγμα παράδοξον, ἐνῷ ἤρχετο ἐκ χώρας, ὅπου τὸ σύνταγμα ὑπὸ τὴν αὐταρχικὴν διοίκησιν τοῦ Ναπολέοντος Γ' ἐπασχεν, ἀντέτασσε φιλελεύθερον σύνταγμα συνταγματικῆς πολιτείας, θεωρῶν, ὅτι αὐτὸς ἐδικαιούτο νὰ διευθύνῃ καὶ τὰ τοῦ ἰδιωτικοῦ οἴκου τοῦ Βασιλέως. Ἦτο οὕτω παράδοξον ἰδεολογικὸν ἀγγλογαλλικὸν κράμα. Κεὶ ἐνῷ προήρχετο ἐκ Παρισίων ἔφερεν εἰς τὸ θυλάκιόν του τὸ ἀγγλικὸν σύνταγμα.

Ὅταν μετὰ τὴν εἰς Ἀθήνας ἔφθιν του ἔφυγεν εἰς Ὑδραν ἡ παράδοσις λέγει, ὅτι εἶχεν ἐξαναγκασθῇ πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Βασιλέως μυστικά. Διότι πράγματι τὴν μίαν ἡμέραν ἦλθε καὶ τὴν ἄλλην ἔφυγεν.

Ἀλλὰ τῶρα ἡ ἐπάνοδος του εἰς Ὑδρας ἦτο πανηγυρικὴ. Μόλις ἔμαθε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐν τῇ Γερουσίᾳ ψηφοφορίας ἐπέβη ἱστιοφόρου καὶ ἔφθασεν εἰς Πειραιᾶ. Ἐν Ἀθήναις περιεφέρετο ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν τῶν Γερουσιαστῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον καταψηφίσει τὸ Ὑπουργεῖον καὶ ἀνήγγειλλεν εἰς ὅλους τὴν μέλλουσαν ιδιότητά του ὡς ὑπουργοῦ. Ἐπέκρινε τὰς πράξεις τοῦ Βασιλέως καὶ τὸ κίνημα, τὸ ὁποῖον ἀπεκάλει ληττρικόν, κατηγορεῖ τὸν Σοῦτσον, ὡς κίλακα

καὶ ἀμαθῆ, ὥς μὴ λέγοντά ποτε τὴν ἀλήθειαν εἰς τὸν Βασιλέα, ὥς παρασύροντα αὐτὸν εἰς τὴν ἀπεγνωσμένην ἀντίστασίν του. Καὶ ὑπέσχετο αὐτὸς ἐρχόμενος εἰς τὸ Ὑπουργεῖον νὰ σκορπίσῃ τοὺς ληστὰς, οἱ ὅποιοι ἐλυμαίνοντο τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Ἡπειρὸν ὑπὸ μορφὴν ἐπαναστατῶν καὶ νὰ συντάξῃ καὶ δώσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τακτικὸν στρατὸν ὥς αὐτὸς ἐγνώριζε καὶ εἶχε μάθει τὸ σύστημα τῆς ὀργανώσεως ἐν Γαλλίᾳ.

Ὅταν ἐνεφανίσθη εἰς τοῦ Χρηστίδου δὲν παρέλειψε ν' ἀνακοινώσῃ τὰ σχέδιά του.

— Ἐρχεσθε εἰς τὴν κρίσιμον στιγμὴν νὰ σώσετε τὸν τόπον, τοῦ εἶπεν οὗτος. Χανόμεθα.

Κα. τοῦ ἀφηγήθη ἐν λεπτομερείᾳ ὅλα τὰ πολιτικὰ συμβάντα τῶν τελευταίων ἡμερῶν.

— Ὁ Βασιλεὺς εἶνε ἐκτὸς τῆς πραγματικότητος, ἡ δὲ Βασίλισσα ἐκτὸς πάσης συνεννοήσεως.

— Καὶ τί ἀναμιγνύεται ἡ Βασίλισσα εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους; ἀνέκραξεν ὁ Καλλέργης.

— Μόνον ἀνχιμνύεται, στρατηγέ; ὑπέλαβεν ἐκεῖνος· θὰ ᾔτο τὸ ὀλιγώτερον κακόν· ἔχει τὴν ἄξιωσιν νὰ τὰς διευθύνῃ. Αὕτῃ ἐξηγρίωσε τὸν Ρουαν, τοὺς δὲ ὑπουργοὺς ἐπαξίως ὅμως αὐτοὺς, τοὺς μεταχειρίζεται ὡς ὑπηρέτας. Ὁ Πάϊκος τρέμει ἐνώπιόν της καὶ ἐνῶ ὁ Πήλικας τὸν κατηγορεῖ, ὅτι παρατείνει τὴν κατάστασιν μὲ τὴν ὑστεροβουλίαν νὰ συμπληρώσῃ τὰ γερουσιαστικά του προσόντα, ἐγὼ εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν τολμᾷ νὰ πράξῃ ἄλλως, φοβούμενος τὴν Βασίλισσαν.

Καὶ ὁ γερουσιαστής εἰς τόνον σκεπτικὸν ἐξηκολούθησε νὰ δίδῃ πληροφορίας καὶ δυσμενεῖς χαρακτηρισμοὺς περὶ τῆς Βασίλισσης.

— Εἰς τὰ ὑπουργικὰ συμβούλια ὁσάκις δὲν παρίσταται μετὰ τοῦ Βασιλέως κρυφακούει ὀπίσω ἀπὸ τὰ παραπετάσματα. Οἱ κρέσθεις τὸ γνωρίζουν αὐτὸ καὶ λέγουν μάλιστα, ὅτι ὁ Οὐαίς τὸ ὑπέδειξεν εἰς τὸν Βασιλέα ρίπτων κατὰ τινὰ συνδιαλεξίν ἐπιδεικτικά

καὶ πλήρη σημασίας βλέμματα εἰς ἓν τῶν παραπετασμάτων τοῦ γραφείου.

— Ἐλπίζω ἡ Α. Μεγαλειότης νὰ λησμονήσῃ ταχέως αὐτὰς τὰς συνηθείας, εἶπεν ὁ Καλλέργης καὶ νὰ καταγείνῃ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀναπαράστασιν ἱστορικῶν εἰκόνων καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀνθέων της.

Ὡμίλει μετὰ τσαύτης πεποιθήσεως ὥς εἰν τὸν ἀνέμενε μεγάλη ἐξουσία, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ ἐξασκήσῃ ὥς δικτάτωρ καὶ ἐνώπιον τοῦ Θρόνου.

— Ἐὰν ἐγνωρίζατε πῶς ὁμιλοῦν περὶ αὐτῆς εἰς τὰς ξένας αὐλὰς ! ἐξηκολούθησεν. Ἡ ἀνάρμοςτος ζωηρότης της προκαλεῖ πικρὰ σχόλια. Καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν Βαυαρικὴν Αὐλὴν δὲν δύνανται νὰ τὴν ὑποφέρουν.

Ἦδη ὁ Χρηστίδης ἐστρεψε τὸν λόγον εἰς τὴν πολιτικὴν.

— Λοιπὸν, στρατηγέ, εἶπε, γνωρίζετε βεβαίως, θὰ ἔχωμεν Ὑπουργεῖον Μαυροκορδάτου.

— Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Ὁ κ. Μαυροκορδάτος εἶνε τὸ μόνον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξευμενίσῃ τὴν Γαλλίαν. Ὁ Αὐτοκράτωρ τὸν ἐκτιμᾷ πολὺ. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου μάλιστα τὸν προσεκάλεσε δις εἰς τὸ Κεραμεικόν, τοῦ ἔδωκεν εἰλικρινεῖς συμβουλὰς καὶ τὸν διεβεβαίωσεν, ὅτι ἡ Γαλλία δὲν θὰ λησμονήσῃ τὴν καλὴν θέλησιν τῆς Ἑλλάδος μόλις τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς διευθετηθοῦν.

Καὶ εἰς τόνον ἐκπλήξεως :

— Αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν τὰ ἐννοοῦν ἐδῶ ; Πῶς παρεσύρθησαν μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου ;

— Αὐτὸ καὶ ἡμᾶς ἐκπλήττει στρατηγέ, εἶπεν ὁ Χρηστίδης. Δυστυχῶς ὁ Πρωθυπουργὸς δὲν εἶνε πολιτικὸς ἀνὴρ καὶ ὅλη ἡ ἐξουσία ἔμεινεν εἰς χεῖρας τοῦ Βασιλέως. Ἐπὶ μῆνας τώρα ὁ Βασιλεὺς ὑπῆρξεν ἀνεξέλεγκτος. Ὁ Πήλικας καὶ ὁ Προβελέγγιος ἐτόλμησαν νὰ συμβουλευσούν καὶ κάποτε νὰ ἐπικρίνουν, ἀλλ' ἦσαν πάντοτε μειονοψηφία. Καὶ τώρα αὐτοὶ παλαίουν τὸν ἐσχατον ἀγῶνα.

— Μὴ τὸ πιστεύετε, ἀντέτεινεν ὁ Καλλέργης, ἂν αὐτοὶ εἶχον σθένος, θὰ εἶχαν ἐπιβληθῇ ἢ θὰ εἶχαν πετάξει τὰς παραιτήσεις των.

Ἐπηκολούθησε σιωπὴ ὀλίγων στιγμῶν, μεθ' ὃ ὁ Χρηστίδης ἠρώτησε :

— Καὶ τώρα, στρατηγέ, τί πιστεύετε ὅτι θὰ συμβῇ ;

— Ἐκεῖνος, τὸ ὅποιον ἦτο ἐπόμενον εἰς μίαν τοιαύτην ἀνόητον κατάστασιν.

— Ἡ στρατιωτικὴ κατοχὴ τῆς Ἑλλάδος ;

— Βεβαίως

— Καὶ νομίζετε, ὅτι δὲν εἶνε δυνατόν νὰ προληφθῇ τὸ κακὸν εἰάν ὁ Βασιλεὺς ὑποχωρήσῃ ;

— Πῶς ὄχι ! ἀνεφώνησεν ὁ Καλλέργης με τόνον βεβαιότητος. Τί συμφέρον ἔχουν αἱ Δυνάμεις ν' ἀπασχολήσουν τόσον στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα ;

Καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη ἐπ' ὀλίγον :

— Τοῦλάχιστον εἰάν παρητεῖτο τὸ Ὑπουργεῖον.

— Ἄλλ' ἤδη τὰ βίαια μέτρα ἤρχισαν, παρετήρησεν ὁ Χρηστίδης. Δὲν ἐμάθατε τὴν παρέμβασιν τοῦ Ἀγγλο ναυάρχου !

— Δυστυχῶς ναί. Ἀλλὰ νομίζω, ἐπανελάβην, ὅτι ὑπάρχει καιρὸς εἰάν ὁ Βασιλεὺς δηλώσῃ, ὅτι ὑποχωρεῖ.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆλθεν ὁ Καλλιγᾶς.

— Σὺ θὰ μᾶς τὰ εἰπῇς ! ἀνεφώνησεν ὁ Χρηστίδης.

— Ὁ κ. Καλλέργης ; ἠρώτησεν ὁ νεαρὸς νομομαθὴς καμμύων τοὺς ὀφθαλμούς.

— Ὁ κύριος ; ἐπέλαβεν ὁ Καλλέργης ὡς μὴ ἐνθυμούμενος.

— Ὁ κ. Παῦλος Καλλιγᾶς, εἶπεν ὁ Χρηστίδης. Πῶς, δὲν γνωρίζεσθε ;

— Πλὴν καλὰ μάλιστα, ἀπήντησεν ὁ στρατηγὸς συγκεντρῶν τὰς ἀναμνήσεις του. Ὑπῆρξεν ἐνθουσιώδης εἰς τὸ ὑπὲρ τοῦ Συντάγματος κίνημα.

— Δὲν ὑπῆρχεν ἀμφιβολία, παρετήρησεν ὁ Χρηστίδης. Ὁ κ. Καλλιγᾶς εἶνε φιλελεύθερος.

Καὶ εἰς τόνον οἰκειότητος :

— Τὸ ὄνομά σου, φίλτατε, εἶπεν εἰς τὸν Καλλιγᾶν, εἶνε εἰς τὰ στόματα ὅλων.

— Πῶς ; ἀνέκραξεν οὗτος ἀναπηδῶν ὁλόκληρος μὲ τὸ μικροσκοπικὸν τοῦ σώμα. Ἐπ' ἀγαθῷ ἄρά γε ;

Καὶ ἐπέθηκε τὰς διόπτρας τοῦ μὲ νευρικὴν χειρωνακίαν μειδιῶν εἰρωνικὸν μειδίαμα. Χωρὶς δὲ ν' ἀναμένη τὴν ἀπάντησιν τοῦ Χρηστίδου προσέθηκε :

— Διότι αἱ ἡμέραι εἶνε κατ' ἐξοχὴν πονηραί... Δὲν εἶν' ἔτσι, στρατηγέ :

— Βεβαίως ! ἀπεκρίθη ἐκεῖνος μὲ βροντώδη φωνήν, εἰς στρατιωτικὸν ἀγέρωχον τόνον, θέλων νὰ καλύψῃ οὕτω τὴν ἀνησυχίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε φέρει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἡ ἐμφάνις τοῦ παραδόξου ἐκείνου ἀνδρός μὲ τὸ μικροσκοπικὸν ἀνάστημα, ἀλλὰ καὶ τὴν τόσον ὀξείαν ἔκφρασιν.

— Πάντοτε ἐπ' ἀγαθῷ ! ἐξηκολούθησεν ὁ Χρηστίδης ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Καλλιγᾶν.

Καὶ μὲ ἔκθαμβον ὕφος προσβλέπων ἐναλλάξ καὶ τοὺς δύο.

— Περίεργον ! εἶπεν, ἐγὼ ἐνόμιζα, ὅτι δὲν ἐγνωρίζεσθε προσωπικῶς, ἀλλὰ νὰ φαίνεσθε ὅτι ἀγνοεῖτε, ὅτι αὐριοι θὰ εἰσθε συνάδελφοι...

— Ἐγὼ συνάδελφος μὲ τὸν κύριον ; ἀνεφώνησεν ὁ Καλλιγᾶς. Ἄλλ' ἐγὼ δὲν εἶμαι στρατιωτικὸς, εἶμαι ὅπως πολὺ καλὰ γνωρίζετε ἀντεισταγγεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ὁ Χρηστίδης ἐγέλασε.

— Πάντοτε παραδοξολόγος ! εἶπε.

— Σὰς βεβαιῶ, ὅτι δὲν ἀστειεύομαι. Δὲν ἐννοῶ τί θέλετε νὰ μοῦ εἰπῇτε.

Προφανῶς ἡνόει τὰ πάντα ἄλλ' ἐπεζήτην ν' ἀποκαλύψῃ τὸν Καλλέργην.

Οὗτος πράγματι δὲν ἐκρατήθη καὶ λαμβάνων ἀδιάφορον πρὸς ἑαυτὸν ὕφος

Ἡ Κατοχή

φυλ. 36

— Ὁ κ. Χρηστίδης, ὑπέλαθεν, ἔννοεῖ τὰς φήμας, αἱ ὁποῖαι ἐπιμόνως κυκλοφοροῦν περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ νέου Ὑπουργείου, εἰς τὸ ὅποιον ἀρέσκονται νὰ συμπεριλαμβάνουν καὶ ἐμὲ ὡς ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν.

— Αὐτὸ πράγματι τὸ ἤκουσα καὶ ἐγώ, ἐπεβεβαίωσεν ὁ Καλλιγᾶς.

Καὶ γελῶν τὸν σπασμωδικὸν του γέλωτα :

— Ἄλλ' ἐγώ, ἀνεφώνησε, τί ζητῶ εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν ;

Ὁ Καλλέργης εὗρισκε πολὺ φυσικὴν τὴν διαμαρτυρίαν αὐτὴν. Ἐχων τὴν ἀξίωσιν, ὅτι τὰ ἐγνώριζεν ὅλα καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐρωτηθῇ περὶ ὅλων ἐπίστευσεν, ὅτι ὁ Καλλιγᾶς εἶχε δίκαιον ἀρνούμενος. Ἄλλως δὲν ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ πότε ἀνεφάνη εἰς τὸν πολιτικὸν ὀρίζοντα τὸ νέον αὐτὸ πολιτικὸν πρόσωπον.

Ἄλλ' ὁ Χρηστίδης ἐπέμεινε.

— Τί ζητεῖτε ! εἶπε πρὸς τὸν Καλλιγᾶν. Ἀπλούστατα σὰς προορίζουν διὰ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης. Αὐτὸ τοῦλάχιστον λέγει ὁ Πήλικας.

— Ὁ κ. Πήλικας ; ἐπανέλαθε μὲ τοὺς αὐτοὺς τιναγμοὺς τοῦ σώματος ὁ ἀντεισαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἄλλ' αὐτὸς δὲν κατορθώνει νὰ παραιτηθῇ ὁ ἴδιος καὶ προορίζει ἀπὸ τοῦδε τὸν διάδοχόν του ;

Καὶ ὀριμώτερον σκεφθεὶς καὶ βλέπων, ὅτι ἀπεμακρύνθη πολὺ τοῦ σοβαροῦ ὕφους ἔσπευσε νὰ προσθήσῃ :

— Μὲ τιμᾶ ἡ διακρίσις τοῦ κ. Πήλικα, ἀλλὰ δὲν ἔχω καὶ διαθέσιν νὰ τὸν διαδεχθῶ.

— Διατί ὄχι ; ὑπέλαθεν ὁ Καλλέργης δίδων εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν τόνον φιλοφρονήματος. Ἡ φήμη σας ὡς νομομαθοῦς μαρτυρεῖ περὶ ὑμῶν καὶ τοιούτων ἀνδρῶν ἔχει σήμερον ἀνάγκην ἢ Ἑλλάς.

— Μὲ κολακεύετε, στρατηγέ ! εἶπεν ὁ Καλλιγᾶς. Αἱ ἰδικαί μου φιλοδοξίαι εἶνε πολὺ περιορισμέναι.

— Μὴ τὸ λέγετε αὐτό, ἀντέτεινεν ὁ Καλλέργης εἰς προτροπικὸν τόνον. Αἱ εὐγενεῖς φιλοδοξίαι σου ἀποτελοῦν ἀρετὴν. Καὶ

σας βεβαιῶ, ὅτι δὲν ὑπάρχει ὠραιότερα φιλοδοξία ἀπὸ τοῦ νὰ ὑπηρετῇ κάνεις τὴν πατρίδα του εἰς ἡμέρας κινδύνων.

— Σας ἐννοῶ πληρέστατα ! ἀνεφώνησεν ὁ Καλλιγᾶς καὶ προσβλέπων τὸν Χρηστίδην ἐφαίνετο, ὅτι ἔδιδεν εἰς τὴν φράσιν του αὐτὴν διπλὴν ἔννοιαν.

Ἦδη ὁ Καλλέργης ἀνελάμβανε καὶ πάλιν σφοδρὰν κατὰ τῶν προσώπων τῶν Βασιλέων ἐπίθεσιν. Ὅσα εἶχεν εἰπεῖ πρὸ μικροῦ εἰς τὸν Χρηστίδην, τὰ ἔλεγε τώρα πρὸς τὸν Καλλιγᾶν, ἀλλ' οὗτος ἐσιώπα ἀποφεύγων νὰ ἐκστομίση ἀνευλαβῇ ἑκφρασίᾳ δυναμένην νὰ θίξῃ τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Βασίλισσαν. Ἡ ἀξιοπρεπὴς αὐτῇ στάσις του ἦτον ἐπίμονος. Ἦρχισε μάλιστα νὰ δυσφορῇ, ὅταν αἱ ἐπικρίσεις ἐκεῖναι ἐλάμβανον τὸν χαρακτῆρα ὕβρεων καὶ διὰ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ἀνάρμοστον συμπεριφορὰν ἠρώτησε τὸν στρατηγόν :

— Καὶ πῶς διήλθατε εἰς Ὑδραν ;

Ὁ Καλλέργης ἐκλονίσθη ἐκ τῆς ἐρωτήσεως αὐτῆς. Ἐνόησεν, ὅτι τοῦ ἀπηυθύνετο σκοπίμως διὰ νὰ καλύψῃ τοὺς λόγους του.

Ἀλλὰ τόση ἦτον ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὥστε μὲ ὅλην τὴν στενοχωρίαν, τὴν ὁποίαν ἐνδομύχως ἡσθάνετο, ἀπήντησεν εἰς ἥπιον καὶ ὑποτεταγμένον τόνον :

— Πολὺ καλὰ !

— Καὶ ποῦ διεμείνατε ;

Ἦδη ὁ Καλλέργης ἡσθάνετο ἀληθῆ ἀγωνίαν.

— Ἐπὶ γαλλικοῦ πολεμικοῦ πλοίου, ἀπήντησεν.

— Ἀλήθεια ; ὑπέλαβεν ὁ Χρηστίδης. Καὶ δὲν μοῦ τὸ εἶπετε αὐτό.

Ἦδη ὁ Καλλέργης ἡσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις.

Εἶνε ὅλως τυχαῖον τὸ γεγονός, εἶπεν. Ὅταν τὸ πρῶτον ἐφθασα εἰς Ἀθήνας ἐκ Παρισίων ἐπληροφορήθην θετικῶς, ὅτι ἡ ζωὴ μου διέτρεχε κίνδυνον ...

— Δὲν πιστεύω, διέκοψεν ὁ Καλλιγᾶς.

— Καὶ ὅμως πρέπει νὰ τὸ πιστεύσετε· δὲν δύναμαι νὰ σας ἀποκαλύψω τὸ πρόσωπον, τὸ ὅποιον μοῦ ἔδωκεν αὐτὴν τὴν πληρο-

φορίαν, ἀλλ' ἐπείσθην ἐγὼ ὁ ἴδιος, ὅτι μοῦ εἶπε τὴν ἀλήθειαν. Διότι μετὰ μίαν ὥραν ἦλθε φίλος μου ἀξιωματικός, ὁ ὁποῖος μοῦ ἐδήλωσεν, ὅτι ὡς εἶχεν ἀκούσει, ἡ ἐπιθυμία τοῦ Βασιλέως ἦτο νὰ μὴν εὐρίσκωμαι εἰς Ἀθήνας καὶ μὲ συνεβούλευσε ν' ἀπέλθω...

— Καὶ ποῖος θὰ ἐσκέπτετο νὰ σᾶς δολοφονήσῃ; ἠρώτησεν ὁ Καλλιγᾶς.

— Αὐτὸ δὲν δύναμαι νὰ τὸ διαβεβαιώσω κατηγορηματικῶς, ἀπήντησεν ὁ Καλλέργης, ἀλλὰ ποῖος ἄλλος ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν;

— Ἀδύνατον, ἀντέτεινεν ὁ ἀντισταγγελεὺς. Ὁ ναύαρχος Κριεζῆς εἶνε ἀνίκανος νὰ σκεφθῇ τοιαύτας πράξεις.

— Ἴσως, ἀλλὰ δὲν εἶνε μόνον ὁ Κριεζῆς εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

— Τότε ποῖος ἄλλος;

Ὁ Καλλέργης ἐσιώπησεν. Ἀλλ' ὁ Καλλιγᾶς ἐμβαθύνων εἰς τὴν σκέψιν του ἠρώτησεν.

— Ὁ Σοῦτσος ἴσως;

— Αὐτὸς καὶ οὐδεὶς ἄλλος.

Ὁ Καλλιγᾶς ἐγέλασε. Τοὺς γέλωτάς του συνώδευσε καὶ ὁ Χρηστίδης,

— Ἀδύνατον!

— Ὁ Σοῦτσος μόνον ν' ἀπειλῇ εἶνε ἱκανός, ἐπεβεβαίωσεν ὁ Χρηστίδης, ἀλλ' οὐδέποτε πραγματοποιεῖ τὰ ἀπειλάς του.

— Ἀ! ἐὰν συναντᾷσθε tête à tête! εἶπε σοβαρευόμενος ὁ Καλλιγᾶς. Ἀλλὰ νὰ διατάξῃ νὰ σᾶς δολοφονήσουν ἔπρεπε νὰ μὴν εἶνε ὑπουργὸς τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος.

Ἀλλ' ὁ Καλλέργης ἐφαίνετο ἀμετάπειστος.

— Ἡξεύρω ἐγώ, ἡξεύρω, ἔλεγεν.

Ὁ Καλλιγᾶς ἡσθάνετο ἤδη ἀπογοήτευσιν. Ἐν τούτοις ἐπέμνε.

— Πολὺ φοβοῦμαι, εἶπεν, ὅτι ὁ φίλος σας ἀξιωματικός θὰ σᾶς παρέστησεν τὰ πράγματα ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον. Τὸ πολὺ νὰ ἐλέχθη, ὅτι ἡ φρόνησις ἀπήτει νὰ φύγετε ἐξ Ἀθηνῶν.

— Ὡστε μοῦ ὑπεδεικνύετο ἡ ἐξορία ; ἀνεφώνησεν ὁ στρατηγός.

Καὶ ἐνθυμούμενος τὸ παλαιὸν κατόρθωμα.

— Ἐπρεπεν ἡ λειτουργία τοῦ συντάγματος νὰ καταπέσῃ ἕως ἐκεῖ . . .

Ὁ Καλλιγᾶς ἐδοκίμασεν ἀληθῆ κόπον νὰ τηρήσῃ τὴν σοβαρότητά του. Καὶ χωρὶς νὰ δώσῃ λαβὴν εἰς νέας παρεκβάσεις ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἀρχικὴν ὑπόθεσιν.

— Δὲν πιστεύω ἐξορία ὑπὸ ἐπίσημον τύπον, εἶπε.

— Ἀλλὰ τότε σεῖς δὲν πιστεύετε τίποτε ! ἀνεφώνησεν εἰς ἐλαφρὰν ἔκφρασιν δυσαρεσκείας, ὁ στρατηγός. Διὰ τί τότε ὁ ἀξιωματικός ἐκεῖνος νὰ μοῦ ὑποδείξῃ τὴν Ὑδραν ὡς καταφύγιον ; . . . Μόλις ἔφθασα ἐκεῖ ἐσυλλογίσθην, ὅτι ἦτο ἡ πατρίς τοῦ πρωθυπουργοῦ. Δὲν εἶχα ἄλλως καὶ ποῦ νὰ μείνω ; ξενοδοχεῖα ἐκεῖ δὲν ὑπάρχουν, ὁ κυβερνήτης τοῦ γαλλικοῦ δικρότου ἦτο φίλος μου καὶ μοῦ προσεφέρθη νὰ μὲ φιλοξενήσῃ.

Ὁ Καλλιγᾶς καὶ ὁ Χρηστίδης ἐσιώπων.

— Δὲν πιστεύω κανεὶς νὰ μὲ κατηγορήσῃ δι' αὐτό ! ἐπανέλαβεν ὁ στρατηγός. Ἀλλως δὲν πιστεύω καὶ κανεὶς νὰ σκέπτεται, ὅτι θὰ πολεμήσωμεν κατὰ τῆς Γαλλίας ἢ ὅτι ἡ Γαλλία ἔπαυσε νὰ εἶναι προστάτις Δύναμις.

— Καὶ τί σὰς ἔλεγον ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ πλοίου ; ἠρώτησεν ὁ Καλλιγᾶς.

— Ἐξέφραζον τὴν λύπην των, ὅτι ἡ πολιτικὴ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Ὑπουργείου τοὺς ἠνάγκαζε νὰ φαίνωνται ἐχθρικοί. Μάλιστα ὁ κυβερνήτης δεικνύων εἰς ἐμὲ ἕνα γέροντα ὑπαξιωματικὸν μοῦ εἶπε μίαν ἡμέραν : « Τὸν βλέπετε αὐτόν, στρατηγέ ; Αὐτὸς ἐπολέμησεν εἰς τὸ Ναυαρίνον κατὰ τῶν Τούρκων ». Ἡ φράσις, νομίζω, ἦτο ἀρκετὰ ἐνδεικτικὴ.

— Βεβαίως, ἐπέλαβεν ὁ Καλλιγᾶς, ἡ Γαλλία δὲν εἶνε ἐχθρικὴ Δύναμις, ὀφείλομεν εἰς αὐτὴν αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν ἀπελευ-

θέρωσιν, ἀλλ' αὐτὴν τὴν φορὰν εὐρέθη πολὺ ἄσχημα εἰς τὴν πρό-
ραν μας.

— Ἄς ἐλπίσωμεν ν' ἀποφύγωμεν τὴν σύγκρουσιν, εἶπεν ὁ
Χρηστίδης.

— Ἀπὸ ἡμῶς ἐξαρτᾶται, ἐπεβεβαίωσεν ὁ στρατηγὸς καὶ ἠγέρθη
νὰ φύγῃ.

— Δυστυχῶς εἶνε πολὺ ἄργά, δὲν τὸ πιστεύω, εἶπε μελαγχολικῶς ὁ Καλλιγᾶς.

Ὅταν ὁ Καλλέργης ἀπῆλθεν, ὁ Καλλιγᾶς εἶπε πρὸς τὸν Χρη-
στίδην.

— Πολὺ ἐξημμένος !

Καὶ ἐνῶ ὁ Χρηστίδης ἤρχισε νὰ γελά.

— Τώρα σκέπτομαι, ἐπρόσθεσε, πῶν ἔγεινε τὸ περίφημον πρα-
ξικόπημα.

— Τὸ ἐν μιᾷ νυκτὶ καὶ μόνῃ ἀντίστασεως μὴ οὐσης ;

— Αὐτὸ ἀκριβῶς. Ἦμην καὶ ἐγὼ τότε ἔνθερμος θιασώτης,
ἀλλ' ἀπὸ ἄλλης κατευθύνσεως πνεύματος. Ὑποθέτω δὲ ὅτι ἂν τὴν
ἰδίαν ἐκείνην νύκτα ἤρχόμεθα εἰς ἐξηγήσεις μὲ τὸν στρατηγὸν θὰ
τὸν ἠρνούμην. Εὐτυχῶς δὲν ἐγνωρίζομεθα κατὰ βάθος. Ἀλλὰ τί τὰ
θέλετε, εἰς τοιοῦτου εἰδους ἐγχειρήματα χρειάζονται ἄνθρωποι ἀντι-
θέτου χαρακτῆρος.

— Ὅπως σεῖς καὶ ἐκεῖνος.

— Δὲν ἐννοῶ αὐτό· χρειάζονται ἄνθρωποι ἀντιθέτων σκέψεων
ἐκείνων, τὰς ὁποίας ὑποστηρίζουν.

— Ἄ ναι, ἴσως ...

— Φαντασθῆτε τὸν στρατηγὸν Καλλέργην καλούμενον νὰ ἐφαρ-
μόσῃ τὸ Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος εἰσήγαγε. Θὰ μετεβάλλετο
εἰς τὸν φοβερώτερον δεσπότην καὶ τύραννον. Θὰ ἐχρειάζετο ἓνας
δεύτερος Καλλέργης διὰ νὰ εἰσαγάγῃ ἐν δεύτερον Σύνταγμα καὶ
νὰ τοῦ καταργήσῃ τὴν τυραννικὴν ἐξουσίαν.

Ὁ Χρηστίδης ἐγέλα.

— Γελάτε ; εἶπεν ἐκεῖνος. Ἀλλὰ δὲν συλλογιζέσθε, ὅτι εἰάν ἡ

Α. Μ. ἦτο δυνατόν αὐριον ὅτε θὰ εἶνε ὑπουργός του, νὰ τὸν προσοικειωθῇ καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ διοργανώσῃ μίαν ἀντίστροφον νύκτα τῆς 8 Σεπτεμβρίου, τὸν στρατηγὸν Καλλέργην θὰ τὸν εἴχομεν ἀπέναντί μας εἰς τὸ ἀντίθετον στρατόπεδον ;

— Τὸν ψυχολογεῖτε θαυμασίως τὸν μέλλοντα συνάδελφόν σας, εἶπε πικρῶς ὁ Χρηστίδης.

— Καὶ σεῖς ἐπιμένετε νὰ ψυχολογῆτε ἐμέ, ὑπέλαβε γελῶν ὁ Καλλιγᾶς.

— Ἀφήσατε τὰς ἐπιφυλάξεις, εἶνε βέβαιον, εἶνε βέβαιον, ἀντέτεινεν ὁ Χρηστίδης.

Καὶ ἐφαίνετο, ὅτι ἐγνώριζε πολὺ περισσότερα τῶν ὅσων ἐφαντάζετο ὁ Καλλιγᾶς.

Ἄλλ' οὗτος ἐπεφυλάχθη ἀκόμη. Ἐπεζήτηε νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὰς σκέψεις τοῦ Χρηστίδου, νὰ ἰδῇ ἂν ἦτο προωρισμένος διὰ τὸ νέον Ὑπουργεῖον. Καὶ ἤρχισε ἀπὸ πολὺ μακράν.

— Πῶς σὰς φαίνεται ἡ στάσις τοῦ Βασιλέως ; ἠρώτησε.

— Νομίζω, ὅτι ἡ ἐρώτησις δὲν εἶνε ἀνταξία συνέχεια τῶν ὅσων εἶπομεν.

Μολοντοῦτος ὁ γερούσιαστῆς εἰς πολὺ σοβαρὸν ὕψος ἔδωκε τὴν ἀπάντησιν.

— Παιδαριώδης ! εἶπε.

Καὶ μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς αὐτό, ἤρχισε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ εἰς τὸν Καλλιγᾶν ὅσα περὶ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βασιλίσσης εἶχεν εἰπῇ πρὸ μικροῦ εἰς τὸν Καλλέργην.

Ἄλλ' ὁ Καλλιγᾶς τὸν ἀνεχαίτισεν ἀπὸ τὸν κατῆφορον διὰ μιᾶς ἀστείότητος.

— Πρέπει ν' ἀνοίξω τὸ παράθυρον, εἶπε.

— Διατί ; ἠρώτησεν ἀφηρημένος ὁ Χρηστίδης.

— Ὁ στρατηγὸς ἐπηρέασε πολὺ τὸν ἀέρα.

Ἄλλ' ὁ πονηρὸς γερούσιαστῆς ὑπῆρξεν ἐξ ἴσου κακός.

— Προδίδεσθε, κύριε Καλλιγᾶ, προδίδεσθε. Ζητεῖτε νὰ προφυ-

λαχθήτε διὰ τὴν μετ' ὀλίγον ἐμφανισίν σας ἐνώπιόν του. Ἐχετε ὅμως καὶ κάποιον δίκαιον, θὰ εἶνε ἡ πρώτη φορά ...

Ὁ Καλλιγᾶς παρετήρησεν ἀσκαρδαμυκτεῖ τὸν Χρηστίδην. Ἐπειτα τὸν ἠρώτησεν :

— Εἶδα εἰ τὸν ναύαρχον Κανάρην ;

— Χθὲς ἦτον ἐδῶ, ἀπήντησε μὲ κάποιαν ἀνησυχίαν ὁ γερο-
σιαστής.

Ὁ Καλλιγᾶς ἐπέισθη, ὅτι ὁ Χρηστίδης δὲν ἐπρόκειτο νὰ συμ-
μετάσχη τοῦ νέου ὑπουργείου, ἀλλὰ διέκρινε συγχρόνως, ὅτι θὰ ἦτον
ἐν γνώσει τῶν πρὸς αὐτὸν διαθεμάτων τοῦ ναυάρχου Κανάρη.

— Καὶ τί σᾶς ἔλεγεν ;

— Ὅτι θὰ ἔχη τὴν τιμὴν νὰ συνεργασθῇ μαζί σας.

— Εἶνε ἀληθές, εἶπεν ὁ Καλλιγᾶς σοβαρῶς, ὅτι ὁ ναύαρχος μὲ
ἐκάλεσεν εἰς τὴν ἐπαυλὴν του καὶ μοῦ ἐζήτησε τὴν γνώμην μου
περὶ τῆς καταστάσεως. Τοῦ εἶπα ὅ,τι ἔπρεπε νὰ τοῦ εἰπῶ, ἔπειτα
ἐπεκαλέσθη τὸν πατριωτισμὸν μου καὶ μὲ προέτρεψε νὰ μὴ διστάσω
ἐν ᾗ περιπτώσει κληθῇ νὰ σχηματίσῃ προσωρινῶς τὸ Ὑπουργεῖον
μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Μαυροκορδάτου ἐκ Παρισίων, ν' ἀναλάβῃ
τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης.

— Καὶ εἶνε τόσον βέβαια τὰ πράγματα αὐτά ; ἠρώτησεν ὁ
Χρηστίδης.

— Πῶς, εἶπεν ὁ Καλλιγᾶς, δὲν σᾶς εἶπεν ὁ ναύαρχος περὶ τῆς
φιλικῆς παρεμβάσεως τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Πρωσσίας ; Ἡθέλησεν
εὐμενῶς νὰ παρέμβῃ μεταξὺ τῶν δύο συναδέλφων του τῆς Ἀγγλίας
καὶ Γαλλίας καὶ τοῦ Βασιλέως. Ἡ Α. Μ. παραμένει ἀνένδοτος
ἀκόμη, εἶνε ἀληθές, ἐννεῶν μόνον εἰς τὴν δεδηλωμένην βίαν νὰ
ἐνδῶσῃ...

— Ἄ ! ὑπέλαβεν ὁ Χρηστίδης, ἀνοηταί !...

— Καὶ φαίνεται, ὅτι δὲν ἔχει ἄδικον, ἐξηκολούθησεν ὁ Καλλι-
γᾶς, διότι ἀνεκάλυψεν, ὅτι ὁ Ρουὰν ἐζήτησε νὰ τοῦ στήσῃ παγίδα
ἐξευτελισμοῦ. Τὴν ἀνακάλυψιν τὴν ὀφείλομεν εἰς τὸν πρέσβυν τῆς
Πρωσσίας, ὅστις ἐνεργῶν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας ἐπληροφορήθη, ὅτι

ὁ Ρουάν ἔπεισε τὸν Οὐαίς νὰ ὑποσχεθοῦν εἰς τὸν Βασιλέα, ὅτι δὲν θὰ προβοῦν εἰς τὴν ἑνοπλὸν κατοχὴν τῆς χώρας μέχρις οὗ λάβουν ἔγγραφον τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ περὶ ἀφοπλισμοῦ. Κατόπιν ὅμως νὰ γείνη ἡ κατοχὴ καὶ νὰ τὸν ταπεινώσουν καὶ ἐνώπιόν τοῦ διὰ προφορικῆς ὁμολογίας εἰς τὴν αἵθουσαν τοῦ Θρόνου. Οὕτω θὰ διέδιδον εἰς τὸν κόσμον, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐπτοήθη καὶ ὅτι δὲν ἦτο συνεπὴς πρὸς ἑαυτόν. Τῆς ἀποκαλύψεως αὐτῆς δὲν παρίστατο ἀνάγκη, διότι ὁ Βασιλεὺς εἶνε ἔκτοτε ἀποφασισμένος νὰ παραμείνῃ συνεπὴς πρὸς τὴν μέχρι τοῦδε πορείαν του.

Ὁ Χρηστίδης παρέμεινεν ἐκπληκτός. Ἦρχισε νὰ βλέπῃ ἀπώτερον καὶ νὰ κρίνῃ ἄλλως τὰ πράγματα.

— Βλέπετε διατί δὲν μοῦ εἶνε ἀνεκτός ὁ τρόπος τοῦ ἀντιπολιτευέσθαι, τὸν ὅποιον μετέρχεται ὁ Καλλέργης; ἐξηκολούθησεν ὁ Καλλιγᾶς, ἀντίληφθεις τὴν ἐκ τῶν λόγων του βαθεῖαν ἐντύπωσιν ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ ἐκτεπληγμένου γεραυσιαστοῦ. Καὶ ἂν ἔχωμεν ἀντίθετον γνώμην, πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὴν πρόθεσιν μιᾶς πολιτικῆς πολὺ περισσότερον ὅταν ἡ πολιτικὴ αὕτη εἶνε ἀγνή καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου μαρτυρῇ. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, κύριε Χρηστίδη, πρόκειται νὰ τὸν σώσωμεν. Καὶ μάθετε, ἐὰν ἐνδιαφέρεσθε, ὅτι ἐκεῖθεν ἄρχεται ἡ φιλοδοξία μου καὶ ἐκεῖ τελειώνει. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἀντελήφθην καὶ εἰς τὰς σχέσεις τοῦ ναυάρχου Κανάρη καὶ τότε μόνον τοῦ ὑποσχέθην τὴν συνδρομὴν μου. Καὶ αὐτὸς ἐπίσης ὑπηρεσίαν πρόκειται νὰ παράσχῃ εἰς τὴν πατρίδα καὶ ὑπὸ οὐδεμιᾶς ἐμπνέεται προσωπικῆς φιλοδοξίας.

— Καὶ πῶς μεριμνᾷ, ἐνῷ δὲν ἔλαβεν ἀκόμη ἐπίσημην ἐντολὴν; ἠρώτησεν ὁ Χρηστίδης.

Ὁ Καλλιγᾶς ἐξεπλάγη, διὰ τὴν ἐρώτησιν καὶ δὲν ἀπέκρυψε τὴν ἐκπληξίν του.

Δὲν πιστεύω, εἶπεν, ὅτι πρέπει νὰ τὸν μεμφώμεν δι' αὐτό. Οἱ πρέσβεις ἐννοοῦν Ὑπουργεῖον τῆς ἀρεσκείας των. Ὁ μεσάζων πρεσβευτῆς τῆς Πρωσίας δὲν παρέλειψε νὰ τοὺς παρατηρήσῃ, ὅτι τὸ τοιοῦτον ἦτο παραδόξος ἀπαίτησις, ἰσοδυναμεῖ ὡς ἐὰν οἱ

ἴδῃ διώριζεν ὑπουργοὺς τῆς Ἑλλάδος τοὺς στρατηγούς των καὶ τοὺς ναυάρχους. Ἐκεῖνοι ὅμως παρετήρησαν, ὅτι δὲν ἤθουν νὰ ἐπιβάλλουν αὐτοὶ τοὺς ὑπουργοὺς, ἀλλὰ νὰ ἐζητεῖτο προηγουμένως ἡ συγκατάθεσις των περὶ τῶν προσώπων. Ὁ πρέσβυς τῆς Πρωσίας ἐπρόφερε τότε μερικὰ ὀνόματα, περὶ τῶν ὁποίων ἦτο βέβαιος. Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ναυάρχου Κανάρη ἠκούσθη εὐμενῶς διὰ τὴν καλὴν τὸ νέον Ὑπουργεῖον μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Μαυροκορδάτου.

— Καὶ πόθεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσίας ἔλαβε τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῆς τῆς πρωτοβουλίας; ἠρώτησεν ὁ Χρηστίδης προσπαθῶν νὰ γείνη κύριος τῆς καταστάσεως καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἀπόψεις.

— Πόθεν! ἀπήντησεν ὁ Καλλιγᾶς, ὑποθέτω, ὅτι ἡ Αὐστρία δὲν εἶνε ἀμέτοχος αὐτῆς τῆς παρεμβάσεως. Διὰ τὴν προφυλάξουν ἀμφότεραι αἱ Δυνάμεις αὗται τὸν ἐλληνικὸν Θρόνον.

— Ὡστε εἶνε ἀληθὴ ὅσα ἔλεγεν ὁ Ρουάν, διέκοψεν ὁ Χρηστίδης.

— Διατί ὅχι; Πολλὰ ἐσχεδίασεν ὁ Ρουάν κατὰ τοῦ Βασιλέως, ἀλλὰ περισσότερα ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέον. Φαίνεται, ὅτι πνέει μένεα προσωπικῶς κατὰ τῆς Βασιλίσσης καὶ κατὰ τοῦ Βασιλέως, ὁ ὁποῖος λέγεται ὅτι τοῦ ἀπήντησεν εἰς τόνον προκλήσεως εἰς μίαν του συμβουλευτικὴν ἐπιστολὴν. Περί τῆς ἀπαντήσεως ταύτης γνωρίζω ὁ ἴδιος, μοῦ ὠμίλησεν ὁ Πήλικας.

Ἦδη ὁ Καλλιγᾶς ἐβεβαίω, ὅτι ὁ Ναπολέον ἠδύνατο νὰ φθάσῃ καὶ μέχρις ἐκθρονίσεως τοῦ Ὁθωνος.

— Διὰ στρατιωτικῆς ἐκτελέσεως; εἶπεν ὁ Χρηστίδης.

Καὶ ἔσπευσε νὰ προσθέσῃ.

— Δὲν πιστεύω... Ἐπρεπε νὰ εὐρωπαϊκὴ ἰσορροπία νὰ κλίνη διὰ παντὸς πρὸς τὸ μέρος τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας. Τότε ὑποθέτω, ὅτι θὰ ἐβλέπομεν τὴν Αὐστρίαν τείνουσαν χεῖρα βοηθείας πρὸς τὴν Ρωσίαν.

— Αὐτὸς λοιπὸν εἶνε ὁ λόγος τῆς ἐγκαίρου παρεμβάσεως τοῦ πρεσβέως τῆς Πρωσίας, συνεπέραναν ὁ Καλλιγᾶς.

— Ὡστε, εἶπεν ὁ Χρηστίδης ἐπαναφέρον τὸν λόγον εἰς τὸ ζή-

τῆμα τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ νέου Ὑπουργείου, θὰ σᾶς ἰδῶμεν καὶ ὑπουργόν, κύριε Καλλιγᾶ. Εἰσθε μίᾳ ἐγγύησις διὰ τὸ νέον Ὑπουργεῖον.

Ὁ Καλλιγᾶς ἀνέκτισε τὸ εὐθυμον ὕφος του.

— Καὶ τὴν ἰδικήν σας ἐγγύησιν διατί θὰ τὴν στερηθῶμεν ;

Ὁ Χρηστίδης ἀπέφευγε ν' ἀπαντήσῃ.

— Δυσπιστεῖτε πρὸς ἐμέ ; ἠρώτησεν ὁ ἀντισταγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.

— Λοιπὸν ἀφοῦ ἐπιμένετε, ἀπήντησεν ὁ γερονσιαστής, μάθετε, ὅτι ὁ ναύαρχος μὲ ἐβουλοσκόπησε, μοῦ εἶπεν ὅσα καὶ εἰς σᾶς, ὅτι πρόκειται νὰ προσφέρωμεν μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Πατρίδα, ὅτι θὰ σώσωμεν τὸν Βασιλέα, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ μὲ πείσῃ. Θὰ ἐχρειάζετο ἡ ἰδική σας εὐγλωττία.

— Μόνον αὐτό ; ἀνεφώνησε γελῶν ὁ Καλλιγᾶς.

— Καὶ ἐν ἄλλο, ὑπέλαβεν ὁ Χρηστίδης. Αἱ περιστάσεις αὐταὶ δὲν εἶνε διὰ πολιτικούς τῆς γραμμῆς. Ὅπως ὁ λαὸς ἤρχισε νὰ φωνάζῃ τοὺς σημερινοὺς ὑπουργοὺς προδότας, διότι δὲν παραιτοῦνται, αὐριοι θὰ φωνάζῃ σᾶς, οἱ ὅποιοι ἐδέχθητε νὰ γίνετε ὑπουργοί.

Ὁ Καλλιγᾶς τὸν ἐπλησίασε πολὺ, τὸν ἐκύτταξε μὲ τοὺς διαπεραστικούς ὀφθαλμούς του καὶ τοῦ εἶπε :

— Πάντοτε εἶχα τὴν ἰδέαν, ὅτι εἰσθε ὁ πονηρότερος τῶν Ἑλλήνων.

ΚΓ'.

ΤΟ ΤΕΡΜΑ

Εἰς τὸ μέγαρον τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας, παρόντος πάντοτε ἐκεῖ τοῦ Ρουάν, ἐπραγματοποιεῖτο ἤδη ὁλονὲν τὸ σχέδιον τῆς ἐναντίον τοῦ Βασιλέως ἐκδικήσεως.

Ὅλη ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος ἦτον εἰς χεῖρας τῶν δύο πρέσβων, οἱ ὅποιοι ὅσον ἐβλεπον τὴν ταραχὴν τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας, τόσον ἐτραχύνοντο καὶ ἐγίνοντο τυραννικώτεροι. Ἡ ἀπομόνωσις τοῦ Βασιλέως ἐγένετο περισσότερον αἰσθητή. Αὐτὸς μόνος καὶ ἐγκαταλελειμμένος ἐπάλλαιε κατὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐχθροῦ.

Οἱ δύο πρέσβεις τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἦσαν εἴπερ ποτε εὐχαριστημένοι. Ἦτον ἡ παραμονὴ τῆς ἀφίξεως τῶν στρατευμάτων τῆς κατοχῆς.

Ὁ Ρουάν ἐδείκνυεν ἀνυπομονησίαν ἀνάλογον πρὸς τὸν πόθον τῆς ἐκδικήσεως, τὸν ὅποιον ἔφερεν εἰς τὴν ψυχὴν του.

— Αὔριον λοιπόν, ἔλεγεν εἰς τὸν συνάδελφόν του.

— Αὔριον ἐπανελάμβανεν ἐκεῖνος.

— Εἶνε θετικὴ ἡ πληροφορία ;

— Θετικωτάτη. Πρὸ μιᾶς ὥρας μού τὸ διεμήνυσεν ὁ ναύαρχος.

Ὁ πρόσκοπος κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ πρό δύο μόλις ὥρων καὶ ἀνήγγειλεν, ὅτι οἱ στόλοι θὰ φθάσουν αὖριον τὸ ἀπόγευμα. Ἐσπευσα νὰ μεταβιβάσω τὴν πληροφορίαν εἰς τὴν πρωσσικὴν πρεσβείαν καὶ ἐλπίζω ὅτι ἤδη ἔφθασεν εἰς τὰ ὦτα τοῦ Βασιλέως.

Ὁ Ρουὰν ἐπελήφθη τῆς εὐκαιρίας νὰ ὑβρίσῃ τὸν Βασιλέα.

— Εἰς τὰ ὦτα μὴ ἀκουόντων, εἶπε.

— Τί δύναται πλέον ; ἀντέτεινεν ὁ Οὐαῖς. Τώρα εἶνε εἰς τὴν ἐξουσίαν μας.

Ὁ Ρουὰν ἐσκέφθη τοὺς ὑπουργούς.

— Ἀλλὰ διὰ τοὺς κυρίους αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι λέγονται ὑπουργοὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν νομίζετε, ὅτι θὰ ἐχρειάζετο εἰδικὴ τιμωρία ;

Ὁ Οὐαῖς ἐγέλασε.

— Ἐὰν ἐγνωρίζατε τὴν ταραχὴν των, εἶπεν, ἠθέλατε μείνει σύμφωνος μαζί μου, ὅτι πᾶσα πρὸς τοῦτο φροντίς εἶνε περιττή.

— Ἐν τούτοις δὲν μας ἔστειλαν ἀκόμη τὴν ἀπάντησιν, ὑπέλαβεν ὁ Ρουὰν, μολοντί μόνοι των αὐθαιρέτως παρέτειναν τὴν προθεσμίαν.

— Πιστεύσατε, εἶπεν ὁ Οὐαῖς, ὅτι ὡς πρὸς αὐτὸ δὲν δυνάμεθα νὰ τοὺς ἀποδώσωμεν κάμμίαν εὐθύνην. Ὁ Βασιλεὺς τοὺς ἐμποδίζει. Ἐπειτα ποίαν σημασίαν θὰ εἶχεν ἡ ἀπάντησις αὐτή ; Καὶ ἂν κατηγορηματικῶς ἀπεδέχοντο τὸν ἀφοπλισμὸν καὶ ἂν κατεδίκαζον τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα, ἠδυναμεθα πλέον ἡμεῖς νὰ δώσωμεν πίστιν εἰς τοὺς λόγους των ;

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀνηγγέθη ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας. Ἐσπευσε νὰ δηλώσῃ εἰς τοὺς συναδέλφους του, ὅτι ἡ πλήρης ἐκδήλωσις τῆς βίας θὰ ἦτο τὸ τέρμα τῆς πορείας τοῦ Βασιλέως, ὅτι ἡ Α. Μ. βεβαίως δὲν ἠδύνατο νὰ μετέλθῃ πολεμικὰς πράξεις κατὰ δύο τόσον ἰσχυρῶν Δυναμῶν καὶ ὅτι ἡ ἀντίστασις των ἕως τέλους θὰ ἦτο παθητικὴ.

— Συνεπῶς, ἐξηκολούθησεν, ὅσα αἱ ὑμέτεραι ἐξοχότητες ζητοῦν νὰ γείνουν ἀφ' ἐαυτῶν. Χωρὶς ἡ μεσολάβησις μου νὰ ἔχῃ τὸν ἐπί-

σημον τύπον, ἐν τούτοις ἀνεπισήμως νομίζω, ὅτι ἀποκαλύπτω εἰς ὑμᾶς τὴν ἀκριβῆ κατάστασιν.

— Καὶ ὅμως ὑπῆρχε καιρὸς, εἶπεν ὁ Οὐάϊς, ἡ Α. Μ. ν' ἀποφύγῃ τὴν δυσάρεσκον τοιούτων συνεπειῶν.

Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας εἰσήγγεν. Ἐπειτα διακόψας τὴν τὴν σιωπὴν ἐπανέλαθεν.

— Ἡ πρόβλεψις τῆς συμβιβαστικῆς λύσεως κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν εἶνε καὶ ἐπιθυμία τοῦ ἀνακτοβουλίου τῆς Βιέννης.

Ὁ Ρουὰν καὶ ὁ Οὐάϊς ἀντήλλαξαν ταχὺ βλέμμα.

— Τί ἐννοεῖτε, ἐξοχώτατε ; ἠρώτησεν ὁ πρῶτος.

— Ὑποθέτω, ὑπέλαβεν ἐκεῖνος εἰς μελαγχολικὸν τόνον, ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος παρατείνειας μέχρις αὐτῆς τῆς στιγμῆς ἀντίστασιν, ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἐχθρική πρὸς δύο μεγάλας Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, θὰ τύχῃ εἰδικῆς ἐκτιμήσεως ὡς πρὸς τὴν ἐπιβεβλημένην πρὸς τὴν τοιαύτην ὑπεράσπισιν τῶν συμφερόντων τῆς Ἑλλάδος στάσιν.

Οἱ δύο διπλωμάται ἀντέταξαν εἰς τοὺς λόγους τούτους εἰρωνικὸν μειδίαμα. Ἀλλὰ καὶ ποιά τις ἀνησυχία ἐτάραξε τὰς καρδίας των. Ὅσῳ καὶ ἂν ὁ ἀνθιστάμενος ἦτο μικρὸς, ἐνυπῆρχεν εἰς τὴν ἀντίστασιν τοῦ αἵγλη ἡρωϊσμοῦ, ἡ ἥτις ἐφώτισεν ἐπ' ὀλίγον τὸ σκότος τῶν δύο ἐκείνων. Ἀλλὰ παρὰ τὴν στιγμιαίαν αὐτὴν ἀφύπνισιν, ἡ ὑποδήλωσις τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Πρωσσίας ὡς πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ ἀνακτοβουλίου τῆς Βιέννης ἦτο κατηγορηματική.

— Ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης, εἶπεν ὁ Οὐάϊς, φοβεῖται ἴσως μήπως ζητήσωμεν τὰ ἀντίποινα συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων ...

— Τὸ ὅποιον δὲν θὰ ἦτο παράλογον, διέκοψεν ὁ Ρουὰν.

— Τοῦτο ἐξηκολούθησεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας, ἐνῶ θὰ ἐδικαιούμεθα νὰ τὸ πράξωμεν, σὰς ὑπόσχουμαι, ὅτι θὰ τὸ ἀποφύγωμεν.

Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας ἔσπευσε νὰ εἰπῇ.

— Ἡ ἐπανάληψις τῆς κατηγορηματικῆς ταύτης δηλώσεως μου προξενεῖ ἰδιαίτησαν εὐχαρίστησιν.

— Χαίρω διὰ τὴν καταφανῆ ἐκτίμησιν τῆς ἐπικεικίας ἡμῶν, ἐπανελάθεν ὁ Οὐάις.

Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσίας δὲν ἀφῆκε τὴν φράσιν νὰ πείσῃ.

— Ἡ ὁποία τιμᾷ τὴν πολιτικὴν τῶν μεγάλων συμμάχων, συνεπλήρωσε.

— Ἀλλ' ἐπαναλαμβάνω, ἐξηκολούθησεν ὁ Ἀγγλος πρεσβευτῆς, ἀπὸ τὴν Α. Μεγαλειότητα θὰ ἐξηρτάτο ν' ἀποφύγῃ τὰ δυσάρεστα, τὰ ὁποῖα εἶνε μοιραῖον νὰ ἐκδηλωθοῦν.

Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσίας διέκοψε τὴν περιττὴν φρασολογίαν.

— Ταῦτα θὰ συμβῶσιν, εἶπε ξηρῶς, εἶνε βέβαιον. Ἄς ἴδωμεν πῶς ἡ Α. Μ. θὰ ἡδύνατο ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ σημερινόν ὑπουργεῖον.

Ὁ Οὐάις τότε προέβη εἰς κατηγορηματικὴν δῆλωσιν. Εἶπεν, ὅτι ἡ προεδρεία τοῦ νέου ὑπουργείου παρὰ τοῦ Μαυροκορδάτου, ἀνδρὸς σοβαροῦ καὶ παρέχοντος ὅλα τὰ ἐχέγγυα τῆς καλῆς πίστεως, εἶνε ἐπιβεβλημένα, ὅτι μόνον πρὸς αὐτόν, ἡδύνατο ν' ἀποβλέπουν εἰς τὸ μέλλον μετὰ πεποιθήσεως τὰ ἀνακτοβούλια τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου.

— Καὶ ὑπάρχει ἤδη ἡ συναίνεσις τοῦ κ. Μαυροκορδάτου ; ἠρώτησεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσίας.

— Βεβαίως, ἀπήντησεν ὁ Ρουάν, ὁ κ. Μαυροκορδάτος δὲν θ' ἀρνηθῇ τὰς πρὸς τὴν πατρίδα του ὑπηρεσίας εἰς τύσιν μάλιστα κρισίμους ἡμέρας.

— Ἐχει καλῶς, εἶπεν ὁ Πρῶσσος διπλωμάτης.

— Ὡς πρὸς τὴν προσωρινὴν ἀναπλήρωσιν του, ἐπέλαθεν ὁ Οὐάις, εἰπομεν χθές, θ' ἀναδεχθῇ ὁ νκύαρχος Κανάρης, ὁ ὁποῖος ἔχει ἤδη δεδηλωμένην πολιτικὴν.

— Καὶ ὁ νέος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ; ἠρώτησεν ὁ πρεσβευτῆς τῆς Πρωσίας.

Οἱ δύο διπλωμάται δὲν ἀπήντησαν ἀμέσως. Προφανῶς δὲν εἶχον σκεφθῇ.

— Ἰδοὺ κἄτι, τὸ ὅποιον δὲν ἐσκέφθημεν ὁμολογουμένως, εἶπε γελῶν ὁ Ρουάν.

— Ὁ κ. Παῖκος δὲν θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ παραμείνῃ ;

— Ὁ κ. Παῖλος καὶ πάλιν ὑπουργός ; ἀνέκραξεν ὁ Οὐαῖς, ποτέ !

Καὶ ὁ Οὐαῖς ἐξηκολούθησεν ἀπαριθμῶν ἄλλα πρόσωπα ἐν οἷς καὶ τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀργυρόπουλον.

— Διὰ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, παρετήρησε, χρειάζεται πρόσωπον, τὸ ὅποιον νὰ κατέχη πλήρῃ τὴν ἀντίληψιν τῆς συνταγματικῆς εὐθύνης.

Ὁ Ρουάν ἐσιώπα. Εὕρίσκετο ἐπὶ τοῦ αἰχμηροῦ σημείου, ὅπου συνεκρούοντο τὰ διοικητικὰ συστήματα τῶν συμμαχικῶν χωρῶν. Μετὰ τινος εὐαρέστου ἐκπλήξεως ἔβλεπε τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας.

— Νομίζω, εἶπεν αὐτός οὐχὶ ἔνευ λεπτῆς εἰρωνικῆς ἐκφράσεως, ὅτι ὡς πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ὁ κ. Ρουάν ἔχει ἤδη τὸν ἄνδρα τῆς ἐκλογῆς του. Εἶνε ὁ κ. Καλλέργης.

— Ἀκριβῶς, ἐπεβεβαίωσεν ὁ Ρουάν.

— Ἄν δὲν ἀπατώμαι, παρετήρησεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας προσποιούμενος ἄγνοιαν, εἶνε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πραξικοπήματος τῆς 8 Σεπτεμβρίου.

Ὁ Ρουάν κατένευσε μετὰ δυσανεκτικῆς, ἐνῶ ὁ Οὐαῖς μεθ' ὅλην τὴν σοβαρότητά του δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ ἐν μειδιάματι.

Ἄλλ' ἤδη ὁ Ρουάν ἐπανελαμβάνε μετὰ σταθεροῦ τόνου φωνῆς.

— Ὁ κ. Καλλέργης ἔχει ρητὰς ἀξιώσεις, γνωρίζω θετικῶς. Ἐννοεῖ ν' ἀποκαθάρῃ τὴν αὐλὴν τοῦ Βασιλέως ἀπὸ τοὺς ὑπὸ περιβλήμα στρατηγῶν καὶ ὑπασπιστῶν ληστὰς.

— Ἀλλὰ τοῦτο δὲν νομίζετε, ὅτι θ' ἀπετέλει πρόκλησιν καὶ πρὸς τὰ συντηρητικὰ αἰσθήματα τῶν συναδέλφων του ; παρετήρησεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας. Ὅτι ἀκόμη θὰ καθίστα ἔχθρικόν ἀπέναντι τοῦ Βασιλέως τὸ νέον Ὑπουργεῖον καὶ ὅτι θὰ παρημποδίζε τὴν ἁρμονικὴν μετ' αὐτοῦ συνεργασίαν ;

— Δὲν βλέπω τι τὸ παράδοξον εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν, εἶπε παρεμβαίνων ὁ Οὐαῖς. Αἱ αὐλαὶ δὲν δικαιῶνται νὰ ἔχουν πρόσωπα ἐπηρεάζοντα τὴν ὑπεύθυνον πολιτικὴν, πολὺ πεισισσότερον κανονίζοντα αὐτήν.

Ἦδη ἡ κατάστασις ὡς πρὸς τὴν συγκρότησιν τοῦ Ὑπουργείου τοῦ ἀφοπλισμοῦ ἦτο σαφές. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας ἔθιξε τὸ ζήτημα τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ Βασιλέως ἀπέναντι τῶν γεγονότων, τὰ ὅποια ἀπὸ τῆς αὔριον ἤθελον προκύβει.

— Καὶ τί ὀφείλει νὰ πράξῃ ὁ Βασιλεὺς; ἠρώτησε.

— Νὰ ὑπογράψῃ τὸν ἀφοπλισμὸν, νὰ ὑποσχεθῇ ἐγγράφως οὐδε-τερότητα, ἀπήντησαν ἀπὸ συμφώνου οἱ δύο διπλωμάται.

— Καὶ θὰ ἤρκει αὐτὸ νὰ προλάβῃ τὴν ἀπόβασιν τῶν στρατευμάτων; ἠρώτησεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας ἐν γνώσει, ὅτι ἀπηύθυνε ματαίαν ἐρώτησιν ἢ τοῦλαχιστον νὰ καταστήσῃ ταύτην προσωρινήν;

— Τὸ δεύτερον ἴσως, εἶπεν ὁ Οὐαῖς. Τὸ πρῶτον, μετὰ λύτης ἀναγκάζομαι νὰ ἐπαναλάβω πρὸς ὑμᾶς, εἶνε ἀδύνατον.

Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας ἐσίγησε πρὸς στιγμὴν αἰσθανόμενος θλίψιν. Ἐσκέφθη, ὅτι τὰ ταπεινωτικὰ μῆσα ἐτίθεντο εἰς ἐφαρμογήν.

— Καὶ θὰ ἡδυναμην, εἶπε, νὰ ζητήσω παρ' ὑμῶν τὴν διατύπωσιν τῆς ἐγγράφου ταύτης ὑποσχέσεως;

Ὁ Ρουὰν ἐπεφυλάχθη. Ἀλλ' ὁ Οὐαῖς πρεθύμως ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ.

— Θὰ ἦτο μάλιστα καλὴ εὐκαιρία, ἵνα λαβῇ γνῶσιν ἀπὸ τοῦδε ὁ Βασιλεὺς, εἶπε.

Καὶ προσέθηκε μὲ σκληρὰν εἰρωνείαν:

— Οὕτω ἡ ἐκ τῆς αὐριανῆς ἡμέρας δυσχερὴς ἐντύπωσις θὰ μετριασθῇ.

Βαδίσας ἔπειτα πρὸς τὸ γραφεῖόν του ἔλαβεν ἐν ἑγγράφον.

— Ἰδοὺ τὸ ἰδικόν μου σχέδιον.

Τότε καὶ ὁ Ρουὰν ἐπράξε τὸ αὐτό.

Ἡ Κατοχή

φυλ. 38

— Ἴδου καὶ τὸ ἰδικόν μου, εἶπε.

Καὶ ἐνεχείρισαν ἀμφότεροι εἰς τὸν συνάδελφόν των σχέδια ἐγγράφων ὑποσχέσεων. Ἡ ἀντίληψις τῆς συνταγματικῆς εὐθύνης ἦτο καταφανὲς εἰς τὰ ἔγγραφα ταῦτα.

Ὁ Ρουὰν ἐνεκάλει προσωπικῶς τὸν Βασιλέα ὡς ἀπατηθέντα εἰς τὴν πολιτικὴν του, ἐνῶ ὁ Οὐάϊς ἔρριπτε τὴν εὐθύνην ἐπὶ τοῦ Ὑπουργείου.

Ὅταν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσίας κατέλιπε τὴν ἀγγλικὴν πρεσβείαν, διηυθύνθη ἀμέσως εἰς τὰ Ἀνάκτορα καὶ ἐκεῖ κατ' εὐθεΐαν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Βέττλαν.

Εὗρε τοῦτον περίλυπον καὶ κακῶς ἔχοντα τὴν ὄψιν.

— Θὰ ἐπιθυμῆτε ἴσως, ἐξοχώτατε, ἠρώτησεν ὁ ἰδιαιτέρος γραμματεὺς τοῦ Βασιλέως, νὰ σᾶς εἰσαγάγω ἀμέσως εἰς τὴν Α. Μεγαλειότητα ;

— Ὅχι δὲν εἶνε ἀνάγκη, εἶπεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσίας μετὰ περισκέψεως· θ' ἀποφύγω τοῦτο σήμερον γνωρίζων τὴν θέλησιν τοῦ Βασιλέως. Ἀρκοῦμαι ν' ἀποταθῶ πρὸς ὑμᾶς ὑπὸ τὸν μᾶλλον ἀνεπίσημον τύπον καὶ νὰ σᾶς ἀφηγηθῶ τὰ συμβαίνοντα.

— Εἶνε καὶ ἄλλα ἐκτὸς τῆς πρωϊνῆς πληροφορίας ; ὑπέλαβεν ὁ γραμματεὺς ἐν ἀγωνίᾳ.

Ὁ πρεσβευτὴς τοῦ ἐξιστόρησε τότε τὰ λεχθέντα εἰς τὴν ἀγγλικὴν πρεσβείαν, τοῦ ἐπανέλαβε τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι αὔριον θὰ συνετελεῖτο ἡ κατοχὴ καὶ τοῦ ἐνεχείρισε τὰ δύο ἔγγραφα.

— Εἶνε τὸ τέρμα τῆς ἀγωνίας, εἶπεν ὁ Βέττλαν.

Καὶ προσέθηκε :

— Μείνατε ἡσυχος, ἐξοχώτατε, θὰ τὰ διαβιβάσω ὅλα λεπτομερῶς εἰς τὴν Α. Μεγαλειότητα.

— Μὴ λησμονήτετε πρὸ πάντων, ὑπέλαβεν ἐκεῖνος, νὰ κάμετε λόγον περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐννοοῦν νὰ συγκροτηθῇ τὸ νέον ὑπουργεῖον.

Καὶ ἀπῆλθε. Μεθ' ὃ ὁ Βέττλαν κατηυθύνθη εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Βασιλέως. Εἰς τὸ ὑπασπιστήριον συνήντησε τὸν ἀυλάρχην Γεν-

ναῖον Κολοκοτρώνη, ὁ ὁποῖος μόλις τὸν εἶδε ἔσπευσε νὰ τὸν ἐρωτήσῃ ἐν ἀνυπομονησίᾳ περὶ τῶν συμβαινόντων.

— Ἀπελπισία, στρατηγέ, τοῦ εἶπεν ὁ γραμματεὺς, ἀπελπισία!

— Ὡ! ἐφώναξεν ἐκεῖνος μέσα βαθεῖα ἀπὸ τὰ στήθη του καὶ δάκρυα ἐκάλυψαν τὰ μαῦρα ἀγριωπά του μάτια.

Καὶ ἐχάθη εἰς τὸν διάδρομον χωρὶς νὰ εἴπῃ τίποτε ἄλλο.

Ὁ Βέττλαν πληροφορηθεὶς παρὰ τοῦ διαγγελέως τῆς ὑπηρεσίας, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτο μόνος, εἰσῆλθεν.

— Τί ἔχεις, Βέττλαν; τὸν ἠρώτησεν ὁ Βασιλεὺς μόλις τὸν εἶδε. Πῶς; Οὐδέποτε σὲ εἶδα τόσῳ λυπημένον!

Ἐκεῖνος τότε ἐδάκρυσε.

— Μόνον, Μεγαλειότατε, εἶπε, καὶ ἐγκαταλελειμμένοι παρ' ὅλων

— Καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδιούς μας ἐκεῖ πέρα! ὑπέλαβεν ὁ Βασιλεὺς ἐννοῶν τὴν βαθυτέραν σκίψιν τοῦ γραμματέως του.

Σιγὴ μακρυνὴ ἐπηκολούθησεν. Ἐκαστος ἐσκέπτετο ἐπὶ τοῦ θλιβεροῦ αὐτοῦ φαινομένου τῆς πλήρους ἐγκαταλείψεως.

Αἰφνης ὁ Βασιλεὺς ἔφερε τὰ βλέμματά του πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, προσφιλὲς σημεῖον τῆς προσηλώσεως τῶν ρεμβασμῶν του.

— Μὴν ἀπελπίζεσαι Βέττλαν, ἀνεφώνησε, δὲν εἴμεθα μόνον, ἔχομεν τὸν μέγαν Θεὸν τῆς Ἑλλάδος μαζί μας!

Ὁ γραμματεὺς ἐξετέλεσε τὴν θλιβερὰν ἐντολήν. Ἀνεκαίνωσεν ὅλας τὰς πληροφορίες τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Πρωσίας καὶ παρέδωκε τὰ δύο ἔγγραφα.

Ὁ Βασιλεὺς ἀναγνώσας αὐτὰ ἐγέλασε.

— Οἱ σύμμαχοι εἶνε εἰς πλήρη πολιτικὴν διάστασιν, εἶπεν. Ἀρκεῖ ὅμως, ὅτι συμφωνοῦν κατ' ἐμοῦ.

— Καὶ τώρα, Μεγαλειότατε; ὑπεδήλωσεν ὁ Βέττλαν, ὡς ἐὰν ἀνέμενε τὴν γνώμην τοῦ Βασιλέως.

Οὗτος ἐβράδυνε ν' ἀπαντήσῃ παραδοθεὶς εἰς πενθίμους λογισμούς.

— Τώρα, εἶπε τέλος κρύπτων τὴν ὀδύνην του καὶ ἐπανευρίσκων

τὴν ἀταραξίαν τοῦ, εἶνε φανερόν, ὅτι ἡ ἠθικὴ ἡμῶν νίκη συνετελέσθη. Τὰ ἄλλα εἶνε δευτερεύοντα, θὰ βαδίσουν τὸν κανονικὸν τῶν δρόμων.

Καὶ ἀντήλλαξε μετὰ τοῦ γραμματέως τοῦ σκέψεις περὶ τοῦ νέου ὑπουργείου, ἀποδεχθεὶς ὅλα τὰ προτεινόμενα πρόσωπα.

— 'Οποῖα δόξα δι' αὐτούς ! εἶπεν.

'Επειδὴ ἔλειπεν ὁ ὑπουργὸς τῶν 'Εσωτερικῶν, ἠρώτησε :

— Καὶ αὐτὸς ποῖος θὰ εἶνε ;

— 'Ας ἀφήσωμεν τὴν μέριμναν εἰς τὸν Κανάρην, ἀπήντησεν ὁ Βέττλαν.

— 'Α ! θὰ εἶνε λοιπὸν ὁ κ. Χρηστίδης, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς.

'Ο Βέττλαν ἀπεδέχθη τὸν εἰρωνικὸν τόνον τῆς ἐπιφωνήσεως αὐτῆς κινῶν τὴν κεφαλὴν εἰς ἐνδειξιν οἴκτου.

'Επειτα ὡς νὰ ἐνθυμήθη αἰφνιδίως.

— Δὲν πιστεύω νὰ εἶνε αὐτός, εἶπε. Τώρα ἐνθυμοῦμαι, αὐτὸς ἀρνεῖται.

— Τότε χωρὶς ἄλλο θὰ εἶνε ὁ Ρήγας Παλαμήδης, ἀνεφώνησεν ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸν αὐτὸν τόνον.

Καὶ προσέθηκε μετὰ πικρίας.

— Θὰ ἔχωμεν τὴν ἀνιαρὰν φροντίδα τῆς ἐπιτηρήσεως.

'Ο διαγγελεὺς ἀνήγγειλε τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν. 'Επὶ τῇ ἐκφωνήσει τοῦ ὀνόματος τοῦ Προβελέγγιου ὁ Βέττλαν ἐκινήθη νὰ φύγῃ.

— 'Οχι, Βέττλαν, μείνε, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς, ἐπεθύμουν καὶ νὰ ἀκούσης.

'Ο Προβελέγγιος εἰσῆλθε κάτωχρος καὶ ἔστη ἀναμένων νὰ ὁμιλήσῃ ὁ Βασιλεὺς. 'Αλλ' οὗτος εἰσώπα προσποιούμενος ὅτι φυλλομετρεῖ τὰ ἐπὶ τοῦ γραφείου τοῦ ἔγγραφα.

— Μεγαλειότατε, ὑπέλαβε τέλος ὁ ὑπουργὸς μετὰ φωνῆς μόλις ἀκουσμένης, μὲ ἐζητήσατε ;

— Ναί, ἀπήντησε ζηρῶς ὁ Βασιλεὺς. Σὰς ἐζήτησα νὰ σὰς συγχαρῶ διὰ τὴν προθυμίαν τῶν παραιτήσεων σας. Βλέπετε, ὅτι ὅλα

ἔχουν ἐν τέλος καὶ ἴστε εὐγνώμων εἰς τὴν αὐριανὴν ἡμέραν, ὅτι δίδει τέρμα εἰς τὰς βασάνους σου. Οἱ στρατοὶ τῆς κατοχῆς, κύριε ὑπουργέ, ἀποβιβάζονται αὐριον.

Μεγαλειότατε, ἐψιθύρισεν ἐκεῖνος.

Ἄλλ' ὁ Βασιλεὺς ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Βέττλαν ἔφηνε, ὅτι ἔδιδε τέρμα εἰς τὴν ἀκρόασιν.

Μόλις ἀπῆλθεν ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ὁ διαγγελεὺς ἀνήγγειλε τὸν ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης.

— Μὲ αὐτόν, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς πρὸς τὸν γραμματέα του, ἡμποροῦμεν νὰ διασκεδάσωμεν ὀλίγον. Ἐστὲ βέβαιος, ὅτι θὰ εὕρη θάρρος νὰ μὲ ἐπιτιμήσῃ.

Ὁ Πήλικας ἐνεφανίσθη πελιδνὸς καὶ οὗτος ὡς ὁ συναδελφός του.

— Δὲν ἔπρεπε, τοῦ εἶπεν ὁ Βασιλεὺς μόλις τὸν εἶδε, νὰ μὲ στενοχωρήσετε καὶ νὰ θέλετε νὰ μὲ βλέπετε τόσο συχνά. Δὲν κρέμεται ἀπὸ ἡμᾶς ἡ λύσις τοῦ ζητήματος. Τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν πρέσβων...

— Τὸ ἀγνοῦσα, ἤρχισε λέγων ὁ Πήλικας καὶ προσέβη εἰς τὴν ἐπίκρισιν, τὴν ὁποίαν ἀνέμενεν ὁ Βασιλεὺς, ὅστις βλέπων τὸν Βέττλαν τοῦ ὑπεδήλου δι' ἐλαφροῦ μειδιαματος τὴν ἐπαλήθευσιν τῆς προρρήσεώς του.

— Ἰδοὺ τὸ ἄτοπον, Μεγαλειότατε, εἶπε, νὰ εἶνε οἱ ὑπουργοὶ σου εἰς ἀγνοίαν τῶν διατρεχόντων.

— Τα ὅποια ἡμεῖς τόσο καλὰ γνωρίζομεν, διέκοψεν εἰρωνικῶς ὁ Βασιλεὺς.

— Ἄν τὸ ἤξευραμεν, ἐξηκολούθησεν ἐκεῖνος, ἠθέλαμεν βεβαίως ἀποφύγει πᾶν δαῖγμα διαιρέσεως, ἀδυναμίας νὰ μὴ χαίρωμεν τοὺς πρέσβεις πλέον ἀπαιτητικούς. Τὸν συμβιβασμὸν ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἡμεῖς καὶ χαίρομεν ὅτι ἡ Μεγαλειότης σου τὸν ἀπεφάσισε.

— Τὸν συμβιβασμὸν ; ἀνέκραξεν ὁ Βασιλεὺς ὠργισμένος. Ἀλλὰ, κύριε Πήλικα, τὴν βίαν ἀποκαλεῖτε συμβιβασμὸν ;

Ἐκεῖνος δὲν ἠνόει περὶ οὐδενὸς τῶν πραγμάτων συμβαινόντων.

Τέλος ὁ Βασιλεὺς τοῦ εἶπε :

— Καὶ τώρα πηγαίνετε εὐχαριστημένους. Εὐτυχῶς μᾶς ἀφίνατε καλὸν διάδοχον...

— Τὸν κ. Καλλιγᾶν ; ἠρώτησεν ὁ Πήλικας.

— Ναί, τὸν ἀντεισαγγελέα τοῦ Ἀρείου Πάγου.

— Εἶνε ἔξοχος ἀνὴρ, Μεγαλειότατε.

— Ἀρκεῖ νὰ μὴ παραιτεῖται τόσο συχνὰ ὅσον ὁ προκατοχός του.

Ὁ Πήλικας προσεπάθησε νὰ εἴπῃ τι ἀκόμη, ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς τοῦ ὑπέδειξεν, ὅτι ἡ ἀκρόασις εἶχε λήξει, μεθ' ὃ ἐκράτησε παρ' αὐτῷ ἐπ' ὀλίγον ἀκόμη τὸν Βέττλαν, τὸν ὁποῖον ἐξουσιοδότησε νὰ μεταβῇ παρὰ τῷ πρεσβευτῇ τῆς Πρωσσίας καὶ τὸν παρακαλέσῃ νὰ ἀναγγεῖλῃ ἐπισήμως εἰς τοὺς συναδέλφους του τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ ὑποστῇ ὅλας τὰς συνεπειὰς τῆς βίας ἀφίνων εἰς αὐτὴν τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἠθικοῦ του σκοποῦ.

ΚΔ'.

ΘΛΙΒΕΡΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟΝ

Ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης διηυθύνθη πρὸς τὰ δώματα τῆς Βασιλείσης.

Ἐκεῖ ἡ Βασίλισσα παρέμενεν ἐν μέσῳ τῶν κυριῶν τῆς τιμῆς, αἱ ὅποιαι κρατοῦσαι τὰ ἐργόχειρά των τὴν ἐσυντρόφευον. Κατήφεια καὶ θλίψις περιέβαλλον τὰς ὡραίας ἐκείνας μορφάς. Ἡ σκιὰ μιᾶς θλιβεραῆς ἀναγγελίας ἐπλανᾶτο περίξ. Ἡ Πηνελόπη Λιδωρίκη εἶχε λάβει πρὸ μικροῦ ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ ἐν Ἡπείρῳ ἑξαδέλφου της διὰ τῆς ὁποίας τῆς ἀνήγγελλεν οὗτος τὸ λυπηρὸν γεγονός τῆς κα-

τασχέσεως τῶν πολεμοφοδίων, τὴν κατὰ χιλιάδας ἐνίσχυσιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς ὅλα τὰ σημεῖα, τὰς αἰφνιδίας ἐξόδους του καὶ τὴν σκληρὰν ἀνάγκην εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθησαν οἱ ἀρχηγοὶ νὰ ὑποχωρήσουν. Ἡ ἐπιστολὴ εἶχε γραφῇ βιαστικᾷ, ἐστάλη δὲ μέσῳ ἐνὸς ἀξιωματικοῦ τῆς χωροφυλακῆς, ὁ ὁποῖος εἶχε φύγει ἐκεῖθεν εἰς Πάτρας δι' ὑπηρεσίαν.

Περισσότερας πληροφορίας δὲν περιεῖχεν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, οὔτε διηυκρίνιζε τὸ ζήτημα τῆς ὑποχωρήσεως. Ἰσως ὁ γράψας δὲν ἐπρόλαβε ν' ἀναγγεῖλῃ ὅλα τὰ ἀτυχῆ γεγονότα ὅσα συνέβησαν, τὴν μακρυνὴν πρὸς τὰ ἐλληνικὰ μεθόρια ὑποχώρησιν, τὴν διασκόρπισιν τῶν ἐπαναστατικῶν ὁμάδων ὑπὸ τὴν στέρησιν πολεμοφοδίων καὶ τὴν ἐξοδὸν πολυαριθμῶν τουρκικῶν δυνάμεων. Διότι τὰς περισσότερας ἐνισχύσεις ἡ Τουρκία ἀφ' ἧς αἱ χεῖρες αὐτῆς ἔμειναν ἐλεύθεραι, εἶχεν ἀποστείλει ἐκεῖ.

Ἡ ἐπιστολὴ ἔλεγε μόνον ἐν τέλει : «Εἴμεθα δυστυχεῖς, πολὺ δυστυχεῖς, δὲν ἠξέυρομεν καὶ ἡμεῖς τί θ' ἀπογίνωμεν.

Ἡ φράσις αὕτη καὶ μόνη εἶχεν ἐμβάλει τὴν ἀγωνίαν εἰς τὴν καρδίαν τῆς Βασιλείσσης. Μολονότι ἡ ἄμετρος αἰσιοδοξία τῆς ἀπέκλειε πάντοτε ἀπὸ τὰ ὄμματά της τὰς σκοτεινάς ἀπόψεις εἰς ὅλα τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα τὴν ἐνδιέφερον, τῶρα ἐν τούτοις, ὅτε ἡ καταστροφὴ ἐξεδηλοῦτο πανταχόθεν, διεῖδε τὰς φρικώδεις εἰκόνας τὰς ὁποίας ἡ ἀναγγελία αὕτη ἀπέκρυπτεν.

Ἐγνώριζεν, ὅτι ὁ Θεωδωράκης Γρίβας μὲ τὸν Τζαβέλλαν εἶχον φθάσει ἐξωθεν τῶν Ἰωαννίνων, ὅτι πρὸς τὴν πόλιν αὐτὴν τῶν στεναγμῶν καὶ τῶν μαρτυριῶν τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας εἶχε ρίψει παρηγόρους ἀκτῖνας καὶ ὅτι ἀπέμενεν ὀλίγων στιγμῶν προσδοκία ἵνα ἡ πόλις αὕτη ἀναζήσῃ ἐλευθέρᾳ. Ἐγνώριζε τὴν θέλησιν καὶ τὸν ἡρωϊσμόν τῶν δύο ἐκείνων ἀρχηγῶν, καθὼς καὶ τῶν ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπηρέτουν ὑπὸ τὰς διαταγὰς των καὶ τῶν ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὰς ἐπαναστατικὰς φάλαγγας. Καὶ ἔτρεφε πληρεστάτην πεποίθησιν, ὅτι ἐξ Ἠπείρου θὰ ἐδίδετο ἡ εὐτυχὴς ἀπαρχὴ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος.

Πρὸς τοιαύτας δυνάμεις ἦτον ἐπόμενον τώρα ἡ Τουρκία νὰ συγκεντρώσῃ τὴν προσοχὴν της, νὰ σπεύσῃ πρὸς τὰ ἐκεῖ νὰ προλάβῃ τελικὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἐπαναστατικῶν ὅπλων, ἡ ὁποία θὰ ἐσήμαινε τὴν ὅλην ἐπιτυχίαν, καὶ ἦν μετὰ τῆς Τουρκίας οἱ σύμμαχοι ἐκεῖ νὰ καταβάλλουν τὰς δολοφονικὰς ἐνεργείας τῶν, ἀφαιρουντὰς τὰ μέσα τοῦ πολέμου ἀπὸ τῶν ἡρώικων ἐκείνων πολεμιστῶν.

— Καὶ ἀπὸ πότε σοῦ γράφει ὁ ἐξαδελφός σου; ἠρώτησεν ἡ Βασίλισσα τὴν Πηνελόπην.

— Πρὸ ὀκτῶ ἡμερῶν, ἀπήντησεν αὕτη.

— Φαίνεται, εἶπεν ἡ Βασίλισσα περίλυπος, ὅτι κατέσχον καὶ τὰ τελευταῖα μας πολεμοφόδια.

Καὶ ἀποτεινομένη πρὸς τὴν Φωτεινὴν Κολοκωτρώνην.

— Τοῦλάχιστον νὰ τοὺς ἰδοῦμεν καλὰ νὰ ἐπιστρέψουν.

— Μεγαλειστάτη, ἀπήντησεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Τζαβέλλα, αὐτὸ εἶνε τὸ ὀλιγώτερον καλὸ πρὸς μὲν ποιοῦσαμεν νὰ περιμένουμε.

— Ὅχι, μὴ σκέπτεσαι ἔτσι, εἶπεν ἡ Βασίλισσα, δὲν εἶνε σήμερον, θὰ εἶνε αὔριον καὶ οἱ γεναῖοι αὐτοὶ ἄνδρες μᾶς χρειάζονται πάντοτε.

Καὶ ἐνθουσιώδης καὶ προτρεπτικὴ, ἐπίμονος καὶ ἀκαταδάμαστος, ἀνεφώνησεν :

— Οἱ ἰδιοὶ μας ἄγωνες εἶνε παντοτεινοί, θὰ ὑπάρχουν ὅσον καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας εἰς τὸν κόσμον, ὅσον καὶ τὸ φῶς, ὅσον καὶ ἡ ζωὴ. Τότε μόνον θὰ λήξουν ὅταν καὶ εἰς Ἑλλήν δὲν θὰ ζῇ δούλος, ὅταν καὶ μία μόνον ψυχὴ δὲν θὰ ὑποφέρῃ, ὅταν ἡμεῖς ἐδῶ ἐναγκαλισθῶμεν ἐλευθέρους ὅλους τοὺς ἀδελφούς μας. Ἔως τότε τὴν βίαν καὶ τὴν τυραννικὴν ὀφείλομεν νὰ κτυπήσωμεν διὰ τῆς σπάθης. Ἡμεῖς εἴμεθα καὶ πρέπει νὰ εἴμεθα ἐπὶ πολὺ ἔθνος πολεμικόν, ἀτίθασσον ὁρμητικόν, ἀκατάβλητόν. Διότι ἐπιβάλλομεν δικαιοσύνην καὶ ἡ δικαιοσύνη εἶδατε ἔχει τὴν σπάθην ὡς ἔμβλημά της. Τώρα τὴν χεῖρα, ἡ ὁποία φέρει τὴν σπάθην μᾶς δεσμεύουν. Μὴν ἀποθαρρύνεσθε, μὴν ἀπελπίζεσθε, ἡμεῖς αὔριον καὶ πάλιν, ἀπειθεῖς πρὸς αὐτούς, ἐμπνευσμένοι

Ὁθων Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος,

ὅμως ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος εὐλογεῖ τοιοῦτους ἀγῶνας θὰ ὀρμήσωμεν πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ πάλιν θ' ἀνασύρωμεν τὴν σπάθην.

Ἐκεῖναι ὅλαι ἤκουον συγκεκινημέναι· κῦμα ἡρωϊκοῦ μένους συνετάρασσε τὰ στήθη των. Καὶ ἡ θλίψις καὶ ἡ κατήφεια ἐσκορπίζοντο τώρα ὑπὸ τὴν δύναμιν τῶν λόγων της.

— Τί εἶνε ἡ στιγμή αὐτὴ πρὸς τοὺς αἰῶνας τῶν θλίψεων, τὰς ὁποίας ὑπέστη ἡ Ἑλλάς; Ἐνα μικρὸν μαῦρον νέφος πῶς ἔμπορεῖ ν' ἀνθέξῃ εἰς τὴν πλημμύραν τοῦ φωτός ποῦ λάμπει εἰς τὸν ἀπέραντον οὐρανόν; Μία μικρὰ ἀποτυχία πῶς ἔμπορεῖ νὰ μοῦ ἀφαιρήσῃ τὸ ἀπεριόριστον θάρρος, ποῦ πλημμυρίζει τὴν ψυχὴν μου; Ἡμεῖς, καὶ ἄλλοτε σὰς τὸ εἶπα, ὁ Βασιλεὺς καὶ ἐγὼ ζῶμεν τὴν μεγάλην ζωὴν τοῦ ἔθνους, ὑπηρετοῦμεν τὴν ἠθικὴν ἰδέαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ ὁποία περικλείει ὅλους τοὺς ἠθικοὺς κόσμους τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως...

Αἱ ἀπλοῖκαὶ ἐκεῖναι γυναῖκες δὲν ἤγνουν τώρα τὰς ὑψηλὰς αὐτὰς ἐννοίας, τὰς ἡσθάνοντο ἀπλῶς ὡς κἄποιαν ἀπήχησιν ἀναδιδομένην ἀπὸ τὰς μυστικὰς ἐκείνας ἀρμονίας, τὰς ὁποίας πᾶς ἄνθρωπος κατέχει εἰς τὴν ψυχὴν του. Μόνη ἡ Πηνελόπη Λιδωρίκη ἠδύνατο νὰ παρακολουθῇ ὅλους τοὺς λεπτοὺς τόνους τῆς ὀραίας αὐτῆς μουσικῆς.

Ἡ Βασίλισσα πρὸ τῆς αὐτῆς ἀντιλήψεως ἠθέλησε νὰ δώσῃ μίαν εὐρυτέραν ἀνάλυσιν τῶν λόγων της.

— Ὁ Ἑλληνισμός, εἶπε, δὲν εἶνε μόνον τὸ ἔθνος τὸ ἰδικόν μας εἰς τὰ ὄρια του, εἰς τὴν γῆν, τὴν ὁποίαν θέλομεν νὰ ἐπανακτήσωμεν, εἰς τὰ πλήθη τῶν ἀδελφῶν μας, τοὺς ὁποίους ἀγωνιζόμεθα νὰ ἐλευθερώσωμεν. Ὁ Ἑλληνισμός εἶνε ἰδέα, εἶνε ἠθικὴ δύναμις, εἶνε ἀκόμη θρησκεία δι' ὅλον τὸν κόσμον. Μὴ βλέπετε τοὺς βαρβάρους αὐτούς, οἱ ὅποιοι σήμερον μᾶς καταδιώκουν, μᾶς τυραννοῦν καὶ μᾶς βασανίζουν, ἀλλὰ πᾶς ἄνθρωπος ἀληθινὰ πολιτισμένος δὲν δύναται νὰ καυχηθῇ, ὅτι εἶνε τοιοῦτος ἐὰν ἡ ψυχὴ του δὲν ἔχει τὴν καταγωγὴν της ἀπὸ τὰ ἰδανικά βασίλεια τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ ἡ γῆ αὐτὴ

καθορίζει αὐτὰ τὰ βασίλεια, αὐτὴ τὰ ἐγέννησεν, αὐτὴ τὰ ἐζωογόνησεν, αὐτὴ ἀκόμη τὰ περικλείει ὑπὸ τὰ ἐρείπιά της.

Ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης ἐνέπεσε κατὰ τὴν ἐπίσημον αὐτὴν στιγμὴν τῶν ὠραίων πνευματικῶν ἀποκαλύψεων.

Ἡ Βασίλισσα ἐστράφη καὶ τὸν εἶδε κατηφῆ καὶ περίλυπον.

— Πῶς, στρατηγέ, τὸν ἠρώτησε διακόπτουσα τὴν μεγάλην τηρητορεῖαν, τόσο λυπημένος;

— ὦ! Μεγαλειοτάτη! ἐστέναζεν ἐκεῖνος.

— Ἐγὼ σὰς ἐπερίμενα νὰ ἔλθετε ἐδῶ χαρούμενος.

— Κακὰ τὰ ψέμματα, Μεγαλειοτάτη! ἐπανέλαβεν ἐκεῖνος νομιζων, ὅτι ἡ Βασίλισσα ἐζήτει ν' ἀστείευθῇ μαζί του. Ἄν ἡ ὥρες αὐτὲς εἶνε γιὰ χαρά, προσέθηκε, τότε δὲν ἤξεύρω πότε πρέπει νὰ λυπηθοῦμε.

— Δὲν μὲ ἐννοεῖς ποτε, εἶπεν ἡ Βασίλισσα, καὶ πόσαις φοραῖς δὲν ἐκοπίασα νὰ σὲ κάμω νὰ μὲ ἐννοήσης!

Ἐκεῖνος ἐσιώπησε. Δὲν ἤξευρε πλέον τί νὰ εἰπῇ. Ἐκύτταξε γύρω τὰς κυρίας μὲ τὰ ἀγριωπά, κατὰμαυρα μάτια του, τὰ σκιασμένα τώρα βαθύτερον ἀπὸ τὴν ὁδύνην, τὰς εἶδεν ὅλας νὰ ἔχουν τὴν αὐτὴν ἐνθουσιώδη, ἀγέρωχον ἑκφράσιν ὡς καὶ ἡ Βασίλισσα, καὶ πρὸς στιγμὴν ἐνόμισε μήπως εἶχεν ὀνειρευθῇ, μήπως ὅσα συνέβησαν δὲν συνέβησαν, μήπως παρευρίσκετο κατὰ τὰς στιγμὰς τοῦ πολέμου, ὅταν ὁ κόσμος ἐπλημμύριζε τὰ Ἀνάκτορα, ὅταν ἡ Βασίλισσα προέπεμπε τοὺς ἐπαναστάτας.

Ἐπειτα ἐσκέφθη μὴ τυχὸν ἀκόμη ὅσα ἐκ τοῦ Βασιλέως εἶχεν ἀκούσει καὶ ἀντιληφθῇ πρὸ μικροῦ, ὅσα δι' ὀλίγων λέξεων ἀπαίσια τοῦ εἶχεν ἀναγγεῖλει ὁ Βέττλαν, δὲν ἦσαν ἀληθῆ καὶ ὅτι ἐκεῖ μόνον εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Βασιλίσσης ἐγνώριζον τὴν ἀλήθειαν, μίαν αἰφνιδίαν μετατροπὴν τῶν πραγμάτων, μίαν ἀνέλπιστον νίκην.

Καὶ μὲ τὴν ἀφελῆ αὐτὴν στροφὴν τοῦ πνεύματός του ἠρώτησε:

— Μήπως, Μεγαλειοτάτη, ἔχουμε τίποτε εὐχάριστα;

Ἐκείνη ἐγέλασε.

— Εὐχάριστα; εἶπεν, ἀλλ' ὅλα εἶνε εὐχάριστα!

— Τότε ἄς τὰ ἀκούσω μιὰ ὥρα ἀρχίτερα, ἀνεφώνησεν ὁ αὐτὸς ἀρχῆς.

— Καὶ τί ἄλλο πιὸ εὐχάριστο, στρατηγέ, ἀπὸ τὴν ἡθικὴν μας αὐτὴν νίκην;

— Δὲν λέγω ὅχι, Μεγαλειοτάτη, ἀπήντησεν ἐκεῖνος εὐλαβῶς, ἀλλὰ αὐριοι οἱ ξένοι θὰ ἔλθουν ἐδῶ νὰ μᾶς πομπέψουν.

— Ἐμᾶς; ἀνέκραξεν ἡ Βασίλισσα, ἡ αὐτοὶ μόνον τοὺς θὰ πομπεψοῦν.

— Λέγουν, Μεγαλειοτάτη, καὶ κἄτι ἄλλο πολὺ φοβερό.

— Ἄς τ' ἀκούσουμε καὶ αὐτό, εἶπεν ἀτάραχος ἡ Βασίλισσα. Ἄλλ' ὁ αὐτὸς ἀρχῆς ἐδίσταξε νὰ ὁμιλήσῃ.

— Ἀπὸ πότε ἤρχισες καὶ σὺ νὰ γίνεσαι αὐτὸς τῆς ἐθιμοτυπίας; εἶπεν ἡ Βασίλισσα ἐν ταραχῇ.

— Λέγουν, Μεγαλειοτάτη, εἶπε τότε ἐκεῖνος σιγά, ὅτι θὰ καθαιρέσουν τὸν Μεγαλειότατο καὶ τοῦ λόγου σου.

— Ναί, μᾶς ἀπειλοῦν καὶ μὲ καθαίρεισιν, τὸ ἤκουσα καὶ αὐτό, ἀπήντησεν ἡ Βασίλισσα ἀτάραχος. Μήπως ἡ θέσις ἡ ἰδική μας ἔχει περισσοτέραν ἀξίαν ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν τιμὴν τοῦ Ἔθνους; Καὶ ἂν μᾶς καθαιρέσουν ἀπὸ τὸν Θρόνον, μήπως δὲν θὰ βασιλεύσωμεν εἰς τὰς καρδίας σας;

Ὁ Γενναῖος Κόλοκοτρώνης ἀνέτεινε τὴν κοφαλὴν ὑπερήφανος.

— Ὅσοι καὶ νὰ βασιλέψετε στὴν καρδιά μας, εἶπε, ἕως ὅτου ζῶ ἐγώ, αὐτὸ δὲν θὰ γείνη ποτέ! Πρέπει στὰ πόδια τοῦ θρόνου νὰ περάσουν πρῶτα ἀπὸ τὸ πτώμά μου καὶ ἔπειτα νὰ βάλουν χεῖρ ἐπάνω σας. Ἦθελα ὅμως νὰ ξέρω, Μεγαλειοτάτη, ἐπρόσθεσεν, ἂν αὐτοὶ εἶνε περισσότερο μισητοὶ ἀπὸ τοὺς δικούς μας.

— Μὴν ὁμιλῆς περὶ αὐτῶν, εἶπεν ἡ Βασίλισσα.

— Ὁ Καλλέργης, Μεγαλειοτάτη, ἐξηκολούθησεν ἐκεῖνος, μὲ ἀπειλεῖ ὅλους.

Ἡ Βασίλισσα ἐξερράγη εἰς ὀργήν.

— Ἄ! εἶπεν, ἄς ἔλθῃ καὶ τοῦ ὑπόσχομαι νὰ τὸν κάμω ἐγὼ νὰ μετανοήσῃ!... Ἀπὸ τὴν πρώτην βαθμίδα τῆς κλίμακος τῶν πρῶ-

πυλαίων θά λυγισθοῦν τὰ γόνατά του καὶ ὅταν ἀντικρύσῃ τὸ βλέμμα μου θά φύγῃ κατησχνημένος.

— Ἀπειλεῖ σὰς, ἀπειλεῖ τοὺς ὑπασπιστάς, ἐξηκολούθησεν ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης, ἀπειλεῖ ἐμὲ τὸν ἴδιον...

— Τί ζητεῖ ὁ ἄνθρωπος αὐτός; ἀνέκραξεν ἡ Βασίλισσα. Πῶς δὲν ἐντρέπεται νὰ ἔρχεται τῶρα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ὑβρίζῃ καὶ ν' ἀπειλῇ ἐκείνους ποὺ ἐπολεμοῦσαν τὸν ἐχθρὸν τῇ στιγμῇ ποῦ αὐτὸς ἐγύριζε στὸ Παρίσι;

Καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν:

— Τί εἶνε ἡ ξενικὴ λόγχη, ἀνεφώνησε, τί εἶνε ἡ καθαίρεσις ἡμῶν ἐμπρὸς εἰς τὴν λύπην, τὴν ὁποίαν ὡς Βασιλεῖς τῶν Ἑλλήνων εἰσθανόμεθα βλέποντες ὄργανα τοῦ δημοῦ μας Ἕλληνας;

— Μεγαλειοτάτη, ἐπανελάβεν ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης, ἤκουσα ὅτι ἐτοιμάζει φοβερὰ πράγματα. Θὰ κάμῃ προκήρυξιν εἰς τὸν στρατὸν ὡς δικτάτωρ, θὰ τοῦ ὑπενθυμίσῃ τὸ περίφημον κίνημα τῆς 8 Σεπτεμβρίου, ὅπου δὲν ἄφησε γερὸ φανάρι.

Μὲ ὅλην τὴν δυσθυμίαν τῆς ψυχῆς τῆς ἡ Βασίλισσα δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῇ ἀπὸ τοῦ νὰ γελάσῃ.

— Ἐμένα, ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόνου ὁ αὐλάρχης, δὲν εἶπε μόνον πῶς θὰ μὲ παύσῃ, μὲ φοβερίζει νὰ μὲ στείλῃ στὸ Παλαμῆδι.

Ἡ Βασίλισσα καὶ πάλιν συνωφρυνώθη.

— Τὸν αὐθάδη! ἐπανελάβε, τὸν αὐθάδη!

— Φαίνεται ὅμως, Μεγαλειοτάτη, εἶπε μὲ ὑπόκωφον ἀπειλὴν ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης, πῶς δὲν μὲ γνωρίζει καλὰ!

Καὶ ἀφοῦ ἐπ' ὀλίγον ἐσίγησε:

— Καὶ οἱ ἄλλοι, Μεγαλειοτάτη, ἐμάθατε τοὺς ἄλλους;

— Οὔτε θέλω νὰ τοὺς γνωρίζω, ἀπήντησεν ἡ Βασίλισσα.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆλθεν ἡ κυρία Πλούσκωφ.

Ἐξετέλει ἐντολὴν τῆς Βασιλίσσης προφανῶς, καὶ ἦτο ἔτοιμος νὰ προβῇ εἰς ἀνακοινώσεις, ἀλλ' ἐστενοχωρεῖτο ἐκ τῆς παρουσίας τῶν ἄλλων.

— Δύνασθε νὰ ὁμιλήσητε ἐλευθέρως, εἶπεν ἡ Βασίλισσα. Ἐπήγατε ;

— Μάλιστα, Μεγαλειοτάτη.

— Καὶ τί σὰς εἶπε ;

Ἡ κυρία Πλούσκωφ ἐδάκρυσε.

— Κυρία Πλούσκωφ, εἶπεν ἡ Βασίλισσα, μὴ μᾶς φέρετε καὶ σεῖς τὴν ἀποθάρρυνσιν.

Καὶ θέλουσα νὰ ἐμπνεύσῃ θάρρος.

— Εἶδαμε κι' ἐπάθαμε ἕως ὅτου νὰ συνεφέρωμεν τὸν κύριον αὐλάρχην.

— Μεγαλειοτάτη, εἶπεν ἡ μεγάλη κυρία, αὖριον θὰ συμβῇ τὸ φοβερὸν αὐτὸ γεγονός.

Καὶ ἤρχισε πάλιν νὰ κλαίῃ. Ἐδέησε νὰ παρέλθουν ἱκαναὶ στιγμαὶ ἕως ὅτου συνέλθῃ.

Ἐπειτα ἀφηγήθη τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας εἶχε καὶ τὰς ὁποίας ἔλαβε παρὰ τῆς συζύγου ἐνὸς γερουσιαστοῦ, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὁποίου ἐσύχναζεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσίας.

— Ἡ Α. ἐξοχότης, εἶπε, προσπαθεῖ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ πολλὰς ταπεινώσεις. Σχεδιάζουν διὰ τὴν Α. Μεγαλειότητα μίαν ταπεινωτικὴν τελετὴν εἰς τὴν αἵθουσαν τοῦ θρόνου, πανταχοῦ θέλουν νὰ ἐγκαταστήσεν φρουράς, ἀκόμη καὶ ἐδῶ, εἰς τὰ ἀνάκτορά μας, θ' ἀνέλθουν καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας.... Ὅλας αὐτὰς τὰς ἀσεβεῖς πράξεις ὁ κ. Ρουὰν τὰς φαντάζεται, πνέει ἐκδίκησιν κατὰ τῆς Α. Μεγαλειότητος τοῦ Βασιλέως καὶ ἐναντίον ὑμῶν προσωπικῶς... Εἶπεν, ὅτι ἡ ὑμετέρα Μεγαλειότης τὸ ᾔξιζε, διὰ νὰ λησμονήσῃ αὐτὸς καὶ τὸν πρὸς τὰς γυναῖκας ὀφειλόμενον ἱπποτισμὸν καὶ νὰ προβῇ ἐναντίον σας εἰς φοβεράν ἐκδίκησιν. Ἀλλὰ προσέθετεν, ὅτι δὲν θὰ διαφύγητε ἐκ τοῦ γενικοῦ σχεδίου καὶ ὅτι εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν τελετῶν ἔχει καὶ τὸ εἰς ὑμᾶς ἀνήκον μέρος.

Ἡ Βασίλισσα ἐμειδίασε περιφρονητικῶς.

— Πόσον εἶνε μικρός ! εἶπε.

Καὶ ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης μὲ συννεφώδη εἰς τὰ μάτια του ἔκφρασιν ἀνεφώνησε :

— Ξέρω τί ἤθελε αὐτός, Μεγαλειοτάτη !

Καὶ ἐπειδὴ ἡ φράσις του ἐφάνη, ὅτι ἀνησύχῃσεν τὴν Βασίλισσαν.

— Ναί, ναί, Μεγαλειοτάτη, αὐτὸ ποῦ σκέπτομαι ἐγὼ εἶνε τὸ δίκαιον. Κἄποτε καὶ ὁ Ἰδίας ὁ Θεὸς διατάσσει αὐτοῦ τοῦ εἵδους τὴν τιμωρίαν

Ἡ Βασίλισσα ἐφρικίῃσεν. Ποτὲ δὲν εἶχε ἰδῆ τόσον ἀγρίας λάμψεις εἰς τὸ βλέμμα τοῦ στρατηγοῦ.

— Μὴ σκέπτεσθὲ ποτε ἔτσι, τοῦ εἶπε, καὶ ἂν ἀκόμη πρόκηται νὰ σὰς βάλουν τὸ μαχαῖρι εἰς τὸ λαιμό.

— Ὅχι, ὄχι, Μεγαλειοτάτη, ἐπέμεινεν ἐκεῖνος, νὰ καταλάβουν τοὺλάχιστον, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν δύο εἰδῶν λησταί, ἐκεῖνοι ποὺ κτυποῦν ἄδικα καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐκτελοῦν τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλ' ἡ Βασίλισσα ἵνα θέσῃ τέρμα εἰς τὰς κινδυνώδεις αὐτὰς σκέψεις τοῦ αὐλάρχου, εἶπεν εἰς τὴν κυρίαν Πλούσκωφ νὰ ἐξακολουθήσῃ.

— Ἐμαθον ἀκόμη, Μεγαλειοτάτη, εἶπεν ἡ μεγάλη κυρία, ὅτι ἐτοιμάζουν ἐνόπλους παρελάσεις κάτωθεν τῶν Ἀνακτόρων.

— Παλαιὰ ἱστορία ! παρετήρησεν ἡ Βασίλισσα.

— Ὅτι δὲν θὰ σὰς ἐπιτρέψουν νὰ ἐξέρχεσθε εἰς τοὺς περιπάτους σας, ὅτι παντοῦ θὰ προβάλουν Γάλλοι ἵππεῖς ἐνώπιόν σας, ὅτι θὰ θέσουν σκοποὺς εἰς τὰ ὑπουργεῖα, ὅτι θὰ κατὰσχουν εἰς τὰς ἀποθήκας ὅλα τὰ ὑλικά τοῦ πολέμου καὶ ὅτι...

Ἐστράφη ἡ γηραιὰ κυρία πρὸς τὸν αὐλάρχην καὶ τὸν περιέβαλε μὲ θερμὰ βλέμματα συμπαθείας.

— Ἐξακολουθήσατε, εἶπεν ἀνυπομόνως ἡ Βασίλισσα.

— Καὶ ὅτι τὸν στρατηγὸν καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους θὰ τοὺς στείλουν εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου ὑπὸ περιορισμόν.

— Θὰ τὸ ἰδοῦμε αὐτό, θὰ τὸ ἰδοῦμε, ὑπέλαβε μὲ ἀπειλητικὸν τόνον ὁ αὐτάρχης.

— Ὅτι τὸ νέον Ὑπουργεῖον, ἐξηκολούθησεν ἡ κυρία Πλούσκωφ ἐννοεῖν νὰ τὸ ἔχουν ὄργανόν των...

— Αὐτὸ δικαίως! ἀνεφώνησεν ἡ Βασίλισσα.

— Ὅτι τοὺς στρατηγούς κατόπιν θὰ τοὺς δικάσουν καὶ ὅλους τοὺς ἐπαναστάτας θὰ τοὺς ρίψουν εἰς τὰς φυλακάς. Ἐν ἐνὶ λόγῳ δὲν τολμῶ νὰ τὸ εἶπω, Μεγαλειστάτη, θ' ἀφαιρέσουν ἀπὸ τὴν Α. Μεγαλειότητα τὸν Βασιλέα πᾶσαν ἐξουσίαν.

— Καὶ ἡ Α. Ἐξοχότης τί λέγει; ἠρώτησεν ἡ Βασίλισσα.

— Προσπαθεῖ νὰ μετριάσῃ τὴν βίαν μὲ ἐβεβαίωσαν μάλιστα, ὅτι ἐπέτυχέ τι σπουδαῖον, τὸ ὁποῖον αὐτοὶ ἤθελον νὰ ἐπιχειρήσουν.

— Μαντεύω, ὑπέλαβεν ἡ Βασίλισσα ἐνθυμηθεῖσα ὅ,τι πρὸ μικροῦ τῆς εἶχεν εἶπῃ ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης.

Ἦδη ἡ κυρία Πλούσκωφ ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ περὶ τῆς συνθέσεως τοῦ νέου Ὑπουργείου, ἀλλ' ἡ Βασίλισσα δὲν τῆς ἐπέτρεψε νὰ ἐξακολουθήσῃ.

Αἶφνης εἰσῆλθεν ἡ δεσποινὶς Ρένεμκαμφ.

— Ἡ Α. Μεγαλειότης, εἶπε, παρακαλεῖ τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα νὰ μεταβῇτε εἰς τὸ γραφεῖόν σου.

ΚΔ'.

Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ

Τὰ θλιβερά γεγονότα τῆς Ἠπείρου ἐγνώσθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Χατζηπέτρου ἐκ φυγάδων, οἱ ὅποιοι ἔφθασαν ἐκεῖ.

Ἦτο ἀκριβῶς ἡ στιγμή καθ' ἣν ἐπρόκειτο νὰ συντελεθῇ ἡ κατὰ τῶν Τρικκάλων ἐπίθεσις.

Δύο ἐκ τῶν φυγάδων τούτων ἤχθησαν ἐνώπιον τοῦ Χατζηπέτρου.

— Στρατηγέ μου, εἶπεν ὁ εἷς, ὑπαξιωματικὸς τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, εἶνε θαῦμα πῶς σωθήκαμε.

— Κι' ἐγὼ λέω, εἶπεν ὁ Χατζηπέτρος, πῶς ζήτε ἀκόμα.

Ὁ ὑπαξιωματικὸς ἠνέκνησε τὴν μομφήν.

— Δὲν εἴμαστε κοινὸι φυγάδες τοῦ πολέμου, στρατηγέ, τοῦ εἶπε. Μιᾶς μεγάλης ἀλλ' ἡρωϊκῆς δυστυχίας εἴμαστε ἀντιπρόσωποι.

Καὶ ἤρχισε νὰ ἀφηγεῖται :

— Ἡ Τουρκία ἔλαβε καιρὸν καὶ ἔστειλε χιλιάδας στρατὸ τὴν ὥρα, πιστευσέ το, τοῦ μᾶς ἔλειπε ἡ τελευταία ἐφοδος νὰ πάrouμε τὰ Γιάννινα. Τότε ἄοπλοι, ἀφοῦ μᾶς σώθηκαν πιά καὶ τὰ τελευταῖα πολεμοφόδια ἐσκορπίσαμε. Ἡ φρουρά τῆς Ἀρτας ἔκαμε ἐξοδόν. Ἐμεῖς, ὅσοι ἤλθαμε ἐδῶ, εὑρεθήκαμε ἐν μέσῳ δύο πυρῶν. Εἶνε ἀληθινὰ θαῦμα, στρατηγέ μου, πῶς βρήκαμε τὸ δρόμον κι' ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ βουνὰ ἐφθάσαμε ἐδῶ κάτω. Τοῦτο μονάχα σοῦ λέγω, ὅτι πίσω μας ἐβλέπαμε τὸ στρατὸ ποῦ ἐρχότανε, πολὺ στρατό. Φαίνεται πῶς ἐρχότανε νὰ χτυπήσῃ ἐσᾶς ἐδῶ.

Ἡ Κατοχή

40

Τὸ ἄγγελμα αὐτὸ κατ' ἀρχὰς δὲν ἠθέλησε νὰ πιστεύσῃ ὁ Χατζηπέτρος. Ἄλλ' ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ λοχαγῶς Νικολαΐδης, καθὼς καὶ ὁ Σπυρομήλιος καὶ ὁ Βλαχόπουλος, οἱ ὅποιοι πρὸ μικροῦ εἶχον φθάσει, δὲν τὸ ἐθεώρησαν ἀπίθανον.

Ἡ δυσπιστία αὐτῇ ἐξέλιπεν ἐντελῶς ὅταν ἐπιστολαὶ ἐξ Ἀθηνῶν ἀνήγγειλαν σαφῶς τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν ἐν Ἀθήναις, τὴν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἀναμενομένην στρατιωτικὴν κατοχὴν. Ἄλλως ἡ ἐμφάνισις τουρκικῶν στρατευμάτων ἐν Ἀθήναις γνωστὴ ἦδη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Χατζηπέτρου δὲν ἔφινε τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν, ὅτι αὐτὸ θὰ συνέβη καὶ ἐν Ἡπείρῳ καὶ ἤδη ὅτε ἐπετεύχθη ἐκεῖ ἡ διασκόρπισις τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν, ἦτο πολὺ πιθανόν, ὅτι ὁ τουρκικὸς στρατὸς θὰ ἐβάδιζε κατὰ τοῦ Χατζηπέτρου.

Ἐπὶ τῶν λυπηρῶν τούτων εἰδήσεων, τῶν τόσων βεβαίων, συνεκροτήθη συμβούλιον μεταξὺ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τῶν σωματαρχῶν καὶ ἀπεφασίσθη νὰ παραμείνουν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν θέσει, λαμβάνοντες ἀμυντικὴν στάσιν μέχρι νεωτέρων πληροφοριῶν.

Πάραυτα τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ ἐτοποθετήθη δυτικῶς τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ πρὸς τὸ μέρος τοῦ ὄρους Κάζια, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Χατζηπέτρου πρὸς βορρᾶν τοῦ ποταμοῦ παρὰ τὴν Καραμπάκαν καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀπηρτίζετο ἀπὸ τοὺς σωματάρχας Στυρναράκον, Πετσάβαν, Βοῖδῆν, Τσιγκουράκον, Δημητρεάν, Πέριζαν Ὑδραῖον καὶ Βασιλογεώργην, τὸ δὲ δεύτερον ἀπὸ τὸν ὑποστράτηγον καὶ ἀρχηγὸν Χατζηπέτρον καὶ τοὺς σωματάρχας Πλαπούταν, Στριφτόμπολαν, Μπιλάλην, Ἀποστολάκην, Τσαρούχαν, Βερθερόπουλον, Δημακαῖον καὶ Πεπόναν.

Ὁ δὲ Λεωτσάκος καὶ ὁ Ζάκας διωρίσθησαν ὡς ἐπίκουροι ὁ μὲν πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀρχηγοῦ, ὁ δὲ πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος.

Ἐνῷ δὲ εἶχον ὀχυρωθῇ καὶ ἀνέμενον ἀνυπομόνως νὰ λάβουν θετικωτέρας πληροφορίας, ἔφθασεν ἐκ Λαρίσσης ἐπιτροπὴ χριστιανῶν καὶ ἐζήτησε τὸν Χατζηπέτρον.

Τῆς ἐπιτροπῆς προέστατο Ἕλλην πλούσιος κτηματίας τῆς πόλεως ταύτης, ὁ ὁποῖος προέβη εἰς παραδόξους ἀνακοινώσεις.

— Ἐρχομαι, εἶπεν, ἐκ μέρους τῆς ἀγγλογαλλικῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία συνεστήθη εἰς Λάρισσαν.

— Ποίας ἐπιτροπῆς ; ἀνεφώνησεν ὁ Χατζηπέτρος ἐν ὀργῇ. Ἐμεῖς δὲν ἀναγνωρίζομεν κάμμίαν ἀγγλογαλλικὴν ἐπιτροπὴν καὶ ἑκαμὲς πολὺ κακὰ νὰ ἔλθῃς ἕως ἐδῶ.

— Ἡ ἀγγλογαλλικὴ ἐπιτροπὴ, στρατηγέ, συνεστήθη πρὸ δύο ἡμερῶν, ἔχει ἐπίσημον ἐντολὴν, σὰς προσκαλεῖ νὰ παύσετε τὰς ἐχθροπραξίας, διότι σήμερον αὐριον γίνεται εἰς τὸν Πειραιᾶ ἡ κατοχή. Ἡ ἐπιτροπὴ ἔχει ἐντολὴν νὰ προστατεύσῃ τοὺς χριστιανοὺς ἀπὸ ἀντεκδικήσεως καὶ θὰ ἔλθῃ καὶ εἰς Καλαμπάκαν διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν.

Ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων - τούτων ἀναγγελιῶν ἐπῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον ἀποθάρρυνσις. Ἐπίσης νέαι ἐπιστολαὶ ἀποθαρρυντικαὶ ἔφθασαν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τοὺς σωματάρχας.

Ἐξ ἄλλου τὰ ἐν Ἠπείρῳ ὀθωμανικὰ στρατεύματα ἀπαλλαγέντα τῆς ἐκεῖ παρουσίας τῶν ἐπαναστατῶν, ἤρχοντο πράγματι νὰ ἐνωθοῦν μετὰ τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐβάδιζον κατὰ τοῦ Χατζηπέτρου.

Κατὰ τὸ ληφθὲν ἀμυντικὸν σχέδιον, ὁ ὅπλαρχηγὸς Ζάκας διέταχθη νὰ ἐφοδιασθῇ μὲ πολεμοφόδια καὶ νὰ μεταβῇ πρὸς κατὰ-ληψιν διόδου τινὸς καλουμένης «Κόκκινο λιθάρι» διὰ νὰ παρεμποδίσῃ τὴν εἴσοδον τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ.

Ἐφοδιασθεῖς μὲ πολεμοφόδια καὶ ἐνισχυθεῖς καὶ δι' ἄλλων μικρῶν ὁμάδων μετέβη πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ τὸ κατέλαβεν.

Ἀνέμεγεν οὕτω ἐπὶ μίαν ἡμέραν, τὴν δὲ αὐγὴν τῆς ἐπομένης ἀνεφάνησαν ἐχθρικά ἀποσπάσματα. Ἦσαν πολυάριθμα καὶ ὤρμησαν ἀκατάσχετα ἐναντίον τῶν θέσεών του.

Τότε ἐκεῖνος ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς Καλαμπάκαν.

Μετά δύο ἡμέρας ἐφάνη ἐρχόμενος πρὸς τὴν Καλαμπάκαν ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἐξ Ἡπείρου.

Συνίστατο ἐξ 8,000 τακτικῶν στρατιωτῶν μετὰ 15 τηλεβόλων καὶ 4,000 βχιζουζούκων.

Προηγούμενοι δὲ τῶν τελευταίων τούτων ὁ Φουάτ ἐφένδης καὶ ὁ Τσέλιο-Πίτσαρης.

Ἄμα ὡς ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἐπλησίασε, διηρέθη εἰς δύο σώματα. Καὶ τὸ μὲν ἀπῆρχετο πρὸς βορρᾶν τοῦ ποταμοῦ εἰς τὸ μέρος τῆς Καλαμπάκας, τὸ δὲ πρὸς δυσμὰς τοῦ ποταμοῦ, ὅπου ἦτο τοποθετημένον τὸ δεύτερον σῶμα τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν.

Ἦνοιξε δὲ τὴν μάχην συγχρόνως εἰς ἀμφοτέρα τὰ μέρη μετὰ πλείστης ὀρμῆς. Τὰ ὄχυράματα Ράχα καὶ Προφήτης Ἡλίας ὑπέστησαν σφοδρὰν ἐπίθεσιν. Ἐκεῖ ἦτο τοποθετημένον τὸ σῶμα τοῦ Βιλάλη καὶ Λαγοπάτη. Οἱ τακτικοὶ Τούρκοι στρατιῶται ἀνερριχῶντο ἐπὶ τῶν βράχων μετὰ γενναίας ἐπιμονῆς μολανότι τὸ μέρος ἦτον ἀπότρεμον, ὄχυρόν καὶ αἱ σφαῖραι τῶν ἀμυνομένων τοὺς ἐδεκάτιζον. Ἀλλ' οἱ ἐπιχειροῦντες τὴν ἔφοδον ἀντικαθίσταντο ἀμέσως διὰ περισσοτέρων στρατιωτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους προσετίθεντο καὶ οἱ ἄτακτοι Ἀλβανοὶ συνοδεύοντες τὰ βλήματα των δι' ἀπαισιῶν ἀπειλητικῶν κραυγῶν. Τινὲς ἐκ τούτων ἔφθασαν εἰς χεῖρας μὲ τοὺς ἀνδρας τοῦ Λαγοπάτη.

Ἐν τούτοις τῶν δύο ὄχυρωμάτων ἡ θέσις ἦτο κρίσιμος. Ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἠπειλοῦντο νὰ κυριευθοῦν, ὅτε ἄλλαι γειτονικαὶ ὄχυρα τοποθεσίαι ἐκινδύνευον καὶ μετ' αὐτῶν τὰ πλάγια τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ὁ Χατζηπέτρος διείδε τὸν κίνδυνον καὶ ἀπέστειλε πρὸς τὰ ἐκεῖ τὸν Λεωτσάκον, ὅστις παρέτεινε τὴν ἄμυναν, ἥδη λαμβάνουσαν μορφὴν ἀπεγνωσμένου ἀγῶνος.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ πρὸς δυσμὰς τοῦ ποταμοῦ τουρκικὸς στρατὸς ἐπετελεῖ ἄλλην ἐπίσης σπουδαίαν λόγῳ τῶν στρατηγικῶν σημείων καθ' ὧν διευθύνετο, ἐπίθεσιν.

Ὄρμησε μὲ τὴν λόγῃ ἐπ' ὅπλου κατὰ τῶν ὄχυρωμάτων, τὰ

ὅποια κατεῖχον Ὑδραῖοι, Κρήτες καὶ Λακωνες. Οὗτοι ὀλιγάριθμοι ὄντες ἀντέταξαν πείσμονα ἀντίστασιν. Χεῖρας μὲ χεῖρας συνεπλάκησαν μετὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐπροτίμησαν νὰ μείνουν ἐκεῖ, νὰ κυκλωθοῦν ἀντὶ νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς θέσεις των.

Οὕτω περιεκυκλώθησαν καὶ συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι ὁ Ὑδραῖος Πέρκιζας καὶ ὁ Βασιλογεώργης, τοὺς ὁποίους οἱ ἄγριοι Βασιβουζοῦκοι ἐφόνευσαν καὶ ἀπέκοψαν τὰς κεφαλὰς των καὶ τὰς ἐνέπηξαν εἰς τὰς λόγχας των.

Ὁ Βασιλογεώργης εἶχε τοὺς δύο υἱοὺς του μετ' αὐτοῦ, δύο ὠραίους νέους, οἱ ὅποιοι ἐπολέμησαν ἡρωϊκῶς ὡς ὁ πατὴρ των. Συνελήφθησαν καὶ οὗτοι αἰχμάλωτοι καὶ ὑπέστησαν μαρτύρια καὶ βασάνους. Ἐπίσης στρατιῶται πολλοὶ αἰχμαλωτίσθησαν.

Καὶ πρὸς τὸ μέρος τῶν Κρητῶν καὶ τῶν Λακωνῶν ὁμηρικὰ ἐγένοντο συμπλοκαὶ χεῖρας μὲ χεῖρας. Ἀλλ' ἡ ἐχθρική δύναμις ὑπῆρξε τοσαύτη, ὥστε εἰς τὸν ἀριθμὸν ὑπεχώρησε κατ' ἀνάγκην ἡ ἡρωϊκὴ ἔμμουα τῶν ὀλίγων ὑπερασπιστῶν τῶν δύο ἐκείνων ὀχυρωμάτων καὶ ἐπῆσαν τέλος ταῦτα εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ ἄλωσις τῶν δύο ὀχυρωμάτων ἀπεθάρρυνε τοὺς μαχομένους εἰς τὰ ἄλλα ὀχυρώματα ἐπαναστάτας. Ἦδη ὁ Χατζηπέτρος αὐτοπροσώπως, ὁ Σπυριμῆλις καὶ ὁ Βλαχόπουλος ἐπετέλουν ἀντεπίθεσιν.

Τμήμα τοῦ τουρκικοῦ πυροβολικοῦ ἤρχισε νὰ συγκεντροῖ κατ' αὐτῶν σφοδρὸν πῦρ καὶ πυκναὶ φάλαγγες πεζῶν ἀνεπτύσσοντο καὶ ἐπετίθεντο ἐν ὁρμῇ. Συγχρόνως ἡ ἐπίθεσις καθ' ὅλων τῶν ἄλλων σημείων διεξήγετο ἐπιμόνως καὶ μετὰ πολλῶν δυνάμεων δυσαναλόγως ἀνωτέρων τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀμυνομένων.

Αἱ ἐπιθέσεις αὗται διεσκόρπισαν πολλοὺς ἐπαναστάτας καὶ οὗτοι ἐπέφεραν τὴν σύγχυσιν καὶ ἐπροκάλεσαν γενικωτέραν φυγὴν.

Ἰκανὸς ἀριθμὸς ἐπαναστατῶν ἔφυγαν πρὸς τὰ ὄρη τοῦ Κόζακα. Τότε δὲ σύμπασα ἡ κατ' αὐτῶν ἐπιπεσοῦσα ἐχθρική δύναμις διηυθύνθη κατὰ τῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ ποταμοῦ ἀμυνομένων.

Ἡ θέσις τοῦ Χατζηπέτρου ἤρχισε νὰ γίνεται κρίσιμος. Ἐν

τούτοις ἐπέμενεν ἀντιτάσσων ἄμυναν, μαχόμενος εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν.

Παλαιὰ ἀρματωλικὴ ἔξις τὸν ἔσυρε πρὸς τὰ ἐκεῖ, εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ πυρὸς παρὰ πᾶσαν συμβουλὴν τοῦ ἐπιτελάρχου του. Διὰ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ φωνῆς παρώτρυνε τοὺς πάντας νὰ τηροῦν τὰς θέσεις των. Ἡ ἐκεῖ παρουσία του ἐνεθάρρυνε τοὺς ἐπαναστάτας καὶ ἤδη μικρὸν σῶμα αὐτῶν εἶχε κατορθώσῃ νὰ ὑπερφαλαγγίσῃ μίαν πυροβολαρχίαν.

Σύγχυσις τότε ἐπῆλθεν εἰς τὴν τουρκικὴν παράταξιν, ἐνῷ τὰ ὑπὸ τοῦ Χατζηπέτρου ἐπαναστατικὰ σώματα τελείως ἀναθαρρήσαντα ἀνελάμβανον τὴν ἐπίθεσιν.

Ἡ τουρκικὴ πυροβολαρχία δι' ἐπιτηδείου στροφῆς ἠναγκάσθη νὰ μετατοπισθῇ, ἀλλὰ ταχέως ἔφθασαν ἐνισχύσεις καὶ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο ἀπόσπασμα τοῦ Χατζηπέτρου ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν θέσιν του συμπαρασύρον πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἄλλους ἐπαναστάτας, τοὺς ὁποίους ὁ Χατζηπέτρος εἶχεν ἀποστείλει διὰ νὰ τὸ ἐνισχύσουν.

Τότε ἡ θέσις τοῦ ἀρχηγοῦ περιῆλθεν ἐντὸς τοῦ φοβερωτέρου τῶν κινδύνων τῆς κυκλώσεως.

Ὁ ἐπιτελάρχης Νικολαΐδης ἔδραμε πρὸς αὐτὸν καὶ ἔμεινεν ἔκπληκτος ὅταν τὸν εἶδε τὸν ἴδιον μαχόμενον δι' ὅπλου, τὸ ὅποιον εἶχε λάβει ἐκ τοῦ πλευροῦ φονευμένου ἐπαναστάτου.

— Τί κάμνετε αὐτοῦ, στρατηγέ ; τοῦ εἶπε.

— Μετρῶ τῆς τελευταῖας στιγμῆς τῆς ζωῆς μου, ἀπήντησεν ἐκεῖνος. Τοῦλάχιστον κάθε μία ποῦ περνάει νὰ τὴν σημειώω μ' αὐτὸ τὸν κρότο.

Καὶ ἐπυροβόλησε ρίψας κάτω νεκρὸν ἓνα γέροντα Τοῦρκον ταγματάρχην.

— Βλέπεις, ἐξηκολούθησεν, ἐνῷ ἐγέμιζε τὴν καραμπίνα του, δὲν πᾶνε ἄδικα ἢ στιγμαῖς αὐταῖς. Γέρωσ ἦταν κι' αὐτὸς σὰν κι' ἐμένα ποιοὺς ξέρει ἂν δὲν τοῦκανα μεγάλο καλὸ κι' αὐτὴ τῇ στιγμῇ ἀπὸ κεῖ ποῦ εἶνε μοῦ συγχωράει τὴν μᾶνα καὶ τὸν πατέρα.

Ἄλλ' ὁ λοχαγὸς Νικολαΐδης ἦτο κατάπληκτος. Βλέπων τὸν

κίνδυνον τῆς κυκλώσεως καὶ τὴν εὐθύνην, τὴν ὅποιαν ἔφερεν ὁ Χατζηπέτρος ὡς ἀρχηγὸς διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑποχώρησιν καὶ συκρατήσῃ τὸ στράτευμα δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ πῶς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἐλησμόνει τύσον πολὺ τὰ ἀνώτερα του καθήκοντα.

Καὶ τοῦ εἶπε μετὰ δειλίας :

— Στρατηγέ, νομίζω, ὅτι ἐκτίθεσθε πολὺ...

— Ἐννοῶ, ἐννοῶ, ἐφώναζεν ἐκεῖνος σκοπεύων ἐκ νέου, ἀλλὰ μὴ λησμονῆς, ὅτι ἂν ἐγὼ δὲν ἤμουν ἐδῶ αὐτὴ τῇ στιγμῇ, θὰ εἶχε γείνει καὶ πολὺ χειρότερο ἀπὸ κεῖνο ποῦ φοβῆσαι.

Καὶ ἐπυροβόλησεν.

— Αὐτὴ τὴ φορά, εἶπε, δὲν ἐπέτυχον, κακὸ σημάδι.

Καὶ προσεπάθησε νὰ διακρίνῃ ἐν μέσῳ τοῦ λευκοῦ καπνοῦ πρὸς τὴν ἀπέναντι ἐχθρικὴν παράταξιν, ἣ ὅποια ἦτο ἐγγυτάτη.

— Ὅχι, στρατηγέ, ὑπέλαβεν ὁ Νικολαΐδης καὶ αὐτὴν τὴν φοράν ἐπέτυχες καὶ νομίζω καλλίτερα.

— Ναί, εἶπεν ἐκεῖνος διακρίνας κίνησιν καὶ ταραχὴν ἀπέναντι, καὶ ἐγένεον ἀλλὰ δὲν βλέπω καλὰ.

Ὁ Νικολαΐδης εἶχεν ἤδη προσηλώσει πρὸς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τὰς διόπτρας του.

— Ἐκεῖνος ποῦ εὐχεται τώρα ὑπὲρ ἡμῶν, εἶπεν, ἢ καὶ σὰς καταρᾶται εἶνε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ συντάγματος. Τὸν τοποθετοῦν ἐπάνω εἰς ἓν φορεῖον.

— Τώρα εἶνε ἡ δική μου σειρά, εἶπε γελῶν ὁ Χατζηπέτρος, ἂν ξέρουν νὰ σκοπεύσουν, ἐγὼ πρέπει νὰ πληρώσω τὸν θάνατον ἐκείνου...

— Ἀ! ἀνεφώνησεν ὁ Νικολαΐδης καὶ ἔδειξε τὴν θήκην τοῦ πιστολίου του, τὴν ὅποιαν θραῦσμα ὀβίδος τοῦ ἀπέσπασε. Παρ' ὀλίγον στρατηγέ, νὰ σὰς ἐκδικηθοῦν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἐπιτελάρχου σας, εἶπε.

— Καὶ θὰ ἦταν φοβερὴ ἐκδίκησις, ἀπήντησεν ὁ Χατζηπέτρος μὲ εἰλικρινὲς ἐνδιαφέρον, γιατί εἶσαι γεναῖος καὶ σοφὸς ἀξιωματικός.

Ἐκεῖνος εὐχαρίστησε τὸν στρατηγὸν καὶ ἤδη ἐνόμισε κατάλληλον τὴν ψυχολογικὴν στιγμὴν νὰ τοῦ ἐπαναλάβῃ τὴν παράκλησιν ν' ἀποχωρήσῃ ἐκεῖθεν.

Ἀλλ' ὁ Χατζηπέτρος ἐπέμεινε.

— Ἐγὼ τὸν σκοπὸν μου, εἶπεν, ἀργότερα θὰ τὸ μάθῃς καὶ ὅλ' αὐτὸ μὲ δικαιοσύνης.

— Κυττάξατε ὅμως ἐκεῖ ἐπάνω, ἀντέτεινεν ὁ Νικολαΐδης καὶ ἔδειξε δεξιᾷ τῆς παρατάξεως μακρὰν μαύρην γραμμὴν ἐν ἀπόπτῳ. Ὁ δὲ σὰς ὑπερβαλλομένην.

— Κάτι ξέρω κι' ἐγώ, ἐπέμεινεν ὁ γηραιὸς ὀπλαρχηγός.

Καὶ ἤρχισε πάλιν νὰ ὁμιλῇ μὲ τὸ εὐθυμὸν ὕψος του.

— Εἶδες, εἶπεν, ἡ σφαῖρες τῶν κανονιῶν πῶς σφυρίζουν στὸν αἴρα; Εἶδοποιεῦν τὸν ἐρχομὸν τους, σ' ἓνα καλὸ ταμποῦρι μπορεῖ νὰ χωρατεῖ κανεὶς μαζί τους, ἐδῶ στ' ἀνοιχτὰ τὸ πολὺ νὰ κἀνῃ τὸν ἀδιάφορο ἀφοῦ ἰδῇ πρῶτα ποῦ θὰ πέσουν. Εἶνε πάντα ἄσχημος ὁ προειδοποιημένος θάνατος. Στὸν πόλεμο εἶδες ξεχνιέται κανεὶς, νομίζει, ὅτι βρίσκεται σὲ ἀσφαλὲς μέρος. Κάθε σφαῖρα ντουφεκιοῦ ποῦ περνάει, μὲ τὸ σφύριγμά της σοῦ μνησθεῖ τὴ σωτηρίαν σου, δὲν εἶνε ὅμως τὸ ἴδιο μὲ τῆς σφαῖρες τῶν κανονιῶν, τὸ σφύριγμά τους προειδοποιεῖ τὸν ἐρχομὸ τοῦ θανάτου.

— Ἀ ! ἔκαμε πάλιν ὁ ἐπιτελάρχης. Κάτι μὲ καλεῖ ἐδῶ, καὶ ἔφερε τὴν δεξιάν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ βραχίονος.

Ἐπειτα γελῶν εἶπε :

— Νὰ ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο τρόπους !

— Ὁ καλλίτερος, ὑπέλαβεν ὁ Χατζηπέτρος.

Καὶ ἐγερθεὶς ἐκύτταξε μετὰ στοργῆς τὸν βραχίονα τοῦ ἀξιωματικοῦ του. Τὸ αἷμα αὐλάκωνε τὸ μαῦρον ἀμπέχωνον.

— Δὲν εἶνε τίποτε ! εἶπεν ὁ Χατζηπέτρος, βλέπων τὴν πληγὴν. Ὁ θάνατος ἠθέλησε νὰ γελάσῃ μαζί σου.

Καὶ ἔκοψεν ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὴν φουστανέλλαν του καὶ ἔδεξε σφιχτὰ τὸν βραχίονα τοῦ ἀξιωματικοῦ.

Ἀμαλία Βασίλισσα τῆς Ἑλλάδος.

— Ἀγκαλιὰ ἐσένα χέρια δὲν σοῦ χρειάζονται, μυαλό μονάχα. Καί ἀνέλαβε τὸ ὄπλον τοῦ πυροβολήσας καὶ πάλιν.

Ἄλλ' ἤδη εἰς τὸ ἀριστερόν ἔγεινε κίνησις ἀταξίας καὶ φωναὶ ἤκούοντο.

— Εἶδες πῶς φωνάζουν οἱ Ἀρβανίται; εἶπε γελῶν. Σ' αὐτὸ μᾶς μοιάζουν.

Καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη ἐπ' ὀλίγον :

— Ξέρεις, ἐξηκολούθησεν, αὐτοὶ εἶνε Ἕλληνες τουρκεμένοι. Περισσότερο ἀκόμη ξέρουν τὸ Χριστὸ καὶ τὴ Παναγία ἀπὸ τὸν Προφήτη καὶ τὴ Φατιμέ.

Καὶ προσέθηκε :

— Ὁ Βασιληᾶς μοῦ ἐσύστησε νὰ τοὺς περιποιούμεθα πολὺ ὅσους πέσουν αἰχμάλωτοι στὰ χέρια μας... Τὸ δυστύχημα μονάχα εἶνε ποῦ κινδυνεύουμε ἐμεῖς νὰ πέσουμε στὰ δικά τους.

Αἱ πολεμοχαρεῖς κραυγαὶ ἤκούοντο ἤδη ἐντονώτεραι πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο.

— Γιὰ πῆγαινε νὰ ἰδῆς τί συμβαίνει, διέταξε τὸν ἐπιτελάρχην του ὁ Χατζηπέτρος, ἐνῶ συγχρόνως ἔστρεψε τὰ βλέμματα δεξιᾷ πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἐκινούντο αἱ μαῦραι ἐκεῖναι γραμμαῖ.

Μετ' ὀλίγον ὁ λοχαγὸς Νικολαΐδης ἐπανῆλθε φέρων δυσάρεστον εἶδῃσιν.

— Τὸ ἀριστερόν μας ἐκλονίσθη, εἶπε.

— Ἄ ! ἀνεφώνησεν ὁ Χατζηπέτρος, τὸ περίμενα . . .

Καὶ ἠρώτησε :

— Φρονεῖς, ὅτι μποροῦν ν' ἀνθέξουν ἀκόμη;

— Ἀδύνατον, στρατηγέ, ὁ ἐχθρὸς ἔχει τοῦλάχιστον πέντε τάγματα πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο.

— Αἶ ! τώρα, ὑπέλαβεν ὁ Χατζηπέτρος, μπορεῖ νὰ κρατήσουμε καὶ τούτους σὲ μιὰ κανονικὴ ὑποχώρησι, Καὶ νὰ γιατί ἐμεῖνα ἐδῶ· ἂν εἶχα πάει ἄλλου σὰν δύσκολο θὰ ἦταν τὸ πρᾶγμα.

Καὶ διέταξε νὰ σαλπίσουν ὑποχώρησιν.

Πρὸς στιγμὴν αἱ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἐφορμώντων Τούρκων

ἐπῆλθε μικρά σύγχυσις εἰς τὰς τάξεις τῶν ὑποχωρούντων, ἀλλ' ὁ Χατζηπέτρος ἠδυνήθη νὰ τοὺς συγκατήσῃ καὶ ἡ ὑποχώρησις ἔγινε κανονικὴ πρὸς τὴν Καλαμπάκαν.

Ἀταξία ἐπῆλθεν εἰς ἄλλας μικρὰς ἐπαναστατικὰς ομάδας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐκδιωχθῇ ἐκ τῶν κυριευθέντων ὀχυρωμάτων, καὶ πολλοὶ τῶν ἐπαναστατῶν ἐκινδύνευσαν νὰ συλληφθοῦν αἰχμάλωτοι.

Τὸν κίνδυνον τοῦτον ἀντελήφθη ὁ Χατζηπέτρος, ὁ ὁποῖος ἀπέστειλε τὸν Λεωτσάκου ν' ἀναχαιτίσῃ τοὺς φεύγοντας.

Οὗτος φθάσας εἰς στενὸν καὶ ὄχυρὸν μέρος ἐστάθη καὶ διὰ βροντῶδους φωνῆς προσεκάλεσε τοὺς φεύγοντας στρατιώτας. ὅπως προσέλθουν περὶ αὐτοῦ καὶ ὀχυρωθῶν ἵνα ἐξαναγκάσουν οὕτω τοὺς καταδιώκοντας αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀναστείλουν τὴν καταδίωξιν.

Εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Λεωτσάκου ὑπακούοντες 50 στρατιῶται ἐτοποθετήθησαν εἰς ὄχυράν θέσιν κατὰ τὴν στενὴν ἐκείνην διόδον καὶ ἤνοιξαν πῦρ.

Τὸ διάβημα τοῦτο τοῦ Λεωτσάκου ἐνεθάρρυνε πάντας τοὺς φεύγοντας οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν τακτικωτέραν καὶ ἀνετωτέραν ὑποχώρησιν.

Τότε τὸ ἐλληνικὸν αὐτὸ ἀπόσπασμα ἤρχισεν ἀκατάπαυστον πῦρ κατὰ τοῦ καταδιώκοντος αὐτὸ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐσταμάτησε προσπαθῆσας ἐπὶ μίαν ὥραν νὰ ἐκτοπίσῃ αὐτό, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη διὰ τὸ φύσει ὄχυρὸν τῆς θέσεως καὶ διὰ τὸ προκεχωρηκὸς τῆς ὥρας, ὑποχωρήσας ἐν τέλει εἰς τὴν Καλαμπάκαν.

Ὅταν οἱ ἐχθροὶ ἀπεσύρθησαν, ὑπεχώρησε καὶ ὁ Λεωτσάκος ἐν πλήρει ἀνέσει καὶ συνηνώθη μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπαναστατῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπεῖχον μίαν ὥραν καὶ ἐστάθμευον ἐπὶ τινος ὄρους ἀνατολικῶς τῆς Καλαμπάκας.

Ἐκεῖ ἀνεπαύθησαν ἐπ' ὀλίγον κατηφεῖς καὶ συντετριμμένοι. Ἦδη ἐπρόκειτο νὰ ἐπανεέλθουν ὀπίσω εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐλευθέραν γῆν. Ἀφινον καὶ πάλιν τὴν Θεσσαλίαν ὡς εὔρον αὐτὴν ὀρφανὴν καὶ δεσμώτιδα ἀδελφὴν τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸν εὐρύν, τὸν ἀπέραντον ἐκείνον κάμπον, τὸν ὅποιον τώρα ἔβλεπον χανόμενον βῆμα πρὸς βῆμα ὀπισθέν τωι, τὸ σκατεινὸν μυστήριον τοῦ χωρισμοῦ ἐπλανᾶτο. Καί

πάλιν ὁ τύραννος, τίς οἶδεν ἐπὶ πόσον, ἤθελε καταισχύνει τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰ ἀνεξέλεγκτα ἐκείνα βκσίλειά του.

Οἱ ὑπὸ τοιοῦτου σκληροῦ πεπρωμένου διωκόμενοι ἐπαναστάται ἀνέλαβον τὴν πένθιμον πρὸς τὰ ὀπίσω πορείαν.

Ὡδοιπώρησαν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐκ τοῦ μέρους, ὅπου ὁ ἐχθρικός στρατός εἶχε κατέλθει καὶ ἔφθασαν εἰς τὰ σύνορα τοῦ Ἀσπροποτάμου.

Κατὰ τὴν θέσιν ταύτην ἐχθρικὸν ἀπόσπασμα εἶχε κρυβῆ εἰς ἀνώμαλον ὕψωμα. Ἀφῆκε νὰ διέλθῃ ἡ ἐμπροσθοφυλακή, ὡς καὶ τὸ κέντρον, τοὺς δὲ ὀπισθεν βαίνοντας ἐσκόρπισεν ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης νυκτὸς καὶ ἐφόνευσεν ἓνα ὀπλαρχηγὸν καὶ πέντε ἄλλους στρατιώτας.

Ἐκτὸς τοῦ ἐπεισοδίου τούτου οὐδὲν ἄλλο συνέβη καὶ δι' ἀνέτου ὑποχωρήσεως ὁ Χατζηπέτρος ἐπλησίασε τὴν ὀροθετικὴν γραμμὴν στρατοπεδεύσας εἰς θέσιν καλουμένην «Βρύσι τοῦ Ζαχαράκη».

Κατὰ τὴν ἀτυχὴ ταύτην σύγκρουσιν, καθ' ἣν δισχίλιοι μόνον ἐπαναστάται ἐπολέμησαν μετὰ δώδεκα χιλιάδων, ἅπαντα τὰ ἐφ' ὁδῷ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοπέδου ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὁποῖος ἀνέκτησε καὶ τὰ κυριευθέντα ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν τέσσαρα τηλεβόλα.

Πλεῖστοι δὲ ἄλλοι ἐπαναστάται, εἴκοσι πίσσαρα χιλιόμετρα μακρὰν τοῦ πεδίου τῆς μάχης εὐρισκόμενοι, ὡς ἐκ τῶν ἀναγγελθέντων ἐξ Ἀθηνῶν γεγονότων ἀποθαρρυνθέντες, παρέμειναν ἀδρανεῖς μὲ τὰ ὅπλα ἀνὰ χεῖρας.

Ἡ ἥττα αὐτὴ ἔσβυσε τὴν φλόγα τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπαναστάσεως.

ΚΕ.

Ἡ ἩΘΙΚΗ ΝΙΚΗ

Πρὸ τῆς καταστροφῆς, ἡ ὁποία τώρα ραγδαία ἐπῆρχετο, ὁ Βασίλειος ἦτο πράγματι ἀτρόμητος.

Ἦδη ὅτε ὁ Βέττλαν τοῦ ἀνήγγειλε τὰς τελευταίας θλιβερὰς εἰδήσεις, ἡ ἀταραξία αὐτοῦ ἐνισχύθη περισσότερο.

Καὶ ἐσπέπτετο, ὅτι ὑποχωρῶν ἐταπείνου τοὺς διώκτας του καὶ ἡττώμενος ἦτο αὐτὸς νικητής.

Ἐγνώριζεν ἀρχικῶς τοὺς κινδύνους, οἱ ὅποιοι ἠπείλουν αὐτὸν προσωπικῶς καὶ τὴν Βασίλισσαν καὶ ὑπῆρξαν στιγμαί, καθ' ἃς θὰ ἠδύνατο ἐν καιρῷ νὰ ὑποχωρήσῃ, προσφέρων οὕτω πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ ἀγγλικὴν διπλωματίαν. Ἀλλ' ὄχι! Αὐτὸς ἐπροτίμησε καὶ μὲ κίνδυνον αὐτῆς τῆς ζωῆς του νὰ φέρῃ τὴν ἀντίστασιν μέχρις ἐσχάτων.

Ὅποια ἀληθῆς ἐκδίκησις κατὰ τῶν διωκτῶν του, ὁποία δι' ἐαυτὸν καὶ τὴν μικρὰν Ἑλλάδα περιφανῆς νίκη νὰ τοὺς φέρῃ μέχρι τοῦ Πειραιῶς, νὰ τοὺς ἐξαναγκάσῃ νὰ ἔλθουν ἔως ἐκεῖ μετὰ κραταιοῦ στόλου καὶ ἰσχυροῦ σώματος στρατοῦ, νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὴν ταπεινωτικὴν καὶ ἐξευτελιστικὴν θέσιν νὰ ἐκτεθοῦν πρὸ τῆς ἱερωτέρας τῶν ὑποθέσεων...

Ὑπὸ τῶν σκέψεων τούτων κατεχόμενος, ἐνισχύων οὕτω τὰς ἠθικὰς του πεποιθήσεις, ἐκάλεσε τὴν Βασίλισσαν μόλις ὁ Βέττλαν ἐξῆλθε τοῦ γραφείου του.

Ἐκείνη ἐνεφανίσθη πρὸ αὐτοῦ μὲ τὸ ὕφος ἀγέρωχον, γενναία καὶ ἡρωϊκὴ ὡς πάντοτε. Αἱ μεγάλαι των ψυχαὶ ἐπεκρινώοντο εἰς τὸ ὥραϊον ὄνειρον Ἑλλάδος ὑπερασπιζομένης τὰ ἰδανικά της διὰ πάσης θυσίας, κηρυττούσης εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὰ ἀπαράγραπτα δικαιώματά της, ἐτοίμου διὰ τοῦτο πάντοτε νὰ φέρῃ τὴν ἠθικὴν ἀντίστασιν μέχρι τοῦ τελευταίου δυνατοῦ ὅριου.

Αὕτὴ ἦτο τοῦ ἀνισχύρου Βασιλέως ἡ δύναμις, ἡ ὑπεράνω πάσης διπλωματικῆς βίας ἠθικὴ ὑπεροχή, τὸ μέγα, τὸ ἀναμφισβήτητον κήρυγμα τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

— Πόσον ἡ παρουσία σου αὐτὴν τὴν στιγμὴν μοῦ εἶνε ἀναγκαία ! εἶπεν ὁ Βασιλεὺς μόλις εἶδε τὴν Βασίλισσαν εἰσερχομένην. Φόβον δὲν αἰσθάνομαι, ὀργὴν ναί, ἀλλὰ ὀργὴν ὑπερηφάνειας. Καὶ δὲν λησμονῶ, ὅτι αἱ ὑπέροχοι ἀρεταὶ σου ὑπῆρξαν ὁδηγοὶ εἰς τὰ διαβήματά μου..

— Καὶ ἐγὼ εἶμαι πλήρης χαρᾶς νὰ σὲ ἀτενίζω, εἶπεν ἐκείνη... Ἦρωα πάντοτε σὲ ὠνειροπόλησα καὶ τὸ ὄνειρόν μου ἰδοῦ, ὅτι τὸ πραγματοποιεῖς. Ἴσως ἔπρεπεν ἄλλο νὰ εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα, ἴσως αἱ θυσίαι σου ἔπρεπε νὰ μὴ ἀπομείνουν τώρα ἀνωφελεῖς καὶ ἡ πτωχὴ αὕτὴ χώρα, τὴν ὁποίαν ἡγαπήσαμεν ὡς πατρίδα μας νὰ ἔβλεπεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἐκπληρουμένους τοὺς ἱερούς της παθούς.

Ἐκεῖνος ἐσιώπα. Εἰς τὴν ψυχὴν του τώρα μὲ τὴν ἀνάμνησιν τῶν μεγάλων αὐτῶν πόθων συναίσθημα ὀδύνης διέχεε σκιὰς μελαγχολίας.

— Ἄλλ' ἄς μένῃ μία παρηγορία εἰς τὴν ψυχὴν μας, ἐξηκολούθησεν ἡ Βασίλισσα, ὅτι τὸ μέλλον θὰ μᾶς ἀποδώσῃ δικαιοσύνην, ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον σήμερον δὲν ἐπραγματοποιήθη, θὰ πραγματοποιηθῇ αὔριον.

— Αὔριον ! εἶπε στεναζὼν ὁ Βασιλεὺς, αὔριον, ἴσως νὰ εἶνε ἀργὰ πλέον ! αὔριον ἴσως σὺ καὶ ἐγὼ δὲν θὰ ὑπάρχωμεν πλέον...

Ἄλλ' ἡ Βασίλισσα ἀντέτεινεν ἐπιμονὴν αἰσιοδοξίας καὶ αὐτοπεποιθήσεως.

— Ὅχι, ἡμεῖς θὰ εἴμεθα καὶ αὔριον, εἶπεν, εἰς ἡμᾶς θ' ἀναγνωρισθῇ ὁ τίτλος τοῦ ἱεροῦ καθήκοντος, τὸ ὅπσιον ἐπετελέσαμεν πρὸς ἐκείνας τὰς χώρας... Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς νὰ μὴ εἴμεθα, τί πρὸς ἡμᾶς; Ἡ θυσία ἡμῶν θὰ ζῇ πάντοτε εἰς τὴν μνήμην παντὸς Ἑλλήνης... ἡ θυσία ἡμῶν θ' ἀποδώσῃ τοὺς καρπούς τῆς μίαν ἡμέραν. Καὶ ἀρκεῖ ὅτι ἐθυσιάσθημεν, ὅτι εἴμεθα ὑπερήφανοι δι' αὐτό, ὅτι ἐδώσαμεν τὴν ὑπαρξίν μας, τὰ πάντα εἰς τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα...

Ἐμειναν οὕτω ἐπικοινωνοῦντες τὰ μεγάλα ἰδανικά τῆς ψυχῆς των ἐπὶ ὥραν πολλήν, ὥρατοι ὑπὸ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἑλληνικὸν ἔνδυμα, ἔνθεοι τὴν μορφήν καὶ ὑπέροχοι, εἰλικρινεῖς καὶ πιστοὶ εἰς τὸν ὄρκον των καὶ τὰς ὑποσχέσεις, πράγματι Ἕλληνες Βασιλεῖς.

Τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἐγένετο συνάθροισις τῶν ὑπουργῶν εἰς τὰ Ἀνάκτορα. Ὁ Βασιλεὺς ἀνεκοίνωσεν εἰς ὅλους τὰ σχέδια τῶν δύο πρεσβευτῶν περὶ ὑποσχέσεως τοῦ ἀφοπλισμοῦ. Ἐγένετο δεκτὸν τὸ σχέδιον τοῦ Οὐαίς, τὸ ὅποῖον καὶ ἀνέλαβε νὰ ἐπιδώσῃ ὁ Πάικος, ἀφοῦ ὑπέγραψεν ὁ Βασιλεὺς καὶ προσυπέγραψαν οἱ ὑπουργοί.

— Καὶ τώρα, κύριοι, τοὺς εἶπε, πηγαίνετε. Ἡ παραίτησις ὑμῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὅτι ἐγένετο δεκτὴ ἀπὸ τῆς χθὲς.

Ἐνῷ ἐκεῖνοι ἀπῆρχοντο, ἐκράτησε τὸν Πρωθυπουργὸν καὶ τὸν Σοῦτσον καὶ τοὺς παρεκάλεσε νὰ τὸν πληροφοροῦν περὶ τῶν συμβαινόντων.

Ἐπειτα ἔμεινε καὶ πάλιν μόνος. Βηματίζων εἰς τὸ γραφεῖόν του ἔρριπτεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν βλέμματα πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Σαρωνικοῦ, ἵνα ἴδῃ τὰ ξένα πλοῖα ἐρχόμενα.

Παρὰ τὴν ἠθικὴν ἀταραξίαν τῆς ψυχῆς του λύπη καὶ συγχίνησις τὸν κατεῖχον, τὰς ὁποίας ἤκουεν ἀπηχοῦσας εἰς τοὺς τόνους τῆς μουσικῆς, ἡ ὁποία ἐπαιάνιζεν εἰς τὸν κῆπον.

Ἦτο ὥραία ἐαρινὴ ἡμέρα, μία ἀπὸ τὰς γλυκυτέρας τοῦ Μαΐου. Τὰ δένδρα τοῦ κήπου εἶχον ὁλόδροσον πράσινον χρῶμα καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰς συστάδας ἀνθοῦσαν τὰ τριανταφυλλὰ καὶ ἡ βιολέτταις.

Ἡ θάλασσα κάτω ἐν ἀπόπτῳ ἀπλώνετο σ' ἓνα ὑποτρέμον ἀπὸ τὰς πνοάς τοῦ ἀνέμου βαθύ κυανοῦν χρώμα. Τὸ πανόραμά της ἔκοπταν οἱ στῦλοι τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὡσὰν μετέωροι εἰς τὴν διαυγῆ ἀτμοσφαῖραν, καὶ οἱ κυματισμοὶ τῶν μικρῶν λόφων τῆς φαληρικῆς πεδιάδος, ποῦ ἐπρασίνιζαν ἀπὸ τὴν ἑαρινὴν βλαστησιν. Ὀλοφώτεινα ἔλαμπαν τὰ χρυσίζοντα μάρμαρα τῆς Ἀκροπόλεως.

Τὰ βλέμματα τοῦ Βασιλέως, τὰ ὅποια εἰς ἄλλας ἡμέρας ἀφωμοιοῦντο μὲ τὰς θείας αὐτὰς ἀπόψεις, τώρα τὰς παρήρχοντο χωρὶς νὰ εὐρίσκουν στιγμὰς νὰ τὰς περιλάβουν. Μόνον τὴν θάλασσαν ἔσχιζαν μακρὰν εἰς ἀνηχηστικὴν προσήλωσιν καὶ τοὺς λογισμοὺς τοῦ ἐκάλυπτε μαῦρος πέπλος. Καὶ ἐν ὄνειρον, τὸ αἰώνιον ὄνειρον τῆς ἐλευθερίας δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἐφώτιζε μὲ τὰς ἀστράπας τοῦ τοὺς πενθίμους αὐτοὺς λογισμοὺς. Ὡραῖον ὄνειρον, πῶς τώρα τόσον ἀπατηλὰ σβύνεις εἰς ἐκείνην τὴν ἐμίχλην τῶν θλιβερῶν σκέψεων!...

Ἄλλ' ἦτο τόσον ἰσχυρὰ ἡ ἠθικὴ πεποιθήσις, ὥστε ἡ ἀποθάρρυνσις αὐτὴ παρῆλθεν ἀμέσως. Καὶ τώρα ἠσθάνετο, ὅτι ἡ καρδιά τοῦ ἀγόγγυστα ἐβάσταζε τὸ φαρμακερὸ μαχαῖρι ποῦ τὴν ἐξέσχιζε.

Αἶφνης πέραν εἰς τὸν ὀρίζοντα διέκρινε φαιὰν γραμμὴν ἐλαφρῶς κινουμένην.

Οὐδεμία ἀμφιβολία. Ἦσαν ἐκεῖνοι, ἤρχοντο !

Ἐστράφη ἐν ὀργῇ νὰ δράμῃ εἰς τὰ δώματα τῆς Βασιλίσσης, νὰ ἀναγγεῖλῃ τὸ ἀπαίσιον συμβάν. Ἄλλ' εἶδεν αὐτὴν ἐρχομένην πρὸς αὐτόν :

— Ἰδοὺ αὐτοὶ εἶνε, ἔρχονται !

— Οἱ βάρβαροι ! ἀνέκραξεν ἡ Βασίλισσα.

Καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν τὴν ἀταραξίαν της εἶπε :

— Πόσον πρέπει νὰ εἴμεθα ὑπερήφανοι ! Ἐγὼ ζῶ μίαν ἀνωτέραν ζωὴν καὶ μαζὶ μου νομίζω, ὅτι ἀναξὶ τὴν παλαιάν της δόξαν ἡ Ἑλλάς.

Αἶφνης εἰσῆλθεν ὁ Βέττλαν φέρων ἔγγραφα διὰ τὸν Βασιλέα. Ἦγνώσει τὴν ἐμφάνισιν τῶν συμμαχικῶν στόλων.

Ὁ Βασιλεὺς σιωπηλῶς τοῦ ἔδειξε πρὸς τὴν θάλασσαν, ἔπειτα τοῦ εἶπεν :

— Ἰδού, πιστὲ φίλε, πῶς ἀντιστρέφεται ἡ ἱστορία. Οἱ ἐχθροὶ μας αὐτοὶ εἶνε ὁ κόσμος ὅλος ἐκστρατεύων καθ' ἡμῶν τῶν μικρῶν καὶ ἀδυνάτων.

— Ὅποια ἀγνωμοσύνη ! ὑπέλαβεν ἡ Βασίλισσα. Καὶ μόνον ἡ θεὰ τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ βράχου ἔπρεπε νὰ τοὺς ἀναχαιτίσῃ καὶ μόνον ἡ ἰδέα, ὅτι εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ὀφείλουν τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν των ὑπαρξιν ἔπρεπε νὰ τοὺς φέρῃ ὑποστηρικτὰς τῶν δικαίων τῆς καὶ οὐχὶ διώκτας αὐτῆς.

— Καὶ ποῖαι εἶνε αἱ ἐντυπώσεις τοῦ κόσμου ἔξω ; ἠρωτησεν ὁ Βασιλεὺς τὸν Βέττλαν.

— Ὁ κόσμος εἶνε πολὺ ἀνήσυχος, Μεγαλειότατε. Φοβεῖται, ὅτι οἱ Ἀγγλογάλλοι δὲν θ' ἀρκεσθοῦν νὰ καταλάβουν μόνον τὸν Πειραιᾶ, ἀλλὰ θ' ἀνέβουν καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας.

— Ἄς γείνη καὶ αὐτό ! ἀνέκραξεν ἡ Βασίλισσα, διὰ νὰ εἶνε ἡ καταισχύνῃ των πλήρης.

Ἦδη τὰ πλοῖα ἦσαν εὐκρινῇ εἰς τὸν ὀρίζοντα, προσήγγιζον ὁλονὲν πρὸς τὴν πειραιϊκὴν ἀκτὴν.

ΚΣ'.

Η ΚΑΤΟΧΗ

Τὴν αὐτὴν ὥραν, καθ' ἣν οἱ Βασιλεῖς ἔβλεπον τοὺς διώκτας αὐτῶν προσεγγίζοντας, ὁ Ρουάν ἐλαμβάνει τὴν χαρμόσυνον εἰδήσιν παρὰ τοῦ γραμματέως του.

— Ἐπὶ τέλους, εἶπε, μοῦ ἀναγγέλλετε τὸ εὐτυχέστερον γεγονός τοῦ βίου μου.

Καὶ ἐκάλεσε τὸν ὑπηρέτην του.

— Ἰωσήφ, διέταξε, ἐτοίμασε τὴν ἄμαξαν με τοὺς ἀραβικοὺς μαύρους ἵππους. Πρέπει νὰ μᾶς φέρῃ ταχέως εἰς τὸν Πειραιᾶ.

Μετ' ὀλίγον ὁ Ρουάν καὶ ὁ γραμματεὺς του κατήρχοντο εἰς Πειραιᾶ ἐπὶ ἀνοικτῆς ἀμάξης. Ποτὲ δὲν εἶχον αἰσθανθῇ ἐν Ἀθήναις ὅσῃν χαρὰν ἠσθάνοντο κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, μίαν ἀπὸ τὰς ὡραιότερας ἐαρινὰς ὅσας εἶχον ἰδῇ.

Ἡ ἄμαξα ἐπερνοῦσε ταχεῖα, εἰς πορείαν θριαμβευτικὴν, κάτω ἀπὸ τὰς δροσερὰς θολείας τῶν λευκῶν, ποῦ ὑψοῦντο ἐκατέρωθεν παρατεταγμένα εἰς τὸν μεγάλον δρόμον. Φῶς ἀσθενές, κομμένον ἀπὸ ἀμφιβόλους σκιὰς κάτω ἀπὸ τὰ φυλλώματα, ἀνοίγει ὡραίαν προοπτικὴν εἰς τὴν μακρυνὴν συστάδα τῶν ὡρίων δένδρων, εἰς τὰ ὅποια εἶχε δώσει τὴν ζωὴν ἡ ἀγιωσύνη τῆς ψυχῆς τῆς Βασιλίσσης. Καὶ

ἓνα κελάδημα ἐπίμονον, ἐκκωφαντικόν, ἀπὸ σμήνη μικρῶν πουλιῶν κάτω ἀπὸ τὰ φυλλώματα ἀντηχοῦσεν εἰς ὅλην τὴν ἐκτασιν.

— Ἐξαίσιά ἡμέρα, εἶπεν ὁ νεαρὸς γραμματεὺς.

— Ποτὲ δὲν ἤμποροῦσε νὰ γείνη ὠραιοτέρα, ἐπεθεβαίωσεν ὁ πρεσβευτής.

Καὶ σχετίζων τὴν χαρὰν τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἰδικήν του κακίαν, προσέθεσε.

— Καιρὸς ἀντάξιος τοῦ ὠραίου θεάματος !

— Πόσα πλοῖα εἶνε, ἐξοχώτατε ; ἠρώτησεν ὁ γραμματεὺς.

— Ἐξ ἰδικά μας καὶ ἐξ ἀγγλικά, ἀπήντησεν ὁ Ρουάν.

— Ὅλοκληρος στόλος ! Θὰ εἶνε πράγματι ὠραῖον τὸ θέαμα.

— Εἰς ταῦτα προσθέσατε καὶ τρία φορτηγά.

— Ἀ ! ἰδοὺ τὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεως, ἀνεφώνησεν ὁ γραμματεὺς δεικνύων πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς φαληρικῆς ἀκτῆς.

Δύο γαλλικὰ πλοῖα ἐφαίνοντο βραδέως βαίνοντα. Μετ' ὀλίγον ἀπεκρύβησαν ὀπισθεν τῶν βράχων τῆς πειραικῆς χερσονήσου.

— Ἐνθυμηθῆτε καὶ τὸν περίπατόν μας ἐκεῖνον εἰς τὴν ὁδὸν Πατησίων ! ὑπέλαβεν αἶφνης ὁ Ρουάν.

— Ὅταν αἱ Α. Μ. προσεπειρήθησαν, ὅτι δὲν μᾶς εἶδον ; ὑπέλαβεν ὁ γραμματεὺς.

— Τί σᾶς εἶπα τότε, ἐνθυμησθε ; Ὅτι θὰ ἔλθῃ στιγμὴ, καθ' ἣν αἱ Α. Μ. θὰ σταθοῦν εἰς προσοχὴν ἑπέναντί μας.

Καὶ μὲ θριαμβευτικὸν τόνον φωνῆς :

— Ἰδοὺ ἡ στιγμὴ αὕτη ! εἶπε.

Αἶφνης καλπασμός ἔππων ἠκούσθη ὀπισθεν τῆς ἀμάξης.

Ὁ Ρουάν ἀνετινάχθη. Ἐνόμισεν, ὅτι ἡ παλαιὰ ἐκείνη στιγμὴ τῆς βασιλικῆς περιφρονήσεως ἐπρόκειτο νὰ ἐπαναληφθῇ.

Στραφεῖς εἶδε τρεῖς ἐφίππους χωροφύλακας.

— Ἀγγελιαφόροι τῶν ἀνακτόρων, ὑπέλαβεν ὁ γραμματεὺς.

Ἄλλ' ὁ πρεσβευτής εἶχεν ἤδη προσηλώσει ἀπώτερον τὰ βλέμματα του. Νέφη κονιορτοῦ ὑψοῦντο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ καὶ ἀναμέσον τῆς θολωμένης αὐτῆς ἀτμοσφαίρας ἐφαίνοντο ἄνθρωποι τρέχοντες.

— Βλέπετε εὐκρινῶς ἐκεῖ κάτω ; ἤρώτησεν ἀνήσυχος.

— Ναί, ἀπήντησεν ὁ γραμματεὺς. Ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, οἱ ὅποιοι ἔρχονται νὰ παραστοῦν εἰς τὸ θέαμα.

— Τρέχουν σὰν δαιμονισμένοι.

— Ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων κρημνιζομένη εἰς τὴν θάλασσαν ! ἀνεφώνησε γελῶν ὁ γραμματεὺς διὰ τὴν παρομοίωσιν τοῦ Εὐαγγελίου.

Μία ἄμαξα ἀπὸ ρυτῆρος ἐλαύνουσα καὶ ἐγείρουσα σύννεφον κο-
νιορτοῦ παρ' ὀλίγον νὰ συντρίψῃ τὸ ὄχημα τοῦ πρεσβευτοῦ.

— Τὸ μικρεμπόριον, εἶπεν ὁ γραμματεὺς. Σπεύδει νὰ ἐπωφε-
ληθῇ τῆς εὐκαιρίας.

Μετ' ὀλίγον καὶ ἄλλη ἄμαξα παρήλθε μὲ τὴν αὐτὴν ἀστρα-
πιαίαν ταχύτητα.

— Ὁ Φίλιπ ! ὑπέλαβεν ὁ γραμματεὺς διακρίνας τὸν Ἀγγλον
ἀνταποκριτὴν.

— Πηγαίνει διὰ τὴν περιγραφὴν, εἶπεν ὁ Ρουάν.

— Ἡ ἀγγλικὴ ἐνημερότης πάντοτε ἀκατάβλητος, προσέθεσεν
ὁ γραμματεὺς.

— Θαυμάσιος ἀνὴρ !

— Καὶ ἐγὼ τὸν ἐκτιμῶ πολὺ.

— Ἀρὰ γε ἔλαβε τὸ δίκαιόν του ;

— Ἡ ὑπόθεσις δὲν ἔληξεν ἀκόμη, εἶπεν ὁ νεαρὸς διπλωμάτης.

— Ἐννοῶ, ὑπέλαβεν ὁ Ρουάν, διέρχεται ἐν μέσῳ πολλῶν ἐνστά-
σεων τὴν δικαστικὴν ἱεραρχίαν.

— Διὰ νὰ μὴ φθάσῃ ποτὲ εἰς τὸ τέρμα.

Αἶφνης ὁ Ρουάν ἀνέκραξε :

— Λησταί !

Καὶ προσέθεσε ταχέως :

— Δὲν τοὺς βλέπετε ; Κυττάξατε λοιπὸν ἐκεῖ, οἱ τρεῖς αὐτοὶ
ἔνοπλοι ἄνδρες μὲ τὴν λερὴν φουστανέλλαν.

Ὁ γραμματεὺς ἐγέλασεν.

— Ἐξοχώτατε, ἅς μὴ τοὺς πολλαπλασιάζωμεν, ἀρκοῦν οἱ πραγματικοί.

— Περιέργον, πῶς δὲν θέλετε νὰ πιστεύσετε ! ἐπέμεινεν ὁ Ρουάν.

— Νομίζω, ὅτι εἶνε ἀγροφύλακες.

— Σᾶς βεβαιῶ, ἐπανελάθεν ὁ Ρουάν τρέμων, ὅτι τοὺς εἶδα εἰς τοῦ Σούτσου.

Τὸ φᾶσμα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν τὸν ἐτάρασσε πάντοτε. Καὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ διανοηθῇ τὸν Σούτσον χωρὶς νὰ τὸν φαντασθῇ ἀρχηγὸν ληστρικῆς συμμορίας.

— Πιστεύετε, ὑπέλαβε μετὰ τινος δειλίας ὁ γραμματεὺς, ὅτι ὁ Σούτσος εἶνε δυνατόν νὰ ἔχῃ τοιαύτας σχέσεις :

— Εἰσθε πολὺ ἀφελής, φίλε μου, ἐπέμεινεν ὁ Ρουάν.

— Μᾶλλον ὁ Χατζηπέτρος ! ἀντέτεινεν ὁ νεαρὸς γραμματεὺς.

Καὶ ἐνθυμήθη τὸν ἀντίζηλον, ἥδη βεβαίως ἐπανερχόμενον. Ἄρα γε τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο αἶσθημα διήρκει ἀκόμῃ ; Ἡ πολιορκία τῆς ἐπαύλειως ἠπειλεῖτο νὰ ἐπαναληφθῇ ;

Καὶ τώρα τὸ ὄραμα τῆς ωραίας χήρας κάπου ἐκεῖ ἀπὸ ἐν φύλλωμα προέβαλε. Καὶ πρὸς στιγμὴν ἐνόμισεν, ὅτι τὸ ὄνομά της τὸ ἐκελαηδοῦσαν τὰ πουλιά.

— Τί ἔχετε λοιπόν ; τὸν ἠρώτησεν ὁ Ρουάν βυθισμένον εἰς ἔκστασιν καὶ εἰς σιγὴν.

— Ὁραῖον θέαμα ! ἐπανελάθεν ἐκεῖνος δεικνύων τὸν ἐλαιῶνα.

— Ναί ! εἶπε ζηρῶς ὁ πρεσβευτὴς μὴ εὐρίσκων κἀνὲν ἐνδιαφέρον.

Καὶ δίδων διέξοδον εἰς τὰς προσφιλεῖς του σκέψεις :

— Ὁ Χατζηπέτρος ! ἐπανελάβε. Μετ' ὀλίγον θὰ τοὺς ἴδωμεν τοὺς ἥρωας, ἀλλ' αὐτὴν τὴν φορὰν μὲ τὰ δεσμὰ εἰς τὰς χεῖρας.

— Καὶ πιστεύετε, ὅτι ὁ Καλλέργης εἶνε ἱκανὸς νὰ τὸ πράξῃ ;

— Οὐδεμία ἀμφιβολία.

Καὶ μετὰ μικρὰν σκέψιν :

— Ἐὰν αὐτὸς ἀμελήσῃ, ὁ στρατηγὸς Φορὲ δὲν θὰ δυσκολευθῇ καθόλου.

— Γενναῖος ἀνὴρ ὁ στρατηγὸς μας ! εἶπε μετὰ θαυμασμοῦ ὁ νεαρὸς διπλωμάτης.

— Τὸν γνωρίζετε ; ἠρώτησεν ὁ Ρουάν.

— Ναί.

— Μοῦ εἶπαν, ὅτι εἶνε φίλος τῆς δουκίσσης τῆς Πλακεντίας.

— Ἀμφιβάλλω ὅμως ἂν ἡ δούκισσα τὸν φιλοξενήσῃ ὅσον θὰ ἐπεθύμει ἵνα μὴ δυσαρεστήσῃ τὴν αὐλήν.

— Παράδοξον ὃν ἡ δούκισσα, αἶ ;

— Παραδοξότατον ! ἐπιβεβαίωσεν ὁ γραμματεὺς.

— Ὁ στρατηγὸς Φορὲ, ἐξηκολούθησεν ὁ Γάλλος πρεσβευτής, φημίζεται ὡς αὐστηρὸς στρατιώτης.

— Ἄς ἐλπίσωμεν, ὅτι ἐδῶ πρὸ πάντων θὰ ὑπερβάλῃ τὴν φήμην του.

Ἦδη ἡ ἄμαξα ἦτο εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ Πειραιῶς.

Κανονιοθελισμοὶ ἠκούσθησαν.

— Εἰσῆλθον εἰς τὸν λιμένα ! ἀνέκραξεν ὁ Ρουάν.

— Χαιρετοῦν τὸν Ἀγγλον ναύαρχον.

Μετ' ὀλίγον ἡ ἄμαξα εἶχε φθάσει εἰς τὴν προκυμαίαν, ἔναντι τοῦ ναύσκου τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος.

Ἐκεῖ οἱ δύο διπλωμάται εἶδον τὸν Οὐάις, ἀναμένοντα καὶ συνομιλοῦντα μετὰ τοῦ Φίνλεϋ.

— Μας ἐπρολάβατε, ἐξοχώτατε, εἶπεν ὁ Ρουάν, τείνων τὴν χεῖρα εἰς τὸν συνάδελφόν του.

— Καὶ ὑμεῖς ἔρχεσθε εἰς τὴν ἐπίκαιρον στιγμήν, ἀπήντησεν ὁ Ἀγγλος πρεσβευτής.

Λέμβος τῆς ἀγγλικῆς ναυαρχίδος καὶ ἄλλη τοῦ γαλλικοῦ προκόπου ἀνέμενον νὰ παραλάβουν τοὺς πρεσβευτάς.

— Σᾶς προσκαλῶ, εἶπε μειδιών ὁ Οὐάις.

— Ὅχι, εἶνε ἡ σειρά μου, ἀπήντησεν ὁ Ρουάν. Μὴ λησμονήτε, ὅτι ἔχω τὸ πρόσταγμα.

Καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ ἐπιβοῦν τῆς γαλλικῆς λέμβου. Φιλοφρόνως ὁ Οὐαίς ἐδέχθη καὶ μετ' ὀλίγον ἡ φέρουσα τοὺς πρεσβευτὰς λέμβος, ἔχουσα εἰς τὴν πρῶραν ἀδελφωμένας τὴν ἀγγλικὴν καὶ γαλλικὴν σημαίαν, ἐχώρει πρὸς τὸν στόλον τῶν συμμάχων.

Ἦδη τὰ πλοῖα ἔρριπτον τὰς ἀγκύρας παραταχθέντα ἀνὰ ἑξ ἑκατέρωθεν τοῦ στομίου τοῦ λιμένος. Ἦσαν ἀτμήλατοι φρεγάται καὶ δίκροτα. Μὲ τοὺς ὑψηλοὺς τῶν ἰστούς καὶ τοὺς πολυσυνθέτους ἐξαρτισμούς των ἐχάρασσον εἰς τὸν ἀέρα ὠραῖα σχήματα.

Ἐξω κατὰ τὸ μῆκος τῆς ἀκανονίστου προκυμαίας οἱ κάτοικοι τοῦ Πειραιῶς καὶ πολλοὶ ἐξ Ἀθηνῶν κατελθόντες ἔβλεπον περίλυποι, ἀγνροῦντες τί ἀκριβῶς ἤθελε συμβῆ. Αἱ μᾶλλον ἀντίθετοι φῆμαι ἐκυκλοφόρουν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα. Πολλοὶ ἐφοβοῦντο βιαιότη-
τας καὶ ἀντεκδικήσεις, ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι τὰ στρατεύματα ἤθελον ἀνέλθει εἰς Ἀθήνας καὶ ὅτι θὰ ἄφιναν εἰς Πειραιᾶ φρουράν. Καὶ τρίτοι διέδιδαν, ὅτι οἱ ναύαρχοι ἤθελαν ἐκθρονίσει τοὺς Βασιλεῖς.

Παρὰ τὸ ὑγειονομεῖον μικροσκοπικά, σχεδὸν ἀφανῆ, ἦσαν παρα-
τεταγμένα τὰ πλοιάρια τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, πέντε τὸν ἀριθμόν. Ἀλλ' ὅσον μικρὰ καὶ ἂν ἦσαν ἡ ἑλληνικὴ σημαία ὑπερήφανος ἐκυμάτιζεν ἀπὸ τοῦ πρυμναίου ἰστοῦ συγχεομένη μὲ τὸν γαλανὸν αἰθέρα.

— Νὰ ἰδῇτε, ὅτι θὰ μᾶς τὰ βουλιάξουν, ἔλεγαν πολλοὶ ἐξω.

— Σπουδαῖον κατόρθωμα ! ἀπήντων ἄλλοι.

— Δὲν ντρέπονται, τί ἤλθαν νὰ κάμουν ἐδῶ ;

Κανονιοβολισμοὶ ἀντήχησαν. Οἱ πρεσβευταὶ ἀνήρχοντο ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς ναυαρχίδος.

Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν οἱ κανονιοβολισμοὶ ἐπανελήφθησαν καὶ πάλιν. Ἐγίνετο ἡ ἐξοδος τοῦ Ρουᾶν καὶ τοῦ Οὐαίς.

Ἦδη ὁ ἥλιος ἦτο περὶ τὴν δύσιν τ' αὐτοῦ, δύσιν κατέρυθρον, αἵμα-
τηράν, παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Σαλαμῖνος. Πορφυρὰ λάμψις ἐκάλυ-
πτε τὸν οὐρανὸν εἰς μεγάλην ἑκτασιν.

Οἱ δύο διπλωμάται ἔσπευσαν ν' ἀνέλθουν εἰς Ἀθήνας.

Ἀλλ' ἡ ὥρα ἐπροχώρει, ὁ ἥλιος ἔδυσε, τὰ πλοῖα ὑπέστειλαν

ἐν πομπῇ τὰς σημαίας των καὶ οὐδεμία κίνησις πρὸς ἀπόβασιν ἔγινε.

Μετ' ὀλίγον ἦλθεν ἡ νύξ καὶ ὁ λιμὴν ἐβυθίσθη εἰς τὸ σκότος καὶ ἡ μικρὰ πόλις τοῦ Πειραιῶς. Τὰ ὀλίγα παραλιακὰ καταστήματα ἔκλεισαν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Οἱ κάτοικοι βλέποντες τὴν ἀπραξίαν τῶν ξένων στόλων ἠγνόουν τί νὰ ὑποθέσουν. Δὲν καθυστάσαν ἐντελῶς, ἀλλ' ἤρχισαν ν' ἀμφιβάλλουν ὅτι θὰ ἐγίνετο ἡ κατοχή.

Ἄλλ' αἱ ἐλπίδες των διεψεύσθησαν μετὰ τὴν αὐγὴν.

Περὶ τὴν πέμπτην πρωϊνὴν ὥραν Ἀγγλοὶ καὶ Γάλλοι ναῦται ἐπιβάντες ἄκατων, αἱ ὁποῖαι ἔφερον εἰς τὴν πρῶραν ἀνὰ ἐν τηλεθόλον ἐφόρμησαν κατὰ τῶν ἐλληνικῶν πολεμικῶν πλοιαρίων. Οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ναῦται δὲν ἀνέμενον τὴν ἐφοδὸν ταύτην, ἀλλ' εἶχε σταλῇ καὶ πρὸς αὐτοὺς ἡ ἐγκύκλιος τοῦ ὑπουργείου ἡ διατάσσουσα ὅλας τὰς ἐλληνικὰς ἀρχὰς νὰ μὴν ἀντιτάξουν βίαν εἰς τὴν βίαν κατὰ πάσης ἐπιθέσεως τῶν ξένων πλοίων.

Αἱ ἄκατοι ἐπλησίασαν, ἀντικρύσασαι διὰ τοῦ ὕψους των τὸ ὕψος τῶν μικροσκοπικῶν ἐκείνων σκαφῶν. Ξιφῆρεις ἀνῆλθον ἀξιωματικοὶ καὶ ναῦται εἰς αὐτά. Οἱ σκοποὶ ἀγνοοῦντες τί συνέβαινε προέταξαν ὅπλα, ἀλλ' οἱ ἐπιδρομεῖς τοὺς ἀφώπλισαν. Ἐν τούτοις ναύτης ἀπὸ τοῦ «Γλαύκου» ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν Γάλλον ναύτην πάνοπλον. Αἱ κραυγαὶ τῶν ἀλλογλώσσων ἠκούοντο ἀπαίσιτοι. Μετὰ τὴν πτώσιν εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Γάλλου ναύτου τὰ πληρώματα τῶν γαλλικῶν λέμβων ἤρχισαν νὰ ὑβρίζουν διὰ τῶν βιαιοτέρων ἐκφράσεων.

— Θὰ σὰς κρεμάσουμε ἀνάποδα στὸ μεσιανὸ κατάρτι !

— Λησταί !

Πειραταί !

Τότε καὶ οἱ Ἕλληνες ναῦται ἤρχισαν ν' ἀποδίδουν τὰ ἴσα. Μετὰ κόπου πολλοῦ οἱ ἀξιωματικοὶ των τοὺς συνεκράτησαν.

— Τί θέλετε, κύριε, εἰς τὸ πλοῖόν μου ; ἠρώτησε τὸν ἐπὶ κεφαλῆς Γάλλον ἀξιωματικόν, ὁ κυβερνήτης τοῦ «Γλαύκου» νεαρὸς ἀνθυποπλοίαρχος, ὁ ὁποῖος ὠμίλει τὴν γαλλικὴν, σπουδάσας εἰς τὴν πατρίδα τῶν ἐπιδρομῶν.

Τότε ὁ Γάλλος ἀξιωματικός τοῦ ἀφηγήθη, ὅτι εἶχεν ἐντολὴν νὰ κατὰσχω τὸ πλοῖόν του.

— Ἀλλὰ δὲν νομίζετε, ὅτι καὶ αἱ κατασχέσεις, δύνανται νὰ γίνωνται εὐπρεπέστερον ; διεμαρτυρήθη ὁ Ἕλλην κυβερνήτης.

Ὁ Γάλλος ἀξιωματικός ἐταπείνωσε τοὺς ὀφθαλμούς του. Τὸ αἶσχος ἐπλημμύριζε τὴν ψυχὴν του. Καὶ στρέφεις πρὸς τοὺς συνοδευόντας αὐτὸν αὐτάς, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς ἀντὶ τῆς σπάθης ἔφερον πιστόλια καὶ τρομπόνια ἐνὰ χεῖρας, τοὺς διέταξε νὰ θέσουν τὰ ὅπλα εἰς τὰς θήκας των.

Ἡ λυπηρὰ ἐντολή, τὴν ὁποίαν ἐκτελῶ, εἶπεν ὁ Γάλλος ἀξιωματικός, συνίσταται εἰς τὸ νὰ κατὰσχω τὸ πλοῖόν σας καὶ νὰ ἐγκαταστήσω ἰδικόν μας πλήρωμα...

— Ὡστε εἶμαι αἰχμάλωτός σας, κύριε.

— Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ.

— Τότε, διεμαρτυρήθη ὁ Ἕλλην κυβερνήτης πῶς θ' ἀφήσω τὸ πλήρωμά μου μόνον ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ;

— Εἶνε ὁρος ἀπαράβατος, ὑμεῖς ν' ἀπέλθετε εἰς τὴν ξηράν.

Ὁ Ἕλλην ἀξιωματικός ἐνόησεν, ὅτι τὸ μέτρον ἐλαμβάνετο οὕτω ἵνα γείνη μᾶλλον ὑβριστικὴ ἢ ταπεινώσις.

— Πρέπει ἴσως νὰ σᾶς παραδώσω τὸ ξίφος μου ; τοῦ εἶπεν εἰρωνικῶς.

Ἐκεῖνος ἀντελήφθη τὴν ἐννοίαν τῆς εἰρωνικῆς ἐκφράσεως καὶ ἠρέσθη νὰ εἴπῃ ἀπλῶς :

— Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ θίξω τὸ τίμιον αὐτὸ ξίφος.

— Εὐχαριστῶ ὑμᾶς μόνον προσωπικῶς, ἀπήντησεν ὁ Ἕλλην κυβερνήτης.

Καὶ σκεφθεὶς ἐπ' ὀλίγον :

— Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε, εἶπε, νὰ παραλάβω τὸ ἀρχεῖόν τοῦ πλοίου μου.

— Τὰ ἰδικά σας πράγματα ναί, ὅχι ὅμως καὶ τὰ ἔγγραφα τοῦ

πλοίου καὶ ἐν γένει πᾶν ἄλλο ἀντικείμενον. Ταῦτα πάντα θὰ μείνουν εἰς χεῖράς μας ἀσφαλῶς καὶ ὑπὸ τὴν ἐγγύησίν μου.

Ὁ Ἑλλήν κυβερνήτης στραφεὶς τότε πρὸς τοὺς ναύτας του, οἱ ὁποῖοι ἐκλαίον, τοὺς εἶπε :

— Παιδιά, θὰ πᾶτε στὰ πλοῖα τοῦ γαλλικοῦ καὶ θὰ μείνετε ἐκεῖ ἕως ὅτου θελήσουν. Δὲν θὰ εἶμαι μαζί σας γιατί δὲν μ' ἀφί-
νουν νὰ εἶμαι. Γίνεται κι' αὐτὸ γιὰ νὰ μᾶς ὑβρίσουν περισσότερο.
Ἔσεῖς ὅμως νὰ πᾶτε ὑπερήφανοι, ὅτι ἔχετε τόσῳ πολλοὺς ἐχθροὺς,
δύο ἀπὸ τὰς μεγαλειτέρας Δυνάμεις τοῦ κόσμου, καὶ ὅτι εἴσθε Ἑλ-
ληνες.

Ἐκεῖνοι τότε ἐζητωκραύγασαν ὑπὲρ τοῦ κυβερνήτου των καὶ ἐπέβησαν ἀκάτου, ἡ ὁποία τοὺς μετέφερεν ἐπὶ τοῦ «Βολταίρου».

Ἐγκαταλείπων ὁ Ἑλλήν ἀξιωματικὸς τὸ πλοῖόν του εἶπεν εἰς τὸν Γάλλον ἐπιδρομέα :

— Ἐὰν πρόκηται νὰ ἐκτελέσετε ἀπογραφὴν μὴ λησμονήσετε, ὅτι τὸ πλοῖόν μου δὲν ἔχει τηλεβόλα.

Καὶ ἀπῆλθεν ἐνῷ τὸ αἷμα ὑπὸ τὴν σκέψιν τῆς αἰσχύνης ἐπορ-
φύρωσε τὰς παρειὰς τοῦ Γάλλου ἀξιωματικοῦ.

Τὰ καθήκοντα τοῦ δημίου κοσμιώτερον ἐξετέλεσαν οἱ Ἀγγλοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ τὰ πληρώματα. Ἄνευ κραυγῶν καὶ ὕβρεων ἀνῆλ-
θον ἐπὶ δύο ἐκ τῶν ἐλληνικῶν πλοιαρίων καὶ ἀπέσχον ἐχθρικῶν διὰ
τῶν ὅπλων ἐκδηλώσεων.

Μεθ' ὅλης τῆς τυπικῆς ἐθιμοτυπίας ἐνεχείρισαν εἰς τοὺς Ἑλ-
ληνας κυβερνήτας ἐλληνιστὶ περὶ παραδόσεως τῶν πλοίων γεγραμ-
μένην πρόσκλησιν, ἐγκατέστησαν τὰ ἀγγλικά πληρώματα ἡσυχῶς
καὶ παρέλαβον κατόπιν τὰ ἐλληνικά, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπέτρεψαν
νὰ ἐξέλθουν εἰς τὴν ξηρὰν οἱ Ἑλληνες κυβερνῆται μετὰ τῶν λέμβων
των καὶ μεθ' ὅλων τῶν τιμῶν.

Μετὰ κυρίευσιν τῶν πλοίων ἤρχισεν ἡ στρατιωτικὴ ἀπόβασις.

Πρῶτοι ἐξῆλθον εἰς τὴν ξηρὰν Γάλλοι πεζοναῦται καὶ εἰσήλασαν
εἰς τὸ ὑγειονομεῖον. Μετὰ τῶν πεζοναυτῶν ἐξῆλθεν ὁ ἴδιος στρα-

τηγός Φορέ, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἀγωγὴν ὠμοῖαζε πολὺ πρὸς τὸν Γάλλον πρεσβευτὴν.

Καλέσας τὸν ὑγειονόμον τοῦ εἶπεν :

— Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἀπαλλάσσεσθε τῶν καθηκόντων σας.

— Κύριε, ἀπήντησεν ὁ ὑγειονόμος, δὲν ἠλπίζα, ὅτι ἡ ἀθῶα μου δικαιοδοσία ἤθελε προσβάλλει τὴν σημαίαν σας.

— Ἄλλ' ἡ ἐδῶ παρουσία σας, εἶπεν ἀγερώχως ὁ Γάλλος στρατηγός, ἀπειλεῖ νὰ μᾶς ἐκθέσῃ εἰς τὸν κίνδυνον τῆς χολέρας.

— Στρατηγέ, υπέλαβεν ὁ Ἑλλήν ἱατρός, δόξα τῷ Θεῷ μέχρις αὐτῆς τῆς ὥρας εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τὸ κακὸν αὐτό.

— Δὲν σημαίνει ὅμως καὶ ὅτι δὲν ἠμπορεῖτε νὰ μᾶς τὸ φέρετε μίαν ὥραν ἀρχίτερα.

Καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἐπέμενεν ἀντιλέγων :

— Δὲν ἐπιτρέπω καμμίαν ἀντίρρησην, ἀνεφώνησεν εἰς αὐστηρὸν τόνον ὁ Γάλλος στρατηγός. Ἡ δικαιοδοσία μου εἶνε ἀπεριόριστος. Ἄνευ τῆς ἰδικῆς μου ἀδείας οὐδεμία ἀρχὴ δύναται νὰ ἐνεργήσῃ.

Καὶ τὸν ἀπέπεμψεν, ἐγκαταστήσας ἴδιον ἱατρὸν.

Ἐπειτα ἐκάλεσε τὸν ὑπασπιστὴν του.

— Ποῦ εἶνε τὸ ταχυδρομεῖον ; ἠρώτησε. Μάθετε ἀμέσως ποῦ εἶνε τὸ ταχυδρομεῖον.

Ὁ ὑπασπιστὴς ἔφερε τὴν σπουδαίαν αὐτὴν πληροφορίαν. Ἐδειξε πρὸς τὸ βάθος τοῦ λιμένος.

— Ἐκεῖ κάτω εἶνε, εἶπε, στρατηγέ.

— Πηγαίνετε ἀμέσως καὶ καταλάβετε αὐτό. Μὴ ἐπιτρέψετε τὴν παραμικρὰν ἀντίρρησην.

Ἐπειτα ἀφοῦ ἐσκέφθη ἐπ' ὀλίγον :

— Κρατήσατε τὸν Ἑλληνα διευθυντὴν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, θέτοντες αὐτὸν ὑπὸ αὐστηρὸν ἑλεγχον, ἐπιτρέψατέ του νὰ διανέμῃ τὰ ἰδιωτικὰ γράμματα . . . Δὲν πιστεύω ὡς πρὸς αὐτὸ νὰ ὑπάρχῃ κίνδυνος. . .

— ὦ ! στρατηγέ, υπέλαβε γελῶν ὁ ὑπασπιστής.

— Διατάξατε ὅμως αὐτὸν ρητῶς, ἐξηκολούθησεν ὁ στρατηγός,

ὅτι ἔγγραφον ἀρχῆς πρὸς ἀρχὴν δὲν δύναται νὰ κυκλοφορήσῃ ἔλευ-
θέρως πρὶν ἢ ἐπιθεωρηθῇ παρ' ἡμῶν καὶ δώσωμεν ἡμεῖς τὴν σχετι-
κὴν ἄδειαν.

Ἐπειτα στρεφόμενος πρὸς τοὺς ἐπιτελεῖς του :

— Ποῦ εἶνε τὸ τελωνεῖον ; ἐφώναξε μὲ κατακτητικὸν ὕφος.

— Ἐδῶ, στρατηγέ, τοῦ ἀπήντησαν.

— Ὁ τελώνης, ἅς ἔλθῃ ἀμέσως ὁ τελώνης ! διέταξεν.

Ἀνθρωπὸς τις κοντός, προγιάστωρ μὲ γυαλιὰ καὶ μίαν πένναν
εἰς τὸ αὐτὶ περασμένην, ἐνεφανίσθη.

— Τί τρέχει ; ἠρώτησεν Ἑλληνιστί. Τί μὲ θέλει ὁ γενναιότα-
τος στρατηγός ;

— Τί λέγει ὁ ἄνθρωπος αὐτός ; εἶπεν ὁ Φορὲ δύσθυμος πάν-
τοτε καὶ αὐστηρός.

— Αὐτός εἶνε ὁ τελώνης, ὑπέλαβεν ὁ διερμηνεὺς τοῦ στρατη-
γοῦ.

— Εἴπατέ του, ὅτι ἀπαγορεύω τὴν ἐξαγωγὴν παντὸς ἐμπο-
ρεύματος.

Καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν ἐπιτελάρχην του ἔδωκε τὴν ἐξήγησιν
τῆς διαταγῆς του :

— Διὰ νὰ προλάβωμεν τὴν ἐξαγωγὴν πολεμοφοδίων, εἶπε μὲ
βαθεῖαν φωνήν. Μὲ ἐνοεῖτε ;

— Σοφὸν μέτρον ! ἐπεδοκίμασε μὲ τὸν αὐτὸν τόνον φωνῆς ὁ
συνταγματάρχης.

— Καὶ τὴν εἰσαγωγὴν ; ἠρώτησεν ὁ διερμηνεὺς. Ὁ κ. τελώνης
ἔρωτᾷ ἐὰν ἡ ὑμετέρα ἐξεχότης ἀπαγορεύει καὶ τὴν εἰσαγωγὴν.

— Τὴν εἰσαγωγὴν ὄχι, ἀπήντησε σοβαρῶς ὁ στρατηγός.

Καὶ ἀφοῦ ἐκύτταξεν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν τὸν τελώ-
νην εἶπε :

— Τὸν φοβοῦμαι τὸν ἄνθρωπον αὐτόν...

Οἱ παριστάμενοι ἐγέλασαν :

— Θέσατέ του ἐκατέρωθεν δύο ἐλεγκτάς.

— Τί λέγει ὁ στρατηγός ; ἠρώτησεν ὁ τελώνης τὸν διερμηνέα.
Οὗτος ἀπέφυγε νὰ μεταδώσῃ τὴν προσβλητικὴν ἔκφρασιν.

— Τὸ ταμεῖον θὰ τὸ παραδώσω εἰς τὸν στρατηγόν ; ἠρώτησεν ὁ τελώνης.

Ὁ διερμηνεὺς μετεβίβασε τὴν ἐρώτησιν.

— Θὰ ἔπρεπε βεβαίως νὰ γείνη καὶ αὐτό, εἶπεν ὁ κατακτητής,
ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν τὸ ἐσκέφθησαν.

Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν ἐπιτελάρχην του :

— Πάντοτε ἀτελεῖς διαταγὰς ! εἶπε μεμφιμοιρῶν.

Ἦδη ὅμιλος περιέργων πολιτῶν εἶχε σχηματισθῇ περὶ τὸν στρατηγόν καὶ τὸ ἐπιτελεῖον.

— Ἀπομακρύνετε αὐτοὺς τοὺς περιέργους ! διέταξεν ὁ στρατηγός.

Γάλλοι στρατιῶται ἤρχισαν ν' ἀπωθοῦν τὸν κόσμον διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου μὲ τὸν ὅποιον τὰ γαλλικὰ πληρώματα εἶχον καταλάβει τὰ ἑλληνικὰ πλοιαρία.

— Καὶ τώρα, εἶπεν ὁ Φορέ, νομίζω, ὅτι δὲν μᾶς μένει τίποτε ἄλλο, συνταγματάρχα. Ἄς ἐπιστρέψωμεν διὰ τὴν ἀπόβασιν.

Καὶ ἀπῆλθον εἰς τὴν γαλλικὴν ναυαρχίδα.

Ἐνῷ ταῦτα ἐγίνοντο εἰς τὸ τελωνεῖον, ἄλλαι σκηναὶ κωμικωτέρας σοβαρότητος, διεδραματίζοντο εἰς τὸ βάθος τοῦ λιμένος πρὸς τὴν μῶλον τῆς πλατείας τοῦ Θεμιστοκλέους.

Τὸ θέαμα αὐτὸ ἔδιδον οἱ Ἀγγλοι. Λέμβοι ἐπὶ τῶν ἀγγλικῶν πλοίων φέρουσαι τέσσαρα τηλεβόλα γεμισμένα ἐπροχώρουν σιγά.

Ἐξῷ πλήθος κόσμου ἀνέμενεν.

Ἐκπληκτοὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Πειραιῶς εἶδον τὰς λάμβους μὲ τὰ τηλεβόλα, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κρατήσουν τοὺς γέλωτάς των, ὅταν παραπλεύρως τῶν τηλεβόλων τούτων εἶδον Ἀγγλοὺς πυροβολητάς κρατοῦντας ἀνημμένας τὰς θρυαλλίδας. Πολλοὶ καὶ ἐφοβήθησαν καὶ ἤρχισαν νὰ τρέπωνται εἰς φυγὴν. Ἄλλοι ἦσαν ἔτοιμοι ν' ἀνταποκριθοῦν εἰς τὸ πρῶτον ἐπικίνδυνον κίνημα τῶν κατακτητῶν, ἀντιπυροβολοῦντες μὲ τὰ πιστόλια των.

Ὅταν αἱ λέμβοι προσήγγισαν εἰς τὴν ἀποβάθραν Ἀγγλος ἀξιωματικὸς ἔσυρε τὴν σπάθην του καὶ ἀπεβιβάσθη. Μετ' αὐτοῦ ἐξήλθεν ὁ σημαισφόρος φέρων τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν.

Ἐπειτα οἱ τύποι τῆς ἀποβάσεως ἐπὶ ἐχθρικῆς χώρας ἐγένοντο ὅλοι. Ὁ ἀξιωματικὸς ἐκτύπησε μὲ τὸ σκήπτρόν του τὴν γῆν, σημεῖον, ὅτι τὴν ὑπεδούλωσεν.

Ἦδη ἤρχισεν ἡ ἀπόβασις Γάλλων στρατιωτῶν ἐκ τοῦ 3ου ναυτικοῦ πεζικοῦ συντάγματος. Τὰ τηλεβόλα τῶν λέμβων ἐφαίνοντο ὅτι ἐπροστάτευον τὴν ἀπόβασιν ταύτην κατὰ φανταστικῶν ἐχθρῶν, κατὰ τῶν ἀθῶων πολιτῶν, οἱ ὅποιοι ἤρχισαν ἤδη νὰ ὑποδέχωνται τοὺς κατακτητὰς μὲ εἰρωνικὰ μειδιήματα.

Περὶ τοὺς 500 Γάλλοι στρατιῶται ἐτοποθετήθησαν κατ' ἀρχὰς πέριξ τῆς πλατείας τοῦ Θεμιστοκλέους. Πῶς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ χώρου αὐτοῦ ὑπενθύμιζεν ἀκόμη τὴν ἐπιδρομὴν τῶν ἀρχαίων βαρβάρων Ἰσσιαντῶν ἐπιδρομέων.

Ἡ ἀπόβασις ἐξηκολούθησε βαθμηδὸν κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ἕως οὗ συνεπληρώθη ἐπὶ τέλους ἐν ὁλόκληρον τάγμα.

Τότε τὰ τηλεβόλα μετὰ τῆς αὐτῆς κωμικῆς σοβαρότητος μετηνέχθησαν καὶ πάλιν εἰς τὰ πλοῖα.

Μετ' ὀλίγον ἐξήλθεν ὁ στρατηγὸς Φορέ. Ἦτο τώρα ἀγριώτερος. Τὸν συνώδευεν ὁλόκληρον τὸ ἐπιτελεῖόν του.

Ἐξήλθε νὰ κατοπτεύσῃ τὴν ἐχθρικὴν γῆν καὶ ἤρχισε νὰ ρίπτῃ γύρω ἐπὶ τῶν γυμνῶν βραχυδῶν ἐκτάσεων τῆς πειραϊκῆς ἀκτῆς ἀγριωπὰ βλέμματα.

Διήλασε πανηγυρικῶς τὴν παραλιακὴν ὁδὸν πρὸς τὸ τελωνεῖον, εἰς τὴν θύραν τοῦ ὁποίου διέκρινε πάλιν τὸν τελώνην νὰ τὸν κυττάζῃ περιέργως, καὶ ἀνῆλθε τὸν ἄνωθεν τοῦ ὑδραῖκου συνοικισμοῦ λόφον, ὅπου ἐγύριζαν τὰ λευκά πανιά των δύο τρεῖς ἀνεμόμυλοι, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν θριαμβευτικὴν ἐκείνην ἀνάβασιν ὑπενθύμιζον τὸν Δὸν Κιχώτην. Ἐκεῖ ὁ στρατηγὸς Φορέ καὶ τὸ ἐπιτελεῖόν του ἐξετέλεσαν κατοπτεύσεις καὶ τέλος συνεφώνησαν νὰ ἐκλέξουν τὸν λόφον ἐκεῖνον ὡς τόπον στρατοπεδεύσεως.

Μετὰ τὸ τάγμα τοῦ 3ου ναυτικοῦ γαλλικοῦ συντάγματος ἐγένετο πολυχριθμοτέρα ἀπόβασις. Ἐξῆλθεν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Θεμιστοκλέους οἱ στρατιῶται τοῦ 74ου συντάγματος τῆς γραμμῆς καὶ διὰ θριαμβευτικῆς περὶας μὲ τὴν μουσικὴν ἐπὶ κεφαλῆς κατηύθυνθησαν πρὸς τὸν λόφον τῶν μύλων καὶ κατεσκήνωσαν ἐκεῖ καθ' ὅλην τὴν στρατιωτικὴν τάξιν στήσαντες καὶ ὁ τηλεβόλα.

Περὶ δὲ τὴν 5ην ὥραν μ. μ. ἄλλοι στρατιῶται ἔστησαν στρατόπεδον νέον εἰς τὸν μεταξὺ Μουρυχίας καὶ Φαλήρου λόφον. Ὅλος ὁ ἀποβάς στρατὸς ἀνῆρχετο εἰς 2900 ἀνδρῶν.

Ἡ φιλήσυχος, ἡ ἐρημικὴ πολίχνη τοῦ Πειραιῶς προσέλαβε πολεμικὴν ὄψιν. Περὶ τὴν ἐσπέραν ὅμιλοι Γάλλων καὶ Ἀγγλῶν στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν διεχύθησαν εἰς τὰς ὁδοὺς, ἀλλ' αἱ ὀφειῖς τῶν οἰκιῶν, τῶν ὁποίων τὰ παράθυρα ἦσαν ἐρμητικῶς κεκλεισμένα, τοὺς ἐδείκνυν ἤδη τὰς ψυχικὰς διαθέσεις τῶν κατοίκων. Πολλὰ καταστήματα ὡσαύτως ἤρνούντο φιλοξενίαν καὶ ὅπου ἐξεβίαζον ταύτην οἱ κατακτηταὶ οἱ καταστηματαρχαὶ εἶχον τὴν εὐφρόσυνον ἐκδικησιν νὰ τοὺς βλέπουν κυλισμένους χαμὰ ἐκ τῆς μέθης.

Ἐπισόδια θλιβερά διεδραματίσθησαν πλεῖστα ἐπιθέσεων κατὰ ἐντίμων γυναικῶν. Ὁ δήμαρχος παρεπονέθη εἰς τὸν στρατηγὸν Φορέ, ἀλλὰ τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ἐστεροῦντο τότε τῆς εἰθαρχίας ἐκείνης, ἡ ὁποία ἐπιβάλλει τὸν σεβασμὸν πρὸς τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ ἐμπολέμου ἀκόμη ἐχθρικῆς χώρας. Καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ στρατηγοῦ ὑπῆρξεν ἐπιεικὲς πρὸς τὰς ὑβριστικὰς παρεκτροπὰς τῶν στρατιωτῶν του.

Ἐν Ἀθήναις ἡ ἐντύπωσις ὑπῆρξεν ἀπαισία. Τὰ καταστήματα ἔκλειον καὶ ὁ κόσμος ἦτο περίτρομος.

— Θὰ ἀνέλθουν καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔλεγον.

— Θὰ κτυπήσουν, εἰάν ὁ Βασιλεὺς δὲν ὑποταχθῇ.

Εἰς τὰ ἀνάκτορα τὰ ἀπαίσια ἀγγέλματα ἐφθάνον τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι τῶν θλιβερῶν συμβάντων ἀνηγγέλλοντο εἰς τοὺς Βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι ἤκουον ἀτάραχοι, χωρὶς ἡ γενναία αὐτῶν ψυχὴ νὰ αἰσθανθῇ τὸν ἐλάχιστον κλονισμόν.

Περисσότεραι ὕβρεις τῶν ξένων ἐναντίον τῆς ἠθικῆς ιδέας ὑπὲρ τῆς ὁποίας οἱ Βασιλεῖς ἐπάλαιον ἀπετέλουν διὰ τούτου, μεγαλειτέραν τιμὴν καὶ ἱκανοποίησιν.

ΚΖ΄.

Εἰς τὴν Αἰθοῦσαν τοῦ Θρόνου

Οἱ δύο πρέσβεις ἀντιστρέψαντες τοὺς ὅρους τῶν διπλωματικῶν συνθηκῶν ἐκάλεσαν εἰς τὴν γαλλικὴν πρεσβείαν τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἑξωτερικῶν Παῖκον ἀντὶ νὰ μεταβῶσιν οἱ ἴδιοι εἰς τὸ ὑπουργεῖον. Ἦτο ἰδέα τοῦ Ρουὰν ἵνα ὑποστῇ καὶ ὁ ὑπουργὸς μίαν ταπείνωσιν. Ὁ Οὐαίς εὗρεν ἐξεζητημένην τὴν προσβολήν, ἀλλ' ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ἐπέμεινε.

— Μετὰ τὴν ἀπόφασιν, εἶπε, δὲν ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι ὁμότιμος πρὸς ἡμᾶς ἀρχή. Μάλιστα φρονῶ, ὅτι πρέπει νὰ θέσωμεν φρουροὺς εἰς τὰ ὑπουργεῖα.

Καὶ σκεφθεὶς ἐπ' ὀλίγον διὰ ν' ἀνεύρῃ μέτρα ἐκδικήσεως προσέθεσεν :

— Ἀκόμη δὲν ἔπρεπε νὰ φεισθῶμεν ἀπὸ τοῦ ν' ἀναβιβάσωμεν εἰς Ἀθήνας τμημα στρατοῦ. Θὰ ἦτο ἡ μόνη σωτηρία ἐντύπως.

— Δὲν ἀντιτείνω, ἀπήντησεν ὁ Οὐαίς, καὶ αὕτη εἶνε καὶ ἡ ἰδική μου σκέψις. Ἐν τούτοις παρητήρησα, ὅτι τὸ τοιοῦτον θὰ δυσηρῆσται καὶ τοὺς νέους ὑπουργοὺς... Μείνατε ἡσυχος ὅμως καὶ τὸ ὀρμητῆριν τοῦ γενναίου ὑμῶν στρατοῦ δὲν εἶνε εὐτυχῶς μακράν.

— Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει, πρέπει νὰ φρουρήσωμεν τὰ

ὕπουργεῖα. Τὸ θέαμα θὰ εἶνε διδακτικόν καὶ διὰ τοὺς διαδόχους τοῦ κ. Σούτσου.

Ἐμείναν σύμφωνοι ὡς πρὸς αὐτὸ καὶ ἐνετάλη ὁ νεαρὸς γραμματεὺς νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολὴν διαμνηνύων εἰς τὸν στρατηγὸν Φορὲ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν δύο πρέσβειων.

Ἦδη ὁ Παῖκος εἰσῆρχετο συνετρισμμένος.

— Εἶχα τὴν τιμὴν, εἶπε μετὰ δειλίας, νὰ κληθῶ ἀπὸ τὰς ὑμετέρας ἐξοχότητας.

Ὁ Οὐάις ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ :

— Ναί, ἐξοχώτατε, ἡ ἐπιθυμία ἡμῶν εἶνε νὰ σὰς ἐκφράσωμεν τὴν λύπην μας διὰ τὰ συμβαίνοντα. Βεβαιωθῆτε, ὅτι πᾶν ἄλλο ἡδυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ἢ ὅτι τὰ πράγματα ἤθελον ἀπολήξαι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο. Ἄλλ' αἱ φιλικαὶ γνῶμαι ἐκ μέρους ἡμῶν δὲν ὑστέρησαν. Δυστυχῶς δὲν κατέστη δυνατόν νὰ εἰσακουσθῶμεν.

Ἐκεῖνος ἔμεινε ἄφωνος, περίλυπος ἕως εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας του, πελιδνός καὶ τρέμων.

— Ἄλλ' ὥς ἐλπίσωμεν, ἐξηκολούθησεν ὁ Ρουάν, ὅτι ἡ ἀνάμνησις τῶν θλιβερῶν αὐτῶν γεγονότων εἰς τὸ μέλλον θὰ κανονίσῃ ἀσφαλέστερον τὴν πορείαν τῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑμεῖς ὡς εἰς ἐκ τῶν παραγόντων τῆς πολιτικῆς ταύτης θὰ μᾶς δώσετε τὴν ἱκανοποίησιν μιᾶς εὐτυχεστέρας συνεννοήσεως.

Ἡ πρόκλησις ἦτο καταφανής. Ὁ Ἕλλην ὑπουργὸς εὗρε θάρρος ν' ἀπαντήσῃ.

— Καὶ ἐγὼ ἐλπίζω, εἶπεν, ὅτι ὑμετέρα Ἐξοχότης πρὸς τὴν μικρὰν καὶ ἐγκαταλελειμμένην Ἑλλάδα δὲν θὰ ζητήσῃ ἄλλην εὐκαιρίαν διὰ νὰ ἐξασκήσῃ τὴν ἐπιείκειάν της.

Ἄλλ' ὁ Ρουάν ἐτήρησε σιγὴν.

Τότε ὁ Παῖκος ἠρώτησε :

— Καὶ τὴν ὑπέρουχον τιμὴν τῆς προκλήσεώς μου εἰς τί εἰδικώτερον ὀφείλω ;

— Ἐξοχώτατε, ἀπήντησεν ὁ Οὐάις, ἐλάβομεν τὴν γραπτὴν ὁμολογίαν τῆς Α. Μεγαλειότητος, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἀρκετόν...

Ἡ Κατοχή

φυλ. 44

— Γνωρίζω, διέκοψε ξηρῶς ὁ Παῖκος. Θὰ διατυπωθῇ καὶ ἡ ἄλλη διατύπωσις τῆς προφορικῆς ὁμολογίας.

— Ἐπισήμως καὶ εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Θρόνου, ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ ὁ Ρουάν ἔκπληκτος διὰ τὴν ἀπροσδόκητον ἀταραξίαν τοῦ Ἑλλήνου ὑπουργοῦ, παρὰ τοῦ ὁποίου ἀνέμενε ν' ἀκούσῃ ἱκεσίας.

Ἄλλ' ὁ Παῖκος ἔδρα τώρα ὑπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῆς μεγάλης ἠθικῆς τοῦ Βασιλέως καὶ ἐκ τῆς ἀναμνήσεως ταύτης ἦντλει δυνάμεις.

— Κατὰ σχέδιον, τὸ ὅποιον θὰ μᾶς ἐπιτρέψετε νὰ ὑποβάλω ἐν ἡμεῖς, ἐξηκολούθησεν ὁ Ρουάν.

Καὶ προχωρήσας πρὸς τὸ γραφεῖόν του ἔλαβεν ἐκεῖθεν ἔγγραφον, τὸ ὅποιον ἐνεχείρισιν εἰς τὸν Παῖκον.

Οὗτος καὶ νὰ τὸ ἀναγνώσῃ ἀπέφυγε, μεθ' ὃ ἠγέρθη νὰ φύγῃ.

— Διαβιβάσατε εἰς τὴν Α. Μεγαλειότητα, εἶπεν ὁ Οὐάϊς, τὴν πληροφορίαν, ὅτι ἡ ἐπιπρόσθετος αὕτη ὁμολογία οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἀπλὴ διατύπωσις περιλαμβανομένη εἰς τὰς ὁδηγίας τῶν Κυβερνήσεων μας.

Ἦδη ὁ Βασιλεὺς ἀνέμενε πᾶσαν ταπείνωσιν παρὰ τῶν διωκτῶν του. Ὄταν ὁ Παῖκος ἐνεφανίσθη πρὸ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀνήγγειλεν, ὅτι οἱ πρεσβευταὶ ἐζήτουν ἵνα ἡ Α. Μ. προβῇ καὶ εἰς προφορικὴν ἐνώπιον των ὁμολογίαν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Θρόνου, ἀνέκραξεν ἐν ὀργῇ :

— Τί ζητοῦν περισσότερο, τὴν ζωὴν μου ; Ἄς ἔλθουν νὰ τὴν λάβουν. Εἶπατε ὅτι τοὺς περιμένω.

Ὄταν βραδύτερον πάλιν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀνήγγειλε τὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐμφάνισίν των, καὶ ἡ ἐπίσημος, ἡ μοιραία στιγμή ἐπέκειτο, εἶπεν εἰς θλιβερόν τόνον φωνῆς :

— Πῶς ἄλλως ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ καταδίκη ; Τὸ ἱκρίωμα θὰ εἶνε ὁ ἑλληνικὸς Θρόνος καὶ δῆμιοι αὐτοὶ !

Καὶ καλέσας τὸν ναύαρχον Κριεζῆν, τὸν Παῖκον καὶ τὸν Γενναῖον Κολοκοτρῶνην τοὺς διέταξε νὰ τὸν ἀκολουθήσουν :

— Ἀκολουθήσε με, ναύαρχε, ἀκολουθήσε με Πάτκε, καὶ σύ, Γενναῖε, ἔλα ν' ἀποδώσης τὰς τιμὰς.

Εἰς τὴν αἵθουσαν τῆς ἀναμονῆς, παρὰ πλεύρως τῆς αἰθούσης τοῦ Θρόνου, οἱ δύο πρέσβεις φέροντες τὰς μεγάλας αὐτῶν στολὰς ἀνέμενον.

— Ἐλπίζω, ἔλεγεν ὁ Ρουάν, νὰ συναισθανθῇ βαθέως τὸ σφάλμα του.

— Ὁμολογουμένως εἶνε σκληρὰ ἡ τιμωρία, ὑπέλαβεν ὁ Οὐάις.

Καὶ ἐπιζητῶν νὰ συγκεντρώσῃ τὰς ἱστορικὰς του ἀναμνήσεις ἐπρόσθεσεν :

— Ἄν δὲν ἀπατώμαι, εἶνε μοναδικὸν τὸ γεγονός εἰς τὴν ἱστορίαν.

Ὁ Ρουάν μειδιδῶν αὐταρέσκως ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ.

— Ἄλλ' ὁμολογήσατε, ὅτι δὲν ὑπελείπετο καὶ ἄλλη λύσις, ἀφοῦ ἐφείσθημεν αὐτοῦ, μολονότι ἐπεχείρησεν ἐχθροπραξίας κατὰ συμμάχου Δυνάμεως.

Ὁ Οὐάις ἐστραφῇ ἀνήσυχος, φοβούμενος μὴ τυχὸν οἱ λόγοι τοῦ συναδέλφου του ἀκουσθοῦν παρὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ, ὅστις τοὺς εἶχεν ὀδηγήσει ἐκεῖ, ἀλλὰ δὲν εἶδε κανένα.

— Περίεργον, εἶπε, εἴμεθα μόνοι.

— Καὶ πόσον βραδύνει ! παρετήρησεν ὁ ἄλλος.

— Εἶδατε λοιπόν ; Πάντοτε ἐπιζητεῖ εὐκαιρίας νὰ μᾶς ταπεινώσῃ.

— Τοῦλάχιστον ἂν εἴχομεν τὸ διασκεδαστικὸν θέαμα τοῦ αὐλάρχου.

Ὡς ἐκ συμπτώσεως παραδόξου θροῦς ἠκούσθη ὀπισθεν τοῦ παραπετάσματος ἐκ τῆς αἰθούσης τῶν τροπικῶν καὶ τοῦ πολέμου καὶ ἡ φουστανέλλα τοῦ αὐλάρχου ἀνεφάνη.

— Ἄ ! ἰδοὺ αὐτός ! εἶπεν ὁ Οὐάις.

Ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης ἐπροχώρησε, τοὺς ἐκύτταξε μὲ βλοσυρὸν βλέμμα καὶ τοὺς ἐχαίρετίσε διὰ κλίσεως τῆς κεφαλῆς.

Συγχρόνως ἡ θύρα ἐμπροσθεν ἠνοίχθη καὶ ὁ Βασιλεὺς ἀνεφάνη.

Οἱ δύο πρέσβεις εἰσῆλθον εἰς τὴν αἵθουσαν τοῦ θρόνου καὶ ὑποκλιθέντες ἐθαφιάως ἐνώπιόν του ἀνέμειναν ἐπ' ὀλίγον νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτοὺς πρῶτος.

Ἄλλ' ἐκεῖνος ἀνταπέδωκε ψυχρῶς τὸν χαιρετισμὸν καὶ ἀνῆλθε ἐνῷ ὁ Οὐαῖς ἤρχισε νὰ τὸν ἀπευθύνῃ ψευδεῖς λόγους φιλοφροσύνης καὶ παρηγορίας, ἐφάνη ἀρνούμενος πᾶσαν προσοχὴν καὶ μὲ σταθερὸν βῆμα ἀνῆλθε τὰς βαθμίδας τοῦ θρόνου.

Τότε ὁ Παῖκος τοῦ ἔτεινε τὸ σχέδιον καὶ μὲ φωνὴν ἤρεμον ὁ Βασιλεὺς βλέπων κατὰ πρόσωπον τοὺς διώκτας του εἰς τρόπον ὥστε οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐταπεινῶντο, ἀπήγγειλε γαλλιστί :

— «Διακηρύττω, ὅτι θέλω τηρήσει πιστῶς στενὴν καὶ πλήρη οὐδετερότητα ἀπέναντι τῆς Τευρκίας καὶ ὅτι θέλω λάβει ἀμέσως ὅλα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς μέτρα καὶ ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον θέλω καλέσει εἰς τὰ συμβούλιά μου ὑπουργοὺς νέους, οἵτινες διὰ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς νοημοσύνης των εἶνε οἱ καταλληλότεροι εἰς τὸ νὰ ἐκτελέσωσι τὴν ὑποχρέωσίν μου ταύτην. »

Εἰς τὴν διακήρυξιν ταύτην τοῦ Βασιλέως ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἀπήντησε :

— «Θέλομεν σπεύσει ν' ἀναφέρωμεν εἰς τὰς ἡμετέρας Κυβερνήσεις, τοὺς ὁποίους ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης ἀπήγγειλε λόγους καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι εὐδοκίᾳ τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος νὰ χρηγήσῃ τὴν ὑποστήριξίν της εἰς τοὺς ὁποίους καλεῖ πλησίον αὐτῆς νέους συμβούλους, δὲν θέλομεν ἔχει πλέον νὰ μεταβιβάζωμεν εἰς τὰς αὐτὰς ἡμῶν εἰμὴ πληροφορίας λίαν εὐάρεστους περὶ τῆς Ἑλλάδος. »

Μεθ' ὃ ὁ Βασιλεὺς κατῆλθε τοῦ θρόνου καὶ ἐνῷ ἐκεῖνοι ἀνέμενον νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτοὺς, ἤρκεσθη νὰ τοὺς ἀπευθύνῃ χαιρετισμὸν διὰ κλίσεως τῆς κεφαλῆς καὶ μὲ βᾶδισμα ἀγέρωχον ἐξῆλθε τῆς αἵθουσας.

Τὴν αὐτὴν νεκρικὴν σιγὴν ἠκολούθησεν ὁ ναύαρχος, ὁ Παῖκος καὶ ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης, οἱ ὅποιοι τοὺς προέπεμψαν μέχρι τῆς μεγάλης κλίμακος φεύγοντας ἤδη ἐν τῇ συναισθήσει ἐντροπῆς, τοῦ

Ρουὰν ἀνευρίσκοντος ἐν τῇ συνειδήσει του, ὅτι ἡ ἱκανοποίησις ὡς ἐγένετο ὑπῆρξε νέα ἀφορμὴ προσβολῆς δι' αὐτὸν καὶ σκεπτομένου νέαν πληρεστέραν ἐκδίκησιν.

ΚΗ'.

ΤΟ ΝΕΟΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ

Τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς καταρτισμὸν τοῦ νέου ὑπουργείου διεξῆγεν ὁ Καλλιγᾶς ἐκ μέρους τοῦ Κανάρη, τὸν ὁποῖον κατ' ἐντολὴν τοῦ Βασιλέως ὁ Βέττιλαν εἶδοποίησε.

Ὁ ναύαρχος Κανάρης ἐπεθύμει πάση θυσίᾳ νὰ μὴ γείνη ὄργανον ἀντιπολιτεύσεως κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν θρόνον καὶ τὴν πατρίδα μετὰ εὐλαβοῦς ἀφοσιώσεως. Ὅση καὶ ἂν ἦτον ἡ πίεσις τῶν ξένων, ὅσον ἀσθενεῖς χαρακτηρῆς καὶ ἂν εἶχον παραυρθῇ εἰς σκέψεις, τὰς ὁποίας ἀποκρούει ἡ ἀληθὴς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη, ὁ ναύαρχος Κανάρης διετῆρει ἀνεπηρέαστον τὴν προσωπικότητά του.

Δι' αὐτὸ ὁ τρόπος τοῦ πολιτεύεσθαι τοῦ Καλλέργη τὸν παρῶργιζε καὶ θὰ ἐπεθύμει ν' ἀπαλλαγῇ ἐὰν ἡδύνατο, τοιοῦτου συνεργάτου. Ἀλλ' ἡδὴ ὁμᾶς γερουσιαστῶν ὑπεστήριζε τὸν ὑποκινητὴν τοῦ πραξικοπήματος τῆς 8 Σεπτεμβρίου, ἐκ δὲ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας ἐτίθετο ὡς ὅρος συνταγματικωτέρας πολιτικῆς ἡ ὑπαρξίς τοῦ Καλλέργη εἰς τὸ νέον ὑπουργεῖον.

Ἐν τούτοις ὁ Καλλιγᾶς μετέβη κατ' ἐντολὴν τοῦ ναυάρχου εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ ἐπιδόξου ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Τὸν εὖρε φέροντα τὴν μεγάλην του στολὴν καὶ ἔτοιμον νὰ ἐξέλθῃ.

— Ὡστε βλέπετε, ὅτι δὲν ἤπατάτο ὁ Χρηστίδης, ἀνεφώνησεν ἐν χαρᾷ ὁ Καλλέργης μόλις εἶδε τὸν μέλλοντα συνάδελφόν του. Θὰ συνεργασθῶμεν.

— Λυπηρὸν μόνον, ὅτι ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις, εἶπεν ὁ Καλλιγᾶς.

— Δὲν σημαίνει τίποτε αὐτό, ἀνεφώνησεν ἐκεῖνος δεικνύων θάρρος. Ἡμεῖς θὰ μεταβάλωμεν τὴν κατάστασιν.

Ὁ Καλλιγᾶς ἐσχυρώπασεν. Ἐπειτα προσέθεσε περίλυπος:

— Εἶνε τοιαύτη δυστυχῶς ἡ κατάστασις, ὥστε δὲν εἶνε δυνατόν νὰ μεταβληθῇ εὐκόλως. Ἦδη ἐξω ὁ κόσμος μᾶς ὑβρίζει πρὸ τοῦ ἀκόμη ἀναλαβωμεν τὰ καθήκοντά μας. Χθὲς ἡμεθα οἱ σωτῆρες, σήμερον εἴμεθα οἱ προδότες.

— Ὁ κόσμος, ἀνέκραξεν ἀγέρωχος ὁ στρατηγός, ὁ κόσμος εἴμεθα ἡμεῖς. Ἐγώ, κύριε συνάδελφε, οὐδέποτε ἔλαβα ὑπ' ὄψει τὸν κόσμον· ἐγὼ συνειθίζω νὰ διευθύνω τὸν κόσμον.

Ὁ Καλλιγᾶς τὸν παρετῆρει ἐκπληκτος.

Ἄλλ' ἐκεῖνος ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐγωϊστικοῦ τόνου.

— Τὸ 48 ἐγὼ μόνος τὸ ἐπλάσα.

Ὁ Καλλιγᾶς ἠσθάνετο ἤδη ἀγανάκτησιν πρὸ τοιοῦτου ἐγωϊσμοῦ. Πρὸς στιγμὴν ἐσκέφθη νὰ δώσῃ τὴν κατάλληλον ἀπάντησιν, ἀλλ' ἔπειτα ἐσυλλογίσθη, ὅτι τὸ τοιοῦτον θὰ ἦτο ἀνοησία. Καὶ ἐνόμισεν, ὅτι ἦτο προτιμότερον ν' ἀφήσῃ ὅλην τὴν δόξαν τοῦ κατορθώματος εἰς αὐτόν.

— Σεῖς, στρατηγέ, ἐπράξατε τὰ πάντα, εἶπεν.

— Εὐχαριστῶ, ἀπήντησεν ἐκεῖνος ἀποδεχόμενος τὴν διαβεβαίωσιν ταύτην.

Καὶ νομίζων, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐμπνεύσῃ θάρρος εἰς τὸν Καλλιγᾶν.

— Μὴν ἀποθαρρύνεσθε, τοῦ εἶπεν εἰς ὕψος προστασίας, εἰσθε

νέος καὶ ἔχετε μεγάλην σταδιοδρομία. Μάθετε παρ' ἐμοῦ, ὅτι εἰς τοιαύτας περιστάσεις πρὸ παντός χρειάζεται τόλμημα.

— Εἰς τί; ἠρώτησεν ὁ Καλλιγᾶς ἀρεσκόμενος ν' ἀστείζεται καὶ εἰς τὰς σοβαρωτέρας τῶν περιστάσεων.

— Εἰς ὅλα!

— Αἰφνης, στρατηγέ, πῶς θὰ δυνηθῶμεν ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὸν Βασιλέα καὶ νὰ συνεργασθῶμεν μετ' αὐτοῦ, ἐὰν δὲν εἴμεθα ἐντελῶς σύμφωνοι μαζί του;

— Τὰ λέγετε καὶ ὑμεῖς αὐτὰ τὰ πράγματα; ἀντέτεινεν ἐν ὀργῇ ὁ Καλλέργης· ἀλλὰ τότε ποῖον σκοπὸν θὰ εἶχεν ἡ ὑπαρξίς μας πλησίον τοῦ Βασιλέως; Νὰ τὸν ἀφινῶμεν νὰ πράττῃ ὡς αὐτὸς θέλει καὶ νὰ φέρωμεν ἡμεῖς τὴν εὐθύνην; Εἶνε τοῦτο συνταγματικόν; σὰς ἐρωτῶ, ὑμεῖς εἰσθε νομομαθὲς καὶ γνωρίζετε...

— Βεβαίως ὄχι, ἀπήντησεν ὁ Καλλιγᾶς.

Καὶ νομίσας, ὅτι εὔρε τὴν κατάλληλον στιγμήν:

— Ὑπάρχουν ὅμως, εἶπε, στρατηγέ, μερικὰ σημεῖα μὴ ἐφαπτόμενα τοῦ συνταγματικοῦ χάρτου, ἀλλὰ θίγοντα τὸν ἰδιωτικὸν βίον τοῦ Βασιλέως. Τὰ σημεῖα ταῦτα ἡ τρέχουσα πολιτικὴ ὀφείλει νὰ μὴ τὰ ἐγγίξῃ.

— Ἐννοῶ, ἀνέκραζεν ὁ Καλλέργης ἐκτὸς ἑαυτοῦ, ὑπονοεῖτε τὴν θέσιν τῶν ὑπασπιστῶν τοῦ Βασιλέως μὲ τὸ νέον καθεστώς.

Καὶ μὲ βροντώδη φωνήν.

— Κύριε Καλλιγᾶ, ὀφείλετε νὰ γνωρίζετε, ὅτι ὄχι μόνον ἐπιμένω εἰς τὴν ἀρχικὴν μου γνώμην, ἀλλ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς κυρίους θὰ τοὺς εἰσαγάγω εἰς δίκην.

— Τὸν Χατζηπέτρον, τὸν Γρίβαν, τὸν Βάσσαν; ὑπέλαβεν ὁ Καλλιγᾶς.

— Ναὶ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λησταντάρτας.

Ὁ Καλλιγᾶς ἔχαμογέλασεν. Ἐσκέπτετο, ὅτι ὁ εἰσηγητὴς τοῦ συντάγματος ἦτο ἔτοιμος νὰ περάσῃ μέσα ἀπὸ μίαν ἀληθινὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλ' ἀπέφυγε ν' ἀπαντήσῃ λέξιν.

— Καὶ δίδετε ὑμεῖς ἄλλον χαρακτηρισμὸν πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ; ἐπέμεινεν ὁ Καλλέργης.

— Ἡ γνώμη μου εἶνε, εἶπεν ἡσύχως ὁ Καλλιγᾶς, ὅτι ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης ιδιότητός των οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ φέρουν τὸν τίτλον τῶν ὑπασπιστῶν τῆς Α. Μ., ἀποτελοῦν τὴν αὐλήν του καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ζητήσωμεν τὴν ἀποκομπὴν των χωρὶς νὰ δυσωπώσωμεν τὸν Βασιλέα.

Ἄλλ' ὁ Καλλέργης ἦτο ἀνένδοτος.

— Μὴν ἐπιμένετε, κύριε Καλλιγᾶ, ἀνεφώνησε, προτιμῶ νὰ μὴ συνεργασθῶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ἀλλὰ ἐννοῶ νὰ διαφυλάξω τὴν γνώμην μου.

— Δὲν εἶνε μόνον ἡ ἐπιθυμία μου αὕτη, ἔσπευσε νὰ προσθέσῃ ὁ Καλλιγᾶς· ἔχω ἐντολὴν παρὰ τοῦ ναυάρχου Κανάρη νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μὴ ἐπιμένετε.

— Ἀδύνατον, ἀδύνατον ! ἀνεφώνησεν.

Ὁ Καλλιγᾶς ἐσκέφθη, ὅτι εἰς πᾶσαν ἄλλην περίστασιν μία τοιαύτη ἀπαίτησις θ' ἀπετέλει εὐχάριστον πρόκλησιν διὰ τοὺς συνεργάτας τοῦ Καλλέργη. Ἄλλ' ἐξ ὧσων ἐφαίνετο οὗτος τῶρα ἦτο πράγματι ἱκανὸς νὰ περιπλέξῃ τὴν κατάστασιν μέχρι σημείου ἐσωτερικῆς ἀναρχίας καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν ξενικὴν πίεσιν ἀφόρητον.

Καὶ ὁ Καλλιγᾶς προσεπάθησε νὰ εὕρῃ εὐσχημον τρόπον ὑποχωρήσεως.

— Ἀφοῦ εἶνε ὑπόθεσις, εἶπεν, ἀναγομένη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὑπουργείου, τὸ ὅποῖον θ' ἀναλάβετε, ἡμεῖς δὲν ἔχομεν δικαίωμα νὰ ἐπέμβωμεν.

Ὁ Καλλέργης ἐνευσε διὰ τῆς κεφαλῆς ἐπιδοκιμαστικῶς, μεθ' ὃ ἀπήντησεν.

— Εἰπῆτε εἰς τὸν ναύαρχον ν' ἀφήσῃ εἰς ἐμὲ αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν καὶ ἐγὼ γνωρίζω.

Ἐμεσολάβησε σιγῇ.

— Ἀλλὰ σὰς ἐμποδίζω στρατηγέ, ὑπέλαβεν ὁ Καλλιγᾶς, σὰς βλέπω ἔτοιμον νὰ ἐξέλθῃτε.

— Δύνασθε νὰ παραμείνητε ἀκόμη δὲν εἶνε ὥρα . . . Σκέπτομαι νὰ κατέλθω εἰς Πειραιᾶ.

— Εἰς Πειραιᾶ ; ἀνεφώνησεν ὁ Καλλιγᾶς ἐκπληκτος. Ἀλλὰ δὲν φοβεῖσθε μήπως σὰς γείνη κάμμία προσβολή ;

— Εἰς ἐμὲ προσβολή ; ἀπήντησε γελῶν ὁ Καλλέργης. Κκί διατί ;

— Ὡς εἰς Ἑλληνα ἀξιωματικόν.

— Ἄλλ' ἐγὼ κατέρχομαι ἀκριβῶς νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν στρατηγόν Φορέ, ὁ ὁποῖος εἶνε φίλος μου.

Ὁ Καλλιγᾶς δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἐκπληξίν του.

— Ἐὰν ἐπιτρέπεται, στρατηγέ, θὰ σὰς ἔδιδα τὴν γνώμην νὰ παραιτηθῇτε σήμερον αὐτῆς τῆς ἐπισκέψεως. Ὅταν ὀρκισθῇ τὸ ὑπουργεῖον τὸ πρᾶγμα διαφέρει. Τότε θὰ ἠδύνασθε νὰ τὸ πράξετε χωρὶς τὸν κίνδυνον τῆς παρεξηγήσεως.

— Ἄλλ' ἐγὼ ἐπεθύμουν νὰ τὸν παρακαλέσω, εἶπεν ὁ Καλλέργης, νὰ φανῇ ἐπιεικής. Ἐμαθον, ὅτι κατέσχον τὰ πλοῖά μας, πρὸ ὀλίγον μού εἶπαν, ὅτι ἔθεσαν σκοποὺς εἰς τὰ ὑπουργεῖα. Τὰ αὐστηρὰ ταῦτα μέτρα ἐλπίζω, ὅτι θὰ τὰ ἔρη πρὸς χάριν μου ὁ στρατηγός.

— Θὰ ἦτον εὐχῆς ἔργον, εἶπεν ὁ Καλλιγᾶς. Ἀλλ' ὅταν ταῦτα τὰ ζητήσητε ὑπὸ τὴν ἐπίσημον ιδιότητά σας οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι θὰ τὰ ἐπιτύχετε ἀσφαλέστερον. Ἐνῷ τῶρα ἐὰν σὰς ἰδοῦν κατερχόμενον εἰς τὸν Πειραιᾶ θ' ἀποδώσουν εἰς ὅλους μας τὴν μομφήν, ὅτι συνεννοούμεθα μετὰ τῶν ξένων. Ἡδῇ, σὰς εἶπα, μᾶς ἀποκαλοῦν προδότας.

Ὁ Καλλέργης συνήνεσε.

— Προτιμότερον εἶνε αὐτό, εἶπε.

Καὶ μετὰ καταφανοῦς ἐνυπομονησίας ἠρώτησεν :

— Ἀλλὰ πότε τέλος ὑπογράφονται τὰ διατάγματα τοῦ διορισμοῦ μας ;

— Σήμερον τὸ ἀπόγευμα, μού τὸ εἶπεν ὁ νύαρχος. Θὰ εἶχον

Ἡ Κατοχή

φυλ. 4B

ἤδη ὑπογραφῇ, ἀλλ' ἡ βραδύτης προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι ἠθελήσαμεν νὰ ζητήσωμεν τὴν γνώμην σας σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἀποπομπῆς τῶν ὑπασπιστῶν τῆς Α. Μ.

— Καὶ ὀρκιζόμεθα ;

— Τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ γνωρίζωμεν, ἀλλ' ὑποθέτω αὖριον.

Ἐπῆλθε βραχεῖα σιγή, μεθ' ὃ ὁ Καλλιγᾶς ἠρώτησε :

— Μοῦ εἶπαν, στρατηγέ, ὅτι ἔχετε ἔτοιμον προκήρυξιν διὰ τὸν στρατόν. Ἐὰν δὲν εἶνε ἀδιακρίσια μου ἐπιτρέπετε νὰ σας παρακαλέσω νὰ μοῦ τὴν ἀναγνώσετε ;

Θριαμβευτικὸν μειδίαμα ἐφώτισε τὴν μορφήν τοῦ στρατηγοῦ, μεθ' ὃ ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ θυλακίου του ἓν φύλλον χάρτου.

— Ἴδού αὕτη ! εἶπε.

Καὶ ἤρχισε ν' ἀναγινώσκει :

« Συστρατιῶται,

» Ἐσωτερικὴ θύελλα ἐπελθοῦσα πρὸ ἐνδεκαετίας μ' ἔφερεν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ τῆς πρωτεύουσας... »

Ὁ Καλλιγᾶς ἐξάνεστη.

— Νομίζετε, ὅτι εἶνε ἀπαραίτητος αὕτη ἡ ὑπόμνησις ; εἶπε.

Ὁ στρατηγὸς ἔμεινε πρὸς στιγμὴν ἀναυδος. Δὲν ἦτο συνειθισμένος νὰ δέχεται παρατηρήσεις καὶ μάλιστα τοιούτου εἶδους. Ἡσθάνθη ὀργήν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὀξύ βλέμμα τοῦ ἀντισταγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὁ ἐπίμονος τρόπος, μὲ τὸν ὅποιον τὸ προσήλωσεν ἐπ' αὐτοῦ, τοῦ κατέστησαν ἡπιωτέραν τὴν ἔκφρασιν.

Ἐν τούτοις ἐφάνη ἄκαμπτος.

— Εἶνε ἀπαραίτητος ! εἶπεν. Ἀποτελεῖ κεφάλαιον ἐπιβολῆς διὰ τὸν στρατόν.

Ὁ Καλλιγᾶς ἐχαμογέλασεν.

— Ἀφοῦ ἐπιμένετε, εἶπεν, ἔχει καλῶς. Ἐξακολουθήσατε.

Ὁ στρατηγὸς ἀνέγνωσε περαιτέρω :

« Ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι μὲ ἀποσπῶσι σήμερον ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου καὶ μὲ καλοῦσιν εἰς ἐκπλήρωσιν καθηκόντων ἔτι

σοβαρωτέρων. Πεποιθώς εἰς τὰ αἰσθήματα τοῦ στρατοῦ, τῶν ὁποίων ἔλαβα σταθερὰ δείγματα, ἀναλαμβάνω μετὰ θάρρους τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργείου.

»Οἱ μεταξύ ἐμοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ δεσμοὶ εἰσὶν ἀνδιάρρηκτοι· ἐν μέσῳ καὶ αὐτῆς τῆς δεινοτέρας δυσπραγίας δὲν ἔπαυσα ἀτενίζων τὰ βλέμματα πρὸς αὐτόν· ἡ τύχη του θέλει εἶσθαι τὸ ἀντικείμενον πάσης μερίμνης μου...»

— Πῶς σὰς φαίνεται ; ἠρώτησεν ὁ Καλλέργης.

— Πολὺ καλὰ, πολὺ καλὰ, ἀπήντησεν ὁ Καλλιγᾶς. Ἄλλὰ θὰ ἐπεθύμουν νὰ σὰς παρατηρήσω κᾶτι.

— Λέγετε, σὰς ἀκούω.

— Δὲν νομίζετε, ὅτι θὰ ἐχρειάζετο εἰς αὐτὸ τὸ θαυμασίον ἔγγραφον κάποιος ἐπίλογος ;

— Νὰ λέγῃ τί ; ἀντέτεινεν ὁ Καλλέργης μὲ τόνον καχυποψίας καὶ τραχύτητος.

— Αἰφνης, ὑπέλαβεν ὁ Καλλιγᾶς ὑψώνων τὸν τόνον τῆς φωνῆς του, χάριν τῆς ἰδέας τῆς τάξεως ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ βασίσωμεν τὴν πολιτικὴν μας νὰ προστεθῇ μία εὐμενὴς φράσις ὡς πρὸς τὴν ὑπακοὴν καὶ τὴν πειθαρχίαν, τὴν ὁποίαν ὀφείλει πάντοτε ὁ στρατὸς πρὸς τὸν Βασιλέα.

— Ἄλλ' αὐτὸ ἐξυπακούεται, ἀντέτεινεν ὁ Καλλέργης, ἀποκρύπτων τὰς ἀληθείς του σκέψεις.

— Τόσον τὸ καλλίτερον καὶ νὰ ἐκδηλωθῇ, ὑπέλαβεν ὁ Καλλιγᾶς.

— Νομίζω, ὅτι εἶνε περιττόν, ἐπέμεινεν ἐκεῖνος.

Ἄλλ' ὁ Καλλιγᾶς ἠγέρθη τῆς θέσεώς του.

— Βεβαίως δὲν θὰ συγκροτήσωμεν ὑπουργεῖον ἐπαναστατικόν. Τί ἔχομεν λοιπὸν νὰ φοβηθῶμεν διὰ νὰ μὴ ὁμολογήσωμεν τὰς ἀγνάς προθέσεις μας ;

— Ἔστω, εἶπεν ὁ Καλλέργης αἰσθανόμενος ὅλον ἐν ἰσχυροτέραν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μικροσκοπικοῦ ἐκείνου ἀνθρώπου, δυνάμεθα νὰ τὸ

δηλώσωμεν αὐτό, ἀλλ' ὑπὸ ἓνα ὄρον. Νὰ τονισθῇ, ὅτι ὁ στρατὸς ἐννοεῖ πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν μόνον πρὸς συνταγματικὴν μοναρχίαν.

Ὁ Καλλιγᾶς ἐγέλασε.

— Ἐπιμένετε εἰς αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς συνταγματικῆς εὐθύνης, εἶπε.

— Διατί νὰ μὴ ἐπιμένω; ἀνέκραξεν ἐκεῖνος· δι' αὐτὸ ἐγὼ ἤγωνίσθην καὶ δι' αὐτὸ ἐννοῶ ν' ἀγωνισθῶ.

— Τότε γράψατε τὴν προσθήκην.

Ὁ Καλλέργης φιλοφρόνως παρετήρησεν :

— Ἀφίνω, ἐάν δέχεσθε, αὐτὴν τὴν φροντίδα πρὸς ὑμᾶς.

Ὁ Καλλιγᾶς ἔγραψεν ὀλίγας λέξεις.

— Νομίζω, εἶπεν, ὅτι ἀπέδωκα καλῶς τὰς σκέψεις σας.

Καὶ ἀνέγνωσε :

«Ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς θέλει δείξει τὴν αὐτὴν πρὸς τὴν συνταγματικὴν Μοναρχίαν ἀφοσίωσιν καὶ πειθαρχίαν.»

— Ναί, ὑπέλαβεν ὁ Καλλέργης, ἀλλὰ πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ κάτι ἀκόμη.

— Τί πάλιν; ἠρώτησεν ὁ Καλλιγᾶς ἀποτόμως.

— Πρέπει νὰ γείνη κατὰφανὲς ὅπου δεῖ, ὅτι τὸ αἶσθημα αὐτὸ τῆς πειθαρχίας προέρχεται μᾶλλον ἐκ τῆς συναίσθησεως τῶν συνταγματικῶν δικαιωμάτων...

— Ἐννοῶ, ἐννοῶ, διέκοψεν ὁ Καλλιγᾶς, πρέπει νὰ ὑπομνήσωμεν τὴν 3 Σεπτεμβρίου.

Καὶ διερρύθμισε τὴν σημείωσιν ἐκείνην ὡς ἐξῆς :

«Ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς θέλει δείξει καὶ αὖθις τὴν αὐτὴν πρὸς τὴν συνταγματικὴν Μοναρχίαν ἀφοσίωσιν, τὴν αὐτὴν πειθαρχίαν καὶ τὸ αὐτὸ αἶσθημα τιμῆς ἐπ' ἀγαθῇ τῆς χώρας, στηριζούσης τὰς ἐλπίδας τῆς εὐημερίας τῆς ἐπὶ τῆς ἀνελλιποῦς ἐφαρμογῆς τῶν θεσμῶν».

— Μοῦ ἐπιτρέπετε; ἐφώναξεν ὁ Καλλέργης.

— Ἐάν ἀκριβῶς δὲν ἀπέδωκα τὸ πνεῦμα ὑμῶν, ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ ὁ Καλλιγᾶς, τότε παρακαλῶ νὰ μοῦ ὑποδείξετε τὰς ἐλλείψεις.

— 'Αλλ' αὐτό, φίλε μου, ἐξηκολούθησεν ἐκεῖνος, δὲν φέρει τὴν ὑπόμνησιν τὴν ὁποίαν ἐγὼ θεωρῶ ἀπαραίτητον διὰ νὰ ἐννοήσῃ ὁ Βασιλεὺς ἀπαξ διὰ παντός, ὅτι ὁ στρατὸς δὲν εἶνε ὄργανον τῆς Αὐλῆς καὶ ὅτι μόνον ἐκ τῶν νόμων καὶ τοῦ Συντάγματος ἀντλεῖ τὴν δύναμίν του.

Αἰσθημα δισταγμοῦ ἤρχισε νὰ καταλαμβάνῃ τὸν μέλλοντα ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης. Ἐβλεπεν, ὅτι εἶχε πρὸ αὐτοῦ ἐπικίνδυνον στοιχεῖον ἀναρχίας. Καὶ πρὸς στιγμὴν ἠσθάνθη καὶ φόβον, ἄλλ' ἐνθυμηθεὶς τὰ ἀθῶα θύματα τοῦ πραξικοπήματος ἠδυνήθη νὰ μετριάσῃ τὴν ἀρχικὴν ἐντύπωσιν. Ἦτον ὅμως καὶ ἀνωφελὲς νὰ ἐπιμένῃ. Μία ἄλλη σκέψις τὸν ἐσκανδάλισε, νὰ σπεύσῃ ἀμέσως πρὸς τὸν ναύαρχον Κανάρην καὶ νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ τῆς ὑποσχέσεώς του περὶ συμμετοχῆς εἰς τὸ ὑπουργεῖον. 'Αλλ' ἡ σκέψις, ὅτι ἡ ἀποχώρησίς του εἰς ὁμοίας περιστάσεις ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς φυγὴ πρὸ τῶν σοβαρῶν κινδύνων, τοὺς ὁποίους διέτρεχεν ἡ πατρίς, τὸν ἀνεχαίτισε καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Καλλέργη τοῦ εἶπε :

— Τότε δικοτυπώσατε σεῖς τὴν προσθήκην, εἶπεν, ὅπως καλλίτερον γνωρίζετε.

Καὶ ἐκεῖνος ἔσπευσε νὰ μεταβάλλῃ ὡς ἐξῆς τὴν περίφημον φράσιν :

« Ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς θέλει δείξει καὶ αὖθις τὴν αὐτὴν πρὸς τὴν συνταγματικὴν μοναρχίαν ἀφοσίωσιν, τὴν αὐτὴν πειθαρχίαν καὶ τὸ αὐτὸ αἶσθημα τιμῆς, τὰ ὅποια ἐπὶ τοσοῦτον τὸν ἐλάμπρυναν κατὰ τὴν ἀξιωματικόν του τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἡμέραν. »

— Πῶς σὰς φαίνεται ; ἠρώτησε μετὰ τοῦτο.

— Ἡ διαφορὰ εἶνε αἰσθητή, ἠρέσθη νὰ εἴπῃ ὁ νομοδιδάσκαλος, ἀλλ' ἀφοῦ ἐπιμένετε δὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν ἄλλως.

Καὶ ἀπεχαιρέτισε τὸν στρατηγὸν μεταβὰς εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ ναυάρχου Κανάρη. πρὸς τὸν ὅποιον ἀνήγγειλε πάντα ταῦτα.

Ὁ ναύαρχος ἠσθάνθη κατὰπληξιν ἐκ τῆς ἀφηγήσεως ταύτης, ἄλλ' ἐν τέλει ἠναγκάσθη νὰ παραδεχθῇ καὶ αὐτός, ὅτι δὲν ἦτο

δυνατὸν νὰ γείνη ἄλλως. Οἱ ἐσωτερικοὶ κίνδυνοι ἤδη μετὰ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἤρχισαν νὰ γίνωνται καταφανεῖς. Ἡ πεινία ἐμάστιζε τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν στασιμότητα τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας. Ἡ κομματικὴ ἀντιπολίτευσις ἐμαίνετο καὶ τὸ νέον ὑπουργεῖον, πρὸ τοῦ ἀναλάβῃ ἀκόμη τὰ καθήκοντά του, ἦτον ὁ σκοπὸς σφοδρῶν ἐπιθέσεων. Καὶ ἡ προσβλητικὴ, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνος παρουσία τοῦ ξένου στρατοῦ καθίστα τὴν πολιτικὴν περίστασιν φοβερωτέραν καὶ τὴν εὐθύνην τῶν νέων ὑπουργῶν τρομεράν.

— Τί νὰ γείνη, εἶπεν ὁ ναύαρχος Κανάρης, ἅς τὰ παραδεχθῶμεν ὅλα χάριν τῆς ἡσυχίας τοῦ τόπου. Εἶνε φοβερὸν γιὰ μένα Κυβέρνησις εἰς τὴν ὁποίαν ἔχω μέρος νὰ ζητήσῃ νὰ παύσῃ τοὺς ὑπάσπιστάς τοῦ Βασιλέως καὶ νὰ στείλῃ ἔγγραφον ὅπως αὐτὸ τοῦ Καλλέργη. Ἀλλὰ εἶνε φοβερώτερον ν' ἀφήσωμεν τὸν τόπον νὰ κινδυνεύσῃ περισσότερο.

Καὶ παρεκάλεσε τὸν Καλλιγᾶν νὰ σπεύσῃ εἰς τὰ Ἀνάκτορα καὶ ν' ἀναγγεῖλῃ, ὅτι ὁ καταρτισμὸς τοῦ νέου ὑπουργείου εἶχε συντελεσθῇ.

— Μὴ λησμονήσετε, εἶπε, νὰ δηλώσετε μὲ εὐλάβειαν, ὅτι κανένα ὄνομα ἂφ' ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὸν κατάλογον αὐτὸν δὲν εἶνε δυνατὸν διὰ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους καὶ ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς γνωρίζει, νὰ μεταβληθῇ, καὶ ὅτι ἐγὼ θὰ προσπαθῶ ὅσον δύναμαι τὸ νέον ὑπουργεῖον νὰ κατορθώσῃ νὰ εἶνε σύμφωνον μὲ τὰς ἐντολὰς τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος.

Μετ' ὀλίγον ὁ Καλλιγᾶς εὕρισκετο εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Βέττλαν. Ἐκεῖ συνήντησε τὸν ναύαρχον Κριεζῆν καὶ τὸν Σοῦτσον, οἱ ὅποιοι ἐφαίνοντο περίλυποι. Ἡ ἐντύπωσις ἐκ τῆς ταπεινωτικῆς σκηπνῆς εἰς τὴν αἰθούσαν τοῦ Θρόνου κατεῖχεν αὐτοὺς συντετριμμένους.

— Βραδύνετε, εἶπεν ὁ Σοῦτσος πρὸς τὸν Καλλιγᾶν, ἡμεῖς σὰς περιμένομεν.

— Πράγματι, ἀπήντησεν ὁ νομοδιδάσκαλος, ἔπρεπε νὰ εἴμεθα ταχύτεροι, ἢ, διὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινέστερος, ἔπρεπε νὰ μὴ φθάσωμεν ποτέ.

— Μὴ τὸ λέγετε σεῖς αὐτό, κύριε Καλλιγᾶ, εἶπεν ὁ ναύαρχος Κριεζῆς, ἡ παρουσία σας εἰς τὸ νέον Ὑπουργεῖον εἶνε μία ἐγγύησις.

— Ὀλίγον ἀναξιόχρεως, ὑπέλαθε γελῶν ὁ νομοδιδάσκαλος.

Καὶ ἔτεινε πρὸς τὸν Βέττλαν τὸν κατάλογον τῶν νέων ὑπουργῶν.

Ἐνῶ ὁ Βέττλαν ἀπῆρχετο εἰς τοῦ Βασιλέως, ὁ ναύαρχος Κριεζῆς ἠρώτησε τὸν Καλλιγᾶν.

— Ἄν δὲν εἶνε ἀδιακρίσια ἡμπορῶ νὰ μάθω τὰ ὀνόματα τῶν διαδόχων μας ;

Ὁ Καλλιγᾶς προέβη εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν ταύτην.

— Ἐκτὸς τοῦ ναυάρχου Κανάρη, εἶπε, προσωρινῷ προέδρου τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ κ. Μαυροκορδάτου, ὁ Ρήγας Παλαμῆδης ἠναλαμβάνει τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἑσωτερικῶν, ὁ κ. Ψύλλας τῆς Παιδείας, ὁ κ. Ἀργυρόπουλος τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐγὼ τῆς Δικαιοσύνης καὶ ὁ κ. Καλλέργης τῶν Στρατιωτικῶν.

— Ὅσα ὀνόματα ἦσαν ἀρχικῶς γνωστά, ὑπέλαθεν ὁ Σουτσοῦ.

— Δυστυχῶς, εἶπεν ὁ Καλλιγᾶς.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνοι τὸν παρετήρουν ἔκπληκτοι αἰσθανθεῖς, ὅτι ἡ λέξις τοῦ ἐξέφυγεν, ἔσπευσε νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ σφάλμα του.

— Δυστυχῶς, ἐπανελάθεν, ὡς ἔχουν τὰ πράγματα ἦτο ἀδύνατον ν' ἀντικατασταθῇ ἡ ἀπειρία μου μὲ ἄλλον μᾶλλον πεπειραμένον.

Ὁ Βέττλαν ἐπανῆλθεν.

— Ἐχει καλῶς, εἶπε μὲ τὴν τυπικὴν φρασεολογίαν τῆς ἀποδοχῆς. Τὰ διατάγματα τοῦ διορισμοῦ ὑμῶν θὰ ὑπογραφοῦν ἀμέσως καὶ αὔριον τὴν 10ην πρωϊνὴν θὰ γείνη ἡ ὀρκωμοσία.

Καὶ σκεφθεὶς πρὸς στιγμὴν, εἶπε μὲ τὸν αὐτὸν ἐπίσημον τόνον πρὸς τὸν νέον ὑπουργόν.

— Σὰς συγχαίρω.

Ὁ Καλλιγᾶς ἀνατιναχθεὶς ὀλόκληρος, ἐφώναζεν :

— Ἐμέ ;

Καί ἐπειδὴ ὅλοι ἐγέλασαν προσέθεσε :

— Δέχομαι μόνον συλλυπητήρια.

Τὸ νέον Ὑπουργεῖον ὠρκίσθη τὴν 16 Μαΐου, ἡμέραν Κυριακὴν, εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν ὀρκωμοσίαν του ἐξέδωκε πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν τὴν ἐξῆς προκήρυξιν :

« Ἕλληνες !

» Προσκληθέντες ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως ἡμῶν ν' ἀναλάβωμεν τὰς ἡνίας τῆς Κυβερνήσεως, συναισθανόμεθα τὴν δεινὴν θέσιν, εἰς ἣν εὐρίσκεται ἡ πατρίς.

» Τὸ ἐμπόριον ἀφηρεῖται ἀπὸ τῶν χειρῶν χιλιάδων πολιτῶν, ἡ ναυτιλία κατεδικάσθη εἰς ἀργίαν καὶ ἄλλοι κίνδυνοι ἐπαπειλοῦσι τὸ Ἔθνος ἐκτεθὲν εἰς τὴν δυσμένειαν δύο Μεγάλων Δυνάμεων, παρ' ὧν ἐτύχμεν μεγίστων εὐεργεσιῶν.

» Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν ἐκτιμῶν ἐν τῇ πατρικῇ αὐτοῦ στοργῇ τὰ δεινὰ καὶ τοὺς κινδύνους, συνωμολόγησε πρὸς τὰς δύο ναυτικὰς Δυνάμεις ἐντελὴ οὐδετερότητα, διότι δι' αὐτῆς καὶ οἱ κίνδυνοι ἀποτρέπονται καὶ αἱ ὠφέλειαι ὧν ἐσπερήθημεν ἀνακτῶνται.

» Σεβόμεθα ὅσον οὐδεὶς ἄλλος τὴν εὐγενῆ τῶν Ἑλλήνων ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν συμπάθειαν, διὰ τὴν τύχην τῶν ὁποίων ζωηρῶς ἐνδιαφέρονται καὶ αἱ προστάτιδες Δυνάμεις.

» Τὸ μέλλον τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἐναπόκειται εἰς τὰς χεῖρας τῆς Θείας Προνοίας, ἀλλὰ διὰ τῆς εἰλικρινοῦς τῶν συνταγματικῶν ἡμῶν θεσμῶν ἐφαρμογῆς καὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, πρὸ πάντων διὰ τῆς καλῆς πίστεως καὶ τῆς κατὰ τὰς σχέσεις ἡμῶν πρὸς τὰ λοιπὰ ἔθνη εὐθύτητος, δυνάμεθα νὰ δειχθῶμεν ἄξιοι τῆς τύχης εἰς ἣν προωρίσθημεν.

» Εἰς τὰ αἰσθήματα ταῦτα θέλει δώσει πλείστην ἰσχὺν καὶ ἀνάπτυξιν ὁ ἔντιμος ἡμῶν πρόεδρος, τὸν ὅποιον ἀνυπομόνως ἀναμένομεν.

» Πεποίθαμεν, ὅτι οἱ συμπολιταὶ ἡμῶν ἐκτιμῶντες τὰς σκέψεις ταύτας, ἐμπνεύμενοι ὑπὸ ἀκραιφνοῦς, ἀλλ' ἐσκεμμένου πατριωτισμοῦ, διακρίνοντας τὸ δυνατόν ἀπὸ τὸ ἀδύνατον, θέλουν παρέξει καὶ

λόγῳ καὶ ἔργῳ τὴν ἀπαραίτητον αὐτῶν συνδρομὴν πρὸς ἐπάνοδον τῆς ἀσφαλείας τῶν τε πολιτῶν καὶ τοῦ Κράτους».

Ἡ προκήρυξις αὕτη ἐπροξένησε πανταχοῦ χειρίστην ἐντύπωσιν. Αἱ φράσεις, αἱ ὁποῖαι ἐφαίνοντο κατ' ἀνάγκην ὑποβολιμαῖαι παρὰ τῶν δ' ὡς ἐνδιαφερομένων ξένων πρεσβειῶν, ὡς ὁ ἐξαναγκασμὸς πρὸς τὴν ὁμολογίαν, ὅτι τὸ ἔθνος παρέβη σχέσεις εὐθύτητος πρὸς τὰ λοιπὰ ἔθνη καὶ ὑπέσχετο νὰ τὰς ἐπανορθώσῃ καὶ ἡ ἀτυχὴς δῆλωσις περὶ σεβασμοῦ πρὸς τὰ δίκαια τῶν Ἑλλήνων γινομένη παρ' Ἑλλήνων ὑπουργῶν, ταῦτα πάντα διεθεσαν δυσμενῶς τὴν κοινωνίαν καὶ ἡ ἀντιπολίτευσις ἤρχισε νὰ γίνηται ἐπικίνδυνος ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς.

«Οἱ ἀπεκάλουν τὴν νέαν Κυβέρνησιν «ὑπουργεῖον τῆς κατοχῆς», ἐφέρετο δὲ ἀνὰ τὰ στόματα τοῦ κόσμου αὐθεντικὴ φράσις τοῦ Βασιλέως ἀποκαλέσαντος τοὺς νέους συμβούλους τοῦ «ὑπουργοῦς τῆς ξενικῆς λόγχης».

Ὁ «Αἰὼν» ἔγραφεν :

«Ἡκούσαμεν καὶ δὲν δισταζομεν νὰ τὸ παραδεχθῶμεν καθ' ὃ εὐνεπέστατον, ὅτι τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο σύμφωνον μὲ τὴν γέννησίν του, προέτεινεν, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐργασθῇ ἄνευ τῆς παρουσίας καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς ξενικῆς λόγχης. Αἰωνία ἡ τιμὴ τῶν πατριωτῶν τῆς 14 Μαΐου.

» Ὁ Μαῖος μὴν τοῦ 1854 δὲν ἔπρεπε νὰ διαφέρει τοῦ Μαΐου τοῦ 1453.

«Καθὼς τῇ 29 Μαΐου 1453 βάρβαρα ὄπλα τῆς Ἀσίας ἀφῆρσαν τὴν πολιτικὴν ἡμῶν ἀνεξαρτησίαν, καὶ ἐξωμότης Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἱστορίαν ὁ Χασάν, πρῶτος ἔστησε τὴν σημαίαν τοῦ Μωάμεθ ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὕτω καὶ ἤδη, τῇ 14 Μαΐου τοῦ 1854 ξενικαὶ λόγχαι τῆς Δύσεως ἠχμαλώτισαν πολιτικῶς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὄργανα τοῦ ξένου δεσποτισμοῦ εὗρον, κατὰ πάσαν δυστυχίαν Ἑλλήνας καὶ τούτους πατρώτας, λογιωτάτους λεγομένους. Ἀλλὰ καθὼς εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ αὐτοκράτορος Κων-

Ἡ Κατοχή

φυλ. 46

σταντίνου, οὕτω καὶ ἤδη εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Βασιλέως "Οθωνος τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος οὔτε κατεστράφη, οὔτε καταστρέφεται. »

Οἱ νέοι ὑπουργοὶ μεταβάντες εἰς τὰ ὑπουργεῖα πῶν εὔρον τοὺς ξένους φρουροὺς ἐγκατεστημένους ἐκεῖ.

ΚΘ'.

Ἡ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Καθ' ὅλας αὐτάς τὰς ἡμέρας καὶ πρὸ τοῦ ἀκόμῃ ὀρκισθῇ τὸ νέον ὑπουργεῖον, ἐπαναστάται ἐπέστρεφον εἰς Ἀθήνας πανταχόθεν.

Ἦτο θλιβερόν τὸ θέαμα τῶν γενναίων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἐπέστρεφον δεσμῶται τῆς ἐπιδρομῆς τῶν ξένων, γυμνοὶ καὶ πειναλέοι. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν τὸ ἔνθος τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ, τὰ ἐνδοξότερα τῆς Ἑλλάδος ὀνόματα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια συνεδέοντο ἀναποσπαστως μὲ τὸν ἄγωνά τῆς ἀπελευθερώσεώς της.

Βλέποντες τοὺς ξένους κατέχοντας ἐνόπλιως τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, ἀποκλείοντας τὰ παράλια αὐτῆς, χαλκεύοντας δεσμὰ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσουν πῶς ἡ ἀδικία βία τοῦ τυράννου εὑρίσκει τόσον εὐγενεῖς προστάτας, πῶς χριστιανικοὶ στρατοὶ ἐδέχοντο ν' ἀδελφώσουν τὰς σημαίας των, ἐφ' ὧν ὑπῆρχε τὸ σύμβολον τοῦ σταυροῦ, μὲ τὴν ἡμισέληνον.

Καὶ οἱ λόγοι οἱ πλήρεις ἀποθαρρύνσεως καὶ ταπεινωτικῆς ὑπο-

ταγῆς καὶ κατασχύνῃς, οἱ ὅποιοι ἠκούοντο ἐκ τῆς πολιτικῆς, καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς διπλωματικῆς ὑποκρίσεως, τοὺς ἐτάρασσον καὶ τοὺς καθίστων ἀλλόφρονας. Ἦτο τόσο ἀυθόρμητον, τόσο φυσικόν καὶ ὠραῖον νὰ δράξουν τὰ ὄπλα καὶ νὰ τρέξουν εἰς βοήθειαν τῶν ἀδελφῶν των, νὰ φέρουν εἰς αὐτοὺς ἐλευθερίαν καὶ ζωὴν, ν' ἀποδιώξουν τὸν προαιώνιον τύραννον, ὥστε ἡ σημερινὴ ἀνέλπιστος ἀντίδρασις ἐνεῖχε τὴν φρίκην ὡς ἀπὸ κατάρας τοῦ πεπρωμένου.

Τοιοῦτων ἐντυπώσεων τὴν ὁδὸν φέροντες ἐν τῇ καρδίᾳ ἐπανάρχοντο ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ ἀτυχεῖς πρόμαχοι τοῦ δευτέρου ἐλληνικοῦ ἀγῶνος. Καὶ μετ' αὐτῶν ἐπέστρεφον οἱ ἀρχηγοὶ των, ὁ Γρίβας, ὁ Χατζηπέτρος, ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Βάσος, ὅλοι οἱ νεώτεροι ἐπίλεκτοι τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ.

Τὴν πρωτὰν ἐκείνην εἶχον συναντηθῇ ὅλοι εἰς τὰ Ἀνάκτορα. Ἦτο ὀλίγον πρὶν ἢ ὁ Οὐαῖς καὶ ὁ Ρουὰν ἐξαναγκάσουν τὸν Βασιλέα νὰ ὁμολογήσῃ ἀπὸ τοῦ Θρόνου τὴν οὐδετερότητα τῆς Ἑλλάδος.

Μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἤρχοντο οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι ἄνδρες νὰ καταθέσουν πρὸ τοῦ Βασιλέως τὰ ὄπλα των.

— Τοῦ τιμημένου σας δρόμου γνωρίζω τὸ τραγικὸν ἐμπόδιον, τοὺς προσεφώνησεν ἐκεῖνος μόλις τοὺς εἶδε.

— Τῆς Μεγαλειότητός σου τὸ μαρτύριον τὸ ἀκούσαμεν, εἶπεν ὁ Χατζηπέτρος.

Καὶ ὁ Γρίβας ἐζήτησε νὰ τοῦ παραδώσῃ τὰ ὄπλα.

— Ὅχι, τὰ ἄρματα σας κρατήστε τα, ἐφώναξεν ὁ Βασιλεὺς. Θὰ διηγοῦνται ἓνα καιρό, ὅτι δὲν τὰ ἐτρόμαξεν ὁ ἐχθρός, ἀλλὰ τὴ λάμψι τοῦ πῆρε ἡ ἀδίκη βία ἐκείνων ποῦ στὰ βασίλεια τῆς ἡθικῆς ιδέας εἶνε σήμερα νικημένοι μπροστὰ μας.

Ὅταν ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς αἰθούσης τοῦ Θρόνου, τοὺς εὗρεν ὅλους συγκεντρωμένους εἰς τὸ γραφεῖόν του, ὡς εἰς τὰς εὐτυχεῖς ἄλλοτε ἡμέρας. Ἀλλὰ πόσον πένθιμος ἦτο ἡ θεὰ αὐτῶν! Ὅλοι ἐθρήνουν ὡς μικρὰ παιδιά καὶ μετ' αὐτῶν αἱ Ἑλληνίδες αἱ ἀπαρτίζουσαι τὴν αὐλὴν τῆς Βασιλείας. Αὕτη ἐμπλῆως θάρρους καὶ ἐλπίδων, ἐζήτη νὰ τοὺς παρηγορήσῃ, νὰ τοὺς ἐμπνεύσῃ τὴν ἰδικὴν τῆς γεν-

ναιοψυχίαν, τοὺς ἐβεβαίουν, ὅτι ἦτο ἀδύνατον ἡ θυσία αὐτὴ νὰ μὴ ἀναγνωρισθῇ μίαν ἡμέραν.

— Μὴν κλαῖτε, παλληκαρία, μὴν κλαῖτε, κορίτσια, ἅς μᾶς ἀφίνουν τὴ ζωὴν, ἔπρεπε νὰ ἔχουμε τὸ θάρρος νὰ τὴ διατηρήσουμε ὡς αὐτὴ τὴν ὥρα, εἶνε τὸ ἴδιο ὡς νὰ ἐδώσαμε σ' αὐτοὺς τὴ ζωὴν μας !

Καὶ παραπλεύρως πρὸς αὐτὴν ἐκαῖνος μὲ τὴν αὐτὴν δύναμιν καὶ ἐταραξίαν τῆς ψυχῆς ἔστη καὶ ἐβροντοφώνησε πρὸς αὐτοὺς παραδίδων τὴν ἱερὰν κληρονομίαν εἰς τὸ ἔθνος :

— Ἰδοὺ ἡ ὑπόθεσις ἐτελείωσε ! Τὸ μαρτύριον τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς πατρίδος ἡ συμφυρὰ ἅς χρησιμεύσουν εἰς τὸ μέλλον πρὸς κραταίωσιν τῆς φυλῆς. Μᾶς ἐδέσμευσαν, τοὺς ἠναγκάσαμεν ὅμως νὰ φανοῦν περισσότερον βάρβαροι ἅφ' ὅ,τι εἶνε, τοὺς ἐδείξαμεν ὅτι ζῶμεν.

Ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν λόγων τούτων οἱ ἄνδρες ἐκαῖνοι ἀπήλθον μὲ θερμὰς καὶ πάλιν ἐλπίδας εἰς τὴν καρδίαν.

Καὶ ἀπέρριψαν ἐκ τῆς ψυχῆς των τὴν ἐντύπωσιν τῶν ἡττημένων καὶ ἀνεῦρον τὸ ἀγέρωχον, τὸ ὑπερήφανον ἦθος τῶν νικητῶν. Ἐγνώριζον, ὅτι τοὺς ἡρωϊκοὺς των Βασιλεῖς ἤδη τοὺς ἀνέμενον ἄλλαι ταπεινώσεις καὶ ἄλλα μαρτύρια, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι εἶχον προγραφῇ, ἀλλὰ ταῦτα πάντα τοὺς ἐνεθάρρυνον περισσότερον, τοὺς καθίστων καρτερικοὺς καὶ ὠραίους. Τί ἦσαν αἱ ὀλίγαι στιγμαὶ τῆς προγραφῆς, τῶν ζημιῶν, τῶν αὐθαιρέτων ἐκβιασμῶν ἔμπροσθεν τῆς ἱερᾶς, τῆς μεγάλης ἰδέας μιᾶς πατρίδος ἐλευθέρως :

Καὶ ἂν οἱ γηραιότεροι ἐξ αὐτῶν ἐπέπρωτο νὰ κλείσουν διὰ παντὸς μετ' ὀλίγον τοὺς ὀφθαλμοὺς των καὶ νὰ μὴ ἀξιωθοῦν νὰ ἴδουν τὸ ὥραϊον ὄνειρον πραγματοποιούμενον, τὰ τέκνα αὐτῶν μήπως δὲν θὰ ἐπραγματοποιοῦν τὸ ὄνειρον τοῦτο ; Ὁ θάνατος τότε θὰ ἦτο ζωὴ δι' αὐτοὺς καὶ τὴν ζωὴν ταύτην τὴν ἥσθανοντο τώρα ὑπὸ τὴν πνοὴν τῶν λόγων καὶ τὴν λάμψιν τοῦ ἥρωος ἡρωϊκοῦ Βασιλέως.

Καὶ μία μόνον θλιψὶς κατεῖχε τὰς καρδίας των, ὅτι ἡ καταδίκη

τῆς προσωπικῆς ἐναντίον των ἐκδικήσεως τοὺς ἀπεστέρει τὴν χαρὰν τοῦ νὰ ζῶσι πλησίον πρὸς τοιοῦτους Βασιλεῖς.

— Ἡ πολιτικὴ θὰ μὲ πετάξῃ στοῦ δρόμο, ἔλεγεν ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης πρὸς τὸν Βέττλαν, καὶ θὰ φύγω ἀπὸ 'δῶ μέσα, ἀπὸ 'δῶ ποῦ ἔννοιωσα τέτοια ζωὴ, τὴν πιὸ τιμημένην, δίπλα σὲ τέτοιον Βασιλῆα καὶ σὲ τέτοια Βασίλισσα.

Ἦδη οἱ μάρτυρες Βασιλεῖς ὕρισταντο ἀλλεπαλλήλους τὰς ἡθικὰς βασάνους. Τὸ μαρτύριον συνετελεῖτο. Ἐπρεπε νὰ εἶνε πλήρες νὰ περιλάβῃ ὅλας τὰς ταπεινώσεις, ὅλας τὰς ὑβρεῖς ἵνα ἡ ἡθικὴ νίκη συντελεσθῇ καὶ αὕτῃ πλήρης.

Μὲ τὴν ὁρμὴν κατακτητοῦ ἀνῆλθε τὰς βαθμίδας τῶν προφυλαίων τῶν ἀνακτόρων ὁ Καλλέργης μετὰ τὴν ὀρκωμοσίαν, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἀληθὴς βάσανος δι' ὅλους τοὺς ἄλλους ὑπουργοὺς πλὴν αὐτοῦ.

Ἐφερεν εἰς τὸ χαρτοφυλάκιόν του πλῆθος διαταγμάτων. Περιλαμβάναν ταῦτα τὰς προσωπικὰς του ἐκδικήσεις.

Καὶ πρῶτον ἔπαυσε τὸν αὐλάρχην Γενναῖον Κολοκοτρώνην. Ἐπειτα ἦλθεν ἡ σειρὰ τοῦ Χαντζηπέτρου, τοῦ Γρίβα, τοῦ Σπυρομήλιου. Ὁ Βασιλεὺς ὑπέγραψεν ἄνευ διαμαρτυρίας. Ἐτήρητε σιγὴν περιφρονησεως πρὸς τὴν ὑβριν. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἀνέλπιστον διὰ τὸν ἀρχηγόν τοῦ πρῆξικοπήματος τῆς 3 Σεπτεμβρίου. Καὶ ὡς δύναμις ἀκατανίκητος τῆς ἡθικῆς ἐπιβολῆς! ὁ κατακτητὴς ἤρχισε νὰ προσβλέπῃ μετὰ δέους τὸν Βασιλέα, ἡ σιγὴ του τὸν ἐτρόμαζε, ἐξῆλθε τοῦ γραφείου, μὲ λυμένα, τρέμοντα γόνατα.

Ἡ Βασίλισσα ἔκαρადόκησε τὴν στιγμὴν τῆς ἐξόδου του καὶ ἐπαρυσιάσθη εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Βασιλέως, ἐνῶ δὲ ὁ ὑπουργὸς ἔστη εἰς προσοχὴν διὰ νὰ τὴν χαιρετίσῃ στρατιωτικῶς, ἐκείνη προσεπολήθη, ὅτι δὲν τὸν εἶδε.

Ἐξω εἰς τὸ ὑπασπιστήριον ἀνέμενεν ὁ Καλλιγᾶς.

— Λοιπὸν, στρατηγέ; τὸν ἠρώτησε μαντεύων ἐκ τοῦ ὕφους του τὴν ἐσωτερικὴν ταραχὴν του.

Ἐκεῖνος δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποκρύψῃ ἀμέσως τὴν ταραχὴν του.

Ἄλλ' ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης τοῦ ἀπηύθυνεν ἄλλην ταύ-
τόχρονον ἐρώτησιν :

— Εἶδατε τὸν Βασιλέα ; Εἶδατε τὴν Βασίλισσαν ;

— Ναί, ἀπήντησεν ὁ στρατηγός, προσπαθὼν ν' ἀναλάβῃ τὴν
ἀταραξίαν του. Ἴδου τὰ διατάγματα.

— Καὶ ποίους διορίζει ἡ Α. Μ. ὑπασπιστὰς του ;

— Δὲν μοῦ εἶπεν.

Ὁ Καλλιγᾶς ἐμάντευσεν :

— Ἴσως δὲν θὰ τοὺς ἀντικαταστήσῃ, εἶπεν.

— Αὐτὸ μοῦ εἶνε ἀδιάφορον.

Ὁ Γενναῖος Κολοκοτριῶνης παρήλθε τὴν στιγμὴν ἐκείνην χωρὶς
νὰ χαιρετίσῃ. Ἐβάδιζε πρὸς τὸ γραφεῖον τοῦ Βασιλέως.

— Βλέπετε, διεμαρτυρήθη ὁ Καλλέργης, διέρχεται πρὸ τοῦ
ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν χωρὶς νὰ χαιρετίσῃ.

— Ἴσως δὲν μᾶς ἀνεγνώρισεν, εἶπε μὲ κακεντρεχὲς πνεῦμα ὁ
Καλλιγᾶς συμπεριλαμβάνων καὶ τὸν ἑαυτὸν του.

Ἐμὲ τοῦλάχιστον πιστεύω νὰ μὲ ἀναγνώρισῃ ἐντὸς ὀλίγου
εἰς τὸ στρατοδικεῖον, ἀπεκρίθη ὁ στρατηγός κινῶν ἀπειλητικῶς τὴν
κεφαλὴν του.

— Εἰς τὸ στρατοδικεῖον ; ἀντέτεινεν ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιο-
σύνης. Διατί εἰς τὸ στρατοδικεῖον ; Τί ἔκαμεν ὁ αὐτάρχης ;

— Ὑπῆρξεν ὁ μεγαλείτερος συνωμότης· αὐτὸς εἶχε μεταβάλλει
τὰ Ἀνάκτορα εἰς τόπον πολεμικῶν ἐξεγέρσεων, ὑπέθαλψε τὸ κί-
νημα.

— Καὶ ποῖος δὲν ὑπέθαλψε τὸ κίνημα, κύριε συνάδελφε ; διε-
μαρτυρήθη ὁ Καλλιγᾶς.

Καὶ πρώτην φορὰν ἀποφασίσας νὰ ὁμιλήσῃ σοβαρῶς πρὸς αὐτόν,
εἶπεν :

— Ἀς ἀφήσωμεν τὰς προσωπικὰς καταδιώξεις, κύριε συνά-
δελφε, δὲν ὑπηρετοῦν τὸ κοινὸν καλόν, ἀλλὰ μόνον αὐξάνουν τὰ
πάθη.

— Μὴ μοῦ ὁμιλήτε περὶ ἐπιεικείας, ἀνέκραξεν ἐκεῖνος, θὰ εἶμαι ἀδιάλλακτος.

Τὴν στιγμήν ἐκείνην διήλθεν ὁ Σοῦτσος μεταβαίνων ν' ἀποχαιρετίσῃ τὸν Βασιλέα. Καὶ αὐτὸς παρῆλθε προσποιούμενος ὅτι δὲν εἶδε τοὺς νέους ὑπουργούς.

— Ἰδοὺ καὶ ἄλλος ! εἶπεν ὁ Καλλέργης. Ἀλλ' αὐτὸ εἶνε ὕβρις !

Καὶ εἰς ἀπειλητικὸν τόνον :

— Θὰ μοῦ τὸ πληρώσῃ ἀκριβῶς.

— Θὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὸ κατηγορητήριον ; ἠρώτησεν ὁ Καλλιγᾶς.

— Σᾶς παρακαλῶ παύσατε πρὸς Θεοῦ νὰ μοὶ ὁμιλήτε εἰς αὐτὸν τὸν τόνον, ἀπήντησεν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν δυσηρεστημένος. Δὲν δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸ μέγεθος τῆς ἐγκληματικῆς ἐνοχῆς αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸς ὕβρισε προσωπικῶς τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας, τὸν κατέστησεν ἐχθρόν μας. Ἄ ! ὠρισμένως θὰ τὸν εἰσαγάγω εἰς δίκην.

— Ὁμιλήσατε μετὰ τῆς Α. Μ. περὶ τῆς πιθανότητος αὐτῆς ; ἠρώτησεν ὁ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης.

— Ὅχι, ἀλλὰ νομίζω, ὅτι δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ὁμιλήσω.

— Διότι, ὑπέλαθεν ὁ Καλλιγᾶς προβαίνων εἰς ἀποκάλυψιν ὁ ναύαρχος ἐπέτυχε νὰ δοθῇ ἀμνηστία εἰς ὅλους τοὺς συμμασχόντας τοῦ κινήματος, ἐπομένως ζήτημα τοιοῦτον δὲν ὑπάρχει.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἐξεστόμισε ἀπειλήν.

— Κανεῖς δὲν ἔχει, εἶπε, τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεμβαίνει εἰς τὴν δικαιοδοσίαν μου.

Καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη πρὸς στιγμήν :

— Καὶ πόθεν ὁ ναύαρχος ἐπέτυχεν αὐτό ; ἠρώτησε.

— Νομίζω, ὅτι εἶνε ὑποχώρησις τοῦ πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας.

— Τοῦ Οὐαῖς ; διέκοψεν ὁ Καλλέργης. Ἀλλ' αὐτὸς ἐνέκρινε τὴν ἀποπομπὴν τῶν ὑπαπιστῶν. Ἐπέμεινε μάλιστα λέγων, ὅτι ἡ ἀπαίτησίς μου αὕτη εἶνε συνταγματική. Καὶ ἐζήτηε ἐπιμόνως καὶ

τὴν παραπομπὴν των εἰς δίκην. Τώρα πῶς μοῦ λέγετε, ὅτι μετέβαλε γνώμην;

— Γνωρίζω θετικῶς, ὅτι ζήτημα παραπομπῆς εἰς δίκην δὲν υφίσταται πλέον, ἐπεβεβαίωσε ψυχρῶς ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης.

Ὁ Καλλέργης ἀπῆλθε δυσηρεστημένος. Διέβλεπε τώρα εὐκρινῶς, ὅτι εἶχεν ἀντίδρασιν μεταξὺ τῶν συναδέλφων του καὶ ἐσχημάτισε τὴν πεποίθησιν, ὅτι οὗτοι τὸν ἐδολιεύοντο. Ἡσθάνετο μετανοίαν, ὅτι ἐδέχθη νὰ ὑπηρετήσῃ ὑπὸ ἄλλον καὶ νὰ μὴ ἐπιμείνῃ νὰ σχηματίσῃ αὐτὸς τὸ Ὑπουργεῖον.

Τὴν ἐπομένην ἀπέστειλεν εἰς τὰ Ἀνάκτορα διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Σοῦτσος ἐτίθετο εἰς διαθεσιμότητα.

Λ'.

Ο ΡΟΥΑΝ ΕΚΔΙΚΟΥΜΕΝΟΣ

Ἄμα ὡς τὸ διάταγμα, δι' οὗ ὁ Σοῦτσος ἐτίθετο εἰς ἀποστρατεῖαν ἐπεστράφη ὑπογεγραμμένον παρὰ τοῦ Βασιλέως, ὁ Καλλέργης μετέβη εἰς τὴν γαλλικὴν πρεσβείαν.

Ἦτο ἡ δευτέρα ἐπίσκεψίς του παρὰ τῷ Ρουάν μετὰ τὴν ὀρκωμοσίαν τοῦ νέου ὑπουργείου.

Ὁ Γάλλος πρεσβευτὴς ἐδέχθη τὸν Ἑλληνα ὑπουργὸν μετὰ πολλῶν ἐνδείξεων φιλοφροσύνης.

— Τέλος πάντων, τοῦ εἶπε, βλέπομεν Κυβέρνησιν.

— Εὐχαριστῶ, ἐξοχώτατε, ὑπέλαβεν ἐκεῖνος ὑποκλινόμενος.

Ἦτο μοιραῖον νὰ ἔλθωμεν ἡμεῖς εἰς τὰ πράγματα ὑπὸ τότε δυσχε-

ρεῖς περιστάσεις, ἀλλ' ἡ ἀγάπη ἡμῶν πρὸς τὴν πατρίδα τὸ ἐπέβαλεν. Ἐλπίζομεν ὅμως πάντοτε, ὅτι θὰ τύχωμεν τῆς εὐμενοῦς ὑμῶν ἐπιεικείας καὶ ὅτι θὰ μᾶς ἀπαλλάξετε πολλῶν δυσχερειῶν.

— Τοῦτο ἐξαρτᾶται, ἀπήντησεν ὁ Ρουάν, ἐκ τῆς λεπτῆς ἐκείνης προσοχῆς, τὴν ὁποίαν θὰ καταβάλῃ ἡ νέα Κυβέρνησις ἵνα καταδείξῃ πρὸς ἡμᾶς, ὅτι μακρὰν παντὸς ἐπηρεασμοῦ τείνοντος νὰ μετριάσῃ τὴν αὐστηράν ἐπαναφορὰν πρὸς τὰ διεθνή νόμιμα, θὰ πράξῃ πᾶν ὅ,τι εἶνε δυνατόν διὰ νὰ ἄρῃ τὰς μέχρι τοῦδε παρεξηγήσεις.

Ὁ Καλλέργης ἠνόησε ποῦ ἔτεινον οἱ λόγοι οὗτοι καὶ ἔσπευσε ν' ἀναγγεῖλῃ.

— Θὰ ἐμάθατε βεβαίως, ἐξοχώτατε, ὅτι τὰ διατάγματα τῆς ἀπολύσεως τῶν ὑπασπιστῶν τῆς Α. Μ. ὑπεγράφησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν.

— Ναί, τὸ εἶδον εὐχαρίστως. Ἀλλ' ἐκ μέρους ἡμῶν ἐγένετο ἤδη σπουδαία ὑποχώρησις, ἢ μᾶλλον κατὰ ἐπιεικῆ συγκατάβασιν τοῦ κ. Οὐάις, θέλοντος νὰ φανῇ εὐάρεστος πρὸς τὸν ναύαρχον Κανάρην. Ἐπετρέψαμεν νὰ δοθῇ ἀμνηστία.

Ὁ Καλλέργης δὲν ἐγνώριζε τί ν' ἀπαντήσῃ. Ἐπειτα εὔρε τροπὸν νὰ ἐκφράσῃ συγκεκαλυμμένως τὰ αἰσθήματά του.

— Ἄν' καὶ ἐμὲ προσωπικῶς τὸ ἐπιεικὲς τοῦτο μέτρον δυσαρρεστῇ, διότι φρονῶ, ὅτι τὰ ἐν λόγῳ πρόσωπα εἶνε οἱ κυριώτεροι αὐτουργοὶ τῆς σημερινῆς ὀλεθρίας καταστάσεως, ἐν τούτοις ὡς ὑπουργὸς ἐπιθυμῶν ἵνα ἡ δημοσία τάξις, τῆς ὁποίας τόσον ἔχομεν ἀνάγκην, μὴ διασαλευθῇ, σὰς εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἐπιεικῆ ὑμῶν συγκατάθεσιν.

Ἀλλ' ὁ Ρουάν ἐφαίνετο ψυχρὸς. Ἦλπιζε πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν θέλησιν καὶ τὸ ἐκδικητικὸν πνεῦμα τοῦ Καλλέργη.

Μετὰ βραχεῖαν σιγὴν ἠρώτησε :

— Καὶ ὁ κ. Σουῦτσο; ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος κατεπάτησε τὸν ἀπαραβίαστον σεβασμὸν, τὸν ὀφειλόμενον πρὸς τοὺς ξένους ἀντιπροσώπους;

— Τὸν Σοῦτσον ἔθεσα εἰς διαθεσιμότητα, ἀπήντησεν ὁ Καλλέργης.

— Εἰς διαθεσιμότητα μόνον; ἀντέτεινεν ὁ Ρουάν.

Ὁ Καλλέργης ἔδειξε στενοχωρίαν, μεθ' ὃ ἀπήντησεν :

— Ὁ νόμος δὲν μοῦ παρέχει δυστυχῶς ἄλλο δικαίωμα.

— Ὁ νόμος, ὑπέλαβεν ὁ Ρουάν· καὶ ὑπάρχει νόμος ἐν Ἑλλάδι; Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆλθεν ὁ γραμματεὺς τῆς Πρεσβείας.

— Ἄ ! ὁ στρατηγός, εἶπε. Καὶ ἀκριβῶς σήμερον ὠμιλοῦμεν περὶ ὑμῶν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Φορέ.

— Μετὰ τοῦ στρατηγοῦ γνωρίζομεθα ἐκ Παρισίων, ἀπήντησεν ὁ Καλλέργης.

— Ναί, μοῦ τὸ ἔλεγε καὶ θὰ ἦτο εὐτυχής ἐάν σᾶς ἔβλεπεν.

— Ἀκριβῶς σήμερον σκέπτομαι νὰ κατέλθω εἰς ἐπίσκεψίν του. Καὶ βλέπων τὸν Ρουάν προσέθεσεν :

— Ἐλπίζω ὁ στρατηγός, λαμβάνων ὁδηγίαν ἐκ τῆς Α. Ἐξοχότητος, νὰ μᾶς ἀποδώσῃ τὰ κατασχεθέντα πλοῖα, τὰ ὅπλα καὶ τὰ πολεμοφόδια.

— Δὲν νομίζει ὁ κ. Καλλέργης, εἶπε γελῶν ὁ Ρουάν, ὅτι ἤδη ζητεῖ παρὰ πολλὰ ; Τὰ πλοῖα ταῦτα ὑπῆρξαν διὰ τὴν Α. Μ. τὰ μέσα προκλήσεως καθ' ἡμῶν. Ὁφείλομεν νὰ κρατήσωμεν τὰ μέσα ταῦτα διὰ νὰ δύναται ἡ Α. Μ. νὰ ἐκτιμᾷ, ὅτι τοιαῦται πράξεις δὲν παραμένουν ἀτιμώρητοι.

— Τὰ πλοῖα ταῦτα δὲν ἀνήκουν εἰς τὴν Α. Μ., ἀπήντησεν ὁ Καλλέργης. Τὰ πλοῖα ταῦτα ἀνήκουν εἰς τὸ ἔθνος, εἰς τὸν λαὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι σήμερον ἀντιπροσωπεύομεν τὰ δίκαια αὐτοῦ αἰσθήματα, δυνάμεθα νὰ τὰ ζητήσωμεν.

Ὁ Ρουάν ἠρκέσθη ν' ἀπαντήσῃ.

— Ἐπιθυμῶ νὰ εἶμαι πάντοτε εὐχάριστος πρὸς ὑμᾶς, στρατηγέ, ἀλλὰ σᾶς πάρακαλῶ δώσατέ μοι ὀλίγον καιρὸν νὰ σκεφθῶ.

Καὶ ἐφάνη δίδων τέρμα εἰς τὴν συνδιάλεξιν, τοῦ Καλλέργη ἀναγγεῖλαντος, ὅτι θὰ κατήρχετο τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς Πειραιᾶ, πισκεφθὴ ἐπιστήμως τὸν ἀρχηγὸν τῆς κατοχῆς.

Ὅταν ὁ Ρουάν καὶ ὁ γραμματεὺς του ἔμειναν μόνοι, ὁ τελευταῖος εἶπε :

— Δὲν ἠθέλησα ἐνώπιόν του νὰ φέρω τὸ ζήτημα αὐτό, ἐπειδὴ ἐμπορεῖται φιλικῶν πρὸς ἡμᾶς αἰσθημάτων, ἀλλ' ἐνῷ μᾶς ζητεῖ χάριτας, ἡδύνατο νομίζω νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ αὐτῶν τῶν ὕβρεων.

Καὶ ἐξήγαγε φύλλα τοῦ «Αἰῶνος», γράφοντας ἤδη δεύτερον ἄρθρον καὶ καταγγέλλοντος τοὺς ὑπουργούς, ὅτι εἶνε ἀνίκανοι ν' ἀπαλλάξουν τὴν Ἑλλάδα τοῦ αἵσχους τῆς κατοχῆς, ἀφοῦ ἐκαυχῆθησαν, ὅτι μόνον δι' αὐτὸ ἦλθον εἰς τὰ πράγματα.

Ὁ Ρουάν ἔλαβε τὸν «Αἰῶνα» καὶ ἀνέγνωσε, κατελήφθη δὲ ὑπὸ ὀργῆς, ἡ ὁποία τὸν παρέσυρεν εἰς τὴν διατύπωσιν ἐκδικήσεων.

— Ἀπορῶ, εἶπε, μὲ τὸν κ. Οὐάις ἐνδίδοντα ἤδη μετριοπαθῶς καὶ παρασύροντα καὶ ἐμὲ εἰς τοῦτο.

— Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἐνδίδῃ κανεὶς εἰς ὁμοίας περιστάσεις, παρετήρησεν ὁ νεαρὸς διπλωμάτης. Ὑπάρχουν σοβαρώτατοι λόγοι, νὰ φαίνεται αὐστηρότερος ... Καὶ εἰς τί ἐνέδωκεν ὁ κ. Οὐάις;

Ὁ Ρουάν ἀφηγήθη τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀμνηστίας.

— Ἄλλ' αὐτὸ εἶνε ἀκατανόητον ! διεμαρτυρήθη ὁ γραμματεὺς. Ἰσα-ἰσα κατὰ τῶν ληστῶν αὐτῶν ἔπρεπε νὰ πέσῃ ἀμείλικτος ἡ τιμωρία ἡμῶν.

Καὶ σκεφθεὶς ἐπ' ὀλίγον ἀνεφώνησεν :

— Ὅλοι αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ καταδικασθοῦν εἰς τὸν διὰ τυφεκισμοῦ θάνατον.

— Βεβαίως ! εἶπεν ὁ Ρουάν. Αὐτὴ ἦτο καὶ ἡ ἰδική μου σκέψις.

— Ἐνῷ τώρα, ἐξηκολούθησεν ὁ γραμματεὺς, μένοντες ἐλεύθεροι θὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰ Ἀνάκτορα διὰ τῆς ὀπισθίας θύρας καὶ θὰ συνωμοτοῦν ἐξεγείροντες τὸν λαόν.

— Τὸ ὅποιον καὶ ἤρχισαν νὰ πράττουν, ἀνέκραξεν ὁ πρεσβευτής, καὶ ἰδοὺ ἡ ἀπόδειξις.

Καὶ ἐπέταξεν ἐν ὀργῇ τὰ δύο φύλλα τοῦ «Αἰῶνος» ἐπὶ τοῦ γραφείου του.

— Ἀκούσατέ με, εἶπεν ἔπειτα, θὰ κατέλθετε εἰς Πειραιᾶ καὶ

θὰ συνεννοηθῇτε μετὰ τοῦ Στρατηγοῦ Φορέ, ὅπως προβῇ εἰς ἐπίδειξιν τῆς δυνάμεως ἡμῶν εἰς Ἀθήνας.

— Μόνον εἰς ἐπίδειξιν ; Θὰ ἔχουν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν εὐχαρίστησιν ἑνὸς ὥραίου θεάματος. Ἐγὼ ἐξοχώτατε, φρονῶ, ὅτι μὴ ἐφαρμοζομένων τῶν νόμων, ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ δράσωμεν ὡς τιμωρὸς ἐξουσία.

— Πρὸς τὸ παρόν, εἶπεν ὁ Ρουάν, ἡ ἐπίδειξις αὐτὴ ἀρκεῖ, θὰ εἶνε ὡς μία προειδοποίησις, θὰ γείνη δὲ καταφανὴς ἐκεῖ ὅπου ἡμεῖς πρέπει κυρίως ν' ἀποβλέπωμεν...

— Πρὸς τὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς τῆς ἀναρχίας, ἀνεφώνησεν ὁ γραμματεὺς.

— Πρὸς ἐκεῖνον, πρὸς ἐκεῖνον καὶ μόνον.

Καὶ ἐρύθημα ὀργῆς ἐχρωμάτισε τὸ πρόσωπόν του.

Ἐνθυμήθη τὴν σκηνὴν τῆς ἀπὸ τοῦ Θρόνου ὁμολογίας, τὴν περιφρονητικὴν πρὸς αὐτὸν στάσιν τοῦ Βασιλέως, καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ταπεινωτικὴν, ὡς αὐτὸς ἐνόμιζε, τελετήν. Ποῦ εὗρισκεν ὁ ἀνίσχυρος, ὁ μικρὸς Βασιλεὺς καὶ ταπεινούμενος αὐτὴν τὴν ἠθικὴν δύναμιν ;

Ἄλλ' ὄχι, ἴσως ἡ δοκιμασία εἰς ἣν ὑπεβλήθη δὲν ἦτο ἀρκετὴ νὰ τὸν φέρῃ εἰς συναίσθησιν τῆς ἀδυναμίας του. Ἐχρειάζοντο ἀκόμη καὶ ἄλλα μέσα, ἐχρειάζετο ὅλη ἡ δύναμις τῆς τιμωρίας νὰ ἐκδηλωθῇ κατ' αὐτοῦ μὲ ὅλην τὴν σκαιότητα καὶ τὴν ὀρμὴν.

— Ἰδοῦ, ἐξηκολούθησεν ὁ Ρουάν, ὅτι ἐπιμένει διὰ τῆς ἀφροσύνης αὐτοῦ νὰ ἐπισωρεύῃ συμφορὰς κατὰ τοῦ λαοῦ, τὸν ὅποιον διευθύνει. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι αὐτὸς ἐμπνέει τὴν ὑβριστικὴν αὐτὴν γλῶσσαν.

— Αὐτὸς καὶ μόνος, ἐξοχώτατε, ἐπεβεβαίωσεν ὁ γραμματεὺς.

— Θέλετε λοιπὸν μεταβῇ, ἐπανελάθεν ἐκεῖνος, πρὸς τὸν στρατηγὸν Φορέ, καὶ θὰ εἰπῇτε πρὸς αὐτόν, ὅτι τὴν πρωτὰν τῆς αὔριον θὰ ὀργανώσῃ παρέλασιν τῶν στρατευμάτων κάτωθεν τῶν Ἀνακτόρων καὶ ἀνά τὴν πόλιν.

Ὁ γραμματεὺς ἐπιβὰς ἀμάξης κατῆλθεν εἰς Πειραιᾶ. Ἦδη ἐκεῖ τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς ἐξετέλουν γυμνάσια καὶ ἐπιδει-

κτικὰς πορείας. Μουσικαί, τύμπανα, ἀντήχουν θριαμβευτικῶς. Ἱππεῖς διέσχίζον τὴν πόλιν.

Ἡ τρομοκρατία, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπιβάλλει ὁ στρατηγὸς Φορὲ ἦτο πλήρης. Ἐπειδὴ εἰς τὴν ἀγορὰν ἔμποροὶ τινες ἠρνήθησαν νὰ δώσουν τρόφιμα εἰς τὸν στρατόν, ὁ στρατηγὸς τοὺς ἐξηνάγκασε βίᾳ πρὸς τοῦτο. Ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος τὴν ἐκδοσὶν ἀστυνομικῶν διατάξεων καὶ εἰς τὸ στρατόπεδόν του ἐφηρμόζοντο αἱ σκληρότεραι τιμωρίαι κατὰ παντός ὅστις ἤθελε φωραθῇ παραβάτης.

Ἡ πλεισις αὐτὴ ἔφερεν ἀντίδρασιν. Δύο Γάλλοι στρατιῶται εὐρέθησαν φονευμένοι εἰς ἀπόκεντρον τῆς πόλεως μέρος. Κακοποιὰ στοιχεῖα ἐνθαρρυνόμενα ἐκ τοῦ ἐναντίου τῶν στρατευμάτων τῆς κατοχῆς μίσους διέπραξαν τὸ ἐγκλημα. Ἡ διαταχθεῖσα ἀνάκρισις ἐπλανήθη εἰς σφαλερόν δρόμον. Οἱ πραγματικοὶ ἔνοχοι δὲν ἀνεκαλύφθησαν, ἀντ' αὐτῶν δὲ ἐκρατήθησαν πολλοὶ ἄθωοι πολῖται.

Ὁ δῆμαρχος Πειραιῶς ὑπεβλήθη εἰς πολλοὺς ἐξευτελισμοὺς ἐκ μέρους τοῦ βιαίου στρατηγοῦ. Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὁ Φορὲ τὸν καθίστα ὑπεύθυνον διὰ τὴν ἐλαχίστην παρεκτροπὴν πολιτῶν καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν μέσων πρὸς ἀνετωτέραν διαμονὴν τῶν στρατευμάτων.

Οὐδεμία ἐλληνικὴ ἀρχὴ ἠδύνατο νὰ ἐξασκῇ ἐλευθέρως τὰ καθήκοντά της. Ὁ ἔλεγχος ἦτο προσβλητικὸς καὶ ἡ συμπεριφορὰ πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὑπαλλήλους ὕβριστική.

Εἰς τὸ ταχυδρομεῖον ἐγκατεστάθη βαθμηδὸν λογοκρισία φθάνουσα μέχρι παραβιάσεως τοῦ ἀπορρήτου τῶν ἐπιστολῶν. Ἡνοίγοντο καὶ οἱ δι' Ἀθῆνας φάκελλοι καὶ γράμματα πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ πρὸς σημαίνοντα πολιτικά πρόσωπα, ἀπωλέσθησαν. Ὅλη ἡ τυραννικὴ, ἡ ὀλεθρία διοίκησις τοῦ Ναπολέοντος Γ', ἡ ὁποία ἔλαβε βρυσυτέρον τὴν μοιραίαν αὐτῆς τιμωρίαν εἰς τὸ Σεδάν, ἐξεδηλοῦτο εἰς τὴν πολίχνην τοῦ Πειραιῶς κατὰ τὰς ἀποφράδας ἐκείνας ἡμέρας μὲ ἀπαράδειγματιστον σκαιότητα. Ὁ στρατιωτικὸς δεσποτισμὸς ἐξησκήθη μὲ ὅλην αὐτοῦ τὴν βαρβαρότητα κατὰ ἀθῶων πολιτῶν.

Εἰς τὰ καταστήματα, καφενεῖα καὶ οἶνοπωλεῖα ὅπου μετέβαινον

οἱ ξένοι ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοί καὶ στρατιῶται, οἱ πολῖται οὗτοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι ν' ἀκούουν τὰς φοβερωτέρας ὕβρεις κατὰ τῆς πατρίδος των καὶ τοῦ βασιλέως καὶ νὰ μὴ δύνανται κἂν νὰ διαμαρτυρηθοῦν. Ἡ φιλοξενία ἐξεβιάζετο καὶ ἀντημείβετο δι' ὕβρεων.

Παρεκτροπὰς τῶν Ἀγγλων καὶ Γάλλων ναυτῶν ἐτιμώρησαν οἱ ναυάρχοι αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Φορὲ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἤθελε νὰ πιστεύσῃ, ὅτι αἱ κατὰ τῶν στρατιωτῶν του καταγγελίαι ἦσαν ποτε ἀληθεῖς. Καὶ δι' αὐτῆς τῆς ἀνεκτικότητός του ἐνεθάρρυνε τὰ ἄγρια ἐκεῖνα στίφη εἰς τὰς ὕβρεις των καὶ τὰς παρεκτροπὰς.

Ὁ γραμματεὺς τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας εὔρε τὸν στρατηγὸν Φορὲ ἐπὶ τῆς γαλλικῆς ναυαρχίδος. Ἦτον ὠργισμένος καὶ εἰς νευρικὴν ταραχὴν. Εἰδῆσεις περὶ πολεμικῶν κινήσεων τῶν συμμαχικῶν στρατῶν πρὸς τὴν Κριμαίαν εἶχον ἀναγγεληθῇ. Τὰς εἶχον φέρε' ἀξιωματικοὶ γαλλικοῦ προσκόπου καταπλεύσαντος τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς Πειραιᾶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

— Καὶ νὰ εἶμαι ἀναγκασμένος, ἔλεγεν εἰς ὑπεροπτικὸν ὕψος ὁ στρατηγός, νὰ μένω εἰς τὸν ἐλεεινὸν αὐτὸν τόπον καὶ νὰ ἐκτελῶ χρεὴ χωροφύλακος τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θὰ ἡδυνάμην νὰ λαμπρύνω τὰς ἐπωμίδας μου ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης!

— Πόσον εἶνε πράγματι ἄχαρι τὸ τοιοῦτον, ὑπέλαβεν ὁ νεαρὸς γραμματεὺς, δι' ἓνα στρατιώτην ὡς ὑμεῖς, ὁσφραινόμενον πάντοτε τὴν ὁσμὴν τῆς πυρίτιδος.

Ὁ στρατηγὸς ἀνετίναξεν εἰς κίνημα θυμοῦ τὴν κεφαλὴν του, μεθ' ὃ ἀναλαμβάνων εὐθυμον ὕψος ἠρώτησε :

— Τί νέα μᾶς φέρετε ἐξ Ἀθηνῶν;

— Τὸν φέβεν, τὸν ὁποῖον τοὺς ἐμπνέετε, στρατηγέ, ἀπῆν-
τησεν.

Ὁ Φορὲ ἐγέλασε.

— Πιστεύετε ὅμως, ὅτι δὲν ἐπεσκέφθην ἀκόμη τὰς Ἀθήνας;

— Σὰς φέρω ἐγὼ τὴν καλὴν εὐκαιρίαν νὰ τὰς ἐπισκεφθῆτε, ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ ὁ νεαρὸς διπλωμάτης.

Ὁ ναύαρχος Τινάν καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐπιτελείου ἔτεινον προσεκτικόν οὖς.

— Καὶ ποία εἶνε ἡ εὐχάριστος αὐτῇ εὐκαιρία ; ἠρώτησεν ὁ στρατηγός.

— Ἡ Α. Ἐξοχότης βλέπων, ὅτι τὰ ἥπια μέτρα δὲν εὐρίσκουν ἐπαρκῆ ἐκτίμησιν εἰς τὴν χώραν αὐτήν, οὔτε ἐπισύρουν τὴν ἐκτίμησιν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι πρὸ παντός ὤφειλον νὰ ἐκτιμήσουν αὐτά, παρακαλεῖ ὑμᾶς, στρατηγέ, νὰ ὀργανώσετε τὴν πρωτὰν τῆς αὔριου στρατιωτικὴν παρέλασιν εἰς Ἀθήνας.

— Στρατιωτικὸν περίπατον ! εἶπεν ὁ Φορέ.

— Εἶνε δίκαιον, ὑπέλαβεν ὁ ἐπιτελάρχης του, πρέπει νὰ μᾶς γνωρίσουν καὶ ἐκεῖ ἐκ τοῦ πλησίον.

— Καὶ ποίαν σημασίαν θὰ ἔχῃ εἰς στρατιωτικὸς περίπατος ; ἀνεφώνησεν ὁ Φορέ.

— Ὅχι ἀπλοῦς στρατιωτικὸς περίπατος, παρετήρησεν ὁ νεαρὸς διπλωμάτης. Κάτι σοβαρώτερον.

Ὁ στρατηγὸς ἐσκέφθη ὡς διὰ ν' ἀνεύρῃ τὸν βαθμὸν τῆς σοβαρότητος τῆς στρατιωτικῆς ἐπιχειρήσεως.

— Τότε, ἀνεφώνησε μὲ τραγικὸν ὕφος, ἔνοπλον παρέλασιν μὲ τὰ πιστόλια ὑψωμένα.

Ὅλοι ἐπεκρότησαν ἐνθουσιωδῶς.

— Θέλετε κατευθυνθῆ, ἐξηκολούθησεν ὁ γραμματεὺς, πρὸς τὰ Ἀνάκτορα καὶ θὰ διέλθετε κάτωθεν αὐτῶν εἰς τρόπον ὥστε νὰ γίνετε καταληπτοὶ ἐκεῖ ὅπου αἱ μεγαλείτεραι δυσχέρειαί πρὸς ἐπαφωρὰν τῆς γαλήνης εἰς τὴν χώραν ταύτην παρουσιάζονται.

— Εἶνε κίνδυνος ὅμως, στρατηγέ, ὑπέλαβεν ὁ ναύαρχος Τινάν, νὰ συναντήσετε καθ' ὁδὸν καὶ νὰ σᾶς ἀνακόψῃ τὸν δρόμον, τὴν ὠραίαν ἀμαζόνα.

— Θὰ ὑπερπηδήσωμεν τὸ ἐμπόδιον, ἀπήντησεν αὐθαδῶς ὁ Φορέ.

Ὁ Τινάν ἐγέλασε.

— Παράδοξος γυνή, μοῦ λέγουν, ἡ Βασίλισσα, εἶπε.

— Πλέον ἢ παράδοξος, ναύαρχέ μου, ἀπήντησεν ἰταμῶς ὁ γραμματεὺς. Εἰς αὐτὴν ὀφείλεται ὅλος αὐτὸς ὁ πάταγος.

— Ὁ Βασιλεὺς εἶνε ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κάμνουν ὅ,τι τοὺς λέγουν αἱ γυναῖκές των, εἶπεν ὁ Φορὲ περιφρονητικῶς. Μοῦ τὸ ἔλεγεν εἰς Παρισίους ὁ στρατηγὸς Καλλέργης.

Καὶ ἐνθυμηθεῖς τὸν φίλον του.

— Ἀλήθεια μὲ ἐλησμόνησεν ὁ στρατηγός.

— Σήμερον ἐλπίζω νὰ δεχθῆτε τὴν ἐπίσκεψίν του, ἀπήντησεν ὁ γραμματεὺς.

— Θὰ εἶνε εὐχάριστον τοῦτο, διότι δὲν ἐπιθυμῶ νὰ μὲ ἴδῃ εἰς Ἀθήνας ὑπὸ τὰς περιστάσεις, καθ' ἃς μοῦ εἶνε ἐπιβεβλημένον ν' ἀνέλθω αὐρίον.

— Μοῦ εἶπαν ἀκόμη, ὑπέλαβεν ὁ ναύαρχος ἐπαναφέρων τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς Βασιλίσσης, ὅτι τόσος εἶνε ὁ πόθος τῆς νὰ κυβερνᾷ ἡ ἰδία, ὥστε προτρέπει τὸν Βασιλέα νὰ μεταβαίνει εἰς ταξείδια διὰ νὰ χειρίζεται αὐτὴ τὴν ἀντιβασιλείαν. Ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς ζηλοτύπως δὲν παρέχει τὴν εὐκαιρίαν ταύτην.

Καὶ ἀναμασσῶν μαζί μὲ τὸν καπνόν, τὸν ὁποῖον ἔφερεν εἰς τὸ στόμα του, τὸ αὐτὸ ἐπιφώνημα, ἐπανέλαβε :

— Παράδοξος γυνή ! μοῦ κάμνει ἐντύπωσιν.

Καὶ γελῶν προσέθηκε :

— Μοῦ εἶπαν, ὅτι ἀγαπᾷ τὰ δένδρα. Εἰς ἀνάμνησιν θὰ φυτεύσω καὶ ἐγὼ ἐκεῖ ἓνα κήπον.

Καὶ ἔδειξεν ἔξω εἰς τὴν παραλίαν, πρὸς τὸ βάθος τοῦ λιμένος.

— Ἀφοῦ τίποτε σοβαρώτερον δὲν δύναμαι νὰ πράξω, οὔτε νὰ βομβαρδίσω ;

Γέλωτες ὑπεδέχθησαν τὴν τελευταίαν φράσιν τοῦ ναυάρχου.

Ὁ ἀξιωματικὸς τῆς φυλακῆς ἀνήγγειλεν, ὅτι ἰδιωτικὴ λέμβος φέρουσα ἐπὶ τῆς πύργης τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν ἐπλησίαζε.

— Κάμμια πρεσβεία πάλιν θὰ εἶνε, εἶπεν ὁ Φορὲ. Θ' ἀκούσωμεν νέα ψεύδη.

Ἄλλος ἀξιωματικὸς προσῆλθε.

— Διακρίνομεν Ἑλληνας ἀξιωματικούς, ἀνήγγειλε.

Μετ' ὀλίγον ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Καλλέργης μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ του ἦτο καταφανὴς εἰς ὅλους.

— Ἐρχεται ἐπισήμως ; ἠρώτησεν ὁ Φορὲ ἀνήσυχος.

Ὁ ναύαρχος ἐζήτησε τὰς διόπτρας παρὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ παρετήρησε.

— Δυστυχῶς ναί.

— Πρέπει ἄρα γε νὰ τοῦ ἀποδώσωμεν τιμὰς ;

Σύσκεψις ἐγένετο καὶ ἀπεφασίσθη ν' ἀρνηθῶν τὰς τιμὰς ταύτας.

— Αἱ φιλικαὶ σχέσεις δὲν ἐπανελήφθησαν ἐντελῶς, εἶπεν ὁ γραμματεὺς τῆς πρεσβείας. Ἐπομένως κατ' ἀνάγκην οἱ νέοι ὑπουργοὶ θὰ ὑποστοῦν ἐπ' ὀλίγον ἀκόμη τὰς συνετείας τῶν πράξεων τῶν προκατόχων των.

Ὁ Καλλέργης ἀναμένων ἐπίσημον ὑποδοχὴν, ὥχριάσεν ὅταν ἀνερχόμενος ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος δὲν ἤκουσε κανονιοβολισμοῦς.

Ὅλοι ἐμάντευσαν τὴν αἰτίαν τῆς συγκινήσεώς του, ἀλλ' ἀπέφυγον νὰ τοῦ δώσουν ἐξηγήσεις. Ἠρκέσθησαν μόνον νὰ τοῦ ἀπευθύνουν θερμοὺς λόγους φιλοφροσύνης.

Ἄλλ' ἐκεῖνος εἰς τὴν καρδίαν του ἠσθάνετο ἤδη τὸν νυχμὸν τῆς περιφρονήσεως καὶ ἐσκέπτετο, ὅτι ἐκινδύνευσε πολὺ τὴν θέσιν του. Ποῖον λόγον εἶχεν ἡ προθυμία του ν' ἀποκαλυφθῇ τόσον φίλος πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς πατρίδος, ἂν μὴ διὰ νὰ προλάβῃ κινδύνους, ὡς αὐτὸς ἐνόμιζεν, οἱ ὅποιοι ἐπεκρέμαντο κατὰ τοῦ ἔθνους ; Ἰδοῦ, ὅτι ἡ ἀντίληψις του ἤρχισε νὰ φωρᾶται ἐσφαλμένῃ. Φεῦ ! δὲν ἐπρόκειτο πλέον περὶ τοῦ πραξικοπήματος τῆς 3 Σεπτεμβρίου, οὔτε περὶ τῶν συνταγματικῶν θεσμῶν ! Κἄτι πολὺ σοβαρώτερον ὑπῆρχεν εἰς αὐτὴν τὴν τραγωδίαν, τὸ ὅποιον αὐτὸς δὲν εἶχεν ἐνοήσει ἐγκαίρως.

Τώρα ἐβλεπεν, ὅτι εἶχε παρεκκλίνει τῆς εὐθείας ὁδοῦ καὶ ὅτι ἡ παρεκκλισίς τοῦ ἔστησε παγίδα. Τώρα καὶ αὐτὸς διέκρινεν, ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε φίλους. Διότι πόσα ἐζήτουν περισσότερα οἱ

Ἡ Κατοχή

φυλ. 48

ἰνθρωποι αὐτοὶ πρὸς τοὺς ὁποῖους τὰ πάντα τὸ νέον ὑπουργεῖον ἔδιδεν ;

Ἀκαριαίως αἱ σκέψεις αὗται ἐφώτισαν ὡς ἐκτυφλωτικά ἀστραπαὶ τὴν διάνοιάν του καὶ ἐκ τῆς ταραχῆς σχεδὸν δὲν διέκρινε τοὺς ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι τοῦ ἔτεινον τὴν χεῖρα.

— Στρατηγέ, τοῦ εἶπεν ὁ Φορέ, πόσον εἶμαι εὐτυχῆς ποῦ σὰς ἐπαναβλέπω ὑστερα ἀπὸ τόσον καιρόν.

Ἐκεῖνος ἐψιθύρισε λόγους φιλοφροσύνης καὶ ἐνεσὸς ἔβλεπε περίξ.

— Πόσον χαίρω, ἐπανελάβεν ὁ Φορέ, ὅτι ἡ παρουσία σας εἰς τὸ ὑπουργεῖον προέλαβε δεινότερας συμφορὰς διὰ τὴν πατρίδα σας.

— Ἡ μικρὰ Ἑλλάς, εἶπεν ὁ ναύαρχος, μᾶς ἠνάγκαζε νὰ τὴν ἐνθυμηθῶμεν δυσμενῶς. Συνειθίσαμεν τόσον νὰ τὴν ἀγαπῶμεν. Αἱ φλόγες τοῦ Ναυαρίνου ρίπτουν ἀκόμη ζωηρὰς λάμψεις εἰς τὴν μνήμην μας.

— Θὰ ἐπεθύμουν ἐν τούτοις, στρατηγέ, εἶπεν ὁ Καλλέργης ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Φορέ, παρεξηγήσεις τινὲς νὰ ἐκλείψουν ἐκ τοῦ μέσου, ἵνα ἐπέλθῃ τελεία ἡ γαλήνη καὶ ἀποκατασταθῶσιν ἐγὼ κάρδιαι αἱ σχέσεις.

Καὶ ἐζήτησε τὴν ἀπόδοσιν τῶν κατασχεθέντων πλοίων.

— Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἀπήντησεν ὁ Φορέ, ὅσω καὶ ἂν εἶνε ἡ ἐπιθυμία μου χάριν ὑμῶν νὰ τὸ πράξω, θὰ ἦτον ἀπαράιτητος μία διπλωματικὴ συνεννόησις.

— Ὡμίλησα μετὰ τῆς Α. Ἐξοχότητος τοῦ κ. Ρουάν, εἶπεν ὁ Καλλέργης μετὰ δειλίας, καὶ μοῦ ἐζήτησε καιρὸν νὰ σκεφθῇ.

— Μὴ ἀμφιβάλλετε, ὑπέλαβεν ὁ Φορέ, ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς Α. Ἐξοχότητος θὰ εἶνε ὑπὲρ τῆς αἰτήσεώς σας.

Καὶ διὰ νὰ προειδοποιήσῃ τὴν εἰς Ἀθήνας ἐμφάνισίν του ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πολεμικῆς παρελάσεως, εἶπεν :

— Ἴσως πρόκειται ἡ αἴτησις ὑμῶν νὰ πραγματοποιηθῇ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τύπων τινῶν ἢ μᾶλλον γεγονότων, τὰ ὁποῖα ὀφεί-

λομεν νὰ θεωρήσωμεν ἀναγκαῖα, μολονότι ἴσως προξενήσουν εἰς ὑμᾶς θλιβεράν ἐντύπωσιν.

Καὶ τοῦ ὠμίλησε περὶ τῆς ἐπικειμένης στρατιωτικῆς παρελάσεως, ἐνῶ ὁ γραμματεὺς τῆς πρεσβείας ἔσπευσε νὰ διαβεβαιώσῃ, ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο ἀπηυθύνετο κατὰ τοῦ Βασιλέως, ἵνα ἀκριβῶς διευκολυνθῇ τὸ ἔργον τῆς νέας Κυβερνήσεως.

Ὁ Καλλέργης ἔφυγεν ἐκ τῆς γαλλικῆς ναυαρχίδος συντετριμμένος. Αἱ αὐταὶ ἐκεῖναι πένθιμοι σκέψεις ἤρχισαν νὰ τὸν βασανίζουν καὶ ἦδη ἐνθυμεῖτο πόσον εἶχε δίκαιον ὁ Καλλιγᾶς νὰ εἶνε μετριοπαθέστερος.

Μετὰ τὴν ἔξοδον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ὁ Φορὲ εἶπε πρὸς τὸν ναύαρχον καὶ τὸν γραμματέα τῆς πρεσβείας.

— Πρέπει νὰ τὸν βοηθήσωμεν, εἶνε πολὺ ἐκτεθειμένος.

Ὁ νεαρὸς διπλωμάτης ἀπήντησε ψυχρῶς.

— Βεβαίως νὰ τὸν βοηθήσωμεν, ἀλλ' ἐφ' ὅσον δυνάμεθα.

Τὴν ἐπομένην πρωΐαν τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς ἐτέθησαν εἰς κίνησιν. Ἐγένετο γενικὸς συναγερμὸς ὡς εἰς πόλεμον. Οἱ κάτοικοι τοῦ Πειραιῶς ἀγνοοῦντες τὰ συμβαίνοντα ὑπέθετον, ὅτι ὁ στρατὸς ἐγκατέλιπε τὸν Πειραιᾶ διὰ νὰ κατασκηνώσῃ εἰς Ἀθήνας.

Μετ' ὀλίγον διεδόθη, ὅτι ἡ ἀνοδος εἶχε τὸν τύπον ἀπλῆς ἐπιδείξεως.

— Πηγαίνουν, ἔλεγαν, νὰ φοβερίσουν τὸν Βασιλέα.

— Παίρνουν καὶ ἵππικὸ μαζὶ καὶ κανόνια.

Πράγματι τὸ στράτευμα ἦτο πλήρες κατὰ τάξιν. Ὁ στρατηγὸς Φορὲ μετ' ὅλου τοῦ ἐπιτελείου του παρηκολούθει ἔφιππος. Εἶχε τὴν ὄψιν ἀγριωπὴν. Ἐνόμιζεν ὅτι ἐβάδιζε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ εἰς Κριμαίαν ἀλλὰ μὴ βλέπων οὐδαμοῦ ἀντίστασιν, εἰμὴ περιφρονητικὰ βλέμματα, ἐπανήρχετο εἰς συναίσθησιν τῆς πραγματικότητος. Καὶ τότε ἐπανελάμβανεν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν τὸ παράπονόν του πόσον ἡδικοῖτο παραμένων εἰς αὐτὴν τὴν χώραν, ἐνῶ τώρα θὰ ἐβάδιζε κατὰ τῶν Ρώσων ἀποδεκατίζων Κοζάκους.

Ἀλλ' ὡς πολεμοχαρὲς στρατηγὸς διὰ ν' ἀνευρίσκῃ εἰς τὴν ψυ-

χὴν του ὁρμὴν θριάμβου ἐπὶ τὰ πρόσω προσεπάθησε νὰ θεωρήσῃ παραίτιον τοῦ ἀδικήματος, τὸ ὅποιον τοῦ ἐγένετο, τοὺς Βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος.

Καὶ ἤδη προσεγγίζων εἰς τὰς Ἀθήνας ἐγένετο ἀγριώτερος τὴν ὄψιν δίδων τὸν γενικὸν τόνον εἰς τὴν ἔκφρασιν τῶν μορφῶν τῶν ἀξιωματικῶν του καὶ τῶν ὀπλιτῶν. Ὄταν τὸ στράτευμα εἰσώρμησεν εἰς τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ ὁ θόρυβος ἦτο καταπληκτικὸς.

Ἐφερὲν ἐντύπων τὸν τρόμου. Τόσον ἦτον ἐξαφνικὴ καὶ ἀπροσδόκητος ἡ ἄνοδος.

Τὰ καταστήματα ἐκλείοντο ὁρμητικῶς, οἱ κάτοικοι ἐκλείοντο εἰς τὰς οἰκίας των οἱ μὲν ἀπὸ φόβου καὶ οἱ ἄλλοι ἀπὸ περιφρόνησιν.

Ὁ στρατηγὸς Φορὲ ἔδιδεν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν τὰ προστάγματα μεγαλοφώνως, ἃν ἦτο δυνατόν ὁ ἴδιος ν' ἀκούεται παρ' ὀλοκλήρου τοῦ ἐνδόξου στρατεύματός του. Καλπάζον ἐχώρει τὸ ἵππικόν καὶ ἤνοιγε τὸν δρόμον ἀνεγείρων νέφη κονιορτοῦ. Βαρὺ ἐσύρετο τὸ πυροβολικόν καὶ οἱ πεζοὶ ἐπετάχυνον τὸ βῆμα.

Ὄταν ἔφθασαν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος ἐδιπλασίασαν τὴν ὁρμὴν τῆς πορείας των. Παρέκαμψαν ταχέως τὴν σημερινὴν ὁδὸν Ὁθωνος καὶ ἀνερριχύθησαν ἐπὶ τῆς πλατείας τῶν ἀνακτόρων.

Ἐκεῖ ἐδόθη διαταγὴ νὰ θέσουν οἱ στρατιῶται λόγγην ἐφ' ὅπλου καὶ οἱ ἵππεῖς ν' ἀνασύρουν τὰ πιστόλιά των. Καὶ μὲ βῆμα ταχύ καὶ μὲ βλέμματα ὕβριστικά πρὸς τὸ λευκὸν Ἀνάκτορον καὶ μὲ τὰ πιστόλια ὑψωμένα ἀνήρχοντο πρὸς τὰ ἄνω.

Συγχρόνως ἀπὸ τῆς μικρᾶς θύρας τοῦ κήπου ὡς φαντάσματα ἐκδικήσεως, τὰ ὅποια πρὸς στιγμὴν ἀπελίθωσαν τοὺς ἐπιδρομεῖς, ἐφάνησαν ἐξερχόμενοι ἑφιπποὶ οἱ Βασιλεῖς, ἄνευ ἀκολουθίας.

Ὁ στρατηγὸς Φορὲ ἀκουσίως ἔφερε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ πηληκίου, ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ ἔμειναν ὡς εἰς ἔκστασιν. Καὶ τὸ στράτευμα ὑπὸ τὴν δύναμιν τῆς ἐμφανίσεως ἑκείνης ἐπροχώρει ὡς συντετριμμένον, ὡς μὴ δυνάμενον νὰ βαδίσῃ.

Ἡ ὁπτασία παρήλθε βραδέως. Οἱ δύο Βασιλεῖς ἐπάνω εἰς τοὺς

λευκούς των ἵππους ἐχώρησαν πρὸς τὴν λεωφόρον τὴν φέρουσαν τὸ ὄνομα τῆς Βασιλίσσης καὶ ἐξηφανίσθησαν.

Ὅταν ὁ Φορὲ συνῆλθεν, ἦτον ἐκτὸς ἑαυτοῦ. Ἦθέλησε ν' ἀλλάξῃ κατεύθυνσιν καὶ νὰ τρέξῃ ὀπίσθεν τῶν Βασιλέων. Ἀλλ' εὔρεν, ὅτι ἡ κίνησις αὕτη θὰ ἦτο γελοία, διότι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐκτελεσθῇ ἐν καιρῷ καὶ θὰ ἦτο ἐν ταύτῃ ἄσκοπος.

— Πῶς σὰς ἐφάνη; ἠρώτησε τὸν ἐπιτελάρχην του.

— Ὅμολογῶ, ὅτι δὲν τὸ ἀνέμενον, ἀπήντησεν οὗτος.

— Οὔτε ἐγώ, εἶπεν ὁ Φορὲ.

— Τί δύνανται ὅμως νὰ πράξουν; ὑπέλαβεν ἐπὶ τὸ φιλοσοφικώτερον ὁ ἐπιτελάρχης. Ἀρκεῖ, ὅτι δὲν δύνανται τίποτε.

Καὶ ὁ Φορὲ θέλων νὰ μεταπείσῃ ἑαυτὸν ἀντιθέτως τῆς ἐντυπώσεως, τὴν ὁποίαν ἀρχικῶς ἔλαβεν, εἶπεν :

— Εἶδατε πόσον ἦσαν ὠχροὶ ἐκ τοῦ φόβου;

— Δὲν εἶνε καὶ ἀστείον! εἶπε σοβαρῶς ὁ ἐπιτελάρχης.

— Πιστεύω νὰ ἐξετίμησαν, ὅτι δὲν ἀστείουμέθα.

— Ἐλπίζω νὰ ἡσθάνθησαν τὴν ἀληθῆ των θέσιν, ἐπανέλαβεν ὁ ἐπιτελάρχης.

Καὶ μετὰ μικρὰν σκέψιν.

— Ὅταν ὅμως συλλογίζωμαι τὸ κακόν, τὸ ὅποιον μᾶς κάμνουν ἀπασχολοῦντες ἐδῶ τόσῃν δυνάμει μας, νομίζω, ὅτι μόνῃ ἡ ἐκθρόνισις ἡδύνατο νὰ εἶνε ἡ δικαία τιμωρία.

— Καὶ ἐγὼ ἀρχικῶς πάντοτε αὐτὴν τὴν σκέψιν εἶχα.

Ἦδη τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς ἐχώρησαν πρὸς τὴν ὁδὸν Κηφισίας, συνοδευόμενα ἐπὶ βλέμματα ἀποτροφῆς καὶ οἴκτου τῶν θεωμένων αὐτά.

Κατόπιν ἔκαμψαν πρὸς τὴν ὁδὸν Πατησίων καὶ ἐκεῖθεν εἰσῆλθον ἐκ νέου εἰς τὴν πόλιν. Διὰ τῆς ὁδοῦ Αἰόλου κατόπιν καὶ τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ ἐπανέκαμψαν εἰς Πειραιᾶ.

ΛΑ'.

ΜΙΑ ΕΦΟΔΟΣ

Ὁ Φορὲ κατερχόμενος εἰς Πειραιᾶ ἀπέστειλε τὸν ὑπασπιστὴν του εἰς τὴν γαλλικὴν πρεσβείαν διὰ ν' ἀναγγεῖλῃ τὰ συμβάντα εἰς τὸν Ρουάν. Οὗτος ἐξανέστη καὶ πάλιν μὲ τὴν συνήθη του ὀρμητικότητα, ὅταν ἔμαθεν, ὅτι οἱ Βασιλεῖς μόνοι ἐντελῶς καὶ δι' ἀπλῆς ἐμφανίσεώς των κατώρθωσαν νὰ ἐνεργήσουν ἀντιδιαδήλωσιν.

Ὁ ὑπασπιστὴς ἐπανέλαβε τὴν γνώμην τοῦ στρατηγοῦ του :

— Μόνη ἡ ἐκθρόνισις ἡδύνατο νὰ τοὺς σωφρονίσῃ ! εἶπεν.

— Αὕτῃ ἦτο καὶ ἡ ἐπιθυμία μου, ἀπήντησεν ὁ Ρουάν. Δυστυχῶς δὲν εἰσηκούσθη εἰς ὅλα. Ἐγένετο ὑπερτίμησις διπλωματικῶν τινων ἀντιδράσεων. Ἄλλ' ὅταν εἶνε κανεῖς τόσον ἰσχυρὸς ὥς ἡμεῖς τοιαύτας πιθανότητας δὲν ὀφείλει νὰ τὰς λαμβάνῃ ὑπ' ὄψει.

Καὶ ἀφοῦ εἰσήγησε πρὸς στιγμὴν.

— Δὲν δύνασθε νὰ φαντασθῆτε, λοχαγέ μου, εἶπε, πόσον ὅλα εἶνε μισητὰ εἰς αὐτὴν τὴν χώραν ἀπὸ τοῦ Βασιλέως μέχρι τοῦ τελευταίου τῶν ἀνθρώπων. Σήμερον τὸ νέον Ὑπουργεῖον μᾶς κολακεύει, ἀλλ' εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι οἱ ὑπουργοὶ αὐτοί, οἱ ὅποιοι ἀποδοκιμάζουν τὴν πορείαν τῶν προκατόχων των, δὲν θὰ πράξουν αὔριον τὰ αὐτά ;

— Δι' αὐτὸ νομίζω, εἶπεν ὁ λοχαγός, ὅτι ἔπρεπεν ἀρχικῶς νὰ ληφθοῦν αὐστηρότατα μέτρα.

— Ἦδη ἐσκέφθην πολὺ ἂν ἔπρεπε νὰ τοὺς ἀποδώσωμεν τὰ κατασχεθέντα πλοῖα καὶ τὰ πολεμοφόδια.

— Ποτέ ! ἀνέκραξεν ἐν ὀργῇ ὁ λοχαγός. Ἄν εἶνε δυνατόν νὰ τοὺς δέσωμεν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους.

Ὁ Ρουάν ἐφάνη συμμεριζόμενος τὴν ὀργὴν τοῦ ὑπασπιστοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως ἔσπευσε νὰ τοῦ δηλώσῃ, ὅτι ἡ πολιτικὴ ἀνάγκη ἐπέβαλεν αὐτὴν τὴν ἐπιείκειαν.

— Καὶ ὅμως, παρετήρησεν ἐκεῖνος, ἡμεῖς εἰς τὴν Ἀφρικὴν δὲν ἀνεγνωρίσαμεν ποτε διάκρισιν πολιτικῆς ἀνάγκης. Εἰς τὴν ἀρχὴν πρέπει νὰ κτυπᾷ κανεὶς εἰς τὸν σωρὸν ἕως ὅτου ἰδρῶσῃ σταθερῶς τὴν ἐπιτροπὴν του.

Ὁ Ρουάν ἐσκέφθη ἐπ' ὀλίγον, ἔπειτα εἰς τόνον λύπης ἀπεκρίθη.

— Δυστυχῶς δὲν εἰμαι μόνος.

Καὶ παρεκάλεσε τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ Φορὲ νὰ διαβιβάσῃ εἰς τὸν στρατηγὸν τὴν ἐντολὴν ν' ἀποδοθῶν τὰ κατασχεθέντα πλοῖα καὶ πολεμοφόδια.

— Ἄς θεωρήσῃ τοῦτο ὁ στρατηγός, εἶπεν, ἐπιβαλλόμενον φιλοφρόνημα πρὸς τὸν ἀγαπητόν μας φίλον τὸν στρατηγὸν Καλλέργην.

— Ἐξοχος ἀνὴρ ! ἀνεφώνησεν ὁ λοχαγός μὲ τὴν ἐπιπολαιότητα τῶν χαρακτηρισμῶν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ γνῶρισμα τῶν γαλλικῶν φιλοφρονήσεων.

— Ναί, ἐπεβεβαίωσεν ὁ Ρουάν, εἶνε ὁ μόνος, ὁ ὁποῖος ἔχει τὸ σθένος ν' ἀντιμετωπίζῃ τὴν θέλησιν ἐκείνου...

— Δὲν γνωρίζετε πόσον ἐθλίβημεν ὅλοι ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος, ὑπέλαβεν ὁ ὑπασπιστής, ὅταν ἠναγκάσθημεν νὰ τὸν δεχθῶμεν ἀνεπισήμως. Ἦλθε μὲ τὴν σημαίαν ἐπὶ τῆς πύρας τῆς λέμβου του καὶ ἔπρεπε νὰ χαιρετίσωμεν τὸ ἀξίωμα του. Δυστυχῶς ἡ ἐκκρεμότης τῶν διπλωματικῶν σχέσεων ἠνάγκασε τὸν ναύαρχον νὰ στερήσῃ τὸν φίλον μας αὐτῆς τῆς διακρίσεως. Νομίζω, ὅτι τὸ ἡσθάνθη καὶ ἀπῆλθε λυπημένος.

— Ἴδού, ὅτι θὰ παρηγορηθῇ σήμερον, εἶπεν ὁ Ρουάν, μὲ τὴν ἀπόδοσιν τῶν πλοίων ἂν καὶ εἵπομεν ἤδη...

Ὁ νεαρὸς γραμματεὺς τῆς πρεσβείας εἰσῆλθε. Πονηρὸν μειδίαμα διέστελλε τὰ χεῖλη του.

— Ὅμοιάζω, εἶπεν εἰσερχόμενος, τοὺς ἀναγγέλλοντας εἰς τὰ ἀρχαῖα δράματα νέας περιπετείας. Εὐτυχῶς αὐτὴν τὴν φορὰν δὲν εἶμαι μόνος. Ἴδού καὶ ὁ κ. Ἀμποῦ...

Ὁ συγγραφεὺς τῆς «Συγχρόνου Ἑλλάδος» εἰσῆλθε γελῶν.

— Ἄλλ' αὐτὴ δὲν ἦτο ἀπλὴ παρέλασις, εἶπεν, ἦτον ἀληθὴς μάχη. Πρέπει νὰ ἰδῇτε τὴν ἐντύπωσιν ἔξω !... Τὰ παλληκάρια δὲν ἤξευραν ποῦ νὰ κρυφθοῦν.

— Ὡστε ἦτο κεραυνοβόλος ! ἀνεφώνησεν ὁ ὑπασπιστής.

— Εἰσθε εἰς τὴν ἀκριβῆ παρομοίωσιν, ἐπεβεβαίωσεν ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος.

Ἄλλ' ἤδη ὁ γραμματεὺς ἐξήγαγε καὶ πάλιν ἐν φύλλον τοῦ «Αἰῶνος».

— Εἶνε τὸ σημερινόν, εἶπε.

— Πάλιν αὐτός ; ἀνέκραξεν ὁ Ρουάν. Ὡστε δὲν ἐσωφρονίσθη ἀκόμη ;

Καὶ ἠγέρθη ἐν ὁρμῇ ἐκ τῆς θέσεώς του. Ἐσκέφθη, ὅτι ἡ ἐφημερίς αὐτὴ, ἕνεκα τῆς ὁποίας ὠργάνωσεν ὁλόκληρον πολεμικὴν διαδήλωσιν, ἔπρεπε νὰ ὑποστῇ σκληροτέραν τιμωρίαν καὶ προσεπάθησε ν' ἀνεύρῃ τὸ εἶδος αὐτῆς τῆς τιμωρίας.

Ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν γραμματέα του ἠρώτησε :

— Καὶ τί γράφει πάλιν ;

— Ὅτι ἀποτελοῦμεν τὸ αἶσχος τῆς γῆς, ὅτι μίαν ἡμέραν ἡ ἱστορία θὰ μᾶς στιγματίσῃ διὰ τὴν βάρβαρον ἡμῶν ἐπιδρομὴν, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ...

— Ὁ Αὐτοκράτωρ ; ἀνέκραξεν ὁ Ρουάν. Ὑβρίζει τὸν Αὐτοκράτορα ;

— Ὡ ! ὑπέλαβεν ὁ ὑπασπιστής τοῦ Φορὲ πλήρης σεβασμοῦ.

— Δὲν γνωρίζετε, λοχαγέ μου, ὑπέλαβεν ὁ Ἀμποῦ ποῖα καθάρ-

ματα γράφουν τὰς ἐφημερίδας ἐδῶ. Ἀφοῦ ἔχουν ὡς ἀξίωμα : ἡ ὑποῦργημα μοῦ δίδεις ἡ ἐφημερίδα βγάζω.

— Ὡστε εἶνε ἐπικίνδunami ἄνθρωποι ! ἀνεφώνησεν ὁ λοχαγός.

— Λησται τῆς πέννας ! ἀπήντησεν ὁ Ἀμποῦ.

Καὶ ἔσπευσε νὰ προσθέσῃ :

— Διότι τὴν χώραν αὐτὴν μόνον λησται κατοικοῦν. Πρὸς διακρίσιν πρέπει νὰ τοὺς ἀποκαλῇ κανεῖς ληστὰς τῆς πάλας, ληστὰς τῆς πέννας, ληστὰς τοῦ ράσου...

— Καὶ διατί ὄχι καὶ ληστὰς τοῦ Θρόνου; συνεπλήρωσεν ὁ Ρουάν.

Ὁ Ἀμποῦ ἐφάνη καταγοητευμένος.

— Οὐδέποτε, ἐξοχώτατε, εἶπεν, ἤκουσα ὠραιότερον χαρακτηρισμόν.

— Δώσατέ μοι τὴν ἐφημερίδα αὐτὴν ! ἀνέκραξεν αἰφνης ὁ Ρουάν καὶ ἔρριπεν ἐν βλέμμα, μεθ' ὃ ἀνέκραξεν : Ἀλλ' αὐτοὶ ὑβρίζουν θεῖα καὶ ἀνθρώπινα, ὑβρίζουν τὸν Αὐτοκράτορα.

— Ἐξοχώτατε, ὑπέλαβεν ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Φορέ, δύναμαι νὰ σὰς παρακαλέσω ν' ἀναλάβω ἐγὼ τὴν τιμωρίαν αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ;

— Θὰ σὰς εἶμαι λίαν εὐγνώμων ! ἀπήντησεν ὁ Ρουάν.

— Ἴδου ἡ σκέψις μου ! εἶπεν ὁ λοχαγός. Ἀφαιρέσατε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς τὰ μέσα τῆς ὕβρεως καὶ νὰ εἰσθε βέβαιαι, ὅτι δὲν δύνανται πλέον νὰ ὑβρίσουν· εἶνε ὡς νὰ τοὺς ἀφαιρῇ κανεῖς τὴν γλῶσσαν.

— Ἐννοῶ, ἐννοῶ, διέκοψεν ὁ Ἀμποῦ, μαντεύων τὰς σκέψεις τοῦ λοχαγοῦ.

— Καὶ ποῖα εἶνε τὰ μέσα αὐτά ; ἠρώτησεν ἀφελῶς ὁ νεαρὸς γραμματεὺς.

— Τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα καὶ τὸ πιεστήριον.

— Λαμπρά ἰδέα ! ἀνεφώνησεν ὁ Ρουάν. Ἐλπίζω, κύριε λοχαγέ, νὰ τὴν ὑποβάλετε εἰς τὸν στρατηγὸν καὶ νὰ μὴ διστάσῃ νὰ σὰς περιβάλῃ μετὰ τὴν δέουσαν ἀρμοδιότητα.

— Θὰ γελάσωμεν, εἶπεν ὁ γραμματεὺς τριῶν τὰς χεῖρας ἐκ χαρᾶς. Τὸν γνωρίζω τὸν κύριον αὐτόν.

— Καὶ ἐγώ, ὑπέλαθεν ὁ Ἀμποῦ. Εἶνε ἀπὸ τοὺς ἐξημμένους πατριώτας, ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι φαντάζονται, ὅτι ἡ προγονικὴ κληρονομία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων περιλαμβάνει τὰ δύο ἡμισφαίρια... Δὲν ἀναγνωρίζει καὶ μίαν ξένην φυλὴν εἰς τὸν Αἴμον, οὔτε Μολδοβλάχους, οὔτε Σέρβους, οὔτε Βουλγάρους. Ἀνευρίσκει μετὰ σταθερᾶς πεποιθήσεως καὶ ἀκριβολογίας τὰ ὅρια τοῦ κράτους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ δὲν τὸ ἔχει τίποτε νὰ σᾶς εἰπῇ, ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ φθάσῃ ἐκ νέου μέχρι τῶν Ἰνδιῶν.

Γέλωτες ὑπεδέχθησαν τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς «Συγχρόνου Ἑλλάδος», ἐξηκολούθησεν :

— Ἐχει τόσην ποιητικὴν ἀντίληψιν τῆς πολιτικῆς, ὥστε μόνον ὁ τρόπος, τὸν ὁποῖον ἐπρότεινεν ὁ κ. λοχαγός, δύναται νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν πραγματικότητα. Τότε θὰ πεισθῇ, ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶνε καὶ θὰ εἶνε πάντοτε ἐν μικρὸν Κράτος, τὸ ὁποῖον ὀφείλει σεβασμὸν καὶ εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς εὐεργέτας του.

Καὶ μετὰ σοβαρότητος :

— Πόσα δὲν ἐπράξαμεν δι' αὐτοὺς τοὺς ἀχαρίστους ;

— Μοῦ εἶπαν, ὑπέλαθεν ὁ λοχαγός, ὅτι οἱ παυθέντες ὑπασπισταὶ τοῦ Βασιλέως ἦσαν ὅλοι λησταί.

Ὁ Ἀμποῦ ἐνθυμήθη τὸν Χατζηπέτρον καὶ ἡ ἀνάμνησις αὐτῇ τοῦ ἔφερε τρόμον.

— Πῶς δὲν τὸ γνωρίζετε, λοχαγέ ; ἐπιβεβαίωσε λησταὶ καὶ πειραταί. Τὸ νεοελληνικὸν πάνθεον, τὸ ὁποῖον ἂν ἐπισκεφθῇτε ποτε τὰ ἀνάκτορα θὰ ἰδῇτε κακοζωγραφισμένον ἀπὸ τὸν χρωστῆρα βαυαροῦ ζωγράφου, περιλαμβάνει τοιαύτας μορφάς. Ἀσήμαντα γεγονότα ἢ ποίησις τὰ ἐξωραΐσει καὶ τὴν σημερινὴν δυστυχίαν τὴν ὀφείλομεν δυστυχῶς εἰς ὅχι ὀλίγους ποιητάς μας. Ὁ ποιητὴς τῶν «Ἀνατολικῶν», τὸν ὁποῖον δὲν γνωρίζω ἂν ὑμεῖς θαυμάζετε καὶ κατὰ πόσον, ἀλλὰ πρὸς τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἔχω πολλὰς ἐπιφυλάξεις, ὑπῆρξε μετὰ τοῦ Ἀνδρέα Σενιὲ ὁ κυριώτερος αὐτουργὸς αὐτῆς τῆς δυστυχίας.

Τοὺς ἀμφιβόλους αὐτοὺς ἥρωας μιᾶς κακοχωνεύτου ποιήσεως εἴμεθα καταδικασμένοι ἡμεῖς ἐδῶ νὰ βλέπωμεν μετὰ θαυμασμοῦ. Ἀλλ' ὅταν ἐρευνῶμεν μετὰ προσοχῆς εἰς τὰ ἄθλα αὐτῶν ἀνευρίσκομεν περισσοτέρας ληστείας καὶ πειρατείας ἢ ἡρωϊκὰς πράξεις.

— Τὸ περίφημον 21 των, διέκοψεν ὁ νεαρὸς γραμματεὺς, εἶνε μίᾳ σειρᾷ τοιούτων ἄθλων.

— Τὸ δὲ περιεργότερον, ἐξηκολούθησεν ὁ Ἀμποῦ, ὅτι ἀπὸ τοὺς ἥρωας, οἱ ὅποιοι ὡς χθὲς περιστοιχίζον τὸν Βασιλέα, οἱ περισσότεροι δὲν ἔρριψαν οὔτε μίᾳ τουφεκιᾷ καὶ τὸν ἐχθρὸν τὸν ἐγνώρισαν εἰς τὸν τρόμον τῆς φυγῆς. Ἀλλ' αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὸν Βασιλέα ὡς ὄργανα τῆς φιλοδοξίας του. Φαντάζεσθε τὴν διπλὴν ἀπάτην. Αὐτοὶ νὰ ἐξαπατοῦν τὸν Βασιλέα κλέπτοντες καὶ ὀργιάζοντες, αὐτὸς νὰ θέλῃ νὰ βλέπῃ ἥρωας ἐν τῷ προσώπῳ των καὶ νὰ ἐξαπατᾷ τὸν λαόν.

— Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ κινήματος, διέκοψεν ὁ γραμματεὺς, ὑπασπιστὴς ὢν τοῦ Βασιλέως εἶνε ἐν ταύτῃ ἀρχηγὸς ληστρικῆς συμμορίας.

— Καὶ ποῦ ἐδρεύει ἡ συμμορία αὕτη; ἠρώτησε σοβαρῶς ὁ λοχαγὸς ἑτοιμος νὰ τὴν καταδιώξῃ.

— Πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐπεβεβαίωσεν ὁ Ἀμποῦ. Συνήθως ὅμως τὸ μὲν θέρος νέμεται τὴν Θεσσαλίαν, τὸν δὲ χειμῶνα λυμαίνεται τὴν Ἀττικὴν καὶ τὰς πέριξ ἐπαρχίας.

Τὸ βλέμμα τοῦ Γάλλου λοχαγοῦ ἐξηγριώθη.

— Ὑπάρχουν λησταὶ ἐδῶ εἰς τὴν Ἀττικὴν; ἀνεφώνησεν.

Ὁ Ρουάν ἐγέλασε :

— Τὸ ἀγνοεῖτε, λοχαγέ;

— Ποτὲ δὲν ἠδυνάμην νὰ τὸ φαντασθῶ!

— Λησταὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ὑμηττοῦ, ἐξηκολούθησεν ὁ Ἀμποῦ, λησταὶ εἰς τὸν ἐλαιῶνα καὶ ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς...

— Πράγματι, ὑπέλαβε σοβαρῶς ὁ Ρουάν, ἐπιστήσατε τὴν προ-

σοχήν τῶν ἀξιωματικῶν σας, τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν πληρωμάτων τοῦ στόλου, ὅταν ἀνέρχονται εἰς Ἀθήνας.

— Ἄ ! ἔκαμεν ὁ λοχαγός, νομίζετε, ὅτι δύνανται νὰ ἔχουν αὐτὸ τὸ θράσος ;

— Λησταί, ἐπέμεινεν ὁ Ἀμποῦ, καὶ μέσα εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἡρώων... Ὅσαι ληστεῖαι συμβαίνουν εἰς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος, ἀπὸ ἐδῶ ἔχουν τὰς ἐμπνεύσεις των καὶ ἐδῶ συλλέγονται τὰ λάφυρά των. Οἱ λησταί τοῦ Χατζηπέτρου ἀριθμοῦν πολλὰς τοιαύτας ἐπιτυχίας. Δὲν φειδονται κανενός, ὅταν τοὺς ἔχωμεν ἐδῶ πλησίον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ μόνον τοὺς Βασιλεῖς, ὅταν τοὺς συναντοῦν ἔξω δὲν πειράζουν. Βλέπετε, ὅτι ἡ πολιτικὴ τοῦ Βασιλέως καὶ ὡς πρὸ τὸ ζήτημα αὐτὸ ὑπῆρξεν ἰδιοτελής.

Ὁ Γάλλος λοχαγός ἐφαίνετο κατάπληκτος ἐκ τῶν ἀφηγήσεων τούτων.

— Ν' ἀναλάβωμεν ἡμεῖς νὰ τοὺς δώσωμεν ἓν καλὸν μάθημα, ἀνέκραξε.

— Δὲν ἀξίζει τὸν κόπον, εἶπε γελῶν ὁ γραμματεὺς, νὰ προσφέρωμεν ἡμεῖς τοιαύτην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ἀχάριστον αὐτὴν χώραν.

— Καὶ νομίζω, εἶπεν ὁ Ἀμποῦ, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν εἶνε ἄξιοι αὐτῆς τῆς ὑπηρεσίας, μολονότι ἐγὼ ὑπέφερα ἐκ τῆς ληστείας...

— Σεῖς ; ἠρώτησεν ὁ λοχαγός μετ' ἐνδιαφέροντος.

— Ναί, ἐγώ, ἀπήντησε μετὰ σοβαρότητος ὁ Ἀμποῦ, ἐν μέσαις Ἀθήναις ἓνα βράδυ μοῦ ἐπετέθη ὁ Χατζηπέτρος...

— Αὐτοπροσώπως ; ἠρώτησεν ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Φορέ.

— Αὐτὸς ὁ ἴδιος !...

— Καὶ σὰς ἐλήστευσε ;

— Βῦτοχῶς δὲν ἐπρόλαβε, τοῦ ἀντέταξαν γενναίαν ἀμυναν.

Ὁ γραμματεὺς, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε τὰ πάντα, ἠναγκάσθη ἐκ λόγων φιλοφροσύνης νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν ἀφήγησιν τοῦ συγγραφέως τῆς «Συγχρόνου Ἑλλάδος».

— Ὁ κ. Ἀμποῦ, εἶπεν, ἐκινδύνευσε σοβαρῶς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν μίαν νύκτα. Χάρις ὅμως εἰς τὴν γενναϊότητά του ἐσώθη.

Ὁ Γάλλος λοχαγός ἐλάμβανεν ἤδη ζωηρόν ενδιαφέρον περὶ τῆς αὐλῆς τοῦ Βασιλέως.

— Καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτό, τὸ ὅποιον φέρει ὁ Βασιλεὺς, τί παράδοξον ἔνδυμα εἶνε ;

— Εἶνε τὸ ἐθνικὸν ἔνδυμα, ἀπήντησεν ὁ Ἀμποῦ. Βλέπετε καὶ εἰς αὐτὸ ἀκόμη ὁ Βασιλεὺς ἐφάνη ἐπιτήδειος δημαγωγός καὶ φαντασθῆτε μὲ ποίαν ὑποκρισίαν ὁ βαυαρὸς αὐτὸς προσποιεῖται τὸν Μάρκον Μπότσαρην καὶ τὸν Κολοκοτρώνην.

— Ὡστε δὲν αἰσθάνεται, ἠρώτησεν ὁ λοχαγός, ὅσα λέγει καὶ ὅσα πράττει ;

— Πᾶν ἄλλο ! εἶπεν ὁ Ρουάν. Μὴ ἔχων διάδοχον νομίζει, ὅτι διὰ τῆς ὑποκρισίας αὐτῆς θὰ συνδεθῇ στενωτέρον μὲ τὸν τόπον.

— Καὶ τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς δὲν θὰ λυθῇ ; ἠρώτησεν ὁ λοχαγός.

— Ἡ Βασίλισσα προσπαθεῖ νὰ φέρῃ τὸν ἀδελφόν της, ὑπέλαβεν ὁ Ρουάν. Ἀλλ' ὑπάρχουν ἀξιώσεις εἰς τὴν χώραν νὰ εἶνε ὁμόθυρος. Τοῦτο ὑπῆρξε πάντοτε καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς Ρωσσίας.

Καὶ ἀφυπνίσας κοιμισμένην του σκέψιν.

— Ἀς ἐλπίσωμεν, εἶπεν, ὅτι τὸ ζήτημα ὅσῳ μένει ἐκκρεμές τόσῳ ἀπειλεῖ νὰ ἔχῃ τὸ βασιλικὸν αὐτὸ ζεῦγος μετέωρον εἰς τὴν χώραν. Αὐτὴ εἶνε καὶ ἡ γνώμη τῆς Α. Ἐξοχότητος τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας.

— Τὸ πρᾶγμα εἶνε καταφανὲς ἀφ' ἑαυτοῦ ! παρατήρησεν ὁ Γάλλος λοχαγός.

Μεθ' ὃ ἠρώτησε :

— Καὶ ἡ αὐλὴ τῆς Βασιλίσσης ; Μοῦ εἶπαν, ὅτι ἔχει ὠραίας κυρίας.

— Ὁραίας μουμίας ! εἶπεν ὁ Ἀμποῦ. Μαζὶ τῶν δὲν ἠμπορεῖτε ν' ἀνταλλάξετε περισσότερον τῶν δύο λέξεων. Εἶνε σεμνότηφοι, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ιδιότητος αὐτῆς δὲν ἠξεύρουν ἀπολύτως τίποτε. Μόνον περὶ μαγειρικῆς ἴσως εἶνε ἱκαναὶ νὰ εἰς ὁμιλήσουν. Καὶ ἡ

Βασίλισσα προθύμως δέχεται τὴν ἀνιαράν των συνοδείαν, ἀρκεῖ ὁ κόσμος νὰ πιστεύῃ, ὅτι ἀγαπᾷ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡδὴ ἐπλησίαζε μεσημβρία. Ὁ ὑπασπιστὴς ἠγέρθη.

— Μὲ πολλήν μου λύπην, εἶπεν, ἀποχωρίζομαι μιᾶς τόσῃ σεβαστῆς ὁμηγύρεως. Ἀλλ' ἡ ὑπηρεσία μὲ καλεῖ.

— Μὴ λησμονήσετε τὸν ἐφημεριδογράφον μας ! εἶπε γελῶν.

— Ἐστὲ ἡσυχος, ὅτι ἐντὸς τῆς αὔριον θὰ λάβετε περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις, ἀπήντησεν ὁ λοχαγός.

Καὶ ἀπῆλθεν.

Ἡδὴ εἰς τὸν Πειραιᾶ ἦτο πρόγευμα ἐπὶ τῆς γαλλικῆς ναυαρχίδος. Εἶχον κληθῆ ὅλοι οἱ κυβερνήται τῆς γαλλικῆς μοίρας. Ὁ στρατηγὸς Φορὲ ἐπρόλαβεν ἐγκαίρως ἐκ τῆς ἐκστρατείας του νὰ συμμετάσχῃ τοῦ προγεύματος. Πνεῦμα φαιδρότητας ἐκυριάρχει.

Ὁ ναύαρχος Τινὰν ἦτο ὁ βασιλεὺς αὐτῆς τῆς στωμυλίας. Δὲν ἔπαυε νὰ πειραζῇ τὸν στρατηγὸν Φορὲ καὶ διὰ τῆς χονδρῆς του εἰρωνείας νὰ τοῦ ἀφαιρῇ βέλη ἐκ τῆς φαρέτρας του.

— Ὁ στρατηγός, ἔλεγεν, ἔχει τοῦλάχιστον εἰς τὸ ἐνεργητικόν του μίαν ἐκστρατείαν.

— Δὲν πιστεύω, ναύαρχε, μίαν μόνον, ἀπῆντα ἐκεῖνος πειραζόμενος.

— Μίαν ἐν Ἑλλάδι, ἔσπευσε νὰ ἐπανορθώσῃ ὁ ναύαρχος, τὴν σημερινήν.

Καὶ ἐν μέσῳ τῶν γελῶτων τῶν παρισταμένων καὶ αὐτοῦ τοῦ Φορὲ ἐπανελάμβανε στερεοτύπως :

— Ἐγὼ νὰ μὴ ρίξω οὔτε μία κανονιά κατὰ τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου ;

Καὶ ἀνευρίσκων ἐν ἑαυτῷ γενναϊότερα αἰσθήματα.

— Τώρα ἀναγνωρίζω, κύριοι, ὅτι ὁ τρόπος τῆς ἐκστρατείας μας κατὰ τῶν ἐλληνικῶν πλοίων δὲν ἦτο ὁ ἡρωϊκώτερος.

— Μὴ τὸ λέγετε αὐτὸ ναύαρχε, εἶπεν εἰς ἐκ τῶν κυβερνητῶν. Ἐχομεν νὰ κάμωμεν μὲ πειρατάς.

— Καὶ πῶς διάγουν οἱ αἰχμάλωτοί μας ; ἠρώτησεν ὁ ναύαρχος.

— Ἡσύχως, ἀπήντησεν ὁ κυβερνήτης τοῦ «Βολταίρου». Φαίνονται μελαγχολικοὶ καὶ ἀποφεύγουν νὰ ὁμιλοῦν μὲ τοὺς ναύτας μας.

— Λοιπόν, στρατηγέ, ἐπανελάβεν ἐπίτηδες ὁ ναύαρχος, ἐμείνατε εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς ἐκστρατείας σας ;

Ὁ Φορὲ σοβαρὸς ἐσιώπησεν. Ἄλλ' ὁ ναύαρχος τὸν παρεκάλεσε ν' ἀφηγηθῇ λεπτομερῶς τὰς ἐντυπώσεις του.

Ἐνῷ ἐκεῖνος ἤρχισε τὴν ἀφήγησίν του ὁμιλῶν ἰδίως περὶ τοῦ τρόμου, τὸν ὁποῖον ἠσθάνθη ὅτι ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς κατοίκους, ὁ ὑπασπιστὴς του ἀφίχθη.

— Τόσον ἐνωρίς, λοχαγέ, ἠρώτησεν ὁ Φορὲ.

— Εὐρίσκετε ὅτι ἦλθα ἐνωρίς ;

Εἶχε τὸ ὕφος τεταραγμένον.

— Ἀλλὰ τί ἔχετε λοιπόν ; Μοῦ φαίνεται ἀγήσυχος.

— Λησταί ! ἀπήντησεν ἐκεῖνος.

— Λησταί ποῦ ; ἀνέκραξεν ὁ ναύαρχος καὶ ἐκύτταζε γύρω τὴν θάλασσαν.

— Παντοῦ, ναύαρχέ μου, εἰς ὅλην τὴν Ἀττικὴν πῶς δὲν τὸ γνωρίζετε ;

Ὅλοι ἤρχισαν νὰ βλέπουν ἐκπληκτοὶ τὸν ὑπασπιστήν.

— Μὰς διηγείσθε τωρινὴν ὑπόθεσιν ἠρώτησεν ὁ ναύαρχος, ἥ ἀφηγεῖσθε ἱστορίαν ;

— Ναύαρχέ μου, ἀπήντησεν ὁ ὑπασπιστὴς τοὺς εἶδα.

— Τοὺς ληστές ;

— Ναί, τοὺς ληστές καὶ τὸν ἀρχηγὸν των μάλιστα, τὸν Χατζηπέτρον, τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ Βασιλέως.

Ὁ ναύαρχος συστέλλων τὰ χεῖλη του ἐκύτταζε γύρω τοὺς κυβερνήτας του, ἔπειτα μὴ δυνάμενος νὰ συγκρατήσῃ τοὺς γέλωτάς του.

— Ἀστειεύεσθε, λοχαγέ ; ἀνεφώνησε.

Ἄλλ' ὁ λοχαγὸς ἐπέμενε.

— Τοὺς εἶδα, εἶπεν, εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου, ἐπερνοῦσαν ἕνα

ἀμπέλι, εἶχαν τὰ ὄπλα περασμένα ἀπὸ τοὺς ὧμους των καὶ μὲ ἐκύτταζαν ὑπόπτως. Ἐμπρὸς ἐβάδιζεν ἕνας ὑψηλὸς μὲ μεγάλα μουστάκια, ἦτον ὁ ἀρχηγὸς των, ὁ Χατζηπέτρος.

— Εἰσθε βέβαιος, ἠρώτησε καὶ πάλιν ὁ ναύαρχος, ὅτι ἦτο ὁ Χατζηπέτρος ;

— Καὶ ποῖος ἄλλος ἡμπορεῖ νὰ εἶνε ; ἀνεφώνησεν ὁ λοχαγός. Εἰς τὴν πρεσβείαν ἐπληροφορήθην, ὅτι αὐτὸς γυρίζει μὲ ληστὰς τὴν Ἀττικὴν.

Ὁ ναύαρχος ἤρχισε ν' ἀνησυχῇ σοβαρῶς περὶ τοῦ νεαροῦ λοχαγοῦ.

— Θὰ εἰσθε, εἶπεν, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν ἀφηγήσεων περὶ ληστῶν...

— Τότε τί ἐχρειάζοντο τὰ ὄπλα, τὰ ὅποια ἔφεραν, διεμαρτυρήθη ὁ λοχαγός, ἐὰν δὲν ἦσαν λησταί ;

— Ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅλοι εἰς τὴν Ἑλλάδα ὀπλοφοροῦν ;

— Δὲν εἶνε ὁμοῦ καὶ ἀπίθανον περὶ τοῦ Χατζηπέτρου, εἶπεν ὁ στρατηγὸς Φορέ. Τώρα ποῦ δὲν ἐκπληροῖ πλέον τὰ ὑψηλά του καθήκοντα εἰς τὰ Ἀνάκτορα. δὲν εἶνε ποσῶς ἀπίθανον νὰ ἐπεδόθη εἰς τὰς παλαιὰς του ἀσχολίας.

— Τὰς ὁποίας ποτὲ δὲν παρήτησε, προσέθεσεν ὁ λοχαγός.

Καὶ ἔσπευσε νὰ μεταδώσῃ τὴν σύστασιν, τὴν ὁποίαν ἤκουσεν εἰς τὴν γαλλικὴν πρεσβείαν, ὅτι οἱ ἀξιωματικοί, οἱ στρατιῶται καὶ τὰ πληρώματα ἀνερχόμενοι εἰς Ἀθήνας καὶ κατερχόμενοι ὤφειλον νὰ προσέχουν νὰ μὴ περιπέσουν εἰς χεῖρας ληστῶν.

Ὁ ναύαρχος ἐπέμεινε τῶρα ζητῶν περισσοτέρας πληροφορίας περὶ τοῦ ἐπεισοδίου.

— Ἀντελήφθητε, λοχαγέ, ἠρώτησεν, ὅτι εἶχαν πρόθεσιν νὰ σᾶς βλάψουν ;

— Τοῦτο δὲν δύναμει νὰ σᾶς τὸ διαβεβαιώσω, ἀλλ' ὅτι μὲ ἐκύτταζαν μὲ ἄγρια βλέμματα εἶνε βέβαιοι.

— Πόσοι ἦσαν περίπου ;

— Τέσσαρες καὶ ὁ ἀρχηγὸς των πέντε.

Σιγὴ ἐπεκράτησεν, ἡ ὁποία ἀπέκρυπτεν ἐρώτησιν τοῦ ναυάρχου

τείνουσαν νὰ ἐξακριβώσῃ περὶ τοῦ πῶς ὁ λοχαγὸς δὲν ἐφώρμησε νὰ τοὺς καταδιώξῃ. Ἀλλὰ τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν ἐπρόλαβεν ἀπάντησις τοῦ λοχαγοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη ἀνακτῆσαι τὸ ἀριπρεπὲς ἥθός του.

— Πρὸς στιγμὴν, εἶπε, μοῦ ἤλθε νὰ κεντρίσω τὸν ἵππον μου καὶ νὰ ὀρμήσω κατ' ἐπάνω των· ἀλλ' ἐσκέφθην, ὅτι δὲν θὰ ἦτο φρόνιμον ἀφοῦ ἤμην μόνος.

— Καλὰ ἐκάματε, λοχαγέ! ἀνεφώνησεν εἰς ἐπιδοκιμαστικὸν τόνον ὁ στρατηγός.

— Πελὺ καλὰ ἐκάματε! ἐπανέλαβε καὶ ὁ ναύαρχος οὐχὶ ὁμοῦς ἀνευ ἐλαφροῦς εἰρωνείας.

Καὶ ὑψῶν τὸ κύπελλον εἶπεν :

— Εἰς ὑγείαν σας, λοχαγέ.

Τότε ὁ λοχαγὸς ἀνεκοίνωσεν ὅλα τὰ λεχθέντα παρὰ τοῦ Ρουάν, ὠμίλησε περὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν κατασχεθέντων πλοίων, καὶ περὶ τῆς ἐντολῆς, τὴν ὁποῖαν εἶχε νὰ τιμωρήσῃ σκληρῶς τὴν ἐφημερίδα «Αἰῶνα».

Ὁ στρατηγὸς Φορὲ ἦτο εἰς τὸ στοιχεῖόν του.

— Παραλαβετε, ἔλεγε, λοχαγέ, ὅσους ἀνδρας θέλετε μὲ πελέκεις καὶ βαδίζατε κατὰ τῶν γραφείων τοῦ ἀναισχύοντος αὐτοῦ καὶ μὴ ἀφήσετε τίποτε εἰς τὴν θέσιν του.

Ὁ ναύαρχος δὲν ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τοὺς γέλωτάς του.

— Νέαν καὶ πάλιν ἐκστρατεῖαν, εἶπεν εἰς ὑγείαν σας, στρατηγέ!

Καὶ ἔφερεν εἰς τὰ χεῖλη ἓνα ποτήρι μπορντώ. Πρὸ τοῦ δὲ δυνηθῆν' ἀφαρπάσῃ ἐντελῶς τὴν τραγικὴν σόβαρότητα τοῦ ἀμέσως ἐξαγριωθέντος στρατηγοῦ.

— Βεβαίως, ὑπέλαβε, θὰ συλλάβετε καὶ τὸν ἴδιον.

— Βεβαίως, ἀνέκραξεν ὁ στρατηγὸς ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν ὑπασπιστὴν του, προσέξατε νὰ μὴ σᾶς διαφύγῃ.

— Αὐτὸν τὸν θέλω ἐγώ, εἶπε μὲ ἀληθινὴν κακεντρέχειαν ὁ ναύαρχος, νὰ τὸν κρεμάσω πίσω στὴν ἀντένα· ἔχω ἰδιαίτεράν σημασίαν εἰς τοὺς ἐφημεριδογράφους.

Αἱ μικραὶ προπόσεις διεδέχοντο ἀλλήλας. Τὸ εὐθυμον πνεῦμα τοῦ ναυάρχου ὑπερέβη ταχέως τὰ ὅρια τῆς νηφαλιότητος, παρέσυρε δὲ καὶ τοὺς ἄλλους.

Τὰ ὀνόματα τῶν Βασιλέων τῆς Ἑλλάδος εὐρέθησαν μετ' ὀλίγον εἰς τὰ στόματα ὅλων καὶ αἱ εἰρωνικαὶ ἐκφράσεις καὶ αἱ ὕβρεις καὶ οἱ σαρκασμοὶ ἤρχισαν. Ἡ οἶνοποσία κατόπιν συνετέλεσε νὰ ἐκλείψῃ καὶ τὸ τελευταῖον πρόσχημα εὐλαβείας.

Τὴν ἐπαύριον πρωτὶ ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Φορὲ τεθείς ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς διμοιρίας στρατιωτῶν τοῦ μηχανικοῦ, ὠπλισμένων διὰ πελέκων, ἀνῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ κατευθυνθεὶς εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦ «Αἰῶνος» κατέστρεψε τὸ πιεστήριον, συνέλαβε δὲ καὶ τὸν διευθυντὴν καὶ συντάκτην Φιλήμονα.

ΑΒ'.

ΚΑΝΑΡΗΣ

Ὁ ναύαρχος Κανάρης ἦτον ἀπηλπισμένος. Δὲν ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ, ὅτι ἡ ὑποχώρησις, τὴν ὁποίαν ἔκαμνεν εἰς τὰ βαθύτερα αἰσθήματά του, δὲν θ' ἀνεγνωρίζετο ἀμέσως καὶ ὅτι θὰ ὑφίστατο τὸ θέαμα τόσων ταπεινώσεων.

Ὁ ἥρως τῆς Τενέδου, ἀνεφαίνετο καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς μετὰ περιωρισμένα τώρα ἰδανικὰ πολιτικῆς καθημερινῆς διαπάλης. Ἡ ἐρημικὴ του, ἡ ὠραία του ἔπαυσις κάτω ἀπὸ τὰ ὕψηλά δένδρα, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τὸν στεγάζῃ ἀδρανοῦντα ὀνειροπόλον μιᾶς μεγάλης δημιουργίας, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπιτελέσει. Ἡ ζωὴ ἐπλημμύριζεν εἰς τὰ στήθη του, ἐζήτει διέξοδον. Ἀνὴρ τῆς δράσεως, δὲν εἶχε τὴν φιλοσοφικὴν δύναμιν τῆς ἐν καιρῷ ἀδρανείας, τῆς ἐπικαί-

ρου ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἐξαφανίσεως, ἀλλὰ συγκατένευσε νὰ ὑποδυθῇ ἕνεκα τῆς ἐπιτακτικῆς αὐτῆς ἀναγκῆς ὑποδεέστερον πρόσωπον.

Ἄλλ' ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων ἀνεδείκνυε καὶ πάλιν αὐτὸν ἥρωα ἐν τῇ πτώσει τῆς ὑποκρίσεως. Δὲν ἦτο ὀδυνηρὸν δι' αὐτόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώριζε τὸν φόβον, νὰ ὑποχωρήσῃ πρῶτος πρὸ τῆς ξενικῆς βίας, ἵνα σώσῃ, ὡς ἐνόμιζε, τὴν πατρίδα του ἐκ μεγαλειτέρας καταστροφῆς καὶ ὑποχωρῶν νὰ βλέπῃ τὴν βίαν ταύτην ἐκδηλουμένην αὐθαδέστερον ;

Μὲ τὰς σκέψεις αὐτὰς ἐκάθητο τὴν πρωΐαν ἐκείνην ἀδημονῶν ἐν τῇ γραφείῳ του εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν :

Ἦτο ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἐγένετο ἡ παρέλασις τῶν ξένων. Ἀδύνατον ἦτο νὰ φαντασθῇ ποῖον νόημα πλέον εἶχε τὸ βάρβαρον αὐτὸ μέτρον. Ὁ ὑπασπιστὴς του τοῦ ἀφηγήθη τὰ συμβάντα, τὴν κάτωθεν τῶν Ἀνακτόρων ὑπὸ τὰ παράθυρα τοῦ Βασιλέως διδοῦν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ μὲ τοὺς ἵππους ἔχοντας τὰ πιστόλια ὑψωμένα, μὲ τοὺς στρατιώτας πεζοὺς φέροντας τὴν λόγχην.

Καὶ ὅτε οἱ πρέσβεις ἐφρόντιζον νὰ τὸν εἰδοποιοῦν, ὅτι ἡ βία αὕτη ἐξεδηλοῦτο προσωπικῶς κατὰ τοῦ Βασιλέως, τόσον ἡσθάνετο μεγαλειτέραν ἀπέχθειαν καὶ ἀποστροφὴν πρὸς αὐτούς.

— Βασιλεὺς καὶ Κυβέρνησις, τοὺς ἔλεγεν, εἴμεθα ἓνα. Ἡμεῖς δὲν ἤλθομεν εἰς τὰ πράγματα διὰ ν' ἀφήσωμεν τὸν Βασιλέα μόνον καὶ ἀπροστάτευτον. Ἐπὶ τέλους τί ζητεῖτε περισσότερα ; Σὰς ἐδώσαμεν τὸν λόγον μας νὰ ἡσυχάσωμεν, διότι γνωρίζομεν, ὅτι δὲν ἡμποροῦμεν νὰ πολεμήσουμε μαζὶ σας. Φανήτε καὶ σεῖς ἴσοι πρὸς τὴν καλὴν μας πίστιν.

Καὶ ἐξήτει τὰ κατασχεθέντα πλοῖα, καὶ προσεπάθει νὰ τοὺς πείσῃ νὰ περιστείλουν τὰς ταπεινωτικὰς ἐκδηλώσεις, νὰ φύγουν μίαν ὥραν ἐνωρίτερον. Ἄλλ' ἐκεῖνοι ἔμενον ἀνένδοτοι, περὶ ὑποχωρήσεως τῶν στρατευμάτων οὔτε ν' ἀκούουν ἤθελον καὶ ἂν προέβαινον εἰς ὑποχωρήσεις, τὸ ἔπραττον βραθυρὰ καὶ κατ' ὀλίγον, ἐνδίδοντες οὐχὶ εἰς τὰς παρακλήσεις αὐτοῦ καὶ τῶν συναδέλφων του, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν ἀντίθετον διπλωματίαν, τὴν ἐκπροσωπούμενην παρὰ

τῶν γερμανικῶν Κρατῶν καὶ τῆς Αὐστρίας, τὴν ἐπιτηροῦσαν αὐτοὺς.

Ἀλλὰ μία ὑποχώρησις συνωδεύετο ἀπὸ νέαν ἐχθρικήν διαδήλωσιν. Καὶ ἐνῷ ἐπρόκειτο ν' ἀποδοθῶν τὰ κατασχεθέντα πλοῖα καὶ τὰ πολεμοφόδια, κατεβάλλετο προσπάθεια νὰ ὕβρισθῶν ἄλλως εἰ Βασιλεῖς καὶ καταφανῶς νὰ προσβληθῇ ἡ ἐλευθέρα κυριαρχία τῆς Κυβερνήσεως. Οὕτω τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀπεδόθησαν τὰ πλοῖα, ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Φορέ ἐξετέλει αὐθαίρετα χρῆνι λογοκριτοῦ διὰ τοῦ πελέκεως.

Ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς τοῦ Κανάρη ἐταράχθη ἴσως πρῶτην φεραν εἰς τὴν ζωὴν του μὲ τὰς περιστάσεις αὐτὰς καὶ ὁ φόβος, τὸν ὅποιον δὲν ἐγνώριζεν, ἤρχισεν ἐν τῇ σκέψει τῶν ἀδικιῶν, τὰς ὁποίας ὕφιστατο, νὰ τὸν κυριεύῃ. Ἀμφέβαλλε καὶ ἐφοβείτο, ὅτι οἱ ξένοι ἐζήτησαν νὰ τὸν καταστήσουν ὄργανόν των, νὰ τοῦ ἀμαυώσουν τὴν λάμπιν τῆς προσωπικότητός του, νὰ τὸν σύρουν μέχρις ὀδυνηρᾶς ἀντιφάσεως πρὸς τὴν μέχρι τοῦδε ζωὴν του.

Οὕτω ἤρχισε νὰ αἰσθάνεται τὸ αὐτὸ ὡς οἱ Βασιλεῖς μαρτύριον, τὴν αὐτὴν ὀλῖπιν καὶ ταπεινώσιν. Ποτὲ ὡς ἐκείνης τῆς στιγμῆς δὲν ἤθελε νὰ πιστεύῃ, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἦτο κατ' ὄνομα μόνον ἐλευθέρη, ὅτι εἶχε περιορισμένα δικαιώματα, ὅτι ἔπρεπε νὰ δουλεύῃ εἰς τὴν αὐθαίρεσίαν τῶν ξένων, οἱ ὅποιοι ἐχάρασσον εἰς αὐτὴν τὰ ὄρια τῆς ζωῆς της. Ἐφρόνει πάντοτε, ὅτι τὸ μικρὸν κράτος ἔπρεπε νὰ συμβαδίζῃ μὲ τοὺς ἐλιγμούς τῆς μεγάλης πολιτικῆς, ἡ ὁποία ἐκάστοτε διηύθυνε τὸν κόσμον, ἀλλ' ἔβλεπεν ἤδη, ὅτι τοῦ ἠρνοῦντο καὶ τὴν ἀσθενεστέραν πνοὴν τῆς ζωῆς καὶ τὸ ἐλάχιστον γόητρον ἀνεκτῆς ὑπάρξεως. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἔφυγεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους διὰ νὰ εἶνε δέσμιον εἰς τοὺς Χριστιανούς τυράννους. Ἀλλ' ὁπόση κακὴ πίστις καὶ ὁπόση κακὴ μεταχειρίσις ἀκόμη καὶ ἐν τῇ ὑποταγῇ του!

Καὶ ὁ ἥρωας τῶν Ψαρῶν, ὁ κατακτῆσας ποτὲ τὰ μεγαλεῖτερα ὕψη τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως, ἡσθάνετο ἤδη βαθέως ἐν τῇ καρδίᾳ του κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας τῶν σκέψεών του, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτον ἐν τῷ δικαίῳ ζητήσας διὰ τῆς σπάθης νὰ κυρώσῃ τὴν ἐλληνι-

κὴν ἀνεξαρτησίαν. Διέβλεπεν, ὅτι πέραν αὐτῆς τῆς στάσεως πᾶν αἶσθημα ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα ἐπροσβάλλετο καὶ ὡς ὑπῆρχεν ἡρωϊσμός δράσεως, ὑπῆρχεν ἡρωϊσμός ἀντιδράσεως. Καὶ μόνον ἑαυτὸν δὲν ἐγνώριζε πῶς νὰ χαρακτηρίσῃ ἀναλαμβάνοντα νὰ ὑποδυθῇ τόσῳ ταπεινὸν πρόσωπον. Ὑπῆρχε βεβαίως πολὺς ἡρωϊσμός εἰς τὴν αὐταπάρνησίν του, ἀλλὰ τὰ θετικὰ ἀποτελέσματα δὲν ἦσαν ἁνώτερα τῶν ἄλλων ὡς ἥλπιζεν.

Ἡ ἀπόγνωσις ἤρχισε νὰ τὸν καταλαμβάνῃ καὶ εἰς τὴν σκληρὰν τῆς Ἑλλάδος εἰμαρμένην ἐναπέθετε τώρα τὰς ὁδυνὰς του ἀμφιβολίας. Ὅχι, δὲν ἦτον ὡς εἶχεν ἐλπίζει καὶ αὐτὸς ἄκοπος ὁ δρόμος πρὸς τὸ μέλλον. Ἡ μικρά, ἡ ἐξησθενημένη Ἑλλὰς ὥφειλε νὰ παλαίσῃ κατὰ τῆς κακοπιστίας καὶ τῶν τυραννικῶν ἀξιώσεων τῶν συμφερόντων τῶν ξένων. Καὶ ὅποια ἀσυνειδησία, τὰ συμφέροντα ἐκεῖνα δὲν περιέκλειον ἀγῶνας ἐλευθερίας, ἀλλ' ἦσαν ἀποτελέσματα ἐμπορικοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Καὶ εἰς τὸν ἀνταγωνισμόν αὐτὸν ὥφειλεν ἡ Ἑλλὰς νὰ θυσιάσῃ ἴσως διὰ παντός τὰ ἰδανικά της.

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἐφοδὸν τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ Φορέ, ὁ Οὐαῖς εἰσῆρχετο εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Κανάρη.

— Ναύαρχε, τοῦ εἶπε, σὰς φέρω μίαν καλὴν εἰδήσιν.

Ὁ Κανάρης τοῦ ἔρριψε βλέμμα δυσπιστίας καὶ ἔμεινεν ἀπαθής. Πρώτην φοράν ἀπὸ τῶν τελευταίων γεγονότων ὁ Οὐαῖς διέκρινε τόσον ὑποπτον ἔκφρασιν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἐνδόξου πυρπολητοῦ.

Ἡ δὲ ἔκφρασις αὐτὴ ἀνέστειλε τὴν ὑποκριτικὴν χαρὰν τοῦ Ἀγγλοῦ διπλωμάτου.

Ἐνῷ ὁ Κανάρης ἐσιώπα, ἐξηκολούθησε προσπαθῶν νὰ δώσῃ χαρμὸςνον τόνον εἰς τὴν φωνήν του.

— Ἰδού, ἴσθι τὰ κατασχεθέντα πλοῖα καὶ τὰ πολεμοφόδια σὰς ἀποδίδονται σήμερον.

— Τὰ πλοῖα αὐτὰ ἔπρεπε νὰ καοῦν, ἐξοχώτατε, εἶπεν ὁ ναύαρχος.

— Νὰ καοῦν; ἀνεφώνησεν ὁ Οὐαῖς προσβλέπων μετ' ἀνησυχίας τὸν πρωθυπουργόν.

Ὁ Κανάρης ἐσιώπα. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπανέλαβε :

— Καὶ διατί νὰ καοῦν;

— Διὰ νὰ μὴ εὐρεθῶμεν εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν νὰ σὰς ἱκετεύωμεν νὰ μᾶς τὰ ἀποδώσετε, ἀπήντησεν ὁ Κανάρης.

— Ὡ ναύαρχε, εἶπε σοβαρῶς ὁ Οὐαῖς, δέχομαι τὴν ὥραίαν φράσιν, ἀλλὰ δὲν ἐγκρίνω τὸ νόημά της. Ἡμεῖς δὲν εἴμεθα ἐχθροὶ σας διὰ νὰ θεωρήσῃτε προσβολήν, ὅτι σὰς ἐδέσκαμεν τὰς χεῖρας. Ἡμεῖς ζητοῦμεν νὰ σὰς ἐξασφαλίσωμεν εὐρὸ καὶ ἔνδοξον μέλλον.

Ἄλλ' ὁ ναύαρχος ἐβυθίσθη καὶ πάλιν εἰς σιωπὴν ἀνακαλῶν τὰς πενήθιμους σκέψεις του.

— Γνωρίζομεν ἡμεῖς, ἐπανελάθεν ὁ Οὐαῖς, ὅτι ἐδῶ, εἰς αὐτὴν τὴν μικρὰν χώραν, ὑφοῦνται φυσικὸν προπύργιον ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὅτι ὀφείλομεν νὰ τὸ προστατεύσωμεν. Τὰ ἐντίμους ἡμῶν φιλοδοξίας σεβόμεθα, καὶ ἂν σὰς ἐξαναγκάζωμεν νὰ ὑπακούετε σήμερον εἰς ἡμᾶς, τὸ πράττεμεν διὰ νὰ σὰς προσφυλάξωμεν ἐκ μεγαλειτέρων κινδύνων.

— Ἐξοχώτατε, ἀπήντησεν ὁ Κανάρης προσπαθῶν νὰ φανῇ καὶ αὐτὸς διπλωμάτης, ἀναγνωρίζομεν καὶ ἡμεῖς τὰς καλὰς σας διαθέσεις, ἀλλὰ τὰ πράγματα δυστυχῶς διαψεύδουν τὰς ἐλπίδας μας. Εἴμεθα τώρα τόσας ἡμέρας εἰς τὴν ἐξουσίαν, σας ἐδώκαμεν τὸν λόγον μας, ὅτι θὰ ὑπακούσωμεν εἰς τὴν ἀνάγκην, ὅτι θὰ πολιτευθῶμεν ὡς ὑπεύθυνοι ὑπουργοί, ὁ ἴδιος Βασιλεὺς ὡμολόγησεν ἐνώπιόν σας ἐτιμήμως τὸν ἀφοπλισμὸν καὶ ὅμως ἐξακολουθεῖτε νὰ μᾶς βλέπετε ὡς ἐχθροὺς καὶ ὄχι ὡς φίλους.

Ὁ Οὐαῖς ἀπέφυγε ν' ἀπαντήσῃ. Τὴν αὐτὴν σιγὴν ἀντέταξε καὶ ὁ Κανάρης.

— Καὶ πότε ἐλπίζετε νὰ εἶνε ἐδῶ ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως; ἠρώτησεν αἶφνης ὁ Ἀγγλος πρεσβευτής.

Τὸ ἀπώτερον νόημα τῆς ἐρωτήσεως αὐτῆς ἠσθάνθη βαθέως εἰς τὴν ψυχὴν του ὁ Κανάρης ὡς προσβολήν.

— Ἐλπίζομεν μετὰ δύο ἡμέρας, ἀπήντησεν ξηρῶς.

Καὶ μὴ δυνάμενος νὰ συγκρατήσῃ ἑαυτὸν περαιτέρω ἀνένγραξεν:

— Ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνην εἰς ἡμᾶς;

— Πᾶν ἄλλο ! ἀπήντησεν ὁ Οὐαῖς, θέλων νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ σφάλμα του. Ἄλλ' ὅταν ἡ Κυβέρνησις ἀναφανῇ πλήρης, τότε εἶμαι βέβαιος, ὅτι θ' ἀναγνωρίσετε τὰ ἀγαθὰ τῆς ἡμετέρας συμπράξεως.

— Τώρα ὅμως, ἐξοχώτατε, ἀντέτεινεν ὁ Κανάρης, μᾶς φέρετε εἰς τὴν ἀπόγνωσιν....

— Προσπαθήσατε καὶ ὑμεῖς, εἶπεν εἰς συμβουλευτικὸν τόνον ὁ Ἄγγλος διπλωμάτης, νὰ ἐλαττώσετε τὰς ἀφορμὰς παραπόνων.

Ὁ Κανάρης ἐκίνησε περίλυπος τὴν κεφαλὴν.

— Σὰς λυπῶ, ναύαρχε ; ἠρώτησε καλοκάγαθως ὁ Οὐαῖς.

Καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος καὶ πάλιν ἐσιώπα.

— Μαντεύω τὴν λύπην σας, εἶπεν. Ἀνὴρ ὡς ὑμεῖς δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὑπομένῃ τὰς βραδύτητας, τὰς ἀναβολὰς καὶ τὰς μεμψιμοιρίας τῆς πολιτικῆς...

— Ἐχετε δίκαιον, ἔχετε δίκαιον ! διέκοψεν ὁ Κανάρης, μὴ δυνάμενος ν' ἀποκρύψῃ τὴν ὀργὴν του.

Καὶ ἐπανερχόμενος εἰς τὴν προσητερινὴν του ἔμμονον σκέψιν.

— Τὰ πλοῖα ἔπρεπε νὰ καοῦν, ἐξοχώτατε, ἀνεφώνησε· καὶ ἴσως ἀκόμη....

— Καὶ τί περισσότερον ἀκόμη ; ἠρώτησε γελῶν ὁ Οὐαῖς.

Ἄλλ' ὁ Κανάρης δὲν ἀπήντησεν, ἀρκεσθεὶς νὰ παραδώσῃ τὰς ἀποκρύφους σκέψεις του εἰς τὴν στροφὴν τοῦ κομβολογίου του.

Τότε ὁ Ἄγγλος διπλωμάτης ἤρχισε τὰ τοῦ παρέχοντος ἐλπίδας.

— Τὰ πάντα θὰ διορθωθοῦν, ναύαρχε, εἶπε, μέινετε ἡσυχος. Ταχέως ἡ Ἑλλάς θὰ ἐπανακτήσῃ τὴν γαλήνην της καὶ θὰ ἐπανεύρῃ τὴν εὐημερίαν της.

Προσπαθήσατε ν' ἀναπτύξετε τοὺς πόρους τῆς χώρας, τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον. Ἡ Ἑλλάς εἶνε φυσικῶς χώρα πλουσία· καλλιεργήσατε αὐτὴν ὡς πρέπει, θὰ σὰς ἀποδώσῃ γενναίους καρπούς...

Καὶ ὑπὸ τὸν αὐτὸν τόνον ἐξηκολούθησε νὰ παρέχῃ συμβουλὰς, νὰ ὁμιλῇ περὶ δικαιοσύνης, περὶ διοικήσεως :

— Προσπαθήσατε, ἐπανελάβε, νὰ διαμορφώσετε εὐκοσμον τὸ Κράτος καὶ καλῶς διοικούμενον, στηρίξατε τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, καταστήσατε τὴν δικαιοσύνην ἀνεπηρέαστον... Δώσατε εἰς τὸ ἔθνος πλήρη τὴν μορφήν τοῦ πολιτισμοῦ, ἀποφύγετε νὰ ἐπαναλάβετε τὰ λάθη τοῦ παρελθόντος, ὀργανώσατε τὰς στρατιωτικὰς σας καὶ ναυτικὰς δυνάμεις, καὶ ἀναμείνατε ἔχοντες πεποίθησιν εἰς ἡμᾶς...

— Ἔως πότε ν' ἀναμείνωμεν, ἐξοχώτατε ; ἠρώτησεν ὁ Κανάρης.

Ὁ Οὐαῖς προσεπάθησε νὰ συντομεύσῃ ὅσῳ τὸ δυνατόν περισσότερον χρόνον.

— Εἶνε ζήτημα, εἶπεν, ὀλίγων ἐτῶν.

Καὶ ἀνέτεινε τὴν κεφαλὴν ἔχων ἔκφρασιν, ἡ ὁποία δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἐλαχίστην ἀντίρρησην καὶ ἀμφιβολίαν. Πράγματι δὲ ὁ Κανάρης ἐφάνη, ὅτι ἐπείθετο. Εὐπιστία παιδίου, ἡ ὁποία ἦτο φυσικὴ συνέπεια τῆς εὐθύτητος τῆς ψυχῆς του, τὸν παρέσυρε διὰ μίαν στιγμὴν πρὸς τὰς ἐλπίδας, τὰς ὁποίας μὲ τόσῃν ἄνεσιν ἐδιδεῖν ὁ Ἀγγλος διπλωμάτης.

— Καὶ θὰ τὰ πάρωμεν ὅλα ; ἠρώτησεν.

Ὁ Οὐαῖς, ὁ ὁποῖος πολλάκις εἶχεν ἀκούσει στερεοτύπως τὴν φράσιν αὐτήν, δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ ἐλαφρὸν μειδίαμα, ἐν τούτοις ταχέως ἀνέκτεσε τὴν σοβαρότητά του.

— Ὅλα, εἶπεν, ὅλα !

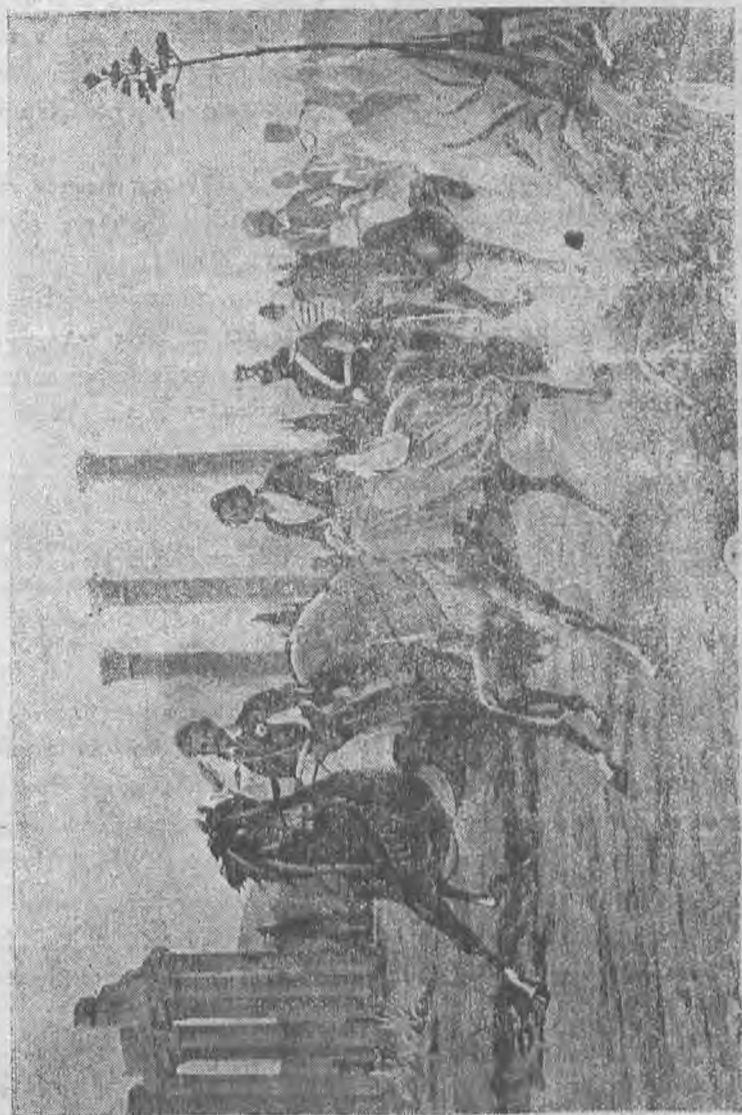
Ἄλλ' ἡ θετικὴ ἀντίληψις τῶν πραγμάτων, ἡ ὁποία ἀπετέλει τὸν κυριώτερον γνώμονα τῆς ψυχῆς τοῦ ἥρωος, ἀνέκτεσε ταχέως τὸ κράτος τῆς ἐπ' αὐτοῦ, καὶ ἤρχισε νὰ δυσπιστῇ.

Ὁ Ἀγγλος διπλωμάτης ἐννοήσας πάραυτα τὴν μετάπτωσιν ταύτην, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὑποκρινόμενος ἔσπευσε νὰ εἴπῃ.

Ἄλλ' ἐπαναλαμβάνω, πρᾶξετε ὅ,τι σας εἶπα καὶ ἔχετε ὑπομονήν.

Καὶ ἔτεινε μειδιῶν τὴν χεῖρα εἰς τὸν Κανάρην.

Ὅταν οὗτος ἀπέμεινε μόνος ἐσχέθη πολὺ ἐὰν δὲν ὑπῆρχε καὶ ἐιλικρίνεια εἰς τὴν διαβεβαίωσιν ἐκείνην, ἀλλὰ μὴ ὦν πολιτικός,

Περὶπατος Ὁθωνος καὶ Ἀμαλίας μετὰ τῆς ἀκολουθίας των.

ἀγνοῶν τὰ συμφέροντα καὶ τὰς βλέψεις τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐλέγξῃ ἀκριβῶς τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τοῦ Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ. Πιθανὸν οἱ λόγοι ἐκεῖνοι νὰ ἦσαν ἐν μέρει ἀληθεῖς, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἐδίδοντο ὑπὸ τύπον χοριστίας δὲν εἶχον καμμίαν ἀξίαν.

Καὶ ὁ τολμηρὸς ἀνὴρ, ὅστις δὲν ἐγνώριζε τὸν περιορισμὸν τοῦ χρόνου, ἔβλεπεν ἤδη καθαρώτερον, ἡσθάνετο, ὅτι ὁ Βασιλεὺς εἶχεν ἀπολύτως δίκαιον καὶ ὅτι ὁ ἥρωϊσμός του ἦτο ἀληθής.

Ἐνθυμήθη καὶ τὸ ζήτημα τῆς Ἑπτανήσου, τὸ ὁποῖον ὁ Βασιλεὺς ἔκτοτε διεπραγματεύετο, καὶ ἐσκέφθη, ὅτι οἱ ξένοι τότε ἔδιδον τὴν προστασίαν των, τότε ἐφαίνοντο δίκαιοι ὅταν δὲν ἐπρόκειτο νὰ ζημιωθοῦν οἱ ἴδιοι, ἀδιάφορον ἂν ἡ ὑποτιθεμένη ζημία θὰ ἦτο δι' αὐτοὺς ἢ ἀπώλεια ξένης ιδιοκτησίας.

Ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης εἰσῆλθεν.

— Εἰς πολὺ κατάλληλον στιγμήν ἔρχεσαι, τοῦ εἶπεν ὁ ναύαρχος. Ἦτο ἐδῶ ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐξέσπασα... Μοῦ ἔδωκε ἕνα σωρὸ ὑποσχέσεις...

— Παρηγορίας ; ἀνεφώνησεν ὁ Καλλιγᾶς.

Ὁ ναύαρχος ἐγέλασε.

— Καὶ πότε ἔπαυσαν νὰ μᾶς παρηγοροῦν ; ἐξηκολούθησεν ὁ ὑπουργός. Χρειαζέται μεγάλη εὐπιστία διὰ νὰ μὴ ἐννοῇ κάνεις τὴν λυπηρὰν μας θέσιν. Ἐγὼ, ναύαρχε, τα ἐπερίμενα ὅλα αὐτά. Θρηνῶ μόνον διὰ τὸ πεπρωμένον τῆς Ἑλλάδος. Διεξαγεὶ ἀγῶνας ἐλευθερίας, ἐν ᾧ περὶ αὐτὴν συγκρούονται τὰ μεγαλειότερα συμφέροντα. Πολὺ ὀλίγον ἐνδιαφέρει τὰς Μ. Δυνάμεις ἐὰν ἡμεῖς ἔχωμεν νὰ ἐλευθερώμεν ἀδελφούς μας δουλεύοντας ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν.

— Καὶ ἂν δὲν τὸ ἐγνώριζα, εἶπεν ὁ Κανάρης, τώρα τὸ βλέπω ὀφθαλμοφανῶς.

— Ἡ Ἀγγλία, ἐξηκολούθησεν ὁ Καλλιγᾶς, ἔχει ἀντιρρυσικά συμφέροντα, ἐπομένως σήμερον τὰ ἐξυπηρετεῖ καλλίτερον ἐὰν βοηθήσῃ τοὺς Τούρκους, διότι ἰσχυρότεροι ἡμῶν εἶνε οἱ Τούρκοι καὶ μεγαλειότερον κατὰ τῶν Ρώσων προπύργιον. Αὐριοῦ ἡ Ἀγγλία ἐν-

δεχόμενον νὰ εἶνε κατὰ τῶν Τούρκων μόλις ἀντιληφθῇ, ὅτι ἡ Ρωσσία εἶνε ὑπὲρ αὐτῶν. Τότε ὁ κ. Οὐάϊς τῆς ἡμέρας ἐκείνης θὰ μᾶς λέγῃ : ἐμπρὸς καὶ θὰ μᾶς βάλῃ νὰ κτυπηθῶμεν με τοὺς Τούρκους. Σήμερον συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Κτυπῶμεν τοὺς φίλους του, μᾶς φωνάζει : ὀπίσω !

— Καὶ ἂν αὐριοι νικήσουν οἱ Ρῶσσοι ; ἠρώτησεν ὁ Κανάρης.

— Πράγμα ἀπίθανον ! ἀπήντησεν ὁ Καλλιγᾶς, ἀλλ' ἂν συμβῇ αὐτό, ὑπάρχει ἐλπίς, κύριε Πρόεδρε, σεῖς καὶ ἐγὼ νὰ γένωμεν ὑπουργοὶ τοῦ πολέμου καὶ εἰς τὴν ἀναστάτῳσιν, ἡ ὁποία θὰ ἐπακολουθήσῃ νὰ ἐπαναφέρωμεν τὸν Χατζηπέτρον καὶ τὸν Γρίβαν εἰς τὰ παλαιὰ των λημέρια.

Ὁ ναύαρχος ἐγέλασε καὶ πάλιν τὸν ἄθῳν του παιδικὸν γέλωτα.

— Τότε, ἐξηκολούθησεν ὁ Καλλιγᾶς ὑπὸ τὸν αὐτὸν τόνον, δὲν θὰ διατρέχωμεν τὸν κίνδυνον νὰ λιθοβοληθῶμεν ὡς προδότης, ἐνῷ σήμερον, εἶδατε τί μᾶς γράφει ὁ «Αἰών», μολονότι θὰ ἐμάθατε βεβαίως ὅτι ἀπηλλάγημεν τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ ἐχθροῦ.

— Ναί, τὸ ἔμαθα δυστυχῶς, ἀπήντησεν ὁ ναύαρχος.

— Βλέπετε ; ἀνέκραξεν ὁ Καλλιγᾶς. Ἡ κατοχὴ ἐνεκάλεσε τοὺς προκατόχους μας ἐπὶ ἀντισυνταγματικότητι, τώρα ἔφαρμόζει συνταγματικὰ ὅπως μέτρα.

— Ἐκουράσθηκα, εἶπε περίλυπος ὁ ναύαρχος. Ὑποφέρω πολὺ.

Καὶ ἔφερε τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας.

— Ἐγὼ ἐγνώριζα, ὑπέλαβεν ὁ Καλλιγᾶς, τὸ μοιραῖον τῶν τοιούτων θλίψεων ἐπεφυλάσσετο καὶ εἰς ἡμᾶς. Δι' αὐτὸ ὥκτειρα τὸν Καλλέργην, ὅταν τὸν ἔβλεπα τόσον ἀδιάλλακτον. Ἀλλὰ νομίζω, ὅτι θὰ ἦλθεν ἡ στιγμή νὰ αἰσθανθῇ καὶ αὐτὸς τὸ αἶμα καίον τὰς παρειάς του ἀπὸ ἐντροπῆν. Ἐγὼ τοῦλάχιστον ἀπέκρυψα τὸ πρόσωπον ἐξ αἰσχύνης, ὅταν εἶδα τὸν ξένον στρατὸν νὰ παρελαύνῃ εἰς τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, κάτω ἀπὸ τὰ δώματα τοῦ Βασιλέως.

— Καὶ ἐγώ, εἶπεν ὁ Κανάρης, εἶνε ἀνάγκη νὰ σοῦ φανερώσω ποιά λύπη αἰσθάνομαι βαθειὰ στὴ καρδιά μου ;

Σιγή, περικλείουσα ὀδυνηροὺς λογισμούς, ἐπηκολούθησε.

— Καὶ δὲν σὰς εἶπε, ναύαρχε, ὁ κ. Οὐάις πότε τὰ ξένα στρατεύματα θὰ μᾶς ἀπαλλάξουν τῆς παρουσίας των ;

— Μοῦ ἐσύστησε ὑπομνήν...

— Ὡστε καλὰ τὸ ἐμάντευσά ἐγώ ! ἀνεφώνησεν ὁ Καλλιγῆς.

Καὶ πάλιν σιγή ἐμεσολάβησε, μεθ' ἧς ὁ ναύαρχος Κανάρης εἶπεν ἐννοῶν τὸν Βασιλέα :

— Πόσον τὸν φθονῶ ! Ὑπάρχουν στιγμαί, ὅπου πρέπει κάνεις νὰ τὰ διακινδυνεύῃ ὅλα !

ΛΓ'.

ΥΠΟΠΤΑ ΣΗΜΕΙΑ

Ὁ παυμένος διὰ διατάγματος τοῦ στρατηγοῦ Φορὲ ὑγειονόμος ἐκάθητο κατὰ τὰς πρωϊνὰς ἐκεῖνας ὥρας εἰς τὸ μικρὸν παρά τὸ τελωνεῖον καφενεῖον καὶ ἔπινε τὸν καφέ του σκεπτικὸς καὶ περίλυπος, ὅτι ἡ βία τῶν ξένων τὸν εἶχεν αὐθαιρέτως ἀπομακρύνει τῆς θέσεώς του.

Αἰφνης τὰς σκέψεις του διέκοψεν ἡ ἐμφάνισις ἐνὸς πτωχοῦ γείτονός του, ὁ ὁποῖος ἔγραφε διασαφήσεις εἰς τὸ τελωνεῖον.

— Εὐτυχισμένοι ἄνθρωποι ἐσεῖς, τοῦ εἶπε μόλις τὸν εἶδε. Ἀπὸ σὰς δὲν πεύραξαν κάνένα !

— Τί ὠφελεῖ, γιατρέ, ἀφοῦ δουλειὰ δὲν ἔχουμε μ' αὐτὴ τὴ τρομοκρατία ; Ποιὸς ζυγώνει στὸ τελωνεῖο τώρα νὰ τελωνίσῃ ἐμπο-

ρεύματα ; Ἐμένα, τὸ ξέρεις, ἡ θέσις μου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν κόσμον.

— Ἐσὲν ναι, ἀπήντησεν ἐκεῖνος, ὁ τελώνης ὅμως δὲν ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται.

— Καὶ μήπως τοῦ λόγου σου κι' ἂν σ' ἔπαυσαν σοῦκαμαν τίποτε ; Τὸ μισθὸ σου θὰ τὸν ἔχῃς.

— Βέβαια δὲν θὰ μὲ παύσῃ ἡ Κυβέρνησις. Τοῦλάχιστον ὁ Βασιλεὺς δὲν θ' ἀφήσῃ ποτέ. Ἀλλὰ τί τὰ θέλεις, ἐγὼ πειράζομαι ποῦ δὲν ἔχω δουλειά.

— Ἐχεις τὴ πελατεία σου.

Ὁ ἰατρός ἤξευρεν, ὅτι δὲν εἶχε κανένα πελάτην, ἀλλ' ἀφῆκε τὸν φίλον του νὰ πιστεύῃ τὸ ἀντίθετον.

— Δὲν λέγω ὅχι, ἀπήντησεν, ἀλλὰ τὸν περισσότερον κινεῖ τὸν περνοῦσα στὸ ὑγειονομεῖο. Εἶχα συνειθίσῃ τόσῃ καλὰ μὲ τὸ ψάρεμα...

— Αἶ ! τί θὰ κάνουν ; θὰ βαρεθοῦν καὶ θὰ φύγουν, εἶπεν ὁ πτωχὸς διασαφιστής. Δὲν εἶδες ποῦ μᾶς παρὰδωκν τὰ πλοῖα καὶ τὰ πολεμοφόδια ;

— Γιὰ θυμῆσου μὲ τί βίαιον τρόπον μᾶς τὰ κατέσχεν ! Ὑπέλαβεν ὁ ἰατρός. Ἐνόμιζες, ὅτι ἔμπαιναν σὲ φρεγάδες.

— Στὸ τελωνεῖο ἔπρεπε νὰ τοὺς ἰδῇς πῶς ἔκαναν, εἶπεν ὁ διασαφιστής. Ἐπῆγαν νὰ πνίξουν τὸν τελώνην.

— Ἀμ' ἐμένα πῶς μοῦ ὠμίλησε ὁ στρατηγός ; Μόνο ποῦ δὲν διέταξε νὰ μὲ δέσουν.

— Ἀλήθεια, ἀνεφώνησεν ὁ ἄλλος, χθὲς τὴ νύχτα εἶδα ἕνα παράξενο πρᾶγμα. Θὰ ἦταν δέκα ποῦ πήγαῖνα σπίτι νὰ ἡσυχᾶσω... Ξέρεις ποῦ κάθουμαι ; κοντὰ στοὺς μύλους· λίγα βήματα μακριὰ εἶνε ἡ σκηνὴς τοῦ στρατοπέδου. Ἐνῶ εἶχε κτυπήσει σιωπητήριο ἀκούσαμε ποδοβολητὸ ἀλόγων, κρότο σπαθίων καὶ φωνές. Ἡ γυναῖκά μου ἐτρόμαξε, ἐγὼ ἐπῆγα στὸ παράθυρο καὶ ἀνοιξα τῆς γρίλλης.

Ἀνάμεσα στῆς λάμπες ποῦ ἔρριχναν τὰ φανάρια, ποῦ ἐκρατοῦσαν ναῦτες, διέκρινα τὸ στρατηγό. Ἐφώναζε δυνατὰ, δὲν ἐκαταλά-

βαινα τί ἔλεγε, ἔπειτα ἐπλησίασε στῆς πρώτες σκηνές καί εἶδα νά μπῇ μέσα σέ μία. Τότε ἄρχισε νά φωνάζῃ δυνατώτερα ἀκόμα σάν νά ἐφιλονεικοῦσε. Τέλος πάντων ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα παρετήρησα νά βγαίνουν ἀπὸ τῇ σκηνῇ μερικές σκιές, ποῦ ἔμοιαζαν μὲ φαντάσματα ἀνάμεσα στῆς λάμψες τῶν φαναριῶν. Ἀρχισαν νά κατεβαίνουν τὸν κατήφορο πρὸς τὸ σπίτι μου. Τότε εἶδα καθαρά, ὅτι ἦταν δύο φορεῖα... Κατ' ἀρχὰς ἐνόμισα, ὅτι μετέφεραν ἀσθενεῖς, ἀλλὰ σέ λίγο ἄκουσα τὸν κτύπο φτυαριοῦ καί εἶδα δύο ναύτες νά σκάβουν γρήγορα. Ὑστερα ἀπὸ ἓνα τέταρτο τὰ φορεῖα ἐπέστρεψαν καί πάλιν εἰς τῆς σκηνές. Δὲν ἤξευρα τί νά ὑποθέσω... Ἡ γυναῖκά μου μ' ἐφώτισε... Κάποιους ἔθαψαν, μοῦ εἶπε καί μὲ ἐβεβαίωσε, γιατί αὐτὴ βλέπει καλὰ, ὅτι τὴν ὥρα ποῦ ἡ σκιές ἐχαμήλωναν γιὰ νά βάλουν κάτω τὰ φορεῖα εἶδε ἓνα παπᾶ μὲ τὸ ἄσπρο του φελῶν.

— Μήπως εἶδατε ὄνειρο ἐσὺ καί ἡ γυναῖκά σου μαζί; ἠρώτησε γελῶν ὁ ἰατρός.

Ὁ διασαφιστὴς διεμαρτυρήθη.

— Τὸ πρῶτ', εἶπε, ἀπὸ περιέργεια ἐλόξευσα λίγο πρὸς τὰ ἐκεῖ. Εἶδα δύο σκοπούς μὲ τῆς λόγχαις ἐφ' ὅπλου, ἀλλὰ ἐκύτταζαν κατὰ τὴν θάλασσα καί δὲν μὲ δέκριναν. Τότε ἐγὼ παρετήρησα δύο νεοσκαμμένους τάφους...

— Εἶσαι βέβαιος; ἠρώτησεν ὁ ἰατρός συνοφρυωθὲς.

— Βεβαιότατος, ἀπήντησεν ἐκεῖνος, ὅπως σὲ βλέπω καί μὲ βλέπεις. Ἐπειτα εἶδα ν' ἀραιώνουν τῆς σκηνές καί νά τῆς πηγαίνουν παραπάνω.

— Λες νά ἔφθασε τὸ κακὸ ὡς ἐδῶ; εἶπεν ὁ ἰατρός.

— Ποιὸ κακὸ; ὑπέλαθεν ὁ διασαφιστὴς.

— Πῶς δὲν ἔμαθες, ὅτι στὴν Πόλι εἶνε χολέρα;

— Κάτι ἄκουσα, ἀλλὰ μοῦ εἶπαν ὕστερα, ὅτι δὲν ἦταν σοβαρὸ τὸ πρᾶγμα.

— Αὐτοὶ τὰ διαδίδουν αὐτά, ἀλλὰ ἐγὼ ἔχω θετικὰς πληροφορίες, ὅτι εἶνε σοβαρώτατον.

Καί ἐνθυμούμενος τὰς προσβλητικὰς ἐκφράσεις, τὰς ὁποίας τοῦ

εἶχεν εἰπῇ ὁ στρατηγὸς Φορὲ ἀπεπέμπων αὐτόν ἐκ τοῦ ὑγειονομείου, ἀνεφώνησεν :

— Εὐχμαι εἰς τὸν Θεόν νὰ μὴ ἐπαληθεύσῃ ἡ τρομερὰ μου ὑποψία γιὰτὶ μ' αὐτοὺς κινδυνεύουμε κι' ἐμεῖς. Ἀλλὰ ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω τὴν θρασύτητα καὶ τὴν ἐπιπολαιότητα αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Εἰς τὴν γαλλικὴν ναυαρχίδα ἦσαν ἀνάστατοι διὰ τὸ ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον εἶχε διακρίνει τὴν παρελθούσαν νύκτα ὁ πτωχὸς ἐκεῖνος ὑπάλληλος τοῦ τελωνείου. Πράγματι εἶχον θάψει δύο στρατιώτας κρυφὰ ἐπὶ παρουσία τοῦ στρατηγοῦ Φορὲ καὶ μολονότι ὁ ἰατρὸς εἶχε βεβαιώσει, ὅτι ὁ θάνατος εἶχεν ἐπέλθει ἐκ χολέρας, ὁ στρατηγὸς ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἤθελε νὰ τὸ ἀκούσῃ.

— Ἀδύνατον, εἶνε ἄδύνατον ! ἐφώναζε καὶ ἐπέμενεν εἰς τὴν γνώμην του, ὡς ἐὰν ἤθελε νὰ πείσῃ τοὺς ἄλλους, ὅτι ἐφ' ὅσον αὐτὸς διηύθυνε τὸ στράτευμα, ἡ χολέρα ὤφειλε νὰ τὸν φοβηθῇ.

Οἱ ἰατροὶ ὁμῶς ἐπέμενον ἔχοντες ἀντίθετον γνώμην. Τότε καὶ αὐτὸς ἤρχισε νὰ πειθεταί καὶ διέταξε νὰ θάψουν κρυφὰ τοὺς νεκροὺς, ἵνα μὴ γνωστῇ τὸ πρᾶγμα καὶ ἐπέλθῃ πανικός. Ἐν τούτοις ἤρέσκετο ν' ἀπομακρύνῃ τὸν φόβον, ὁ ὁποῖος ἐκυρίευσεν ἤδη τὴν ψυχὴν του. Εἰς τὴν ναυαρχίδα ἐκάλεσε συμβούλιον τῶν στρατιωτικῶν ἰατρῶν καὶ ἀκαδημαϊκῶς ἐζήτησε τὴν γνώμην των. Ὅλοι συμφώνως πρὸς τὰς παρατηρήσεις καὶ τὰς ἐκθέσεις τοῦ νοσηλεύσαντος ἱατροῦ ἀπεφάνθησαν, ὅτι ἡ νόσος ἦτο χολέρα.

Τότε πλέον οὐδεμίαν ἔμεινεν ἀμφιβολία καὶ ὁ τρόμος κατέλαβε τοὺς πάντας, ἀλλ' ἀπεφασίσθη καὶ πάλιν νὰ τηρηθῇ τὸ πρᾶγμα μυστικόν.

— Χώρα κατηραμένη ! ἀνεφώνει ὁ στρατηγὸς Φορὲ.

Καὶ ἐσκέπτετο, ὅτι ἐτελείωνεν εἰς αὐτὴν ἀδόξως τὸ στάδιόν του.

Ἄλλ' ἤδη πρωτίστως αὐτόν ὁ φόβος κατέλαβεν. Ἡρώτα τοὺς ἰατροὺς περὶ τῶν προληπτικῶν μέσων, περὶ τῶν φαρμάκων τῆς ἀντιδράσεως καὶ ἤρχισε νὰ δίδῃ μακρόθεν διαταγὰς. Ἀλλὰ τὸ κακόν, ὡς νὰ ἐπεζήτει εἰς αὐτόν τὸν περισσύτερον νὰ ἐμπνεύσῃ τρόμον, ἐχάρασσε τὴν ὀλεθρίαν πορείαν του πλησίον εἰς τὰ βήματά του.

Ἐκ τῶν πρώτων προσεβλήθη εἰς ἐκ τῶν στρατιωτῶν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἐπιτελείου του, ὁ ὁποῖος καὶ ἐντὸς τριάκοντα ὥρων ἀπέθανεν. Ἐπειτα ἀπὸ τῆς τρίτης ἡμέρας τῆς ἐκδηλώσεως τῆς νόσου τὰ κρούσματα ἐπολλαπλασιάσθησαν καταπληκτικῶς καὶ κατὰ σύμπτωσιν ἐντὸς τῆς ναυαρχίδος, ὅπου διέμενεν ὁ στρατηγὸς τρεῖς ναῦται ἀπέθανον.

Κατὰ τὰς πρώτας ἐκείνας ἡμέρας τὰ θύματα ἐθάπτοντο πάντοτε μυστικά. Ἐν εἶδος ἐγκληματικῆς ἀπερισκεψίας ὤθει τὸν Φορὲν ἀποφύγη πᾶσαν κοινοποίησιν εἰς τὰς ἐλληνικὰς ἀρχάς καὶ τὴν κοινωνίαν. Ἐφρόνει, ὅτι οὕτω ἡ ἄγνοια τοῦ κακοῦ ἡδύνατο νὰ τὸ περιορίσῃ. Συνεπεία αὐτῆς τῆς μωρᾶς καὶ κακούργου ἐπιφυλακτικότητος, οὐδὲν μέτρον κατασταλτικὸν ἢ προληπτικὸν μετὰδόσεως ἐλήφθη. Ἡ ἄνοδος εἰς τὰς Ἀθήνας ἔμεινεν ἐλευθέρα ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου περιορισμοῦ καὶ τὸ προσβλήθην παρὰ τοὺς μύλους στρατόπεδον ἐπεκοινώνει μετὰ τῆς πόλεως.

Ἄλλ' ἤδη τὰ θύματα ἤϋξανεν καὶ μετ' αὐτῶν καὶ οἱ νεκροὶ καθ' ἐκάστην. Τὴν νύκτα ἐγίνετο ἡ αὐτὴ πένθος ἐργασία. Ἐνῷ οἱ στρατιῶται ἐκοιμῶντο οἱ νεκροὶ ἀπήγοντο κρυφὰ ἐπὶ τῶν φορείων καὶ ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῶν φορητῶν ραγῶν οἱ τάφοι ὠρύσσοντο καὶ τὰ πτώματα ἐσωρεύοντο τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου.

Ὅσῳ καὶ ἂν κατεβάλλετο προσπᾶθεια νὰ τηρηθῇ τὸ τρομερὸν μυστικὸν μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν ἤλθε στιγμή καθ' ἣν τοῦτο ἦτο ἀδύνατον πλέον. Ἡ νυκτερινὴ ταφὴ τῶν νεκρῶν ἔγινε καταληπτὴ καὶ οἱ νοσοκόμοι ἐπρόδωκαν τὰ πάντα.

Τότε ὁ μαῦρος φόβος ἐξαιόλιζε παντοῦ τὰ φάσματά του, ἐπὶ τῶν πλοίων, ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου. Παρ' αὐτοῦ ὀδηγουμένη ταχύτερον ἔφθανε τῶρα ἡ ὀλεθρία νόσος. Ἐκτύπησε δυνατὰ καὶ τὸ πέραν ἐπὶ τοῦ φαληρικῷ ἀλιπέδου στρατόπεδον. Εἰς ὅλας τὰς περιοχὰς εἰσῆλθε καὶ ἐξ ὅλων τῶν σημείων διέβη.

Αἱ ζωηραὶ κινήσεις παρέλυσαν, μία νάρκη κατ' ἀρχὰς παρετηρήθη, μία παράλυσις. Ὅλη ἡ ἔντασις τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν κινήσεων ἐχαλαρώθη. Ὡς εἰάν ὅλα τὰ ἐκλόνισεν, ἐμφυχα καὶ

ἄψυχα ταῦτα ἔδιδον τὴν ὄψιν τοῦ κλονιζομένου καὶ τοῦ καταρ-
ρέοντος.

Ἦδη τοῦ τρόμου ἡ κραυγὴ ἀντήχησεν ἐξ αὐτῶν τῶν σπλάγγων
τῆς πόλεως. Ὅλοι ἐγνώριζον τὰ συμβαίνοντα καὶ τὰ θύματα ἤρ-
χισαν ν' ἀριθμοῦνται μετὰ τῶν πολιτῶν. Φυγὴ τῶν εὐπωτέρων
τότε ἤρχισε πρὸς τὰς νήστους καὶ οἱ πεινέστεροι ἐτρέπησαν πρὸς τὸν
ἐλαιῶνα.

Καὶ αἰφνης ἡ ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς πρὸς τὸν τρόμον ἀντί-
δρασις ἐπῆλθε μὲ ἀνήκουστον δύναμιν, ἵνα διανύσῃ τὸ προσωρινὸν
στάδιόν της. Παραζάλη φαιδρότητος καὶ εὐθυμίας κατέλαβε τοὺς
πάντας ὅσοι δὲν εἶχον προσβληθῇ. Ἦτο ὡς ἐκ ἡσθάνοντο τὴν ψυ-
χικὴν ἀνάγκην νὰ δείξουν, ὅτι δὲν φοβοῦνται τὸν ἄρατον ἐχθρόν.

Ἰαχαὶ καὶ ἄσματα ἀντήχησαν ἐκ τοῦ σιωπηλοῦ στρατοπέδου
καὶ τῶν πλοίων. Κατὰ ὁμάδας ἐξώρμων οἱ στρατιῶται καὶ
οἱ ναῦται ἐκείθεν καὶ ἐρρίπτοντο εἰς τὰ οἰνοπωλεῖα. Εἶχαν τὴν πε-
ποίθησιν, ὅτι ὅσῳ περισσότερον ἔπινον τόσῳ ἀπειμᾶκρον τὸ κακόν.
Καὶ ἡ μέθη δὲν παρέλειπε νὰ δώσῃ εἰς τὴν νόσον τὴν πολύτιμον
συμμαχίαν της. Αὕτη προπαρεσκευάζε τὰ θύματα, ἐκείνη τὰ ἔδρατ-
τεν ἐκ τοῦ λαιμοῦ, τὰ ἐκύλιε κάτω ἐπὶ τῶν ρυπαρῶν λιθοστρώτων
τῶν οἰνοπωλείων, μέσῃ εἰς τὴν λάσπην τῶν δρόμων.

Τὸ στρατόπεδον ὁλόκληρον ἐν ἑκαρεῖ παρέλυσεν. Ὁλίγα τινὰ
φύθητρα τῆς πειθαρχίας ὡς αἱ ὀψεῖς τῶν προσβεβλημένων καὶ τῶν
τεθνεώτων. Οὐδεὶς ὑπήκουε πρὸς τὸν ἄλλον καὶ τὰ διδάγματα καὶ οἱ
βαθμοὶ δὲν ἐχρησίμευον πλέον εἰμὴ διὰ νὰ δεικνύουν πόσον σκληρο-
τέρα ἦτον ἡ ἰσχυρὴ ἐκείνων τῶν πάντων πρὸ τοῦ θανάτου.

Ὁ στρατηγὸς Φορὲ ἔτρεχε τώρα ὡς ἀλλόφρων, ὠθυόμενος ὑπὸ
τοῦ αὐτοῦ οἴστρου ὡς τὰ ἄλλα ἐκεῖνα πλήθη τὰ θέλοντα νὰ δείξουν
ὅτι δὲν φοβοῦνται τὸν θάνατον. Πανταχοῦ ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ
ἱατροὺς καὶ φάρμακα, ἀλλ' ἡ γλισχρότης τῶν μέσων ἦτο ἀδύνατον
ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὸ πλῆθος τῶν αἰτήσεων.

— Ποτέ μου, λοχαγέ, δὲν ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ αὐτὴν τὴν
θεομηνίαν, ἔλεγε πρὸς τὸν ὑπασπιστὴν του διαβιβάζοντα πρὸς αὐτὸν

αἰτήσεις. Πάντοτε ἀνέμενα διὰ τοὺς στρατιώτας μου ἐνδοξότερον θάνατον.

— Εἶνε κατὰρα τοῦ Θεοῦ, στρατηγέ, ἔλεγεν ὁ λοχαγός. Οἱ καλλίτεροί μας στρατιῶται ἀποθνήσκουν.

Ἦτο ἡ πέμπτη ἡμέρα ἀπὸ τῆς ἐπιδημίας, φανερά γνωσθείσης, ἡ ὁγδόη ἀφ' ἧς ἐσημειώθησαν οἱ πρῶτοι θάνατοι. Ὁ διάλογος τοῦ στρατηγοῦ καὶ τοῦ ὑπασπιστοῦ του ἐγένετο ἔξωθεν τοῦ τελωνείου κάτω ἀπὸ τὸν καυστικὸν ἥλιον. Εἰς μικρά χρονικά διαστήματα ἀνὰ μία κηδεῖα ἀνεφαίνετο. Ὁ ἱερεὺς ἔτρεχεν, ὡς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος εἶχε πολλήν ἐργασίαν καὶ τὸ φορεῖν, κάρρο τῆς ἀγορᾶς, τὸ ὅποιον πολλάκις περιεῖχε καὶ δύο καὶ τρεῖς νεκρούς, ἠκολούθει μὲ τὴν αὐτὴν σπουδήν.

— Ἀπαίσιον θέαμα ! ἔλεγεν ὁ ὑπασπιστής. Πολλάκις ἤκουσα περὶ αὐτῆς τῆς ἐπιδημίας, ἀλλὰ δὲν ἐφантаζόμην, ὅτι ἀνάμεσα εἰς τὰς καταστροφὰς τῆς δίδει αὐτὰ τὰ θεάματα.

Ὅμιλος στρατιωτῶν παραλυμένων ἐκ τῆς μέθης παρῆλθε, σχεδὸν τοὺς ἐθίζαν οἱ τροχοὶ τοῦ πενθίμου φορείου. Ἐπειτα ἡ καταδιώκουσα αὐτοὺς φαντασία τοὺς ἔρριψε διὰ μιᾶς ὀρμητικῆς κινήσεως σχεδὸν κατ' ἐπάνω τοῦ στρατηγοῦ.

— Κτήνη, ἀνεφώνησεν οὗτος, δὲν βλέπετε ἐμπρὸς σας ;

— Σεβασθῆτε τὸν στρατηγόν ! εἶπε τραυλίζων νεαρὸς λοχίας, ὁ ὁποῖος προσεπάθησε νὰ σταθῇ εἰς προσοχὴν καὶ νὰ φέρῃ τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ πηληκίου του.

— Ποιὸν στρατηγόν ; ἐφώναζε στρατιώτης ἐθελοντῆς προχωρημένης ἡλικίας, τυφλὸς ἐκ τῆς μέθης καὶ ἤδη πελιδνὸς ἐκ τοῦ φόβου. Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει στρατηγός, ὑπάρχει χολέρα.

Ἡ ὁμὰς ἐστράφη καὶ πάλιν πρὸς τὰ ἀριστερὰ καγχάζουσα εἰς γέλωτας, κλονιζομένη, ἐντείνουσα τὰ ἄσπενα ἄσπερα τῆς.

— Κακὸς ἐχθρός ! εἶπεν ἐν ὀργῇ ὁ Φορέ. Σοῦ παραλύει τὴν πειθαρχίαν. Πήγαινε τώρα νὰ τιμωρήσῃς αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ! Καὶ ἀφοῦ ἐσχέθη ἐπ' ὀλίγον.

— Εἶνε περίεργον, εἶπε, πῶς τὸ κακὸν δὲν ἔφθασεν ἀκόμη εἰς Ἀθήνας.

— Θέλει, φαίνεται, νὰ ἐγκαθιδρυθῇ ἐδῶ πρῶτον καλὰ, παρετήρησεν ὁ λοχαγός.

— Τώρα πλέον νὰ ἐγκαθιδρυθῇ; Δὲν βλέπετε ὅτι ἔχομεν ἑκατὸ χρούσματα τὴν ἡμέραν;

— Εἰς τὸ στρατόπεδόν μας;

— Καὶ ἐκτὸς τῶν ὅσα παρουσιάζονται εἰς τὴν πόλιν.

— Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, εἶπεν ὁ λοχαγός, θὰ φθάσῃ καὶ εἰς Ἀθήνας καὶ πολὺ ταχέως. Μοῦ εἶπαν, ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν κατοίκων κατασκηπνῶνουν εἰς τὸν ἐλαιῶνα. Φεύγουν ἔντρομοι πρὸς τὰ ἐκεῖ.

Ὁ στρατηγὸς ἐφάνη ἀδημονῶν.

— Ἀλλὰ μήπως ἡδυνάμεθα νὰ τοὺς ἐμποδίσωμεν; ἀνέκραξε.

Καὶ διὰ νὰ καθησυχάσῃ τὴν συνείδησίν του.

— Ὅ,τι ἦτο δυνατόν νὰ πράξωμεν τὸ ἐπράξαμεν, εἶπεν. Ὁ δήμαρχος ἔχει παραλόγους ἀξιώσεις, μᾶς αἰτιᾶται, ὅτι ἀπεκρύψαμεν τὰ πρῶτα χρούσματα, ὥς ἐὰν ἔπρεπε νὰ τὰ κοινοποιήσωμεν διὰ νὰ ἐνσπείρωμεν τὸν τρόμον μίαν ὥραν ἐνωρίτερον, μᾶς αἰτιᾶται ἀκόμη, ὅτι δὲν ἐτάξαμεν ἀπαγορευτικὴν ζώνην εἰς τὴν ὁδὸν τῶν Ἀθηνῶν, ἀφοῦ ἐγνωρίζομεν τὸ κακόν.

— Πότε σὰς τὰ εἶπεν αὐτὰ ὁ δήμαρχος; ἠρώτησεν ὁ ὑπα-
πιστῆς.

— Εἰς ἐμὲ δὲν θὰ ἐτόλμα, τὰ εἶπεν εἰς τὸν ναύαρχον.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην κίνησις ἐγένετο ἔξωθεν τῶν παραλιακῶν καταστημάτων. Σεβάσμιος γέρων παρήρχετο καὶ ὁ κόσμος ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρα. Ἦτο ὁ δήμαρχος διανέμων ἐλέη τοῦ Βασι-
λέως καὶ φάρμακα.

— Αὐτὸς εἶνε, νομίζω, ὑπέλαβεν ὁ ὑπασπιστῆς.

— Πηγαίνετε νὰ ἰδῇτε τί κάμνει, διέταξεν ὁ στρατηγὸς καὶ εἰπήντι του νὰ συνιστᾷ εἰς τοὺς κατοίκους ψυχραιμίαν.

Ὁ ὑπασπιστῆς ἔδραμε πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ ἐξετέλεσε τὴν δια-
ταγὴν.

— Τί σὰς ἀπήντησεν; ἠρώτησεν ὁ Φορέ.

— Ὅτι οἱ στρατιῶταί μας ἐπιδίδονται πολὺ εἰς τὴν μέθην

καὶ ὅτι ἐκτρέπονται εἰς ἀκόσμους σκηνάς, διατράσσοντες τὸ πένθος τοῦ λαοῦ.

Ὁ Φορὲ λησιμονήσας ὅσα πρὸ μικροῦ ὁ ἴδιος ἔλεγεν, ὠργίσθη.

— Τὸν αὐθάδη ! ἀνεφώνησεν.

Ἦδη πένθιμος κωδωνοκρουσία ἀντήχησεν ἐκ τῶν ναῶν τῆς πόλεως. Οἱ μικροὶ κώδωνες ἄφιναν διακεκομμένους ὀξεῖς ἤχους. Ἐφαινετο, ὅτι ἐν ἀνησυχίᾳ καὶ ὑπὸ χειρῶν τρεμουσῶν ἐκρούοντο.

— Αὐτὸ πάλιν τί εἶνε ; ἀνέκραξεν ὁ Φορὲ ἀνήσυχος.

— Δέησις ἴσως ! ἀπήντησεν ὁ ὑπασπιστής.

Ὁ στρατηγὸς ἐσιώπησεν. Ἐσκέφθη, ὅτι ἦτο ἀνωφελὲς θόρυβος, ἀλλ' ἀπέφυγε νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν σκέψιν του. Ἡ λέξις, τὴν ὁποίαν ὁ ὑπασπιστής του εἶχε προσφέρει, ἐνέκλειε δύναμιν ἱκανὴν νὰ παρεμποδίσῃ τὴν ἄκακον καὶ ἀσεβῆ ἐκδήλωσιν.

Ἄλλ' ἡ κωδωνοκρουσία ἀντήχει ἐπίμονος εἰς τὴν μονότονον μελωδίαν τῆς. Ἦδη τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἀγίου Νικολάου ἤρχισε καὶ αὐτὸ τὰς θρηνώδεις του ἐπικλήσεις. Καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ πένθιμοι ἤχοι ἐπανεφέρον τὸν τρόπον, τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν.

— Πηγαίνωμεν, εἶπεν ὁ Φορὲ, εἰς τὸν ὑπασπιστὴν του, πηγαίνωμεν εἰς τὸ πλοῖον !

Μία λέμβος τοὺς παρέλαβε καὶ τοὺς μετέφερεν εἰς τὴν ναυαρχίδα. Ἐκεῖ ἐπεκράτει τὸ εὐθυμον πνεῦμα τοῦ ναυάρχου.

— Καὶ τί μᾶς φέρετε ἀπ' ἐξω ; ἠρώτησεν οὗτος τὸν στρατηγόν. Πάντοτε τὴν ἀπελπισίαν ;

— Τί ἄλλο, ναύαρχε ; Ἡ πόλις ἀρχίζει νὰ ὁμοιάζῃ μὲ νεκροταφεῖον καὶ ἀκούετε τοὺς κώδωνας πῶς ἀπηχοῦν ;

— Εἶνε καὶ ἡ φαντασία, ὑπέλαβεν ὁ ναύαρχος, μὴ λησιμονῇτε, ὅτι αὕτῃ ρίπτει κάτω τὰ περισσότερα θύματα.

— Εἶνε πραγματικότης, ναύαρχέ μου, δὲν εἶνε φαντασία. Τὰ κρούσματα ἔφθασαν τὰ ἑκατὸ καὶ ἀγνοοῦμεν εἰς τὴν πόλιν τί συμβαίνει.

— Ποῖς σὰς ἔδωκε τὸν ἀριθμὸν αὐτόν ; ἠρώτησε γελῶν ὁ ναύαρχος.

— Ὁ ὑπασπιστής μου.

Καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν λοχαγόν.

— Δὲν εἶν' ἔτσι, λοχαγέ; ἠρώτησεν ἐν ἀγωνίᾳ.

Ἐκεῖνος κατένευσεν.

— Εἶνε μόνον εἴκοσι, ἀντέτεινεν ὁ ναύαρχος. Ἴδου τὸ δελτίον τοῦ ἀρχιάτρου σας. Τὸ ἀπέστειλεν ἐδῶ . . . Βλέπετε λοιπόν, ὅτι ἡ φαντασία εἶνε ἐπικίνδυνος συντελεστής; Ἀκούσατέ με ἑμένα, ὁ ὅποιος παρευρέθη ἐν εἰς ἡμῶν περιστάσεις. Οἱ περισσότεροι ἀποθνήσκουν, διότι τὸ θέλουν οἱ ἴδιοι.

Καὶ ἀναπολήσας τὰς ἀναμνήσεις του :

— Ὅσον ἀφορᾷ ἐμέ, εἶπε, ἐγνώρισα μεγαλῆτερον κακὸν ἀπ' αὐτὸ καὶ οὔτε σκέπτομαι ἂν ὑπάρχῃ χολέρα. Τὸ αὐτὸ συνιστῶ καὶ εἰς ὑμᾶς.

Οἱ λόγοι αὐτοὶ ἐνέπνευσαν θάρρος εἰς τοὺς παρισταμένους.

— Βλέπετε; ἐξηκολούθησεν ὁ ναύαρχος, εἵχομεν καὶ ἡμεῖς τὰ κρούσματα μας. Ἡ κυρία μᾶς ἐπεσκέφθη ἱεραρχικῶς. Τὴν ὑπεδέχθη ὅπως τῆς ἐχρειάζετο μὲ πολλὴν ἀδιαφορίαν διὰ νὰ μὲ λησμονήσῃ ἑμέσως. Καὶ εἶδατε, ὅτι ἤμουν ἐν γνώσει τῶν ἰδιοτροπιῶν τῆς.

— Αὐτὸ συνέστησα καὶ ἐγὼ ἔξω εἰς τοὺς κατοίκους, εἶπεν ὁ Φορέ, ψυχραιμίαν.

— Ἀκριβῶς, μὲ ψυχραιμίαν λοιπόν τὴν ὑπεδέχθη, εἶπεν ὑπομειδιῶν ὁ ναύαρχος.

Καὶ ἐτάχυνεν ἀδιάφορος καὶ ἀπαθὴς τὸν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος βηματισμὸν του.

— Ἀκούσατε, ναύαρχε, ἠρώτησεν ὁ Φορέ, ὁ ὅποιος ἐφοβεῖτο, ὅτι ὁ κατέχων τὴν ψυχὴν τοῦ τρόμος εἶχεν ἀποκαλυφθῇ, δὲν σκέπτεσθε κἀνὲν συντελεστικὸν μέσον νὰ καταπολεμήσωμεν τὸ κακόν; Τὸ στράτευμα εἶνε ἐπτοημένον.

Ὁ ναύαρχος ἐκύτταξε ἐπὶ πολὺ τὸν στρατηγὸν μὲ τὰ διαπεραστικά του μικρὰ γαλανὰ μάτια. Ἐπειτα ἐφάνη ὅτι ἐσκέπτετο σοβαρῶς καὶ τοῦ εἶπε.

— Μέσον συντελεστικόν, ἀπήντησε, δὲν γνωρίζω ἄλλο εἰς τὴν

περίστασιν αὐτὴν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὴν ἰδικήν μας. Ἐὰν ἡμεῖς ἔχωμεν ψυχραιμίαν, ἐστὶ βέβαιοι, ὅτι καὶ οἱ ὑπὸ τὰς διαταγὰς μας ἄνδρες θὰ ἐπηρεασθοῦν ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἡ φοβερὰ κυρία θὰ μᾶς ἀφήσῃ ἡσύχους μίαν ὥραν ἐνωρίτερον. Ἀλλ' ὥς ἀφήσωμεν αὐτά, προσέθεσεν. Αὐρίον ἔχομεν τὸ πρόγευμα.

— Ποῖον πρόγευμα ; ἠρώτησεν ὁ Φορέ.

— Τὴν πρόσκλησιν τοῦ πρέσβεως μας, ἀπήντησεν ὁ ναύαρχος. Πῶς τὸ ἐλησιμονήσατε ; Τὸ πρόγευμα ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως.

Ὁ Φορὲ ἔδειξεν ἔκπληξιν.

— Ἦτο ἐπόμενον, εἶπε, νὰ τὸ λησιμονήσω. Ἀλλ' ἄρά γε δὲν θὰ ἀναβληθῇ ;

Καὶ προσηλώνων πάλιν τὸ ὄζυ τοῦ βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἐντρομοῦ στρατηγοῦ εἶπε :

— Μὴ σὰς τρομάζῃ ἡ λέξις ! Ἡ χολέρα εἶνε ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι νόσοι, μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι μαζί της ἀποθνήσκουν περισσότεροι, δὲν ἀποθνήτκει ὅμως ὁλος ὁ κόσμος. Ὅσοι ζῶμεν ὑποθέτω, ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀποβάλλωμεν τὰς συνηθείας μας καὶ νὰ παύσωμεν νὰ τρώγωμεν. Ἐγὼ τοῦλάχιστον σὰς βεβαιῶ, ὅτι τώρα τρώγω μὲ περισσότεράν ὄρεξιν, ὅπως καὶ ὅταν ἔχω συμπλωτῆρας, οἱ ὁποῖοι ζαλιζονται. Εἶνε καὶ αὐτὸ ἓνα εἶδος χαιρεκακείας.

Καὶ ἤρχισε ν' ἀφηγήται διασκεδαστικὰ ἀνέκδοτα τῆς θαλασσινῆς του ζωῆς ὅταν εἰς τὴν νεότητά του ἐπὶ χρονικὸν διάστημα ἐκυθέρνῃ μέγα ἰδιωτικὸν ἱστιοφόρον. Ἀλλ' αἱ ἀφηγήσεις αὗται ὑπὸ δροσερὸν πνεῦμα ἀντὶ νὰ κατευνάζουν ἡῤῃξαν τὴν ἀγωνίαν τοῦ στρατηγοῦ.

— Τί τὰ θέλετε, στρατηγέ, ἔλεγε, ἄλλη ζωὴ ἐκείνη. Ὅταν εἶνε κἀνεὶς νέος καὶ ἐλεύθερος, ὅταν κυβερνᾷ δικό του καράβι. Βάζει πρῶφρη ὅπου θέλει αὐτός, σχίζει τὰ κύματα ἀμέριμος, δὲν τὸν μέλει πότε θὰ φθάσῃ καὶ πότε θὰ φύγῃ... Ἐπειτα, ξέρετε, διασκεδάζει κἀνεὶς καὶ περισσότερον...

Καὶ παρεσύρετο εἰς γοητευτικὰς τοῦ βίου του ἀναμνήσεις.

Ὡραῖα φαντάσματα γυναικῶν ἤρχισαν νὰ τὸν περιτρογυρίζουν,

ἐπρόβαλαν σὰν νεράϊδες τὰ προσωπάκια των ἀπὸ τὰ ἐλαφρὰ κύματα τοῦ λιμένας, ἐνόμιζεν, ὅτι τὰς ἔβλεπε νὰ τοῦ χαμογελοῦν, νὰ τοῦ νεύουν, νὰ τοῦ ὑπενθυμίζουν μὲ ἐκεῖνα τὰ χαμόγελα τὴν ὥραίαν ζωὴν τῆς νεότητός του.

— Καὶ ἤμουν καπετάνιος τόσῳ νέος, ὅλοι μὲ ἐζήλευαν καὶ πρὸ πάντων ὁ δευτερός μου, μελαγχολικὸς ἄνθρωπος, μὴ σὰς κ ακοφανῇ, στρατηγέ μου, σὰν κι' ἐσὰς...

Ὁ Φορὲ προσεπαθῆσε νὰ γελᾷ.

— Ὅλα τὰ ἔπαιρνε εἰς τὸ σοβαρόν, δι' ὅλα τὰ πράγματα ἐπαθαίνετο. Μιά φορὰ ἐκάναμε μιὰ ἀβαρία, ἦταν ἰδικό μας τὸ πρᾶγμα, ἔκλαιε σὰν μικρὸ παιδί...

— Ἀκούετε, ναύαρχε; ἀνέκραζεν αἰφνης ὁ Φορὲ. Οἱ κώδωνες...

Πράγματι ἐκ τῆς ξηρᾶς ἤρχετο μακρυσμένη ἡ ἡχώ τῆς πενθίμου κωδωνοκρουσίας.

— ὦ ! εἶπεν ὁ ναύαρχος, πῶς ἐπιμένετε νὰ μὲ θλίβετε. Ποίαν σημασίαν ἔχει ἂν ἡχοῦν οἱ κώδωνες πενθίμως;

Καὶ ἐξηκολούθησε τὴν ἀφήγησίν του ἐνῶ ὁ στρατηγὸς Φορὲ ἔτεινεν ἔντρομος τὸ οὖς πρὸς τὰ ἐκεῖ.

— Μὴν καμνῆς ἔτσι ! τοῦ εἶπα, νὰ εἶσαι εὐχαριστημένος νὰ σώσωμεν τὴν ζωὴν μας. Ἡμεῖς ἔχομεν τὴν θέλησιν καὶ τὴν δύναμιν ν' ἀποκτήσωμεν καὶ πάλιν αὐτὰ τὰ πράγματα, ἄρκει νὰ ζήσωμεν. Αὐτὸς ὅμως ἐπέμεινε, ἔβλεπε τὰ ἄγρια κύματα καὶ ἔκλαιε... Ἐγὼ, στρατηγέ μου, ἔχω ἄλλας ἰδέας· ποτὲ δὲν μ' ἐπεύραξε ὁ πειρασμὸς τῆς ιδιοκτησίας καὶ τοῦ πλοῦτου. Καὶ γι' αὐτὸ εἶμαι πάντοτε εὐτυχὴς ἂν καὶ πολλὰ πράγματα ἔχασα εἰς τὴν ζωὴν μου.

Πρὸς στιγμὴν ἐμελαγχόλησεν, ἀλλ' ἁμέσως ἔσπευσε ν' ἀποδιώξῃ τὸ σκιερὸν νέφος ἐκ τῆς ψυχῆς του.

— Πιστεύετε λοιπόν, ἐπανέλαβε μὲ τὴν αὐτὴν δύναμιν τῆς γοητείας, ὅτι προσπαθῶ πάντοτε νὰ μὴ ἐνθυμούμαι ὅ,τι ἔχασα ἢ ὅ,τι ὑπέφερα εἰς τὴν ζωὴν μου; Μόνον τὰ ὥραία πράγματα ποῦ ἀπέκτησα ἐνθυμούμαι.

Ἐπῆλθε σιωπὴ. Ὑπεράνω τοῦ διαζώματος τοῦ πλοίου τοῦ ὁ

ναύαρχος ἔφερε τὰ βλέμματα του ἔξω πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Σαρωνικοῦ.

— Τί ὠραῖο χρῶμα ποῦ ἔχει σήμερον ἡ θάλασσα, εἶπε. Τὸ φῶς ἐδῶ εἶνε καθαρὸν, δίδει ὠραῖα χρώματα εἰς ὅλα.

Καὶ ἀποτόμως ἀπηύθυνε τὴν ἐρώτησιν :

— Πῶς σὰς φαίνονται αἱ Ἑλληνίδες, στρατηγέ ;

Ἄλλ' ἐκεῖνος δὲν ἀπήντησεν ἀμέσως.

— Ἐννοῶ, ἐννοῶ, εἰσθε ἀδ' ὀρθωτος, εἶπεν ὁ ναύαρχος, ἀπειλεῖτε πάντοτε νὰ μοῦ μεταδώσετε τὴν ἀπελπισίαν σας.

Ὁ ἀξιαματικὸς τῆς ὑπηρεσίας ἀνήγγειλε τὴν προσέγγισιν ἀγγλικῆς λέμβου.

— Ὁ ναύαρχος, εἶπε.

Μετ' ὀλίγον ὁ Ἀγγλος ναύαρχος ἀνήρχετο. Ἐφαίνετο ἐντελῶς κτάραχος. Ὁ Τινὰν τὸν ἐδεξιῶθη μετὰ πολλῶν ἐνδείξεων φιλοφροσύνης καὶ ἐγκαρδίου φιλίας. Ἦτο ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐχρειάζετο διὰ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸν μελαγχολικὸν του σύντροφον.

— Καὶ πῶς πηγαίνει τὸ κακόν ; ἠρώτησε.

— Ἡμεῖς ἐδῶ εἴμεθα ἐντελῶς ἀπηλλαγμένοι, ἀπήντησεν ὁ Γάλλος ναύαρχος.

— Καὶ ἡμεῖς, δόξα τῷ Θεῷ ὑπέλαβεν ἐκεῖνος. Ἄν καὶ εἶνε δύσκολον νὰ προφυλαχθῶμεν, διότι εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐμποδίσωμεν τὴν συγκοινωνίαν. Διέταξα αὐστηρὰ μέτρα καθαριότητος καὶ ἀπηγόρευσα τὴν οἰνοποσίαν ἐπὶ ποινῇ πεντήκοντα ραβδισμῶν.

Ὁ Τινὰν ἐγέλασε.

— Ἴσως σὰς φανῶ παραδοξος, εἶπε. Τοὺς ἀφήκα νὰ κάμουν ὅ,τι θέλουν. Ἐχω τὴν ἀρχὴν, ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις διεγείρει τὴν ἐπιθυμίαν περισσότερων καὶ οἱ ραβδισμοὶ δὲν εἶνε δυστυχῶς ἐκ τῶν προληπτικῶν μέτρων.

Ἄλλ' ὁ Ἀγγλος ναύαρχος διетήρησε τὴν σοβαρότητά του.

— Ἡ ἀλήθεια εἶνε, παρετήρησε μετὰ τινος πονηρίας, ὅτι οἱ ἰδιοὶ μας πίνουν περισσότερον. Εἰς τὴν πατρίδα μας ὑποφέρουν

πολὺ οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ αὐτὸν τὸν πειρασμόν, φαίνεται, ὅτι πταίει τὸ κλῖμα.

— Ἐχετε νεωτέρας εἰδήσεις ἐξ Ἀθηνῶν; ἠρώτησεν ὁ Γάλλος ναύαρχος.

— Κάμμιαν, πλὴν τοῦ ὅτι ἡ πόλις εἶνε ἀνάστατος, τὸ ὁποῖον πιστεύω νὰ γνωρίζετε. Οἱ κάτοικοι φεύγουν διὰ τὰς ἐξοχάς, ἄλλοι κατέρχονται πρὸς τὸν ἐλαιῶνα διὰ νὰ προφυλαχθ οὔν. Μέχρις αὐτῆς ὁμῶς τῆς στιγμῆς κἀνὲν κρούσμα δὲν ἐξεδηλώθη. Ἐμαθον ἀκόμη, ὅτι ἡ Κυβέρνησις διεμαρτυρήθη διὰ τὰ ἐδῶ συμβαίνοντα, διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐπιτηρήσεως καὶ ἀποδίδει εἰς ἡμᾶς ὅλην τὴν εὐθύνην.

— Αὐτὸ ἔλειπε τώρα, ἀνέκραξεν ὁ Φορέ, νὰ ἔχωμεν διαμαρτυρίας καὶ ἐκ μέρους τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία, ἡμῶν ἐδῶ ὑπαρχόντων, δὲν ὑφίσταται.

— Καὶ εἰς τί συνοψίζονται κυρίως αἱ διαμαρτυρίαι αὗται; ἠρώτησεν ὁ Τινάν.

— Εἰς τὸ ὅτι ἀπεκρύβησαν τὰ πρῶτα κρούσματα.

Ὁ Φορὲ ἐξεμάνη ἐκτρεπόμενος εἰς ἀπειλὰς, ἐνῷ ὁ Ἀγγλος ναύαρχος ἐτήρει σιγὴν ὑποδεικνύων οὕτω τὸ ἄτοπον τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ.

— Ἀλλ' ἄς ἀφήσωμεν αὐτὸ τὸ ἀνιαρὸν θέμα, εἶπεν αἰφνης ὁ Τινάν. Αὔριον, ναύαρχε, ἔχομεν τὸ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως πρόγευμα.

— Ναί, ὑπέλαβε ψυχρῶς ὁ Ἀγγλος ναύαρχος, ὁ ὁποῖος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τί ἐσήμαινεν ἡ ἰδέα αὐτὴ καὶ πῶς μετὰ τὰ νέα θλιβερά συμβεβηκότα δὲν κατηργεῖτο ἡ πρόσκλησις.

— Θὰ εἶνε ὥραϊον, εἶπεν ἄνευ δισταγμοῦ ὁ Τινάν. Πρώτην φοράν θὰ ἴδω τὴν Ἀκρόπολιν. Ἄν καὶ δὲν δύναμαι νὰ καυχήθῃ, ὅτι ἐννοῶ ἀπὸ ἀρχαιολογίαν, ἐν τούτοις εἶμαι πολὺ περίεργος νὰ ἴδω αὐτὰ τὰ πράγματα.

— Εἶνε ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ προσκεκλημένοι ἂν δὲν ἀπατώμαι, ὑπέλαθεν ὁ Φορέ.

— Ναί, ἀπήντησεν ὁ Ἀγγλος ναύαρχος, ὑποθέτω, ὅτι θὰ εἴμεθα

Ἡ Κατοχή

φυλ. 83

ἔνω τῶν 300 προσώπων, ὅλα τὰ ἐπιτελεῖα τῶν πλοίων καὶ ἑξωματικοί σας.

Οἱ δύο ναύαρχοι καὶ ὁ στρατηγὸς συνεφώνησαν ν' ἀνέλθουν εἰς Ἀθήνας τὴν 11ην πρωϊνὴν ὥραν τῆς ἐπομένης.

ΑΔ'.

ΒΕΒΗΔΩΣΙΣ

Ἐν Ἀθήναις ἦσαν πράγματι ἀνάστατοι. Φρικώδης ἄλλοφροσύνη ἐκυρίευσεν ὁλόκληρον τὴν πόλιν. Τὰ εἰς Πειραιᾶ συμβαίνοντα ἐνέσπειραν τὸν πανικὸν εἰς ὅλου τοὺς κατοίκους. Οἱ εὐπορώτεροι ἀπῆλθον εἰς τὰς ἐξοχάς, ἐνοικιάσαντες οἰκήματα τῶν χωρικῶν εἰς Κηφισίαν καὶ Ἀμαροῦσι. Πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν ἀπόρων ὑπὸ τοῦ φόβου διωκόμενοι κατέφυγον εἰς τὰ περίξ καὶ τὸν ἐλαιῶνα, ὅπου ἔστησαν σκηνάς. Αἱ καθημεριναὶ συναλλαγαὶ διεκόπησαν καὶ τὸ ἐμπόριον, τὸ ὅποιον καὶ ἤδη ὑπέφερεν, ἐνεκρώθη ἐντελῶς.

Διτῶς ἦδη ὁ κόσμος ἀναθεμάτιζε τὴν Κυβέρνησιν, τὴν ὁποίαν ἀπεκάλει προδοτικὴν, ἀφοῦ μετὰ τόσας θυσίας δὲν εἶχε δυνηθῇ νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν χώραν ἐκ τοῦ ξένου στρατοῦ, ὁ ὁποῖος ὥς νὰ μὴ ἦτο ἄρκετόν, ὅτι προσέβαλε τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν, ἔφερε τώρα τὴν καταστροφὴν ὑπὸ τὴν φοβερωτέραν τῆς μορφῆς.

Παντοῦ ἐφώναζον κατὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἑσωτερικῶν Ρήγαν Παλαμήδην δύο ἄτομα ἐξύβρισαν καθ' ὁδὸν καὶ παρ' ὀλίγον νὰ τὸν κακοποιήσουν. Ὅλοι δὲ ἐζήτουν χρήματα.

Ἐκτός τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως, ἡ ὁποία ἀνεκόπη, αὐταὶ αἱ χειρωνακτικαὶ ἐργασίαι ἐσταμάτησαν.

Ἐξ ἄλλου αἱ Ἀθηναὶ ἐπαρουσίαζον εἰκόνα οἰκτροῦ στρατοπέδου τῶν ἐκ τοῦ πολέμου ἐπανελθόντων ἀνταρτῶν, οἱ ὁποῖοι ἀκόμη ἐπεριφέροντο ἄστεγοι καὶ πειναλέοι ἐπαιτουντες βοηθήματα. Τὸ ταμεῖον τοῦ Κράτους ἦτο ἐξηντλημένον. Δὲν ἐπῆρκει πλέον οὔτε διὰ τὰς καθημερινὰς ἀπολύτους ἀνάγκας τοῦ Κράτους. Καὶ ἡ Κυβέρνησις εἶχε νὰ βοηθήσῃ ὄχι μόνον τὴν ἐσωτερικὴν ἔνδειαν, ἀλλὰ νὰ τείνῃ χεῖρα ἀρωγὸν καὶ πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν ὑποδούλων ἐπαρχιῶν, οἱ ὅποιοι ὑπέφερον τὰ πάνδεινα καὶ ἐπεκαλοῦντο τὴν συνδρομὴν τῆς.

Ὁ Βασιλεὺς ἐπῆλθε βοηθὸς εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν συμφορὰν καὶ κρυφίως ἐδίδεν ἐκ τοῦ ἰδιαίτερου τοῦ ταμείου. Οὕτω ἡ πλήρης καταστροφή καὶ ἡ ἀναρχία προελήφθησαν. Ἀλλ' ἤδη ἡ ἀπειλοῦσα νὰ ἐπέλθῃ νόσος ἐξηγρίωνε τὸν λαόν, μαινόμενον καὶ θέλοντα νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς ὑπουργούς.

— Αὐτοὶ ἤλθαν μὲ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ σώσουν τὸ ἔθνος ἀπὸ μεγαλειτέρους κινδύνους καὶ αὐτοὶ ἔφεραν τὰς φοβερωτέρας καταστροφάς.

— Τοῦλάχιστον νὰ μᾶς ἐκτυποῦσαν οἱ ξένοι σὰν ἐχθροὺς θὰ ἦτο προτιμότερον. Τὸ ἔθνος θὰ εἶχε τὴν τιμὴν του καὶ ποτὲ δὲν θὰ μᾶς ἐφέροντο ἔτσι.

— Τώρα μᾶς μεταχειρίζονται σὰν τοὺς μαύρους.

— Οἱ προδόται !

— Μᾶς ἔφεραν τὴ χολέρα !

— Αὔριον θὰ μᾶς φέρουν τὴ πανούκλα !

Αἱ φράσεις αὐταὶ ἀπετέλουν τὸν βόμβον τῶν διαλόγων εἰς τὸ καφενεῖον τῆς « Ὁραίας Ἑλλάδος », ὅπου ἤδη ἐσύχναζον καὶ οἱ ἐκ τοῦ πολέμου ἐπανελθόντες ἀρχηγοί, γινόμενοι ἤδη τὸ ἀντικείμενον λατρείας παρὰ τοῦ κόσμου.

— Στρατηγέ, ἔλεγεν εἰς ἐκ τῶν θαμῶνων πρὸς τὸν Θεωδωράκην Γρίβαν, νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ν' ἀρχίσουμε ἐδῶ μέσα, ἐδῶ εἶνε ὁ φοβερώτερος ἐχθρός.

Ἐκεῖνος ἐσιώπα. Ἐδείξεν ἔξω πρὸς τὰ Ἀνάκτορα.

— Ναί, στρατηγέ, ἐφώναζον καί οἱ ἄλλοι, θάνατος εἰς τοὺς προδότας !

— Ὑπάρχει ἐκεῖ ἐπάνω, εἶπεν ὁ Γρίβας, ἓνας μάρτυς, ὁ ὁποῖος ὑποφέρει περισσότερα ἀπὸ ἡμᾶς. Αὐτὸν πρέπει νὰ σεβασθοῦμε διὰ νὰ δώσουμε χάρι σ' αὐτοὺς τοὺς κακούργους.

Ὁ Χατζηπέτρος εἰσηλθεν. Εὐλαβῶς παρημέρισαν καὶ τοῦ ἔδωκαν θέσιν.

Ἐφαίνετο ἀνήσυχος.

— Τί ἔχεις ; τὸν ἠρώτησεν ὁ Γρίβας.

— Θαρρῶ, εἶπεν ἐκεῖνος πῶς καὶ ἡ Ἀθήνα δὲν θὰ γλυτώσῃ. Στὸν ἅγιο-Γιώργη κάποια γυναῖκα σήμερα τὸ πρωτὶ ἐπέθανε, τὴν εἶδε ὁ Λινδερμάϊερ καὶ εἶπε πῶς ἔχει τὰ συμπτώματα τῆς χολέρας.

— Τί νὰ γλυτώσῃ, ὑπέλαβεν ὁ Γρίβας. Ὁ τρόμος τοὺς σκόρπισε ἀπὸ τώρα.

Ἐβυθίσθησαν ὅλοι εἰς πένθιμον σιωπὴν.

— Τί νὰ πῇ κανένας ! ἀνεφώνησεν αἰφνης ὁ Γρίβας. Καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐβάλλθηκε νὰ μᾶς καταστρέψῃ.

— Βέβαια, ἐμεῖς πιά ἔτσι κι' ἄλλῃως, εἶπεν ὁ Χατζηπέτρος, δὲν θὰ ζήσουμε. Ὅ,τι εἴχαμε νὰ ἰδοῦμε τὸ εἶδαμε, ὅ,τι εἴχαμε νὰ κάνουμε τὸ κάναμε. Ἴσως τὰ παιδιὰ μας...

— Αἶ ! ἐφώναξεν ὁ Γρίβας κτυπῶν τὸ χέρι του δυνατὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἐγὼ βλέπω μακρυά. Στὸ ἐξῆς ἡ Ἑλλάς θὰ δουλεύῃ στοὺς ξένους τυράννους. Εἶνε γραφτό μας, γλυτώσαμε ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐμεῖς οἱ ἐλεύθεροι, νάχουμε αὐτούς.

— Μήπως φταῖνε κι' αὐτοί ; ἀνέκραξεν ὁ γερουσιαστής Λοιδωρίκης παριστάμενος ἐκεῖ. Ἀποῦ ἐδῶ μέσα βρίσκουν συνενόχους ;

Καὶ ἤρχισε δριμεία κατὰ τῶν ὑπουργῶν ἐπίθεσις, προεξάρχοντος τοῦ Χατζηπέτρου.

— Ἄς μὴ ἦταν ἡ ἀγάπη τοῦ Βασιλεῖα καὶ δὲν θὰ ὑπῆρχε σήμερα Καλλέργης, ἀνέκραξεν ἐν ὀργῇ.

— Ἄφυσέ τον νὰ τιμωρῆται σκληρότερα ἀπὸ τοὺς ξένους, εἶπε μὲ περιφρόνησιν ὁ Γρίβας.

Ἐν τούτοις πολλοὶ τῶν θαμῶνων ἐπὶ τῷ ἀγγέλματι τῆς ἐκρή-
ξεως τῆς χολέρας ἐντὸς τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἀνήσυχτοι ἡγέ-
θησαν τῶν θέσεών των καὶ τινες κρυφὰ ἀπεσύρνοντο. Ἀλλ' ἡ ἀτα-
ραξία, τὴν ὅποیان οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς ἐδείκνυνον, ὥς νὰ
μὴ συνέβαινε τίποτε συζητοῦντες, συνεγράτει τοὺς ἄλλους πλησίον
των καὶ ἤδη ὁλόκληρος ἡ ὁμήγυρις ὠμίλει μετὰ πικρίας καὶ ἀναθε-
μάτιζε τὸ ὑπουργεῖον.

Αἴφνης εἰσῆλθεν ὁ νεαρὸς ὑπολοχαγὸς Ὀλύμπιος. Ἡ ἐκστρατεία
εἶχε προσδώσει εἰς τὸ πρόσωπόν του ἐκφρασιν τραχύτητος, ἐπὶ τῆς
ὁποίας βαθεῖα λύπη τώρα διεχύνετο.

— Σὰς φέρω μίαν θλιβερὰν εἰδήσιν, εἶπεν εἰς τοὺς στρατηγοὺς
μόλις τοὺς εἶδεν. Ὁ Γεννάδιος ἀπέθανε !

Ὅλοι ἐταπείνωσαν τὰς κεφαλὰς μὲ τὸ λυπηρὸν αὐτὸ ἄγγελμα
τοῦ θανάτου. Ἡσθάνθησαν ὀδύνην εἰς τὴν καρδίαν. Ἀπέθανε
λοιπὸν ὁ θαλερὸς πρεσβύτες, ὁ μέγας διδάσκαλος τοῦ γένους, ὁ
ἀτρόμητος καὶ ἐνθουσιώδης ἀνὴρ, τὸν ὅποτον θὰ ἐνόμιζε κανεὶς, ὅτι
ὁ θάνατος δὲν θὰ ἠδύνατό ποτε νὰ θίξῃ ;...

Ἀνχμνήσεις ἀγαθαὶ καὶ ὠραῖαι ἤρχισαν νὰ πτερυγίζουσι ὑπὲρ
τὰς κεφαλὰς τῆς ἐν πένθει ὁμήγυρεως. Ὅλοι τὸν εἶχον γνωρίσει,
ὅλοι τὸν εἶχον ἀκούσει ἀπὸ τῶν θρανίων τοῦ σχολείου, οἱ νεώτεροι,
ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης οἱ ἄλλοι, τὸ αὐτὸ κήρυγμα ἐκφωνοῦντα,
τὸ αὐτὸ μᾶθημα ἐπαναλαμβάνοντα, τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα.

— Εὐτυχισμένος αὐτὸς ποῦ δὲν θὰ βλέπῃ πλέον, εἶπεν ὁ
Γρίβας.

— Ἡ μνήμη του νὰ εἶνε αἰωνία ! ἀνεφώνησεν ὁ Χατζηπέτρος.
Ζῇ ἀπὸ τώρα μέσ' τῇ καρδίᾳ μας.

— Ἐδῶ, ἐδῶ εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν τὸν ἤκουσα διὰ τελευταίαν
φορὰν, ὑπέλαθεν ὁ νεαρὸς ὑπολοχαγὸς νὰ μᾶς προπέμπῃ εἰς τὸν
πόλεμον. Μὲ πόσῃν πικρίαν θὰ ἐκλείσει διὰ παντός τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς του !...

Καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς ἤρχισε νὰ θρηνῇ ὡς μικρὸν παιδίον τὸν ἀγα-
θὸν του διδάσκαλον.

Συνεχῆς κρότος διερχομένων ἀμαξῶν ἤκούετο ἤδη ἐκ τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ καὶ ὅλοι ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των πρὸς τὴν θύραν.

— Τί εἶνε ; ἠρώτησεν ὁ Χατζηπέτρος.

— Γάλλοι καὶ Ἀγγλοὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ καὶ τῆς ξηρᾶς, ἀνήγγειλεν ὁ γέρον Λοιδωρίκης.

— Θὰ πηγαίνουν εἰς τὰ Ἀνάκτορα, εἶπε κάποιος, θὰ ἔγεινεν ἡ συμφιλίωσις.

— Ἀδύνατον ! ἀδύνατον ! διεμαρτυρήθη ὁ Χατζηπέτρος, δὲν γνωρίζετε καλὰ τὸν Βασιλέα !

Αἱ ἀμαξαὶ διήρχοντο ἀκαταπαύστως φορτωμέναι ἀπὸ ἀξιωματικούς, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ παρηκολούθουν ἔφιπποι. Οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἀθρόαν αὐτὴν ἀνοδον, ὅτε ὁ Ὀλύμπιος συνερχόμενος ἔδωκε τὴν ἐξήγησιν τοῦ παραδόξου αὐτοῦ φαινομένου.

— Ἐχουν ἐπίσημον πρόγευμα ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Τοὺς προσεκάλεσε ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας. Μοῦ εἶπαν, ὅτι ἔγειναν ἐπάνω μεγάλαὶ προετοιμασίαι.

Ὁ Χατζηπέτρος καὶ ὁ Γρίβας ἐνόησαν ἀμέσως. Ἐγνώριζον τὴν λατρείαν, τὸν σεβασμὸν τοῦ Βασιλέως καὶ πρὸ πάντων τῆς Βασιλείας πρὸς ἐκεῖνο τὸ μνημεῖον. Πολλάκις τοὺς εἶδον νὰ τὸ θαυμάζουν, πολλάκις τοὺς ἤκουσαν νὰ ὁμιλοῦν περὶ αὐτοῦ καὶ νὰ λέγουν ὅτι ἦσαν οἱ παρὰ τῆς θείας Προνοίας ταχθέντες ἄγρυπνοὶ φρουροὶ τοῦ ἀπὸ πάσης νέας καταστροφῆς καὶ βεβηλώσεως.

Τώρα ὅτε ἐκεῖνοι ἀνήρχοντο συγκεντρωμένοι ὡς εἰς ἔφοδον καὶ ἐπρόκειτο νὰ πανηγυρίσουν διὰ γεύματος τὸ γεγονός τῆς κατοχῆς, βεβαίως τὸ διάβημά των αὐτὸ ἐγένετο ὡς προσβλητικὴ κατὰ τῶν Βασιλέων ἐπίδειξις.

Φωναὶ ἀποδοκιμασίας ἠκούσθησαν ἐκ τοῦ καφενείου καὶ πολλοὶ ἐξῆλθον νὰ παρακολουθήσουν τὸ ἀπρεπὲς θέαμα.

Εἰς τὴν γαλλικὴν πρεσβείαν ἀπὸ πρωῒας ἤδη ἐπεκράτει ἀσυνήθης κίνησις. Ὁ Ρουὰν ἔδιδε διαταγὰς περὶ τῶν προετοιμασιῶν, ἐφρόντιζε περὶ ὧν. Γάλλοι ναῦται ἦσαν ἐκεῖ ἐντεταλμένοι νὰ ἐκτελοῦν τὰς διαταγὰς του. Ὁ νεαρός του γραμματεὺς κατελθὼν ἀπὸ

πρωίας εἰς Πειραιᾶ ἔφερεν ἐκεῖ τὰς τελευταίας ὁδηγίας. Δυσχέρεια εἶχε παρουσιασθῇ ἀπὸ τῆς προτεραίας ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀμαξῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ μετέφερον εἰς Ἀθήνας τοὺς ἀξιωματικούς. Ἄλλ' ὁ Φορὲ ἐφρόντισε καὶ τὰς κατέσχευεν ὅλας ὅσαι ἐξυπηρέτουν τὴν ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας συγκοινωνίαν.

Ἦδη ὁ Ρουάν ἀνέμενε μετ' ἀνυπομονησίας τὸν γραμματέα του. Ὅταν οὗτος ἐπανῆλθεν ἐκ Πειραιῶς ἦτο ἡ δεκάτη ὥρα τῆς πρωίας.

— Ὅλα ἐν τάξει; ἠρώτησεν ὁ Ρουάν.

— Ὅλα. Μετὰ μίαν ὥραν θὰ εἶνε εἰς Ἀθήνας.

Ὁ γραμματεὺς ἐφαίνετο ζωηρὸς καὶ εὐθυμος.

— Ἐχω εὐχαρίστους εἰδήσεις νὰ σᾶς ἀναγγείλω, εἶπε. Τὸ κακὸν εὐρίσκεται εἰς ὕψεσιν' ἐπὶ τῶν πλοίων τόσον τῶν ἰδικῶν μας, ὥσπερ καὶ τῶν ἀγγλικῶν, οὐδὲν κροῦσμα. Ἐξω εἰς τὸ στρατόπεδον ἐλάχιστα.

Καὶ συνεπέραναν :

— Εἶνε πιθανόν, ὅτι εἰς τὴν πρώτην ἀνησυχαστικὴν ἐντύπωσιν ἐφείλομεν, ὅτι μᾶς παρέστησαν τὰ πράγματα ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον. Ὁ ναύαρχος μὲ καθησύχασε τελείως· ἐφαίνετο, ὅτι οὕτε καὶ ἐσκέπτετο, ὅτι ὑπῆρχε τοιαύτη νόσος.

— Ἐνδεχόμενον καὶ νὰ μὴ ἔγινε καλὴ διάγνωσις, εἶπεν ὁ Ρουάν, μᾶλλον αὐτὸ θὰ συμβαίνοι. Καὶ πῶς εὗρον τὴν ἰδέαν τοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως προγεύματος ;

— Θαυμασίαν ! Ὅλοι ἦσαν κατενθουσιασμένοι.

— Ὁ καιρὸς μᾶς εὐνοεῖ, εἶπεν ὁ Ρουάν. Εἶδατε πόσον ὥραία καὶ ὁροσερὰ ἐαρινὴ ἡμέρα εἶνε ἡ σημερινή ; Μαγεῖα ! ...

— Δυστύχημα μόνον, παρετήρησεν ὁ γραμματεὺς, ὅτι δὲν θὰ ἔχωμεν κυρίας νὰ ποικίλλουν τὴν συνάθροισίν μας.

— Τὸ ἐσκέφθην πολὺ αὐτό, ὑπέλαβεν ὁ Ρουάν. Ἀλλὰ μὴ λησμονῆτε, ὅτι τὸ γεῦμα ἔχει χαράκτῆρα. . . .

— Ἐννοῶ, ἐννοῶ, εἶπεν ὁ γραμματεὺς.

Σιγὴ ἐπῆλθε, τὴν ὁποίαν διέκοψε πρῶτος ὁ Ρουάν.

— Εἶνε προφανές, ὅτι θὰ δυσανεστηθοῦν καὶ πάλιν οἱ φίλοι

μας, ἀλλ' ὀφείλουν νὰ τὸ ὑποστοῦν καὶ αὐτό, ἡμεῖς ὑπέστημεν τόσα καὶ τόσα.

— Τὸ βέβαιον εἶνε, παρετήρησεν ὁ γραμματεὺς, ὅτι ἡ θέσις τοῦ ὑπουργείου εἶνε δυσάρεστος. Ἐπληροφορήθην, ὅτι ἔξω ἀναθεματίζουν τοὺς ὑπουργοὺς καὶ ὅτι κατὰ τοῦ Ρήγα Παλαμῆδου ἔγεινεν ἐπί-
θεσις.

— Τὸ γνωρίζω, εἶπε ξηρῶς ὁ Ρουάν.

— Ἐγὼ ὑποθέτω, ἐξηκολούθησεν ὁ γραμματεὺς, ὅτι μόνον ἡ παρουσία τοῦ ναυάρχου Κανάρη συγκαταεῖ τὰ προσχήματα, ἄλλως θὰ εἴχομεν δυσάρεστα.

— Ἡμεῖς πλέον, ἀνεφώνησε γελῶν ὁ Γάλλος πρεσβευτής, μόνον εὐχάριστα δυνάμεθα νὰ περιμένωμεν.

— Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ἡμεῖς εἴμεθα κύριοι τῆς χώρας. Ἐννοῶ δυσάρεστα ὡς πρὸς τὸν σχηματισμὸν μιᾶς νέας Κυβερνή-
σεως...

— Μὴ φοβῆσθε δι' ὅλα αὐτά, ἀπήντησεν ὁ Ρουάν γελῶν. Θέ-
λησις πρὸς σχηματισμὸν νέας Κυβερνήσεως εἰς πᾶν ἐνδεχόμενον δὲν
δύναται νὰ ὑπάρξῃ, καὶ ἂν ἀκόμη οἱ ὑπουργοὶ ᾔσαν ὑποχρεωμένοι
νὰ παρουσιάζωνται ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως μὲ σπασμένα κεφάλια...

Ὁ γραμματεὺς ἐγέλασε.

— Νομίζετε, ἐξηκολούθησεν ὁ Ρουάν, ὅτι ἠθέλωμεν τοῦ ἐπι-
τρέψαι νὰ τοὺς ἀντικαταστήσῃ ;

— Θὰ ᾔτο ἀστεῖον ! ἀνεφώνει ὁ νεαρὸς διπλωμάτης. Ὑπουργοὶ
μὲ σπασμένα κεφάλια, ἐξακολουθοῦντες νὰ εἶνε ὑπουργοὶ !

— Ὑπὸ μίαν ἔποψιν λυποῦμαι, ἐπανέλαβεν ὁ Ρουάν, ὅτι οἱ
λησται τοῦ ἐπιτελείου τῆς Α. Μ. δὲν εὕρισκονται τὴν στιγμήν
αὐτὴν εἰς τὰς φυλακάς, ἀλλὰ περιφέρονται ἐλεύθεροι. Ἐξ ἄλλου
ὅμως εἶμαι εὐχαριστημένος, ὅτι μένοντες ἔξω ἐξασκοῦν αὐτὴν τὴν
τρομοκρατίαν.

— Μοῦ λέγουν, διέκοψεν ὁ γραμματεὺς, ὅτι ὁ Βασιλεὺς δέχεται
τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ σιωπηλός, ὅτι ὑπογράφει ὅτι τοῦ παρουσιάζουν
καὶ ὅτι εἰς κανένα οὔτε εἰς τὸν ναύαρχον Κανάρην ὁμίλει. Φαίνεται

μᾶλλον ὥς νὰ ὑπακούῃ ἄνευ ἀντιρρήσεως εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ πεπρωμένου.

— Ἀρχίζετε, βλέπω, νὰ ὀμιλῆτε ὡς ποιητής, ἀντέτεινεν ὁ Ρουάν δυσηρεστημένος. Ὑφίσταται ἀπλούστατα τὰς συνεπείας τῶν πράξεών του.

Ὁ γραμματεὺς ἐσιώπησεν, ἐνῶ ὁ Ρουάν ἀνυπομονῶν, ἔρριψεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ ὥρολογίου του.

— Πλησιάζει ἡ ἐνδεκάτη, εἶπεν. Ἐν πρώτοις ἀναμένομεν ἐδῶ τὸν κ. Οὐαίς, τὸν κ. Ἀμποῦ καὶ τὸν κ. Φίνλεϋ. Οἱ δύο τελευταῖοι θὰ δώσουν λαμπρὰς ἀφηγήσεις εἰς τὸν γαλλικὸν καὶ ἀγγλικὸν τύπον τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ γεγονότος. Ὁ πολιτισμὸς, οὕτω συγκεντρωμένος εἰς τὴν ὠραιότεραν ἐκδήλωσιν τῆς δυνάμεώς του, συμποσιάζων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, δεικνύων οὕτω εἰς τὸν βάρβαρον λαὸν καὶ τοὺς ἀνταξίους του Βασιλεῖς εἰς ποίους δικαιοματικῶς ἀνήκει ἡ ὑψηλὴ ἰδέα αὐτοῦ τοῦ μνημείου...

Ὁ Ἀμποῦ ἀνηγγέλη.

— Ἀ ! φίλτατέ μου, τοῦ εἶπεν ὁ Ρουάν μόλις τὸν εἶδε. Θὰ ζήσετε πολλὰ χρόνια ὅπως λέγουν ἐδῶ.

— Περὶ ἐμοῦ θὰ ἦτο ὁ λόγος ! ἀπήντησεν ἐκεῖνος ἑλληνιστί.

— Περὶ ὑμῶν μάλιστα, ἐπανελάβεν ὁ Ρουάν. Ὁμιλοῦμεν περὶ τῆς σημερινῆς τελετῆς.

— Κᾶτι περισσότερον, ἀπεκαλέσατέ την ἱεροτελεστίαν. Ἐλπίζω, ὅτι οἱ κ. ἀξιοματικοὶ θὰ μείνουν γοητευμένοι. Θὰ ἴδουν ἐν πρώτοις, θεῶν μοναδικὴν εἰς τὸν κόσμον, ἔπειτα θ' ἀκούσουν τὴν ἱστορίαν τῶν θαυμασίων ἐκείνων μνημείων.

— Ἐλπίζομεν πολὺ ἐκ τῆς σοφῆς ὑμῶν ἐρμηνείας ! εἶπε φιλόφρονως ὁ Ρουάν.

Ὁ Ἀμποῦ νῦχαρίστησεν.

— Ἐλπίζομεν ἀκόμη, ὅτι μετὰ τοῦ κ. Φίνλεϋ θὰ ἀπαθανατίσετε τὸ γεγονός εἰς τὸν τύπον.

Καὶ πάλιν ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος ἀπηύθυνε λόγους εὐχαριστίας.

Ἡ Κατοχή

φυλ. Β4

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ θαλαμηπόλος ἀνήγγειλε τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας καὶ τὸν κ. Φίνλεϊ.

Οἱ δύο πρεσβευταὶ ἀπεσύρθησαν κατ' ἰδίαν καὶ ἤρχισαν συνδιαλεγόμενοι.

Ὁ Οὐάϊς ἔφερε συνδιαλλακτικὰς προτάσεις.

— Ἀκούσατε, εἶπεν, ἡ γνώμη μου εἶνε, ὅτι πρέπει νὰ δώσωμεν πλέον ἐν τέρμα εἰς τὴν ἐπικίνδυνον αὐτὴν κατάστασιν. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀναρχία ἀπειλεῖ νὰ ἐκραγῇ καὶ ὅλα τείνουν πρὸς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον.

Ὁ Ρουὰν ἤκουε μετὰ δυσανεκείας, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδυνήθη μέχρι τέλους ν' ἀποκρύψῃ.

— Δὲν εἶνε σφάλμα μου, εἶπεν, ἂν ἀρχικῶς ἐφάνημεν τότεν ἐπιεικεῖς. Ἐγὼ ἐπ' ὅτεῖνα τὴν εἰς δίκην παραπομπὴν καὶ τὴν φυλάκισιν τῶν κακούργων αὐτῶν, οἱ ὅποιοι εἶνε σήμερον ἐπὶ κεφαλῆς τόσον ἐπικινδύνου, ὥς λέγετε, ἀντιπολιτεύσεως.

— Ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει θὰ ἦτο ἀδύνατος ὁ σχηματισμὸς τοῦ ὑπουργείου, ἀντέτεινεν ὁ Οὐάϊς.

— Καὶ ὅμως ὑπῆρχεν ὁ Καλλέργης ! παρετήρησεν ὁ Γάλλος πρεσβευτής.

— Ἐξοχώτατε, ὑπέλαβεν ὁ Οὐάϊς, ὁ Καλλέργης δὲν εἶνε δύναμις πραγματικὴ ἐν τῇ χώρᾳ. Ἀντιπροσωπεύει μίαν ἰδέαν, ἡ ὁποία μέχρι τινὸς δύναται νὰ ἐλκύσῃ καὶ νὰ παρασύρῃ τὴν κοινὴν γνώμην, δὲν ἔχει ὅμως τοὺς ἰσχυροὺς δεσμοὺς τῶν ἄλλων.

Ὁ Ρουὰν ἀπεπειράθη ν' ἀντιτάξῃ τὴν αὐτὴν ἀνεύθυνον χαιρεκακίαν, τὴν ὁποίαν ἀπεκάλυψε συνδιαλεγόμενος πρὸ μικροῦ μετὰ τοῦ γραμματέως του.

— Ἡμεῖς ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἶπε, δυνάμεθα ἴσως νὰ εἴμεθα καὶ εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς νέας αὐτῆς τροπῆς τῶν πραγμάτων. Τὴν ἐνδιαφερόμεθα ἡμεῖς ἐὰν αὐτοὶ ἀπειλοῦν νὰ σφαγοῦν μεταξύ ὧν ; Ἡμεῖς κατέχομεν τὴν χώραν.

— Ἀλλ' ἕως πότε ; Εἶνε συμφέρον ἡμῶν ν' ἀπασχολῶμεν ἐδῶ τόσον στρατόν ;

- Καί ἂν σῦριον ἐπαναληθθοῦν τὰ αὐτά ;
 — Ἐστὲ ἥσυχος, εἶπεν ὁ Οὐαῖς. Δὲν εἶνε πλέον δυνατόν.

Καὶ ἐν συμπεράσματι :

— Φρονῶ λοιπόν, ὅτι πρέπει νὰ δώσωμεν μίαν ὁμαλωτέραν διεύθυνσιν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τῆς χώρας καὶ νὰ σκεφθῶμεν πότε θυνάμεθα τὸ ταχύτερον ν' ἀποσύρωμεν τοὺς στόλους μας καὶ τὰ στρατεύματα.

Ὁ Ρουὰν ἤρχισε νὰ βλέπῃ ὑπόπτως τὸν συνάδελφόν του. Αἱ πρὸ τῆς συμμαχίας εὐρέως καὶ ἐπιμόνως κυκλοφορήσασαι εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν τύπον ὑποπτοὶ ἰδέαι, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἔδρα πρὸς τὸ ἴδιον μόνον συμφέρον καὶ ὅτι θᾶτον ἢ βράδιον ἤθελε μετέλθει ἰδιοτελεῖ πολιτικὴν, ἤρχισαν ν' ἀναγεννῶνται εἰς τὴν διάνοιάν του. Καλὴ μὲν φίλη καὶ ἡ Τουρκία, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἑλλάς ἦτο χρήσιμος εἰς τὸ μέλλον. Ἐπρεπε κατ' ἀνάγκην νὰ ὑπάρχουν δύο θύραι ἀνοικταὶ διὰ τὴν ἐλευθέραν διόδον τῶν ἀγγλικῶν συμφερόντων.

Ἡ τελευταία αὕτὴ σκέψις ἐφώτισε διὰ παντός τὸ ἐπιπόλαιον πνεῦμα τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ.

— Ἐγὼ ὑπέθετον, εἶπε μόλις συγκρατῶν τοὺς ἀποκαλυπτικοὺς λογισμοὺς του, ὅτι ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης θὰ ἔβλεπεν εὐχαρίστως ὡς ἐγὼ τὴν ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς ἐξαφάνισιν τοῦ βαρβάρου αὐτοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος διὰ τῶν πράξεών του ἐτιμᾶζει τὴν γῆν.

Ὁ Οὐαῖς δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ ἐν μειδιάμα, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐμάντευσε τὸν ὑπαινιγμόν, ὁ ὁποῖος ἐκρύπτετο εἰς τὴν τραγικὴν αὐτὴν ἀποστροφήν.

— Σὰς βεβαιῶ, ὅτι δὲν ἔχετε ἄδικον, εἶπε, καὶ ἂν ἦτο δυνατόν οἱ πόθοι ὑμῶν νὰ ἐκπληρωθοῦν, πρῶτος ἐγὼ ἤθελα συναινέσει.

Τὴν συνδιαλεξίν διέκοψεν ἡ ἀφίξις τῶν ἀξιωματικῶν ἐκ Περαιῶς. Ἦτο πανηγυρικὴ διαδήλωσις. Αἱ αἰθούσαι τῆς γαλλικῆς πρεσβείας μόλις ἤρκεσαν νὰ περιλάβουν ὅλον αὐτὸν τὸν κόσμον.

Ὁ ναύαρχος Τινὰν ἤρχισε νὰ σκαρπίζῃ τὴν εὐθυμίαν του, ἀπομακρύνας τὴν ἐλαφρὰν ψυχρότητα τοῦ Ρουὰν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐπιφέρει οἱ λόγοι τοῦ Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ.

— Ἐξοχώτατε, ἔλεγεν ὁ Γάλλος ναύαρχος, ὡραιότεραν ιδέαν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συλλάβετε καὶ δὲν ἐντρέπομαι νὰ ὁμολογήσω, ὅτι εἶνε ὁ μόνος τρόπος διὰ νὰ συναινέσω ν' ἀνέλθω ἐκεῖ ἐπάνω.

Ἡ φράσις αὐτὴ ἐξένισε τοὺς Ἀγγλους.

— Πῶς ; εἶπεν ὁ Οὐαῖς, δὲν ἐνδιαφέρεσθε διὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ;

— Ὅσφ καὶ διὰ τὴν σημερινήν, ἀπήντησε γελῶν ὁ Τινάν,

Ὅλοι ἐγέλασαν μαζὶ του.

— Διὰ νὰ εἶπω τὴν ἀλήθειαν, ἐπανέλαβεν ἐκεῖνος, ἐπανορθῶν τὸν ἀφορισμὸν του, δὲν στεροῦμαι ἐντελῶς ἐνδιαφέροντος, ἀλλ' ἂν ἐπρόκειτο σήμερον νὰ μοῦ εἶπουν ν' ἀποπλεύσω, θὰ τὸ ἐπραττον εὐχαρίστως καὶ ὥς μὴ ἔβλεπόν ποτε πλέον εἰς τὴν ζωὴν μου τὴν Ἀκρόπολιν. Ἐπειτα τὰ πράγματα αὐτὰ ἐνδιαφέρουν κυρίως τοὺς ἀρχαιολόγους. Εἶνε ὅπωςδήποτε νεκρὰ ζωή. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἡμεῖς πρόκειται νὰ τὴν ἀναζωογονήσωμεν σήμερον, εἶμαι εὐτυχὴς καὶ ἐκφράζω τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τὸν κ. Ρουὰν διὰ τὴν εὐγένειαν τῆς προσκλήσεώς του.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ οἱ παριστάμενοι ἐξέφρασαν ζωηρὰς εὐχαριστίας πρὸς τὸν Γάλλον πρεσβευτὴν, ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο γοητευμένος, μεθ' ὃ κατῆλθον καὶ ἐπέβησαν τῶν ἀμαζῶν.

Ἡ διαδήλωσις ἐχώρησε πρὸς τὰ Ἀνάκτορα, ἔκαμψε τὴν λεωφόρον Ἀμαλίας καὶ κατηυθύνθη πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν.

Οἱ δύο πρεσβευταὶ μετὰ τῶν δύο ναυάρχων ἦσαν ἐπὶ τῆς πρώτης ἀμάξης. Εἶπετο ὁ στρατηγὸς Φορὲ μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ του καὶ τοῦ ἐπιτελάρχου του εἰς ἄλλην ἀμαζάν. Καὶ ἠκολούθει εἰτα ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν ἄλλων ἀμαζῶν.

— Ὅλα βαίνουν κατ' εὐχὴν ἐκεῖ, ἔλεγεν ὁ Οὐαῖς φέρων τὸν λόγον ἐπὶ τῶν γεγονότων τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου. Εἶχα σήμερον εὐχαρίστους εἰδήσεις ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ ἀπόβασις ἐγένετο κανονικῶς.

— Ἰδοὺ εὐκαιρία, εἶπεν ὁ Ἀγγλος ναύαρχος, νὰ πανηγυρίσωμεν σήμερον καὶ τὸ εὐτυχὲς αὐτὸ συμβεβηκός.

— Μολονότι ἡμεῖς, ναύαρχέ μου, ὑπέλαβεν ὁ Τινάν, δὲν θὰ ρίψωμεν οὔτε ἓν τηλεβόλον.

— Ἡ δρᾶσις ὑμῶν, ἀπήντητε σοβαρῶς ὁ Ρουάν, ἰσοσταθμίζει τὴν περιφανεστέραν νίκην.

— Καὶ δὲν πρέπει ἴσως ν' ἀπελπιζώμεθα, ὑπέλαβε μετὰ στωϊκῆς ἀπαθείας ὁ Ἄγγλος ναύαρχος· ἡ μοῖρα ἴσως ἐπιφυλάσσει καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ προσφέρωμεν τὰς ὑπηρεσίας μας εἰς τὰ κοινὰ ὄπλα.

— Ἦδη ἡ θυσία ὑμῶν, ναύαρχε, ἀνεφώνησε μετὰ τοῦ αὐτοῦ στόμφου ὁ Ρουάν, εἶνε καταφανής.

Ὁ Ἄγγλος πρεσβευτὴς ἤδη ἀπηύθυνε τὴν ἐρώτησιν περὶ τῆς ἐν Πειραιεῖ ἐπιδημίας.

— Τίποτε, τίποτε σπουδαῖον! ἀνεφώνησεν ὁ Τινάν.

— Ἡ αὕτὴ κατάστασις, ἀπήντησεν εἰς θετικώτερον τόνον ὁ Ἄγγλος ναύαρχος.

— Τὰ πληρώματα χαίρουν ἄκραν ὑγείαν, εἶπεν ὁ Γάλλος ναύαρχος. Διὰ παντὸς ἐξωρίσαμεν τὸ κακὸν ἀπὸ τὰ πλοῖά μας, τῶρα ἐνοχλεῖ ὀλίγον τὸ στράτευμα καὶ τὴν πόλιν.

Ἦδη εἶχον φθάσει εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως. Πράγματι ὁ καιρὸς ἦτον ἐξαισιος. Τὸ θέαμα τῆς θαλάσσης κάτω μαγευτικὸν μὲ τὴν ἀκανόνιστον γραμμὴν τῶν νήσων ποῦ ἐκλείον τὸν κόλπον καὶ ἐλαφρῶς ὑποκύαντοι διεγράφοντο εἰς τὸν ὀρίζοντα. Εἰς τὴν διαυγῇ ἀτμοσφαιρᾷ τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου ἐχάρασσε τὸ ὡς ἀπολιθωμένον γίγαντος σχῆμά του. Καὶ ὁ Ὑμηττὸς ἀριστερᾶ καὶ πέραν ἐχώρει ἡρέμα κλίνων νὰ βυθισθῇ εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἦτον ἐν ὄνειρον ἡ φύσις ὅλη. Οὐδὲν ἐπρέδιδε τὴν συμφορὰν τῆς γῆς αὐτῆς. Τὸ φῶς γλυκὺ ἐχύνετο παντοῦ, καὶ αὔρα δροσερὰ ἔπνεεν.

Ὅταν οἱ κατακτηταὶ ἐπάτησαν τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ μνημείου, τὸ ὥραϊον θέαμα ἔγεινεν ἀποκαλυπτικώτερον εἰς θείας γραμμάς, εἰς χρώματα, εἰς πανοράματα. Ὁ ἐλαιὼν ἔρριπτε τὰς πρασίνας του σκιὰς ἐπὶ τῆς γῆς, ὑπερύθρου περαιτέρω εἰς τὰς ὑπωρείας τῶν βουνῶν, διαφευγούσης ἔπειτα εἰς κυανίζουσιν ὄνειρώδη

ἀπόχρῳσιν πρὸς τὰς κορυφὰς τῶν. Ρίγη ἐλαφρῶν πνεῶν διεκρίνοντο πρὸς τῶν σπαρμέων κάμπων καὶ οἱ γυμνοὶ βραχῶδεις λόφοι μὲ τὰς φαιάς τῶν μάζας ὑψείμενοι ἀκανονίστως ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κατὰ τὴν πρασίνην ἐκείνην ἔκτασιν προσέδιδον μίαν σκληρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ὁμαλὸν ἐκεῖνο σύνολον τῆς βλαστήσεως.

Ἐπειτα περαιτέρω ἡ Πειραιϊκὴ ἀκτὴ ἐδείκνυνεν ὅλας τὰς προεξοχὰς καὶ κόγχας τῶν βράχων τῆς μὲ τὴν ποικιλίαν τῶν γραμμῶν, ἀγρία ἀκόμη καὶ ἀκατοίκητες. Ἐπειτα ἦτο ἡ ἑνδοξος θάλασσα τῆς Σαλαμῖνος. Καὶ ἐντεῦθεν ἀπὸ βορρᾶ ἄλλο διηνοίγετο πανόραμα, ἡ πάλις κάτωθεν τῆς Ἀκροπόλεως συνεσφιγμένη ἀκόμη καὶ μικρά, ἀπηχοῦσα εὐκρινῶς ὅλον τὸν θόρυβον τῆς δυστυχημένης τῆς ζωῆς, καὶ πέραν ὁ ὑπερήφανος Πάρνης καὶ ἡ κομψὴ Πεντέλη.

Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐξ ὅλων τῶν σημείων ἔβλεπον πρὸς τὴν ποικιλίαν αὐτὴν τῶν ἀπόψεων. Πολλοὶ ἀτενίζοντες πρὸς τὸ στρατόπεδον τοῦ φαληρικοῦ ἀλιπέδου προσεπάθουν νὰ διακρίνουν τὰς σκηνὰς τῶν.

— Ὡστε μᾶς βλέπουν καλὰ ἀπ' ἐδῶ, ἔλεγε Γάλλος ταγματάρχης στρίβων τὸν μύστακά του.

— Καὶ ὅμως ἐδῶ ἔπρεπε νὰ μένωμεν, ταγματάρχα μου, ὑπέλαβε νεαρὸς ἀνθυπολοχαγός.

— Σὰς ἐννοῶ, ἀνθυπολοχαγέ, σὰς ἐννοῶ, ἀνεφώνησεν ἐκεῖνος, ἀλλ' ἡ νεανικὴ σας φαντασία σὰς παραφέρει, χωρὶ ἐκεῖ, χωρὶ καὶ ἐδῶ. Δὲν θὰ εἴχατε νὰ κερδίσετε τίποτε.

— Τοῦλάχιστον, ἀπήντησεν ἐκεῖνος μετὰ σκληρότητος, τὴν εὐχαρίστησιν τῆς ταπεινώσεώς των.

Ἄλλος ὅμιλος ἔβλεπε πρὸς τὰ Ἀνάκτορα, βυθισμένα ὡς εἰς σιγὴν πένθους καὶ ἐρημώσεως, καὶ αἱ πικραὶ εἰρωνεῖται καὶ αἱ ὕβρεις κατὰ τῶν Βασιλείων ἀντήχουν ἀχαλίνωτοι.

Τέλος ὁ Ἀμπῦ ἤρχισε νὰ δίδῃ ἐξηγήσεις καὶ ἐρμηνείας περὶ τῶν μνημείων, τῶν Προπυλαίων, τοῦ Ναοῦ τῆς ἀπτέρου Νίκης, τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ Ἐρεχθείου. Ἐξαίρων τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δὲν παρέλειψε νὰ τινίσῃ, ὅτι οἱ σημερινὲς Ἑλληνες δὲν

εἶχον τὴν παραμικρὰν σχέσιν μετ' ἐκείνων, ὅτι ἦσαν βάρβαρος λαός, κρῆμα διαφόρων φυλῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ καιροὺς ἐπέδραμον εἰς τὴν χώραν.

Ὁ ἐπίλογος αὐτὸς κατενθουσίασε τὸ ἀκροατήριον καὶ ψιθυροὶ ἐπεδοκιμασίας κατὰ τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος ἠκούσθησαν.

Ἐπειτα οἱ κεκλημένοι τοῦ Ρουὰν κατέλαβον τὰς θέσεις των περὶ τὰς τραπέζας, αἱ ὁποῖαι εἶχον τεθῆ κατὰ μῆκος καὶ παραλλήλως, καὶ τὸ πρόγευμα ἤρχισεν.

Ὅλοι ἐφαίνοντο γοητευμένοι καὶ εὐθυμοὶ ἐκ τῆς ἐν ὑπαίθρῳ αὐτῆς πανδαισίας. Ὁ Ρουὰν μετέδιδε τὴν χαρὰν του καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν εἰς τοὺς περὶ αὐτόν. Ἐφερε πρόποσιν, πλήρη δυσμενῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκφράσεων, τὰς ὁποίας περιέκλειεν εἰς σκληροὺς ὑπαινιγμοὺς καταληπτοὺς εἰς πάντας. Ὁ Οὐάις ἠκολούθησε τὸ παράδειγμά του, ἀλλ' ἀπὸ ἄλλης διευθύνσεως. Ἐπλεξε τὸ ἐγκώμιον τῶν συμμάχων καὶ ἐχαιρέτισε τὸ πρῶτον αὐτῶν ἐν Κριμαίᾳ κατόρθωμα.

Μετ' αὐτοὺς αἱ προπόσεις ἔλαβον γενικώτερον χαρακτῆρα. Οἱ ναύαρχοι προέπινον διὰ τὴν εὐημερίαν τῶν δύο στόλων, τοῦ Ἀγγλοῦ ναυάρχου χαιρετίζοντας καὶ τὸ γαλλικὸν στράτευμα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ στρατηγοῦ Φορέ. Αἱ προπόσεις ἔπειτα διεδέχοντο ἡ μία τὴν ἄλλην, ἀπευθυνόμεναι ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐχαιρέτιζον ἀλλήλους εὐχόμενοι νὰ εὐρεθοῦν ταχέως ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Αἱ ἀτελεύτητοι αὐταὶ σπονδαὶ πρὸς τὸν Βάχχον διήγειραν πνεῦμα ἀσεβείας, τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ προσβάλλῃ τὸν ἱερόν ἐκείνον χώρον, τὴν ἰδέαν, τὴν ὁποίαν περιέκλειε, τὴν γῆν εἰς τὴν ὁποίαν δικαιοματικῶς ἀνήκεν. Αἱ περιστάσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ἡ βακχικὴ αὕτῃ ἐορτὴ ἐτελεῖτο ἦσαν τοιαῦται, ὥστε ἡ προσβολὴ κατὰ τοῦ ναοῦ τῆς Παρθένου νὰ εἴνε φοβερωτέρα ὅλων τῶν καταστροφῶν καὶ τῶν βεβηλώσεων τὰς ὁποίας εἶχεν ὑποστῇ. Τὸ ὥραϊον παρελθὸν τὸ ἐκπροσωπούμενον ὑπὸ τῶν σεμνῶν ἐκείνων ἐρειπίων ὑβρίζετο οὕτω σκαιῶς εἰς τὴν πολυτιμωτέραν ἰδέαν, τὴν ὁποίαν ἐνέκλειε, τῆς

ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης. Καὶ ἂν ἡ ἀρχαία Νέμεσις ἦτο ἀσθενὴρ διὰ τὰ ῥίψη τοὺς κερανοὺς τῆς, ἡ στιγμὴ ἐκείνη ἔφινεν εἰς τὴν ἡθικὴν δύναμιν τοῦ μέλλοντος τὴν ὑποχρέωσιν τὰ στιγματίζει τὴν πράξιν....

ΛΣ'.

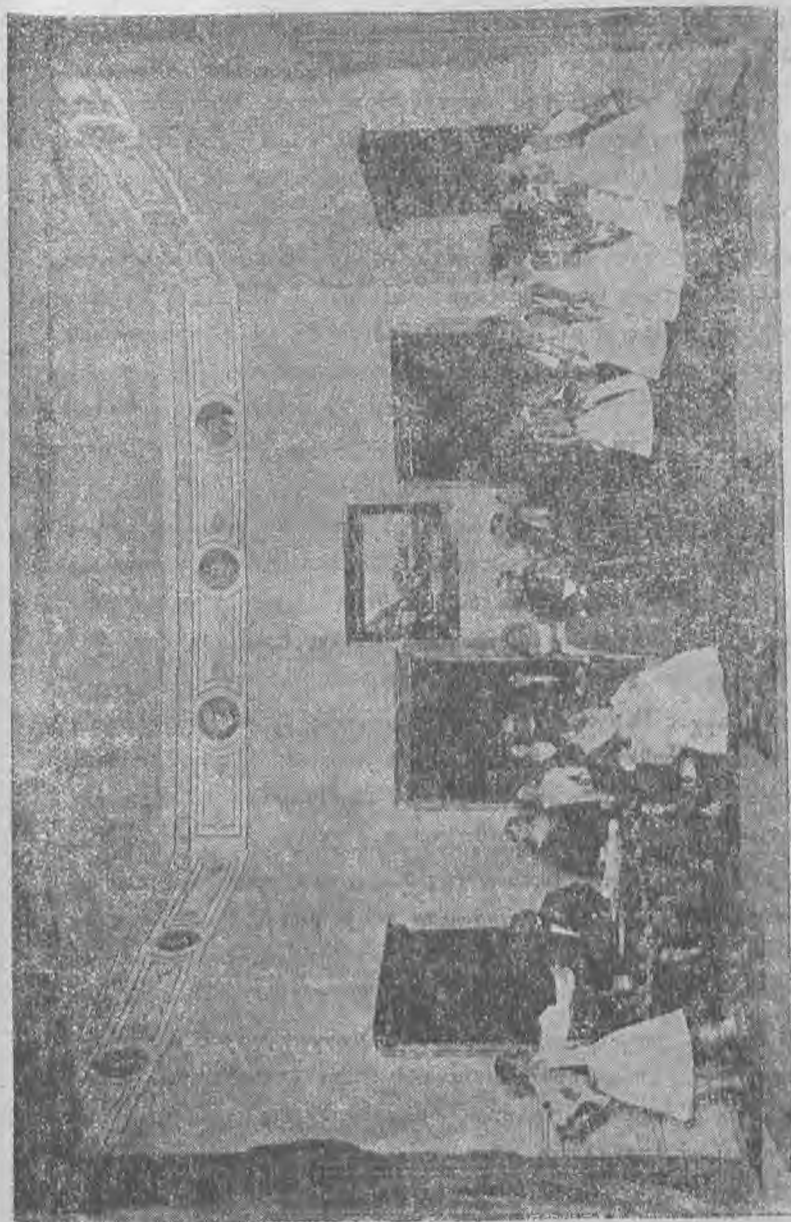
ΕΝ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

Τὸ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως πρόγευμα παρετάθη μέχρι τῶν ἐσπερινῶν ὥρῶν. Οἱ συνδαιτημόνες κατῆλθον καὶ πάλιν διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ εἰς Πειραιᾶ, ἀφοῦ πρῶτον ἐπιδεικτικῶς παρήλασαν πρὸ τῶν Ἀνακτόρων.

Ἦδη εἰς τὴν πόλιν ἀντελήφθησαν ταραχὴν. Ἦτο ἡ ἐκδήλωσις τοῦ τρόμου ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ πρώτου κρούσματος καὶ τοῦ ἐπελθόντος θανάτου. Αἱ ἄμαξαι διέσχισαν τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ ἐν μέσῳ κόσμου φεύγοντος ἐν ἀταξίᾳ. Ἀνθρωπὸς τις εἶχε πέσει κάτω μετὰ τὰ συμπτώματα κεραυνοβόλου προσβολῆς. Ἦτο τὸ δεύτερον κρούσμα καταληπτόν εἰς τὸν λαόν. Οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ θίξῃ τὸν προσβληθέντα ἢ νὰ τὸν ἀπαγάγῃ ἐκεῖθεν. Ἐντρομοὶ οἱ διαβάται πρὸ τοῦ θεάματος ἔφευγον δρομαίως. Ὁ πᾶσχων ἔμεινεν ἐπὶ μίαν ὥραν οὕτω ἐκτεθειμένος, ἕως ὅτου ἡ ὑπηρεσία τοῦ στρατιωτικοῦ νοσοκομείου τὸν παρέλαβεν.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἡ νόσος εἶχε κυκλώσει τὰς Ἀθήνας. Ὡς νὰ κερδίσῃ τὸν ἐκ τῆς βραδύτητος τῆς προσελεύσεώς της ἀπολεσθέντα χρόνον, ἐξερράγη μὲ βιολίαν ὁρμὴν.

Ἡ μαστίζουσα τὰς λαϊκὰς τάξεις πενία, ἡ ἑλλειψὶς μέσων

Ὁ Βασιλεὺς Ὀθων ἡποστήλων τοὺς ὑπασιούς του ὅπως ἐξεγείρουν τὴν Ἡπειρον, Θεσσαλίαν, Μακεδονίαν καὶ Ἀλβανίαν.

(Ἐκ τῆς Εἰκονογραφμένης)

καλῆς διαίτης καὶ προφυλάξεων, κατέστησαν αὐτὴν ἀκαταμάχητον εἰς τὰς προσβολὰς τῆς.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν τὰ θύματα ἠριθμοῦντο κατὰ δεκάδας. Ἦδη τὸ πένθος τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐρημώσεως ἐξηπλοῦτο πανταχοῦ. Κατὰ σωροὺς ἔρριπτον τοὺς νεκροὺς εἰς τὰ φορτηγὰ κοινὰ ἀμάξια καὶ ἐνὸς ἱερέως προπορευομένου, ἔθαπτον αὐτοὺς ὁλοῦς ὁμοῦ εἰς κοινὸν τάφον.

Καὶ ἡ φυγὴ τῶν κατοίκων ἐξηκολούθει ἀθρόα. Ὡς σκηνίται διῆγον οἱ ἀπορώτεροι εἰς τὰς ἐξοχὰς καὶ ἐνῷ οἱ ἐπιζῶντες ἀποφαινομένης οἰκογενείας ἐνόμιζον, ὅτι εἶχον διασωθῇ, ἡ νόσος αἰφνιδίως ἐξεδηλοῦτο ἐν μέσῳ αὐτῶν εἰς τὸ νέον των καταφύγιον.

Ἀνάλογος πρὸς τὸ ἐθνικὸν πένθος ἦτο ἡ φοβερά αὐτὴ καταστροφή. Παρέλυσεν τὰ πάντα, ὅλας τὰς ἐργασίας, ὅλην τὴν συναίσθησιν τῆς ζωῆς.

Ἡ Κυβέρνησις, ὑπερβεν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ νεκροταφείου, μόλις διέσωζε τὴν ἰδέαν τῆς ὑπάρξεώς τῆς. Ὅλοι οἱ ὑπουργοὶ ἦσαν ἐν ἀπογνώσει. Ἦγνόουν τί νὰ πράξουν, πόθεν ν' ἀρχίσουν καὶ ποῦ νὰ τελειώσουν. Ἡ διοικητικὴ ὑπηρεσία παρέλυσεν, εἰσπράξεις δὲν ἐγίνοντο πλέον καὶ αὐτὰ τὰ ὑγειονομικὰ μέσα ἔλειπον.

Ὁ ναύαρχος Κανάρης ἦτο ἀπηλπισμένος. Τὴν ἀποθάρρυνσιν πρῶτην φορὰν ἠσθάνετο εἰς τὴν ζωὴν του. Οἱ ἄλλοι ὑπουργοὶ ὑπῆρχον κατ' ὄνομα μόνον καὶ ὁ ἀφιχθεὶς ἐκ Παρισίων πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Μαυροκορδάτος εὐρέθη πρὸ τοῦ χάους.

Ὡς ἐκεῖνοι καὶ αὐτὸς ἔκρουσε τὰς θύρας τῶν πρεσβειῶν, ἐπεκαλέσθη ἐπιεικείαν, ἀκόμη καὶ συγγνώμην καὶ βοήθειαν.

Εἰς τὴν γαλλικὴν πρεσβείαν ὁ Ρουὰν ἦτο ἀμετάπειστος. Ἡ ἐκδίκησίς του δὲν εἶχε κορεσθῇ ἀκόμη.

— Γνωρίζω, γνωρίζω, εἶπεν, ὅταν ὁ Μαυροκορδάτος μετέβη νὰ τὸν παρακαλέσῃ, ὅπως ληφθῇ μέριμνα διὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν ἀποδιωχθέντων ἐκ Τουρκίας Ἑλλήνων, εἰς ἄλλος, εἰς τὴν θέσιν σας αὐριον δύναται νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ αὐτὰ.

— Αὔριον, εἶπεν εἰς μάτην διαμαρτυρόμενος ὁ Ἕλλην πρωθυπουργός, ἀλλ' αὔριον δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον Ἑλλάς, ἐξοχώτατε.

— Ἄνευ τῆς ἐπιεικείας ἡμῶν, ἀπήντησεν ἐκεῖνος μετὰ τῆς αὐτῆς πάντοτε σκληρότητος, δὲν θὰ ὑπῆρξεν ὑπὸ τῆς χθός. Ἀλλὰ σήμερον τί δυνάμεθα νὰ πράξωμεν δι' ὑμᾶς πλέον ;...

Ὡμίλει ἤδη κατόπιν διαταγῶν, τὰς ὁποίας εἶχε λάβει ἐκ Παρισίων ἐντελῶς συμφώνων πρὸς τὸ πνεῦμα ὑπὸ τὸ ὁποῖον ὁ Οὐάις τοῦ εἶχεν ὀμιλήσει καὶ καθ' ὅς ἐπρεπε τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς ν' ἀπέλθουν μίαν ὥραν ἐνωρίτερον εἰς βοήθειαν τῶν μαχομένων.

— Ἡμεῖς αὐτοὶ δεσμεύομεν ἐδῶ ἐξ αἰτίας ὑμῶν πολυτίμους δυνάμεις κατὰ θάλασσαν καὶ ξηρὰν καὶ δὲν πιστεύω ν' ἀρνηθῇτε, ὅτι καὶ ἡμεῖς δὲν παλαίομεν κατὰ τῆς ἐπαράτου αὐτῆς νόσου, ἡ ὁποία λόγῳ τῶν οἰκτρῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ἡ χώρα τῆς ἀντιτάσσει ἔγεινεν ἀκαταμάχητος. Ἐπειτα νομίζετε, ὅτι δὲν μετήλθομεν ὅλους τοὺς τρόπους τοῦ συμβιβασμοῦ ; Ἡμεῖς δὲν ἤτθῃ ἐδῶ καὶ ἀγνοεῖτε ποίας θυσίας τῆς ἀξιοπρεπείας ἡμῶν ὑπέστημεν.

Καὶ ἤρχισε νὰ ὀμιλῇ περὶ τῆς πεισμονῆς τοῦ Βασιλέως, περὶ τῆς ἀγερώχου αὐτοῦ στάσεως, ἡ ὁποία ἐπέτεινε τὰς ἀφορμὰς παρὰ πόνων καὶ καθίστα πᾶσαν συνεννόησιν ἀδύνατον.

— Ἡμεῖς, ἐξηκολούθησεν, εἴμεθα πρόθυμοι διὰ τὴν συμφιλίωσιν, παρέστημεν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Θρόνου, ἐκεῖθεν ἡ Α. Μ. ὡμολόγησε τὸν ἀφοπλισμόν, ἀλλ' ἡ ὁμολογία αὕτη ὑπῆρξε δι' ἡμᾶς νέα ὕbris...

Καὶ ὑπερέβαλε τὰς ἐπιεικεῖς του διαθέσεις, λησμονῶν πόσον αὐτὸς πρῶτος ὑπῆρξεν ἀδιάλλακτος, ὅτι ὁλόκληροι πρόγραμμα ἐκδικητικῶν προσβολῶν εἶχε καταρτίσει ἀπὸ τῆς κάτωθεν τῶν Ἀνακτόρων πολεμικῆς παρελάσεως μέχρι τοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως προγεύματος.

— Ἡμεῖς κατὰ τὴν ἐπίσημον ἐκείνην τελετὴν, ἀπαραίτητον ἵνα ἀντὶ τῆς κυβερνήσεως ἔχωμεν πρὸ ἡμῶν τὴν βασιλικὴν ὑπόσχεσιν, ἡμεθα ἔτοιμοι νὰ τοῦ ἀπευθύνωμεν λόγους παρηγορίας καὶ φι-

λοφροσύνης, ἀλλ' αὐτὸς ἐτήρησε πρὸ ἡμῶν στάσιν σιγῆς, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἡγεμονικὴν ἐκείνην παράστασιν ἐσήμαινε περιφρόνησιν.

Καὶ διατυπώνων ἄλλας παραλόγους ἀξιώσεις, προσέθεσεν :

— Οὔτε τοὺς ναυάρχους, οὔτε τὸν στρατηγὸν ὑπέδειξεν, ὅτι θὰ ἐπεθίμει νὰ δεχθῇ. Μᾶς ἐκήρυξεν εὖτω δεύτερον πόλεμον.

Ὁ Μαυροκορδάτος ἐν τούτοις ἰκέτευεν.

— Ἐστὲ ἐπιεικῆς ἐξελχώτατε, εἶπε· λάβετε ὑπ' ὄψει τὰς περιστάσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ταῦτα πάντα συνέβησαν, σκεφθῆτε, ὅτι ἡ Α. Μ. τὴν αὐτὴν διατηρεῖ καὶ πρὸς ἡμᾶς ὅλους στάσιν, ὅτι εἶνε σχεδὸν ἀπροσπέλαστος, ὅτι ἀντικρύζομεν πάντοτε τὸ αὐστηρόν του βλέμμα....

— Τότε ἡ Α. Μεγαλειότης, ἀνεφώνησεν ὁ Ρουάν, ἀναμφιβόλως ὑποφέρει....

Ὁ Μαυροκορδάτος κατέπνιξεν εἰς πένθιμον σιγὴν τὴν ἀγανάκτησίν του.

Ἄλλ' ἐκεῖνος ἀμείλικτος προέβη περαιτέρω.

— Εἶχα δίκαιον, ἀνέκραξε, ν' ἀμφιβάλλω περὶ τῆς ὑγείας του.

Ἐνθυμήθη τὴν Βασίλισσαν, τὴν φράσιν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀπευθύνει πρὸς αὐτὴν κατὰ τὴν περίφημον ἐκείνην συνέντευξιν καὶ προσέθεσεν :

— Εἶχα τὸ θάρρος νὰ τὸ εἰπῶ αὐτὸ εἰς τὴν Α. Μεγαλειότητα τὴν Βασίλισσαν, διὰ ν' ἀναστείλω ἐν καιρῷ τὴν βιαίαν φορὰν τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα καὶ ἡ ἰδία ὤθει πρὸς τὴν καταστροφὴν.

Τώρα ὠμίλει πάλιν κατὰ τῆς Βασιλίσσης μὲ τὸ παλαιὸν ἐκείνο ἀσβεστον μῖσος.

— Ἀγνοεῖτε, κύριε Πρωθυπουργέ, τὰ συμβαίνοντα, ἐπανελάθεν. Ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ συμμορίται, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὴν βασιλικὴν αὐλὴν καὶ κατὰ τὸ ἄτακτον καὶ ὀλέθριον κίνημα διέπραξαν ὄργια ληστειῶν, κατ' ἐπιείκειαν ἡμῶν μὴ εἰσαχθέντες εἰς δίκην, εἶνε σήμερον οἱ φανεροὶ προσκεκλημένοι τῆς Βασιλίσσης εἰς τὰ Ἀνάκτορα. Δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἐπιχειρῇ πλέον τοὺς περιπάτους τῆς συνοδευομένη ἀπὸ τὴν περίφημον αὐτὴν συνοδείαν, ἀλλὰ τόσον

ἡ Α. Μ. ὅσον καὶ ὁ Βασιλεὺς συνωμοτοῦν μετὰ τῶν ἀνθρώπων τούτων εἰς τὰ Ἀνάκτορα.

Καὶ ἤρχισε νὰ πηρέχῃ πρὸς ἐκπλήξιν τοῦ Μαυροκορδάτου ὅλας τὰς λεπτομερείας περὶ τῶν συνεντεύξεων ἐκεῖνων. Αἱ λεπτομέρειαι αὐταὶ δὲν εἶχον τὴν παρχεικρὰν ἀξίαν, ἀλλὰ ὁ τόνος, τὸν ὅποιον ἔδιδεν εἰς τὰς ἀφηγήσεις τοῦ ὁ Ρουὲν ἐξέπληττε τὸν Πρωθυπουργόν, ἀδυνατοῦντα νὰ πιστεύσῃ πῶς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἐν μέσῳ τόσον οἰκτρᾶς καταστροφῆς, πρὸ τοῦ θανάτου, τῆς ἐρημώσεως καὶ τοῦ πένθους ὀλοκλήρου πόλεως, πρὸ τῆς πλήρους ἀδυναμίας τῆς μικρᾶς καὶ πτωχῆς Ἑλλάδος, δὲν εἶχε τὴν γενναιοφροσύνην νὰ λησμονήσῃ.

Κατὰ τὰς ἀφηγήσεις τοῦ Ρουὲν, αἱ συνεντεύξεις ἐκεῖναι ἐγίνοντο συνηθέστερον εἰς τὸν βασιλικὸν κήπον. Ὁ Βασιλεὺς θέλων νὰ μιμῆται εἰς ὅλα τὰ παλληκάρια τοῦ ἐκείνου ὡς ἐκεῖνοι ἀφελῶς κάτω ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων βαθμίδων, καὶ περιστρέφων εἰς τὰς χεῖρας τοῦ κομβολόγιον, ἐζήτηι παρ' αὐτῶν νὰ τοῦ ἀφηγηθῶν τὰ ἄθλα τῶν ἀγώνων τῶν.

— Φαντάζεσθε ὅποια ἄθλα, ἔσπευσε νὰ ἐπεξηγήσῃ ὁ Ρουὲν, τὰ ληστρικά των κατορθώματα !

Καὶ ἐξηκολούθει ν' ἀφηγῆται ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τοῦ σαρκασμοῦ καὶ τῆς κατακρίσεως. Ἐν μέσῳ ἐκείνης τῆς ὁμηγύρεως ἦτο καὶ ἡ Βασίλισσα μετὰ τῶν κυριῶν τῆς τιμῆς. Ὅταν ἔπαυον αἱ πολεμικαὶ ἀφηγήσεις, ἤρχιζον αἱ ραδιογραφίαι κατὰ τῶν ὑπουργῶν.

— Πιστεύσατε, ὅτι ὁ λόγος, διὰ τὸν ὅποιον ἡ Κυβέρνησις ὑμῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὸ γόητρόν της καὶ τὴν ἀρμόζουσαν ἀρμοδιότητα, ὀφείλεται εἰς τὰς ραδιογραφίας τῆς Αὐλῆς, ὅλων ἐκεῖνων τῶν συμμοριτῶν, οἱ ὅποιοι λέγονται Γρίβας, Χατζηπέτρος, Σπυρομήλιος, Βλαχόπουλος, Βάσσος καὶ δὲν ἠξέφρω ποτεν ἄλλο ἔντιμον ὄνομα.

Ὁ Μαυροκορδάτος πρὸς στιγμὴν ἐνόμισεν, ὅτι ταῦτα δὲν ἦσαν ἀληθῆ, ὅτι προήρχοντο κατόπιν κακῶν εἰσηγήσεων καὶ πληροφροειῶν καὶ ἐσκέπτετο πῶς ν' ἀπευθύνῃ ἐρώτησιν περὶ τούτου.

Ἄλλ' ὁ Ρουάν τὸν ἐπρόλαβεν.

— Ἐχὼ θετικὰς πληροφορίες, εἶπε· γνωρίζομεν τὰ πάντα, οἱ ἴδιοι ὑπασπισταὶ τὰ ἀφηγοῦνται δημοσίᾳ, εἰς ἐκεῖνο τὸ καταγώγιον τῆς «Ὡραίας Ἑλλάδος», ὅπου ἀργοῦντες συναθροίζονται καὶ ὅπου ἄλλοτε, ἴσως ὑμεῖς τὰ ἀγνοεῖτε αὐτά, ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ ἔδερν τοὺς ὑπηκόους μας. Τὰ λέγουν εἰς οἰκίας γερουσιαστῶν, προσπαθοῦντες νὰ ἐνθαρρύνουν τὴν ἀντιπολίτευσιν...

Ἦτο προφανές, ὅτι πλείσται τῶν πληροφοριῶν τούτων προήρχοντο παρὰ τοῦ νεαροῦ γραμματέως τῆς πρεσβείας, τοῦ ὁποῦ το ἐιδύλλιον ἐν μέσῳ τῆς ἐξοχῆς ἐξηκολούθει.

— Ἐξοχώτατε, ἀνέκραξεν ὁ Ρουάν, ἴσως ὑμεῖς ἀγνοεῖτε αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους! Ὑπῆρξατε πάντοτε ἀνὴρ ὑπερέτερος ἀντιλήψεως τῶν πραγμάτων καὶ οἱ ἴδιοι σὰς ὀφείλουν πολλά. Ἀλλὰ βεβαίως πρὸ τῆς ιδέας, τὴν ὁποίαν εἶχατε περὶ τῶν πατριωτικῶν ἀγώνων, πρὸ τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τὰ ἰδανικά σας, δὲν ἐπρόλάβετε νὰ μελετήσετε αὐτοὺς καλῶς. Πιστεύσατε, ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶνε λησταί.

Ὁ Μαυροκορδάτος διεμαρτυρήθη. Ἄλλ' ὁ Ρουάν ἦτον ἀμετάπειστος.

— Ἡμεῖς οἱ ἴδιοι λαμβάνομεν προφυλακτικὰ μέτρα κατὰ τῶν συμμοριῶν, τὰς ὁποίας διευθύνουν. Φρουροῦμεν τώρα τὴν ὁδὸν Ἀθηνῶν—Πειραιῶς, διότι πολλάκις οἱ ἀξιωματικοὶ μας εἶδον ὑπόπτους μὲ τὰ ὅπλα νὰ караδοκοῦν.

Καὶ ἤρχισε ν' ἀφηγῆται τοὺς μύθους περὶ ληστρικῶν συμμοριῶν, τὰς ὁποίας ὁ Χατζηπέτρος διηύθυνεν αὐτοπροσώπως.

— Ἄλλ' ἐξοχώτατε, διεμαρτυρήθη καὶ πάλιν ὁ Μαυροκορδάτος, τὰ μέρη ἐκεῖνα μεταξὺ τῆς πρωτευούσης καὶ τοῦ Πειραιῶς εἶνε ἐν ὑπαίθριον νοσοκομεῖν. Ποῦ εὐρέθησαν ἐκεῖ οἱ λησταί;

Ἦδη δάκρυα ἐκάλυπτον τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Πόσον διαφοροτικὰ τοῦ εἶχον παραστήσει τὰ πράγματα ἐν Παριεῖσις καὶ πῶς εὗρισκε ταῦτα, ὑπὸ τὴν ὁσὴν καταδρομὴν καὶ τὴν ἀντίπραξιν! Ἐκεῖ τοῦ εἶχεν ὑποσχεθῆ, ὅτι φιλίως ἤθελε λυθῆ ἡ

ὑπόθεσις, ὅτι προσπαθεῖται ἤθελον καταβληθῇ ἡ Ἑλλάς νὰ τύχῃ συνδρομῆς καὶ βοηθείας ὅπως δυνηθῇ καὶ ἀναλάβῃ, ὅτι τὰ ἐθνικὰ αὐτῆς δίκαια ἤθελον ἀκόμῃ υποστηριχθῇ εἰς τὸν εὐθετον χρόνον ! Καὶ τώρα ἔβλεπεν, ὅτι αἱ ὑποσχέσεις αὐταὶ ἦσαν ψευδεῖς, ὅτι ἐψεύδοντο ἐν Παρισίοις, ὅτι ἐψεύδοντο ἐν Ἀθήναις.

Αἱ σκέψεις αὐταὶ τὸν ἐτάραξαν περισσότερον καὶ μὲ ὕψος ἰκετευτικόν, σχεδὸν Ὁρηνῶδες εἶπεν :

— Ἐξοχώτατε, φεισθῆτε ἡμῶν ἐν τῇ ἐσχάτῃ δυστυχίᾳ, ἐστὲ ἐπιεικῆς.....

Περὶ σσότερον ἰκέτευε, περισσότερον ἐκεῖνος ἐξηγιοῦτο.

Ἦδη ὁ Μαυροκορδάτος εἶδεν, ὅτι οὐδεμία ὑπελείπετο πλέον ἐλπίς, ὅτι ἡ ἀφίξις τοῦ εἰς οὐδὲν ἡδύνατο νὰ συντελέσῃ, καί, ὅτι ὤφειλε τελείως ν' ἀπελπισθῇ. Ἐν τούτοις δὲν ἐδίστασε ν' ἀπευθύνῃ καὶ τελευταίαν ἰκεσίαν.

— Ἴσως ἡ ὑμετέρα Ἐξοχότης, εἶπεν, ἐλησμόνησεν, ὅτι ἡ φοβερὰ νόσος, ἡ ὁποία μαστιῖζει τὰς δύο πόλεις κατ' ἀνάγκην μᾶς ὠθεῖ εἰς κοινὴν ἐνέργειαν. Ἐὰν ἦτο δυνατόν ἤθελον σᾶς ἀπευθύνει τὴν παρακλήσιν ἡ ὑγειονομικὴ ὑμῶν ὑπηρεσία νὰ συμπράξῃ μετὰ τῆς ἰδικῆς μας, ἡ ὁποία εἶνε ἀνεπαρκής.

Ὁ Ρουὰν ἐφάνη συγκινημένος.

— Δὲν εἶνε ἀνάγκη καὶ τῆς παρακλήσεως αὐτῆς, εἶπεν, ἀφοῦ πρόκειται περὶ καθήκοντος. Ἀλλὰ δυστυχῶς εἶνε τίσις ἡ θλιβερά ἀνάγκη εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὸ ναυτικὸν ἡμῶν, ὥστε δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχουν διαθέσιμα μέσα.

Μὲ συντετριμμένην τὴν καρδίαν ἐφυγεν ἐκ τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ ὁ Πρωθυπουργός. Ἡ ἰδέα τοῦ καθήκοντος, τὸ ὁποῖον εἶχε νὰ ἐκπληρώσῃ τοῦ νὰ ἐπιτύχῃ τι ἔστω καὶ ἐλάχιστον ὑπὲρ τοῦ Κράτους, τὸν ὠθησεν εἰς τὰ αὐτὰ ἐπαιτικὰ διαβήματα πρὸς τὰς ἄλλας πρεσβείας.

Καὶ ὁ μὲν Οὐαῖς δὲν παρέλειψε νὰ δώσῃ ἐλπίδας διὰ τὸ μέλλον ἰσχυρισθεῖς, ὅτι πρὸς τὸ παρὸν οὐδὲν ἦτο δυνατόν νὰ γείνῃ, ἐφ' ὅσον ἡ ἐπιδημία ἐμαστιζέ τὴν χώραν. Δὲν παρέλειψε νὰ τοῦ εἴπῃ

λόγους εὐμενεῖς καὶ νὰ τοῦ ἐμπνεύσῃ τὴν πεποίθησιν, ὅτι εὐθὺς ὡς ἡ ἐπιδημία ἤθελε κατασταλῇ, τὰ στρατεύματα θ' ἀπῆρχοντο ἄνευ ἄλλων ἐγγυήσεων. Οὕτω δὲ τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῆς ἀποστολῆς τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν ἐπαρουσίασεν ὡς χάριν, ἡ ὁποία ἐμελλε νὰ δοθῇ εἰς τὸν Ἐλ ληνα Πρωθυπουργόν.

Εἰς τὰς ἄλλας πρεσβείας ὁ Μαυρεκκερδάτος ἀπήντησε περὶ τοῦ ζητήματος τούτου σιγὴν. Ὡς πρὸς τὴν παλινόστησιν τῶν ὁμογενῶν δὲν τὸν ἀπῆλπισαν, τὸν ἐβεβαίωσαν μάλιστα, ὅτι ἤθελον προβῇ εἰς τὰ ἀνάλογα διαθήματα ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς ἐσταύρωσεν ἔκτοτε τὰς χεῖρας ἀργὸς καὶ ἀδυνατῶν νὰ πράξῃ τι. Ἐν τούτοις ἡ συνήθης ἀντίληψις τῶν κομματικῶν ἀνγκῶν ἔφερε τοὺς κομματάρχας καὶ μέχρι τῆς θύρας τοῦ εἰς τὸ ὑπουργεῖον. Τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ εἰς τὰ ἄλλα ὑπουργεῖα.

Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης ὁ Καλλιγᾶς εἶχε τὰς μεγαλειτέρας ἀπαιτήσεις παρὰ κομματάρχων, ὅποιοι ἦσαν οἱ γερουσασταί.

— Οὐτε λοιπὸν ἡ χολέρα δὲν σᾶς τρομάζει; ἠναγκάσθη νὰ εἴπῃ εἰς ἓνα μίαν ἡμέραν, ὁ ὁποῖος ἤρχετο νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ σκανδαλώδους ὑποθέσεως. Ἐδῶ βλέπετε εἶνε θαῦμα πῶς ζῶμεν καὶ σεῖς ζητεῖτε παροχάς.

Τὴν ἀνήκουστον, τὴν ἐν μέσῳ τῶν πτωμάτων κομματικὴν ταύτην κίνησιν ὥθει πρὸς τὰ ἐμπρὸς ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν, καθ' οὗ διηυθύνοντο αἱ περισσότεραι ἀπαιτήσεις. Οὗτος εἶχε κρυφίως βλέψεις νὰ ἐνισχύσῃ τὰς κομματικὰς τοῦ δυνάμεις. Τὴν θλιβεράν αὐτὴν περίστασιν ὑπελάμβανεν ὡς εὐκαιρίαν νὰ γείνῃ ἀρχηγὸς κόμματος. Προέβη εἰς τινὰς μεταβολάς, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τῶν διαταγμάτων ὁ Βασιλεὺς τοῦ κατεκράτει καὶ ἤδη ὁ ὑπουργὸς ἐφάνετο δυσηρεστημένος καὶ ἐξεφράζετο κατὰ τῆς αὐλῆς. Πρῶτον συντροφον εἰς αὐτὴν τὴν ἀντίδρασιν εἶχε τὸν Καλλέργην, τὸν ἀνέκαθεν δυσηρεστημένον, κατὰ τοῦ ὁποίου ὅμως ὁλόκληρος ἤδη ὁ στρατὸς εἶχεν αἰτιάσεις καὶ παράπονα.

Ἄλλ' οἱ σπασμοὶ αὐτοὶ τῆς κομματικῆς διαπάλης ὅσῳ καὶ ἂν ἦσαν ἰσχυροὶ ὑπεχώρησαν εἰς τὸ μέγα κακὸν τῆς ἐπιδημίας, ἡ ὁποία τώρα ἐπέφερε τὰς μεγαλειτέρας καταστροφάς.

Εἰς τὸν Πειραιᾶ αἱ αἰσιόδοξοι προβλέψεις τοῦ ναυάρχου Τινάν διεψεύσθησαν. Ὡς δι' αἰφνιδίας στροφῆς τὸ κακὸν τὸν συνέλαβε καὶ ἀπὸ τὴν πρύμναν καὶ ἀπὸ τὴν πῦρραν. Πλεῖστοι ναῦται προσεβάλλοντο καθ' ἐκάστην, ἐπίσης καὶ ἀξιωματικοί.

Εἰς τὸ στρατόπεδον ἡ καταστροφή ἦτο φοβερωτέρα ὥς καὶ εἰς τὴν πόλιν, ὅπου δεήσεις καὶ λιτανεῖαι ἐτελοῦντο καθ' ἐκάστην. Ἡ ἐπαύξεις τῶν θυμάτων, ὁ διαρκῶς ἀπειλὼν θάνατος, ἡ ἰδέα, ὅτι ὀλίγη ὑπελείπετο ζωὴ, ἐχαλάρωσαν ἀκόμη περισσότερον τοὺς δεσμοὺς τῆς πειθαρχίας καὶ τὸ θέαμα τῆς κραιπάλης καὶ τῶν ἀκόσμων σκηνῶν κατέστη ἀπαισιώτερον.

Τώρα οἱ στρατιῶται διεμαρτύροντο, ἐκραύγαζον κατὰ τῶν ἀνωτέρων τῶν εἰς τοὺς δρόμους, μέσα εἰς τὰ οἶνοπωλεῖα. Τὸ κατὰ τῶν κατοίκων μῖσος πρὸ τοῦ κοινοῦ κινδύνου ἤρχισε νὰ μετριάζεται, νὰ ὠχρίᾳ, νὰ ἐκλείπῃ. Συμπαθῶς μᾶλλον ἔβλεπον πρὸς αὐτοὺς οἱ στρατιῶται, ὥς νὰ ἐζήτουν δι' αὐτῶν διέξοδον εἰς τὰ παράπονά των, τὰ ὁποῖα ἀπηύθυνον κατὰ τῶν ἀνωτέρων των. Ἀπεκάλουν τούτους ἐγωῖστας, σκληροὺς, ἀνάνδρους.

— Τί μᾶς κρατοῦν ἐδῶ ; ἐφώναζαν μέσα εἰς τὰ οἶνοπωλεῖα.

Τί ἔχομεν ἡμεῖς μὲ τὴν Ἑλλάδα ;

— Ποίους μᾶς ἔφεραν νὰ κτυπήσωμεν ἐδῶ ; Μὲ ποίους θὰ πολεμήσωμεν ;

— Γιατί δὲν θέλουν νὰ μᾶς ὀδηγήσουν εἰς τὸν πόλεμον ;

Καὶ τοὺς ἐνεκάλουν ἐπὶ ἀνανδρίᾳ. Τὰ παράπονά των καὶ τὰς αἰτιάσεις των κατέπνιγον ἔπειτα εἰς τὴν μέθην. Τότε ἦσαν ἀπροσπέλαστοι ἀπὸ πάντα ἀνώτερόν των, ἐγίνοντο ἐπιθετικοὶ καὶ οὐχὶ σπανίως ἐπεισόδια διεδραματίζοντο ἐπιθέσεων στρατιωτῶν κατὰ τῶν ἀξιωματικῶν των. Ἔως ὅτου νὰ ζητηθῇ ἡ τιμωρία, νὰ γείνουν ἀνακρίσεις καὶ ἐπιβληθῇ ἡ ποινὴ, ἡ χολέρα πολλάκις παρεμβαί-

νουςα εξέδιδε τὴν καταδικαστικὴν τῆς ἀπόφασιν, ὅτε μὲν κατὰ τούτων καὶ ἄλλοτε κατ' ἐκείνων.

Τὸ παρὰ τοὺς μύλους σύνταγμα εἶχεν ἀπολέσει ἄνω τῶν 300 ἀνδρῶν. Μεγαλείτεραι ἦσαν αἱ ἀπώλειαι εἰς τὸ στρατόπεδον τὸ ἄνωθεν τοῦ φαληρικοῦ ἀλιπέδου. Μετατοπίσεις τῶν σκηνῶν διετάχθησαν, ἀλλὰ πάντα τὰ μέτρα ταῦτα, τὰ ὅποια ὁ Φορὲ ὀλίγον ἄργα ἤρχισε νὰ θεωρῇ ὡς συντελεστικά ἐξυγιάνσεως ἢ ἰδιοτροπίας τῆς νόσου ἀνέτρεπε καὶ τὰ θύματα ἀντὶ νὰ ἐλαττοῦνται, ηὔξανον.

Οἰκτρὸν ἦτο τὸ θέαμα εἰς τὸν ἐλαιῶνα, ὅπου οἱ καταφεύγοντες ὑπέβλεπον ἀλλήλους, ὅπου ὁ εἰς ἐζήτει ν' ἀποφεύγῃ τὸν ἄλλον καὶ ὅπου μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἐχωρίζοντο. Ἀφελῶς οἱ ἄνθρωποι ἐπίστευον, ὅτι ἤρκει νὰ ζῶσιν εἰς χωριστάς ἀποστάσεις, ἵνα μὴ τοὺς προσβάλῃ τὸ κακόν. Ἡ ἀνάγκη τῆς προμηθείας τῶν ζωτροφιῶν κατῆργει ἀφ' ἑαυτῆς τὸ μέτρον τοῦτο ὡςάκις ἡ νόσος δὲν ἤθελε νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ὅσῳ μακρύτερα ἔφευγον τὰ θύματά της, τόσον αὐτὴ τὰ ἔφθανε ταχύτερον.

Πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα οἱ ἱερεῖς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μεταβαίνουν καὶ συνέβαινον σπαρακτικαὶ σκηναί, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ταφοῦν οἱ νεκροί. Ἄλλοι ἐγκατελείποντο καὶ ἄλλους μετέφερον εὐλαδῶς οἱ συγγενεῖς των, προκαλοῦντες ὅποθεν διέβαινον τὸν τρόπον.

Ἐν Ἀθήναις τὸ κακὸν ἐμαίνετο εἰς τὰς συνοικίας Πλάκας καὶ Ψυρρῇ. Ἀπὸ θύρας εἰς θύραν διέβαινε, προσέβαλε καὶ ἔφευγε. Τὸ πένθιμον φορεῖον διερχόμενον τὰς στενωποὺς ἐκείνας ἐπληροῦτο νεκρῶν. Ἀλλὰ μετὰ μίαν προσβολὴν ἡ φυγὴ ἐν ἀλλοπροσόνῃ ἐπῆρχετο καὶ αἱ οἰκίαι ἐγκατελείποντο καὶ ἐρημοῦντο. Ἡ πόλις ὀλόκληρος σχεδὸν κατεσκήνωσε περὶ τὴν πόλιν καὶ ἐντὸς αὐτῆς ἔμεναν τῶρα ὀλίγοι ἄνθρωποι πλανώμενοι ὡς φαντάσματα.

Εἰς τὴν γενικὴν αὐτὴν ἀποκαρτέρησιν, τὴν φρίκην καὶ τὴν ἀπόγνωσιν, ὅπου οὐδὲν ὑπῆρχε δυνάμεν νὰ παρηγορήσῃ καὶ νὰ φέρῃ ἀνακούφισιν, ἀντέδρασεν ἡ γενναία, ἡ ἡρωϊκὴ ψυχὴ τῶν Βασιλέων.

Ὡς ἄγγελοι σωτηρίας ἤρχισαν ν' ἀναφαίνωνται ἐν μέσῳ τῶν δυστυχῶν. Ἰππεύοντες τοὺς ὑψηλοὺς των, τοὺς ὠραίους ἵππους,

ἐνεφανίζοντο τώρα πρὸς τὸν λαόν των ὑπὸ ἄλλην μορφήν ἀγιοσύνης.

Ἀτάραχοι καὶ γαλήνιοι ἐβάδιζον πρὸς τὸν κίνδυνον καὶ τὴν συμφοράν. Ὁ λαὸς ἐβλέπε πρὸς αὐτοὺς. ὡς πρὸς ἁγίους τῶν ποιητικῶν πρκαδόσεων τῆς ἐκκλησίας. Καὶ ἐβάδιζον ἐν σιγῇ ἀνεπίσημοι, ἤρεμοι, ὡς ἦσαν πάντοτε, ταπεινοὶ καὶ μετριόφρονες εἰς ὅλας αὐτῶν τὰς ἰδιωτικὰς πράξεις.

Πρὸς τοὺς πάσχοντας ἐπλησίαζον ἀφόβως, ἡρώτων αὐτοὺς περὶ ὧν, τοὺς περιέθαλπον καὶ τοὺς ἐπεριποιούντο καὶ ἀνεξάντλητα ἦσαν τὰ ἐλέη των πρὸς αὐτοὺς.

Ἐκάστη αὐτῶν ἐπίσκεψις δὲν ἔφερε μόνον παρηγορίαν, ἀλλ' ἔδιδε θάρρος καὶ διὰ τῆς ἡθικῆς αὐτῶν ἐπιρροῆς ἡ νόσος κατεπολεμεῖτο περισσότερο ἢ διὰ τῆς ἱατρικῆς θεραπείας.

Ὁ λαὸς καὶ πάλιν ἤρχιζε ν' ἀναζῇ, ὁ λαὸς τοῦ παντοτεινοῦ διωγμοῦ καὶ τῆς ἀνεξάντλητου συμφορᾶς καὶ ὅσοι ἀπέθνησκον ἔκλειον τοὺς ὀφθαλμοὺς εὐχαριστημένοι. «Τώρα, ἔλεγον, ποῦ εἶδομεν τὸν ἅγιόν μας, ὡς ἀποθάνωμεν».

Ἡ αἰμάσσουσα καρδία τῶν Βασιλέων ἀνεκουφίζετο ἐξ αὐτῆς τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἀνθρωπίνων καθηκόντων. Τὰ πάντα διὰ τὸν λαόν, αὐτὴν τὴν ζωὴν διὰ τὸν λαόν. Ἦτο τὸ δόγμα πίστεως δι' αὐτοὺς, ἦτον ἀρχὴ τῆς ἡγεμονικῆς των ἀνατροφῆς, ἤρχετο ἐκ συστήματος ἐνασκήσεως τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, τὸ ὅποιον δὲν ἡδύνατο νὰ κατανοήσουν οἱ κρίνοντες αὐτοὺς, πολὺ περισσότερο ἢ στενὴ ἀντίληψις ἐνὸς Ρουάν καὶ ἡ συνταγματικότης τοῦ Οὐάις.

Ἡ τελευταία εἶχε δηλητηριάσει τὰς πολιτικὰς ὁμάδας, ὅσους δὲν εἶχε παραφέρει μέχρι σημείου ἐπαναστατικῆς ἀνταρσίας, ὡς τὴν Καλλέργην. Συνεσκότιζον ἐπιτήδες τὰ ὅρια τῆς ἀληθοῦς πολιτικῆς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία συνίστατο ἀπὸ μίαν ἀπολύτως δικαίαν διοίκησιν, ἐξασφαλιζομένην διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐπιβλέψεως τοῦ ἡγεμόνος, πρὸς τὴν ἄλλην ἐλευθερίαν τοῦ πράττειν, τὴν συνισταμένην ἐκ τῆς κοινεβουλευτικῆς ἀκολασίας, τὴν ἐξασφαλίζουσαν μίαν ὀλιγαρχίαν λυμαινομένην τὴν χώραν.

Τὰς τάσεις τῆς ὀλιγαρχίας αὐτῆς ἐζήτει προληπτικῶς νὰ ἐξα-

φανίσῃ ὁ Βασιλεὺς καὶ γνωρίζων τὴν μορφήν τοῦ ἀληθοῦς συμφέροντος ἐπάτασεν ἐν καιρῷ τὴν ἄγνοιαν, ἀντιτάσσων πρὸς αὐτὴν περισσότερα ἰδικὰ του δικαίωματα. Ὅτι ἀντιθέτως ἴσως θὰ ἔπραττε συνταγματικός Βασιλεὺς, τρέμων πρὸ τῆς εὐθύνης τῶν πραγμάτων καὶ ἀφίνων διὰ τοῦτο νὰ κοιμῶνται ἴδια δικαιώματα. Ἀλλ' ἡ γενναία, ἡ ἀτρόμητος τοῦ Ὁθωνὸς ψυχὴ τὰ δικαιώματα ταῦτα ἐπέζητει νὰ ὑπερασπισθῇ. Καὶ ἡ ἀντίδρασις ἤρχισε νὰ γίνεται καταφανής. Εἰς τὰς ἀντιθέτους πρὸς τὴν ἐκάστοτε Κυβέρνησιν πολιτικὰς ομάδας ὅλοι ὠμίλουν περὶ ἡγεμονικῶν αὐθαιρεσιῶν. Ἦσαν οἱ λόγοι οὗτοι τὸ σύνθημα τῆς ἀντιπολιτεύσεως, τῆς βαθυτέρας, τῆς γενικωτέρας, ἐκείνης, ἡ ὁποία μίαν ἡμέραν θὰ ἔδιδε τὴν περιφανῇ ἐξ αὐτῆς τῆς χώρας ἱκανοποίησιν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἑλλάδος...

Ἀλλὰ δὲν ἦτο μόνον ἡ διὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων παγίωσις τοιαύτης ἀντιπολιτεύσεως, ἡ αὐστηρότης τοῦ μὲν Βασιλέως πρὸς τὰς παρεκτροπὰς τῶν ὀργάνων τῆς ἐξουσίας, τῆς δὲ Βασιλείσσης πρὸς τὰς κοινωνικὰς σχέσεις μετὰ τῆς αὐλῆς, καταδικάσασα ἀμετακλήτως πολλὰ πρόσωπα, ἤθρριζε τὴν ἄλλην ἐκείνην ἀντιπολίτευσιν τῶν προσωπικῶν κατακρίσεων εἰς τὴν ὁποίαν ἰδίως ἠρέσκετο ὁ Ρουάν.

Καὶ ὁ ἀγὼν ἐκατέρωθεν εἶχεν ὑποκίφως ἀρχίσει πῶς νὰ δηλητηριασθῇ ὁ λαός, ἵνα μίαν ἡμέραν προβῇ εἰς τὸ ἀχάριστον κίνημα. Οἱ ξένοι δι' αὐτοῦ ἤθελον νὰ καταφέρουν τὸ θανάσιμον πλῆγμα.

Ὁ λαὸς αὐτὸς ἤδη ἐπανήρχετο εἰς τὴν ἀληθῆ ἀντίληψιν τὴν ἐκ τῆς ψυχῆς του καὶ τῆς καρδίας του. Διὰ τῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μεσολαβῇ οὐδὲ στιγμή παρεξηγήσεως.

Ὡς πρὸ τινος τὸ ὥραϊον ἐκεῖνο ὄνειρον μιᾶς μεγάλης καὶ ἐλευθέρας πατρίδος τὸ εἶδε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς τοῦ Βασιλέως, ἤδη τὰς ἐκ τοῦ μαρτυρίου συμφορᾶς ὑπέφερεν ἀγογγύστως. Ἦσθάνετο βαθέως, ὅτι ἄνυ θυσιῶν οὐδὲν ἐν τῇ κόσμῳ ἦτο δυνατόν νὰ κατορθωθῇ, ὅτι ἡ θηλικὴ ἰδέα, ἵνα νικήσῃ ἀπῆτει τὰς θυσίας αὐτάς καὶ ὅτι μόνον οὕτω ὑπῆρχεν ἀληθὴς ζωὴ. Πόσα δὲν ἐγένοντο, ὅτε ὁ ξένος στρατὸς ἐπῆλθε διὰ νὰ μετατρέψουν τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν τοῦ

λαοῦ ! Ἡ μαίνομένη ἀντιπολίτευσις, ἡ ὁποία ἔγινε Κυβέρνησις καὶ αὐτὴ τοῦ μαρτυρίου, ἀλλ' ὅχι ἐν τῇ αἴγλῃ τῆς ἡγεμονικῆς συμφορᾶς, ἀλλ' ἐν τῇ πτώσει τῆς ταπεινώσεως, ἀπεπειράθη νὰ θέσῃ εἰς τὰ στόματα τοῦ λαοῦ φράσεις ἀνευλαβοῦς ἀποδοκιμασίας, προεξάρχοντος τοῦ Καλλέργη. Ἀλλ' ἡ ἀπόπειρα ἐματαιώθη καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐσχάτῃ δυστυχίᾳ, ἡ ὁποία ἤρχετο νὰ θέσῃ ἐν ἄλλο ἀκόμη λαμπρὸν ἀκτινωτὸν εἰς τὸν φωταστέφανον τοῦ μαρτυρίου τῆς Ἑλλάδος ὁδονομένης.

Οἱ Βασιλεῖς τακτικῶς ἐξήρχοντο τὴν πρωίαν καὶ τὸ ἀπόγευμα βαίνοντες πρὸς τὸν πάσχοντα λαόν των. Γλαφυρὸς χρονογράφος, περιγράφας τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας, λέγει, ὅτι ἐν ταῖς εὐεργεσίαις αὐτῶν οἱ Βασιλεῖς ἐλησμόνουν τὴν ἀδικίαν τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς.

Οἱ ἱπποκόμοι καὶ οἱ χωροφύλακες, γράφει ὁ χρονογράφος οὗτος *, οἵτινες παρηκολούθουν τὰς ἐκδρομὰς τῶν Βασιλέων, πρώτην φορὰν εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ χρησιμοποιοιθῶσιν ἀποστελλόμενοι ὁλοταχῶς πρὸς τὴν πόλιν, πότε διὰ νὰ φέρωσι τὸν ἱατρὸν Δινδερμάτιον, ἀναμένοντα ἐπὶ τούτῳ ἐν τῷ βασιλικῷ φαρμακείῳ, πρὸς ἐπίσκεψιν πάσχοντος, πότε τὰ ἀναγκαιοῦντα φάρμακα, πότε τροφὰς ἐκ τῆς παρακειμένης ἐπαύλεως τῆς Βασιλίσσης καὶ πρὸ πάντων οἶνον, τὸν ὁποῖον οἱ ἱατροὶ ἐθεώρουν ὡς λίαν συντελεστικὸν καὶ μάλιστα τὸν λαμπρὸν οἶνον τῆς ἐπαύλεως, ὁ δὲ ὑπασπιτὴς τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἡ κυρία τῆς αὐλῆς ἡ συνοδεύουσα, εἶχον διαταγὴν πρὶν ἢ ἱππεύσωσι νὰ λαμβάνωσιν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ ταμείου ἀνὰ 500 δραχ. εἰς τὸ χρηματοφυλάκιόν των καθ' ἐκάστην ὥστε νὰ ἔχωσιν οἱ Βασιλεῖς προχείρους τὰς βοηθείας εἰς τοὺς δυστυχεῖς.

α Τὸ περίεργον εἶνε, σημειοῖ ὁ αὐτὸς χρονογράφος, ὅτι οἱ Βασιλεῖς οὐδόλως ἐδειλίων, ἀφίππευον καὶ ἐπλησίαζον τοὺς πάσχοντας ὅλως ἡσύχως. Διὰ τὸν Βασιλέα ἦτο φυσικὸν τοῦτο, τοιοῦτος ὁ χαρακτήρ του, γενναῖος, ἀτάραχος, ἱππότης πάντοτε, εἰσερχόμε-

* Σελίδες τινὲς τῆς Ἱστορίας τοῦ Ὁθωνος. Ἐκδότης Κάρολος Μπέκ.

νος ἐν τῇ καμίνῳ διὰ νὰ σώσῃ δίμηνον βρέφος καὶ ἀπεκδυόμενος τοῦ ἐνδύματός του διὰ νὰ σκεπάσῃ ἀσθενούντα· ἀλλ' ἡ Βασίλισσα ἡ ταρασσομένη εἰς τὸ παραμικρόν, ἡ ἀποφεύγουσα νὰ ἐγγίσῃ ἀσθενῇ, ἡ φρικιώσα εἰς τὴν ἐπίψαυσιν τῆς θαλαμηπόλου της διὰ νὰ κλείσῃ τὸ περὶ τὸν λαϊμόν της περιδέλαιον; Αὕτη νὰ κρατῇ τὴν χεῖρα τοῦ πυρέσσοντος! Αὕτη νὰ παρακάθεται ἐπὶ τῆς χλόης μετὰ τῆς δυστυχοῦς γυναικὸς τῆς ἀπολεσάσης τὸν ἄνδρα της ἐκ τῆς χολέρας καὶ καταφυγούσης μὲ τὰ ὄρφανὰ ὑπὸ τὰς ἐλαίας! Αὕτη ν' ἀπομάσῃ μὲ τὸ ἴδιόν της ρινόμακτρον τὰ δάκρυα τῶν μικρῶν πεινῶντων διὰ νὰ ἴδῃ τοὺς ὠραίους μαύρους ὀφθαλμούς των ἕως οὗ φέρωσιν οἱ ἀπεσταλμένοι τὰς τροφὰς ἐκ τῆς ἐπαύλεως!... Ἦτο πραγματικὸν θαῦμα! καὶ ἀπόδειξις, ὅτι ἡ πρὸς τὸν τόπον ἀγάπη της ἐνίκησε τὴν ἰδιοσυγκρασίαν της, καὶ ὅτι ἡ ἰσχυρά της θέλησις μὴ εὐρίσκουσα τὸν φραγμὸν τῆς ἀδικίας τῶν Δυνάμεων ἤθελεν ἐπιφέρει πολύτιμα ἀγαθὰ εἰς τὸν τόπον.»

Καὶ τὸ ὠραῖον αὐτὸ ὄραμα διήρκεσεν ἐπὶ ἡμέρας καθ' ὅλην τὴν πορείαν τῆς φοβερᾶς νόσου, ἡ ὁποία οὐδὲν σημεῖον ἐδείκνυε πρὸς ὑφεσιν.

Ὁ λαὸς τότε ἀθρόος κατέφυγε νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ πάνδημος λιτανεία ἐγένετο. Τὸ πλῆθος συνηθροίσθη εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς ἀγίας Εἰρήνης περὶ τὴν ἐσπέραν. Ἐξ ὧν τῶν ἐκκλησιῶν προσήλθον οἱ ἱερεῖς καὶ ἐχομίσθησαν τὰ ἑξαπτέρυγα, αἱ θαυματουργοὶ εἰκόνες καὶ τὰ ὅστα τῶν ἁγίων.

Ἦτο θέαμα ὑψίστου ἀνθρωπίνου οἴκτου. Οἱ ἱερεῖς ἔφερον πένθιμον στολήν, ἔχοντες κεκαλυμμένα τὰ καλιμαύκια μὲ μαύρους πέπλους. Τὰ χρυσὰ ἑξαπτέρυγα πενθίμως καὶ αὐτὰ ἦσαν κεκαλυμμένα καὶ οἱ φανοὶ ἀνημμένοι.

Ὅπισθεν ἤκολούθει λαὸς περίλυπος καὶ θρηνῶν. Ὅλοι ἐκράτουν ἀνὰ χεῖρας ἀνημμένας λαμπάδας. Ἦσαν γέροντες, γυναῖκες, παιδία, πλούσιοι καὶ πένητες. Αἱ ὄψεις ἔφερον τῆς σκληρᾶς ἀγωνίας τὴν ἑκφρασιν, οἱ ἄνθρωποι ἐφαίνοντο ὡς σκελετώδεις. Καὶ οἱ κώδω-

νες ἄνωθεν ἐκρούοντο θλιβερῶς, καὶ ἀντελάλουν εἰς ὁλόκληρον τὴν πόλιν.

Ἡ πομπὴ ἐχώρησε πρὸς τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ. Ἀνὰ ὀλίγα βήματα ἴσταντο οἱ ἱερεῖς καὶ ἐδέοντο, ἐνῶ τὸ πλῆθος ἐφώνει συντετριμμένον :

— Κύριε ἐλέησον ! Κύριε ἐλέησον !

Καὶ ἔκαμνον τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ἄλλοι ἐπιπτον γονυκλινεῖς.

Ὁ οὐρανὸς ἦτο διαυγής, γαλανὸς καὶ ὥραιος καὶ ἡ δύσις τοῦ ἡλίου ἄπλωνε τὰς ροδιζούσας ἀνταυγείας τῆς ἐπ' αὐτοῦ. Πέραν εἰς τὸ βάθος τὰ λευκὰ Ἀνάκτορα ἐφαίνοντο τώρα ὡς φανταστικὸν οἰκοδόμημα, ὡς τέρμα πορείας, ἡ ὁποία διδὲ τὴν ἐντύπωσιν ἀτελευτητήτου δρόμου.

Ἡ πομπὴ ἀνῆρχετο βραδέως τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ ἀπηχρῶσα εἰς τὰ στενά του πλαγία τὰς οἰμωγὰς τῆς καὶ τοὺς θρήνους. Καὶ ὡς πένθος ἐπὶ πόδες ἤκούετο ἡ ἱκεσία.

— Κύριε ἐλέησον ! Κύριε ἐλέησον !

Βλέμματα ἀντεείνοντο πρὸς τὸν οὐρανὸν ὡς διὰ νὰ ἐξιχνιάσουν εἰς τὸ ἄπειρον βάθος του τὰ μυστήρια τῆς Θείας Προνοίας. Καὶ τὰ βλέμματα ταῦτα περιέκλειον ὡς μίαν ἐρώτησιν ἕως πότε, ἕως πότε ὁ δίκαιος Θεὸς ἤθελεν ἐκχωρήσει τὸ ἔλεός του πρὸς τὴν δυστυχισμένην χώραν. Ἀλλ' ὁ οὐρανὸς ἦτο ὥραιος, διαυγής, πορφυροῦς τώρα ἐκ τοῦ δύοντος ἡλίου, ἀλλὰ βωδὸς πρὸς τὰς ἐπικλήσεις. Τίς οἶδεν ὁποία ἀνάγκη τῶν μηχανικῶν του λειτουργιῶν ἐκάλυπτε τὸ μαρτύριον αὐτὸ τοῦ ὀδυνουμένου λαοῦ καὶ πότε ἤθελε δοθῇ ἡ ἀπολύτρωσις !

Τὸ πλῆθος συντετριμμένον ἐβόα πάντοτε :

— Κύριε ἐλέησον ! Κύριε ἐλέησον !

Καὶ ὡς ἡχὼ ἐπιβλητικὴ ἐπανελαμβάνετο ἡ ἐπικλήσις τῶν ἱερέων.

— Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν !

Ὅταν ἡ λιτανεὶα ἐφθασε τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος ὁ ἥλιος

εἶχε δύσει καὶ τὰ σκίτη ἤρχισαν νὰ καλύπτουν τὴν ἀτμοσφαῖραν. Οἱ ἀστέρες τότε διέλαμπον εἰς τὸν οὐρανόν, οἱ κόσμοι οἱ μετέωροι καὶ οἱ ἄγνωστοι καὶ τὸ μυστήριον τῆς δίνης τοῦ παντός εἰς τὸ ἀπέραντον καὶ τὸ ἀνεξερεύνητον ἐπανεφέρον ὡς γραπτὸν διὰ τόσων φωτεινῶν συμβόλων ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τὸ ἄγριον ἐρώτημα τῆς ζωῆς.

Αἱ ἀνημμέναι λαμπάδες ἔγραφον πυρίνην τὴν πορείαν τοῦ δεομένου λαοῦ. Εἰς φωτεινὸς χεῖμαρρος ἐξεχύθη ἐπὶ τῆς πλατείας τῶν ἀνακτόρων. Καὶ τῆς νυκτὸς αἱ σκιαὶ αἱ παλλόμεναι γύρω, αἱ ὑπεράνω περιίπτāμεναι, καθίστων ἀγριώτερον τὸ πένθιμον θέαμα.

Ἐπὶ τῆς πλατείας τῶν ἀνακτόρων ἡ πομπὴ ἐτέλεσε δέησιν. Ἡκούσθησαν τὰ ὀνόματα τῶν Βασιλέων ἐκφωνούμενα εἰς θλιβερόν τόνον ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου.

— Διαφύλαξον, Κύριε, τὸν σεπτὸν ἡμῶν Βασίλεα Ὅθωνα καὶ τὴν Βασίλισσαν Ἀμαλίαν. . . .

Τότε συγκίνησις διέδραμε τὰς καρδίας τῶν πιστῶν. Ὅλων τὰ βλέμματα ἐστράφησαν πρὸς τὰ δώματα τοῦ Βασιλέως καὶ συνέλαβον τὴν εἰκόνα αὐτοῦ δεομένου ἐκεῖθεν μετὰ τοῦ λαοῦ του.

Σιγὴ ἄκρα ἐπεκράτησε τότε καὶ ὑπ' αὐτὴν ἡ σκέψις ἀνεῦρε τὴν μνήμην ὅλων τῶν θλιβερῶν γεγονότων, ὅλου τοῦ ἡγεμονικοῦ μαρτυρίου.

Μεταξὺ τοῦ προσευχομένου πλήθους ἦσαν οἱ ὑπουργοί, οἱ προκατοχοὶ των καὶ πλείστοι τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, ὅλοι αἱ ἐπίσημοι Ἀθηναῖ. Ὁ ναύαρχος Κριεζῆς ἴστατο ἔχων ἐκατέρωθεν τὸν Γενναῖον Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Σοῦτσον. Ὁ πρῶτον ἀυλάρχης διαρκῶς ἔκαμνε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

— Στρατηγέ μου, τοῦ εἶπεν ὁ Σοῦτσος, ἐνθυμεῖσθε :

Καὶ τοῦ ἔδειξε τὸ Ἀνάκτορον, φωτιζόμενόν ὀλόκληρον ἀπὸ τὴν ἀνταύγειαν τῶν λαμπάδων, μεθ' ὃ ἐπανελάβε :

— Πῶς εἴμεθα πρὸ δύο μηνῶν καὶ πῶς εἴμεθα τώρα !

— Δὲν τοὺς ἔφθασε ποῦ ἦλθαν αὐτοί, μᾶς ἔφεραν καὶ τόσῳ φοβερόν σύντροπον, εἶπεν ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης.

ὁ Ρουάν ἔπεισε τὸν Οὐάις νὰ ὑποσχεθῶν εἰς τὸν Βασιλέα, ὅτι δὲν θὰ προβῶν εἰς τὴν ἐνοπλον κατοχὴν τῆς χώρας μέχρι οὐ λάβουν ἔγγραφον τὴν ὑπόσχεσιν του περὶ ἀφοπλισμοῦ. Κατόπιν ὁμῶς νὰ γείνη ἡ κατοχὴ καὶ νὰ τὸν ταπεινώσουν καὶ ἐνώπιόν του διὰ προφορικῆς ὁμολογίας εἰς τὴν αἵθουσαν τοῦ Θρόνου. Οὕτω θὰ διέδιδον εἰς τὸν κόσμον, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐπτοήθη καὶ ὅτι δὲν ἦτο συνεπὴς πρὸς ἑαυτόν. Τῆς ἀποκαλύψεως αὐτῆς δὲν παρίστατο ἀνάγκη, διότι ὁ Βασιλεὺς εἶνε ἔκτοτε ἀποφασισμένος νὰ παραμείνῃ συνεπὴς πρὸς τὴν μέχρι τοῦδε πορείαν του.

Ὁ Χρηστίδης παρέμεινεν ἔκπληκτος. ἤρχισε νὰ βλέπῃ ἀπώτερον καὶ νὰ κρίνῃ ἄλλως τὰ πράγματα.

— Βλέπετε διατί δὲν μοῦ εἶνε ἀνεκτὸς ὁ τρόπος τοῦ ἀντιπολιτεύεσθαι, τὸν ὅποιον μετέρχεται ὁ Καλλέργης; ἐξηκολούθησεν ὁ Καλλιγᾶς, ἀντιληφθεὶς τὴν ἐκ τῶν λόγων του βαθεῖαν ἐντύπωσιν ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ ἐκπεπληγμένου γερούσιαστοῦ. Καὶ ἂν ἔχωμεν ἀντίθετον γνώμην, πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὴν πρόθεσιν μιᾶς πολιτικῆς πολὺ περισσότερον ὅταν ἡ πολιτικὴ αὕτη εἶνε ἀγνή καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου μάρτυς. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, κύριε Χρηστίδη, πρόκειται νὰ τὸν σώσωμεν. Καὶ μάθετε, ἐάν ἐνδιαφέρεσθε, ὅτι ἐκεῖθεν ἄρχεται ἡ φιλοδοξία μου καὶ ἐκεῖ τελειώνει. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἀντελήφθην καὶ εἰς τὰς σκέψεις τοῦ ναυάρχου Κανάρη καὶ τότε μόνον τοῦ ὑποσχέθην τὴν συνδρομὴν μου. Καὶ αὐτὸς ἐπίσης ὑπηρεσίαν πρόκειται νὰ παράσχῃ εἰς τὴν πατρίδα καὶ ὑπὸ οὐδεμιᾶς ἐμπνέεται προσωπικῆς φιλοδοξίας.

— Καὶ πῶς μεριμνᾷ, ἐνῷ δὲν ἔλαβεν ἀκόμη ἐπίσημον ἐντολήν; ἠρώτησεν ὁ Χρηστίδης.

Ὁ Καλλιγᾶς ἐξεπλάγῃ διὰ τὴν ἐρώτησιν καὶ δὲν ἀπέκρυψε τὴν ἔκπληξίν του.

— Δὲν πιστεύω, εἶπεν, ὅτι πρέπει νὰ τὸν μεμφθῶμεν δι' αὐτό. Οἱ πρέσβεις ἐννοοῦν Ὑπουργεῖον τῆς ἀρεσκείας των. Ὁ μεσάζων πρεσβευτὴς τῆς Πρωσίας δὲν παρέλειψε νὰ τοὺς παρατηρήσῃ, ὅτι τὸ τοιοῦτον ἦτο παράδοξος ἀπαίτησις, ἰσοδυναμεῖ ὡς ἐάν οἱ

ἴδιοι διώριζον ὑπουργούς τῆς Ἑλλάδος τοὺς στρατηγούς των καὶ τοὺς ναυάρχους. Ἐκεῖνοι ὅμως παρετήρησαν, ὅτι δὲν ἦνόνουν νὰ ἐπιβάλουν αὐτοὶ τοὺς ὑπουργούς, ἀλλὰ νὰ ἐζητεῖτο προηγουμένως ἡ συγκατάθεσις των περὶ τῶν προσώπων. Ὁ πρέσβυς τῆς Πρωσσίας ἐπρόφερε τότε μερικά ὀνόματα, περὶ τῶν ὁποίων ἦτο βέβαιος. Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ναυάρχου Κανάρη ἠκούσθη εὐμενῶς διὰ νὰ καλύψῃ τὸ νέον Ὑπουργεῖον μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Μαυροκορδάτου.

— Καὶ πόθεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας ἔλαβε τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῆς τῆς πρωτοβουλίας; ἠρώτησεν ὁ Χρηστίδης προσπαθῶν νὰ γείνῃ κύριος τῆς καταστάσεως καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἀπόψεις.

— Πόθεν! ἀπήντησεν ὁ Καλλιγᾶς, ὑποθέτω, ὅτι ἡ Αὐστρία δὲν εἶνε ἀμέτοχος αὐτῆς τῆς παρεμβάσεως. Διὰ νὰ προφυλάξουν ἀμφοτέραι αἱ Δυνάμεις αὗται τὸν ἐλληνικὸν Θρόνον.

— Ὡστε εἶνε ἀληθὴ ὅσα ἔλεγεν ὁ Ρουάν, διέκοψεν ὁ Χρηστίδης.

— Διατί ὅχι; Πολλὰ ἐσχεδίασεν ὁ Ρουάν κατὰ τοῦ Βασιλέως, ἀλλὰ περισσότερα ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέον. Φαίνεται, ὅτι πνέει μένεα προσωπικῶς κατὰ τῆς Βασιλίσσης καὶ κατὰ τοῦ Βασιλέως, ὁ ὁποῖος λέγεται ὅτι τοῦ ἀπήντησεν εἰς τόνον προκλήσεως εἰς μίαν του συμβουλευτικὴν ἐπιστολήν. Περὶ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης γνωρίζω ὁ ἴδιος, μοῦ ὠμίλησεν ὁ Πήλικας.

Ἦδη ὁ Καλλιγᾶς ἐβεβαίουν, ὅτι ὁ Ναπολέον ἠδύνατο νὰ φθάσῃ καὶ μέχρις ἐκθρονίσεως τοῦ Ὁθωνος.

— Διὰ στρατιωτικῆς ἐκτελέσεως; εἶπεν ὁ Χρηστίδης.

Καὶ ἔσπευσε νὰ προσθήσῃ.

— Δὲν πιστεύω... Ἐπρεπεν ἡ εὐρωπαϊκὴ ἰσορροπία νὰ κλίνη διὰ παντός πρὸς τὸ μέρος τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας. Τότε ὑποθέτω, ὅτι θὰ ἐβλέπομεν τὴν Αὐστρίαν τείνουσαν χεῖρα βοηθείας πρὸς τὴν Ρωσσίαν.

— Αὐτὸς λοιπὸν εἶνε ὁ λόγος τῆς ἐγκαίρου παρεμβάσεως τοῦ πρέσβους τῆς Πρωσσίας, συνεπέρανεν ὁ Καλλιγᾶς.

— Ὡστε, εἶπεν ὁ Χρηστίδης ἐπαναφέρον τὸν λόγον εἰς τὸ ζή-

τημα τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ νέου Ὑπουργείου, θὰ σᾶς ἰδωμεν καὶ ὑπουργόν, κύριε Καλλιγᾶ. Εἰσθε μία ἐγγύησις διὰ τὸ νέον Ὑπουργεῖον.

Ὁ Καλλιγᾶς ἀνέκتهσε τὸ εὐθυμον ὕφος του.

— Καὶ τὴν ἰδικὴν σας ἐγγύησιν διατί θὰ τὴν στερηθῶμεν ;

Ὁ Χρηστίδης ἀπέφευγε ν' ἀπαντήσῃ.

— Δυσπιστεῖτε πρὸς ἐμέ ; ἠρώτησεν ὁ ἀντισταγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.

— Λοιπὸν ἀφοῦ ἐπιμένετε, ἀπήντησεν ὁ γερουσιαστής, μάθετε, ὅτι ὁ ναύαρχος μὲ ἐβολιδόσκόπησε, μοῦ εἶπεν ὅσα καὶ εἰς σᾶς, ὅτι πρόκειται νὰ προσφέρωμεν μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Πατρίδα, ὅτι θὰ σώσωμεν τὸν Βασιλέα, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ μὲ πείσῃ. Θὰ ἐχρειάζετο ἡ ἰδικὴ σας εὐγλωττία.

— Μόνον αὐτό ; ἀνεφώνησε γελῶν ὁ Καλλιγᾶς.

— Καὶ ἐν ἄλλο, ὑπέλαβεν ὁ Χρηστίδης. Αἱ περιστάσεις αὐταὶ δὲν εἶνε διὰ πολιτικούς τῆς γραμμῆς. Ὅπως ὁ λαὸς ἤρχισε νὰ φωνάζῃ τοὺς σημερινοὺς ὑπουργοὺς προδότας, διότι δὲν παραιτοῦνται, αὔριον θὰ φωνάζῃ σᾶς, οἱ ὅποιοι ἐδέχθητε νὰ γίνετε ὑπουργοί.

Ὁ Καλλιγᾶς τὸν ἐπλησίασε πολὺ, τὸν ἐκύτταξε μὲ τοὺς διαπεραστικούς ὀφθαλμούς του καὶ τοῦ εἶπε :

— Πάντοτε εἶχα τὴν ἰδέαν, ὅτι εἰσθε ὁ πονηρότερος τῶν Ἑλλήνων.

ΚΓ'.

ΤΟ ΤΕΡΜΑ

Εἰς τὸ μέγαρον τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας, παρόντος πάντοτε ἐκεῖ τοῦ Ρουάν, ἐπραγματοποιεῖτο ἤδη ὁλονέν τὸ σχέδιον τῆς ἐναντίον τοῦ Βασιλέως ἐκδικήσεως.

Ὅλη ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος ἦτον εἰς χεῖρας τῶν δύο πρέσβων, οἱ ὅποιοι ὅσον ἔβλεπον τὴν ταραχὴν τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας, τόσον ἐτραχύνοντο καὶ ἐγίναντο τυραννικώτεροι. Ἡ ἀπομόνωσις τοῦ Βασιλέως ἐγίνετο περισσότερον αἰσθητή. Αὐτὸς μόνος καὶ ἐγκαταλελειμμένος ἐπάλαιε κατὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐχθροῦ.

Οἱ δύο πρέσβεις τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἦσαν εἴπερ ποτε εὐχαριστημένοι. Ἦτον ἡ παρὰμονή τῆς ἀφίξεως τῶν στρατευμάτων τῆς κατοχῆς.

Ὁ Ρουάν ἐδείκνυν ἀνυπομονησίαν ἀνάλογον πρὸς τὸν πόθον τῆς ἐκδικήσεως, τὸν ὅποιον ἔφερεν εἰς τὴν ψυχὴν του.

- Αὖριον λοιπόν, ἔλεγεν εἰς τὸν συνάδελφόν του.
- Αὖριον ἐπανελάμβανεν ἐκεῖνος.
- Εἶνε θετικὴ ἡ πληροφορία ;
- Θετικωτάτη. Πρὸ μιᾶς ὥρας μού τὸ διεμήνυσεν ὁ ναύαρχος.

Ὁ πρόσκοπος κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ πρὸ δύο μόλις ὥρων καὶ ἀνήγγειλεν, ὅτι οἱ στόλοι θὰ φθάσουν αὔριον τὸ ἀπόγευμα. Ἐσπευσα νὰ μεταβιβάσω τὴν πληροφορίαν εἰς τὴν πρωσσικὴν πρεσβείαν καὶ ἐλπίζω ὅτι ἤδη ἔφθασεν εἰς τὰ ὦτα τοῦ Βασιλέως.

Ὁ Ρουὰν ἐπελήφθη τῆς εὐκαιρίας νὰ ὑβρίσῃ τὸν Βασιλέα.

— Εἰς τὰ ὦτα μὴ ἀκουόντων, εἶπε.

— Τί δύναται πλέον ; ἀντέτεινεν ὁ Οὐάϊς. Τώρα εἶνε εἰς τὴν ἐξουσίαν μας.

Ὁ Ρουὰν ἐσκέφθη τοὺς ὑπουργούς.

— Ἀλλὰ διὰ τοὺς κυρίους αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι λέγονται ὑπουργοὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν νομίζετε, ὅτι θὰ ἐχρειάζετο εἰδικὴ τιμωρία ;

Ὁ Οὐάϊς ἐγέλασε.

— Ἐὰν ἐγνωρίζατε τὴν ταραχὴν των, εἶπεν, ἠθέλατε μείνει σύμφωνος μαζί μου, ὅτι πᾶσα πρὸς τοῦτο φροντίς εἶνε περιττή.

— Ἐν τούτοις δὲν μᾶς ἔστειλαν ἀκόμη τὴν ἀπάντησιν, ὑπέλαβεν ὁ Ρουὰν, μολονότι μόνοι των αὐθαιρέτως παρέτειναν τὴν προθεσμίαν.

— Πιστεύσατε, εἶπεν ὁ Οὐάϊς, ὅτι ὡς πρὸς αὐτὸ δὲν δυνάμεθα νὰ τοὺς ἀποδώσωμεν καμμίαν εὐθύνην. Ὁ Βασιλεὺς τοὺς ἐμποδίζει. Ἐπειτα ποίαν σημασίαν θὰ εἶχεν ἡ ἀπάντησις αὐτή ; Καὶ ἂν κατηγορηματικῶς ἀπεδέχοντο τὸν ἀφοπλισμὸν καὶ ἂν κατεδίκαζον τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα, ἡδυνάμεθα πλέον ἡμεῖς νὰ δώσωμεν πίστιν εἰς τοὺς λόγους των ;

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀνηγγέλθη ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας. Ἐσπευσε νὰ δηλώσῃ εἰς τοὺς συναδέλφους του, ὅτι ἡ πλήρης ἐκδήλωσις τῆς βίας θὰ ἦτο τὸ τέρμα τῆς πορείας τοῦ Βασιλέως, ὅτι ἡ Ἀ. Μ. βεβαίως δὲν ἠδύνατο νὰ μετέλθῃ πολεμικὰς πράξεις κατὰ δύο τόσον ἰσχυρῶν Δυνάμεων καὶ ὅτι ἡ ἀντίστασις των ἕως τέλους θὰ ἦτο παθητικὴ.

— Συνεπῶς, ἐξηκολούθησεν, ὅσα αἱ ὑμέτεραι ἐξοχότητες ζητοῦν νὰ γείνουν ἀφ' ἑαυτῶν. Χωρὶς ἡ μεσολάβησίς μου νὰ ἔχῃ τὸν ἐπί-

σημον τύπον, ἐν τούτοις ἀνεπισήμως νομίζω, ὅτι ἀποκαλύπτω εἰς ὑμᾶς τὴν ἀκριβή κατάστασιν.

— Καὶ ὅμως ὑπῆρχε καιρὸς, εἶπεν ὁ Οὐάϊς, ἡ Α. Μ. ν' ἀποφύγῃ τὴν δυσαρέσκειαν τοιούτων συνεπειῶν.

Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας ἐσίγησεν. Ἐπειτα διακόψας τὴν τὴν σιωπὴν ἐπανέλαβεν.

— Ἡ πρόβλεψις τῆς συμβιβαστικῆς λύσεως κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν εἶνε καὶ ἐπιθυμία τοῦ ἀνακτοβουλίου τῆς Βιέννης.

Ὁ Ρουάν καὶ ὁ Οὐάϊς ἀντήλλαξαν ταχὺ βλέμμα.

— Τί ἐννοεῖτε, ἐξοχώτατε ; ἠρώτησεν ὁ πρῶτος.

— Ὑποθέτω, ὑπέλαβεν ἐκεῖνος εἰς μελαγχολικὸν τόνον, ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος παρατείνειας μέχρις αὐτῆς τῆς στιγμῆς ἀντίστασιν, ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἐχθρική πρὸς δύο μεγάλας Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, θὰ τύχῃ εἰδικῆς ἐκτιμήσεως ὡς πρὸς τὴν ἐπιβεβλημένην πρὸς τὴν τοιαύτην ὑπεράσπισιν τῶν συμφερόντων τῆς Ἑλλάδος στάσιν.

Οἱ δύο διπλωμάται ἀντέταξαν εἰς τοὺς λόγους τούτους εἰρωνικὸν μειδίαμα. Ἀλλὰ καὶ ποιά τις ἀνησυχία ἐτάραξε τὰς καρδίας των. Ὅσῳ καὶ ἂν ὁ ἀνθιστάμενος ἦτο μικρὸς, ἐνυπῆρχεν εἰς τὴν ἀντίστασιν τοῦ αἵγλη ἡρώϊσμοῦ, ἡ ἥποια ἐφώτισεν ἐπ' ὀλίγον τὸ σκότος τῶν δύο ἐκείνων. Ἀλλὰ παρὰ τὴν στιγμιαίαν αὐτὴν ἀφύπνισιν, ἡ ὑποδήλωσις τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Πρωσσίας ὡς πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ ἀνακτοβουλίου τῆς Βιέννης ἦτο κατηγορηματική.

— Ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης, εἶπεν ὁ Οὐάϊς, φοβεῖται ἴσως μὴπως ζητήσωμεν τὰ ἀντίποινα συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων ...

— Τὸ ὅποιον δὲν θὰ ἦτο παράλογον, διέκοψεν ὁ Ρουάν.

— Τοῦτο ἐξηκολούθησεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας, ἐνῶ θὰ ἐδικαιούμεθα νὰ τὸ πράξωμεν, σὰς ὑπόσχουμαι, ὅτι θὰ τὸ ἀποφύγωμεν.

Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας ἔσπευσε νὰ εἰπῇ.

— Ἡ ἐπανάληψις τῆς κατηγορηματικῆς ταύτης δηλώσεως μοῦ προξενεῖ ἰδιάζουσάν εὐχαρίστησιν.

— Χαίρω διὰ τὴν καταφανῆ ἐκτίμησιν τῆς ἐπιεικείας ἡμῶν, ἐπανάλαβεν ὁ Οὐάις.

Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσίας δὲν ἀφῆκε τὴν φράσιν νὰ πέσῃ.

— Ἡ ὁποία τιμᾷ τὴν πολιτικὴν τῶν μεγάλων συμμάχων, συνεπλήρωσε.

— Ἀλλ' ἐπαναλαμβάνω, ἐξηκολούθησεν ὁ Ἀγγλος πρεσβευτής, ἀπὸ τὴν Α. Μεγαλειότητα θὰ ἐξηρτάτο ν' ἀποφύγῃ τὰ δυσάρεστα, τὰ ὁποία εἶνε μοιραῖον νὰ ἐκδηλωθοῦν.

Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσίας διέκοψε τὴν περιττὴν φρασολογίαν.

— Ταῦτα θὰ συμβῶσιν, εἶπε ξηρῶς, εἶνε βέβαιον. Ἄς ἴδωμεν πῶς ἡ Α. Μ. θὰ ἠδύνατο ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ σημερινὸν ὑπουργεῖον.

Ὁ Οὐάις τότε προσέβη εἰς κατηγορηματικὴν δῆλωσιν. Εἶπεν, ὅτι ἡ προεδρεία τοῦ νέου ὑπουργείου παρὰ τοῦ Μαυροκορδάτου, ἀνδρὸς σοβαροῦ καὶ παρέχοντος ὅλα τὰ ἐχέγγυα τῆς καλῆς πίστεως, εἶνε ἐπιβεβλημένη, ὅτι μόνον πρὸς αὐτόν, ἠδύναντο ν' ἀποβλέπουν εἰς τὸ μέλλον μετὰ πεποιθήσεως τὰ ἀνακτοβούλια τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου.

— Καὶ ὑπάρχει ἤδη ἡ συναίνεσις τοῦ κ. Μαυροκορδάτου; ἠρώτησεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσίας.

— Βεβαίως, ἀπήντησεν ὁ Ρουάν, ὁ κ. Μαυροκορδάτος δὲν θ' ἀρνηθῇ τὰς πρὸς τὴν πατρίδα τοῦ ὑπηρεσίας εἰς τόσον μάλιστα κρίσιμους ἡμέρας.

— Ἐχει καλῶς, εἶπεν ὁ Πρωσσοῦ διπλωμάτης.

— Ὡς πρὸς τὴν προσωρινὴν ἀναπλήρωσιν του, ὑπέλαβεν ὁ Οὐάις, εἰπομεν χθές, θ' ἀναδεχθῇ ὁ νυχάρχος Κανάρης, ὁ ὁποῖος ἔχει ἤδη δεδηλωμένην πολιτικὴν.

— Καὶ ὁ νέος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν; ἠρώτησεν ὁ πρεσβευτής τῆς Πρωσίας.

Οἱ δύο διπλωμάται δὲν ἀπήντησαν ἀμέσως. Προφανῶς δὲν εἶχον σκεφθῇ.

— Ἴδου κῆτι, τὸ ὁποῖον δὲν ἐσκέφθημεν ὁμολογουμένως, εἶπε γελῶν ὁ Ρουάν.

— Ὁ κ. Παῖκος δὲν θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ παραμείνῃ ;

— Ὁ κ. Παῖλος καὶ πάλιν ὑπουργός ; ἀνέκραξεν ὁ Οὐαῖς, ποτέ !

Καὶ ὁ Οὐαῖς ἐξηκολούθησεν ἀπαριθμῶν ἄλλα πρόσωπα ἐν οἷς καὶ τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀργυρόπουλον.

— Διὰ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, παρετήρησε, χρειάζεται πρόσωπον, τὸ ὁποῖον νὰ κατέχῃ πλήρη τὴν ἀντίληψιν τῆς συνταγματικῆς εὐθύνης.

Ὁ Ρουάν ἐσιώπα. Εὐρίσκετο ἐπὶ τοῦ αἰχμηροῦ σημείου, ὅπου συνεκρούοντο τὰ διοικητικὰ συστήματα τῶν συμμαχικῶν χωρῶν. Μετὰ τινος εὐαρέστου ἐκπλήξεως ἔβλεπε τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσίας.

— Νομίζω, εἶπεν οὗτος οὐχὶ ἄνευ λεπτῆς εἰρωνικῆς ἐκφράσεως, ὅτι ὡς πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ὁ κ. Ρουάν ἔχει ἤδη τὸν ἄνδρα τῆς ἐκλογῆς του. Εἶνε ὁ κ. Καλλέργης.

— Ἀκριβῶς, ἐπεβεβαίωσεν ὁ Ρουάν.

— Ἄν δὲν ἀπατώμαι, παρετήρησεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσίας προσποιούμενος ἄγνοιαν, εἶνε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πραξικοπήματος τῆς 8 Σεπτεμβρίου.

Ὁ Ρουάν κατένευσε μετὰ δυσαρρεσκείας, ἐνῶ ὁ Οὐαῖς μεθ' ὅλην τὴν σοβαρότητά του δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ ἐν μειδίῳ.

Ἄλλ' ἤδη ὁ Ρουάν ἐπανελάμβανε μετὰ σταθεροῦ τόνου φωνῆς.

— Ὁ κ. Καλλέργης ἔχει ρητὰς ἀξιώσεις, γνωρίζω θετικῶς. Ἐννοεῖ ν' ἀποκαθάρσῃ τὴν αὐλὴν τοῦ Βασιλέως ἀπὸ τοὺς ὑπὸ περιβλημα στρατηγῶν καὶ ὑπασπιστῶν ληστές.

— Ἀλλὰ τοῦτο δὲν νομίζετε, ὅτι θ' ἀπετέλει πρόκλησιν καὶ πρὸς τὰ συντήρητικὰ αἰσθήματα τῶν συναδέλφων του ; παρετήρησεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσίας. Ὅτι ἀκόμη θὰ καθίστα ἐχθρικὸν ἀπέναντι τοῦ Βασιλέως τὸ νέον Ὑπουργεῖον καὶ ὅτι θὰ παρημποδίζε τὴν ἁρμονικὴν μετ' αὐτοῦ συνεργασίαν ;

— Δὲν βλέπω τι τὸ παράδοξον εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν, εἶπε παρεμβαίνων ὁ Οὐαῖς. Αἱ αὐλαὶ δὲν δικαιούνται νὰ ἔχουν πρόσωπα ἐπηρεάζοντα τὴν ὑπεύθυνον πολιτικὴν, πολὺ περισσότερον κανονίζοντα αὐτήν.

Ἦδη ἡ κατάσταση ὡς πρὸς τὴν συγκρότησιν τοῦ Ὑπουργείου τοῦ ἀφοπλισμοῦ ἦτο σαφές. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας ἔθιξε τὸ ζήτημα τῶν υποχρεώσεων τοῦ Βασιλέως ἀπέναντι τῶν γεγονότων, τὰ ὅποια ἀπὸ τῆς αὔριον ἤθελον προκύψει.

— Καὶ τί ὀφείλει νὰ πράξῃ ὁ Βασιλεὺς; ἠρώτησε.

— Νὰ υπογράψῃ τὸν ἀφοπλισμὸν, νὰ ὑποσχεθῇ ἐγγράφως οὐδετερότητα, ἀπέναντι ἀπὸ συμφώνου οἱ δύο διπλωμάται.

— Καὶ θὰ ἔρκει αὐτὸ νὰ προλάβῃ τὴν ἀπόβασιν τῶν στρατευμάτων; ἠρώτησεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας ἐν γνώσει, ὅτι ἀπηύθυνε ματαίαν ἐρώτησιν ἢ τοῦλάχιστον νὰ καταστήσῃ ταύτην προσωρινήν;

— Τὸ δεύτερον ἴσως, εἶπεν ὁ Οὐαῖς. Τὸ πρῶτον, μετὰ λύτης ἀναγκάζομαι νὰ ἐπαναλάβω πρὸς ὑμᾶς, εἶναι ἀδύνατον.

Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας ἐσίγησε πρὸς στιγμὴν αἰσθανόμενος θλίψιν. Ἐσκέφθη, ὅτι τὰ ταπεινωτικὰ μέσα ἐτίθεντο εἰς ἐφαρμογήν.

— Καὶ θὰ ἡδυνάμην, εἶπε, νὰ ζητήσω παρ' ὑμῶν τὴν διατύπωσιν τῆς ἐγγράφου ταύτης ὑποσχέσεως;

Ὁ Ρουὰν ἐπεφυλάχθη. Ἀλλ' ὁ Οὐαῖς προθύμως ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ.

— Θὰ ἦτο μάλιστα καλὴ εὐκαιρία, ἵνα λάβῃ γνῶσιν ἀπὸ τοῦδε ὁ Βασιλεὺς, εἶπε.

Καὶ προσέθηκε μὲ σκληρὰν εἰρωνείαν:

— Οὕτω ἡ ἐκ τῆς αὔριανῆς ἡμέρας δυσάρεστος ἐντύπωσις θὰ μετριασθῇ.

Βαδίσας ἔπειτα πρὸς τὸ γραφεῖόν του ἔλαβεν ἐν ἔγγραφον.

— Ἰδοὺ τὸ ἰδικόν μου σχέδιον.

Τότε καὶ ὁ Ρουὰν ἐπράξε τὸ αὐτό.

Ἡ Κατοχή

φυλ. 38

— Ἴδου καὶ τὸ ἰδικόν μου, εἶπε.

Καὶ ἐνεχείρισαν ἀμφότεροι εἰς τὸν συνάδελφόν των σχέδια ἐγγράφων ὑποσχέσεων. Ἡ ἀντίληψις τῆς συνταγματικῆς εὐθύνης ἦτο καταφανὲς εἰς τὰ ἔγγραφα ταῦτα.

Ὁ Ρουάν ἐνεκάλει προσωπικῶς τὸν Βασιλέα ὡς ἀπατηθέντα εἰς τὴν πολιτικὴν του, ἐνῶ ὁ Οὐάϊς ἔρριπτε τὴν εὐθύνην ἐπὶ τοῦ Ὑπουργείου.

Ὅταν ὁ πρεσβευτῆς τῆς Πρωσίας κατέλιπε τὴν ἀγγλικὴν πρεσβείαν, διηυθύνθη ἀμέσως εἰς τὰ Ἀνάκτορα καὶ ἐκεῖ κατ' εὐθείαν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Βέττλαν.

Εὗρε τοῦτον περίλυπον καὶ κακῶς ἔχοντα τὴν ὄψιν.

— Θὰ ἐπιθυμῆτε ἴσως, ἐξοχώτατε, ἠρώτησεν ὁ ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ Βασιλέως, νὰ σᾶς εἰσαγάγω ἀμέσως εἰς τὴν Α. Μεγαλειότητα;

— Ὅχι δὲν εἶνε ἀνάγκη, εἶπεν ὁ πρεσβευτῆς τῆς Πρωσίας μετὰ περισκέψεως· θ' ἀποφύγω τοῦτο σήμερον γνωρίζων τὴν θέλησιν τοῦ Βασιλέως. Ἀρκοῦμαι ν' ἀποταθῶ πρὸς ὑμᾶς ὑπὸ τὸν μᾶλλον ἀνεπίσημον τύπον καὶ νὰ σᾶς ἀφηγηθῶ τὰ συμβαίνοντα.

— Εἶνε καὶ ἄλλα ἐκτὸς τῆς πραινῆς πληροφορίας; ὑπέλαθεν ὁ γραμματεὺς ἐν ἀγωνίᾳ.

Ὁ πρεσβευτῆς τοῦ ἐξιστόρησε τότε τὰ λεχθέντα εἰς τὴν ἀγγλικὴν πρεσβείαν. τοῦ ἐπανελάβε τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι αὖριον θὰ συνετελεῖτο ἡ κατοχὴ καὶ τοῦ ἐνεχείρισε τὰ δύο ἔγγραφα.

— Εἶνε τὸ τέρμα τῆς ἀγωνίας, εἶπεν ὁ Βέττλαν.

Καὶ προσέθηκε:

— Μείνατε ἥσυχος, ἐξοχώτατε, θὰ τὰ διαβιβάσω ὅλα λεπτομερῶς εἰς τὴν Α. Μεγαλειότητα.

— Μὴ λησμονήσετε πρὸ πάντων, ὑπέλαθεν ἐκεῖνος, νὰ κάμετε λόγον περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐννοοῦν νὰ συγκροτηθῇ τὸ νέον ὑπουργεῖον.

Καὶ ἀπῆλθε. Μεθ' ὃ ὁ Βέττλαν κατηυθύνθη εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Βασιλέως. Εἰς τὸ ὑπασπιστήριον συνήντησε τὸν αὐτάρχη Γεν-

ναῖον Κολοκοτρώνην, ὁ ὁποῖος μόλις τὸν εἶδε ἔσπευσε νὰ τὸν ἐρωτήσῃ ἐν ἀνυπομονησίᾳ περὶ τῶν συμβαινόντων.

— Ἀπελπισία, στρατηγέ, τοῦ εἶπεν ὁ γραμματεὺς, ἀπελπισία !

— ὦ ! ἐφώναζεν ἐκεῖνος μέσα βαθειὰ ἀπὸ τὰ στήθη του καὶ δάκρυα ἐκάλυψαν τὰ μαῦρα ἀγριαπὰ του μάτια.

Καὶ ἐχάθη εἰς τὸν διάδρομον χωρὶς νὰ εἴπῃ τίποτε ἄλλο.

Ὁ Βέττλαν πληροφορηθεὶς παρὰ τοῦ διαγγελέως τῆς ὑπηρεσίας, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτο μόνος, εἰσῆλθεν.

— Τί ἔχεις, Βέττλαν ; τὸν ἠρώτησεν ὁ Βασιλεὺς μόλις τὸν εἶδε. Πῶς ; Οὐδέποτε σὲ εἶδα τόσῳ λυπημένον !

Ἐκεῖνος τότε ἐδάκρυσε.

— Μόνοι, Μεγαλειότατε, εἶπε, καὶ ἐγκαταλειμμένοι παρ' ὅλων

— Καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας ἐκεῖ πέρα ! ὑπέλαβεν ὁ Βασιλεὺς ἐννοῶν τὴν βαθυτέραν σκέψιν τοῦ γραμματέως του.

Σιγὴ μακρυνὴ ἐπηκολούθησεν. Ἐκαστος ἐσκέπτετο ἐπὶ τοῦ θλιβεροῦ αὐτοῦ φαινομένου τῆς πλήρους ἐγκαταλείψεως.

Αἰφνης ὁ Βασιλεὺς ἔφερε τὰ βλέμματά του πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, προσφιλὲς σημεῖον τῆς προσηλώσεως τῶν ρεμβασμῶν του.

— Μὴν ἀπελπίζεσαι Βέττλαν, ἀνεφώνησε, δὲν εἴμεθα μόντοι, ἔχομεν τὸν μέγαν Θεόν τῆς Ἑλλάδος μαζί μας !

Ὁ γραμματεὺς ἐξετέλεσε τὴν θλιβερὰν ἐντολήν. Ἀνεκοίνωσεν ὅλας τὰς πληροφορίας τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Πρωσίας καὶ παρέδωκε τὰ δύο ἐγγραφα.

Ὁ Βασιλεὺς ἀναγνώσας αὐτὰ ἐγέλασε.

— Οἱ σύμμαχοι εἶνε εἰς πλήρη πολιτικὴν διάστασιν, εἶπεν. Ἀρκεῖ ὅμως, ὅτι συμφωνοῦν κατ' ἐμοῦ.

— Καὶ τώρα, Μεγαλειότατε ; ὑπεδήλωσεν ὁ Βέττλαν, ὡς ἐάν-ἀνέμενε τὴν γνώμην τοῦ Βασιλέως.

Οὗτος ἐβράδυεν ν' ἐπαντήσῃ παραδοθεὶς εἰς πενθίμους λογισμούς.

— Τώρα, εἴτε τέλος κρύπτων τὴν ὁδύνην του καὶ ἐπανευρίσκων

τὴν ἀταραξίαν τοῦ, εἶνε φανερόν, ὅτι ἡ ἠθικὴ ἡμῶν νίκη συνετελέσθη. Τὰ ἄλλα εἶνε δευτερεύοντα, θὰ βυθίσουν τὸν κανονικὸν τῶν δρόμων.

Καὶ ἀντήλλαξε μετὰ τοῦ γραμματέως τοῦ σκέψεις περὶ τοῦ νέου ὑπουργείου, ἀποδεχθεὶς ὅλα τὰ προτεινόμενα πρόσωπα.

— 'Οποῖα δόξα δι' αὐτοὺς ! εἶπεν.

'Επειδὴ ἔλειπεν ὁ ὑπουργὸς τῶν 'Εσωτερικῶν, ἠρώτησε :

— Καὶ αὐτὸς ποῖος θὰ εἶνε ;

— "Ἀς ἀφήσωμεν τὴν μέριμναν εἰς τὸν Κανάρην, ἀπήντησεν ὁ Βέττλαν.

— "Α ! θὰ εἶνε λοιπὸν ὁ κ. Χρηστίδης, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς.

'Ο Βέττλαν ἀπεδέχθη τὸν εἰρωνικὸν τόνον τῆς ἐπιφωνήσεως αὐτῆς κινῶν τὴν κεφαλὴν εἰς ἐνδειξιν οἴκτου.

'Επειτα ὡς νὰ ἐνθυμήθη αἰφνιδίως,

— Δὲν πιστεύω νὰ εἶνε αὐτός, εἶπε. Τώρα ἐνθυμοῦμαι, αὐτὸς ἀρνεῖται.

— Τότε χωρὶς ἄλλο θὰ εἶνε ὁ Ρήγας Παλαμήδης, ἀνεφώνησεν ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸν αὐτὸν τόνον.

Καὶ προσέθηκε μετὰ πικρίας.

— Θὰ ἔχωμεν τὴν ἀνιάραν φροντίδα τῆς ἐπιτηρήσεως.

'Ο διαγγελεὺς ἀνήγγειλε τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν. 'Επὶ τῇ ἐκφωνήσει τοῦ ὀνόματος τοῦ Προβελέγγιου ὁ Βέττλαν ἐκινήθη νὰ φύγῃ.

— "Οχι, Βέττλαν, μείνε, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς, ἐπεθύμουν καὶ νὰ ἀκούσης.

'Ο Προβελέγγιος εἰσῆλθε κάτωχρος καὶ ἔσθη ἀναμένων νὰ ὁμιλήσῃ ὁ Βασιλεὺς. 'Αλλ' οὗτος ἐσιώπα προσποιούμενος ὅτι φυλλομετρεῖ τὰ ἐπὶ τοῦ γραφείου τοῦ ἔγγραφα.

— Μεγαλειότατε, ὑπέλαβε τέλος ὁ ὑπουργὸς μετὰ φωνῆς μόλις ἀκουομένης, μὲ ἐζήτησατε ;

— Ναί, ἀπήντησε ξηρῶς ὁ Βασιλεὺς. Σὰς ἐζήτησα νὰ σὰς συγχαρῶ διὰ τὴν προθυμίαν τῶν παραιτήσεων σας. Βλέπετε, ὅτι ὅλα

ἔχουν ἐν τέλος καὶ ἔστ' εὐγνώμων εἰς τὴν αὐριανὴν ἡμέραν, ὅτι δίδει τέρμα εἰς τὰς βασιάνους σου. Οἱ στρατοὶ τῆς κατοχῆς, κύριε ὑπουργέ, ἀποθιβάζονται αὖριον.

— Μεγαλειότατε, ἐψιθύρισεν ἐκεῖνος.

Ἄλλ' ὁ Βασιλεὺς ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Βέτγλαν ἐφάνη, ὅτι ἔδιδε τέρμα εἰς τὴν ἀκρόασιν.

Μόλις ἀπῆλθεν ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ὁ διαγγελεὺς ἀνήγγειλε τὸν ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης.

— Μὲ αὐτόν, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς πρὸς τὸν γραμματέα του, ἡμποροῦμεν νὰ διασκεδάσωμεν ὀλίγον. Ἐστὲ βέβαιος, ὅτι θὰ εὕρῃ θάρρος νὰ μὲ ἐπιτιμήσῃ.

Ὁ Πήλικας ἐνεφανίσθη πελιδνὸς καὶ οὗτος ὡς ὁ συνάδελφός του.

— Δὲν ἔπρεπε, τοῦ εἶπεν ὁ Βασιλεὺς μόλις τὸν εἶδε, νὰ μὲ στενοχωρήσετε καὶ νὰ θέλετε νὰ μὲ βλέπετε τόσο συχνά. Δὲν κρέμεται ἀπὸ ἡμᾶς ἡ λύσις τοῦ ζητήματος. Τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν πρέσβων...

— Τὸ ἀγνοοῦσα, ἤρχισε λέγων ὁ Πήλικας καὶ προέβη εἰς τὴν ἐπίκρισιν, τὴν ὁποίαν ἀνέμενεν ὁ Βασιλεὺς, ὅστις βλέπων τὸν Βέτγλαν τοῦ ὑπεδήλου δι' ἑλαφροῦ μειδιάματος τὴν ἐπαλήθευσιν τῆς προρρήσεώς του.

— Ἴδου τὸ ἄτοπον, Μεγαλειότατε, εἶπε, νὰ εἶνε οἱ ὑπουργοί σου εἰς ἀγνοίαν τῶν διατρεχόντων.

— Τὰ ὅποια ἡμεῖς τόσο καλὰ γνωρίζομεν, διέκροψεν εἰρωνικῶς ὁ Βασιλεὺς.

— Ἄν τὸ ἡξεύρομεν, ἐξηκολούθησεν ἐκεῖνος, ἠθέλαμεν βεβαίως ἀποφύγει πᾶν δεῖγμα διαιρέσεως, ἀδυναμίας νὰ μὴ κάμωμεν τοὺς πρέσβεις πλέον ἀπαιτητικούς. Τὸν συμβιβασμὸν ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἡμεῖς καὶ χαίρομεν ὅτι ἡ Μεγαλειότης σου τὸν ἀπεφάσισε.

— Τὸν συμβιβασμὸν ; ἀνέκραξεν ὁ Βασιλεὺς ὠργισμένος. Ἀλλὰ, κύριε Πήλικα, τὴν βίαν ἀποκαλεῖτε συμβιβασμὸν ;

Ἐκεῖνος δὲν ἤνοιε περὶ οὐδενὸς τῶν πράγματι συμβαινόντων.

Τέλος ὁ Βασιλεὺς τοῦ εἶπε :

— Καί τώρα πηγαίνετε εὐχαριστημένους. Εὐτυχῶς μᾶς ἀφίνατε καλόν διαδόχον...

— Τόν κ. Καλλιζάν ; ἠρώτησεν ὁ Πήλικας.

— Ναί, τόν ἀντεισαγγελέα τοῦ Ἀρείου Πάγου.

— Εἶνε ἔξοχος ἀνὴρ. Μεγαλειότατε.

— Ἀρκεῖ νὰ μὴ παραιτεῖται τόσον συχνὰ ὅσον ὁ προκατοχός του.

Ὁ Πήλικας προσεπάθησε νὰ εἴπῃ τι ἀκόμη, ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς τοῦ ὑπέδειξεν, ὅτι ἡ ἀκρόασις εἶχε λήξει, μεθ' ὃ ἐκράτησε παρ' αὐτῷ ἐπ' ὀλίγον ἀκόμη τὸν Βέττλαν, τὸν ὁποῖον ἐξουσιοδότησε νὰ μεταβῇ παρὰ τῷ πρεσβευτῇ τῆς Πρωσσίας καὶ τὸν παρακάλεσεν νὰ ἀναγγεῖλῃ ἐπισήμως εἰς τοὺς συναδέλφους του τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ ὑποστῇ ὅλας τὰς συνεπειὰς τῆς βίας ἀφίνων εἰς αὐτὴν τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἠθικοῦ του σκοποῦ.

ΚΔ'.

ΘΛΙΒΕΡΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης διηυθύνθη πρὸς τὰ δώματα τῆς Βασιλείας.

Ἐκεῖ ἡ Βασίλισσα παρέμενεν ἐν μέσῳ τῶν κυριῶν τῆς τιμῆς, αἱ ὅποιαι κρατοῦσαι τὰ ἐργόχειρά των τὴν ἐσυντρόφεον. Κατήφεια καὶ θλίψις περιέβαλλον τὰς ὥρας ἐκείνας μορφάς. Ἡ σκιά μιᾶς θλιβερᾶς ἀναγγελίας ἐπλανᾶτο περίξ. Ἡ Πηνελόπη Λιδωρίκη εἶχε λάβει πρὸ μικροῦ ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ ἐν Ἡπείρῳ ἑξαδέλφου τῆς διὰ τῆς ὁποίας τῆς ἀνήγγελλεν οὗτος τὸ λυπηρὸν γεγονός τῆς κα-

τασχέσεως τῶν πολεμοφοδίων, τὴν κατὰ χιλιάδας ἐνίσχυσιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς ὅλα τὰ σημεῖα, τὰς αἰφνιδίας ἐξόδους του καὶ τὴν σκληρὰν ἀνάγκην εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθησαν οἱ ἄρχηγοὶ νὰ ὑποχωρήσουν. Ἡ ἐπιστολὴ εἶχε γραφῇ βιαστικά, ἐστάλη δὲ μέσῳ ἐνὸς ἀξιωματικοῦ τῆς χωροφυλακῆς, ὁ ὁποῖος εἶχε φύγει ἐκεῖθεν εἰς Πάτρας δι' ὑπηρεσίαν.

Περὶ σποτέρας πληροφορίας δὲν περιεῖχεν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, οὔτε διηυκρίνιζε τὸ ζήτημα τῆς ὑποχωρήσεως. Ἴσως ὁ γραφας δὲν ἐπρόλαβε ν' ἀναγγεῖλῃ ὅλα τὰ ἀτυχῆ γεγονότα ὅσα συνέβησαν, τὴν μακρυνὴν πρὸς τὰ ἑλληνικὰ μεθόρια ὑποχώρησιν, τὴν διασκορπίσιν τῶν ἐπαναστατικῶν ομάδων ὑπὸ τὴν στέρησιν πολεμοφοδίων καὶ τὴν ἐξοδὸν πολυαρίθμων τουρκικῶν δυνάμεων. Διότι τὰς περισσοτέρας ἐνισχύσεις ἡ Τουρκία ἀφ' ἧς αἱ χεῖρες αὐτῆς ἔμειναν ἐλεύθεραι, εἶχεν ἀποστείλει ἐκεῖ.

Ἡ ἐπιστολὴ ἔλεγε μόνον ἐν τέλει: «Εἰμεθα δυστυχεῖς, πολὺ δυστυχεῖς, δὲν ἤξεύρομεν καὶ ἡμεῖς τί θ' ἀπογίνωμεν.

Ἡ φράσις αὕτη καὶ μόνη εἶχεν ἐμβάλει τὴν ἀγωνίαν εἰς τὴν καρδίαν τῆς Βασιλίσσης. Μολονότι ἡ ἄμετρος αἰσιοδοξία τῆς ἀπέκλειε πάντοτε ἀπὸ τὰ ὅμματα τῆς τὰς σκοτεινὰς ἀπίψεις εἰς ὅλα τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα τὴν ἐνδιέφερον, τώρα ἐν τούτοις, ὅτε ἡ καταστροφὴ ἐξεδηλοῦτο πανταχόθεν, διεῖδε τὰς φρικώδεις εἰκόνας τὰς ὁποίας ἡ ἀναγγελία αὕτη ἀπέκρυπτεν.

Ἐγνώριζεν, ὅτι ὁ Θεωδωράκης Γρίβας μὲ τὸν Τζαβέλλαν εἶχον φθασεῖ ἐξωθεν τῶν Ἰωαννίνων, ὅτι πρὸς τὴν πόλιν αὐτὴν τῶν στεναγμῶν καὶ τῶν μαρτυριῶν τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας εἶχε ρίψει παρηγόρους ἀκτῖνας καὶ ὅτι ἀπέμενεν ὀλίγων στιγμῶν προσδοκία ἵνα ἡ πόλις αὕτη ἀναζήσῃ ἐλευθέρα. Ἐγνώριζε τὴν θέλησιν καὶ τὸν ἡρωϊσμόν τῶν δύο ἐκείνων ἀρχηγῶν, καθὼς καὶ τῶν ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπηρετοῦν ὑπὸ τὰς διαταγὰς των καὶ τῶν ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὰς ἐπαναστατικὰς φάλαγγας. Καὶ ἔτρεφε πληρεστάτην πεποιθήσιν, ὅτι ἐξ Ἡπείρου θὰ ἐδίδετο ἡ εὐτυχὴς ἀπαρχὴ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος.

Πρὸς τοιαύτας δυνάμεις ἦτον ἐπόμενον τῶρα ἡ Τουρκία νὰ συγκεντρώσῃ τὴν προσοχὴν τῆς, νὰ σπεύσῃ πρὸς τὰ ἐκεῖ νὰ προλάβῃ τελικὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἐπαναστατικῶν ὅπλων, ἡ ὅποια θὰ ἐσήμαινε τὴν ὅλην ἐπιτυχίαν, καὶ ἦν μετὰ τῆς Τουρκίας οἱ σύμμαχοι ἐκεῖ νὰ καταβάλλουν τὰς δολοφονικὰς ἐνεργείας των, ἀφαιροῦντες τὰ μέσα τοῦ πολέμου ἀπὸ τῶν ἡρωϊκῶν ἐκείνων πολεμιστῶν.

— Καὶ ἀπὸ πότε σοῦ γράφει ὁ ἐξαδελφός σου; ἠρώτησεν ἡ Βασίλισσα τὴν Πηνελόπην.

— Πρὸ ὀκτῶ ἡμερῶν, ἀπήντησεν αὐτὴ.

— Φαίνεται, εἶπεν ἡ Βασίλισσα περίλυπος, ὅτι κατέσχον καὶ τὰ τελευταῖά μας πολεμοφόδια.

Καὶ ἀποτεινομένη πρὸς τὴν Φωτεινὴν Κολοκοτρώνη.

— Τοῦλάχιστον νὰ τοὺς ἰδοῦμεν καλὰ νὰ ἐπιστρέψουν.

— Μεγαλειοτάτη, ἀπήντησεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Τζαβέλλα, αὐτὸ εἶνε τὸ ὀλιγώτερο καλὸ ποῦ μπορούσαμε νὰ περιμένουμε.

— Ὅχι, μὴ σκέπτεσαι ἔτσι, εἶπεν ἡ Βασίλισσα, δὲν εἶνε τῆμερον, θὰ εἶνε αὔριον καὶ οἱ γενναῖοι αὐτοὶ ἄνδρες μᾶς χρειάζονται πάντοτε.

Καὶ ἐνθουσιώδης καὶ προτρεπτικὴ, ἐπίμονος καὶ ἀκαταδάμαστος, ἀνεφώνησεν :

— Οἱ ἰδικοί μας ἀγῶνες εἶνε παντοτεῖνοί, θὰ ὑπάρχουν ὅσον καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας εἰς τὸν κόσμον, ὅσον καὶ τὸ φῶς, ὅσον καὶ ἡ ζωὴ. Τότε μόνον θὰ λήξουν ὅταν καὶ εἰς Ἑλλήν δὲν θὰ ζῇ δοῦλος, ὅταν καὶ μία μόνον ψυχὴ δὲν θὰ ὑποφέρῃ, ὅταν ἡμεῖς ἐδῶ ἐναγκαλισθῶμεν ἐλευθέρους ὅλους τοὺς ἀδελφούς μας. Ἔως τότε τὴν βίαν καὶ τὴν τυραννίαν ὀφείλομεν νὰ κτυπήσωμεν διὰ τῆς σπάθης. Ἡμεῖς εἴμεθα καὶ πρέπει νὰ εἴμεθα ἐπὶ πολὺ ἔθνος πολεμικόν, ἀτίθασσον ὁρμητικόν, ἀκατάβλητον. Διότι ἐπιβάλλομεν δικαιοσύνην καὶ ἡ δικαιοσύνη εἶδατε ἔχει τὴν σπάθην ὡς ἐμβλημα τῆς. Τώρα τὴν χεῖρα, ἡ ὅποια φέρει τὴν σπάθην μᾶς δεσμεύουν. Μὴν ἀποθαρρύνεσθε, μὴν ἀπελπίζεσθε, ἡμεῖς αὔριον καὶ πάλιν, ἀπειθεῖς πρὸς αὐτούς, ἐμπνευσμένοι

Καλλιγᾶς καὶ ὅταν εἶδον τοὺς ὑπασπιστάς των τοὺς περιεφρόνησαν.

— Τὸ περίεργον εἶνε, ὡς μανθάνω, εἶπεν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, ὅτι δὲν τοὺς ἐκακοποίησαν.

— Ἀγνοεῖτε, κύριε συνάδελφε, τὰς ληστρικὰς ἑξεις, ὑπέλαβεν ὁ Καλλιγᾶς.

Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν Ρήγαν Παλαμῆδην :

— Ἐρωτήσατε ὁμῶς τὸν κ. Παλαμῆδην νὰ σᾶς εἰπῇ.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐφάνη, ὅτι ἐστενωχρῆθη. Εἰς τὰς φράσεις ἐκεῖνας περιλαμβάνετο διπλῇ ἔννοια. Ἐν τούτοις προσεπάθησε ν' ἀπαντήσῃ ἐν ἀταραξίᾳ.

— Ἐχουν πράγματι οἱ λησταὶ τοιαύτας ἰδιοτροπίας.

— Τὰ ἔθιμά των δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν τόσον, εἶπεν ὁ Πρωθυπουργός, ὅσον ἡ σύλληψις των. Ὡστε, κύριε Καλλέργη, εἰς ἔργον.

— Ματαιοπονία ! ἐφώνηξεν ὁ Ρήγας Παλαμῆδης ἐγειρόμενος πρὶν ἢ ὁ Καλλέργης προλάβῃ ν' ἀπαντήσῃ.

— Πρέπει ὁμῶς ὅπωςδήποτε νὰ δεῖξωμεν, ὅτι κινούμεθα, εἶπεν ὁ Πρωθυπουργός, ὅτι λαμβάνομεν ἐνδιαφέρον. Ἄλλως κινδυνεύομεν νὰ δεχθῶμεν τὰ ἀντίποινα.

— Νὰ μᾶς κάνουν τί ἐπὶ τέλους ; ἀνένραξε τώρα ἐν ἀγανάκτῃσει ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἀπὸ ὅσα μᾶς ἔκκταν καὶ ἀπὸ ὅσα μᾶς κάνουν δὲν ἡμποροῦν περισσότερα.

Καὶ αἰφνιδίως ἐκρηγνύμενος εἰς ἀγανάκτησιν προέβη εἰς ἀνέλπιστον δήλωσιν :

— Ἐγὼ παραιτοῦμαι, εἶπε.

— Πῶς ; ἀνέκραξεν ὁ Καλλιγᾶς. Αὐτὸ ἔλειπε τώρα, εἰς Κυβέρνησιν μὴ ὑπάρχουσαν νὰ ἔχωμεν ὑπουργικὴν κρίσιν.

Ἄλλ' ὁ Ρήγας Παλαμῆδης διαβλέπων, ὅτι αἱ κομματικαὶ του βλῆψεις ἐναυάγουν, ἐνθυμηθεὶς τὴν ἐπιφύλαξιν τοῦ Χρηστίδου, ὁ ὅποιος δὲν εἶχε δεχθῇ νὰ γείνη ὑπουργός, ἐκ τῶν πραγμάτων πεισθεὶς, ὅτι ἐξῆμιούτο κομματικῶς ἀντὶ νὰ ὠφεληται, ἐπανελάβε τὴν δῆλωσίν του.

Τότε ὁ Κανάρης, ἐγερθεὶς ἀποτόμως τῆς θέσεώς του, τοῦ εἶπεν ἐπιτακτικῶς.

— Κάθησαι κάτω ! Ἐμεῖς ἐγείναμεν Κυβέρνησις διὰ νὰ θυσιασθῶμεν. . . .

Ἦτο τὸ ἀπροχώρητον. Τὰ πάντα μοιραίως ἔβαινον πάντοτε εἰς τὴν ἀποσύνθεσιν καὶ τὴν καταστροφὴν. Ἡ Κυβέρνησις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ τὰ ζητηθέντα καὶ ὁ Ρουὰν παρέτεινε τὴν ἐπίμονον ἀντίδρασίν του. Ἡ ἄλλη διπλωματία ἦτον ἀνίσχυρος νὰ πράξῃ τι ὑπὲρ τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος καὶ ὅλα ἐβάδιζον εἰς τὴν τύχην ἐν μέσῳ ταπεινώσεων καὶ διωγμῶν.

Ἦτο μία συνεχὴς τραγωδία τῆς ὁποίας τὸ τέρμα οὐδαμοῦ πλέον ἐφαίνετο. Ἡ ὕλική, ἡ κτηνώδης βία ἐξήσκει τὸ κράτος αὐτῆς ἀδυσώπητον. Ἡ μοῖρα, ἐφ' ὅσον δὲν ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως συνεμάχει μετ' αὐτῆς καὶ ὁ λαός, ὁ ὅποιος τόσα ἄλλα ὑπέστη, ἐδεκατίζετο ὑπὸ τῆς ἐπαράτου ἐκείνης νόσου.

Οὐδεμία ἀνθρωπίνη βοήθεια, οὐδεμία ἠθικὴ ἰδέα, οὐδὲν ἀνθρώπινον αἶσθημα ἠδύναντο νὰ παραλύσουν τὴν βίαν αὐτήν. Ἐπρεπε ὁ χρόνος νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ ἀνεξереύνητον ἔργον του.

Ἡ ζωὴ τὴν ὁποίαν διεκέρυξεν ὁ Βασιλεὺς ἀτρόμητος πρὸ τῶν συμφορῶν εἶχε τὴν ὑπόστασίν της εἰς τὸ μέλλον, ὡς πᾶσα ζωὴ τῆς ὁποίας αἱ λειτουργίαι βασιζονται ἐπὶ τῆς ἠθικῆς ἰδέας.

Μετ' αὐτῆς καὶ μόνης τῆς ἰδέας τὸ ἔθνος τὸ διωκόμενον ἀπὸ τόσων αἰώνων, τὸ μικρὸν καὶ ἀπροστάτευτον, θὰ ἠδύνατο μίαν ἡμέραν νὰ ἐπανεῦρῃ τὴν ὑψηλὴν, τὴν μεγάλην ἀποστολὴν του.

Καὶ ὁ Βασιλεὺς, ὁ μέγας μαχητὴς ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἰδέας ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης τοῦ μεγάλου κηρύγματός του καὶ ἐφ' ὅσον τὸ μαρτύριον αὐτοῦ παρετείνετο ἐν μέσῳ τῶν ταπεινώσεων καὶ τῶν διωγμῶν εἶχε τὴν θέσιν του εἰς τὸ πάνθεον τῶν ἡρώων, ὑψοῦτο εἰς ἰδανικὸν μονάρχην παρέχοντα ἑαυτὸν θυσίαν εἰς τὴν ἄδικον βίαν τῶν ἰσχυρῶν, κηρύσσοντα τὸ δόγμα τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ βράχου, ἀφ' οὗ ἐξεπορεύθη ποτὲ τὸ φῶς εἰς ὅλον τὸν κόσμον...

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν θὰ εἶχον τὸ ἐνδιαφέρον νὰ μάθουν, ἐὰν τυχὸν δὲν γνωρίζουν, ὅτι ἡ κατὰ τοῦ ἡρωϊκοῦ ἐκείνου ἀγῶνος τοῦ Βασιλέως σκληρὰ διὰ τῆς βίας τῶν ξένων ἐκδίκησις δὲν ἔληξεν οὐδὲ ὅταν τὰ ὀδυνηρὰ καὶ ἀπαίσια ἐπεισόδια, τὰ ὁποῖα ἀφηγήθημεν εἰς αὐτοὺς, παρῆλθον.

Ἐκτοτε οἱ Βασιλεῖς ἐκεῖνοι ὑπῆρξαν οἱ προγεγραμμένοι παρὰ τῶν αὐτῶν ἐχθρῶν καὶ οἱ ἀπρυστάτευτοι καὶ ἐγκαταλελειμμένοι παρὰ τῶν φίλων. Ὁ πόλεμος τῆς Κριμαίας ἔδωκε τὴν νίκην εἰς τὰ ὄπλα τῶν συμμάχων. Ἀπόψεις νέων συμφερόντων ἠνοίγοντο διὰ τοὺς ἡττηθέντας καὶ ἵνα ἐξυπηρετήσουν ταῦτα, ἡ τύχη τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος ἦτο πρὸς αὐτοὺς ἀδιάφορος.

Οὕτω οἱ νικηταὶ ἤρχισαν ἐλεύθεροι τὸν ἀπόκρυφον ἀγῶνα τῆς ἐξοντώσεως. Ὁ Βασιλεὺς ὤφειλε νὰ ἐκλείψῃ καὶ ἡ κάθαρσις τῆς νέας τραγυδίας ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἐκ τῆς χώρας τὴν ὁποίαν ἐκεῖνος εἶχε λατρεύσῃ ὡς δευτέραν πατρίδα. Διὰ τὴν ἀνυποψίαν τῆς ἐκδικήσεως οἱ δῆμιοι ἦτο ἀπαραίτητον νὰ ζητηθοῦν τώρα ἐν αὐτῇ.

Αἱ μέλλουσai πορεῖαι τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν συμφερόντων ἦτον ἐνδεχόμενον νὰ φέρουν καὶ αὐθις τὸν Βασιλέα ἀντιμέτωπον πρὸς ταῦτα καὶ ἡ Ἑλλὰς ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως ἐσύμφερε μάλιστα νὰ εἴνε χώρα διαρκοῦς ἡσυχίας καὶ οἰονεὶ οὐδέτερος λιμὴν. Αἱ ἀγγλικαὶ βλέψεις περιλαμβάνουσai τὸ μακρυσμένον μέλλον ἤθελον τὴν Ἑλλάδα φίλην πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ σύμμαχον. Ἐπρεπεν ἡ πτωχὴ Ἑλλὰς νὰ πληρώνῃ τὰς θυσίας τῆς συγκρούσεως τῶν ἀγγλορωσικῶν συμφερόντων.

Καὶ ὁ ἀπόκρυφος ἀγὼν τῆς ἐξοντώσεως ἐναντίον τοῦ Βασιλέως ἤρχισε. Τώρα διέδιδον, ὅτι αὐτὴ ἡ πιστὴ σύντροφός του ἦτο κατ' αὐτοῦ, ὅτι ἐπεζῆται νὰ ἐκτοπίσῃ αὐτόν, νὰ ἐγκαταστήσῃ τὸν ἀδελ-

φόν της διαδοχον τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου καὶ κηρύσσουν τὸν Βασιλέα ἔκπτωτον, νὰ ἐπιδώσῃ τὸ στέμμα εἰς τὸν ἑδελφόν της. Παρίστων αὐτὴν ὡς ἡρώϊδα βυζαντινῆς τραγωδίας ἐκ τῶν ἀπαισιωτέρων. Ταῦτα ἀνεγράφεοντο εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐφημερίδας, ταῦτα ἀφελῶς ἐπιστεύοντο ἐν Ἑλλάδι.

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἐξωθεν ταύτας ραδιουργίας, ὅλα τὰ σφάλματα καὶ ὅλα τὰ ἐγκλήματα τῆς ἐσωτερικῆς κακοδιοικήσεως ἀπεδίδοντο εἰς τὸν Βασιλέα, τὸν μόνον σθεναρῶς καὶ γεναιοφρόνως ἀντιδρῶντα κατὰ τῶν πολιτικῶν ἰσχυρῶν κακουργημάτων. Αἱ ληστρικαὶ διαθέσεις τῶν κομμάτων ἐκρύπτοντο ὑπὸ τὰς κραυγὰς τῆς παραβιάσεως τοῦ Συντάγματος καὶ ὁ ἀγωνιζόμενος Βασιλεὺς ὑπὲρ τῆς εὐνομίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἐκατηγορεῖτο ὡς μονάρχης σφετεριστῆς τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ.

Εἰς Καλλέργητος δὲν ἦτο πλέον ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῇ δράσει. Ἦδη ὑπῆρχον χιλιάδες τοιούτων, ὅλοι οἱ ἐπιτήδεις τῶν κομμάτων πράκτορες, εἰ ὅποιοι εὐχερῶς μετέστρεφον τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ παριστῶντες τὸν Βασιλέα ὡς τύραννον. Ὁ λαὸς ἐκεῖνος πρόωρως εἶχε λησμονήσει, ὡς ὅλοι οἱ λαοὶ πρόωρως λησμονοῦν. Ἦτο τυφλὸς νὰ μὴ βλέπῃ, διότι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐκείνου ἐμεσολάβουν τὰ ὄργανα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ ταῦτα ἡ μανία τῆς ἀρπαγῆς καὶ τοῦ σφετερισμοῦ τῶν δημοσίων χρημάτων διὰ τῶν παροχῶν εἰς τοὺς φίλους εἶχε καταστήσει ἀπαισιῶς κακῆς πίστεως. Οὕτω ἐξ ἄλλης φορᾶς τῶν πραγμάτων αὐτὸς ὁ λαὸς λησμενῶν, εἰς ἐγνώρισε τὸν Βασιλέα πρὸ μικροῦ, ἀπηνεῖτο αὐτόν.

Ἡμέραι συσκοτισμοῦ τῆς ἀληθείας καὶ ψυχρῶν σχέσεων βαθμηδὸν ἐδημιουργήθησαν μεταξὺ τοῦ πλανωμένου λαοῦ καὶ ἐκείνου. Καὶ τοῦ ἀγαθοῦ Βασιλέως ἡ ἀνυποψία συνετέλεσε νὰ ἐπισωρεύσῃ τὰ σκότῃ τῆς πλάνης καὶ τῆς παραγνωρίσεως. Ἐργαζόμενος νὰ ἐπανορθώσῃ, σσγκεντρωμένος εἰς ἑαυτὸν καὶ τὰ μεγάλα τοῦ ἰδεώδη, καρδοκῶν εὐκαιρίαν νὰ ἐπαναλάβῃ τοὺς πρώτους ἀγῶνας μετὰ τοῦ αὐτοῦ θάρρους καὶ τῆς αὐτῆς ἐπιμονῆς, δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποπτευθῇ τοὺς πρὸ αὐτοῦ παρερχεμένους ἐκάστοτε διὰ τῶν πολιτικῶν μετα-

βολῶν συνωμότες τοῦ μέλλοντος, ἂν καὶ τὰ φαινόμενα τῆς παρακοῆς, τῆς ἀνυποταξίας καὶ αἱ ἐκρήξεις τῆς κακῆς πίστεως καθ' ἐκάστην ἐπολλαπλασιάζοντο. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐγνώριζεν ἀρχικῶς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς καθόδου του εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν αὐστηρότητα αὐτοῦ ἐξήσκει ἀνυπόπτως, ὡς ἀγαθὸς πατὴρ ἐλπίζων νὰ ἐπαναφέρῃ ταχέως τὰ τέκνα του εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωφροσύνης.

Αἱ νέαι αὐτοῦ τώρα προσπάθειαι ἦσαν εἴπερ ποτὲ δυσχερεῖς. Διπλωματικῶς ὤφειλε νὰ διαπραγματεύεται, ἀλλὰ αἱ δύο ἐκείναι θύραι τῶν ἔκτοτε ἐχθρικῶν πρεσβειῶν ἦσαν κλεισταί. Πρὸς τοὺς ἄλλους ὁσάκις ἀπετείνετο σπανίως ἐπετύγχανέ τι ἄξιον λόγου. Διότι ἐκεῖνοι ἐπεφυλάσσοντο νὰ ἐκτίθενται ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα μὴ δυσαρεστήσουν τοὺς ἄλλους.

Οὕτω αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ πᾶσαι ἐξετίθεντο πρὸ ἀνυπερβλήτων πολλάκις προσκομμάτων. Αἱ αὐλαὶ τῆς Βιέννης, τοῦ Μονάρχου, τῆς Πιτροπούλεως καὶ τοῦ Βερολίνου πλέον ἢ ἀπαξ ἔδειξαν πρὸς αὐτόν, ὅτι δὲν ἐνθυμοῦντο καὶ ἐὰν ὑπῆρχεν Ἑλλὰς καὶ αὐτὸς Βασιλεὺς εἰς τὴν χώραν.

Εἰς ψυχολογικὴν κατάστασιν ἀπελπισίας δι' αὐτὴν τὴν πανταχόθεν ἐγκατάλειψιν, ἡ Βασίλισσα Ἀμαλία ἀπεφάσισε νὰ ταξειδεύσῃ εἰς Εὐρώπην ἵνα ἐξευμενίσῃ τὰς αὐλὰς καὶ ἐλκύσῃ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν καὶ τὴν συμπάθειαν πρὸς τὴν πτωχὴν καὶ ἐγκαταλειμμένην Ἑλλάδα. Πρὸς τὸ ταξειδίον τοῦτο εἶχεν ἡ ἰδία τὴν εὐλογωτάτην ἀφορμὴν, ἵνα διαψεύσῃ καὶ τὰς ἐναντίον της προσωπικῶς κυκλοφορούσας φήμας περὶ τῶν ἰδιοτελῶν δῆθεν αὐτῆς βλέψεων ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ θρόνου.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ διαθήματος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἐπροκαλεῖ αἰσθημα ἐθελοουσίας, διεψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες ἀπὸ τὰ πρῶτα ἀκόμη διαθήματα. Εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Βιέννης ἔτυχεν ἐγκαρδιωτάτης ὑποδοχῆς, ὅλοι ἐξεφράσθησαν εὐμενῶς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ μετὰ στοργῆς ὡς πρὸς αὐτὴν καὶ τὸν Βασιλέα, ἀλλ' ἡ αὐστριακὴ πολιτικὴ διὰ τοῦ στόματος τῶν ὑπειθύνων θέλουσα προφανῶς νὰ μὴ

δῶση ὑπονοίας εἰς τὰς ἀντιζήλους Δυνάμεις, δὲν ἤρκεσθη νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἀπλὴν ὑποχρέωσιν τῆς φιλοξενίας, τὴν ὅποιαν ἐπέβαλλεν ἡ αὐλικὴ ἐθιμοτυπία, ἀλλὰ προέβη εἰς δυσμενεῖς ἐκφράσεις, εἰς ἀπροκάλυπτον ἔλεγχον ἐπὶ τῆς δράσεως τῶν Βασιλέων, ἐπιρρίπτουσα εἰς αὐτοὺς τὴν εὐθύνην τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀτυχημάτων. Αἱ κρίσεις αὗται περιήρχοντο εἰς γνῶσιν τῆς Βασιλείσσης ἐπιτηδείως ἀνακοινοῦμεναι εἰς τὰ μέλη τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς, ἀναγραφόμεναι ἀκόμη καὶ εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον.

Μὲ τὴν ἀπογοήτευσιν εἰς τὴν καρδίαν, ἡ Βασίλισσα ἐγκατέλιπε τὴν Βιέννην καὶ μετέβη εἰς Μόναχον, ἐλπίζουσα εἰς τὴν τόσῳ στενῶς συγγεικὴν αὐλὴν νὰ τύχῃ ἐνθαρρύνσεως καὶ προστασίας.

Ὁ Βασιλεὺς Μαξιμιλιανὸς ἀπουσίαζεν. Ἦτον ἐκεῖ ὁ ἤδη ἀπόμαχος τοῦ θρόνου, ὁ παραιτηθεὶς Βασιλεὺς Λουδοβίκος, ὁ τόσον ἀγαπήσας τὴν Ἑλλάδα πατὴρ τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος. Ἄλλο τι πλὴν τρυφερῶν ἐνδείξεων συμπαιδείας δὲν ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ πρὸς τὴν νύμφην αὐτοῦ. Καὶ ὅταν ὁ Μαξιμιλιανὸς ἐπανήλθεν, ἡ Βασίλισσα εὐρέθη πρὸ μυστηρίου. Εἰς πᾶσαν αἴτησιν αὐτῆς ἀντετάσσετο παρὰ τοῦ Βασιλέως ἀκαμπτος ἄρνησις. Ὁ χρονογράφος (*) ὁ ἀφηγούμενος τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας τῆς ζωῆς τῆς Βασιλείσσης λέγει, ὅτι «ἡ στάσις τοῦ Μαξιμιλιανοῦ ἀπέναντι τῆς Βασιλείσσης ἦτο τοιαύτη, ὥστε δὲν ἐπέτρεπε καὶ οὐδεμίαν ἐκχυσιν τῶν αἰσθημάτων τῆς καὶ τῶν δικαίων τῆς καὶ αὐτὴ ἡ τόσον τολμηρὰ θεωρουμένη καὶ ἔχουσα τό θάρρος τῶν ἰδεῶν τῆς, ἔμενεν ἐνώπιόν του ὡς πτηνὸν ἐκμαγευθὲν ὑπὸ ὄψεως καὶ οἱ ἀγῶνες τῶν τριῶν συνοδῶν τῆς Βασιλείσσης ἐθράυσθησαν ὡς βέλαι προσκρούοντες εἰς τὸν ἐγῶϊσμόν καὶ τὴν ξηρότητα τοῦ Μαξιμιλιανοῦ.

Ἡ Ἐκδόστην πρωτὴν καθ' ἣν ἡ Βασίλισσα Ἀμαλία συνεθίζε νὰ καλῇ παρ' αὐτῇ τὰς συνοδευούσας κυρίας τῆς, ὅπως δῶσῃ τὰς δια-

(*) Σελίδες τινες τῆς ἱστορίας τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος. Ἀθήναι. Ἐκδότης Κάρλος Μπέκ.

ταγὰς τῆς ἡμέρας, διηγείτο ὁ ἀδελφὸς τῆς Πηνελόπης Λιδωρίκη, ὅτι εὗρισκον αὐτὴν πνιγομένην ἐπὶ τῶν δακρύων».

Ἦδη ἡ ἀτυχὴς Βασίλισσα ἐγκατέλειπε καὶ τὸ Μόναχον φέρουσα τὰς τελευταίας ἐλπίδας πρὸς τὴν αὐλὴν τῆς Δαρμιστάτης, ὅπου ἡ σύζυγος τοῦ βασιλεύοντος δουκὸς ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Ὁθωνος ἐξασκοῦσα μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Μαξιμιλιανοῦ. Ἐκεῖ σπουδαία συνάντησις τὴν ἀνέμενεν. Ἀφίκετο ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσσίας, ἀδελφὴ τοῦ δουκὸς. Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρξε ζωηρὸν ὑπὲρ τῆς Βασιλίσσης καὶ ἐνόμισεν, ὅτι προσέφερεν ὑπηρεσίαν εἰς αὐτὴν ἐὰν τὴν παρελάμβανε μαζὶ εἰς Στουτγάρτην, ὅπου ἡ νέα τροπὴ τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς ἔφερεν ἀντιμετώπους τὸν Τσάρον Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Αὐτοκράτορα Ναπολέοντα τὸν Γ' εἰς φιλικὴν συνέντευξιν.

Ἄλλ' ἐκεῖ ἐν μέσῳ τόσων ἄλλων ἐπισήμων ξένων, τοῦ γηραιοῦ Βασιλέως τῆς Βυρτεμβέργης, τοῦ διαδόχου, τῆς Βασιλίσσης τῆς Ὁλλανδίας, ἐνέπεσεν ἡ ἀτυχὴς Βασίλισσα ὡς εἰς παγίδα. Ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ προσβάλλῃ αὐτὴν. Κατὰ τινα ἐσπερινὴν συναναστροφὴν μετὰ τὸ γεῦμα εἰς τὴν ἑκαυλιν τοῦ Δουκὸς ὁ Ναπολέων ἐπρότεινε τὸ γνωστὸν παίγιον τῶν συναναστροφῶν, καθ' ὃ τιθεμένων ἐρωτήσεων ἐδίδοντο ὑπὸ τῶν παρισταμένων ἔγγραφοι ἀπαντήσεις.

«Ὁ Ναπολιὼν στεντορεῖα τῇ φωνῇ, γράφει ὁ αὐτὸς χρονογράφος, ἀνέγνωσεν ἄλλην ἐρώτησιν : «Τί περιεργότερον ὑπάρχει τὴν στιγμὴν ταύτην ἐν Στουτγάρτῃ ; » Καὶ ἀμέσως κατόπιν ἔγραψε τὴν ἀπάντησιν : — Ὁ Διάβολος, ὁ ὁποῖος ἀναμιγνύεται εἰς τὸ νὰ προπαρκευαλῇ ἀπρόοπτους συναντήσεις.

»Διὰ μιᾶς σιωπῆς ἐπεκράτησε καθ' ὅλην τὴν αἴθουσαν. Καὶ ἐν εἶδος ἀπαρεσκείας ἐξωγραφήθη εἰς τὰ πρόσωπα τῶν περισσοτέρων ἀνδρῶν. Αἱ γυναῖκες ὅμως ὀλιγώτερον ψυχραῖμοι καὶ ταχύτερον ἀντιλαμβανόμεναι, ἐξέφρασαν τὰς ἐντυπώσεις των ἅπασαι ἀστραπηδὸν στρέψασαι τὸ βλέμμα πρὸς τὴν Βασίλισσαν Ἀμυλίαν».

Ἡ ὕbris ἐστρέφετο κατ' αὐτῆς. Τόση ὑπῆρξεν ἡ ἐξ αὐτῆς ἐντύ-

πως ὥστε τὴν νύκτα ἡ Βασίλισσα ἔπαθεν ἐκ καταληψίας. Ἡ κρίσις, τὴν ὁποίαν πρὸ τριετίας, κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας τῶν τρομερῶν δοκιμασιῶν, εἶχεν ὑποστῇ, ἐπανελήφθη σφοδρότερον. Ἐπὶ ὥρας ἔχασε τὰς αἰσθήσεις της, τὴν διαύγειαν τοῦ βλέμματος καὶ τοῦ νοῦ.

Τὴν ἐπομένην, ἐν' ᾗ τὴν ἐσπέραν ἐπρόκειτο νὰ δεθῇ τιμητικὴ θεατρικὴ παράστασις, ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ ἐκ Στουτγάρτης, προφασισθεῖσα πρὸς τοὺς ξενίζοντας αὐτήν, ὅτι τὴν ἀνέμενον εἰς Ὀλδεμβούργον ἐπιστολαὶ τοῦ Βασιλέως.

Τοῦτο καὶ ἐγένετο πράγματι.

Καὶ οὕτως ἡ Βασίλισσα ἀνεχώρει τὴν ἐπαύριον μὲ τὴν πικρίαν καὶ τὴν ἀποκαρτέρησιν ἐν τῇ καρδίᾳ, ὡς ὑπαρξίς ἀμετακλήτως προγεγραμμένη ὑπὸ τῆς Εἰμαρμένης.

Ἦδη διὰ τοὺς ἀτυχεῖς Βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος, τοὺς δώσαντας ὑπὲρ αὐτῆς ὅλην τὴν ψυχὴν αὐτῶν, τοὺς ἡρωϊκῶς τιμήσαντας τὰ ἰδανικά της καὶ τοὺς ἱερούς της πόθους, ἤρχιζεν ὡς ἀπὸ ἐδίκου μοίρας ἡ ἀπαισία τραγωδία τοῦ 1862.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ.

No 3

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

900

ΙΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ

ΟΘΩΝΟΣ

ἀριθ. χρ. 8787

Ημερομηνία
ἐπιστροφῆς

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας